JACOBI USSERII ARMACHANI

ANNALES.

IN QUIBUS,

PRÆTER MACCABAICAM

ET

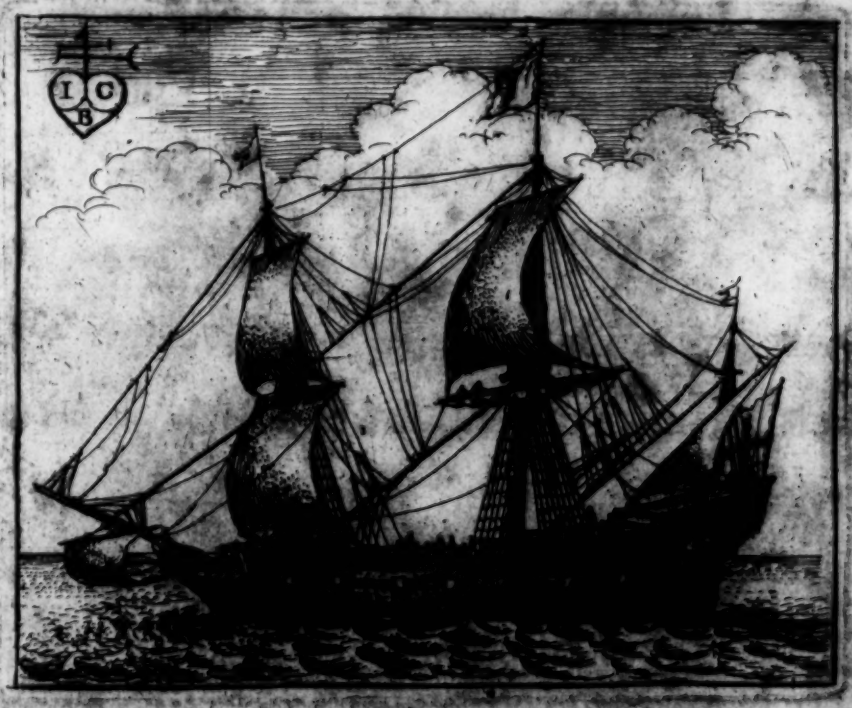
NOVI TESTAMENTI HISTORIAM,

Imperii Romanorum Cæsarum sub C. Julio & Octaviano ortus, rerúmque in Asiâ & Ægypto gestarum continetur

CHRONICON:

AB

Antiochi Epiphanis regni exordio, usque ad Imperii Vespasiani initia atque extremum Templi & Reipublicæ Judaicæ excidium, deductum.

LONDINI,

Typis *J. Flesher*, impensis *Johannis Crook*: apud quem prostant sub insigni Navis in Cœmeterio Paulino. M DC LIV.

f 930
f. 1. 7 an.

LECTORI.

HAbes hîc, Lector, Annalium noſtrorum partem alteram: quam in Rhodi & Inſularum inter Aſiam & Europam poſitarum hiſtoriâ auctiorem priore invenies. Licèt enim eas priùs, laboris minuendi gratiâ, ad Græciam referre ſtatuerim: conſiderato tamen in Orientalis Imperii diviſione Aſianæ diœceſi Inſularum provinciam fuiſſe attributam, in Aſiâ quoque & ipſe collocandas eas eſſe poſtea judicavi. Quæ de oſtentis, præſagiis & oraculis profero, ex authorum, è quibus ea ſunt producta fide refero: quid de iis ſentiendum ſit, doctiſſimorum virorum, quorum de hoc argumento ſcripta accurata extant, judicio relinquens. In Cornelio Tacito citando, Berneggeri & Freinſhemii editionem, capitibus diſtinctam, ſum ſecutus. Eorum quæ in Euangelicæ & Apoſtolicæ Hiſtoriæ diſpoſitione ampliorem confirmationem requirere videbuntur, in Chronologiâ Sacrâ, (ſi vitam Deus & vires ad eam perficiendam dederit) rationem ſum redditurus. Interim errata, quæ vel meâ vel operarum incuriâ ſunt admiſſa, ut emendes rogo.

468356

Corriguntur P. II.

In priore Annalium parte emendanda.

PRæfat. ad lector. Pag.4. lin.13. *lege*, obnoxia; pag.28.lin.20. *lege*, annis 48. pag.26.lin.12. & 14. *lege*,22000. p.27.l.35. die 23. p.38. l.[illegible] *pro* Debiri, *lege*, Eglonis, p.147. lin.21. I Chron. *ibid.* lin.24. *lege*, 3327. p.202. l.18. *pro* XVII. *lege*, VII. p.378.l.3. tuguriis pag.491. lin.ult. *pro* 40. *lege*, 38.

In posteriore.

Pag.1. lin.21.lege, *Illustrem.* pag.3.l.4. *pollicitum.* p.9.l.34. jus Antiochum p.13. l.30. nisi quid p.16. l.9. vera p.18. l.15. Eumenem p.24.l.38. militib. Galli sapientia propè p.39.l.32. junctor. elephantum currus p.100.l.35. misisse legimus. p.105.l.33. εἰ μὴ διὰ p.119.l.21. missis, p. 123.l.45. CLXVI. p.124. l.32. qui majori matrem p.125.l.41. Herodes è p.138.l.32 gemitu p.146.l.16. formosam p.157.l.43. eo postea p.164.l.1. tetradrachma p.168.l.18. *cap.* 3. p.197.l.30. deploratis, p.209.l.27. circumcursando *ibid.*l.31. excitum p.216. l. *pennlt.* circumvenirentur, p.230.l.31. hâc Manliâ p.232.l.19. omnes, p.246. l.37. secessisse p.249.l.13. accepit; p.254.l.32. Galatia p.261.l.16. (ventuum p 263.l.27. Orientis p.289.l.41. accolebant p.301.l.*pennlt.* armat p.305.l.20. anni p.311.l.29. Osaces p.315.l.16. magna in Cil.p.320.l.44. *Taygeti:* p.364. l.38. premebatur, ipsum fuisse liberatum, in lit. p.384. l.14. *placetne* p.403. l.43. superne præcipitabant sese p.454.l.9. sessique p.456.l.18.4680 p.473.l.23. ipsi p.475.l.43. per isthmum p.480.l.6. Alexandrâ p.502.l.31. ἀποκαλαμῶσι p.516.l.23. Aristobulo Salomes p.535. l.14. regnum l.30. Edovardus p.544. l.32. Armenius p.548.l.16. *cap.*4.] *ibid.*l.35. exigeret majorem ab p.550.l.ult. *cap.*6. *xep.*12.p.552.l.4. ordinis: p.564.l.7. repetundarum p.581.l.34. dele *autem* p.616.l.43. proselytus. p.621.l.1. num. ascribendo ad p.622.l.11. arcebantur, p.624.l.15. albentibus p.631.l.23. ante. p.637.l.15. erant p.645.l.14. noxiorum p.651.l.16. Fado l.17. Alabarchæ p.663.l.28. donationibus p.683.l.11. Ananias, urgente p.685.l.35. cantoribus p.689.l.27. confluentibus p.694.l.32. *apponendus est annus Mundi* 4072.

RERUM ASIATICARUM ET ÆGYPTIACARUM

Chronicon; à Maccabaicorum temporum initiis ad Judaicæ Reipublicæ excidium sub Vespasiano productum.

3829 QUUM Antiochus, Antiochi Magni filius, Româ (ubi obses fuerat) in patriam rediens, Athenas perveniſſet, frater ejus Seleucus inſidiis Heliodori ſublatus eſt. Heliodorum verò, Syriæ regnum affectantem, Eumenes & Attalus expulerunt, deducto in poſſeſſionem ejus Antiocho, ut hoc beneficio amicum eum ſibi redderent: jam enim ob quaſdam offenſiunculas etiam hi Romanos ſuſpectos habebant. [*Appian. in Syriacis pag.* 116, 117.] 4539 175

Demetrius Seleuci filius, cui jure regnum debebatur, decimum tunc ingreſſus ætatis annum, Romæ obſes eo tempore remanſit. Apollonius verò, qui cum ipſo educatus fuerat, mortuo Seleuco, (apud quem plurimùm gratiâ valuerat) Miletum ex aulâ migravit. [*Polyb. legat.* 114.] Novum autem regem Antiochum Syri *Epiphanem* ſive *Illuſtrem* cognominârunt; quòd alienis regnum uſurpantibus, ipſe avitæ ditionis aſſertor exortus ſuis illuxerit. [*Appian Syriac. pag.* 117.] Quem tamen à fanaticis moribus, *Epimanem* ſive *Inſanum*, rectiùs appellandum cenſuit Polybius. [*apud Athenæum, lib.* 2. *cap.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *& lib.* 10. *cap.* 12.]

Syriæ enim regnum adeptus, novam quandem & cæteris inſolitam Regibus vitæ rationem ſtatim iniit. Primùm clàm è regiâ digreſſus inſciis miniſtris, per urbem temerè vagabatur uno aut altero comite adſcito. Præterea honori ducebat cum plebeiis atque infimæ ſortis peregrinis & advenis verſari ac compotare. Quòd ſi quos fortè juvenes convivium celebrare ſenſerat, ſtatim cum poculo & ſymphoniâ ad comeſſationem accedebat: adeo ut rei novitate perculſi plerique partim ſe in fugam darent, partim metu conticeſcerent. Poſtremò demptâ veſte regiâ, amictus togâ, perinde ac Romæ à candidatis fieri viderat, ſalutabat ac prehenſabat obvium quemq; ex plebe; atque interdū Ædilitatem

interdum Tribunatum plebis petebat. Magiſtratum demùm populi ſuffragiis adeptus, Romano more poſitâ eburneâ ſellâ jus dicebat, cognoſcebátque de forenſibus cauſis & controverſiis civium, eo ſtudio eâque diligentiâ, ut prudentiſſimus quiſque ambigeret quidnam ſibi vellet. Quidam ſimplicitatem, quidam imprudentiam, nonnulli inſaniam id interpretabantur. [*Dioder. Sicul. in Excerptis Valeſii pag.* 305,306.] Habet iſta & Athenæus (in ſuprà citato lib.5. cap.4. & lib. 10. cap.12.) ex Polybii Hiſtoriarum libro 26. quæ & Livius in librum ſuum 41 tranſtulit; ut in fragmento illo videre licet, quod de *Perſeo* perperam interpretatus eſt Carolus Sigonius.

Anno regni Græcorum (ſive Macedonum, à Seleuco) 137. regnare Antiochum cœpiſſe, & 149. vitâ exceſſiſſe, primi libri Maccabaici ſcriptor nos edocet. (*cap.* I. 10. *&* VI. 16.) Unde & annos illi XII in Chronico ſuo tribuit Johannes Malela Antiochenus: qui à Porphyrio, Euſebio, Hieronymo, Severo Sulpicio & aliis XI tantùm nominantur. Ad quorum conciliationem dicendum, anno 137. deſinente cœpiſſe, & 149. ineunte (à vernâ tempeſtate, ut huic authori numerare mos eſt) deſiiſſe regnare Antiochum; ultra 11 annos, aliquot præterea menſibus exactis.

Huic primùm ab his qui in Syriâ Ptolemæo Philometori favebant non datum fuiſſe honorem regium, ſed poſtea ſimulatione clementiæ illum obtinuiſſe; in commentariis ad XI caput Danielis affirmat Hieronymus. Initâ verò cum Eumene ſocietate, Syriæ & finitimis gentibus potenter imperavit: Babylonis ſatrapiâ Timarcho, ærarii verò curâ Heraclidæ fratri commiſſâ; fratribus ambobus, turpi ſibi conſuetudine conjunctis. [*Appian. Syriac. pag.* 117.]

Hyrcanus Joſephi filius, Tobiæ nepos, videns præpotentem Antiochum, & veritus ne in poteſtatem ejus redactus pœnas daret eorum quæ contra Arabas auſus fuerat, ipſe ſibi manus intulit: poſſeſſionem verò ejus univerſam occupavit Antiochus. [*Joſeph. lib.* 12. *cap.*5.]

Jaſon, Simonis II Pontificis filius, diuturni pontificatus fratris ſui Oniæ III pertæſus, ut eum ipſe adipiſceretur, 360 argenti talenta, & reditus cujuſdam alterius 80, Antiocho eſt pollicitus: additis præterea & 150 aliis, ſi concederetur ipſi poteſtas gymnaſium & ephebium Hieroſolymis conſtituendi, atque Hieroſolymitanos in civium Antiochenorum numerum referendi. Quibus conditionibus ab avaro rege libenter acceptis, Jaſon amoto fratre Oniâ Pontificatum invaſit: principatúmque obtinens, ad Græcum ſtatim ritum populares ſuos cœpit traducere, humana regum indulta per Johannem Eupolemi (qui poſtea legatione ad Romanos functus eſt) patrem Judæis obtenta dejecit, & legitimas adminiſtrationes diſſolvens nova legi repugnantia induxit inſtituta. [II *Maccab.* IV. 7,--11.] Oniæ III per hoc tempus vitâ functo fratrem *Jeſum*, qui *Jaſonem* ſe vocari maluit, ſubſtitutum, & amoto demum (poſt triennium) à ſacerdotio Jaſone, novi Pontificis Menelai & Tobiæ filiorum (ſive nepotum Hyrcani fratrum) operâ Græcos ritus introductos fuiſſe, in lib.12. Antiquit.cap.6. Joſephus affirmat. Sed in libello de Maccabæis longè aliter, & ad mentem

tem Maccabaici ſcriptoris (ſi immanem illam penſionis annuæ ſummam exceperis) ſatis accommodatè, hunc in modum idem rem retulit. Antiochus *abrogato Onia ſummo ſacerdotio, Jaſonem fratrem ejus ſuffecit, 3660. talenta ſingulis annis illi dare pollicitus. Qui factus ſummus ſacerdos & populi dux, gentem ab antiquis moribus & inſtitutis alienatam ad omnem iniquitatem ſeduxit: ita ut non in arce ſolùm patriæ noſtræ gymnaſium inſtitueret, ſed & templi curam aboleret.*

3830 Anno Philometoris 7, Nabonaſari 574, Phamenoth ſecundùm Ægyptios die 27 (*Maii Juliani die 1 ineunte*) horis 2 poſt mediam noctem, Eclipſis Lunæ Alexandriæ obſervata eſt. [*Ptolem. lib. 6. cap 5.*] 4540 174

Inter Cretenſes mutuo furore ſemetipſos lacerantes, ſex menſium induciæ fuerunt: deinde multo gravius bellum exarſit. Verùm adventu Q. Minutii legati, qui cum decem navibus ad ſedanda eorum certamina à Romanis miſſus erat, in ſpem pacis venerunt. [*Liv. lib.* 41.]

Lycii quoque per idem tempus, incitante Eumene, à Rhodiis deficientes, bello ab eis vexabantur. Caſtella quædam, & ager in extremis finibus ſitus oppoſitæ continentis Rhodiorum, à præſidiariis Eumenis infeſtabantur. [*Polyb. legat. 61. & 67. Liv. lib. 41. & 42.*]

Judæi nonnulli apoſtatæ, cum Oniâ pſeudo-pontifice conſentientes, impetratâ à rege Antiocho poteſtate vivendi ſecundùm ſtatuta Gentium, ſub ipſam arcem Sionis gymnaſium extruxerunt, epheborum pulcherrimos ſub petaſo legibus Ephebei ſubjecerunt, atque arte reduxerunt ſibi præputia; ut nudi quoque non eſſent Græcis diſſimiles. Sicque invaleſcebat Helleniſmus, & progreſſus morum alienigenarum; ut non ampliùs alacres Sacerdotes eſſent ad miniſteria altaris; ſed templum ipſum contemnentes, & ſacrificia negligentes, feſtinarent participes eſſe iniquæ exhibitionis quæ in palæſtrâ poſt diſci certamen fiebat. [I *Maccab.* I. 11,--15. & II *Maccab.* IV. 12,--15. *cum Joſepho, lib.* 12. *cap.* 6.]

Cùm quinquennalis agon Tyri celebraretur, cui rex Antiochus aderat; impius Jaſon ſpectatores eò miſit Hieroſolymitanos jure civitatis Antiochenæ donatos, τριακοσίας vel (ut rectiùs multo in Bibliothecæ Arundellianæ Ms. codice legitur) τριχιλίας τριακοσίας 3300 argenti drachmas ad ſacrificium Herculis afferentes: quas illi tamen ad navium trierium fabricam erogandas procurârunt. [II *Maccab.* IV. 18, 19, 20.]

3831 Ab Antiocho rege miſſi legati Romam venerunt: quorum princeps Apollonius (quem Romanorum legati qui in Syriâ fuerant in maximo honore apud Regem, amiciſſimúmque populo Romano fuiſſe renunciârunt) in Senatum introductus, præter ſtipendium à rege debitum (quod ſeriùs fuiſſe præſtitum, multis juſtíſque cauſis excuſabat) vaſa præterea aurea quingentûm pondo donum attulit. Addidit, *petere Regem, ut quæ cum patre ſuo ſocietas atque amicitia fuiſſet, ea ſecum renovaretur: imperarétque ſibi populus Romanus, quæ bono fidelíque ſocio regi eſſent imperanda; ſe nullo uſquam ceſſaturum officio. Ea merita in ſe Senatus fuiſſe, quum Romæ eſſet, eam comitatem juventutis; ut pro rege, non pro obſide, omnibus ordinibus fuerit.* Legatis benignè reſponſum: & 4541 173

ſocietatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Attilius prætor urbanus juſſus. Quæſtores urbani ſtipendium, vaſa aurea Cenſores acceperunt: eíſque negotium datum eſt, ut ponerent ea in quibus templis videretur. Legato centum millium æris munus miſſum, & ædes liberæ hoſpitio daræ, ſumptúſque decretus, donec in Italiâ eſſet. [*Liv. lib.* 42.]

Antiocho filius natus eſt Antiochus Eupator; quem ille novennem moriens reliquit. [*Appian. Syriac. pag.* 117. *&* 131.]

Mortuâ Ptolemæi Philometoris dilectâ matre Cleopatrâ, Antiochi Magni filiâ & Antiochi Epiphanis ſorore, cui pater Cœleſyriam (vel magnam ſaltem ejus partẽ) dotis nomine tradiderat; Eulæus eunuchus nutricius Philometoris & Lenæus Ægyptum regentes, Cœleſyriam ab Antiocho Epiphane, ut fraude occuparam repetebant: quod bello inter avunculum & puerum originem præbuit; ut ex Callinici Sutorii Alexandrinis hiſtoriis refert Porphyrius. [*apud Hieronym. in cap.* 11. *Danielis.*] Pro Philometoris verò jure in repetendâ Cœleſyriâ allatum eſt: Antiochum Magnum patrem Epiphanis Ptolemæo Epiphani patri Philometoris in pupillari ætate conſtituto contra jus & fas Cœleſyriam primùm eripuiſſe; eámque poſtea eidem cum filiâ ſuâ Cleopatrâ dotis nomine reſtituiſſe. Antiocho Epiphane contrà aſſerente, à tempore quo pater illius patrem Philometoris ad Parium devicit, Syriæ Regibus Cœleſyriam ſemper paruiſſe; eámque Cleopatræ Philometoris matri pro dote à patre conceſſam fuiſſe pernegante. [*Polyb. legat* 72. *&* 82.]

Sedere tum primùm in throno cœpit Philometor, & τῆς πεντηκλισίων illius acta eſt celebritas. [II *Maccab.* IV. 21.] Túmque Ptolemæi (Dorymenis filii, cognomento qui Macron dictus eſt) prudentia enituit. Qui cùm Cypri inſulæ præfecturam Rege admodum puero accepiſſet, neque regiæ pecuniæ diſpenſatoribus quicquam redderet; poſteaquam adoleſcentiam jam Rex attigit, collectam ſatis magnam pecuniæ vim Alexandriam miſit: Rege & cæteris omnibus aulicis priorem illius parſimoniam vehementer hîc probantibus. [*Polyb. lib.* 27. *in Excerptis Valeſii, pag.* 126.]

Antiochus, miſſo in Ægyptum Apollonio Meneſthei filio ad Philometoris regis πεντηκλισια celebranda, percipiens eum à rebus ſuis alienum eſſe factum, curavit ut contra ipſum confirmaretur. Unde Joppen veniens, profectus eſt Hieroſolyma: ubi magnificè à Jaſone & civitate acceptus, cum facibus & acclamationibus, introductus eſt. Inde verò in Phœniciam cum exercitu abiit. [II *Maccab.* IV. 21, 22.]

3832 Jaſon poſt triennium quàm Pontificatum ab Antiocho nundinatus fuerat, Menelaum Simonis Benjaminitæ proditoris fratrem miſit; ut promiſſam Regi afferret pecuniam, & de negotiis eum neceſſariis commonefaceret. Ille verò legationis opportunitate in rem ſuam uſus, iiſdem artibus quibus Jaſon fratrem ſuum Oniam, & ipſe Jaſonem circumvenit: argentíque 300 talenta, ſupra ea omnia quæ à Jaſone præſtanda erant, Regi pollicitus, ad ſeipſum ſummum tranſtulit Sacerdotium. [II *Maccab.* IV. 23, 24, 25. *Sever. Sulpic. Hiſtor. ſacr. lib.* 2.] Hunc Menelaum priùs Oniam fuiſſe dictum, atque Oniæ III ipſiúſque Jaſonis fra- | 4542 | 172

fratrem, & Simonis II Pontificis filium natu minimum extitiſſe, Joſephus aſſerit. [*Antiquit.lib.12.cap.6. cum lib.15.cap.3.*]

Menelaus regio mandato principatum adeptus, Jaſonem in regionem Ammonitidem expulit: ſed promiſſarum Regi pecuniarum nihil curavit. [II *Maccab.*IV.25,26,27.]

C. Popilio Lænate & P. Ælio Ligure Conſulib. Attalum regis Eumenis fratrem legatum veniſſe Romam, Valerius Antias ſcribit; ad deferenda de Perſeo Macedonum rege crimina, indicandóſque apparatus belli. Plurium annales, & quibus credidiſſe malis, ipſum Eumenem veniſſe tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, cum ſummo honore exceptus & in Senatum introductus; cauſam veniendi Romam fuiſſe dixit, præter cupiditatem videndi Deos hominéſque quorum beneficio in eâ fortunâ eſſet ſupra quam ne optare quidem auderet, etiam ut coràm moneret Senatum, ut Perſei conatis obviam iret. [*Liv.lib.42. Appian. legat. 25. à Fulv. Urſino edit.*] Tantáque omnium hîc fuit taciturnitas, ut ante bellum perfectum & Perſeum captum ſciri non potuerit, quid aut ille locutus eſſet, aut Patres reſpondiſſent. [*Liv.ibid. Valer.Maxim. lib.2.cap 2.*]

Poſt aliquot deinde dies Rhodiorum legationis princeps Satyrus, coram Senatu intemperantiùs in Eumenem invectus, quòd Lyciorum gentem adverſus Rhodios concitâſſet, graviórque Aſiæ eſſet quàm Antiochus fuiſſet; popularem quidem ac gratam populis Aſiæ (nam eò quoque jam favor Perſei venerat) orationem habuit: quæ Eumeni tamen majorem gratiam apud Romanos conciliavit: ita omnes ei honores habiti, donáque quàm ampliſſima data, cum ſellâ curuli atque eburneo ſcipione. [*Liv. ut ſupr. Diodor. Sicul. legat.16. à Fulv. Urſino edit.*]

Eumene Româ in regnum redeunte, & ut ſacrificaret Apollini à Cirrâ ad templum Delphicum aſcendente, inſidiatores à Perſeo ſubmiſſi ſaxa duo ingentia devolverunt: quorum altero caput ictum eſt Regi, altero humerus ſopitus; ex ſemitâ proclivi in declive multis ſuper prolapſum jam ſaxis congeſtis. Amici poſtero die compotem jam ſui ad navem deferunt: inde Corinthum, à Corintho per Iſthmi jugum navibus traductis Æginam trajiciunt. Ubi adeò ſecreta ejus curatio fuit, admittentibus neminem, ut de morte ejus fama & in Aſiam & Romam perlata fuerit. [*Liv.lib.42.Appian.legat.25.*]

Attalus, celeriùs quàm dignum concordiâ fraternâ erat obiiſſe Eumenem credens, non ſolùm arci Pergamenæ præfecto tanquam jam haud dubius regni hæres eſt locutus, ſed etiam ſumpto diademate fratris uxorem Stratonicen (Ariarathis Cappadocum regis filiam) ſibi deſpondens, paulo calidiùs in amplexus ejus ruit. Verùm haud multo pòſt fratrem vivere & Pergamum venire audiens, poſito diademate, cum ſtipatoribus pro more obviam ivit, haſtile gerens. Quem Eumenes & amicè amplexus eſt, & reginam honorificè ac ſplendidè ſalutavit: fratri nihilominus in aurem inſuſurrans,

Μὴ πω εὖδε γῆμαι πρὶν τελευτῆσαντ' ἰδῇς.
Uxorem haud duc, niſi defunctum videris.

Neque aliud per omnem vitam quod offensæ speciem haberet aut fecit aut dixit: sed eâdem quâ antè benevolentiâ eum prosecutus est. [*Liv. lib.42. Diodor.Sicul. in Excerpt. Valesii pag.306. Plutarch. in Apophthegmat. & lib. περὶ φιλαδελφίας.*]

Eumenes, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summâ vi parabat bellum. Legati ad eum ab Româ, gratulantes quòd è tanto periculo evasisset, venerunt. [*Liv. lib.* 42.]

Postquam Ariarathes rex Cappadocum ex uxore Antiochide Antiochi Magni filiâ duas filias & unum filium (Mithridatem primùm, deinde Ariarathem dictum) suscepisset: ex duobus filiis quos uxor (sterilem se futuram rata) priùs sibi suppositos, Ariarathem seniorem cum mediocribus facultatibus Romam, juniorem Olophernem sive Orophernem dictum in Ioniam misit; ne de regno cum germano filio contenderent. [*Diodor. Sic.lib.* 31. *in Photii Bibliothec. cod.*244.] Hoc igitur anno ille Ariarathem filium suum educandum Romam misit, ut jam inde à puero assuesceret moribus Romanis hominibúsque: petens, ut eum non sub hospitum modo privatorum custodiâ, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse. Ea Regis legatio grata Senatui fuit: decreverúntque, ut Cn. Sicinius prætor ædes instructas locaret, ubi filius Regis comitésque ejus habitare possent. [*Liv.lib.*42.]

Romani legatos ad Reges socios miserunt, Eumenem, Antiochum, Ariarathem, Masanissam, & regem Ægypti Ptolemæum; alios verò in Græciam, Thessaliam, Epirum, Acarnaniam, & Insulas: ut in bello contra Perseum ipsos se conjungerent. [*Appian.legat.*25.] Ad Asiam & Insulas explorandas T. Claudius Nero & M. Decimius sunt missi, atque adire Cretam & Rhodum jussi; simul renovare amicitiam, simul speculari, num solicitati animi sociorum ab rege Perseo essent. [*Liv.lib.*42.]

3833 Ex Asiâ qui circa socios reges missi erant legati redeuntes renuntiârunt, Eumenem in Asiâ, Antiochum in Syriâ, Ptolemæum in Alexandriâ sese convenisse, Omnes solicitatos legationibus Persei, sed egregiè in fide permanere; pollicitósque omnia quæ populus Romanus imperâssset præstaturos. Civitates quoque socias adîsse: cæteras satis fidas, solos Rhodios fluctuantes & imbutos Persei consiliis inveniisse. Venerant legati Rhodii ad purganda ea quæ vulgò jactari de civitate sciebant: cæterùm senatum iis dari, cùm novi Consules magistratum inîssent, placuit. [*Liv.ibid.*]

P. Licinio, C. Cassio Consulib. omnes reges civitatésque quæ in Europâ quæque in Asiâ erant converterunt animos in curam Macedonici, ac Romani belli. Eumenem cùm vetus odium stimulabat, tum recens ira, quòd Persei scelere propè ut victima mactatus Delphis esset. Prusias Bithyniæ rex statuerat abstinere armis, eventúmque expectare: nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem uxoris arma ferre: & apud Persea victorem veniam per sororem impetrabilem fore. Ariarathes Cappadocum rex, præterquam quòd Romanis suo nomine auxilia pollicitus erat, ex quo est junctus Eumeni affinitate; in omnia belli pacísque se consociaverat consilia. 4543 171

Anti-

Antiochus imminebat quidem Ægypti regno, & pueritiam regis & inertiam tutorum ſpernens; & ambigendo de Cœleſyriâ, cauſam belli ſe habiturum exiſtimabat, geſturúmque ſine ullo impedimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bellum: tamen omnia & per ſuos legatos Senatui, & ipſe legatis eorum eximiè pollicitus erat. Ptolemæus propter ætatem alieni etiam tum arbitrii erat: tutores & bellum adverſùs Antiochum parabant, quo vindicarent Cœleſyriam, & Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. [*Liv.lib* 42.] Atque ita in auxilio Romanorum, Ptolemæus rex Ægypti, Ariarathes Cappadociæ, Eumenes Aſiæ, & Maſaniſſa Numidiæ fuerunt. [*Oroſ.lib.4.cap.*20.]

Tres legati, A. Poſthumius Albinus, C. Decius, & A. Licinius Nerva, à Romanis miſsi ſunt ad Cretenſes: qui ſagittariorum auxilia eis ſubminiſtrârunt. [*Liv.lib.*42.]

Tres alii legati, T. Claudius Tiberius, P. Poſthumius, & M. Junius, ad Inſulas & Aſiæ urbes ſunt miſsi. Hi circumeuntes, hortabantur ſocios ad ſuſcipiendum adverſus Perſeum pro Romanis bellum: & quo quæque opulentior civitas erat, eo accuratiùs agebant: quia minores ſecuturæ majorum authoritatem erant. Rhodii maximi ad omnia momenti habebantur; quià non favere tantùm, ſed adjuvare etiam viribus ſuis bellum poterant, 40 navibus authore Hegeſilocho comparatis; qui in ſummo tum magiſtratu erat, quem Prytanim ipſi vocabant. Hic enim jam antea, ſimul ac cognitum erat bellum à Romanis cum Perſeo geſtum iri, multis rationibus cives ſuos cohortatus ut ſpes ſuas cum Romanis jungerent, deſideraturos eos eundem navalem apparatum dicebat, quem nuper Antiochi, quem Philippi antè bello vidiſſent: trepidaturos tum Rhodios repentè parandâ claſſe quum mittenda eſſet, niſi inſtruere navalibus ſociis cœpiſſent. Ideò magis enixè faciendum eſſe, ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent. His illi incitati, 40 navium claſſem inſtructam ornatámque legatis Romanis advenientibus, ut non expectatam adhortationem eſſe appareret, oſtenderunt. Et hæc legatio magnum ad conciliandos animos civitatum Aſiæ momentum fuit. [*Id.ibid. Polyb.legat.*64.]

Perſeus poſt colloquium cum Romanis habitum, omnia cauſæ ſuæ jura epiſtolæ unius formâ eſt complexus, & quæ ab utrâque parte fuerant dicta: ita diſpoſita, ut ſuperior fuiſſe in diſceptatione videri poſſet. Et circa alias quidem civitates per tabellarios dumtaxat literas illas formatas miſit; Rhodum verò etiam legatos ire juſſit, Antenorem & Philippum. Qui ubi eò ventum, literas magiſtratibus tradunt: deinde poſt paucos dies in Senatum veniunt, à Rhodiis petunt, ut in præſentia quidem nihil moveant, ſed quid geratur velut è ſpeculâ proſpiciant; verùm ſi Romani contra fœderis leges Perſeum & Macedonas aggrediantur laceſſere, pacem ut conciliare inter ipſos conentur. Id enim fieri, & intereſſe omnium, & Rhodiis præcipuè convenire. Nam quo plus ipſi quàm cæteri æquabilitati juris & libertati ſtudeant, (ut qui non ſuæ tantùm libertatis ſint cuſtodes ac vindices, ſed & reliquorum etiam Græcorum:) eo diligentiùs obſervare, ſibíque pro virili cavere ipſos debere ab illis, quorum mens & conſilia in contra-

rium

rium tendant. Hæc & similia his plura quum differuissent legati, etsi placebat omnibus eorum oratio; quia tamen præoccupati benevolentiâ Romanorum animi erant, & partis melioris authoritas vincebat, cæteris quidem comes se erga legatos exhibebant: cæterùm responsi loco Persæum rogabant, nequid hujusmodi à se postularet, unde possint existimari voluntati Romanorum contrarium aliquid facere. Quod responsum Antenor quidem non accepit: verùm reliquâ Rhodiorum civilitate & humanitate usus, in Macedoniam est reversus. [*Polyb. legat.* 65. *Liv. lib.* 42.]

Caius Lucretius Prætor Romanus, dum circa Cephaleniam stabat classis, per literas cum Rhodiis egit, naves sibi mitti petens: eámque epistolam Socrati aliptæ tradidit perferendam. Hæc Rhodum illo tempore est perlata, quo posterioris semestris Stratocles Prytanis erat. Quum eâ de re consultatio haberetur, Agathageto quidem & Rhodophonti & Astymedi ac pluribus aliis placebat, ut sine ullâ tergiversatione naves mitterent Rhodii, & ut jam inde à principio belli cum Romanis se jungerent. At Dino & Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur quæ antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, non à Romanis missam eam epistolam fuisse calumniabantur, sed à Rhodiorum inimico rege Eumene; qui id omni studio ageret, ut ad bellum ipsos traheret, ac populo impensas & molestias non necessarias conciliaret. Eam enim ab aliptâ nescio quo allatam Rhodum fuisse: quum Romani ad ejusmodi ministerium vel præcipuæ dignationis viros magno studio deligere soleant. Adversus istos quum Prytanis Stratocles sese comparâsset, & multa contra Persæum differuisset, Romanos è contrario multis laudâsset; Rhodios pervicit, ut decretum de mittendis navibus sanciretur. Itaque sex triremibus extemplò instructis, Chalcidem quinque miserunt duce Timagorâ; unam Tenedum, cui præfectus est Timagoras alter. Hic inventum in Tenedo Diophanem, qui à Perseo ad Antiochum fuerat missus, ipsum quidem capere non potuit; at navem cum omni instrumento cepit. [*Polyb. legat.* 67.]

Romani, legationibus auditis quæ ex Asiâ venerant, Rhodiorum & reliquarum civitatum statu cognito, legatis Persei senatum præbuerunt. [*Id. legat.* 68.] Tum igitur Solon atque Hippias de universis rebus dicere, & Patrum iram deprecari sunt conati, Præcipuâ tamen curâ, & minimè tamen probabiliter (manifesta enim res erat) insidiarum Eumeni factarum crimen est defensum. Postquam perorâssent, Senatus, qui bellum jam antè decreverat, denuntiavit eis, ut & ipsi, & quicunque è gente Macedonum Romam tum fortè advenissent, extemplò mœnibus urbis Romæ, Italiâ intra trigesimum diem excederent. [*Id. ibid. Diodor. Sicul. legat.* 17. *Liv lib.* 42.]

Quum Eumeni denunciatum esset, ut bellum contra Persæum summis viribus juvaret: (sicut apud Justinum legitur, lib. 33. cap 1.) ad Chalcidem in Bœotiâ navibus ille accessit, cum Attalo atque Athenæo fratribus; Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. Inde cum Attalo & quatuor millibus peditum, mille equitum, in Thessaliam ad Licinium Consulem venit. Athenæus Chalcide relictus est cum

cum duobus millibus peditum: quos Marcus Lucretius eò adveniens, cum navali 10 millium exercitu, ad Haliarti obsidionem secum deduxit. [*Liv. lib. 42.*]

Ad idem ferè tempus & ab aliis sociis naves Chalcidem convenerant: duæ Punicæ quinqueremes, duæ ab Heracleâ ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes. [*Id. ibid.*] Sed eas C. Lucretius Prætor Marci frater tum superveniens, quia nusquam erat maritimum bellum, sociis remisit. [*Id. ibid. cum Polyb. legat. 67. fin.*] Ipse verò Prætor unâ cum fratre Haliartum oppugnans, deditione tandem captam à fundamentis diruit; & sine certamine Thebas recepit. [*Liv. ut supr.*]

Dum ista geruntur in Boeotiâ, Licinius consul, Eumenes & Attalus in Thessaliâ cum Perseo conflixerunt. Primum inter eos prælium incertâ victoriâ est finitum. In eo Eumenis fermè 30 interfecti: inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. In secundo verò congressu, victoriam Perseus retulit. [*Id. ibid.*] Qui victor tamen, à Licinio pacem petens, impetrare illam non potuit. [*Id. ibid. Polyb. legat. 69. Appian. legat. 26.*]

Victor Perseus Antenorem Rhodum misit, ad redimendos captivos qui cum Diophane navigabant. Quâ in re magnopere hæsitatum est ab iis qui Rempublicam administrabant, quid opus esset facto. Philophroni enim & Theæteto nullo placebat modo, ut Rhodii Persei rebus se immiscerent: Dinoni contrà & Polyarato id placebat. Ac tandem facta est cum Perseo super captivorum redemptione conventio. [*Polyb. legat. 70.*]

Antiochus manifestò jam videns Alexandrinos ad bellum pro Cœlesyriâ se parare, Meleagrum misit Romam legatum; qui mandatu suo Senatui nuntiaret & testans fœdera diceret, præter omne jus à Ptolemæo se invadi. [*Id. legat. 71.*]

Quum jam esset inchoatum ab Antiocho & Ptolemæo bellum pro Cœlesyriâ, Romam utriusque Regis legati venerunt: Antiochi quidem, Meleager, Sosiphanes & Heraclides; Ptolemæi verò, Timotheus & Damon. Venit Meleager, ut Senatui testaretur, priorem Ptolemæum contra omne jus [redacted] Antiochum lacessere, & regionis cujus erat dominus possessione velle privare: Timotheus autem ad renovandam amicitiam, sed præcipuè ad observandos Meleagri cum Romanis congressus. Amicitiam igitur ubi renovâsset, & congruentia postulatis suis responsa accepisset, Alexandriam est reversus. Meleagro verò Senatus respondit, Quinto Marcio se permissurum, ut de iis rebus ad Ptolemæum scribat, ita ut esse è re populi Romani fidéque suâ viderit. [*Id. legat. 72. Diodor. Sicul. legat. 18.*]

Antiochus, prælio inter Pelusium & montem Casium cum Ptolemæi ducibus commisso, eos vicit. Parcens verò puero regi, & amicitias simulans, ascendit Memphim: atque ibi ex more Ægypti regnum accipiens, puerique rebus se providere dicens, cum modico populo totam Ægyptum sibi subjugavit. [*Porphyrius, ex Callinico Sutorio; apud Hieronym. in Daniel. cap. 11.*] Quo tempore & Ptolemæus Macron Dorymenis filius, cui Cypri præfecturam Philometor com-

commiserat, ad partes Antiochi transisse & insulam illi tradidisse videtur: ut in II *Maccab.* X. 13. legimus. Unde Cypri curâ Crateti commissâ, (II *Maccab.* IV. 29.) Ptolemæum præfectum Cœlesyriæ & Phœniciæ constituit, (*ibid.* VIII. 8.) & in præciporum amicorum numerum admisit. [I *Maccab.* III. 38.]

3834 Jubilæus XXVI.

A Licinio Consule, Eumene, Attalo, & Misagine regulo Numidarum fugatus Perseus, cùm Pellam venisset, exercitum in hyberna dimisit. Consul Larissam rediens, inde Eumene atque Attalo domum remissis, Misagenem cum Numidis suis & reliquo exercitu per Thessaliam in hybernis collocavit. [*Liv. lib.* 42.]

Quum Antiocho promissam à Menelao pecuniam Softratus Hierosolymitanæ arci præfectus, ad quem rerum quæ ex vectigalibus colligebantur exactio pertinebat, frustra poscceret & postularet: uterque à Rege Antiochiam est advocatus. Reliquítque vicarium, Menelaus quidem in summi sacerdotii administratione fratrem suum Lysimachum; Softratus verò in loco suo Cratetem, qui Cypriis præfuit. [II *Maccab.* IV. 27, 28, 29.]

In Ciliciâ Tarsensibus & Mallotis seditionem moventibus, quòd civitatum harum reditus Antiochus pellici suæ Antiochidi donavisset: ad eam sedandam festinanter Rex profectus est; relicto Antiochiæ qui vices suas gereret Andronico. [II *Maccab.* IV. 30, 31.]

Absentiæ Regis occasionem captans Menelaus, vasa nonnulla aurea (Lysimachi vicarii sui operâ) ex templo Hierosolymitano subtraxit: quorum alia donavit Andronico, in Tyrum & circumjacentes civitates alia vendidit. Quod Onias III. legitimus Pontifex bene cognoscens, sacrilegii eum arguit: & in Daphnes juxta Antiochiam asylum se subduxit. [*Ibid.* 32, 33.] Ibi enim, in luci medio asylum fuit, & Apollinis fanum. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 750.] quod amplissimum Apollinis Daphnæi fanum Epiphanes Antiochus Rex ille condidit iracundus & sævus. [*Ammian. Marcellin. lib.* 22.]

Andronicus, rogatu Menelai, Oniam per dolum ex asylo eductum, contra fidem ei datam & juratam, perfidè interemit. [II *Maccab.* IV. 34.]

Rege Antiocho ex Ciliciâ Antiochiam reverso, Judæi qui in civitate erant multíque ex aliis gentibus, de indignâ sanctissimi senis cæde apud eum conquesti sunt. Qui contristatus & effusis lachrymis dolorem suum testatus, Andronicum purpurâ exutum circumduci jussit per urbem, & in eodem loco occidi in quo ipse Oniam occiderat. [*Ib.* 35,—38.]

Cùm Hierosolymis multa sacrilegia fierent à Lysimacho, conscio Menelao; congregavit se multitudo contra Lysimachum, vasis aureis jam multis exportatis. Contra quam tria circiter armatorum millia ille eduxit: Tyranno quodam eorum duce constituto, non minùs impotentiâ animi quàm ætate provecto. E turbâ verò, alii lapides, alii fustes validos arripuerunt: quidam etiam de adjacente cinere manum complentes, in Lysimachum & ejus milites conjecerunt. In eo tumultu multi vulnerati, nonnulli prostrati, reliqui in fugam acti; 4544 173

ipse

ipſe verò ſacrilegus Lyſimachus prope gazophylacium interfectus eſt. [*Ib.*39,--42.]

Cùm Antiochus rex Tyrum veniſſet, tres viri ab Hieroſolymitano Senatu miſſi contra Menelaum, ut ſacrilegiorum & facinorum Lyſimachi participem, accuſationem coram eo inſtituerunt. Convictus verò Menelaus, multis pecuniis Ptolemæo Dorymenis filio ad placandum Regem promiſſis, illius operâ effecit, ut non ipſe ſolùm abſolutus in ſummo Sacerdotio permaneret, ſed etiam ut inſontes illi tres qui pro civitate populóque & ſacris vaſis cauſam dixerunt morti adjudicarentur. Quorum vicem miſerati Tyrii ipſi, magnificè eos ſepeliendos curaverunt. [*Ib.*44,--50.]

Sub idem tempus, *ſecundam* expeditionem in Ægyptum Antiochus inſtruxit. Accidítque Hieroſolymis, ut ad 40 ferè dies continuos in aëre miræ ſpecies conſpectæ fuerint armatorum equitum, & pedeſtrium copiarum confligentium; futurorum malorum prænunciæ. [II *Maccab.* V. 1,--4.]

Antiochus, regnum Ægypti ſuo cupiens adjicere, eam ingreſſus eſt cum turbâ numeroſâ, curribus, elephantis, equitibus, & magnâ claſſe. Et inſtituit bellum contra Ptolemæum regem Ægypti: qui averſus à conſpectu illius fugit, ceciderúntque confoſsi multi. Poſtea occupârunt civitates munitas in terrâ, accepítque Antiochus ſpolia Ægypti. [I *Maccab.*I.16,--19.]

Falſo rumore de morte Antiochi ſparſo, Jaſon non pauciores mille viros ſecum aſſumens, in civitatem Hieroſolymitanam repentè impreſſionem fecit. Urbe occupatâ, Menelaus in arcem confugit: Jaſon verò faciebat cædes civium ſuorum; non cogitans ſecum adverſus cognatos proſperitatem infelicitatem eſſe maximam. Nec principatum tamen recuperare ille potuit: ſed cum pudore profugus iterum in regionem Ammonitidem rediit. Ubi apud Aretam regem Arabum accuſatus, neque ibi conſiſtere auſus, in civitatem unam ex alterâ fugere coactus eſt; ab omnibus exoſus, ut legum deſertor & hoſtis patriæ ſuæ publicus. [II *Maccab.* V. 5,--8.]

Antiochus in Ægypto audiens, ex vulgatâ de ſuo obitu famâ Hieroſolymitanos maximum gaudium concepiſſe, & ex ſeditione à Jaſone motâ rebellaturam Judæam ſuſpicatus, animo eſt efferatus. [II *Maccab.* V.10. *Joſeph. in libello de Maccabæis.*] Et revertens, poſtquam percuſſiſſet Ægyptum anno regni Græcorum ſive Seleuci 143, aſcendit contra Iſraëlem & Hieroſolyma cum turbâ numeroſâ. [I *Maccab.*I.21,22.]

Joſephus, 12. Antiquit. cap. 7. anno Seleucidarum 143 urbem eum cepiſſe ſcribit. ſed ἀμαχητὶ, *abſque pugnâ*; portas illi aperientibus ſuæ factionis hominibus. Verùm in II *Maccab.* V. 11. urbem δορυάλωτον, *armis* cepiſſe dicitur. Ipſéque Joſephus, in Belli Judaici lib. 1. cap. 1. non ſolùm τὴν πόλιν αἱρεῖν καὶ κρατεῖν, *vi urbem expugnaviſſe* eum refert; ſed etiam καὶ μνήμην ὧν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἔπαθεν, *eorum quæ in obſidione pertulerat memoriâ* efferatum fuiſſe adjicit. Hieroſolymitanos quoque, civitatem obſidente Antiocho, cum armis egreſſos & in pugnâ peremptos fuiſſe, in 6° ejuſdem Operis libro (pag. 929.) idem ipſe Joſephus aſſerit.

Urbe igitur occupatâ, jussi milites obvios quosque trucidare, in omnem ætatem & sexum crudeliter sævierunt: ita ut 80 millia hominum tridui spatio desiderata fuerint; 40 quidem cæsa, totidémque alia venundata. [II *Maccab.* V. 11,-14.]

Non contentus his Antiochus, ausus est etiam in Templum ingredi, ducem habens proditorem legum & patriæ Menelaum; & scelératis manibus sacra vasa capere, & quæcunque ab aliis Regibus ad loci gloriam & honorem fuerant reposita. [*Ibid.* 15,16.] altare aureum, & lychnum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, & mensam propositionis, & crateras, & phialas, & thuribula aurea, & velum, & coronas, & ornatum aureum Templi foribus appensum. Detraxítque aurum omnibus quæ auro obtecta erant, similitérque argentum accepit, & instrumenta desiderabilia, & thesauros absconditos, quos invenit. [I *Maccab.* I. 23,24.]

Polybius Megapolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, Castor Chronographus & Apollodorus scripserunt, pecuniis indigentem Antiochum violato fœdere, Judæos socios suos & amicos fuisse aggressum, & spoliâsse Templum auro argentóque plenum, neque aliquid dignum derisione illic inveniisse. [*Joseph. contr. Apion. lib.* 2.] Etenim grave Romanis stipendium pensitans, ipse immensis sumptibus penè necessariò cogebatur pecunias rapto quærere, neque ullam prædandi occasionem omittere. [*Sever. Sulpic. sacr. histor. lib.* 2.] Alia tamen complura in gentis odium & religionis contemptum hîc ab eo fuisse patrata referunt Judæorum inimici; in libro 34° Bibliothecæ Diodori, indéque in Photii Bibliothecâ, (*cod.* 244.) ita repetita. *Antiochus Epiphanes, devictis Judæis, in sacrum Dei adytum est ingressus, quò soli Pontifici intrare licuit. Ibi lapideam invenit statuam viri barbâ promissâ, tenentis manibus librum insidentísque asino: quam putabat Mosis esse, qui & Hierosolyma condiderit, & gentem fundârit, & odiosas illas omnibus gentibus leges tulerit. Ipse verò cupiens obducere odium gentium, leges dissolvere conatus est. Quare statuæ conditoris* (Mosis) *& altari Dei subdiali porcam ingentem sacrificavit, & illa sanguine perfudit: & carnem coquens, jussit sacros eorum libros, qui leges continerent, jure illo corrumpi & obliterari. Lychnum verò immortalem ab illis dictum & semper ardentem in Templo extingui jussit: & carnem suillam summum sacerdotem* (Menelaum) *aliósque Judæos comedere coëgit.* Omnibus verò adversariorum calumniis luculentum illud Strabonis Cappadocis testimonium opponimus, in 16° Geographiæ suæ libro, Judæos ut *justos & verè religiosos* commendantis. [δικαιοπραγοῦντες καὶ θεοσεβεῖς ὡς ἄλλη δοῦς ὄντες. *pag.* 761.]

Antiochum verò, captâ urbe, porcos super altari mactavisse, & jure carnium illarum Templum aspersisse, refert etiam Josephus. [*lib.* 13. *cap.* 16.]

Antiochus 1800 talenta exportans è Templo, celeriter Antiochiam repetiit: præfectis relictis ad affligendam gentem; Hierosolymis quidem Philippo genere Phryge, moribus barbaro, Garizimis verò in Samariâ Andronico. Præter quos & Menelaus pessimè omnium efferebatur in cives; adversus Judæos animum habens inimicissimum. [II *Maccab.* V. 21,22,23.]

Asia-

Asianorum legati Romæ in Senatu sunt auditi. Milesii nihil se præstitisse memorantes, si quid imperare ad bellum contra Perseum Senatus vellet, præstare se paratos esse polliciti sunt. Alabandenses templum urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludósque anniversarios ei Divæ instituisse: & coronam auream 50 pondo, quam in Capitolio ponerent, Jovi donum attulisse, & scuta equestria 300. ea cui jussissent tradituros. Donum ut in Capitolio ponere & sacrificare liceret, petebant. Hoc etiam Lampsaceni, 80 pondo coronam afferentes, petebant: commemorantes, *Discessisse se à Perseo, postquam Romanus exercitus in Macedoniam venisset, quum sub ditione Persei & antè Philippi fuissent. Proeo, & quòd imperatoribus Romanis omnia præstitissent, id se tantùm orare, ut in amicitiam populi Romani reciperentur; & si pax cum Perseo fieret, exciperentur, ne in regiam potestatem reciperentur.* Cæteris legatis comiter responsum. Lampsacenos in sociorum formulam referre Q. Mœnius prætor jussus. Munera omnibus in singulos binûm millium æris data. Alabandenses scuta reportare ad A. Hostilium Consulem in Macedoniam jussi. [*Liv. lib* 43.]

3835 Quum communi Achæorum decreto constitutum esset, ut omnes Eumenis honores, qui indecori & contra leges essent, tollerentur: Sosigenes & Diopithes Rhodii, qui per id tempus judicia exercebant, offensi privatis ex causis Eumeni, omnes illius honores in Peloponnesi civitatibus everterunt. [*Polyb. legat*, 74.]

A. Hostilio proconsule hyberna cum copiis in Thessaliâ habente, Attalus (qui Elatiæ tum hybernabat) certò intelligens Eumenem fratrem acerbissimè ferre, quòd communi decreto illustrissimos suos honores sustulissent, re cum Archone Achæorum prætore communicatâ, ad commune gentis concilium legatos misit, qui de restituendis Regi honoribus agerent. Ubi, Polybio (historico) suadente, factum est decretum; quo jubebantur magistratus omnia quæ ad Eumenis honorem spectabant instaurare: nisi quid fortè in iis esset, quod aut Achæorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. Ita igitur Attalus, quæ temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honorem, tunc temporis emendavit. [*Id. ibid. & in Excerptis Valesii, pag.* 130, 133.] 4545 169

Principio veris Q. Marcius Philippus Consul contra Perseum missus est. [*Liv. lib.* 44. *init.*]

Decretum ab Achæis est editum de submittendis Marcio Consuli pro viribus auxiliis: quod ad illum à Polybio perlatum est. Missus etiam est ab eis ad Attalum legatus Theocritus; qui decretum ei afferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. Per idem tempus quum fama esset allata Achæis, celebrata fuisse in honorem Ptolemæi Regis Anacleteria, sicut est moris Ægypti Regibus, ubi ad legitimam regnandi ætatem pervenerunt, officii sui esse existimantes, ut suæ ob id quod gestum erat lætitiæ significationem darent, legatos decreverunt mittere, ad renovandam amicitiam quæ genti Achæorum erat cum Ægypti Regibus. Statim igitur Alcithus & Pasidas sunt delecti. [*Id. legat.* 78.]

Per id tempus facinus impium, & à Græcorum institutis longè

alienum, in Cretâ insulâ est admissum. Cùm enim inter Cydoniatas & Apolloniatas non societas solùm sed etiam commune societatis jus intercederet, atque omnia jura quæ hominibus sacrosancta habentur utrisque essent communia; ejúsque fœderis tabulæ sacramento utrinque firmatæ juxta simulacrum Jovis Idæi fixæ extarent: Cydoniatæ tamen, pacis tempore tanquam amici ab Apolloniatis excepti, calcatâ fœderis religione urbem eorum occupârunt; virísque omnibus trucidatis, ac bonis eorum direptis, uxores ac liberos omnémque agrum inter se divisérunt. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. à Valesio edit. pag.* 133. & 310.]

Cydoniatæ, metuentes sibi à Gortyniis, (à quibus jam antè ne caperetur ipsorum urbs in præsentissimum periculum venerat, quando eam occupare Nothocrates est aggressus) legatos ad Eumenem misérunt, auxilium ex fœdere eum poscentes. Rex Leonem ducem delegit, quem eò celeriter cum 300 militum manu misit. Id ubi advenit præsidium, Cydoniatæ portarum claves Leoni tradiderunt, & universam civitatem ejus curæ permisérunt. [*Id. legat.* 79.]

Cùm ad recuperandam Cœlesyriam, Eulaïi spadonis suasu, novum à Ptolemæo bellum institueretur; Antiochus *tertiâ* in Ægyptum expeditione susceptâ, in potestatem suam eam redegit. [*Polyb. legat.* 80, 81, & 82.] Fusis enim fugatísque Ægyptiis, cùm ad internecionem delere omnes potuisset, equo circumvectus occidi eos vetuit, & vivos capi jussit. Ob quam maximè humanitatem & Pelusio, & paulo pòst universâ Ægypto est potitus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag.* 320.]

Glisscentibus Rhodi magis magísque in dies contrariis factionibus, quum audivissent Romæ à Senatu decretum fuisse, non quæ ipsorum magistratus sed quæ Senatus imperâsset esse deinceps præstanda; Philophrone & Theæteto suadentibus, ineunte æstate Romam ad Senatum missi sunt legati Hegesilochus Hegesiæ filius, & Nicagoras Nicandri filius; ad Consulem verò Q. Marcium Philippum, & ad C. Marcium Figulum classis præfectum, Agesipolis, Ariston, & Pancrates. Mandatum his omnibus erat, ut amicitiam cum populo Romano renovarent, utque criminationibus respondérent, quibus nonnulli civitatem onerabant. Hegesilocho verò hoc insuper negotii est impositũ, ut exportandi frumenti facultatem peteret. Agesipolis Q. Marcium est assecutus, ad Heracleam in Macedoniâ castra habentem. Cui quum mandata sua exposuissent, Consul non solùm dixit nullam iis se fidem habere qui de Rhodiis detraherent; sed legatos etiam est hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis aliquid blaterare auderent: multáque omnino humanitatis officia cumulatè iis præstitit. Scripsit & de iisdem rebus ad populum Romanum. Quum autem Agesipolis comitate Consulis mirificè captus esset; seducens eum Marcius ad familiare colloquium, mirari se dixit, cur Rhodii Reges bellantes pro Cœlesyriâ componere inter se non conarentur: id enim ipsis vel maximè convenire. Ad Caium deinde classi præfectum Agesipolis profectus, benignéque ab eo habitus, ac multo etiam comiùs quàm fuisset à Marcio Consule, brevi Rhodum est reversus. Ubi postquam legationem renuntiâsset, quum viderentur ambo duces Romani in comitate atque huma-

humanitate verbis declarandâ, & benevolentiâ in responso significandâ, ex æquo invicem certâsse; erigi animis omnes Rhodii cœperunt, ac vanâ spe inflari: ut non omnes eodem modo. Nam pars sanior ob Romanorum benignitatem lætitiâ gestiebat: qui verò rerum novarum cupidi erant, & in præsentem statum malè affecti, ii cogitare apud se instituerunt, ingentem hanc supra modum comitatem Romanorum indicio esse, terreri ipsos imminenti periculo, neque ex animi sententiâ res ipsis succedere. Postea verò quàm insuper accidisset, ut inter quosdam effutiret Agesipolis, privatim sibi à Marcio fuisse mandatum, ut in Senatu Rhodiorum de componendâ pace inter Reges mentionem faceret: tum enimvero nihil dubitabat Dino, quin pessimo loco res Romanorum essent. Ergo etiam legati Alexandriam, ad dirimendum bellum quod inter Antiochum & Ptolemæum erat conflatum, missi sunt. [*Polyb. legat.* 80.]

Inclinante æstate Hegesilochus & alii Rhodiorum legati Romam venientes, omni genere humanitatis & comitatis à Senatu sunt accepti. Erat verò notissimum, intestinâ seditione laborare Rhodios: quum Agathagetus, Philophron, Rhodophon & Theætetus spes omnes suas in Romanis defixissent; Dino contrà & Polyaratus, in Perseo & Macedonibus. Ex quo persæpe fiebat, ut rebus quæ ad deliberandum proponebantur in contrarias partes disceptatis, & dissidentibus sententiis, occasionem inde sumerent qui detractum ire civitati cupiebant. Verùm Patres nihil eorum sibi innotuisse simulabant: qui tamen omnia quæ apud illos fuerant gesta probè nôrant. Frumenti verò exportandi è Siciliâ ad centum mille modiûm potestatem fecerunt. [*Id. legat.* 64. 73. & 80.]

Posteaquam Ægyptus ab Antiocho fuit occupata, Comano & Cineâ de summâ rerum cum rege Ptolemæo consultantibus, visum est faciendum; ut concilium ex illustrissimis quibusque ducibus conscriberetur, de cujus sententiâ omnia deinceps gererentur. Ei concilio ante omnia placuit, ut advenæ Græci qui fortè ibi reperiebantur, legati ad Antiochum proficiscerentur, de pace cum eo acturi. [*Id. lega.* 81.]

Erant tunc eo loci legationes duæ ab Achæorum gente missæ: una ad renovandam cum Rege amicitiam, quæ mandata fuerat Alcitho Xenophontis filio Ægiensi & Pasiadæ; altera de antagonistarum agone. Erat & missa ab Athenienſibus de donatione quâdam legatio, cujus princeps Demaratus. item sacræ legationes ab iisdem duæ: una de festo Panathenæorum, cujus caput fuit Callias pancratiasta; altera de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad Regem orationem habuit. Mileto aderant Eudemus & Icesius: Clazomenis Apollonides & Apollonius. [*Ibid.*]

Cum his Ptolemæus rex Tlepolemum & Ptolemæum rhetorem legatos suos misit. Qui adverso flumine navigantes, ad Antiochum venerunt. Eos ille benignè susceptos primo die ad epulas magnificè structas invitavit: postridie verò sui conveniendi potestatem fecit, & mandata jussit expromere. Primi igitur omnium verba apud eum fecerunt legati Achæorum; deinde ab Athenienſibus missus Demaratus,

tus, & post hunc Eudemus Milesius. Omnes verò Eulaii spadonis culpâ susceptum bellum dicebant: deinde cognationem atque ætatem Ptolemæi allegantes, Regis iram deprecabantur. Antiochus quum orationibus illorum esset assensus, atque ipse etiam plura in eandem sententiam disseruisset, justa sua commemorare cœpit: magno studio probare contendens, pertinere ad Syriæ reges Cœlesyriæ possessionem; & quæ legati Alexandrini de Cœlesyriâ pro dote cum Cleopatrâ Philometoris tunc regnantis matre concessâ dicebant, verum esse negans. In quam sententiam quum multa disseruisset, nec tantùm sibi sed etiam omnibus qui præsentes erant causam suam probavisset; Naucratim tunc quidem navibus petiit: atque eo etiam loco benignè appellatis tractatísque civibus, in Græcos verò qui ibi commorabantur aureis singulis divisis, Alexandriam iter instituit. Legatis responsum se daturum pollicitus est, postquam Aristides & Theris essent reversi: velle enim se omnium consiliorum suorum conscios ac testes habere Græcos. [*Ibid. & legat.* 82.]

Philometor, in deliciis ac muliebribus institutis ab Eulaïo spadone educatus, eam contraxit ignaviam; ut ab omni periculo remotus, longísque spatiis ab hoste divisus, regno maximo atque opulentissimo sine certamine cesserit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag.* 310.313.]

Quum Philometori, postquam undecim regnavisset annis, diadema ab Antiocho fuisset ablatum; Alexandrini juniori ipsius fratri *Euergetæ* summam rerum permiserunt. [*Porphyr in Græc. Eusebian. Scalig. pag.* 54. *&* 225.] quem ipsi tamen postea propter maleficia *Cacergetem* appellârunt. [*Athenæ. lib.* 4. *cap.* 24. *& lib.* 12. *cap.* 27.] A corporis autem saginâ & distento aqualiculo *Physconis* sive Ventrioси cognomentum obtinuit: quod cum altero in nummis ejus ita conjunctum legitur. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΥΣΚΩΝΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ.

Ab Epiphanio, in libello de ponderibus & mensuris, ob literarum studium *Ptolemæus Philologus* hic est dictus. Nam & Aristarchi discipulorum unus ille fuit, & historicos commentarios conscripsit, ab Athenæo subinde laudatos. [*Athenæ. lib.* 2. *cap.* 33.] Ad secundum enim hunc Euergetem spectant ea, quæ de primo ad annum Mundi 3761. ex Athenæo & Galeno produximus. Unde, cùm in Asiâ eo tempore Attali filius Eumenes regnaverit, quem bibliothecis Pergamum instruxisse confirmat Strabo; [*lib.* 13. *pag.* 624.] ad hunc Ptolemæum ea referenda existimaverim, quæ in Præfatione 7i libri leguntur apud Vitruvium. *Reges Attalici, magnis Philologiæ dulcedinibus inducti, cùm egregiam Pergami Bibliothecam ad communem delectationem instituissent: tunc item Ptolemæus, infinito zelo cupiditatísque studio incitatus, non minoribus industriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare.* & apud Plinium, lib. 13. cap. 11. *Æmulatione circa Bibliothecas Regum, Ptolemæi & Eumenis, supprimente chartas Ptolemæo, Varro membranas Pergami tradidit repertas.*

Pulsus regno Ptolemæus Philometor, ad fratrem minorem Ptolemæum Euergetem Alexandriam confugit. [*Justin. lib.* 34. *cap.* 2.] Quem Alexandrini à potestate Antiochi liberantes, cum fratre regni parti-

participem effecerunt: cum hujus *duodecimo*, illius *primum* annum connumerantes. [*Porphyr. ut supr.*] licèt Philometorem paulo pòst illi exegerint, & in exilium miserint. [*Polyb. legat.* 84. & 89.]

Eâ occasione libenter arreptâ, Antiochus exulis tutelam suscepit: ejúsque reducendi specioso titulo, in Ægyptiaco suo bello defendendo, ad omnes Asiæ & Græciæ civitates legationibus recipiendis literísque dimittendis est usus. [*Liv. lib.* 44. & 45.]

3836 *a.* Antiochus per honestam speciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, ad Pelusium navali prælio victor fuit: & tumultuario opere ponte per Nilum facto transgressus cum exercitu ipsam Alexandriam obsedit. Unde minor ille Ptolemæus & Cleopatra soror, Romam miserunt legatos, qui orarent Senatum, ut opem regno regibúsque amicis imperio ferrent. Ea enim merita Populi Romani in Antiochum, eam apud omnes Reges gentésque authoritatem esse; ut si legatos misissent, qui denunciarent non placere Senatui sociis regibus bellum fieri, extemplo abscessurus à mœnibus Alexandriæ, abducturúsque exercitum in Syriam esset. [*Id. lib.* 44.]

Frustra tentatis mœnibus Alexandriæ, Antiochus inde abscesit. [*Id. lib.* 45.] priùs tamen legatis, Meleagro, Sosiphane & Heraclide Romam missis: qui ex 150 talentis concreditis, 50 in coronam Romanis tradendam impenderent, reliquam summam Græcis quibusdam civitatibus dividerent. [*Polyb. legat.* 83.]

Per eosdem dies Rhodiorum legati, quorum princeps erat Pratio, ad componendam pacem missi, Alexandriam appellentes, mox in castra ad Regem venerunt. Hi in colloquium Antiochi admissi, patriæ conjunctionem cum utroque regno commemorantes, & mutua inter ambos Reges necessitudinis jura, quæque ad utrumque ex pace confectâ reditura sint commoda, longam orationem sunt exorsi. At Rex dicentem legatum interpellans; longiore oratione nihil opus esse ait. Regnum enim ad majorem Ptolemæum pertinere: cum isto verò pacem dudum se feciisse, & amicum esse; & si ab exilio eum Alexandrini revocare voluerint, per se licere. [*Id. legat.* 84.]

Antiochus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri suis viribus simulabat, cæterâque Ægypto illi traditâ, quum Pelusii validum reliquisset præsidium, in Syriam exercitum abduxit. Cùm enim bello intestino inter fratres eum exitum fore sibi polliceretur, ut victor fessus certamine par ipsi non esset futurus: claustra Ægypti tenenda sibi putavit, ut quum vellet rursus exercitum inducerer, & fratrem victorem mox aggrederetur. [*Liv. lib.* 45.]

Eumenes rex 20 tectis navibus Elæâ profectus, Marcio Figulo prætori Romanæ classis præfecto, & quinque tectis navibus à Prusiâ rege missis, in Cassandrensium finibus occurrit. Ibi cum Prætore, simul à mari, simul à terrâ, Cassandream urbem frustra est aggressus: tentatâ etiam non meliore successu Torone & Demetriade. Fama fuit per Cydam Cretensem & Antimachum qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem & Perseum conditiones amicitiæ. Cydas enim iste, qui ex intimis Eumenis erat, & priùs ad Amphipolim cum Chimaro quo-

dam populari ſuo & nunc ad Demetriadem ſemel cum Menecrate quodam Perſei duce atque iterum cum Antimacho ſub ipſis mœnibus urbis collocutus fuiſſe obſervabatur. A Demetriade certè abſcedens Eumenes, ad Q. Marcium Conſulem navigavit: eíque gratulatus quòd proſperè Macedoniam intrâſſet, Pergamum in regnum abiit. Marcius Figulus Prætor, parte claſsis in hyberna Sciathum miſſâ, cum reliquis navibus Oreum Bœotiæ petiit. [*Id. lib.* 44.]

De Eumene rege longè diverſa tradunt. Valerius Antias, nec claſſe adjutum ab eo Prætorem eſſe, cùm ſæpe eum litteris accerſiſſet, refert: nec cum gratiâ ab Conſule profectum in Aſiam; (indignatum quòd ut iiſdem caſtris tenderet, permiſſum non fuerit) ne ut equites quidem Gallos, quos ſecum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo potuiſſe. Attalum fratrem ejus, & remanſiſſe apud Conſulem; & ſinceram ejus fidem æquali tenore, egregiámque operam in toto hoc bello fuiſſe. [*Ibid.*] Regem verò Eumenem in eo bello medium fuiſſe animo, neque fratris initiis, neque ſuæ reſpondiſſe conſuetudini, ſcribit Velleius Paterculus. [*Hiſtor. lib.* 1. *cap.* 9.]

Romæ, Pamphylii legati coronam auream, ex 20 millibus Philippeorum factam, in Curiam attulerunt: petentibúſque iis, ut id donum in cellâ Jovis ponere & ſacrificare in Capitolio liceret, permiſſum; benignéque amicitiam renovare volentibus legatis reſponſum, & binûm millium æris ſingulis miſſum munus. [*Liv. lib.* 44.]

Tum ab rege Pruſiâ legati, de pace reconciliandâ cum rege Perſeo, auditi ſunt: profitente Pruſiâ, & ad id tempus ſe cum Romanis ſtetiſſe, & quoad bellum foret ſtaturum. Cæterùm quùm ad ſe à Perſeo legati veniſſent de finiendo cum Romanis bello, & iis pollicitum deprecatorem apud Senatum futurum; petere, ſi poſſent inducere in animum ut finiant iram, ſe quoque in gratiâ reconciliatæ pacis poſſe uti. [*Id. ibid.*]

Rhodiorum arrogantior de eâdem re legatio fuit. Superbè enim commemoratis erga populum Romanum beneficiis, & penè victoriæ de Antiocho rege majore parte à ſe vindicatâ, adjecerunt; cum pax inter Macedonas Romanóſque eſſet, ſibi amicitiam cum rege Perſeo cœptam. Eam ſe invitos, nullo ejus in ſe merito, quoniam ita Romanis viſum ſit in ſocietatem belli trahere, interrupiſſe. Tertium ſe annum multa ejus incommoda belli ſentire; mari intercluſo inopiâ inſulam premi, amiſſis maritimis vectigalibus atque commeatibus. Cùm id ultra pati non poſſent, legatos alios ad Perſeum in Macedoniâ miſiſſe, qui ei denunciarent, Rhodiis placere pacem eum componere cum Romanis: ſe Romam eadem nunciatum miſſos. Per quos ſtetiſſet quo minùs belli finis fieret, adverſus eos quid ſibi faciundum eſſet, Rhodios conſideraturos eſſe. Quibus nihil reſponſum, Claudius Quadrigarius auctor eſt: tantùm Senatuſconſultum recitatum, quo Caras & Lycios liberos eſſe juberet populus Romanus; litteráſque extemplo ad utramque gentem ut ſcirent indicatum mitti. Quâ auditâ re principem legationis, cujus magniloquentiam vix Curia paulo antè ceperat, corruiſſe. Alii reſponſum eſſe tradunt: Populum Romanum & principio hujus belli, haud vanis authoribus compertum habuiſſe.

buisse, Rhodios cum Perseo rege adversus Rempublicam suam occulta consilia inîsse, & si id antè dubium fuisset, legatorum paulò antè verba ad certum redegisse; & plerunque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, detegere. Visuros se esse, quid sibi faciendum sit: quid Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certè Romanum devicto Perseo (quod propediem sperent fore) visurum, ut pro meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen legatis in singulos binûm millium æris missum est: quod il non acceperunt. [*Id. ibid.*]

Ita verò rem narrat Dio. Pacem à Romanis petebat rex Perseus: eámque obtinuisset, ni Rhodii, metuentes ne Romani adversarium amitterent, cum Persei legatis suos quoque legatos conjunxissent. Nam nihil ab his moderati, qualia par erat eos dicere qui pacem rogarent, prolatum fuit. adeóque veluti si non tam Perseo pacem peterent quàm darent, cùm alia superbè dixere, tum ad extremum minati sunt; eos se, quorum culpâ pax non coisset, bello cum cæteris adgressuros. Unde factum, ut quum ne priùs quidem extra suspicionem Romanis essent, magis invisos se reddiderint; & quo minùs pacem Perseus impetraret, præpedierint. [*Dio, legat. 19. al. 20.*]

b. Sub initium Consulatus L. Æmilii Pauli & C. Licinii, Alexandrini legati ab Ptolemæo & Cleopatrâ regibus in Senatum vocati sunt. Sordidati, barbâ & capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi Curiam, procubuerunt: & querentes orabant Senatum, ut opem regno regibúsque amicis ferrent. [*Liv. lib. 44.*] 4546 168

Quum ex iis Senatus intelligeret, Antiochum cæterâ Ægypto occupatâ inibi esse ut Alexandriæ etiam fieret dominus: ratus nonnihil ad se pertinere incrementum hujus Regis, legationem decrevit; tum ad pacem faciendam, tum ad visendum quæ in universum rerum ibi facies esset. [*Polyb. legat. 90.*]

Extemplo igitur patres C. Popillium Lænatem, C. Decimium & C. Hostilium, legatos ad finiendum bellum inter reges miserunt. Priùs Antiochum, dein Ptolemæum adire jussi, & nunciare, ni absistatur bello, per utrum stetisset, eum non pro amico nec pro socio habituros esse. [*Liv. lib. 44.*]

His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedoniâ Quinquatribus ultimis venerunt: qui, inter alia, Eumenem classémque ejus, tanquam vento allatas naves, sine causâ & venisse & abîsse referebant, nec animum ejus regis constare satis visum; & sicut omnia de Eumene dubia, ita Attali egregiè constantem fidem nunciabant. [*Id. ibid.*]

Tempus, quo legati in Ægyptum missi Româ discesserunt, in antiquo anni hujus Diario (quod 2° Annalium suorum tomo, ad annum Urbis 585. inseruit Pighius) ita habetur expressum. III. *Non. April. C. Popillius Lænas, C. Decimius, C. Hostilius, legati mittuntur ad Reges Suriæ & Ægupti, ad bellum inter ipsos componendum. Legati bene mane, cum turbâ clientium & propinquorum, sacrificârunt ad Castoris Dis Penatibus P.R. Tauro fecer. & perlitârunt.* Dies autem III. Non. April. sicut annus Romæ tunc agebatur, diei 23° Januarii nostri Juliani respondebat:

ſpondebat; ut ex calculo Lunaris eclipſeos, quæ poſt 5 menſes contigit, colligimus.

Poſtquam Antiochus cum exercitu in Syriam receſſit, Ptolemæus Philometor periculum quod ab illo impendebat prudenter animadvertens, Alexandriam ad Cleopatram ſororem primùm, deinde ad Euergetem fratrem amicóſque ejus non priùs deſtitit mittere, quàm pacem cum iis confirmaret: ſorore plurimùm adjuvante, non conſilio modò, ſed etiam precibus. Itaque conſentientibus cunctis pace factâ, Memphi reverſus & Alexandriam receptus, unâ cum fratre regnavit, ne multitudine quidem adverſante: quæ in bello non per obſidionem modò, ſed etiam poſtquam à mœnibus abſceſſum eſt, quia nihil ex Ægypto ſubvehebatur, omnium rerum attenuata inopiâ erat. [*Liv. lib.* 45. *cum Polyb. legat.* 89.]

His cùm lætari Antiochum conveniens eſſet, ſi reducendi ejus cauſâ exercitum in Ægyptum induxiſſet, adeò eſt offenſus; ut multo acriùs infeſtiúſque adverſùs duos, quàm antè adverſùs unum, pararet bellum. Indéque Cyprum extemplo claſſem miſit: quæ Ægyptias ibi naves & Ptolemæi duces prælio devicit. [*Liv. lib.* 45. *Polyb. legat.* 92.]

Ambo Ptolemæi fratres, diadema & regiam poteſtatem tum habentes, quum omnis generis auxiliis indigerent, Eumenem & Dionyſiodorum legatos ad gentem Achæorum miſerunt: qui pedites mille, equites 200 peterent; ducem autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, equitum verò filium ejus Polybium. Ad Theodoridam quoque Sicyonium ſcripſerunt, ut mercenarios conduceret milites ad mille. [*Polyb. legat.* 89. & 91.]

Perſeus Macedonum & Gentius Illyriorum rex, datis utrinque obſidibus, fœdere contra Romanos conjuncti, legatos Rhodum mittendos decreverunt: civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria eſſet, duorum ſimul regum nomine ad bellum contra Romanos incitari poſſe ſperantes. Legati Theſſalonicam miſi ſunt, & ut parati eſſent ad navem conſcendendam juſsi. Ibi Metrodorus erat: qui nuper ab Rhodo venerat, authoribúſque Dinone & Polyarato principibus civitatis ejus affirmabat Rhodios paratos ab bellum eſſe. Ut enim apud Coos Hippocritus & Diomedon fratres, ita apud Rhodios Dino & Polyaratus, pro Macedonibus verba facere, & Romanos accuſare, ac ſocietatem cum Perſeo publicè ſuadere auſi ſunt. Metrodorus verò princeps junctæ hujus cum Illyriis ad Rhodios legationis datus eſt. [*Polyb. legat.* 85. & *in Excerptis Valeſii, pag.* 137. *Liv. lib.* 44.]

Perſeus, Telemnaſto Cretenſi legato ad Antiochum miſſo, eum monuit, ne præſentem occaſionem miſſam faceret; neve arbitraretur, ad unum ſe Romanorum ſuperbiam & dura imperia ſpectare: quin potiùs pro certo haberet, ejuſdem ſe quoque fortunæ periculum brevi facturum, niſi nunc ipſum adjuvaret; maximè quidem concilianda pace, ſin minùs, opem ferendo. [*Polyb. legat.* 85. *Liv. lib.* 44.]

Eodem quoque tempore Perſeus *Cryphontem* (ſic enim Polybii Excerpta eum nominant, quem edita Livii exemplaria *Eropontem* vocant) legatum ad Eumenem miſit; qui & duabus jam antè ad eundem legationibus

tionibus functus fuerat. [*Iid. ibid.*] Eumenem verò oblatâ pecuniâ sollicitavit, ut aut suas foveret partes, aut pacem sibi conciliaret cum populo Romano, aut certè neutri faveret parti: speraris vel se horum quidpiam impetraturum, vel sanè effecturum eâ sollicitatione (quod & consecutus est) ut Eumenes suspectus Romanis esset. Sed Eumenes societatem quidem Persei aspernabatur, pacis verò conciliandæ causâ 1500 talenta, ut neutri adesset 1000 poscebat. Perseus procurandæ pacis causâ daturum se eam pecuniam dixit, sed non in antecessum, verùm Samothracæ in templo depositurum quoad patrata pax esset. [*Appian. Macedonic. in Excerpt. Valesii, pag.* 562:] Ea insula cùm ipsius ditionis esset, vidit Eumenes nihil interesse an Pellæ pecunia esset: idque egit, ut partem aliquam præsentem ferret. Quam cùm obtinere non posset; Cryphon ab eo, ignotis quæ occultè acta erant, rediit. De captivis redimendis actum esse, & ipsi evulgaverant; & Eumenes Consulem, vitandæ suspicionis causâ, certiorem fecit. [*Liv. lib.* 44.]

Rhodiis inter se dissidentibus, & prævalente in comitiis eâ parte quæ Perseo favebat, placuit legatos ad dirimendum bellum inter Perseum & Romanos mitti. Prytanes igitur legatos extemplo miserunt: Romam quidem Agesipolim & Cleombrotum, ad Consulem verò & Perseum, Damonem, Nicostratum, Agesilochum & Telephum. In Cretam etiam legatos miserunt, ad renovandam cum universis Cretensibus amicitiam: monendúmque ut temporum conditionem ac periculum imminens attenderent; & cum Rhodiorum populo consentientes, eundem inimicum atque amicum ducerent. Missi item sunt ad singulas civitates, qui de iisdem rebus cum illis agerent. [*Polyb. legat.* 86.]

Ptolemæorum regum legati, dum adhuc hyems esset, in Peloponnesum venientes, quum in Achæorum conventu Corinthi habito veterem amicitiam, quam multis argumentis invicem fuerant testati, renovâssent, & afflictum Regum statum ob oculos posuissent, opem poscentes: parata erat multitudo non parte aliquâ copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, ire suppetias. Verùm huic sententiæ Callicrates & Diophanes & Hyperbatonus adversabantur. Contra quos Lycortas & Polybius differentes, Achæos hortabantur, ut pactorum & acceptorum beneficiorum, imprimis verò jurisjurandi memores, societatis leges servarent. Cúmque iterùm multitudo acclamâsset, opem ferendam: Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus injecto, quasi leges potestatem ipsis non concederent in ejusmodi conventu de auxiliis deliberandi. [*Polyb. legat.* 89.]

Paulo pòst concilio in urbem Sicyoniorum convocato, cui non magistratus solummodo interérant, verùm omnes annis triginta majores, postquam multi sermones habiti essent: à Callicrate inductus est in theatrum rectâ ab itinere tabellarius, subditicias literas Q. Marcii (Proconsulis) afferens; quibus Achæos hortari fingebatur ut, Romanorum voluntatem secuti, conciliare invicem Reges conarentur. Indéque legati ab Achæis missi sunt Archon Ægitates, Arcesilaus & Aristo Megapolitani, ad pacem inter Ptolemæos reges & Antiochum

faciendam. Quâ ex re indignatus Polybius, rerum curâ & administratione se abdicavit: & legati Alexandrini, spe auxiliorum amissâ, domum reversi sunt. [*Id. ibid. & legat.* 91.]

Philæ hyberna agitans Perseus, in Ioniam copias direxit, quibus annonam quæ inde subvehebatur Romanis intercluderet. [*Appian. ut supr. pag.* 565.] Antenorem & Callippum præfectos classis cum 40 lembis, quibus & quinque pristes (majores naves) sunt adjunctæ, Tenedum misit; ut inde sparsæ per Cycladas insulas naves Macedoniam cum frumento petentes tutarentur. Cassandreæ deductæ naves, in portus primùm qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari cùm trajecissent; stantes in portu Rhodias apertas naves, Eudemúmque præfectum earum, inviolatas, atque etiam benignè appellatos dimiserunt. Cognito deinde in latere altero naves suorum 50 onerarias, à rostratis Eumenis (quibus Damius præerat) ad montem Athon in ostio portus inclusas, dissipatis hostibus eas eduxerunt, & in Macedoniam, 10 lembis eas tutantibus miserunt. [*Liv. lib.* 44.]

Lembi illi nono pòst die ad classem ad Sigæum stantem redierunt: quæ Subota (insula ea est interjecta Elææ & Atho) inde trajecit Postero verò die quàm eò ventum est, naves 35 quas Hippagogos vocant, ab Elæâ profectæ cum equitibus Gallis equísque (Attalo ab Eumene missis) Phanas promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in Macedoniam possent. His Antenor, profectus à Subotis, inter Erythrarum promontorium Chiúmque, quâ arctissimum fretum est, inopinatò occurrit. Cúmque resistendi spes nulla esset, pars eorum qui propiores continenti littori erant, in Erythræam enatârunt: pars velis datis ad Chium naves ejecere, relictísque equis effusâ fugâ urbem petebant. Sed propiùs urbem lembi accessúque commodiore cùm exposuissent armatos; partim in viâ fugientes Gallos adepti Macedones cæciderunt, partim ante portam excluſos. Gallorum 800 ferme (aut 700, ut habet Gruteriana editio) occisi, 200 vivi capti: equi, pars in mari fractis navibus, absumpti; partim nervos succiderunt in littore Macedones. Viginti eximiæ equos formæ cum captivis, eosdem 10 lembos, quos antè miserat, Antenor devehere Thessalonicam jussit, & primo quoque tempore ad classem reverti Phanis se eos expectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt: & spe celeriùs reversis 10 lembis evecti, Ægeo mari Delum trajecerunt. [*Id. ibid.*]

Dum hæc geruntur, legati Romani C. Popillius, C. Decimius & C. Hostilius, à Chalcide profecti, tribus quinqueremibus Delum quum venissent; lembos ibi Macedonum 40, & 5 regis Eumenis quinqueremes invenerunt. Sanctitas templi insulæque inviolatos præstabat omnes. Itaque permixti Romanique & Macedones, & Eumenis navales socii, in templo, inducias religione loci præbente, versabantur. [*Id. ibid.*]

Antenor Persei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret; parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas dispositâ, præterquam si quæ Macedoniam peterent, omnes aut supprimebat aut spoliabat naves. Quibus poterant

Popil-

Popillius aut Eumenis naves, ſuccurrebant: & vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. [*Id. ibid.*]

Per id ferè tempus Gentii regis Illyriorum legati Parmenio & Morcus, & unâ cum his Metrodorus Perſei, Rhodum venerunt: quibus authoritatem addidit, non lemborum modò adventus paſsim per Cycladas atque Ægeum vagantium mare, & occiſorum equitum multitudo; ſed etiam conjunctio ipſa regum Perſei Gentiíque, & fama cum magno numero peditum equitúmque venientium Galatarum. Hæc enim animos, Dinoni quidem & Polyarato, qui Perſei partium erant, addiderunt, Theæteto verò contra dejecerunt. Decretum igitur eſt à Rhodiis, benignum ambobus Regibus reſponſum dare: iíſque ſignificare, ſtatuiſſe bello finem ſe authoritate ſuâ imponere; ipſóſque adeò monere, faciles ſe ad pacem ut præberent. Súntque etiam Gentii legati in Prytaneo magnâ comitate ab iis excepti. [*Id. ibid. Polyb. legat.* 87.]

c. Primo vere Antiochus cum exercitu Ægyptum petens, in Cœleſyam proceſſit. Circa Rhinocolura Ptolemæi (Philometoris) legatis agentibus gratias quòd per eum regnum patrium recepiſſet, petentibuſque ut ſuum munus tueretur & diceret potiùs quid fieri vellet quàm hoſtis ex ſocio factus vi atque armis ageret, reſpondit; non aliter neque claſſem revocaturum, neque exercitum reducturum, niſi ſibi & totâ Cypro & Peluſio, agróque qui circa Peluſiacum Nili oſtium eſſet, cederet: diémque præſtituit, intra quam de conditionibus peractis reſponſum acciperet. [*Liv. lib* 45.]

Antiochus Apollonium, tributorum ſuorum collectioni præfectum, (μεϱιδάϱχην apud Joſephum, lib. 12. Antiquit. cap. 7. μυσάϱχην in II Maccab. V. 24. dictum) cum viginti duorum millium exercitu, in civitates Judææ miſit; duobus annis integris poſtquam ipſe Templum Hieroſolymitanum ſpoliaverat: mandans ut puberes omnes jugularet, mulieres verò & juniores venderet. [I *Maccab.* I. 30. II *Maccab.* V. 24.]

Quum Hieroſolyma veniſſet Apollonius, nihil hoſtile præ ſe ferens, cohibuit ſe uſque ad diem Sabbathi: quo omnes qui ad ſacra proceſſerant confodit, & per civitatem cum armis diſcurrens magnam peremit multitudinem. Et accipiens ſpolia civitatis, eam incendit; diruítque domos ejus & muros in circuitu. Abduxerúntque captivas mulieres liberóſque & jumenta poſſederunt. [I *Maccab.* I. 31,–34. II *Maccab.* V. 25,26.] Joſephus, *lib.* 12. Antiquit. *cap.* 7. ipſi Antiocho tribuens quæ à miniſtris ejus ſunt peracta, *direptâ totâ urbe, habitatores partim necaviſſe* eum ſcribit, *partim captivos unà cum liberis & uxoribus abduxiſſe uſque ad decem millium numerum.*

Judas quoque Maccabæus cum novem aliis ſecedens, in montibus ferarum more tranſigebat vitam cum ſuis comitibus; qui gramineo alimento veſci perſeverabant, ne participes eſſent contaminationis, [II *Maccab.* V. 27.] ſive ciborum vetitorum, ſive idololatriæ, ſive etiam contaminationis & eam ſecutæ deſolationis ipſius Sanctuarii: [I *Maccab.* I. 39,41.] quæ reſtitutionem & purificationem ejuſdem ab eodem Judâ Maccabæo poſtea factam (I *Maccab.* IV. 43. 54.) trium annorum

norum & ſex menſium ſpatio anteceſſit. quanto tempore civitatem Hieroſolymitanam ab Antiocho fuiſſe oppreſſam, Joſephus in librorum de bello Judaico procœmio, & quotidiani ſacrificii religionem ceſſaviſſe, in lib. 1. cap. 1. & Sanctuarium deſolatum fuiſſe, in libro 6° ejuſdem operis (pag. 929.) idem author ſignificat. poſtremum quoque illud, de Sanctuarii deſolati tempore, aſſerente Hippolyto. [*Caten. Græc. in Daniel cap.* 8.]

Poſtea ædificaverunt in civitate Davidis ſive Sione murum magnum, & turribus firmis munitum, qui fuit ipſis pro arce; & nefariorum hominum præſidio ei impoſito, Hieroſolymorum ſpolia ibi depoſuerunt. Cúmque inde inſidiæ Templum frequentantibus ſubinde fierent, ſanguíſque innocens effunderetur, & contaminaretur ſanctuarium; fugerunt habitatores Hieroſolymorum: & fuit urbs habitatio exterorum, fuítque extera natis ſuis, liberis ſuis derelinquentibus ipſam. [I *Maccab.* I. 35, ——40.]

Rhodiorum legati in Romanorum caſtra venerunt, cum iiſdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis à caſtrenſi concilio auditi ſunt. Itaque cùm alii præcipites ſine reſponſo agendos caſtris, pronunciavit poſt diem quintumdecimum ſe reſponſum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum authoritas valuiſſet, conſultare de ratione belli gerendi cœpit. [*Liv. lib.* 44.]

Pridie quàm Perſeus ſuperatus eſt, C. Sulpicius Gallus tribunus militum ſecundæ legionis, L. Æmilii Pauli Conſulis permiſſu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, nocte proximâ, ne quis id pro portento acciperet, ab horâ ſecundâ uſque ad quartam horam noctis Lunam defecturam eſſe. Id quia naturali ordine ſtatis temporibus fiat, & ſciri antè & prædici poſſe; neque in prodigium trahi debere. [*Id. ibid.*] Quod mox & compoſito volumine eum docuiſſe narrat Plinius, lib. 2. cap. 12. ubi hunc primum Romani generis rationem defectus utriuſque ſideris in vulgus extuliſſe refert. De quo apud Ciceronem (in libello de Senectute) Cato. *Mori videbamus in ſtudio dimetiundi penè cæli atque terræ Gallum, familiarem patris tui* (Æmilii Pauli,) *Scipio. Quoties illum lux noctu aliquid deſcribere ingreſſum, quoties nox oppreſſit cùm cæpiſſet manè? Quàm delectabatur, cùm defectiones Solis & Lunæ multò nobis antè prædiceret!*

Gallii Sapientia

Nocte, quam pridie Nonas Septembris inſecuta eſt dies, editâ horâ Luna cùm defeciſſet, Romanis militibus ſi propè divina videbatur: Macedonas ut triſte prodigium occaſum regni perniciémque gentis portendens movit. [*Liv. lib.* 44. *cum Juſtin. lib.* 33. *cap.* 1. *Valer. Maxim. lib.* 8. *cap.* 11. *Jul. Frontin. Stratagem. lib.* 1. *cap.* 12.] Totalem verò Lunæ obſcurationem Junii Juliani die 21° horâ 8ª poſt meridiem, hoc anno in Macedoniâ contigiſſe calculus Aſtronomicus demonſtrat: quum jam nocte corpora ſomno & quieti milites dare vellent; ut in *Paulo Æmilio* habet Plutarchus. Unde colligitur, Idus Martias hujus anni, quibus ſecundum ſuum Conſulatum Paulus iniit, in 4um Januarii Juliani diem incidiſſe.

Sequente die, victo Perſeo, (I *Maccab.* VIII. 5.) regnum Macedonicum

nicum cecidit : cùm jam inde à Carano per annos 616 steriſſet. Imperii verò Macedonici reliquiæ, Romano jam ſurgente imperio, in Seleucidis Syriæ & Ptolemæis Ægypti adhuc ſuperfuerunt.

Tertio die Perſeus quàm pugnatum erat, Amphipolim in Thraciâ, cum 500 ferè Cretenſibus, fugâ pervenit. Ab Amphipolitanis verò non receptus, pecuniâ & auro argentóque in lembos qui in Strymone ſtabant delatis, & ipſe ad flumen deſcendit. Cretenſibus, ſpem pecuniæ ſecutis, ex theſauro ſuo ſcyphos & crateras aliáque aurea & argentea vaſa, ad 50 talentorum pretium, deprompſit, poſitáque in ripâ, diripienda illis reliquit. Ab hâc direptione cùm per tumultum naves conſcenderent, lembum unum in oſtio amnis multitudine gravatum merſerunt. Galipſum vel Alepſum eo die, poſtero in Samothraciam inſulam cum duobus talentûm millibus pervenit : atque ad templum Caſtoris & Pollucis ſupplex confugit. [*Liv. lib.* 44. *cum Plutarcho, in Paulo Æmilio.*]

Victoriæ Romanæ fama cùm pervaſiſſet in Aſiam, Antenor qui cum claſſe lemborum ad Phanas ſtabat, Caſſandriam inde trajecit. [*Liv. lib.* 45.]

d. C. Popillius qui ad Delum præſidio navibus Macedoniam petentibus erat poſtquam debellatum in Macedoniâ & ſtatione ſummotos hoſtium lembos audivit, dimiſſis & ipſe Articis navibus, ad ſuſceptam legationem peragendam navigare Ægyptum perrexit : ut priùs occurrere Antiocho poſſet, quàm ad Alexandriæ mœnia accederet. Cùm prætercherentur Aſiam legati, & Loryma veniſſent, qui portus 20 amplius millia ab Rhodo abeſt, ex adverſo ipſi urbi poſitus : principes Rhodiorum occurrerunt (jam enim eò quoque victoriæ fama perlata erat) orantes ut Rhodum devcherentur. Nam & id ad famam ſalutémque civitatis pertinere dicebant. noſcere ipſos omnia quæ acta eſſent agerentúrque Rhodi, & comperta per ſe non vulgata famâ Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro ſalute ſociæ urbis paterentur. Et poſtquam Rhodum ventum eſt, in concionem quoque eos iidem precibus pertraxerunt. [*Id. ibid.*]

Adventus legatorum auxit potiùs timorem civium quàm minuit. Omnia enim Popillius, quæ ſinguli univerſíque eo bello hoſtiliter dixerant fecerántque, retulit ; & vir aſper ingenio augebat atrocitatem eorum quæ dicerentur vultu truci & accuſatoriâ voce : ut quũ propriæ ſimultatis nulla cauſa cum civitate eſſet, ex unius ſenatoris Romani acerbitate, qualis in ſe univerſi Senatus animus eſſet, conjectarent. C. Decimii moderatior oratio fuit : qui in pleriſque eorum quæ commemorata à Popillio eſſent, culpam non penes populum, ſed penes paucos concitatores vulgi eſſe dixit. eos vænalem linguam habentes, decreta plena regiæ aſſentationis feciſſe, & eas legationes miſiſſe, quarum Rhodios ſemper non minùs puderet quàm pœniteret : quæ omnia, ſi poteſtas populo foret, in capita noxiorum verſura. Cum magno aſſenſu auditus eſt, non magis eo quòd multitudinis noxam elevabat, quàm quòd culpam in authores verterat. Itaque cùm principes eorum Romanis reſponderent, nequaquam tamen tam grata

oratio eorum fuit, qui quæ Popillius objecerat diluere utcunque conati sunt, quàm eorum qui Decimio in authoribus ad piaculum noxæ objiciendis assensi sunt. Indéque Rhodii illi, qui priùs tantos gerebant spiritus, quasi tam Philippum quàm Antiochum vicissent ac viribus potiores ipsis Romanis essent, in tantam adacti fuere trepidationem; ut præsentibus legatis decretum extemplo fecerint, ut qui pro Perseo adversus Romanos dixisse quid aut fecisse convincerentur, capitis condemnarentur. Excesserunt urbe sub adventum Romanorum quidam, alii mortem sibi consciverunt. Legati non ultra quàm quinque dies Rhodi morati, Alexandriam profecti sunt. Nec eo segniùs judicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur: quam perseverantiam in exequendâ re Decimii lenitas afferebat. [*Id. ibid. cum Dione, legat.* 20. *al.* 21.]

Quum de Persei fugâ nuncius Romam perlatus fuisset, placuit Senatui legatos Rhodiorum, qui ad pacem cum Perseo faciendam venerant, in Curiam vocare. Legati, quorum princeps Agesipolis, Senatum ingressi, missos se dixerunt ad dirimendum bellum; quod grave atque incommodum Græciæ omni, sumptuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. nunc quàndo finitum illud esset, ita ut semper optaverant Rhodii; gratulari se illis. Hæc ubi breviter dixisset Agesipolis, Curiâ excessit. Senatus eâ occasione usus, quum Rhodios vellet παδειγματιαι & exemplum aliis constituere, responsum dedit. Rhodios neque utilitatum Græciæ neque curâ impensarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset cura quæ simularetur; tum mittendos legatos fuisse, cùm Perseus in Thessaliam exercitu inducto per biennium Græcas urbes alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam: postquam verò superatos saltus transgressósque in Macedoniam Romanos audirent, & inclusum teneri Perseum, tunc Rhodios legationem misisse; non ad ullam aliam rem, quàm ad Perseum ex imminenti periculo eripiendum. Propterea censere Patres, neque lautia aut aliud beneficium, neque ullum benignum responsum legatis dare se debere [*Polyb. legat.* 88. *Liv. lib* 45.]

Thoas, qui Rhodo à Dinone ad Perseum internuncius missus sæpè in Macedoniam navigaverat, rebus jam inclinatis, sibi metuens Cnidum confugit. Cúmque eum Cnidii in custodiam compegissent, vindicatus à Rhodiis Rhodum remissus est: ubi habitâ de ipso quæstione cuncta confessus, protsus cum omnibus interceptarum litterarum notis, cúmque epistolis tum à Dinone tum à Perseo ultrò citróque missis consentiebat. Unde convictus Dino ad aliorum exemplum supplicio est affectus. [*Polyb. in Excerpt. Valesii, pag.* 137, 138.]

Cn Octavius, qui unâ cum Paulo Æmilio bellum Macedonicum administrabat, classe Samothraciam appulsâ Perseum Dioscurorum quidem religione motus reliquit inviolatum; mari tamen & effugio præclusit. [*Plutarch. in P. Æmilio.*] Cúmque eum modò minis, modò spe ad deditionem pellicere conaretur; adjuvit in hoc illum res seu casu contracta, seu consilio. L. Attilius illustris adolescens, cùm in concione esse populum Samothracum animadvertisset, concessu magistratus,

ſtratus, queſtus eſt, creditam Inſulæ ſanctitatem violari Euandri Cretenſis præſentiâ; qui cùm Eumenis regis cædem Delphis penè perpetrâſſet, jam ſe unâ cum Perſeo Templi aſylo tutaretur. Hinc Theondas, qui ſummus magiſtratus apud eos erat, (Regem ipſi appellant) ſe totámque inſulam in poteſtate Romanorum eſſe videns, ut Euander judicio permitteretur à Perſeo poſtulavit. Id cùm Perſeus improbaret, quòd videret patefactum crimen in ſe devolutum iri, Euandrum interfici curavit: corrupítque pecuniâ Theondam, ut renunciaret populo, ſibi ipſum mortem conſciviſſe. Cæterùm tanto facinore in unum relictum amicum, ab ipſo per tot caſus expertum, omnium qui ſecum erant alienavit animos: & cùm pro ſe quiſque tranſiret ad Romanos, ſolus propè relictus, fugæ conſilium capere coactus eſt. [*Liv. lib.* 45.]

Cum Oroande igitur Cretenſi cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in eâ regione fecerat, clàm Perſeus egit, ut ſe ſublatum in lembum (qui ad Demetrium promontorium ſtabat) ad Thracum regem Cotym deveheret. Sub occaſum Solis delata ad lembum pecunia eſt, quanta clàm deferri poterat: quâ receptâ, Oroandes arte Creticâ uſus, primis tenebris ſolutâ nave, per altum Cretam petiit. Mediâ deinde nocte, miſerabilis Perſeus ex anguſtâ feneſtrâ per murum ſe puerósque & conjugem demiſit, laborum & erroris rudes. Poſtquam in portu navis non inventa eſt, vagatus aliquandiu in littore, poſtremò timens lucem jam appropinquantem, ad obſcurum angulum in templi latere ſe recepit. [*Liv. & Plutarch. ut ſuprà.*]

Ubi juſſu Prætoris Octavii pronunciatum eſt per præconem, regios pueros (principum liberos ad Regis miniſterium electos) Macedonáſque alios qui Samothraciæ eſſent, ſi tranſirent ad Romanos, incolumitatem libertatémque & ſua omnia ſervaturos, quæ aut ſecum habebant aut in Macedoniâ reliquiſſent: tranſitio omnium facta eſt, nominâque dabant ad C. Poſthumium tribunum militum. Ion quoque Theſſalonicenſis liberos parvos regios, fidei ſuæ à patre commiſſos, Octavio tradidit: nec quiſquam præter Philippum maximum natum è filiis cum rege eſt relictus. Tum ſeſe filiúmque Octavio tradidit: fortunam, deóſque quorum in templo erat, nullâ ope ſupplicem juvantes, ſtultè accuſans. In prætoriam navem imponi juſſus, eódem & pecunia quæ ſuperfuit delata eſt: extemplóque claſſis Amphipolim repetiit. [*Ibid.*]

Antiochus ad occupandum Peluſium veniens, ubi Leuſinem flumen eſſet tranſgreſſus, (qui locus quatuor millia ab Alexandriâ abeſt) legatis Romanis occurrit. Quos quum advenientes ſalutâſſet, dextrámque Popillio porrigeret; tabellas quas manibus tenebat, Senatuſconſultum continentes quo bellum adverſus Ptolemæum extemplo finire ille jubebatur, tradidit, atque omnium primùm id legere juſſit. Perlectis tabellis, quum ſe conſideraturum adhibitis amicis, quid faciendum ſibi eſſet, dixiſſet: Popillius virgâ quam in manu gerebat vitigineâ circumſcripſit Regem; ac priùs quàm circulo deſcripto excederet, tabellis cum reſpondere juſsit. Obſtupefactus Rex iſto adeò inſolito atque imperioſo facto, ubi parumper hæſitâſſet; *Faciam*, inquit,

quit, *quod Romani jubent*. Tum demum Popillius dextram Regi tanquam ſocio atque amico porrexit. Paucorum deinde dierum ac numero certo definitorum ſpatio conceſſo, Antiochus copias ſuas in Syriam (pro ἀγείαν enim in Polybio, ουείαν ex Livio reſcribendam cenſemus) gravatè ille quidem ac gemens, ſed tamen abduxit, in præſentia tempori cedendum ratus. [*Polyb.legat.92. & Liv.lib.45. cum Cicerone in Philippicâ 8ª, Velleio Paterculo lib.1. cap.10. Valerio Maximo lib.6. cap.4. Juſtino lib.34.cap.3. Appiano in Syriac.pag.131. Plutarcho in Apophthegmat. cap.32, &c.*]

Samaritani videntes Judæos ab Antiocho miſerrimè oppreſſos, origine Sidonios ſe fuiſſe profitebantur; indéque literas ab Antiocho ad Apollonium præſidem ſuum & Nicanorem procuratorem regium obtinuerunt, ut in communem cum Judæis cauſam ipſos non involverent; útque templum Garizitanum, hactenus nullius Dei titulo inſignitum, Διὸς Ἑλλωίου ſive *Jovis Græcanici* nomine deinceps appellaretur. Extat hâc de re apud Joſephum, lib.12. Antiquit.cap.7. Epiſtola ſupplex Samaritanorum; cum Antiochi Reſcripto, *anno* XLVI (ſed neſcio à quâ epochâ deducto) *menſis Hecatombæonis die* XVIII dato.

Cùm exceſsiſſet Ægypto Antiochus, Romani legati concordiam inter fratres, inter quos vixdum convenerat, authoritate ſuâ firmârunt. [*Liv.lib.45.*] C. Popillius liberationem Menalcidæ Lacedæmonii, qui neceſſariis regum temporibus ad rem familiarem augendam ſedulò fuerat abuſus, à Regibus beneficii loco petiit: Polyaratum verò, qui apud Rhodios Perſei partibus maximè faverat, ut Romam mitterent juſsit. Et Menalcidas quidem dimiſſus eſt: de Polyarato verò res dilata. Ptolemæus enim & Polyaratũ & patriam reveritus, Romam illũ mittere haudquaquam decrevit, ſed Rhodum potiùs: quod & ipſe Polyaratus poſtulabat. Navigio igitur impoſitum & Demetrii cujuſdam ex amicis cuſtodiæ traditum Rhodum deſtinavit; litteris etiam ad Rhodios de illius tranſvectione datis. At Polyaratus Phaſelidem appulſus, neſcio quid animo cogitans, ſumptis verbenis atque infulis ad communem urbis larem confugit. [*Polyb.legat 92. & 95. & in Excerptis Valeſii, pag.138.*]

Popillius, rebus Alexandriæ compoſitis, Cyprum navigavit: & inde quæ jam Ægyptios ibi vicerat claſſem atque exercitum Antiochi in Syriam dimiſit. [*Polyb. legat.91. Liv. lib.45.*]

Ægypti Reges liberati bello contra Antiochum, ante omnia legatum Romam miſerunt Numenium ex numero amicorum, gratias pro acceptis beneficiis acturum. [*Polyb.legat.95.*]

Cùm Phaſelitæ Rhodum miſiſſent, poſtulantes ut Polyaratum ipſi accipere aſportaréque vellent: Rhodii navem quidem miſerunt, verùm præfecto navis Epichari accipere illum in navem interdixerunt; quoniam Alexandrinis Rhodi hominem ſiſtere mandatum fuiſſet. Nave igitur Phaſeliden delatâ, cùm Epichares Polyaratum navigio excipere abnueret; contrà Demetrius, cujus cuſtodiæ commendatus ab Rege fuerat, exurgere hominem ac proficiſci juberet, urgeréntque adeò Phaſelitæ, veriti ne id ſibi apud Romanos fraudi eſſet: perculſus caſus gravitate Polyaratus, Demetrii navigium rurſus conſcendit.

Verùm

Verùm in excensione opportunitatem nactus, iterum confugit Caunum contento cursu: ac similiter quiritando Cauniorum auxilium implorabat. A quibus repulsam passus, eo quòd Rhodiis contributi essent; clam ad Cibyratas misit, postulans ut in urbem reciperetur, mitterentúrque qui ipsum tutò deducerent. Notus autem Cibyratis eò erat, quòd liberi Pancratis tyranni educati apud eum fuerant. Cúmque assensissent Cibyratæ & postulatis paruissent; Polyaratus Cibyram delatus est. [*Id. in Excerpt. Valesii, pag.* 138, 141.]

Popillius & ea legatio quæ ad Antiochum missa erat Romam rediens, retulit controversias inter Reges sublatas esse, exercitúmque ex Ægypto in Syriam reductum. Pòst ipsorum Regum legati venerunt. Antiochi legati referebant omni victoriâ potiorem pacem Regi, quæ Senatui placuisset, visam: eúmque haud secus quàm Deorum imperio legatorum Romanorum jussis paruisse. Gratulati deinde victoriam de Perseo sunt; ad quam summâ ope, si quid imperatum foret, adfuturum Regem fuisse. Ptolemæi legati communi nomine regis & Cleopatræ gratias egerunt. Plus eos Senatui populóque Romano quàm parentibus suis, plus quàm Diis immortalibus debere: per quos obsidione miserrimâ liberati essent, regnum patrium propè amissum recepissent. Responsum ab Senatu est: Antiochum rectè atque ordine feciisse quòd legatis paruisset, gratúmque id esse Senatui populóque Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatræque si quid per se boni commodíque evenisset, id magnopere Senatum lætari: daturúmque operam, ut regni sui maximum semper præsidium positum esse in fide populi Romani ducant. Munera legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. [*Liv. lib.* 45.]

Et ab Eumene & ab Attalo & ab Athenæo fratribus communis legatio de victoriâ contra Perseum gratulatum Romam venit. [*Id. ibid.*]

3837 Rex Antiochus edicto edito imperavit gentibus omnibus sibi subjectis eosdem cultus in toto regno servare, relictísque propriis consuetudinibus eandem cum Græcis religionem profiteri; mortis pœnâ non obedientibus propositâ: et præfecit inspectores unicuique populo, qui ad hoc faciendum omnes cogerent. [I *Maccab.* I. 43, 52, 53.]

Ex his, in Judæam & Samariam senem quendam Athenæum misit, ut Judæos à divinæ legis observatione discedere cogeret, & templum Hierosolymitanum contaminaret; illi Διὸς Ὀλυμπίου *Jovis Olympii* nomine imposito, sicut Garizimitano Διὸς Ξενίου *Jovis Hospitalis* sive Peregrinorum tutoris. illud enim cognomentum quàm Ἑλληνίου Samaritanorum conditioni convenientius fuisse, re meliùs consideratâ, censuisse videtur: quòd in terrâ Judæorum peregrini illi essent & advenæ. [II *Maccab.* VI. 1, 2.]

Misit etiam Rex libellos per legatos Hierosolymam & ad civitates Judææ, ut sequerentur ritus Gentium, sacrificia è Sanctuario tollerent, sabbatha & dies festos prohiberent, Sanctuarium & ministros ejus coinquinarent, aras & lucos & idolorum delubra ædificarent, sues & immundas pecudes alias immolarent, filios ipsorum incircumcisos re-

linquerent, omníque ne immundâ se pollucrent; ita ut oblivíscerentur Legis, & immutarent omnia statuta Dei sui. [I *Maccab.* I. 46,-51.] criménque omnino esset, Judaicam religionem profiteri. [II *Maccab.* VI. 6.]

Decretum quoque prodiit in vicinas civitates Græcas, suggerente Ptolemæo (Dorymenis filio; II *Maccab.* IV. 45.) ut pari modo adversus Judæos agerent, & sacrificiorum participes fieri compellerent; eos autem, qui ad ritus Græcos transire nollent, jugularent. [II *Maccab.* VI. 8, 9.]

Et cæteræ quidem gentes amplexæ sunt sermonem Regis: & ex Israëlitis quoque multi consensérunt cultui ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbathum. [I *Maccab.* I. 44. *cum* II. 18.] Congregati enim sunt è populo ad eos multi Legis desertores: fecerúntque ut Israëlitæ latitarent in specubus & locis perfugii ipsorum. [I *Mac.* I. 55,56.] Alii autem ducebantur cum acerbâ necessitate die natali Regis singulis mensibus ad esum idolothytorum: & cùm erat Dionysiorum festum, cogebantur hederam ferentes pompam Baccho ducere. [II *Maccab.* VI. 7.]

Templum verò luxu & comessationibus implebatur à gentibus, molliter vitam consúmentibus cum meretricibus, & in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiámque intrò ferentibus quæ non conveniebant: & altare rebus illegitimis, quas lex vetuerat, plenum erat. [II *Maccab.* VI. 4,5.]

Die autem 15 mensis Cislevi, (partim Novembri, partim Decembri nostro respondentis) anno 145 regni Græcorum, extruxerunt abominationem desolationis (abominandum Jovis Olympii idolum) super altare: & in civitatibus Judææ circumquaque extruxerunt aras; & in foribus domorum atque plateis fecerunt suffitum. [I *Maccab.* I. 57,58.]

Libros legis quos invenerunt, conscindentes combussérunt igne: & ubicunque inveniebatur apud aliquem liber fœderis, aut si quis approbabat Legem; secundùm edictum Regis trucidabant eum. [I *Maccab.* I. 59,60.] Ubi librorum Legis nomine, non solum Mosaicum Pentateuchum cum recentioribus Hebræis, qui hinc originem suarum *Petaroth* accersunt, (apud Eliam Levitam in Tischbi, voce פטר) sed universam veteris Testamenti Scripturam accipimus: ut in Johann. X. 34. XV. 25. & I Cor. XIV. 21. Atque ita hîc Josephus, lib. 12. cap. 7. ἠφανίζετο δὲ καὶ πανταχοῦ βίβλος εὑρεθεὶς ἱερὰ καὶ νόμος, καὶ πρὸς οἷς εὑρεθείη, καὶ αὐτοὶ κακοὶ κακῶς ἀπώλοντο. *Abolebatur etiam ubicunque repertum esset sacrum aliquod volumen & Lex; & ipsi apud quos inveniretur mali malè peribant.* et Severus Sulpicius, in sacr. Histor. lib. 2. *Sacra etiam Legis & Prophetarum volumina igni cremata.*

Die 25° mensis Cislevi sacrificia sunt oblata in arâ idololatricâ, quæ exstructa erat super altare Dei. [I *Maccab.* I. 62.] anno Seleucidarum 145°, Olympiade 153ª. [*Ioseph. lib. 12. cap. 7. & 11.*]

Eodem tempore, duæ mulieres quæ filios circumciderant delatæ sunt: ad quarum ubera suspensis natis, publicè per civitatem traductas deorsum à muro eas præcipitaverunt; & familias earum & eos

qui

qui infantes circumciderant trucidaverunt. [I *Maccab.*I.64. II *Maccab.*VI. 10.]

Galatæ, Aduertâ duce, ingenti motu regnum Eumenis infestârunt. Induciis verò per hyemem factis, & Galli domos abierunt, & Rex in hyberna concessit Pergamum; ubi gravi morbo æger fuit. [*Liv.lib.* 45. *cum Polyb.legat.*93.]

Antiochus, ubi edicta sua contemni videbat à populo, per tormenta unumquemque cogebat gustatis cibis immundis abjurare Judaismum. [*Joseph.libell. de Maccab.*] Sed Israëlitarum multi roborati sunt, & obfirmati in se, ne immunda comederent: & mori elegerunt, ne polluerentur cibis illis, neque sanctum fœdus inquinarent. [I *Maccab.*I. 65, 66.] 4547 167

Præsidens igitur cum assessoribus tyrannus Antiochus in quodam sublimi loco, astante circumcirca armato exercitu, jussit unumquemque Hebræorum abripi & ad carnes suillas & idolothyta gustanda vi adigi: si qui verò profanas dapes recusarent, hos trochleis distentos è vitâ tolli. [*Joseph. ut supr.*]

Multis verò abreptis, unus in primis nomine Eleazarus, ex sacerdotali genere, in legum disciplinâ ut Scriba primarius versatissimus, ætate nonagenarius, & propter eam multis Antiochi assecIis notus, coràm adductus est. Qui carnes suillas nec manducare nec manducâsse simulare consentiens, crudelissima subire tormenta quàm legem violare maluit. [*Id.ibid.* II *Maccab.*VI. 18 ——31.]

Post hunc septem fratres adolescentes, cum matre eorum fortissimâ, coram Antiocho sunt producti: qui carnem suillam gustare recusantes, exquisitis tormentorum modis excruciati, invictas Deo animas reddiderunt. Horum nobilissimum martyrium, in II Maccab. VII. capitulo habetur descriptum; & in Josephi de Maccabæis libello, Περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, *De imperatrice ratione* inscripto. In cujus Latinâ paraphrasi à Rufino editâ, hi à castello suo *Susandro* Antiochiam ad Regem adducti fuisse dicuntur: eorúmque eduntur nomina, *Machabæus*, *Aber*, *Machir*, *Judas*, *Achas*, *Areth*, *Jacob*, & matris, *Solomona*; quam *Hannam* tamen posteriores Hebræorum historici appellant.

In Judæâ hoc tempore Rhazis Senator Hierosolymitanus aliis exemplo præluxit; corpus animúmque suum pro Judaïsmo tuendo exponens: pro benevolo in patriam affectu *Pater Judæorum* appellatus. [II *Maccab.*XIV. 37, 38.]

Ministri Regis qui in Judæâ homines ad apostasiam impellebant, in opidum Modin venerunt; ut Israëlitas ibi sacrificare cogerent. [I *Maccab.*II. 15.] Erat autem Modin *vicus juxta Diospolin*; ut in libello περὶ τοπικῶν ὀνομάτων refert Eusebius. Consedit ibi tum Mattathias filius Johannis, filii Simeonis, Hierosolymitanus Sacerdos ex familiâ Joaribi (quæ inter 24 ἐφημερίας I Chronic. XXIV. 7. prima erat) unâ cum quinque suis filiis; Johanne qui Caddis vel Gaddis, Simone qui Thassi, Judâ qui Maccabæus, Eleazaro qui Aberon vel Avaran, & Jonathane qui Apphus vocabatur. [I *Maccab.*II. 1, -5.] Utque septem illi martyres, qui Antiochiæ certamen suum peregerunt, à maximo

ximo natu fratre *Maccabæo*, commune *fratrum Maccabæorum* nomen invenerunt: ita ut à *Judâ Maccabæo* quinque Mattathiæ filiorum, si non ætate (uti Josepho, libro 1. Belli cap. 1. fuit visum) certè fortitudinis & ex eâ partæ gloriæ ratione maximo (I Maccab. II. 66. III. 4,9. IV. 26.) eandem communem *Maccabæorum* appellationem nanciscerentur usus quoque obtinuit. Pater verò eorum Mattathias sive Matthias à Josepho, lib. 1. Belli cap. 1. (ut & in Chronico Eusebii & minore Seder Olam Hebræorum) *Asamonæi filius* appellatur: sed in lib. 12. Antiquit. cap. 8. explicatiùs; υἱὸς Ἰωάννου, τοῦ Συμεὼνος, τοῦ Ασαμωναίου, *filius Johannis*, filii *Simeonis*, filii *Assamonæi*. Vulgus Hebræorum, ipsum Mattathiam *Hasamonæum* dictum fuisse vult; ab eóque ad posteros cognomentum illud descendisse. De quo videndus R. David Kimchi, ad Psalm. LXVIII. 32. ubi vox חַשְׁמַנִּים Principes denotat.

Antiochi ministri Mattathiam ad se adductum magnopere hortabantur, ut cùm princeps & illustris & magnus in urbe Modinensi esset, munitúsque filiis ac fratribus, exemplo suo aliis in obedientiâ mandato Regis præstandâ præiret. Quod ille non solùm constanter recusavit, sed etiam Judæum quendam in altari ethnico sacrificantem conspicatus, super aram ipsam eum jugulavit: eodémque tempore & regium præfectum (Josepho, lib. 12. cap. 8. *Apellem* dictum) qui cogebat sacrificare trucidavit, & aram diruit. Deinde hortatus omnes qui zelo Legis ducebantur ut ipsum sequerentur; unâ cum filiis in montes fugit, relictis in urbe omnibus facultatibus suis. [I *Maccab.* II. 16,--28.]

Tunc multi justitiæ cultores descenderunt in loca occulta deserti; ibíque cum filiis & uxoribus & jumentis suis in speluncis victitabant. Quod cùm indicatum fuisset Philippo (Phrygi illi, quem præfectum Hierosolymis reliquerat Antiochus; II *Maccab.* V. 22.) duces regii, præsidio Hierosolymitanæ arcis assumpto, eos persecuti sunt: & cùm ut Regis dicto essent audientes persuadere non possent, die Sabbati igne in specus injecto, ipsos cum uxoribus, liberis & jumentis, ad mille hominum numerum, concremârunt; inclusis, ob Sabbati honorem, non repugnantibus, ac ne aditus quidem speluncarum obturantibus. [I *Maccab.* II. 29,--38. II *Maccab.* VI. 11. *Joseph. lib.* 12. *cap.* 8.]

Id quum cognovissent Mattathias & amici ejus, casum eorum valde luxerunt: statuerúntque, si die Sabbati ab hostibus deinceps oppugnarentur, armis se illos esse repulsuros. [I *Maccab.* II. 39,40,41. *Ioseph ut supr.*]

His adjunxit se congregatio *Asidæorum*, virorum religiosorum, qui Legi per arma tuendæ sponte se offerebant, & omnes qui à malis fugere sunt coacti: constitutóque exercitu, homines impios partim cæciderunt, partim ad nationes fugâ se recipere compulerunt. Circumeuntes autem Mattathias & amici ejus, diruerunt aras, circumciderunt pueros quoscumque incircumcisos invenerunt in finibus Israëlis, & persecuti sunt filios superbiæ; prosperéque successit opus in manibus eorum. [I *Maccab.* II. 42,--48.]

Cùm Cibyratæ neque retinere Polyaratum Rhodium penes se

metu

metu populi Romani auderent, neque porrò Romam deportare ob imperitiam rei maritimæ (quippe penitus mediterranei) possent: legationem Rhodum mittere, & in Macedoniam ad L. Æmilium Paulum proconsulem cogebantur, rogantes ut accipere hominem vellent. Scripsit verò Proconsul, Cibyratis quidem, ut Polyaratum in arctâ custodiâ haberent, Rhodúmque deducerent; Rhodiis verò, ut eundem maritimo itinere Romam turò deferri curarent. Atque ita re ab utrisque, ut imperatum erat, perfectâ, Polyaratus tandem Romam perductus est. [*Polyb. in Excerptis Valesii, pag.* 141.]

Ad Galatarum motum compescendum Eumenes rex fratrem suum Attalum Romam misit: simul etiam de victoriâ adversus Perseum partâ Senatui gratulaturum. Quam legationem eo quoque libentiùs suscepit Attalus; ut, quoniam eo in bello Romanos adjuvisset, & ad omnia pericula hilarem se ac promptum socium præbuisset, quàm gratum id officium Patribus esset, aliquo favoris & benevolentiæ testimonio experiretur. Quâ spe ne ad regnum etiam obtinendum ille sollicitaretur, post fratrem Eumenes Stratium medicum Romam misit, magnæ apud se fidei atque authoritatis virum; speculatorem rerum quæ à fratre agerentur, monitorémque fidum si decedi fide vidisset. [*Polyb. legat.* 93. *Liv. lib.* 45.]

Attalum Romam venientem quum benignè omnes exciperent, partim ob præcedentem consuetudinem, quòd simul eo bello militaverant, partim quia amicum sibi illum esse credebant; quúmque majore quàm sperâsset ipse comitatu obviam ei esset processum: inflari vanâ spe cœpit, veræ causæ ignarus, cujus gratiâ adeo benignè fuisset exceptus. Nam quum plerorumque è Romanis alienati animi ab Eumene essent, atque eum obliquè in hoc bello se gessisse crederent, colloquia cum Perseo habentem, & temporibus Romanorum imminentem: quidam è principibus seducere ad familiaria colloquia Attalum atque hortari institerunt, ut quam pro fratre susceperat legationem poneret, ac pro se loqueretur. Senatum enim à fratre ejus alienatum, proprium ipsi dominatum ac potentiam velle conciliare. Ex quo fiebat, ut Attalo erigerentur animi; ita ut nonnullis è proceribus reciperet, in Senatum se venturum, ut de eâ re verba apud Patres faceret. Verùm ab eo propositio Stratius medicus eum dimovit, vir prudentiæ singularis & ad persuadendum efficax. Posuerat enim ei ob oculos, & jam in præsentia regnare ipsum, non minùs quàm fratrem; & in posterum regni non dubium successorem relinqui: neque verò eam spem abesse longè; quum propter infirmitatem corporis in dies atque in horas vitæ finem expectet Eumenes. Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus Gallici, cui vix consensu & concordiâ regum resisti queat; quanto minùs si ad externum bellum intestina seditio adjiciatur? Introductus igitur in Senatum Attalus, gaudium suum de victo Perseo primùm testatus est: deinde de fide atque alacritate animi suâ quam ad id bellum adhibuerat differuit. Tum de mittendis legatis qui Galatas suâ authoritate ab armis avocarent, & ad statum priorem redigerent, multis verbis egit. Adjecit etiam de Æniorum & Maronitarum urbibus; quas sibi dari dono postulabat: accusationem

verò fratris & petitionem de dividendo regno penitus omisit. [*Id. ibid.*]

Senatus, existimans Attalum iterum ad se aditurum & de iis rebus separatim acturum, legatos missurum se promisit; & in muneribus largiendis, quæ moris est dare, magnificentiâ singulari est usus: urbes etiam illas daturum se est pollicitus. Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia urbe exiisset Attalus, neque eorum quæ sperabat Senatus quicquam feciſſet; frustrati Patres suâ spe, dum is adhuc esset in Italiâ, Ænum & Maroneam liberas pronuntiârunt, promissione quam Attalo fecerant revocatâ. Legationem verò, cujus Publius Licinius princeps erat, ad Galatas miserunt. [*Polyb. legat.* 93.]

Inter multas Asiæ Græciæque legationes, post Attalicam hanc, Rhodiorum maximè legati in se omnium oculos animósque converterunt. Eorum duplex hoc tempore erat legatio: quarum priorem obibat Philocrates, posteriorem Philophron & Astymedes. [*Id.ibid. Liv.lib.*45.] Rhodii enim responso illo acceptò, quod statim post pugnatam cum Perseo pugnam Agesipoli datum fuerat, irâ Patrum adversus se cognitâ & minis auditis, extemplo legationes illas miserunt. [*Polyb.ibid.*]

Legati quum primò in veste candidâ visi essent (quod & gratulantes decebat, & si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant:) postquàm consulti ab Marco Junio Consule patres, stantibus in Comitio legatis, an locum, lautia, senatúmque darent; nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt. Egressus Curiâ Consul, quum Rhodii gratulatum se de victoriâ, purgatúmque civitatis crimina dicentes veniſſe, petissent ut senatus sibi daretur, pronuntiavit: sociis & amicis & alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos & senatum dare consuêsse; Rhodios non ita meritos eo bello, ut amicorum sociorum numero habendi sint. His auditis prostraverunt se omnes humi; Consulem & cunctos qui aderant orantes, ne nova falsáque crimina plus obesse Rhodiis censerent quàm antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Et extemplò veste sordidâ sumptâ, domos principum cum precibus ac lachrymis circumibant; orantes ut priùs cognoscerent causam, quàm condemnarentur. [*Liv.lib.*45.]

Marcus Juventius Talua prætor, cujus inter cives & peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios incitabat: novóque & malo exemplo, antè non consulto Senatu, non Consulibus certioribus factis, de suâ unius sententiâ rogationem tulerat, vellent juberentne bellum Rhodiis indici, & ex ejus anni magistratibus deligi qui ad id bellum cum classe mitteretur; se eum sperans futurum esse. Huic actioni M. Antonius & Marcus Pomponius tribuni plebis adversabantur: indéque inter prætorem & tribunos omnia intempestivè agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo in adventum imperatoris Æmilii differendam persuaserunt. [*Id. ibid.*] Ab Antonio prætor de rostris est detractus: introductíque in Senatum ab eo Rhodiorum legati, verba fecerunt; priùs quidem Philo-

Philophron, deinde etiam Aſtymedes. [*Polyb. legat. 93. cum Diodor. Siculo, legat. 19. et in Photii Bibliothecâ, cod. 244.*] Cujus poſterioris videtur ea eſſe oratio, quæ ἀπόφθεγμα habetur apud Livium. Suam enim concionem in litteras relatam Aſtymedem publicaviſſe, teſtatur Polybius: quam tamen à prudentioribus eo nomine improbatam fuiſſe, addit idem; quòd (in priore fortaſſe illius parte, quæ apud Livium deſideratur) defenſionem patriæ ſuæ ita inſtituiſſet, ut cum reliquorum Græcorum criminatione minimè neceſſariâ eſſet conjuncta.

Finitâ oratione, univerſi prociderunt, ramóſque oleæ ſupplices jactantes, tandem excitati Curiâ exceſſerunt. Tunc ſententiæ interrogari cœptæ. Infeſtiſſimi Rhodiis erant, qui conſules prætoréſve aut legati geſſerant in Macedoniâ bellum. Plurimùm cauſam eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui aſper ingenio, tum lenem mitémque ſenatorem egit. Ejus oratio pro eis in Senatu tunc habita, quinto Originum libro ab ipſo eſt incluſa. [*Liv.*] Patres demùm, de injuriis multa ſigillatim Rhodiis aſperè ac durè exprobrantes; niſi per paucos populo Romano amicos ſtaret, ac maximè per ipſos legatos, ſcirè probè Senatum dixerunt, quomodo Rhodii eſſent tractandi. Atque ita redditum eis eſt reſponſum; ut nec hoſtes fierent, nec ſocii permanerent. [*Polyb. Diodor. Sicul. & Liv. ut ſuprà.*]

Hoc edito reſponſo, extemplò Rhodum abiit Philocrates: Aſtymede Romæ ſubſiſtente, ut quæ agerentur ſciret, certioréſque ſuos faceret. Rhodii, quia maximo illo metu belli à Romanis inferendi videbantur liberati, cætera etſi erant admodum triſtia æquo animo ferebant. [*Polyb. & Liv.*]

P. Licinius & cæteri legati qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos & regem Eumenem miſſi erant, Synnada pervenerunt: cùm Eumenes (quem, recuperatâ valetudine, ver primum ex domo exciverat) ad Sardes undique exercitum contraxiſſet. Synnadis legati Romani Solovettium ducem Gallorum ſunt allocuti, & Attalus cum eis profectus: ſed caſtra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex diſceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum locutus, ferociorem eum deprecando reperit. Ut mirum videri poſſet, inter opulentos reges Antiochum Ptolemæúmque tantum legatorum Romanorum verba valuiſſe, ut extemplò pacem facerent: apud Gallos nullius momenti fuiſſe. [*Liv. lib. 45.*]

Ineunte æſtate Rhodii legatum *Theætetum* (*Theodotum* Livii habent exemplaria) præfectum claſſis conſtitutum, cum coronâ è 10 (vel 20, ut apud Livium legitur) aureorum millibus; & ſimul cum eo legationem aliam, cujus princeps Rhodophon, Romam miſerunt: ut modis omnibus ſocietatem cum Romanis niterentur contrahere. Societatem autem à Romanis ita volebant peti, ut nullum de eâ re ſcitum populi Rhodii fieret, aut litteris mandaretur: ne, ſi eam non impetrarent, præter irritam legationem, major repulſis eſſet ignominia, & facti decreti eos pœniteret. Cùm igitur ex legibus poteſtatem ſanciendæ ſocietatis, ſine rogatione ullâ perlatâ, Præfectus claſſis unus haberet: per ipſum tentare animos decreverunt. Et antehac quidem illi, licèt nobiliſſimas pulcherrimáſque victorias Romanorum adjuviſſent, per

annos tamen 40 ita in amicitiâ fuerant, ut ſociali fœdere ſe cum eis non illigarent: ne ſacramenti religione adſtricti, regibus & dynaſtis aliis bella cum Romanis gerentibus ſpem auxilii ſui, ſi opus eſſet, prorſus abſcinderent. Nunc verò ſummâ contentione honorem hunc obtinere ſunt eniſi, non quòd novis ſocietatibus ſtuderent aut quemquam præter ipſos Romanos metuerent; ſed ut minùs ſe Romanis ſuſpectos redderent. [*Polyb. legat.* 93. *Liv. lib.* 45. *Dio, legat.* 21. *vel* 22.]

Vix Romam Theætetus appulerat, cùm Caunii ab eis deſciverunt; & Mylaſſenſes Euromenſium opida occupârunt. Rhodii igitur, Lyco propere miſſo cum exercitu, Caunios, quanquam Cibyratarum aſciverant auxilia, coëgerunt imperio parére: & Mylaſſenſes Alabandenſque, qui Euromenſium provinciâ ademptâ ad ipſos conjuncto exercitu venerunt, circa Orthoſiam acie vicerunt. [*Polyb. & Liv. ibid.*]

Sub idem ferè tempus à Senatu decretum eſt editum, quo Caribus & Lyciis omnibus quos Rhodiis poſt confectum bellum Antiochicum Romani attribuerant libertas concedebatur: juſſíque Rhodii ſunt ante certam diem ex Lyciâ Cariáque præfectos deducere. Quo accepto nuntio, mentes Rhodiis iterum pavore ſunt concuſſæ: malè metuentibus, ne & coronam fruſtrà donâſſent, & ſocietatem fruſtrà ſperâſſent. Atque ita Rhodii Lyciam Cariámque, poſtquam magnis expenſis, tria bella ad eas obtinendas ſuſtinere fuiſſent coacti, tandem amiſerunt. [*Polyb. legat.* 93. & 104. *Liv. lib.* 45. *Appian. Syriac. pag.* 116.]

Quum Theæteto ſenatus eſſet datus, de ſocietate cum Rhodiis ineundâ verba fecit. Sed dum Patres moras nectunt, vitâ ille functus eſt, octuagenario jam major. Deinde advenerunt Romam Caunii & Stratonicenſes exules: qui poſtquam in Senatu eſſent auditi, factum eſt Senatuſconſultum, quo jubebantur Rhodii præſidia Cauno & Stratoniceâ educere. Eo reſponſo accepto, Philophron & Aſtymedes feſtinanter in patriam ſunt profecti; ne Rhodii ſi præſidia educere neglexiſſent, aliarum denuo calamitatum principium ſuæ civitati exoriretur. [*Polyb. legat.* 99.]

Per idem tempus Cnoſſii & Gortynii bellum cum Rhauciis gerebant: icto fœdere inter ipſos, quod & jurejurando firmaverant; non priùs ſe bellandi finem facturos, quàm Rhaucum vi expugnâſſent. [*Id. legat.* 100.]

Rhodii cognitâ Cauniorum legatione, quum animadverterent nihil remittere Romanorum iram, obſecuti per omnia eorum voluntati ſunt. [*Id. ibid.*] Atque ita amiſerunt Caunum, quam à Ptolemæi ducibus talentis 200 redemerant; & Stratoniceam, quam ut magnum beneficium ab Antiocho & Seleuco acceperant: quarum urbium utraque 120 annua talenta civitati ipſorum pendebat. [*Id. legat.* 104.]

Rhodii legationem, cujus princeps erat Ariſtoteles, Romam miſerunt. His mandatum erat, ut ſocietatis iterum mentionem facerent, ínque eam curam incumberent. Sed quum adultâ jam æſtate in urbem legati iſti veniſſent, & dato ipſis ſenatu, poſt expoſitum Rhodiorum obſequium in omnibus quæ imperata fuerant, ad ſocietatem multis

multis variísque rationibus Patres essent hortati; Senatus ejusmodi responsum dedit, in quo nullâ amicitiæ mentione factâ, ut societatem Rhodiis indulgerent, Patres sui officii negârunt esse. [*Id legat.* 100.]

3838 Autumni initio L. Æmilius Paulus, præposito castris C. Sulpitio Gallo, ad circumeundam Græciam cum haud magno comitatu profectus est; tegentibus latera Scipione filio & Athenæo Eumenis regis fratre. Macedoniæ libertatem, & leges sociis convenientes dedit. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex multo ante præparato, & in Asiæ civitates & ad reges missis qui denunciarent, & quum circumiret ipse Græciæ civitates indixerat principibus, magno apparatu Amphipoli fecit. Notatáque est in illo conventu Europæ Asiæque, undique partim ad gratulationem partim ad spectaculum contractâ multitudine, tantis navalibus terrestribúsque exercitibus, ea copia rerum, ea vilitas annonæ; ut & privatis & civitatibus & gentibus dona data pleraque ejus generis sint ab Imperatore, non in usum modò præsentem, sed etiam quod domos averherent. [*Liv. lib.* 45.]

A Romanis Labeo ad Antissam in Lesbo insulâ diruendam, & trâducendos Methymnam Laryssæos est missus: quòd Antenorem Persei præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, receptum commeatibus juvissent. [*Id. ibid.*]

Prusias (Venator) Bithyniæ rex, cum filio Nicomede, Romam venit. Illi obviam L. Cornelium Scipionem quæstorem Capuam Senatus misit: censuítque ut domus ei Romæ quàm optima conduceretur, & copiæ non solùm ipsi sed etiam comitibus ejus publicè præberentur. In eóque excipiendo tota urbs unius humani amici vultum habuit. [*Liv. lib.* 45. *Valer. Maxim. lib.* 5. *cap.* 1.]

Magno comitatu urbem ingressus, ad forum à portâ tribunálque Q. Cassii prætoris perrexit: concursúque undique facto, Deos qui urbem Romam incolerent, Senatúmque & populum Romanum salutatum se dixit venisse: & gratulatum quòd Persea Gentiúmque regem vicissent; Macedonibúsque & Illyriis in ditionem redactis, auxissent imperium. Quum Prætor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deûm urbémque & hospites amicósque viseret. Datus qui circumduceret eum L. Cornelius Scipio quæstor. Tertio pòst die Senatum adiit, victoriam gratulatus est, merita sua in eo bello commemoravit; petiit ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem majores hostias, & Præneste unam Fortunæ liceret: ea vota pro victoriâ populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur: agérque sibi de rege Antiocho captus, quem nulli datum à populo Romano Galli possiderent, daretur. Filium postremò Nicomedem Senatui commendavit. Omnium qui in Macedoniâ imperatores fuerant, favore est adjutus. Itaque cætera quæ petebat concessa: de agro responsum est, legatos se missuros ad inspiciendum, an ager ille populi Romani fuisset nec cuiquam datus. Facilè Nicomedis commendationem se accipere. Quantâ curâ regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem esse (cui nuper regnum ab Antiocho invadente, suâ authoritate conservârat.) Jussum est etiam, ut victimæ aliáque quæ ad sacrificium

pertinerent, seu Romæ seu Prænestæ immolare vellet. Regi ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur; & ut ex classe quæ Brundusii esset, naves longæ 20 assignarentur, quibus ureretur: donec ad classem dono datam ei Rex perveniset, L. Cornelius Scipio ne ab eo abscederet, sumptúmque ipsi & comitibus præberet, donec navem conscendissent. Mirè lætum & eâ benignitate in se populi Romani Regem fuisse ferunt: munera sibi data ipsum renuisse, filium jussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusiâ Romani sciptores retulerunt. [*Liv. ibid.*]

Polybius & alii Græci, quum veniret in Curiam, summisisse se illum scribunt, & osculo limen Curiæ contigisse; & *Deos Servatores* suos Senatum appellâsse, aliámque orationem, non tam honorificam audientibus quàm sibi deformem habuisse: atque ob hanc ipsam summam vilitatem responsum à Senatu benignius accepisse. [*Id. ibid. Polyb. legat.* 97. *Diodor. Sicul. legat.* 22. *Dio, legat.* 22. *vel* 23.] Moratus autem circa urbem 30 haud amplius dies, in regnum est profectus. [*Liv. fin. lib.* 45.]

Secundùm hæc fama est allata, Eumenem regem Romam adventare. Qui quia Macedonico bello se medium egerat: ne aut inimicus judicatus videretur si exclusus esset, aut liberatus crimine si admitteretur; lex in commune lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret. [*Polyb. legat.* 97. *Liv. lib.* 46.] Deinde certiores facti Eumenem Brundusium in Italiam appulisse; Quæstorem ad eum miserunt, qui decretum hoc ei afferret, & dicere eum juberet, Ecquid ope Senatus in aliquo esset ei opus: quòd si Patres nihil posceret, denuntiaret ei, ut quam primum Italiâ excederet. Rex habito cum Quæstore colloquio, intellectâ Senatus voluntate, verbum nullum commutavit, nullâ re opus habere se confirmans. Hoc pacto, non solùm ne Eumenes Romam veniret, sed etiam aliud quid quod ad rem eorum faciebat, Romani consecuti sunt. Nam quum ingens regno Pergameno periculum à Galatis immineret: non erat dubium quin propter hanc contumeliosam Eumenis rejectionem, amicis quidem omnibus illius animi conciderent; Galatæ verò duplo ad persequendum bellum animosiores essent futuri. Atque hæc mente hyeme sunt facta. [*Polyb. ibid.*]

Mattathias filios suos ad pietatis studium & fortitudinem in Lege Dei constanter defendendâ cohortatus, Simonem ut consiliarium & patrem eis commendavit, Judam verò Maccabæum ut belli ducem: utpote robore valentem à juventute suâ. Deinde eis benedicens, mortuus est anno regni Græcorum 146°. postquam annum unum miseræ & exulanti turbæ præfuisset. Et sepeliverunt eum filii ejus in sepulchris patrum suorum in Modin: & planxerunt eum omnes Israëlitæ planctu magno. [I *Maccab.* II. 49,——70. *Joseph. lib.* 12. *cap.* 8,9.] 4548 166

Judam Maccabæum, in locum patris succedentem, adjuvabant omnes fratres ipsius, & omnes qui adhæserant patri ipsius. [I *Maccab.* III. 1,2.] Qui latenter introeuntes in vicos, adhortabantur cognatos; & eos qui permanserant in Judaismo assumentes congregaverunt sex viro-

virorum millia. Et invocârunt Dominum, ut aſpiceret populum ab omnibus afflictum, miſeraretur templum ab hominibus impiis profanatum & urbem perditam, & ſanguinem ad ſe clamantem exaudiret: ac recordatus iniquæ perditionis infantium innocentium, & blaſphemiarum quæ prolatæ fuerant in nomen ipſius, odium ſuum in ſceleſtos oſtenderet. [II *Macrab.* VIII. 1,-4.]

Interim Antiochus Epimanes, cùm de ludis ab Æmilio Paulo in Macedoniâ peractis audiviſſet, ac vellet largitionis magnificentiâ Paulum ſuperare; legatos ſpeculatoréſque in civitates miſit, qui Indos denuntiarent ab ipſo ad Daphnem juxta Antiochiam exhibendos: ita ut ex univerſâ Græciâ (ut Polybius) vel ex omnibus orbis partibus (ut Diodorus narrat) ad ſpectaculum illud viri celeberrimi certatim concurrerent. Pompæ verò ordinem, in Hiſtoriarum ſuarum libro 31°, ita deſcripſit Polybius.

Præibant hominum ætate florentium millia quinque, Romanorum inſtar armatorum, cum hamatis loricis. Sequebantur continenter Myſi totidem. Ab his Cilicum tria millia, levis armaturæ, expeditorum, cum aureis coronis. Poſt hos Thraces totidem, Galatarum quinque millia, & præterea quidam cum argenteis ſcutis. Poſt hoc deinceps gladiatorum paria 240. Horum à tergo fuerunt, Piſæis quidem vel Niſæis potiùs (ut doctiſſimus Caſaubonus locum emendavit) equis inſidentes mille, plebeïs verò ter mille: & horum complures cum phaleris ac coronis aureis, cum argenteis alii. His ſuccedebant ſocii & amici, equites circiter mille: omnes cum aureis phaleris. Conjuncta cum iis fuit amicorum ala, numero illis par, & ornatu. Præter hos delecti 1000 progreſſi ſunt: quos ſecutum eſt appellatum *agéma*, præſtantiſsimus equitum ordo, circiter 1000. Poſtremum agmen claudebant equites cataphracti 1500. quòd & viri & equi armis operti eſſent, ita dicti. Omnes iſti prædicti paludamenta purpurea habebant: quidam etiam auro texta, & animantium imaginibus picturata. Poſt hæc, centum currus ſex equis junctis proceſſerunt, quadrigæ verò 40. Erat præterea junctorum currus, & biga. Sigillatim verò 36 elephanti ſine ordine ſubſequebantur.

Adoleſcentes puberes circiter 800 coronas aureas habentes proceſſerunt, boves opimi circiter 1000, menſæ ſacræ ferme 300, elephantorum dentes 800. Omnium quotquot apud homines vel creduntur vel dicuntur eſſe dii aut dæmones, atque adeò heroum idóla ferebantur: alia inaurata, alia ſtolis aureis induta, adjectis his omnibus cum ornatu ſumptuoſo elogiis ac ſententiis, traditæ de illis hiſtoriæ congruentibus. Additæ ſunt his & imagines Noctis, Diei, Terræ, Cœli, Auroræ, & Meridiei. Dionyſii, qui regi fuit ab epiſtolis, pueri mille in eo pompæ ductu incedebant, argenteis vaſis onuſti, quorum nullum minus pendebat mille drachmis: Regis autem 600 pueri illos conſequebantur, aurea vaſa ſuſtinentes; et hos mulieres circiter 200, ex aureis urnis ſpectatores unguentis reſpergentes. Poſt quas mulieres 80 in lecticis aureos pedes habentibus vehebantur, atque in argenteos pedes habentibus 500 ſedentes; magnâ impenſâ cultæ ac exornatæ. In pompâ hæc ſplendidiſsima fuerunt.

^ Elephantum-

Poſt

Post eam, ludi & gladiatoria certamina & venationes per dies 30 sunt celebrata: quo toto tempore diversi generis unguentorum facta est omnibus qui in gymnasium certaturi venirent, à Rege copia. Eum in usum quindecim labra aurea erant posita crocino unguento plena; totidémque cinnamomino & nardino. Ea unguenta primis quinque diebus sunt data: paríque munificentiâ reliquis deinceps diebus, telinum, amaracinum & liliacium. Ad epula sternebantur convivis aliquando mille triclinia, aliquando mille quingenta, apparatu sumptuosissimo. Quæ omnia sic absoluta & exculta sunt partim iis quibus in Ægypto (perfidè violato fœderis pacto) Philometorem regem adhuc puerulum defraudaverat, partim iis quæ ab amicis collata sunt, partim ex spoliis plurimorum templorum quæ expilaverat. [*Polyb. apud Athenæum, lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 12.*]

Sed magnitudinem hujus apparatus, quæ ipse Rex per se obibat vilem atque indecoram reddiderunt. Modico enim vectus cantherio ultro citróque pompæ adequitans, illos progredi, hos subsistere jubebat; alios, prout erat libitum, ordinabat: adeò ut si quis diadema ei detraxisset, nemo Regem esse illum crediturus fuerit, qui ne mediocris quidem atque honestioris ministri speciem præ se ferret. Jam verò in publico epulo, ad cœnaculorum aditus subsistens, alios introducebat, alios in lectis cõponebat. Ministris qui fercula portabant dux ipse præibat; & circumambulans, modò adsidebat, modò humi accubabat: nec rarò aut bucceam interim aut poculum è mensâ deponens, exiliebat discurrebátque. Cœnaculum etiam circumlustrans, propinatos sibi nunc ab his nunc ab illis calices stans hauriebat: & cum his, qui festivis narrationibus convivas exhilarabant, ludibundus jocabatur. Quin & producto in longum tempus convivio, cùm multi jam excessissent, ipse totus coopertus à mimis allatus est, humíque depositus, velut unus quidam ex suis consortibus. Tandem verò velut symphoniâ excitatus surrexit & saltavit, atque cum ridiculis scurris histrionem egit: adeò ut præ pudore cuncti ex convivio diffugerent. [*Polyb. ibid. & eum secutus Diodor. Sic. in Excerptis Valesii, pag. 321.*]

Peracto demùm ludicro, legatus mox venit ad Antiochum Tiberius Graechus, ad exploranda Regum consilia & rerum statum à Senatu missus: quem eâ dexteritate atque humanitate excepit Rex, ut non solùm moliri eum res novas nihil suspicaretur, aut ullum signum animadverteret animi propter illa quæ Alexandriæ acciderant subalieniati; sed etiam omnibus se opponeret, qui ejusmodi aliquid dicerent. Nam & aulâ cessit legatis Romanis Antiochus, & ipso propè diademate: quum tamen ad eos voluntas ejus non inclinaret, sed animo esset à Romanis alieniissimo. [*Polyb. legat. 101. & 109. Diodor. Sic. in Excerpt. Valesii, pag. 322.*]

Dum ludicris suis Daphnæ vacabat Antiochus, feriò in Judææ rem gessit Judas Maccabæus. A fratribus enim impigrè adjutus, ejecto hoste & impiis tribulibus necatis, à præteritis piaculis eam terram purgabat. [*Joseph. lib. 12. cap. 9.*] Civitates & vicos ex improviso veniens succendebat, & commoda loca occupans non paucos hostium in fugam vertebat; maximè noctium adjumento ad hujusmodi insidias usus:

usus: adeò ut de fortitudine ejus fama ubique personaret. [1 *Maccab.* III 8,9. II *Maccab.* VIII. 6,7.]

Legatis qui à Galatis ex Asiâ Romam sunt missi concessit Senatus, ut suis legibus uterentur: si modò intra habitationes proprias sese continerent, & extra fines armati non prodirent. [*Polyb. legat.* 102.]

Pytho legatus à Prusiâ Bithyniæ rege Romam missus, de Eumene rege Senatui est conquestus, quòd fines suos depopularetur & quædam loca sibi adimeret: accusans eum insuper, quòd à Galatiâ omnino non abstineret, nec Senatus decretis morem gereret; sed eos quidem qui ipsius partes sequerentur aleret omnibúsque rebus ornaret, eos verò qui Romanæ partis erant & ex Senatus decretis administrari Rempublicam cupiebant humiliores redderet. Aderant & è civitatibus Asiaticis nonnulli qui eundem accusabant, & initam ab eo societatem cum Antiocho contra populum Romanum significabant. His auditis Senatus, neque criminationes respuit, neque mentem aperuit suam, sed clam apud se habuit; Eumeni atque Antiocho diffidens. Galatis interim aliquid semper deferebat, & in libertate vindicandâ adjuvabat. [*Id legat.* 104. *Liv. lib.* 46.]

Astymedes Rhodiorum legatus, patriæ causam Romæ coram Senatu agens, oratione magis moderatâ quàm in priore legatione est usus. Omissâ enim criminatione aliorum, id unum egit, ut satis pœnarum suos dedisse ostenderet & longè supra delictum. Ubi institutâ particulari detrimentorum quæ Rhodii passi fuerant enumeratione, præcipuam eorum calamitatem illam fuisse dixit, quòd portus vectigal amisissent: quum & Delum Romani jussissent esse immunem, & populo libertatem ademissent statuendi, sicut antè faciebat, tum de portorio tum de cæteris publicis rebus: ita ut portorium, quod superioribus temporibus decies centenis drachmarum millibus redimebatur, nunc ad centum quinquaginta millia vix pervenerit. Cúmque ipsis liquidò constaret, paucorum culpâ id delictum fuisse admissum, eósque adeò omnes à populo suppliciis fuisse affectos, ne in susceptâ irâ erga illos qui nihil deliquerunt inexorabiles permanerent, sed in pristinam gratiam & benevolentiam illos reciperent, oravit. Hoc enim esse quo nunc patriæ esset opus, non autem belli & armorum ullam societatem. Visáque est omnibus illius oratio præsenti Rhodiorum statui convenire. Et quum Tiberius Gracchus, nuper ex Asiaticâ legatione reversus, primùm quidem omnibus Senatus decretis à Rhodiis fuisse obtemperatum, deinde omnes capitis fuisse damnatos quorum operâ alienatus populus fuerat à Romanis, renuntiâsset: dicentibus contrarium os obturavit, & ut societatem Romani cum Rhodiis inirent pervicit. [*Polyb. legat.* 104.]

De Eumenis verò & Antiochi consiliis nihil certius Senatui renuntiare Tiberius potuit, illis quæ jam antè quàm Româ proficiscereturcognoverat. Adeò comitate suâ Reges in mutuis congressibus eum sibi adjunxerant. [*Id legat.* 105.]

Apollonius Samariæ præfectus, ex gentibus & Samaritanis magno collecto exercitu, contra Judæos pugnavit. Quem percussum Judas Maccabæus occidit: ceciderúntque vulnerati multi, & reliqui fugerunt

Cepítque Judas ſpolia eorum, & inter ea gladium Apollonii, quo deinceps in bello ipſe ſemper eſt uſus. [I *Maccab.* III. 10,11,12. *Joſeph. lib.* 12. *cap.* 10.]

Audiens verò Seron Cœleſyriæ præfectus Judam, multis undique ad eum confluentibus, magnas circa ſe copias habere; contractis quibus præerat militibus, adjunctis etiam impiis Judæorum perfugis, ad aſcenſum Beth-horonis in Judæâ caſtra poſuit. Ubi à Judâ Maccabæo contritus eſt Seron & exercitus ejus: cæſíſque ex eis circiter 800 viris, reliqui in regionem maritimam ad Philiſtæos fugâ ſe receperunt. [I *Maccab.* III. 13,——24. *Joſeph. ut ſupr.*]

3839 Id ubi compertum eſt Antiocho, irâ ſuccenſus, congregavit copias omnes regni ſui; & dato eis in annum ſtipendio, mandavit ut paratæ eſſent ad omnem uſum. Quo ſtipendio numerato, vidit theſauros ſuos exhauſtos deficere. Nam deficientibus Judæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta annua penſitaverant, & Græcis præterea urbibus multíſque regionibus perſecutionis malo turbatis, (nam ne Gentibus quidem ille pepercerat, ſed deſerere inveteratas ſuperſtitiones & ad unum ritum deducere tentaverat) vectigalia plurimùm imminuta ſunt. Veritúſque ut non haberet quod ſufficeret ad ejuſmodi ſumptus & donaria, quæ dederat anteà liberali manu (ut abundaverat ſupra reges priores largitate donorum:) de profectione in Perſidem cogitare cœpit; ut acciperet tributa regionum illarum, & congregaret pecuniam multam. [I *Maccab.* III. 27,——31. *Joſeph. lib.* 12. *cap.* 11. *Sever. Sulpic. ſacr. hiſtor. lib.* 2.]

Eò profecturus Antiochus, Lyſiam regii generis hominem regionibus inter fluvium Euphratem & terminos Ægypti poſitis præfectum, & filii ſui Antiochi (Eupatoris) curatorem in Syriâ reliquit: & tradito ei dimidio exercitus univerſi cum elephantis, Judæorum nomen funditus delere juſſit, & eorum regionem dare alienigenis incolendam. Cum reliquo exercitu ipſe profectus Antiochiâ (juxta Daphnem) anno regni Græcorum 147. trajecto Euphrate, regiones ſuperiores peragravit. [I *Macc.* III. 32,--37.]

Philippus (quem Hieroſolymis Antiochus præfecerat, II *Macc.* V. 22.) videns Judam Maccabæum brevi ad incrementum perveniſſe, Ptolemæo (Dorymenis filio) Cœleſyriæ & Phœniciæ duci ſcripſit, ut ſuccurreret Regis negotiis. Ipſe verò citò electum Nicanorem Patrocli filium è ſummis amicis miſit, ſubjectis ei militibus è gentibus omnigenis non paucioribus vicies mille, ut univerſum Judæorum genus tolleret: eíque Gorgiam adjunxit ducem, rerum militarium peritiſſimum. [II *Macc.* VIII. 8,9.]

Ipſum quoque Ptolemæum filium Dorymenis, ut his ſuppetias ferret, miſit Lyſias: ita ut ſub tribus ducibus, Ptolemæo, Nicanore & Gorgiâ, numerarentur 40 millia peditum, & 7 millia equitum. Qui profecti cum univerſo exercitu ſuo, caſtra poſuerunt prope Emmauntem in regione campeſtri. [I *Macc.* III. 38,39,40.]

Cúmque Romanis tributum deberet Antiochus bis mille talentorum; ex venditione mancipiorum Judæorum illud ſolvere, conſtituens Nicanor, mille mercatores è civitatibus maritimis accerſiit, promittens

mittens 90 corpora talento se distracturum. [II *Macc.* VIII. 10, 11, 34, 36.] Quorum auditâ famâ, mercatores regionis sumpto argento & auro multo cum administris suis in castra venerunt, ut Israëlitas servos comparatent: & accesserunt ad eos copiæ Syriæ, & regionis allophylorum sive Philistæorum. [I *Macc.* III. 41.]

Urbe Hierosolymitanâ à suis desertâ, & Templo profanato, Judas Maccabæus in tanto periculo exercitum suum Malspham sive Mitzpam, è regione Hierosolymorum, duxit: quia ante Templum conditum locus ille orationis fuerat Israëli. (*Judic.* XI. 11. XX. 1. XXI. 5, 8. I *Sam.* VII 5, 6. X. 17.) Ibi indicto jejunio, ardentibus votis defensionem exiguæ manus (habebat enim secum sex tantùm millia, vel septem, ut in Latinis legitur codicibus) adversus tantas hostium vires à Deo peti jussit. Deinde iis qui ædificaverant domos, & desponsaverant uxores, & plantaverant vineas, & formidolosis, juxta Legem (*Deuteron.* XX. 6, 7, 8.) domum dimissis; aciem in quatuor ordines divisit, & fratres suos Duces eis præficiens, eorum cuilibet 1500 milites ducendos tradidit. Et movens se exercitus, ad austrum Emmauntis castrametatus est è regione hostium. Ubi Judas, omnes studiosè cohortatus ad fortiter pugnandum & mortem pro patriâ divinisque legibus oppetendam, ad prælium in proximum diem paratos esse jussit. [I *Macc.* III. 42, --60. II *Macc.* VIII. 12, --22.]

Eâ nocte Gorgias incautos opprimere cogitans, assumptis quinque millibus peditum & mille selectis equitibus, Judæorum castra, ducibus præsidiariis Sionis, adiit. Quo audito Judas, captâ sapienter opportunitate divisum exercitum invadendi, Emmauntem contra Nicanorem profectus est, dum abesset scientissimus belli Gorgias. Qui cùm venisset in castra Judæ noctu, & neminem invenisset, ratus eos fugere, quærebat hostes suos in montibus. Simulac autem illuxit dies, apparuit Judas in campo Emmauntino cum tribus virorum millibus: qui tamen tegumenta & gladios non habebant pro voluntate suâ. [I *Macc.* IV. 1, --6.]

Judas, animatis ad prælium militibus suis, & tesserâ eis datâ, DEI AUXILIO, ipse primæ aciei dux congressus est cum Nicanore. Facto autem illis adjutore Omnipotente, trucidârunt ex hostibus supra novem millia, vulneratúntque & mutilârunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, & omnes fugere coëgerunt. Fuga verò tam effusa fuit, ut Judæi ab Emmaunte alios usque ad Gazara (quomodo in Græco Maccabaico Bibliothecæ Arundellianæ codice legitur) sive Gadara (ut in Josepho) alios in campos Idumææ, alios in Palæstinam, Azotum & Jamniam usque, persecuti fuerint: novissimis omnibus in eâ cæsis, usque ad tria circiter virorum millia. [*Ibid.* 8, --15. II *Macc.* VIII. 23, 24.]

In his fugitivis fuerunt etiam negotiatores illi, qui nihil de victoriâ dubitantes, regium exercitum secuti spe captivos mercandi, ipsi prædæ fuere. Pecunias enim eorum Hebræi acceperunt, quibus ipsi emendi fuerant: cúmque eos multùm persecuti essent, receperunt se tempore intercluſi. Vesperâ enim à quâ Sabbatum incipiebat appropinquante, quum victi exercitus arma collegissent, & spolia eis detraxissent; sab-

batho vacaverunt, Dei miſericordiam ob liberationem tam mirandam celebrantes. [II *Macc.* VIII.25,26,27.]

Judæos ad ſpolia ſeſe conferentes cohibuit Judas, quòd eis dimicatio immineret contra Gorgiam, ex irritâ expeditione reverſum. Cujus copiæ in monte ſtatim apparentes, quum ex inflammatorum caſtrorum fumo alteram exercitus ſui partem fugatam percepiſſent, & Judam cum ſuis in campo paratum ad prælium viderent; fugerunt omnes in terram alienigenarum. Judas igitur ad caſtrorum ſpolia reverſus, accepit aurum multum, & hyacinthum & purpuram marinam (à Phœnicum mercatoribus relictas) & divitias magnas. [I *Macc.*IV. 16,--23.] Ex quibus, parte debilibus, viduis & pupillis erogatâ, reliqua inter ſe milites partiti ſunt. Communi deinde ſupplicatione factâ, ut ſervis ſuis porrò propitius eſſet Dominum rogaverunt. [II *Macc.* VIII.28,29.]

Cum Timotheo & Bacchide Judæi poſtea congreſsi, ſupra viginti millia hoſtium interfecerunt, munitiones altiſsimas obtinuerunt, & ſpolia plurima diviſerunt; æquis partibus inter ipſos, & debiles, & pupillos, & viduas, & ſenes, effectis. Quúmque arma eorum collegiſſent, accuratè omnia comportârunt in opportuna loca: reliqua verò ſpolia tulerunt Hieroſolyma. Philarchen quoque, qui cum Timotheo erat, interfecerunt; virum ſceleſtiſsimum, & qui multùm Judæos afflixerat. Similiter & epinicia ob partam victoriam in patriâ celebrantes, Calliſthenem qui ſacras portas incenderat, in domunculam quandam confugientem, cremaverunt. Ille verò omnium ſceleratiſsimus Nicanor, glorioſâ veſte (quo minùs agnoſceretur) depoſitâ, per mediterranea ſolitarius fugiens, venit Antiochiam; Judæos, propugnatorem habentes Deum, invictos fuiſſe prædicans. [II *Macc.* VIII. 30,—36.]

Lyſias, ex iis qui effugerant ſuorum cladem reſciſcens, confuſus eſt; quòd ea non eveniſſent Iſraëlitis quæ voluerat, & quæ Rex ipſi mandaverat. [I *Macc.*IV.26,27.]

Sequente igitur anno (regni Græcorum 148°) cum ſexaginta millibus lectiſsimorum peditum & quinque millibus equitum per Idumæam in Judæam irruit. Cui habenti caſtra ad Bethſuram (in Judææ termino) Judas Maccabæus cum decem millibus occurrit; &, invocato priùs publicè auxilio Dei, prælium cum hoſtibus commiſit. Ubi cùm Lyſias videret Judæos contemptu mortis quaſi furentes hoſtium globos perrumpere, & ſuos in fugam jam converſos eſſe, quinque circitèr millibus amiſsis; Antiochiam rediit, novam expeditionem majore apparatu moliturus. [I *Macc.*IV.28,--35.] 4549 165

Antiochus Epiphanes adverſus Artaxiam regem Armeniorum, qui de Orientis partibus movebatur, expeditione ſuſceptâ, plurimos de ejus exercitu interfecit, ipſúmque Artaxiam cepit. [*Appian. Syriac. pag.*117. *&* 131. *Porphyr.apud Hieronym. in Daniel.cap.*11.]

Cùm Pruſias Bithyniæ rex Eumenem Pergamenum, Romanis aliâs ob inventas litteras ſocietatis ab eo cum Perſeo contra ipſos initæ indices ſatis ſuſpectum, non ſolùm ipſe omni ſtudio accuſaviſſet, ſed etiam Galatas & Selgenſes & multos alios Aſiæ populos ad faciendum idem impu-

impulisset: Attalus & Athenæus à fratre Eumene Romam missi, non solùm omnia quæ objiciebantur crimina coram Senatu diluerunt; sed etiam honoribus aucti in patriam redierunt. At non propterea suspicionem dudum conceptam adversus Eumenem & Antiochum remisit Senatus: sed C. Sulpicium Gallum & Marium Sergium legatos misit, qui de consiliis Antiochi atque Eumenis accuratè inquirerent; nunquid bello necessaria appararent, ac societatem adversus Romanos junxissent. [*Polyb. legat.* 106. *Diodor. Sicul. legat.* 21.]

C. Sulpicius Gallus in Asiam delatus, edicta per celeberrimas civitates imprudenter proposuit, quibus jubebat ut quicumque Eumenem regem accusare vellet, ad diem certum Sardibus præstò esset. Ipse cùm Sardes venisset, positâ in gymnasio sellâ, per decem dies audiendis accusatoribus vacavit, omnis generis probra ac convicia in Regem libentissimè admittens, omnémque criminandi ansam amplectens; quippe qui ingenio esset vano, atque ex dissensione cum Eumene gloriam captaret. [*Polyb. lib.* 31. *in Excerpt Valesii, pag.* 145.]

Judas Maccabæus & fratres ejus, quum primùm se viderunt ab hostibus quiescere, cum castris universis ascendentes Hierosolyma, templum & civitatem (exceptâ arce Sionis) receperunt. Aras autem quæ per forum ab alienigenis fuerant exstructæ & delubra demoliti sunt. Imperavítque Judas certis hominibus ut oppugnarent eos qui erant in arce Sionis, donec Templum emundaret; cujus conspecta desolatio vehementissimum luctum omnibus præsentibus concitaverat. [I *Macc.* IV. 36,--41. II *Macc.* X. 1,2.]

3840 *a.* Sacerdotes legis studiosi, à Judâ delecti, mundaverunt Sanctuarium, lapides contaminatos in locum immundum extulerunt, altare holocausti à gentibus pollutum demoliti sunt, (lapidibus illius in monte domus Dei repositis, donec veniret Propheta qui doceret quid illis fieri oporteret) ex integris lapidibus & ferro intactis juxta Legem (*Deuteron.* XXVII. 5,6.) altare novum priori simile extruxerunt, Sanctum & Sanctum Sanctorum instaurârunt, atria sanctificaverunt, factísque novis instrumentis sacris, intulerunt candelabrum & altare suffituum & mensam in Templum. Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas candelabro impositas, & imposuerunt mensæ panes propositionis, extenderúntque vela; & consummaverunt omnia opera quæ curaverant. [I *Macc.* IV. 42,--51. II *Macc.* X. 3.]

Tum surgentes manè 25° die mensis 9ⁱ (Cisleu vel Chasleu dicti,) anno regni Græcorum 148, quum lapidibus attritis ignem ex eis accepissent, obtulerunt sacrificium ex lege in altari holocaustorum novo, [I *Macc.* IV. 52,53. II *Macc.* X. 3.] biennio, postquam Judas patri Mattathiæ in principatu successerat: justo verò triennio, postquam à gentibus ibi sacrificari cœptum est. Eodem enim ejusdem mensis die, & ab illis vetus altare contaminatum, & à Judâ novum dedicatum fuit. [I *Macc.* IV. 54. II *Macc.* X. 3,5. *Joseph. lib.* 12. *cap.* 11.]

Celebrata autem est Dedicatio illa canticis, & citharis, & cinyris, & cymbalis, cum lætitiâ magnâ. Et universus populus ceciderunt proni in terram, & adoraverunt, & benedixerunt Deo cœli, quí prosperum successum eis dederat; rogantes eum, ne ampliùs in ejusmodi

mala inciderent; ſed ſi quando etiam peccarent, ut ab ipſo cum benignitate corriperentur, ac non blaſphemis barbaríſque gentibus traderentur. Et celebrârunt dedicationem altaris per dies octo: obtulerúntque holocauſta cum lætitiâ, & ſacrificium ſalutis (ſive pacificum) & laudis. Et ornârunt partem anteriorem templi coronis aureis & ſcutulis: & inſtaurârunt portas & paſtophoria (ſive conclavia ad latera Templi poſita,) fecerúntque eis januas. [I *Macc.* IV. 54,--58. II *Macc.* X. 4, 6.]

Deinde ſtatuit Judas ejúſque fratres & tota eccleſia Iſraëlis, ut in totâ Judæorum gente quotannis agerentur dies dedicationis altaris per dies octo, à 25 menſis Chaſleu, cum lætitiâ & gaudio. [I *Macc.* IV. 59. II *Macc.* X. 8.] poſtquàm ipſi dies illos octo egiſſent ad formam feſti Tabernaculorum; recordantes, quòd non ita pridem ſolennitatis illius tempore in montibus & ſpeluncis ferarum modo delituiſſent. Quapropter thyrſos & ramos pulchros & palmas ferentes, hymnos canebant ei qui proſperum illis ſucceſſum dederat ad purificandum locum ſuum. [II *Macc.* X. 6, 7.] Unde & in litteris Senatus Hieroſolymitani ad Judæos Ægyptienſes appellantur iſti dies Scenopegiæ ſive Tabernaculorum menſis Chaſleu. [II *Macc.* I. 9, 18.] In Euangelio, Johann. X. 22. *Encænia* nominantur: à Judæis etiam *Luminum* feſtivitas. vel quòd præter opinionem tanta religionis libertatíſque propemodum extinctæ lux illis affulſiſſet, (ut in lib. XII. Antiquit. cap. 2. Joſephus innuit;) vel ἀπὸ τῶν λυχνοκαΐας, quòd & tunc lucernarum lumen Templo reſtituiſſent, (I *Macc.* IV. 49, 50. & II *Macc.* X. 3.) & ad hunc uſque diem in Synagogis ſuis hos dies peculiari lucernarum apparatu celebrare in more illis ſit poſitum.

Eodem quo Templum inſtaurârunt tempore, etiam in monte Sionis circumquaque muros altos & turres munitas ædificaverunt; ut hoſtes (præſidiarios illos præcipuè in arce poſitos) cohiberent, ne Templum ſuâ excurſione infeſtarent. Bethſuram quoque, quinque tantùm ſtadiis inde diſtantem, (II *Maccab.* XI. 5.) muniverunt; ut ex adverſo Idumææ populus haberet præſidium. [I *Macc.* IV. 60, 61. *cum* VI. 7, 26.]

b. Quum audîſſent gentes in circuitu ædificatum eſſe altare dedicatúmque ſanctuarium, ægerrimè id tulerunt: ineuntéſque conſilium de tollendo genere Iſraëlitico, eos qui inter ipſas degebant cœperunt occidere. [I *Maccab.* V. 1, 2.] | 4550 | 164

Antiochus Epiphanes, ſuperiores (ultra Euphratem) regiones peragrans, audivit in Perſiâ Elymaidis urbem (à ſecundi libri Maccabaici ſcriptore *Perſepolim* nominatam) illuſtrem fuiſſe divitiis, & in eâ Templum (quod *Elymææ Veneri* dicatum tradit Appianus, in Syriacis pag. 131. *Dianæ* verò in Elymaïde, Polybius & Diodorus; apud Joſephum, lib. 12. cap. 13. & Hieronymum in Daniel. cap. 11. cum Excerptis Valeſii, pag. 145.) fuiſſe opulentiſſimum; ibíque fuiſſe tegumenta aurea, & thoraces, & arma, ab Alexandro magno Philippi filio relicta. Cúmque ille, prædæ avidus, urbem & fanum diripere vellet; cives, armis correptis, eum fugaverunt & turpiter gradum inde referre coëgerunt. [I *Maccab.* VI. 1,--4. II *Maccab.* IX. 1, 2.]

Quum

Quum autem esset ad Ecbatana, de re à Nicanore & Timotheo in Judæâ malè gestâ ad eum perlatus est nuncius : indéque Babylonem versus iter faciens, in finibus Persidis etiam de Lysiæ ingenti exercitu ibidem fugato, de Jovis Olympii idolo ab æde Hierosolymitanâ sublato, de Sanctuario & Bethsurâ munitione firmatis, similiter audiit. Itaque furore percitus arbitrabatur etiam eorum à quibus fugatus fuerat malum in Judæos se retorsurum : ac propterea aurigam jussit indesinenter pergentem profectionem perficere; superbè jactitans, cœmeterium Judæorum se effecturum Hierosolyma, quum illuc veniret. [I *Macc.* VI. 4,--7. II *Macc.* IX. 3,4.] Quò referenda & illa Taciti, de gente sanctâ improbè sentientis, in libro Historiarum V. *Rex Antiochus demere superstitionem, & mores Græcorum dare adnixus, quo minùs teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est.*

Vix superbum sermonem finierat Antiochus, cùm apprehendit eum immedicabilis viscerum dolor, & acerba intestinorum tormenta. Nec magis tamen animo senior illâ ægritudine corporis effectus, furorem adhuc in Judæos spirans, accelerari profectionem jussit. Sed dum magno currus ageretur impetu, ex eo ille decidit; gravíque casu omnia corporis membra distorta & collisa sunt. Cúmque è terrâ elevatus gestatorio ille portaretur; de corpore ejus vermibus scaturientibus, viventis carnes deciderunt: ita ut ob intolerabilem odoris gravitatem nemo exportare illum posset, cóque putore totus gravaretur exercitus. [II *Macc.* IX. 5,--10.] Unde iter Babylonicum intermittere coactus, in Persidis opido Tabis substitit: ut ex Polybio [*in Excerptis Valesii, pag.* 144.] & Hieronymo [*in cap.* 11. *Danielis,*] intelligitur. ubi lecto affixus, complures dies hæsit, [I *Macc.* VI. 8,9.] φθινων & tabe diffluens. [*Appian. Syriac. pag.* 131.]

c. A vernæ tempestatis exordio iniit annus regni Græcorum CXLIX, in primo Maccabæorum libro usurpatus.

Quum brevi se moriturum arbitraretur Epiphanes, convocatis omnibus amicis suis, agnovit ob injurias Judæis illatas dira illa se pati, & nunc perire dolore magno in terrâ peregrinâ. [I *Macc.* VI. 10.--13.] Quúmque ne suum quidem odorem posset perferre, dixit, *Justum esse Deo subjici, eúmque qui mortalis esset non paria Deo arrogantèr sapere.* Et orans Dominum, vovit se Hierosolymitanis & Judæis omnibus αὐτονομίαν concessurum, (ut suis deinceps legibus propriisque institutis liberè uterentur,) Templum elegantissimis donariis ornaturum, sancta vasa omnia quamplurimùm aucta redditurum, convenientes ad sacrificia sumptus ex reditibus propriis suppeditaturum, Judaicæ religioni ipsum se addicturum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei. Sed quum nequaquam laborioси dolores desinerent; benevolentissimis ad Judæos scriptis litteris, deprecatus eos est, ut sibi & filio suo Antiocho, quem (patris exemplo) vivens regem jam designaverat, fidem servarent. [II *Macc.* IX. 11,--27.]

Tum vocans Philippum amicum, qui cum ipso fuerat educatus (ὁ Σύνθρεφος αὐτῷ, ut in II *Macc.* IX. 29. appellatur) constituit eum super totum regnum: & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum; ut adductum filium suum Antiochum (ex Antiochiâ, ubi eum cum Ly-

siâ

siâ reliquerat) enutriret (utpotè novennem adhuc, ut ex Appiano anteà notatum) ad regnandum. Ita mortuus est rex Antiochus, anno regni Græcorum 149. [I *Macc.* VI. 14, 15, 16.] obitu miserrimo, in terrâ peregrinâ, in montibus. [II *Macc.* IX. 28.] Paratacenis sc. circa Babyloniam: ubi *Tabas* opidum fuisse, ex Curtii libro 5° docet hîc Grotius. de quo Polybius, libro 31. [*in Excerptis Valesii, pag.* 144.] Ἐν Τάβαις τῇ Περσίδι ἐξέλιπε τὸν βίον δαιμονήσας, ὡς ἔνιοί φασι, διὰ τὸ ἡμῖν τινας ὁπτασίας τοῦ δαιμονίου καὶ τὰ περὶ τὸν προειρημένον (Ἀρτέμιδι δηλονότι) ἱερὸν παρανομίαν. Et ex Polybio quidem & Diodoro refert, in Danielis cap. 11. scribens Hieronymus, Antiochum *quibusdam phantasiis atque terroribus versum in amentiam, ac postremùm morbo interisse; quia templum Dianæ violare conatus esset.* quum miser ipse coram amicis omnibus mala ista se passum fuerit professus; quòd ex Hierosolymitano templo *omnia vasa aurea & argentea abstulisset, & misisset qui tollerent è medio habitatores Judææ sine causa.* [I *Macc.* VI. 12, 13.]

Mortui cadaver exportavit Philippus: qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit. [II *Macc.* IX. 29.] copias sibi comparaturus contra Lysiam: qui, Epiphanis morte cognitâ, *Antiochum* filium ejus pro eo in regnum suffecit, quem adolescentem educaverat, eúmque *Eupatorem* nominavit. [I *Macc.* VI. 17.] Quo cognomento à Syris, propter patris virtutem, fuisse eum compellatum scribit Appianus: puerum à Lysiâ educatum fuisse, etiam confirmans. [*in Syriac. pag.* 117.]

Antiochus Eupator, susceptο regno, Lysiam universi regni præfecit negotiis, speciatim verò Cœlesyriæ & Phœniciæ primarium ducem eum constituit. Ptolemæus enim Macron, Dorymenis filius, qui eo munere sub Antiocho Epiphane functus fuerat, (II *Macc.* VIII. 8. *cum* I *Macc.* III 38.) quum jus Judæis conservare studeret, consideratâ injuriâ quæ ipsis facta fuerat, & res illorum cum pace transigere conaretur; ob hoc apud Eupatorem ab amicis accusatus, & quòd Cyprum fidei suæ à Philometore commissam Antiocho Epiphani tradidisset proditor identidem appellatus, hausto veneno vitam finivit. [II *Macc.* X. 11, 12, 13.] Cujus hoc apud Polybium [*in Excerptis Valesii, pag.* 126.] extat elogium. Πτολεμαῖος ὁ στρατηγὸς ὁ ἐπὶ Κύπρου οὐδαμῶς Αἰγυπτιακὸς γέγονεν, ἀλλὰ συνετὸς καὶ πρακτικός. *Ptolemæus præfectus Cypri nullâ re Ægyptius fuit, sed prudens ac strenuus inprimis.*

Gorgias verò, cùm esset dux locorum circa Judæam milites habebat mercede conductos & quotidie contra Judæos bellum fovebat. Et huic conjuncti etiam Idumæi opportunas munitiones obtinentes exercebant Judæos; & apostatas Hierosolymis profugos excipientes, bellum ducere tentabant. [II *Macc* X. 14, 15.]

Judas igitur Maccabæus in Acrabbatenâ Idumææ regione cum filiis Esau, qui Israëlitas circumsederant, bellum gesit: & impetu in munitiones eorum facto, loca obtinuit, non minus viginti millibus interemit, & cepit spolia eorum. [I *Macc.* V. 3. II *Macc.* X. 16, 17.]

Et recordatus est malitiæ filiorum Bæanis, qui populo insidiati fuerant per vias. Hi cum novem millibus in duas munitissimas turres confuge-

confugerunt, quæ habebant omnia ad obsidionem ferendam necessaria. Ipse igitur Maccabæus ad loca quæ magis perurgebant secedens, fratrem suum Simonem cum Josepho & Zacchæo ad obsidionem illorum reliquit. Verùm qui cum Simeone aderant, pecuniæ avidi, acceptis ab iis qui in turribus erant 70 drachmarum millibus, permiserunt quosdam elabi. Quod resciscens Maccabæus, proditores illos coram populi principibus convictos interfecit: & confestim duabus turribus occupatis, eas cremavit, & internecione in eis delevit plusquàm viginti millia. [I *Macc.* V. 4,5. II *Mac.* X. 16,——23.]

Inde ad Ammonitas transivit: ubi reperit manum fortem, & populum multum, cum Timotheo duce ipsorum. Et commisit cum eis prælia multa, & percussit eos: captâque Jazer & pagis ejus, reversus est in Judæam. [I *Macc.* V. 6,7,8.]

Timotheus, qui priùs à Judæis superatus fuerat, congregatis exteris copiis quamplurimis, & equitibus non paucis ex Asiâ collectis, advenit quasi armis Judæam capturus. Maccabæus verò & qui cum illo erant, post gravem humiliationem & divini nominis invocationem Hierosolymis excedentes, procul ab urbe cum illis congressi sunt: & cœlestibus quorundam equitum pro se pugnantium apparitionibus confirmati, 20500 pedites & 600 equites interfecerunt. Ipse verò Timotheus in munitissimum præsidium, *Gazara* dictum, ubi frater ejus Chæreas dux erat, confugit: eóque demùm expugnato, è foveâ quâdam in quâ se occultaverat eductus, simul cum fratre & Apollophane jugulatus est. [II *Macc.* X. 24,——38.]

Trocmi, Galatarum gens, Cappadociam frustra aggressi, cùm nullam illius partem occupare potuissent, ad Romanos confugientes, regem Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. A quibus ad Regem missa est legatio: cujus princeps erat Marcus Junius. [*Polyb. legat.* 108.]

3841 *a.* Ab autumno iniit annus æræ Contractuum sive Dhilkarnain, à secundi libri Maccabæorum collectore receptæ, CXLIX. æræ verò Chaldæorum, in Principum Rescriptis [*ibid. cap.* XI.] & magnâ Ptolemæi Syntaxi [*lib. 9. cap. 7. & lib. 11. ca.* 8.] usurpatæ, annus CXLVIII. qui & Sabbaticus fuit.

Gentes quæ erant circa regionem Galaatidem congregatæ sunt adversus Israëlitas qui erant in finibus ipsorum, ad tollendum eos è medio. Et ex Tubienis Judæis, terram Tobi (*Judic.* XI. 3.) incolentibus, circiter mille viros interfecerunt: & captivas abduxerunt uxores & liberos, cum ipsâ supellectile eorum. Cúmque illi Galaatidos Israëlitæ in Dathema munitionem confugissent: Timotheus (alius ab illo quem cum fratre Chæreâ occisum fuisse jam diximus) ad eos obsidendos cum exercitu perrexit. Eodémque tempore & alii ad perdendos Galilæos è Ptolemaide, Tyróque & Sidone, atque universâ Galilææâ alienigenarum, convenerunt. [I *Maccab.* V. 9,--15.]

Galaaditis & Galilæis tempestivum auxilium à Judâ & fratribus ejus expetentibus, ille, cum populo Hierosolymis deliberatione habitâ, in tres partes copias suas divisit: Simoni fratri ter mille viros ad Galilæos, sibi & Jonathani fratri octies mille ad Galaaditas liberandos,

deputavit: reſiduum exercitum cum Joſepho Zachariæ filio & Azariâ ducibus populi ad Judææ cuſtodiam reliquit; mandato dato, ne cum gentibus committerent prælium, donec ipſi reverterentur. [*Ibid.*16,--20.]

Profectus igitur in Galilæam Simon, cum gentibus multa commiſit prælia, perſecutúſque eſt eas uſque ad portas Ptolemaidis: & ceciderunt ex illis circiter tria millia virorum, quorum accepit ſpolia. Et aſſumens qui erant in Galilæâ, & in Arbattis (ערבות h.e. locis planis & campeſtribus) cum uxoribus & liberis, & quæcunque illis erant, abduxit in Judæam cum lætitiâ magnâ. [*Ibid.*21,22,23.]

Priuſquam verò Judas ad Galaaditas perveniſſet, multi eorum comprehenſi ſunt in Boſſora, Boſor, Alemis, Chaſphor, Maced, Carnaïn, & cæteris urbibus Galaaditis. [*Ibid.*26,27.]

Cùm Judas & frater ejus, trajecto Jordane, per Arabiam deſertam tridui itinere fuiſſent profecti, Nabatæi pacificè occurrentes narraverunt illis quæ Galaaditis acciderant; ac poſtridie ſtatuiſſe hoſtes, caſtris locatis contra munitiones, illas capere & omnes qui in iis erant è medio tollere die uno. Unde Judas cum exercitu ſubitò convertit iter per deſertum ad Boſor, captâque urbe maſculos omnes occidit, acceptíſque omnibus eorum ſpoliis, ipſam incendit. Et abiens inde nocte, ad munitionem uſque profectus eſt. Cúmque illuceſcente die machinæ ad eam oppugnandam admoverentur, clamórque civitatis in cœlum tolleretur; qui cum Judâ erant procedentes tribus ordinibus à tergo hoſtium, clanxerunt tubis & inclamaverunt oratione. Agnoſcentia verò caſtra Timothei Maccabæum eſſe, fugerunt à conſpectu ejus: percuſsítque eos plagâ magnâ, adeò ut ceciderint ex illis die illo ad octies mille viri. Pòſt deflexit ad Maſpham: eâque captâ, maſculos omnes occidit, acceptíſque ſpoliis eam incendit. Atque inde movens cepit Chaſphor, Maced, Boſor, & reliquas civitates Galaaditidis. [*Ibid.*24,--36.]

Dum Judas & Jonathan eſſent in Galaaditide, & Simon in Galilæâ ex adverſo Ptolemaidis; Joſephus Zachariæ filius & Azarias, ad cuſtodiam Judææ relicti, auditis eorum ſtrenuis facinoribus, ut & ipſi tale nomen ſibi compararent, contra acceptum mandatum ad pugnandum cum gentibus Jamniam exercitum deduxerunt. Egreſſus verò cum ſuis ex urbe Gorgias, uſque ad fines Judææ eos fugavit: ceciderúntque eo die ex populo Iſraëlitico ad duo millia virorum. [*Ibid.*55,--62.]

b. Lyſias regis Eupatoris tutor & cognatus, regníque negotiis præfectus, ægerrimè ferens ea quæ facta fuerant, congregatis quaſi 80 millibus, & equitatu univerſo, atque 80 elephantis, contra Judæos profectus eſt: ſtatuens ſe & Hieroſolymam Græcorum habitaculum, & Templũ vectigale, & ſummum Sacerdotium vænale quotannis effecturum. Judæam igitur ingreſſus, Bethſuram in munito agro quaſi quinque ſtadiis ab Hieroſolymis poſitam arctâ cinxit obſidione. Cui occurrens, Angelo ducente, Maccabæi exercitus, hoſtium undecim millia proſtravit, & 1600 equites. Reliqui verò omnes, cum ipſo Lyſiâ in fugam acti ſunt: quorum plurimi vulnerati, armis nudati evaſerunt. [II *Macc.*XI. 1,--12.] | 4551 | 163

Repu-

Reputans ſecum Lyſias damnum quod acceperat, & pro Judæis Deum pugnare intelligens, legatos ad eos de pace miſit; æquis ejus conditionibus ſe conſenſurum pollicitus, & ut Rex eis amicus eſſet effecturum. Maccabæus publicæ utilitati conſulens, aſſenſit; & ſcripto per Johannem & Abſalomum miſſo, quid pro Judæis poſtularet ſignificavit: quæ à Rege conceſſa ſunt omnia. [*Ibid.*13,14,15.] Extant eâ de re litteræ, tum Antiochi regis ad Lyſiam, [*ibid.*22,--26.] tum ad Judæos Lyſiæ, datæ anno [æræ Chaldæorum] 148, die 24 menſis qui in Græcis codicibus *Dioſcorinthius*, in Latinis *Dioſcorus* ſcriptus eſt. [*ibid.*16,--21.] Is autem in anno Chaldaico menſis embolimus fuiſſe videtur, inter Dyſtrum & Xanthicum (quo ſequentes Regis & Romanorum ad Judæos de eâdem pace ſcriptæ ſunt litteræ) interpoſitus: qui idcirco in editione Græcâ libri Eſtheræ (in Bibliothecâ nobiliſſimi Comitis Arundellii conſervatâ) menſis *Adar-niſan* & *Dyſtri-xanthici*, apud poſteriores Hebræos *Veadar* ſive alterius Adar, nomen obtinet. Quanquam Syrus noſter ſecundi libri Maccabaici interpres, pro eo, *Tiſrin poſteriorem* Syrorum hîc ſubſtituerit.

Anno eodem [æræ Chaldaicæ] 148, menſis Xanthici [item Chaldaici] die 15, ad populum Judæorum datæ habentur litteræ; & ab Antiocho rege, [II *Macc.*XI.27,--33.] & à Quinto Memmio & Tito Manlio (al.Manio, vel Manilio) Romanorum legatis, qui eo tempore Antiochiam ad Regem proficiſcebantur. [*ibid.*34,--38.] quos & Lyſias, pactionibus hiſce peractis, eódem ſecutus eſt. [II *Maccab.* XII. 1.]

c. Sub veris initium cœpit annus regni Græcorum CL, quo primi libri Maccabaici ſcriptor eſt uſus.

Demetrius Seleuci Philopatoris filius, quum multos jam annos obſes Romæ eſſet detentus, & jam annum ætatis 23 attigiſſet; à Senatu poſtulavit ut per populum Romanum in regnum patrium, à patrui ſui Antiochi Epiphanis filio injuſtè occupatum, reſtitueretur: Romam patriam ſibi & altricem, omnes Senatorum filios inſtar fratrum, ipſos Senatores loco patrum eſſe affirmans. Patres tamen, conducibilius rebus ſuis exiſtimantes regi Syriam à puero quàm à viro, Demetrium eſſe detinendum, & puero quem Antiochus reliquerat regnum firmandum, communi conſenſu decreverunt. Statim verò legatos, Cn. Octavium, Spurium Lucretium, & L. Aurelium, ad regnum illud adminiſtrandum ex voluntate ipſius Senatus, miſerunt: neminem impedimento fore credentes, Rege puero, & principibus aulæ bene agi ſecum putantibus, ſi Romani Demetrio regnum non traderent; quod futurum exiſtimabant. Cúmque audîſſent multos elephantos eſſe in Syriâ, & naves aliquot ſupra definitum Antiocho numerum: legatis mandaverunt, ut & naves combûrerent, & elephantis nervos inciderent; & uno verbo, regias opes quam maximè poſſent imminuerent. [*Polyb.legat.*107. *Appian. Syriac. pag.*117. *Zonar. ex Dione. Juſtin.lib.*34.*cap.*3.]

Præterea mandatum iſtis eſt, ut Macedones inviſerent: qui popularis ſtatus inſolentes, publici concilii uſum nullum habebant, & ſeditiones inter ſe agitabant. Juſſi etiam fuerunt legati, res Galatarum &

Ariarathis regnum diligenter inviſere. [*Polyb. ibid.*] Cum Junio verò & prioribus legatis pro tempore locutus Ariarathes, quòd prolixâ humanitate eos accepiſſet, ſuas ipſius laudes prædicantes dimiſit. [*Id. legat.* 108.]

Inter Eupatorem & Judæos inita pax ſtatim rupta eſt. Ex ducibus enim qui in vicinis locis erant, Timotheus, Apollonius Gennæi filius, Hieronymus, Demophon, & Nicanor Cypriarches, non ſinebant Judæos quieſcere. Joppenſes quoque non minùs quàm ducentos eorum qui ſecum habitabant in navigia ſua pellectos & in altum perductos ſubmerſerunt. [II *Macc.* XII. 2,3,4.]

Judas Maccabæus, crudelitate hâc intellectâ, Joppenſium portum noctu incendit, & ſcaphas concremavit, & confodit eos qui illuc confugerant. Accipiens quoque Jamnienſes ſimile facinus in Judæos ſecum habitantes patrare voluiſſe; nocte portum eorum cum claſſe ſuccendit: adeò ut Hieroſolymam uſque, 240 ſtadiis inde diſtantem, flammæ ſplendores apparerent. [*Ibid.* 5,--9.]

Inde ſtadiis novem adverſus Timotheum proficiſcentem Judæ exercitum Arabes Nomades aggreſſi ſunt, non pauciores 5000 peditibus & 500 equitibus. Ubi commiſſâ validâ pugnâ, ſuperati Arabes, promittentes ſe & pecora daturos & reliquis in rebus fore ipſis adjumento, à Judâ pacem impetraverunt. [*Ibid.* 10,11,12.]

Caſpin civitatem, ponte munitam & muris circumſeptam & promiſcuis gentibus habitatam, Judæ milites vi ceperunt: tantâ civium ſtrage editâ, ut adjacens lacus ſtadiorum duorum latitudinis perfuſus ſanguine plenus videretur. [*Ibid.* 13,--16.]

Inde profecti ſtadia 750, Characem pervenerunt ad Judæos qui (Tobi terram incolentes) Tubieni dicebantur. A quibus locis Timotheus re infectâ tum diſceſſerat, præſidio valde firmo ibi relicto. Quod Judæ duces Doſitheus & Soſipater aggreſſi, eorum qui à Timotheo ibi fuerant relicti plures quàm decem mille peremerunt. [*Ibid.* 17,18,19.]

Poſt hæc congregavit Timotheus exercitum alium ex circumjacentibus omnibus gentibus & mercede conductis Arabibus; 120 millium peditum, & 2500 equitum. Dimiſsíſque uxoribus & liberis & apparatu reliquo in locum qui dicebatur Carnion vel Carnaïm, (erat enim difficilis obſeſſu & aditu propter locorum omnium anguſtiam:) caſtrametatus eſt contra Raphon, trans torrentem. Quem prior cum omnibus copiis ſuis trajiciens Judas, gentes illas omnes fugavit: aliis aliò delatis; adeò ut ſæpe læderentur à ſuis, & gladiorum mucronibus configerentur. Itaque perſecutioni inſtans maximâ contentione Judas, confodit ex eis ad 30 virorum millia. [I *Macc.* V. 37,—43. II *Macc.* XII. 20,—23.]

Ipſe verò Timotheus in agmen Doſithei & Soſipatri incidens, poſtulavit cum multis veteratoriis artibus, ut ſe vivum dimitterent; eo quòd multorum & parentes & fratres haberet, quorum nulli parceretur, ſi ipſum occiderent. Quúmque fidem dediſſet ille ſe eos illæſos reſtituturum; dimiſerunt eum propter ſalutem fratrum ſuorum. [II *Macc.* XII. 24,25.]

Pro-

Progreſſus inde Judas ad urbem Carnaim & fanum Atargatæ in eâ poſitum, quò plurimi confugerant; incenſo fano cum omnibus qui in eo erant, & everſâ urbe, jugulavit hominum 25 millia. [I *Macc.* V. 43,44. II *Macc.* XII. 26,27.]

Tunc abduxit Judas omnes Iſraëlitas qui erant in Galaaditide, cum uxoribus liberíſque & ſupellectili eorum, ut venirent in Judæam. Et venerunt Ephronem uſque: quæ urbs magna & munitiſsima erat in ipſo ingreſſu; in quâ omnium nationum turbæ habitabant, & adoleſcentes robuſti ad muros conſtituti eam fortiter propugnabant, ubi denique machinarum telorúmque multi apparatus erant. Cúmque per medium ejus Judæ & exercitui ejus neceſſariò tranſeundum eſſet, & excluderent eos cives, atque lapidibus portas obſtruerent: oppugnârunt illi urbem totum illum diem totámque noctem, eámque ſubjugatam radicitus everterunt; & acceptis ſpoliis ejus, atque omnibus maſculis ad 25 millium numerum gladio interemptis, ſuper occiſos per eam tranſiverunt. [I *Macc.* V. 45,——51. II *Macc.* XII. 27,28.]

Inde trajecerunt Jordanem in campum magnum, ex adverſo Bethſanis, [I *Macc.* V. 52.] quæ Græcis dicta eſt Scythopolis, [*Joſeph. lib.* 12. *cap.* 12.] ſtadiis 600 diſtans Hieroſolymis. Cúmque in eam irruerent; teſtantibus Judæis qui illic erant, quâ benevolentiâ Scythopolitæ in eos uſi eſſent, & quàm benignâ converſatione adverſis temporibus, gratias eis agebant, & ut in reliquum tempus erga gentem benigni eſſent hortabantur. [II *Macc.* XII. 29,30,31.]

Judas verò agens extremam aciem, adhortabatur populum in totâ viâ, donec in Judæam veniſſet. [I *Macc.* V. 53.] Venerunt autem Hieroſolyma, quum jam propinqua Pentecoſte eſſet: [II *Macc.* XII. 31.] & aſcenderunt in montem Sionis cum lætitiâ & gaudio, obtulerúntque holocauſta; eo quòd non cecidiſſet ex ipſis ullus, donec reverſi eſſent cum pace. [I *Macc.* V. 54.]

Poſt Pentecoſten Judas & fratres ejus, cum 3000 peditum & 400 equitum comitatu, proceſſerunt, cum Gorgiâ Idumææ duce pugnaturi. [II *Macc.* XII. 32,33. *cum* I *Macc.* V. 65.]

In illâ pugnâ pauci ex Judæis ceciderunt: Doſitheus verò quidam eques ex turmâ Bacenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam & captum chlamyde fortiter eum abduceret, delatus in eum quidam Thrax eques humerum amputavit ei; atque ita ſceleſtus Gorgias effugit in Mariſa. Cùm autem illi qui Eſdrin (unum è Judæ ducibus) ſequebantur diuturnâ pugnâ fatigarentur; invocans Judas Dominum, & incipiens ſermone patrio clamorem hymnis conjunctum, Gorgiæ milites ex improviſo aggreſſus eſt, eóſque in fugam vertit. [II *Macc.* XII. 33,——37.]

Tum Judas colleſto poſt victoriam exercitu, in proximam civitatem Odollamum venit: ubi ſuperveniente die ſeptimo purificati ſabbathum tranſegerunt. Poſtridie verò quum Judæ milites corpora illorum qui in pugnâ ceciderant ad ſepulturam tollerent, invenerunt ſub tunicis cujuſque eorum donaria Jamnienſium idolis dicata; quæ Judæis lex (*Deuteron.* VII. 25,26.) prohibuerat: adeò ut omnibus fieret manifeſtum, iſtos propter hanc cauſam cecidiſſe. Ad ſupplicationem

igitur converſi ſunt, ἀξιώσαντες ϑ γεγονὸς ἁμάρτημα πλείως ἐξαλειφθῆναι, rogantes ut commiſſum iſtud peccatum, perfectè deleretur, vel (ut codex Arundellianus & Aldina habet editio) ἠξίωσαν μὴ διὰ τὸ γεγονὸς ἁμάρτημα πλείως ἐξαλειφθῆναι, rogabant ut non propter commiſſum iſtud peccatum omninò delerentur: & collatitiâ pecuniâ *duorum* (vel *trium*, ut Græcus Arundellianus & Syriacus meus codex, vel *duodecim*, ut Latina habent exemplaria) millium drachmarum argenti Hieroſolymam miſſâ, ſacrificium pro peccato offerendum curabant. [*Ibid.* 38,—43.]

d. Deinde progreſſus Judas cum fratribus ſuis, debellavit filios Eſau in regione [Judææ] meridianâ, & percuſſit Hebronem cum pagis ejus, & ſublatâ munitione illius turres ejus incendit circumquaque. Inde movit ut proficiſceretur in terram Allophylorum, & tranſivit per Samariam. Quo tempore ceciderunt ſacerdotes aliqui in prælio cùm vellent ſtrenuè agere, & inconſultò prodiiſſent ad pugnam. Tum deflexit Judas Azotum verſus, in terram Allophylorum ſive Philiſtæorum; & evertit aras eorum, & ſculptiles deos combuſsit: cúmque cepiſſet ſpolia civitatum, in Judæam reverſus eſt. [I *Macc.* V. 65,—68.]

Ibi, quum præſidiarii Antiochi milites qui Hieroſolymis in arce erant concluderent Iſraëlitas circa Sanctuarium, ſtudentes illis ſemper malefacere & firmamento eſſe gentibus; Judas & totus populus ſimul obſederunt eos anno regni Græcorum 150. paratis in eos baliſtis & machinis. Exeuntes verò nonnulli ex eis qui obſidebantur, quibus adhæſerunt quidam impii Iſraëlitæ, Antiocho Eupatori regi, ut Judæorum creſcenti potentiæ celeriter occurreret, perſuaſerunt. [I *Macc.* VI. 18,—27.]

Congregavit igitur Rex omnes amicos ſuos ducéſque exercitus ſui & magiſtros equitum, unâ cum copiis ab aliis regnis & inſulis ſive oris maritimis advenientibus: ita ut eſſet numerus copiarum ejus, 100 millia peditum, 20 millia equitum, & elephanti 32 edocti ad prælium. [*Ibid.* 28,29,30.] In Maccabæorum verò libro altero legimus, anno 149 (æræ contractuum ſc.) perlatum eſſe ad Judam Maccabæum; contra Judæam adventare Antiochum Eupatorem, cum Lyſiâ regni procuratore, habentem copias Græcas 110000 peditum, equites 5300, elephantos 22, & falcatos currus 300. [II *Macc.* XIII. 1,2.]

His Menelaus Pſeudo-pontifex ſe commiſcuit; falſâ ſpe ductus, dignitatem, cujus titulum tantùm gerebat, ab Eupatore ſe obtenturum. [II *Macc.* XIII. 3.]

Rex Eupator mente efferatus veniebat, pejora quàm ſub patre ejus facta fuerant erga Judæos peracturus. Quibus Judas cognitis, præcepit populo, ut die ac nocte Dominum invocarent, ut ſolito præſidio ipſis adeſſet. Deinde communicato cum ſuis conſilio, ſtatuit exire obviam Regi; & circa Modin caſtra poſuit. [II *Macc.* XIII. 9,—14.]

Regius interea exercitus per Idumæam profectus, Bethſuram oppugnavit, adhibitis machinis: quas egreſsi Bethſurani incenderunt, & pugnaverunt viriliter. Judas autem caſtra movit ad Bethzachariam contra caſtra Regis. [I *Macc.* VI. 31,32.] Deinde datâ ſuis teſſerâ, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis delectis invadens

noctu

noctu castra hostium, usque ad ipsum Regis Prætorium; ad quatuor virorum millia & elephantem primarium cum his qui superpositi fuerant, interfecit: castrisque metu ac perturbatione repletis, quum jam dies illuxisset, prosperè discessit. [II *Macc.* XIII. 15,16,17.]

Rex verò summo mane movit castra impetu Bethzachariam versùs: & comparans se ad prælium, elephantis efferandis uvæ & mororum succum ostendi jussit. Singulis verò belluis (per phalanges distributis) tuendis, milleni probè armati pedites & 500 equites sunt tributi: in turribus ligneis quas unaquæque ferebat erant 32 milites, præter Indum qui ducebat eam. Erátque egregius armorum apparatus: ita ut Sole radios in clypeos aureos æneósque vibrante, vicini colles resplenderent. [I *Macc.* VI. 33,—41.]

Judâ & exercitu ejus prælium ineunte, ceciderunt ex castris Regis 600 viri. Tum Eleazar cognomento Savaran (vel Avaran potiùs, Judæ frater; I *Macc.* II. 5.) conspicatus elephantem thoracę regio loricatum & reliquis belluis eminentiorem; indéque Regem illi insidere existimans; illuc cursu, cæsis hinc & inde hostibus, pervenit: & supponens se ei occidit illum; ipséque simul pondere illabentis bestiæ oppressus interiit. Videntes autem Judæi potentiam Regis, & impetum copiarum, deflexerunt ab eis. [I *Macc.* VI. 42,—47.]

Rex ad Bethsuræ obsidionem reversus, modò agebatur in fugam, modò collisus abibat cum damno. Judas verò ad obsessos mittebat res necessarias. Quarum rerum arcana hostibus renunciavit Rhodæus è Judæorum exercitu: sed quæstione habitâ prehensus atque in carcerem conjectus est. Tum Rex secundò cum Bethsuranis sermonem habuit, & ad deditionem eos inflexit. [II *Maccab.* XIII. 19,—22.] Paceque factâ, egressi illi sunt ex urbe: eo quòd non esset ibi alimentum ad obsidionem tolerandam; terrâ tum, ob annum sabbaticum, vacante à frugibus. Rex verò, Bethsurâ captâ, præsidium ibi constituit ad servandum eam. [I *Macc.* VI. 49,50.]

Inde Hierosolymam iit ex ascendens, contra montem Sionem & Sanctuarium castra posuit dies multos: statuítque illic balistas & machinas tormentáque ad ignem & lapides jaculandos, nec non scorpiones ad tela jacienda & fundas. Quorum machinis obsessi alias opposuerunt machinas, & repugnârunt dies multos. Verùm cibaria illis deerant, eo quòd septimus annus esset; & qui manserunt in Judæâ ex gentibus residua repositorum consumpserant. Sed & residui erant in Sanctuario viri pauci; quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum. [I *Maccab.* VI. 51,——54. *Joseph. lib.* 12. *cap.* 14.]

Interim Philippus, quem Antiochus Epiphanes filio suo Eupatori tutorem testamento reliquerat & regni negotiis sub eo præfecerat, (ex Ægypto reversus) è Perside & Mediâ cum copiis quas Epiphanes ibi reliquerat (I *Macc.* III. 37.) ad jus suum, à Lysiâ occupatum, vi recuperandum profectus est. [I *Macc.* VI. 55,56. II *Macc.* XIII. 23.]

Quum hoc audîsset Lysias, Regi ducibúsque exercitus persuasit, ut, (quia deficerent indies, & alimenta essent illis pauca, & locus quem obsidebant munitus, & regni negotia illis incumberent) pacem cum uni-

universâ Judæorum gente facerent, & ut patriis legibus ſicut anteà uti illis liceret ſtatuerent. [I *Macc.* VI. 57. 58, 59.]

Rex & principes à Lyſiâ perſuaſi, miſerunt ad obſeſſos qui pacem facerent; atque eorum deſideriis ſeſe accommodantes pacta conventa juramento confirmârunt. Illis deinde è munitione exeuntibus, ingreſſus Rex montem Sionis, ſacrificium obtulit, Templum honoravit, & locum humaniter tractavit. Verùm brevi pòſt, quum munitionem loci attentiùs conſiderâſſet, violato juramento, mandatum dedit ut murus circumquaque dirueretur. [*Ibid.* 60, 61, 62. *cum* II *Maccab.* XIII. 23.]

Rex Maccabæum vel (ut Græcus fert contextus, & Syrus meus habet Interpres) Hegemonidem potiùs ducem ſui exercitus reliquit à Ptolemaide ad Gerrenos uſque. [II *Macc.* XIII. 24.] ſive ad Ægyptum uſque; cujus terminus Gerrus mons à Ptolemæo conſtituitur.

Veniente Rege Ptolemaïdem, Ptolemaïdenſes (quorum infeſtum in Judæos animum hiſtoria I *Macc.* XII. 48. ſatis teſtatur) graviter ferebant pacta cum Judâ inita: & indignantes, volebant irritum facere fœdus. Sed accedens ad tribunal Lyſias, re commodè defenſâ, tumultum ſedavit & benevolos cives reddidit. [II *Macc.* XIII. 25, 26.] Joſephus, in fine libri 14 Antiquitatum, Haſmonæorum principatum, uſque ad captam ab Herode Hieroſolymam & occiſum Antigonum, annos 126 duraviſſe ait; vel, ut apud eundem, libro ejuſdem operis 17. cap. 8. habet Herodes, uno anno minùs. Contigit verò illud anno ab hoc tempore 126°. Ut ab hoc inter Antiochum & Maccabæum inito pacis fœdere Haſmonaici principatus initium deductum fuiſſe videatur.

3842 a. Ab autumno cœpit annus æræ Contractuum, quâ 2i libri Maccabæorum Collector utitur, CL.

Antiochus Eupator, cum tutore Lyſiâ, feſtinans Antiochiam, [I *Macc.* VI, 63. II *Macc.* XIII. 26.] Menelaum Pontificem captivum ſecum abduxit: [*Joſeph. lib.* 12. *cap.* 15.] quem ut facem totius belli Judaici & malorum omnium incentorem Lyſias ipſi detulerat. Ille, Regis mandato, Berrhœam Syriæ miſſus, ibíque in turrim cinere oppletam conjectus, dignum vitâ ſuâ exitum ſortitus eſt. [II *Maccab.* XIII. 4,—8.]

Impio Menelao, Berrhœæ (ut apud Joſephum pag. 421. rectè eſt ſcriptum; non autem, ut pag. 700. perperam, Beryti) anno poſt occupatum primùm ab eo Pontificatum 10° necato, alterum non minùs improbum Rex ſubſtituit, Alcimum ſive Jacimum dictum; Sacerdotem quidem ex Aaronis progenie, ſed alienum à Pontificum cognatione: Lyſiâ ſuadente ut transferret eum honorem in aliam familiam. [*Joſeph. Antiquit. lib.* 12. *cap.* 15. *& lib.* 20. *cap.* 8.]

Onias, Oniæ III Pontificis filius videns ſummum Sacerdotium Alcimo datum, in Ægyptum profectus eſt: ibíque in Ptolemæi Philometoris & Cleopatræ ejus conjugis amicitiam ſe inſinuans, ab eis poſtea obtinuit, ut in Heliopoliticâ præfecturâ Deo templum inſtar Hieroſolymitani extruerent, ipſúmque illic Pontificem conſtituerent. Ita in Operis Antiquitatum Judaicarum locis jam citatis rem narrat Joſe-

Josephus: quod in opere de Bello Judaico (lib.1. cap.1. & lib.7.cap. 37.al.30.) priùs scripserat retractans; Oniæ fugam hanc & Templi Ægyptiaci extructionem vivente Antiocho Epiphane contigisse.

Hoc verò tempore inter Ptolemæum Philometorem & fratrem ejus juniorem Ptolemæum Euergetem II. summæ exarserunt inimicitiæ: quas ut pro viribus componerent, à Senatu Romano ad legatos suos, Cn.Octavium, Sp.Lucretium & L.Aurelium missæ sunt litteræ. [*Polyb.legat.*107.] Postquam enim simul pacificè per sex annos regnavissent; Philometori minor frater regnum abstulit. [*Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag.*54. *&* 225.]

Ille, regno spoliatus, petendi auxilii gratiâ cum paucis admodum servis, squalore obsitus, Romam profectus est. [*Valer.Maxim. lib.*5. *cap.*1.] Qui pedestri itinere ad Urbem pergens, à Demetrio Seleuci filio agnitus est. Is insperato casu commotus statim paratâ veste regiâ cum diademate & equo aureis ornato phaleris, stipatus suis famulis, Ptolemæo obviam processit; eique vicesimo sexto ab Urbe lapide occurrit. Quem postquam comiter salutavit, hortari cœpit, ut ornatus regiis insignibus eo quo par erat comitatu Romam ingredi vellet; ne fortè despectui haberetur. Sed Ptolemæus prolixam quidem in se Demetrii voluntatem multùm laudavit: cæterùm tantum abfuit ut quidquam eorum quæ sibi offerebantur acciperet, quin potiùs eum rogavit, ut in aliquo ex perviis opidis unâ cum Archiâ subsisteret. [*Diodor.Sicul.in Excerpt.Valesii, pag.*322.]

Romam deinde veniens, in hospitium Alexandrini pictoris se contulit. Id postquam Senatui relatum est, accersito juvene, quàm potuit accuratâ excusatione usus est, quòd nec Quæstorem more majorum obviam misisset, nec publico eum hospitio excepisset: eáque non suâ negligentiâ, sed ipsius subito & clandestino adventu facta dixit. Et illum è Curiâ protinus ad publicos penates deduxit; hortatúsque est, ut depositis sordibus adeundi ipsius diem peteret. Quinetiam curæ habuit, uti munera ei quotidie per Quæstorem darentur. His gradibus officiorum jacentem ad regium fastigium erexit: effecítque ut plus spei in auxilio populi Rom. quàm metus in suâ fortunâ reponeret. [*Valer.Max. ut supr.*]

Cn. Octavius & Spurius Lucretius Romanorum legati ad Ariarathem Cappadocum regem venientes, de controversiâ quam cum Galatis habebat eum allocuti sunt. Quibus ille paucis rem omnem exponens, in eorum judicio facilè se acquieturum dixit. Cæterùm de Syriæ rebus pleraque omnis fuit ejus oratio, quòd sciret eò pergere Octavium. Ostendit igitur legatis, & regni illius quàm incertus esset status, & quanta sibi cum illis necessitudo intercederet qui rerum ibi potirentur. Pollicitus item est illis, cum copiis se eos comiturum, & paratum intentúmque ad omnem occasionem futurum, donec absque omni periculo ex Syriâ essent reversi. Legati ubi significâssent quàm grata sibi esset hæc Regis benevolentia & propensus ànimus; in præsentia quidem ejus comitatu opus sibi non esse dixerunt: in posterum verò si quâ in re præsidio opus haberent, illi se absque ullâ cunctatione significaturos; quem inter verè ami-

cos populi Romani numerarent. [*Polyb. legat.* 108.]

Turbas verò illas in Syriâ ortas rex Eupator, Lysiæ tutoris sui operâ, brevi compescuit. Cùm enim Antiochiam rediens, Philippum ibi dominantem invenisset; eum oppugnavit, & urbem vi cepit. [I *Macc.* VI. 63.] atque Philippum in potestatem suam redactum interemit. [*Joseph. lib.* 12. *cap.* 15.]

b. Tres Romanorum legati, Octavius, Lucretius & Aurelius, prout in Syriam venientes, in mandatis à Senatu acceperant, elephantos interficiendos & naves concremandas curârunt, cæteráque ex Romanorum utilitate administrârunt. Quod non ferens quidam Leptines, Cn. Octavium legationis principem (qui primus in familiam suam, è quâ Cæsar Augustus postea prodiit, Consulatum attulit) Laodiceæ, dum ungitur in gymnasio, suâ manu interemit: jure cæsum illum, neque sine numine deûm id esse factum, affirmans. Lysias Eupatoris tutor (qui præcipuus populi contra Romanos concitator credebatur) Octavium sepeliit: statímque legatos Regis nomine Romam misit; qui id facinus purgarent; ejúsque conscium Regem non fuisse ostenderent. [*Polyb. legat.* 114. *&* 122. *Cicero, Philippic.* 9. *Appian. Syriac. pag.* 117. *Zonar. ex Dione.*] Marcio & Scipione Consulib. cædem hanc contigisse, confirmat Julius Obsequens in libro de Prodigiis. 4552 | 162

Erat tum apud Syros Isocrates quidam grammaticus, ex eorum numero qui recitationes publicas habere solent: loquax ostentator, & ipsis quoque Græcis exosus; ut quem Alcæus in commissionibus urbanitate dictorum lacessere atque irridere fuerit solitus. Iste quum in Syriam venisset, ingenia Syrorum habens despectui, non continens se intra professionis fines, etiam de publicis rebus verba facere & sententiam suam pronuntiare cœpit. Non solùm enim jure Cnæum occisum fuisse dicebat, sed cæteros quoque populi Romani legatos esse jugulandos adjiciebat, ut ne unus quidem relinqueretur superstes qui cladis nuntium Romam adferret: quò tandem illi desinerent superbè adeo imperare aliis, & hanc impudentem dominandi licentiam usurpare. [*Polyb. legat.* 122.]

Romani, missis legatis Canuleio & Quinto, Ptolemæum Philometorem in regnum restituerunt, & cum juniore fratre Euergetâ reconciliârunt: eâ inter eos regni partitione decretâ; ut Philometor Ægypto & Cypro, Euergetes Cyrenis potiretur: ídque pactum sacris rite peractis, fide datâ invicémque acceptâ firmatum est. Quod tamen ut rescinderet, Euergetes Romam properavit: quò & legatum Philometor misit Menithyllum Alabandensem, ut patrocinium suæ causæ ageret & adversus Euergetam certamen pro se susciperet. [*Polyb. legat.* 113. *&* 114. *Liv. lib.* 46. *Zonar. ex Dione.*]

Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes cognomento Philopator hæreditario jure regnum ejus accepit: qui patris exequiis omni magnificentiæ genere celebratis, Romam legatos ad ad amicitiam cum populo Romano renovandam misit. Hic primùm Mithradates, adultus postea paterno nomine Ariarathes dictus est. Regnum adeptus, amicos ac duces subditósque omnes debitâ sollicitudine

tudine complexus, omnium ordinum benevolentiam ſibi conciliavit. Cúmque Græcis litteris eſſet imbutus, & philoſophiæ operam navaret; factum inde eſt ut Cappadocia, olim Græcis ignota, tunc eruditis fuerit receptaculum. [*Liv. lib. 46. Diodor. Sicul. in Bibliothecâ Photii, cod. 244. & Excerptis Valeſii, pag. 325.*]

c. A veris initio cœpit annus regni Græcorum CLI, cujus in primo libro Maccabæorum uſus eſt.

Legati Ariarathis novi Cappadociæ regis Romam venientes, Senatum hortabantur, ut Regem qui publicè privatímque univerſis Romanis cupiebat benevolentiâ ſuâ complecteretur. Senatus verò non ſolùm amicitiam ſocietatémque petitam renovavit, ſed etiam laudato Regis animo comiter legatos excepit: poſtquam Tiberius (Gracchus, de quo ad ann. Mundi 3838 dictum) ab Aſiaticâ legatione reverſus, de hujus Regis & patris ipſius animo erga populum Romanum, atque in univerſum de eorum regno, multa benigna retuliſſet. [*Polyb. legat.* 109.]

Rhodii, legatis ſuis Cleagorâ & Lygdami Romam miſſis, ut Lyciam & Cariam ſibi pari atque antea jure poſſidere liceret petierunt. [*Id. legat.* 110.]

Quum in Cariâ Calyndenſes à Cauniis defeciſſent, ac poſtea obſidionem eorum aggreſſi eſſent Caunii, illi principio quidem à Cnidiis auxilia popoſcerunt; quorum adventu aliquamdiu hoſtibus reſtiterunt: ſed mox de exitu belli anxii, legationem ad Rhodios miſerunt, ſe ſuámque urbem illis dedentes. Rhodii terrâ maríque auxilio miſſo, urbem obſidione liberârunt, eámque ſibi traditam acceperunt. Mox & Senatus ejus poſſeſſionis retinendæ jus & poteſtatem illis conceſſit. [*Id. legat.* 111.]

Rex Cappadociæ Ariarathes, ex legatis Româ reverſis benevolentiam Romanorum ſe nactum intelligens, in tuto jam ſibi regnum eſſe collocatum perſuaſus, diis ſuis Chariſteria ſacrificavit & duces ſuos convivio excepit. Deinde legatos Antiochiam ad Lyſiam miſit, ut ſororis & matris (Antiochidis, filiæ Antiochi Magni) oſſa reciperet. Quâ de re diſcedentibus legatis mandata dedit, cum poſtulatis precibúſque conjuncta: expoſtulatione de cæde Octavii ſuperſedendum ſibi exiſtimans, (quantumvis iniquo animo eam ferret;) ne ſi Lyſiam irritaret, voti ſui compos fieri non poſſet. Quum autem, permittente Lyſiâ, reportatæ reliquiæ ad eum fuiſſent; magnifico apparatu illas ſuſcepit, & ſummo ſtudio juxta patris tumulum poſuit. [*Id. legat.* 112.]

Poſtquam Ptolemæi fratres regnum ſunt partiti, venit Romam Ptolemæus junior, ut inſtitutam cum fratre partitionem redderet infectam: quòd diceret, non ſponte ſe, ſed difficultatibus temporum neceſſariò cedentem, id feciſſe quod juſſus erat. Petebat igitur à Senatu, ut Cyprum ſibi adjudicaret: nam etiam ſic, longè deteriorem ſuam portionem futuram portione fratris. Contrà verò legatus à Philometore miſſus Menithyllus, dicebat quòd ipſi Romanorum legati Canuleius ac Quintus ſuo teſtimonio confirmabant: Ptolemæum nempe juniorem non ſolùm Cyrenen ſed etiam vitam fratris operâ retinere; omnium animis ab eo adeo alienatis, ut pro magno benefi-

cio conceſſum ſibi, præter ſpem ſuam & omnium opinionem, Cyrenæ regnum acciperet. Quibus omnibus contradicente Ptolemæo; Senatus, partim quòd partitionem non planè peractam animadverteret, partim quòd diviſum regnum cuperet, (ut ſi res ferret diviſum faciliùs quàm unitum in ſuam poteſtatem redigeret) poſtulata junioris accepit. Et legatos protinus miſit, Titum Torquatum & Cn. Merulam, cum mandatis; ut pacem inter fratres conciliarent, & juniori Cyprum traderet. [*Id.legat.*113]

Quum Romam de Cn. Octavii cæde nuntius eſſet allatus, & Antiochi Eupatoris legati quos Lyſias miſerat Romam veniſſent, & multa diſſeruiſſent quò cædis ejus conſcium Regem non fuiſſe oſtenderent: Senatus legatos remiſit, nullâ prolatâ ſententiâ, quia mentem ſuam prodere omnino nolebat.[*Id.legat.*114.] Octavio verò ſtatuam in Roſtris poni juſsit. [*Cicero, Philippic.*9.]

Demetrius Seleuci filius hoc nuntio perculſus, Polybium (hiſtoricum) accerſens, cum eo deliberavit, deberétne iterum de ſuis rebus cum Senatu agere: qui eum monuit ne bis in eundem lapidem impingeret, ſed auderet ipſe aliquid regno dignum; ad fugam eum hoc modo obſcurè hortatus. Ille tamen Apollonii familiaris ſui, hominis quidem minimè mali ſed admodũ juvenis, conſilium ſecutus in Curiam venit, & ut ſaltem neceſſitate liberaretur manendi Romæ pro obſide oravit, quandoquidem regnum Antiocho Eupatori firmâſſent. Cùm nihilominus Senatus in ſententiâ permaneret; Demetrius cum Diodoro primùm (homine vafro, qui recens è Syriâ venerat, & ipſum olim educaverat) deinde cum Polybio, de fugâ ſuâ deliberavit. Menithyllus Ptolemæi Philometoris legatus, operâ Polybii (cum quo arcta illi familiaritas intercedebat) particeps conſilii factus, reditum ſuum parare præ ſe ferens, Carthaginienſium navem ſacram, quæ Tyrum navigatura erat & diis patriis Carthaginienſium primitias de more allatura, ad vecturam palàm conduxit. Paratis omnibus, Demetrius ſuum illum educatorem Diodorum in Syriam præmiſit; qui omnes ibi rumuſculos colligeret, & quis populorum eſſet ſenſus exploraret. Ipſe paucos itineris ſocios futuros aſſumens, apud quendam ex amicis cum eis cœnavit; reliquos Anagniam amandavit, quò poſtridie venationis cauſâ ſe dicebat eſſe venturum.[*Polyb.legat.*114.]

Æger tum in lecto decumbens Polybius, veritus ne juvenis Demetrius, extractâ in tempus longius compotatione, occaſionem evadendi amitteret; quum jam tenebreſceret, breve pittacium obſignatum ad eum miſit, in quo gnomæ iſtæ erant deſcriptæ.

Ὁ δρῶν τὰ Ϝ μέλλοντα, οἴχεται φέρων
Εἰς ὃ φέρει νύξ. τοῖς δὲ τολμῶσι τὰ, πλέον.

Τόλμα τὰ, κινδύνευε, πρᾶτ', ἀποτύγχανε,
Ἐπίτυχε. πάντα μᾶλλον ἢ σαυτὸν σῴζε.

Cunctaris? illuc nempe tendis, ô miſer,
Ubi atra nox. Fortuna fortes adjuvat.

Aude, periclitare, age quid. non feceris,
Aut feceris. priùs omnia quàm te deſeras.

addito

adito & Epicharmi dicto illo (à Polybio, lib. 3. pag. 768. & Cicerone, ad Attic. lib. 1. epist. 16. laudato) Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῆς φρενῶν. *Sobrius esto; nemini fidem habendam memento: hi sunt nervi prudentiæ.* Quibus lectis ille, cognito & quò præcepta ista spectarent & à quo sibi mitterentur, extemplo nauseabundum se simulans, convivio simul cum amicis excessit: & consilium suum Nicanori comitibúsque ipsius aperiens, noctu ad ostium Tiberis Ostiam progressus est. Menithyllus verò illos præcedens nautis significat, novi aliquid à Rege se accepisse; cujus gratiâ oporteat ut ipse quidem adhuc in urbe hæreret, sed juvenes probatissimæ fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei sint renuntiaturi. Exeunte tertiâ noctis vigiliâ Demetrius adest cum octo sociis, quinque famulis & tribus pueris: quos cùm Menithyllus nauclero, qui rem totam ignorabat, diligenter commendâsset; cum primâ luce vela faciunt. [*Id. ibid.*]

De ejus discessu nihil Romæ cogitatum ante diem quartum; quo sollicitè quæsitus non comparuit. Die quinto Senatus eâ de re est habitus: cùm quidem Demetrius, sextum jam agens ab exitu ab urbe diem, ad fretum Siculum pervenerat. Abeuntem Patres persequendum non duxerunt: quòd persuasum haberent multum jam itineris ab eo esse confectum. Post paucos deinde dies Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam, qui res in Græciâ inspicerent: deinde in Asiam transgressi, quid moliretur Demetrius observarent; animos item aliorum regum explorarent, & controversias eorum cum Galatis disceptarent. [*Ibid.*]

Interea Demetrius defertur in Lyciam: unde ad Senatum scripsit se non contra patruelem Antiochum, sed contra Lysiam proficisci, & Octavii necem ulturum esse. Cúmque Tripolim Syriæ celeriter sibi adjunxisset, tanquam à Senatu ad regnum occupandum missus, (de fugâ enim ejus nemo cogitabat) & Apameâ potitus, comparatis copiis Antiochiam contendit: ibíque puerum & Lysiam amicè obviam egressos (Romanorum enim metu armis abstinuerant) interfecit. [*Zonar. ex Dione.*] exceptúsque secundo omnium favore in Syriâ regnum adeptus est. [*Justin. lib. 34. cap. 3. Appian. Syriac. pag. 117, 118.*]

Anno regni Græcorum 151° Demetrium Seleuci filium, egressum Româ, cum viris paucis in urbem maritimam (Tripolim sc. Phœniciæ) venisse, & regnare ibi cœpisse; ingressóque eo regiam majorum suorum (Antiochiam ad Daphnem, regni Syriaci metropolim) comprehensos à militibus Antiochum & Lysiam, illius jussu occisos ab eis fuisse, in I *Maccab.* VII. 1,—4. legimus. Et in II *Maccab.* XIV. 1, 2. μετὰ τελευτῆς χρόνον, sive anno tertio (ab initio Antiochi Eupatoris, vel à Templi repurgatione per Judam Maccabæum factâ; cujus utriusque in X capitis initio facta fuerat mentio) Judæ innotuisse, ad Tripolis portum appellentem, cum multitudine validâ & classe obtinuisse regionem, occiso Antiocho & tutore ejus Lysiâ. Antiocho verò Eupatori annos regni duos assignat Josephus (lib. 12. cap. 16.) & Eusebius in Chronico: licèt à Porphyrio (*in Græc. Euseb. Scalig. pag.* 228.) &

Severo Sulpicio (*Hiſtor. ſacr. lib* 2.) unus tantùm annus & 6 menſes illi adſcribantur.

Demetrius Heraclidâ (quem ærario apud Babylonios præfecerat Antiochus Epiphanes) ejecto, & fratre ejus Timarcho (quem idem Babylonis ſatrapam conſtituerat) ut rebelle occiſo, qui alioquin etiam Babylonis præfecturam malè adminiſtraverat, à Babyloniis primùm *Soteris* cognomentum adeptus eſt. [*Appian. Syriac. pag.* 118.]

d. Alcimus (qui ab Antiocho Eupatore ſummum ſacerdotium obtinuerat, ſed à populo non receptus quòd temporibus confuſionis ſub Antiocho Epiphane ſponte ſe inquinaviſſet; II *Macc.* XIIII. 3.) Pontificatum ſibi à Demetrio Sotere confirmari deſiderans, cum Iſraelitis impiis & apoſtatis ſui ſimilibus Regem adiit. Quibus populares ſuos & inprimis Haſmonæos accuſantibus, quòd Regis amicos excidiſſent & ipſos in exilium pepuliſſent; motus eorum precibus Demetrius, Bacchidem Meſopotamiæ præfectum, virum ſibi amicum & fidum, unâque cum eo Alcimum (cui Sacerdotium firmavit) cum multis copiis in Judæam miſit. Quò cùm illi veniſſent, Judam Maccabæum cum fratribus verbis pacificis circumvenire conati ſunt: quibus tamen hi nullam fidem adhibuerunt. [I *Maccab.* VII. 5,—11.]

Tum convenit ad Alcimum & Bacchidem congregatio Scribarum, in quibus primi Haſidæi fuerunt, qui requirebant ab eis pacem. Dicebant enim: *Sacerdos ex ſemine Aaronis venit cum copiis iſtis, qui non afficiet nos injuriâ.* Sed poſtquam credidiſſent ſe ei, impius ille Sacerdos, contra pactum juratum, comprehenſos ex eis 60 occidit die uno. Eóque accommodat Hiſtoricus effatum illud, Pſalm. 79. (al. 78.) 2, 3. *Carnes ſanctorum tuorum* חסידיך *& ſanguinem eorum effudcrunt circa Hieroſolymam, nec fuit eis qui ſepeliret.* Quâ perfidiâ territi multi, ex Urbe aufugerunt [*Ibid.* 12,—19.]

Bacchides Hieroſolymâ profectus, caſtra poſuit in Bezeth ſive Beth-zetha: & mittens comprehendit multos ex iis qui ab ipſo tranſfugerant, & aliquos è populo; quos mactatos projecit in magnum puteum. Deinde committens regionem Alcimo, rel quit cum eo copias auxiliares, & ad Regem rediit. Ad Alcimum verò, omni ſtudio ut Pontificatum firmum ſibi faceret contendentem, congregati ſunt omnes qui turbabant populum ſuum: qui obtinentes terram Juda, fecerunt plagam magnam in Iſraële. Egreſſus igitur Judas Maccabæus in omnes fines Judææ per circuitum, ultionem de transfugis illis ſumpſit, eóſque ita coërcuit, ut intra præſidia ſe tenentes regionem ampliùs non invaderent. [*Ibid.* 19,—24.]

Ptolemæus junior ex Italiâ in Græciam veniens, ſtrenuorum adprime militum manum ibi conduxit: inter quos etiam Damaſippum Macedonem aſſumpſit; qui poſt jugulatos in opido Macedoniæ Phaco concilii aſſeſſores, cum uxore & liberis è Macedoniâ aufugerat. Ptolemæus in Peræam oppoſitam Rhodiis continentem inde profectus, ibíque à populo exceptus hoſpitio, Cyprum navigare conſtituit. Torquatus verò cæteríque Romanorum legati, ubi viderunt magnam mercenariorum militum vim ab eo coactam, Senatus mandata in memoriam revocaverunt; quibus ſine armis eum reducere jubebantur.

Tan-

Tandémque perſuaſerunt ei, ut poſtquam Sidam uſque militem mercenarium adduxiſſet, miſſos omnes faceret, & ab adeundâ Cypro abſtineret; darétque operam ut in Cyrenaïcis finibus cum poſſent convenire. ſe interim Alexandriam profecturos, & Regis voluntatem ad ea quæ ab ipſo poſcebantur inclinaturos, & ad fines illos ei occurſuros, ipſúmque Regem ſecum adducturos. Flexit hæc oratio juniorem Ptolemæum, effecítque ut de Cypri occupatione deſperans, conductitium militem dimitteret; atque ipſe in Cretam rectâ abiret, unâ cum Damaſippo, & Cn. Merulâ, qui fuit unus ex numero legatorum. Dein quum milites mille in Cretâ conduxiſſet, inde profectus Libynam venit, & ad Apim portum tenuit. [*Polyb. legat.* 115.]

Torquatus interim & Titus Alexandriam delati, perſuadere conati ſunt ſeniori Ptolemæo, ut redire in gratiam cum fratre vellet, eíque Cyprum concederet. Sed Ptolemæo quædam pollicente, quædam negligenter audiente, atque hoc modo tempus extrahente, junior fratrum caſtris in Libynâ ad Apim poſitis, ut convenerat, ægerrimè ferens nihil ſecum eâ de re fuiſſe actum; Cn. Merulam Alexandriam miſit, tanquam per hunc & Torquatum quod cupiebat eſſet effecturus. [*Id. ibid.*]

3843 *a.* Hipparchus Bithynus, Plinio nunquam ſatis laudatus, qui annumerare poſteris ſtellas eſt auſus ac ſidera ad normam expangere, organis excogitatis, per quæ ſingularum loca atque magnitudines ſignaret; [*Plin. lib. 2. cap. 26.*] in libro περὶ τῆς μεταπτώσεως τῶν τροπικῶν καὶ ἰσημερινῶν σημείων, anno 17 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiaci menſis Meſori die 30 (Septembris Juliani 27) circa Solis occaſum Æquinoctium autumnale à ſe obſervatum fuiſſe ſcripſit. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Ab hoc autumno cœpit annus æræ Contractuum CLI, in ſecundo libro Maccabæorum uſurpatæ. Quo (ita enim & Græci habent codices & Syrus noſter interpres; ubi Latina editio annum legit CL) Alcimus ad regem Demetrium veniſſe ſcribitur, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui Templi eſſe putabantur. [II *Macc.* XIV. 3,4.] Ille enim videns invaluiſſe Judam Maccabæum & Haſidæos qui erant cum eo, ac per eos acceſſum ſibi eſſe occluſum ad ſanctum altare; captatâ opportunitate, illos ut authores tumultuum & turbatores communis pacis in Judæâ, apud Regem atrociter accuſavit: ſe ſummo Sacerdotio, majorum ſuorum gloriâ, ſpoliatum eſſe graviter conqueſtus, & quamdiu Judas vivat, nunquam quieto regno potiturum Demetrium eſſe dictitans. Quod cùm & cæteri amici, in Judam infenſiſſimi, confirmâſſent: accenſus Demetrius, Nicanorem unum ex principibus ſuis illuſtribus, qui elephantorum præfectus fuerat & maximus inimicus Iſraëlis, ducem in Judæam miſit; mandans ut Judam è medio tolleret, comites ejus (Haſidæos) diſpergeret, & Alcimum ſummum Templi ſacerdotem conſtitueret. Gentes verò quæ Judæ metu ex Judæâ fugerant, miſcebant ſe gregatim Nicanori; Judæorum miſerias proprias felicitates exiſtimantes. II *Macc.* XIV. 3,—14. *cum* I *Macc.* VII. 25,26.]

Judæi, audito Nicanoris adventu & acceſſione gentium, conſperſi terrâ

terrâ Deo ſupplicaverunt. Poſt congreſſum verò Simonis fratris Judæ & Nicanoris ad Deſſai vicum, Nicanor auditâ Judæ & ſociorum ejus in patriâ propugnandâ fortitudine, belli aleam tentare metuit. Miſit igitur Poſidonium & Theodotum & Matthiam, qui darent fidem atque acciperent: cúmque res diu agitata fuiſſet, cum populo Judas rem communicavit; qui concorde ſententiâ conventionibus annuit. Et præſtituto die, quo privatim Judas & Nicanor unâ venirent; viros armatos opportunis locis diſpoſuit Judas, ut auxilio eſſent ipſi, ſi qua vis contra fidem pararetur. Sed pacifico inter eos ſermone habito, fœdus tandem Rege inconſulto eſt initum. Hieroſolymis aliquamdiu moratus Nicanor, turbas gregarias quas antè coëgerat dimiſit; ita familiariter cum Judâ vivens, ut etiam uxorem ei ducere perſuaſerit. [II *Macc.* XIV. 15,—25.]

Ut unius in alterum benevolentiam & conventiones factas vidit ſceleratiſſimus Alcimus, tertiò ad Demetrium venit; & Nicanorem ut conſilia à regis rebus aliena agitantem, detulit. Cujus calumniis ille accenſus, de conventionibus ad Nicanorem graviter ſe eas ferre ſcripſit; & ut citò Maccabæum vinctum mitteret Antiochiam juſſit. Et licèt iniquè ferret Nicanor, quòd res compoſitas facturus eſſet irritas, quum nullam injuriam Maccabæus feciſſet; quia tamen non erat unde reſiſteret Regi, opportunum tempus obſervabat, ut ſtratagemate illud perficeret. [*Ibid.* 26,——29.]

Dum Ptolemæus Philometor, legatos Romanorum miris blanditiis ſibi concilians, per 40 dies, nullâ re perfectâ, invitos magis quàm volentes Alexandriæ detinet; à fratre juniore Euergetâ Cyrenenſes defecerunt, & civitates cum ipſis conſpirârunt: Ptolemæo illo Ægyptio conſcio, quem Euergetes, quum Romam navigationem inſtitueret, univerſo regno præfecerat. Hæc ubi Euergetæ nuntiata, & mox addito, Cyrenenſes ſub ſignis exercitum jam habere, metuens ne dum imperio Cyprum cupit adjicere, etiam Cyrenem amitteret; omnium aliarum rerum curam inſuper habens, relictâ Api, ubi portum tenuerat, ad magnam quem vocant Catabathmum navigavit, Cyrenen inde petiturus. Sed cùm in Catabathmo locorum anguſtias à Libynis & Cyrenenſibus reperiſſet occupatas; dimidiam militum partem navibus impoſitam loca anguſta circumnavigare juſſit, daréque operam ut hoſtes nec opinantes ex improviſo invaderent: ipſe cum alterâ parte exercitus fronte eos aggreſſus, ſuperare montem conabatur. Cúmque Libynæ metu perculſi, quòd utrinque peti ſe viderent, ſtationes deſeruiſſent; Rex non liberè tantùm adſcenſu eſt potitus, ſed etiam ſubjectam quatuor turrium munitionem, ubi magna erat aquarum copia, in poteſtatem redegit. [*Polyb. legat.* 115.]

Inde ſeptem caſtris ſolitudinem emenſus eſt; militibus qui ſub Mochyrino erant maritimo itinere illum comitantibus. Cyrenenſes, illo appropinquante, aciem eduxerunt; pedites ad octo millia, equites ad quingentos. Ex iis enim quæ Philometor Alexandriæ geſſerat animadverſâ ejus voluntate; quum cernerent nihil regii Euergetæ ineſſe, ſed tyrannicè omnia ab eo adminiſtrari: ut ſuâ ſponte ſe illi ſubjicerent,

inducere

inducere in animum non poterant. Itaque inito cum eo prælio, victoriam reportârunt. [*Id.ibid.*]

b. Judas Maccabæus videns Nicanorem minùs familiariter secum agere, & solitam conversationem asperiorem exhibere; cogitans non ex bono esse austeritatem istam, congregatis non paucis suorum comitum, se ab illo occultavit. [II *Macc.* XIV. 30.] 4553 161

Veniens Nicanor Hierosolymam cum copiis multis, Judam dolósis verbis ad colloquium pellexit. Cúmque salutarent alter alterum pacificè, parati erant hostes Judam abripere. Quod quum Judæ innotuisset; territus faciem ejus ampliùs noluit videre. Cognoscens itaque Nicanor detectum esse consilium suum; processit obviam Judæ ad pugnam juxta Capharsalama. Ubi ceciderunt ex parte Nicanoris quasi quinque millia virorum: reliqui verò fugerunt in civitatem Davidis. [I *Macc.* VII. 27.—32.]

His ita gestis, ascendit Nicanor in montem Sion: cui obviam processerunt è loco sancto quidam è Sacerdotibus & è Senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, & demonstraturi ei holocaustum quod offerebant pro Rege. Sed is subsannavit eos; & tradi sibi Judam imperavit. Illis autem dicentibus cum juramento se nescire ubi locorum ille esset: protendens dexteram in Templum juravit, nisi traderetur Judas ejúsque copiæ in manus ejus, se quum rediturus esset in pace domum Dei incensurum & altare suffossurum, & illustre Templum Libero patri ibidem ædificaturum. Sacerdotes verò ingressi steterunt ante altare & Templum, flentésque Deum orabant ut Nicanoris minas redderet irritas, ejúsque blasphemias ulciscerétur. [I *Macc.* VII. 33,—38. II *Macc.* XIV. 31.—36.]

Ad Nicanorem delatus est Rhazis Senator Hierosolymitanus, qui ob benevolum in cives suos affectum *Pater Judæorum* est appellatus. Sublato igitur illo putans se maximum malum Judæis illaturum, misit milites supra 500 qui eum comprehenderent. Qui quum turrim in quâ is erat occupaturi in januam aulæ vim facerent, ignémque ad incendendas fores adferri juberent; gladio se petiit, & quum præ festinatione vulnus sibi inflixisset non lethale, è muro seipsum dedit præcipitem: deinde cursu petram quandam præruptam assecutus, jámque planè exanguis effectus, protulit intestina, & ambabus manibus ea projiciens in turbas, vitâ est defunctus. [II *Macc.* XIV. 37,—46.] De quo consulendus B. Augustinus, in epist. 61. ad Dulcitium, & lib. 2. contra Gaudentium, cap. 23.

Cùm Nicanor intellexisset Judam abesse Hierosolymis, & in partibus Samariæ versari, egressus Hierosolymis castra locavit in Bethhoron; ubi copiarum incrementum ex Syriâ illi occurrit. Judas verò castrametatus est in Hadasâ (30 stadiis ab hoste distante) cum tribus virorum millibus. Cúmque daret operam Nicanor ut pugnaret die Sabbati, & à quibusdam Judæis qui eum ex necessitate sequebantur amicè moneretur, ut diei illi ejúsque authori Deo debitum honorem deferret; monitores, cum summâ in Deum blasphemiâ, superbè rejecit. Maccabæus verò suos ex Lege & Prophetis consolabatur: & præterea revocans eis in memoriam certamina quæ perfecerant, &

quod ipſe habuerat inſomnium de Oniâ (qui fuerat ſummus Sacerdos, ejus nominis III) pro populo Judæorum orante & Jeremiâ prophetâ gladium aureum ſibi tradente illis enarrans, animos eorum excitabat. Unde orationibus & firmâ in Deum fiduciâ illi armati, die 13° menſis 12ⁱ Adar in hoſtes irruerunt. Ubi quum primus ipſe Nicanor cecidiſſet in prælio, reliqui abjectis armis ſuis fugerunt. Quos Judæi perſecuti uniùs diei itinere ab Hadaſâ uſque dum venitur Gazeram, clanxerunt poſt eos tubis claſſicum ſonantibus. Et egreſſi ex omnibus vicis Judææ circumvicinis ad fugientium hoſtium cædem convolârunt: ita ut non minus 35 millibus gladio ceciderint, ne uno quidem ex univerſo exercitu ſuperſtite relicto. Dein acceperunt ſpolia prædámque: & caput Nicanoris atque manus cum humero amputârunt & detulerunt Hieroſolymam. Ubi capite in ſummâ arce ſuſpenſo, & dextrâ quam ſuperbè in domum Dei extenderat; linguam etiam impii abſcindi juſſit Judas, & minutatim avibus dari. Statuerúntque omnes decreto communi, ut quotannis celebritas haberetur die illo 13° menſis 12ⁱ, Syrâ linguâ Adar dicti, die uno ante diem feſti Mordecaici. [I *Macc.* VII. 39,—49. II *Macc.* XV. 1,—37. *Joſeph. lib.* 12. *cap.* 17.]

Hîc terminatur ſecundi Maccabæorum libri continua hiſtoria: in quâ quinque librorũ Jaſonis, Judæi Cyrenenſis, Breviarium cõprehenditur.

Poſt cædem Nicanoris Judæa dies paucos à bello quievit. [I *Macc.* VII. 50.] In quibus Judas Maccabæus, quum de Romanorum potentiâ & humanitate erga afflictos omnes audiviſſet, quantúmque ſibi ab eis Demetrius timeret didiciſſet, Eupolemum Johannis & Jaſonem Eleazari filium legatos ſuo fratrúmque & Reipublicæ Judæorum nomine Romam ad Senatum miſit: ut ſocietate & amicitiâ cum populo Romano initâ, à regis Demetrii & imperii Græcorum gravi jugo liberarentur. [*c.* VIII. 1, 17, 18, 31, 32.]

Cn. Merula ad Euergetem Alexandriâ reverſus, nuntiavit ei nihil eorum quæ à fratre ejus Philometore fuerant poſtulata potuiſſe impetrari: quòd diceret pactis eſſe ſtandum quæ facta eſſent ab initio. Quibus auditis, Euergetes Comanum & fratrem ejuſdem Ptolemæum Romam legatos cum Merulâ proficiſci juſsit; qui de iniquitate fratris & contemptu erga populum Romanum cum Senatu agerent. Quibus in itinere etiam Titus Torquatus, Cn. Merulæ in legatione collega, occurrit; & ipſe, re infectâ, Alexandriâ dimiſſus. Eodem quoque tempore à Philometore Menithyllus Alabandenſis legatus ad Senatum miſſus eſt. [*Polyb. legat.* 116, & 117.]

Audiens Demetrius cecidiſſe Nicanorem & copias ejus in prælio, Bacchidem & Alcimum ſecundò in Judæam miſit, & dextrum cornu, ſive præſtantiorem ſui exercitus partem, cum eis. Qui profecti viâ quæ ducit in Galgala, caſtra poſuerunt in Mæſaloth (al. Maſſadoth) quæ eſt in Arbelis: eâque occupatâ, peremerunt homines multos. [I *Macc.* IX. 1, 2.]

c. Menſe primo anni regni Græcorum 152, caſtra moverunt verſus Hieroſolyma (ut Judam Maccabæum ibi quærerent:) indéque Beræan (vel Beerzath, ut in Arundelliano habetur codice) profecti ſunt cum 20 mil-

20 millibus peditum & 2 millibus equitum. Judas verò castra posuit in Eleasâ, habens 3000 viros electos secum: qui hostium multitudine territi eum deseruerunt, 800 tantùm in castris relictis. Cum paucis hisce ingentem Bacchidis exercitum ille adortus, à mane pugnavit usque ad vesperam: fugatóque dextro cornu, in quo ipse erat Bacchides, fugientes persecuti sunt ad Azotum montem usquè. Sed qui in sinistro erant cornu, Judam & eos qui cum eo erant consecuti, Judam fortiter dimicantem interemerunt, eóque cadente cæteri fugerunt. Unde tollentes Jonathan & Simon Judam fratrem suum, sepeliverunt eum in sepulchro patrum suorum in Modin; luxítque eum universus Israël dies multos. [I *Macc.* IX. 3,—22.] Cecidit autem Judas Maccabæus anno post excessum patris Mattathiæ 6°.

Post mortem Judæ emersérunt iniqui in omnibus terminis Israëlis, qui ejus metu priùs latitaverant: & magnâ fame eodem tempore ingruente, tota ferè regio cum ipsis Bacchidi se submisit, ut victu commodiùs frueretur. Bacchides verò impios istos præfectos constituit regionis; qui Judæ Maccabæi amicos passim conquisitos ad ipsum excruciandos & illudendos adduxerunt. Fuítque afflictio magna in Israële, qualis non fuerat ex quo die non est visus Propheta inter eos. [I *Macc.* IX. 23,—27.]

Interim legati à Judâ Maccabæo Romam missi, cum populo Romano pacem & societatem inierunt: foedúsque in tabulis æreis inscriptum est; ut Judæi Romanis, & Romani Judæis mutua auxilia contra communes hostes exhiberent. Ad Demetrium etiam regem à Senatu missæ sunt litteræ, ne gentem Judæorum amplius opprimeret: alioqui se à populo amico & fœderato omnem injuriam, bellum terrâ marique gerendo, propulsaturos. [I *Macc.* VIII. 19,—32.] Quò spectat & illud de Judæis Justini, lib. 36. cap. 3. *A Demetrio cùm defecissent, amicitiâ Romanorum petitâ, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facilè tunc Romanis de alieno largientibus.*

Hoc primum inter Romanos & Judæos fœdus societatis ac amicitiæ fuisse notat Josephus, lib. 12. Antiquit. cap. 17. quod aliis expressum verbis ibi habetur; hâc etiam commentitiâ adjectâ ἀναγραφῇ. *Scriptum est hoc Senatusconsultum ab Eupolemo Johannis filio & Jasone Eleazari* (Judæorum sc. legatis) *sub Pontifice quidem Judâ, duce verò Simone fratre ipsius.* quasi Judâ superstite alius imperator fuisset quàm ipse Judas; aut si fuisset, non Jonathan potiùs futurus ille fuisset, quàm Simon, qui post illius demum mortem ducatum est consecutus. Nam quod paulo antè à Josepho est scriptum, Alcimo defuncto populum communibus suffragiis Pontificatum Judæ tradidisse, manifesti erroris ex I *Maccab.* IX. 54, 55, 56. convincitur; ubi post Judæ excessum vitâ functum fuisse Alcimum clarissimè ostenditur. Ipséque Josephus, errore postea agnito, Jacimo sive Alcimo nullum omnino successisse, retulit, sed per totum septennium Hierosolymam Pontifice caruisse. [*Antiquit. lib.* 20. *cap.* 8. *pag.* 701.]

Longâ inter legatos utriusque Ptolemæi altercatione in Curiâ habitâ, quum Titus & Cnæus (qui ad eos à Romanis legati missi fuerant) suo testimonio atque favore omni ac studio causam Euergetæ

sublevarent; decrevit Senatus, ut intra dies quinque Menethyllus Philometoris legatus Româ excederet, & ut fœdus quod cum Philometore erat tolleretur. Legatos etiam Publium Apustium & Caium Lentulum ad Euergetam miserunt: qui extemplò Cyrenam profecti, nuntium eorum quæ gesta fuerant magnâ diligentiâ ad eum pertulerunt. d. Ille confestim novâ spe inflatus milites conduxit, & animum atque mentem omnem ad consilia de Cypro occupandâ transtulit. [*Polyb. legat.* 117.]

Amici omnes Judæ Maccabæi convenientes, fratrem ejus Jonathanem (cognomento qui Apphus dictus est) ejus loco Ducem elegerunt. Quo cognito, Bacchides quærebat eum occidere. Id quum Jonathani & Simoni fratri ejus, omnibusque qui cum eo erant innotuisset, fugerunt in desertum Thecoæ, & castrametati sunt ad aquam fossæ Asphar. Misit verò Jonathan fratrem suum Johannem (cui Gaddis cognomen fuit) cum militum manu, rogatum Nabatæos Arabas amicos suos, ut apud ipsos impedimenta sua deponerent, quæ multa erant. Quibus in itinere occurrerunt filii Jambri ex Medabâ; & incursu in eos facto, Johannem cum sociis occiderunt, prædâque omni collectâ abierunt. Neque tamen diuturna fuit horum prædonum lætitia. Cùm enim didicissent Jonathan & Simon filios Jambri sponsam ducere è Nadabath filiam cujusdam ex magnatibus Chananæorum, cum pompâ magnâ multoque optimatum comitatu; surrexerunt ex insidiis, factoque in eos impetu, ad 400 occiderunt, & reliquis ad montem fugientibus, spolia eorum omnia acceperunt. Sumptaque ultione de sanguine fratris sui, ad Jordanis paludria redierunt. [1 *Macc.* IX. 28,—42. *Joseph. lib.* 13. *cap.* 1.]

Jonathanem insecutus Bacchides, venit die Sabbathi ad ripas Jordanis cum exercitu multo. Commissoque prælio, extendit Jonathan manum suam ut ferret Bacchidem; sed ictum ille cautè declinavit: ceciderunt tamen ex militibus illius eo die circiter 1000 (vel 2000, ut habet Josephus) viri. Jonathan, tantæ multitudini imparem se esse videns, cum suis in Jordanem insilit, & in ulteriorem ripam tranavit: nec eum hostis persequi conatus est. Hierosolymam verò reversus Bacchides, ædificavit urbes munitas in Judæâ, & munitionem quæ est in Jerichunte, & Emmaum, & Beth-horon, & Bethel, & Thamnatha Pharathoni, & Tephon, muris celsis, & portis, & vectibus: posuítque præsidia in eis, ut inde factis excursibus nocerent Israëlitis. Munivit quoque urbem Bethsuram, & Gazaram, & arcem Hierosolymitanam: posuítque in eis milites & commeatum. Acceptósque filios principum regionis obsides, collocavit in arce Hierosolymis in custodiâ. [1 *Macc.* IX. 43,—53. *Joseph. ut supr.*]

Cùm ex Zadriadis minoris Armeniæ regis filiis Mithrobuzanes ad Ariarathem Cappadociæ regem confugisset: regno illius imminens Artaxias majoris Armeniæ rex (quem Antiochus Epiphanes devicerat) legatione ad Ariarathem missâ hortatus eum est ut fectum consentire vellet, & altero è duobus fratribus, quem penes se habebat, interfecto Sophenen partiretur. Sed Ariarathes, qui multùm ab hujusmodi fraude abhorrebat, legatos graviter objurgavit; litterísque ad Artaxiam

am datis monuit ut ab ejusmodi scelere abstineret: Mithrobuzanem verò in regnum paternum reduxit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. H. Valesii, pag. 325.*]

3844 a. Ariarathes Romanorum legatos Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam, in Cappadociâ regiè excipit. [*Polyb. legat. 119.*] Eò Demetrius Soter Menochiarem misit, ut de regno suo confirmando cum Romanorum legatis seriò ageret [*Id. legat. 120.*] Sororis quoque suæ (Persei Macedonum regis viduæ) nuptias Ariarathi regi obtulit: quas ille, Romanorum offensam veritus, respuit. [*Diodor. Sicul. legat. 124. Justin. lib. 35. cap. 1.*]

b. Postquam Menochiaris ad Demetrium Antiochiam venisset, & sermones quos cum Romanorum legatis habuerat illi exposuisset; existimans Regi supra omnia necessarium suis rebus esse in præsentia, ut legatos illos omnibus modis sibi adjungeret & placaret, relictis rebus, ad eos misit primùm in Pamphyliam, deinde iterum Rhodum, quidvis se facturum in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit ut Rex ab illis salutaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimùm illum adjuvit ad impetrandum quod cupiebat, & ad jus regni ei conciliandum. [*Polyb. legat. 120.*] 4554 160

Leptines, qui Cn. Octavium Romanorum legatum Laodiceæ occiderat, Demetrium regem adiens, oravit, ne cæde Cnæi moveretur, néve propterea in Laodicenos gravius quicquam iret consultum: ipsum enim se Romam profecturum, & Senatui probaturum, diis volentibus id à se admissum. Indéque, quia sponte suâ atque alacris ibat, sine vinculis & custodibus Romam ductus est. Isocrates contrà Grammaticus, qui loquacitate suâ hoc sibi infortunium accersivit, simulac nomen ejus fuit delatum, mente captus est atque in totum alienatus: ubi verò etiam collum sibi boiis circumdari vidit & vincula admoveri, cibum rarò sumere cœpit corporisque cultum penitus aspernari. [*Polyb. legat. 122.*]

c. Anno regni Græcorum 153 mense 2°, murum atrii interioris, (atrium Populi ab atrio Gentium secernentem) à Zorobabele & Prophetis extructum, Alcimus dirui jussit. Sed impio Pontifici Deus os occlusit, paralysi eum percutiens; ita ut neque loqui quicquam amplius potuerit neque præcepta dare ultima de domo suâ, sed cum magno cruciatu vitam finiverit. [1 *Macc.* IX. 54, 55, 56.] anno post occupatum ab eo summum Sacerdotium *tertio*. Josephus libro 12 Antiquitat. cap. 17. *quadriennium* illi assignat: *triennium* verò in capite penultimo libri ejusdem operis 20. ubi etiam post ejus mortem per *septennium* Hierosolymam sine Pontifice mansisse addit. Inter anni autem 153 mensem 2um quo mortuus est Alcimus, atque 160 mensem 7um quo stolam Pontificalem Jonathan induit, (1 *Macc.* X. 21.) intercesserunt anni 7. & menses præterea 5.

Videns Bacchides mortuum esse Alcimum, ad regem Demetrium est reversus: & quievit Judæa annos duos. [1 *Macc.* IX. 57.]

3845 Circa CLV Olympiadem, Ariarathis Cappadociæ regis legati Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes: qui Senatui etiam significarent, quomodo Tiberium Graechum excepisset,

& ipſorum cauſâ oblatas à Demetrio amicitias & ſororis nuptias reſpuiſſet; & paratum ipſum eſſe declararent, quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare. Cujus erga populum Romanum propenſi affectus ubi Tiberii Gracchi & reliquorum legatorum conſentiens teſtimonium eſt auditum; Patres coronam magni beneficii loco acceperunt, & viciſſim quæ plurimi apud Romanos æſtimari ſolent dona, ſcipionem ſellâmque eburneam, illi miſerunt. Atque hos legatos Senatus abſque morâ ante hyemis initium dimiſit. [*Polyb. legat.* 119. & 121. *Diodor. Sicul. legat.* 24.]

Novis Conſulibus (Cn. Cornelio Dolabellâ & M. Fulvio Nobiliore) magiſtratum ineuntibus legatio communis Pruſiæ Bithyniæ regis & Gallogræcorum de Eumene Pergami rege conquerentium in Senatu audita eſt. Auditus eſt & Attalus, quem frater Eumenes ad cauſam ſuam agendam eódem miſerat. Qui non à criminationibus ſolùm liberatus eſt, ſed etiam honore auctus, & ſummâ exceptus eſt ac dimiſſus benevolentiâ. Quantum enim erant alienati Patrum animi à rege Eumene, quem oderant; tantum benevolentiæ erga Attalum præ ſe ferebant & ſtudii amplificandæ ejus dignitatis. [*Polyb. legat.* 119. & 121.] | 4555 | 159

c. Menocharis aliíque legati à Demetrio Sotere Syriæ rege miſſi Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes, (quam ut gratitudinis ſignum Rex miſerat, quòd obſes habitus eſſet liberaliter) ſimúlque Leptinem qui Cn. Octavium legatum manu ſuâ occiderat, & Iſocratem grammaticum qui cædem patratam defenderat, adducentes. Ubi Iſocrates ille mirum hominibus ſpectaculum præbuit. Nam & aſpectus illius ſupra modum terribilis atque efferatus erat; ut hominis qui per annuum ſpatium & eo amplius neque ſordes, neque ungues, neque pilos purgâſſet: animi verò habitum oculorum ſpecies ac motus eum eſſe arguebant, ut qui ſpectaret nullius feræ occurſum æquè refugeret atque illius. Leptines contrà ſibi ſemper conſtans, in Senatum venire paratus erat: & quum cædem à ſe patratam apud omnes quibuſcum loquebatur fateretur; illud conſtanter affirmabat, nihil ſibi Romanos eſſe nocituros. Quæ ſpes tandem eum non fefellit. Cùm enim perdiu dubitatum eſſet à Patribus, quid eſſet opus facto: tandem & legatos ſuſcepit Senatus & coronam accepit; homines verò qui fuerant adducti rejecit, quaſi crimen id commune eſſet Syris omnibus. Integra enim omnia ſibi ſervabat, ut quoties vellet vindicandi criminis poteſtatem haberet. Iccireo etiam Demetrio hujuſmodi reſponſum dedit: Senatum ſuam illi benevolentiam imperturum, ſi idoneâ ratione caverit, ſe in ipſius poteſtate futurum, ſicut eſſet olim. [*Polyb. legat.* 122. *Diodor. Sicul. legat.* 25. *Appian. Syriat. pag.* 118.]

Orophernes, Holophernes aliis appellatus, ad Demetrium Soterem Syriæ regem profectus, ſe à juniore fratre Ariarathe per injuriam regno Cappadociæ pulſum conqueſtus eſt: licèt hunc legitimum non fuiſſe filium, ſed ab Antiochide reginâ ſuppoſitum vel adoptatum, ex Dione Zonaras & ex Diodoro nos (ad annum Mundi 3832) antea retulerimus. Demetrius Ariarathi propter faſtiditas ſororis nuptias infenſus,

sus, supplicem recepit: & mille talentorum mercedem cum eo pactus, consilio & viribus suis Ariarathem, licèt ab Eumene Pergami regi adjutum, regno expulit. [*Polyb. lib. 3. pag. 161. Liv. lib. 47. Justin. lib. 35. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 118. Zonar. ex Dione.*]

Eumenes rex Pergami moriens & uxorem Stratonicam (Ariarathis nuper regno pulsi sororem) & regnum fratri Attalo legavit. [*Plutarch. in Apophthegm. & lib. περὶ φιλαδελφίας.*] quum regnâsset annos 38. Succedentium enim illi fratris & filii annis (à Strabone memoratis) ex intervallo inter ipsius initium & regni Pergameni exitum (in Romanâ historiâ posito) subductis; supersunt 38. ut sub initia anni 39. ille decesserit: licèt apud Strabonem 40 regni anni perperam illi tributi reperiantur. Reliquit verò Eumenes regni hæredem filium, quem ex Stratonicâ susceperat Atralum Philometorem: sed tutorem regni & filii admodum parvi natu constituit fratrem suum Attalum Philadelphum, qui regnum per annos 21 deinceps administravit. [*Strabo, lib. 13. pag. 624.*]

3846 a. Secunda Æquinoctii autumnalis observatio, anno 20 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die primo, (Septembris Juliani 27°) manè, sub ortum Solis, ab Hipparcho facta est. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Orophernes, pulso fratre Ariarathe, cùm res summâ prudentiâ administrare, & favorem multitudinis gratiâ ac beneficiis conciliare sibi debuisset, nihil horum præstitit: sed cogendæ pecuniæ intentus, multísque per summum scelus occisis, Timotheum quidem (quem legatum postea Romam misit) quinquaginta, Regem Demetrium septuaginta talentis coronavit; reliqua 400 talenta brevi se persoluturum, ac 600 præterea additurum pollicitus. Quâ re quum Cappadocibus se invisum esse cerneret; cunctos spoliare, atque principum bona in fiscum suum redigere cœpit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 334.*]

Idem, quum in Ioniâ esset educatus, (ut ad annum Mundi 3832 ex Diodoro est ostensum) institutis patriæ neglectis, τὴν Ἰακὴν καὶ πανηγυρικὴν ἀσωτίαν, *Ionicam & artificiosam intemperantiam* introduxit [*Polyb. lib. 32. apud Athenæum, lib. 10. cap. 12.*] Collectâ verò ingenti pecuniæ vi, 400 talenta ad incertos fortunæ casus apud Prienenses deposuit: quæ ei postea fideliter ab illis sunt reddita. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 170, 173. & 334.*]

c. Quum Jonathan & sui per biennium quieti & securi in loco suo habitâssent, Judæi aliquot prævaricatores Bacchidem monuerunt, posse eos omnes unâ nocte comprehendi. Qui cum copiis multis profectus, clanculum epistolas omnibus sociis suis in Judæâ misit, ut Jonathanem cósque qui cum eo erant comprehenderent. Sed quum innotuisset eis consilium ipsorum; comprehensos ex homin bus regionis, qui authores erant illius sceleris, ad quinquaginta viros interfecerunt. [*I Maccab. IX. 57, —61.*] 4556 158

Postea secedens Jonathan & Simon & qui cum eo erant in Bethbasi (vel Bethalagan, ut apud Josephum est) in deserto, muros disjectos ejus restituit, & firmavit eam. Quod ut cognovit Bacchides, congre-

congregavit universam multitudinem suam, iisque qui ex Judæâ erant ut ad se venirent denunciavit: castrisque contra Bethbasin locatis, oppugnabat eam diebus multis, fecitque machinas. Jonathan verò, relicto Simone fratre in urbe, exiit in circumsitam regionem cum numero aliquo. Et percussit Odoarrhen (al. Odomera) & fratres ejus, filiósque Phasiron in tabernaculo ipsorum. Cúmque cœpisset obvios quosque cædere & penetrare in exercitum hostilem: Simon & qui cum eo erant egressi ex urbe incenderunt machinas. Ita pugnantibus illis contra Bacchidem, contritus est ab illis: qui conatus suos in irritum cecidisse dolens, iram convertit in viros impios qui expeditionis hujus ipsi authores fuerunt, & occidit ex eis multos; deliberavítque abire in terram suam. Id ubi cognovit Jonathan; misit ad eum legatos de pace cum eo componendâ, & de captivis reddendis quos ex Judæâ ille ceperat. Quod libenter accipiens Bacchides, spospondit se malum Jonathani non procuraturum ullo dierum vitæ suæ: reversúsque est in terram suam, nec unquam posthac Judæam cum exercitu repetiit. Ita sublato ex Israële bello, habitavit Jonathan Miemashi (in tribu Benjaminiticâ:) cœpítque judicare populum, & delevit impios ex Israële. [*Ibid.* 62,—73.]

3847 Tertia Æquinoctii autumnalis observatio, anno 21 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die primo, (Septembris Juliani 27°) in meridie, ab Hipparcho facta est. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Ariarathes regno pulsus, Romam supplex veniens, Sextum Julium Consulem adiit; convenientem calamitati in quâ versabatur speciem præ se ferens. Venerat & Demetrii legatio, cujus princeps Miltiades; & ad excusanda quæ objiceret Ariarathes instructus, & ad criminandum illum odiosè. Orophernes quoque legatos miserat Timotheum & Diogenem; ut coronam Romam afferrent, & amicitiam atque societatem renovarent: præcipuè autem ut in judiciali contentione defenderent facta à suis, & Ariarathem accusarent. Et quidem Diogenes & Miltiades tum in privatis congressibus speciem majorem ostentabant (utpote plures cum uno, atque omnibus rebus florentes cum afflicto & misero compositi) tum etiam ubi ad res exponendas ventum, longè superiores fuerunt. Quum enim quidvis dicere & ad omnia respondere, spretâ veritate auderent; atque adesset nemo qui mendacia eorum confutaret; visi sunt quod volebant efficere. [*Polyb. legat.* 126.] Demum verò à Senatu Ariarathes, quia Populi Romani amicus & socius appellatus erat, unâ cum Oropherne, ut fratre, regnare jussus est. [*Appian. Syriac. pag.* 118. *Zonar. ex Dione.*] 4557 157

Cùm Ptolemæus Euergetes Cyprum occupare conaretur, pugnâ ibi cum seniore fratre Philometore commissâ, superatus est. Cúmque Philometor illum in urbe Lapitho obsessum ad extremam necessitatem compulisset, capto demum pepercit; tum ob innatam clementiam ac germanitatis vinculum, tum metu populi Romani. Nec verò veniam duntaxat illi indulsit, sed fœdus quoque cum eo percussit; quo Cyrenarum regnum illi restituit, & pro Cypro urbes quasdam cum certo quotannis frumenti modo concessit: suámque ei filiam collocaturum promisit. Ita bellum inter fratres, cùm ad maximam animo-

rum

rum alienationem atque extrema pericula adductum fuiſſet, repentè humaniſſimis conditionibus terminatum eſt. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 197, 334, 337. *Liv. lib.* 47. *Zonar. ex Dione.*]

Orophernes cùm res ſuas valdè imminui cerneret, ſtipendium mercenariis quamprimum ſolvere conſtituit; ne fortè negato ſtipendio ſeditionem concitarent. Cæterùm pecuniæ inopiâ tum coarctatus, templum Jovis ſub monte Ariadnes poſitum, quod ab ultimis temporibus inviolatum fuerat, ſpoliavit; atque ita ſtipendia quæ militibus debebat cuncta perſolvit. [*Diodor. in Excerpt. Valeſ. pag.* 337.]

Attalus Eumenis frater & in regno Pergameno ſucceſſor, Orophernem & Demetrium Soterem ex Cappadociâ prorſus expellens, Ariarathem in integrum reſtituit. [*Polyb. ibid. pag.* 169. *Zonar. ex Dione.*]

Demetrius Soter Archiæ 500 talenta obtulit, ut Cyprum ipſi proderet: aliis quoque emolumentis & honoribus illi promiſſis, ſi hanc ipſi operam navaret. Quod Archias quum efficere eſſet paratus, à Ptolemæo (Philometore) deprehenſus & in judicium adductus, funiculo veli quod aulæ prætendebatur ſe ſuſpendit. [*Polyb. in Excerpt. Valeſ pag.* 170. *& apud Suidam, in voc.* προτείνειν *&* προαγγελία.]

Ariarathes in regnum Cappadociæ reſtitutus, à Prienenſibus 400 talenta, quæ Orophernes apud illos depoſuerat, repetiit. Cui rectè ab illis eſt reſponſum; quamdiu Orophernes in vivis eſſet, nemini alteri ſe eam pecuniam reddituros, niſi ipſi qui eam depoſuerat. Ariarathes tamen immiſſis prædatoribus agrum Prienenſem vaſtare cœpit; adjuvante Attalo, & ob ſuam cum Prienenſibus privatam ſimultatem eum incitante. Et cùm magna cædes hominum ſimul ac pecorum paſſim fieret, & ad ipſas civitatis portas quidam trucidarentur; tamen Prienenſes ſuccurrere nequaquam poterant. Cùm igitur legationem ad Rhodios miſiſſent, tandem ad præſidium Romanorum confugerunt. Sed Ariarathes cuncta quæ dicerentur parvi faciebat. Et licèt Prienenſes Oropherni depoſitum fideliter reddidiſſent; ab Ariarathe tamen ob illud malè mulctati, graviſſimis tamen calamitatibus injuſtè vexati ſunt. [*Polyb. in Excerpt. Valeſ. pag.* 173.]

3848 Inter Attalum & Pruſiam Venatorem Bithyniæ regem inimicitiis ortis; Andronicum Attalus, Nicomedem & Antiphilum Pruſias legatos ad Senatum, Senatus verò Publium Lentulum ad cauſam eorum cognoſcendam legatum miſit. Quum primam verò Pruſiæ impreſſionem narraret Andronicus, dictis illius non movebantur Romani: ſed in ſuſpicionem veniebant, Attalum, quòd cuperet ipſe Pruſiam adoriri, occaſiones belli præparare & criminationibus eum antevertere. Dein Pruſiæ legatis teſtantibus, ejuſmodi nihil eſſe factum; multo adhuc minus fidei habebant iis quæ de Pruſiâ nuntiabantur. Mox verò magis magiſque re omni exploratâ, Senatus incertus quantum his nuntiis tribuere fidei deberet, L. Apuleium & C. Petronium legatos miſerunt, ad inviſendum quo loco Regum illorum res eſſent. [*Polyb. legat.* 128.] 4558 156

3849 Pruſias victo Attalo Pergamum ingreſſus, cum ſumptuoſo ſacrificii apparatu Æſculapii templum adiit: mactatiſque victimis cùm per-

perlitâſſet, tum quidem in caſtra eſt reverſus. Poſtridie verò, conſilio ac ſpe capiendi Attali fruſtratus, copiis ad Nicephorium (ſub Pergami mœnibus ſitum) adductis, templa omnia vaſtare, delubra ac ſtatuas Deorum ſpoliare ac diripere cœpit. Poſtremò & ipſum Æſculapii ſimulacrum, inſigni artificio à Phylomacho (vel Phyromacho) fabricatum, humeris ſuis impoſitum abripuit; cui pridie libaverat, hoſtiáſque & vota obtulerat. Inde exercitum Elæam traduxit; & tentatâ urbis obſidione cùm nihil proficeret, (eo quòd Soſander Attali collactaneus cum præſidio militari urbem ingreſſus, impetum ipſius repellebat) Thyatira navibus contendit. Porrò inter redeundum fanum Dianæ, quod eſt in Hierâ come, vi illatâ ſpoliavit; Apollinis quoque Cynii delubrum circa Temnum non ſpoliavit ſolùm, ſed etiam igni tradidit: atque his peractis, domum rediit. Ex pedeſtribus verò ejus copiis plerique fame ac ſanguinis profluvio perierunt. Nec diſſimilis caſus navales copias afflixit: quippe ingenti tempeſtate in Propontide ſubitò excitatâ, naves pleræque mari abſorptæ ſunt unâ cum ipſis militibus ac remigibus; nonnulli in terram ejecti ſunt naufragi. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 169. 170. *&* 337. *cum Suidâ in voc.* Πρυσίας.]

Attalus à Pruſia victus fratrem Athenæum cum Pub. Lentulo proficiſci juſſit, ad declarandum Senatui quod acciderat. [*Polyb. legat.* 128.]

Quum hi ſub exitum hyemis in Senatu ea quæ fecerat Pruſias expoſuiſſent; ſtatim cum prædicto Lentulo legatos mittere Patres decreverunt C. Claudium Centonem, L. Hortenſium & C. Aurunculeium: datis mandatis, ut Pruſiam bellum cum Attalo gerere prohiberent. [*Id. legat.* 129.] 4559 155

P. Scipione & M. Marcello Conſulib. Athenienſes ad Senatum Populúmque Romanum tres illius ætatis nobiliſſimos philoſophos legatos miſerunt; Carneadem Academicum patriâ Cyrenæum, Diogenem Stoicum natione Babylonium, & Critolaum Peripateticum: ut mulctam 500 talentorum propter Oropi vaſtationem, judicio Sicyoniorum ſed authoritate Romani Senatus eis impoſitam, remitti impetrarent. Et in Senatum quidem introducti interprete uſi ſunt Cæcilio (vel C. Acilio potiùs) Senatore: ſed antè ipſi ſeorſum quoque quiſque oſtentandi gratiâ magno conventu hominum diſſeruerunt. Tum admirationi fuiſſe aiunt Rutilius & Polybius philoſophorum trium ſui cujuſque generis facundiam. Violenta enim & rapida Carneades dicebat, ſcita & teretia Critolaus, modeſta Diogenes & ſobria. Addit Clitomachus in hiſtoriâ ſuâ Græcè ſcriptâ, cùm Carneades (cujus ipſe Clitomachus auditor fuit) & Stoicus Diogenes ad Senatum in Capitolio ſtarent, A. Albinum qui tum prætor erat jocantem dixiſſe. *Ego tibi, Carneade, prætor eſſe non videor, quia ſapiens non ſum; nec hæc urbs, nec in eâ civitas.* atque illum reſpondiſſe: *Huic Stoico non videris.* Audito verò Carneade, Cato Cenſorius quàm primùm legatos cenſuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri eſſet haud facilè diſcerni poſſet. Ut verò in urbe nomen increvit horum philoſophorum, & Romani adoleſcentes reliquarum voluptatum & oblectamentorum obliti quaſi fanatici

fanatici raperentur ad philoſophiam; Cato, veritus ne juventus eò converteret ſtudium, atque eloquentiæ gloriam rebus gerendis & diſciplinæ militari anteferret, cenſuit omnes philoſophos ab urbe honeſtâ ſpecie ablegandos: atque quum veniſſet in Senatum, incuſavit Patres quòd legati, qui perſuadere facilè quidvis valerent, diu illic ſine reſponſo ſederent. Quare primo quoque tempore aliquid eſſe cenſuit de legatione ſtatuendum & decernendum: quò hi ad ludos literarios regreſsi, apud Græcorum filios diſſererent; Romana autem pubes conferret ſe, ut antè, ad obtemperandum legibus & magiſtratibus. [*Cicero in Lucullo, & Tuſculan. quæſt. lib. 4. & lib. 2. de Oratore. Plin. lib. 7. cap. 30. Plutarch. in Catone majore. A Gellius, lib. 7. cap. 14. eúmque ſecutus Macrobius, lib. 1. Saturnal. cap. 5.*]

3850 Quo tempore Senatus Q. Opimium Conſulem ad gerendum bellum adverſus Oxybios Ligures miſit, (de quo in Legatione 134 Polybius) junior Ptolemæus (Euergetes) Romam venit. Qui ut in Senatum ingreſſus eſt, fratrem Philometorem cœpit accuſare, authorémque eum dicere inſidiarum quibus fuerat attentatus. Simúlque vulnerum cicatrices oculis ſpectandas exhibens, multis deinceps verbis rei atrocitatem exaggerando, ad miſerationem ſui flectere animos hominum conabatur. Sed & ſenioris Ptolemæi legati aderant, Neolaidas & Andromachus; qui ad criminationes omnes fratris reſponderent. Verùm iſtorum Senatus ne admittere quidem ad aures orationem voluit: adeò mentes omnium accuſationibus fratris erant occupatæ. His igitur extemplo Româ juſsis faceſſere, legati quinque ſunt decreti, inter quos erant Cn. Merula & L. Thermus; & ſingulis quinqueremes attributæ. Datum iis negotium fuit, ut cum juniore Ptolemæo profecti, in inſulam Cyprum eum reſtituerent. Scriptum etiam ad ſocios Græcos & Aſiaticos; licere illis Ptolemæum in recuperatione Cypri adjuvare. [*Polyb. legat. 132.*] 4560 154

Legati Romani ad Pruſiam venientes, Senatus nomine illi denuntiârunt, ne Attalo Romanorum amico ſocióque bellum inferre pergeret. Quúmque ille parere gravaretur, legati rigidè mandârunt ei, aut pareret Senatui, aut ad diſceptandum veniret cum mille equitibus ad confinia: ubi & Attalum expectare aiebant cum totidem aliis. Ille, contemptâ paucitate quæ erat circa Attalum, ſperans eum poſſe à ſe opprimi, præmiſit legatos, quaſi ſecuturus cum mille ſuis: ſed concitato univerſo exercitu, venit tanquam ad prælium. Attalus & legati præmoniti diffugerunt: ille etiam jumenta Romanorum relicta comprehendit, & Nicephorium expugnatum diruit, templa quoque incendit in eo; deinde Attalum (cum Romanorum legatis) intra Pergamum compulſum oppugnavit. [*Appian. in Mithridaticis, pag. 172.*]

Quum Hortenſius & Aurunculeius Pergamo Romam reverſi renuntiâſſent, quanto contemptui Senatus mandata Pruſias habuiſſet, qui violato fœdere adverſus ipſos & Attalum Pergami incluſos omnem vim atque injuriam eſſet expertus: Patres irati, & indignatione facinoris commoti, decem extemplo legatos decreverunt, in quibus L. Anicius & C. Fannius & Q. Fabius Maximus; eóſque ſtatim cum mandatis miſerunt, ut bello finem imponerent, & Pruſiam

pro injuriis bello illatis pœnas Attalo pendere cogerent. [*Polyb. legat.* 133.]

Dum adhuc esset hyems, Attalus magnum exercitum coëgit: quum & Ariarathes & Mithradates ejus socii copias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submisissent. In his apparatibus dum occupatur Attalus, legati Romani venientes eum Quadis convenerunt; & de omnibus rebus cum eo locuti, ad Prusiam rectâ sunt profecti. Eò ut ventum, voluntatem Senatus seriò illi declarârunt. Prusias ex iis quæ imperabantur nonnulla facturum se pollicitus, de plerisque negabat. Itaque Romani legati pertinaciâ illius offensi, amicitiæ & societati ipsius renuntiârunt: atque extemplo omnes eo relicto ad Attalum pergere cœperunt. Tum verò Prusias pœnitentiâ ductus, orans obsecránsque legatos aliquandiu secutus est: & quum nihil proficeret, domum reversus, in summâ consilii inopiâ versabatur. Interim Romani Attalo authores sunt, ut cum exercitu in regni finibus manens, ipse quidem bello neminem lacessat, sed urbes suas ac pagos ab injuriâ defendat. Ipsi in varias partes divisi, partim Romam properant, ad significandum Senatui regis Prusiæ pertinaciam: partim in Ioniæ regionem tendunt; quidam ad Hellespontum, & vicinos Byzantio tractus. Quorum omnium unum idémque erat propositum, ut ab amicitiâ & societate Prusiæ homines revocarent; Attalo verò benevolentiam cunctorum conciliarent, & quibus possent cunque modis eum adjuvarent. [*Id. legat.* 135.]

Athenæus posteà frater Attali classem adduxit navium tectarum 80. quarum quinque triremes Rhodiorum erant, quæ ad bellum Creticum fuerant missæ, viginti Cyzicenorum, septem & viginti Attali, reliquæ aliorum sociorum. Is directo cursu in Hellespontum, quoties aliquam præterveheretur earum urbium quæ Prusiæ parebant, crebras exscensiones faciens, agrum illarum populabatur. [*Id. legat.* 136.]

Senatus, auditis legatis qui à Prusiâ redierant, tres alios continuò misit, Appium Claudium, Lucium Oppium, & Aulum Posthumium. Hi in Asiam ubi venerunt, bello finem imposuerunt; & ut Reges ambo in hujusmodi conditiones consentirent; pervicerunt. *Prusias ut Attalo* 20 *naves tectas confestim tradat. Talenta* 500 *intra* 20 *annorum spatium pendat. Agrum uterque ut possideat, quem ante inchoatum hoc bellum obtinebat. Item ut Prusias damna sarciat agris illata Methymnæorum, Ægiensium, Cumæorum, & Heracleotarum: centúmque illis talenta solvat.* Hoc fœdere istis scripto, Attalus copias suas & navales & terrestres domum reduxit. [*Id. ibid.* 173.] Prusias verò, cùm se ob nimiam sævitiam subditis exosum, & Nicomedem filium valde ab eis amatum animadverteret; filium suspectum Romam misit, ut ibi degeret. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 173.]

Antiochenis à Demetrio Sotere deficientibus, Orophernes initâ cum eis pactione, pellere ipsum regno, à quo fuerat restitutus, consilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipsum autem comprehensum,

henſum, vinctum Seleuciæ cuſtodiri juſſit. Nec Antiocheni indicio territi, à defectione deſtiterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Ægypti, & Attalo rege Aſiæ, & Ariarathe Cappadociæ, bello à Demetrio laceſſitis, ſubornant quendam ſortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deeſſet, nomen ei *Alexandri* inditur, genitúſque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantùm, verumetiam generis nobilitas conſenſu omnium tribueretur. [*Juſtin. lib.* 35. *cap.* 1.]

Iſte Alexander, *homo ignotus & incertæ ſtirpis*, in epitome libri 52 Liviani fuiſſe dicitur. Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς υἱὸς ὑποβλητὸς, *Antiochi Epiphanis filius ſuppoſititius*, ab Athenæo. [*lib.* 5. *cap.* 10.] Ψευδόρδος εἰς τὸ Σελευκιδῶν γένος, *falsò in Seleucidarum gentem ſe ingerens*, ab Appiano. [*in Syriac. pag.* 31.] *adoleſcens Rhodi educatus. Antiochi ſe eſſe filium falsò dictitans*, à Severo Sulpicio. [*Hiſtor. ſacr. lib.* 2.] Straboni [*lib.* 16. *pag.* 751.] *Balas*; Joſepho [*lib.* 13. *cap.* 8.] *Balles*, cognominatus.

Hunc, unâ cum Laodice (Antiochi Epiphanis filiâ) fervente adhuc æſtate Heraclides (quem ærario Babylonico Antiochus Epiphanes quondam præfecerat) Romam ſecum duxit. Qui dum in Urbe commoratur, magnæ fortunæ ſpeciem oſtentavit; vafrè agens omnia, & conſultò tempus extrahens, ut Senatum ad ea quæ moliebatur flecteret. [*Polyb. legat.* 138.]

3851 *a.* Attalus Eumenis regis filius (cujus nomine patruus Attalus Pergamenum regnum adminiſtrabat) puer admodum, Romam venit; ut Senatui ſe commendaret, & amicitiam hoſpitiſque jus, quod patri fuerat cum populo Romano, renovaret. Hic à Senatu & paternis amicis ſingulari humanitate ſuſceptus, accepto reſponſo ex animi ſui ſententiâ, honoribúſque affectus qui puero id ætatis conveniebant, poſt paucos dies domum eſt reverſus: omnibus Græciæ civitatibus, per quas iter faciebat, ſummo ſtudio & magnificentiâ eum excipientibus. [*Id. legat.* 140.]

Adfuit & Romæ per id tempus Demetrius (Nicator poſtea dictus; Demetrii Soteris in Syriâ tunc regnantis filius:) qui modico paratu, ut puer, exceptus, in patriam denuo ſe contulit. [*Id. ibid.*]

b. Heraclides diuturniore morâ Romæ factâ, in Senatum unâ cum Laodice & Alexandro (Balâ) venit. Ibi primò adoleſcens pauca eſt locutus: poſtulavítque ut meminiſſent Romani amicitiæ & ſocietatis quæ Antiocho parenti ſuo cum illis fuiſſet, deinde ut maximè quidem in recuperando ſuo regno ſe adjuvarent; ſin id minùs vellent, redire ſaltem ſibi in Syriam permitterent, neque eos impedirent qui ad paternum regnum obtinendum opem ſibi ferre eſſent parati. Mox Heraclides ſermonem excepit: & poſtquam laudes ac merita Antiochi pluribus expoſuiſſet, adjectâ criminatione Demetrii (Soteris;) poſtremò ſubjecit, æquum juſtúmque eſſe, ut adoleſcentulo huic & Laodicæ, qui ſunt legitima ſtirps Regis Antiochi, reditus in patriam concedatur. Sed eorum omnium quæ dicebat iſte, nihil quicquam placebat ſanæ mentis hominibus: qui & fictam eam eſſe commentitiamque fabu-

4561 153

fabulam intelligebant, & Heraclidem palàm abominabantur. At vulgus Senatorum quos præstigiis suis Heraclides sibi conciliaverat, in eam sententiam omnes consenserunt, ut hujusmodi Senatusconsultum scriberetur. *Quòd Alexandro & Laodicæ Regis filiis, qui amicus sociúsque Populi Romani fuit, in Senatu verba facientibus, Senatus ut in Patris regnum velut postliminio reverterentur permisit; & ferre ipsis opem, uti postulaverunt, decrevit.* Hâc arreptâ occasione Heraclides, militem extemplo conduxit, & multos viros illustres sibi adjunxit: dein Ephesum veniens, bellum quod moliebatur sedulò apparare cœpit. [*Id. ibid.*]

c. Anno regni Græcorum 160, Alexander (Balas) pro Antiochi Epiphanis filio sese venditans, Ptolemaïdem (Phœniciæ urbem) à militibus qui eam tenebant præsidio sibi proditam occupavit. [I *Macc.* X. 1. *Joseph. lib.* 13. *cap.* 3.] Nam mores Demetrii, ut parùm comis & superbi admodum, illi oderant. Inclusus enim in regium quoddam castellum munitum quatuor turribus, non procul situm ab Antiochiâ, neminem admittebat: & omissâ Reipublicæ curâ, segnis degebat in otio. [*Joseph. ibid.*]

Demetrius Soter, audiens Alexandrum Ptolemaide receptum regnare ibi cœpisse; congregavit copias multas, ut procederet obviam ei in prælium. [I *Macc.* X. 1, 2.] Sed consideratis incertis belli casibus, duos filios (Demetrium Nicatorem & Antiochum Sidetem; qui & Syriæ regnum ambo postea obtinuerunt) cum magno auri pondere Cnidum ad hospitem suum ablegavit; ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni servarentur. [*Liv. lib.* 52. *Justin. lib.* 35. *cap.* 2.]

Misit quoque ad Jonathanem Demetrius epistolas, quibus pacem cum eo renovavit; dedítque ei potestatem congregandi copias & arma comparandi, ut belli adversus Alexandrum gerendi socius ipsi esset: obsides quoque, qui erant in arce, jussit ei tradi. Quibus litteris publicè Hierosolymæ à Jonathane lectis; qui in arce erant, timore perculsi tradiderunt ei obsides, quos ille parentibus ipsorum reddidit. [I *Macc.* X. 3,—9.]

d. Hâc occasione prudenter usus Jonathan, habitavit Hierosolymæ; cœpítque ædificare & instaurare eam. Et extruendos curavit muros & montem Sionis per circuitum ex lapidibus quadratis ad munitionem. Fugerúntque alienigenæ qui erant in munitionibus quas extruxerat Bacchides; & abiit unusquisque in terram suam: Bethsuræ tantùm quidam ex apostatis & Legis desertoribus remanserunt; erátque hoc ipsis perfugium. [*Ibid.* 10,—14.]

Audiverat interea rex Alexander promissiones, quas missis litteris Demetrius fecisset Jonathani: ideóque & ipse per litteras amicitiam & societatem ejus quæsivit; constituítque eum summum Sacerdotem gentis suæ, utque amicus Regis vocaretur concessit, simúlque purpuram ei misit & coronam auream. [*Ibid.* 15,—20.]

3852 Jonathan sacram stolam induit septimo mense anni 160 regni Græcorum, in festo Tabernaculorum. [I *Macc.* X. 21.] post mortem fratris Jonathanis anno 9°. non *quadriennio*, ut apud Josephum [*lib.* 13. *cap.*

*cap.*5.] legitur. Eâ enim ratione, ante annum Græcorum 164 vitâ non excessisset Jonathan: contra Maccabaïcæ historiæ veritatem. [I *Macc.* IX.3,18,54.] Qui error ex alio illo, de Judâ in Pontificatu Alcimo succedente, est prognatus: quem ab ipso Josepho postea agnitum fuisse ostendimus; Jacimo sive Alcimo mortuo neminem successisse, sed per integrum septennium civitatem sine Pontifice mansisse, clarissimè profitente. [*lib.*20 *cap.*8.] Quo septennio, cum quinque insuper mensibus, demum completo; Jonathan nunc, Hasmonæorum primus, ex Sacerdotali quidem Jehojaribi sed non ex Pontificiâ Jaddi (cujus Onias hæres hoc tempore in Ægypto cum Ptolemæo Philometore degebat) familiâ, summi Sacerdotii munere functus est.

Demetrius Soter, dolens, ad Alexandri partes inclinatos fuisse Judæos; remissionis debitorum & triburorum omnium (quibus gens miserè à Macedonibus hactenus oppressa fuerat) & amplissimorum donorum prolixâ pollicitatione, eorum ambivit amicitiam. Verùm tam profusa promissorum copia hoc ipso parum probabilis Jonathani & populo Judaico visa est; quòd ab homine proficiscceretur, qui rebus ipsis docuisset se eos odisse, nihílque eorum præstiturum si à præsenti necessitate liberaretur. Eo itaque repudiato, acquieverunt Alexandro, qui primus cum illis de pace egerat; atque illi deinceps socii in bello semper fuerunt. [I *Macc.* X. 22,-47.]

Andriscus quidam Adramyttenus, ultimæ sortis homo, Persei postremi Macedonum regis se filium ferens,& mutato nomine Philippus vocatus, quum Macedoniam turbare conatus à nemine curaretur; in Syriam ad Demetrium Soterem (cujus soror Perseo nupta fuerat) spe auxilii impetrandi se contulit. Fabulam autem hujusmodi finxit. Ex pellice se Perseo rege ortum, traditum educandum Cyrthesæ cuidam esse: ut in belli casus, quod ille cum Romanis ageret, aliquod velut semen stirpis regiæ extaret. Perseo demortuo, Adramyrti se educatum usque ad duodecimum annum ætatis patrem esse credentem, à quo educaretur; ignarum generis fuisse sui. affecto deinde eo, cùm pròpe finem vitæ ultimum esset, detectam tandem originem suam: falsæque matri libellum datum signo Persei regis signatum,quem sibi traderet cùm ad puberem ætatem venisset; obtestationésque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id tempus servarent. Pubescenti libellum traditum: in quo relicti sibi duo thesauri à patre dicerentur. tum scientem mulierem subditicium se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius quàm ad Eumenem manaret res, Perseo inimicum, excederet iis locis; ne interficerentur. Ob hoc mendacium à Demetrio rege comprehensus, & Romam missus; cùm neque Persei filium esse constaret, & alioqui nihil insigne haberet, per contemptum neglectus est. [*Liv.lib.* 48. *&* 49. *Zonar. ex Dione.*] 4562 152

3854 Alexander Balas, tam è milite qui in Syriâ à Demetrio defecerat quàm ex Attali, Ariarathis, Jonathanis & præcipuè Ptolemæi Philometoris copiis auxiliaribus, magno exercitu contracto, cum Demetrio congressus est. Et sinistrum quidem Demetrii cornu oppositam sibi aciem terga coëgit vertere: hærentésque diu fugientium vestigiis etiam 4564 150

am

am castra eorum diripuerunt. At dextrum cornu in quo Demetrius ipse pugnabat, compulsum est loco cedere. Reliquis verò effusè fugientibus, Demetrius fortiter decertans alios hostium occidit, alios non sustinentes ipsius impetum persequens, abreptus est in cœnum quoddam profundum & transitu difficile : ubi prolapso equo, omni effugio destitutus, à circumfusâ accurrentiũ coronâ jaculis confixus est. At ille etiam pedes generosè repugnabat ; donec crebris vulneribus confectus succubuit. [I *Macc.* X. 48, 49 50. *Josephi lib.* 13. *cap.* 5. *Justin. lib.* 35. *cap.* 1. *Appian. Syriac. pag.* 131.] Atque ita Demetrius, cùm annos 12 regnum Syriæ tenuisset, cæteris regibus in ipsum conspirantibus, vitam simul cum regno amisit : inquit Polybius. [*lib.* 3 *pag.* 161.] Quem (ut qui Demetrium ipse bene noverat) in duodenario annorum regni numero Porphyrius, [*in Græc. Euseb. Scalig. pag.* 228.] Eusebius & Severus Sulpicius sunt secuti : licèt 11 tantùm Josephus illi assignaverit.

Post mortem Demetrii (qui liberos post se Demetrium & Antiochum reliquit) paulo ante Achaicum bellum, Cometes effulsit, non minor Sole. Primò igneus ac rubicundus orbis fuit, clarúmque lumen emittens, quanto vinceret noctem. Deinde paulatim magnitudo ejus districta est, & evanuit claritas : novissimè autem totus intercidit. [*Seneca, Natural. quæstion. lib.* 7. *cap.* 15.]

Quum Ptolemæi Philometoris præcipuè operâ (testante Appiano) Alexander Demetrium vitâ pariter & regno ita exuisset ; missis ad Ptolemæum legatis, filiam ejus matrimonio sibi jungendam expetiit. Quo libenter annuente, Ptolemæus cum filiâ suâ Cleopatrâ (fœminâ ad Syriaci regni exitium natâ) ex Ægypto egressus venit Ptolemaïdem, anno regni Græcorum 162 (desinente.) Ubi inter Alexandrum & Cleopatram celebratæ sunt nuptiæ, ut inter reges fieri solet, magnificè. [I *Macc* X. 51,—58.]

Ad has nuptias ab Alexandro invitatus Jonathan, duobus illis regibus amicísque eorum aurum & argentum ac dona plurima dedit : & invenit gratiam coram illis. Convenerúntque improbi quidam ex Israële, ut accusarent eum. Quibus tantùm abfuit ut Alexander rex attenderet, ut Jonathanem purpurâ indui juberet, & sedem ei apud se tribueret ; & principibus suis præciperet, ut cum eo in mediam Ptolemaidem exeuntes promulgarent, ne quis illi obloqueretur neque molestiam illi crearet de ullo negotio. Quod videntes accusatores, diffugerunt omnes. Rex verò honore affecit eum, & conscripsit eum inter primos amicos, & ducem (copiarum in Judæâ) eum constituit & (in palatio suo) μεριδάρχω. Et reversus est Jonathan Hierosolymam cum pace ac lætitiâ [*Ibid.* 59,—62.]

Onias, Oniæ III Pontificis filius, qui profugus Alexandriæ degebat apud Ptolemæum Philometorem, de recuperando Pontificatu Hierosolymitano (ad Hasmonæorum familiam translato) nullâ jam spe relictâ, æternam sibi memoriam parare volens, regi Ptolemæo & Cleopatræ reginæ (sorori pariter ipsius & conjugi) per supplicem libellum significavit se, dum bello illis variis in regionibus operam navaret, animadvertisse apud Cœlesyriam & Phœniciam & Leontopolim

in

in Ægypti præfecturâ Heliopolitanâ, aliísque in locis Judæos præter decorum habere templa, & ideo malè inter eos convenire. rogare igitur, ut templum quod apud castrum agrestis Bubastis invenit, nulli sacratum numini jámque collapsum repurgare sibi liceat, & aliud ejus loco Deo maximo extruere ad Hierosolymitani illius similitudinem, pari etiam modo & mensurâ: ut Judæi qui Ægyptum incolunt illic convenientes, quo magis alerent mutuam concordiam, eo Regum usibus commodiùs inservirent. Nam & Esaiam vatem prædixisse, quòd erit Domino Deo altare in Ægypto, & alia multa de eo loco prophetavisse. [*Joseph.lib.13.cap.6.*]

In quibus observandum illud primò: non quum primùm in Ægyptum ad Philometorem & Cleopatram Onias se contulit, novi Templi structuram illum fuisse aggressum; sed posteaquàm illis strenuam in bellis tum Ægyptiacis tum Syriacis navâsset operam. Philometorem enim & Cleopatram totum suum regnum Judæis committentes, militiæ totius duces Oniam & Dositheum Judæos constituisse, in libro 2 contra Apionem [*pag.*1064.] Josephus confirmat. Deinde, vaticinium illud Esaiæ, quo ad sacrilegam suam ambitionem statuminandam abusus est Onias, ad spirituale Christi Domini nostri regnum spectare. Locus est, in Esaiæ cap.XIX.18,19. *Tempore illo erunt quinque civitates in terrâ Ægypti loquentes linguâ Canaan, & juratæ Domino exercituum: civitas destructionis dicitur unaquæque. Tempore illo erit altare Domino in mediâ terrâ Ægypti; & titulus Domino juxta terminum ejus.* Ubi pro עִיר הַהֶרֶס *civitate destructionis*, ob maximam literarum similitudinem, עִיר הַחֶרֶס olim legebatur, id est, πόλις ἡλίου, ut interpretatus est Symmachus. Quomodo & Hieronymus reddidit: *Civitas Solis vocabitur una.* Et Chaldæus Paraphrastes, utrâque lectione conjunctâ: *Civitas Solis, quæ destruetur.* Quâ occasione fortasse & ἡλιοπολίτων νομὸν Oniam elegisse, in quo Templum suum construeret, conjicit Scaliger.

Onias igitur, impetrato loco in agro Heliopolitano, 180 stadiis à Memphi distante Templum ibi extruxit, Hierosolymitano minus & non peræquè opulentum; cum turri simili, ingentibus saxis 60 cubitis erectâ. Altaris autem fabricam secundùm patrium imitatus est: & donariis similiter exornavit, præter candelabri confectionem. Candelabrum enim non fecit, sed informatum aureum lychnum tanquam jubaris lumine radiantem de aureâ catenâ suspendit. Totum verò circa templum spatium cocto latere circumdedit, saxeas portas habente. Concessit autem Rex etiam multum agri modum, ac pecuniæ reditus: ut & Sacerdotibus esset copia ad multa quæ Dei cultus desideraret. Invenit autem Onias & Judæos quosdam sibi similes, (τὸν Ὀνίου λεγόμενον χώραν καὶ οἰκοῦντας, apud Josephum lib.14.Antiquit.cap.14. & lib.1. Belli cap.7.) & Sacerdotes & Levitas, qui illic divinum cultum frequentarent. [*Joseph.lib.7. Belli cap.37. cum lib.13. Antiquit.cap.6.*] In *Mishnâ* tamen, *tract.* מנחות cap.13. §.10. Sacerdotes qui ministrabant templo Oniæ, eodem, & meritò quidem habentur loco, quo Sacerdotes excelsorum: quibus (ex II Reg.XXIII.9.) non concessum fuerat offerre holocausta super altare Domini quod fuerat Hierosoly-

mis; ſed tantùm ut azymos panes comederent (inſtar Sacerdotum immundorum) in medio fratrum ſuorum.

Alexandriæ inter Judæos & Samaritas de ſacris ipſorum ſeditio eſt exorta; illis Hieroſolymitanum, his Garizitanum templum juxta Moſis præſcripta contendentibus eſſe legitimum: provocatúmque eſt ad Ptolemæum Philometorem regem & amicorum ejus conſeſſum, ut ab his cauſa audiretur, & utrius partis cauſidici ſuccumberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cum Theodoſio, Judæis Andronicus Meſſalami filius: juraverúntque per Deum & Regem, quòd ex lege probationes allaturi eſſent; & rogaverunt Regem ut necaret eum qui jusjurandum non ſervâſſe deprehenderetur. Rex, multis amicis in conſilium adhibitis, cauſam audivit: & Andronici rationibus perſuaſus, Hieroſolymitanum templum ex ſententiâ Moſis fuiſſe conditum pronuntiavit; Sabban verò & Theodoſium addixit ſupplicio. [*Joſeph. lib. 13. cap. 6.*]

Apud Philometorem in Ægypto Ariſtobulus Judæus tum claruit, Peripateticus philoſophus: qui ad eundem Regem explanationum in Moſem commentarios ſcripſit. Ex quorum ad eum Præfatione inſignis habetur citatus locus à Clemente Alexandrino lib. 1. Stromat. & Euſebio in Euangelicæ Præparat. lib. 13. cap. 7. qui & ibi, & in operis ejuſdem lib. 8. cap. 3. longiora alia ex iiſdem commentariis fragmenta producit.

3855 Bellum Punicum III. cœpit: in quo Mithridates Euergetes, qui Ponticorum regum primus amicitiam cum populo Romano iniit, naves aliquot auxiliares contra Carthaginienſes ſuppeditavit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 176.*] Ad hoc bellum adminiſtrandum ambo Conſules ſunt miſſi, Manilius cum exercitu, & Marcius Cenſorinus cum claſſe: quibus ſecretò mandatum eſt, ne priùs à bello deſinerent quàm dirutâ Carthagine. [*Liv. lib. 49. Appian. in Libyc. pag. 42.*] 4565 149

Andriſcus ſive Pſeudo-philippus, Româ clàm ſe ſubducens, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolentium aut armis occupavit, & regni inſignia aſſumpſit; Olympiadis CLVII. anno 3. Cúmque Theſſaliam invadere armis atque occupare vellet; per Romanorum legatos auxiliis Achæorum ea defenſa eſt. [*Liv. lib. 49. & 50. Vellei. Patercul. lib. 1. Porphyr. in Grac. Euſeb. Scalig. pag. 229*]

Pruſias Venator rex Bithyniæ, poſtquam cognovit filium ſuum Nicomedem Romæ gratioſum eſſe, mandavit ei ut à Senatu peteret, remitti ſibi quod ſupererat pecuniæ debitæ Attalo: & addidit ei Menam, ut ſimul legatione fungeretur. Cui clàm mandatum dedit, ſi impetraverit remiſſionem pecuniæ, ut Nicomedi adhuc parceret: ſin minùs, Romæ illum interficeret. [*Appian. in Mithridatic. pag. 173.*] eâ ratione conſulere ſtudens minoribus filiis, quos ex novercâ ejus ſuſceperat. [*Juſtin. lib. 34. cap. 4.*] quorum unus, ejuſdem cum patre nominis, pro ſuperiore ordine dentium unum os continens æqualiter extentum habuiſſe dicitur; nec ad ſpeciem deforme, neque ad uſum ullâ ex parte incommodum. [*Liv. lib. 50. Valer. Maxim. lib. 1. cap. ult. Plin. lib. 7. cap. 16.*]

Cum legato ſuo Menâ Pruſias cercuros aliquos miſit & duo millia

lia militum. Ad contradicendum illi, Andronicus ab Attalo legatus missus, demonstravit mulctam Prusiæ impositam minorem fuisse quàm rapinam. Quum igitur nec mulcta remitteretur Prusiæ, & Nicomedem Romæ Menas videret esse in pretio; inops consilii nec occidere eum ausus est, nec reverti in Bithyniam. Ita morantem convênit non invitum juvenis: conspirarúntque in Prusiam, ascito in societatem Andronico; ut is regi suo Attalo persuaderet Nicomedem in Bithyniam deducere. Congressi igitur in Bernice opidulo Epiri, noctu conscensâ nave quid agendum esset collocuti sunt; & diversi discesserunt eâdem nocte. Manè verò Nicomedes exscendit navem purpurâ & diademate ornatus more regio: cui mox Andronicus occurrit, & Regem appellatum deducebat cum 100 quos circa se habebat militibus. Menas verò simulabat se tum primùm sensisse Nicomedis præsentiam, & circumcursans ea duo quæ habebat militum millia, ut sagaciter applicarent se ad eum qui futurus esset potior hortatus est: monens, Prusiam senem esse, Nicomedem juvenem; Bithynos illum aversari, hunc optare; Romanorum optimates juvenem diligere, & Andronicum jam ejus satellitem promittere ab Attalo auxilium, rege vicino Bithynis & latè regnante & Prusiæ hoste vetere. Ad hæc memorabat crudelitatem Prusiæ; detegens ejus in omnes patrata facinora, & inde odium publicum. Ut verò & hos milites animadvertit abhorrere ab ejus sceleribus, statim ad Nicomedem adduxit; & secundus Regem eum appellavit post Andronicum, stipavítque duorum millium satellitio. [*Appian. ut supr. pag.* 173, 174.]

Attalus, promptè excepto juvene, Prusiam jussit filio civitates aliquot ad inhabitandum & agros ad victum attribuere. Respondit ille, mox ei daturum se universum regnum Attali; in cujus gratiam & antè invasisset Asiam. Hæc locutus, misit Romam qui accusarent Nicomedem & Attalum, citaréntque ambos in judicium. [*Id. ibid. pag.* 174.]

Nicomedes, Phaëllonis (sive Phaënnidis potiùs) Epirotidis oraculo fretus, quod suis ex commodis ipse interpretabatur, hortatu Attali bellum patri Prusiæ fecit. [*Zosim. histor. lib.* 2.] Illo igitur & Attalo, cum suis, mox in Bithyniam profectis; Bithyni ad eos paulatim defecerunt. Prusias verò nemini se credens, & sperans Romanos se erepturos ex insidiis, à Diegylle Thrace socero suo 500 Thracas impetravit; quibus solis commisit corporis sui custodiam, & in arcem Nicææ se inclusit. [*Appian. Mithridatic. pag.* 174.]

3856 Romæ prætor urbanus non statim ad Senatum adduxit legatos Prusiæ, Attalo gratificans: & postquam tandem introduxit, jussus à Senatu legatos eligere qui bellum compescerent, elegit tres; quorum unus saxo quondam in caput percussus fœdas cicatrices præferebat, alter pedibus æger erat, tertius ingenio socors & usque ad stultitiam simplex habebatur. Quos irridens Cato Censorius (qui paulo pòst ætatis suæ anno 85 vitam finiit) legationem dixit mitti à populo Romano, quæ nec caput nec pedes nec cor haberet. [*Id. ibid. Liv. lib.* 50. *Plutarch. in Catone majore.*]

Legati profecti in Bithyniam, jusserunt partes ab armis discedere.

Nicomede autem & Attalo ſimulantibus ſe authoritati Senatus cedere, Bithyni ſubornati negabant ſe poſthæc ferre poſſe immanitatem Pruſiæ; maximè poſtquàm deprehenſi ab eo fuiſſent moleſtè ferre illius imperium. Sic legati, quia nondum hæ querelæ ad Senatum pervenerant, abierunt infecto negotio. Pruſias, deſperatâ ope à Romanis, quibus fretus nulla paraverat auxilia, migravit Nicomediam, ut hâc munitâ hoſtem inde arceret: ſed opidani, Rege prodito, portas aperuerunt. Pruſiam religione fani Jovis ſe tutantem confoderunt quidam immiſſi à Nicomede. [*Appian. Mithridatic. pag.* 174. 175.] Ab ipſo filio Nicomede Pruſiam ad aram Jovis confugientem occiſum fuiſſe narrat Diodorus Siculus. [*in Photii Bibliothecâ, cod.* 244.] ab Attalo interfectum Strabo, [*lib.* 13. *pag.* 624.] à filio, adjuvante Attalo, Livius, [*lib.* 50.] à ſubditis ſuis cæſum ex Dione refert Zonaras. Tantum enim Bithynorum in eum fuiſſe odium narrat Polybius; [*in Excerpt. Valeſii, pag.* 174. *& Suid. in* Πρυσ.] ut omnes impetu effuſo non ad defectionem modò, ſed ad pœnas etiam de eo ſumendas ferri cœperint.

Andriſcus ſive Pſeudo-philippus in Macedoniâ Romanum prætorem Juventium contra ſe miſſum cum legione vicit; eúmque, cum maximâ clade totius Romani exercitus, interfecit. Inde facto in Theſſaliam impetu, majorem partem ejus vaſtavit, & Thraces ſibi adjunxit. [*Liv. lib.* 50. *Florus, hiſtor. lib.* 2. *cap.* 14. *Eutrop. lib.* 4. *Zonar. ex Dione. Oroſ. lib.* 4. *cap.* 22.] Poſtea ad ſævitiam & tyrannicam inſolentiam converſus, opulentiſſimum quemque per ſummum ſcelus ac confictas calumnias necavit: plurimos quoque amicorum è medio ſuſtulit. Erat enim naturâ ferus ac cruentus; ac præterea in congreſſu familiari ſuperbus; poſtremò cupiditate atque omni ſcelere contaminatus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii pag.* 342.]

Apud Syros Alexandro Balâ in ganeo & luſtris ſocorditer jacente, amicus ejus Ammonius regnum adminiſtrabat. Per quem & amici omnes Regis, & Laodice regina (Antiochi Epiphanis filia,) & Antigonus Demetrii filius, ſunt occiſi. [*Liv. lib.* 50. *cum Joſepho, lib.* 13. *cap.* 8. *& Athenæo, lib.* 5. *cap.* 10.] 4566 148

Anno regni Græcorum 165°, Demetrius major natu Demetrii Soteris filius, annos pubertatis egreſſus, auditâ Alexandri luxuriâ, (quem inſperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter ſcortorum greges deſidem in regiâ tenebant) cum multis mercenariis militibus quos à Laſthene Cretenſi acceperat ſolvens ab eâ inſulâ trajecit in Ciliciam. Cujus rei nuncio Alexander vehementer territus, mox è Phœniciâ properavit Antiochiam, ut res ejus ante Demetrii adventum in tuto conſtitueret. Antiochiæ verò præfecturam ille Hieraci ac Diodoto (qui & Tryphon, I *Macc.* XI. 39.) tradidit. [I *Macc.* X. 67, 68. *Joſeph. lib.* 13. *cap.* 8. *Juſtin. lib.* 35. *cap.* 2. *Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii pag.* 346.]

Demetrio adjunxit ſe Apollonius (cognomento *Daus* Joſepho dictus) Cœleſyriæ præfectus: quem exercitus ſui ducem ille conſtituit, ad Judæos, qui in fide Alexandro datâ perſiſtebant, debellandos. Apollonius igitur magno congregato exercitu, quo pleroſque ab Alexandro

xandro traduxit ad Demetrium, Jamniæ caſtrametatus, Jonathanem Judæorum ducem ac Pontificem ad certamen ſecum in loco campeſtri ineundum thraſonicè provocavit. Quo commotus Jonathan cum decem virorum millibus profectus eſt Hieroſolymâ: cui & frater Simon occurrit, in auxilium ipſius. Caſtra verò ponentes ad Joppem excluſerunt Apollonii præfidiarii qui ibi erant. Sed oppugnatione territi cives, apertis januis deditionem fecerunt. [1 *Maccab.* X. 69, —76.]

Ut audivit Apollonius Joppen amiſſam, cum ter mille equitibus & pedeſtribus copiis (quas octo millium fuiſſe Joſephus ait) Azotum profectus eſt: relictis in inſidiis mille equitibus, ut cum Jonathan perſequens Apollonium prætergreſſus eſſet inſidiarum locum, illi à tergo exurgerent, & Apollonius converſis copiis inſtaret à fronte, ſicque Judæi utrimque cæderentur. Ut autem Jonathan prætergreſſus locum agnovit inſidiatores emergere & caſtra ejus circumire; juſſit ſuos conſiſtere & jacula ſcutis excipere, dum equites & telis & viribus ad veſperam uſque jaculando fatigati eſſent. Tum demum Simon copias ſuas contra pedites eduxit; quos & contrivit, fugavítque. Equites quoque ſparſi per campum fugerunt Azotum; & ingreſſi ſunt Bethdagon fanum idoli ſui ſalutis cauſâ. Sed Jonathan incenſâ Azoto cum urbibus circumvicinis, accepit ſpolia eorum: fanum quoque Dagonis eósque qui eò confugerant abſumpſit igne. Fuerúntque qui gladio cecíderant cum iis qui incendio perierant ad octo millia virorum. Inde movens Jonathan, ad Aſcalonem caſtra poſuit: cujus cives honorificè eum receperunt. Sícque reverſus eſt Jonathan victor Hieroſolymam cum exercitu prædâ & ſpoliis onuſto. Quæ ubi regi Alexandro innotuiſſent, perrexit honorare Jonathanem: miſítque ei fibulam auream, ut cognatis regiis dari mos erat; & dedit ei Accaronem (Philiſtæorum urbem) cum territorio ejus, hæreditatis jure poſſidendam. [*Ibid.* 77,—89.]

Carthaginienſes, quum ex Hipponenſi conflictu Piſone conſule ſuperiores diſceſſiſſent, legatos in Macedoniam ad Andriſcum, vulgò creditum Perſei filium, miſerunt, hortantes ut in bello contra Romanos gnaviter perſiſteret: neque enim à Carthagine pecunias & naves illi defuturas. [*Appian. in Libyc. pag.* 67.]

A Romanis Q. Cæcilius Metellus *Prætor* (non *Conſul*; ut apud Florum & Latinum Achaicorum Pauſaniæ interpretem legitur) contra Andriſcum maximo cum exercitu miſſus, in Macedoniam venit. Ibi illis quos ad res Aſiæ inſpiciendas Senatus miſerat perſuaſit, ut priuſquam tranſmitterent, cum ducibus Achæorum congreſſi, ediceret, ut bellum contra Lacedæmonios ſuſceptum aliquantiſper intermitterent. Et mandata illi quidem ad Damocritum & Achæos detulerunt, cùm jam illi contra Lacedæmonios exercitum ducerent. Quare cùm nihil ſe ullâ oratione contra Achæorum pervicaciam profecturos intelligerent; in Aſiam perrexerunt. [*Pauſan. in Achaicis, pag.* 218.]

Macedoniam Metello ingreſſo, Attalus claſſe auxilium venit. Quâ ille uſus, Andriſcum de maritimâ orâ ſollicitum longiùs progredi vetuit. Qui paulo extra Pydnam producto exercitu, ab equitatu victor

peditum Romanorum timore receſſit; atque exercitum in duas partes diviſit, quarum unam ad populandam Theſſaliam miſit, alteram ſibi reſervavit. Quâ contemptâ, Metellus in aciem deſcendit; ac qui primi occurrerunt, pulſis, reliquos ſubegit. Andriſcus cùm in Thraciam refugiſſet, collecto exercitu cum Metello ſigna contulit; ac ſociis ſuis fuſis, ipſe à Byze regulo Thraciæ ad quem confugerat proditus, in Metelli poteſtatem venit. Alexander etiam quidam Perſei filium ſe profeſſus, contractâ manu, regionem Neſto flumini vicinam occupavit: quem Metellus uſque in Dardaniam eſt perſecutus. [*Strabo, lib.*1.13. *pag.*624. *Vellei. Paterc. lib.*1. *Florus, lib.*2. *cap.* 14. *Zonar. ex Dione.*] Ita Pſeudo-philippo, 25 millibus ex militibus ejus occiſis, devicto & capto, à Romanis recepta Macedonia eſt. [*Eutrop. lib* 4.] Spurio Poſthumio & L. Piſone Conſulib. [*Jul. Obſequens, de prodigiis.*] Olympiadis CLVII anno 4° (deſinente) [*Porphyr. in Græc. Euſeb. Scaligeri, pag.* 229.]

3857 P. Cornelius Scipio Conſul, cum ſuis & quinque Sidenſium navibus quas Mithridates Ponticus miſerat, navale prælium cum Pœnis ante muros Carthaginis iniit. [*Appian. Libyc. pag.*75,76.] 4567 147

Aradii, exitium Marathenſibus (in Phœniciâ) molientes ad Ammonium qui regno (Syriæ, ſub Alexandro Balâ) tum præerat ſecreto miſerunt. Et oblatis ei 300 talentis, ut Marathum ipſis traderet perſuaſerunt: Ammonius verò Iſidorum ad Marathenſes miſit; verbo aliud præ ſe ferentem, reverâ autem ut urbem ipſis ereptam Aradiis traderet in mandatis habentem. Marathenſes in Regis gratiâ ſuperiores Aradios videntes, militibus regiis in urbem minimè receptis, ex civibus ætate maximè provectis decem clariſſimos, cum vetuſtiſſimis quæ in urbe habebantur Deorum ſimulachris, ſupplices ad Aradum inſulam ablegârunt: ut Aradiorum in ſe iram placarent. At Aradii animis arrecti & concitati, communes ſupplicationis leges contempſerunt; & Deorum religione inſuper habitâ, ſtatuas eorum confregerunt & contumelioſè conculcârunt. Et cùm legati à turbâ lapidibus peterentur, ægrè Senatorum quorundam operâ eſt effectum, ut ſalvi in carcerem ducerentur. Qui cùm quiritantes, & ſupplicum religionem & ſacroſanctum legatorum jus conteſtarentur; à quibuſdam audaciſsimis juvenibus necati ſunt. At auctores hujus ſceleris ſtatim in concioſem progreſsi, detractis interemptorum annulis, litteras tanquam à legatis ad populum Marathenſem miſerunt, quibus ſignificabant Aradios propediem auxilia miſſuros eſſe: eo conſilio ut Marathenſes, admiſsis Aradiorum militibus, rati eos revera ſibi auxilio adeſſe, ignari interciperentur. Et cùm navigia omnia ademiſſent privatis, ne quis eam fraudem Marathenſibus indicare poſſet; quidam nauta non alienus à Marathenſibus, eorum vicem miſeratus, cùm in proximo freto commeare eſſet ſolitus, adempto navigio, noctu id fretum audacter enatavit, octo circiter ſtadiorum intervallo, & Marathenſibus Aradiorum inſidias detexit. Unde Aradii, cùm conſilia ſua explorata eſſe intelligerent, ab hujuſmodi per litteras fraude deſtiterunt. [*Diodor. Sicul. legat.*29. *& in Excerptis Valeſii, pag.*349,350.] Vi autem apertâ Marathum aggreſsi; urbem captam diruerunt, & agrum

ejus

ejus ſorte inter ſe diviſerunt. [*Strabo, lib. 16. pag. 753.*]

3858 Quarta Æquinoctii autumnalis obſervatio, anno 32 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die 3° (Septembris Juliani 27° ineunte) mediâ nocte, ab Hipparcho facta eſt: anno à morte Alexandri 178°, vel 177° deſinente potiùs; 178° poſt biduum inituro. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Anno ejuſdem periodi Calippicæ eodem, à morte Alexandri 178°, Ægyptiaci menſis Mechir die 27°, (Martii Juliani die 24°) manè, Æquinoctium vernum exactiſsimè à ſe obſervatum fuiſſe ſcribit Hipparchus. [*Id. ibid.*] 4568 146

Cn. Cornelio Lentulo & L. Mummio Conſulib. Carthago diruta eſt. [*Vellei. Paterc. lib 1.*] Quâ occaſione Scipio, vices rerum humanarum conſiderans & ſimilem aliquando Romæ ipſius caſum futurum reformidans, carmen illud protulit:

Ἔσται ἦμαρ ὅταν ποτ' ὀλωλῇ Ἴλιος ἱρὴ,
Καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμελίω Πριάμοιο.
Fámque dies aderit, quo concidat Ilion ingens,
Et Priamus Priamíque ruat plebs armipotentis:

ut ipſemet præceptori ſuo Polybio, qui tunc aderat rémque in hiſtoriâ ſuâ retulit, confeſſus eſt. [*Appian. in Libyc. pag. 82.*]

L. Mummius Conſul, à Senatu ad bellum Achaicum conficiendum miſſus, cum paucis venit in caſtra: & Metello (qui peracto bello Macedonico Achaicum tunc adminiſtrabat) cum ſuis copiis in Macedoniam amandato, ad Iſthmum ipſe ſubſtitit, donec univerſum agmen coëgiſſet. Fuit militum numerus, equites 3500, peditum 23 millia. Præſtò fuerunt Cretenſes ſagittarii: & è Pergamo, quæ ſupra Caïcum eſt, ab Attalo miſſam manum adduxit Philopœmen. Conſul, victo ad Iſthmum Diæo (poſtremo Achæorum Prætore & Achaici motus authore primo) tertio poſt pugnam die Corinthum ingreſſus urbem direptam, tubâ præeunte, funditus evertit. [*Liv. lib. 52. Vellei. Paterc. lib. 1. Juſtin. lib. 34. cap 2. Florus, lib. 2. cap. 16. Pauſan. in Achaicis, pag. 221. Oroſ. lib. 5. cap. 3.*] Olympiadis CLVIII (ita enim in Plinio legendum eſt, non CLVI) anno tertio, Urbis conditæ (ſecundùm Varronis ſupputationem) DCVIII. [*Plin. lib. 34. cap. 2.*]

Polybius ex Africâ ad ſuccurrendum patriæ advolans, nobiliſſimorum artificum tabulas Corinthi in ſolum projectas vidit, ac milites ſuper iis talis ludentes: quarum duas in Hiſtoriâ ſuâ nominat, Herculem Deianiræ tunicâ excruciatum, & Bacchum ab Ariſtide Thebano pictum; de quo nonnulli parœmiam illam dictam putant, Οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, *Nihil ad Bacchum*, Ariſtidis ſc. [*Strabo, lib. 8. pag. 381.*] Quam Bacchi tabulam cùm in prædâ vendendâ VI. M. ſeſtertiûm (vel 102 talentis; ut eſt apud Plinium, lib. 7. cap. 38. & lib. 35. cap. 10.) ab Attalo rege emptam L. Mummius intellexiſſet; pretium miratus, ſuſpicatúſque aliquid in eâ virtutis quod ipſe neſciret, revocavit tabulam, Attalo multùm querente, & Romæ in Cereris delubro poſuit. [*Plin. lib. 35. cap. 4*] Harum enim rerum tam rudis ille fuit, ut quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac ſtatuas in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, ſi eas

eas perdidiſſent, novas eos reddituros. [*Vellei. Paterc. lib.* 1.] Donaria igitur & reliqua ornamenta, quæ admiratione videbantur digniſſima, Romam ſunt aſportata: quæ verò minoris erant pretii, Attali auxiliorum duci Philopœmeni donata, & Pergamum delata ſunt. [*Pauſan. in Achaic. pag.* 221.]

Ptolemæus Philometor, maximis copiis & terreſtribus & navalibus coactis, ex Ægypto in Syriam venit: per ſpeciem juvandi Alexandrum Balam generum ſuum, revera autem ut regnum Syriacum illi ereptum ſuo adjungeret. Cúmque Alexandri juſſu excepiſſent eum civitates omnes pacificè; præſidiarios milites ſpecie auxilii in unaquâque collocavit. [I *Macc.* XI. 1,2,3.]

Ut prope Azotum venit Ptolemæus, oſtenderunt ei templum Dagonis incenſum, ipſámque Azotum & ſuburbana ejus deſtructa, & à Jonathane in bello cæſorum atque exuſtorum acervos quos in viâ ipſius aggeſſerant. Sed invidioſè illis quæ fecerat Jonathan narrantibus, Rex ſiluit. Jonathan verò magnifico cum apparatu Regi ad Joppen occurrens, benignè ab eo exceptus eſt. Qui Regem inde ad Eleutherum uſque fluvium comitatus, rediit Hieroſolymam. [*Ibid.* 4,–7.]

Ptolemæus potitus urbibus maritimis uſque ad Seleuciam maritimam (ad Orontis fluvii oſtia poſitam;) cogitabat de Alexandro peſſimè. Apud Ptolemaidem enim per Ammonium ſtructas ſibi fuiſſe inſidias; cúmque ad ſupplicium depoſceretur, Alexandrum dedere illum noluiſſe, conquerebatur. Ablatam igitur ab Alexandro filiam ſuam Cleopatram Demetrio Soteri in matrimonium dedit: in regnum paternum reſtituere eum promittens. [*Ibid.* 8,—12. *cum Joſepho, lib.* 13. *cap.* 8. *& Livio, lib.* 52.]

Antiocheni propter Ammonium, à quo plurimis affecti fuerant incommodis, Alexandrum deſeruerunt. Ammonius, amictu fœmineo quærens latebras, cæſus eſt. Ptolemæus Antiochiam ingreſſus, & à civibus rex conſalutatus, duo capiti diademata circumpoſuit, Aſiæ (ſive Syriæ) & Ægypti. Sed Ægypti imperio ſe contentum fore dictitans, Antiochenis perſuaſit ut Demetrium reciperent; pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quàm odiorum quæ illis cum patre ejus Seleuco interceſſerant. [*Joſeph. ut ſupr. cum* I *Macc* XI. 13] Atque ita Antiocheni, veterem patris offenſam novis meritis correcturi, ſe ei tradiderunt. Milites quoque paterni, favore juvenis accenſi, prioris ſacramenti religionem novi regis ſuperbiæ præferentes, ſigna ad Demetrium tranſtulerunt. [*Juſtin. lib.* 35. *cap.* 2.]

Alexander tum in Ciliciâ erat. [I *Macc.* XI. 14.] ubi conſulto Apollinis Sarpedonii oraculo, reſponſum accepiſſe fertur; eum ut locum caveret, qui biforme ſpectaculum protuliſſet. Quod quidem civitatem Arabiæ Abas (in quâ paulo pòſt occiſus ille eſt) ſpectaviſſe putabatur: ubi Herais quædam, patre Diophanto è Macedoniâ & matre Arabiſſâ genita & Samiadi cuidam nupta, mutato ſexu in virum tum tranſiit & paternum Diophanti nomen aſſumpſit. [*Diodor. Sicul. fin. lib.* 32. *in Photii Bibliothecâ, cod.* 244.]

3859 Quinta Æquinoctii autumnalis obſervatio, anno 33 tertiæ Periodi Calippi-

Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων 4° (Septembris Juliani 27°) manè, ab Hipparcho facta est. [*Ptolem. lib.* 3. *cap.* 2.]

Alexander ex Ciliciâ validum secum ducens exercitum, Syriam invasit, & agrum Antiochenum rapinis atque incendiis vastavit. Cui occurrens Ptolemæus unâ cum genero suo Demetrio ad Oenoparam fluvium prælio eum vicit. Ille cum quingentis suorum in Arabiæ civitatem Abas è pugnâ fugit, ad Arabiæ dynastam quem Maccabaicæ historiæ scriptor *Zabdielem*, Josephus *Zabelum*, Diodorus Siculus *Dioclem* nominat. At qui cum Heliade duces à parte Alexandri steterant, pacto cum Demetrio inito, de proprio commodo legationem adornantes, dolo Alexandrum necaverunt. In superiore verò prælio fortè accidit, ut equus Ptolemæi consternatus barritu elephanti eum excuteret, prostratúmque aggressi hostes vulneribus in caput inflictis in periculum extremum adducerent; ni ereptus esset interventu satellitum: attamen per integrum quatriduum sopitis sensibus, nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri verò caput Zabdiel Arabs recisum misit ad Ptolemæum: qui die quintâ demum respirans à vulneribus & ad se reversus, jucundissimo sibi rumore simul & spectaculo capitis ac mortis Alexandri pavit animum ac oculos. Die verò posteà tertio, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, & ipse expiravit. [I *Macc.* XI. 14,——18. *Polyb. in Excerpt. Valesii, pag.* 194. *Diodor. Sicul. ut suprà. Liv. lib.* 52. *Strabo, lib.* 16. *pag.* 751. *Joseph. lib.* 13. *cap.* 8.]

Alexandri Balæ regno, post cædem Demetrii Soteris quinquennium Josephus tribuit: [*lib.* 13. *cap.* 8.] à quo menses 5 circiter detrahendos censemus; ut ex Maccabaici scriptoris authoritate, hujus & Philometoris exitus synchronismus appareat. Post Alexandri verò mortem, solus Syriæ regnum obtinuit Demetrius Demetrii Soteris filius, anno regni Græcorum 167°, (I *Macc.* XI. 19.) qui, quòd alienum à familiâ suâ vicisset, idem cum primo Seleuco, regiæ stirpis authore, *Nicanoris* sive *Nicatoris* cognomentum accepit. [*Appian. Syriac. pag.* 131.]

Mortuo Ptolemæo Philometore, milites quos ille in arcibus & urbibus Syriæ præsidio reliquerat, ab iis qui erant in iisdem munitionibus (procurante Demetrio) occisi sunt. [I *Macc.* XI. 18.] Cæteros quoque Ptolemæi milites malè mulctabat Demetrius; oblitus & auxilii & affinitatis, quæ per Cleopatræ nuptias recens intercesserat. Illi verò perosi hominis ingratitudinem, receperunt se Alexandriam; elephantis tamen in ejus potestate relictis. [*Joseph. lib.* 13. *cap.* 8.]

In Ægypto Cleopatra, nuper defuncti Philometoris soror & conjux favore principum adjuta, filio suo paternum regnum asserere nitebatur. [*Joseph. lib.* 2. *contra Apion. pag.* 1064. *Justin. lib.* 38. *cap.* 8.] Verùm hujus conatibus Ptolemæus minor Philometoris frater, qui Cyrenis regnabat, Euergetes II. & Physcon dictus, per legatos inde vocatus obstitit. Adversus eum Onias (qui Templum in præfecturâ Heliopolitanâ condiderat) bellum pro Cleopatrâ suscipiens, ad urbem Alexandrinam parvum Judæorum deduxit exercitum, cùm esset illic | 4569 | 145

illic Thermus præſens Romanorum legatus: ut in ſuo adverſus Judæos commentario Apion Grammaticus retulit. [*Joſeph. ut ſupr.*]

Phyſcon verò, ut litem hanc omnem terminaret, ipſam Cleopatram ſororem natu majorem communi fratri nuptam ſibi nubere coëgit. [*Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.*] Ac ſtatim ubi Alexandriam ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari juſſit. Ipſum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & ſolennia religionum, in complexu matris interfecit: atque ita thorum ſororis, cæde filii ejus cruentus, aſcendit. Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentiâ cædis datâ, omnia ſanguine quotidie manabant. [*Juſtin. lib. 38. cap. 8.*] Multos etiam calumniatus tanquam ſaluti ſuæ inſidiatos crudelibus ſuppliciis extinxit: alios, varias commentus cauſas, in exilium miſit, ademptis facultatibus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag. 350.*]

Jonathan, congregatis his qui erant in Judæâ & multis fabricatis machinis, arcem Hieroſolymitanam oppugnavit. Quod quum à viris iniquis & oſoribus gentis ſuæ Demetrio Nicatori eſſet renunciatum; iratus Rex ſcripſit Jonathani, ut omiſſâ obſidione veniret ſibi obviam quàm celerrimè Ptolemaidem ad colloquium. At ille, non ſolutâ obſidione, dedit ſe periculo, veniens ad Regem cum Senioribus & Sacerdotibus, ac muneribus, quibus placavit Regem: cauſámque ſuam ita egit, ut Rex calumniatoribus rejectis eidem principatum Sacerdotii confirmaverit, ac præcipuum inter amicos locum tribuerit. Jonathan denique pollicitus dare Regi 300 talenta, obtinuit ab eo immunitatem toti Judææ, & tribus Toparchiis ei adjectis, (quarum etiam in I *Maccab.* X. 30. facta eſt mentio) Apherimæ ſc. Lyddæ & Ramathæ, ab omnibus decimis & tributis quæ Regibus pendi conſueverant. Quâ de re Regis litteræ ad Laſthenem (qui cum Cretenſibus auxiliariis Demetrium ad regnum perduxit) cognatum & patrem ab ipſo dictum, conſcriptæ extant. [I *Macc.* XI. 20,—37.]

Demetrius videns ditionem ſuam pacatam, neque quicquam ſibi obſiſtere, retentis peregrinis militibus quos ex Cretâ & aliis inſulis coëgerat, domeſticos ac veteranos omnes dimiſit: ob quod hoſtes illi facti ſunt omnes milites patrum ipſius. [I *Macc.* XI. 38.] ut qui ſoliti eſſent ab aliis ante eum regibus etiam pacis tempore ſtipendia accipere; ut alacriores fierent ad ſubeunda, quoties opus eſſet, pericula. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 8.]

Eam alienationem militum à Demetrio animadvertit quidam ex Alexandri Balæ ducibus *Diodotus*, qui poſtea Rex factus *Tryphonis* nomen ſibi aſſumpſit. Natus hic Secoanis caſtello Apamienſium, educatus Apamiæ eſt. [I *Macc.* XI. 39. *Strabo, lib.* 16. *pag.* 752. *Liv. lib.* 52. *&* 55. *Joſeph. lib.* 13. *cap.* 9. *Appian. Syriac. pag.* 132.] Hic igitur ad Elmalchuelem Arabem profectus, qui nutriebat Antiochum Alexandri Balæ puerulum, indicavit ei quæcunque fecerat Demetrius Nicator, & inimicitias quas exercebant cum eo milites: atque aſſiduus apud eum erat, rogans ut traderent ipſi puerulum, reducendum ad regnum patris ſui. Cúmque Arabs difficilem ſe illi hîc præberet: manſit

illic

illic dies multos. [I *Maccab.* XI. 39, 40.]

Demetrius Nicator interim, ab omni immunem periculo se esse credens, omnes qui in bello adversati ejus partibus fuerant inusitatis suppliciis è medio sustulit, Lasthene homine scelerato ac temerario, qui universo regno præpositus erat, juvenem assentationibus corruptum ad nefaria crimina quotidie incitante. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag.* 346.]

3860 Jonathan, missis ad Demetrium legatis, rogavit ut præsidiarios milites ex arce Hierosolymitanâ & aliis munitionibus amoveret; quòd Israëlitas bello premerent. Quibus ille respondit non solùm postulata se facturum; sed etiam glorioſum Jonathanem cum gente suâ effecturum, cùm opportunum foret; nunc verò, quum milites sui omnes ab eo defeciſſent, auxilium militare se ab eo postulare. Cui Jonathan quamprimum obsecutus, tria millia virorum fortium misit Antiochiam: quos Rex excepit cum gaudio. [I *Macc.* XI. 41,—44.]

Externis copiis (quibus magis fidebat quàm suis) firmatus Demetrius, Antiochenis arma adimi jussit. Quæ illi non solùm tradere recusârunt, sed quasi centum & viginti millium concursu in mediam civitatem facto, Regis vitam petierunt: eóque in regiam fugere compulso, vias urbis occupârunt, & eum oppugnare sunt aggressi. Sed ad ejus auxilium Judæi omnes pariter convenerunt & dispersi per urbem ad centum millia eo die occiderunt: incensâque urbe, captísque spoliis multis, Regem liberaverunt. Tunc abjectis armis pacem cum Rege cives fecerunt: gloriámque adepti Judæi coram Rege & omnibus qui erant in regno ejus, reversi sunt Hierosolymam cum spoliis multis. [I *Macc.* XI. 45,—52. *cum Diodoro Siculo, in Excerpt. Vales. pag.* 346.]

Maximâ parte urbis Antiochenæ incendio consumptâ, multísque ob seditionem hanc capite damnatis, bonísque eorum in fiscum regium redactis; permulti ex civibus odio ac metu Demetrii è patriâ profugi, per omnem Syriam passim vagabantur, opportunum vindictæ locum tempúsque observantes. Interim Demetrius cunctis invisus, cædibus atque exiliis & bonorum publicationibus nihilominus sæviebat; patris sui crudelitatem longo intervallo superans. [*Diodor. ibid. pag.* 349.] Mentitúsque omnia quæcunque Jonathani dixerat, alienatus ab eo est, & afflixit eum graviter. [I *Macc.* XI. 53.] bellum quoque minatus, nisi redderet tributa omnia quæ Judæorum gens solita erat prioribus regibus pendere. [*Joseph. lib.* 13. *cap.* 9.]

Diodotus, qui & Tryphon, tandem ex Arabiâ cum Antiocho puerulo, ex Alexandro Balâ & Cleopatrâ Ptolemæi Philometoris filiâ genito, qui & Θεὸς sive *Divus* cognominatus est, in Syriam reversus, regnum illi, diademate capiti impoſito, asserebat. Ad quem confluentibus copiis omnibus quas Demetrius exauctoraverat, aperto bello Demetrium adortus est; eúmque prælio superatum Seleuciam fugere compulit. Diodotus verò captis illius elephantis, Antiochiam obtinuit. [I *Macc.* XI. 54, 55, 56. *cum Livio lib.* 52. *Josepho, lib.* 13. *cap.* 9. & 12. *init.* & *Appion. Syriac. pag.* 132.] 4570 144

Tum Antiochus (vel ejus potiùs nomine Diodotus) missis ad Jona-

thanem litteris & legatis, Pontificatum ei confirmavit, quatuor Toparchias (ad tres illas in fine ſuperioris anni nominatas, Ptolemaide fortaſſe adjectâ; ex I *Macc.*X.30,39.) conceſſit, & in regiorum amicorum numerum eum cooptavit. Miſítque ei vaſa aurea in miniſterium, & dedit ei poteſtatem bibendi ex vaſis aureis & geſtandi purpuram & habendi fibulam auream. Simonem quoque fratrem ejus regiarum copiarum ducem conſtituit, à tractu Tyri uſque ad fines Ægypti. [I *Macc.*XI.57,58,59.] Jonathan verò lætus tot collatis in ſe per Antiochum beneficiis atque honoribus, & ipſe ſuos legatos ad eum ſimul & Tryphonem miſit; amicum ſe & ſocium profeſſus, geſturúmque unâ bellum contra communem hoſtem Demetrium: multa de ejus ingratitudine queſtus, quòd pro beneficio injuriam ſibi repoſuiſſet. [*Joſeph.lib.*13.*cap.*9.]

Diodotus, à regibus abalienatâ Syriâ, Coraceſio caſtello Ciliciæ belli arce uſus eſt; & Cilicibus, ut ſocietates piraticas inirent, author fuit. [*Strabo, lib.*14. *pag.*688.]

Demetrius Laodiceæ moratus conviviis celebrandis, atque hujuſmodi luxu ſegne otium terebat: ac nihilominus multos interim injuriâ afficiebat; calamitatibus ſuis nullatenus prudentior factus. [*Diodor.Sicul. in Excerpt.Valeſii,pag.*353.]

Quo tempore Ptolemæus Euergetes II. ſive Phyſcon ex ſolenni Ægyptiorum more apud urbem Memphim in palatio inaugurabatur, natus eſt ei filius ex reginâ Cleopatrâ (ſuâ & fratris Philometoris ſorore ſimul & conjuge:) quâ re ſupra modum exhilaratus, puerum Memphitem nominavit, quòd ſibi in urbe Memphi ſolenne ſacrum peragenti natus eſſet. Dum verò natalitia pueri celebrat, à ſolitâ crudelitate nequaquam deſciſcens, Cyrenæos quoſdam, qui eum in Ægyptum deduxerant, interfici juſſit; quòd paulo liberiùs ob Irenem pellicem eum objurgâſſent. [*Id.ibid.pag.*354.]

Cùm Jonathani permiſſum eſſet ab Antiocho, collectis etiam è Syriâ & Phœniciâ militibus, bellum contra Demetrii duces gerere, confeſtim urbes trans Jordanem fluv. ſitas peragravit: congregatíſque ad eum omnibus copiis auxiliaribus Syriæ, Aſcalonem profectus eſt; ubi ei obviam proceſſerunt cives honorificè. Cúmque Gazam inde venientem cives excluſiſſent, obſedit urbem Jonathan, & ſuburbana ejus incendit ac deprædatus eſt. Eâ clade acceptâ Gazentes pacem poſtulârunt, datíſque obſidibus impetrârunt. Jonathan verò obſidibus Hieroſolymam miſſis, totam regionem peragravit, Damaſcum uſque. [I *Macc.*XI.60,61,62. *Joſeph.lib.*13.*cap.*9.]

Principes Demetrii in Cades Galilææ urbem venerunt; ut Jonathanem abſtraherent à Syriæ negotiis, laturum opem Galilæis ſuæ ditionis hominibus. Quibus ille occurſurus, fratrem ſuum Simonem in Judæâ reliquit: qui Bethſuram acriter multis diebus oppugnavit, & ad deditionem tandem compulit; ejectóque inde Demetrii præſidio, ſuum ibidem collocavit. [I *Macc.*XI.63,—66.&XIV.7,33.*Joſeph.lib.*13.*cap.*9.]

Jonathan autem & exercitus ejus caſtra habebant ad aquam Geneſareth, & manè venerunt in campum Aſor: ubi Demetrianorum exercitus

ercitus eis occurrit, quum insidias priùs in montibus collocavisset. Quæ cùm se in conspectum dedissent, veriti Judæi ne in medio intercepti contrucidarentur, in fugam se dederunt: ita ut penè omnes Jonathanem in periculo desererent; præter Mattathiam filium Absalomi & Judam filium Chalphi præcipuos copiarum militarium duces, cum quinquaginta virorum fortium manu. Jonathan verò, humiliter exorato divino auxilio, reversus cum paucis illis ad prælium, hostes fugavit. Quâ fugâ à Judæis qui Jonathanem deseruerant animadversâ, & ipsi reversi, fugientes hostes ad sua ipsorum castra Cadesum usque sunt persecuti. Et ecciderunt ex alienigenis eo die ad ter mille viri: & Jonathan reversus est Hierosolymam. [I *Macc.* XI. 67,—74. *Joseph. ut supr.*]

Jonathan, videns res suas bene procedere, Numenium Antiochi & Antipatrum Jasonis filium legatos Romam misit; qui confirmarent & renovarent amicitiam & societatem cum Judâ Maccabæo priùs initam. [I *Macc.* XII. 1, 16.] Quibus etiam mandavit, ut in reditu Lacedæmonios inviserent, eósque cognationis ac pristini fœderis cum Oniâ III. Pontifice initi admonerent: datâ in eam rem epistolâ; in quâ populus Judaicus, inter alia, declarat, in signum perseverantis amicitiæ se eorum ut fratrum in solennibus sacrificiis & precibus indesinenter recordari. [*Ibid.* 2, 5, ——18. *Joseph. lib.* 13. *cap.* 9.]

Audiens Jonathan revertisse duces Demetrii cum exercitu multo majore quàm anteà, ad bellum sibi inferendum, movit Hierosolymâ, obviámque illis processit in regionem Amathitin in extremis Chananææ finibus. Cúmque ad 50 stadia prope hostem castra posuisset; misit qui res hostium & munitiones specularentur. Qui cùm quosdam captivos adduxissent; indicantes quòd ex improviso hostis vellet eos aggredi: præcepit Jonathan suis, ut essent in armis parati ad pugnam per totam noctem; dispositque circum castra excubias. Quod cùm audissent adversarii, timore perculsi, per castra sua crebris ignibus excitatis (qui Judæos fallerent) noctu clàm profugerunt: quos manè frustra insecutus est Jonathan, quum jam Eleutherum fluvium illi trajecissent. Flexo igitur in Arabiam itinere, Zabadæos (vel Nabatæos, ut apud Josephum legitur) percussit, cepítque spolia eorum: motísque inde castris venit Damascum; & peragravit totam regionem illam, Demetrianos inquirens & persequens. Nec quievit interea frater ejus Simon, sed expeditione susceptâ Ascalonem usque & vicinas munitiones, inde declinans Joppen occupavit. Audivit enim cives Demetrianis munitionem tradere voluisse: posuítque ibi præsidiarios milites, ut custodirent eam. [I *Macc.* XII. 24,——34. *Joseph. lib.* 13. *cap.* 9.]

Legati Judæorum ingressi Senatum, renovârunt amicitiam & societatem cum Romanis: qui & litteras eis dederunt ad sociorum singulorum præsides, ut eos cum pace in Judæam deducerent. [I *Macc.* XII. 3, 4.] In reditu verò, Lacedæmonii & comiter eos exceperunt, & decretum publicum de amicitiâ atque societate tradiderunt. [*Joseph. ut supr.*] cujus exemplum in I *Maccab.* XIV. 22, 23. aliâ occasione ita recitatur. *Numenius Antiochi filius & Antipater Iasonis filius legati Iudæo-*

rum venerunt ad nos, renovatum eam quam nobiſcum habebant amicitiam. Et placuit populo excipere viros illos honorificè, referríque exemplum verborum eorum in acta publica, ut horum monumentum habeat populus Spartiatarum.

Reverſus Jonathan Hieroſolymam congregavit ſeniores populi, & conſilium cum eis cepit de extruendis munitionibus in locis quibuſdam opportunis Judææ, déque erigendis muris Hieroſolymæ, & de erigendo muro alto ac magno inter arcem & civitatem; ut nemo ex urbe commeatus eò poſſet adferre. Et convenerunt ad reparandam civitatem: cúmque appropinquâſſet opus novum ad murum veterem reſiduum in parte orientali, ubi erat torrens Cedron, refecerunt locum Chaphenatha vocatum. Simon verò digreſſus in partes Judææ alias, ædificavit Adida in Sephelâ ſive planitie, munivítque eam portis & vectibus. [I *Macc.* XII. 35,—38.]

3861 Anno æræ contractuum 169°, regnante Demetrio, Judæi Hieroſolymitani & Palæſtini ad Judæos Ægyptienſes ſcripſerunt, de celebrando feſto Tabernaculorum menſis Chaſleu. [II *Macc.* I. 7,8,9.] id eſt, feſto Encæniorum Maccabaico; quod ad formam feſti Tabernaculorum Moſaici menſis Tiſri eſt peractum. Vid. ſupr. ann. Mund. 3840. *a.*

Cùm ſtatuiſſet Tryphon occupare pupilli ſui Antiochi regnum, & timeret ne Jonathan pro defenſione regii adoleſcentis arma ſumeret; ad eum comprehendendum cum copiis Beth-ſanem (Græcis Scythopolim dictam) venit. Eò cum 40 millibus virorum electorum obviam illi proceſſit Jonathan. Territus Tryphon, nec auſus manus in illum immittere, excepit illum honorificè, & commendavit eum omnibus amicis ſuis, dedítque ei munera: præcepit etiam militibus ſuis ut ipſi obedirent quemadmodum ſibi. Suaſit deinde Jonathani, ut dimiſſo exercitu cum paucis viris delectis ſecum iret Ptolemaidem: quam ſe illi daturum, ut & reliquas munitiones reliquáſque copias, eſt pollicitus. Cui ille credens, mille tantùm milites ſecum retinuit; duobus millibus in Galilæam, cæteris verò omnibus in Judæam dimiſſis. Sed ubi ingreſſus eſt Ptolemaidem, Tryphonis juſſu clauſis portis, comprehenſus eſt Jonathan, & omnes qui cum eo intraverant interfecti ſunt. Neque mille virorum ſtrage contentus Tryphon, miſit exercitum & equites in Galilæam, qui illa duo millia paulo antè dimiſſa perderent. Verùm quum accepta clades illis innotuiſſet, paraverunt ſe ad prælium. At Tryphonis milites rati ſibi cum deſperatis rem fore, reverſi ſunt ad ſuos. Atque ita Jonathanis milites cum pace in Judæam venerunt: & univerſi Iſraëlitæ proſecuti ſunt acceptam cladem luctu magno. [I *Macc.* XII. 39,—52.]

Congregavit deinde Tryphon exercitum copioſum, ut veniret in Judæam & attereret eam. Vidénſque Simon populum territum, aſcendit Hieroſolymam; & convocato populo, operam ſuam ad ejus defenſionem obtulit. A quo dux ille electus, loco Judæ & Jonathanis fratrum ſuorum, congregavit omnes viros bellatores, & acceleravit perficere muros Hieroſolymæ, & munivit eam circumcirca. Expendit pecunias multas de ſuo; armavítque viros exercitus gentis ſuæ,

ſuæ, & dedit eis ſtipendia. [I *Macc.* XII. 53,54. XIII. 1,—10. XIV. 31, 32.]

Idem quoque, miſſo Jonathane Abſalomi filio cum exercitu idoneo Joppen, ejecit eos qui erant in urbe, & manſit ipſe in eâ. Eandémque muniens, ex eo portu aditum fecit ad inſulas maris. [I *Macc.* XIII. 11. & XIV. 5,34.] Unde hoc Judæos uſos fuiſſe navali, notavit etiam Strabo. [*lib.* 16. *pag.* 759.]

Tryphon movit Ptolemaide cum exercitu Judæam invaſurus, Jonathanem ſecum habens in cuſtodiâ: Simon verò caſtrametatus eſt in Adidâ è regione campi. Videns autem Tryphon Judæos ad prælium paratos, finxit Jonathanem à ſe detentum propter debitum centum talentorum argenti: quæ ſi mitterentur, & ſimul duo filii ejus obſides, ne dimiſſus vincula ſua ulciſceretur, eum dimiſſum iri liberum ſpopondit. Sed quum Simon & pecuniam & filios fratris ad eum miſiſſet; fidem ille fefellit. [*Ibid.* 22,——19.]

Poſtea cùm veniſſet Tryphon ad invadendum regionem circumflexit iter ad viam quæ ducit Adoram (vel Doram Idumææ urbem, ut eſt apud Joſephum:) Simone cum exercitu ubique eum conſectante. Qui autem in arce Hieroſolymitanâ erant miſerunt ad Tryphonem legatos, qui urgerent eum ut celeriter ad ipſos veniret per deſertum mitterétque ipſis commeatum. Sed quum paráſſet Tryphon univerſum equitatum ſuum ad iter; propter nivem, quæ multa eâ nocte ceciderat, eò venire non potuit. Itaque mutato itinere pervenit in Galaatidem: cúmque appropinquâſſet Baſcamæ (vel Baſcæ) occidit Jonathanem, qui ſepultus eſt ibi. Tryphon verò, eo occiſo, in Syriam rediit. [*Ibid.* 20,—24. *Joſeph. lib.* 13. *cap.* 11.] Jonathan autem Judæ Maccabæo fratri ſuperſtes vixit annos 17 & 7 menſes circiter; & per annos 9. cum uno aut altero menſe ſummum Pontificatum geſſit.

Simon miſſis nuntiis accepit oſſa Jonathanis fratris ſui; & ſepelivit ea in Modin urbe majorum ſuorum: luxerúntque eum omnes Iſraëlitæ dies multos. Et extruxit Simon ſuper ſepulchrum patris ſui & fratrum ſuorum monumentum inſigni altitudine, ex lapide candido in omnem partem polito: erexítque recto ordine ſeptem pyramidas, patri & matri & quatuor fratribus. His addidit & porticum ex magnis columnis περιαλίθους: quibus arma & naves ſculptas ſuperpoſuit, quæ ab omnibus mare navigantibus ſpectarentur. [I *Macc.* XIII. 25,—30. *Joſeph. lib.* 13. *cap.* 11.] Quod magnificentiſſimum ſepulchrum in Modin ad ſua uſque tempora duraviſſe confirmat Joſephus &, in libello περὶ τῶν τοπικῶν ὀνομάτων, Cæſarienſis Euſebius. 4571 | 143

Romani ac Spartani quum audiviſſent mortuum eſſe Jonathanem, valde ſunt contriſtati. Sed quum per legatos à Simone miſſos intellexiſſent, eum loco fratris factum eſſe Pontificem, & obtinere regionem urbéſque quæ in eâ ſunt; ſcripſerunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam & ſocietatem, quam pacti fuerant cum Judâ & Jonathane fratribus ejus. [I *Macc.* XIV. 16 *ſeq.*] Et Romani quidem Judæos amicos & ſocios & fratres appellâſſunt, obviámque proceſſerunt legatis Simonis honorificè. [*Ibid.* 20.] Litterarum verò quas per legatos Spartiatæ remiſerant, quibus & reſponſi ad Jonathanem

nem antea miſsi exemplum inſeruerant) hæc erat inſcriptio. *Spartiatarum magiſtratus & civitas Simoni Sacerdoti magno, & ſenioribus reliquoque populo Judæorum fratribus, Salutem.* [Ibid.20,—23.] Lectæque ſunt & Romanorum & Spartiatarum litteræ coram eccleſiâ Hieroſolymis. [*Ibid.19.*]

Antiochus Theos, Alexandri Balæ filius, à Diodoto ſive Tryphone tutore ſuo per fraudem occiſus eſt: corruptis quidem medicis, qui eum calculi dolore conſumi ad populum mentiti dum ſecant illum, occiderunt. Tryphon verò à patriâ ſuâ exorſus, Apamiâ cum Lariſſâ, Caſianis, Megarâ, Apolloniâ, & cæteris urbibus circùm vicinis, primùm potitus eſt; indéque progreſſus, reliquam Syriam invaſit, regníque diadema ſibi impoſuit, fecítque plagam magnam in terrâ. [I *Maccab.*XIII.31,32. *cum Livio, lib.*55. *Strabone, lib.*16. *pag.*752. *& Juſtino, lib.*36. *cap.*1.]

Tryphon ex privato Rex ita factus, per Senatus Romani ſententiam principatum ſuum confirmare maturavit. Auream igitur Victoriam, decem millium aureorum pondus habentem, Romanis per legatos miſit: credens, tum ob doni pretium, tum quòd felix eſſet Victoriæ augurium, Regem ſe ab illis appellandum. Verùm Senatus verſutiâ ſpes ejus hîc eluſa eſt. Accepto enim donario, pro Tryphonis nomine, Regii pueri per dolum ab eo occiſi titulum inſcribi juſsit. [*Diodor. Sicul. legat.*31.] Quo nihil ille tamen detentus, nummos cudendos curavit, quorum adhuc aliqui extant, ΒΑCΙΛΕΩC ΤΡΥΦΩΝΟC & ΤΡΥΦΩΝΟC ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC ΒΑCΙΛΕΩC inſcriptionem præferentes. Regnum enim occupare auſus, & *Regis* appellationem, & pro vetere *Diodoti* novum *Tryphonis* nomen, cœpit ſibi aſſumere. [*Appian. Syriac. pag.*132.]

Sarpedon copiarum Demetrii dux, à Tryphonis exercitu cui Ptolemaidis incolæ ſe adjunxerant, ſuperatus, cum ſuis militibus in mediterraneam regionem ſeceſsit. Sed dum victores Tryphoniani per oram maritimam inter Ptolemaidem & Tyrum iter facerent, repentè ad ingentem altitudinem elatus maris fluctus in terram irruens, alios in pelagus abreptos, alios in locis concavis relictos ſuffocavit; ac deinde recedens, cum mortuorum cadaveribus ejectos acervatim piſces multos detexit. Quam calamitatem cùm Sarpedonis milites intellexiſſent, eò celeriter reverſi, hoſtium quidem ſtrage lætati ſunt, piſces verò abunde multos collegerunt, & ante portas Ptolemaidis (ubi pugna commiſſa fuerat) Ποσειδῶνι Τροπαίῳ ſive *Neptuno Averſori* ſacrificaverunt. [*Strabo, lib.*16. *pag.*758. *& Athenæus, lib.*8. *cap.*2. *ex Poſsidonii Stoici Hiſtoriâ.*]

Simon, Judæorum Dux & Pontifex, inſtauravit munitiones Judææ, circummuniens eas turribus altis & muris magnis & portis & vectibus; poſuítque annonas in munitionibus. Præ aliis verò urbibus Bethſuram muniendam curavit, quæ in finibus Judææ, ubi fuerant arma hoſtium antea; poſuítque illic præſidium Judæorum. [I *Macc.* XIII.33. XIV.7,33.]

Adhæc Simon, actis Tryphonis meras rapinas fuiſſe videns, per delectos viros chronam auream ad Demetrium Nicatorem regem miſit:

fit: rogans, ut tributorum remiſsionem Judææ concederet. [I *Macc.* XIII.34,37. XIV.10,33.]

Audiens Demetrius Simonis legatos honorificè à Romanis fuiſſe exceptos, atque à Judæis Sacerdotibúſque Principatum & Pontificatum ipſi & poſteris fuiſſe conceſſum; confirmavit & ipſe ei Pontificatum, fecítque eum unum ex amicis ſuis. [I *Maccab.* XIV. 38,——41.] Epiſtolam quoque ad illum miſit, ita inſcriptam. *Rex Demetrius Simoni Pontifici & amico Regum, & Senioribus gentíque Judæorum, Salutem.* in quâ, pace cum illis factâ & omnium præteritorum errorum ἀμνηςίᾳ promiſſâ, priora omnia pacta (Jonathani indulta, I *Macc.*XI.32,——37.) confirmavit, munitiones quas extruxerant illis conceſsit, tributa omnibus & rerum vœnalium vectigalia Hieroſolymitanis remiſit. Atque ita, anno regni Græcorum 170 ſublatum eſt jugum Gentium ab Iſraële: cœpítque populus in ſyngraphis & contractibus ſcribere; *Anno primo, Simone Pontifice magno & ſtratego ac duce Judæorum.* [I *Macc.* XIII. 35,——42. *Joſeph. lib.*13. *cap.*11.]

In illis diebus Simon Gazæos, qui mortuo Jonathane rebellaverant, obſedit &, per helepolim concuſſâ & expugnatâ turre, ad deditionem compulit. A civibus verò miſericordiam ejus ſuppliciter implorantibus ille flexus, non delevit eos, ſed ejecit ex urbe: & domibus ab idolis & omni immunditiâ purgatis, hymnis Deum celebrans urbem ingreſſus eſt; collocatíſque ibi veris Dei cultoribus, munivit eam, & ædificavit ſibi in eâ domum, in quam ſubinde ſe conferret. [I *Macc.* XIII.43,—48.]

3862 Sexta Æquinoctii autumnalis obſervatio, anno 36 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ἐπαγομένων die 4, (Septembris Juliani 26) veſpere ſub Solis occaſum, ab Hipparcho facta eſt. [*Ptolem. lib.*3. *cap.*2.]

Alexandra Judæorum poſtea regina, nunc naſcitur: ſiquidem annos 73 illa vixerit; ut apud Joſephum legitur, libri 13. Antiquitat. capite ultimo; & in 33° capitulo Judaicæ Hiſtoriæ, quæ Arabicè, ſecundi libri Maccabaici titulo. ad calcem Bibliorum Pariſienſium πολυγλώττων excuſa extat. Hæc ab Euſebio in Chronico, Epiphanio in hæreſi 29 Ναζωραίων, Hieronymo in Daniel.cap 9.& 11. atque Severo Sulpicio in ſacr. hiſtor. lib.2. *Salina* etiam appellata reperitur. Quod Euſebius, uti ſolet, à Julio Africano; ille à Juſto Tiberienſi, vel alio aliquo antiquo rerum Judaicarum ſcriptore hauſiſſe videtur.

Quum altero jam anno præſidiarii arcis Hieroſolymitanæ omni commeatu excluſi fame enecarentur, dedere ſe coacti ſunt. Quibus inde ejectis, mundavit Simon arcem ab idolorum inquinamentis: ingreſſúſque eſt in eam die 23° menſis 2i (Ijar,) anno regni Græcorum 171°, cum ramis palmarum, cinyris, cymbalis, nablis, hymnis & canticis. Conſtituítque quotannis agitari diem illum cum lætitiâ: quòd hoſte liberati eſſent, qui Iſraëlitis Templum adeuntibus tantopere nocuerat. Et munivit arcem, & montem Templi, cui illa imminebat, ad ſecuritatem tum regionis tum civitatis: habitavítque ipſe ibi cum ſuis. [I *Macc.* XIII 49,—53. & XIV.7,36,37.] 4572 142

Videns Simon filium ſuum Johannem (Hyrcanum poſtea cognominatum) virum fortem eſſe, copiarum omnium ducem eum conſtituit: & habitavit in Gazaris, [I *Macc.* XIII. 54.] in finibus Azoti, ubi hoſtes priùs habitaverant: pro quibus Judæos Simon ibi collocavit. [XIV. 7, 34.] Gadari videlicèt illâ, quam Judæos ſuam feciſſe dicit etiam Strabo. [*lib.* 16. *pag.* 759.]

Demetrio Nicatori ex Cleopatrâ Ptolemæi Philometoris filiâ natus eſt filius Antiochus, ab adunco naſo Grypus cognominatus. Siquidem 45 annos vixit; ut habet Joſephus. [*lib.* 13. *cap.* 21.]

3863 Anno 37° tertiæ Periodi Calippicæ, Nabonaſari 607°, menſis Ægyptii Tybi die 2°, (Januarii Juliani 27° deſinente) horis 2 ante mediam noctem, Eclipſis Lunæ in Rhodo ab Hipparcho eſt obſervata. [*Ptolem. lib.* 6. *cap.* 5.] 4573 141

Cùm à Demetrii Nicatoris imperio paſsim civitates deficerent, ad abolendam ſegnitiæ maculam ille bellum Parthis inferre ſtatuit. Parthis tum imperabat Mithridates Pampatii regis filius, communi Parthicorum regum cognomine Arſaces & Arſacides dictus, ipſóque Arſace proavo ſuo, regni Parthici conditore, (à quo cognomentum illud ad ſucceſſores omnes eſt traductum) non minor: quippe qui Parthicum imperium ab oriente uſque ad Indum fluvium, ab occidente uſque ad Euphratem virtute ſuâ propagavit. [*Juſtin. lib.* 36. *cap.* 1. *& lib.* 41. *cap.* 5, 6. *Oroſ. lib.* 5. *cap.* 4.] Quod quomodo ab eo effectum fuerit, priuſquam ad Parthicam Demetrii expeditionem accedamus, non abs re fuerit exponere.

Eodem ferme tempore quo in Parthis Mithridates, in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna inierunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad ſummum hoc duce imperii faſtigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantùm verùmetiam libertatem amiſerunt. Siquidem Sogdianorum & Arachatorum & Dranganitanorum Indorúmque bellis fatigati, ad poſtremum ab invalidioribus Parthis, velut exſangues, oppreſſi ſunt. [*Juſtin. lib.* 41. *cap.* 6.] Victórque Arſaces ſive Mithridates ad Indiam uſque progreſſus, regionem in quâ Porus olim regnaverat, gentéſque omnes quæ inter Hydaſpem fluvium & Indum jacent, nullo negotio ſubegit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 358. *Oroſ. lib.* 5. *cap* 4.] Fuerunt autem Bactrii illi Græcorum reliquiæ, qui à Syriæ regibus Seleuci Nicatoris ſucceſſoribus Bactrianam abalienantes, etiam Arianam obtinuerunt & Indiam: non modò Pattalenam occupantes, ſed & 142 reliquam oram maritimam, & quod Teſſarioſti dicitur ac quod Sigertidis regnum. Quin & majorem Indiæ partem quàm ipſum Alexandrum & Macedones illos ſubegiſſe, in Parthicis ſuis affirmat (ſed contra aliorum ſententiam) Apollodorus: addens etiam, Eucratidem in eâ mille urbes ſub ſe habuiſſe. [*Strabo, lib.* 11. *pag.* 516. *& lib.* 15. *pag.* 686.] Multa verò Eucratides bella magnâ virtute geſsit: quibus attritus, quum obſidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300 militibus 60 millia hoſtium aſsiduis eruptionibus vicit; quintóque menſe liberatus, Indiam in poteſtatem redegit. Unde quum ſe reciperet, à filio quem ſocium regni fecerat in itinere interfectus

eſt:

est: qui non dissimulato parricidio, velut hostem non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cùm varius utriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His vitibus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus, bellum cum Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adjecit; imperiúmque Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. [*Justin. lib. 41. cap. 6.*] Victo enim Demetrii Nicatoris præfecto, Babyloniam urbem finésque ejus universos victor invasit. [*Oros. lib. 5. cap. 4.*]

Græci & Macedones superiorum satraparum, novi Parthorum populi superbiam indignè ferentes, ad Demetrium Nicatorem crebras miserunt legationes: pollicentes, si ad eos veniret, se illi dedituros & cum eo contra Arsacem Perfidis ac Mediæ regem dimicaturos. Quâ spe ille accensus, properavit ad illos; & anno regni Græcorum 172° copias suas congregans, in Mesopotamiam venit, & hanc & Babyloniam & Mediam simul occupaturus; cogitans se, superiorum satrapiarum auxiliis semel auctum, facilè Tryphonem è regno Syriæ exturbaturum. Magnâ verò alacritate ibi exceptus, quum & Persarum & Elymæorum Bactrianorúmque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen ab uno ex Arsacis principibus ad comprehendum eum missis pacis dissimulatione deceptus atque insidiis circumventus, amisso exercitu, vivus in potestatem hostis venit; traductúsque per ora civitatum, populis qui desciverant in ludibrium favoris ostensus, ac deinde custodiæ mancipatus est. [I *Macc.* XIV. 1,2,3. *Joseph. lib. 13. cap. 9. fin. Justin. lib. 36. cap. 1. & lib. 38. cap. 9.*] Addit Georgius Syncellus ferro vinctum fuisse custoditum, indéque *Sideræ* cognomentum postea obtinuisse.

Arsaces verò in tantam regni amplitudinem evectus, haudquaquam ad luxum ac superbiam (quod plerisque principibus usu venire solet) se contulit: sed clementiâ in subditos, fortitudine adversus hostes est usus. Cúmque plurimas gentes imperio suo subjecisset, ex singulis collecta optima quæque instituta Parthis communicavit. [*Diodor Sicul. in Excerpt. Vales. pag. 361.*] Demetrio etiam in Hyrcaniam misso non cultum tantùm regium benignè præstitit, sed & filiam in matrimonium dedit, regnúmque Syriæ, quod Tryphon occupaverat, restituturum promisit. [*Justin. lib. 36. cap. 1. & lib. 38. cap. 9.*] quanquam Demetrium in Phraatæ (Mithridatis fratris & successoris) regiâ vixisse, ejúsque sororem Rhodogunam in matrimonium duxisse, scribat Appianus. [*in Syriac. pag. 130.*]

Anno regni Græcorum 172°, mensis (6i) Elul die 18°, Pontificatus Simonis anno 3° (desiente; à morte sc. fratris Jonathanis, post quam Pontificatum ille susceperit, deducto) in congregatione magnâ Sacerdotum & populi principúmque gentis & seniorum regionis, scriptura publica est edita: in quâ & insignia ejus in gentem Judaicam merita recensentur, & jura Majestatis ipsi & posteris ejus concessa; ut esset

eorum Imperator, & ſummam inſpectionem haberet in præpoſitos operibus & ſartis tectis Templi, in præfectos Toparchiis, in exercituum ductores & præfectos munitionibus. Item ut ſacrorum curam haberet, útque obediretur ei ab omnibus; & ut ſcriberentur ſub nomine ejus omnes ſyngraphæ in regione, & ut indueretur purpurâ aurúmque geſtaret. nec liceret ulli ex populo aut Sacerdotibus reſcindere quicquam horum, aut contradicere iis quæ ab illo dicerentur; aut cogere conventum in regione ſine illo, aut indui purpurâ ornaríve fibulâ aureâ. Quæ cùm recepiſſet Simon, placuit ei Pontificatu fungi, eſſéque imperatorem & ethnarcham Judæorum ac Sacerdotum, & præeſſe omnibus. Tum ſcripturam hanc poni juſſerunt in tabulis æreis, eáſque columnis appendi in porticibus Templi, in loco conſpicuo; atque exempla ejuſdem poni in Templi gazophylacio, ut inde haberet Simon & filii ejus. [I *Macc.* XIV. 26,——49.]

3864 Milites Tryphonis mores pertæſi, defecerunt ad Cleopatram Demetrii Nicatoris uxorem, quæ tum in Seleuciâ cum liberis ſe incluſerat. Miſit verò illa ad Demetrii (mariti ſui captivi) fratrem Antiochum; conjugium ſuum & regnum ei offerens. Quod fecit illa, partim amicorum ſuaſu, partim quòd timeret ne Seleucienſes quidam urbem Tryphoni traderent. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 12.] 4574 140

Antiochus hic, Demetrii Soteris filius; apud Joſephum [*lib.* 7. *Antiquit. cap.* 12. *& lib.* 13. *cap.* 16.] à religione Pius; & [*lib.* 13. *cap.* 12.] paterno cognomento *Soter* dictus reperitur; apud Trogum Pompeium [*in Prolog. lib.* 39.] & Euſebium [*in Chronico,*] *Sidetes* vel *Sedetes*: ſive à venatione (quæ Syris צידה eſt, & cui ſummè illum deditum fuiſſe Plutarchi Problemata indicant) cognomentum illud acceperit, ſive ab urbe Sidenſi, ex quâ ad Tryphonem obſidendum profectum illum fuiſſe ſcribit Georgius Syncellus. In Aſiâ priùs educatum, & cum ſeniore fratre Demetrio Nicatore apud Cnidium hoſpitem à Demetrio Sotere patre depoſitum fuiſſe refert Juſtinus. [*lib.* 35. *cap.* 2. *& lib.* 36. *cap.* 1.] Rhodi de captivitate fratris, & quid ſecutum eſſet, eum didiciſſe, refert Appianus. [*in Syriac. pag.* 132.] atque ex inſulis maris. Regis aſſumpto titulo, litteras cum Simoni Sacerdoti ſummo & Ethnarchæ totíque genti Judæorum, in I *Maccab.* XV. 1, 2. legimus.

In hiſce litteris, de hoſtibus ſuis ille queſtus, oſtendit ſe ad ultionem ſumendam paratum; ne fortè Regis nomen fruſtra uſurpâſſe videretur. Inde, conciliandi Simonis cauſâ, confirmat ei immunitates & privilegia ab aliis Regibus conceſſa; & jus monetæ propriâ notâ cudendæ adjicit. Hieroſolymam quoque cum Sanctuario ab omni regiâ juriſdictione liberam eſſe decernens, plura etiam majoráque ſe collaturum cùm regnum obtineret promittit. [*Ibid.* 3,—9.]

3865 Numenius Antiochi filius & alii legati, ad renovandam cum Romanis amicitiam & ſocietatem à Simone pontifice populóque Judæorum miſſi, Romam venerunt: clypeum aureum magnum ponderis mille minarum ſecum afferentes. Quo accepto, Lucii Conſulis litteræ ad Reges & provincias eis ſunt traditæ: ut nihil in Judæos intentarent mali, neque auxilium ferrent pugnantibus adverſus eos; & ſi quando 4575 139

tranſ-

transfugæ ex Judæâ ad eos venirent, Simoni Pontifici eos traderent secundùm patriam legem puniendos. [1 *Macc.* XIV. & XV. 15,—21.]

Lucius iste L. Calpurnius Piso fuit, L. Popilii Lænatis (in Hispaniam contra Numantinos missi) collega: quorum Consulatus apud Valerium Maximum, lib. 1. cap. 3. hæc occurrit mentio. *P. Cornelius Hispalus prætor peregrinus, M. Popilio Lænate, L. Calpurnio Consulib. edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex Urbe atque Italiâ jussit: levibus & ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mendaciis suis caliginem injicientes.* quanquam in suâ editione Stephanus Pighius, pro *Lucii* prænomine, *Cnei* ex Fastis Consularibus Cassiodori, contra codicum fidem hîc substituerit.

Reges, ad quos missæ sunt hæ litteræ, quinque fuerunt: Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon Ægypti, Demetrius Nicator (licèt captivus apud Parthos jam detentus) Syriæ, Attalus Philadelphus Asiæ Pergamenæ, Ariarathes Cappadociæ, & Arsaces sive Mithridates Parthiæ. Civitates, regiones & insulæ, 19. Sampsama, (vel, ut in Latino habetur, Lampsacus) Sparta, Delus, Myndus, Sicyon, Caria, Samus, Pamphylia, Lycia, Halicarnassus, Rhodus, Phaselis, Coos, Sida, Aradus, Gortyna, Cnidus, Cyprus, & Cyrene. [1 *Macc.* XV. 16, 22, 23.]

Anno regni Græcorum 174°, Antiochus Sidetes in terram patrum suorum reversus est. [*Ibid.* 10.] ubi in matrimonium Cleopatram uxorem fratris recepit: [*Justin. lib. 36. cap. 1.*] quòd Rhodogunam regis Parthorum filiam Demetrius duxisset, indignatam. [*Appian. Syriac. pag* 132.] Regnavítque dehinc Antiochus annos 9. [*Porphyr. & Euseb.*]

Transeuntibus ad Antiochum omnibus copiis, paucæ cum Tryphone remanserunt: qui ita derelictum se videns, Doram (urbem Phœniciæ maritimam) fugâ se recepit. Quò eum persecutus Antiochus, tum terrestribus peditum 120 & equitum 8 millium, tum navalibus copiis urbem ita arctè circumsedit, ut neminem ex eâ egredi vel in illam ingredi sineret. [1 *Macc.* XV. 10,——14.]

Intereà Numenius ejúsque comites Româ venerunt; litteras ad Reges & provincias, earúmque exemplum ad Simonem Pontificem scriptum, secum ferentes. [*Ibid.* 15, 24.]

Antiocho arctâ obsidione & crebris insultibus Tryphonem in urbe Dorensi prementi, misit Simon delectorum virorum duo millia, cum argento & auro & multis instrumentis bellicis. Quæ ille accipere noluit: sed omnia quæ priùs cum eo pactus fuerat rescindens, alienabatur ab eo. Unde ad Simonem misit Athenobium, ut Gazaram & Joppen & arcem Hierosolymitanam ab eo repeteret, & tributa locorum extra fines Judææ ab eo possessorum exigeret; aut pro illis 500 talenta argenti, & pro damnis illatis tributísque urbium alia talenta 500 postularet: bellum minitans, nisi imperata fierent. [*Ibid.* 25, ——31.]

Veniens Athenobius amicus regis Hierosolymam, ut vidit Simonis magnificentiam, abacum multo auro argentóque instructum, & reliquum domesticum apparatum, obstupuit; & verba Regis ei retulit.

tulit. At Simon ſe aliena negavit opida poſſidere, ſed ſua ab hoſtibus injuſtè detenta legitimi belli jure recuperaviſſe: pro Joppe verò & Gazaris, ex quibus gravia damna ab hoſtibus populus paſſus fuerit, centum talenta obtulit. Ille cum irâ ad Antiochum reverſus, renunciavit ei quæ audierat & viderat: neque minore irâ Rex excanduit; videns ſibi non obtemperari, nec objectam vim timeri. [*Ibid.* 32,—36.]

Tryphon interim conſcendens navem fugit in aliam Phœniciæ maritimam urbem Orthoſiada. [*Ibid.* 37.]

Tum conſtituit Antiochus Cendebæum præfectum regionis maritimæ; datíſque ei pedeſtribus & equeſtribus copiis, mandavit ei ut extrueret Cedronem (vel, ut Latinus codex habet, Gedorem; de quâ Joſu. XV. 58.) & bellum Judæis inferret: ipſe autem Rex perſequebatur Tryphonem. [*Ibid.* 38,39.]

Cendebæus Jamniam adveniens, cœpit Judæam invadere & captivum ducere populum & occidere: extructâque Cedrone (vel Gedore,) collocavit ibi equites & copias peditum, qui excurſionibus vias Judææ infeſtarent; quemadmodum præceperat ei Rex. [*Ibid.* 40,41.]

3866 Aſcendens Johannes (Hyrcanus) de Gazaris nuntiavit Simoni patri ſuo quæ à Cendebæo gerebantur: qui ſenio jam fractus, duobus ſenioribus filiis ſuis Judæ & Johanni belli curam commiſit. Illi delectis ex regione 20 millibus bellatorum & equitibus profecti ſunt contra Cendebæum, & pernoctârunt in opido natali ſuo Modin. Inde manè ſurgentes profecti ſunt in campum, ubi eis occurrit copioſus adverſariorum exercitus: ſed interjectus erat torrens inter ipſos. Johannes prior vadum ingreſſus eſt, ducémque populus celeriter ſecutus eſt: quem ita diviſit, ut equites in medio peditum poſiti, eos protegerent, & viciſſim protegerentur ab ipſis, contra ingentem adverſariorum equitatum. Clanxerúntque ſacris tubis, fuſóque Cendebæo & ejus exercitu ceciderunt ex illis ſaucii multi; ex reſiduis verò alii in munitionem quam Cendebæus extruxerat, alii aliò fugerunt. Quos Johannes perſecutus eſt (fratre ejus Judâ vulnerato) uſque ad turres quæ in agris Azoti, circiter duo hominum millia occidit: ſuccenſíſque turribus illis, incolumem in Judæam reduxit exercitum. [I *Macc.* XVI. 1,—10.]

Tryphon poſtremò ad populares ſuos Apameam ſe recepit. Quo tempore contigiſſe videtur quod de eo Frontinus. [*libro* 2. *Stratagem. cap.* 13.] *per totum iter fugientem pecuniam ſparſiſſe, eâque ſectantes Antiochi equites moratum, effugiſſe.* Apameâ verò vi captâ interfectum eſſe Tryphonem, triennio poſt captum à Parthis Demetrium, Joſephus ſignificat. [*lib.* 13. *cap.* 12.] Ab Antiocho magno cum labore tandem interfectum, Appianus; [*Syriac. pag.* 132.] in quodam caſtello incluſum, ad mortem ſibi conſciſcendum adactum fuiſſe, ſcribit Strabo. [*lib.* 14. *pag.* 668.] Ex Orthoſiâ fugatum, in ignem inſilientem periiſſe, refert Georgius Syncellus. 4576 138

In Ægypto militiæ præfectus Hierax, cùm & rei bellicæ ſcientiſſimus, & in congreſſibus admodum popularis ac præterea eximiâ animi magnitudine eſſet, Ptolemæi Phyſconis imperium ſuſtinuit. Nam

cùm

cùm Ptolemæus pecuniæ inopiâ premeretur, militésque ſtipendiis fraudati deficere ad Galæſtem parati eſſent, ipſe ex ſuâ pecuniâ numerato militibus ſtipendio ſeditionem pacavit. Regem verò ipſum Ægyptii prorſus deſpiciebant; cùm viderent & in ſermonibus puerilem, & effuſum in fœdiſſimas libidines, & ob intemperantiam effœminato corpore eſſe. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. H. Valeſii, pag.* 361, 362.]

In Aſiâ Pergamenâ, Attalum Philadelphum fratrem Eumenis longo otio & pace diſſolutum Philopœmen amicorum unus gubernabat: ita ut Romani ſubinde per jocum quærerent ex his qui ex Aſiâ navigabant, Rexne apud Philopœmenem aliquid poſſet. [*Plutarch. in lib. An ſeni ſit gerenda Reſpub.*] Nec tamen Attalus filiorum ſuorum ulli regnum relinquere voluit; ſed Eumenis fratris filio, cujus tutela ipſi commiſſa fuerat, virilem ætatem adepto vivus diadema impoſuit Regíſque nomen detulit. [*Id. in Apophthegmat. & in lib.* περὶ φιλαδελφίας.]

Poſt mortem patrui Attali, Attalus Philometor cognominatus, quem ex Stratonicâ filiâ Ariarathis Cappadocum regis Eumenes ſuſtulerat, per quinquennium regnum Pergamenum obtinuit. [*Strabo, lib.* 13. *pag.* 624.]

Hic acceptum regnum cædibus amicorum & cognatorum ſuppliciis ſtatim fœdavit; nunc matrem anum, nunc Beronicen ſponſam maleficiis eorum necatam confingens. [*Juſtin. lib.* 36. *cap.* 4.] Cúmque ex paternis amicis potiſſimos ac nobiliſſimos inſidiarum adverſus ſe ſuſpectos habuiſſet, cunctos è medio tollendos ſibi eſſe ſtatuit. Delectos igitur ex barbaris ſtipendiariis cruentiſſimos quoſque & pecuniæ avidiſſimos in cellis quibuſdam palatii abſcondit, móxque accerſitis in regiam ex omni amicorum numero iis quos maximè ſuſpectos habebat, cunctos barbarorum miniſterio interfecit; ac confeſtim liberos uxoréſque eorum eódem ſupplicio affici mandavit. Cæteros verò amicos, qui aut militaribus copiis aut civitatibus præerant, partim per fraudem & inſidias ſuſtulit, partim comprehenſos cum omni familiâ obtruncavit. Itaque cùm ob crudelitatem non ſubditis modò ſed etiam finitimis omnibus inviſus eſſet, cuncti ex ejus ditione rerum novarum deſiderio erecti erant. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 370.]

3867 Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumpſit, barbam capillóſque in modum reorum ſummiſit, non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere: prorſus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. [*Juſtin. lib.* 36. *cap.* 4.]

Attalus dimiſſâ regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, cáque omnia veneni ſucco infecta velut peculiare munus amicis mittebat. [*Id. ibid.*] Neque tantùm hyoſcyamum & helleborum, ſed etiam cicutam & aconitum & doryenium ipſe in hortis regiis ſeminabat & plantabat: liquoréſque & ſemina & fructus horum elaborabat cognoſcere, ac ſuo quæque tempore colligere. [*Plutarch. in Demetrio.*] Libros quoque de agri-

4577 137

culturâ

culturâ eum ſcripſiſſe, à Varrone [*de re ruſtic. lib.* 1. *cap.* 2.] Columellâ, [*lib.* 1. *cap.* 1.] & Plinio, [*lib.* 18. *cap.* 3.] docemur.

Antiochus Sidetes civitates, quæ initio fraterni imperii defecerant ſummâ induſtriâ perſecutus eſt; domitáſque rurſus regni terminis adjecit. [*Juſtin. lib.* 36. *cap.* 1.]

3868 Ptolemæus Euergetes II. ſive Phyſcon multos Alexandriæ cives, qui eum in regnum vocaverant, jugulavit; & non paucos eorum qui cum fratre ipſius (Philometore, quo cum ſimultates habuerat) pubeſcentes adoleverant in exilium egit. Cædíſque licentiâ peregrinis militibus datâ, omnia ſanguine quotidie manabant. [*Juſtin. lib.* 38. *cap.* 8. *Athenæus lib.* 4. *cap.* 24. *fin.*] Ipſam quoque ſororem ac conjugem Cleopatram, filiâ ejus virgine per vim ſtupratâ & in matrimonium adſcitâ, repudiavit. Quibus rebus territus populus in diverſa lapſus eſt, patriámque metu mortis exul reliquit. Solus igitur in tantâ urbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cùm regem ſe non hominum ſed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos ſolicitavit. [*Juſtin. ibid.*] Atque hinc urbes inſuláſque replevit grammaticis, philoſophis, geometris, muſicis, pædagogis, pictoribus, medicis, & aliis multis artificibus; qui ob inopiam ea docentes quæ ſcirent, multos viros eximios effecerunt. Cúmque jam, ob continuos bellorum motus qui Alexandri ſucceſſorum temporibus exarſerunt, ἐγκυκλοπαιδεία defeciſſet ac exoleviſſet; hâc occaſione diſciplinarum omnium renovatio rurſus facta eſt. [*Athenæus, ut ſuprà.*] 4578 136

P. Scipio Æmilianus (qui everſâ Carthagine cognomentum *Africani* obtinuit) Spurius Mummius & L. Metellus, legati à Romano Senatu ad inſpicienda ſociorum regna & urbes & res eorum componendas miſſi, Ægyptum, Syriam, Aſiam, Græciam, ſedulò perluſtrârunt. [*Cicero, in Somnio Scipionis. Strabo, lib.* 14. *pag.* 669. *Juſtin. lib.* 38. *cap.* 8. *Plutarch. in Apophthegmat. Athenæus, lib.* 6. *cap.* 8. *& lib.* 12. *cap.* 27.] Nobilem hanc legationem P. Scipionem *ante cenſuram* obiiſſe, ſcribit in *Lucullo* Cicero; poſt cenſuram & paulo ante ſecundum Conſulatum eam contigiſſe, idem in Scipionis Somnio ſignificat: *poſt duos* verò *Conſulatus, totidémque ſuæ præcipuæ gloriæ triumphos*, Carthaginienſem & Numantinum, legatione hâc eum functum fuiſſe affirmat Valerius Maximus. [*lib.* 4. *cap.* 3.] Polybius, qui Numantinum bellum peculiari opere (ut ex Ciceronis lib. 5. ad familiar. epiſt. 12. notum eſt) deſcripſit, etiam hujus legationis meminit; (ut ex Athenæo, lib. 6. cap. 8. & Suidâ in voce βάρβ. collato cum Diodori Siculi legat. 32. intelligimus:) non aliâ ad operis inſtituti rationem occaſione magis accommodatâ, quàm quòd legatione illâ peractâ, Scipio ad finem bello Numantino imponendum miſſus fuerit. Eámque ob cauſam, è tribus variantibus ſententiis mediam nobis hîc amplecti libuit.

Scipio in legatione hâc ex amicis non *Caium Lælium* (ut in vitiatis Aurelii Victoris de viris illuſtr. cap. 58. exemplaribus legitur) ſed *Panætium philoſophum*, unum omnino comitem ſecum aſſumpſit. [*Cicero, in Lucullo. Plutarch. in Apophthegmat. & libello de philoſophando cum Principib. ex hiſtoriâ Poſidonii.*] Cui *Poſidonius Stoicus* ab Athenæo

[*lib.* 12.

[*lib.*12. *cap.*27.] perperam adjungitur; ætate (ut suo loco apparebit) longè posterior. Servos *quinque* solos secum Scipio duxit, testibus Posidonio & Polybio; (ex quibus corrigendus & Valerius Maximus qui *septem*, & Aurelius Victor qui *duos* illi assignant:) atque de his uno in peregrinatione mortuo, alium potens emere, domum scripsit, ut alius sibi in illius locum Româ mitteretur. [*Athenæ. lib.*6. *cap.*8. *Plutarch. in Apophthegmat.*] Itaque cùm per socios & exteras gentes iter faceret, non mancipia ejus, sed victoriæ numerabantur: nec quantum auri & argenti, sed quantum amplitudinis pondus secum ferret, æstimabatur. [*Valer. Maxim. lib.*4. *cap.*3.]

3869 Peregrinis edicto Ptolemæi Euergetæ Alexandriam confluentibus, legati Romanorum eò appulerunt. [*Justin. lib.*38. *cap.*8.] Ubi cùm Scipio navi egressus capite veste cooperto procederet, circùm curritantes Alexandrini rogaverunt ut retegeret faciem, desiderióque ejus videndi captis spectandam præberet: vocémque & plausum eo impetrato sustulerunt. [*Plutarch. in Apophthegmat.*]

Rex verò legatis obvius procedens, ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & staturâ brevis, & saginâ ventris non homini sed belluæ similis. Quam fœditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat; prorsus quasi æstu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Sic enim, ex Trogo Pompeio, Justinus [*lib.*38. *cap.*8.] hominem depinxit: quem ex Possidonii Stoici Historiarum libro 7° ita nobis exhibuit Athenæus, [*lib.*12. *cap.*27.] Natali Comite interprete. *Corpus ob delicias crassitudine corruptum fuerat, & à ventris magnitudine, quem circumdare difficile erat omnino. Ob quæ vestem talarem manicas ad tales usque habentem induerat: neque unquam pedestris incedebat, nisi propter Scipionem.* Cujus ambulationem cùm Rex ob ignaviam & molliciem corporis ægrè magno nisu æquaret; Scipio Panætio in aurem insusurravit. *Jam nunc Alexandrini fructum vestræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos Regem viderint deambulantem.* ut in Apophthegmatibus refert Plutarchus. Ex quo perspicitur, quàm rectè Dalechampius Athenæi interpres verba illa, πεζὸς μηδέποτε πεζὸς, εἰ μὴ μετὰ Σκιπίωνος, reddiderit: *Pedibus ille nunquam ex regiâ prodibat, sed perpetuò scipione subnixus.*

Rex opulentis conviviis legatos excepit, & circumducens ostendit eis tum palatia tum reliquam regiam gazam. Illi autem virtute præstantes, cibis quidem modicis & ad sanitatem conducentibus usi, opulentum illum apparatum, ut qui animum simul & corpus corrumperet, contemnebant: obiter verò & quasi nullius pretii essent intuentes ea quæ à Rege in admiratione habebantur, quæ considerationé suâ digna erant accuratè observabant; urbis situm & amplitudinem, & quæ circa Pharum erant peculiaria. Memphin deinde navigantes, regionis bonitatem, Nili opportunitates, urbium multitudinem, infinitas incolarum myriadas, Ægypti munitionem, totámque regionis excellentiam, quàm bene ea esset ad imperii & securitatem & magnitudinem comparata, considerabant. Mirati denique Ægyptum incolentium multitudinem & locorum commoditates, maximum in eâ imperium constitui potuisse censebant, si idoneos Dominos regnum

illud nactum fuisset. Deinde, rebus Ægypti lustratis, in Cyprum, atque inde in Syriam sunt profecti. [*Diodor. Sicul. legat.* 32.]

Mithridati Euergetæ regi Pontico natus est Mithridates ille magnus, qui *Dionysius* sive *Bacchus* cognominatus est, & *Eupator*. Unde & urbi à se conditæ *Eupatoriæ* nomen dedit. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 176. & 251.] In urbe verò Sinopensi & natus & educatus est: quam idcirco in eximio honore ille habuit, capitque totius regni fecit. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 545.]

Quo genitus Mithridates est anno, ingens Cometes effulsit. [*Justin. lib.* 37. *cap.* 2.] non alius profectò quàm ille, cujus in Naturalium quæstionum lib. 7. cap. 15. Seneca ita meminit. *Attalo regnante, initio Cometes apparuit modicus: deinde sustulit se diffuditque, & usque in æquinoctialem circulum venit; ita ut illam plagam cæli, cui lactea nomen est, in immensum extentus aquaret.* Mithridati enim, cum Eutropio [*lib.* 6.] & Orosio, [*lib.* 6. *cap.* 5.] qui Livium sequi solent, annos vitæ 72 tribuimus. Si enim, cum Appiano, [*pag.* 249.] annos tantùm 68 aut 69 vixisse dixissemus: post extinctum Attalum, non eo regnante, Cometes ille apparuisset.

Simon Judæorum Pontifex & ethnarcha, circumiens Judææ civitates & administrationis earum curam gerens, unà cum filiis suis Mattathiâ & Judâ Jerichuntem descendit anno regni Græcorum 177°, mense undecimo, qui Sabat vocatur. Ibi excepit eos Ptolemæus Abubi filius, Simonis Pontificis gener, in Doc castello quod munierat. Hic à socero suo Jerichuntinæ provinciæ præpositus, cùm divitiis abundaret, proprio nomine imperium regionis obtinere cupiebat. Simonem igitur cum filiis lauto convivio excipiente illo in præsidiariâ domo, ubi largiùs illi bibissent, sicarii quos absconderat armati cum eo ingressi, Simonem & duos filios & quosdam ex famulis ipsius perfidè trucidârunt. [I *Macc.* XVI. 11,—17.] Simonem insidiis generi sui Ptolemæi in convivio cæsum fuisse, quum octo omnino annos Judæis præfuisset, refert Josephus. [*lib.* 13. *cap.* 14.] Nos, post mortem fratris Jonathanis, per annos 8 & menses 3 circiter, summo Pontificatu functum illum fuisse, ex Maccabaicâ Historiâ colligimus. 4579 135

Ptolemæus statim de perpetrato scelere Antiochum Sidetem regem certiorem fecit; petens ab eo exercitum in auxilium, ut ei regionem & urbes Judæorum in manus traderet. [I *Macc.* XVI. 18.] Quæ tam subita enunciatio patrati criminis, promissóque tradendæ regionis, non levem ingerit suspicionem totum hoc facinus non ignaro Rege fuisse susceptum; & ab eodem dignitatem quam iste proditor ambiebat illi in pretium sceleris priùs fuisse promissam: quemadmodum in Annalium suorum Epitome observat Jacobus Salianus. Quò & illud spectat, quod in Prologo libri 36 Trogi Pompeii legitur: *Antiochum, interfecto Hyrcano, Judæos subegisse.* filii *Hyrcani* nomine, pro patris *Simonis*, per errorem substituto. sicut vice versâ Eusebius in Chronico, subactæ ab Antiochò illo Judææ historiam tangens, eum *ad conditiones Pontificem Simonem compulisse* scripsit: patris *Simonis*, pro filii *Hyrcani* nomine posito.

Misit

Misit & alios sicarios perfidus Ptolemæus Gazaram, ut incautum Johannem (Hyrcanum) è medio tollerent: & Chiliarchos (Judaicæ militiæ sub Johanne duces) per litteras ad se accersivit, magnorum munerum pollicitatione eos ad se alliciens. Et alios misit qui occuparent Hierosolymam & montem Templi. Præcurrens autem quidam Gazaram, nunciavit Johanni periisse patrem & fratres ipsius, nec non missos esse quiipsum quoque occiderent. Quo tam tristi nuncio etsi consternatus est animo, meditatum tamen sicariorum scelus antevertit, & occidit eos. Atque ita Pontifex est factus post patrem suum. [1 *Macc.* XVI. 19—24.]

Hîc primus liber Maccabæorum desinit, XL annorum historiam complexus. Quam Josephus deinde continuans, à narratione parum probabili ducit initium. Ait enim, Johannem Hyrcanum maturè in urbem refugisse, & à populo receptum esse; excluso Ptolemæo, per aliam portam ingredi volente. Johannem sacris operatum, eduxisse contra Ptolemæum exercitum, eúmque in arce Dagon supra Jerichuntem sitâ obsedisse. Quam cùm expugnare niteretur, Ptolemæum Johannis matrem & fratres duos, quos intus detinebat, in mœnia productos flagris acerrimè cædi jussisse, minitantem eosdem præcipites dare nisi ab oppugnatione desisteretur. Eorum commiseratione motum Johannem, ilicò in primis conatibus elanguisse: ac licèt forti mater animo, filio ne molliretur affectibus, sed ultionem de proditore persequeretur, suadere non cessaret: nihilominus quoties eam verberari conspiciebat, toties materno victum affectu, oppugnationis impetum remittere coactum esse. Donec superveniente anno Sabbatico, quo Judæis cessare ab operibus sicut die septimo moris est; liberatus à bello Ptolemæus, occisis Hyrcani matre ac fratribus, fugit ad Zenonem cognomento Cotylam, qui urbis Philadelphiæ tum erat tyrannus. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 2. *& lib.* 13. *Antiquit. cap.* 14, 15.]

Quæ omnia, ex personarum, temporis, & loci consideratione in 6° Annalium suorum tomo Salianus multiplicis vanitatis coarguit. [*ad ann. Mundi* 3919. §. 5, 6, 7. & 3920. §. 5, 6.] ubi rectè etiam monet; anno Sabbatico belli administrationem, aut obsidiones urbium, aut propugnationes, nusquam in lege Domini Judæis fuisse prohibitas. Cui & nos hoc addimus: præsentem quidem annum, revera fuisse Sabbaticum; non tamen post, sed 4 mensibus ante Simonis cædem illum cœpisse, ineunte videlicèt æræ Contractuum anno CLXXVII. ut ex annorum Sabbaticorum serie, ad hæc usque tempora ab ipsis Judæis retentâ, apparet.

Anno 43 tertiæ Periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Mechir die 29 (Juliani Martii 24 ineunte) post mediam noctem, Æquinoctium vernum ab Hipparcho est observatum. [*Ptolem. lib.* 3. *cap.* 2.] Et desinente eodem ejusdem Periodi anno, Solstitium æstivum ab eodem est observatum. [*Id. ibid.*]

Antiochus Sidetes, anno regni sui 4 (desinente) & Hyrcani primo (ineunte) in Judæam duxit exercitum; vastatísque agris, Hyrcanum in urbem Hierosolymitanam compulit: eámque septenis castris cinxit,

toto ſcilicèt exercitu in ſeptem partes diviſo, ad obſtruendos omnes aditus exceſſúſque obſeſſorum. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 16.]

Scipio Africanus & cæteri Romani legati, plurimas orbis partes peragrantes, ſummo omnium ſtudio & favore ubique excepti ſunt. Ubi controverſiis componendis operam dantes, hos quidem inter ſe reconciliabant, alios ut æqua concederent ſuadendo inducebant; impudenter verò reſiſtentes neceſſitate commpellebant, & quorum cauſæ judicatu erant difficiles ad Senatum remittebant. Atque ita cum Regibus & populis verſati, antiquâ inter omnes amicitiâ & ſocietate renovatâ, domum reverſi ſunt; his quos inviſebant legatos Romam mittentibus, & Senatum quòd tales ad ſe viros allegâſſent collaudantibus. [*Diodor. Sicul. legat.* 32.]

Obſidio Hieroſolymitana, propter firmitatem mœnium & propugnantium fortitudinem, diutiùs protracta eſt. Poſtremò ad ſeptentrionalem muri partem, quà planior erat aditus, excitatis centum turribus quæ ſurgebant uſque ad tertiam contignationem, impoſitíſque in eas cohortibus, quotidie Antiochus tentabat mœnia: duplicíque foſſâ longâ ſimul & latâ cinctis Judæis præcluſit omnem exitum. Illi contrà crebrò excurſantes, ſi fortè negligentiùs cuſtodiri caſtra offenderent, afficiebant hoſtem clade aliquâ: quòd ſi paratos ad reſiſtendum invenirent, recipiebant ſe in tutiora facilè. [*Joſeph. lib.* 13 *cap.* 16.]

Hyrcanus, poſtquam cognovit ſibi obeſſe ſuorum multitudinem, quòd inutiliter abſumerentur ad victum neceſſaria, infirmiorem turbam ejecit extra mœnia; ſolis retentis qui ob vigorem ætatis ad pugnam erant idonei. Antiochus autem excluſos vetabat progredi; ita ut miſerabiliter circum mœnia oberrantes inediâ conficerentur. [*Id. ibid.*]

3870 Cùm ſuperveniſſet feſtum Scenopegiæ, miſeratione ſuorum excluſi illi rurſus in urbem recepti ſunt. Antiochus etiam rogatus ut gratiâ feſti ſeptem dierum inducias concederet, non illud modò illis indulſit, ſed etiam tauros auratis cornibus, & pocula tam aurea quàm argentea omni aromatum genere referta, uſque ad portas cum pompâ deduxit: traditíſque Judæorum ſacerdotibus victimis, & epulo exercitui præbito, in caſtra rediit. [*Id. ibid. cum Plutarcho, in Apophthegmatib.*]

Cùm ſub occaſum Pleiadis delati imbres obſidentibus aquam (cujus penuriâ antè laborabant) abundè ſuppeditarent, & anno Sabbatico jam finito Judæis à ſemente faciendo cohibitis certiſſimum famis periculum immineret: Hyrcanus, conſideratâ Antiochi æquitate & pietate, legatos ad eum miſit, rogantes ut liceat ſibi patriis vivere legibus. Regis verò amicorum plures illi ſuadebant, ut violenter urbem dirueret, & totam Judæorum gentem ut inſociabilem & inſtitutis à reliquis omnibus diſcretam internecione deleret; vel ſaltem ut leges eorum diſſolveret, & vitæ inſtitutionem mutare cogeret. Sed Rex, ut erat magnanimus moribúſque manſuetus, horum conſilio rejecto & Judæorum pietate comprobatâ imperavit ut obſeſſi arma ſibi traderent, Urbis muros deſtruerent, vectigalia Joppes cæterarúmque

rúmque extra Judæam urbium ſolverent, & inſuper præſidium reciperent: promittens pacem eis ſe daturum his conditionibus. Aſſenſerunt illi ad omnia, excepto præſidio; quòd vitarent exterorum conſuetudinem. Quod ne reciperent, maluerunt Regi dare obſides & inter eos ipſius Hyrcani fratrem, atque 500 talenta inſuper; quorum 300 mox repræſentata ſunt. Dejectáque mox loricâ quæ impoſita erat mœnibus, ſoluta eſt obſidio, & Judæi à criminationibus liberati. [*Joſeph. ibid. cum Diodoro Siculo, lib. 34. in Bibliothecâ Photii, cod. 244.*]

Hyrcanus aperto ſepulchro Davidis, qui olim regum omnium fuerat ditiſſimus, tria millia talentorum inde abſtulit: quibus pecuniis fretus, primus Judæorum alere peregrina cœpit auxilia. Ita Joſephus: [*lib. 1. Belli cap. 2. lib. 3. Antiquit. cap. 12. & lib. 13. cap. 16. & lib. 16. cap. 11.*] de quo videnda cenſura Saliani, tomo 6° Annalium; ad annum Mundi 3921. §. 8, 9.]

Anno Hyrcani primo Matthias cognomento Aphlias, Simonis Pſelli filius, Sacerdos è vice Joaribi, ex Jonathanis ſummi Pontificis filiâ Matthiam cognomento Curtum ſuſcepit, Joſephi hiſtorici abavum; ut ipſe initio libri de Vitâ ſuâ indicat.

P. Africano & C. Fulvio Conſulib. ſervile bellum in Siciliâ ortum eſt. [*Liv. lib. 56. Julius Obſequens, de prodigiis.*] Cujus belli initium fuit Eunus ſervus quidam Syrus in urbe Apameâ natus, vir magicis incantationibus & circulatoriis præſtigiis deditus. Hic Deorum, in ſomnis primùm deinde & vigili apparentium, afflatu res futuras ſe didiciſſe ſimulabat. Cùm autem in multis vaticinationibus mendax comperiretur, interim tamen caſu eventus verè prædictionibus ejus reſponderent, & falſa quidem ejus vaticinia nemo coargueret, vera autem cum applauſu diligenter notarentur: hominum opinio de eo indies augebatur. Poſtremò, fanatico furore ſimulato, dum Syriæ deæ cæremonias jactat & eam ſibi in ſomnis apparentem regiam dignitatem promiſiſſe fingit, ad libertatem & arma ſervos quaſi numinum imperiò concitavit: ídque ut divinitus fieri probaret, in ore abditâ nuce quam ſulphure & igne ſtipaverat, leniter inſpirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primùm duo millia ex obviis ad eum traxit: mox verò, jure belli refractis ergaſtulis, 40 ampliùs millium fecit exercitum. Rex deinde Eunus à ſervis creatus, impoſito capiti diademate, & uxore (quæ & ipſa Syra erat, ejúſque civis) declaratâ reginâ, ex eorum qui prudentiâ cæteris antecellere videbantur, aliquot ſibi conſiliarios delegit: ſeipſum Antiochum, ſocios verò ſuos deficientes Syros nominans. Horum proſperis ſucceſſibus motus Cleon alter ſervus, natus in Ciliciâ haud procul monte Tauro, latrociniis à puero aſſuetus, alium ſervorum contraxit exercitum: & nudo Euni mandato illi ſe ſubmiſit, ſub illo ut rege imperatoris munia obiens; cùm militum propriorum quinque (vel, ut in epitome Livii legitur, 70) millium haberet exercitum. Quod factum fuit 30 ferè à defectione diebus. Hoc bellum cùm opprimi à Prætoribus minimè valuiſſet, C. Fulvio Conſuli mandatum eſt. [*Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii Bibliothecâ, cod. 244. & Excerptis H. Valeſii, pag. 369, 370. Liv. lib. 56.*

4580 | 134

Florus, lib.3.cap.19.] Hócque exemplo, tum aliis nonnullis in locis similis servorum facta est defectio, tum in Delo insulâ. [*Diodor. ut supr.*] in quâ tanta mancipiorum erat officina, ut eorum myriadas uno die & accipere posset & distrahere. ut etiam proverbium extiterit: *Mercator appelle navim, expone, omnia illicò vendideris.* [*Strabo, lib.14. pag.668.*]

Scipio Africanus, Consulum alter, ad Numantinum bellum conficiendum in Hispaniam profectus est. Quò magnificentissima dona ad eum ex Asiâ regem Attalum misisse, in Ciceronis oratione pro Dejotato legimus: quæ Africanus acceperit, inspectante exercitu. Cui simile de Antiocho Sidete, in Livii libri 57i epitome hoc ipso tempore memoratum reperîtur. *Scipio ampliſſima munera sibi ab Antiocho rege Syriæ missa, cùm cetare aliis imperatoribus Regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit: eáque omnia referre quæstorem in publicas tabulas jußit; ex iis viris fortibus munera se daturum* professus.

3871 Attalus, ultimus Asiæ Pergamenæ rex Philometor dictus, cùm 4581 133
ærariæ artis fabricæ se tradidisset, cæteríque fingendis & ære fundendo procudendóque delectaretur; matri sepulchrum facere instituit: cui operi intentus, morbum ex Solis fervore contraxit, & septimo die decessit. [*Justin. lib.36.cap.4.*]

Eudemus Pergamenus Attali testamentum Romam attulit; & Pergamenum diadema regium atque purpuram Tiberio Graccho tribuno plebis tradidit. [*Plutarch. in Tib. Graccho.*] In testamento scriptum fuerat: POPULUS ROMANUS BONORUM MEORUM HÆRES ESTO. In bonis autem Regis ipsum etiam regnum populus Romanus connumerans, provinciam non bello & armis, sed testamenti jure retinebat. [*Florus, lib.2. cap. 20.*] cùm testamento Attali regis Asia ita legata populo Romano fuerit, (si tamen legata) ut libera esse deberet. [*Liv. lib.59.*] Romani certè de *simulato impio testamento* accusantur in Mithridatis ad Arsacem epistolâ, apud Sallustium libro Historiarum 4°. neque jure eos factos Attali hæredes, occultè notat ipse Horatius; ut observavit Acron ad illud Odæ 18 libri 2i Carminum,

——neque Attali
Ignotus hæres regiam occupavi.

Tiberius Sempronius Gracchus gratiam populi pretio appetens, latâ lege agrariâ quæ ab ipso *Sempronia* est dicta, censoriam Asiæ locationem constituit; ut agri nempe illius à Populi Romani censoribus locarentur: atque ambitiosè ad populum legem promulgavit; ut civibus, qui Semproniâ lege agrum accipere deberent, pecuniâ Attali advectâ, ad agrum colendum instrumentúmque rusticum divideretur. De urbibus verò quæ regni Attali fuissent, negavit quicquam ad curam Senatus pertinere; sed de iis ad concilium se populi relaturum. [*Cicero, Verrin.2. Liv.lib.58. Plutarch.in Tib.Graccho. Oros. lib.5.cap.8.*] Sed cùm in Comitiis tribunitiis eâ æstate habitis, ut ipse tribunus plebis subsequenti anno permaneret, authore P. Cornelio Nasicâ Pontifice Max. in Capitolio occisus est. [*Appian. Bell. Civil. lib. 1. pag.358.*] Scævolâ & Pisone Consulib. [*Ascon. Pedian. in*

Ver-

Verrin. 2.] eâdem ætate, quâ & Attalus mortuus est.

3872 Aristonicus mentitus regiæ stirpis originem, ut ait Velleius Paterculus, revera Eumenis regis filius & Attali defuncti frater, non justo tamen matrimonio, sed ex pellice Ephesiâ citharistæ cujusdam filiâ genitus, velut paternum regnum Asiam invasit: urbésque regibus parêre consuetas, partim facilè follicita vi, paucas quæ metu Romanorum tradere se ei nolebant, vi recepit. [*Liv. lib.* 59. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 4. *Strabo, lib.* 14. *pag.* 646. *Flor. lib.* 3. *cap.* 20. *Justin. lib.* 36. *cap.* 4. *Plutarch. sub fin. Vitæ T. Q. Flaminini. Appian. Bell. civil. lib.* 1. *pag.* 360. *& Mithridatic. pag.* 212. *Eutrop. lib.* 4.]

Leucas opidulum ad defectionem primùm ille pertraxit. Inde autem est ejectus, cùm eum Ephesii apud Cumam navali pugnâ vicissent. [*Strabo, ut supr.*]

Profectus Aristonicus in mediterranea, celeriter multitudinem pau- 4582 132
perum & servorum ad libertatem evocatorum coëgit, quos Heliopolitas appellavit. [*Id. ibid.*] Servi enim ob sævitiam dominorum ei se adjunxerunt; multásque urbes maximis cladibus affecerunt. [*Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii. pag.* 362.] Ac primùm Thyatira invasit Aristonicus, deinde Apolloniadem occupavit, pòst alia adortus est castella. [*Strabo, ut supr.*] Myndum, Samon, Colophonem, vi cepit. [*Florus, lib.* 2. *cap.* 20.]

Contra eum statim urbes copias miserunt: & Nicomedes rex Bithyniæ, Ariarathes Cappadociæ, Pylæmenes Paphlagoniæ, & Mithridates Ponti, Romanis adversus eum auxilia tulerunt. Quinque deinde Romani legati advenerunt. [*Strabo, ut supr. cum Justino, lib.* 37. *cap.* 1. *& Eutropio, lib.* 4.]

Anno 38°, sub rege Euergetâ (II. sive Physcone, à tempore quo simul cum fratre Philometore regnare cœpit, regni ipsius epochâ deductâ, de quâ suprà ad ann. Mund. 3835.) Jesus filius Sirach Hierosolymitanus in Ægyptum veniens, ibíque commoratus, librum avi sui Jesu, Græcis *Panareton* & *Ecclesiasticum* dictum, ex Hebræo sermone in Græcum transtulit: ut ipse in Versionis suæ Prologo indicat. Quem librum etiam Hebraicum se vidisse refert Hieronymus in epist. 115. prænotatum; *Parabolæ Jesu filii Syrach.*

P. Rupilius, ex publicano Siculo Consul factus, bellum servile in Siciliâ confecit. [*Liv. lib.* 59. *Ascon. Pedian. in* 4. *Verrinam. Valer. Maxim. lib.* 2. *cap.* 7. *& lib.* 6. *cap.* 9.] Tauromenium obsidens, Comanum Cleonis fratrem ex urbe fugientem cepit; & demùm arce à Sarapione Syro proditâ, fugitivos omnes in urbe repertos, cruciatibus priùs affectos præcipitavit. Inde Ennam profectus, cùm Cleonem Imp. urbe egressum, ac heroicâ quâdam fortitudine, prælium vulneribus confodisset, eam quoque urbem proditione cepit. Eunus autem defectorum rex, assumptis sexcentis, ad loca quædam præcipita fugâ se recepit. Et cùm præ timiditate in quasdam speluncas confugisset, unâ cum quatuor ex suis inde extractus, & in carcerem conjectus, in magnam pediculorum vim resoluto corpore, apud Morgantinam dignum suis temerariis ausis nactus est vitæ exitum. [*Diodor. Sicul. lib.* 34. *in Photii Bibliothec. cod.* 214.]

Anno

3873 Anno Antiochi Sidetæ 2°, ad horam 10 matutinam, menſis Peritii ſive Februarii die 21°, Antiochia in Syriâ terræ motum paſſa eſt: quantum ex Johannis Malelæ Antiochen Chronico colligere poſſumus. 4583 131

L. Valerio Flacco & P. Licinio Craſſo Conſulib. rogatus eſt populus, quem contra Ariſtonicum bellum gerere placeret. Craſſus Conſul & Pontifex maximus Flacco ſuo in Conſulatu collegæ & flamini Martiali multam dixit, ſi à ſacris diſceſſiſſet. Quam multam populus remiſit: Pontifici tamen flaminem parêre juſſit. At ne tum quidem populus Romanus ad privatum detulit bellum; quanquam erat Africanus, qui anno antè de Numantinis triumphaverat: ſed conſuli potiùs Craſſo, quàm privato Africano bellum gerendum dedit. [*Cicero, in Philippicâ* XI.] Atque ita Pontifex maximus, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus eſt. [*Liv. lib.* 59.]

Antiochus Sidetes contra Phraatem, qui fratri Arſacidæ ſive Mithridati in regno Parthico ſucceſſerat, cum exercitu profectus eſt; fratrem ſuum Demetrium Nicatorem repetens. Hunc bis retractum à fugâ Phraates ad uxorem Rhodogunam & liberos in Hyrcaniam remiſerat; nec miſericordiâ motus, nec reſpectu cognationis: ſed quòd Syriæ regnum affectans, uſurus eſſet Demetrio adverſus Antiochum fratrem, prout res vel tempus vel fortuna belli exegiſſet: Antiochus igitur occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, in Mediam adverſus Parthos duxit. [*Juſtin. lib.* 38. *cap.* 9, 10. *& lib.* 42. *cap.* 1. *Liv. lib.* 59. *Athenæus, lib.* 10. *cap.* 12. *& lib.* 12. *cap.* 19. *Appian. Syriac. pag.* 132.]

Sed luxuriæ non minor apparatus, quàm militiæ fuit. Quippe octoginta (*centum* habet Oroſius, *lib.* 5. *cap.* 10.) millia armatorum, ſecuta ſunt CCC (Oroſio, CC) millia lixarum. Ex quibus coquorum, piſtorum ſcenicorúmque major numerus fuit. [*Juſtin. lib.* 38. *cap.* 10.] Antiochus verò quotidie convivarum turbas catervatim ita excipiebat, ut præter ea quæ in menſis abſumebantur & acervatim tollebantur, convivarum quiſque auferret intactam & integram carnem volucrum, quadrupedum, marinorum piſcium, jam præparatam, quibus omnibus plauſtrum oneraretur: deinde è melle concreto dulciarium opus multum, coronáſque multas è thure ac myrrhâ, inſertis ac inculcatis aureis lemniſcorum faſciolis, quæ explicatæ hominis altitudinem æquarent. [*Poſidonius Apamenus, Hiſtoriar. lib.* 14. *apud Athenæum, lib.* 5. *cap.* 9. *& lib.* 12. *cap.* 19.] Ejus cæcam & amentem luxuriam exercitus imitatus, magnâ ex parte aureos clavos crepidis ſubjectos habuit; argenteáque vaſa ad uſum culinæ comparavit: & tabernacula textilibus figillis adornata ſtatuit. Avaro potiùs hoſti præda optabilis, quàm ulla ad vincendum ſtrenuo mora. [*Valer. Maxim. lib.* 9. *cap.* 1. *& Juſtin. lib.* 38. *cap.* 10.]

Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes ſe regnáque ſua, cum execratione ſuperbiæ Parthicæ. Nec mora congreſſioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cùm Babyloniam occupâſſet, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. [*Juſtin. lib.* 38. *cap.* 10.]

In

In hâc expeditione Johannes Hyrcanus Judæorum Pontifex & ethnarcha Antiochum secutus est cum auxiliis: de quo in universali suâ Historiâ hoc retulit Nicolaus Damascenus. *Antiochus erecto tropheo ad Lycum fluvium, ubi Indatem Parthorum ducem profligaverat, ibi hæsit per biduum ob preces Hyrcani Iudæi: quòd in id tempus fortè quædam Iudæorum solennis festivitas inciderat, per quam non licebat eis iter facere.* Pentecoste enim instabat post Sabbatum: quo tempore Judæis iter facere nefas habetur. [*Ioseph. lib. 13. cap 16.*] Johannes deinde, victis *Hyrcanis*, indéque *Hyrcani* adeptus cognomen (uti Eusebio in Chronico, & Severo Sulpicio in libro 2° sacræ Historiæ, est visum) cum gloriâ domum reversus est.

P. Crassus, cùm in Asiam ad Aristonicum regem debellandum consul venisset, tantâ curâ Græcæ linguæ notitiam animo comprehendit, ut eam in quinque divisam genera per omnes partes ac numeros penitus cognosceret. Quæ res maximum ei sociorum amorem conciliavit, quâ quis eorum linguâ apud tribunal illius postulaverat, eâdem decreta reddenti. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7. Quintilian. lib. 11. cap. 2.*]

Cùm idem circumsidere oppugnaréque Leucas opidum pararet, opúsque esset firmâ atque procerâ trabe quâ arietem faceret, quo muros ejus opidi quateret: scripsit ad magistrum ἀρχιτεκτόνα Moleatensium sociorum amicorúmque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, uter major esset eum mittendum curaret. Tum magister ἀρχιτεκτόνων, comperto quamobrem malum desideraret, non uti jussus erat majorem, sed, quem esse magis idoneum aptiorémpue faciendo arieti faciliorémque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari jussit, & quum interrogâsset cur non quem jusserat misisset, causis rationibúsque quas dictitabat spretis, vestimenta detrahi imperavit, virgísque multùm cæcîdit, corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id quod facere jussus est non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat. [*A. Gell. lib. 1. cap. 13.*]

3874 Antiochus Sidetes exercitum suum, propter multitudinem hominum, per civitates in hyberna divisit: quæ annonæ exactione & militum injuriis ab illo alienatæ sunt. [*Justin. lib. 38. cap. 10.*] ubi præ aliis Athenæus Antiochi dux per singula hospitia gravi insolentiâ est usus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 374.*]

P. Crassus Asiæ Proconsul, licèt & suis & regum Bithyniæ, Ponti, Cappadociæ, & Paphlagoniæ maximis copiis adjutus, extremo tamen anni tempore inordinatâ acie prælium conserens victus est, exercitu post plurimam cædem in fugam acto. Ipse verò juxta Leucas à Thracibus, quorum magnum numerum Aristonicus in præsidio habebat, inter Elæam & Smyrnam insidiis exceptus, in hostium potestatem venit. Sed ille memor & familiæ & Romani nominis, virgulam quâ ad regendum equum usus fuerat in custodis sui Thracis oculum direxit: qui vi doloris accensus, latus Crassi ficâ confodit. Ita ille excogitato genere mortis, effugit & dedecus & servitutem. Caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrnæ sepultum. [*Liv. lib.*

lib.59. Vellei Paterc. lib.2. Strabo, lib.14. pag. 646. Valer. Maxim. lib.3. cap.2. Florus, lib.2. cap.20. Justin. lib.36. cap.4. Jul. Obsequens, de prodigiis. Eutrop. lib.4. Oros. lib.5. cap.10.]

M. Perperna Consul, qui successor Crasso veniebat, auditâ illius morte & exercitus Romani clade, raptim in Asiam pervolavit: atque Aristonicum recenti victoriâ feriatum improviso bello adortus, nudatum omnibus copiis in fugam vertit. Cúmque Stratonicen urbem, ad quam ille confugerat, obsidione cinxisset; fame ad deditionem compulit, captúmque in vinculis habuit. [*Liv. Paterc. Strabo. Florus, Justin. Eutrop. Oros. ut suprà; cum Valer. Maximo, lib.3. cap.4.*] — 4584 — 130

Blosius Cumanus, qui post Tiberii Gracchi cædem (quem tanti ille fecit, ut si Capitolio faces subdere ille præcepisset, id exequi sibi turpe non ducturum professus fuerat) Româ ad Aristonicum in Asiam se contulit; cùm res ejus labefactatas cerneret, seipsum interemit. [*Plutarch. in Tib. Graccho.*]

Ante captum Aristonicum, Apollinis Cumani simulachrum lachrymavisse per quatriduum Romæ nunciatum est: quo prodigio aruspices territi, cùm id simulachrum in mare putavissent esse projiciendum, Cumani senes intercesserunt. Tum verò peritiores acciti aruspices responderunt, Græciæ hinc portendi exitium, unde simulachrum deductum esset. Sacrificatum tum à Romanis, donáque in templo posita. [*Jul. Obsequens, de prodigiis. Augustin. de Civit. Dei, lib.* III. *cap.* XI.]

Phrygia à Romanis recepta est. [*Jul. Obsequ. ibid.*]

Phraates Demetrium Nicatorem in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit; ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthiâ revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat. [*Justin. lib.38. cap.10.*]

Cùm gravari se annonæ exhibitione & injuriis militum civitates, per quas Antiochus exercitum in hyberna diviserat, ægrè ferrent, ad Parthos deficiunt; & die statutâ omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cùm nunciata Antiocho essent; auxilium proximis laturus, cum eâ manu quæ secum hyemabat progreditur. [*Id. ibid.*]

In Antiochi tabernaculo hirundines nidum fecerunt: quo prodigio neglecto, prælium ille commisit. [*Jul. Obsequens, de prodigiis.*] Et quidem adversus Phraatem, quem in itinere obvium habuit, fortiùs quàm exercitus ejus dimicavit: ad postremum tamen metu suorum desertus est. [*Justin. ut supra.*]

Primus author fugæ & Antiochi desertor Athenæus fuit: qui delatus ad pagos quosdam quos in hospitiis vexaverat, ab omnibus tecto exclusus est; cunctísque alimenta ei negantibus, huc illuc per regionem vagabundus, tandem fame interiit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag.374,377.*]

Ipsum verò Antiochum in prælio hoc à Parthis occisum, Julius Obsequens, [*lib. de prodigiis,*] Justinus, [*lib.38. cap.10. & 39. cap.1.*] Josephus, [*lib.13. cap.16.*] Eusebius, [*in Chronico,*] & Orosius, [*lib.5. cap.*

cap. 10.] memorant. Victum sibi ipsi manus intulisse, refert Appianus. [*in Syriac. pag.* 132.] Rebus malè gestis, è loco quodam se præcipitem dejecisse, refert Ælianus. [*lib.* 10. *de Animalib. cap.* 34.] Recentiores nonnulli, cum reliquiis exercitus ad Templum Nannææ in Persida concessisse, & quum illud expilare vellet, à sacerdotibus intus lapidibus fuisse obrutum autumant: cum Ruperto Tuitiensi, [*lib.* 10. *de victoriâ verbi Dei, cap.* 6. 16. *&* 24.] hunc illum Antiochum esse existimantes, cujus mentio fit in epistolâ Judæorum Hierosolymitanorum ad fratres Ægyptienses, II *Maccab.* I. 10,—17.

Cùm Antiochum interemptum sepeliret Arsaces, (ita communi Parthicorum regum nomine Phraates est appellatus) hæc dixisse eum author est Posidonius Apamenus, libro Historiarum 16°. [*apud Athenæum, lib.* 10. *cap.* 12.] bibacitatem illius arguentem. *Fefellit te, Antioche, vinum & audacia: sperabas enim magnis poculis regnum te Arsacis ebibiturum.*

Postquam exsequias Phraates regio more Antiocho feciisset, filiam Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cùm turmas equitum festinatò misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno dimissi invenerunt; frustráque omnia conati, ad regem suum reversi sunt. [*Iustin. lib.* 38. *cap.* 10.]

Antiocho in Parthiâ cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus ac restitutus in regnum, cùm omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, non aliter affectum se ostendit, quàm si Parthica ipsius ac fratris bella (quibus alter captus, alter occisus erat) prosperè gessisset. [*Id. lib.* 39. *cap.* 1.]

Post Antiochum Judæi nullum Macedonum regem tulerunt: domesticisque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverunt. [*Id. lib.* 36. *cap.* 1.] Syriæque & Phœniciæ non pauca subegerunt. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 761.] Hyrcanus enim post Antiochi cædem defecit à Macedonibus: jámque nec ut subditus, nec ut amicus ullam illis ferebat opem ampliùs. Quamprimùm verò de morte Antiochi audivit, ad urbes Syriæ duxit exercitum; ratus id quod erat, inventurum se eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur (de quâ I *Maccab.* IX. 36.) non sine labore sexto demum mense vi cepit: deinde Samegam, cum vicinis pagis. [*Iosephi lib.* 13, *cap.* 17.]

Phraates interea, cùm inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Námque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem mercede solicitati, cùm confecto jam bello superveniissent, & calumniâ tardiùs lati auxilii mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. [*Iustin. lib.* 42. *cap.* 1.]

Phraates, cùm adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam patriâ Hyrcanum, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannicâ crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ & vicarii

officii, Babylonios, multáſque alias civitates importunè vexavit. [*Id. ibid.*] Plurimos enim Babylonios, levibus de cauſis ſervituti addictos, cum omni familiâ in Mediam diſtrahendos miſit. Forum quoque & nonnulla delubra urbis Babyloniorum igni tradidit, ac pulcherrima quæque urbis loca evertit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 377.] Hujus Himeri, apud Babylonios & Seleucienſes tyrannidem obtinentis, meminit etiam in 26° Hiſtoriarum libro Poſidonius Apamenus. [*apud Athenæum, lib.* 11. *cap.* 4.] ubi narrat, Lyſimachum Babylonium cœnâ illum unâ cum trecentis aliis excipientem, ſublatis menſis, cuique trecentorum argenteum quatuor minarum poculum, quo ſinguli libaverant, dono præbuiſſe.

In Ægypto Ptolemæus Euergetes II. ſive Phyſcon, quum poſt fratris Philometoris exceſſum annos 15 regnaviſſet, (ut Diodorus Siculus, in Excerptis Valeſii, *pag.* 350. indicat) jam etiam populo peregrino, quem Alexandriam acciverat, ob nimiam ejus crudelitatem inviſus, incenſâ à civibus regiâ, cum Memphite filio, quem ex ſorore Cleopatrâ ſuſceperat, & cum uxore ejuſdem Cleopatræ filiâ, clàm in Cyprum profugit. Cúmque Cleopatræ, ſorori & repudiatæ ipſius conjugi, regnum à populo datum eſſet: ille, contracto mercenario exercitu, bellum ſorori pariter ac patriæ intulit. [*Liv. lib.* 59. *Jul. Obſequens, de prodigiis. Juſtin. lib.* 38. *cap.* 8. *Oroſ. lib.* 5 *cap.* 10.]

3875 Johannes Hyrcanus Sicima cepit & Garizim; atque templum Cuthæorum diruit, poſt annos 200 quàm à Sanaballete illud extructum fuerat. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 17.]

M. Perperna Ariſtonicum Attalicáſque gazas, hæreditarias populi Romani, navibus impoſitas Romam deportari curavit. Quod ægrè ferens ſucceſſor ejus Manius Aquilius Conſul, ad eripiendum Ariſtonicum Perpernæ, veluti ſui potiùs triumphi munus eſſe deberet, feſtinatâ velocitate contendit. Sed contentionem mors Perpernæ diremit; quì rediens, apud Pergamum correptus morbo diem obiit. [*Strabo, lib.* 14. *pag.* 646. *Valer. Maxim. lib.* 3. *cap.* 4. *Juſtin. lib.* 36. *cap.* 4. *Eutrop. lib.* 4. *Oroſ. lib.* 5. *cap.* 10.]

Aquilius Conſul Aſiatici belli reliquias confecit, mixtis veneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. Quæ res ut maturam, ita infamem fecit victoriam. [*Florus, lib.* 2. *cap.* 20.] 4585 129

Aſiaticorum plerique, qui per quadriennium Ariſtonico contra Romanos opem tulerunt, metu compulſi ad officium redierunt. [*Sylla, apud Appian. in Mithridatic. pag.* 212.] Atque ita Lydia ſedes antiqua regnorum, Caria, Helleſpontus, ac Phrygiæ, in poteſtatem populi Romani junctâ deditione pervenerunt. [*Sext. Rufus in Breviario.*]

Maſſilienſes pro Phocenſibus conditoribus ſuis, quorum urbem Senatus & omne nomen (quòd & tunc Ariſtonici, & antea Antiochi Magni bello, infeſta contra populum Romanum arma tulerant) deleri juſſerat, legatos Romam deprecatum miſerunt: veniámque his à Senatu obtinuerunt. [*Juſtin. lib.* 37. *cap.* 1.]

Mithridati Euergetæ regi Ponti, præmium dati adverſus Ariſtonicum auxilii, Phrygia major à Romanis conceſſa eſt. [*Id. ibid. & lib.* 38. *cap.* 5.] Quam tamen Manius Aquilius largitionibus corruptus, illi

illi dediſſe credebatur. Unde & Mithridate mortuo filio, ejus pupillo (de quo ipſe apud Trogum Pompeium conqueritur) Phrygia à Senatu adempta, libera & ſui juris facta eſt. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 177. *&* 208. *& lib.* 1. *Bell. civil. pag.* 362, 363. *cum Juſtino, lib.* 38. *cap.*5.]

Aquilius cum decem legatis Attalicam ditionem in provinciæ formam reductam tributariam fecit; Aſiámque, communi continentis nomine eam appellavit. [*Strabo, lib.*13. *pag.*624. *& lib.*14. *pag.*646.]

Ariarathes rex Cappadociæ in bello contra Ariſtonicum occidit, ſex relictis filiis ex Laodice ſuſceptis: quibus à populo Romano, ob patris merita, Lycaonia & Cilicia datæ ſunt. Sed Laodice, timens ne non diutinam regni adminiſtrationem adultis filiis potiretur, quinque parricidiali veneno necavit: unum parvulum ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit; qui poſt necem Laodices (nam propter crudelitatem, eam populus extinxerat) ſolus regno potitus eſt. [*Juſtin. lib.*37.*cap.*1.]

Johannes Hyrcanus Idumææ urbes cepit, Adora & Mariſſam: ſubjugatiſque omnibus Idumæis, edixit ut circumciderentur, niſi mallent è propriis pelli ſedibus. At illi amore patriæ admiſerunt & circumciſionem & reliquam juxta Judaicos ritus vivendi formulam: atque ex eo primùm tempore inter Judæos cenſeri cœpti ſunt. [*Joſeph. Antiquit. lib.*13. *cap.*17. *& lib.*15. *cap.*11. *pag.*531. *cum lib.*4. *de Bello,* κεφ.ιϛ. *al cap.*6.] Idumæos Strabo Nabatæos fuiſſe, per ſeditionem autem inde ejectos Judæis ſe adjunxiſſe, & eorum leges amplexos fuiſſe refert; [*lib.*16. *pag.*760.] indéque Herodem Judæorum regem ἄνδρα ἐπιχώριον, *virum indigenam* fuiſſe affirmat. [*Ibid. pag.* 765.] cùm tamen *Idumæum, id eſt, Semi-judæum* (apud Joſephum, *lib.*14. *Antiquit. cap.*27. *pag.*501.) illum fuiſſe dixerit Antigonus. Licèt enim *Idumæos Hebræorum gentem* fuiſſe, Stephanus Byzantinus [*in voc.* Ἰδουμαῖοι.] ſcripſerit: hanc tamen differentiam inter *Idumæos* & *Judæos*, ex *Ptolemæi* (illius fortaſſe qui procurator Herodis fuit, apud Joſeph. lib. 16. Antiqu. cap. 11.) libro *primo de rege Herode*, in lib. de verborum differentiis notavit Ammonius Grammaticus. *Judæi ſunt, qui naturâ ita fuerunt ab initio. Idumæi verò non Judæi fuerunt ab initio, ſed Phœnices & Syri; à Judæis autem ſuperati, & ut circumciderentur & in unam cum eis gentem coirent & iiſdem legibus ſubderentur adacti, Judæi ſunt nominati:* non generis utique, ſed religionis & inſtituti ratione habitâ. Nam & alii homines, qui ſecundùm eorum ſtatuta vivunt, *Judæorum* nomen gerunt, quanquam alienigenæ: ut in libro 37° Romanæ Hiſtoriæ notavit Dio. Atque hinc ab Hebræis, Herodis & poſterorum regnum מלכות הגרים *Proſelytorum* (non, ut à Munſtero in Seder Olam minore, & Scaligero in Judaici Computi Spicilegio, libro 7. de Emendat. tempor. eſt redditum, *Hagarenorum*) dictum reperitur. Apud Judæos verò, *Proſelyti juſtitiæ* ſive *juſti* (ut eos appellabant) quales ab hoc tempore Idumæi ſunt habiti, in ſuorum loco & numero ſemper cenſebantur.

Ptolemæus Phyſcon arceſſitum maximum à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra ſe regem crearent, interfecit. Tunc populus

ſtatuas & imagines ejus detraxit. [*Juſtin. lib.* 38. *cap.* 8.] Quod factum ſtudio ſororis Cleopatræ exiſtimans, cùm eam aliter injuriâ afficere non poſſet, filium Memphitem quem ex eâ ſuſceperat, liberalis formæ optimæque ſpei puerum, in conſpectu ſuo occîdi juſſit: protinúſque caput ejus & manus & pedes præciſos & in ciſtâ chlamyde opertos ſatelliti tradidit Alexandriam portandos, & cùm natalis Cleopatræ ageretur matri inter epulas pro munere natalitio offerendos. Quæ res non reginæ tantùm, verumetiam univerſæ civitati, acerba & luctuoſa fuit: tantúmque mœrorem feſtiviſſimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio principum ab epulis in exſequias, membra lacera populo oſtendunt; & quid ſperare de rege ſuo debeant, filii cæde demonſtrant. [*Id. ibid. Diodor. Sicul. in Excerptis Valeſii, pag.* 374. *Liv. lib.* 59. *Iulius Obſequens, de prodigiis. Valer. Maximus, lib.* 9. *cap.* 2.]

Idem Ptolemæus, cùm animadverteret quanto ſui odio patria teneretur, timori remedium ſcelere petivit: quóque tutiùs plebe trucidatâ regnaret, frequens juventute gymnaſium armis & igni circundedit, omnéſque qui in eo erant partim ferro partim flammâ necavit. [*Valer. Maxim. ibid.*]

Phraates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum ſuperbè crudelitérque tractaverat, in bellum ſecum adverſus Scythas duxit: immemor prorſus, quòd hoſtiles eorum animos nec captivitas minuerat, & inſuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cùm inclinatam Parthorum aciem vidiſſent, arma ad hoſtes tranſtulêre; & diu cupitam captivitatis ultionem, exercitus Parthici & ipſius Phraatis regis cruentâ cæde, exſequuti ſunt. [*Juſtin. lib.* 42. *cap.* 1.]

In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex Parthorum ſubſtituitur. Scythæ autem contenti victoriâ, depopulatâ Parthiâ, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Thogariis (vel Tocharis, populo Scythici generis) illato, in brachio vulneratus, ſtatim decedit: filio Mithridate Magno (qui cum Ortoadiſte Armeniæ rege bellum poſtea geſſit) ſucceſſore relicto. [*Id. ibid. cap.* 2.]

Anno 50 tertiæ Periodi Calippicæ, menſis Ægyptii Epiphi die 16°, (Auguſti Juliani die 5°) horis æquinoctialibus 6 ante meridiem, in Rhodo inſulâ Hipparchus obſervavit Solem in grad. 8. minut. 35. Leonis; Lunam in grad. 12. minut. 2. Tauri. [*Ptolem. lib.* 5. *cap.* 3.]

3876 Anno eodem 50, menſis Ægyptii Phamenoth die 1°, (Martii Juliani die 23°) circa occaſum Solis, Æquinoctium vernum ab Hipparcho eſt obſervatum. [*Id. lib.* 3. *cap.* 2.] 4586 128

Anno eodem obſervavit idem, ſtellam quæ in corde Leonis eſt diſtare à puncto Solſtitii æſtivalis grad. 29. minut. 50. [*Id. lib.* 7. *cap.* 2.]

Hegelochus Ptolemæi Phyſconis dux, miſſus adverſus Marſyam Alexandrinorum ducem, vivum eum cepit, copiáſque ejus internecione delevit. Adducto autem in conſpectum Regis Marſyâ, cùm cuncti acerbiſſimis ſuppliciis eum protinus extinctum iri crederent, Ptolemæus præter ſpem illi pepercit. Jam enim præteritæ crudelitatis pœnitere eum cœperat; & infenſum ſibi vulgus conciliare hujuſmodi

modi clementibus factis cupiebat. [*Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii, pag.* 377.]

Finito luctu orbitatis, Cleopatra regina, cùm se fratris Physconis bello urgeri videret, auxilium à Demetrio Nicatore rege Syriæ genero suo (Cleopatra enim Demetrii uxor hujus Cleopatræ & Philometoris erat filia) per legatos petiit; pretium auxilii regnum Ægypti ipsi promittens. Cujus potiundi spe ille allectus, Ægypto bellum intulit & Pelusium oppugnavit. [*Justin. lib.* 38. *cap.* 9. *& lib.* 39. *cap.* 1. *Porphyrius, in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag.* 227.]

3877 Johanni Hyrcano natus est filius Alexander Jannæus, Judæorum postea Rex: qui annos 49. vivendo exegit. [*Joseph. lib.* 13. *cap.* 23. *fin.*] Hic mox natus, exosus patri factus est. Deum enim in somnis sibi apparentem Hyrcanus de successore rogavisse dicitur; solicitus de Aristobulo & Antigono, quos præ cæteris diligebat fratribus. Deo verò Jannæi hujus characteres ostendente, contristatus pater quòd is in omnia ejus bona esset successurus, in Galilæâ educari eum voluit, neque unquam dum viveret in conspectum suum admisit. [*Id. ibid. cap.* 20.]

Circa hoc tempus, Simoni Dosithei, Apollonio Alexandri & Diodoro Jasonis filio, legatis ab Hyrcano & Judæorum populo de amicitiâ & societate cum Romanis renovandâ missis, à Fannio Marci filio prætore urbano Senatus datus est, VIII. Id. Februar. qui, ut annus Romanus tum agebatur, in Novembrem Julianum incurrit. Editúmque Senatusconsultum est, ut Joppe & portus, Gazaráque & fontes, atque urbes reliquæ per Antiochum Sidetem præter Senatus decretum ablatæ, restituantur. Neve militibus regiis liceat per regionem ipsorum aut subditorum iter facere: & ut eo bello per Antiochum attentata, præter decretum Senatus, fiant irrita; útque legati à Senatu missi reddi curent quidquid Antiochus abstulerat, & pretium agrorum æstiment qui eo bello vastati sunt. Et ut litteræ commendatitiæ legatis dentur ad reges & liberos populos, quo tutiùs possint reverti in patriam. Mandatúmque est Prætori Fannio, ut ex publicâ pecuniâ legatis numeraret viaticum, ad sumptus in reditu necessarios perferendos. [*Joseph. lib.* 13. *cap.* 17.]

Anno à morte Alexandri 197, Nabonasari 621, mensis Ægyptii Pharmuthi die 11°, (Maii Juliani die 2°) ante meridiem horis æquinoctialibus 5. minut. 20. Hipparchus in Rhodo insulâ observavit Solem in grad. 7. minut. 45. Tauri; Lunam in grad. 21. minut. 40. Piscium. [*Ptolem. lib.* 5. *cap.* 5.] 4587 127

Anno eodem, mensis Ægyptii Payni die 17°, (Juliani Julii die 7°,) post meridiem horis æquinoctialibus 3. minut. 20. observavit ibidem Hipparchus Solem in grad. 10. minut. 54. Cancri; Lunam in grad. 21. minut. 40. Piscium. [*Id. ibid.*]

Anno Hyrcani Pontificatus & ethnarchiæ nono, Judæorum legati, Alexander Jasonis, Numenius Antiochi Alexander Dorothei filius, phialam & clypeum ex auro, æstimationis aureorum 50 millium, argumentum veteris cum populo Romano societatis, ad Senatum attulerunt: acceptísque litteris ad liberas civitates ac reges, ut per regiones eorum

eorum atque portus ſecurè poſſent iter facere, domum reverſi ſunt. Hujus Senatuſconſulti exemplum apud Joſephum extat, libro 14 Antiquit. cap. 16. loco planè alieno. Cùm enim per litteras Julii Cæſaris impetratum fuiſſe decretum Joſephus dixiſſet, quo Hyrcano II. mœnia Hieroſolymæ à Pompeio diruta reſtituere eſſet permiſſum; neſcio quâ incuriâ, hoc pro illo Senatuſconſultum ſubſtituit, quod ad refectionem murorum Hieroſolymitanorum nihil omnino attinebat. Et hæc tamen ille acta fuiſſe ait *Hyrcani Pontificatus & ethnarchiæ anno nono, menſe Panemo:* quum *Idibus Decembribus* (in Septembrem Julianum & Hyperberetæum Macedonicum tunc incurrentibus) decretum hoc editum fuiſſe Acta ipſa confirment: & ſi in Hyrcani II. gratiam Cæſar illud obtinuiſſet, 27us potius quàm 9us Hyrcani annus aſſignandus tum fuiſſet, imò neque ethnarchiæ ullus; quippe quâ privatum omnino à Gabinio eum fuiſſe, ſolo Pontificatus munere relicto, ut in 10 ejuſdem libri capitulo ipſe Joſephus indicat. Ad *primi* igitur Hyrcani annum 9. iſta ſunt referenda, quando reſpublica Judaica libera populi Romani ſocietate fruebatur; non ad *ſecundi*, ſub quo, devicta & tributaria facta, illi ſerviebat.

Abſente rege Demetrio Nicatore, Antiochenſes primi, propter ejus ſuperbiam, quæ converſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, cæteræque Syriæ civitates exemplum ſecutæ, ab illo defecerunt. [*Juſtin. lib. 39. cap. 1.*] Quâ defectione auditâ, Demetrius ex Ægypto in Syriam redire coactus eſt.

Cleopatra Ægyptia regina, hoc orbata præſidio, opibus Ægypti navibus impoſitis, ad filiam Cleopatram Syram & Demetrium generum in Syriam profugit. [*Juſtin. ut ſuprà.*]

Cùm Demetrius ex æquo tam Syris quàm militibus propter mores improbos eſſet inviſus; ad Ptolemæum Phyſconem miſerunt, rogantes ut aliquem ex Seleuci genere eis daret, quem poſſent regem ſibi conſtituere. [*Joſeph. lib. 13. cap. 17.*] Ad quos juvenem quendam Ægyptium ille miſit, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret: compoſitâ fabulâ, quaſi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam eſſet; nec Syris quemlibet regem aſpernantibus, ne Demetrii paterentur ſuperbiam. [*Juſtin. lib. 39. cap. 1.*] Ut filium *Alexandri* (Balæ ſcilicet, qui Antiochi Epiphanis filius cenſebatur) miſſum fuiſſe, & ipſum *Alexandrum* dictum, atque à Syris, quòd Ptolemæi *emptum* mancipium haberetur, *Zabinam* cognominatum, refert Porphyrius. [*in Græc. Euſeb. Scalig. pag. 227.*] Sanè זביא Syris *emptum* & *redemptum* ſignificat: cujuſmodi vel emptionis vel redemptionis memoriam ſubditicium hunc regem in nummis ſuis retinere non puduit, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΖΕΒΕΝΝΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ inſcriptionem adhuc præferentibus.

3878 Quum novus Rex cum ingentibus auxiliis ab Ægypto miſſis, adveniſſet: etiam Antiochi Sidetis à rege Parthorum interfecti reliquiæ, in loculo argenteo ad ſepulturam in Syriam remiſſæ perveniſſe; & cum ingenti ſtudio civitatum & ipſius regis Alexandri exceptæ fuiſſe dicuntur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliâſſe fertur; omnibus non fictas in eo, ſed veras lachrymas exiſtimantibus. [*Juſtin. lib. 39. cap. 1.*] Præ-

Prælio circa Damascum commisso, Demetrius Nicator vincitur: & quum undique circumstantibus malis premeretur, refugiens è pugnâ ad Cleopatram uxorem in Ptolemaïdem, ab eâ exclusus est. Ab uxore igitur filiisque destitutus, & cum paucis servulis relictus, Tyrum religione templi se defensurus petiit. [*Id ibid. cum Iosepho & Porphyrio, in locis suprà citatis.*]

4588 | 126

Illuc ingredi prohibitum, cùm navem ingrederetur, trucidatum fuisse, quatuor post reditum è Parthiâ regni annis exactis, tradit *Porphyrius.* Navi primùm egredientem, præfecti jussu interfectum, *Justinus.* Ab inimicis captum & multa passum, vitam ibi finivisse, *Josephus.* Ab uxore Cleopatrâ interemptum fuisse, Livius [*libro* 60.] & *Appianus.* [*in Syriac. pag.* 132.] Et eâ certè conscià, Tyri occisum illum fuisse, admodum fit verisimile: & vel, ab eâ, vel ab Alexandro Zebinâ, Tyrios ob hoc factum libertatem & αὐτονομίαν obtinuisse. Ab hoc enim anno novam temporum suorum epocham illos deduxisse, tum ex Eusebii Chronico liquet, ubi cum 2° anno Imp. Probi, qui Julianæ Periodi est 4990, copulatur Tyriorum annus 402. tum ex Judicio Tyrio, 9ª actioni Concilii Chalcedonensis inserto; ubi annus post Consulatum Flavii Zenonis & Posthumiani, qui ejusdem Periodi est 5162, æræ Tyriorum 574 numeratur. Urbs verò Tyriorum, in Inscriptionibus à Grutero editis pag. MCV. ἡ ἱερὰς καὶ ἀσύλου καὶ αὐτονόμου μητροπόλεως Φοινείκης elogio celebrata reperitur.

Alexander Zebina regnum consecutus, societatem iniit cum Johanne Hyrcano Pontifice: ejúsque temporibus res Hyrcani maximis successibus sunt auctæ. [*Joseph. lib.* 13. *cap.* 17.]

Manius Aquilius Proconsul ex Asiâ III Idus Novembris (qui in Julianum Augustum tum incurrebat) triumphavit: ut ex fragmentis Tabularum triumphalium marmorearum colligitur. De quo Mithridates, in epistolâ ad Arsacem (apud Salustium, Historiarum libro 4.) Romani, *simulato impio testamento, filium Eumenis Aristonicum, quia patrium regnum petiverat, hostium more per triumphum duxere.* A Manio Aquilio ductum illum in triumpho, capite pœnas dedisse, Velleius Paterculus significat. [*lib.* 2. *cap.* 4.] Romæ enim in carcere jussu Senatus strangulatus est. [*Strabo, lib.* 14. *pag.* 646. *Eutrop. lib.* 4. *Oros. lib.* 5. *cap.* 10.]

Manius Aquilius, repetundarum reus corruptis judicibus, elapsus est. [*Appian. Bell. Civil. lib.* 1. *pag.* 362, 363.]

3879 M. Plautio Hypsæo & M. Fulvio Flacco Consulib. Locustarum ingentia agmina in Africâ à vento in mare dejecta, fluctibúsque ejecta odore intolerabili Cyrenis, mortifero vapore gravem pestilentiam fecerunt pecori: hominúmque 800 millia consumpta tabe proditum est. [*Jul. Obsequens, de prodigiis; cum P. Orosio. lib.* 5. *cap.* 11.]

4589 | 125

Dorylao Pontico, Tactico sive exercitus ordinandi perito, à Mithridate Euergetâ rege Ponti in Cretam ad peregrinos conducendos milites misso, bellum ibi Cnossiis adversus Gortynios est obortum. Dorylaus à Cnossiis dux creatus, bellum celeriter & feliciter confecit. Summísque ab eis adfectus honoribus, cùm paulo pòst de cæde Mithridatis audivisset, ibi cum familiâ suâ mansit: matris Straboni

Geographi proavus. [*Strabo, lib.* 10. *pag.* 477, 478. *& lib.* 12. *pag.* 557.]

3880 Anno æræ contractuum 188°, Judæi Palæstini, Senatúsque Hierosolymitanus & Judas, celebraturi Encænia repurgati Templi 25 die mensis Chasleu, scripserunt ad Aristobulum magistrum Ptolemæi (Physconis) ex regio genere Sacerdotum Aaronico, & Judæos Ægyptienses, ut & ipsi idem facerent. [II *Maccab.* I. 10, 18.] Quem *Judam*, Rupertus Tuitiensis [*lib.* 10. *de victoriâ verbi, cap.* 15.] Judam Essenum illum esse existimat; quem post annos 19. Antigoni (Johannis Hyrcani filii) præsentaneam cædem prædixisse, neque in vaticiniis suis falli solitum fuisse, refert Josephus. [*lib.* 13. *cap.* 19.] *Aristobulum* verò Clemens Alexandrinus [*lib.* 5. *Stromat.*] & Eusebius Cæsariensis [*tum in lib.* 8. *Præparat. Evangelic. cap.* 3. *tum in Chronico*] Judæum illum sectæ Peripateticæ philosophum fuisse censent, de quo suprà ad finem anni Mundi 3854. à nobis facta est mentio.

Seleucus Demetrii Nicatoris filius, injussu matris Cleopatræ sumpto diademate, regnavit in Syriâ ann. 1. [*Liv. lib.* 60. *Porphyr. in Græc. Euseb. pag.* 227.] 4590 124

Alexander Zebinas, cùm ab eo illustrissimi duces Antipater & Clonius & Æropus defecissent, urbémque Laodiceam occupâssent, eos tandem expugnavit. Cæterùm singulari animi magnitudine in captos usus, omnibus pepercit. Erat quippe ingenio leni ac placido, & in congressu ac sermonibus mirabili comitate: quapropter ab omnibus non mediocriter amabatur. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag.* 377.]

3881 Mithridates Euergetes Ponti & minoris Armeniæ rex, Sinope dolo familiarium necatus, uxorem & liberos successores reliquit. Verùm è duobus filiis natu major Mithridates cognomento Eupator totum regnum sibi vendicavit. [*Strabo, lib.* 10. *pag.* 477. *cum Justino, lib.* 37. *cap.* 1.] Modico enim interlapso tempore matrem, regni consortem à patre destinatam, dum carcere vinctam tenet, violentiâ istâ & temporis diuturnitate confecit. Ita *Memnon.* [*in Excerptis Photii, cap.* 32.] Mithridatem verò extremâ pueritiâ regnum fuisse ingressum, matre veneno interfectâ, in Historiâ suâ retulit Salustius. [*apud Servium, in lib.* 6. *Æneid.*]

Undecim annorum fuisse Mithridatem, quum patri in regno succederet, *Strabo*; tredecim fuisse, *Memnon* affirmat. Nos medium annum duodecimum assumpsimus, *Eutropium* secuti, qui regnavisse illum annis 60, vixisse 72 tradidit: licèt 56 tantùm regni annos Plinius [*lib.* 25. *cap.* 2.] illi tribuat; & Appianus 57. *Vide suprà ann. Mundi* 3868.

Quemadmodum eo quo genitus est Mithridates anno, ita & eo quo regnare primùm cœpit, stella cometes, & noctu & interdiu, 70 diebus ita luxit, ut cœlum omne conflagrare videretur. Nam & cauda illius quartam partem cœli (sive 45 gradus superioris hemisphærii) occupavit; & fulgore sui, Solis nitorem vicit: & cùm oriretur occumberétque, quatuor spatium horarum consumebat. [*Justin. lib.* 37. *cap.* 2.]

In

In Syriâ, Cleopatra filium Seleucum, vel quòd injussu suo diadema sumpsisset, sive metuens ne ille patris Demetrii necem ulcisceretur, sive eodem furore gerens omnia, sagittâ confixum interemit. Alterum deinde filium ex Demetrio susceptum Antiochum Grypum, quem Athenas educandum miserat, regem hactenus constituit; ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset. [*Liv. lib. 60. Justin. lib. 39. cap. 1. Appian. Syriac. pag.* 132.] Demetrio verò matris insidiis sublato fratrem juniorem Antiochum successisse Olympiadis CLXIV anno 2°, notavit Porphyrius: [*in Græc. Euseb. Scalig. pag.* 227.] qui non *Grypum* solùm sed etiam *Philometorem* vocatum eum fuisse addit; quod posterius cognomentum à Josepho quoque illi tributum fuisse videmus. [*lib.* 13. *cap.* 20.] | 4591 | 123

3882 Alexander Zebinas tumens successu rerum, spernere jam etiam Ptolemæum, à quo fuerat subornatus in regnum, superbâ insolentiâ cœpit. Itaque Ptolemæus, reconciliatâ sororis Cleopatræ gratiâ, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii viribus suis acquisierat, summopere instituit. Misit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphænam Grypo nupturam; ut populos in auxilium nepotis, non societate tantùm belli, verumetiam affinitate suâ solicitaret. Nec res frustra fuit. nam cùm omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœperunt. [*Justin. lib.* 39. *cap.* 2.] | 4592 | 122

Alexander cùm parùm fideret multitudini, tum ob vulgi imperitiam rerum bellicarum tum ob ingenium leve & rerum novarum avidum, acie quidem dimicare noluit: sed collectis regiis thesauris, ac spoliatis templorum donariis, noctu in Græciam fugere constituit. Verùm quum Barbarorum quorundam ministerio Jovis fanum diripere conatus esset; deprehensus, minimùm abfuit quin cum toto exercitu illicò confoderetur. Tamen fugâ elapsus, Seleuciam versùs contendit. Sed Seleucienses, jam ante ejus adventum compertâ sacrilegii famâ, ei portas clauserunt. Eâ igitur spe frustratus Alexander Pisidium petiit; ab orâ maritimâ nusquam recedens. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag.* 378.]

Prælio verò tandem inter Antiochum Grypum & Alexandrum Zebinam facto, victus Alexander Antiochiam profugit. Ibi inops pecuniæ, cùm stipendia militibus deessent, templo Jovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jussit, facetis jocis sacrilegium circumscribens: nam *Victoriam commodatam sibi ab Jove esse* dicebat. Interjectis deinde diebus, cùm ipsius Jovis aureum simulachrum infiniti ponderis tacitè evelli jussisset, deprehensúsque in sacrilegio concursu multitudinis esset in fugam versus; magnâ vi tempestatis oppressus, ac desertus à suis, à latronibus capitur; perductúsque ad Grypum, interficitur. [*Justin. lib.* 39. *cap.* 2.] In pugnâ cum Grypo cæsum eum occubuisse, Josephus, [*lib.* 13. *cap.* 17.] cladem exercitus non ferentem, 4° anno Olympiadis CLXVI, veneno seipsum sustulisse, refert Porphyrius. [*in Græc. Euseb. Scalig. pag.* 227.]

Quum Cleopatra filii sui Antiochi Grypi de Alexandro Zebinâ reportatâ victoriâ inferiorem dignitatem suam factam doleret, veni- | 4594 | 120

enti ab *exercitatione* (an ab *exercitu?*) poculum veneni obtulit. Sed Grypus, præscitis jam antè insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet; abnuenti instat. Postremùm prolato indice eam arguit; solam defensionem sceleris superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit. Sic victa regina, veneno quod alii paraverat, extinguitur. Partâ igitur regni securitate, Grypus octo annis quietem & ipse habuit & regno præstitit. [*Justin. lib. 39. cap. 2. cum Appiano, in Syriac. pag. 132.*]

3883 Jubilæus XXVII.

L. Opimio Consule, anno quo C. Gracchus (Tiberii frater) Tribunus plebem seditionibus agitans interemptus est, ea cœli temperies fulsit; ut vina tunc genita ad sua usque tempora 200 ferè annis duravisse confirmet Plinius, in speciem redacta mellis asperi. [*Plin. lib. 14. cap. 4. & 14.*] Eodem quoque anno, circa Solem arcus apparuit. [*Id. lib. 2. cap. 29.*] — 4593 — 121

3888 *a.* Ptolemæus Euergetes II. sive Physcon, annis post fratris Philometoris excessum 29. mortuus est. [*Ptolem. in Regum Canone. Clem. Alexandrin. lib. 1. Stromat. Eusеb. Chronic. Epiphan. de Ponderib. & mensur. Hieronym. in cap. 9. Danielis.*] tribus filiis post se relictis: uno ex pellice suscepto, Ptolemæo *Apione*, cui Cyrenarum regnum testamento reliquit; [*Justin. lib. 39. cap. 5. cum Appiano in Mithridatic. pag. 255.*] duobus ex Cleopatrâ, prioris Cleopatræ sororis ipsius ac conjugis filiâ, genitis. quorum junior *Alexander*: senior verò à Ptolemæo in Regum Canone, ut & Porphyrio, Eusebio, Hieronymo & Epiphanio, *Soter*; à Strabone, [*lib. 17. pag. 795.*] Trogo Pompeio, [*Prolog. lib. 39. & 40.*] Plinio, [*lib. 2. cap. 67. & lib. 6. cap. 30.*] Josepho, [*lib. 13. cap. 18.*] & Clementi Alexandrino, [*lib. 1. Stromat.*] *Lathûrus* vel *Lathyrus*; Athenæo [*lib. 6. cap. 6.*] & Pausaniæ in Atticis, *Philometor* est dictus. quod postremum cognomentum (*Philopatrem* ab Athenæi interprete Natale Comite perperam redditum) per irrisionem illi datum notavit Pausanias. Neque enim regum quisquam fuit unquam ex omnibus, qui majori matri odio prosecutus fuerit. [*Pausan. Attic. pag. 7.*]

Physcon moriens regnum Ægypti Cleopatræ uxori & alteri ex filiis, quem illa legisset, reliquit: videlicet quasi quietior Ægypti status, quàm Syriæ regnum esset, quum mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura. [*Justin. lib. 39. cap. 3.*] Illa Alexandrum natu minorem sibi obsequentiorem fore existimans, ut eum Ægyptii regem acciperent suadebat. Sed quum repugnante plebe id assequi nequisset; majorem Lathurum (quem in Cyprum à patre ablegandum procuraverat) eligere coacta est: quæ simul cum eo in Ægypto decem regnavit annis. [*Id. ibid. Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphyrius, in Grac. Euseb. Scalig. pag. 225.*] — 4597 — 117

b. Cleopatra, priùs quàm regnum Lathuro daret, uxorem ademit: compulsumque repudiare charissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Selenem ducere jussit, non materno inter filias judicio, cùm alteri maritum eriperet, alteri daret. [*Justin. ut suprà.*] — 4598 — 116

3890 Cùm octo jam annis solus & quietus regnum Syriæ Antiochus Grypus obtinuisset, natus illi est æmulus regni frater ipsius Antiochus — 4600 — 114

Cyzice-

Cyzicenus, câdem matre genitus, sed ex Antiocho Sidetâ patruo susceptus: quem cùm veneno tollere voluisset, ut maturiùs armis cum eo de regno contenderet excitavit. Hic à matre Cleopatrâ ob metum Demetrii Nicatoris (prioris mariti, quem deseruerat) Cyzicum missus, à Cratero eunucho educatus est: indéque *Cyziceni* cognomentum est adeptus. [*Justin. lib. 39. cap. 2. Appian. Syriac. pag. 132. Porphyr. ut supr. pag. 227. Joseph. lib. 13. cap. 17.*] Grypus verò audito quòd frater ipsius copias contra se apud Cyzicum colligeret, omissâ expeditione quam in Judæos suscipere instituerat, contra fratris adventum se paravit. [*Joseph. ibid.*]

3891 Cleopatra fratris sui Ptolemæi Lathuri quondam uxor, sed à matre Cleopatrâ Ægypti reginâ (ut dictum est) divortio viri dimissa, Cyziceno in Syriâ nupsit: eique ne nudum uxoris nomen afferret, exercitum Cypri solicitatum, velut doralem, ad maritum deduxit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiámque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in quâ erat Cyziceni uxor Cleopatra, obsidere cœpit: quâ captâ, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quàm sororem Cleopatram requiri jussit; non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaserit, hostíque sororis nubendo hostem se ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre, contra matris voluntatem, extra Ægyptum nuptam accusat. At Grypus uxorem à suscepto scelere revocare conatus, contra morem ait esse bellorum, ut post victoriam sæviatur in fœminas, præsertim in sanguine conjunctas, qualis Cleopatra; quæ illi soror, sibi consobrina, liberísque communibus matertera sit. Quibus tot necessitudinibus sanguinis, superstitionem templi quoque adjecit, quò obdita profugerat: concludens, neque occisâ illâ se virium quicquam Cyziceno dempturum, nec servaturum redditâ. Tryphæna contrà, rata non misericordiæ hæc verba sed amoris esse, milites in templum immisit, qui Cleopatram simulacrum deæ amplexantem truncatis manibus confoderunt: ne scilicet minùs sorores inter se, quàm fratres pugnare viderentur. [*Justin. lib. 39 cap. 3.*] 4601 113

Cleopatra Ægypti regina, harum sororum mater, anno hoc regni 4°, minorem filium Alexandrum Cypri regem factum eò misit: ut per eum, majori Lathuro unâ secum regnanti formidolosior esset ipsa. [*Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphyr. in Græc. Euseb. pag. 225.*]

3892 Alexander Jannæus, anno ætatis 16°, ex uxore Alexandrâ filium suscepit Hyrcanum: quem, nuncio de Actiacâ Cæsaris victoriâ accepto, quum 80 ætatis annum excessisset, à Herode medio sustulit. [*Joseph. lib 15. ca. 9.*] Unde colligimus, *Alexandrum* hanc, ab Ecclesiasticis scriptoribus (ut ad annum Mundi 3862 suprà est notatum) *Salinam* etiam appellatam, à *Salóme* illâ Aristobuli uxore diversam fuisse, quam Græci *Alexandram* nominabant; quæque, marito mortuo, fratrem ejus Alexandrum hunc Jannæum, 22 tum annos natum, (regnavisse enim 27, vixisse 49 annos tradit Josephus) Regem illius loco constituit; uti apud Josephum [*lib. 13. cap. 20.*] legitur.

Repetitâ inter fratres Antiochos, Cyzicenum & Grypum, prælii congreſſione; victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo antè ſororem interfecerat, cepit; ejúſque ſupplicio uxoris manibus parentavit. [*Juſtin.lib.39.cap.3.*] fratrémque regno expellens; pro eo Syris imperavit. [*Appian.Syriac.pag.132.*] Et Grypus quidem imperio exutus, Aſpendum ſeceſſit: indéque *Aſpendii* cognomentum eſt adeptus. Regnum verò ſuſcepit Cyzicenus, ab anno primo Olympiadis CLXVII. [*Porphyr.in Græc. Euſeb.pag.227.*] — 4602 — 112

3893 Anno 2° ejuſdem Olympiadis, Aſpendo rediens Antiochus Grypus Syriam obtinuit: Cyzicenus verò, diviſo imperio, Cœleſyriâ potitus eſt. [*Id.ibid.*] — 4603 — 111

Antiochus Cyzicenus recens regnum adeptus, ad crapulas ac luxum & inſtituta longè à Regibus aliena ſe contulit. Mimis enim atque hiſtrionibus, circulatoribus denique cunctis ſupra modum deditus, eorum artes ſummo ſtudio perdiſcebat: operam quoque neuroſpaſticæ dedit; maximúmque ſtudium poſuit in movendis per ſe animalium ſimulachris quinque cubitorum magnitudine, auro argentóque tectis, atque in aliis hujuſcemodi machinamentis. Quinetiam intempeſtivis venationibus addictus erat: ac ſæpenumero cum uno aut altero famulo noctu clàm egreſſus, apros, leones ac pardos venabatur. Nec rarò cum feris beſtiis temerè congreſſus, in graviſſima diſcrimina ſalutem ſuam adduxit. [*Diodor.Sicul.lib.35. in Excerptis Valeſii, pag.385.*] De alterius fratris Antiochi Grypi luxu, videnda quæ ex Poſidonii Apameni Hiſtoriarum libro 28°. refert Athenæus, lib.5. cap.9. & lib.12. cap.19.

3894 Bellum quo duo hi fratres ſe mutuo atterebant Johanni Hyrcano occaſionem præbuit, ut ſecurè frueretur Judææ proventibus, & ingentem pecuniarum vim inde congereret. Et Cyziceno vaſtante fratris regionem, quum Grypo Hyrcanus nihil ab Ægypto auxilii venire cerneret, ſed tam ipſum quàm ejus fratrem multas clades accipere ex mutuis inter ſe certaminibus: utrumque facilè deſpexit. [*Joſeph.lib. 13. cap.17.*] — 4604 — 110

Ad oppugnandos igitur Samaritas, Syriæ regibus ſubjectos, duxit ille exercitum: infenſus eis propter injurias Mariſſenis (Idumæis paulo antè ſub ejus ditionem redactis) colonis Judæorum & ſociis illatas. Cùm Samariam igitur urbem munitiſſimam foſſâ & duplici muro per 80 ſtadia cinxiſſet, obſidioni præfecit filios Antigonum & Ariſtobulum: quibus urgentibus & fame premente eò neceſsitatis adducti ſunt Samaritæ, ut coacti veſci cibis inſuetis homini, poſtremò Antiochi Cyziceni opem imploraverint. [*Id.ibid.cap.18.*]

3895 Cyzicenus ad ferendum Samaritis auxilium properè adveniens, ab Ariſtobuli militibus victus eſt: & inſequentibus eum fratribus uſque Scythopolim, ægrè evaſit. Quo eodem die Hyrcanus pontifex ſolus in Templo odoramenta adolens vocem audiiſſe fertur, nunciantem filiorum recentem de Antiocho victoriam. A quâ illi reverſi, Samaritas rurſum intra mœnia compulerunt, & ab eodem Antiocho iterum auxilium petere coëgerunt. [*Id.ibid.*]

Antiochus Cyzicenus, accitis à Ptolemæo Lathuro circiter ſex — 4605 — 109

arma-

armatorum millibus, quos ille invitâ matre Cleopatrâ (nondum ab eâ regno decurbatus) miserat, primùm vagabatur per ditionem Hyrcani latrocinabundus cum Ægyptiis, non audens quidem aperto marte decernere, quòd esset impar viribus, existimans tamen se vastandis agris effecturum ut Hyrcanus obsidionem Samariæ solveret. Sed postquam multos è suis amisit exceptos hostium insidiis, profectus est inde Tripolim, Callimandro & Epicrati ducibus demandato bello Judaico. Ex his Callimander audaciùs quàm prudentiùs cum hoste congressus, profligatis suis & ipse inter alios cecidit. Epicrates autem pecuniâ corruptus, Scythopolim & alia quædam opida manifestò Judæis prodidit: nec quicquam Samaritis obsessis profuit. Atque ita Hyrcanus, integro anno in oppugnatione exacto, non contentus urbem capere, etiam solo eam æquavit. [*Id. ibid.*]

Seleucienses qui ad Antiochiam Syriæ sunt (αὐτοναμίαν adepti) hinc tempora sua dinumerârunt. [*Fasti Siculi, anno* 4. *Olympiad.* 167.]

3896 Hyrcanus è sectâ Pharisæorum, quorum discipulus & summus fautor fuerat, præcipuis ad convivium invitatis, cujusdam ex eis Eleazari contumeliâ offensus, qui matrem captivam tempore Antiochi Epiphanis servitutem serviisse falsò illi exprobraverat, & ob convitium illud non ita indignè atque ille expectabat à reliquis exceptum, contra totam sectam à Jonathane Sadducæo irritatus, ab eorum partibus ad Sadducæos transiit. Pharisæi verò traditiones multas à majoribus per manus acceptas populo commendabant, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicas: quibus idcirco authoritatem Sadducæi abrogabant, dicentes oportere eas tantùm servari quæ scripto continentur. Atque hinc magna inter utrosque exorta est controversia; cùm ditiores starent à Sadducæorum partibus, Pharisæi cæteræ multitudinis uterentur favoribus. Cùm Hyrcanus igitur, Pharisæorum constitutionibus abrogatis, earum observatores pœnis afficeret, seditio orta est: quam licèt ille tum sedaverit, inde tamen factum est, ut & ipse & ejus filii in vulgi odium incurrerint. [*Joseph. lib.* 13 *cap.* 18.] 4606 108

3898 Johannes Hyrcanus mortuus est; quum per annos 29 summo functus fuisset Sacerdotio: ut ex Josepho refert Eusebius, lib. 8. Demonstrat. Euangelic. cap. 2. & illum Latinè vertens, in commentariis ad 9. caput Danielis, repetit Hieronymus. licèt in nostris libris, & in antiquâ quoque Rufini versione, Josephus illi nunc 33. [ut in *lib.* 1. *Belli, cap.* 3.] nunc 31. [ut in *lib. Antiquitat.* 13. *cap.* 18. *& lib.* 20. *cap.* 8.] annos attribuat. Obiit pater ejus Simon anno regni Græcorum 177°, mense 11°, Sabat; [I *Maccab.* XVI. 14.] circa Februarium sc. anni Periodi Julianæ 4579. uxor verò ejus Alexandra (uti postea videbimus) circa Novembrem anni ejusdem Periodi 4644. Interstitium est annorum 65, & mensium ferè 9. Unde detractis annis 37. regno filiorum & uxoris ejus à Josepho assignatis, relinquuntur Hyrcano anni tantùm 28. & menses 9. circiter. 4607 107

Johannem hunc primi libri Maccabæorum recentiorum nonnulli, sine justâ aliquâ ratione, scriptorem fuisse existimant: & ab alio aliquo postrema hæc illius verba adjecta fuisse fingunt. *Cætera rerum Johannis & bellorum ejus, & strenuorum factorum ejus quæ præclarè gessit,*

sit, structuraque murorum (Hierosolymitanorum, Antiochi Sidetis jussu dejectorum) *quos extruxit, & actorum ejus; ecce scripta sunt in commentariis Pontificatus ejus, ex quo factus est Pontifex post patrem suum.* quarto illo, ut videtur, Maccabæorum libro, quem Græcè ex Hebraico translatum, Lugduni in Santis Pagnini apud Prædicatores Bibliothecâ manuscriptum legisse se testatur Sixtus Senensis in fine libri 1. Bibliothecæ sanctæ; ita incipientem. Καὶ μετὰ τὸ ἀποκτανθῆναι τὸν Σίμωνα ἐβασίλευσεν Ἰωάννης υἱὸς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς ἀντ' αὐτοῦ. *Et postquam occisus est Simon, factus est Joannes filius ejus summus Sacerdos pro eo.* Ex quo & Josephus sua hausisse putatur: qui Hyrcanum tres maximos simul honores habuisse notat; Principatum gentis, Pontificatum, & Prophetiam. Ex divinis enim colloquiis tantam futurorum præscientiam nactum illum fuisse affirmat, ut duos majores natu è suis liberis non diu paterni principatus compotes fore prædixerit. [*Joseph. lib. 2. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 18.*]

De turri, quam *Antonianam* Herodes postea appellavit, ab eo ædificatâ, & stolâ cum reliquo Pontificio ibi repositâ, in lib. 20. Antiquit. cap. 6. ita etiam scripsit idem. *Hyrcanus Pontifex ejus nominis primus, extructâ prope Templum turri, degebat in eâ majorem temporis partem: & quoniam hanc stolam habebat in suâ custodiâ, quâ nemo præter illum utebatur, recepturus privatum habitum, eò loci illam deponebat. Quem morem etiam filii ejus observârunt, atque eorum posteri.* Post hujus verò excessum, lapillos qui erant in pectorali Pontificis & sardonychem in dextro illius humero (quorum emicatione voluntas Dei populo Judaico significari solebat) irato Deo propter legum suarum prævaricationem, fulgorem emittere desiisse, significat idem, [*lib. 3. Antiquit. cap. 9.*] annis 200 ante Antiquitatum Judaicarum libros hos à se compositos; quos anno imperii Domitiani 13° (id est, Periodi Julianæ 4807) se absolvisse, in fine Operis ipse indicat.

Post Hyrcanum filiorum natu maximus *Judas*, alio nomine *Aristobulus* dictus & *Philellen* (à familiaritate & consuetudine cum Græcis sive ethnicis) cognominatus, Principatum simul & Pontificatum per unum tantùm annum obtinuit: primúsque omnium post reditum à captivitate Babylonicâ, diademate sibi impositio, principatum in regni formam transtulit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. Antiquitat. lib. 13. cap. 19. & lib. 20. cap. 8.*] licèt Strabo illius fratrem & successorem Alexandrum primum pro Sacerdote se Regem fecisse scripserit: [*lib. 16. pag. 762.*] non habitâ ratione Aristobuli; quòd is fortasse post assumptum diadema parùm vixerit.

Aristobulus fratrem suum secundum Antigonum, quem præ aliis diligebat, in regni societatem assumpsit: tres verò reliquos vinctos custodiæ tradidit. Matrem etiam conjecit in carcerem principatus æmulam (nam illam Hyrcanus rerum dominam reliquerat:) eóque crudelitatis processit, ut fame necaret in vinculis. [*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 19.*]

In Ægypto Cleopatra, cùm gravaretur socio regni filio Ptolemæo (Lathuro,) populum in eum incitavit: [*Justin. lib. 39. cap. 4.*] Ex omni enim eunuchorum numero, quos amantissimos sui esse putabat, saucios

cios in concionem produxit; Ptolemæum insimulans, & insidias sibi feciſſe, & eunuchos vulneribus fœdâſſe. Quâ re Alexandrini commoti, non multum abfuit quin Ptolemæum impetu facto opprimerent: ſed cùm ille navi ſe è periculo proripuiſſet, haud ita multo pòſt è Cypro reverſum Alexandrum regem appellaverunt. [*Pauſan. in Atticis, pag.* 8.]

Antequam abiret ille in exilium, Selenem uxorem mater Cleopatra illi abſtulit; eo indigniùs, quòd duos ex eâ filios jam haberet. [*Iuſtin. lib.* 39. *cap.* 4.] Alexander verò à matre arceſsitus, & Ægypti rex in locum fratris conſtitutus, 8um tum regni ſui Cyprii numerabat annum, cùm mater Cleopatra regni ſui Ægyptii numeraret 11um. [*Porphyr. in Græc. Euſeb. Scalig. pag.* 225.] Hunc, non minùs quàm patrem Phyſconem, multâ ſaginâ obeſum evaſiſſe notat Athenæus, lib. 12. cap. 27. ubi ex Poſidonio Apameno, in Hiſtoriarum libro 47° hunc de eo locum profert. *Ægypti rex inviſus populo, familiarium aſſentationibus excæcatus, in multis verò deliciis vivens, ne ambulare quidem poterat, niſi duobus ſuffultus incederet. At in ſaltationibus quæ epulis adhibebantur, nudis ille pedibus è lectis ſuperioribus deſiliens, exercitatis concitatiùs & agiliùs corpus ſaltando movebat.*

Ariſtobulus, illato bello Iturææ, magnam ejus partem Judææ limitibus adjecit; habitatoribus ejus comminatione exilii coactis circumciſionem cæteróſque Judaicos ritus admittere. Quod ex Timagene hiſtorico hiſce verbis confirmat Strabo. *Hic vir æquus fuit, & Judæis multis in rebus commodus: nam & ditionem eorum auxit, & partem Ituræorum eis attribuit, devinctam circumciſionis fœdere.* [Joſeph. *lib.* 13. *cap.* 19.] 4608 106

3899 Cùm Antigonus magnificè reverteretur è bello, quo tempore populus Judæorum ſolenne Tabernaculorum feſtum celebrabat; accidit ut Ariſtobulus rex ægrotans in turri quæ pòſt Antonia eſt cognominata decumberet, frater verò Antigonus interfuturus ſacris, ſplendidiſſimè ornatus aſcenderet in Templum, potiſſimùm pro ſalute regis vota facturus. Monitus Ariſtobulus à malevolis delatoribus ut ab inſidiis illius ſibi caveret, ſatellitibus in loco quodam obſcuro & ſubterraneo juxta turrim illam collocatis mandavit, ut ſi quidem ſine armis frater veniret, nemo eum attingeret; ſin verò armatus, trucidarent: præmiſit tamen ad eum qui rogaret, ut inermis veniret. At Salôme regina & cæteri illi malevoli nuncio perſuaſerunt ut contraria diceret, cupere Regem ita uti erat illum armatum videre. Fortè Judas quidam, ſectæ Eſſenæ, rerum futurarum vaticinatione apud ſuos celebris, Antigonum in turri Stratonis eo ipſo die periturum prædixerat: cùm aliam ipſe Stratonis turrim neſciret, præter eam, quæ poſtea Cæſarea dicta eſt, & 600 ſtadiis Hieroſolymis aberat. Ubi igitur incolumem Antigonum eâ die ad Templum accedentem vidiſſet, mortem ſibi optabat; metuens ne falſi convinceretur, hactenus pro vero prophetâ habitus. Sed paulo pòſt Antigonum in loco illo ſubterraneo interfectum audiit, qui eodem nomine quo maritima Cæſarea, Stratonis turris appellabatur. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 3. *& lib.* 13. *Antiquit. cap.* 19.]

Ariſtobulo confeſtim ſceleris pœnitudine morbus ingraveſcebat; ita ut poſtremò creſcentibus doloribus ſanguinem vomeret. Eum quidam è miniſtris foras efferens eo ipſo in loco ubi Antigoni interfecti cruore terra fœdata fuerat fortè collapſus, Ariſtobuli ſanguinem effudit. Quo cognito, Ariſtobulus Dei vindictam juſtam agnoſcens, cum maximis animi & corporis cruciatibus vitâ exceſſit. [*Id. ibid.*]

Poſt Ariſtobuli obitum Salóme ejus uxor, quam Græci Alexandram nominant, ſolutis ejus fratribus quos in vinculis ille habuerat, Alexandrum Jannæum ætate cæteros præcedentem atque modeſtiâ regem conſtituit. Ille verò regno potitus, alterum fratrum inſidiantem ſibi interfecit, alterum contentum privatâ & otioſâ vitâ in honore habuit. [*Joſeph. lib. 13. cap. 20.*] qui Abſolomus dictus, à Pompeio poſt annos 42 Hieroſolymis captus eſt. [*Id. lib. 14. cap. 8.*]

Alexander Jannæus conſtitutis rebus imperii, prout ſibi viſum eſt conducere, ad Ptolemaïdem duxit exercitum: & cùm proſperè pugnâſſet, victos intra mœnia compulit; eóſque obſeſſos oppugnare aggreſſus eſt. In Syriâ eo tempore duo fratres, Philometor ſive Grypus & Cyzicenus, mutuis cladibus ſuas vires atterentes, Ptolemaidenſium periculum negligebant. Zoilus tyrannus, qui ex Regum diſcordiâ occaſione captatâ Stratonis turrim & Dora occupaverat, obſeſſis aliquam ſed exiguam opem attulit. Ptolemæus Lathurus, à matre Cleopatrâ Ægypti regno ejectus, Cyprum obtinebat. Atque ad hunc Ptolemaidenſes miſſis legatis, orabant ut auxilio veniens ex Alexandri manibus periclitantes eriperet. Qui cùm ei ſpem feciſſent, quòd delatus in Syriam habiturus eſſet Gazæos & Ptolemaidenſes in ſuis partibus, ſimúlque Zoilum & Sidonios multóſque alios adjuturos; elatus promiſſis, navigationem parabat. [*Id. ibid.*] 4609 105

Interim Demænetus, qui plurimùm apud ſuos cives authoritate pollebat, perſuaſit Ptolemaidenſibus ut mutarent ſententiam: conducibilius eſſe dicens incertam cum Judæis belli aleam ſubire, quàm in certiſſimam ſervitutem accito domino ſe dedere; & inſuper non præſens ſolùm bellum ſuſtinere, ſed majus etiam ab Ægypto imminens. Cleopatram enim non permiſſuram Ptolemæum vires ſibi parare è viciniâ, ſed contra eos venturam cum valido exercitu: dare enim reginam operam, ut illum etiam è Cypro ejiciat. [*Id. ibid.*] Neque eum hîc ſua fefellit opinio. Cleopatra enim exulantem filium bello perſecuta, non ſolùm Cypro illum expulit, ſed etiam ducem exercitus ſui, quòd vivum eum è manibus dimiſiſſet, interfecit. quanquam Ptolemæus verecundiâ materni belli, non viribus minor ab inſulâ receſſerit: ſi Juſtinum hîc audire libeat. [*lib. 39. cap. 4.*]

Ptolemæus igitur, cognitâ in itinere Ptolemaidenſium mutatione, nihilominus curſum continuavit: & cùm appuliſſet ad Sycaminum, eò loci copias expoſuit; quæ conſtabant, connumeratis peditibus & equitibus, circiter 30 millibus. His adductis ad Ptolemaidem, & caſtris ibi poſitis; cùm neque legatos ejus admittere, neque verba audire vellent, in magnam conjectus eſt ſolicitudinem. Poſtquam verò Zoilus ad eum & Gazæi venerunt, petentes auxilium contra Judæos & Alexandrum agros ipſorum vaſtantem; Ptolemaidis obſidio,

obſidio, metu Ptolemæi, ſoluta eſt. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 20.]

3900 Alexander Jannæus, reducto domum exercitu, cœpit aſtu agere; clàm Cleopatram contra Ptolemæum vocans, apertè verò amicum ejus & ſocium ſe ſimulans. Quin & 400 argenti talenta daturum ſe pollicitus eſt; ſi ille viciſsim in gratiam ipſius Zoilum tyrannum tolleret, & agros ejus Judæis attribueret. Quod quidem Ptolemæus libenter præſtitit: ſed poſtea comperto quòd ille clàm ad matrem ipſius Cleopatram miſiſſet, fœdus cum eo initum diſſolvit. [*Id. ibid.*]

Quum Mario, ad expeditionem adverſus Cimbros ſe accingenti, Senatus auxilia ex tranſmarinis nationibus accerſendi poteſtatem dediſſet; ad Nicomedem Bithyniæ regem, de mittendis auxiliaribus copiis, ille ſcripſit. Reſpondit Nicomedes, Bithynos à publicanis in ſervitutem majori ex parte abſtractos variis in locis detineri. Indéque Romæ Senatuſconſultum prodiit, ne quis ingenuus ex populi Romani ſociis in provinciâ ullâ ſervituti addiceretur; & ut præpoſiti provinciarum eorum manumittendorum curam ſuſciperent. [*Diodor. Sicul. lib.* 38. *in Bibliothecâ Photii, cod.* 244.]

Ex obſervatâ primùm diligenter, deinde verò neglectâ à Licinio Nervâ Siciliæ prætore decreti hujus executione, ortum eſt ſecundum bellum ſervile Siculum: in quo defectores regem ſibi quendam Salvium aruſpicem atque tibicinem creaverunt; cui Tryphonis nomen poſtea dederunt. [*Id. ibid. cum Dione, in Excerptis Valeſii, pag.* 633, 634.] 4610 | 104

C. Mario & C. Flacco (vel Flavio potiùs) Conſulib. horâ diei tertiâ, Solis defectus lucem obſcuravit. [*Jul. Obſequens, de prodigiis.*] Quam totalem ferè ſolis eclipſim anno hoc Periodi Julianæ 4610, die 19 Julii, calculus Aſtronomicus nobis exhibet.

Aſcalonitæ (*ἀνοιονομίᾳ* obtentâ) hinc tempora ſua dinumerant: ut in Faſtis Siculis, ad Olympiadem CLXIX. eſt annotatum; conſentiente etiam Euſebii Chronico, in quo, cum 2° anno Probi Imperatoris (in annum Periodi Julianæ 4990 incurrente) annus æræ ipſorum 380 copulatur.

Ptolemæus Lathurus ad oppugnandam Ptolemaidem, quæ portas ei clauſerat, ducibus cum parte exercitus relictis, qui & eam tandem expugnârunt, ipſe cum reliquis copiis ad vaſtandam ac domandam Judæam ſe contulit. Quo intellecto, Alexander Jannæus & ipſe ex ſuâ ditione collegit circiter 50 vel (ut quidam ſcriptores malunt) 80 millia; & cum his hoſti ivit obviam. Ptolemæus verò ex improviſo adortus ſabbato Aſochim Galilææ urbem vi cepit; & circiter decem captivorum millia, præter aliam multam prædam, abduxit. Deinde aggreſſus & Sephorim non longè inde diſtantem, multis deſideratis abiit conflicturus cum Alexandro Jannæo: cui occurrit ad Jordanem fluvium, juxta Aſophon, à fluvio non longè diſſitum. Habebat autem Alexander in primâ acie pugnare ſolitos octies mille, quos Hecatontamachos appellabat, geſtantes æratos clypeos: cui oppoſita prima Ptolemæi acies, æquè æratis ſcutis uſa, cùm cunctantior eſſet ad prælium, urgente Philoſtephano tactico fluvium tranſiit ad quem caſtra Judæi habebant. Alternante verò

ſubinde victoriâ, tandem Ptolemæi milites Judæos profligatos eouſque inſecuti ſunt interficiendo, donec laſſatis manibus ferrum quoque hebeſceret. Ferunt 30 (vel 50, ut in ſuis ſcriptis Timagenes retulit) Judæorum millia in eo prælio cecidiſſe: cæteros partim captos, partim fugâ ſervatos incolumes. Ptolemæus verò quum poſt victoriam longè latéque excurriſſet, veſpere in quoſdam Judæorum vicos ſe recepit: quos ubi vidit refertos pueris & mulieribus, mandavit militibus ut promiſcuè jugulatos & in fruſta conciſos, in lebetes ferventes membratim conjicerent; ut qui effugerent è prælio hoſtem crederent humanis veſci carnibus, & eo major terror intuentibus incuteretur. Cujus crudelitatis Strabo & Nicolaus Damaſcenus in hiſtoriis ſuis meminerunt. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 20. *&* 21.]

3901 Cleopatra Ægypti regina videns augeri filii Lathuri potentiam, ſubjectâ Gazæorum urbe & Judæorum regione impunè pervaſtatâ, non permittendum duxit ut ille magis creſceret: maximè cùm circa Ægypti portas obverſaretur, & immineret ejus imperio. Quapropter continuò tam navales quàm terreſtres excivit copias: quarum ſupremum regimen penes Chelciam & Ananiam Judæos eſſe voluit, Oniæ illius qui templum in Heliopolitanâ præfecturâ ædificaverat filios. [*Id. ibid. cap.* 18. *&* 21.] Ex horum enim ſententiâ reginam geſsiſſe omnia, etiam teſtimonio hoc ex Strabonis Cappadocis hiſtoriâ deprompto Joſephus comprobat. *Plerique enim qui priùs nobiſcum venerunt in Cyprum, quive poſt à Cleopatrâ illò miſsi ſunt, confeſtim deficiebant ad Ptolemæum* [Lathurum.] *Soli verò ex Oniæ parte Judæi conſtanter manſerunt in officio: eo quòd cives eorum Chelcias & Ananias apud reginam eſſent in pretio.* 4611 103

Cleopatra bonam divitiarum ſuarum partem, cum nepotibus & teſtamento, apud Coum inſulam depoſuit; juſſóque Ptolemæo Alexandri filio cum magnâ claſſe Phœnicen appellere, & deficientibus ad ſe ejus regionis incolis, pervenit Ptolemaidem; unde excluſa, oppugnationem ejus urbis inſtituit. Interea alterum ex illius ducibus Chelciam, dum circa Cœleſyriam Lathurum perſequitur, mori contigit. Lathurus verò, relictâ Syriâ, properavit in Ægyptum; ſperans ex improviſo occupaturum ſe præſidiis vacuam: ſed opinione ſuâ fruſtratus eſt. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 21.]

Ægeſtani & Lilybetani fugitivi in Siciliâ regem ſibi conſtituerunt Athenionem quendam paſtorem, genere Cilicem: qui fingebat Deos per aſtra futurum ſe univerſæ Siciliæ regem præſignificare; ideóque oportere tam ipſi regioni quàm animalibus & fructibus qui in eâ eſſent tanquam propriis parcere. Hic tamen à Tryphone accerſitus, illi ut Regi ſe ut exercitus Imperatorem ſubjecit. [*Diodor. Sicul. lib.* 36. *ut ſupr. cum Cicerone in Verr. lib.* 2. *Floro, lib.* 3. *hiſt. cap.* 19. *& Dione, in Excerpt. Valeſii, pag.* 637.]

3902 Cleopatra auditis filii Lathuri conatibus, & quòd ei tentanti Ægyptum non ex ſententiâ ſucceſſerat, miſſâ eò parte exercitus omnino eum ex eâ regione expulit. Atque ita rurſum ille ex Ægypto ejectus, apud Gazam hyemem exegit. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 21.] 4612 102

Interim Cleopatra Ptolemaidem, cum ejus præſidiariis, expugnat.

Eò

Eò Alexander Jannæus cum muneribus venit; atque ita exceptus eſt, ut dignum erat hominem à Lathuro afflictum, nec aliud habentem refugium. Cúmque quidam amicorum reginæ ſuaderent, ut illam quoque regionem occuparet, nec ſineret tantam bonorum Judæorum multitudinem unius viri parere nutibus: Ananias contrarium conſuluit, iniquum facinus eſſe dictitans, ſi hominem & reginæ συμμαχον & ipſius Ananiæ cognatum ſuis facultatibus exueret. Sic enim fore ut, illatâ huic injuriâ, omnes ubique gentium Judæos à ſe alienaret. A quo perſuaſa Cleopatra & ab injuriâ inferendâ tunc abſtinuit, & ſocietatis fœdus cum Jannæo apud Cœleſyriæ urbem Scythopolim poſtea renovavit. [*Id. ibid.*]

Alexander Jannæus liberatus metu periculi quod à Ptolemæo Lathuro hactenus impendebat, expeditionem in Cœleſyriam ſuſcepit; & Gadara obſedit. [*Id. ibid.*]

L. Licinius Lucullus à Senatu contra ſervos defectores miſſus, cum 17 millium ex Italis, Bithynis, Theſſalis, Acarnanibus & Lucanis collecto exercitu, in Siciliam venit. Cui cum 40 millibus occurrens Athenio Cilix, amiſſis 20 eorum millibus ipſe multis affectus vulneribus inter mortuos deliteſcens evaſit. [*Diodor. Sicul. ut ſuprà.*] | 4612 | 102

Syriam Judæi & Arabes terreſtribus latrociniis infeſtârunt. Mari Cilices piraticum bellum moverunt; quod in Ciliciâ Romani per Antonium geſſerunt. [*Prolog. lib. 39. Trogi.*] Marcus verò Antonius (orator, M. Antonii trium viri avus) tum prætor, pro conſule ad hoc bellum miſſus, & complures Athenis dies propter navigandi difficultatem commoratus, homines doctiſſimos Mneſarchum, Carneadem & Menedemum ibi differentes, ſicut in Aſiâ poſtea Metrodorum Scepſium, audiit. In provinciam deinde veniens, à Byzantiis adjutus, cum maritimis prædonibus bellum feliciter geſſit: in quo tamen præfectum ſuum M. Gratidium amiſit. [*Cicero, in lib. 1. & 2. de Oratore; & in Bruto. Liv. lib. 68. Corn. Tacit. lib. 12.*] Quò referendum Julii Obſequentis illud, ad Conſulatum *C. Marii & Q. Luctatii: Piratæ in Siciliâ* (leg. *Ciliciâ*) *à Romanis deleti*. & Livianæ epitomæ lib. 68. *Antonius prætor in Siciliâ* (legend. item, *Ciliciâ*) *maritimos prædones perſecutus eſt.* De quibus & triumphâſſe eum, docet Pighius, in 3° Annalium tomo, ad ann. Urbis DCLI. fin.

Periodus Calippica *quarta* incipit.

Alexander Jannæus Gadara poſt decem menſium obſidionem cepit. [*Joſeph. lib. 13. cap. 21.*]

Mario Conſule & Catulo, A. Licinius Archias poëta Antiochenus, qui bellum Mithridaticum Græco carmine poſtea deſcripſit, (cujus & complura in Græco Anthologio leguntur Epigrammata) Romam venit: ubi Ciceroni à primâ pueritiâ princeps & ad ſuſcipiendam & ad ingrediendam rationem ſtudiorum extitit. [*Cicero, pro Archiâ poetâ.*]

C. Marius Conſul in Galliâ cum Cimbris dimicaturus, differebat prælium, quaſi ex oraculis quibuſdam victoriæ pariter tempus & locum captaret. Námque mulierem quandam Syram, Marthâm nomine, quæ ferebatur edere vaticinia, ſoricâ vectam magnâ circumduce-

bat veneratione, & ſacra illius monitu faciebat. Quam Senatus pridem, quum de his diſſerere vellet & prænuntiaret venientia, repulerat. [*Plutarch. in Mario.*]

Eâdem penè tempeſtate Battaces ſive Batabaces, Matris magnæ Idææ ſacerdos, Peſſinunte Phrygiæ Romam adventavit; & in Senatu juſſu Deæ ſuæ adeſſe ſe dixit, victoriam populo Romano magnámqué belli gloriam nuntiaturum: adjiciens etiam, Sacra Deæ polluta eſſe, atque ideò Romæ publicè expiari debere. Ferebat autem veſtem aliáque corporis ornamenta nova & nunquam Romanis viſa; coronámque auream magnitudine inuſitatâ & ſtolam floribus intextam & inauratam, regio ſanè ſplendore. Itaque è roſtris ad populum verba faciens, & ad ſuperſtitioſum cultum eos incitans, hoſpitiis publicis & diverſoriis exceptus eſt: ſed ab Aulo Pompeio tribuno plebis coronam ferre eſt prohibitus. Ab altero autem tribuno deductus in roſtra, & de templi expiatione interrogatus, ſuperſtitioſum ſanè reſponſum reddidit. Pompeius verò, cùm circulatorem ac impoſtorem eum appellâſſet, & cum indignitate ex roſtris depuliſſet, ſimulátque dimiſſâ concione domum regreſſus eſt, febre vehementi corripi cœpit: unde paulo pòſt mutus factus eſt, anginæque doloribus ſupra modum vexatus, poſt diem tertium (vel, ut alii, ſeptimum) exſpiravit. Quod divinâ quâdam providentiâ, ob Sacerdotem ipſámque Deam injurioſè habitam, contigiſſe multi interpretabantur. Superſtitionibus enim mirum in modum dediti Romani ſunt. Quare Battaces ſacræ ſtolæ indutus ornamento, amplioribus à viris multis & fœminis hoſpitiis exceptus, Româque diſcedens cum pompâ dimiſſus eſt. [*Id. ibid. & Diodor. Sicul. lib. 36. in Photii Bibliothecâ, cod. 244.*]

Servus Servilii Cæpionis Matri Idææ ſe præſcindens, trans mare exportatus eſt, ne unquam Romam reverteretur. [*Julius Obſequens: ut ſuprà.*]

3903 Alexander Jannæus Amathunte potitus eſt, caſtro omnium quæ ad Jordanem ſita ſunt munitiſſimo: ubi Theodorus Zenonis filius res ſuas chariſſimas depoſuerat. At Theodorus repentè ſuperveniens, & proprias res recuperavit, & impedimenta Alexandri diripuit, Judæorúmque decem millia interfecit. Verùm Alexander receptis poſt cladem viribus, aggreſſus maritimas regiones, Raphiam cepit, & Anthedonem quæ poſtea ab Herode Agrippias nominata eſt. [*Joſeph. lib. 1. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 21.*]

Contra Athenionem Cilicem, qui in Siciliâ mortuo Tryphone ſervorum fugitivorum Rex factus eſt, Manius Aquilius, C. Marii in quinto Conſulatu collega, Imperator miſſus ita ſe fortiter geſſit, ut defectores illuſtri prælio ſuperaverit. Quinetiam cum ipſorum rege Athenione conſertâ manu heroico certamine inito, eum tandem ſuperavit. Ad quem deprehendendum dum multitudo contendit, inter rixantium manus præda lacerata eſt. [*Diodor. Sicul. ut ſupr. Florus, lib. 3. cap. 19.*] 4613 101

Ptolemæus Lathurus Gazâ relictâ in Cyprum receſſit, & mater ejus Cleopatra in Ægyptum. [*Joſeph. lib. 13. cap. 21.*] cujus crudelitate

tate in Lathurum territus filius minor Alexander, eam reliquit: periculoſo regno ſecuram ac tutam vitam anteponens. Cleopatra verò timens, ne major filius Lathurus ab Antiocho Cyziceno ad recuperandum Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Antiocho Grypo auxilia, & Selenen uxorem nupturam hoſti prioris mariti, miſit: Alexandrúmque filium per legatos in regnum revocavit. [*Fuſtin. lib.39. cap.4*] Atque hinc bella illa civilia inter reges Syriæ ſunt orta, quorum in libro 68. Livius meminit.

3904 C. Mario & L. Valerio Conſulib. fugitivos in Siciliâ præliis trucidatos fuiſſe, in libello de prodigiis notat Julius Obſequens. Aquilius enim Proconſul reliquias defectorum, quorum decem millia adhuc ſuperfuerant, bello perſecutus in poteſtatem ſuam redegit; atque ita bello ſervili ſecundo, cùm annos propemodum quatuor duraviſſet, finem impoſuit. [*Diodor. Sicul. ut ſupr.*] Quibus in bellis plus quàm centum ſervorum myriadas periiſſe, affirmat Athenæus. [*lib. 6. cap.7.*]

C. Marius tum ſextò Conſul, L. Apuleii Saturnini tribuni plebis præcipuâ operâ uſus, Q. Metellum Numidicum in exilium egit: qui Rhodum profectus, ibíque philoſophiæ ſtudiis ſe dans, legendo & audiendis magnis viris vacabat. [*Cicero, in Piſonem, & pro Sextio. Liv. lib.69. Plutarch. in Mario. Appian. Bell. Civil.lib.1. pag.367,369.*] 4614 100

A Mithridate Romam legati cum magnâ pecuniæ vi venerunt, Senatum largitione corrupturi. Quod animadvertens Saturninus tribunus plebis ordini Senatorio inimiciſſimus, occaſionem jam adverſus eos nactum ſe exiſtimans, magnâ legationem contumeliâ affecit. Senatoriis legatos adverſus eum incitantibus, & conjunctam ſuam ipſis operam offerentibus, litem illi Saturnino de illatâ injuriâ intenderunt. Quâ occaſione, ob violata legatorum jura quæ Romanis ſacroſancta ſemper ſunt habita, in præſens vitæ diſcrimen Saturninus adductus, à populo præter omnem ſpem non modò liberatus ſed iterum etiam Tribunus plebis renunciatus eſt. [*Diodor. Sicul. legat. 34.*] Verùm novam mox ſeditionem turbo ille pacis concitans, hoc ipſo anno C. Mario VI. & Valerio Flacco conſulib. interemptus eſt. [*Cicero, in 8ª Philippicâ, & pro Rabirio. Appian. Bell. civil. lib.1. pag.369,370. Oroſ.lib.5.cap.17.*]

3906 Cùm de reſtituendo Q. Metello in omnibus concionibus per integrum biennium ſermo aſſiduè fieret, ejus filius Q. Metellus barbâ & capillo ſubmiſſo ſordidatus, veſte ſqualidâ forum circuibat; fléns-que, & ad ſingulorum civium genua advolutus, flagitabat ut patrem ab exilio revocarent. At populus, cùm ſpem reditus contra leges exulibus proponere minimè vellet, tamen miſeratione ac precibus adoleſcentis commotus, Q. Metellum ab exilio revocavit; ac filium, ob ſingularem erga patrem affectum ac ſolicitudinem, *Pium* cognominavit. [*Diodor. Sicul in Excerpt. Valeſii, pag.390.*] Patrem verò Smyrnæ exſulaviſſe, & Calidiâ deinde rogatione revocatum quum ludis fortè litteras in theatro accepiſſet, non priùs eas legere dignatum fuiſſe quàm ſpectaculum finiretur, in libro de viris illuſtrib. cap 62. ſcribit Aurelius Victor. 4616 98

C. Marius

C. Marius, non ſuſtinens revertentem aſpicere Metellum, in Cappadociam & Galatiam navigavit: verbo, ut vota Matri magnæ Idææ perſolveret; reipſâ, ut novorum bellorum ſemina excitaret. Quapropter à Mithridate, quem apparebat arma tum moliri, cum omni officio & honore exceptus, his tamen verbis laceſſendum eum putavit. *Aut enitere, Rex, ut plus poßis quàm populus Romanus, aut obſequenter fac imperata.* Quo dicto obſtupuit Mithridates; ut qui nomen crebrò, libertatem linguæ Romanæ tunc primùm audiviſſet. [*Plutarch. in Mario.*]

Alexander Jannæus infenſus Gazæis, quòd Ptolemæum Lathurum contra ſe in auxilium acciviſſent, & urbem eorum oppugnavit & agrum depopulatus eſt. Interim Apollodotus eorum dux noctu, cum duobus millibus conductitiorum militum & decem millibus quæ ex opidanis armaverat, erupit in caſtra Judæorum. Et quamdiu nocturna erat pugna ſuperiores erant Gazæi, hoſtibus Ptolemæum ad eos veniſſe ſuſpicantibus: ſed quamprimùm dies illuxit & rei veritas apparuit, Judæi ſe conglomerârunt, & impetu facto in opidanos circiter mille ex eis interfecerunt. Attamen ne ſic quidem quamvis gravante inopiâ voluerunt cedere, parati quidvis potiùs perferre quàm ab hoſte ſubigi: & addebat illis animum Aretas rex Arabum, auxilii ſpem (licèt vanam) oſtentans. [*Joſeph. lib. 13. cap. 21.*]

3907 Lyſimachus fratri Apollodoto invidens, quòd apud Gazæos tam gratioſus eſſet, occiſo eo collegit manum militum, atque ita urbem Alexandro Jannæo tradidit. Qui primò pacatus introgreſſus eſt: deinde immiſit in opidanos militem, permiſſâ ſæviendi licentiâ. Ac paſſim Gazæi trucidabantur: nec tamen illi moriebantur inulti; ſed repugnantes invaſoribus, non pauciores Judæos interimebant. Alii verò deſolatas priùs ædes incendebant, ne hoſtis prædâ potiri poſſet: quidam etiam ſuiſmet manibus uxores ac liberos contrucidabant, ne in captivitatem abſtraherentur. Senatores autem numero 500 in Apollinis ædem confugerant: fortè enim Senatus habebatur, quum hoſtis intromiſſus eſt. Alexander verò etiam his jugulatis, & diruptâ inſuper urbe, reverſus eſt Hieroſolyma, anno poſtquàm caſtra ad Gazam admoverat. [*Id. ibid.*] 4617 97

Eodem ipſo tempore etiam Antiochus Grypus occiſus eſt Heracleonis inſidiis, cùm vixiſſet annos 45. regnâſſet verò 29. [*Id. ibid.*] vel 26. potiùs, ut in fragmento Porphyrii legitur: quorum undecim ſolus regnaverit, quindecim diviſo cum Cyziceno imperio; mortuus ipſe anno 4° Olympiadis CLXX. [*in Græc. Euſeb. Scaligeri, pag.* 227.] Quinque verò Grypus poſt ſe reliquit filios, 1. *Seleucum*: quem patri in regno ſucceſſiſſe ſcribit Joſephus. 2 & 3. Gemellos, ex Tryphænâ Ptolemæi Phyſconis regis Ægypti filiâ ſuſceptos; *Antiochum* & *Philippum*. 4. *Demetrium Eucærum*. 5. *Antiochum* alterum, *Dionyſium* cognominatum.

3908 Mithridati Eupatori, regi Pontico, natus eſt filius Pharnaces: qui 50 vixit annos. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 254.]

Cn. Domitio & C. Caſſio Conſulib. Ptolemæus Cyrenarum rex, (Phyſconis ex pellice filius) mortuus hæredem populum Romanum reliquit. 4618 96

reliquit. [*Liv. lib.*70. *Jul. Obſequens, de prodigiis. Caſſiodorus, in Chronico.*] Ejus *regni civitates Senatum liberas eſſe juſſiſſe*, teſtatur Livius: licèt ſtatim poſtea continuis tyrannidibus & bellis exagitatos Cyrenæos fuiſſe, Plutarchus oſtendat in *Lucullo*.

3909 Anna prophetiſſa filia Phanuelis è tribu Aſeriticâ nupta, cum marito ſeptem annis à virginitate vixit. [*Luc.*I.36.] 4619 95

Tigranis filius Tigranes, qui Parthis datus obſes fuerat, in paternum Armeniæ regnum ab iis reſtitutus eſt; quum mercedis loco 70 regionis illius convalles ab eo accepiſſent. [*Strabo, lib.* 11. *pag.*532. *Juſtin. lib.* 38. *cap.* 3. *Appian. in Syriac. pag.* 118.] colligitur ex anno regni 25° cujus ex Plutarchi *Lucullo*, infrà ad annum Mundi 3934. occurret mentio.

3910 Q. Mutius Scævola Proconſul in Aſiam miſſus, lecto ſibi legato amicorum optimo P. Rutilio Rufo (quem ipſum, *Aſiæ Proconſulem*, in *D. de orig. Juris*, non rectè facit Pomponius) hujus conſilio in adminiſtrandâ provinciâ ac jure dicundo ſemper eſt uſus, ejúſque præcipuè operâ publicanorum injurias, quibus provinciales miſerè oppreſſi fuerant, coërcuit. Nam quotieſcunque aliqui ab illis vexati eum adierant, datis judicibus integerrimis publicanos ubique condemnabat, & condemnatos adverſariis quos injuriâ affecerant in carcerem abducendos tradebat. Cúmque præterea ſumptum omnem, tum ſuum tum comitum, ex ſuâ pecuniâ ille faceret; brevi provincialium benevolentiam populo Romano conciliavit. [*Cicero, lib.*2. *de Oratore. Diodor. Sicul. in Excerptis Valeſii, pag.*393,394.]

Seleucus Antiochi Grypi filius, multis coactis copiis, Antiocho Cyziceno patruo bellum intulit. Cyzicenus ex Antiochiâ ducto exercitu, cum eo congreſſus prælio victus eſt: & quum ab equo in hoſtium caſtra abriperetur, jamjam capiendus ſeipſum interemit; poſtquam 18 regnaviſſet annos. Regno autem ejus potitus Seleucus, Antiochiam recepit. [*Porphyr. in Græc Euſeb. pag.*227.] Cyzicenum in prælio à Seleuco captum & neci traditum Joſephus; [*lib.*13.*cap.*21.] cum filiis Grypi bello congreſſum interiiſſe, refert Trogus. [*lib.* 40. *Prolog.*] 4620 94

Cn. Domitio & C. Cœlio Conſulib. Senatuſconſultum factum eſt, nequis Cretenſibus mutuam pecuniam daret. [*Aſcon. Pedianus, in argument. orat. pro C. Cornelio.*] Vid. ann. Mundi 3935. *ex Dione.*

Q. Mutius Scævola, quum ſolos novem menſes Aſiæ præfuiſſet, ne ſumptui eſſet ærario, provinciam depoſuit. [*Cicero, ad Atticum, lib.* 5. *epiſt.*17. *cum Aſconio Pediano, in orat. Cicer contra L. Piſonem.*] Qui Aſiam tam ſanctè & tam fortiter obtinuit, ut Senatus deinceps in eam provinciam ituris magiſtratibus exemplum atque formam officii Scævolam decreto ſuo proponeret. [*Valer. Maxim. lib.*8.*cap.*15.] & dies feſtus à Græcis in honorem ejus conſtitueretur, quem *Mutia* Aſiani nominabant. [*Aſcon. Pedian. in* 3^am *contra Verrem, & Divinationem contra eund.*] de quibus, in Verrinâ 2ª, Cicero. *Mithridates in Aſiâ, cùm eam provinciam totam occupâſſet, Mutia non ſuſtulit; hoſtis, & hoſtis in cæteris rebus nimis ferus & immanis, tamen honorem hominis Deorum religione conſecratum violare noluit.*

Legatus tamen illius Publius Rutilius Rufus, vir ſummæ innocentiæ, qui cum illo conſentiens à publicanorum injuriis Aſiam defenderat, ab equitum factione (quos in exigendis vectigalibus multa præter fas actitantes ille cum Proconſule coërcuerat) in judicium vocatus eſt, quaſi ipſe munera accepiſſet. Ille verò eâ fidei atque innocentiæ conſtantiâ uſus eſt, ut die ſibi ab accuſatoribus dictâ, uſque ad cognitionem neque capillum barbámve promiſerit, obſoletam veſtem induerit, nec inſignia ſenatoria depoſuerit, inimicos permulſerit, judices temperârit; orationem quoque à Prætore conceſſam nihilo ſummiſſiorem quàm animum, (qualem nimirum bonum calumniâ appetitum ac longè plus Reipublicæ quàm ſuam ipſius vicem miſerantem decebat) habuerit, nec quicquam ſplendore præteritorum annorum humilius dixerit. [*Liv. lib.* 70. *Aſcon. Pedian. in Divinat. contra Verrem. Valer. Maxim. lib.* 6. *cap.* 4. *Dio, in Excerpt. Valeſii, pag.* 637. *Oroſ. lib.* 5. *cap* 17.] De quo, in 1. de Oratore Dialogo, (qui poſt triennium in L. Marcii Philippi conſulatu habitus fuiſſe fingitur) M. Cicero. *Cùm eſſet vir ille exemplum innocentiæ, cúmque illo nemo integrior eſſet in civitate neque ſanctior; non modò ſupplex judicibus eſſe noluit, ſed ne ornatiùs quidem aut liberiùs cauſam dici ſuam, quàm ſimplex ratio veritatis ferebat. Paullum Cottæ tribuit partium, diſertiſſimo adoleſcenti, ſororis ſuæ filio. Dixit item cauſam illam quâdam ex parte Q. Mutius, more ſuo, nullo apparatu, purè & dilucidè.* Et in Bruto. *Quum innocentiſſimus in judicium vocatus eſſet (quo judicio convulſam penitus ſcimus eſſe Rempublicam) cùm eſſent eo tempore eloquentiſſimi viri L. Craſſus & M. Antonius conſulares, eorum adhibere neutrum voluit. Dixit ipſe pro ſeſe, & pauca C. Cotta, quòd ſororis erat filius; & is quidem tamen, ut orator, quanquam erat admodum adoleſcens. Sed Q. Mutius enucleatè ille quidem & politè, ut ſolebat, nequaquam tamen eâ vi atque copiâ, quàm genus illud judicii & magnitudo cauſæ poſtulabat.*

Atque ita equites Romani, judiciorum poteſtatem Gracchanis legibus nacti, Rutilium, virum non ſeculi ſui ſed omnis ævi optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu civitatis, damnaverunt. [*Vellei. Patercul. lib.* 2.] Damnatus verò, quum lis pecuniâ eſſet æſtimata, bonis protinus ceſſit: quo maximè declaratum eſt eum alienum ab objecto crimine fuiſſe. Multo enim minus ex univerſis ejus bonis redactum eſt, quàm ex Aſiâ rapuiſſe ab accuſatoribus dicebatur: eáque omnia juſtis ac legitimis titulis ad ſe perveniſſe demonſtrabat. Ejus autem damnationis invidia in C. Marium recidit; cui viri hujus virtus gravis & moleſta fuit. Quamobrem Rutilius, quum ea quæ in urbe gerebantur improbaret, nec cum ejuſmodi homine verſari ac degere ampliùs vellet, nemine cogente in exilium abiit: & profectus in Aſiam Mitylenis vixit. [*Dio, ut ſupr. pag.* 637, 638.] Cúmque illum quidam conſolaretur, & diceret inſtare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exules reveterentur: Quid tibi, inquit, mali feci, ut mihi pejorem reditum quàm exitum optares? Malo, ut patria exilio meo erubeſcat, quàm reditu mœreat. [*Seneca de beneficiis, lib.* 6. *cap.* 37.] Cæterùm nihilo inde plus priſtina illius gloria opéſque imminutæ fuêre. Omnes enim Aſiæ civitates legatos

ſeceſſum ejus operientes obviam miſerunt. Neque ſolùm Q. Mutius, ſed civitates etiam ac Reges, quotquot ejus beneficiis antehac erant uſi, plurima illi donaverunt: adeò ut longè plura poſsideret, quàm ante exilium in bonis habuerat. [*Valer. Maxim. lib. 2. cap. 10. Dio ut ſupr. pag. 638.*]

3911 Antiochus Euſebes ſive Pius, Antiochi Cyziceni filius, quum meretricis cujuſdam operâ, quæ formæ gratiâ illum adamaverat, Seleuci patruelis inſidias evaſiſſet, (licèt Syri pietatis merito ſervatum illum fuiſſe putent, indéque Euſebis cognomentum illi tribuant) pervenit Aradum, & impoſito ſibi diademate Seleuco bellum intulit: quem uno prælio victum è totâ Syriâ expulit. [*Joſeph. lib. 13. cap. 21. Appian. in Syriac. pag. 133.*] 4621 93

Seleucus fugâ delatus in Ciliciam, poſtquam à Mopſueſtianis receptus eſt, cœpit ab eis tributa exigere: qui non ferentes exactionem, unâ cum regiâ & ipſum & amicos concremaverunt. [*Joſeph. ibid.*] Quoniam violentus & ſupra modum tyrannicus fuit, Mopſueſtiæ in gymnaſio crematum fuiſſe, Appianus; [*pag. 132.*] ab Antiocho Cyziceni filio vivum exuſtum fuiſſe, Euſebius in Chronico: cùm fugiſſet in urbem, & percepiſſet Mopſueſtianos vivum ipſum voluiſſe comburere, manus ſibi ipſi intuliſſe, ſcribit Porphyrius. [*ut ſupr pag. 227.*]

Gemelli fratres Seleuci, Antiochus & Philippus, adductis copiis Mopſueſtiam vi ceperunt, & fraternam mortem ulti eam diruerunt. Superveniens verò Cyziceni filius Antiochus Pius, prælio eos ſuperavit. Et Antiochus quidem equo in Orontem è pugnâ fugiens, in flumine ſubmerſus eſt. Frater verò illius Philippus (ad quem nummos inſcriptionem præferentes ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ refert Scaliger) & Antiochus Pius, ab anno 3° Olympiadis CLXXI^ma ſimul regnare incipientes; & æſtimabiles copias habentes, de univerſo Syriæ regno obtinendo inter ſe decertârunt. [*Porphyr. ut ſupr. pag. 227.*]

3912 Ptolemæus Lathurus quartum Antiochi Grypi filium Demetrium Eucærum, Cnido accitum, regem Damaſci conſtituit. Cui cum fratre Philippo copias conjungenti Antiochus Pius ſtrenuè reſtitit. [*Joſeph. lib. 13. cap. 21.*] Superatus tamen Antiochus, ad Parthos fugere coactus eſt. [*Porphyr. ut ſupr. Euſeb. in Chronico.*] 4622 92

3913 Quum Mithridates Ponti rex Cappadociam, ſublatis duobus filiis quos ex ſorore ipſius Laodice Cappadocum rex (Ariarathis illius qui in bello contra Ariſtonicum occidit, & alterius Laodices, de quâ ſuperiùs dictum, filius) ſuſceperat, occupaviſſet; ſuo ipſius filio octo annorum puero, cui Ariarathis nomen impoſuit, regno tradito & Gordio rectore ei addito: Nicomedes Philopator Bithyniæ rex timens, ne acceſſione Cappadociæ etiam Bithyniam finitimam ille invaderet, ſubornavit puerum eximiæ pulchritudinis, quaſi Ariarathes tres non duos filios genuiſſet, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicen (Mithridatis ſororem, quæ poſt mortem Ariarathis prioris mariti Nicomedi nupſerat) Romam miſit, ad teſtimonium trium ex Ariarathe ſuſceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipſe pari impudentiâ Gordium Romam

misit; qui Senatui assereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset. [*Justin. lib.* 38. *cap.* 1, 2.]

Galadenorum regina cum Parthis bellum gessit. In cujus auxilium vocatum Antiochum Pium Cyziceni filium fortiter in prælio dimicantem occubuisse; atque ita Syriæ regnum penes duos fratres Grypi filios, Philippum atque Demetrium Eucærum, remansisse scribit Josephus. [*lib.* 13. *cap.* 21.] Cum biennio, quod Philippo filio Grypi tribuit, Seleucidarum imperium terminat Eusebius in Chronico. Sed cùm post hoc tempus, & Antiochum Pium à Tigrane regno pulsum fuisse, in fine Syriacorum suorum Appianus, & Philippum cum duobus fratribus suis Demetrio Eucæro & Antiocho Dionysio Damasci regibus bellum gessisse & Syriæ regno potitum fuisse, doceat Josephus: [*lib.* 13. *cap.* 22. *&* 23.] dicendum potiùs videtur, Antiochum Pium à Parthis (ad quos, non ut hostes, sed ut salutis perfugium & præsidium cum se contulisse, Porphyrius & Eusebius confirmant) reversum, suam Syriæ partem quam per biennium Philippus occupaverat recuperavisse, Philippúmque ut damnum illud resarciret de regno Damasceno ditioni suæ adjiciendo cum fratribus suis Demetrio & Antiocho contendisse (qui motus Syriæ regum illi fuisse videntur, à Livio in libro 70. enarrati) reliquámque omnem Syriam à Cyziceni filio non possessam, sibi vendicâsse. Quorum certaminum à Philippo partim cum Antiocho Pio, partim cum fratribus suis per octo sequentes annos habitorum tandem pertæsi Syri, relictis Seleucidis, Tigranis Armeniæ regis imperio se subjecerunt: ut in libri 40 initio Justinus indicat. Antiocho verò *Pii* cognomentum per jocum à Syris datum Appianus (in loco citato) existimat; quòd Selenen duxisset, quæ priùs & patri ejus Cyziceno, & patruo Grypo, nupserat: indéque meritò, divinâ ultione, à Tigrane pulsum fuisse pronunciat. | 4623 | 91

Senatus Romanus, studio Regum Asiaticorum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumeliâ regum foret ademptum illis quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis oblatum abnuentes, missis ad Romanos legatis, negabant vivere gentem suam sine Rege posse. Quod mirati Romani, permiseruut eis ut de ipsorum corpore regem suis quem vellent suffragiis crearent. Ita rex ab iis factus est Ariobarzanes. [*Justin. lib.* 38. *cap.* 2. *Strabo, lib.* 12. *pag.* 540.] Romanis Gordium, quem Mithridates eis commendaverat, rejicientibus. [*Justin. lib.* 38. *cap.* 5.]

3914 L. Cornelius Sylla, finitâ prætura (quâ anno L. Cæsaris & P. Rutilii Consulatum præcedente functum illum fuisse, in libro Historiæ suæ 2° Velleius Paterculus significat) quum præesset Ciliciæ, legatus in Cappadociam missus est; specioso expeditionis titulo ad Ariobarzanem in regnum reducendum, revera ut multa molientem Mithridatem reprimeret. Sylla igitur haud magnas secum copias adducens, sed promptâ usus operâ sociorum, magno quidem Cappadocum sed majore

majore Armeniorum, qui Gordio ſuppetias venerant, numero interfecto, ipſum Gordium (cum intruſo regulo Ariarathe, cui rector ille à Mithridate fuerat præpoſitus) ejecit, & Ariobarzanem juxta Senatus decretum, Mithridate non contradicente, regem declaravit. [*Liv. lib.*70. *Plutarch. in Syllâ. Appian. in Mithridatic. pag.*208. *& lib.*1. *Bell. Civil. pag.*396.]

Parthorum legati à rege Arſace miſſi ad Syllam venerunt, ut amicitiam à populo Romano peterent. [*Liv. lib.*70. *Sext. Rufus in Breviario.*] quum nihil ante eam diem commercii inter utramque gentem interceſſiſſet. Legationis illius princeps Parthus Orobazus fuit: qui cùm Syllam apud Euphratem agentem conveniſſet, tres ſedes, unam Ariobarzani, alteram Orobazo, tertiam ſibi poſuiſſe Sylla dicitur, mediúſque inter duos ſedens audientiam dediſſe legato. Quamobrem necavit poſtmodum rex Parthorum Orobazum. Syllam alii prædicaverunt, quòd barbaros habuiſſet ludibrio; alii ut arrogantem & intempeſtivè ambitioſum culpaverunt. Memoriæ quoque proditum eſt quendam ex comitatu Orobazi Chalcidenſem, inſpecto Syllæ vultu, animíque & corporis haud defunctoriè obſervatis motibus, atque ad artis præcepta expenſâ ejus naturâ, prædicâſſe, fieri non poſſe quin ſummus hic vir futurus eſſet: mirari etiam ſe, quemadmodum patiatur & nunc non eſſe omnium primus. [*Plutarch. in Syllâ: cum Velleio Paterculo, lib.*2. *cap.*24.] 4624 | 90

Syllam Romam regreſſum poſtulavit Cenſorinus repetundarum; quòd magnam pecuniam contra leges ex amico & ſocio regno cepiſſet. Verùm ad judicium non occurrit; ſed accuſationem reliquit. [*Plutarch. ibid.*]

Mithridates ad ſocietatem Romani belli quod olim meditabatur Tigranem Armeniæ regem, nihil de offenſâ Romanorum ſentientem, pellexit: per Gordium illi perſuadens, ut Ariobarzani ſegni admodum, quem Romani Cappadociæ regem conſtituerant, bellum inferret. Et ne quis dolus ſubeſſe videretur, filiam ſuam ei Cleopatram in matrimonium tradidit. [*Juſtin. lib.*38. *cap.*3.]

3915 Mithraas & Bagoas Tigranis duces, pulſo Ariobarzane, qui primo eorum adventu ſublatis rebus ſuis Romam contendit, Ariarathem in regnum deduxerunt. Atque ita per Tigranem rurſus Cappadocia juris eſſe Mithridatis cœpit. [*Id. ibid. & Appian. in Mithridatic. pag.* 176.]

Eodem tempore, mortuo Nicomede Philopatore, Senatus Romæ filium ejus Nicomedem, ex Nyſâ (ſaltatrice à Mithridate, apud Juſtinum lib. 38. cap. 5. appellatâ) progenitum, Bithyniæ regem inſtituit. Cujus fratrem ætate majorem Socratem, & ipſum *Nicomedem* appellatum atque *Chreſtum* ſive Frugi cognominatum, cum exercitu contra eum miſit: qui, eo pulſo, regnum ipſe occupavit. [*Juſtin. ibid. Appian. pag.* 176. *&* 178. *Memnon, in Excerptis Photii, cap.*32.]

Quum regno pulſus Nicomedes ſupplex Romam veniſſet; decretum in Senatu eſt, ut & ille & Ariobarzanes in regna ſua reſtituerentur. Legati ad hoc miſſi ſunt, Manius Aquilius (qui ſervile bellum in Sicilià confecit) & Maltinus ſive (ut in MS. legitur) M. Altinius.

[*Justin. & Appian. ut supr.*] Jussíque adjutare, Lucius Cassius, qui Asiam Pergamenam cum exiguo obtinebat exercitu, & Mithridates ipse. Verùm is propter controversum jus Cappadociæ & Phrygiam sibi à Romanis ablatam, nihil eos juvit. [*Appian. ibid. pag.* 176,177.] sed suis querelis quibusdam oppositis, & ostensâ legatis pecuniæ magnitudine quam publicè privatímque tunc expendisset, quievit. [*Dio, legat.* 30. *in edit. Græcâ, vel* 31. *in Græco-latinâ.*] licèt ipse in oratione quam Trogus Pompeius commemorat, & Cappadociâ filium suum eductum quam jure gentium victor occupaverat, & regem Bithyniæ Chrestum à se in gratiam Romanorum occisum fuisse, affirmet. [*Justin. lib.* 38. *cap.* 5.]

Mithridates societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, junxit: pactíque inter se sunt, ut urbes agríque Mithridati, homines verò & quæcunque auferri possent Tigrani cederent. Et quantum bellum susciteret intelligens, legatos ad Cimmerios, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas Bastarnásque, auxilium petitum misit. Nam omnes has gentes, Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam antè illexerat. A Scythiâ quoque exercitum venire jussit. [*Justin. lib.* 38. *cap.* 3.] omnes qui Tanaim & Istrum paludémque Mæotidem accolunt ad exequenda jussa ejus paratos habens. In Ægyptum quoque & Syriam misit qui societatem regum ei compararent. Naves stratas habuit 300. & alias insuper ædificabat: accitis è Phœniciâ & Ægypto proretis ac gubernatoribus. Paternum & ipse regnum habuit viginti millia stadiûm patens in longitudinem; multásque circumvicinas gentes acquisivit, & inter eas Colchos gentem bellicosam. [*Appian. in Mithr. pag.* 178. *&* 180.] Possedit enim regionem quæ Haly fluvio determinatur; usque ad Tibarenos & Armenios, atque intra Halyn usque ad Amastrin ac Paphlagoniæ quasdam partes. Adjecit autem ditioni suæ etiam oram maritimam versus occasum usque ad Heracleam: in diversam verò partem Ponto adjecit quæ sunt usque ad Colchidem & Armeniam minorem. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 540,541.] Gentes 25 sub ditione eum habuisse, scribit A. Gellius, [*lib.* 17. *cap.* 17.] 22 Valerius Maximus, [*lib.* 8. *cap.* 7.] Quintilianus, [*lib.* 11. *cap.* 2.] Plinius [*lib.* 7. *cap.* 24. *& lib.* 25. *cap.* 2.] earúmque omnium linguas percalluisse, neque cum subditis collocutum unquam fuisse per interpretem. Gentium quoque 22 ore locutum eum fuisse, in Sexti Aurelii Victoris lib. de viris illustrib. cap. 76. legimus: licèt pro 22, libri Manuscripti 50 numerum hîc exhibeant. | 4625 | 89

Quum Romani legati, cum Cassiano milite aliísque copiis è Galatiâ & Phrygiâ contractis, Nicomedem in Bithyniam, Ariobarzanem in Cappadociam reduxissent: ambobus mox suadebant, ut vicinam Mithridatis ditionem incursionibus vexando materiam belli quærerent; ostentantes spem auxilii. Neuter tamen vicinum tam potentem lacessere armis ausus est: sed urgentibus legatis, Nicomedes, qui magnam pecuniam pro restitutione ducibus & ipsis legatis ex pacto debebat, magnam etiam, aliàs à Romanis Asiaticis ad usuram acceperat, quæ tum repetebatur, invitus in ditionem Mithridatis irrupit, & usque Amastrim urbem populatus est, nemine vetante occurren-

téve. nam Mithridates, quamvis paratas haberet copias, tamen cedebat, ut multas juſtáſque cauſas belli haberet. [*Appian. Mithridatic. pag.* 177. *cum Livio, lib.* 74. *& Dione, legat.* 30. *vel* 31.] de quâ Romanorum injuriâ ita illum conquerentem in epiſtolâ ad Arſacem, libro 4° Hiſtoriarum inducit Saluſtius. *Nam quid ego me appellem? quem diſjunctum undique regnis & tetrarchiis ab imperio eorum, quia fama erat divitem, neque ſerviturum eſſe, per Nicomedem bello laceſſiverunt, ſceleris eorum haud ignarum, & ea quæ accidère teſtatum antea.*

Ubi Nicomedes cum magnâ prædâ domum rediit, Mithridates ad Romanos duces legatóſque, quorum voluntate hæc facta non ignorabat, Pelopidam oratorem miſit, de injuriis à Nicomede illatis expoſtulaturum. Cúmque Nicomedis legati culpam in Mithridatem, à quo primum injuriæ initium factum eſſet, conjicerent: Romani reſponderunt, neque placere ſibi Mithridatem moleſtiâ affici à Nicomede, neque ut Nicomedi bellum inferretur paſſuros. Itaque Mithridates, ut apertè à Romanis læſus, miſit cum magnâ manu filium Ariarathem ad occupandum regnum Cappadociæ: qui mox Ariobarzane pulſo ibi regnavit. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 179. *cum Livio, lib.* 76. *&* 77. *Eutrop. lib.* 5. *& Oroſio, lib.* 6. *cap.* 2.] Maltino ſive M. Altinio, Romano legato, etiam ibi ſuperato. [*Juſtin. lib.* 38. *cap.* 4.]

Romam Mithridates legatos miſit, petens à Romanis; ut, ſi Nicomedem pro amico haberent, vel perſuaderent, vel cogerent hominem ex æqui juſtíque ratione ſecum agere: ſin autem, hoſtis ulciſcendi poteſtatem ſibi facerent. Romani non modò nihil eorum agere, quæ volebat; ſed etiam minas addidere, ni Cappadociam Ariobarzani reſtitueret, pacémque cum Nicomede coleret. Simul legatos ipſius eo die diſcedere juſſerunt: ac præterea prohibuerunt, niſi paruiſſet imperio, nullum ut ampliùs legatum mitteret. [*Dio, legat.* 31. *vel* 32.]

Interim verò Pelopidam ad Romanorum duces Mithridates ablegavit; ut eis ſignificaret ſe legatos queſtum de illis ad Senatum miſiſſe, & ut ibi ad cauſam dicendam adeſſent denuntiaret, néve quicquam abſque communi Senatus Populíque Romani decreto inciperent. Cujus oratio quum viſa illis eſſet inſolentior, juſſerunt Mithridatem abſtinere à Nicomede & Cappadociâ (ſibi enim curæ fore ut mox in eam reſtituatur Ariobarzanes:) Pelopidam autem ſtatim caſtris excedere, &, niſi Rex juſſa faciat, non redire ampliùs. Cum hoc reſponſo dimiſſus eſt, non ſine cuſtodiâ, ne quem obiter corrumperet. [*Appian.*]

Statim verò Romani duces, non expectatâ ex Urbe de tanto bello Senatus aut populi ſententiâ, è Bithyniâ, Cappadociâ, Paphlagoniâ & Gallograeciâ copias contraxerunt: quibus ſe L. Caſſii, cum quo Aſiam obtinebat, adjunxit exercitus. Divisíſque copiis, Caſſius caſtrametatus eſt in confinio Bithyniæ & Galatiæ, Manius Aquilius quâ tranſitus patebat Mithridati in Bithyniam, Q. Oppius in finibus Cappadociæ: ſinguli cum 40 peditum equitúmque millibus. Habebant & claſſem circa Byzantium, cui Minutius Rufus & C. Popilius præerant,

erant, ad oris Ponti cuſtodiam. Juvabat eos & Nicomedes cum peditum 50, equitum 6 millibus. [*Idem.*]

Mithridates in exercitu proprio habebat 250 peditum, 40 equitum millia, 300 naves tectas, 100 dicrota, & alium apparatum pro ratione tam numeroſæ militiæ. Præerant autem his copiis Neoptolemus & Archelaus duo fratres; & ipſe Rex per ſe adminiſtrabat plurima. Inter auxilia verò Arcathias Mithridatis filius adduxerat ex Armeniâ minore 10 millia equitum: Dorylaus phalangitis (gravis peditum armaturæ) præerat, Craterus 130 falcatis curribus. [*Id.*]

Ut ad Amniam fluvium in latis campis conſpexerunt ſe Nicomedes & duces Mithridatis (ipſe enim non aderat) inſtruxerunt acies: Nicomedes omnes ſuos, Neoptolemus & Archelaus expeditos tantùm & equites Arcathiæ & currus aliquot: nam phalanx adhuc erat in itinere. Diu verò alternante victoriâ, Mithridatis duces, licèt militum numero inferiores, incredibili ſtrage à falcatis curribus editâ, Nicomedem cum ſuis in Paphlagoniam fugere coëgerunt; caſtriſque & pecuniis hoſtium ſunt potiti. [*Id. cum Memnone cap. 33. & Strabone, lib. 12. pag. 562.*]

Nicomedes ita fugatus, prope Manium Aquilium caſtra admovit. Mithridates Scorobam montem aſcendit, qui eſt Bithynorum & Ponticorum confinium. Eius antecurſores 100 equites Sarmatæ, cùm fortè offendiſſent 800 Nicomedis equites, ceperunt ex eis aliquot. Manium Aquilium retrocedentem Neoptolemus & Nemanes Armenius circa primum Pachium vicum aſſecuti horâ ſeptimâ, quum abiiſſet Nicomedes ad Caſſium, coëgerunt pugnare, ducentem equitum quatuor millia, peditum verò decuplum: cæsíſque decem millibus, 300 vivos ceperunt. Ipſe verò Aquilius, caſtris amiſſis, fugiens ad Sangarium fluvium, noctu eum trajecit, & evaſit in Pergamum. [*Appian. cum Livio, lib. 77.*]

Caſſius & Nicomedes, & cæteri quotquot legati Romani aderant, moverunt caſtra in Leontocephalen, caſtellum Phrygiæ munitiſſimum: ubi novitiam tironum multitudinem ex opificibus aut agricolis aut plebe infimâ collectam armis exercebant, & novos ex Phrygibus delectus faciebant. Sed quum utrique pigri eſſent ad officium, dimiſſis omnibus receſſerunt: Caſſius cum ſuis copiis Apameam, Nicomedes Pergamum, Aquilius Rhodum verſus. Quæ ubi audierunt oris Ponti cuſtodes, diſperſi ſunt; clauſtris Ponti & Nicomedis navibus Mithridati traditis. [*Appian.*]

Captivos omnes in bello iſto comprehenſos Mithridates cum viatico ad ſuos remiſit; ut apud hoſtes clementiæ opinionem ſibi pararet. [*Id.*] Quæ ejus humanitas quum omnium ſermonibus celebraretur, ſtatim univerſæ civitates certatim ſe ejus partibus adjunxerunt. Itaque cernere erat legatos ſingularum civitatum decretis publicis eum invitantes, Deúmque ac Servatorem appellantes. Adventúque Regis cognito, cuncti è civitatibus effuſi in veſte candidâ illum ingenti lætitiâ excipiebant. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag. 401.*] auguſtiori honore quàm pro mortalium ſorte Deum eum appellantes & implorantes. [*Athenæus, lib. 5. cap. 11.*] dominúmque, patrem, conſer-

conſervatorem Aſiæ, Euium, Dionyſum, Nyſium, Bromium, Bacchum nominantes. [*Cicero, pro Flacco.*] Qui Bacchi, præ aliis, titulus quamobrem illi fuerit attributus, in 1° Sympoſiacorum libro Plutarchus explicat.

Mithridates igitur, in Italiam Nicomede ſe ſubducente, primo aditu occupatâ totâ Bithyniâ, obibat eam, civitates conſtituens & ordinans. [*Memnon. cap.* 33. *Liv. lib.* 76. *&* 77. *Strabo, lib.* 12. *pag.* 562. *Appian. pag.* 183.] Phrygiam deinde provinciam populi Romani cum ingenti exercitu intravit. [*Liv. lib.* 77.] ibíque uſus eſt Alexandri diverſorio: fauſtum omen putans ſi ubi Alexander interquievit, pernoctaret Mithridates. Atque ita & Phrygiæ reliqua, & Myſiam Aſiámque, Romanorum provincias recentes, percurrebat uſque ad Cariam & Lyciam. [*Appian. pag.* 183.]

3916 Mithridates, miſſis circumquaque ſuis ducibus, ſubegit Lyciam & Pamphyliam aliáque uſque Ioniam. [*Appian. pag.* 184.] Paphlagoniam quoque invaſit, pulſo ex eo rege amico populi Romani Pylæmene. [*Eutrop. lib.* 5. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 2. *cum Appiano in Mithridatic. pag.* 209.]

Athenionem, Athenionis Peripatetici ex ſervâ Ægyptiâ filium, (qui à mortuo domino hæres relictus, & Athenis in civitatem adſcriptus, Ariſtionis aſſumpto nomine adoleſcentulos in rhetoricâ & Peripateticâ philoſophiâ inſtituebat) legatum Athenienſes ad Mithridatem miſerunt. Qui in regiorum amicorum numerum receptus, litteris ſuis ad rerum novarum ſpem eos erigebat. [*Athenæus, lib.* 5. *cap.* 10. *&* 11. *ex Poſidonii Apameni hiſtoriâ.*] Homo ex impudentiâ ſimul ac ſævitiâ conflatus; qui ex Mithridatis vitiis teterrima quæque quaſi quandam in ſe colluviem traxerat. [*Plutarch. in Syllâ; & ejus exſcriptor Dio, in Excerptis Valeſii, pag.* 649.]

Quum Laodicenſibus Lycum fluvium accolentibus, ad quos Q. Oppius Pamphyliæ Proconſul cum equitibus & mercenario milite ſe receperat, per præconem Mithridates ſecuritatem promiſiſſet, ſi Oppium ei dederent; mercenarios quidem dimiſerunt, ipſum verò Oppium adduxerunt ad Mithridatem, præcedentibus lictoribus in ludibrium. Eum Mithridates ſecum circumducebat, oſtentans captivum ducem Romanum. [*Liv. lib.* 78. *Athenæ. ut ſupr. cap.* 11. *Appian. pag.* 184.]

Prævalentibus per Aſiam Mithridatis partibus, quum urbes omnes miro quodam impetu deficerent à Romanis, Lesbii non ſolùm ſeipſos ſed etiam Aquilium, qui Mitylenas confugerat ibíque ex morbo curabatur, Regi tradere conſtituerunt. Itaque lectos juvenes corporum robore præſtantes ad ejus diverſorium miſerunt: qui facto ſimul impetu correptum Aquilium vinxerunt, rati pulcherrimum ſe munus ac Mithridati gratiſſimum oblaturos eſſe. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 401.] Cum Aquilio quoque alios Mithridati vinctos Mitylenæi tradiderunt. [*Vellei. Paterculi. lib.* 2. *cap.* 18.] Aquilium verò, legationis & belli hujus authorem præcipuum, vinctum in aſino Rex circumvehebat; coactum ſuâpte voce apud ſpectatores proclamare ſe eſſe Manium Aquilium. Idémque Manius longâ nexus catenâ, cum Baſtarne quodam procero cubitos quinque, pedes ab equite interdum trahebatur. Tandem verberibus atque omni ſupplicio ex-

cruciato Pergami aurum liquatum in os ejus infundi juſſit Mithridates, corruptelas largitionum exprobrans Romano nomini. [*Athenæ. & Appian. ut ſupr. cum Cicerone, in Orat. pro lege Manilià & lib.5. Tuſculan. quæſt. Livio, lib.78. & Plinio, lib.33. cap.3.*]

Ordinatis deinde ſatrapis adivit Rex Magneſiam, Epheſum & Mitylenem, hilariter exceptus ab omnibus: Epheſiis etiam Romanorum effigies apud ſe poſitas tollentibus. [*Appian.*]

Eo favore civitatum exceptus Mithridates, multum ibi auri argentíque, ſtudio veterum regum, magnúmque belli apparatum invenit: quibus inſtructus, debita civitatibus publica privatáque remiſit, & vacationem quinquennii conceſſit. [*Juſtin.lib.38.cap.3.*] *Ego ultus injurias, Nicomedem Bithyniâ expuli, Aſiámque ſpolium regis Antiochi recepi, & Græciæ dempſi grave ſervitium:* inquit ille, in epiſtolâ ad Arſacem; libro 4° Hiſtoriarum Saluſtii.

Ex Ioniâ revertens Mithridates cepit Stratoniceam, mulctavítque pecuniâ, & impoſuit ei præſidium: ubi conſpicatus formoſam virginem Monimam Philopœmenis filiam, recepit in ſuum gynæceum. Cum Magnetibus autem & Paphlagonibus Lyciíſque, propter præſidia reſiſtentibus, bellum continuabat. [*Appian.*] ubi Magnetes ad Sipylum montem Archelaum illius ducem incurſionibus fines ſuos vaſtantem, multis ex Barbarorum agmine cæſis, vulneraverunt. [*Pauſan. in Atticis, pag.18.*]

Cleopatra Ægypti regina, quum occultis inſidiis filio Alexandro exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur: digna prorſus hâc mortis infamiâ, quæ etiam matrem thoro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit, & filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per inſidias machinata eſt. [*Juſtin.lib.39. cap. 4. cum Pauſaniâ in Atticis, pag.8. Athenæo, lib. 12. cap.27. & Euſebio in Chronico.*] Regnaverat autem ille, ſimul cum matre, annos 18. [*Porphyr. in Græc.Euſeb.Scalig.pag.225.*]

Ubi primùm compertum eſt, ſcelere Alexandri matrem interfectam, concurſu populi facto, ille civium metu aufugit. Poſt cujus fugam Alexandrini, miſſis in Cyprum legatis, ſeniori fratri Ptolemæo Lathuro inde revocato regnum Ægypti reddiderunt: qui per annos 8 vel (ut exactiùs Porphyrius tempus expreſſit) annos 7. & menſes 6. eo deinceps potitus eſt. [*Juſtin.lib.39. cap.5. Pauſan. Porphyr. & Euſeb. ut ſupr.*]

Anna prophetiſſa filia Phanuelis, marito defuncto, vidua per 84 annos in Templo (uſque dum Chriſtum in eo præſentem vidit) jejuniis ac precibus vacavit, Deo ſerviens nocte ac die. [*Luc.*II.37.] 4626 88

Itali defectores ad Mithridatem miſerunt, ut in Italiam adverſus Romanos adduceret copias: ita enim facilè conjunctis copiis poſſe Romanorum vires deturbari. Quibus ille reſponſum dedit, ducturum ſe copias in Italiam, poſtquam Aſiam ſubegiſſet: id enim tum agebat. Eam ob rem Italis animos deſpondentibus, bellum Sociale ſive Marſicum ſopitum eſt. [*Diodor. Sicul. in Bibliothecâ Photii, cod.244.*] In quo, inter externarum gentium auxilia miſſa populo Romano (à Livio in libro 72° commemorata) duæ quadriremes tectæ

ctæ fuerunt, ab Heracleotis Ponti ſuppeditatæ; quarum in eorum hiſtoriâ Memnon meminit. [*cap.* 31.] Ab Italorum verò partibus, inter alios, Agamemnon Cilix pirata ſterit: cujus, in Excerptis Valeſii pag. 398. Diodorus Siculus, & in lib. 5. cap. 18. mentionem facit P. Oroſius.

Mithridates, cives Romanos per urbes Aſiæ diſperſos conſiliis ſuis impedimento eſſe intelligens, Epheſo ſecretas litteras ſatrapis omnibus civitatúmque magiſtratibus ſcripſit, ut univerſi ad eandem diem trigeſimam invaderent armis Romanos Italóſque hoſpites cum uxoribus, liberis, cæteríſque ingenuis domeſticis Italici generis, & occiſos inſepultos abjicerent: & bona eorum partim Regi, partim percuſſoribus cederent. Per præconem etiam interminatus eſt mulctam cæſos ſepelientibus aut vivos celantibus; præmio propoſito iis qui latitantes tollerent: pollicitus ſervo libertatem ſi herum occideret, debitori verò creditorem necanti debitæ pecuniæ dimidium. His clàm ad omnes ſimul ſcriptis, ubi ſtatuta dies venit, nullo modo explicari aut comprehendi verbis poteſt, quæ tunc multitudo Romanorum civium cæſa ſit, quis mœror plurimarum provinciarum, quis gemitus occidendorum pariter atque occidentium fuerit; cùm ſinguli quique aut prodere innocentes hoſpites & amicos, aut ipſi periclitari pœnâ hoſpitum cogerentur. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 185, 206, 209. *&* 212. *cum Cicerone, in Orat. pro lege Manilià, & pro Flacco. Memnone, in Excerpt. cap.* 33. *Livio, lib.* 78. *Velleio Paterc. lib.* 2. *cap.* 18. *Floro, lib.* 3. *cap.* 5. *Eutrop. lib.* 5. *& Oroſio, lib.* 6. *cap.* 2.]

Ibi Epheſii è Dianæ templo ab ipſarum ſtatuarum complexu diſtractos interficiebant. Pergameni eos qui in ædem Æſculapii confugerant, quum nollent abſcedere, ſtatuis hærentes ſagittis configebant. Adramytteni abnatare conatos in mare perſequendo necabant, ſimúlque infantes eorum ſubmergebant. Calnii (Antiocho devicto attributi Rhodiis, & paulo antè à Senatu juri ſuo reddit) Italos qui ad ſacratam ejus civitatis curiam confugerant ab ipſis aris protraxerunt: cæſíſque priùs in conſpectu matrum infantibus, ipſas deinde, & poſtremò earum maritos, interemerunt. [*Appian. ut ſupr. pag.* 185.] Tralliani ipſi quidem neminem occiderunt ſed, ne hoſpitum cæde manus contaminarent ſcilicet, Theophilum quendam Paphlagonem virum trucem ad hoc mercede conduxerunt: qui in ædem Concordiæ concluſos tam immaniter contrucidavit, ut ſtatuas complectentibus manus amputaret. [*Id. ibid. cum Dione, in Excerptis Valeſii. pag.* 642.]

Apud Mitylenæos P. Rutilius Rufus exulans crudelitatem Regis in togatos, ſoccos & pallium aſſumendo, homo conſularis vitavit. [*Cicero, pro C. Rabirio Poſthumo.*] Ut Theophanis Mitylenæi, rerum Pompeii Magni ſcriptoris, commentum nullo modo fuerit recipiendum: qui in arce Καρῶν à Pompeio receptâ, inter alia Mithridatis arcana, Rutilii quoque orationem repertam eſſe prodidit, quâ ad hanc Romanorum cædem Regem ille incitaverit. [*Plutarch. in Pompeio.*] Ejuſmodi verò veſtitus mutatione & alii Romani, ut imminens periculum effugerent, tum ſunt uſi. [*Athenæ. lib.* 5. *cap.* 11.] Calaminæ

quoque in Lydiâ fluctuantes insulæ multorum civium salus fuit. [*Plin. lib.2.cap.95.*] Occisorum tamen uno illo die numerus 80 millium fuit. [*Memnon,cap.33.Valer.Maxim.lib.9.cap.2.*] non 150,ut apud Plutarchum [*in Sylla,*] & eum secutum Dionem [*legat.36. vel 37.*] ille relatus reperitur.

Mithridates in Coum trajecit: ubi exceptus à libentibus, Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, (& ipsum Alexandrum dictum,) cum multis pecuniis in Coo relictum à Cleopatrâ aviâ, & à Cois sibi deditum assumpsit educavítque regiè; & è thesauris Cleopatræ magnas divitias, artificum opera egregia, gemmas, mundum muliebrem, magnámque vim pecuniæ misit in Pontum. [*Appian.in Mithridatic.pag.186,252,253. & Bell. civil. lib.1. pag.414.*] Præter Cleopatræ verò thesauros, etiam Judæorum 800 talenta Mithridatem inde abstulisse,ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus: quæ à Judæis Asiaticis,metu belli Mithridatici, deposita in eâ insulâ fuisse existimat,ad Templum Hierosolymitanum deferenda. [*lib.14.ca.12.*]

Alexander, junioris Alexandri jam dicti pater, anno Ægyptiaci sui regni 19, (Cyprii, 26) ab Ægyptiis, ductore Tyrrho regum cognato,prælio navali victus, unâ cum uxore & filiâ ad urbem Lyciæ Myra fugere coactus est: unde in Cyprum declinans, à Chæreâ navarcho prælio exceptus interiit. [*Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig.pag.225.*]

Athenio, sive Aristio, legatus ad Athenienses ex Asiâ à Mithridate remissus, tempestate Carystiam in Eubœâ delatus est: ad quem inde referendum naves longas, sellámque argenteis fultam pedibus, Athenienses miserunt; maximâ ferè parte civitatis ad eum excipiendum effusâ. Qui præfecturam urbis adeptus, sævam ibi tyrannidem exercuit; eorum qui Romanis favebant aliis occisis, aliis Mithridati traditis. Cujus tyrannidem multi fugientes, Amisum Athenienſium in Asiâ coloniam habitatum se contulerunt; ibíque in civitatem recepti sunt. [*Posidonius Apamenus, apud Athenæum, lib.5. cap.11. cum Plutarcho in Lucullo, & Pausaniâ in Atticis, pag.18.*]

Quotquot Itali evaserant ex Asiâ, Rhodi habebant receptaculum: & in his L. Cassius Proconsul Asiæ. Rhodii mœnia portúsque munierunt, & instruxerunt machinis: nonnullis Telmissensibus & Lyciis adjuvantibus. Et adventante cum classe Mithridate, suburbia diruerunt, ne hostibus essent usui: navésque ad pugnam instruxerunt, alias à fronte, alias à lateribus. [*Appian.*] Solâ verò navium multitudine inferiores, reliquis omnibus longè superiores erant. Námque & arte gubernatorum, & aptâ navium instructione, & peritiâ remigum, & militum fortitudine, scientiâ denique ac virtute præfectorum Rhodii præstabant. Contrà autem Cappadoces imperiti navalis pugnæ & inexercitati &, quæ exitii causa solet esse, incompositi agebant. [*Diodor.Sicul. in Excerpt.Valef.pag.402.*]

Cappadoces navale prælium, sub oculis ac conspectu Regis sui incuntes, animorum alacritate benevolentiam suam illi approbare cupiebant. Cúmque navium duntaxat numero potiores essent, omni arte circumvenire hostium classem atque intercipere conabantur. [*Diodor.*

odor. ibid.] Tandem verò Damagoras classis Rhodiorum præfectus post Solis occasum cum sex navibus 25 regias adortus, duas ex eis demersit, duas item alias in Lyciam compulit: & nocte in alto exactâ reversus est. In quo certamine, navem Mithridatis suos hortantis Chia socia per tumultum impacta concussit: propéque fuit, ut ipse Rex in hostium veniret manus. Quod ille non dissimulans postea, gubernatorem & proretam affecit supplicio, atque Chiis iratus est omnibus. Deinde terrestres copias, ad Mithridatem ex Asiâ navigantes in onerariis & triremibus, turbo repentinus ad Rhodum transversus appulit. Quas turbatas adhuc tempestate dispersásque aggressi Rhodii, partim ceperunt partim perforârunt incenderúntque; & 400 viros captivos abduxerunt. Ad extremum Mithridates, sambucâ machinâ & scalis ad urbis oppugnationem frustrà admotis, victus cum ignominiâ à Rhodo recessit. [*Appian. cum Memnone, cap.* 33. *& Livio, lib.* 78.]

Obsessis deinde Pataris, cædebat Latonæ lucum ad machinas, donec minaci somnio jussus est abstinere à sacris arboribus: relictóque ad bellum in Lyciâ continuandum Pelopidâ, Archelaum misit in Græciam, ut suadendo cogendóque quotquot posset civitates ad partes suas adduceret. Ipse posthac pleraſque curas committens suis ducibus, delectus habebat militum & arma fabricabat, & oblectabat se cum Stratonicensi muliere Monimâ; & pro tribunali cognoscebat causas eorum qui dicerentur insidiati ejus saluti, aut res novas moliti, aut quomodocunque proclives. [*Appian. pag.* 188.]

Archelaus præfectus Regis cum 120 millibus equitum ac peditum in Achaiam præmissus, Athenarum civitatem ab Aristione Atheniensi traditam accepit. [*Liv. lib.* 78. *Eutrop. lib.* 5. *Oros. lib.* 6. *cap.* 2.] Profectúsque cum classe & cibariis Delum, quæ ab Athenienſibus defecerat, & alia castella expugnavit. Pecuniam quoque Apollini dicatam è Delo Athenienſibus per Aristionem misit, missis simul ad custodiam pecuniæ duobus millibus militum. [*Appian. pag.* 188, 189.] Apellicon verò Teius (ut refert Athenæus, lib. 5. cap. 11.) civis Athenienſis, & Athenioni sive Aristioni illi ob sectæ Peripateticæ societatem conjunctissimus, cum cohortibus aliquot Delum celeriter profectus, negligentiùs circa insulam divisis custodiis, atque adeò posteriore insulæ parte sine præsidio & vallo relictâ, securus ibi commorabatur. Quâ hominis socordiâ & imprudentiâ intellectâ, Orobius (sive Orbius) exercitus Romani dux, cui Deli tutela commissa fuerat, nocte illuni expositis suis militibus, sopitos & ebrios adortus, Athenienses ac eorum commilitones pecudum more trucidavit, numero 600. vivos cepit, ad 400. præclaro illo duce Apelliconte fugâ clanculum elapso. Multos, quos in villas confugientes erat conspicatus, exussit cum ipsis ædificiis, & helepoli cunctísque aliis ipsorum machinis obsidionalibus. Deinde trophæum erexit & aram, cui hæc inscripsit:

Τὸν ϑανόντας ἐχϑ ξεινὸς τάφῳ, οἱ δὲ Δῆλον
Μαρναμένοι ψυχὰς ὤλεσαν ἐν πελάγϑ.

Τῷ ἱερὰν ὅτι νῆσον Ἀθηναῖοι κεραΐζον,
Κοινὸν Ἄρη βασιλεῖ Καππαδόκων ἔθεμεν.

Hîc peregrina jacet gens, circum littora Deli
Quæ pugnans animas perdidit in pelago.
Insula Cecropidûm quum devastata tumultu est,
Illis Cappadocum juncta ubi turma fuit.

3917 Metrophanes submissus à Mithridate cum aliâ manu militum, Eubœam & agros Demetriadis Magnesiæque, quæ civitates à factione regiâ abhorrebant, populabatur. Quem Bryttius (sive Brutius Sura, prætoris Macedoniæ Sentii legatus, ut Plutarchus indicat) aggressus è Macedoniâ cum exiguis copiis, navali pugnâ certavit: demersáque unâ nave magnâ & unâ hemioliâ, omnes socios navales qui in eis fuerant occidit, inspectante Metrophane. Ille verò territus fugit: quem secundo vento navigantem cùm Bryttius assequi non posset, Sciathum insulam expugnavit, quæ prædonum barbarorum erat receptaculum. Quibus in potestatem redactis, servos in crucem egit, liberos abscissis manibus mulctavit. [*Appian.*]

Ex filiis Mithridatis, unus in Ponto & Bosphoro vetus regnum usque ad solitudines super Mæotim lacum, adversante nullo, obtinebat: alter Ariarathes ingentibus copiis Thraciam & Macedoniam insistebat subigere. Duces ejus cum exercitibus alias oras domabant: quorum Archelaus princeps classe fermè totum obtinens pelagus, insulas Cycladas in ditionem redigebat, aliásque quotquot intra Maleam positæ sunt. [*Plutarch. in Syllâ.*] Eretriâ quoque & Chalcide, adeóque totâ Eubœâ, ad Mithridatis partes accedente. [*Memnon, cap.* 34.]

Lucius Sylla, discessum ejus urgente Consule L. Cornelio Cinnâ, 4627 87
Proconsulari potestate cum quinque legionibus & cohortibus aliisque aliquot ad bellum Mithridaticum gerendum in Græciam profectus est. [*Plutarch. in Syllâ. Dio, in Excerpt. Vales. pag.* 642. *Appian. in Mithridatic. pag.* 190. *& lib.* 1. *Bell. Civil. pag.* 399.] Sedebat tum Pergami Mithridates, opes, dynastias & dominatus amicis dispertiens. Memorant, quo tempore classem Sylla ab Italiâ solvit, inter alia quæ agenti Pergami Mithridati oblata fuerunt prodigia, Victoriam coronatam, quæ à Pergamenis supernè demittebatur machinis, quum penè attingeret caput ejus, delapsam coronam in theatro ad solum diffractam fuisse: atque inde horrore populum, Mithridatem ingenti fuisse consternatione perculsum; licèt omnia ei id temporis ex sententiâ procederent. [*Plutarch. in Syllâ.*]

Inter reliqua prodigia, quæ Mithridati adversus socios populi Romani bellum paranti apparuerunt, sub consulatu L. Syllæ & Q. Pompeii à Julio Obsequente commemorantur ista. « Stratopedo, ubi « Senatus haberi solebat, corvi vulturem tundendo rostris occide- « runt. In eundem locum sidus ingens cœlo demissum, Isidis spe- « cies visa fulmine petere. Lucum Furiarum cùm Mithridates succen- « deret, risus exauditus ingens, sine authore. Quum aruspicum jussu « vir-

" virginem Furiis immolaret; è jugulo puellæ risus ortus turbavit " sacrificium.

Romæ M. Cicero Moloni Rhodio dedit operam, & actori summo causarum, & magistro. [*Cicero, in Bruto.*] Alabandensis hic è Cariâ fuit Orator: ut infrà, ad annum Mundi 3927. ex Strabone declarabitur.

Sylla ingressus Atticam, missâ parte copiarum ad oppugnandum in urbe Aristionem, ipse rectâ Piræeum petiit, ubi Archelaus præfectus Mithridatis intra muros se receperat. [*Appian.*]

3918 Hyeme appetente, ad Eleusinem castrametatus Sylla, fossam à montibus ad mare profundam deduxit. Cúmque navibus indigeret, Rhodum misit qui eas accersérent. [*Id.*]

Athenas, longâ fame fatigatas, Sylla tandem cepit: & quidèm, ut ipse in Commentariis suis retulit, *Kalendis Martiis.* Ἥτις ἡμέρα Συμπίπτῃ μάλιστα τῇ νουμηνίᾳ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς, ἐν ᾧ τὴν τύχην ὑπομνήματα πολλὰ τοῦ Διὸς τὴν ἐπιβρίαν ὀλέθρου καὶ τὴν φθορᾶς ἐκείνης δρῶσιν, ὡς τότε καὶ νῦν τὸ χεῖρον ἐκεῖνον μάλιστα τοῦ κατακλυσμοῦ Συμπεσόντος, inquit Plutarchus; cum mensis Anthesterionis initio, quo Ogygii diluvii ab Athenienſibus celebrabatur memoria, diem illum conferens. Utut verò Lunaris Athenienſium Anthesterion Plutarchi ætate, Juliano Martio quandoque responderit: in vitiosâ tamen anni ratione hoc tempore à Romanis obſervatâ, Kalendæ Martiæ in Posideonem potiùs Atticum & Julianum Decembrem incidisse possent videri.

Rhodii, quum non possent mare, vagantibus Mithridatis classibus, ad auxilium Syllæ ferendum trajicere, L. Lucullum virum inter Romanos illustrem, unum ex Syllæ legatis, jussérunt clam navigare in Syriam, Ægyptum & Libyam; collectísque navibus à regibus, & civitatibus quæ exercerent rem nauticam, classem aliquam ad Rhodiam adjungere. Ille mediâ hyeme, nihil infestum mare veritus, cum tribus Græcis myoparonibus & dicrotis totidem Rhodiis in tantum periculum se demisit vasti pelagi ac navium hostilium, quæ, quòd mari potirentur, passim vagabantur frequentes. In Cretam tamen decurrit, eámque sibi adjunxit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 192. Plutarch. in Lucullo.*] 4628 86

Aristio tyrannus & cæteri, qui urbe captâ in arcem Athenienſem confugerant, à Curione diu obsessi, aquæ penuriâ tandem pressi dedere se coacti sunt. Eodémque die & momento quo tyrannum ex arce Curio deduxit, coierunt ex sereno nubes; unde imber ingentibus fusus procellis arcem aquâ implevit. Aristionem verò cum suo satellitio, quíve magistratum aliquem gessérant, aut quomodocunque à constitutionibus Romanorum post captam Græciam ordinatis discessérant, affecit Sylla supplicio: cæteris dedit veniam. [*Appian. ibid. pag. 195, 196. Plutarch. in Syllâ Strabo, lib. 9. pag. 398.*] Aristionem, qui in Minervæ templum confugerat, vi inde extractum interfici jussisse Syllam, refert Pausanias. [*in Attic. pag. 18.*] Veneno à Syllâ necatum eum fuisse, dicunt alii. [*Plutarch. in Syllâ.*]

Magnesia, quæ sola in Asiâ civitas in fide manserat, summâ virtute

tute adversus Mithridatem defensa est. [*Liv. lib.* 81.]

Lucullus Cyrenæos continenter à tyrannis & bello exagitatos inveniens, Rempublicam eorum constituit & legibus firmavit. [*Plutarch. in Lucullo.*] Post libertatem enim à Romanis ante decennium illis donatam, Nicocratis & fratris ejus Leandri tyrannidem fuerant perpessi, & ab eâ nuper Aretaphilæ uxoris Nicocratis strenuâ operâ liberati; ut in libello de virtutibus mulierum pluribus Plutarchus ostendit. Et post decennium alterum, Cyrene à Romanis provincia facta est: ut infrà ad annum Mundi 3928. ex Appiano declarabitur. Hoc verò tempore, Judæorum seditione agitatam fuisse Cyrenem, atque ad eam sedandam Lucullum à Syllâ fuisse missum; ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus. [*lib.* 14. *cap.* 12.]

Dum Cyrenis cursum in Ægyptum Lucullus dirigit, piratarum incursu omnia ferè amisit navigia. Incolumis ipse tamen Alexandriam magno cum honore est delatus. Classis enim ei universa, ut Regi naviganti fieri solebat, eximiè exornata processit obviam: eúmque Ptolemæus (Lathurus; cui μειραξίου vel adolescentis appellatio à Plutarcho parum appositè hîc tribuitur) mirificâ humanitate excepit; &, quod duci extraneo ante eum delatum fuerat nemini, diversorium & cœnationem ei in regiâ dedit. Impensarum verò & sumptus non quantum cæteris sed quadruplum tantum illi præbuit. Neque is tamen præter necessaria admisit quicquam: nec donum, licèt missa fuerint quæ valerent 80 talentis, accepit. Dicitur autem neque Memphim adîsse, neque quicquam ex celebratis Ægypti miraculis visisse: quòd feriantis hæc spectatoris & delicati essent, non, sicut ipse, qui sub dio tendentem juxta hostium præsidia reliquisset imperatorem. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Ptolemæum regem Alexandriæ Consuli Syllæ eum conciliavisse, scribit Aurelius Victor. [*de vir. illustr. cap.* 74.] At neque Consul tum Sylla fuit, sed Proconsul; neque Ptolemæus belli terrore societatem Syllæ admittere tum voluit. Naves tamen Lucullo, quæ prosequerentur eum in Cyprum, attribuit; & conscenturo salutandi colendíque causâ pretiosum smaragdum auro illigatum dedit. quod donum recusavit primùm Lucullus: sed ubi insculptam imaginem suam monstravit Rex, veritus est rejicere; ne, si discedere inimico animo existimaretur, insidiæ sibi mari pararentur. [*Plutarch. ut supr.*]

Lucullus cum navium manu quam in prætervehendo fecit ex opidis maritimis, repudiatis quæ sceleribus contactæ prædatoriis erant, in Cyprum trajecit. Nuntiato hostes sub promontoriis stare & ipsum captare, subduxit classem omnem; civitatibúsque de hybernis scripsit & annonâ, quasi illic ver expectaturus. Inde aspirante aurâ, navibus repentè deductis, vela fecit. Interdiu velis subductis & contractis navigans, noctu in altum datis, Rhodum applicuit sospes. [*Id. ibid.*]

Cinna Consul L. Valerium Flaccum collegam suum cum duabus legionibus in Asiam misit, ut provinciæ præesset & bellum contra Mithridatem gereret. Eum rei militaris imperitum comitatus est unus ex senatoribus C. Fimbria, vir non contemnendæ authoritatis apud milites:

milites: quem Flacci *legatum* Livius, Aurelius Victor & Orosius, ὑποστράτηγον Dio, *quæstorem* Strabo, *præfectum equitum* Velleius Paterculus appellat. Datum his à Senatu mandatum est, ut Syllam, si partes Senatus tueretur, adjuvarent; sin minùs, cum ipso priùs manus consererent. E Brunduſio verò trans mare illis navigantibus, multæ naves tempestate confractæ sunt; & præcursorias earum incendit novus à Mithridate submissus exercitus. [*Memnon. cap.36. Liv. lib.82. Strabo, lib.13.pag.594. Vellei.Paterc.lib.2.cap.24. Dio, in Excerpt. Valesii, pag.650. Appian.lib.1. Bell civil pag.396. & in Mithridatic.pag. 204. cum Orosio, lib.6. cap.2.*]

Dux Mithridatis Taxiles ex Thraciâ & Macedoniâ cum 100 millibus peditum, 10 equitum, curribus falcatis 90 movens, accivit Archelaum: qui commistis agminibus 120 millia hominum (plus quàm 60 millia habet Memnon) sub signis ducebant; Thracum, Ponticorum, Scytharum, Cappadocum, Bithynorum, Galatarum, Phrygum, & aliorum è novis Mithridatis provinciis profectorum. Sylla L. Hortensio assumpto, qui 6000 ex Italiâ adduxerat, cum his ad Chæroneam congressus est, equites habens non plures 1500, pedites non minus 15000, ut habet Plutarchus; ne tertiam quidem partem hostium numero æquans, ut Appianus. Victoriam tamen consecutus est Sylla: cæsis millibus adversariorum 110 (vel 100, ut in Livii epitomâ legitur) & castris expugnatis. Archelaus cum non multo pluribus quàm 10 millibus Chalcidem effugit. Sylla de exercitu suo refert 14 (vel, ut alii, 15) fuisse desideratos; quorum etiam duo sub vesperum adfuerint, falsò perîsse crediti. [*Memnon, cap. 34. Liv. lib. 82. Plutarch. in Syllâ. Appian. in Mithridatic. Eutrop. lib.5. Oros. lib.6. cap.2.*]

Audiens Sylla Flaccum, qui ex adversâ factione fuerat Consul creatus, transmeare cum legionibus mare Ionium, verbo contra Mithridatem, revera contra se; huic ut occurreret, contendit in Thessaliam. [*Plutarch.*] Cúmque Flaccus vir malus, avarus & in puniendo crudelis, exosus esset omnibus militibus; eorum pars, præmissa in Thessaliam, ad castra Syllæ transiit: reliquos Fimbria, melior Flacco dux visus & clementior, continuit ne deficerent. [*Appian. pag.204.*]

Archelaus, quoniam Romani classe carebant, securè per insulas vagabatur, maritima populans; Cerinthum etiam obsidere ausus, factâ ibi exscensione. Sed à Romanis quibusdam peregrinis noctu appetitus per insidias, celeriter conscensis navibus solvit inde, & rediit Chalcidem; archipiratæ quàm bellatori similior. [*Appian. pag. 199.*]

Mithridates auditâ tantâ suorum clade territus, ut par erat; nihilominus novos delectus habuit ex omnibus sibi subjectis gentibus. Ratúsque non defore qui sibi victo, vel nunc vel per aliam occasionem, struerent insidias; omnes suspectos colligebat, priusquam bellum denuo crudesceret. [*Appian.*]

Ac primùm Galatarum tetrarchas, & quos circa se habebat in amicorum cohorte, & qui nondum erant subditi, omnes necavit cum liberis

beris & uxoribus ; exceptis tribus fugâ ſervatis. Horum alios inſidiis oppreſſit, alios unâ nocte peremit in convivio ; putans neminem eorum in fide conſtantem permanſurum, ſi Sylla veniret : confiſcatíſque bonis eorum, in civitates induxit præſidia, & genti ſatrapam Eumachum impoſuit. Sed eum mox tetrarchæ qui evaſerant, collectâ ex agris manu clientum, ejecerunt cum ſuis præſidiis è Galatia : ut Mithridates nihil ex eâ gente reliquum haberet præter pecuniam. [*Idem.*]

Chiis quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, primùm publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant : deinde miſit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Poſtremò Zenobius (vel, ut Memnon vult, Dorylaus) cum exercitu eò appulſus, quaſi trajecturus in Græciam, muros Chiorum & munitiora loca noctu occupavit : additíſque ad portas cuſtodiis, cives in concionem vocatos arma & obſides, ſelectos optimatum liberos, ſibi tradere compulit ; quæ omnia Erythras ille miſit. Regiæ deinde venerunt litteræ duorum millium talentorum mulctam à Chiis exigentes : ad quam ſolvendam ornamenta templorum & mundum muliebrem conferre coacti ſunt. Zenobius verò, cauſatus deeſſe aliquid juſto ponderi, in naves, ſeorſum viros, ſeorſum mulieres ac pueros, imponendos curavit ; & agris inter Ponticos diviſis, & divulſos à patriâ miſeros Chios in Pontum Euxinum ad Mithridatem miſit. [*Id. ibid. cum Memnone, cap.* 35.]

At Heraclienſes, quibus cum Chiis amicitia interceſſit, Ponticas in tranſitu naves quæ captivos vehebant adorti, ne reſiſtentes quidem (non enim ſat virium erat) in urbem ſuam deduxere. Et tunc quidem largè rebus neceſſariis ſuppeditatis Chios refecerunt : poſtmodum verò, eximiis affectos muneribus, in patriam reſtituerunt. [*Memnon, ut ſupr.*]

Epheſii Zenobium cum militibus accedentem juſſerunt ad portam arma deponere, & cum paucis in urbem ingredi. Tulit hoc ille, & divertens ad Philopœmenem patrem Monimæ à Mithridate adamatæ, quem rex præſidem ac cuſtodem ei civitati reliquerat, per præconem ad concionem evocavit Epheſios. Qui nihil ſuave ab eo expectantes, rem diſtulerunt in ſequentem diem, & noctu congregati cohortatíque ſe mutuò, Zenobium in carcerem truſum necaverunt : ſimúlque muris appoſito præſidio, multitudinem armatam centuriabant, fruges ex agris comportabant, & juventutem in ſuâ poteſtate retinebant. Quibus auditis Tralliani, Hypæpeni, Meſopolitæ, & quidam alii (in quibus Smyrnæi, Sardi ſive Sardienſes & Colophonii, ab Oroſio lib. 6. cap. 2. numerantur) Chiorum calamitate perterriti, Epheſiorum exemplum imitabantur. [*Appian.*]

3919 Fimbria, cùm in itinere Flaccum longo intervallo antecurriſſet, maximam turbandi opportunitatem nactus, ut militum benevolentiam ſibi conciliaret, eis permiſit uti agros ſociorum quaſi hoſtiles vaſtarent, atque obvium quemque in ſervitutem redigerent. Quam milites licentiam libenter amplexi, intra paucos dies maximas ſibi opes com-

comparârunt. Verùm hi quos ſpoliaverant, Conſuli obviam profecti de injuriis ſibi illatis graviter conqueſti ſunt. Qui cùm rem moleſtè ferret, ſequi ſe eos juſſit ut ſua ſinguli recuperarent; ac Fimbriæ interminatus mandavit, ut quæcunque per vim ablata erant, quamprimùm dominis reſtitueret. Sed ille culpam quidem in milites, qui hæc injuſſu ſuo præſtitiſſent, conferebat: clàm tamen eos monebat ne mandatis parérent, néve quæ belli jure parta erant eripi ſibi paterentur. Indéque cùm direpta reſtitui Flaccus minaciter juberet, nec milites edicto auſcultarent, magnus in caſtris tumultus excitatus eſt. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſii, pag.* 406, 409.]

Quum Sylla, Flacco occurſurus, ad opidum Meliteam veniſſet; diverſis ex locis allatum eſt, regionem quam reliquerat à tergo ab non minore exercitu regio quàm antè conculcari. Siquidem Dorylaus, qui Chalcidem appulerat grandi claſſe, quâ advexerat armatorum 80 millia, qui erant in omnibus Mithridatis militibus optimè exercitati & inſtructi, confeſtim Bœotiam incurrit, atque eâ orâ potitus, contendit Syllam ad dimicandum elicere. [*Plutarch. in Syllâ.*] Dorylaus hic Philæteri, fratris Dorylai Tactici (de quo ad annum Mundi 3879 eſt dictum) filius, unâ cum Mithridate enutritus fuerat: ejúſque convictus conſuetudine Rex adeò fuit delectatus, ut ad virilem ætatem perveniens non modò ipſum ad ſummos honores promoverit & Comanenſi in Ponto ſacerdotio donaverit, ſed etiam cognatos ejus Dorylai Tactici & Sterotæ mulieris Macetidis filios, Lagetam (cujus filia, matris Strabonis Geographi mater fuit) & Stratarcham, poſt patris eorum mortem Cnoſſo ad ſe evocaverit. [*Strabo, lib.* 10. *pag.* 477, 478. *& lib.* 12. *pag.* 557.]

Dorylaus cum ſuis 80 (ut Plutarchus & Appianus, vel 70 ut Eutropius habet & Oroſius) lectiſſimis millibus & Archelaus (pugnam priùs fruſtra diſſuadere conatus) cum decem quæ adhuc ex prioribus copiis reliqua habebat millibus, Syllam ad Orchomenum adorti, 15 ſuorum millia (ut Appianus & Oroſius, vel 20 ut Eutropius) amiſerunt: inter quos & Diogenes Archelai filius interfectus eſt. Renovatâ deinde pugnâ, reliquæ omnes Mithridatis copiæ extinctæ ſunt. Nam 20 millia in proximam paludem pulſa, quum preces percuſſoribus ſuis non intellectas fruſtra effudiſſent, interempta ſunt; totidémque alia in flumen coacta ac necata: reliqui miſerorum paſſim trucidati ſunt. [*Appian. cum Livio, lib.* 82. *Eutropio, lib.* 5. *& Oroſio, lib.* 6. *cap.* 2.] Horum interfectorum ſanguine paludes inundâſſe, & ſtagnum cadaveribus oppletum fuiſſe refert Plutarchus: ita ut ſuo quoque ævo, annis poſt eam pugnam propè 200, multi barbarici arcus, galeæ, loricarum ferrearum fragmenta & gladii, cœno reperirentur immerſa.

Archelaus ipſe quum dies duos (ut apud Plutarchum Sylla dicit) vel triduo (ut in libro 5° habet Eutropius) nudus in Orchomeniorum paludibus latuiſſet, nactus naviculam, Chalcidem trajecit; & quicquid uſquam erat copiarum Mithridatis convocavit properè. Sylla verò Bœotiam continuis defectionibus nutantem diripuit; tranſgreſſúſque in Theſſaliam, hyemavit, Lucullum expectans cum navibus. Et quia

nihil comperti habebat de eo, fabricavit naves alias. [*Appian.*] Quanquam Archelaum cum classe regiâ Syllæ se tradidisse dicat Livius; [*lib.*82.] & classem Syllam proditione Archelai intercepisse scribat Aurelius Victor. [*de vir. illustr. ca.76.*] & privatum Syllæ cum Archelao commercium multis suspectum fuisse constet; tum alias ob causas, tum quod agrum privatum in Eubœâ (ubi Chalcis erat) decem millium jugerum Cappadoci donâsset. Quas tamen suspiciones omnes in Commentariis suis ipse Sylla conatus est diluere. [*Plutarch. in Syllâ; & eum secutus Dio, legat.33. vel 34.*] licèt altiùs hominum animis eas insedisse, ostendant illa in Mithridatis ad Arsacem epistolâ; (in 4° libro Historiarum Salustii:) *Incepta mea postremus servorum Archelaus, exercitu prodito, impedivit.* et quod à Strabone est proditum: Archelao illi, qui contra Syllam bellum gessit, postea à Romanis, adeóque ab ipso Syllâ & Senatu, honorem esse habitum. [*lib.*12. *pag.* 558. *& lib,*17. *pag.*796.]

Byzantium interim Flaccus venit: ubi seditionem adversus eum Fimbria concitavit. Quum enim Flaccus militibus extra muros tendere jussis ipse Byzantium esset ingressus, hâc Fimbria occasione arreptâ, causari cœpit Flaccum pecuniam à Byzantinis accepisse: hæc calumniando jactans, illum in urbe genium curare, dum ipsi sub pellibus asperitatem hyemis tolerarent. Quibus sermonibus incensi milites, in urbem irruperunt; cæsísque nonnullis quos fortè obviam repererant, per singulas domos dispersi sunt. [*Dio, in Excerpt. Valesii, pag.*650.]

Per Byzantinorum fines in Bithyniam progressus L. Valerius Flaccus, Nicææ stativa habuit. [*Memnon.cap.*36.] de quo Cicero, in oratione pro Flacco, hujus ipsius filio: *Unum atque idem erat tempus, cùm L. Flacco consuli* (vel jam Proconsuli potiùs) *portas tota Asia claudebat; Cappadocem autem illum* (Mithridatem) *non modò recipiebat suis urbibus, verùm etiam ultrò vocabat.*

Inter Fimbriam & Flacci Quæstorem lite quâdam ortâ, quum ejus arbiter Flaccus nullam honoris Fimbriæ rationem habuisset; minatus est Fimbria (ut habet Appianus) se Romam reversurum, vel (ut apud Dionem est) minatus est Flaccus se illum Romam invitum esse remissurum. Quâ ex causâ quum Fimbria convitiis Flaccum onerâsset, Flaccus potestatem ei ademit & successorem dedit. [*Appian. pag.*204. *Dio, in Excerpt. Valesii, pag.*650.] | 4629 | 85

Fimbria per simultatem ita dimissus, [*Aurel. Victor, de vir. illustr. cap.*70.] ad milites qui Byzantii agebant abiit, eósque ut Romam abiturus salutavit, litteráque ab iis ad familiares popposcit: injuriam sibi illatam identidem gemens, monénsque ut beneficiorum suorum meminissent, ac sibimet ipsi diligenter caverent; Flaccum scilicet ipsis insidiari obscurè significans. Quos quum dictis suis auscultare, ac suâ causâ bene velle, Flaccum verò suspectum habere perspiceret; conscenso suggesto eos apertè adversus Flaccum concitavit: atque inter cætera criminatus est, eum acceptâ pecuniâ illos proditurum. [*Dio, ut supr.*]

Fimbria, Hellespontо iterum trajecto, milites ad rapinas atque omnis

omnis generis flagitia cohortatus, pecunias extorquere à civitatibus cœpit, easque inter milites dividere: quibus ferè nemo hic meam inquit, ac spe ingentis lucri illecti, cum antehàc optimè de omni exercitu meritum diligebant. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Vales. pag.* 409.]

Flacco classe Chalcedonem petente, absentiæ illius occasione arreptâ, Fimbria primùm Thermopylarum prætori ab eo relicto fasces abstulit, quasi hunc magistratum ipse accepisset ab exercitu: deinde Flaccum indignabundum & ideò revertentem coëgit fugere, donec ille in ædes quasdam privati hominis refugus, noctu mœnibus transcensis, primùm Chalcedonem, inde Nicomediam se proripuit, & ejus civitatis portas clausit. Sed Fimbria supervenies, occidit protractum è puteo Romanum consulem (vel consularem potiùs, ut eum Velleius hîc appellat) & hujus belli ducem. Caput Flacci abscissum projecit in mare; truncum reliquum insepultum reliquit. [*Appian. pag.* 204, 205. *cum Memnone, cap.* 36. *&* 42. *Livio, lib.* 82. *Velleio Paterc. lib.* 2. *cap.* 24. *Strabone, lib.* 13. *pag.* 594. *Aurelio Victore de viris illustr. cap.* 70. *& Oroſio, lib* 6. *cap.* 2.] Nicomediam verò exercitui in prædam concessit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Vales. pag.* 409.]

Mithridates, misso contra eos qui ab ipso desciverant exercitu, in vi receptos sæviebat graviter. [*Appian. pag.* 202.] Expugnatæ ab eo urbes in Asiâ sunt, & crudeliter direpta provincia. [*Liv. lib.* 82.] Timens tamen aliorum defectionem, civitates Græcas libertate donabat; debitoribus remissionem per præconem pollicens, inquilinis verò jus civitatis in suâ cuique urbe, & servis libertatem: sperans fore, quod & accidit, ut obærati, inquilini, servíque hoc beneficio devincti potentiam ipsius propugnarent acriter. [*Appian. ut supr.*]

Interea Mynio & Philotimus Smyrnæi, Clisthenes & Asclepiódotus Lesbii (omnes familiares Regis, Asclepiódotus verò etiam dux aliquando mercenariorum ejus militum) conspirârunt in Mithridatem. Cujus conjurationis ipse Asclepiódotus fuit index: & ut verbis suis fidem pararet, effecit ut Rex sub lecto quodam Myniónem audiret. Ita proditis insidiis, socii conspirationis excruciati perierunt: sed eadem de multis suspicio suborta est. Ut verò etiam Pergameni 80 ob similia consilia capti sunt, & in aliis civitatibus alii, scrutatores misit Rex circa omnes populos; qui, inimicos suos quisque indicando, sustulerunt circiter 1600 homines. Accusatores verò ipsi non multo pòst aut à Syllâ sunt affecti supplicio, aut seipsos interemerunt, aut fugienti in Pontum Mithridati se adjunxerunt comites. [*Appian. ibid. & pag.* 213. *cum Oroſio, lib.* 6. *ca.* 2.]

Inter alios, Mithridatis prætor Diodotus, qui se Academicum philosophum & causidicum & rhetorem profitebatur, senatum Adramyttenorum in gratiam Regis occidit. Cúmque in Pontum cum illo abiisset: eo [illegible] postea dejecto, ut criminum ipsi intentatorum dedecus evitaret, inediâ seipsum confecit. [*Strabo lib.* 13. *pag.* 614.]

L. Lucullus, ad classem quam è Cypro, Phœniciâ & Pamphyliâ collegerat navibus Rhodiis additis, vastavit oras hostiles, & cum Mithridatis classe velitatus est obiter. [*Appian. pag.* 207, 208.] Coos & Cnidios induxit, ut ejecto præsidio regio ferrent ferum arma in

Samios. Chio regios exegit. Colophonios, comprehenſo eorum tyranno Epigonio, aſſeruit in libertatem. [*Plutarch. in Lucullo.*] Per Murenam in Aſiâ claſſem Mithridatis Syllæ conciliavit. [*Aurel. Victor, de viris illuſtr. cap.* 74.]

C. Fimbria, cæſo in Bithyniâ Flacco & exercitu occupato imperator jam appellatus, (ut eſt apud Velleium, lib. 2. cap. 24.) civitates, alias voluntate ipſarum, alias vi ſibi adjunxit. [*Memnon. cap* 36.] Multos verò, non ex æquo & bono, ſed iracundiâ & crudelitate adductus, neci dedit. Indéque, quum palos aliquot, quibus religatos homines virgis ad mortem cædere erat ſolitus, defigi in terram juſſiſſet; poſtquam multo plures eſſe palos quàm damnatos animadvertit, quoſdam ex circumſtantibus comprehendi & ad vacuos deligari juſſit, ut ne fruſtrà ſtatuti eſſe viderentur. [*Dio, in Excerpt. Valeſii, pag.* 653.]

Idem cùm Cyzicum tanquam amicus introîſſet, opulentiſſimos quoſque variis criminationibus appetiit: duóſque ex his civitatis principes capitis damnatos, ad incutiendum cæteris terrorem, virgis cæſos ſecuri percuſſit, & bona eorum publicavit; atque ita reliquos timore perculſos conferre ſibi integra patrimonia coëgit. [*Diodor. Sicul. ibid. pag.* 409.]

Mithridatis filius, Mithridates & ipſe dictus, cum Taxile & Diophanto & Menandro ductorum præſtantiſſimis conjunctus, & magno agmine inſtructus, Fimbriæ occurſavit. Cúmque illi numero militum ſuperiores eſſent, detrimenta in conflictu Fimbria accepit. Sed cùm ad flumen quoddam perventum eſſet, quod utrumque exercitum dividebat, imbre ſub auroram fortè effuſo, ex improviſo Fimbria flumen tranſgreſſus, hoſtes in tentoriis ſomno gravatos ita oppreſſit, ut ne ſentirent quidem; & magnâ ſtrage editâ, præfectorum non multi & equites necem effugerent. [*Memnon, cap.* 36.]

Inter eos Mithridates Regis filius ex Aſiâ ad Miletopolim fugatus, inde Pergamum ad patrem, unâ cum equitum comitatu, ſalvus evaſit. Fimbria verò ſtationem Regis invadens, ipſum Pergamo expulit: urbéque captâ, fugientem in Pitanem inſecutus, obſeſſum foſſâ circumdare conatus eſt. [*Id. ibid. Liv. lib.* 38. *Appian. pag.* 205. *Plutarch. in Lucullo. Aurel. Victor. de vir. illuſtr. cap.* 70. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 2.]

Mithridates, premente eum ex terrâ & circumſedente Fimbriâ, mare reſpiciens, omnes undique contraxit & accerſivit ad ſe claſſes; quòd cum acri viro & victore ſigna conferre dubitaret. Quod advertens Fimbria, quia claſſe deficiebatur, miſit ad Lucullum oratum claſſem ut adduceret, ac ſibi præſtò eſſet ad infeſtiſsimum populo Romano atque atrociſſimum omnium regum capiendum. Et profectò cepiſſet, ſi Lucullus civilibus diſcordiis curam Reipublicæ prætuliſſet, eúmque mari coarctare objectâ claſſe voluiſſet. Sed ille non auſcultans, Mithridati copiam fecit mari elabendi & Fimbriæ deludendi exercitum. [*Plutarch. & Oroſ. ibid.*]

Mithridate igitur conſcenſis navibus Mitylenen fugiente, Fimbria provinciam obeundo mulctabat factionem Cappadocum, & agros populabatur excludentium ſe mœnibus. [*Appian. ut ſupr.*] Plurimíſque

que civitatibus ad Romanos defciſcentibus, magnam partem Aſiæ recepit. [*Memnon.cap.36. Liv.lib.83.*]

Ilienſes autem oppugnati ab eo confugerunt ad Syllam: qui quum ſe venturum promiſiſſet, denuntiaſſétque Fimbriæ ut abſtineret à ſuis dedititiis, laudavit ille jam reverſos in populi Romani amicitiam; nihil tamen intereſſe dicebat utri deditionem facerent, ſe enim ambos juxta cives Romanos eſſe & ab Ilienſibus oriundos. Undecimo verò die in urbem irrumpens, intra undecim dies in poteſtatem ſuam redegiſſe ſe eam urbem jactabat, quam Agamemnon mille navium claſſe & totius Græciæ exercitu inſtructus non niſi ægrè decimo cepiſſet anno. Cui quidam Ilienſium ſic reſpondit: *Non enim erat nobis Hector, qui pro urbe propugnaret.* Obvium verò quemque nullo diſcrimine ille obtruncavit, & urbem prope univerſam incendit. Eos qui legatione ad Syllam functi fuerant necavit variis cruciatibus: ac ne à ſacris quidem abſtinuit; imò nec ab iis qui in Minervæ templum confugerant, quos cum ipſo fano combuſsit. Quin & mœnia diruit: ac poſtridie obivit urbem, circumſpiciens nunquid ſupereſſet reliquum; effecítque ut neque area ulla relinqueretur, neque ædicula neque ſtatua. [*Liv. lib.* 83. *Strabo, lib.* 13. *pag.*554. *Appian.pag.*205. *Dio, in Excerpt. Valeſ. pag.* 653. *Oroſ. lib.*6. *cap.* 2.]

Quum Ilium, quòd tardiùs portæ patuiſſent, incendi Fimbria juſsiſſet; Minervæ templum inviolatum ſtetiſſe ſcribit Aurelius Victor. [*de vir.illuſtr. cap.*70.] quod, ut ille ait, *divinâ majeſtate ſervatum nemo dubitavit.* At templum illud tum deflagrâſſe, & inter ruinas ejus Palladium, antiquiſsimum illud ſimulachrum quod à Diomede & Ulyſſe belli Trojani tempore ſublatum putabatur, integrum inventum fuiſſe, Julius Obſequens & Appianus confirmant. Quod quidem ſimulachrum à Fimbriâ tum indicatum, Romam poſtea fuiſſe advectum, ad librum 2um Æneidos notavit Servius. quanquam non Romæ ſolùm, ſed etiam Lavinii, & Luceriæ, & Siritide, ejuſmodi oſtenſas fuiſſe Minervæ imagines, quaſi ab Ilio allatas, nos Strabo doceat. [*lib.*6.*pag.*264.] Præſentem verò Ilienſium cladem deſinente Olympiade CLXXIII. contigiſſe ſcribit Appianus: [*pag.*206.] atque inter eam & priſcam illam ſub Agamemnone expugnationem, à quibuſdam annos numeratos fuiſſe 1050. cùm juxta Eratoſthenis, Apollodori & Diodori Siculi rationes, ab Ilii excidio ad annum 4um Olympiadis CLXXIII. (quo hæc deſolatio facta eſt) anni interceſſerint 1099.

Lucullus primùm circa Lecton Troadis regiam claſſem ſubitò oblatam profligavit. Iterum ad Tenedum appetentem ſe majore apparatu percipiens Neoptolemum, provectus eſt ante aciem quinqueremi Rhodiâ; cujus erat Damagoras navarchus, vir cùm Romanorum cupidus tum præliorum navalium ſcientiſsimus. Incurrente magno impetu Neoptolemo imperantéque gubernatori dirigere proram in hoſtem, veritus molem Demagoras navis regiæ & roſtri ærei vim, non ſuſtinuit fronte concurrere, ſed navem properè circumactam detorquens inhiberi juſsit; atque ibi incurrentis ictu excepto non eſt navis

navis afflicta, quòd esset partibus mari tectis illisus. Intereà sociis advehentibus imperavit navem flecti Lucullus: multísque editis virtutis operibus avertit hostes, & Neoptolemum consectatus est. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Aretas Cœlesyriæ rex (vocatus ad imperium à Damascenis, propter odium quo Ptolemæum Mennæum prosequebantur) in Judæam profectus cum exercitu, devicto Alexandro Jannæo apud Adida, certis conditionibus reduxit suos unde venerat. [*Joseph. lib. 13. cap. 23.*]

Cùm Romæ Cinna & Carbo in clarissimos viros impotenti dominatione sævirent, major pars nobilitatis ad Syllam in Achaiam, ac deinde pòst in Asiam perfugit: ita ut brevi in ejus castris species Senatus fuerit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 23. Plutarchus in Syllâ; & ex eo Dio, in Excerptis Valesii, pag. 649.*] Orabántque eum omnes, ut periclitanti, imò jam perditæ patriæ subveniret. [*Eutrop. lib. 5. Oros. lib. 5. cap. 20.*] Metella quoque illius uxor, ægrè se liberósque neci subducens, domum ejus venit; nuntians domum & villas ejus ab inimicis incensas, oránsque ut opem urbi ferret. [*Plutarch.*]

Mithridates, reputans ex quo exercitum in Græciam misit tam multos tam citò desideratos, scripsit Archelao ut faceret cum Syllâ pacem quàm honestissimis posset conditionibus. [*Appian pag. 206.*] Æstuanti igitur Syllæ, ac neque patriam sustinenti afflictam deserere, neque quemadmodum decederet relicto bello Mithridatico expendenti, negotiator Deliacus Archelaus se obtulit; spem aliquam & mandata occulta ab regio duce Archelao adferens. Ea res adeò fuit cordi Syllæ, ut ipse ad colloquium Archelai properaret. Congressi in mari sunt circa Delum, ubi templum Apollinis est. Exorsus orationem Archelaus, postulavit à Syllâ ut expeditione relictâ Asianâ & Ponticâ, ad bellum civile proficiscereturt: Regem ei argenti, navium, militum quantum vellet præbiturum. Excipiens Sylla hortatus est eum, Mithridatem ut relinqueret, ipse loco illius regnaret: appellaturum se eum socium & amicum Romanorum, si classem Regis sibi tradidisset. Proditionem Archelao detestante; pacis tandem cum Rege ineundæ leges à Syllâ sunt propositæ. [*Plutarch. in Syllâ.*] inter quas una erat, ut præsidia locis omnibus Rex deduceret, nisi in quibus ante violatam pacem ea habuit. Quibus auditis, Archelaus continuò deducebat omnia præsidia: de cæteris conditionibus scripsit regi suo. [*Appian. pag. 207.*]

His pactis digressus Sylla, tendit per Thessaliam & Macedoniam ad Hellespontum: honorificè Archelaum secum habens. Qui cùm prope Larissam periculosum in morbum incidisset, Sylla inhibitâ profectione, non aliter ac si quispiam suis è ducibus & prætoribus fuisset, curam ejus habuit. Quod suspicionem auxit, haud bonâ fide ab Archelao ad Chæroneam pugnatum fuisse. [*Plutarch. in Syllâ: & ex eo Dio, legat. 33. vel 34.*]

Legati à Mithridate ad Syllam eò venientes, ne Paphlagoniæ & navium traditio pactis ullo modo comprehenderetur petebant: æquiores conditiones ab altero imperatore Fimbriâ se impetraturos fuisse adjicientes. Quibus indignabundus Sylla respondit, & Fimbriam pœ-

nas

nis daturum, & se, quamprimum attigerit Asiam, visurum num pace an bello Mithridates opus habeat. Archelaus verò Syllam obsecrabat, ejúsque prehensâ dextrâ, lachrymans iram ipsius mitigabat. Impetravit denique, ut ipsemet ad Mithridatem ablegaretur. Nam aut præscriptis ab ipso legibus confecturum pacem; aut ni assentiretur ille, vel sibi vel illi (Græca enim hîc variant) manus se illaturum. [*Plutarch. & ex eo Dio, legat.* 34. *vel* 35. *Appian. pag.* 207.]

3920 Alexander Jannæus, pace cum Aretâ factâ, adversus vicinos (sexennio ante mortem) exercitum ducens, Diam urbem vi cepit. [*Joseph. lib.* 13. *cap.* 23.]

Reversus à Mithridate Archelaus, apud Philippos in Macedoniâ Syllæ occurrit: omnia nuntians ex sententiâ esse, cupere autem ante omnia Mithridatem ipsum convenire. Unde Sylla per Thraciam duxit ad Cypsela; Lucullo, qui jam cum classe ad eum venerat, Abydum præmisso. E Chersoneso transitum tutum Lucullus illi præbuit, atque in transportando exercitu juvit. [*Plutarch. in Syllâ & Lucullo. Appian. pag* 207, 208.]

Congressus est Sylla cum Mithridate ad opidum Troadis Dardanum. Habebat ibi Mithridates secum naves remigio instructas 200, & terrestrium copiarum 20000, equites 6000, & curruum falcatorum vim magnam: Sylla cohortes quatuor, & equites 200. Ibi colloquium est habitum, ambobus cum exiguo comitatu in campum progressis, inspectante utrinque exercitu. Quum autem Mithridates huic obviam venisset, ac dextram porrexisset; interrogavit eum Sylla, ac ciperétne quibus conditionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente primùm rege, ac multis deinde querelis & criminationibus utrinque jactatis, tandem iracundâ Syllæ oratione Mithridates territus, consensit in leges pacis Archelao datas. Atque ita demum salutavit eum Sylla, ac complexu est osculatus. [*Memnon. cap.* 37. *Plutarch. in Syllâ; & ex eo Dio, legat.* 35. *vel* 36. *Appian. pag.* 208, 209, 210.]

Leges verò pacis hæ fuerunt. Ut Mithridates paternis, id est, Ponticis contentus, Asiâ & Paphlagoniâ abstineret; Bithyniâ Nicomedi, Ariobarzani Cappadociâ cederet. Duces, legatos, captivos, transfugas, fugitivos, & Chios cæterósque è civitatibus suis in Pontum abstractos, dimitteret. Duo (vel, ut Memnon habet, tria) millia talentûm Romanis penderet; & naves rostratas 70 (vel, ut idem Memnon habet, 80) suis armamentis instructas Syllæ traderet. Civitatibus denique apud Romanos haud esset noxæ, quòd ad Romanos defeciissent, licèt Romani postea (contra pacis formulam) earum multas servili jugo oppressérint. [*Memnon. & Plutarch. ut suprà; & Plutarchum exscribens Dio, legat.* 33. *vel* 34. *Appian. pag.* 207. *Liv. lib.* 83. *Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 23.] Atque ita bellum Mithridaticum primum, (ante annos quatuor cœptum) à Syllâ, ne integro quidem triennio, cæsis hostium 160 millibus, receptis Græciâ, Macedoniâ, Ioniâ, Asiâ, cæterísque gentibus quas Mithridates occupaverat, ademptâque classe & rege intra regnum paternum compulso, finitum est. [*Appian. lib.* 1. *Bell. civil. pag.* 396. *cum Mithridatic. pag.* 206. & 209. & 210.] Vixque quidquam

in Syllæ operibus clarius, quàm quòd, quum per triennium Cinnanæ Marianæque partes Italiam obsiderent, neque illaturum se bellum iis dissimulavit, nec quod erat in manibus omisit: existimavítque antè frangendum hostem quàm ulciscendum civem; repulsóque externo metu, ubi quod alienum esset vicisset, superaret quod erat domesticum. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 24. cum Plutarcho, in collat. Syllæ & Lysandri.*]

Mithridates igitur traditis Syllæ navibus & sagittariis 500, cum cæteris quæ debebantur ex fœdere, reliquis navigiis in Pontum ad paternum regnum delatus est. [*Memnon. ut supra; Strabo, lib. 13. pag. 594. Plutarch. & ex eo Dio, legat. 36. vel 37. Appian. pag. 210.*] At Sylla, quum milites hanc pacem ægrè ferre sentiret; quòd grave quiddam ducerent, videre regem omnium infestissimum, qui tot millia civium Romanorum in Asiâ degentium uno die trucidari curâsset, cum opibus & spoliis abnavigantem ex Asiâ, quam totis annis quatuor prædis ac tributis colligendis exhausisset; hâc se ratione purgabat, quòd bello simul & cum Fimbriâ & cum Mithridate, siquidem ii se conjunxissent, gerendo viribus impar esset. [*Plutarch. & Dio, ibid.*]

Ex eo loco movit Sylla ad secundum à Fimbriâ stadium, qui castra juxta Thyatira habebat. Postulante verò Syllâ tradi sibi exercitum, cui ille contra leges præesset; ludens respondit Fimbria, ne ipsum quidem jam imperare legitimè. Quúmque fossam Sylla duceret, milites Fimbriæ sagati præsidiis egressi salutaverunt Syllanos, & in opere faciundo propensè juverunt. [*Plutarch. ibid. Appian. pag. 210. Oros. lib. 6. cap. 2.*]

Eam mutationem cernens Fimbria, convocatis in concionem militibus reliquis, rogabat ut permanerent: qui quum negarent se bellaturos contra cives, discissâ tunicâ suppliciter prehensabat singulos. Et quum id quoque aversarentur, pluráque transfugia fierent; circumibat tribunorum tentoria, corruptísque largitione ex eis aliquot, rursus advocatâ concione jusjurandum exegit. Quúmque conclamâssent Veneti, oportere nominatim ad sacramentum citari militem, ille præconem jussit nominare suos beneficiarios, & Nonium ante omnes, quorumcunque facinorum socium. Et quum ne hic quidem juraret, stricto gladio necem intentavit ei; donec coorto clamore militum territus destitit. [*Appian. ut supr.*]

Servum deinde pecuniis & spe libertatis induxit, ut pro transfugâ receptus in castra Syllæ ipsum interficeret: qui parum constanter rem aggressus, & ex ipsâ trepidatione suspectus, comprehensus, omnia fassus est. Tum Syllanus exercitus cum irâ & contemptu circumsistens vallum Fimbriæ, contumelioscè vocabat eum Athenionem: quo nomine aliquando fugitivorum in Siciliâ quidam paucorum dierum rex fuerat. [*Id. ibid.*]

Quapropter Fimbria spe omni abjectâ, in munitionem progressus, Syllam invitavit ad colloquium. Is pro se misit Rutilium: quod maximè contristavit Fimbriam; ne colloquium quidem sibi concedi, quod non soleat negari vel hostibus. Quúmque rogaret veniam, si

quid

quid peccâſſet per ætatis imprudentiam; Rutilius reſpondit, Syllam permiſſurum ut incolumis ad mare tranſeat, ſi velit ei Aſiâ, cujus ipſe proconſul ſit, cedere & abnavigare. Ille habere ſe dixit meliorem viam aliam: ſimúlque Pergamum rediit, & ingreſſus templum Æſculapii, trajecit ſe gladio. Et quia vulnus lethale non erat, à ſervo impetravit operam: qui primò dominum, mox ſeipſum interfecit. Corpus Sylla ejus libertis ad ſepulturam conceſsit. [*Id.pag.*211. *cum Livio, lib.*83. *Velleio Paterculo, lib.*2.*cap.*24. *Plutarcho, in Syllâ, Aurelio Victore, de viris illuſtr.cap.*70. *& Oroſio, lib.*6.*cap.*2.]

Fimbriæ exercitum accedentem Sylla accepit & conjunxit cum ſuo: móxque Curionem juſsit ut Nicomedem & Ariobarzanem in propria regna reduceret: Ad Senatum quoque perſcripſit omnia; hoſtem ſe judicatum diſsimulans. [*Appian. pag.* 211.]

Ilium, à Fimbriâ vaſtatum, Sylla reformavit. [*Oroſ. lib.*6. *cap.*2. *cum Strabone, lib.*13. *pag.* 594.] Idémque, Aſiæ provinciam conſtituens, Ilienſes, Chios, Rhodios, Lycios, Magneſios, alióſque quoſdam populos, vel in auxiliorum præmium, vel in ſolatium malorum quæ propter ſtudium erga populum Romanum pertulerant, libertate donatos, adſcripſit inter Romani populi ſocios. Dimiſsíſque circa reliqua omnia opida militibus, per præconem edixit, ut quotquot mancipia libertatem à Mithridate acceperant, confeſtim in herilem poteſtatem redirent. Quod edictum quum multi contemnerent, & aliquot civitates deficerent, ſecutæ ſunt cædes promiſcuæ, tam ſervorum quàm ingenuorum ex variis occaſionibus. Multorum quoque opidorum Aſiæ diruta ſunt mœnia, quorundam populis ſub haſtâ venditis: & qui factionis Cappadociæ fuerunt vel viri vel urbes ſeverè mulctabantur; præſertim Epheſii, qui per turpem adulationem donaria Romanorum cum ludibrio detraxerant. [*Appian.pag.*211.] 4630 | 84

Poſt hæc præcones per provinciam dimiſſi ſunt, qui optimates civitatum Aſiæ juberent ad certam diem coram Syllâ comparere Epheſi. Qui poſtquam convenêre, orationem ad eos pro tribunali habuit: in quâ, & Romanorum in Aſianos meritis & eorum in Romanos injuriis priùs commemoratis, hanc demum mulctam illis irrogandam pronunciavit. *Mulcto vos quinquennali tributo: quod jam nunc mihi repræſentari jubeo; & inſuper pecuniam inſumptam in hoc bellum, & ſi quam præterea conſtitutio provinciæ poſtulat. Eam collationem ego in ſingulas civitates dividam, & tempus conferendi præfiniam: & quos ſecus facere deprehendero, habebo pro hoſtibus.* Hæc locutus, mulctam in legatos diſtribuit, ſimúlque miſit qui eam exigerent. [*Id.pag.*212,213.] Eúmque in finem illa Aſiæ in 44 regiones facta ab eo eſt diſtributio, cujus ad L. Cinnæ IV & Cn. Papyrii II Conſulatum Caſſiodorus in ſuo Chronico meminit. Ut enim *vectigal æqualiter* illum *deſcripſiſſe* Cicero, in epiſt.1.lib.1.ad Quintum fratrem; ita etiam *omnes Aſiæ civitates proportione in provincias deſcripſiſſe*, in Oratione pro Flacco, idem confirmat.

Mulctam publicam viginti millia talentûm Syllam Aſiæ indixiſſe ſcribit Plutarchus; privatim verò domos inſolentiâ & vexatione flagellaviſſe eorum qui apud quemque diverſabantur. Edixit enim ut

militi hoſpes apud ſe divertenti tetradachma in diem quaterna daret. Cœnam inſuper præberet ei ejúſque âmicis, quotquot liberet vocare. Centurio acciperet quinquaginta in diem drachmas; veſtem prætereà aliam quâ domi, aliam quâ in publico uteretur. [*Plutarch. in Syllâ.*] Publicæ verò illius mulctæ 20 millium talentorum exigendæ & ſignandæ monetæ munus Lucullo eſt injunctum: quæ allevatio quædam Syllæ acerbitatis oblata civitatibus Aſiæ fuiſſe videbatur; quòd non modò innocentem & juſtum ſe, ſed lenem etiam in tam gravi & triſti præſtaret provinciâ. [*Id. in Lucullo.*]

At civitates inopiâ preſſæ magnóque fœnere, aliæ theatra fœneratoribus, aliæ gymnaſia, aut munitiones, aut portus, aut aliquid publicum oppignerabant, impudenter urgentibus militibus. Atque ita pecuniæ comportabantur ad Syllam, gemente præ calamitatibus Aſiâ. [*Appian. pag.* 213.]

Piratæ quoque eodem tempore propalam per Aſiam vagabantur penè juſtis claſſibus: quos primùm Mithridates mari immiſerat, quum omnia quaſi brevi amiſſurus vaſtaret; ſed tum maximè creverant, non tantùm navigantibus infeſti, verùm & portubus, caſtellis, opidíſque timendi. Certè Iaſſus, Samus, Clazomenæ, Samothrace, præſente Syllâ captæ ſunt: & è fano Samothracio mille talentorum ornamenta ablata feruntur. At ille, ſive quòd propter peccata indignos exiſtimaret quos tueretur, ſive quòd Romam propter ſeditiones properaret, in Græciam trajecit. [*Id. ibid.*]

Quum P. Rutilium Rufum, qui apud Mitylenæos exul fuerat, in patriam Sylla ſecum vellet reducere; in exilio, ne quid adverſum leges faceret, remanſit: & Smyrnam commigravit. [*Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Seneca, epiſt. 24. Quintilian. lib. 11. cap. 1. Dio, in Excerpt. Valeſii, pag. 638.*] Cujus urbis civis eſt factus. [*Cicero, pro Balbo.*] ibíque litterarum ſtudiis intentus conſenuit. [*Oroſ. lib. 5. cap. 17.*] neque in patriam redire unquam voluit. [*Dio, ut ſupr.*] De quo Seneca, in lib. de Providentiâ cap. 3. *Infelix eſt Rutilius, quòd qui illum damnaverunt, cauſam dicent omnibus ſeculis? quòd æquiore animo paſſus eſt ſe patriæ eripi, quàm ſibi exilium? quòd Syllæ dictatori ſolus aliquid negavit, & revocatus non tantùm retroceſſit, ſed longiùs fugit?* et Ovidius in Ponto, lib. 1. eleg. 4.

Et grave magnanimi robur mirare Rutilî,
Non niſi reditus conditione dati:
Smyrna virum tenuit. ——

Alexander verò Ptolemæi Alexandri nuper regis Ægypti filius, qui à Mithridate (cui à Cois deditus fuerat) ad Syllam fugiens in ejus familiaritatem receptus eſt, ex Aſiâ in Græciam indéque Romam unâ cum eo profectus eſt. [*Appian. lib. 1. Bell. Civil. pag.* 414. *Porphyr. in Græc Euſeb. Scaligeri, pag.* 225. *fin.*]

Alexander Jannæus ad Eſſam ſive Geraſam duxit exercitum, ubi erant Theodori filii Zenonis res pretioſiſſimæ: & triplici muro locum circumdans, eum demum expugnavit. [*Joſeph. lib.* 13. *Antiquit. cap.* 23. *collat. cum cap.* 21. *& lib.* 1. *Belli, cap.* 3. *&* 4.]

L. Murena, ad ordinandas res in Aſiâ, cum duabus Fimbrianis (ſive Vale-

Valerianis) legionibus, à Syllâ relictus est. [*Appian. pag.* 213.] Quò & illa Julii Exuperantii, de Syllâ, sunt referenda. *Murenam legatum suum provinciæ Valerianisque præfecit militibus, quos infidos bellis existimabat esse civilibus: & cum parte exercitus, injuriæ dolore commotus, ad extinguendam Marianam venit factionem.* licèt apud illum, velut ante cœptum à Syllâ bellum Mithridaticum, quando nullæ erant Valerianæ vel Fimbrianæ legiones, non post illud demum finitum, res hæc facta memoretur.

Cum Murenâ Prætore relictus in Asiâ Quæstor est L. Lucullus; qui admirabili quâdam laude provinciæ præfuit. [*Cicero, in Lucullo.*] atque ita negotiis Asianis detentus, turbis Syllanis & Marianis in Italiâ minimè interfuit. [*Plutarch. in ejus Vitâ.*]

Ex Epheso cum totâ classe Sylla solvens, tertio die Piræum appulit: & mysteriis initiatus, desumpsit sibi bibliothecam Apelliconis Teii, in quâ plerique Aristotelis & Theophrasti libri erant hauddum satis in vulgus noti. [*Plutarch. in Syllâ.*] Cùm enim Apelliconi multa suppeteret pecunia, Aristotelis bibliothecam & alias plures copiosas ille coëmerat: surreptáque è Metroo (Phrygiæ deæ templo) decretorum quæ à majoribus promulgata fuerant autographa possederat; & ex aliis civitatibus siquid esset antiquum, vel arcanum & reconditum, id omne corraserat. [*Athenæus, lib.* 5. *cap.* 11. *ex Posidonio Apameno.*] Tenebatur verò is librorum amore, quàm philosophiæ studio majore: indéque, quum à Nelei Scepsii posteris Aristotelis & Theophrasti libros humore & blattis vitiatos magnâ pecuniâ sibi comparâsset, erosarum particularum quærens instaurationem, in nova libros transtulit exempla, lacunas non rectè implens, edidítque libros mendorum plenos. Statim verò à morte Apelliconis bibliothecam illius Sylla recepit: [*Strabo, lib.* 13. *pag.* 609.] quâ ipse suam Bibliothecam Romæ locupletavit. [*Lucian. in lib. adversus indoctum.*]

Mithridates in Pontum reversus, multas denuò gentes, quæ propter res ejus adversas ab illo defecerant, sub potestatem suam redegit. [*Memnon, cap.* 37.] initio à Colchis facto. Quibus quum bellum inferret, illi filium ejus Mithridatem sibi regem postulârunt: quo impetrato, statim redierunt sub imperium. Id Rex suspicatus factum per ambitionem filii, vocatum ad se vinxit aureis compedibus, nec multo pòst necavit: egregiâ hujus operâ usus in Asiâ contra Fimbriam. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 213, 214.]

Agenti Athenis Syllæ quum dolor cum gravedine torpidus decubuisset in pedes, Adipsum ille navigavit: ibíque aquis calidis usus est, ferians simúlque tempus traducens cum mimis. [*Plutarch. in Syllâ.*]

3921 Sylla cum exercitu Brundusium appulit, Olympiade CLXXIV. [*Appian. Bell. civil. lib.* 1. *pag.* 401.] L. Scipione & C. Norbano Consulib. [*Liv. lib.* 85. *Ful. Obsequens, de prodigiis. Eutrop. lib.* 5.] reversus in Italiam, anno postquam inde discesserat *quarto*; non, *post quintum annum*, ut Julius Obsequens tradidit.

Ptolemæus Lathurus Thebæis ab ipso deficientibus bellum intulit. [*Pausan. in Attic. pag.* 8.]

L. Lucullus Mitylenæos, qui apertè a Syllanis partibus defciverant,

cupiebat reducere ad culpam agnoſcendam & pœnam moderatam, quòd ſequuti fuiſſent Marium, pendendam. Quos ut inſanire vidit, claſſe eos adortus eſt, fudit, atque intra muros redegit. Dum opidum obſidet, navigavit propalam die verſus Eleam: verùm tectè regreſſus, collocatis prope urbem inſidiis, quievit. Ubi Mitylenæi incompoſitè & ferociter ſicut vacua caſtra oppreſſuri eruperunt; ſubitò in eos coortus, cepit ingentem numerum. Interfecit ex iis qui pedem contulerunt quingentos; ſervos 6000, & immenſam aliam prædam avertit. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Mithridates adverſus Boſphoranos, qui ab ejus imperio defecerant, claſſem parabat & magnum exercitum: adeò ut ob magnitudinem apparatus mox orta ſit opinio (cujus in oratione pro lege Maniliâ Cicero etiam meminit) non in Boſphoranos ſed in Romanos hæc parari. Nam neque dum Ariobarzani ſolidam Cappadociæ poſſeſſionem reddiderat, retentis ſibi locis quibuſdam: & Archelaum ſuſpectum habebat, quaſi quum eſſet in Græciâ, plus æquo in conditionibus pacis Syllæ conceſſiſſet. [*Appian. in Mithridatic pag.* 214.]

Archelaus territus ad L. Murenam fugit; eúmque irritando, effecit ut prior Mithridati arma inferret: ut in Mithridaticis ſuis habet Appianus. Archelaum quoque *ad Syllam* (cujus in Aſiâ vices Murena tum agebat) *defeciſſe*, in libro 39 Dio; & ad eundem *ſe cum uxore liberíſque contuliſſe*, ſcribit Oroſius. [*lib. 6. cap.* 2.] Ut Memnoni hîc ægrè fides fuerit adhibenda, qui Archelaum, non ſolùm cum Mithridate manſiſſe, ſed etiam in poſtremo bello Mithridatico ſtrenuè partes illius propugnaviſſe, tradidit. [*Vid. ſupr. ann. Mundi* 3919.]

L. Murena, triumphi ductus cupidine, bellum adverſus Mithridatem renovavit. [*Liv. lib.* 86. *Appian. in Mithridatic. pag.* 213.] Per Cappadociam enim invaſit Comana, urbem ſub Mithridate maximam, & religioſo opulentóque templo inſignem: interfecítque nonnullos Regis equites. [*Appian ibid. pag.* 214.]

Ad Murenam Mithridates legatos amandavit: qui cùm ipſi natione Græci eſſent, & vitæ genere philoſophi, plus Regem culpârunt quàm commendârunt. Cúmque pacis cum Syllâ initæ leges prætexerent: negavit Murena ſe videre ulla fœdera, nulla enim Sylla conſcripſerat; ſed executione pactorum contentus, diſcefferat. Hæc locutus Murena confeſtim prædas agebat, ne à ſacris quidem pecuniis abſtinens: atque hyberna habens in Cappadociâ, illius regnum Ariobarzani magis confirmavit, & circa ingreſſum regni Mithridatis urbem Ecininam condidit. [*Memnon, cap.* 38. *Appian. pag.* 214.]

Quum mutuis Seleucidarum odiis inexpiabili bello & reges & regnum Syriæ conſumptum eſſet; ad externa populus auxilia concurrit, peregrinóſque ſibi reges circumſpicere cœpit. Itaque cùm pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Ægypto arceſſendum cenſeret; occurrerétque quòd Mithridates implicitus bello Romano eſſet, Ptolemæus quoque ſemper hoſtis fuiſſet Syriæ: omnes in Tigranem regem Armeniæ conſenſerunt, inſtructum, præter domeſticas vires, & Parthicâ ſocietate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per 18 annos eo potitus eſt. [*Juſtin. lib.* 40. *cap.* 1. | 4631 | 83

cap. 1. & 2.] uſque dum à Pompeio illi ademptum, Romanorum imperio eſt adjectum.

Horum annorum prioribus 14, Tigranis nomine Magadates cum exercitu Syriæ præfuit: donec eum exercitum in ſui regis auxilium abducere coactus fuit; victóque Tigrane regnum Syriæ Antiocho Aſiatico à Lucullo eſt datum. [*Appian. in Syriac. pag.* 118, 119 & 133.] Antiochus *Pius* interim (*Aſiatici* pater) & Syriâ ab Euphrate uſque ad mare & parte etiam Ciliciæ à Tigrane exutus, in alio Ciliciæ necdum vel à Tigrane vel à Romanis occupato angulo latebat. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 243. *Juſtin. lib.* 40. *cap.* 2.] uxor verò ejus Selene, cum duobus filiis, in Phœniciâ & parte aliquâ inferioris Syriæ aliâ regnabat; ut ex Joſephi lib. 13. cap. ult. & Ciceronis libro 4° in Verrem colligimus.

Mithridates & ad Senatum & ad Syllam miſit, qui expoſtularent de Murenâ. [*Appian. pag.* 214.] Et ille verò & Murena, pro ſe quiſque contra alterum legatis miſſis, Heraclienſes de auxiliis ſolicitârunt. Sed quum potentia Romanorum formidabilis videretur ipſis, & Mithridatis vicinitatem etiam timerent; legatis reſponderunt, in tantâ bellorum tempeſtate difficulter proprios ſe lares tueri, nedum aliis auxiliari poſſe. [*Memnon, cap.* 38.]

Alexander Jannæus Gaulanam & Seleuciam expugnavit. [*Joſeph. lib.* 13. *cap.* 23.]

3922 L. Murena, trajecto Haly fluvio magno & tum maximè imbribus tumido, 400 Mithridatis vicos incurſavit; nuſquam occurrente Rege, & expectante legatorum Romam miſſorum reditum. Atque ita refertus prædâ Murena in Phrygiam & Galatiam reverſus eſt. Ubi Callidius propter querelas Mithridatis Româ miſſus, nullum quidem Senatuſconſultum ei obtulit; denuntiavit tamen, omnibus audientibus, jubere Senatum ut à fœderato rege abſtineat. Quibus dictis, mox, in conſpectu aliorum, ſeorſum cum eo collocutus eſt: nec Murena quicquam de priſtinâ vehementiâ remiſit, fines Mithridatis tunc quoque incurſans. [*Appian. pag.* 214, 215.]

Murenæ non pauci dederunt conſilium, ut Sinopen invadens, de regiâ ipſâ bellum moveret: eâ enim captâ, facilè etiam cætera in poteſtatem ventura. At Mithridates, validis hâc præſidiis communitâ, ipſe bello gerendo incubuit. [*Memnon, cap.* 38.] Ubi Gordium igitur juſſiſſet invadere vicos finitimos, ille mox jumenta multa impedimentáque & tam paganos quàm milites comprehendit, & caſtra ſua Murenæ caſtris in adverſâ ripâ oppoſuit. Pugnæ verò neuter fecit initium, donec Mithridates venit cum majore exercitu: móxque circa fluvium commiſſum eſt magnum prælium. Ibi Rex vi tranſivit flumen, aliâs quoque Murenam longè ſuperans: qui in tumulum naturâ munitum ſe recipiens, urgente Rege, per montanos calles properavit in Phrygiam, multis amiſſis vel in fugâ vel in prælio. [*Appina. pag.* 215.] 4632 82

Hæc tam præclara acceleratáque & obiter parta victoria præpeti famâ vulgata, multos tranſtulit ad Mithridatem: qui & ex Cappadociâ pulſis omnibus Murenæ præſidiis, ingenti pyrâ in excelſi montis

tis cacumine accensâ, Σωτῆρι Διὶ sive Jovi Bellipotenti victimas more patrio obtulit. [*Id.ibid.*]

3923 L. Cornelius Sylla, Dictator creatus, ut pristina Reipublicæ forma videretur manere, M. Tullium & Cornelium Dolabellam Consules à populo fieri permisit: licèt ipse jam planè regnans illis præfuerit. [*Appian.lib.*1. *Bell.civil.pag.*412.] In quorum Consulatus initio, III Kalend. Februar. (ut ex fragmentis Triumphorum marmoreis liquet) qui dies in mensem Novembrem Julianum tum incidit, de rege Mithridate ingenti gloriâ (ut in libro 5° habet Eutropius) triumphavit. Eique triumpho, licèt magnificentiâ & raritate manubiarum regiarum grandi, major tamen species & pulchrius spectaculum accessit ab exulibus. Siquidem clarissimi viri & principes civitatis secuti sunt coronati currum Syllæ, servatorem & parentem eum appellantes; quòd illius beneficio essent in patriam reduces, liberósque & conjuges recepissent. [*Plutarch. in Syllâ.*] Id quoque in Syllâ hîc laudatum; quòd quum consummatâ potentiâ suâ triumphum duceret, ut Græciæ & Asiæ multas urbes, ita civium Romanorum nullum opidum vexerit. [*Valer.Maxim.lib.*2.*cap.*[illegible].] In eo triumpho, quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterísque omnibus delubris C. Marius filius Prænestе detulerat, tredecim millia auri pondo sub eo titulo transtulit Sylla, & argenti septem millia. Idem ex reliquâ omni victoriâ pridie transtulerat auri pondo quindecim millia, argenti pondo centum & quindecim millia. [*Plin.lib.*33.*cap.*1.] Unde per biduum triumphâsse eum colligitur.

Alexander Jannæus, redactâ in suam potestatem valle quæ Antiochi dicitur & Gamalâ castello, Demetrium locorum illorum dominum multorum criminum accusatum principatu suo exuit: & tertio demum expeditionis suæ anno completo domum reduxit exercitum; magnâ alacritate Judæis eum ob res prosperè gestas excipientibus. Per hæc verò tempora & Syrorum & Idumæorum & Phœnicum urbes tenebant Judæi: ad mare, Stratonis turrem, Apolloniam, Joppen, Jamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocoruram: in mediterraneis, per Idumæam regionem Adora & Marissam, & Samariam: montes quoque Carmelium ac Itabyrium. ad hæc Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala: & Moabiticas urbes, Essebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, & Pellam; quam diruerunt, quòd incolæ Judaicos ritus recipere recusarent. Possidebant & alias Syriæ non obscuras urbes, quas imperio suo noviter adjecerant. [*Joseph. lib.*13. *cap.*23.]

L. Cornelius Sylla Dictator, indignum esse censens Mithridatem fœderatum bello infestari, Aulum Gabinium misit, qui seriò Murenæ denuntiaret, abstineret arma à Rege; & Mithridatem cum Ariobarzane reduceret in mutuam gratiam. In eo conventu Mithridates obside tradito Ariobarzani filio quadrimulo, eóque prætextu retentâ eâ Cappadociæ parte quam præsidiis occupaverat, non sine auctario, convivium præbuit omnibus: proposuítque certum auri pondus his qui bibacitate, vel edacitate, dicteriis, cantu, cæterísque solennibus

bus ludicris vincerent; cujus ſolus expers fuit Gabinius. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 215, 216.]

Ita ſecundum Mithridaticum bellum anno tertio eſt finitum. [*Id. ibid.*] in quo Murena Mithridatem vehementiſſimè vigilantiſſiméque vexatum, repreſſum magnâ ex parte, non oppreſſum reliquit: ut ait Cicero in Oratione pro Murenâ filio ejus. quem & parenti ſuo magno hìc adjumento in periculis, ſolatio in laboribus, gratulatióni in victoriâ fuiſſe, Orator adjicit. Qui etiam libro 1° in Verrem, juſſu L. Murenæ populum Mileſium docet decem naves ex pecuniâ vectigali populi Romani feciſſe; ſicut, pro ſuâ quaſque parte civitates Aſiæ cæteras: quæ præſidiaria claſſis ex fœdere præbenda eſſet P.R. maritimis neceſſitatibus; ut ad eundem librum (ſive orationem Verrinam 3am) notavit Aſconius Pedianus.

L. Lucullus quæſturæ ſuæ tempus, Murenâ bellum in Ponto gerente, in Aſiæ pace conſumpſit. [*Cicero, in Lucullo.*]

Sylla Dictator Murenam ex Aſiâ revocavit. [*Cicero, pro lege Maniliâ.*] ei in Aſiaticâ prætura M. Thermo ſuccedente: cujus contubernio ſtipendia prima C. Julius Cæſar in Aſiâ fecit. [*Sueton. in Julio, cap.* 2.] Simul verò cum Murenâ, ex quæſturâ etiam revocatum fuiſſe Lucullum, argumento illud eſt, quòd Aquilio Gallo judici Romæ aſſederit in cauſâ Quintii: quam Ciceronem anno ætatis 26°, M. Tullio & Cn. Dolabellâ Conſulib. egiſſe, docet A. Gellius lib. 15. cap. 28. & Hieronymus in Chronico.

Alexander Jannæus, belli requiem, morbi habuit principium. Ex temulentiâ enim morbo contracto, triennio integro febre quartanâ laboravit: neque à caſtrenſibus tamen officiis abſtinebat. [*Joſeph. lib.* 1, *Belli, cap.* 4. *& lib.* 13. *Antiquit. cap.* 23.] | 4633 | 81

L. Murena Romam reverſus, ampliſſimè triumphavit. Cujus triumphum donis militaribus filius decoravit: qui ſub eo imperatore meruit, & finem ſtipendiorum patris victoriam ac triumphum fecit. [*Cicero, pro Murenâ.*]

Mithridates otium nactus ſubegit Boſphorum, & genti unum ex filiis Macharem regem dedit. [*Appian. pag.* 216.]

Molo Rhetor legatus ad Senatum de Rhodiorum præmiis veniens, primus exterorum in Senatu ſine interprete eſt auditus. Quem honorem non immeritò cepit, quoniam ſummam vim Romanæ eloquentiæ adjuverat. quo tempore & M. Cicero operam illi dedit. [*Cicero in Bruto. Valer. Maxim. lib.* 2. *cap.* 2.] quod & ante ſexennium illum feciſſe, ſuo loco notavimus.

Julius Cæſar à M. Thermo Aſiæ prætore in Bithyniam ad arceſſendam claſſem miſſus, deſedit apud Nicomedem, non ſine rumore proſtratæ regi pudicitiæ: quem rumorem auxit inter paucos rurſus dies repetita Bithynia, pecuniæ exigendæ prætextu, quæ deberetur cuidam libertino clienti ſuo. [*Sueton. in Julio, cap.* 2.]

L. Cornelius Sylla Dictator plebi Romanæ inſeruit ex proſcriptorum ſervis florentiſsimum quemque ætate ac viribus, pluſquam decem mille, donatos priùs libertate civitatéque, & Cornelios vocatos de patroni nomine; ut inter plebeios haberet in Urbe ſemper ad juſſa

parata decem millia. [*Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 413. & 416.*] Inter hos à Syllâ civitate donatos Alexandrum Polyhiſtorem fuiſſe, Servius in Æneid. 10. indicat. Et quidem Romæ Syllæ temporibus fuiſſe Alexandrum Polyhiſtorem, & libertate donatum, & Cornelium cognominatum, (licèt à patrono Cornelio Lentulo, cui venditus, cujúſque pædagogus factus fuerit) confirmat etiam Suidas, in Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μιλησίῳ. Mileſium enim appellat ille Grammaticum hunc Cratetis diſcipulum: quem Stephanus Byzantinus patre Aſclepiade in urbe minoris Phrygiæ Cotyaëo natum, de omnigenis rebus libros 42 ſcripſiſſe aſſerit. De quo videndus Euſebius, libro 9°. Præparat. Euangelic. cap. 17. ubi complura ex libro quem de Judæis ille ſcripſit recitat.

Thebæos tertio à defectione anno Ptolemæus Lathurus in poteſtatem ſuam redactos tam graviter mulctavit; ut qui antè ditiſſimas quaſque Græciæ civitates opibus ſuperârant, nullum priſtinæ fortunæ veſtigium retinuerint. Ita Pauſanias in Atticis: [*pag. 8.*] ſic iſta referens, quaſi ad Thebas Bœotias iſta ſpectarent, non ad Thebas Ægyptias. quum eodem ferè tempore quo à Ptolemæo Thebæi defecerunt, magnas illas Thebas Bœotiæ ab Archelao Mithridatis ad Syllam Romanorum ducem defeciſſe, ex Appiani Mithridaticis [*pag. 190.*] obſervaverimus.

Ipſe verò Ptolemæus Lathurus non ita multo pòſt fato functus eſt, [*Pauſan. ut ſupr.*] annis poſt mortem fratris Philometoris 36. & menſibus 6. Cui ſuccedens filia Cleopatra, Ptolemæi Alexandri (qui junior Lathuri frater, matrem ſimul ſecum regnantem occidit) uxor, regnavit menſibus 6. [*Porphyr. in Græc. Euſeb. Scalig. pag. 225.*] Lathurum autem Berenicem ſolam è legitimo thoro ſuſcepiſſe, confirmat Pauſanias: [*ut ſupr.*] quâ ante patrem defunctâ, proles ejus illegitima, Ptolemæus quidem Cypri, Cleopatra verò iſta & poſtea Novus Dionyſius ſive Auletes Ægypti regnum occupaviſſe videtur. niſi fortè eadem Porphyrio *Cleopatra* fuerit, quæ Pauſaniæ *Berenice*.

Sylla Dictator Alexandrum, Ptolemæi illius Alexandri matricidæ filium, quem in familiaritatem receptum ex Aſiâ ſecum Romam duxerat, Alexandrinis regem miſit, deficiente ibi virili ſtirpe regiâ, & mulieribus viro cognato opus habentibus: ſperans multum auri ſe collecturum ex regno opulentiſſimo. [*Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 414.*]

C. Julius Cæſar à M. Thermo in expugnatione Mitylenarum coronâ civicâ donatus eſt. [*Sueton. in Julio, cap 2.*] Mitylenæ, quæ ſola urbs poſt victum Mithridatem arma retinebat, dirutæ ſunt. [*Liv. lib. 89.*] urbe illâ nobili, belli lege ac victoriæ jure, ſub poteſtate populi Romani redactâ. [*Cicero, in Agrariâ 2ª.*]

3924 Alexander, ductâ in uxorem Ægypti reginâ Cleopatrâ, poſtquam per 19 dies ſimul cum illâ regnaviſſet, eam interemit. [*Porphyr. ut ſupr.*] Appianus regem hunc, Syllæ fiduciâ inſolentiùs imperantem, decimo nono regni die ab Alexandrinis in gymnaſium ex regiâ protractum & interemptum fuiſſe ſcribit. Sed annos 15 poſt uxoris necem eum regnaviſſe, ex Cicerone & Suetonio poſtea apparebit: contra

tra communem Hiſtoricorum & Chronographorum errorem; qui Ptolemæi Auletæ regnum hîc incipiunt, & annos illius cum annis Alexandri commiſcent.

Mithridates Achæos aggreſſus, Colchis finitimos, eorum (ut quidam putant) qui à Troiâ revertentes huc errore delati ſunt reliquias, duas partes exercitus partim inſidiatorum dolo, partim aperto marte, atque etiam inclementiâ frigoris amiſit. [*Appian. pag.* 216.]

Domum reverſus Mithridates, Romam miſit qui leges fœderis conſcriberent. Ariobarzanes quoque miſit, ſive ſponte ſive incitatus ab aliis, qui docerent ſe non recepiſſe Cappadociam, & majorem ejus partem retinere Mithridatem. Mithridates verò à Syllâ cedere Cappadociâ juſſus eſt, prius quàm leges pacis conſcriberentur. [*Id. ibid.*]

Conſtitutâ Ciliciæ provinciâ, Proconſul ad eam Cn. Dolabella eſt miſſus. Cui provinciæ, præter tres diœceſes proprias, Pamphylicam, Iſauricam, & Cilicienſem; tres quoque Aſiaticas diœceſes attributas fuiſſe, teſtatur Cicero. [*lib.* 13. *ad familiar. epiſt.* 67.] Cibyraticam nimirum, Synnadenſem, & Apameenſem; in regionibus Phrygiæ, Piſidiæ, & Lycaoniæ poſitas. Cùm verò Dolabella, quæſtorem ſecum ducens C. Malleolum & legatum C. Verrem, in itinere Delum perveniſſet: ibi ex fano Apollinis antiquiſſima ſigna noctu clàm ſublata in onerariam navem ſuam Verres conjicienda curavit. Tum ſubitò tempeſtates coortæ ſunt maximæ, ut non modò proficiſci, cùm cuperet, Dolabella non poſſet, ſed vix in opido conſiſtere: ita magni fluctus ejiciebantur. Hîc navis illa onuſta ſignis, expulſa atque ejecta fluctu, frangitur: in littore ſigna illa Apollinis reperiuntur, juſſu Dolabellæ reponuntur; tempeſtas ſedatur, Dolabella Delo proficiſcitur. [*Cicero, act.* 2. *in Verrem lib.* 1.]

Chio, Erythris & Halicarnaſſo, idem Verres ſigna pulcherrima abſtulit. Tenedo quoque ipſum Tenem pulcherrimè factum, qui urbem illam dicitur condidiſſe & cujus ex nomine Tenedus nominatur, abſtulit magno cum gemitu civitatis. [*Id. ibid.*]

Quum Verres à Cn. Dolabellâ efflagitâſſet, ut ſe ad reges, populi Romani ſocios, Nicomedem Bithyniæ & Sadalam Thraciæ, mitteret; Lampſacum in Helleſponto pervenit. Ubi cùm aſſecla illius Rubrius Philodami primarii civis filiam ad Verrem perducere conaretur; Lampſacenis Themiſtagoræ & Theſſali hortatu ad tuendam illius pudicitiam noctu concurſantibus, lictor Verris Cornelius occiſus, ſervíque ipſius nonnulli, unâ cum Rubrio, in turbâ ſauciati ſunt: ipſius quoque legati domo ab incendio ægrè ſervatâ. Dolabella à Verre rogatus, relicto bello (quod tunc ab illo in Ciliciâ gerebatur) atque provinciâ ſuâ in Aſiam profectus, à C. Nerone, qui in Aſiæ præturâ M. Thermo ſucceſſerat, obtinuit ut Philodamus & filius ejus judicio damnati ſecuri percuterentur. [*Id. ibid. cum Aſconio Pediano in eundem.*]

3925 Verrem ex Aſiâ decedentem Charidemus Chius trierarchus à Dolabellâ ſequi juſſus, Samum cum eo venit. Ubi expugnato antiquiſſimo Junonis Samiæ fano, tabulas & ſigna Verres inde ſuſtulit.

Cujus ſacrilegii cùm à Samiis apud Chios ſuos accuſatus Charidemus, planum feciſſet, non à ſe ſed à Verre iſta fuiſſe facta: legati ad C. Neronem in Aſiam Samo venerunt, de eo conqueſturi. Qui reſponſum tulerunt, ejuſmodi querimonias, quæ ad legatum populi Romani pertinerent, non ad prætorem, ſed Romam deferri oportere. [*Cicero, ibid.*]

In Pamphyliâ idem Verres Aſpendo non modò Aſpendium citharistam, quem omnia intus canere dicebant, ſed ſigna etiam reliqua omnia ex fanis & locis publicis, palàm ſpectantibus omnibus, ploſtris evecta aſportavit; Pergæ verò antiquiſſimum Dianæ fanum ſpoliavit, & ex ipſâ Dianâ quod habebat auri detractum abſtulit. [*Id. ibid.*]

Habebant Mileſii præſidiariam claſſem, ex fœdere præbendam populi Romani maritimis neceſſitatibus. Hos navem Verres popoſcit, quæ eum præſidii cauſâ Myndum proſequeretur. Illi ſtatim myoparonem egregium de decem navibus electum, atque ornatum dederunt. Verres autem milites remigéſque Miletum Myndo pedibus reverti juſſit: myoparonem verò L. Magio & L. Fannio, qui à Mariano exercitu transfugæ Myndi tum habitabant (poſtea verò ad Sertorium & Mithridatem tranſierunt) vendidit. Qui myoparoni præfuerat, rem geſtam renuntiavit: illi renuntiationem ejus in publicas litteras retulerunt. Sed Cn. Dolabella, Verris rogatu, & in renuntiatorem animadvertere conatus eſt, & renuntiationem ex tabulis tolli juſſit. [*Id. ibid. cum Aſcon. Pediano in eund.*]

C. Malleolo quæſtore Cn. Dolabellæ occiſo Verres ſtatim à Dolabellâ quæſtoriæ procurationis munus obtinuit: & pupilli tutelam adeptus, bona ejus invaſit. [*Ibid.*]

Quum provincias ſortirentur Conſules; P. Servilius Ciliciam, Ap. Claudius Macedoniam obtinuit. Servilius ægrotum Tarenti collegam prior tranſgreſſus, ad Corycum urbem iter vertit: [*Saluſt. Hiſtoriar. lib.* 1, *apud Priſcian. lib.* 15.] contra piratas miſſus; qui, duce Iſidoro, in proximo mari (Cretam inter atque Cyrenas, Achaiam ſinúmque Maleum) quod à ſpoliis Aureum ipſi vocavere, latrocinabantur. [*Florus, lib.* 3. *cap.* 6.] Sub Servilio Julius Cæſar, ſed brevi tempore, meruit. [*Sueton. in Julio, cap.* 3.] & L. Flaccus tribunus militum fuit. [*Cicero, pro Flacco.*] | 4635 | 79

Cn. Dolabella ex Ciliciâ provinciâ revocatus, Romæ ab adoleſcente M. Æmilio Scauro repetundarum accuſatus, damnatus atque in exilium miſſus eſt. Cujus lis ſeſtertiûm ad tricies his nominibus ſolis eſt æſtimata; quòd ejus Quæſtor C. Verres à civitatibus Lyciæ, Pamphyliæ, Piſidiæ, Phrygiæque frumentum, coria, cilicia, ſaccos præter modum imperâſſet, neque ea ſumpſiſſet, ſed pro his rebus pecuniam exegiſſet. Contra eum verò ipſe Verres, totius criminis miniſter & particeps, acerrimum teſtimonium dixit: & niſi condemnato & ejecto eo, qui poſſet reprehendere, legationis & quæſturæ ſuæ rationes referre noluit. [*Cicero, act.* 2. *in Verr. lib.* 1.] Vid. Pighii Annal. Rom. tom. 3. pag. 280, 281. & 286, 287.]

3926 Alexander Jannæus, quartano febrium recurſu fatigatus, & intempeſtivâ

peſtivâ militiâ ſeſe implicans, tandem exhauſtis viribus, quum 27 regnâſſet annos, in Geraſenorum finibus mortuus eſt; Ragaba caſtellum, quod ultra Jordanem ſitum eſt, obſidens. Moriturus uxorem Alexandram monuit, ut apud milites mortem ipſius tantiſper celaret: deinde poſtquam victrix magnificè Hieroſolyma reverſa fuerit, Phariſæis nonnihil licentiæ permitteret. Poſſe enim hos plurimũ apud Judæos, ſive exoſum aliquem cupiant lædere, ſive amicum juvare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiamſi per invidiam de quopiam malè loquantur: eámque ſe ob cauſam gentis odium incurriſſe, quòd hoc genus hominum offendiſſet. Suaſit igitur ut cadaver ipſius eorum arbitrio permitteret, polliceretúrque nihil ſe niſi ex illorum ſententiâ geſturam in adminiſtrando imperio: ſic enim fore, ut & ipſe tanto magnificentiùs ſepeliretur, & illa ſecurè cum filiis dominaretur. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli Judaic. cap.* 4. *& lib.* 13. *Antiquit. cap.* 23. *cum lib.* 20. *cap.* 8.]

Alexandra regina (Eccleſiaſticis ſcriptoribus *Salina* etiam dicta) capto caſtello Ragabâ, juxta mariti monita, omnia quæ vel ad cadaver vel ad regnum pertinerent Phariſæorum arbitrio permittens, ex infenſis benevolos ſibi reddidit. Tum illi progreſſi ad plebem concionabantur, res geſtas Alexandri celebrantes, & regem juſtum ſe amiſiſſe conquerentes: populúmque ad eum luctum & mœſtitiam provocaverunt, ut nullum antehac regem funeraverint magnificentiùs. [*Id. lib.* 13. *Antiqu. cap.* 24.] 4636 78

Cùm verò ille moriens & regni adminiſtrationem uxori Alexandræ teſtamento reliquiſſet, & deligendi Pontificis permiſiſſet arbitrium: majorem illa natu filium Hyrcanum Pontificem declaravit, non tam propter ætatis prærogativam, quàm quòd propter innatam ſegnitiem poteſtati quam ipſa obtinebat regiæ minimè moleſtus futurus videretur; minorem autem Ariſtobulum privatum vivere maluit, quòd ferventioris is eſſet ingenii. Per novem igitur annos regnum illa adminiſtravit; toto eo tempore filio Hyrcano Pontificatum obtinente: mulier apud populum gratioſa, tum ob favorem Phariſæorum, tum quòd ſemper viſa eſſet ægrè tuliſſe ea, quæ maritus præter officium feciſſet. Et nomen quidem regni penes reginam erat, ejus autem adminiſtratio penes Phariſæos: quibus etiam plebs parere ab eâ juſſa eſt. Si quid igitur conſtitutionum Hyrcanus ſocer abrogaverat, quas Phariſæi juxta majorum traditiones induxerant, id totum illa denuò reſtituit: iidémque & exulibus reditum, & vinctis ſolutionem procurabant. Quædam tamen etiam per ſe mulier procurabat, & magnum mercede conductorum militum alebat numerum: viréſque ſuas ita augebat, ut terrori eſſet circumvicinis tyrannis & obſides ab eis acciperet. [*Id. ibid. cum lib.* 26. *Antiqu. cap.* 8. *& lib.* 1. *Belli cap.* 4.]

Mithridates, Syllæ juſſu, reſtitutâ Ariobarzani totâ Cappadociâ, aliam legationem ad ſcribendas leges fœderis Romam miſit. [*Appian. pag.* 216.]

M. Lepido & Q. Catulo Conſulib. Sylla mortuus eſt. [*Liv. lib.* 90. *Appian. lib.* 1. *Bell. civil. pag.* 416.] Biduo ante exceſſum 22° Commentariorùm

tariorum ſuorum libro extremam manum impoſuit: ſibíque prædixiſſe Chaldæos ait, ubi præclarè vixiſſet, in flore felicitatis ſe exceſſurum. [*Plutarch. in Syllâ.*] Eos Commentarios Lucullo ille nuncupavit: quem & moriens, præterito Pompeio, tutorem filio ſcripſit. Unde inter eos, juvenes tum & gloriæ cupiditate flagrantes, primus ſimultatis & æmulationis fons manâſſe putabatur. [*Id. in Lucullo.*]

M. Cicero, poſtquam ſex menſes Athenis cum Antiocho Aſcalonitâ veteris Academiæ nobiliſſimo & prudentiſſimo philoſopho & Demetrio Syro vetere & non ignobili dicendi magiſtro fuiſſet, morte Syllæ ibi auditâ, in Aſiam navigavit: eâque totâ peragratâ, cum ſummis oratoribus exercebatur. Horum erant principes, Menippus Stratonicenſis (cognomento Cátocas) è Cariâ, Dionyſius Magnes, Æſchylus Cnidius, & Xenocles Adramyttenus. [*Cicero in Bruto, & Plutarch. in Cicerone: cum Strabone, lib.* 13. *pag.* 614. *& lib.* 14. *pag.* 660. *& Diog. Laërtio, in Menippo.*]

Eo quoque tempore Mileſia quædam mulier, quòd ab hæredibus ſecundis acceptâ pecuniâ partum ſibi ipſa medicamentis abegiſſet, rei capitalis eſt damnata; neque injuriâ: quæ ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, hæredem familiæ, deſignatum reipublicæ civem, ſuſtuliſſet. [*Cicero, pro A. Cluentio.*]

P. Servilius proconſul Ciliciam ſubegit: piratarúmque levibus & fugacibus myoparonibus gravi & Martiâ claſſe turbatis, victoriâ non incruentâ eos ſuperavit. [*Liv. lib.* 90. *Florus, lib.* 3. *cap.* 6. *Eutrop. lib.* 6.] Ciliciam & Pamphyliam crudeliſſimè adortus, dum ſubdere ſtudet, penè delevit. [*Oroſ. lib.* 5. *cap.* 23.]

Julius Cæſar, Syllæ morte compertâ, relictâ Ciliciâ Romam properè rediit. [*Sueton. in Julio, cap.* 3.]

Romæ quum magiſtratus, defuncto jam Syllâ, de Mithridatis legatione ad Senatum non retuliſſent; rex Tigranem generum ſubornavit ut Cappadociam invaderet: quod tamen commentum Romanos non latuit. [*Appian. in Mithridat. pag.* 216.] inter quos L. Philippum, in oratione contra Lepidum hoc tempore ad Senatum habitâ, in libro 1° Hiſtoriarum ita loquentem inducit Saluſtius. *Mithridates in latere vectigalium noſtrorum, quibus adhuc ſuſtentamur, diem bello circumſpicit.*

3927 Tigranes, Cappadociâ velut indagine cinctâ ut nemo poſſet evadere, ad trecenta millia hominum inde abſtraxit in Armeniam, & agros eis ad incolendum cum aliis attribuit: ubi primùm Armeniæ regni diadema ſibi impoſuit, & *Tigranocertam* à ſe, quaſi *Tigranis urbem*, denominavit. [*Id. ibid.*] Eam ille urbem condidit inter Iberiam & Zeugma quod eſt ad Euphratem: conducens in eam homines è duodecim quas evaſtaverat Græcanicis urbibus. [*Strabo, lib.* 11. *pag.* 532.] Erant in eâ frequentes ex Ciliciâ exciti Græci, frequentes barbari eâdem atque Græci ſorte uſi, Adiabeni, Aſſyrii, Gordyeni, Cappadoces: quos exciſis eorum patriis deduxerat illuc, ac ſedes figere coëgerat. [*Plutarch. in Lucullo.*] Hoc verò tempore, quo Cappadociam incurſionibus vaſtavit, Mazacenos omnes ſedibus ſuis ejectos in Meſopotamiam tranſtulit, & majorem Tigranocertæ partem

tem iis habitatoribus frequentavit. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 539.]

Gemînus, insignis mathematicus, opus suum astronomicum (ex quo Procli Sphæra est excerpta) scripsit, 120 annis postquam Ægyptiorum Isia in Eudoxi Solstitium brumale, sive Decembris 28 incurrebant: ut ipse in cap. 6. indicat. *Vid. ann. Mundi* 3807. *a.*

M. Cicero Rhodum veniens, ad eundem quem Romæ audiverat Molonem se applicavit; cùm actorem in veris causis scriptorémque præstantem, tum in animadvertendis notandísque vitiis & instituendo docendóque prudentissimum. Is dedit operam, ut nimis redundantem & superfluentem juvenili quâdam licentiâ Ciceronem reprimeret, & quasi extra ripas diffluentem coërceret. [*Cicero, in Bruto.*] 4637 77

Floruit ibidem eodem tempore summus etiam artis Oratoriæ magister Apollonius; cui à Strabone Μαλακῶ sive *Mollis*, ab aliis *Molonis* cognomentum tribuitur, & ob hoc à nonnullis (inter quos & Quintilianus est, *lib.* 12. *cap.* 6.) cum priore illo *Molone* confunditur. Alabandenses è Cariâ erant ambo, Meneclis Alabandensis rhetoris discipuli; & uterque domo suâ profectus, eandem artem Rhodi professus est: licèt seriùs Molon eò se contulerit, indéque Homericum illud ab Apollonio audierit, Ὀφὲ μολὼν [*Strabo, lib.* 14. *pag.* 655, 660, 661.] Unum Cicero *Molonem* semper appellat: alterum, in libro 1 de Oratore, *Apollonium Alabandensem*; ubi ita de eo loquens M. Antonius introducitur. *In eo vel maximè probavi summum illum doctorem Alabandensem Apollonium, qui cùm mercede doceret, tamen non patiebatur eos quos judicabat non posse oratores evadere operam apud se perdere, dimittebátque: & ad quam quemque artem putabat esse aptum, ad eam impellere atque hortari solebat.*

Hunc Apollonium fama est, quòd imperitus esset Romanæ linguæ, à Cicerone petiisse, ut declamaret Græcè: Ciceronem autem morem ei gessisse libenter, ita fore ratum, melius ut corrigeret se ille. postquam declamavit, cæteris stupore defixis & certatim collaudantibus eum, Apollonium non hilarem fuisse dum audiret dicentem; & quum perorâsset, diu sedisse cogitabundum: tandem verò, ubi id momordit Ciceronem, dixisse. *Te quidem laudo, Cicero, & admiror: Græciæ verò me miseret conditionis, quum cernam, quæ reliqua nobis sola erant ornamenta, ea quoque te ad Romanos transtulisse, litteras & eloquentiam.* [Plutarch. in Cicerone.]

Rhodi Ciceronem quoque philosophum Posidonium audivisse Plutarchus confirmat. Eúmque inter eos, à quibus institutus fuit, enumerat ipse Cicero; in lib. 1. de Naturâ Deorum, & lib. de Fato. Posidonius verò iste Stoicæ sectæ philosophus, Apameæ quidem in Syriâ natus, sed Rhodi postea civis factus Rhodius est appellatus; ut ex Strabone [*lib.* 14. *pag.* 654.] & Athenæo [*lib.* 6. *cap.* 6.] cognoscitur. Ubi & illud obiter notandum, quum *Posidonium* & *Apollonium Molonis* vel *Molonem* (ut alibi scribitur) de Judæis & eorum Templo fabularum fomitem Apioni Grammatico præbuisse dicat Josephus: [*lib.* 2. *contr. Apion. pag.* 1065.] prioris nomine Apamenum hunc *Posidonium* intelligere, Ciceronis in philosophiâ Stoicâ magistrum, ex cujus Historiarum libris tam multa à nobis in superioribus sunt produ

cta;

cta; posterioris verò vel *Apollonium* illum de quo jam diximus, vel potiùs *Molonem* illius æqualem, quem inter *scriptores* in Ciceronis Bruto numeratum, atque à quibusdam eundem cum Apollonio illo fuisse habitum, jam diximus.

P. Servilius proconsul in Ciliciâ Isauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. [*Liv. lib. 93.*] Urbem ipsam Isauram demolitus est, & pleraſque piratarum munitiones excîdit quæ ad mare erant. [*Strabo, qui ipsum Servilium se vidisse ait, lib. 12. pag. 568, 569. & lib. 14. pag. 665.*] Lyciam & urbes ejus clarissimas obsessas oppressáſque cepit. Præterea Olympum montem pervagatus, Olympum, Phaselidem, & Corycum tres magnas urbes evertit. Primus quoque Romanorum per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit: lateráque montis in Ciliciam vergentia perscrutatus, Isauros bello fractos in Romanorum ditionem redegit. [*Oros. lib. 5. cap. 23. cum Floro, lib. 3. cap. 6. Salustio lib. 1. Histor. apud Priscianum libro 15. Asconio Pediano, in Verrinam 3. & Eutropio, lib. 6.*] Agros Attalienſium, Phaselitum atque Olympenorum, agrúmque Agerensem, & Orindicum, & Geduſanum, populo Romano Servilii victoriam adjunxisse, in 1ª & 2ª Agrariâ confirmat Cicero: qui etiam in 4° contra Verrem libro de Phaselide speciatim ista adjicit. Phaselis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs antè Cilicum & prædonum: Lycii illam, Græci homines, incolebant. Sed quòd erat ejusmodi loco atque ita projecta in altum, ut & exeuntes è Ciliciâ prædones sæpe ad eam necessariò devenirent, & cùm ex hisce se locis reciperent, eódem deferrentur; adsciverunt illud sibi opidum piratæ, primò commercio, deinde etiam societate.

3928 L. Magius & L. Fannius de exercitu Fimbriæ profugi Mithridati 4638 76
seſe adjunxerunt: eíque persuaserunt ut cum Q. Sertorio, qui in Hispaniâ tum contra Romanos arma sumpserat, societatem belli paciſceretur. Hos ille legatos cum litteris ad Sertorium misit: pecuniam & naves illi ad bellum se præbiturum promittens; & ab illo viciſſim omnem Asiam, quâ populo Romano fœdere cum Syllâ icto cesserat, confirmari sibi postulans. Legatos, myoparone illo quem Myndi à C. Verre comparaverant in Italiam transvectos & ad Sertorium inde festinantes, Senatus in hostium numero habendos censuit, & inquirendos mandavit. Ad Sertorium tamen illi pervenerunt: qui coacto suorum concilio, quod Senatum vocabat, quum cæteri accipiendas conditiones censerent, eas improbavit. Ut Asiæ enim provincia, quâ ille populum Romanum injustè spoliaverat, quámque à Fimbriâ bello illi extortam ipse fœdere cum Syllâ sancito dimiserat, negavit permissurum se ut in ejus ditionem iterum recideret. Bithyniam verò & Cappadociam ipsi parére assuetas, nec quicquam populo Romano attinentes, se illi dixit non invidere. His tamen conditionibus fœdus est initum, & jurejurando confirmatum: ut Sertorio Mithridates tria millia talentûm cum 40 navibus præberet; Sertorius verò Mithridati Cappadociam & Bithyniam (quibus Appianus non Paphlagoniam solùm & Galatiam, sed ipsam quoque addit Asiam) occupandas concederet, & Ducem ei militémque mitteret. Ducem verò ad eum misit in Asiam

Asiam Mithridates, ex senatoriis exulibus, *M. Marium* (*Varium* Appiano dictum) eíque duos illos Lucios consiliarios addidit, Magium & Fannium. Qui Dianio maritimâ Hispaniæ civitate solventes, & Sinopen Ponti ubi Mithridates erat pervenientes, quum negatam illi à Sertorio Asiam declarâssent; Rex ad amicos dixisse fertur. *Quid tandem in Palatio sedens imperabit Sertorius; qui nunc ad Oceanum summotus Atlanticum fines regno nostro præscribit, & tentantibus Asiam bellum denuntiat?* Marcus tamen Marius ex Sertorii sententiâ fœdus cum eo firmavit. Quem Rex apud se retentum, brevi in locum Archelai, qui ab ipso transfugerat, ducem fecit. [*Cicero, pro lege Maniliâ; &, pro Murenâ. item, act. 2. in Verrem lib. 1. cum Asconio Pediano in eund. Liv. lib. 93. Plutarch. in Sertorio. Appian. in Mithridatic. pag. 216, 217. Oros. lib. 6. cap. 2.*]

Restituto Capitolio (cum quo, ante septennium, libri Sibyllini fuerant combusti) retulit ad Senatum C. Curio Consul ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquisita Romam deportarent. Missíque P. Gabinius, M. Otacilius & L. Valerius, descriptos à privatis versus Romam deportârunt: quos Consules Curio & Octavius in Capitolio, quod tunc erat curante Q. Catulo restitutum, ponendos curârunt. [*Fenestella: à Lactantio citatus, lib. 1. Institut. cap. 6. & lib. de irâ Dei cap. 22.*] Unde libros Sibyllinos, quos Romani consulebant, Eryrhræam creditam scripsisse Varro dicit: quia post incensum Apollinis templum, in quo fuerant libri, apud Erythræam insulam ipsa inventa sunt carmina: si Servio credimus. [*in Æneid. 6.*] Incensum enim templum non Apollinis sed Jovis Capitolini fuit: & Capitolio refecto, licèt ex Senatusconsulto ad versus transcribendos Erythras Asiæ legati missi fuerint, non tamen ex Erythræis solis, sed etiam ex aliis civitatibus & Italicis & Græcis privatorúmque hominum bibliothecis, cujuscumque Sibyllæ nomine fuerunt, libri qui postea extabant coacti Romámque allati fuerunt; in quibus & supposititia quædam, ex acrostichidum quas vocant discrimine, sunt deprehensa. Quod ex ipsius Varronis libris rerum divinarum, à Dionysio Halicarnasseo [*lib. 4. antiquit. Roman.*] et Lactantio Firmiano [*lib. 1. Institut. cap. 6.*] habetur relatum. *Quæsita* quoque fuisse *Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam & Siciliam & Italicas colonias carmina Sibyllæ, una seu plures fuêre; datúmque Sacerdotibus negotium, quantum humanâ ope potuissent, vera discernere*, in libro 6° Annalium prodidit Tacitus.

Iisdem Cn. Octavio & Cn. Scribonio Curione Consulib. scintillam è stellâ cadere & augeri terræ appropinquantem, & auctam in Lunæ magnitudinem illuxisse ceu nubilo diei; dein cùm in cœlum se recipere lampadem factam, *Licinium Syllanum* Proconsulem cum comitatu suo vidisse, in Naturalis suæ historiæ lib. 2. cap. 35: prodit Plinius. Cùm autem *Syllanus* inter cognomina Romana non inveniatur; *L. Junium Silanum* in Plinio hîc reponendum censet Pighius. Ut *Junius* hoc tempore, Cn. Neronis loco, cum proconsulari imperio in Asiam missus, in itinere prodigium hoc cum comitatu suo conspexisse videatur.

3929 Niçomedes Bithyniæ rex, ſine liberis defunctus, populum Romanum fecit teſtamento hæredem: regnúmque ejus in provinciæ formam redactum eſt. [*Liv. lib.* 93. *Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 4. *&* 39. *Appian. lib.* 1. *Bell. civil. pag.* 420. *&* *Mithridatic. pag.* 175. *&* 218.] Quò ſpectat & illa de Romanis querela, in epiſtolâ Mithridatis ad Arſacem; libro 4° Hiſtoriarum Saluſtii. *Totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripuere; cùm filius Muſa, quem regem appellaverat, genitus haud dubiè eſſet.*

Eodem quoque anno (quo CLXXVI acta eſt Olympias) Cyrene provinciâ auctum fuiſſe populum Romanum, Ptolemæo Apione rege ex Lagidarum gente teſtamento eam illi relinquente, in libro 1. de Bell. civil. [*pag.* 420.] ſcribit Appianus: in fine etiam Mithridaticorum, è Lagidarum gente *nothum* regem illum fuiſſe addens. quæ *Apionis* deſcriptio, oſtendit eundem eſſe cum illo, quem *ex pellice ſuſceptum* regni Cyrenarum hæredem populum Romanum inſtituiſſe, in lib. 39. cap. 5. Juſtinus retulit. ubi tamen *eam Libyæ partem provinciam factam* fuiſſe adjicit: quum Ptolemæo Apione mortuo, Senatum regni Cyrenarum civitates liberas eſſe juſſiſſe, ſuprà (ad annum Mundi 3908) ex Livio audiverimus. ut tunc quidem liberatæ, nunc verò in provinciæ formam redactæ illæ fuiſſe videantur. Et tunc quidem *Ptolemæum regem Cyrenæ morientem Romanos teſtamento dimiſiſſe hæredes*, anno 1° Olymp^is CLXXI. poſtea verò *Libyam per teſtamentum Apionis regis Romanis relictam*, Olympiadis CLXXVIII anno 4°, in Euſebiano Chronico notavit Hieronymus: poſterius hoc undecim ferè annis ſeriùs. quàm rationes Appiani hîc poſtulant, collocans. Novennio ſeriùs, ad Cæcilii Metelli triumphum Creticum ſcilicet, Eutropius hoc ipſum retulit. *Quo tempore* (ut in Breviarii ſui libro 6° ille inquit) *Libya quoque Romano imperio per teſtamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, acceſsit: in quâ inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemais, & Cyrene.* Jornandes, in lib. de regn. ac temp. ſucceſſ. ita hâc de re ſcripſit. *Libyam, id eſt, Pentapolim totam, à primo illo Ptolemæo Romanis ſub libertate conceſſam, tamen reſiſtentes dehinc, Apionis conſilium populo Romano ſubdidit.* Et ante eum, in ſuo Breviario, Sextus Rufus. *Cyrenas cum cæteris civitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate ſuſcepimus: Libyam ſupremo regis Apionis arbitrio ſumus aſſecuti.* Eúmque in libro 22° ſecutus Ammianus Marcellinus. *Aridiorem Libyam ſupremo Apionis regis conſecuti ſumus arbitrio: Cyrenas, cum reſiduis civitatibus Libyæ Pentapoleos, Ptolemæi libertate ſuſcepimus.* in quem locum videndæ annotationes doctiſſimi Valeſii: qui ita hiſtoriam hanc explicat, ut duos Ptolemæos Apiones fuiſſe perneget. Agros porro *Cyrenenſes, qui Apionis fuerunt*, in 2ª Agrariâ Cicero commemorat: ſicut *agros regis Apionis quondam habitos, & populo Romano cum regno relictos*, in 14° Annalium libro Cornelius Tacitus.

Quod hujus æſtatis reliquum fuerat, & integram hyemem inſequentem, in apparatu belli adverſus Romanos Mithridates conſumpſit: in materie cædendâ, fabricandíſque navibus & armis. [*Appian. in Mithridatic. pag.* 217.] Copias ad verum & juſtum apparatum contraxit. Detraxit enim variam multitudinem, diſſonorum minas barbarorum

barorum, armorum inauratorum & gemmis distinctorum instrumentum. Pro his gladios fabricavit more Romano, scuta solida compegit, atque exercitatorum habuit magis quàm comptorum equorum delectum. Adhæc naves non deauratis tabernaculis, nec balneis pellicum & gynæciis delicatis adornatas, sed armis, missilibus telis opibúsque comparavit refertas. [*Plutarch. in Lucullo.*] Frumenti 200 medimnûm myriadas ad mare detulit. Auxilia præstò ei fuere, præter veteres copias, Chalybes, Armenii, Scythæ, Tauri, Achæi, Heniochi, Leucosyri, & qui circa Thermodoontem fluvium terram incolunt quam vocant Amazonum. Hæc accesserunt in Asiâ pristinæ potentiæ. Trans mare verò in Europâ Sarmatarum gentes, Basilii, Iazyges, Coralli, Thracum item quæcunque Istrum flumen & Rhodopem Æmúmque montes accolunt, & insuper Basternæ, omnium horum fortissimi. [*Appian. ut supr.*]

Julius Cæsar admodum juvenis (25 annorum circitèr) Rhodum secedere statuit; ut per otium Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Huc dum hybernis jam mensibus trajicit, circa Pharmacusam insulam (ad littus Asiaticum supra Miletum) à piratis captus est, qui multis jam navigiis mare infestum habebant. Hos Cæsar postulantes pro ipsius redemptione 20 talenta, derisit, quasi ignaros quem tenerent: 50 daturum se pollicitus. Mox comites servósque suos ad civitates Asiæ, pecuniæ quâ redimeretur expediendæ gratiâ, dimisit: uno medico & cubicularijs duobus secum retentis. Cum his per dies 38 inter homines immanissimos Cilicas relictus, apud eos ita se gessit, ut pariter iis terrori venerationíque esset, neque unquam aut nocte aut die vel excalcearetur vel discingeretur; in hoc scilicèt, ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus iis, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Quoties quiescebat, misso aliquo indicebat eis silentium: & quasi non custodiretur ab eis, sed stiparetur, unâ ludebat & se exercebat. Carmina quoque & orationes scribebat, eáque in circulo eorum pronuntiabat. Si qui non admirarentur ea, hos palàm inertes appellabat & barbaros: frequentérque per jocum suspensurum se eos minabatur. Placebat id illis, simplicitati ejus & ætati hanc linguæ libertatem asscribentibus. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 41. Sueton. in Julio, cap. 4. Plutarch. in C. Cæsare.*] In quâ custodiâ asservatus, exclamâsse ferebatur: Quanto gaudio, Crasse, perfundêris nuntiatâ meâ captivitate? [*Plutarch. in M. Crasso.*] 4639 75

Publicâ civitatum pecuniâ Mileto allatâ, ante numerata 50 talenta piratas Cæsar obsides civitatibus coëgit dare: deinde expositus in littore, sequente nocte contractâ classe tumultuariâ ex Milesiorum portu solvens, invectúsque in insulam, ad quam prædones adhuc stabant, partem classis eorum fugavit, partem mersit, navésque eorum aliquot cum multis hominibus in potestatem suam redegit. Lætus nocturnæ expeditionis triumpho, ad suos reversus est: eorúmque quos ceperat pecuniâ in prædam versâ, ipsos Pergami dedit in custodiam. Ad Junium deinde Asiæ proconsulem in Bithyniam perrexit, (idem enim & Asiæ & Bithyniæ, nuper in provinciam redactæ, eo tempore præfuit)

petens, ut auctor fieret ſumendi de captivis ſupplicii. Quod cùm ille ſe facturum negâſſet, & nummorum cupidus venditurum ſe captivos dixiſſet; Cæſar, ſalute illi dictâ, incredibili celeritate Pergamum revectus, priùs quàm de eâ re ulli Proconſulis redderentur epiſtolæ, omnes quos ceperat cruci ſuffixit; ſicut per jocum ſæpe illis in inſulâ prædixerat. [*Patercul.lib.2.cap.42. Sueton. & Plutarch. ut ſupr.*] Quoniam verò ante deditionem ſuffixurum ſe eos cruci juraverat, jugulari priùs juſſit, deinde ſuffigi. [*Sueton.cap.74.*]

Vere ineunte, cœptum eſt tertium bellum Mithridaticum: quod, per annos undecim cum dimidio geſtum, ipſius Mithridatis interitu tandem terminatum eſt. Ille igitur jam decurſione factâ claſſium, ſacrificavit Σηρατίῳ Διΐ, ſive bellipotenti Jovi, more conſueto; & Neptuno quadrigas alborum equorum in altum demerſit: atque ita properavit in Paphlagoniam, ducibus exercitus Taxile & Hermocrate. [*Appian.in Mithridatic.pag.*217,218.] Peditum 120(vel 140, ut apud Appianum) erant millia ad Romanos ordines inſtructorum, equitum 16 millia, præter currus falcatos centum. Sequebatur caſtra & alia turba magna eorum qui vias muniebant aut deferebant ſarcinas, atque etiam negotiatorum. [*Id.ibid. Plutarch. in Lucullo.*]

Ubi in Paphlagoniam eſt ventum, Mithridates concione magniloquâ ad milites habitâ quum in odium Romanorum exercitum irritâſſet, Bithyniam Nicomedis teſtamento nuper eis relictam invaſit. [*Appian.pag.*218.] Eam à Mithridate occupatam, Livius; [*lib.93.*] & à civitatibus ejus libenter illum ſuſceptum fuiſſe, in Lucullo Plutarchus confirmat.

Aſia quoque, quòd intolerandis malis à fœneratoribus & publicanis Romanorum eſſet oppreſſa, ad Mithridatem eſt relapſa. [*Plutarch.ibid.*] Ejus urbes aliquot cum M. Mario ſive Vario, quem Ducem illi Sertorius ex Hiſpaniâ miſerat, cepit: eúmque in urbes cum virgis & ſecuribus invectum Rex ipſe tanquam majorem poteſtatem & miniſtri ſpecie ultrò ſequebatur. Ille verò aliis libertatem dabat: aliis quam immunitatem concederet, beneficio ſe facere id Sertorii dicebat. Atque ita Aſia, quæ à publicanis vexabatur, avaritiâque & contumeliis premebatur militum præſidiariorum, ad ſpem erigebatur exoptabátque expectatam imperii converſionem. [*Id. in Sertorio.*]

Julius Cæſar, vaſtante regiones proximas Mithridate, ne deſidere in diſcrimine ſociorum videretur, ab Rhodo, quò pertenderat, tranſiit in Aſiam: auxiliiſque contractis, & præfecto Regis provinciâ expulſo, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide. [*Sueton. in Julio, cap.4.*] licèt conata ejus, qui obtinebat Aſiam magiſtratus populi Romani [Junius] metu ſuo magnopere deſtituerit. [*Vellei. Paterc. lib.2.cap.42.*]

Bello in Ciliciâ & Pamphyliâ geſto P. Servilium intra triennium finem dediſſe, indéque *Iſaurici* nomen aſſumpſiſſe, Eutropius & Oroſius (ex Livio, ut illis moris eſt) referunt. Apud Ciceronem, libro 3° in Verrem (quæ Oratio frumentaria appellatur) *quinquennium exercitui præfuiſſe* dicitur. Unde ad annum ante hunc quintum, quo & Conſulatum geſſit, profectionem ejus in provinciam retulimus. Unum verò hunc

hunc plures prædonum duces vivos cepisse, quàm omnes antea, in 5° contra eundem libro affirmat Cicero: atque inter eos Niconem nobilissimum piratam, qui vincla ruperat, quâ felicitate ceperat eâdem recuperavisse. Ciliciam & Isauriam *bello piratico catervis mixtas prædonum, à Servilio Proconsule missas sub jugum, factas fuisse vectigales*, in 14° Historiarum suarum libro Ammianus Marcellinus: *Pamphyliam, Lyciam* (vel *Ciliciam* potiùs) *Pisidiámque devicisse* illum, *fecisséque provincias*, in libro de regnorum ac temporum successione scribit Jornandes. In Ciliciam verò provinciam missum esse hujus anni Consulem Octavium, ex Plutarchi *Lucullo* intelligimus.

Quacumque iter fecit Servilius, jucundissimum spectaculum omnibus victorum captorúmque hostium præbebat. Itaque ei concursus undique fiebant; ut non modò ex his opidis quà ducebantur, sed etiam ex finitimis visendi causâ conveniret. Indéque triumphus ejus omnium triumphorum gratissimus populo Romano fuit atque jucundissimus. [*Cicero, in Verrem, lib* 5.] In quo & signa illa atque ornamenta, quæ ex urbe Olympo captâ sustulerat, ferculis ante triumphantem per pompam vecta sunt: quæ ille deinde in tabulas publicas ad ærarium perscribenda curavit; non numero solùm signorum, sed etiam uniuscujusque magnitudine, figurâ & statu, notatis atque descriptis. [*Id. in eund. lib.* 1. *& Ascon. Pedianus ibid.*] Servilii triumphantis meminit quoque Valerius Maximus, [*lib.*8 *cap.*5.] Eutropius, Sextus Rufus, & Claudianus poëta; libro 1. in Eutropium ita de illo canens.

Indomitos curru Servilius egit Isauros.

M. Antonius, (M. Antonii triumviri pater) gratiâ Cottæ consulis & Cethegi factione, in senatu curationem infinitam nactus tuendæ totius oræ maritimæ, quà Romanum erat imperium, cùm & ipse nequam esset & comites haberet pessimos, Siciliam & provincias omnes depopulatus est. [*Cicero, act.* 2. *in Verr. lib.*2. *Lactant. Institut. lib.* 1. *cap.*11. *Ascon. Pedian. in Divinationem, & locum Ciceronis notatum, contra Verrem.*] 4640 74

L. Lucullo Consuli Gallia Cisalpina provincia obtigit. Verùm mortuo Octavio, qui Ciliciam obtinebat, Lucullus Præciæ meretricis operâ conciliato sibi Cethego, qui Romæ omnia tum poterat, Ciliciam provinciam est assecutus: cui cùm adhæreret Cappadocia, omnes ei pariter bellum Mithridaticum decreverunt. M. Cotta tamen, ipsius in Consulatu collega, multis precibus à Senatu obtinuit, ut cum classe ad Propontidem tuendam & Bithyniam propugnandam ipse mitteretur. [*Plutarc. in Lucullo.*] Atque ita ambo Consules ad bellum hoc suntmissi: ut alter Bithyniam tueretur, alter in Asiâ Mithridatem persequeretur. [*Cicero, pro Murenâ. Memnon. cap.*39. *Eutrop. lib.*6.] Lucullum enim Consulem non solùm Ciliciam, sed etiam *Asiam* (propriè dictam) sortitum fuisse, eíque per *septennium* præfuisse, ex Velleio Paterculo [*lib.*2. *cap.*33.] intelligitur.

Lucullus, conscriptâ in Italiâ legione, in Asiam cum eâ trajecit: ubi duas Fimbrianas, & duas alias legiones accepit; quæ in universum jamdudum deliciis atque avaritiâ erant corruptæ. Fimbriani, quòd

assuevissent sine imperio agere, intractabiliores erant & procaciores; sed bellicosi, laborumque militarium periti & patientes. Lucullus tamen & alios correxit, & horum præcîdit ferociam. [*Plutarch. ut supr. cum Appiano in Mithridatic. pag.* 219.] Fœneratores quoque & publicanos Romanos, quorum rapinis Asiani ad defectionem sunt impulsi. castigando moderatiores efficere nitebatur; defectionésque disjiciebat populorum, quum nemo jam ferè quiesceret. [*Plutarch. ibid.*]

Mithridates, tum alium in procinctu habens exercitum frequentissimum tum triremes 400 cum navium minorum quas penteconteres & cercuras vocitant non exiguo numero, Diophantum Mitharum cum validâ manu in Cappadociam dimisit, ut præsidia in urbibus collocaret; &, si Lucullus Pontum ingrederetur, occurreret & progressum ejus intercluderet. Ipse verò 150 peditum millia sub vexillis apud se retinuit, & 12 millia equitum, quos falcati sequebantur currus 120. nec ulla machinarum omnis generis copia aberat. Concitato igitur itinere, per Timonitidem, Cappadociam & Galatiam pergens, ad diem nonum Bithyniam attigit. Lucullus interim Cottam in Chalcedoniorum portu stationem habere jussit, cum omni classe. [*Memnon, cap.* 39.]

Mithridatis classis Heracleam in Ponto præterlegens, ab eâ non est recepta. Forum tamen vænale rogantibus cives præbuerunt: & commerciis, ut fieri solet, initis, nobiles ex Heracleâ viri Silenus & Satyrus capti; non aliâ conditione sunt dimissi quàm ut quinque triremibus Mithridatem in hoc cum Romanis bello adjuvarent. Quo facto Romanorum inimicitiam populus Heraclienſis sibi conciliavit. Quum igitur auctiones publicas Romani in aliis civitatibus instituerent; Heracleam quoque, propter hanc causam, his exposuerunt. Cúmque auctionatores urbem ingressi, contra reipublicæ morem argentum exigerent, in eos rem cives conjecerunt, qui servitutis initium hoc esse existimabant. Quare, cùm per legationem ad Senatum Romanum publicationem bonorum deprecari res postularet, ipsi à quodam in urbe audacissimo persuasi, publicanos è medio sustulerunt, tam secretò, ut de nece illorum nemini quicquam constaret. [*Id. cap.* 40.]

M. Cotta multis nuntiantibus Lucullum adventare & jam in Phrygiâ castra habere, existimans triumphum se tantùm non in manibus tenere, ne consors ejus Lucullus foret, cum Mithridate dimicare maturavit. [*Plutarch.*] Marius (sive Varius) & Eumachus duces à Mithridate adversus Lucullum missi, magno exercitu brevi congregato, cum P. Rutilio (M. Cottæ legato) apud Chalcedonem congressi sunt, eúmque cum plurimâ exercitus ipsius parte cæciderunt. [*Oros. lib.* 6. *cap.* 2.] Basternis Italorum pedites in fugam vertentibus, & prolixam stragem edentibus. [*Memnon. cap.* 41.]

Mithridate Chalcedonem petente, quò Romani undique ad Cottam confluxerant, Cotta negotiis bellicis minimè assuetus non prodiit: sed classis ejus præfectus, nomine Nudus, cum exercitus parte campum occupavit, quà erat munitissimus, pulsúsque inde refugit ad portam Chalcedonis, laboriosè multa sepia superans; & in ipsâ portâ

portâ ſimul irruentium ea fuit compreſsio, ut perſecutores nullum telum in eos fruſtra mitterent. Ut verò portæ cuſtodes dimiſerunt clathros præ metu, Nudum & aliquot alios præfectos ſubduxerunt funibus: reliqui amicos inter & hoſtes contrucidati ſunt, incaſſum manus tendentes ad utroſque. [*Appian.*]

Mithridates utendum fortunâ ratus, eâdem die claſſem ad portum admovit: perruptáque in ore portus catenâ ferreâ, quatuor hoſtiles naves incendit, reliquas 60 ligatas ad puppes ſuarum abſtraxit; nec Nudo prohibente nec Cottâ, qui ſe continebant intra mœnia. Deſiderata ſunt Romanorum tria circiter millia, & in his Lucius Manlius ſenator: Mithridates è Baſternis, qui primi portum invaſerant, amiſit 20. [*Idem.*] Præter 60 naves cum viris, terrâ 4 peditum millia Cottam amiſiſſe, Plutarchus tradidit. Uno die mare & terram cadaveribus Romanis fœdè oppleta fuiſſe Memnon ait: in conflictu navali occiſis octo millibus, captis 4500; de pedeſtri autem exercitu Italorum 5300 deſideratis. cùm à parte Mithridatis Baſternæ circiter 30, ex reliquâ autem multitudine 700 tantùm ceciderint.

Atque hoc fuit prælium ad Chalcedonem, quo M. Aurelius Cotta Conſul victus eſt. [*Liv. lib. 93.*] de quo Mithridates in epiſtolâ ad Arſacem, libro 4° hiſtoriarum Saluſtii. *Marcum Cottam Romanum ducem apud Chalcedona terrâ fudi; mare exui claſſe pulcherrimâ.* Quæ Cottæ res, & terrâ & mari calamitoſæ, vehementer & opes Regis & nomen auxerunt. [*Cicero, pro Murenâ.*] Hoc enim Mithridatis ſucceſſu omnium animi ſervilem in modum concidêre. Sed Lucullus ad Sangarium fluvium caſtra habens, cognitâ eâ clade, perculſos militum animos verbis erexit. [*Memnon, cap.* 41.]

Quum Archelaus, Mithridatis quondam præfectus ſed tunc Romanarum partium, ſuo tantùm conſpectu confirmaret Lucullum toto Ponti regno potiturum; negavit ille venatoribus ſe timidiorem eſſe, omiſsis feris ut ad vacua eorum luſtra contenderet: atque ita fatus, in Mithridatem movit; peditum ſecum habens 30 millia, equites 2500. Ubi contemplatus eſt hoſtes, obſtupefactus eorum multitudine cupiebat abſtinere pugnâ & tempus ducere: ſed quia Marius, quem ex Hiſpaniâ miſerat Sertorius cum copiis ducem Mithridati, occurrit laceſsivítque eum, inſtruxit aciem ad confligendum. Quum jam penè concurrerent, ex nullâ evidenti commutatione, ſed cœlo repentè dirupto, grandis viſa eſt flammea moles, corpore dolium, colore candens argentum referens, inter utramque aciem delabi: quod oſtentum utroſque perculſos diremit. Id prodigii in Phrygiâ aiunt circa Otryas accidiſſe. [*Plutarch.*]

L. Lucullus Conſul adverſus Mithridatem equeſtribus præliis feliciter pugnavit, & expeditiones aliquot proſperas fecit: poſcentéſque pugnam milites à ſeditione inhibuit. [*Liv. lib. 94.*]

Cùm urbem Cyzicenam ſibi Mithridates Aſiæ januam fore putaviſſet, quâ effractâ & revulſâ tota pateret provincia; totius belli impetum in eam transferre inſtitit. [*Cicero, pro Murenâ.*] Urbs enim erat ea Aſiæ clariſsima & populo Romano amiciſsima. [*Id. pro lege Maniliâ.*] quæque in nuperâ clade Chalcedonenſi civium tria millia & decem

decem naves amiſerat. Rex igitur, quò Lucullum falleret, mox à cœnâ denſam ac nimboſam noctem nactus caſtra movit, & oriente luce oppoſitum urbi montem Adraſtiam (Dindymum aliis dictum) occupavit. [*Plutarch.*] Mithridatem peditum 150 millibus, magnóque equitatu, Cyzicenos invaſiſſe, & montem Adraſtiam atque ſuburbium occupaviſſe, ſcribit Strabo. [*lib.*12.*pag.*575.] Lucullum, in univerſum habentem 30 millia peditum & 1600 equites, circa Cyzicum caſtra ſua Mithridati oppoſuiſſe; & ex transfugis, quòd circiter trecenta virorum ille haberet millia, cognoviſſe Appianus memorat. Quin & *plus quàm trecenta millia hominum fame & morbo in* Cyzici *obſidione amiſiſſe fertur:* ut apud Oroſium legimus. [*lib.*6.*cap.*2.] Ex univerſâ quoque tam lixarum quàm militum colluvie, *non minùs trecenta millia* à Lucullo contrucidata fuiſſe perhibentur: ut à Plutarcho habetur traditum. quum longè modeſtiùs in 6° Breviarii ſui libro ſcripſerit Eutropius; ſequente *hyeme & æſtate, à Lucullo centum ferè millia hominum ex parte Regis extincta fuiſſe.*

Cyzicenos Mithridates denis ex terrâ caſtris cinctos, per mare quoque 400 navium claſſe oppugnavit. [*Strabo, pag.*575,576. *cum Plutarcho.*] Cúmque illi neſcirent ubinam gentium eſſet Lucullus, Mithridatici ejus caſtra ſub oculis civium poſita, Armeniorum & Medorum eſſe auxilia, Mithridati à Tigrane miſſa, jactabant. Primus Demonax, ab Archelao in urbem miſſus, adeſſe Lucullum iis indicavit. Quibus fidem ei non habentibus, arbitrantibúſque ad levanda præſentia mala eum ficta adferre; puer adfuit captivus, qui è manibus hoſtium elapſus, digito caſtra Romana eis commonſtravit. [*Plutarch.*] Ad ipſos quoque Lucullus, ut bono animo eſſent, nuntium miſit unum ex militibus nandi peritum: qui per hoſtium naves duobus utribus ſuſpenſus, mediam ipſe regulam tenens & pedibus iter adgubernans, ſeptem millia paſſuum tranſmeavit. [*Florus, lib.* 3. *cap.* 5. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 2.]

3931 Lucullus Mithridati à tergo incumbens, memorabili Ponticos victoriâ profligavit: aliquanto pluribus quàm 10000 in acie cæſis, & 13000 captis. [*Memnon, cap.*42.]

Montem conſpicatus eſt Lucullus caſtris opportunum; quo occupato, ipſe copiam habiturus erat commeatuum, hoſtes verò inopiam. Unicus anguſtus in eum erat aditus; quem Mithridates valido tenebat præſidio, à Taxile ducibúſque aliis admonitus. L. Manius ſive Magius, arbiter fœderis icti cum Sertorio, clam ad Lucullum miſerat nuntium. à quo acceptâ fide, Mithridati perſuaſit, ut ſineret Romanos tranſire & caſtrametari pro libito. Fimbrianas enim legiones, quæ aliquando militâſſent ſub Sertorio, velle transfugere, & facturas id propediem: nihílque opus eſſe ſudore & ſanguine, quando ſine certamine vincere liceat. Huic conſilio Mithridates imprudenter aſſenſus, ut nil ſuſpicans, paſſus eſt Romanos ſecurè ſuperatis faucibus contra ſe magnum montem munire: quo in poteſtatem redacto, ipſis à tergo ſubvehendi erant commeatus liberè, Mithridati contrà lacu, montibus & fluviis excluſo ab importationibus terreſtribus, tenuiter ſubminiſtrabantur; quum neque pateret exitus, neque vi repellere

pellere posset Lucullum, ob neglectam locorum opportunitatem; & imminens hyems etiam maritimas importationes esset impeditura. [*Appian.*]

Circa Thraciam quam vocant Comen Lucullum castra posuisse, loco maximè opportuno ad excludendas vias & regiones, quà & unde petendus necessariò erat Mithridaticis commeatus, scribit Plutarchus. Eos verò qui ad Fimbrianos milites, transitionem simulantes, adducendos à Mithridate missi sunt, interfectos ab illis fuisse, Memnon indicat.

Machinas insignes, ad urbis oppugnationem, Nicomedes Thessalus fabricaverat. [*Plutarch.*] inter quas helepolis eminebat centum cubitorum; supra quam alia turris assurgebat, catapultis instructa saxa teláque varia ejaculantibus. Ante admotas verò machinas, tria millia Cyzicenorum captivorum in navibus ad mœnia Rex adduci curavit; ut eorum misericordiâ & precibus commota civitas deditionem faceret. Quod cùm frustra tentatum fuisset, præcone è muris jussu Lysistrati ducis monente, ut quando in alienam potestatem redacti fuissent, fortunam fortiter ferrent: Mithridates vim terrâ maríque contra Cyzicum adhibuit, opidanis omni studio sese defendentibus. Qui tamen omnem laborem patientissimè ferentes, efficere non potuerunt quin pars mœnium exusta corrueret sub vesperam: sed propter calorem incendii nemo sustinuit irrumpere. Verùm ipsi Cyziceni noctu substruxerunt munitionem aliam. [*Appian.*] 4641 | 73

Serò effecit Lucullus, ut auxiliares in urbem per noctem immitterentur. [*Strabo, pa. 576.*] Cùm enim in lacu Dascylite acatia satis magna commearent, eorum maximum ille subduxit, plaustro ad mare devexit, eique quot capere poterat milites imposuit. Qui noctu clàm trajicientes, imprudentibus hostibus urbem sunt ingressi. [*Plutarch.*]

Instante Proserpinæ festo, in quo nigram bovem immolare Cyzicenis mos erat, illi nullam talem habentes è farinâ fictam hostiam admoverunt aræ. Vacca quæ Proserpinæ alebatur, trans fretum pascebat cum reliquo armento Cyzicenorum. Hæc illo die armento relicto de montibus per hostium classem adnatavit sola, & in ore portus claustra sub aquis evasit: atque ita per mediam urbem cursu ad Proserpinæ templum delata, ante aram constitit. Quam Cyziceni, egregiâ spe conceptâ, immolârunt. [*Jul. Obsequens de prodigiis, Plutarch. & Appian.*]

Aristagoræ, qui in summo magistratu erat, (ut ait Julius Obsequens: Plutarchus enim τὸ δήμου γραμματικὴν appellat) Proserpina in quiete visa dixisse fertur, adversus tibicines se tibicinem comparâsse; vel, ut refert Plutarchus, tibicinem Libycum in tubicinem Ponticum se impulsuram. Mirantibus hanc vocem Cyzicenis, primâ luce fluctuavit mare quasi immenso incumbente vento, & admotæ muris Regis machinæ stridore & crepitu primùm quid instaret indicaverunt: inde auster, supra modum procellosus coortus, horæ brevi momento, & reliquas Regis machinas sic laceravit ut inutiles redderentur, & turrim ligneam helepoli impositam tantâ vi concussit, ut proruerit eam. [*Iid.*]

Memoriæ quoque eſt proditum, Ilii fuiſſe compluribus Minervam in ſomnis obverſatam, copioſo manantem ſudore, partémque pepli diſciſſam oſtendentem: eámque dixiſſe, modò venire ſe ab ope Cyzicenis ferendâ. Columnam autem, quæ decreta & literas de his inſcripta habet, oſtendebant Ilienſes. [*Plutarch.*]

Amici Mithridati conſulebant ut ab urbe claſſem ſolveret: qui nihil motus, aſcendit imminentem montem Dindymum, & ab eo duxit continentem ad muros urbis aggerem; in quem impoſitis turribus, cuniculis quoque ſuffodiebat & ſuſpendebat mœnia. [*Appian.*] Quæ quidem Cyziceni ita ſuſtinuerunt, ut parum etiam abfuerit quin ipſum Mithridatem caperent vivum in cuniculo, quem is fodiebat; cùm ipſi alium ex adverſo agerent. Evaſit tamen, cùm re obſervatâ ſe è cuniculo ſubduxiſſet. [*Strabo, pag.576.*]

Hyeme ſuperveniente privatus eſt Mithridates & maritimis commeatibus, ſi quos habuerat. Neceſſariorum igitur difficultate preſſo exercitu, fame multi emoriebantur, humanis quidam veſcebantur carnibus, herbas alii in cibum vertendo, morbos ſibi contrahebant: quorum inſepulta cadavera peſtem invexerunt inſuper. [*Memnon, cap.42. Strabo, pag.576. Florus, lib.3. cap.5. Plutarch. Appian. Oroſ. lib.6. cap. 2.*]

Dum oppugnat Lucullus arcem quandam, occaſione maturans Mithridates uti, averſis ab hoſte itineribus partem copiarum inſtructam armis domum abire præcipiens, omnem fermè equitatum cum jumentis, atque ex peditatu minùs utiles, in Bithyniam dimiſit. Ob inediam enim infirmi jam equi erant, claudicantéſque ſolearum inopiâ detritis ungulis. Hâc re nuntiatâ, contendit Lucullus de nocte in caſtra. Diluculo tempeſtate ſæviente inſecutus eos eſt cum cohortibus decem & equitatu; quamvis nive affligerentur atque aliis incommodis, ut multi milites ex gelu ſuccumbentes ſequi non valerent. Cum cæteris in trajectu Rhyndaci fluvii hoſtes aſſecutus, ſtragem edidit tantam, ut Apolloniâ egreſſæ fœminæ diriperent impedimenta & trucidatos ſpoliarent. Capta ſunt equorum ſex millia & jumentorum infinitus numerus: capta virorum ad quindecim millia; quos omnes præter caſtra hoſtium Lucullus duxit. Qui & *amplius quàm quindecim millia hominum tunc interfeciſſe narratur:* ſi P. Oroſium audimus. Tunc etiam primùm viſos Romanis camelos Saluſtius autumat: quaſi illis qui olim duce Scipione Antiochum devicerunt, & cum Archelao ad Orchomenon & Chæroneam certaverunt, cameli cogniti non fuiſſent. [*Plutarch. Appian. Oroſ.*]

Fannius, qui ſe Mithridati junxerat, & Metrophantes regius prætor, à Mamerco tunc victi, cum duobus millibus equitum in Mœſiam profugerunt; atque inde in Mæoniam digreſſi, in ambuſtos colles campóſque Inarimos inciderunt: in quibus diu oberrantes, inopinatis tandem periculis exempti ſunt, & clam in Regis caſtra venerunt. *Oroſ. lib.6. cap.2.*]

Eumachus dux & alii Mithridatis præfecti, bellum in Phrygiâ moventes, multos Romanos cum liberis & conjugibus interfecerunt; Piſidáſque & Iſauros & Ciliciam ſubegerunt: docec Dejotarus, unus è tetrar-

tetrarchis Gallograeciæ, vagantes aſſecutus, eos cum militum ſuorum multis trucidatos repreſſit. [*Liv. lib.*94. *Appian. pag.* 222. *Oroſ. ut ſupr.*]

3932 Jubilæus XXVIII.

Cùm Cyziceni aggeres quos Rex à Dindymo duxerat ſuffoderent, machináſque incenderent, & non ignari hoſtem fame debilitatum, vexarent eum crebris eruptionibus; Mithridates decrevit fugere. [*Appian.*] de quo ipſe in epiſtolâ ad Arſacem, apud Saluſtium in Hiſtoriarum libro 4°. *Apud Cyzicum magno cum exercitu in obſidione moranti frumentum defuit, nullo circum adnitente, ſimul hyems mari prohibebat: ita, ſine vi hoſtium, regredi coactus ſum in patrium regnum.* Ad Cyzicum enim, ut & poſtea ad Amiſum, milites ſuos Lucullum duas hyemes in caſtris continuiſſe, Plutarchus docet ex Saluſtio. De ſolutâ obſidione Cyzici, videndus quoque eſt Cicero, in orat. pro lege Maniliâ, pro Murenâ, & pro Archiâ poëtâ.

Mithridates fugam quamprimùm inſtituens arripere, quò tricas & moras Lucullo necteret à tergo, miſit ad mare Græcum præfectum claſſis ſuæ Ariſtonicum: quem, jam jam ſoluturum, Lucullus per proditionem in poteſtatem ſuam redegit cum decem millibus aureorum, quos portabat ad ſolicitandam exercitus Romani partem. [*Plutarch.*]

Terreſtres copias Rex ducibus Lampſacum reducendas reliquit. Hermæus & Marius (dux Sertorianus) 30 hominum millia illuc ducebant. Eos à tergo premens Lucullus, & Æſepum fluvium tunc tumidiorem trajicientes aſſecutus de improviſo, permultos cepit, & viginti millia interemit; (è quibus plus quàm undecim millia Marianorum militum fuiſſe referuntur:) ita ut Granicus & Æſepus amnes cruenti redderentur. Mithridatis verò ſatrapes, Romanæ avaritiæ peritus, ſpargi à fugientibus ſarcinas & pecuniam juſſit, quâ ſequentes moraretur. [*Memnon, cap.*42. *Polyænus, Stratagem. lib.*7. *Florus, lib.*3. *cap.*5. *Plutarch. Appian. Oroſ. lib.*6. *cap.*2.]

Mithridates ipſe, per mare reditum inſtituens, noctu claſſe provectus eſt in Parium. [*Appian.*] Dum milites verò cum eo ſoluturi, naves, quarum aliæ jam repletæ, aliæ mox replendæ eſſent, confertim occuparent, & undique illis adhærerent; factum eſt ut præ multitudine imminentium pars navium deprimeretur, pars etiam ſubverteretur. Quod conſpicati Cyziceni, impetu in caſtra Ponticorum facto, ægros ibi relictos trucidârunt, & ſiquid ſupererat diripuerunt. [*Memnon, cap.* 42.]

Lucullus Cyzicum ingreſſus, ingenti lætitiâ & magnifico honore exceptus eſt. [*Plutarch.*] In cujus honorem ludi deinceps ibi ſunt celebrati, quos *Lucullea* vocant. [*Appian.*] Civitatem Romani honorârunt, & libertatem ei conceſſerunt. [*Strabo, lib.*12. *pag.*576. *Tacit. Annal. lib.*4 *cap.*36.]

Mithridates ſuos Lampſacum compulſos & obſeſſos à Lucullo, claſſe illuc miſſâ, exportavit unâ cum Lampſacenis: relictíſque Mario ſive Vario duci Sertoriano, Alexandro Paphlagoni, & Dionyſio eunucho, decem millibus ſelectorum militum in navibus quinqua-

ginta, cum majore earum parte petiit Nicomediam. Verùm & harum & illarum multæ tempestate perierunt. [*Appian.*]

Mithridates, collectis ut potuit in Ponto viribus, Perinthum circumsedit & oppugnavit: eáque non potitus, in Bithyniam transmisit. [*Memnon, cap.* 42.]

Antiochus (Asiaticus) & frater ejus, regis Antiochi (Pii) filii pueri, qui regni Syriæ partem (à Tigrane non occupatam) obtinebant, Romam venerunt; regnum Ægypti, quod ad se & ad Selenem matrem suam pertinere arbitrabantur, petituri: ibíque biennium ferè, comitatu regio atque ornatu, moram traxerunt. [*Cicero, lib.* 4. *in Verrem.*]

Antipas sive Antipater Idumæus, nobilitate ac opibus gentis suæ princeps, (alterius Antipæ sive Antipatri, quem à rege Judæorum Alexandro & ejus uxore Alexandrâ ducem totius Idumææ constitutum ferunt, filius) ex uxore Cypro, illustri inter Arabas loco natâ, filium suscepit Herodem; qui posteà Judææ regnum obtinuit. siquidem hic 25 annorum fuerit, quando eum pater Galilææ præfecit: de quo, ad annum Mundi 3957 erit dicendum. [Vide suprà, ann. Mundi 3875.] quanquam Nicolaus Damascenus, in gratiam Herodis regis, (cujus adhuc superstitis Vitam descripsit) Antipatri genus à primatibus Judæorum, qui in Judæam venerunt è Babyloniâ, deduxerit. [*Joseph. lib.* 14. *cap.* 2.] quomodo & in Historiæ Judæorum Arabicæ (ad calcem Bibliorum Parisiensium πολυγλώττων editæ) capite 35° legimus; Judæum fuisse Antipatrum, ex filiis eorum qui de Babyloniâ cum Ezrâ Sacerdote ascenderant, atque ab Alexandro (Jannæo) Idumæorum regioni præfectum uxorem inde duxisse. Julius verò Africanus in epistolâ ad Aristidem (apud Eusebium, lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 6. & 7.) eúmque secutus Ambrosius (lib. 3. commentar. in Luc. cap. 3.) ex traditione eorum, qui Servatori nostro secundùm carnem cognati Δεσπόσυνοι nuncupabantur, Antipatrum Herodis cujusdam Ascalonitæ, templi Apollinis æditui, filium fuisse refert; atque ab Idumæis latronibus Ascalone captivum abductum, Idumæorum moribus & disciplinis fuisse institutum. Atque hæc communior Christianorum Patrum est sententia. 4642 72

Barba cum robustâ Italorum manu veniens, & ex ducibus Luculli Triarius, Apameam obsederunt. Cives, cùm aliquamdiu pro viribus suis hostem sustinuissent, apertis tandem portis eos intromisere: ut apud Memnonem legitur. Appianus verò Triarium eò appulsum vi urbem cepisse, & Apamenorum in fanis ad quæ confugerant, magnam cædem edidisse scribit. Prusam deinde sub monte Olympo munitissimam civitatem captam expugnatámque Romanus exercitus diripuit. Hinc Prusiadem, mari impositam, Triarius cum exercitu petiit: quam rex Bithyniæ Prusias Heraclienſibus ademptam de se denominavit; cùm antè ab amne præterfluente Cierus (vel Cius) diceretur. Ut urbi appropinquavit, facilè Prusienses eum receperunt, Ponticis ejectis. Nicæam deinde, quam præsidium Mithridatis tenebat, ventum est. Pontici verò, intellecto cives animis ad Romanos propendere, noctu se ad Mithridatem Nicomediam subduxerunt. Romani igitur sine molestiâ urbem suæ potestati subjecerunt.

jecerunt. [*Memnon, cap.*43. *&* 49. *Appian. pag.*223. *cum Oroſio, lib.*6. *cap.*2.]

Lucullus ad Helleſpontum profectus, claſſem inſtruxit: & Troadem delatus, divertit in delubro Veneris. Eam nocte ſopitus videre viſus eſt ſibi aſſiſtentem & dicentem,

Τί κνώσεις μεγάθυμε λέων; νεβροὶ δέ τοι ἐγγύς·
Quid dormis animoſe leo, quum proximus adſit
Hinnulus ecce frequens.

Quod ſomnium dum ſurgens adhuc nocte advocatis amicis exponeret, adfuerunt ab Ilio quidam, qui nuntiarent conſpectas ad Achæorum portum quinquiremes regias tredecim, quæ curſum in Lemnum intenderent. Statim igitur ſolvit, & 13 illis navibus potitus, præfectum earum Iſidorum occîdit. [*Plutarch. cum Appiano.*]

Lucullus victoriam proſecutus, Marium ſive Varium (qui miſſus à Sertorio dux fuerat) Alexandrum & Dionyſium circa Lemnum adeptus in deſertâ inſulâ (ubi ara Philoctetis cum æreo ſerpente monſtratur) contemptim in eos invectus eſt: mandato priùs ſuis dato, ne quem unoculum interficerent. Altero enim oculo captus erat Marius: quem ipſe probris & contumeliis priùs vexatum necare inſtituerat. Illis verò conſtanter manentibus, & navigia omnia ad terram attrahentibus, cohibuit Lucullus remigium; & binas naves emittendo ex agmine, volebat eos prolicere. Illi autem non provehebantur contrà: ſed à terrâ & ex fororum tabulis ſe defendentes, Romanis vulnera injecerunt. Nec circumvehendi locus dabat facultatem, vel navibus fluctuantibus hoſtilem claſſem premendi terræ accubantem & firmiter conſiſtentem. Circum miſſis tamen aliis navibus diverſâ parte, quà acceſſum inſula in terram dabat, fortiſſimos quoſque peditum Lucullus tandem expoſuit. Hi averſos adorti hoſtes, partem eorum interfecerunt, partem in naves compulerunt: qui metu Luculli non auſi altum petere, oram legebant, & terrâ marique impugnati vulnerabantur, cum magnâ cæde ac conſternatione fugientium. [*Plutarch. & Appian.*] Triginta & duas naves regias, & complures onerarias, aut demerſit Lucullus aut cepit. Multi ibi ex his quos Sylla proſcripſerat interempti ſunt. [*Oroſ. lib.*6. *cap.*2.]

Poſterâ die tres duces de ſpeluncâ, ubi latebant, extracti ſunt: è quibus Marius (ſive Varius) Luculli juſſu occiſus eſt. non placebat enim Romanum ſenatorem in triumpho duci. [*Id. ibid. cum Appiano.*] Alexander ad eam pompam ſervatus eſt. Dionyſius autem, epoto quod ſecum habebat veneno, mox exſpiravit. [*Appian.*]

Atque hæ fuerunt duæ illæ navales Luculli victoriæ, altera ad Tenedum, altera in mari Ægeo parta, quarum in capite 44° Memnon meminit; & velut unam, aliquoties Cicero celebrat. Ita enim in Oratione pro lege Maniliâ, à Lucullo ait *claſſem magnam & ornatam, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam ſtudio inflammato raperetur, ſuperatam eſſe atque depreſſam.* & pro L. Murenâ. *Illam pugnam navalem ad Tenedum, quum contento curſu, acerrimis ducibus, hoſtium claſſis Italiam ſpe atque animis inflata peteret, mediocri certamine & parvâ dimicatione commiſſam arbitraris?* & in Orat. pro Archiâ poëtâ: ubi, *L. Lucullo dimicante,*

interfectis ducibus depressam hostium classem, & incredibilem apud Tenedum pugnam illam navalem prædicat.

Lucullus de suis rebus gestis ad Senatum misit laureatas litteras, ut mos erat victoribus. [*Appian.*] Cúmque Senatus ei ad classem parandam tria millia talentûm decrevisset; negavit per litteras eâ pecuniâ sibi opus esse, jactans sine sumptu & tanto paratu Mithridatem se sociorum navibus pelago exacturum. [*Plutarch.*]

His confectis, properavit Lucullus ipsum insequi Mithridatem; quòd in spe esset circa Bithyniam se illum inventurum, retentum à Voconio, quem ad instandum fugienti cum navibus miserat Nicomediam. Sed Voconius, dum in Samothrace initiatur mysteriis & festos dies celebrat, haud occurrit in tempore: Mithridatem verò, qui jam cum classe vela fecerat & maturabat antequam ipsum peteret Lucullus Pontum tenere, corripuit atrox tempestas; quâ classis partim abrepta partim est depressa, omniáque littora ejectis fluctu naufragiis per multos dies fuerunt completa. Eam Dianæ Priapinæ irâ Ponticis fuisse immissam dicebant, quòd fanum ejus spoliavissent & signum loco movissent.

Mithridatem Pontum petentem bis tempestatem passum fuisse scribit Dio, amisisséque hoc infortunio virorum circiter decem millia, & naves circiter 60. reliquis disjectis, ut quamque ventus abstulit. *Naufragiis apud Param, & Heracleam, militum optumos cum classibus amisisse* se dicit Mithridates in epistolâ ad Arsacem; apud Salustium. Orosius ait, Mithridatem adversus Byzantium (quò à Lucullo illum fugatum dicit Eutropius) instructâ classe navigantem, tempestate correptum 80 rostratas naves perdidisse. Florus denique, *centum amplius navium classem, apparatúmque belli gravem, in Pontico mari aggressam tempestatem, tam fœdâ strage laceravisse, ut navalis belli instar efficeret.*

Quum navis oneraria quâ Mithridates vehebatur nec ad terram appelli ob molem in tantâ procellâ videretur gubernatoribus posse, & aquam jam accepisset atque obruta esset undis; licèt amici vetarent, in Seleuci tamen piratæ myoparonem, ipso piratâ juvante, transilivit, corpore prædonibus permisso. A quibus Heracleam Ponticam, (ut ait Plutarchus) Sinopem primùm ac pòst Amisum, (ut Appianus & Orosius) subvectus est incolumis.

Cotta superiora damna resarcire volens, à Chalcedone, ubi succubuerat, Nicomediam copias transtulit; & 150 stadia ab urbe castrametatus, à dimicatione cavit. Ibi, magnâ adhibitâ festinatione, citatis itineribus Cottam sponte suâ Triarius est assecutus; & Mithridates in urbem se recepit. Tum uterque Romanus exercitus ad oppugnationem ejus se paravit. At Rex, cognito gemino conflictu navali Ponticos à Lucullo victos, nec parem se ad occurrendum præsentibus Romanorum copiis esse, classem in fluvium retro movit; & gravi correptus tempestate, triremes aliquot amisit: ipse tamen cum plurimis in Hypium fluvium delatus est. [*Memnon, cap.* 44.]

Hîc, quum tempestas eum moraretur, audito Lamachum Heraclienſem, quem antiquo amicitiæ fœdere obstrictum haberet, ad rei-

publicæ

publicæ gubernaculum ſedere; multis hominem promiſſis attraxit, ut ſibi in urbem recipiendo operam daret: miſſis etiam hoc nomine ad eum pecuniis. Lamachus, publico extra urbem epulo civibus apparato, ſub quod clauſas ſe non habiturum portas fidem dederat, mero populum ineſcavit; útque eo ipſo die ex compacto Mithridates ſuperveniret illis, operam dedit. Itaque nec olfacto Mithridatis adventu, urbs in ejus arbitrium venit. Poſtridie plebem Rex convocatam amicis excepit verbis, útque fidem erga ipſum tueretur hortatus, Connacorigi cum præſidio quatuor millium urbem cuſtodiendam tradidit. Prætextus erat, defenſurum ſe cives, ſi Romani quid contrà molirentur, & conſervaturum. Hinc diſtributis in cives, maximè in magiſtratus, pecuniis, verſus Sinopem navigationis curſum direxit. [*Id.ibid.*]

Lucullus receptâ Paphlagoniâ atque Bithyniâ, per Bithyniam & Galatiam in regnum Mithridatis invaſit: et Nicomediæ ſuas copias cum Cottæ & Triarii agminibus, ut irruptionem in Pontum facerent, conjunxit. [*Eutrop.lib.6. Plutarch. & Memnon, cap.45.*] At renunciatâ Heracleæ oppugnatione, quum de proditione necdum conſtaret, ſed totius ſimul civitatis voluntate defectionem contigiſſe arbitrarentur; Luculli conſilium erat ut ipſe cum robore exercitus per mediterranea & Cappadociam moveret in Regem & totum ejus regnum, Heracleam oppugnaret Cotta, Triarius autem aſſumptâ claſſe miſſas in Cretam & Hiſpaniam Mithridatis naves in reditu circa Helleſpontum & Propontidem interciperet. [*Memnon, ut ſupr.*]

His Mithridates auditis, in novos belli apparatus incubuit: & ad generum ſuum Tigranem Armenium, & ad Macharem filium regnantem in Boſphoro, & ad Parthum miſit qui properè contraherent auxilia. Ad Scythas quoque finitimos cum multis donis & magno auri pondere Dioclem ire juſſit: ſed ille & cum donis & cum auro ad Lucullum transfugit. Cæteris quoque denegantibus, Tigranes, licèt diu cunctaretur, (eo enim abnuente, bellum hoc cœptum fuiſſe, epiſtola Mithridatis ad Arſacem, libro 4° Hiſtoriarum Saluſtii inſerta, confirmat) ſæpius tamen à filiâ Mithridatis non ſine moleſtiâ interpellatus, auxilia tandem promiſit. [*Id.ibid.cum Appiano.*]

Legatus ad Tigranem à Mithridate miſſus, fuit Metrodorus Scepſius, è philoſopho in politicum mutatus hominem: in eum amicitiæ gradum à Mithridate provectus, ut pater Regis diceretur; & demandato ei Judicis officio, ab ejus ſententiâ non liceret ad Regem provocare. Legati conſilium de ſubſidio contra Romanos ferendo roganti Tigrani, reſpondit ille. *Ut legatus conſulo, ut conſiliarius abnuo.* Cúmque invitum ille eum ad Mithridatem remitteret; in itinere mortuus Metrodorus eſt, ſive regis operâ, ſive è morbo: utrumque enim fertur. Nam quod ille dixerat, Mithridati Tigranes renuntiavit; nihil eum arbitratus de Metrodoro gravius conſulturum. Cujus facti pœnitentiâ Tigranes ductus, cadaver illius funeravit ſplendidè: neque ulli magnificentiæ pepercit in mortuum, quem vivum prodiderat. [*Strabo, lib.13. pag.609,610. & Plutarchus, in Lucullo.*]

3933 Diverſos contra Lucullum Mithridates præfectos miſit; & poſt com-

commissas acies, variæ acciderunt fortunæ vices: in plerisque tamen ad Romanos magis successu inclinante. [*Memnon, cap.* 45.] Et in principio quidem difficultate necessariorum usque eò laboravit Lucullus, ut 30 millia Galatarum sequerentur castra, qui frumenti medimnum humeris singuli portabant. Progressus verò, obiter subigebat & deprædabatur omnia: móxque, ut in regione fortunatâ & diu bello intactâ, mancipium vendebatur drachmis quatuor, bos drachmâ; capra, oves, vestes, & reliqua, pari vilitate pretii. Cúmque distrahere prædam, omnibus abundantibus, nulli jam valerent; alii eam reliquerunt, alii corruperunt. [*Plutarch. & Appian.*]

Deinde Lucullus oppugnavit Amisum & Eupatoriam, quam juxta Amisum Mithridates condidit & appellavit de suo cognomine, fecítque regiam: partem verò exercitus ad Themiscyram oppugnandam misit, sitam ad Thermodoontem fluvium. Hi contra Themiscyrenses turribus utebantur & aggeribus, & cuniculos tam amplos fodiebant, ut in eis pugnæ committerentur subterraneæ. Hos opidani supernè aperiebant, & per foramina demittebant in operarios ursas aliásque bestias & apum examina. At apud Amisum laborabatur aliis difficultatibus: dum Amisenses repugnant strenuè, nonnunquam erumpendo, atque etiam provocando ad singularia certamina. [*Appian.*]

Cùm Lucullus ad Amisum lentâ obsidione tempus tereret, exercitus ejus cunctationem culpabat; & quòd omnes urbes per deditionem, vi cepisset nullam, neque diripiendam militi concessisset, indignabatur. Eam verò cunctationem certo consilio à se fuisse susceptam, ille declaravit: ut paulatim Mithridatis vires attereret; nec cogeret, desperantem de propriis viribus, ad Tigranem fugere, & eum sibi hostem facere. de quo ita loquentem Lucullum Plutarchus inducit. *Paucorum dierum est ex Cabiris in Armeniam iter, ubi sedet otiosus rex regum Tigranes tantâ subnixus potentiâ, quâ Parthis extorquet Asiam, civitates Græcas in Mediam deportat. Syriam obtinet & Palæstinam, reges Seleuci successores tollit, eorum filias & conjuges sedibus extractas abducit. Hic Mithridatis propinquus est & gener.*

Cotta, motis Romanorum castris, primùm in Prusiadem, Cierum olim nominatam, duxit. Inde ad mare Ponticum descendit, & maritimam prætergressus oram, Heracleæ mœnibus in montis vertice positis castra applicavit. Loci autem firmitati Heraclienses fidebant; & Cottæ oppugnationem fortiter urgenti, simul cum præsidiariis à Mithridate introductis, repugnabant. Et plures quidem è multitudine Romanâ cadebant: crebra tamen etiam Heraclienśium vulnera erant à telis. Quapropter ab oppugnatione receptui Cotta suis cecinit, & remotiùs aliquanto castrametatus, totus in hoc erat intentus, ut exitum ad res necessarias intercluderet obsessis. Annonæ igitur caritate obortâ Heraclienses, dimissis ad colonias legatis, alimenta sibi venundari petierunt: & benignè accepta est legatio. [*Memnon, cap.* 49.]

Brevi antè Triarius, Romanâ classe instructus, à Nicomediâ impetum fecerat in Ponticas triremes versùs Cretam & Hispaniam à Mithridate emissas. At cùm reliquas in Pontum retro abire resciviśset, (multæ

(multæ enim de his & procellâ & pugnis, ſuo quæque loco, navalibus interierant) adſecutus illas ad Tenedum, manus conſeruit. LXX ipſi triremes erant: Pontici autem pauciores aliquanto LXX agebant. Poſtquam infeſtis concurſatum eſt proris, regii ad tempus vim hoſtium initio ſuſtinuerunt: ſed poſtea univerſis in fugam effuſis, plenam Romani victoriam & celebrem ſunt conſecuti. Atque ita claſſis Mithridatis tota, quanta in Aſiam cum ipſo exiverat, ſubacta eſt. [*Id. cap.* 50.]

Ad Amiſenſes obſeſſos Mithridates largè commeatus, arma, milites, ſubmittebat è Cabiris; ubi hybernans alium colligebat exercitum. [*Appian.*] Et convenerunt ad eum peditum 40, equitum 4 millia; ut Plutarchus & Appianus: vel peditum 40, equitum 8 millia, ut Memnon numerat. 4643 71

Olthacus (qui Appiano Olcabas Scytha eſt) Dardariorum Mæotim paludem accolentium dynaſtes, vir in re bellicâ, conſilio & conſuetudine civili laudatus, quum in Mithridatis eſſet præſidiis & cum aliquo popularium ſuorum dynaſtarum certamen & æmulationem de primis ſemper ibi haberet; recepit Mithridati ingens factum, Lucullum ſe interſecturum. Collaudatus à Rege, atque in ſpeciem iræ probris ab eo ex compoſito ſugillatus, equo arrepto transfugit ad Lucullum; & ab eo benignè receptus eſt. [*Plutarch.*]

Olympiadis CLXXVII. inſtante anno 1°, vere, Murenâ ad Amiſi obſidionem continuandam cum duabus legionibus relicto, Lucullus cum tribus aliis per montana contra Mithridatem profectus eſt. [*Phlegon Trallianus, chronic. lib.* 5. *in Bibliothecâ Photii, cod.* 97. *Plutarch. & Appian.*] Fuit hic Murena Lucullo imperatori legatus, & Murenæ illius quem Sylla prætorem Aſiæ reliquerat filius. *Quâ in legatione* (ut in Oratione pro eo habitâ declamat Cicero) *duxit exercitum, ſigna contulit, manum conſeruit, magnas copias hoſtium fudit, urbes partim vi partim obſidione cepit. Aſiam iſtam refertam, & eandem delicatam, ſic obiit, ut in eâ neque avaritiæ neque luxuriæ veſtigium reliquerit: maximo in bello ſic eſt verſatus, ut hic multas res & magnas ſine imperatore geſſerit, nullam ſine hoc imperator.*

Mithridates ſtationes diſpoſuerat Lucullum prohibituras, & ignibus ſignificaturas ſi quid accideret. His præerat Phœnix, vir regii generis; qui dedit quidem ex pacto ſignum adventus Luculli, verùm ipſe ad eum transfugit cum ſuis copiis: & ille ſuperatis jam ſecurè montibus deſcendit ad Cabîra. [*Appian.*]

Mithridates tranſgreſſus Lycum amnem & in campos patentes progreſſus, laceſſivit Romanos: [*Plutarch.*] Diophanto & Taxilâ adverſus eos miſſis. Et principio velitationibus ferè aſſiduis hoſtiles exercitus inter ſe vires explorabant. [*Memnon, cap.* 45.] Poſtea commiſſo equeſtri prælio, Romani terga verterunt, & Lucullus retrò ad montes ſe recepit. In eo prælio Pompeius vel Pomponius equitum ejus præfectus captus eſt, atque ad Mithridatem vulneribus gravis pertractus. Quem ubi rogavit Rex an, ſi ipſum conſervâſſet, amicus ſibi eſſet futurus: *Sanè*, inquit, *ſi pacem cum populo Romano feceris; ſin ſecus, hoſtis.* Poſt quod reſponſum volentibus eum occidere barbaris,

non permiſit Rex; negans ſe ſæviturum in virtutem deſtitutam à fortunâ. [*Plutarch. & Appian.*]

Deinde per continuos aliquot dies productis in aciem copiis, quum Lucullus ad pugnam non deſcenderet, quà ad eum aſcenderet Mithridates circumſpiciebat. [*Appian.*]

Interim Olcabas ſive Olthacus Scytha, quòd in proximo equeſtri prælio multos Romanos ſervaviſſet, ad menſæ conſiliorúmque ac ſecretorum ſocietatem admiſſus, venit ad eum dormientem circa meridiem in tentorio, brevi ut ſolebat accinctus pugione; quaſi rem magni momenti cum eo communicaturus. Sed à Menedemo cubiculario Luculli repulſus, metuens ſubduxit ſe ex caſtris, atque conſcenſo equo ad Mithridatem tranſcurrit. [*Plutarch. & Appian.*] Alium verò Scytham, nomine Sobadacum, de transfugiendo ad Lucullum cogitare, Regi indicavit: qui ſtatim comprehenſus eſt. [*Appian.*]

Quum Lucullus, prævalentibus equitatu hoſtibus, planiciem timeret; petere autem montanam regionem longinquam, ſaltuoſam, impeditam gravaretur: Græcos quoſdam, qui abdiderant ſe in ſpeluncam quandam reperit; quorum natu maximus Apollodorus, (venatorem, peritum montanorum callium, Appianus fuiſſe ait) ducturum ſe eum recepit, & locaturum in tutâ caſtris ſede, quæ arcem haberet Cabîris imminentem. Hoc ductore uſus Lucullus, primâ vigiliâ incenſis ignibus movit: ſaltúque ſine incommodo ſuperato, per vias nulli tritas ad arcem illam pervenit. Ubi diluxit, conſpectus eſt ſupra capita hoſtium metari caſtra locis qui dimicare volenti facultatem ejus dabant, &, ne compelli poſſet, quieſcenti. Et campis tunc quoque propter equites vitatis, poſt eluviem quandam aquâ plenam caſtra poſuit. [*Iidem.*]

Quum neuter exercitus in animo haberet in præſentia prælio decernere, ferunt cervum perſequentibus regiis interceptâ viâ occurriſſe Romanos. Hinc initium ortum certaminis, pluribus ſemper ad utroſque affluentibus. Fugâ tandem Romanorum factâ, ipſe ſolus in campum deſcendens Lucullus, & primis occurrens fugientium, conſiſtere imperavit & redire ſecum in hoſtem. His parentibus, cæteri à fugâ ſe reprimentes globo facto hoſtes facilè fugaverunt & uſque ad caſtra conſectati ſunt. Reverſus Lucullus eos qui ceperant fugam ſolitâ ignominiâ notavit; diſcinctos foſſam duodecim pedum ducere jubens, adſtantibus & ſpectantibus reliquis militibus. [*Plutarch.*]

Deficiente commeatu, frumentatum mittebat Lucullus in Cappadociam, & crebrò velitabatur cum hoſtibus: donec, fugientibus aliquando regiis, Mithridates è caſtris procurrens ſuos objurgatos è fugâ revertere coëgit, tantúmque pavorem incuſſit Romanis, ut perpetuo curſu in montana refugerent, etiam poſtquam à perſequendo deſtitiſſent regii, & quiſque proximum à tergo fugæ ſocium tanquam perſecutorem fugeret: tantus pavor omnes occupaverat. Ejus victoriæ nuntios Mithridates circa omnes terras dimiſit. [*Appian.*]

Sornatius cum decem cohortibus à Lucullo frumentatum miſſus, inſectante eum uno ex Mithridatis ducibus Menandro, reſtitit;

tit; commiſſóque prælio, magnam ſtragem & fugam edidit hoſtium. [*Plutarch.*]

Poſtquam iterùm cum copiis Adrianus à Lucullo in Cappadociam miſſus eſt, ut cumulatè exercitus commeatum haberet; Taxiles & Diophantus, Mithridatis duces, Menemachum & Myronem cum quatuor peditum & duobus equitum millibus contra eum miſerunt; ut, inſidiis in medio poſitis, impedimenta revertentibus adimerent. [*Memnon, cap.* 45. *Phlegon, ann.* 1. *Olymp.* 177. *& Plutarch.*] Cùm enim Lucullo commeatus ſola Cappadocia ſuppeditaret; ſperabat Mithridates ſe redacturum eum ad talem inopiam, qualem ipſe ad Cyzicum paſſus fuerat. [*Appian.*]

Verùm equites regii quum in primum agmen frumentatorum in quibuſdam faucibus incidiſſent, non expectato dum in patentiora loca procederet, non potuerunt equis uti in anguſtiis. Romani interim celeriter inſtructis ordinibus, favente ſibi aſperitate locorum, alios ex regiis occiderunt, alios per rupes præcipites impulerunt, alios turmatim diſperſos in fugam egerunt. [*Id.*] Eos inſecuti Romani, ſubſidiis à Lucullo miſſis, ad ipſa Diophanti & Taxilis caſtra prevehuntur. Ubi valido certamine inito, ad breve tempus obſtitere Pontici. Mox ubi primi abſceſſerunt duces, tota inclinata eſt acies: & ipſi copiarum ductores nuncii cladis venerunt Mithridati. [*Memnon, cap.* 45.] Equites & pedites qui cum Menemacho & Myrone venerant, duobus exceptis, omnes trucidatos fuiſſe Plutarchus aſſerit. Triginta millia lectiſſima Regis, à quinque Romanorum millibus vaſtata fuiſſe, ſcribit Eutropius. [*lib.* 6.] Lucullum in Ponto adverſus Mithridatem feliciter pugnaviſſe, cæſis hoſtium amplius quàm ſexaginta millibus, tradidit Livius. [*lib.* 97.] etiam illis, qui paulo poſt in Mithridatis fugâ ceciderunt, ſimul comprehenſis.

Hujus cladis fama non tam citò ad Lucullum quàm ad Mithridatem pervenit. [*Appian.*] Et præter illius caſtra magno ſplendore Adrianus iter fecit, ingentem numerum ſecum trahens plauſtorum commeatu & prædâ onuſtorum. Unde animus illius planè eſt dejectus, trepidatio autem & timor milites inceſſit. [*Plutarch.*] Rex verò, Lucullum in ſe deſtitutum equitatu quamprimum facturum impetum ratus, de fugâ cogitavit præ metu; & id conſilium amicis ſtatim aperuit in ſuo tentorio. At illi, non expectato ſigno vaſa colligendi, res ſuas ante lucem è caſtris emittebant: adeò ut in portis jumenta præ multitudine ſe invicem comprimerent. Exercitus verò id videns, & agaſones agnoſcens, pavore ſuſpicionem augente, indignè ferens non datum ſignum etiam ſibi, vallum cum irâ uno impetu proruit. [*Appian.*] Iratíque milites ad portas accurrentes, diripuerunt ſarcinas, & qui eas abducebant obtruncârunt. Inter quos Dorylaus dux, qui præter purpuram quâ erat amictus nihil habebat, propter eam ipſam periit; & Hermæus aruſpex in portis conculcatus interiit. [*Plutarch.*]

Diffugiebant paſſim totis campis milites nullo ordine, quà quiſque poterat, non expectatis ducum ac præfectorum imperiis. Quæ ubi Rex ſenſit tumultuariè præpoperéque fieri, procurrit è ſuo tentorio

dicturus aliquid: ſed quum à nemine auditetur, compreſſus in turbâ concidit. [*Appian.*] Eum Cabiris clam ſuis aliquamdiu ſe continuiſſe, ac deinde fugam arripuiſſe, ſcribit Memnon: [*cap.*46.] ſtatim verò in equum ſublatum cum paucis ad montes properâſſe, Appianus refert. Plutarchus ita rem narrat. Mithridates, quum nemo apud eum ne apparitor quidem vel equiſo remanſiſſet, in catervâ ſe cæterorum extulit caſtris; ac ne equum quidem ex regiis ad manum habuit. Verùm quum ſerò tandem in fluctu fugæ illius conſpexiſſet jactatum eunuchus Ptolemæus, cui equus erat, deſiliit præbuítque equum Regi.

Lucullus certior factus de frumentatorum victoriâ, vidénſque fugam hoſtium, miſit magnam manum equitum quæ fugientes perſequeretur; eos verò qui in caſtris adhuc reliqui ad reſiſtendum ſe parabant circumdedit legionibus: edixítque ut tantiſper à rapinis abſtinerent, dum ſatisfieret cædibus. At miles, conſpectis multis vaſis aureis & argenteis, pretioſíſque veſtibus, edicti oblitus eſt. [*Appian.*] Sed & Rex ipſe à Galatis eum inſequentibus, qui tamen regem ignorabant, captus fuiſſet; niſi mulus ex iis qui regiam gazam portabant conjeciſſet ſe inter regem & conſectantes: ſive ſponte ſeſe obtulit, ſive de induſtriâ Rex objecit eum inſequentibus. Dum enim illi auro colligendo atque inter ſe de prædâ digladiando moram nectunt, Rex è manibus eorum elapſus eſt. [*Memnon, cap.*46. *Plutarch. & Appian.*] Cúmque Calliſtratum, qui Regi à ſecretis erat, captum in caſtra duci Lucullus imperâſſet; qui illum ducebant, ſuccinctum 500 aureis ſentientes, occiderunt. [*Plutarch.*] Hujus è Ponto Mithridatis fugæ ita meminit, in oratione pro lege Maniliâ, M. Cicero. *Mithridates fugiens, maximam vim auri atque argenti pulcherrimarúmque rerum omnium, quas & à majoribus acceperat & ipſe bello ſuperiore ex totâ Aſiâ direptas in ſuum regnum congeſſerat, in Ponto omnem reliquit. Hæc dum noſtri colligunt omnia diligentiùs, Rex ipſe è manibus effûgit.*

Mithridatem inſequendo Lucullus Talaurorum tenus pervenit. Unde quum quarto jam die Mithridates prævertiſſet in Armeniam (non in Iberiam, ut apud Joſephum, *lib.* 13.*cap.*24. perperàm legitur) ad Tigranem fugere, retrò conceſſit: & Regis caſtra militibus diripienda conceſſit. [*Plutarch.*] M. Pompeium ducem adverſus Mithridatem miſit: ipſéque cum univerſis copiis Cabîra movit. [*Memnon, cap.* 47.] Ita verò rem hanc totam obumbrat Mithridates in epiſtolâ ad Arſacem, libro 4° Hiſtoriarum Saluſtii. *Reſtituto apud Cabîra exercitu, & variis inter me atque Lucullum prœliis, inopia rurſus ambos inceſſit. Illi ſuberat regnum Ariobarzanis bello intactum:* (Cappadocia ſc.) *ego, vaſtatis circùm omnibus locis, in Armeniam conceſſi.*

In Comana igitur evadens Mithridates, inde ad Tigranem cum duobus equitum millibus profugit. [*Appian.*] Sed expetitum à genero colloquium non impetravit. Eum enim qui tantum regnum amiſerat, neque in conſpectum admittere, neque alioqui affinem agnoſcere, dignatus eſt. Corporis tamen ſui cuſtodiam ab eo accepit: & in caſtellis ali more regio juſſus eſt, & aliis hoſpitalitatis officiis adfectus.

[*Memnon,*

[*Memnon, cap.*48. *& Appian.*] licèt contemptim & ſuperbè rejectum, atque remotiſſimè in locis paluſtribus & inſalubribus quodammodo ſeptum eum fuiſſe Plutarchus ſcripſerit.

Ex fugâ Mithridates Bacchum ſivè Bacchidem eunuchum miſit, ut ſorores, uxores, & concubinas ſuas, quæ apud Pharnaciam ſervabantur, quomodocunque poſſet interimeret. [*Memnon, cap.* 46. *Plutarch. & Appian.*]

In multis duæ regis ſorores fuerunt, Roxane & Statira, quæ annis propè 40 in virginitate vixerant; & uxores duæ Ionides natione, Berenice Chia & Monima Mileſia. Ubi adfuit Bacchides, eíſque indixit mortem, quæ cuique facillima & leviſſima videretur; Monima detractum capiti diadema collo aptavit, atque ex eo ſemet ipſa ſuſpendit. Quo citò abrupto; *Execrabilis faſcia*, inquit, *ne hîc quidem ero mihi utilis?* Tum illud projecit conſpuítque, ac jugulum obtulit Bacchidi. Berenice poculum veneni ſumpſit, cujus portionem matri dedit præſenti & petenti, unáque ebiberunt ambæ. Valuit autem in corpus imbecillius vis veneni: Berenicen verò, quæ minus juſto hauſerat, non abſtulit. Ea igitur, quum diu animam ageret, accelerante Bacchide ſtrangulata eſt. Ferunt etiam ex innuptis illis ſororibus, alteram, poſt multas in fratrem execrationes & probra, virus epotâſſe: Statiram verò nihil gravius aut abjectius locutam, fratrem collaudâſſe; quòd de vitâ in diſcrimen vocatus, rationem etiam habuiſſet ipſarum, proſpexiſſétque ut citra contumeliam vitam ponerent liberæ. [*Plutarch.*]

Lucullus Cabiris circumſeſſis, dum barbari certo ſe pacto ei permittunt, & ipſos in fidem accipit, & mœnibus potitur. [*Memnon, cap.*47.] Cabiris verò aliíſque compluribus captis arcibus, grandes theſauros invenit & carceres, in quos conditi multi Græci, multi etiam Regis neceſſarii erant: qui quum habuiſſent ſe jamdudum pro deploratis, Luculli beneficio non tam conſervati ſunt, quàm revixerunt & quodammodo renati ſunt. Atque inter cæteros ſoror Mithridatis Nyſſa capta eſt, magnâ ipſius ſalute. [*Plutarch.*]

Præfecti præſidiorum Mithridatis unanimiter ad Lucullum tranſibant, paucis exceptis. [*Appian.*] Inter hos, Strabonis geographi avus maternus, (Moaphernis, Colchidis ſub Mithridate præfecti, ut ille libro 11. pag.499. indicat, frater) quòd ſobrinum ipſius Tibium hujúſque filium Theophilum Mithridates nuper necaviſſet, ſecum quindecim præſidiaria caſtella ab eo ad Lucullum convertit. [*Strabo, lib.* 12. *pag.*557.] Atque ita Romanis legionibus Pontus eſt patefactus, qui antè populo R. ex omni aditu clauſus fuerat. [*Cicero pro lege Maniliâ, & pro Archiâ.*]

Creticum hinc bellum à Romanis eſt ſuſceptum; ſolâ vincendi nobilem inſulam cupiditate. Cauſa tamen prætendebatur; quòd Mithridati Cretenſes faverent, & cum Romanis bellum gerenti milites ſuppeditarent conductitios; & quòd in illius gratiam cum piratis quos Marcus Antonius prætor (Triumviri pater) tum perſequebatur belli ſocietatem iniiſſent, ipſúmque Antonium legatum ad eos miſſum deſpexiſſent, atque illi ſuperbè reſpondiſſent. Hinc igitur ſtatim in-

vaſit inſulam Antonius, cum ingenti quidem victoriæ ſpe atque fiduciâ; adeò, ut plures catenas in navibus quàm arma portaret. Sed pleraſque naves interceperunt hoſtes; captiváque corpora religata velis ac funibus pependêre: ac ſic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus ſuis adremigaverunt. Ipſe verò Antonius in morbum incidens, bellum parum proſperè geſtum morte ſuâ finivit: ab eo nihilo ſeciùs *Cretici* cognomentum adeptus. [*Liv. lib. 97. Florus, lib. 3. cap. 7. Aſconius in orat. de prætura Verris Sicilienſi. Appian. legat. 30.*]

Antiochus (Aſiaticus,) Antiochi (Pii) filius, quum biennium ferè Romæ unâ cum fratre commoratus, per Senatum quæ de regno Ægypti poſtulaverat obtinere non potuiſſet, in regnum patrium rediens, & iter per Siciliam facere volens, Syracuſas venit; ibíque in domo Q. Minucii Rufi diverſatus eſt. Candelabrum ille ſecum Romam attulerat è gemmis clariſſimis opere mirabili perfectum, in Capitolio ponendum: ſed quia nondum templum erat perfectum, ſtatuit id ſecum in Syriam reportare, & cùm Jovis ſimulachrum dedicaretur (quod ſequente anno à Q. Catulo eſt factum) cum cæteris rebus illud quoque donarium per legatos in Capitolium remittere. Sed & hoc candelabrum, & non pauca etiam pocula aurea gemmis diſtincta, & trullam vinariam ex unâ gemmâ pergrandi excavatam, Verres Siciliæ Prætor per fraudem illi abſtulit, & ſua repoſcentem de provinciâ ante noctem diſcedere juſſit; comperiſſe ſe dicens, ex ejus regno piratas in Siciliam eſſe venturos. [*Cicero in Verrinâ 6ª ſive libro 4º in Verrem.*]

Cùm in Judæâ veteres Alexandri Jannæi amici, alii poſt alios, Phariſæorum artibus, Alexandrâ reginâ diſſimulante, cæderentur; eorum potentiores, cum Ariſtobulo Alexandræ filio natu minore, in regiam convenientes, à Reginâ orârunt, ut vel ibi omnes interficerentur, vel per caſtella diſtributi reliquam vitam, ab inimicorum inſidiis tuti, exigerent. Illa verò, inops melioris conſilii, cuſtodiam caſtellorum eis credidit: exceptis Hyrcaniâ, Alexandrio & Machærunte, in quibus res ſibi chariſſimas recondiderat. [*Joſeph. lib. 13. Antiquit. cap. 24.*]

Cotta ad Heracleam caſtra habens, nondum totò oppugnationem exercitu aggreſſus erat; ſed aliquos de Romanis particulatim admovebat, Bithynorum multos ſtatuens in fronte. Cúmque plures vulnerarentur & oppeterent, machinis animum adjecit: quarum teſtudo præ aliis formidinem incuſſit obſeſſis. Totam igitur vim militum, caſtris excîtam, admovit turri cuidam, ruinæ ſpem præferenti. Verùm ubi ſemel atque iterum percuſſa, non modò contra opinionem perſiſteret, ſed etiam aries à cæterâ machinâ diffractus avelleretur; animus Heraclienſium creſcere, & perturbatus mœrore Cotta timere cœpit nunquam urbs ne caperetur. Poſtero etiam die, cùm machina iterum impacta nihil proficeret, inſtrumentum illud concremavit, & fabris capita præcîdit. Relictóque ad mœnia præſidio, cum cæterâ militum turbâ in campo Lycæo vocato ſtativa delegit, largam victus copiam præbente: atque inde omni circa Heracleam regione devaſtatâ,

vaſtatâ, in magnam cives difficultatem coëgit. Quare denuo ad Scythas Cherſoneſi incolas, & Theodoſianos, & circa Boſphorum dynaſtas, de ſocietate legationem miſit: quæ non abſque effectu eſt reverſa. [*Memnon, cap.* 51.]

Dúmque hoſtes urbi incumbunt, non multo minùs ab internis vexata ea eſt moleſtiis. Præſidiariis enim Mithridatis militibus id non ſatis erat quo plebs urbana victitabat: verùm verberibus mulctatos cives ſuppeditare quæ in promptu non erant per vim juſſerunt. Sed & præſidiariis longè importunior erat præfectus Connacorix, non modò non prohibens vim ſuorum, ſed etiam liberè permittens. [*Id. ibid.*]

3934 Lucullus Chaldæos & Tibarenos ſubegit. [*Plutarch.*] Armeniâ quoque minore, quam Mithridates tenuerat, potitus eſt. [*Id. & Eutrop. lib.* 6.] Et poſtquam obeundo, Ponti provinciam conſtituiſſet, ad maritimas quoque illius urbes claſſem appulit. [*Appian.*]

Amiſus adhuc obſidebatur: præfecto Callimacho ſcientiâ apparatus machinalis & omni vi verſutiæ, cujus in obſidione uſus ſit, vehementiſſimè Romanos fatigante. [*Plutarch.*] Lucullus eò profectus, ad deditionem cohortatus eſt: ſed cùm non perſuaſiſſet, ad Eupatoriam obſidionem tranſtulit; negligenter ſe illam oppugnare ſimulans. Dum verò cuſtodes, ſimili negligentiæ exemplo provocati, ſecurè agerent; ille juſſis arripere ſcalas militibus mœnia conſcendendi copiam fecit. Et ſic capta Eupatoria extemplo diruitur. [*Memnon, cap.* 47.]

Nec multo pòſt capta eſt Amiſus, quæ per alteram jam hyemem (ut ex Saluſtio confirmat Plutarchus) obſidionem pertulerat. Quâ enim diei horâ milites abducere & reficere Callimachus conſueverat, eâ Lucullus, ſcalis admotis, conſcendit mœnia. [*Id. ibid. & Plutarch.*] Quorum quum modicam partem cepiſſet; Callimachus, vel quòd prædam invideret Romanis, vel quòd facultatem ſibi evadendi ſtrueret, (nemo enim abnavigantes eſt moratus) deſeruit incenditque urbem. Ut autem vis flammæ muros comprehendit, accingebant ſe milites ad prædam. At Lucullus, intereuntis miſertus urbis, foris voluit prohibere ignem, atque ad reſtinguendum adhortatus eſt milites. Cæterùm nemo obtemperabat ei, ſed clamantes armis concrepabant; donec vi adactus, quò urbem ipſam eriperet ex incendio, permiſit eis prædam. Illi verò diverſum egerunt. Quum enim ad faces rimarentur omnia, & omnes in angulos lumen inferrent, ipſi pleraque ædificia concremaverunt. Flammam imber, dum capitur urbs, divino quodam caſu effuſus, extinxit. Pleraque Lucullus, ante diſceſſum ſuum, quæ diruta fuerant, inſtauravit. [*Plutarch.*] Cædéque ulteriore civium inhibitâ, & urbem & regionem ſuperſtitibus reddidit. [*Memnon, cap.* 47.] 4644 70

Eo tempore captus eſt Tyrannio grammaticus: quem, cùm ob inſignem eruditionem Lucullus nollet ſervum fieri, Murena ab eo acceptum manumiſit; eo munere uſus illiberaliter. [*Plutarch.*] Patriâ verò Amiſenus ille fuit: ut in libro 12° [*pag.* 548.] Strabo, ipſius auditor, indicat.

Selene

Selene regina, Cleopatra alio nomine dicta, (quæ poſt mortem mariti ſui Antiochi Pii, unâ eum filiis, parte Syriæ quam Tigranes Armeniæ rex non occupaverat regnabat) Syros ut Tigranem excluderent ſollicitavit; & nonnullas Phœniciæ urbes ab ejus obedientiâ abduxit. Ad quam defectionem cohibendam, Tigranes cum ingenti exercitu in Syriam ingreſſus eſt. [*Ioſeph. lib.* 13. *cap.* 24. *cum Plutarcho, in Lucullo.*] Quâ in expeditione, Tigranes 70 illas Armeniæ convalles, quas obſes Parthis mercedis loco dederat, recuperaviſſe; & Parthorum ditionem, quæ circa Ninum & Arbela eſt, populatus fuiſſe videtur. [*Strabo, lib.* 11. *pag.* 532.] Eſt enim hoc omnino *recens* illud Tigranis adverſus Parthos bellum, cujus in Mithridatis ad Arſacem proximè ſequente anno miſſâ epiſtolâ (in libro 4° Hiſtoriarum Saluſtii) facta habetur mentio: in quo & χώραν τινα ἀμφισβητήσιμον, *regionem quandam controverſam*, ereptam Partho fuiſſe, in 35° Hiſtoriarum ſuarum libro confirmat Dio.

Alexandræ Judæorum reginæ anno 9° Matthiæ Curto Sacerdoti Joſephus filius natus eſt, Joſephi hiſtorici avus: ut ipſe initio libri de Vitâ ſuâ indicat.

Alexander filium Ariſtobulum cum exercitu miſit verſus Damaſcum, contra Ptolemæum Mennæum, qui gravis erat urbi vicinus. Sed ille nullâ re memorabili geſtâ domum rediit. [*Ioſeph. lib.* 13. *cap.* 24.]

Per idem tempus nunciatum eſt, Tigranem cum 500 militum millibus invaſiſſe Syriam, & brevi in Judæam eſſe venturum. Ea fama non immeriò Reginam & totam gentem terruit: miſerúntque ad eum legatos cum magni pretii muneribus, obſidentem tunc Ptolemaidem; quam & poſtea cepit. Ibi inventum legati rogaverunt, ut bene ſibi de Reginâ déque totâ Judæorum gente polliceretur. Ille verò collaudatos quòd è longinquo veniſſent ad exhibendum ſibi officium, juſſit omnia bona ſperare. [*Id. ibid.*] Licèt enim Tigranem omnes Ciſeuphratenſium Syrorum gentes Ægyptum uſque ſcripſerit Apianus; [*in Syriac. pag.* 118.] & *Palæſtinam* nominatim eum obtinuiſſe, apud Plutarchum dixerit Lucullus: tamen Ægyptum verſùs ultra Phœniciam eum non proceſſiſſe, & ex Strabone in fine libri XI. intelligitur, & ex Eutropii libro VI. qui & *partem* tantùm Phœniciæ occupatam ab eo fuiſſe confirmat.

Lucullus legatum ad Tigranem miſit Appium Clodium (uxoris ſuæ fratrem) qui Mithridatem expoſceret. [*Memnon, cap.* 48. *et Plutarch.*] Eum duces regii per ſuperiores regiones traxerunt viâ præter neceſſitatem tortuoſâ, flexuoſâ, et prolixâ; quouſque libertus ejus Syrus natione rectam indicavit: eóque ducente, paucis diebus Euphrate ſuperato pervenit Antiochiam quæ Epidaphne eſt dicta. Ibi Tigranem operiri juſſus (aberat enim ſubjugans adhuc nonnullas Phœniciæ urbes) complures dynaſtas, qui non ex animo parebant Armenio, conciliavit. In quibus Gordyenorum rex fuit Zarbienus. [*Plutarch.*]

Multis inſuper Appius domitis à Tigrane civitatibus, quæ legatos clàm ad ipſum miſerant, Luculli opem promiſit, juſſis in præſenti nihil movere: Erat enim Græcis intolerandum Armeniorum & durum

rum imperium. Spiritus præſertim ipſius regis ita arrogantes & inflati ex curſu rerum tam proſpero evaſerant; ut quicquid mortales optant & ſuſpiciunt, non modò in arbitrio eſſe ſuo, ſed & propter ſe arbitraretur natum. Reges ſerviebant ei multi. Quatuor autem habebat in comitatu ſuo, apparitorum vel ſatellitum loco, qui equitante ipſo pedites juxtà currerent tunicati; in ſolio verò ſedenti & reſponſa gentibus danti adſtarent pectinatim complicatis inter ſe manibus: qui maximè habitus videbatur eſſe confeſſio ſervitutis. [*Id.*]

L. Metellus in prætură Sicilienſi ſucceſſor Verri datus. [*Aſcon. Pedian. in Divinat.*] adverſum piratas in *Siciliâ* (non *Ciliciâ*, ut in Livianâ epitome perperàm habetur editum) proſperè rem geſſit. [*Liv. lib. 98. Oroſ. lib. 6. cap. 3.*] Siculis verô Verrem repetundarum reum poſtulantibus, pro illis Cicero, deſignatus Ædilis, in certamen venit cum deſignato Conſule Hortenſio. [*Cicero, in Bruto.*] In quo, Verrem accuſandi partes Ciceroni fruſtra præripere conatus eſt Q. Cæcilius Niger, qui Verris in eâ inſulâ quæſtor fuerat; domo quidem Siculus, (ut in Divinationem quæ extat adverſus Cæcilium notavit Pedianus) conditione verò libertinus, & religione Judæus; ut in Vitâ Ciceronis ſcripſit Plutarchus. ubi & inde ortum Ciceronis in Cæcilium jocum retulit: *Quid Judæo cum verre?*

Libro 2° in Verrem, ille Ciceronis locus nonnihil facit ad præſentium rerum ſtatum indicandum. *Verùm veniat ſanè: decernat bellum Cretenſibus, liberet Byzantios, regem appellet Ptolemæum; quæ vult Hortenſius, omnia dicat & ſentiat.* Cui & ille conſimilis, in epiſtolâ Mithridatis proximè ſequente anno ad Arſacem ſcriptâ apud Saluſtium, libro Hiſtoriarum 4°. *Cretenſes ſoli omnium liberi eâ tempeſtate, & rex Ptolemæus.* et mox. *Ptolemæus pretio diem belli prolatat. Cretenſes impugnati ſemel jam, neque finem niſi excidio habituri.* Ex quorum collatione promptum fuerit colligere, jus illud quo ad recuperandum regnum Ægyptiacum Antiochus Aſiaticus apud eos uſus fuerat in commodum ſuum vertiſſe; ut tantiſper Ptolemæum Alexandrum regem appellandum cenſerent, quamdiu ſecuram regni illius poſſeſſionem continuatâ largitione redimeret: & primum illud Creticum bellum, M. Antonii clade interruptum, redintegrare eos ſtatuiſſe; quod & ab eis præſtitum fuiſſe, in ſequentis anni hiſtoriâ videbimus.

Lucullus in Aſiam profectus, adhuc mulctæ à Syllâ impoſitæ nomine debentem quartam partem fructuum; tributum pro ædium modo & ſervorum numero ſtatuit. [*Appian.*] Urbes enim Aſiæ publicani & fœneratores depopulati fuerant, ſervilémque in modum vexaverant; adeò ut privatim filios filiáſque vendere, publicè ornamenta, picturas, ſigna detrahere cogerentur: ipſíſque hic erat exitus, ut creditoribus in ſervitutem addicerentur. Eas peſtes ita repreſſit Lucullus, ut intra quadriennium omnia nomina diſſoluta fuerint, & poſſeſſiones liberæ ſuis dominis poſtliminio reſtitutæ. Erat publicum hoc æs alienum 20 millium talentûm, quæ Aſiæ Sylla imperaverat. Hujus ſummæ ſolutum eſt creditoribus duplum, quæ uſuris redacta jam ab illis fuerat ad 120 millia talentûm. Illi verò, velut magnâ in-

juriâ affecti, Lucullum Romæ insectati sunt; & nonnullos qui in concionibus ibi dominabantur concitaverunt in eum. At Lucullus non tantùm à gentibus de quibus bene meritus fuerat diligebatur; verùm erat etiam charus cæteris provinciis, quæ beatos ducebant illos qui talem nacti essent rectorem. [*Plutarch.*]

Lucullus ubi Asiam multis præclaris legibus atque altâ pace confirmavisset, nec voluptates & festivitates præteriit: verùm spectaculis, festis triumphalibus, muneribúsque athleticis & gladiatoriis civitates Ephesi residens oblectavit. Hæ celebraverunt viciſſim in illius honorem *Lucullia*; jucundiorémque eo honore veram præstiterunt illi benevolentiam. [*Idem.*]

Tigranes Cleopatram cui Selenæ cognomentum fuit, in Mesopotamiæ castello Seleuciâ aliquandiu inclusam, interemit. [*Strabo, lib.*16 *pag.*749.] Atque ita Antiochus Asiaticus, qui jure matris regnum Ægypti recuperare speraverat, etiam eâ regni Syriæ parte quam illa tenuerat excidit.

Ubi Antiochiam Tigranes rediit, Appius legatus palam dixit se venisse, ut Mithridatem Luculli triumphis debitum abduceret: alioquin Tigrani bellum se indicere. Quâ libertate factus ille est commotior quamvis vultum ad serenitatem, legati audiendi causâ, composuisset; qui tunc primùm, post annos ferme viginti quinque, liberam vocem audiret: tot enim annos regnaverat, vel potius grassatus fuerat. [*Plutarch.*] Responsum dedit Appio, scire se quidem improbum esse Mithridatem, sed tamen affinitatis habere rationem: universorum se criminationem hominum meriturum confirmans, si uxoris patrem hosti tradat. Se igitur non deserturum Mithridatem; & Romanis, si bellum inferrent, restituturum. Lucullo verò infensus, quòd se *Regem* tantùm, non *Regem regum*, in epistolâ salutavisset; neque ipse rescribens, eum *Imperatoris* titulo dignatus est. Appius ex multis donis acceptâ phialâ unâ aureâ, ne Regem rigidiùs repudiando offenderet, celeri cursu ad Imperatorem regressus est. [*Id. cum Memnone, cap.*48.]

Quum detectus esset Gordyenorum rex Zarbienus clàm cum Lucullo societatem iniisse, unâ cum uxore & liberis à Tigrane necatus est. [*Plutarch in Lucullo.*]

Ut rediit Appius, & bellum cum Tigrane gerendum apparuit; Lucullus votiva sacra diis suis Ephesi persolvit, ac si jam debellatum esset. Deinde in Pontum iterum contendit; motísque castris Sinopen, vel potiùs illos qui eam tenebant regios obsedit Cilicas. [*Id. cum Appiano pag.*228.] Ut enim foris à Romanis, ita intus oppugnata urbs est ab insidente tyranno, custodiæ illius à rege Mithridate præfecto: Cleochare videlicèt spadone, ut Orosius; vel Bacchide, ut eum Strabo nominat. Námque hic, proditionem aliquam subinde metuens, ac multas cædes civium edens, eò rem deduxit; ut neque ad propugnandum fortiter civibus animus, neque ad deditionem initis pactis faciendam facultas esset. [*Strabo, lib* 12. *pag* 546.] Quam tragœdiam à Memnone ita plenius habemus expositam.

Leonippus, cui cum Cleochare cura urbis & tutatio à Rege commissa fuerat, re desperatâ, de proditione ad Lucullum mittit. At Cleo-

Cleochares cum Seleuco archipiratâ (nam & hic Mithridatis erat legatus, officii auctoritate cum cæteris æquatus) Leonippi proditionem odorati, advocatâ concione, hominem accusant: cives verò criminis hujus actionem non admittunt, quòd probum esse existimabant. Ideò Cleocharis factio, gratiam ejus apud plebem metuens, noctu ex insidiis hominem trucidant. Populus quidem hunc casum ægrè ferre, sed Cleochares cum suis rerum potiri, & tyrannicè res administrare: hâc viâ parricidii in Leonippum pœnas subterfugituros se existimantes. [*Memnon, cap.* 55.]

Interim Censorinus, Romanæ classis Prætor, triremes agens quindecim, commeatum à Bosphoro Romanorum castris advehentes, prope Sinopen appellit. Contra quem Cleocharis & Seleuci triremes Sinopicæ, ductu Seleuci egressæ, navali prælio decernunt; & victis Italis, naves onerarias in suum duces lucrum auferunt. Elatus hoc successu Cleochares cum collegâ, plusquam antea tyrannico urbem imperio premit. Nam causis legitimo judicio non disceptatis, ad neces opidanos rapiunt, & ad multa alia crudelitate suâ abutuntur. Accidit autem ut in contraria scinderentur studia Cleochares & Seleucus. Ille enim persistendum in bello, Seleucus trucidatis Sinopensibus urbem Romanis, magnificæ remunerationis pacto, tradendam censebat. Atqui neutrâ sententiâ comprobatâ, quicquid possidebant navibus onerariis ingestum ad Macharem filium Mithridatis, tum temporis in Colchide agentem, mittunt. [*Id. ibid.*]

Sub idem tempus Lucullus ad urbem accedens, valido eam nixu oppugnabat. Machares verò Mithridatis filius, legatione ad Lucullum missâ, amicitiæ & societatis fœdus ab eo petiit. Ille, petitione benignè admissâ, fœdus pro firmo se habiturum respondit, si nullos Sinopensium commeatu juvaret. Qui non solùm imperata fecit, sed etiam destinata Mithridaticis ad Lucullum deferenda curavit. [*Id. cap.* 56.] Atque ita Bosphori rex Machares, missâ ad Lucullum mille aureorum coronâ, in amicitiam & societatem populi Romani receptus est. [*Liv. lib.* 98. *Plutarch. & Appian.*]

Cleochares & Seleucus hæc videntes, spe omni abjectâ, multos civium Sinopensium trucidârunt, magnas opes in naves congesserunt, urbem ad direptionem militibus concesserunt & postea inflammârunt. Tum gravioribus navibus incensis, & levioribus nocte conscensis, ad interiora Ponti, quæ à Sanegibus & Lazis incoluntur, aufugerunt. Excitatâ igitur flammâ, quid actum esset Lucullus animadvertit: scalásque ad mœnia adhibere jussi milites transcenderunt. Ingressus urbem Lucullus, ex regiis qui remanserant octo millia interfecit: cæterorum verò misertus, celeri occursu immissum restinxit incendium, & civibus res suas restituit. Ita misera civitas, versâ vice hostium sociorúmque, unde defendenda, disperdita, & unde disperdenda, servata est. [*Memnon, cap.* 56. *Plutarch. Appian. Oros. lib.* 6. *cap.* 3.]

Sinopes verò hanc curam habuisse Lucullum, móxque liberam eam feciſſe, tali ferunt monitum insomnio. Visus est ei in somnis adsistere quispiam qui diceret; *Progredere paululum Luculle, venit enim Auto-*

lycus ut te conveniat. Ubi ſurrexit, non potuit aſſequi conjecturâ quò id tenderet: ſed urbem illo die cepit, atque in perſequendo Cilicas, qui navibus fugam capeſſebant, jacentem vidit in littore ſtatuam: quam Cilices illi fugæ comitem aſcituri, pannis obvolutam conſtrinxerant funiculis, ſed ſatis ſpatii non habuerant ut navigio imponerent. Solutis involucris, talem Lucullus vidit, qualis ſpecies ei noctu obverſata fuerat: & Autolyci, qui Sinopen condidit, ſtatuam fuiſſe didicit. Quo audito, ſubierunt illi Syllæ præcepta, in Commentariis ſuis monentis, nihil perinde fidele ducendum & firmum, ac quod in ſomniis demonſtraretur. [*Plutarch. & Appian.*] Hanc verò Autolyci ſtatuam, quòd Sthenidis erat opus, & Billari ſphæram, ſecum tulit: reliquis omnibus urbis ornamentis relictis. [*Strabo, lib.* 12.]

Poſt Sinopen Lucullus Amiſum etiam reſtituit ſuis civibus, qui pariter per mare profugerant; urbémque αὐτόνομον & liberam eſſe juſſit. [*Appian.*] Aliis quoque Græcis, quicumque vellent, frequentavit urbem; eíque agrum 120 ſtadiorum attribuit. Ex Athenienſibus quoque, qui Syllæ temporibus Ariſtionis tyrannidem fugientes eò ſe habitatum contulerant, quotquot incolumes ſuperfuerant, eos honeſtè veſtivit; ducenáſque in capita drachmas largitus, in patriam remiſit. [*Plutarch.*]

Repugnabat etiamnum Amaſea, (Strabonis geographi patria:) ſed non multum interceſſit ſpatii, cùm etiam ipſa Romanorum in fidem conceſsit. [*Memnon, cap.* 56.]

Agros Heracleæ populatus Cotta, muros iterum adortus eſt. At cùm ſegnes ad oppugnationem remiſsíſque animis videret milites; à conatu deſiſtens, vocatum miſit Triarium, ut cum trireribus quamprimum advolans commeatus in mari facultatem opidanis intercipere. [*Id. cap.* 51.]

Aſſumptis ergo Triarius quas habebat navibus, & 20 Rhodiis, quarum ſumma 43 conficiebat, in Pontum trajecit: &, adventu ejus in tempore Cottæ ſignificato, eodem die exercitum ad mœnia appulit Cotta, & imminens Triarii claſsis apparuit. Tum repentino navium adventu Heraclienſes turbati, 30 quidem naves in mare deduxerunt, ſed eas non ſatis complebant. Reliqua multitudo ad propugnandam urbem ſe convertit. Primi Rhodii in naves Heracleoticas impreſsionem fecerunt: & ſtatim tres Rhodiorum & quinque Heraclienſium ſunt depreſſæ. Hinc pugnæ ſupervenientes Romani, multis acceptis damnis, pluribus tamen illatis, Heracleotas fuderunt, & ad urbem fugere compulerunt, 14 navibus deperditis. Claſsis victrix in Magnum ſubiit portum. Peditatum etiam ab oppugnatione Cotta revocavit. [*Id. cap.* 52.]

Triariani in dies ſingulos è portu ſubvecti, eos qui frumenta circumſeſsis importare conarentur impedierunt. Ingens igitur annonæ caritas urbem tenuit: ita ut chœnix frumenti ad 80 Atticos procederet. Et ſuper alias ærumnas etiam peſtis homines invaſit, vel ex aëris mutatione, vel inconſuetâ victus ratione exſiſtens; & per varias calamitatum formas varios hominum interitus effecit. Inter quos etiam

etiam Lamachus longè acerbiore quàm alii & lentiore mortis cruciatu extinctus est. Lues hæc maximè præsidiarios corripiebat: ut de 3000, mille interierint. [*Id.ibid.*]

3935 Connacorix, hâc afflictionum mole fatiscens, urbem Romanis prodere, & Heracleotarum exitio suam permutare salutem statuit. Operam huc conferebat etiam Heracliensis quidam, Damopheles, consiliorum Lamachi æmulator, præsidio urbis & ipse à Lamachi interitu præfectus. Connacorix à Cottâ, ut homine moribus importunis & dubiâ fide, sibi cavens, cum Triario rem communicavit; nec segniùs in eodem cum his studio Damopheles decurrit: & acceptis pactorum conditionibus, quibus se beatos fore sperabant, ad proditionem se accinxerunt. Obiter autem quæ à proditoribus agebantur in vulgus emanârunt. In concionem igitur concurrente, præsidiique præfecto advocato, Brithagoras vir inter populares præcipuæ auctoritatis, multis precibus à Connacorige expetiit, ut de communi omnium salute cum Triario conferre liceret. Ille verò pacificationem eam suscipiendam esse prorsus negavit; at astutè confictis verbis Heraclienses in fraudem induxit. [*Id.cap.*53.]

Nocte igitur intempestâ Connacorix, exercitu navibus impositio, (per fœdus enim cum Triario initum salvis abire, & si quid lucri feciſſent, secum asportare licebat) ipse cum militibus discessit. Damopheles autem, solutis portis, introfusum Romanorum exercitum & Triarium recepit: quorum alii per portam irruperunt, nonnulli etiam muri pinnacula transcenderunt. Tum demum proditos se Heraclienses senserunt: párstque horum se dedidit, pars trucidata est. Res in abdito repositæ & supellectilia direpta sunt: & magnâ crudelitate in cives est sævitum. Nam recurrit animo Romanis, quanta navali conflictu detrimenta accepissent, & quantas sustinuissent ærumnas in oppugnatione. Ideóque nec ab his qui ad sacra loca confugerant est temperatum; sed juxta aras & delubra supplices mactati sunt. Quocirca multi trans muros elapsi, mortis inevitabilis metu, per totam regionem dispersi sunt: nonnullis etiam ad Cottam transfugere coactis. [*Id.ibid.*]

Ab his quum Cotta de expugnatione urbis, & hominum strage & direptione bonorum, certior fuisset factus; irâ totus exardescens, quàm celerrimè ad urbem festinavit. Molestè etiam simul tulit exercitus, quòd non modò gloriâ rerum fortiter gestarum spoliati, sed etiam commodis universis fraudati essent. Ideò implacabili cum gentilibus certamine conserti, mutuis se cædibus hausissent; nisi Triarius, concitatione illorum intellectâ, multis pacâsset verbis Cottam, & in commune se lucrum expositurum sanctè promittens, bellum intestinum inhibuisset. [*Ibid.*]

Audiens Cotta, Teium & Amastrin à Connacorige fuisse occupatas; Triarium sine morâ dimisit, ut has ei urbes adimeret. Ipse interim Heracleæ manens, acceptis deditiis & captivis, cætera per omnem sævitiam administravit. Nam dum opes passim scrutatur, ne sacris quidem pepercit. Statuas enim & imagines, tam pulchras quàm multas, loco movit: quin & Herculem è foro, & ornatum ejus à pyra-

mide, multáque alia æquè miranda atque pulchra è fanis & urbe ſublata, navibus inferſit. Ad ultimum, juſſis ignem immittere militibus, multis urbem partibus ſuccendit. Ita capta & ſubacta eſt Heraclea, cùm duos oppugnationem annos ſuſtinuiſſet. [*Id.cap.*54.]

Triarius ad urbes ſibi demandatas profectus, Connacorigi (is enim proditionem Heracleæ aliarum occupatione diſſimulare animo præſumpſerat) ſecuritate abeundi factâ, civitates ſub conditionibus certis recepit. [*Id.ibid.*]

Cotta, rebus quo dictum eſt modo confectis, pedeſtres copias unâ cum equitatu Lucullo tradidit, & ſociorum auxilia, in ſuam quæque patriam, dimiſit: ipſe verò cum claſſe abiit. Ibi navium quæ Heracleæ ſpolia vectabant, pars ſupra modum onerata haud procul à littore diſſoluta eſt; pars, aparctiâ vento contrà flante, in vada procellis ejecta, pleraque aſportandorum excuſſit. [*Ibid.*]

Lucullus, Sornatio ad ordinandam provinciam cum 6000 militibus relicto, aſſumptis ſecum 12 millibus peditum & minus tribus millibus equitum (duas legiones & 500 equites habet Appianus) in Cappadociam eſt ingreſſus: & Ariobarzanem habens amicum, quàm maximis itineribus contendit ad flumen Euphratem, quâ in parte Cappadocia ab Armeniâ disjungitur. [*Saluſt. Hiſtor. lib.*4. *apud Nonium, in voc.* Naves codicariæ. *Memnon, cap.*58. *Plutarch. Appian.*]

Ex hyeme tum inflatus turbidúſque erat Euphrates: ſed quum ſub veſperam cœpiſſet unda ſubſidere, ubi diluxit, amnem ripis ſuis oſtendit clauſum. Unde incolæ Lucullum adoraverunt; quòd haud temere id antea accidiſſet, fluviúſque tranſitum illi præſtaret expeditum & maturum. Traducto quoque exercitu, lætum illi oblatum eſt prodigium. Ex bobus enim Dianæ Perſicæ (quam eximiè venerantur barbari trans Euphratem colentes) ſacratis, quæ haud facilè capiebantur, una ſponte ſemetipſam Lucullo præbuit hoſtiam. Qui Euphrati etiam, tranſitus cauſâ, ſacrificavit taurum: & toto eo die ſtativa illic habuit. [*Plutarch.*]

Poſtero die & inſequentibus iter fecit per Sophenem. Incolas, qui dedebant ſe & promptè recipiebant exercitum, nullâ re violavit. [*Id.*] ſolas ab eis exigens pecunias. nam regionum earum incolæ abhorrebant ab armis: nec dignabantur ſe medios ingerere Tigrani & Lucullo dimicantibus. [*Appian.*]

Ibi quum milites arcem, in quâ ingens præda putabatur eſſe, capere vellent: *Illa arx,* inquit Lucullus, oſtendens procul Taurum, *expugnanda potiùs eſt; hæc præmia repoſita ſunt victoribus.* Extentis deinde itineribus Tigrim tranſgreſſus, iniit Armeniam. [*Plutarch.*]

Armeniam invadente Lucullo, Alexandra Judæorum regina in morbum difficilem incidit. Unde minor ejus natu filius Ariſtobulus, regnum affectans, noctu egreſſus uno comitante famulo contulit ſe ad ea caſtella, quibus paterni amici erant præpoſiti. Conſcia verò ejus conatus erat ſola uxor; quam domi reliquit cum liberis. ac primùm venit Agaba, ubi Galæſtes erat unus è potentibus, à quo perlibenter exceptus eſt. [*Joſeph. Antiquit. lib.* 13. *cap.*24. *cum lib.*1. *Belli, cap.*4.]

Sequenti

Sequenti die Regina ſenſit Ariſtobuli abſentiam, nec tamen ſtatim ſuſpicata eſt illum ad res novandas eſſe profectum. Verùm poſtquam alii ſuper alios nuncii venerunt, nunc hoc nunc illud caſtellum occupatum eſſe nuntiantes, (nam intra quindecim ferè dies 22 caſtella occupavit;) tum demum & regina ipſa, & gens univerſa in magnâ conſternatione fuit; verita ne regno uſurpato, pœnas ab illis exigeret, qui in ipſius familiares graſſati fuerant. Placuit igitur uxorem ejus cum liberis in arce Templo vicinâ cuſtodiri. Ad Ariſtobulum interim plurimi confluebant, ex novis rebus captantes utilitatem; ut jam nec ſtrepitus deeſſet, nec ornatus regius. Ipſe exercitum à monte Libano, & Trachonitide, & vicinis dynaſtis colligebat. [*Id. ibid. lib.* 13. *cap.* 24.]

Hyrcanus ergo Pontifex & ſeniores Judæorum Reginam adeunt, & rebus præſentibus aliquod expediri conſilium poſtulant. Illa jubet eos facere quidquid putarent reipublicæ conducere, & præſenti facultate virium pecuniarumque uti: jam ſe, corporis animíque vigore deficiente, rerum adminiſtrationi vacare non poſſe. His dictis, non multo pòſt vitâ functa eſt. [*Ibid.*]

Poſt eam, regnum obtinebat ſenior ejus filius Hyrcanus; anno 3° Olympiadis CLXXVII, Q. Hortenſio & Q. Metello (Cretico poſteà cognominato) Conſulibus. [*Id. lib.* 14. *Antiquit. cap.* 1.] quod & mater adhuc vivens illi commiſerat. Verùm junior Ariſtobulus viribus atque authoritate præſtabat. [*Id. lib.* 1. *Belli, cap.* 4.]

Quum Conſules ſortirentur, Hortenſio bellum adverſus Cretenſes gerendum obvenit. Sed is urbe delectatus, & foro (in quo primum locum poſt Ciceronem obtinebat) Metello collegæ hanc expeditionem ultro ceſſit. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Bello hoc ita decreto; qui inter Cretenſes ætate & prudentiâ magis eminebant, ut legati Romam mitterentur conſuluerunt, qui objecta crimina diluerent, & benignis verbis precibúſque Senatum placare conarentur. Viros igitur clariſſimos triginta Romam legatos dimiſerunt: non ſolùm pactionum antiquarum renovationem, ſed etiam pro beneficio ſuo gratiam, quòd eorum quæſtorem militéſque (in ſuperiore cum M. Antonio pugnâ) ſervâſſent, adepturos ſe ſperantes. Legati Senatorum domos privatim obeuntes, ita eos ſibi conciliârunt; ut quum in Senatum introducti accuſationibus prudenter illi ſatisfeciſſent, atque beneficia ſua & belli cum Romanâ poteſtate ſocietatem diligenter expoſuiſſent, in eam itum fuerit ſententiam, ut Cretenſes & ab objectis criminibus abſolverentur & inter amicos ac ſocios populi Romani cenſerentur. Verùm Lentulus, cognomento qui Spinther dictus eſt, decretum hoc irritum reddidit. Unde ſæpiùs hâc de re in Senatu actum eſt, tandémque concluſum, ut Cretenſes, quòd latrociniorum cum piratis fuiſſent participes, navigia omnia prædatoria uſque ad tetraſcalmum, & quotquot Romanorum captiva detinebant, Romam tranſmitterent. Poſtulatúmque præterea eſt, ut omnes captivi, omnéſque transfugæ, & obſides clariſſimi numero 300, & Laſthenes qui cum Antonio pugnaverat & Panares, ſimul cum 4000 argenti talentis, traderentur. [*Diodor. Sicul. legat.* 35. *Appian.*

4645 69

Appian. legat. 30. *Dio. legat.* 37. *al.* 38.]

De his verò nullum à Cretenſibus, qui eſſent domi, reſponſum Romani expectârunt; ſed alterum è Conſulibus ſtatim miſerunt, qui hæc reciperet, ac niſi darent, bellum eis inferret. Daturi verò illi non erant. Qui enim ab initio, priùs quàm hujuſmodi quid ab eis exigeretur, & quàm potiti eſſent victoriâ, admiſſum à ſe aliquid confiteri noluerant; quonam modo poſt victoriam ſibi tot ac talia ſimul imperari ſuſtinuiſſent? Id ergo cùm certò Romani ſcirent, & ſuſpicione futurum præcepiſſent, ut legati nonnullos aggrederentur pecuniâ corrumpere, quò bellum hoc impedirent: ſenatuſconſulto prohibuere, ne quis eis quidquam mutuò daret. [*Dio, ibid.*]

Cretenſibus de iis quæ à Senatu poſtulata fuerant deliberantibus, prudentiores quidem quæ juſſa fuerant omnia facienda cenſuerunt: qui verò à Laſthenis partibus fuerunt, cùm criminationibus eſſent obnoxii & ne Romam tranſmiſſi, ſupplicium paterentur ſibi metuerent, multitudinem commoverunt; ut avitam libertatem tuerentur, obteſtantes. [*Diador. legat.* 35.]

Romam Cotta reverſus, honore à Senatu affectus eſt, & *Pontici* cognomento, quòd Heracleam cepiſſet, nobilitatus. [*Memnon, cap.* 61.]

Mithridates annum & octo menſes in partibus Armeniæ demoratus, necdum in conſpectum Tigranis generi ſui admiſſus erat. Hic tamen exoratus tandem, ut coram ſe ſiſtendi poteſtatem ei faceret, ſplendidâ cum pompâ occurrit, & regali ſocerum magnificentiâ excepit. Sed triduum abſque colloquio cum eo tranſegit: lautiſſimis deinde conviviorum apparatibus benevolentiam ei ſuam oſtendit. [*Memnon, cap.* 57.] Tum in colloquio, quod habuerunt in regiâ arcanum, mutuas ſuſpiciones in Metrodori Scepſii & aliorum capita lenierunt amicorum, in quos cauſas detorſere. [*Plutarch.*] & decies mille inſtructus equitibus in Pontum Mithridates remiſſus eſt. [*Memnon.*]

Lucullus agmen ad urbem adduxit, ubi Tigranis pellices & de rebus pretioſis ac charis non pauca aſſervari didicerat. [*Idem, cap.* 58.]

Tigrani, quòd eum qui adventum Luculli primus ipſi nuntiavit tanquam turbatorem populi ſuſpendiſſet, nemo poſtmodum detulit quicquam. Ut verò tandem ſenſit, Mithrobarzanem cum duobus (ut Appianus) vel tribus (ut Plutarchus habet) equitum millibus, & peditum ingenti numero, contra Lucullum miſit; cum mandatis, ut eum ad ſe vivum attraheret, cæteros obterreret. [*Plutarch. & Appian.*]

Luculli copiæ partim caſtrametabantur, partim adhuc erant in itinere, cùm ſpeculatores ei nunciant adeſſe hoſtem. Timens igitur ne diſtractos & incompoſitos turbaret incurſu ſuos, ad caſtra munienda ipſe ſubſtitit. Sextilium verò legatum cum 1600 equitibus & pari ferè peditum numero præmiſit; juſſum ſubſiſtere cùm ad hoſtem perveniſſet, donec accepiſſet caſtra eſſe permunita. Verùm ferociter invehente ſe Mithrobarzane, coactus eſt manum conſerere: quo in conflictu pugnans Mithrobarzanes cecidit; reliqui in

in fugâ, demptis paucis, cuncti perierunt. [*Plutarch.*]

Tigranes relictâ Tigranocertâ, urbísque custodiâ fidei Mancæi commissâ, obibat regionem, colligens exercitum; & ad Taurum se recipiens, eò copias omnes contrahebat. [*Id. cum Appiano.*] Cæterùm Lucullus spatium ei non permittens ad se parandum, Murenam misit ad premendos & carpendos eos qui ad Tigranem conglobabant se: Sextilium aliò, ut obsisteret magnæ Arabum manui, ne conjungerent se Regi. [*Plutarch.*]

Sextilius, castra ponentibus superveniens, oppressit majore ex parte Arabas. Murena Tigranem insequens asperâ & arctâ convalle longo agmine iter facientem, opportunitate datâ, adoritur. Tigranes, dimissis omnibus impedimentis, fugam capessit. Multi occumbunt, plures capiuntur Armenii. [*Id.*]

Sextilius, Mancæo intra Tigranocertam compulso, regiam mox extra mœnia sitam diripuit, urbem arcémque circumvallavit, admotísque machinis, cuniculis etiam suffodit mœnia. [*Appian.*] Ipséque Lucullus eò adveniens, urbem castris cinctam obsedit acriter; non perpessurum id ratus Tigranem, sed stimulante irâ ad dimicandum descensurum. [*Plutarch.*] Sed eum gravibus incommodis affecere Barbari, non solùm conjectis telis, sed etiam naphthâ, quam tormentis quibusdam emittebant. Est autem naphtha ex genere bituminis, usque adeò ardens, ut omnia quibus adhæresit prorsus exurat, nec ullâ re humidâ facilè restringuatur. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Tigranem Mithridates per legatos & litteras (ut Plutarchus; non ipse præsens, & Tigranem tum primùm conveniens, ut habet Appianus) magnopere suadebat, ne signa cum Romanis conferret; sed cum equitatu tantùm circumsando agrósque vastando, ad famem eos, si posset, redigeret: quemadmodum ipse, à Lucullo pressus ad Cyzicum, sine certamine amiserat exercitum.

Tigrani junxerunt se Armenii & Gordyeni; ad hæc omne nomen Medorum & Adiabenorum exctum reges illarum gentium adduxerunt: frequentes quoque à mari Babylonico venerunt Arabes, multi item à mari Caspio Albani, & contermini illis Iberes, nec pauci ad Araxem colentium liberi populi. [*Plutarch.*] Hi partim studiis in regem & donis evocati, ut Plutarchus; partim etiam metu quodam ducti ad venerunt, ut in oratione Manilianâ notavit Cicero. Gravis enim atque vehemens opinio per animos gentium barbararum pervaserat, fani locupletissimi & religiosissimi diripiendi causâ in eas oras Romanum exercitum esse adductum. Indéque nationes multæ atque magnæ novo illo terrore contra Lucullum sunt concitatæ.

Ut omnes istæ copiæ simul convenerunt; spe, ferociâ, minis barbaricis omnia personârunt Tigranis convivia simul & consilia. Et in vitæ discrimen venit Taxiles, qui Mithridatis legatus in præsidiis ejus erat; quòd sententiæ de committendo prælio repugnaret, rem inexpugnabilem arma Romana esse dictitans. Et quia Mithridates ipse per invidiam visus esset Tigranem ab insigni palmâ avertere, illum Tigranes non est præstolatus; ne in societatem veniret gloriæ. [*Plut.*] quum priùs ipse misisset qui Mithridatem revocarent. [*Memn. cap.* 58.]

Sex circiter militum millia Tigranes ad tutandam urbem in quâ ejus pellices aſſervabantur ire juſſit. Qui cùm eò veniſſent, per medium Romanorum agmen facto impetu, & exitibus ex eorum caſtris ſagittariorum grandine intercluſis, regias concubinas & gazas periculo exemptas noctu Tigrani tutas & ſalvas præmiſerunt. Ubi verò illuxit, Romani & Thraces, certamine cum Armeniis feliciter inito, prolixam eorum ſtragem fecerunt; nec pauciores vivos ceperunt quàm cæciderunt. [*Memnon, cap.*58. *&, ex eo correctus, Appianus.*]

Tigranes cum reliquo exercitu contra Lucullum, progreſſus eſt: perquam ægrè ferens (ut aiunt) apud amicos, quòd cum uno ſibi Lucullo, non cum univerſis eſſet Romanis ducibus certandum. Siquidem ſagittariorum & funditorum habebat 20 millia, equitum 55, gravis armaturæ peditum, partim in cohortes partim in phalangas deſcriptorum, 150 millia; viarum munitorum & ad alia miniſteria deſtinatorum, 35 millia. [*Plutarch.*]

Ut Tauro ſuperato, Tigranes ſimul cum toto agmine conſpectus, & ipſe ex edito circumſidentem Tigranocertam exercitum Romanum eſt contemplatus; barbara colluvies quæ in urbe erat ululatu & plauſu excepit Regis conſpectum, Romaníſque ex muro minitans commonſtravit Armenios. [*Plutarch.*]

Lucullus, Murenâ cum ſex millibus peditum ad continuandam Tigranocertæ obſidionem relicto, ſecum 24 cohortes, (in quibus legionarii non amplius decem millia erant) univerſum equitatum, funditores & ſagittarios ad mille, adverſus Tigranem ducens, apud flumen in campo ſpatioſo conſedit. [*Id.*] Confeſtim verò Tigranes, ut Romanorum exilitatem vidit caſtrorum, ſuperba per contemptum de iis verba jecit: *Si legati ſunt hi, multi ſunt; ſin hoſtes, perpauci.* [Memnon, cap.59. Plutarch. Appian. & Xiphilin. ex Dione.]

Tranſmiſſurum flumen Lucullum quidam duces admonuerunt, cavendam illam diem, quæ ex nefaſtis (quas atras vocant) erat una. Illâ enim die exercitus Cepionis fuerat à Cimbris in conflictu oppreſſus. Hic verò occurrens; *Pugnemus ergo*, inquit, *hodie ſtrenuè, ut hanc diem quoque ex nefaſtâ & triſti feſtam lætámque Romanis reddamus.* Fuit illa pridie Non. Octobr. [*Plutarch. in Lucullo, & Camillo, & Apophthegmat.*] ut annus quidem Romanus tunc agebatur: in Julianum verò Quintilem ſive Julium menſem incurrens; ineunte 4° anno Olympiadis CLXXVII ad quem à Phlegonte pugna hæc rectè eſt relata.

Cùm à cataphractis maximè ſibi metuerent Luculli milites, bono eos juſſit eſſe animo: plus enim in ſpoliandis iis fore laboris, quàm in vincendo. Primúſque ad tumulum aggreſſus, cùm motum videret barbarorum, exclamavit: Vicimus ô commilitones. [*Plutarch. in Apophthegmat.*] Dextro verò Tigranis cornu ſtatim in fugam acto, mox inclinatio fit in proximo; dehinc terga vertunt omnes. Grandem itaque & præcipitem Armenii fugam capeſſunt; & pro hominum numero cædes ſequitur. [*Memnon. cap.*59.] Romanis armillas & torques calcando per 120 ſtadia cædem continuantibus, donec nox ſupervenit. Qui tum demum reverſi, ſpoliabant cadavera: quod

quod fieri ante cædem peractam Lucullus edicto vetuerat. [*Appian.*]

Cæsa è Tigranis copiis quinque millia, & his plures captos, præter cæteram hominum colluviem, Phlegon narrat. Triginta millia hominum in eo bello cæsa, referuntur: ut ait Orosius. [*lib. 6. cap. 3.*] Pedites cecidisse, inquit Plutarchus, supra centum millia perhibentur, equitum pauci planè effugisse. Ex Romanorum exercitu centum vulnerati, quinque desiderati. Antiochus philosophus in Commentario de Diis hujus pugnæ mentionem faciens, negat à sole visam parem. Strabo in libris Historiarum ipsos Romanos commemorat puduisse, & semetipsos derisisse, quòd in ejusmodi mancipia induissent arma. Livius nunquam Romanos signa cum hostibus contulisse tanto numero inferiores. Neque enim vigesimam propemodum partem, imò nec minorem, æquârunt victores victorum. [*Plutarch.*]

Si 18 millia militum habuisse Lucullum cum Eutropio, Sexto Rufo & Jornande dicamus: numerus ille per 20 multiplicatus, 360 millia efficiet. Tribuantur jam Tigrani, *peditum* non 150 cum Plutarcho sed 250 cum Appiano millia, *equitum* non 50 cum Appiano sed 55 cum Plutarcho millia; addantúrque ex eodem Plutarcho, *sagittariorum* 20, & calonum 35 millia: eadem 360 millium emerget summa. Quæ si admittenda: longè infra verum & Phlegontis calculus ille fuerit, qui peditum 40, equitum 30 millia; & Memnonis, qui utrorumque simul 80 tantùm millia Tigranis assignat exercitui. ut & supra verum, illa quæ apud Eutropium legitur numeratio: *Regem cum 600 millibus clibanariorum & 100 millibus sagittariorum & armatorum venisse.* Clibanarii autem sunt, *equites cataphracti, ferreâ omni specie*, ut à Salustio hîc sunt descripti: (libro Historiarum 4° à Nonio, in voc. *cataphracti*, citato:) quorum in Tigranis exercitu XVII tantùm millia fuisse, ad Senatum scripsit ipse Lucullus; testante Plutarcho. Ut in immani illo DC millium numero, vitio manifesto laborare Eutropium, nullum possit esse dubium. In Sexti Rufi Breviario, 7500 tantùm clibanarii; sagittariorum verò 120 (al. 130) millia numerantur.

Tigranes initio statim vix 150 equitibus comitatus effuso cursu ad castellum quoddam fugam arripuit. Filium quum videret in eâdem fortunâ, detractum ex capite diadema & tiaram illi profusis lachrymis tradidit; aliâ viâ jubens, siquâ posset, ut seipsum servaret. Adolescens, quia regni insignia non audebat capessere, fidissimo amico ea servanda dedit: qui fortè captus atque ad Lucullum est attractus. Atque ita in ventam Tigranis tiaram vittásque milites Lucullo dederunt. [*Memnon, cap. 59. & Plutarch. cum Orosio, lib. 6. cap. 3. & Xiphilino, in epitome Dionis.*] Lucullus verò, signis retrò Tigranocertam versùs motis, majore conatu in obsidionem incubuit. [*Memnon, ibid.*]

Ad pugnam non properavit Mithridates, solitâ Lucullum cautione & productione bellum ratus administraturum: ideóque accersitus, lentè ad Tigranem pergebat. Ac postquam primùm in paucos Armenios incidit in viâ, qui perculsi metúque exangues recipiebant se; conjecit aliquid. Ut plures jam exuti & vulnerati occurrerunt, auditâ

clade, Tigranem quæsivit. Quem quum desolatum & abjectum offendisset, non insultavit ei vicissim; verùm ex equo desiliit, deploratísque communibus calamitatibus, regium comitatum qui ipsum sequebatur dedit illi, eúmque in futurum confirmavit. [*Plutarc.*] Fiduciâ ei additâ, ornatum quoque regium, adsueto non viliorem, circumposuit. Exercitus etiam colligendi proposuit consilium (cùm & ipse manum non contemnendam haberet) ut victoriæ damna bello recuperaturo. Tigranes autem, plus virtutis & prudentiæ illi tribuens, & magis Romanorum bellis, idoneum existimans, omnia Mithridati permisit. [*Memnon, cap.* 59.]

Mancæus, ex Tigranocertâ suorum clade conspectâ, universos Græcos milites mercenarios exarmavit, ut suspectos: qui veriti ne comprehenderentur, arreptis fustibus congregati & incedebant & quiescebant. Mancæo verò cum armatis barbaris eos invadente, obvolutis veste brachii vice clypei, audenter in eos fecerunt impetum: & quotquot occidissent, eorum arma statim inter se partiebantur. Quúmque satis armorum viderentur nacti pro tempore, occupatis aliquot turribus quibus distinguebantur mœnia, vocabant ad se Romanos obsessores, & ascendentes recipiebantur intra mœnia. Ita Appianus; & ab eo minimè dissentiens Plutarchus. Ex peregrinis urbem inhabitantibus majorem partem fuisse Cilicas, eósque ortâ inter ipsos & Armenios seditione, Romanos noctu introduxisse, atque hos, præter ea quæ Cilicum erant, omnia diripuisse; in libro 35° affirmat Dio. Mithridatis verò, vel Tigranis potiùs, duces, desperatâ rerum summâ, salutem pactos, Lucullo urbem dedisse, Memnon tradit. [*cap.* 59.]

Lucullus Tigranocertâ potitus, thesauros Regis qui ibi erant cepit; urbem militibus dedit diripiendam: in quâ, præter cæteras opes, octo millia talentûm pecuniæ signatæ sunt inventa. Sed & 800 drachmas in singulos insuper de prædâ divisit. Quum repertos in urbe accepisset multos scenicos, quos undequaque conquisierat Tigranes dedicaturus theatrum quod extruxerat, his ad ludos & spectacula & triumphalia est usus. [*Plutarch.*] Multas potentissimorum conjuges captas ab omni injuriâ custodivit: atque eo facto maritos earum sibi conjunxit. [*Dio, lib.* 35.] Græcos, præbito viatico, remisit in patrias suas: Cappadoces quoque & Cilices & alii barbari qui eò commigrare coacti fuerant, postliminio domum redire permissi sunt. Itaque accidit ut unâ urbe convulsâ (opus enim adhuc semiperfectum Lucullus subvertit, exiguúmque pagum reliquit) multæ receptis civibus suis instaurarentur; à quibus ut bene de ipsis meritus & conditor est cultus Lucullus. [*Plutarch. cum Strabone, in fine lib.* 11. *pag.* 532. *& lib.* 12. *pag.* 539.]

Tunc ad Lucullum totius penè Orientis supplices venere legati. [*Oros. lib.* 6. *cap.* 3.] Sophenorum gens ei se adjunxit. Antiochum regem Commagenæ (quæ Syriæ regio est, ad Euphratem & Taurum sita) Alchaudonium Arabiæ regulum, aliósque nonnullos per legatos secum paciscentes in fidem recepit. Multas quoque Armeniæ partes sibi adjunxit. [*Plutarch. & Dio, lib.* 35.]

Q. Metellus ad Creticum bellum cum tribus legionibus profectus, manu

manu cum Lasthene ad Cydoniam urbem conſertâ, victor Imperator eſt appellatus: totámque inſulam igni & ferro populatus, Cretenſes intra caſtella & urbes compulit. [*Florus, lib.* 3. *cap.*7. *Phlegon, Olymp.*174. *ann.*4. *apud Photium. Appian.legat.*30.] nullâ fœderis, ſi quando id ei obtendebatur, ratione habitâ. [*Dio, lib.*36.]

Ptolemæo Auletæ nata eſt filia Cleopatra, poſtrema ex Macedonum ſtirpe Ægyptiorum regina: ſiquidem 39 annos vixit; teſtante Plutarcho, *in Antonio.*

Tigranes & Mithridates, obeundo regiones, alium colligebant exercitum: cujus præfectura Mithridati eſt credita. [*Plutarch. & Appian.*]

Magadates, qui Tigranis nomine Syriæ cum exercitu per annos 14 præfuit, exercitum illum in ſui regis auxilium abduxit. Unde Antiochus, Antiochi Pii & Selenæ filius, qui quòd in Aſiâ eſſet educatus *Aſiatici* cognomentum obtinuit, in regnum Syris non invitis ſeſe inſinuavit. Nec Lucullus, qui Tigranem recens acquiſitis terris expulit, Antiocho avitam poſſeſſionem invidit. [*Appian. in Syriac. pag.* 118, 119, 133.] Lucullum verò Syriâ & Phœnice Tigranem expuliſſe, ſub finem libri XI ſcribit Strabo: & ab eodem Lucullo, victo Tigrane, Antiochum Cyziceni filium (vel ex filio nepotem potiùs) regem Syriæ fuiſſe appellatum, donec quod Lucullus dederat Pompeius poſtea adimeret; apud Juſtinum [*libro* 40. *cap.*2.] legimus. Inter acceptum verò & ademptum illi regnum, annorum quatuor interceſſit ſpatium.

Tigranes & Mithridates legatos, qui auxilia peterent, tum ad alios vicinos miſerunt, tum ad Arſacem Parthum: Romanos apud eum traducentes, eóſque, ſi victoriam obtinuiſſent contra ſe ab aliis deſtitutos, in ipſum quoque arma ſtatim verſuros, dicentes. [*Dio, lib.*35.]

Arſaces hic, communi Parthicorum regum appellatione ita dictus, proprio nomine *Pacori* quidem à Xiphilino, *Phradatis* verò à Memnone nuncupatur. Et ſuperiore quidem anno, qui 3us Olympiadis CLXXVII fuit, Sinatruci regi Parthorum defuncto ſucceſſiſſe *Phraatem*, à Phlegonte Tralliano habetur traditum. [*in Photii Bibliothecâ, cod.*97.] Verùm ſeriùs *Phraatem*, Dio quidem *Arſaci*, Appianus verò *Sintrico* ſucceſſiſſe docet: uti ſuo loco videbimus. Et hunc ipſum Arſacem imperio tum potitum, quum ante ſexennium bellum hoc Mithridatis tertium eſt inceptum, verba hæc illius in epiſtolâ ad eundem (de quâ paulo pòſt) ſatis indicant. TE *remoto procul, omnibus aliis obnoxiis, rurſus tamen bellum cæpi.* Unde proprium *Arſacis* hujus nomen *Sintricum* ſive *Sinatrucem* fuiſſe concludimus.

Arſaces verò iſte Tigrani, ob recens bellum de controverſâ quâdam regione ab eo motum, iraſcebatur: ſed eâ regione Tigranes jam illi ceſſit: atque ut cum magnis convallibus Meſopotamia etiam & Adiabene ditioni ſuæ permitterentur, pro ſocietatis præmio Parthus expectavit. Lucullus verò, de legationibus Tigranis ac Mithridatis ad Arſacem miſſis factus certior, ipſe quoque nonnullos ex ſociis ad eundem ablegavit; minas ei, ſi illos auxiliis juvare, promiſsiones autem, ſi Romanorum rebus ſtudere maluiſſet, præponentes. Cúm-

que à Luculli legatis urgeretur, ut aut ſibi auxiliaretur, aut ſpectator ſaltem eſſet certaminis; ille, utrique parti ſocietatem clam pollicitus, neutri præſtitit. [*Memnon, cap. 60. Plutarch. & Appian. & Dio, lib. 35.*]

Ex reliquiis libri 4i Hiſtoriarum Saluſtii, ſupereſt adhuc hâc de re integra Mithridatis ad Arſacem epiſtola: ubi illam *iram in Tigranem recentis belli* in rem ipſius ita convertit. *Ille enim obnoxius, qualem tu voles, ſocietatem accipiet.* et inſignem illam de eo reportatam à Romanis victoriam ita elevat. *Quia multitudinem arctis locis pugnâ prohibuere, imprudentiam Tigranis pro victoriâ oſtentant.* deinde contra Romanos ita illum concitat. *Tu verò, cui Seleucia maxuma urbium regnúmque Perſidis inclytis divitiis eſt, quid ab illis, niſi dolum in præſens, & poſteà bellum expectas? Romani in omnes arma habent, acerruma in eos quibus victis ſpolia maxuma ſunt: audendo & fallendo, & bella ex bellis ſerendo, magni facti, per hunc morem extinguent omnia, aut occident. quod difficile non eſt, ſi tu Meſopotamiâ, nos Armeniâ circumgredimur exercitus ſine frumento, ſineauxiliis,* &c. *téque illa fama ſequetur auxilio profectum magnis regibus, latrones gentium oppreſſiſſe. Quod utì facias moneo, hortórque: neu malis pernicie noſtrâ unum imperium prolatare, quàm ſocietate victor fieri.*

Ubi de rebus ad Heracleam à M. Cottâ geſtis ſiniſtra fama Romam pervenit, in publico erat odio: invidiámque tantæ ei opes adaugebant. Cujus declinandæ cauſa, pleraque in ærarium ſpolia retulit: tametſi nihilo mitiores in ſe Romanos hoc efficeret, dum è plurimis eum pauca referre perſuaſum haberent. Captivos etiam Heracleæ ſtatim dimittendos decreto publico ſciverunt. [*Memnon, cap. 61.*]

Thraſymedes inſuper, Heracleenſium unus, pro concione Cottam publicè accuſavit; & civitatis ſuæ erga Romanos benevolentiam commemoravit: &, ſi quid ab hâc remiſerint, non civitatis voluntate, ſed magiſtratuum fraude & adverſariorum vi factum fuiſſe oſtendit. Miſerabili etiam querelâ ob oculos poſuit urbis inflammationem, útque omnia in ſuum commodum Cotta converterit, cum lamentis & fletu, commemoravit. Acceſſerat captivorum quoque multitudo, viri & matronæ cum liberis, lugubribus veſtimentis amicti, & ſupplices, cum ejulatu prætendentes manus. Romanorum verò optimatibus ad commiſerationem caſus illius inflexis, progreſſus in medium Cotta, ubi pauca linguâ patriâ differuiſſet, reſedit: & exſurgens Carbo; *Nos*, inquit, *Cotta, capiendam tibi non exſcindendam urbem demandavimus.* & poſt eum alii conſimili in Cottam criminatione ſunt invecti. Multis igitur exilio dignus videbatur. Moderatione tamen adhibitâ, latum ei clavum abrogabant. Heracleenſibus verò agrum & mare & portus reſtituerunt: rogatione perlatâ, ut nemo horum ſervituti addiceretur. [*Id. ibid.*]

Thraſymedes, his confectis, plebem remiſit in patriam: ipſe verò, cum Brithagorâ & Propylo Brithagoræ filio, per aliquot annos Romæ ſubſiſtens, quæ patriæ uſus exigeret adminiſtravit. [*Id. cap. 62.*]

Cùm

Cùm Lucullus Tigranem non inſequeretur, ſed ei evadendi omninò otium concederet; non ab aliis tantùm ſed à ſuis quoque civibus reprehenſus eſt, quòd debellare noluiſſet, quo diutiùs cum imperio eſſet. Ideóque præfectura (quæ ei commiſſa fuerat) Aſiæ propriè ita dictæ, Prætoribus eſt aſsignata. [*Dio, lib.* 35.]

Lucullus ad Gordyenos profectus, regis ipſorum Zarbieni (qui, ob ſocietatem cum ipſo clàm initum, à Tigrane necatus fuerat) exequias celebravit. Pyræ, veſte & auro regali & Tigranis inſtructæ ſpoliis, ipſemet ſubdidit facem, ac libamina cum amicis & neceſſariis illius infudit; amicum quoque ſuum & ſocium populi Romani appellavit. Adhæc monumentum juſsit ei ſumptuoſum, ex theſauris regiis faciendum locari. Unde Gordyenorum gens ita fuit in Lucullum animata ut, relictis ſedibus ſuis, illum ſequi cum liberis & conjugibus vellent. [*Plutarch.*]

In Zarbieni regiis aurum & argentum multum eſt repertum. Frumenti in horreis decies trecenta millia medimnûm condita erant. Ita & miles auctus eſt; & Lucullo fuit ingenti honori quòd, ne teruncio quidem ex ærario accepto, bellum ipſius belli ſumptibus ſuſtineret. [*Id.*]

Hîc Arſacis regis Parthorum legati eum adierunt, amicitiam & ſocietatem petentes. Fuit id Lucullo haud ingratum: qui invicem Secilium (ſive Sextilium potiùs) ad Parthum miſit. Arſaces, ſuſpicatus hominem bello clarum non tam pacti nuper initi cauſâ quàm ut regionem copiáſque ſuas exploraret, miſſum, Romanis auxilia nulla ſuppeditavit. ita tamen ut ne contra illos quicquam etiam moliretur; ſed in medio ſeſe partium contineret. [*Id. cum Dione, lib.* 35.]

3936 Cùm fluctuantem eum conſilio, poſcentémque clàm ſocietatis à Tigrane præmium Meſopotamiam, Lucullus didiciſſet; Tigranem & Mithridatem ſtatuit ut adverſarios confectos tranſilire, & periclitari Parthorum vires, atque expeditionem in eos movere. Itaque in Pontum ad Sornatium legatum ſuum & alios miſit litteras, ut copias quæ illic erant adduceret; quaſi ex Gordyene in Parthos ſigna moturus. Sed illi contumaces milites nullis blandimentis vel imperio movere poterant; vociferantes, neque illic permanſuros ſe, ſed relicto ſine præſidio abituros Ponto. Hæc ad Lucullum relata, etiam quos ſecum ipſe habebat milites corruperunt; ob divitias jam & delicias langueſcentes ad militiam, & otium quærentes. Ut verò Ponticorum illorum acceperunt ferociam, viros appellaverunt, imitandóſque jactaverunt: multis enim factis miſſionem ſe & requiem meritas. Atque ita Lucullus expeditionem Parthicam deponere coactus eſt. [*Plutarch.*]

Cùm inſula Delus in Ægeo mari poſita, quò omnes undique cum mercibus atque oneribus commeabant, referta divitiis, parva, ſine muro, nihil tamen timeret; (ut apud Ciceronem eſt, in oratione pro lege Maniliâ:) Athenodorus pirata illius incolas captivos abduxit, atque Deorum ipſius ſigna deſtruxit. Caius verò Triarius urbis ruta cæſa inſtaurans, Delum muro cinxit. ut in 5° Chronicorum ſuorum libro, ad annum 4 Olympiadis CLXXVII, notavit Trallianus Phlegon. [*in Bibliothecâ Photii, cod.* 97.] 4646 68

Mithri-

Mithridates opidatim inſtruxit armorum fabricas, & delectus habens, conſcripſit fermè omnes Armenios: ex quibus ſelectis fortiſſimorum 70 millium peditum, & dimidio equitum, reliquos dimiſit. Hos verò in turmas & cohortes digeſtos proximè diſciplinam Italicam tradidit exercendos viris Ponticis. [*Appian.*]

Eo anno quo Conſulatum Q. Marcius Rex ſolus geſsit, Lucullus mediâ jam æſtate, (priùs enim propter frigus in hoſtium fines invadere nequaquam potuerat) cum exercitu adverſus Tigranem profectus eſt. Poſtquàm ſuperavit Taurum & campos vidit virentes, exanimatus eſt: adeò ſunt illic ex algore ſerotina tempora. Attamen deſcendit in campos, ac duobus vel tribus præliis coortos in ipſum Armenios fudit. [*Plutarch. cum Dione, lib.* 35.] Dum Mithridates enim peditatum omnem & partem equitatus in colle contineret; cum reliquo Tigranes Romanos frumentatores adortus, victus eſt. unde poſtea ſecuriùs frumentabantur, etiam ex locis Mithridati propinquis, & caſtra admoverunt propiùs. [*Appian.*] captóque qui comportatus Tigrani fuerat commeatu, quam ipſi extimiſcebant, affuderunt inopiam hoſtibus. [*Plutarch.*]

Inde aliquam regionis partem Lucullus vaſtavit, ut barbaros eam defendentes ad pugnam eliceret: quúmque nihil illi moverent, ad ipſos contendit. Ibi tum equitatus hoſtilis graviter equitatum Romanum premebat, nemine cum peditatu manum conſerente: ſtatímque ubi Lucullus ſcutatis ſuis equitatui ſuccurrebat, terga oſtendebant. neque tamen cladem ullam accipiebant, ſed ſagittis in inſequentes à tergo emiſſis, multos mox interimebant, multos vulnerabant. Ea vulnera, gravia difficiliáque ſanatu erant. Nam duplices erant ſagittis cuſpides, & ita quidem adfixæ, ut ſive manerent in corporibus tela, ſive extraherentur, interitum eis celerrimum adferrent. Intus enim ferrum alterum relinquebatur; quòd nihil haberet, quo retraheretur. [*Dio.*]

In Cretâ, quum Laſthenes dux Cydoniæ à Q. Metello proconſule obſeſſus Cydoniæ Gnoſum inde profugiſſet; Panares alter urbis illius dux, ſalutem ſuam pactus, Cydoniam Metello tradidit. Gnoſum deinde circumſidente Metello, Laſthenes domum opibus repletam ſuccendit, & Gnoſo aufugit. [*Appian. legat.* 30.] Gnoſus, Lyctus, Erythræa, & aliæ plurimæ civitates à Metello expugnatæ ſunt. [*Liv. lib.* 99. *Florus, lib.* 3. *cap.* 7. *Appian. legat.* 30.] Cretenſes verò obſidione Metelli ad ultimam uſque penuriam compulſi, ſuâ jumentorúmque ſuorum urinâ ſitim ſedare coacti ſunt. [*Valer. Maxim. lib.* 7. *cap.* 6.]

Lucullus exercitum ad Tigranis regiam convertit Artaxata, ubi parvi liberi & conjuges ejus erant. Quod ille non ferens, caſtris motis quarto die prope Romanos conſedit; medium capiens Arſamiam amnem, quem tranſire neceſſe erat petituris Artaxata Romanis. [*Plutarch.*]

Lucullus poſtquam diis ſuis ſacrificaviſſet, quaſi certus de victoriâ, exercitum traduxit. Duodecim cohortibus in fronte poſitis, reliquos, ne circumvenirentur, in ſubſidiis collocavit. Multi enim & delecti equites ſtabant in hoſtium adverſâ acie; ante quorum ſigna ſagittis ex

equo

equo utentes Mardi & Iberes haſtati erant, quibus Tigranes præcipuè inter externos milites ut pugnaciſſimis fidebat. Nihil eſt ab illis tamen editum præclari. Pauliſper cum equitatu Romano velitati non tulerunt impetum legionum: verùm hinc inde fugâ divulſi, equitem ad inſequendum traxere. [*Id.*]

Simulátque hi diſſipati ſunt, provehentibus Tigranis equitibus, videns ſplendorem & multitudinem eorum Lucullus, ſubtimuit. Itaque equitem à conſectandis hoſtibus revocavit. Interim ipſe ſatrapis cum præſtantiſſimo quoque ſibi oppoſitis occurrit primus: quos, antequàm manus conſerere poſſent, conſternatos pepulit. Ex tribus regibus, qui ſimul in hâc acie fuerunt, fœdiſſimè fugit Ponticus Mithridates; qui ne clamorem quidem ſuſtinuit Romanorum. Hi quum per longum ſpatium totâ nocte hoſtium tergis inhærerent; non ſolùm trucidandis, verumetiam capiendis, pecuniáque & prædâ agendâ ac ferendâ fatigati ſunt. Livius author eſt priore prælio plures fuiſſe, in hoc nobiliores hoſtes captos & cæſos. [*Id*]

Piratæ his diebus latiùs quàm priùs per omnia ſparſi maria, non tantùm intercipientes navium commeatus ſed etiam inſulas provinciáſque vaſtantes, in immenſum augebantur: ita ut navigatio Romanis toto orbe victoribus ſola tuta non eſſet. [*Plutarch. in Pompeio. Appian. in Mithr. Dio. lib. 36. Eutrop. l. 6. Oroſ. l. 6. ca. 4.*] Quod altero ab hinc anno ita illis in memoriam revocavit Cicero, in Oratione pro lege Maniliâ. *Quam provinciam tenuiſtis à prædonibus liberam per hoſce annos? quod vectigal tutum vobis fuit? quem ſocium defendiſtis? cui, præſidio claſſibus veſtris fuiſtis? quàm multas exiſtimatis inſulas eſſe deſertas? quàm multas aut metu relictas, aut à prædonibus captas urbes eſſe ſociorum? Sed quid ego longinqua commemoro? Fuit hoc quondam, fuit proprium populi Romani, longè à domo bellare, & propugnaculis imperii ſociorum fortunas, non ſua tecta defendere. Sociis veſtris ego mare clauſum per hoſce annos dicam fuiſſe; cùm exercitus noſtri Brunduſio nunquam niſi ſummâ hyeme tranſmiſerint? Quid, ad nos cùm ab exteris nationibus venirent, captos querar; cùm legati populi Romani redempti ſint? mercatoribus tutum mare non fuiſſe dicam; cùm duodecim ſecures* (duobus videlicèt prætoribus, Sextilio & Bellino, captis; ut docet Plutarchus) *in prædonum poteſtatem pervenerint? Quid aut Colophonem aut Samum, nobiliſſimas urbes, innumerabiléſque alias captas eſſe commemorem; cùm veſtros portus, atque eos portus quibus vitam & ſpiritum ducitis, in prædonum fuiſſe poteſtate, ſciatis?* &c. *An tum imperium eſſe hoc videbatur; cùm populi Romani legati, prætores, quæſtoréſque capiebantur? cùm ex omnibus provinciis commeatu & privato & publico prohibebamur? cùm ita clauſa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam neque publicam jam obire poſſemus?* Hæc eleganter ille, ut omnia.

Piratæ iſti Ciliciam, cognomine aſperam, commune omnium faciebant receptaculum, ceu belli ſedem præcipuam. Habebant quidem paſſim caſtella, arces, deſertas inſulas, ſtationéſque occultas navium; ſed potiſſimùm excurrebant ex hâc parte Ciliciæ aſperâ importuoſáque, & altiſſimis aſſurgente cacuminibus. unde ab omnibus communi

nomine appellabantur *Cilices*; quòd malum id ortum in Ciliciâ, in ſocietatem Syros, Cyprios, Pamphylios, Ponticos & fermè omnes Orientales gentes pertraxit. qui propter diuturnitatem belli Mithridatici, malentes inferre damna quàm perpeti, mari terram mutârunt: ut breviſſimo tempore exorta ſint eorum multa millia. [*Appian. pag.*234.]

Habebant illi navigia prædatoria ſupra mille, & urbes à ſe captas 400. Inviolata & intacta ante id fana adorti expilârunt; Clarium, Didymæum, Samothracium: *Telluris* apud Hermionam, *Æſculapii* apud Epidaurum, *Neptuni* in Iſthmo, Tænaro & Calauriâ, *Apollinis* in Actio & Leucade, *Junonis* in Samo, Argis & Leucanio. Peregrina ſacra in Olympo faciebant, & myſteria quædam peragebant arcana: quorum illa quæ Mithræ ſive Solis dicebantur, poſteà manſerunt, primùm ab illis monſtrata. Majorem in modum Romanis inſultabant. Ubi quis captus civem Romanum ſe eſſe clamavit, & nomen edidit; trepidare ſe fingentes, femora percutiebant, & genibus ejus accidebant, ſupplicéſque ut veniam daret precabantur. Cúmque ille abjectos bonâ fide & ſupplices arbitraretur: alii calceos ei inducebant, alii togâ velabant; ne ultrà ſcilicet ignoraretur. Ubi ad eum modum diu hominem illuſerant & deriſerant; poſtremò admotis medio in ſalo ſcalis deſcendere & abire illæſum jubebant: qui nollet, hunc ipſi præcipitatum demergebant. [*Plutarch. in Pompeio.*]

3937 Sub æquinoctio autumnali graves tempeſtates nec opinantem Luculli exercitum corripuerunt. Ningebat ferè; & quum ſerenum eſſet, pruina cum gelu infeſta erat. Unde equis erant amnes ex immodico frigore parùm potabiles; ruptáque glacies & nervos equorum aſperitate incîdens ægrè permeabiles efficiebat. Tractus ferè nemoroſus ſaltuoſúſque rigabat eos aſsiduè ex nive in itinere effuſâ: atque incommodè locis humidis pernoctabant. Primùm igitur precibus ad Lucullum per tribunos agebant, deinde tumultuoſiùs coibant, & per tentoria noctu conclamabant: quod eſſe ſeditioſi exercitus ſignum apparebat. Lucullus verò obnixè ſed fruſtrà obſecrabat: obteſtans eos hactenus ut animos obfirmarent, dum Armeniorum Carthagine captâ infeſtiſsimi hoſtis opificium deleviſſent. Hannibalis enim Pœni conſilio (ut ſuprà ad annum Periodi Julianæ 4526 eſt dictum) Artaxata fuiſſe condita, fama tenebat. Ubi verò nihil profecit, retrò Lucullus ſigna movit. [*Idem in Lucullo.*] Quem exercitus Romani regreſſum ita in oratione pro lege Maniliâ excuſare conatur Cicero. *Noſter exercitus, etſi urbem ex Tigranis regno* (Tigranocertam) *ceperat, & præliis uſus erat ſecundis; tamen nimiâ longinquitate locorum, ac deſiderio ſuorum commovebatur. Hîc jam plura non dicam. fuit enim illud extremum, ut ex iis locis à militibus noſtris reditus magis maturus, quàm proceſſus longior quæreretur.*

Lucullus per Armeniam in Meſopotamiam regreſſurus, aliis jugis trajecto Tauro in regionem Mygdonicam deſcendit, munificam & apricam: in quâ urbs ampla & populoſa erat, Niſibis barbaris, Græcis Antiochia Mygdonica appellata. [*Id. ibid. cum Oroſio lib.*6. *cap.*3.]

Eam

Eam urbem Macedones condiderant. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 2.] Parthis verò, cum reliquâ Mesopotamiâ, Tigranes jam ademerat; thesauróque in eâ suos cæteráque multa reposuerat. Duplici muro lateritio cincta erat, magnæ crassitiei; fossáque magnæ altitudinis circundabatur, ut neque concuti murus neque subrui posset. [*Dio, lib.* 35.] Præerat ei authoritate Tigranis frater Guras; arte & solertiâ machinali Callimachus, is qui Amisi plurimum negotii exhibuerat. [*Plutarch.*]

Castris prope urbem positis, omne genus oppugnationis Lucullus adhibuit. [*Id.*] Initio autem hyemis, quum barbari se victores Romanósque jamjam decessuros existimantes, negligentiùs nonnihil sese gererent: noctem Lucullus nactus, in quâ neque Lunâ fulgebat, & imber ingens cum tonitribus coortus erat, ut neque cernere barbari neque audire quicquam possent, atque ob id exteriorem murum fossámque in medio actam, paucis ibi relictis, desererent; ab omni parte murum aggressus est. Cúmque per aggeres in eum haud difficulter evasisset, obtruncatis nullo negotio custodibus, qui ibi pauci relicti fuerant, partem fossæ aliquam (antè enim barbari pontes dejecerant) ingestâ terrâ æquavit: quum ab hostibus neque sagittis neque igne ob vim pluviarum lædi posset. Fossâ superatâ, urbem ipsam statim cepit: neque enim erant interiora mœnia admodum valida, quòd exteriùs obductis fidebant. [*Dio.*]

Eos qui in arcem confugerant, fide datâ acceptáque, recepit. [*Id.*] In quibus Tigranis fratrem Guram, in potestatem ejus se dedentem, comiter habuit: Callimachum verò non audivit, quamvis grandis pecuniæ se reconditos thesauros profiteretur proditurum, verùm in vinculis haberi imperavit ad pœnas pendendas; quòd inflammatâ Amisenorum urbe, gloriam sibi & benignitatis erga Græcos materiam declarandæ præcidisset. [*Plutarch.*] Multâ deinde acceptâ pecunia, Nisibi Lucullus hyberna habuit. [*Dio.*]

Interea qui Romæ in concionibus dominabantur, per invidiam Lucullum criminabantur, imperii & pecuniæ aviditate bellum ducere: unum propemodum Ciliciam, Asiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Galatiam, Pontum, Armeniam, omnes denique provincias usque ad Phasim obtinere; nunc verò etiam Tigranis regias deprædatum, quasi ad exuendos reges foret, non ad debellandos missus. Id enim unum ex prætoribus dixisse aiunt L. Quintium: à quo potissimùm impulsus populus Romanus provinciæ successores mittendos Lucullo scivit, multósque milites qui sub eo meruerant dimittendos. [*Plutarch.*]

In castris verò res ejus maximè evertit P. Clodius, homo insolens, summæque dissolutionis & audaciæ: frater uxoris Luculli, cum quâ vulgatum erat lascivissimâ muliere stupri eum consuetudinem habuisse. Hic, quum multis ob mores suos inferior primum quem cupiebat locum apud Lucullum non teneret, Fimbrianos (sive Valerianos) milites, in eum concitavit: eos nimirum quos antè Fimbria induxerat ut L. Valerium Flaccum Consulem occiderent, ac se ducem caperent. Iidem à Clodio jam seducti, Lucullum ducem nec

in Tigranem nec in Mithridatem ſequi volebant: ſed hyemis prætextu in Gordyene tempus traducebant, alium aliquem imperatorem ad ſuccedendum Lucullo venturum expectantes. [*Idem.*]

Dum Niſibim Lucullus obſideret, Tigranes ad eam, quam inexpugnabilem eſſe exiſtimabat, defendendam ſe non convertit: ſed, Mithridate propriam in regionem miſſo, ipſe in Armeniam ſuam contendit; ubi L. Fannium reſiſtentem ſibi obſedit, tantiſper dum Lucullus re cognitâ auxilio illi proficiſceretur. [*Dio, lib.* 35.]

Mithridatem, in Pontum ad regni ſui reliquias profectum, ſequebantur propriorum quatuor millia, & totidem accepti à Tigrane. [*Appian.*] Cum quibus ille alteram Armeniam cæteráſque regiones invadens, multos Romanorum in iis regionibus vagantes ex improviſo adortus interfecit, nonnullos prælio victos cæcidit, & pleraque loca magnâ celeritate recepit. Benevolentiâ enim illi homines erga Mithridatem affecti erant, tum quòd ſuæ eſſet gentis, tum ob paternum ejus regnum: iidémque Romanos odio habebant, partim quòd peregrini eſſent, partim quòd à præfectis eorum malè tractarentur: itaque Mithridati libenter acceſſerunt. [*Dio.*] Quò referendus & ille Ciceronis locus in Oratione Maniliâ. *Mithridates & ſuam manum jam confirmârat, & eorum qui ſe ex ejus regno collegerant; & magnis adventitiis multorum regnum & nationum copiis juvabatur. Hoc jam ferè ſic fieri ſolere accepimus, ut regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes allicìant ad miſericordiam: maximéque eorum, qui aut reges ſunt, aut vivunt in regno; quòd regale iis nomen magnum & ſanctum eſſe videatur. Itaque tantum victus efficere potuit, quantum incolumis nunquam eſt auſus optare.*

Mithridates M. Fabium, ducem à Lucullo iis in locis relictum, vicit: magnopere uſus auxilio Thracum, qui, quum antea ſub ipſo ſtipendia feciſſent, tum cum Fabio militabant; itémque ſervorum qui in caſtris Romanorum erant. [*Id. cum Appiano.*]

Primùm Thraces à Fabio ſpeculatum miſſi, quum nihil ſani renuntiâſſent, íſque incautiùs progreſſus in Mithridatem inopinatò incidiſſet; Thraces quoque Romanos adorti ſunt. Unde in fugam verſus eſt Fabius, quingentis in eâ pugnâ occiſis. Fabius deinde, liberatis ſervis quotquot caſtra ſequebantur, rurſus dubio marte pugnavit: donec ſervis libertatem Mithridate deferente, ipſi in prælio eum adjuverunt. periiſſéntque haud dubiè Fabiani omnes; niſi Mithridates ſaxo ictus in genu, & telo ſub oculo ſaucius, elatus celeriter fuiſſet è prælio. Dum barbari enim, de Regis ſalute ſoliciti, per multos dies à pugnâ ceſſarent; Fabio cum ſuis in tutum locum perfugiendi ſpatium conceſſum eſt. Curabant autem regem Agari, gens Scythica, remediis confectis è ſerpentum virulentiâ: qui propterea ſemper ſequebantur comitatum regium. [*Iid. inter ſe collati.*]

Fabius deinde Cabiris incluſus oppugnatúſque, à C. Triario ſervatus eſt. Is enim quum ex Aſiâ ad Lucullum iter eà faciens rem geſtam accepiſſet, coactâ ex iis qui aderant quàm maximâ poterat manu, Mithridatem, totum exercitum Romanum adverſus ſe venire putantem, adeò terruit; ut, prius quàm in conſpectum ejus veniret, caſtra

movere

movere cogeret. Unde Triarius audacior factus, uſque in *Comagenos* (vel *Comana* potiùs, in Cappadociâ; de quibus, in ſequentibus, Dio) fugientem inſecutus, ibi vicit. Caſtra habebat Mithridates ex alterâ ejus fluvii parte quâ Romani accedebant. Eos ut ex itinere feſſos aggrederetur, ipſe prior occurrit: reliquos inter prælium per alium pontem invadere juſſit. Quum diu æquo marte certatum eſſet, pons abruptus, quòd multi confertim per eum tranſire contenderent, Mithridatem ſubſidiis ſpoliavit, perturbavítque. Ab hoc conflictu utrique (hyems enim jam erat) ſe in caſtella ſua receperunt, & quieti dederunt. [*Dio, lib.* 35.]

Aulus Gabinius tribunus plebis ſententiam tulit, ut ex iis qui conſulatum geſſiſſent, unus quiſpiam deligeretur imperator contra piratas omnes cum plenâ poteſtate; imperiúmque ei eſſet ad triennium, & uteretur copiis ampliſſimis ac multis legatis. incertum ſummiſſúſne in hoc ipſum à Pompeio (quem tamen non nominaverat) an ſtudio gratiæ ab eo ineundæ adductus: utique non eo animo, quòd reipublicæ conſultum vellet, vir ipſe peſſimus. [*Id. lib.*36.] de quo, in oratione poſt reditum ad Senatum, Cicero. *Qui niſi in aram tribunatus confugiſſet; neque vim prætoris, neque multitudinem creditorum, neque bonorum proſcriptionem effugere potuiſſet. quo in magiſtratu niſi rogationem de piratico bello tuliſſet; profectò & egeſtate & improbitate coactus piraticam ipſe feciſſet: ac minore quidem cum reipublicæ detrimento, quàm quòd intra mœnia nefarius hoſtis prædóque verſatus eſt.*

Plebiſciti hujus, à Senatu etiam (quamvis invito, ut in libro 36 confirmat Dio) poſtea comprobati, ſententiam à Velleio Paterculo [*lib.*2. *cap.*31.] ita habemus expoſitam. Ut, cùm belli more, non latrociniorum, orbem claſsibus jam, non furtivis expeditionibus, piratæ terrerent, quaſdam etiam Italiæ urbes diripuiſſent; Cnæus Pompeius ad eos opprimendos mitteretur: eſſétque ei imperium æquum in omnibus provinciis cum Proconſulibus, uſque ad quinquageſimum miliarium à mari. Quo Senatuſconſulto penè totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur: ſed tamen idem hoc ante *biennium* in Marci Antonii præturâ decretum erat; inquit Velleius. apud quem, *ſexennium* pro *biennio* videtur reponendum: cùm ante triennium in bello Cretico M. Antonium interiiſſe conſtet; & *biennium* M. Antonium (in bello Cretico defunctum) in vivis eſſe deſierit; & illam *curationem infinitam totius oræ maritimæ, quà Romanum erat imperium*, in Luculli & Cottæ Conſulatu commiſſam ei fuiſſe, Aſconius Pedianus (in orat. de Verris præturâ Sicilienſi) nos docuerit. ut ſuprà, ad annum Mundi 3930 & 3933 eſt oſtenſum.

Lege igitur iſtâ Gabiniâ Pompeio ad triennium (ut habent Appianus & Dio) data eſt, non ναυαρχία & claſsis imperium, ſed μναρχία (ut apud Plutarchum eſt) & in omnes omnino homines libera poteſtas; tum in toto mari quod intra columnas Herculis eſt, tum in maritimis provinciis ad intervallum 400 à mari ſtadiorum; in quibus poteſtatem haberet imperandi regibus, præſidibus, civitatibus, ut juvarent ſe rebus omnibus. Ita Appianus: [*pag.* 235.] milliaria 50, à Velleio & Plutarcho poſita, per 400 ſtadia explicans; cuique milliari

octo tributis ſtadiis. Xiphilinus ex libro 36° Dionis 400 ſtadia, ex 35° *dierum à mari trium iter*, hîc retulit: itinere unius diei ſtadiis 133⅓ milliaribus verò 16⅔ definito.

Permiſit præterea Pompeio ea lex ex Senatu deligere quindecim legatos, quibus ſingulas provincias demandaret. Argenti ex ærario & à publicanis quantum liberet, navéſque 200 ſumere: militum ſociorúmque navalium, quantum viſum eſſet conſcribere. Advocatáque deinde concione, multa alia Pompeius ipſe à populo obtinuit, geminavítque penè apparatum. Naves enim 500 complevit, (licèt 270 tantùm, annumeratis etiam hemioliis, Appianus habeat) peditum 120 millia & equitum *quinque* (vel, ut Appianus, *quatuor*) millia conſcripſit; prætorios, & qui cum imperio fuerant, ex Senatu 24 (vel 25, ut habet Appianus) legatos delegit: quæſtores additi ei duo. [*Plutarch. in Pompeio.*] Sex quoque talentorum Atticorum millia data ei ſunt. Adeò laborioſa res viſa eſt tot navales exercitus in tanto mari & tot latebris perſequi, refugientes facilè, rurſúmque infeſtantes ex improviſo. [*Appian.*]

Pompeius, quum claſſibus ſuis & ſocialibus Rhodiorum abundaret, pluribus legatis atque præfectis utraque Ponti & Oceani ora complexus eſt: ſícque per omnis æquoris portus, ſinus, latebras, receſſus, promontoria, freta, peninſulas, quicquid piratarum fuit quâdam indagine incluſit. [*Florus, lib. 3. cap. 6.*] Legatis enim ſenatoriis mari diſtributo, naves, equites, pedites, & prætoria cuique dedit inſignia: ita ut quiſque merum imperium haberet in parte fidei ſuæ creditâ; & prædones ab aliis exagitatos exciperent alii, ne quis perſequendo proveheretur longiùs, néve longinquis navigationibus res diu protraheretur. [*Appian.*] | 4647 | 67

Freti Gaditani Tiberio Neroni, maris Balearici Manlio Torquato; utrique Hiſpaniæ cura eſt commiſſa. Gratilius Liguſticum ſinum, M. Pomponius Gallicum, Pompeii juvenes (Imperatoris filii) Adriaticum mare obſederunt. Sardiniam, Corſicam, & propinquas inſulas P. Attilius; Libycum Lentulus, Ægyptium mare Marcellinus tenuit. L. Gellius Tuſco mari & oræ Italiæ eſt impoſitus; à Siciliæ littoribus ad Acarnaniam, Cn. Lentulus obſervavit. Ionium marè Plotio Varo Terentióque Varroni (togatorum doctiſſimo: de quo Plinius, lib. 3. cap. 11. & lib. 7. cap. 30. & lib. 16. cap. 4. ubi navali coronâ in hoc bello ab Pompeio donatus fuiſſe dicitur) ſervandum obtigit: L. Cinnæ Peloponneſus, Attica, Eubœa, Theſſalia, Macedonia, Bœotia; L. Cullio mare Ægeum univerſum & Helleſpontus. (licèt mare Aſiaticum Cœpioni Florus attribuat.) Lyciam & Pamphyliam, Cyprum & Phœniciam Metellus Nepos curavit; Bithyniam & Thraciam P. Piſo: ipſas Propontidis fauces Porcius Cato ſic obditis navibus quaſi portam obſeravit. [*Florus, lib. 3. cap. 6. & Appian. pag. 236.*] Ipſe Pompeius, quaſi Rex regum, circumcurſabat & viſebat manentem quemque in ſtatione ſuâ: ne perſequendo piratas priuſquam uno loco abſolveret victoriam, diſtraheretur in alia; ſed eſſent ubique qui ſuccurrentes ſibi mutuò, piratas vagando elabi non ſinerent. [*Appian. ibid.*]

Ita

Ita diſperſis quoquoverſum copiis, à mari infero incipiens Pompeius, & incidentes catervatim circumveniens piraticas naves, confeſtim everriculavit eas atque in portus detraxit. Qui verò maturaverant diſtrahere ſe & evadere, hi in Ciliciam ſicut alvearium undique delati abdiderunt ſe. [*Plutarch. in Pompeio.*] Cúmque mare Tuſcum, Africum, Sardoum, Corſicum, Siculum, intra dies 40. impigro ſuo labore & ſtudio enixo legatorum Pompeius expurgâſſet; Romam veniens, quæ deſiderabat peregit. [*Id. ibid. cum Livio, lib. 99. & Appiano, pag. 236.*]

Brunduſio ſolvens Pompeius, in originem fontémque belli Ciliciam cum navibus 60 præſtantiſſimis contendit. Nec hoſtes detrectavere certamen; non ex fiduciâ, ſed quia oppreſſi erant, auſi videbantur: ſed nihil tamen ampliùs, quàm ut ad primum ictum concurrerent. Mox ubi circumfuſa undique roſtra viderunt, abjectis ſtatim telis remíſque, plauſu undique pari, quod ſupplicantium ſignum fuit, vitam petiverunt. [*Florus, lib. 3. cap. 6. cum Plutarcho & Appiano.*] Ut à Brunduſio profectus eſt, undequinquageſimo die totam ad imperium populi Romani Ciliciam adjunxiſſe, affirmat in Manilianâ Cicero. Quod de *totâ* Ciliciâ tam ſubitò receptâ, ut oratoriè in laudem Pompeii dictum, eſt accipiendum. [*Vid. ann. Per. Julian. 4651.*]

Poſtquàm Mithridatem nuntiatum eſt, fuſo Fabio, in Sornatium & Triarium pergere, Fimbriani (ſive Valeriani) milites, verecundiâ moti, Lucullum ad ſuppetias illis ferendas ſequebantur. [*Plutarch. in Lucullo.*] Mithridates interim (Manio Acilio Glabrione & C. Piſone Conſulib.) ad Gaziurſa Triario oppoſitis caſtris, provocare hominem ad prælium atque irritare intendit, cùm aliis rebus, tum in conſpectu Romanorum milites ſuos in armis exercendo: ut cum eo congreſſus ante Luculli adventum, ſuperiórque (quod ſperabat) factus, reliquam etiam regni partem recuperaret. Quum Triarium non eliceret, ſuorum aliquos ad Dadaſa caſtellum miſit, in quo Romanorum impedimenta erant depoſita: ut Romanos ei opitulaturos in manus ſuas perduceret. Neque id eum fefellit. Quum enim eatenus Triarius Mithridatis multitudinem reformidans, Lucullúmque quem accerſierat operiens, ſe continuiſſet; poſtquam Dadaſa oppugnari accepit, militéſque rebus ſuis metuentes, tumultuantes, minati ſunt ſe injuſſu ejus, niſi ipſos educeret, ad defendendum ituros, invitus caſtris exceſſit. [*Dio, lib. 35.*]

Quum progreſſus eſſet Triarius in aciem contra Mithridatem, procella, qualis nulla antè in omni hominum memoriâ, exorta eſt; quæ in utriſque caſtris disjecit tentoria, jumenta tranſverſum egit per devia, præcipitavit etiam nonnullos milites. Et tunc quidem utrique retroceſſerunt. Cùm autem nuntiaretur adventus Luculli, Triarius quaſi paratam jam cupiens illi præripere victoriam, ante lucem invaſit ſtationes Mithridatis. Cúmque diu pari virtute certâſſent, tandem Rex in ſuo cornu connixus incepit victoriam; & diſtractis hoſtibus peditatum eorum in foſſam quandam cœnoſam compulit, ubi cædebantur impunè ſidente veſtigio. Uſus deinde victoriâ, perſequebatur animoſè per campos equites: donec quidam Romanus centurio, qui

ſpecie

ſpecie famuli equitantem curſu æquabat, in femur eum percuſſit graviter, quòd tergum ejus non ſperaret ſe poſſe per thoracem perfodere. Et hunc quidem ſtatim in fruſta conciderunt proximi: Mithridates verò in extremam aciem elatus eſt. [*Appian. cum Plutarcho & Dione.*]

Amici regii ſuis egregiè vincentibus ſignum properè dederunt receptui. Id, ut inopinatum, trepidationem injecit pugnantibus, veritis ne fortè aliunde aliquid mali acciderit: donec re cognitâ ſtatim ibi in campo tumultuariè circumſteterunt corpus regium. Tandem Timotheus medicus, cohibito ſanguine, ſublimem eis oſtendit: Romanis interim multis fugâ elapſis, qui niſi hic caſus accidiſſet occidione deleti omnes fuiſſent. Mithridates, poſtquam recollegit animum, ſtatim reprehendit eos qui ſignum receptui dederant, & eâ ipſâ die Romanis caſtris admovit exercitum: quæ jam deſerta erant pavore militum. Militum Romanorum ſupra ſeptem millia ibi cæſa fuiſſe dicuntur: in quibus centuriones 150 & tribuni 24. quantus præfectorum numerus haud temere in ullâ Romanorum clade deſideratus eſt. [*Ibid.*] Ad Scotium verò montem pugnam hanc factam fuiſſe, Appianus docet. [*pag.* 254.] *qui propter victoriam Mithridatis, & infelicitatem Triarii, detrimentum exercitus* Romani, *magnam in illis partibus habet nobilitatem:* ut ex Hirtio intelligere licet, in commentario de bello Alexandrino; ubi non multo longiùs millibus paſſuum tribus à Zelâ Ponti opido eum abeſſe indicat.

Hæc clades illa eſt quam Cicero, in Oratione pro lege Maniliâ poſt ſemeſtre ferè habitâ, ſub præteritionis ſpecie ita commemorat. *In exercitum veſtrum, clarum atque victorem,* Mithridates *impetum fecit. Sinite hoc loco, Quirites, (ſicut poëtæ ſolent, qui res Romanas ſcribunt) præterire me noſtram calamitatem: quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli non ex prælio nuntius ſed ex ſermone rumor afferret.* Et pòſt. *Acceptâ in Ponto calamitate, ex eo prælio de quo vos paulo antè invitus admonui, cùm ſocii pertimuiſſent, hoſtium opes animique creviſſent, cùm ſatis firmum præſidium provincia non haberet; amiſiſſetis Aſiam, Quirites, niſi ad id ipſum temporis divinitùs Cn. Pompeium ad eas regiones fortuna populi Romani attuliſſet. Hujus adventus & Mithridatem inſolitâ inflatum victoriâ continuit, & Tigranem magnis copiis minitantem Aſiæ retardavit.*

Mithridates, curato vulneri, ſuſpicatus alios quoque in ſuo exercitu hoſtes eſſe, militum delectum quaſi alîus rei cauſâ inſtituit: juſſíſque ſingulis confeſtim in ſua tabernacula ſe recipere, Romanos ſolos deprehenſos occîdit. [*Dio, lib.* 35.]

Inde in Armeniam, quam Romani minorem vocant, ſe recepit: commeatus qui deportari poterant ſecum auferens, cæteros verò corrumpens, ne Lucullo venienti eſſent uſui. Quo tempore Attilius, Romanus ſenator, qui judicii metu dudum profugus ad Mithridatem in amicitiam ejus receptus fuerat, deprehenſus eſt regi ſtruere inſidias. Quem ille pro dignitatis priſtinæ reverentiâ torqueri vetitum, ſimplici morte necavit: ſed conſcios excruciavit graviter. Liberti verò cum quibus Attilius conſilium communicaverat illæſi dimiſſi ſunt, ut patroni ſui miniſtri. [*Appian.*]

Adve-

Adveniens Lucullus Triarium, quem infenſi milites requirebant, clàm eripuit. [*Plutarch. in Lucullo.*] ſed qui ſub eo ceciderunt militum cadavera reliquit inhumata; quod ſuorum militum animos imprimis ab eo putatur abalienâſſe. [*Id. in Pompeio.*]

Ad Talaura loco edito Mithridates conſidens, & adventantem cum ingenti manu Tigranem expectans, priuſquam conjungerentur ambo, pugnam detrectabat. Et Medus Mithridates, alter Tigranis gener, Romanos palantes repentè adortus, magnâ clade affecit. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

Quintus Marcius Rex, ſuperioris anni Conſul, in Ciliciam (quæ prima Luculli provincia fuerat) Proconſul miſſus eſt. Qui eò per Lycaoniam cum tribus legionibus tendens, Lucullo petenti auxilium non tulit, cauſatus milites ſe nolle ſequi. [*Saluſt. Hiſtoriar. lib.*5. *apud Priſcianum, lib.* 18. *& Dio, lib.*35.]

In Ciliciam Marcius quum veniſſet, Menemachum qui à Tigrane defecerat in ſuam fidem accepit: & P. Clodium (cujus ſororem quandam, ut aliam Lucullus, & ipſe conjugem habebat) qui metu perpetratorum apud Niſibim à Lucullo deſciverat, rei navali præfecit. [*Dio, lib.*35.]

Cùm Clodius in Cilicas piratas incidiſſet, & ab iis captus redimendi ſui pretium poſceretur; ad Ptolemæum Cypri regem ille miſit petitum, ut miſſo redemptionis pretio ipſum liberaret. Sed cùm ille, præ parcimoniâ, duo tantùm talenta dediſſet, piratæ pretium aſpernati, ſimul & Pompeium reformidantes, gratis potiùs dimittere Clodium maluerunt. [*Strabo, lib.*14. *pag.*684. *Appian. Bell. civil. lib.*2. *pag.*441. *Dio, lib.*35. *&* 38.]

Lege Gabiniâ, præſentis anni Conſul Manius Acilius Glabrio in Bithyniæ & Ponti provinciâ ſucceſſor Lucullo datus eſt, & legionibus Valerianis (ſive Fimbrianis, quæ militiâ liberatæ priùs, iterum ſtipendia faciebant) militiæ miſſio facta eſt. Quod cùm illæ comperiſſent, victoriâ quietéque & rerum copiâ luxuriantes, adhæc abſente Lucullo (quippe is plerumque peregrè ibat) degentes, tumultuatæ ſunt; Lucullum quaſi privatum jam contemptui habentes. [*Saluſt. Hiſtoriar. lib.*5. *apud Priſcian. lib.*18. *& Dio, lib.*35.]

Hujus tumultus P. Clodium præcipuum authorem facit Dio. [*ibid.*] Eúmque dimiſſum à piratis, *exercitu L. Luculli ſollicitato per nefandum ſcelus, fugiſſe illinc*, in oratione de Aruſpicum reſponſis, affirmat Cicero. Antiochiam verò Syriæ ſe contuliſſe ſcribit Dio; ut Antiochenos cum Arabiis diſceptantes auxilio juvaret: ibíque, quum ſimili modo nonnullos ad ſeditionem concitaret, parum abfuiſſe quin periret. [*Dio, lib.*35.]

Lucullus inops conſilii, nec temere ſe movere loco, nec ibi hærere auſus, ſtatuit obviam procedere Tigrani; ſi fortè illum inopinantem ſimul ac itinere fatigatum fundens, aliquo modo ſeditiones militum componeret. Quorum neutrum ipſi ſucceſſit. Milites enim, aliquandiu eum ſecuti, quum in Cappadociam iter flectendum eſſet, omnes unanimiter, ne verbo quidem ullo facto, ſeſe converterunt. Valeriani autem, qui & Fimbriani, quum Romæ exauthoratos ſe

esse accepissent & aliis decretas esse Luculli provincias, omnino à signis dilapsi sunt. Nullam non hîc indignitatem subiit Lucullus, singulos orando & tentoria obeundo, demissus & lachrymis oppletus: nonnullorum etiam prehendens manus. Illi verò prensationes repellere, inanes zonas objicere, jactaréque, solus dimicaret cum hostibus ex quibus diteſcere nosset solus. [*Plutarch. & Dio.*]

Ita Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem summámque victoriæ imponeret, seditio militum tenuit, qui sequi nolebant: cùm legiones Valerianæ, impleta à se stipendia dicentes, Lucullum relinquerent. [*Liv. lib.* 98.] Tandem tamen cæterorum quoque militum precibus Valeriani sive Fimbriani isti expugnati, receperunt se illam æstatem ad signa mansuros: quòd si nemo intereà ad pugnandum secum descenderet, discessuros. His oportebat acquiescere Lucullum, aut desertam præsidio relinquere barbaris provinciam. Continuit ergo illos non jam imperio, neque eos in aciem eduxit; verùm satis huic erat, modò manerent: patiebatúrque vastari à Tigrane Cappadociam, & insolescere de integro Mithridatem. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Scripserat verò jam antè ad Senatum Lucullus, confectum à se fuisse bellum Mithridaticum: advenerúntque ad res Ponti componendas, sicut pacatas, legati. [*Id. ibid. Dio. lib.* 36.] Qui ubi jam adfuerunt, offenderunt ne ipsum quidem sui juris esse, verùm à militibus haberi ludibrio & sugillari. Hi verò eò in imperatorem progressi insolentiæ sunt, ut exactâ æstate sumpserint arma, gladiísque districtis provocarent nusquam apparentes, qui jam receperant se hostes, jubilantésque & brachia jactantes inaniter, excederent castris, testati completum tempus quo Lucullo commoraturos se promiserant. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Adveniens deinde in demandatam sibi provinciam Acilius Glabrio Consul, dimissis circa populos præconibus pronuntiavit, Lucullum incusari à Senatu quòd bellum diutiùs justo protraheret: proinde Senatum missum facere ejus exercitum, publicaturum bona eorum qui voluntati suæ non paruerint. Quibus ad exercitum perlatis, mox diffluebant milites: exceptis paucis, qui admodum pauperes, ideóque mulctam non timentes, maluerunt apud Lucullum permanere. [*Appian.*] Sícque prope totum regnum suum Mithridates recepit, & Cappadociæ multum detrimenti intulit: neque Lucullo obstante, neque ipso Acilio defendente. Is enim quum priùs festinâsset, ut victoriam Lucullo præriperet; ubi tum quæ acta essent rescivit, ne ad exercitum quidem venit, sed in Bithyniâ tempus traxit. [*Dio, lib.* 35.]

Addatur his & Ciceronis ille locus, ex Oratione Maniliâ ad Quirites, in Luculli gratiam ista omnia ita emollientis. *L. Lucullus, qui aliquâ ex parte iis incommodis mederi fortasse potuisset, vestro jussu coactus, quòd imperii diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putavistis, partem militum, qui jam stipendiis confectis erant, dimisit, partem Glabrioni tradidit.* Sic igitur dimisso Lucullo, ad bellum piraticum sive maritimum (ut Salustius & Cicero illud nominant) à Pompeio

peio geſtum & hâc eâdem æſtate confectum, redeamus.

Maxima & prævalentiſſima prædonum pars proles ſuas, opes, & inutilem turbam in arcibus & opidulis munitis ad montem Taurum ſepoſuerant. Ipſi navibus completis ad Coraceſion Ciliciæ inſtantem excepere Pompeium; atque acie fuſi, mox obſeſſi ſunt. Poſtremò miſſis caduceatoribus ſe, opidáque & inſulas, quæ ſepta præſidiis tenebant expugnatu aſpera atque inacceſſa, in deditionem ejus permiſere. [*Plutarch. in Pompeio.*]

In Ciliciam quidem cum machinarum magno numero Pompeius venerat, exiſtimans eorum arces in rupibus ſitas oppugnandos modis omnibus. Sed nihil his opus habuit, ſola enim celebritas nominis & amplitudo apparatus ita prædones perterruerat, ut ſperantes clementiorem victorem ſi abſtinerent à certamine, primùm hi qui Cragum & Anticragum tenebant caſtella maxima, deinde montani Cilices alii poſt alios ſe ejus fidei permiſerint: ſimúlque multum armorum vel jam perfectorum vel in fabricis inchoatorum tradiderint, præterea naves alias ſemiperfectas in navalibus, alias navigantes, æs ferrúmque in tales uſus comportatum, lintea, funes, variámque materiam; captivorum multitudinem vinctorum, ut vel ſe redimerent, vel ut operarentur in ergaſtulis. Pompeius materiam incendit, naves abduxit, captivos domum dimiſit: quorum multi invenerunt ibi cenotaphia ſibi poſita, quippe deſiderati jampridem. [*Appian. in Mithridatic.*] Ita debellatum eſt, & prædonum manus undique mari non majore quàm *trium* menſium ſpatio exactæ. [*Plutarch. ut ſupr.*] vel *duorum* etiam; ſi Lucanum audimus, ita in 2° libro canentem:

Antè bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
Anguſtáque domum terrarum in ſede popoſcit.

Scaphas amplius 1300 Pompeius combuſſit, & prædonum diruit receptacula. [*Strabo, lib. 14. pag. 665.*] Naves expugnatæ ſunt 72. deditæ 306. ut Appianus refert. Naves captas 800 Plutarchus numerat; & in his, roſtratas 90. Naves verò 846 aut depreſſas aut captas fuiſſe, confirmat Plinius. [*lib. 7. cap. 25. & 26.*] Opida, caſtella, cæteráque horum receptacula, 120. Prædonum, qui repugnare conabantur, cæſa ſunt circiter decem millia. [*Appian.*]

Prædonum qui ſuperfuerant plus 20 millia neque interficere Pompeius ſtatuit, neque ut diſſiparentur, aut coirent de integro inopes & bellatores multi, ſinere exiſtimavit ſecurum. [*Plutarch.*] Itaque ne denuo paupertas eos ad flagitia impelleret, remoto à mari loco in certâ ſede eos conſtituens, agros eis, quos deſertos videbat, colendos, urbéſque inquilinis indigentes habitandas conceſſit; datáque facultate ſine rapto vivendi, rapinis arcuit. [*Liv. lib. 99. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 32. Florus, lib. 3. cap. 6. Dio, lib. 36.*] Maltum igitur, Adana, Epiphaniam, & ſi quod aliud infrequens opidum in aſperâ Ciliciâ, habitare eos juſſit. [*Appian.*] Maritimam quoque Ciliciæ urbem, Solos priùs, Pompeiopolim poſtea dictam, nuper à Tigrane Armeniorum rege vaſtatam inſtaurans, complures ibi collocavit: mul-

tósque Didymenam, incolis tunc egentem, transtulit. [*Strabo, lib.* 14. *Plutarch. in Pomp. Dio, lib.* 36.]

Ita tantum bellum, tam diuturnum, tam longè latéque dispersum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompeius extremâ hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, mediâ æstate confecit: ut in Oratione Manilianâ peroravit Cicero; quum antea de eodem dixisset. *Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam latè divisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur aut ab omnibus imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno imperatore confici potuisse?* In quo etiam, præter *velocitatem* victoriæ, & *felicitatem* miratur Florus, quòd ne una quidem navis amissa est; & *perpetuitatem*, quòd ampliùs piratæ non fuerunt; quod singulari consilio ducis prospectum fuisse ille ait, qui maritimum genus à conspectu longè removit maris, & mediterraneis agris quasi obligavit. Neque de *velocitate* tamen audiendus est, dum quod de mari infero tantùm est proditum (quod & ipsum satis in se quod miremur habet) ad universam ille trahit victoriam, ac si *quadragesimo die parta* ea fuisset: quum id apertè refellat Cicero; ut de Dione nihil dicam qui spatio unius anni à Pompeio majori ex parte maria fuisse pacata, illis verbis significat. τὰ πλείω ἀυτοε τὴς ἡμέρωσε.

In Cretâ, (quam post Ciliciam alterum piratarum fuisse fontem Plutarchus hîc affirmat) adeò sævè in captivos consulebatur, ut veneno se plerique conficerent; alii deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent. [*Florus, lib.* 3. *cap.* 7.] Erat ille tum in Pamphyliâ: quò venientes ad illum legati, ei se omnes Cretensium civitates dedere velle dixerunt. Ille spem deditionis non ademit, obsidésque imperavit. [*Cicero, pro lege Manilià.*] Metello interim per litteras bello interdixit; & ne dicto illi essent audientes, civitatibus scripsit. [*Plutarch. in Pompeio.*] Quin & ex insulâ excedere eum jussit: se enim eam, ut partem provinciæ sibi demandatæ, suscepturum. [*Appian. legat.* 30.] Unum quoque ex legatis suis L. Octavium eò misit, sed sine exercitu; utpote qui non bellum esset obiturus, sed urbes in fidem populi Romani accepturus. Qui cum obsessis includens se muris, atque unâ cum his dimicans, non modò odiosum & invidiosum, verùm ridiculum quoque Pompeium reddidit. [*Plutarch. ut supr. Dio, lib.* 36.]

Metellus, contempto Pompeii in alienâ provinciâ imperio, in instituto bello perrexit: eóque infestior, in hostes jus victoris exercuit; & antequam Pompeius adveniret, damnum eis dare properavit. [*Florus, Plutarch. Dio.*] Litteris quoque Romam missis, gloriam rerum à se gestarum querebatur à Pompeio sublatam præteriri; qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Quibus respondens Pompeius, rationem reddidit, hoc se facere debuisse. [*Liv. lib.* 99.]

Cornelius Sisenna Græciæ eâ tempestate præfectus, in Cretam cum exercitu veniens, Metellum ut populis parceret monuit: quem ubi ab instituto deducere non potuit, nihil quicquam ad eum coërcendum egit. [*Dio, lib.* 36.]

Aristion Cydoniâ excedens, devicto Lucio Basso obviam ei provecto,

vecto, Hierapydna occupavit; urbémque eam adverſus Romanos tutatus eſt. [*Id. ibid.*]

Metellus, multis afflictis, Eleutheram urbem per proditionem accepit: quum proditores turrim lateritiam magnæ molis expugnatúque longè omnium difficillimam, aliquot noctibus continenter ita aceto madefeciſſent ut perfringi poſſet. Deinde, Eleutheræ ſtipendio imperato, Lappam vi cepit: nihil moratus Octavium, qui eam tum temporis tenebat. Et ab Octavio quidem vim omnem abſtinuit; Cilices autem, quos is ſecum habebat, interemit. [*Id. ibid.*] Octaviúmque multis contumeliis & probris in caſtris affectum dimiſit. [*Plutarch.*]

Octavius, hæc indignè ferens, non jam ut antè quietem egit; ſed primùm accepto exercitu Siſennæ, qui tum morbo vitam finierat, oppreſſis opitulatus eſt, iíſque reſtitutis, Hierapydna ad Ariſtionem ſe contulit; ibíque communi conſilio bellum geſſerunt. Cúmque aliquandiu perſeverâſſent, poſtquam adverſum ſe ire Metellum perceperunt, caſtello relicto, vela in altum dederunt. Ibi tum tempeſtate vexati, & in terram multis ſuorum amiſsis ejecti ſunt. [*Dio, lib. 36.*]

Marcus Cotta, quum quæſtorem ſuum P. Oppium, quem peculatus & inſidiarum ſuſpectum habebat, repudiâſſet, ipſe autem magnam vim pecuniæ ex Bithyniâ corraſiſſet, à C. Carbone accuſatus eſt. íſque Carbo, etſi præter tribunatum plebis honorem alium nullum geſſerat, ob id conſularibus honoribus exornatus eſt. [*Id. ibid.*] Vid. ſupr. ſub finem anni Mundi 3935.

3938 Sinatruci (quem Appianus *Sintricum*, Dio communi Parthicorum regum appellatione *Arſacem* nominat) defuncto ſucceſsit filius ejus Phraates illius nominis ſecundus Parthorum rex, cognomento impio *Deus* appellatus. [*Appian. in Mithridatic. pag. 242. & Dio, lib. 36. collat. cum Phlegonte, in Bibliothecâ Photii, cod. 97.*] Vid. eund. ann. Mundi 3935.

Hyrcanum, poſt exceſſum Alexandræ matris elapſis tribus menſibus, ab Ariſtobulo juniore fratre pulſum fuiſſe regno, apud Joſephum legimus. [*lib. 15 cap 9.*] Sed cùm ab Hyrcano regnare incipiente Q. Hortenſio & Q. Metello Cretico Conſulib. uſque ad Ariſtobulum regnare deſinentem captis à Pompeio Hieroſolymis C. Antonio & M. Tullio Cicerone Conſulib. ſex annos effluxiſſe conſtet, & ex eis non plures quàm tres annos totidémque menſes Ariſtobulo Joſephus ipſe tribuat; Hyrcani regno tres, non *menſes*, ſed *annos* tribuendos eſſe apparet: ex quibus nos, ad temporum exæquationem, duos tantùm menſes detrahendos eſſe cenſemus.

Hoc igitur tempore, commiſſo ad Jerichuntem prælio, multi ex Hyrcani militibus ad fratrem Ariſtobulum transfugerunt. Quo facto, Hyrcanus in arcem confugit; in quam cuſtodiendi filii & uxor Ariſtobuli à matre Alexandrâ depoſiti fuerant. Reliqui etiam ejus factionis homines cùm victoris metu intra ſeptum Templi ſe recepiſſent, brevi deditionem fecerunt. Cœptum eſt deinde agi inter fratres de pacis conditionibus: in quibus obtinuit Ariſtobulus ut regna-

ret, & fratrem ſineret in otio frui quæ illi obvenerant facultatibus, & privatam vitam agere. Hoc fœdus in ipſo Templo, datâ acceptâque fide, junctíſque dexteris ſancitum eſt: & poſt mutuos complexus in conſpectu populi factos, digreſsi fratres ſunt; alter in regiam, alter privatus in ædes Ariſtobuli. [*Joſeph. lib.*14. *cap.*1.] Sícque Ariſtobulus regnum ſimul uſurpavit & ſummum ſacerdotium, annis tribus, & menſibus totidem; ut dictum eſt. [*Id. lib.*20.*cap.*8.]

Quum ipſis Kalendis Januariis quibus Lucius Tullus & Æmilius Lepidus Conſulatum inierunt, (quæ, ut annus tum apud Romanos agebatur, in Octobrem Julianum incidebant) legem ſub præcedentis diei veſperam à C. Manilio tribuno plebis latam, quæ libertis ſuffragiorum jus idem cum patronis tribuebat, Senatus abrogâſſet; metuens ſibi Manilius, ſemper vænalis & alienæ miniſter potentiæ, ut abſentis Pompeii gratiam aucuparetur, legem promulgavit aliam: ut belli contra Mithridatem, & Tigranem adminiſtrationem, unâ cum legionibus & provinciis quas Lucullus habebat, Ciliciâ quoque quam Marcius Rex & Bithyniâ quam Acilius Glabrio obtinebat, Pompeius acciperet; retinerétque claſſem & imperium maritimum, ut ab initio acceperat. [*Dio, lib.*36. *cum Livio, lib.*100. *Velleio Paterc. lib.*2.*cap.*33. *Aſconio Pediano in Orat. Cornelianam & Plutarcho in Pompeio.*]

Indignatione maximâ nobilitatis legem iſtam fuiſſe latam, notavit Livius. Senatui enim & optimatibus affici Lucullum injuriâ apparebat; cui non belli ſed triumphi mitteretur ſucceſſor, nec bellis gerendis ſed rerum geſtarum præmiis cedere, eáque permittere aliis cogeretur. [*Plutarch. in Lucullo.*] Diſplicebat quoque, quòd Marcius & Acilius, antequam magiſtratus ſui tempus exiret, eo ſe abdicare jubeRentur. [*Dio, lib.*36.] Sed maximè Pompeii ſuſpecta erat potentia; cui uni hâc ratione totum Romanum imperium ſubjectum videretur. Quas enim videbatur provincias priore lege Gabiniâ non obtinere, Phrygiam, Lycaoniam, Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, ſuperiorem Colchidem, Armeniam, lege hâc [redacted] ille accipiebat. [*Plutarch. in Pompeio.*] prorogatâ illi eâdem poteſtate belli pacíſque, & arbitratu proprio vel hoſtes judicandi, vel aſciſcendi ſocios, ut quemque dignum exiſtimaverit. Sed & in omnes exercitus, quotquot eſſent extra Italiam, eidem imperium datum eſt. Quæ omnia ſimul nunquam cuiquam ante hunc Populus Romanus contulerat. [*Appian. pag.*238.]

^Manilia-

Hâc occaſione habita eſt à Cicerone, tum Prætore, *Oratio pro lege Maniliâ*; anno 23° poſt immanem illam omnium civium Romanorum in Aſiâ cædem, Mithridatis juſſu, uno die patratam. Sic enim ibi, de eo ille. *Ab illo tempore, annum jam tertium & viceſimum regnat: & ita regnat, ut ſe non Ponto neque Cappadociæ latebris occultare velit, ſed emergere è patrio regno atque in veſtris vectigalibus, hoc eſt, in Aſiæ luce verſari.*

Pompeius, qui adhuc in Ciliciâ belli piratici reliquias perſequebatur, vel eo confecto (ut in Vitâ illius habet Plutarchus) vacuas negotiis urbes viſebat, ubi per litteras quæ Romæ acta eſſent accepit, dicitur amicis adſtantibus & congratulantibus frontem contraxiſſe, ac

femur

femur percussisse, quasi molestè jam ferens & pertæsus imperii suscipiendi; cujus tamen omnes sciebant illum fuisse cupientissimum. [*Plutarch. in Pompeio. Dio, lib.* 36.] Cúmque se priùs velut in Cretam & ad Metellum navigaturus paravisset; nullâ deinceps Cretæ, vel aliorum maritimorum negotiorum, si qua restabant nondum confecta, ratione habitâ, in barbarico bello adornando totus erat. [*Dio, ibid.*] Et propositis ubique edictis, milites revocavit ad se; dynastásque & reges pacatos evocavit. [*Plutarch. ibid.*]

Tigranes junior, Mithridatis ex filiâ nepos, à Tigrane patre deficiens, bello ab eo victus est. Indéque primores sibi adjungens patris imperio offensos, ad Phraatem regem Parthorum confugit. [*Liv. lib.* 100. *Appian. pag.* 242. *Dio, lib.* 36.]

Pompeius ad gerendum bellum adversus Mithridatem profecturus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit: [*Liv.*] fœdere conditionibus pristinis (Syllæ & Lucullo oblatis) inito. de quo Pompeius, apud Lucanum, libro 8°.

——*si fœdera nobis*
Prisca manent, mihi per Latium jurata Tonantem,
Per vestros astricta magos.

Pro cujus cum Pompeio initi fœderis ratione Phraates, Armeniam Tigrani subditam unâ cum juniore Tigrane invasit. Pervenientes igitur usque ad urbem Artaxata, obviis omnibus subactis, eam obsederunt: Tigrane sene, eorum metu, in montes sese subducente. [*Dio*]

Ad tentandum Mithridatis animum, Metrophanem, qui amicas ei conditiones offerret, Pompeius misit. Mithridates Pompeium parvi admodum eo tempore pendebat, quòd Phraatem regnum Parthorum recens adeptum adjuncturum sibi sperabat. Quem ubi celeriter à Pompeio præoccupatum ad invadendum Tigranis Armeniam impelli percepisset; animo collapsus, legatos extemplo ad Pompeium misit, qui de conditionibus pacis agerent. Pompeius, ut arma deponeret, & transfugas traderet, jubebat. [*Dio.*] | 4648 | 66

Ubi id primùm in castris Mithridatis est auditum, transfugæ, quorum magnus erat numerus, ne traderentur veriti, atque barbari, ne destituti auxilio horum bellare cogerentur, tumultuabantur: & admisissent aliquid in Mithridatem, nisi legatos à se missos ille prætendisset, non pacis petendæ causâ, sed ut Romanorum apparatum specularentur. [*Idem.*] Juravit igitur se nunquam cum Romanis pacem habiturum, propter ipsorum avaritiam; nec traditurum eis quenquam, nec facturum quicquam nisi in communem utilitatem omnium. [*Appian.*]

Quum jam in Galatiam Pompeius veniisset, ei Lucullus obviam factus est. [*Dio.*] ad Danala castellum. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 567.] Erat Lucullus consulatus ordine & ætate prior, sed Pompeii ex pluribus imperiis & gemino triumpho dignitas major. Fasces laureati, victoriarum causâ, utrique præferebantur. Quia verò venerat Pompeius longâ viâ per loca arida & squalida, torridas laureas fascibus ejus circumjectas quum considerarent Luculli lictores, benignè illius lictoribus largiti sunt ex suis recentibus & virentibus. Eam rem amici Pompeii

Pompeii in fauſtum omen vertêre; Luculli victoriarum præmia & ornamenta Pompeium ablaturum. [*Plutarch. in Lucullo, & Pompeio.*]

Lucullus debellatum omnino eſſe affirmabat, neque expeditione quicquam opus eſſe militari: hâc eâdem de cauſâ etiam viros, à Senatu ad res componendas ablegatos, jam adeſſe. Pompeio verò quum ut retrocederet non perſuaderet, ad eum criminandum ſe convertit. [*Dio, lib.36.*] ortíſque inter imperatores jurgiis, cùm Pompeius Lucullo avaritiam, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem objiceret imperii; neuter ab eo, quod arguebatur, mentitus argui poterat. [*Vellei. Paterc. lib.2. cap.33. Plutarch. in Pompeio.*]

Hinc Lucullus in Galatiâ diviſit pro arbitrio captum de hoſte agrum, & dona alia dedit. Indéque acerbè à Pompeio eſt reprehenſus; quòd hoſte vivo provincias componeret, præmiáque & honores dilargiretur quæ facere patrato & confecto bello victores ſolerent. Pompeius verò paulo longiùs caſtris poſitis, interdixit nequis ei parêret; neque cuiquam permiſit eum adire, vel rata eſſe acta ejus, vel quæ ex conſilio decem legatorum diſpenſabat, verùm prohibuit ea per edicta: erátque ob majorem exercitum, quem habebat, formidabilis. Milites quoque ab eo Pompeius abſtraxit omnes, 1600 ſolùm ad triumphum illi relictis; quos ob contumaciam ſibi inutiles & Lucullo ducebat infenſos. [*Plutarch. in Pompeio, & Lucullo.*] Valerianas verò (ſive Fimbrianas) legiones ſibi adſcivit: quibus, utut in Lucullum contumacibus, citra omnem ſeditionem ipſe uſus eſt. [*Dio, lib. 35. & 36.*]

Inde Romam rediit Lucullus; *è Ponticâ prædâ* librorum copiam ſecum advehens, [*Iſidor. Origin. lib.6. cap.3.*] quibus Bibliothecam ſuam ille inſtruxit; quæ omnibus, Græcis præſertim, ſemper patebat. [*Plutarch. in Lucullo.*] Idémque ceraſos primùm è Ponto vexit in Italiam. [*Plin. lib.15. cap.25.*] Eum verò omni genere injuriæ à Pompeio affectum Senatus honorificè excepit. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Metellus, domitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulæ leges tulit, [*Liv. lib.100.*] & longiſſimæ libertatis fine mulctavit. [*Vellei. Paterc. lib.2. cap.38.*] Eam inſulam per *biennium* Metellum evertiſſe, diuturnóque bello domitam in poteſtatem redegiſſe, legéſque Minois Romanis legibus permutaviſſe; ſcribit Oroſius. [*lib.6. cap.4.*] Ingentibus præliis intra *triennium* omnem provinciam eum cepiſſe, in libro 6o refert Eutropius: Velleio quoque Paterculo aſtipulante; cujus in lib. 2. cap.34. hâc de re verba ſunt iſta. *Per id tempus à Quinto Metello Creta inſula in populi Romani poteſtatem redacta eſt, quæ, ducibus Panare & Laſthene, viginti quatuor millibus juvenum coactis, velocitate pernicibus, armorum laborúmque patientiſſimis, ſagittarum uſu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigaverat.* Quod bellum Cretenſe L. Flaccus ex magnâ parte geſſit, atque unâ cum ſummo imperatore ſuſtinuit. [*Cicero, pro Flacco.*] Octavam militum centuriam, principem dictam, C. Naſennius municeps Sueſſanus duxit. [*Id. ad Brutum, epiſt.8.*] Q. Metelli miles fuit Cn. Plancius, legato C. Sacerdoti & L. Flacco probatiſſimus. [*Id. pro Plancio.*]

Eo modo Cretenſibus qui ante id tempus in perpetuâ libertate vixe-

vixerant, neque unquam alienigenæ domino paruerant, ſervitutis jugum impoſitum eſt: cognomentúmque Metellus ab eis ſumpſit *Cretici.* [*Dio, lib. 36.*]

Antipas, qui & Antipater, (Antipæ ducis Idumææ filius, & Herodis regis Judææ pater) vir pecunioſus, naturâ factioſus & induſtrius, ſtudens Hyrcani partibus, cùm ſuſpectam haberet Ariſtobuli potentiam, & timeret eum propter mutuam ſimultatem; clancullariis obtrectationibus effecit, ut contra illum potentiores Judæorum conſpirarent: iniquum eſſe dictitans ſinere Ariſtobulum incubare uſurpato per injuriam imperio, ex quo ejeciſſet fratrem natu majorem, eúmque ætatis prærogativâ ſpoliâſſet. Eiſdem verbis etiam Hyrcanum obtundebat aſſiduè; addens ne vitam quidem illi eſſe in tuto, niſi maturâ fugâ ſaluti ſuæ proſpiceret: amicos enim Ariſtobuli nunquam non conſultare, quomodo eo ſublato de medio dominationem alteri conſtabiliant. His ſermonibus Hyrcanus nolebat credere, quòd eſſet naturâ bonus, & calumnias non libenter admitteret: quæ quidem animi lenitas & quietis amor paravit ei opinionem ignaviæ. Antipater nihilominus quotidie non deſtitit novas de fratre criminationes fingere, quaſi inſidiaretur vitæ illius. [*Joſeph lib. 14. cap. 2.*]

Phraates, quum Artaxatorum obſidionem diuturnam fore cenſeret, filio Tigranis partem copiarum relinquens, domum ſe recepit. [*Dio, lib. 36.*]

C. Julio Cæſari Quæſtori ulterior Hiſpania obvenit: ubi cùm mandatu Prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadéſque veniſſet, animadverſa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit; & quaſi pertæſus ignaviam ſuam, quòd nihil dum à ſe memorabile actum eſſet in ætate quâ jam Alexander orbem terrarum ſubegiſſet, (annorum verò 34 tum erat Cæſar) miſſionem continuò efflagitavit, ad captandas quamprimùm majorum rerum occaſiones in Urbe. Decedens ergo ante tempus, colonias Latinas de petendâ civitate agitantes adiit: & ad audendum aliquid concitâſſet, niſi Conſules conſcriptas in Ciliciam legiones pauliſper ob id ipſum retinuiſſent. [*Sueton. in Julio Cæſare, cap. 7. & 8.*]

Pompeius totius claſſis ſtationibus quod inter Phœniciam & Boſphorum eſt mare amplexus, movit in Mithridatem; habentem tum è propriâ ditione lectiſſimum exercitum, 30 millium peditum in phalangem ordinatorum, equitum verò duo (ut apud Plutarchum) vel tria (ut apud Appianum eſt) millia, ad regni ſui præſidium. [*Plutarch. in Pompeio. Appian. pag. 238.*] Et quia Lucullus eam regionem nuper vaſtaverat, propter inopiam commeatuum multa fiebant transfugia: quamvis Rex in deprehenſos ſæviebat atrocibus ſuppliciis; quos aut de rupe dabat præcipites, aut mulctabat oculis, aut vivos comburebat. Quo metu abſterrebat quidem multos ne transfugerent; ſed nihilominus atterebatur inopiâ. [*Appian. ibid.*]

Pompeius equitibus collocatis in inſidiis, alios miſit qui propalam ſtationem Regis laceſſerent: quos juſſit poſt provocationem cedere, quaſi territos, donec hoſtes in inſidias provecti terga verterent. Et fortaſſe victores irrupiſſent in caſtra cum fugientibus, ni

Rex hoc ipſum metuens produxiſſet pedites: illi verò retrocefferunt. Hæc fuit prima inter partes equeſtris velitatio. [*Id.ibid.*]

Mithridates aliquamdiu ſubterfugiebat, quòd copiis eſſet minoribus inſtructus; vaſtabátque obviam quamque regionem: hoſtémque hinc inde circumducere, & commeatuum inopiâ affligere ſtudebat. Ubi verò Pompeius Armeniam (minorem, Mithridati ſubditam) ingreſſus eſt, partim hâc ipſâ de cauſâ partim ut eam deſertam occuparet; ibi demum veritus Mithridates, ne ea regio ſe abſente in poteſtatem hoſtium veniret, eodem perrexit. [*Dio, lib.36.*]

Tumulum ex adverſo hoſtium tutum Mithridates inſedit: ubi cum toto exercitu quietem egit, penuriâ rerum neceſſariarum Romanos ſe confecturum ſperans; quæ ſibi in ſuâ ditione commoranti undique affatim advehebantur. • Erat ſub eo tumulo planities nuda poſita. In eam ſubinde nonnullos equitum demittebat, qui obvios quoſque læderent: quo effectum eſt, ut crebri ab hoſte ad ipſum transfugerent. [*Id.ibid.*]

Pompeius quum eo in loco hoſtem aggredi non auderet, alium caſtris locum obtinuit, circa quem omnia ſylvis erant obſita; ut minùs jam hoſtium equitatus ſagittariíque nocere poſſent. Ibi inſidiis commodo loco poſitis, ipſe cum paucis ad caſtra hoſtium palam acceſſit; tumultúque excitato, ad locum, quem deſtinaverat, è caſtris eos pertraxit: ita magnam hoſtium cædem fecit. Addidit ea res animos: ideóque alios ad alias regionis partes emiſit, qui commeatus adducerent. [*Ibid.*]

Quum montem in quo caſtra habuerat, quaſi aridum, Mithridates reliquiſſet, eum ipſum occupavit Pompeius: atque ex fruticum indole locorúmque convexitate conjiciens ſubeſſe ibi fontes, imperavit puteos paſſim deprimi, fuítque in caſtris ſtatim aquæ affluentia; ut miraretur tam diu id Mithridatem fugiſſe. [*Plutarch.*]

Montem autem occupavit Mithridates in Aciliſenâ, aquâ prædítum, apud Daſtira; haud procul Euphrate, qui dividit minorem Armeniam ab Aciliſenâ. [*Strabo, lib.12.pag.555.*] Atque hîc Pompeium caſtra Regis, in minori Armeniâ juxta montem Daſtracum, obſidione concluſiſſe, ſcribit Oroſius. [*lib.6.cap.4.*] Vallum enim 150 ſtadiorum crebris caſtellis diſtinctum Regi circumdedit; ut difficilem ei frumentationem redderet. Id opus Rex non impediit; ſive metu, ſive imprudentiâ, quæ plerunque ſolet calamitatem antecedere. [*Appian.*] Per dies 45 eum obſeſſum fuiſſe, *Plutarchus*, per 50 dies vix vitam toleraviſſe, narrat *Appianus*; cùm quicquid jumentorum habebat mactaviſſet, equis tantùm ſervatis.

Tandem verò Mithridates, ubi hoſtem tuto rerum neceſſariarum commeatu auctum, Manaitin regionem Armeniæ (ejuſdem nominis deaſtro conſecratam) per aliquos cepiſſe, frequentéſque alios ei ſe adjungere, Marcii quoque exercitum (cum legionibus quas in Ciliciam, cui ille præfectus fuerat, conſcriptas fuiſſe, ex Suetonio antea audivimus) ei acceſſiſſe percepit; territus, regionem hanc ſibi relinquendam ſtatuit. [*Dio.*] Inutilibus igitur & ægrotis occiſis, cum firmiſſimis copiis eruptione per noctem factâ, per vias difficiles magno ſilentio

ſilentio clàm aufugit. [*Plutarch. Appian. & Oroſ.*] nocturnis deinceps itineribus Armeniam (majorem) Tigrani ſubditam petere: [*Dio.*] atque Pompeium perſequentem bello repellere ſtatuens. [*Oroſ. lib. 6. cap.* 4.]

Poſtridie Pompeius vix eum aſſecutus, extremum agmen invaſit. Rex ne tum quidem, quamvis amicis ſuadentibus, deſcendit in prælium, contentus hoſtem ſubmovere per equites; & veſpere in denſiſſimas ſylvas ſe abdidit. [*Appian.*]

Sequenti die vicum occupavit Mithridates circumquaque munitum rupibus: ad quem unicus aſcenſus patebat, & ſervabatur à quatuor cohortibus. Romani quoque ex adverſo ſtationem oppoſuerunt, ne Rex effugeret. [*Idem.*]

Quum in ipſos limites adventum eſſet, metuens Pompeius ne Euphratem tranſmittere Mithridates anteverteret atque ita effugeret, nocturnam pugnam tentare inſtituit. [*Plutarch. & Dio.*] Prior itaque caſtra movit, fefellítque barbaros meridie conquieſcentes; eâ pergens viâ, quâ ipſi erant ituri: nactúſque locum idoneum inter colles ſitum, ibi milites in edita traduxit, expectavítque hoſtium adventum. Barbari, quibus nihil dum adverſi evenerat, & jam in loca tuta ſe accedere credebant, ſecurè, neque cuſtodiæ etiam cauſâ quoquam præmiſſo, ibant; ſperantes ab inſequendo jam Romanos deſtituros. [*Dio.*]

Eo tempore fama fert vidiſſe Mithridatem in ſomnis ſpeciem, quæ futura ei prænuntiaret. Videbatur ſibi in mari Pontico ſecundo navigare vento, Boſphorúmque jam proſpicere & comiter unâ vectos affari, ut qui certâ & indubitatâ incolumitate gauderet: verùm repentè ab omnibus ſe reperiſſe defertum, ac fragmento exiguo navigii jactari. His occupatum motibus & imaginibus aſſiſtentes amici excitaverunt, Pompeium nuntiantes adeſſe. Cùm igitur pro vallo neceſſariò pugnandum eſſet; eductis copiis inſtruxerunt duces aciem. [*Plutarch.*]

Hos parare ſe ubi Pompeius vidit, dubitavit per tenebras diſcrimen prælii ſubire: tantùm circumferendos, ne fugerent, arbitratus eſt; ac ſub lucem exercitu ſuo, qui firmior erat, aggrediendos. At majores natu ordinum ductores precando & adhortando concitaverunt eum. [*Idem.*]

Primùm igitur ex compoſito omnes tibicines ſimul claſſicum cecinerunt, pòſt & milites & cætera turba clamorem bellicum ſuſtulerunt: tum alii haſtis ſcuta, alii ſaxis ærea vaſa percuſſerunt. Montes circum cavi acceptum ſonitum quàm maximè terribilem reddiderunt: quem ut repentè barbari nocturnum in deſertis locis accepere, vehementer animo dejecti ſunt, ſe divinitus immiſſum in malum incidiſſe rati. Interim Romani undique de ſublimi lapidibus, ſagittis relíſque jaculabantur: & ob tantam multitudinem nullum ſine vulnere telum cadebat. Cúmque jacula omnia conſumpſiſſent, in barbaros decurrerunt: qui mutuò ſeſe trudentes conculcantéſque peribant, quum neque ſeipſos tutari neque hoſtem aggredi poſſent; quòd major pars equites ac ſagittarii eſſent, quibus neque in tenebris proſpectus, neque in tantis anguſtiis conatus ullus procedebat. [*Dio.*]

Ubi Luna effulſit, barbari utique ſe in luce hoſtem depellere poſſe putantes gaudebant; poterátque ipſis commodo eſſe, niſi eam à tergo Romani habuiſſent. Lunâ enim in occaſu declivi, umbræ longè corpora præcurrentes incumbebant hoſtibus: qui longitudinem umbrarum proximitatem hoſtium rati, cuncta in irritum tela fuderunt; fruſtra inanem umbram, ac ſi jam comminus ſtarent, impetentes. Quos Romani veluti inermes poſtea aggreſſi, ſine labore vicerunt. [*Idem: cum Floro, Plutarcho, & Eutropio.*]

Nocturnum hoc fuiſſe prælium, Livius, [*lib.*100.] Florus, [*lib.*3. *cap.*5.] Plutarchus, [*in Pompeio.*] Dio, [*lib.*36.] Eutropius, [*lib.*6.] & Oroſius, [*lib.*6. *cap.*4.] conſentiunt. Solus Appianus, interdiu hunc in modum geſtum illud fuiſſe narrat. Uterque exercitus primo mane armatus eſt: & progreſſi utrinque ſtationarii velitabantur per declivia. Nonnulli etiam equites regii ſine equis injuſſi opem ferebant ſuis militibus: in quos quum complures Romanorum equites irruerent, regii uno agmine caſtra curſu petebant, ut conſcenſis equis cum Romanis æquo marte confligerent. Eos ita cum clamore curſúque ruentes conſpicati è ſuperiore loco qui adhuc armabantur Pontici, rem non intelligentes, ratíque hos captis diverſâ parte caſtris fugere; & ipſi projectis armis fugiebant: & quum non pateret exitus, impingebant in ſe invicem, glomerabantúrque donec per rupes deſilirent. Reliquum facile fuit Pompeio conficere, cædenti prehendentíque inermes & impeditos rupibus. Cæſa ſunt ad decem millia, & caſtra capta cum omni apparatu. Ita Appianus. [*in Mithridatic. pag.* 239, 240.]

Longè plus quàm decem millia interiiſſe, *Plutarchus* refert. Plurimos fuiſſe interemptos, & haud pauciores vivos in poteſtatem hoſtium veniſſe, *Dio*. Quadraginta millia occiſa, *Eutropius*: totidem cæſa vel capta fuiſſe, ſcribit *Oroſius*. Pompeium verò, 20 vel 30 tantùm de exercitu ſuo perdidiſſe, & duos centuriones, *Eutropius*: Romanos vulneratos mille, vix autem 40 interfectos, ait *Oroſius*.

Ipſe Mithridates initio 800 equitum cuneo per Romanos erupit. Mox cæteris dilapſis, ſolus relictus cum tribus eſt. In quibus Hypſicratia fuit (pellex Plutarcho; uxor verò Valerio Maximo & Eutropio dicta) quam, quia virilis ſemper audaciæ fuerat, Hypſicratem Rex appellavit. Tunc verò veſte amicta virili Perſicâ & equo vecta, nec corpore ex fugæ prolixitate fatiſcere viſa eſt, nec curando Regis corpore & equo eſt fatigata. [*Plutarch. Valer. Maxim. lib.*4. *cap.*6. *Eũtrop. lib.*6.] Filia quoque Dripetine Laodice reginâ nata, duplici ordine dentium deformis admodum, comes fugæ patris fuit. [*Valer. Maxim. lib.*1. *cap.*8.]

Sic igitur Rex inter tumultus belli fugâ lapſus, adjutus etiam beneficio ſubluſtris noctis, evaſit: per devia equum manu trahens, atque ad omnes nocturnos ſtrepitus trepidans. [*Oroſ. lib.*6. *cap.*4.] donec in quoſdam equites mercenarios incidit, & peditum circiter tria millia: à quibus ſtatim deductus eſt in caſtellum Sinorégem, ubi multum pecuniæ coacervaverat. [*Appian.*] Quod caſtellum Inora Plutarchus, Sinoria vel Synoria Strabo appellat; in confi-

nio

nio minoris & majoris Armeniæ positum. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 555.]

Inde munera & annuum stipendium fugæ comitibus dedit; & sex fermè talentorum millia secum tulit. [*Appian.*] Vestes pretiosas, inde sumptas, confluentibus ad ipsum ex fugâ distribuit. Prætereà lethale virus cuique amicorum ferendum secum dedit, nequis in manus hostium veniret invitus. Inde in Armeniam ad Tigranem contendit. [*Plutarch.*]

Tigranes à Mithridate per legatos compellatus, non modò eum non susceptit, sed etiam legatos comprehensos in vincula conjecit: eum Tigrani filio suo contra se seditionis causam fuisse prætendens. [*Dio, lib.* 36.] Centum quoque talenta in caput ejus Tigranem pronuntiâsse, Plutarchus refert. Ita spe suâ frustratus Mithridates, præteritis Euphratis fontibus, fugam in Colchidem intendit. [*Plutarch. Appian. Dio.*] quam ille priùs ditioni suæ subjecerat. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 555.]

Quum nusquuam igitur cursum ille suum intermitteret, die quartâ Euphratem transiit. Per triduum deinde dispositis & armatis vel præsentibus vel accedentibus copiis, invasit Chotenem, præfecturam Armeniæ: ubi Chotenos Iberósque missilibus ac glandibus iter impedire conatos propulit, & ad Absarum fluvium pervenit. [*Appian.*]

Pompeius, qui Mithridatem insequerentur, emisit: sed ille Phasin fluvium jam transgressus effugerat. Itaque urbem eo loco, quo vicerat, Pompeius condidit. [*Dio, lib.* 36.] inter duo flumina quæ ab uno monte diversis specubus exoriuntur, hoc est, Euphratem & Araxem, in minore Armeniâ positam; & ex re Nicopolim appellatam. Eam senibus lassis & ægris, vulneratísque aut emeritis militibus suis volentibus ille tribuit: ad quos multis vicinorum accedentibus, Cappadocum moribus Nicopolitæ postea vixere. [*Id. ibid. cum Strabone, lib.* 12. *pag.* 555. *Appiano, pag.* 243. *&* 251. *Orosio, lib.* 6. *cap.* 4.]

Tigranes pater in filium Tigranem, solum ad Artaxatorum obsidionem relictum, profectus, prælio eum vicit. Ille in fugâ primùm ad Mithridatem avum se contulit: quem victum esse cùm intelligeret, atque ipsum auxilio aliorum magis indigere, quàm alii posse opitulari; ad Romanos se adjunxit. [*Dio, lib.* 36.] Ad hos enim, quamvis nepos Mithridatis ex filiâ, supplex ille confugit: [*Appian.*] Pompeióque ad Araxem fluvium occurrit. [*Plutarch.*] Eo duce usus Pompeius in Armeniam adversus patrem ejus exercitum duxit; [*Dio.*] tanquam Mithridatis socium: Artaxata petens, Tigranis regiam, [*Appian.*]

Tigranes pater re cognitâ territus, cùm mitem animo ac placidum Pompeium accepisset esse, statim præconem ad eum misit; traditis etiam Mithridatis legatis, quos in vincula conjecerat. Quum filius impedimento esset, ne quicquam tolerabile posset impetrare, nihilóque minùs Pompeius, transmisso Araxe fluvio, Artaxatis appropinquaret; ibi demum Tigranes urbem ei dedit, & præsidium in eâ accepit: ipséque cum amicis & necessariis, ne caduceatore quidem præmisso, ad eum profectus est; permissurus ejus arbitrio omne suum jus, & accusaturus filium apud ipsum judicem. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

Ita verò ſe, quò & reverentiâ Pompeio & miſericordiâ dignus videretur, comparaverat; ut, quantum ejus fieri poterat, maximè inter priſtinam dignitatem ac præſentem humilitatem medium ſervaret ſtatum. Togam námque ſemialbam & candyn totum purpureum exuerat; tiaram autem cum faſciâ gerebat. [*Dio.*] Cui quum Pompeius tribunos & præfectos equitum obviam miſiſſet honoris gratiâ; Regis comites parum ſecuros ſe rati, quia caduceatorem non præmiſerat, retro fugerunt. [*Appian.*]

Ubi ad caſtra Pompeii ſextodecimo ab Artaxatis milliario Tigranes venit, præſtò ei fuerunt duo Pompeii lictores, qui juſſerunt ut equo deſcenderet, quo vectus patrio more ipſum etiam vallum intraturus fuerat. Neminem enim mortalium in caſtris Romanis unquam viſum qui equo inſideret. Obtemperavit Tigranes, gladiúmque diſcinxit tradidítque eis. [*Eutrop. Plut. & Dio.*] Pedibus ingreſſum, projectóque diademate in terram prolapſum, adorantémque ſe more barbarico intuitus Pompeius, miſericordiâ commotus exiluit, & apprehenſâ dexterâ eum erexit, atque inſigne regium quod ille de ſuo capite abjecerat repoſuit: & ſedere juſſit ad latus ſuum, ex altero filium collocans; qui neque aſſurrexit patri, neque aliâ ullâ comitate erga eum uſus eſt. [*Cicero, pro P. Sextio. Eutrop. lib. 6. Dio, Appian. & Plutarch. tum in Pompeio, tum in Luculli & Cimonis collatione.*]

Tigranes ſe regnúmque ſuum Pompeii ditioni permiſit: præfatus, neminem alium neque Romanum neque ullius gentis virum futurum fuiſſe, cujus ſe ſocietati commiſſurus foret, quàm Cn. Pompeium: proinde omnem ſibi vel adverſam vel ſecundam, cujus auctor ille eſſet, fortunam tolerabilem futuram; non eſſe turpe dicens ab eo vinci quem vincere eſſet nefas, neque ei inhoneſtè aliquem ſummitti quem fortuna ſuper omnes extuliſſet. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 37.*] A Pompeio deinde ille, ſimul cum filio, ad cœnam invitatus eſt: verùm filius vocatus non adfuit; quâ re inprimis ſibi Pompeium infenſum reddidit. [*Dio.*]

Poſtridie eorum controverſiis auditis, patri avitum Armeniæ regnum Pompeius reſtituit (magnâ etiam & præcipuâ parte Meſopotamiæ additâ; ut habet Strabo, lib. 16. pag. 747.) ademptis illi quas præterea bello acquiſierat provinciis & mulctâ ſex millium talentorum argenti (quæ populo Romano daret, quia bellum ſine cauſâ ipſi commoviſſet) illi impoſitâ: filium verò in Gordenâ Sophenáque regnare juſſit, cæteræ Armeniæ hæreditatem poſt patris mortem aditurum. Theſauros tamen in Sophenâ (regione Armeniæ finitimâ) repoſitos patri adjudicavit: quia pactam ſibi pecuniam aliâ ratione habere non poterat. [*Cicero, Vellei. Paterc. Plutarch. Appian. Dio, & Eutrop. ut ſuprà.*]

Has conditiones pater approbans, lætúſque quòd eſſet à Romanis rex appellatus, non ſolùm Cappadociæ & Ciliciæ quibuſdam partibus, ſed etiam totâ Syriâ & Phœniciâ deceſſit, ab Euphrate uſque ad mare: has enim provincias, cum parte Ciliciæ, Tigranes occupaverat, ejecto Antiocho Pio. [*Liv. lib. 101. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 37. Plutarch. Appian. Dio, & Eutrop.*]

Spe

Spe ſuâ fruſtratus Tigranes junior, indignabatur, & fugam cogitabat. Quod maturè ſentiens Pompeius, in liberam cuſtodiam eum dedit: ad pecuniæ ſervatores miſsis, qui eam omnem Tigrani patri dari juberent. Quum id recuſarent, diceréntque non ab alio quàm à Tigrane juvene, cujus jam tum ea regio eſſe judicabatur, debere imperari; is ad caſtella miſſus eſt: quæ cùm occluſa inveniret, proximè acceſſit, & quamlibet invitus, tamen ut reſerarentur imperavit. Nihilo plus cuſtodes obtemperabant; obtendentes haud ſuâ voluntate, ſed coactum Tigranem hoc jubere. Id verò graviter ferens Pompeius, in vincula juvenem conjecit: atq; ſic demum ſenex theſaurum accepit. [*Dio, lib.* 36.]

Appianus ait Armenios, qui regem ad Romana caſtra iter facientem metu deſeruerant, filio adhuc apud Pompeium hærenti ſuaſiſſe ut patrem ex inſidiis invaderet; ſed illum captum & in vincula conjectum fuiſſe: & quum vinctus etiam Parthos contra Romanos ſolicitaret per nuntios, ad triumphum eſſe ſervatum.

Pater pecuniâ potitus, & alia plurima & vim pecuniæ longè majorem quàm de quâ conventum erat Pompeio dedit: & unumquemque militem argenti drachmis 50 (vel 150, ut apud Strabonem legitur) centurionem 1000, tribunum 10000 (vel talento, ut habet Strabo & Plutarchus, quod 6000 tantùm drachmas habet) liberaliter donavit. quo facto inter amicos ſociósque populi Romani annumeratus eſt. [*Strabo, lib.* 11. *pag.* 530. *Plutarch. Appian. Dio.*] Pecunia verò debita populo Romano omnis, ſicuti Pompeio moris erat, redacta in quæſtoris poteſtatem eſt, ac publicis deſcripta litteris. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 37.

Ariobarzani Pompeius integrum Cappadociæ regnum reddidit; attributâ & Sophenâ Gordenáque quas Tigrani minori priùs aſſignaverat: quæ deinceps in provinciâ Cappadociæ cenſebantur. Eidem dedit etiam Ciliciæ civitatem Cabala (vel Gabala) & quaſdam alias: quod regnum Ariobarzanes integrum reliquit poſtea filio ſuperſtiti. [*Appian. pag.* 243, 244.]

3939 C. Julius Cæſar, ante paucos dies quàm ædilitatem iniret, venit in ſuſpicionem conſpirâſſe cum M. Craſſo conſulari, item Syllâ & Autronio poſt deſignationem conſulatus ambitus condemnatis, ut principio anni (Kalendis videlicèt Januariis, in Octobrem Julianum tunc incidentibus, quibus Cotta & Torquatus Conſulatum inibant) Senatum adorirentur; & trucidatis quos placitum eſſet, dictaturam Craſſus invaderet, ipſe ab eo magiſter equitum diceretur, conſtitutáque ad arbitrium republicâ Syllæ & Autronio conſulatus reſtitueretur. Unde in epiſtolâ quâdam ad Axium Cicero retulit, *Cæſarem in Conſulatu confirmâſſe regnum de quo Ædilis cogitârat.* [Sueton. in Julio Cæſare, cap. 9.]

Pompeius, relicto ad præſidium Armeniæ Afranio, per gentes Caucaſum circumcolentes contra Mithridatem iter intendit. Albani & Iberi, maximæ nationes, primò petenti Pompeio tranſitum dederunt: ut apud Plutarchum legimus. Eos tamen Pompeium, quòd tranſitum minimè dediſſent, prælio viciſſe retulit Livius. [*lib.* 101.]

Quod

Quod prælium, à Plutarcho & Appiano breviter & diversimodè descriptum, Dio plenius ita explicat. Pompeius, divisis in tres partes copiis, in Tanaiticâ regione & ad Cyrnum fluvium hyberna habuit: quæ ei tamen quieta non fuerunt. Albanorum enim, qui supra Cyrnum (sive Cyrum) fluvium incolunt, rex Orœses (Orodem Florus lib. 3. cap. 5. Eutropius libro 6. & Orosius lib. 6. cap. 4. eum appellat) nonnihil ut juniori Tigrani amico suo gratificaretur, sed præcipuè quòd verebatur ne Albaniam quoque Romani invaderent, ac sperans, si per hyemem improvidos & non uno in loco castrametatos adoriretur, haud dubiè se operæ pretium facturum, sub ipsa Saturnalia exercitum adversus Romanos duxit. ita quidem, ut ipse Metellum Celerem, qui Tigranem secum habebat, aggrederetur; alii autem contra Pompeium, alii contra tertiæ partis præfectum L. Flaccum irent: ut, quum singulis eodem temporis momento negotium facesseretur, mutuò sibi subvenire non possent. Ita Dio. [*lib.* 36.] Appianus ait Orœzem Albanorum & Otócum (vel Artócum potiùs) Iberorum regem cum 70 millibus insidias Pompeio struxisse circa Cyrnum fluvium: Plutarchus, non minùs 40 millia barbarorum in Romano Saturnalium festo Cyrnum fluvium adversus Pompeium trajecisse narrat. Saturnalia verò mense Decembri celebrabantur; qui, ut annus Romanus tunc agebatur, in Septembrem vel Octobrem Julianum incurrebat, id est, in autumni initium: à quo hyemis tempestas ab illis deducitur qui annum in duas partes dividunt, Æstatem & Hyemem; quod à Thucydide, in belli Peloponnesiaci historiâ, semper videmus observatum.

Orœsem Metellus vi profligavit. Flaccus, quum fossæ suorum castrorum ambitus tantus esset ut defendi nequaquam posset, aliam interiùs egit; credentésque id pavoris causâ factum hostes intra fossam exteriorem pertraxit: tum in nihil tale expectantes impetu facto, multos in ipso conflictu, multos in fugâ peremit. Pompeius interea maturè de barbarorum contra cæteros conatu resciverat. Itaque iis, qui contra ipsum ibant, inopinatò prior occurrit: victísque illis, rectâ adversus Orœsem ipsum contendit, neque tamen assecutus est. Is enim à Metello Celere depulsus, auditis & reliquorum cladibus, fugâ se eripuit. [*Dio.*]

Pompeius, quum multos Albanorum in transitu Cyrni comprehensos peremisset, eorum deinde precibus concessit, pacémque dedit. Habebat quidem in animo, in eorum vicissim intrare fines, ut maleficium reponeret: sed propter hyemem tum haud gravatim bellum prolatavit. Hæc, in 36i libri fine, Dio. Plutarchus Pompeium scribit illatis signis ingentem hostium numerum fudisse; deinde Regi supplici, legatos ad ipsum mittenti, dedisse veniam, icto cum eo fœdere.

Mithridates hybernabat in Dioscuriade. [*Appian. pag.* 240.] ubi initium est isthmi Euxino & Caspio mari interjecti. [*Strabo, lib.* 11. *pag.* 498.]

Antipater tandem urgendo ægrè ab Hyrcano obtinuit, ut assentiret fugere ad Aretam regem Arabum, suum quoque pollicitus auxilium; ídque eo faciliùs impetravit, quòd Judææ confinis sit Arabia.

Præmis-

Præmiſſus igitur ad Regem eſt Antipater, accepturus ab eo fidem, quòd inimicis non dediturus eſſet ſuum ſupplicem: quod ubi ille interpoſitâ fide promiſit, Antipater ad Hyrcanum reverſus eſt Hieroſolyma; & non multo pòſt aſſumpto eo noctu urbem egreſſus, magnis itineribus pervenit in urbem quæ Petra dicitur, apud quam erat Aretæ regia. [*Joſeph. lib.* 14. *cap.* 2.]

Antipater, cùm eſſet Aretæ regi amiciſſimus, rogabat eum ut Hyrcanum in Judæam reſtitueret: & inſtando quotidie dandóque munera tandem perſuaſit. Hyrcanus quoque pollicitus eſt, ſi ope ejus reductus regnum reciperet, redditurum ſe ei regionem cum duodecim urbibus, quæ pater ipſius Alexander Jannæus Arabibus eripuerat. Erant autem hæ: Medaba, Naballo, Livias, Tharabaſa, Agalla, Athone, Zoara, Oronæ, Mariſſa, Rydda, Luſa, Oryba. [*Id. ibid.*]

Alexander II. Ægypti rex, Alexandri I. filius, ab Alexandrinis eſt expulſus. [*Sueton. in Julio Cæſare, cap.* 11.] *Filio* verò *Alexandri expulſo ſuffectus fuiſſe Ptolemæus Nothus*, in Prologo libri 39 Trogi legitur. Nothus videlicèt ille Ptolemæi Lathuri filius, qui Διόνυσος ὁ νέος, novus Dionyſius ſive Bacchus, & Auletes eſt appellatus. Dionyſiorum enim mollitiem muliebriter ille ſectabatur: & inſtitâ muliebri amictus, ad numeros dithyrambicos cymbalorúmque modos ſaliebat. [*Lucian. de non temere credendo calumniæ.*] In arte quoque choraulicâ ſe exercuit: & adeò eâ ſe jactavit, ut non pigeret eum certamina in regiâ celebrare, ad quæ & ipſe cum aliis concertaturus prodiit. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 796.] | 4649 | 65

Aretas rex Arabum, 50 millium exercitum ſecum ducens, Ariſtobulum prælio vicit. Poſt quam victoriam multis ad Hyrcanum tranſfugientibus, deſolatus Ariſtobulus confugit Hieroſolyma. Arabs autem adducto ſecum toto exercitu, oppugnabat eum in Templo, adjuvante Hyrcanum etiam populo; ſolis ſacerdotibus non deſerentibus Ariſtobulum. Sed Aretas, admotis tam Judæorum quàm Arabum exercitibus, acriter oppugnationi inſtabat. [*Joſeph. lib.* 14 *cap.* 3.]

Dum hæc geruntur inſtante azymorum feſto optimates Judæorum relictâ ſuâ regione fugerunt in Ægyptum. Erat in Judæâ Onias quidam, vir juſtus, qui aliquando ſiccitatis tempore impetraverat piis precibus pluviam; tunc vero in latebras ſe abdiderat civile bellum præſentiens. Hunc in caſtra adductum Judæi rogabant, ut quemadmodum olim ſterilitati attulerat remedium, ita tunc devoveret diris Ariſtobulum & quotquot ejus factionem ſequebantur. Id cùm diu recuſans cogeretur à turbâ, ſtans in medio eorum ſic precatus eſt. *Deus univerſi hujus mundi rex, quoniam & hi qui mecum ſtant tuus ſunt populus, & qui oppugnantur tui ſacerdotes ſunt, precor ut neque hos contra illos, neque illos contra hos, orantes exaudias.* Poſt hæc vota circumſteterunt eum quidam ex Judæis viri perditi, & obruerunt lapidibus. Quam crudelitatem Deus ultus eſt continuò; cædíſque Oniæ pœnas exegit in hunc modum. [*Ibid.*]

Dum Ariſtobulus oppugnatur cum ſacerdotibus, ſupervenit Paſcha:

ſcha: in quo mos erat multis Deum honorare ſacrificiis. Quibus quia carebant obſeſſi, rogaverunt ſuos tribules, ut acceptâ quantam poſtularent pecuniâ victimarum copiam ſibi facerent. Illis verò pactis mille drachmas in ſingula capita, & repræſentare ſibi jubentibus; Ariſtobulus & ſacerdotes libenter id fecerunt, & per funem è muro demiſerunt pretium. At illi acceptâ pecuniâ non reddiderunt victimas: ſed eò progreſſi ſunt impietatis, ut non ſervatâ fide hominibus, Deum etiam fraudarent debitis honoribus. Sacerdotes autem, quibus per pactorum ſpeciem illuſum fuit, oraverunt Deum ut pœnas de tribulibus ſuis ſumeret. Nec dilata eſt vindicta: ſed procella vehemens immiſſa fecit per totam eam regionem magnam vaſtationem fructuum; ita ut tritici modius væniret drachmis quindecim. [*Ibid.*]

Cum Iberis Pompeius bellum geſſit, majorem in modum cupidis de Mithridate bene mereri ac propulſare Pompeium: quippe qui neque Medis neque Perſis neque Alexandro aut Macedonibus adhuc paruerant. [*Plutarch.*] Rex igitur eorum Artóces (L. Cottâ & L. Torquato Couſulib.) veritus ne adverſùm ſe iretur, ad Pompeium legatos, tanquam parandæ amicitiæ cauſâ, miſerat: interim quomodo eâ re fretum inopinatò adoriretur, parabat. Hoc præſentiens Pompeius, antequam is ad eam rem ſe ſatis inſtruxiſſet, aditúmque regionis ſuperatu difficilem (de quo Strabo, lib. 11. pag. 501.) occupâſſet, regionem ejus intravit: & priùs quàm de ejus præſentiâ Artóces cognoſceret, ad urbem Acropolin pervenit; quæ ſita ad ipſas angu ſtias, quà Caucaſus procurrit, ad cuſtodiendum aditum communita fuerat. Artóces territus, occaſione ſe inſtruendi præreptâ, Cyrnum fluvium tranſgreſſus, pontem combuſſit. Qui erant in urbe, tum propter Artócis fugam, tum quòd etiam pugnâ victi fuiſſent, ſe dediderunt. Potitus ergo faucibus illis Pompeius, præſidium eis impoſuit: indéque progreſſus, omnem regionem intra fluvium poſitam ſubegit. [*Dio, initio lib. 37.*]

Tranſituro jam Cyrnum Pompeio, Artóces per internuncios & pacem ab eo petiit, & pontem omniáque neceſſaria ſe præbiturum eſt pollicitus: & utrumque obtinendæ pacis cauſâ præſtitit. Ubi verò Pompeius Cyrnum trajecit, ille ad Pelórum fluvium fugâ ſe proripuit: aufugítque ab eo quem, quum tranſitu potuiſſet prohibere, ad ſe attraxerat. Pompeius, re animadverſâ, fugienti inſtat: curſúque aſſecutus hoſtem congreſſúſque, priuſquam ſagittarii arte ſuâ uti poſſent, haud multo labore fundit. His actis, Artóces, trajecto Peloro, atque hujus etiam fluminis ponte cremato, aufugit: reliqui partim in conflictu, partim pedibus per flumen tentato tranſitu, perierunt. Multi per ſylvas diſperſi, ab arboribus præcelſis jaculando dies aliquot traxerunt: ſed & hi, poſtmodùm arboribus ſucciſis periere. [*Id. ibid.*] In prælio novem millia occubuiſſe, captos autem amplius decem millia, Plutarchus refert.

Artóces ad Pompeium de pace impetrandâ internuntios cum donis miſit: lecto videlicèt, menſâ & ſellâ, omnibus aureis; eáque ut acciperet, precabatur. Pompeius dona accepit, (ut, tranſactionis ſpe oblatâ,

oblatâ, ulteriùs non progrederetur) eáque quæſtoribus, ut referrent in tabulas publicas, tradidit; tamen pacem ſe daturum negabat, niſi priùs filios Artócis obſides accepiſſet. Artóces aliquamdiu rem ſuſpenſam tenuit: tandem, quum Romani vado fluminis per æſtatem reperto, nullo quidem repugnante, ægrè tamen, tranſiviſſent; & filios obſides miſit, & cum Pompeio pacem firmavit. [*Dio, lib.*37. *cum Plutarcho & Floro, lib.*3. *cap.*5.] Pompeium Iberiæ regem Arthacem viciſſe acie & in deditionem accepiſſe, Eutropius; Iberiam cum Arthace rege in deditionem accepiſſe, Sextus Rufus & Jornandes: Attócem regem Iberiæ bello fudiſſe, totámque Iberiam in deditionem accepiſſe, ſcribit Oroſius. [*lib.6. cap* 4.]

Mithridates per gentes Scythicas, vel infenſas vel alienas, iter fecit; partim conciliatis hominibus, partim vi adactis. Et Heniochos quidem, libenter exceptus, tranſiit: Achæos verò obſiſtere auſos fugavit. Mæoticas deinde regiones ingreſſus, multis ſubditas regulis, ob famam rerum geſtarum regníque ab omnibus hoſpitaliter exceptus deductúſque, multa dona dedit recepítque: atque etiam in ſocietatem eos pertraxit; elocatis filiabus potentiſſimum quemque illorum ſibi conjungens. [*Liv.lib.*101. *Appian.pag.*240,241. *Dio,lib.*36.] Quò ſpectat & ille Strabonis locus. [*lib.*11.*pag.*496.] Heniochi quatuor reges habuerunt, quo tempore Mithridates fugiens ex avitâ ditione in Boſphorum, per ipſorum regionem tranſivit: nam hæc ei pervia fuit. De Zygiorum autem tranſitu ſpem abjiciens ob locorum difficultates iſtorum & feritatem hominum, ægrè per oram, plerunque mare conſcendens: donec ad Achæos venit; à quibus admiſſus, (licèt illos ei reſtitiſſe, ex Appiano jam audiverimus) iter perfecit è Phaſide factum ad ſtadiorum penè quatuor millia. Hæc Strabo: qui & ex rerum Mithridaticarum ſcriptoribus hunc gentium iſtarum ordinem recenſet; primùm Achæos, deinceps Zygios, Heniochos, Cercetas, Moſchos, Colchos. [*pag.*497.] Per quas omnes efferatas gentes Hypſicratea regina fugientem virum, animo pariter & corpore infatigabili ſecuta eſt: quæ tonſis capillis equo ſe & armis aſſuefecerat, quo faciliùs laboribus & periculis ejus intereſſet. Cujus tanta fides aſperarum atque difficilium rerum Mithridati maximum ſolatium & jucundiſſimum lenimentum fuit. Cum domo enim & penatibus vagari ſe credidit; uxore ſimul exulante. [*Valer. Maxim. lib.* 4. *cap.* 6.]

Machares Mithridatis filius, qui in Boſphoro Cimmerio tum regnabat & Romanorum rebus ſtudebat, quum patrem audiviſſet tam brevi tempore tot feras gentes, & quæ vocantur clauſtra Scythiæ, nulli antè permeata, tranſiſſe; legatos ad eum miſit, qui excuſarent, quòd neceſſitate coactus Romanos coluerit. Sed ubi cognovit eum implacabilem, fugit in Cherſoneſum Ponticam, incenſis navibus quò patri perſequendi facultatem adimeret. Sed quum ille immiſiſſet in eum claſſem aliam; manus ſibimet intulit. Mithridates amicos, quos ipſe Machari in regnum abeunti comites addiderat, omnes interemit: domeſticos verò dimiſit incolumes. Ita Appianus. [*pag.*241.] Patrem per ejus familiares, ſecuritate & pecuniis miſſis ad facinus impulſos,

pulsos, filium interfeciſſe, ſcribit Dio. [*lib.* 36.] Macharem quoque parricidio trucidatum ab eo fuiſſe, narrat Oroſius. [*lib.* 6. *cap.* 5.]

Pompeius in Septentrionem Scythicum, iter tanquam in mari ſtellis ſecutus, Colchos excîdit: regémque eorum Orodem, poſitis etiam ſub ipſo Caucaſo caſtris, juſſit in plana deſcendere: ut apud Florum, lib. 3. cap. 5. legitur. Qui cùm paulo pòſt Albaniæ regem *Orodem* (cum Eutropio & Oroſio) fuiſſe ſignificet: pro *Orode* hoc in loco, vel *Olthacis* nomen ſubſtituendum eſſe videtur, quem Colchorum regem à Pompeio in triumpho fuiſſe traductum Appianus indicat; [*pag.* 253.] vel *Ariſtarchi*, quem illius loco Colchis regem fuiſſe impoſitum, ex eodem Appiano [*pag.* 251.] & Eutropio [*libro* 6.] didicimus.

Ad Phaſim fluvium Servilius Pompeio cum claſſe, quâ tuebatur Pontum, occurrit. Ac Mithridatis inſectatio, qui in gentes Boſphori & Mæotidis accolas abdiderat ſe, magnas perplexitates illi præbuit. [*Plutarch.*] Colchos verò obibat ille ut Argonautarum & Caſtoris Pollucíſque peregrinationes viſeret; præcipuè locum videre cupiens in quo Prometheus fertur affixus fuiſſe Caucaſo. Quæ ſpectacula obiturus, deducebatur à vicinis gentibus. [*Appian. pag.* 241, 242.] Colchos enim conterminóſque iis populos partim verbis, partim terrendo ſibi conciliaverat. Ibi comperto, iter terreſtre per multas & ignotas bellicoſáſque gentes, difficile; maritimum adhuc incommodius, propter importuoſam regionem incoláſque ejus, futurum: navales copias in ſtationibus Mithridatem, ne quâ enavigare néve ad eum commeatus pervehi poſſet, obſervare juſſit. Ipſe in Albanos profectionem convertit, non directo itinere: ſed, ut eos propter pactum ſecuros inopinato adventu obrueret, (licèt Albanos demùm defeciſſe, indéque irâ & pervicaci ulciſcendi ardore ſtimulatum in eos vertiſſe Pompeium dicat Plutarchus) in Armeniam regreſſus, Cyrnum pedeſtri itinere, quo loco eum vadoſum æſtas reddiderat, trajecit. [*Dio, lib.* 37.]

Ingenti verò difficultate & periculo fluvium ille tranſmiſit. Eum enim magno ſpatio palis barbari vallaverant. [*Plutarch.*] Equites primùm Pompeius ſecundo flumine, hinc jumenta, poſtea pedites tranſire juſsit: ut & vim fluminis diffinderent corporibus ſuis equi; &, ſi quod tamen jumentum vi aquæ impelleretur, in eos qui alterutrâ ex parte comitabantur incideret, neque ulteriùs deferretur. [*Dio.*] Hîc quum eum longa, arida, & aſpera via exciperet, decem millia utrium aquâ implevit, atque ita perrexit. [*Plutarch.*]

Ad Cambyſem fluvium deinde venit, nihil ab hoſtibus paſſus; æſtu autem ſitíque toto exercitu vehementer afflicto; quamvis nocturnis plurimùm itineribus uterentur. Duces itinerum ex captivis acceperat; à quibus non id iter quod commodiſsimum erat demonſtrabatur. Ipſe etiam fluvius parum utilitatis afferebat; cujus aquâ frigidiſsimâ, affatim potâ, multi admodum lædebantur. Quum ne hîc quidem quiſquam reſiſteret, ad Abantem fluvium acceſſerunt, præter aquam nihil ſecum portantes: reliqua omnia benignè ab incolis

colis ſuppeditabantur; itaque & ab omni maleficio in eos temperatum eſt. [*Dio.*]

Tranſgreſſis fluvium adventare Oroeſen affertur. [*Id.*] Habebat ille peditum 60 millia, equitum millia 12 (vel 22, ut apud Strabonem legitur) in acie inſtructa, magnâ ex parte malè & ferinis tergoribus armatorum: quos regis frater, Coſis nomine, ductabat. [*Plutarch. cum Strabone, lib. 11. pag. 502.*] Pompeius, ut hoſtem, priuſquàm multitudinem Romanorum adeſſe ſentiret retróque cederet, ad pugnam eliceret; equites primo loco conſtituit, mandatis priùs quæ agenda eſſent: poſt illos reliquam multitudinem in genua ſubſidentem ſcutíſque opertam collocavit; eis uti quieſcerent imperans. Ita eorum præſentiam non antè animadvertit Oroeſes, quàm ad manus ventum eſt. Equites igitur, quos ſolos eſſe putabat contemnens invaſit: & levi momento in fugam, quam datâ operâ faciebant, vertit, acritérque cedentibus inſtitit. Tum repentè pedites ſe erigentes, facto inter ſe ſpatio ut ſecuris ſuis per medios eſſet receptus, temerè inſequentes hoſtes exceperunt: magnámque eorum multitudinem circundederunt, in medióque deprehenſos conciderunt. Qui circundati non erant, in eos equites, partim ad dextram partim ad lævam à tergo circumvecti, impetum fecerunt. Ita ab equitibus quoque magna hoſtium cædes facta eſt: & qui ab utrâque clade in ſylvas fugâ ſe propripuerunt, incenſis ſylvis perierunt; ſubinde acclamantibus Romanis, *Hem Saturnalia, hem Saturnalia.* Sub id enim tempus (ut dictum eſt) Albani eos antè per inſidias fuerant adorti. [*Dio, lib. 37.*]

In hâc pugnâ, Coſis frater regis in ipſum invectus Pompeium, percuſſit jaculo loricæ ejus commiſſuram: Pompeius illum haſtâ tranſfixit & occîdit. In eâ quoque Amazones, à montibus Thermodonti fluvio accubantibus profectæ, auxilio veniſſe perhibentur barbaris. Et quidem à prælio, dum ſpolia barbarorum legunt Romani, peltas Amazonicas cothurnóſque reperere; corpus verò muliebre reperere nullum. [*Plutarch.*] Videndus & Appianus, pag. 242. ubi hanc & priorem pugnam cum Albanis geſtam ut unam commemorat. Licèt ter etiam Pompeium exercitum Orodis Albanorum regis præfectóſque ejus viciſſe, cum Eutropio & Sexto Rufo, tradiderit Oroſius. [*lib. 6. cap. 4.*]

Pompeius, depopulatâ regione, poſtremò epiſtolas Orodis (ſive Oroëſis) de pace cum Albanis inſtaurandâ, & lectulum aureum & alia dona ab eo miſſa, libenter accepit; & veniam Albanis dedit. [*Florus, lib. 3. cap 5. Dio, lib. 37. Eutrop. lib. 6. Oroſ. lib. 6. cap. 4.*] qui memores Italicæ originis, quòd ab Albano monte Herculem ſecuti fuiſſe dicerentur, exercitum Pompeii fratres ſalutaverunt. [*Juſtin. lib. 42. cap. 3.*] Neque Albanis ſolùm Pompeius pacem dedit, ſed reliquis etiam aliquot Caucaſum montem uſque ad mare Caſpium (nam eò uſque is mons, à Ponto facto initio, pertingit) accolentibus populis, per legatos eam petentibus. [*Dio, lib. 37.*] Undique cum adverſus Iberos Albanóſque ad utrumque uſque mare, Caſpium ac Colchicum, bellaviſſe ſcripſit Strabo. [*lib. 11. pag. 492.*] Licèt enim magno Hyrcaniam & mare Caſpium viſendi deſiderio Pompeius tenere-

tur, quum trium tantùm dierum itinere inde jam abeſſet; tamen mortiferorum ſerpentium multitudine ab eo propoſito deterritus, in Armeniam minorem divertit: ut in ejus Vitâ nos docet Plutarchus.

Pompeius, ſuperato Tauro, bellum Antiocho Commageno intulit; donec & ille in amicitiam receptus eſt. [*Appian. pag.*244.] Cui tum commiſit ille Seleuciam Meſopotamiæ caſtellum, & quicquid ex incurſu in Meſopotamiam ceperat. [*Id.pag.* 251. *cum Strabone, lib.*16. *pag.*745.] Darium quoque Medum profligavit: vel quia juverat Antiochum, vel quia Tigranem antea. Ita Appianus, in Mithridaticis: [*pag.*244.] qui Darium & Medos inter reges & populos à Pompeio victos; [*pag.*250. *&* 253.] ſicut Mediam Velleius Paterculus [*lib.*2. *cap.*40.] inter regiones cum victoriâ ab eo penetratas, connumerat. Licèt Elymæorum & Medorum regibus, qui legatos ad eum miſerant, benignè tantùm reſcripſiſſe Pompeium Plutarchus dixerit.

Phraates Parthorum rex, quum tanto impetu Pompeium ferri videret, Armeniámque & Ponti partes eò loci pertingentes ab ejus legatis captas eſſe, Gabinium quoque jam ultra Euphratem ad Tigrim uſque proceſſiſſe; eorum terrore perculſus, de fœdere inito cum Romanis renovando legatos ad Pompeium miſit: nec ea tamen legatione quicquam aſſecutus eſt. Pompeius enim, præſentium ſucceſſu ſpéque ſecuturarum inde rerum fretus, eum parvi pendebat: & inter alia reſponſa, quæ ſuperba legatis dabat, Corduenem (ſive Gordyenem) regionem, de quâ Phraati erat cum Tigrane controverſia, poſcebat. Quum legati de hâc re (neque enim quicquam habebant in mandatis) nihil reſponderent, nonnihil ad Phraatem ſcripſit. [*Dio, lib.*37.]

In litteris verò ſuis non Regem eum regum (ut alii omnes, etiam Romani, ipſéque in triumpho ſuo poſtea Pompeius) ſed Regem ſimpliciter appellavit: quod indignè Phraates tulit, ut qui regno etiam ſuo ſpoliaretur. Pompeius verò, non expectato reſponſo, confeſtim Afranium cum exercitu in Gordyenem miſit: qui Parthos eam incurſantes expulit, & uſque ad Arbelitin inſectatus eſt; regionémque Tigrani reſtituit. [*Id.ibid. cum Plutarcho, in Pompeio.*]

Ex Armeniâ in Syriam à Pompeio miſſum eſſe Gabinium, apud Joſephum legimus. [*lib.*1. *Belli, cap.*5. *& Antiquit. lib.*14. *cap.*4.] Quod nos de minore Armeniâ accipimus, in quam, confecto bello Albano, ſeceſſiſſe Pompeium ex Plutarcho audivimus: licèt de majore Joſephus intellexerit, eâque homonymiâ deceptus, eo tempore quo cum Tigrane bellum Pompeius gerebat in Syriam miſſum Gabinium fuiſſe ſcripſerit. niſi fortè, ut Appianus, ita etiam ille, Tigranis deditionem expeditione Albanâ poſteriorem fecerit: quâ priorem fuiſſe nos, cum Livio, Velleio, Floro, Plutarcho, Eutropio, & Oroſio, ſtatuimus.

Scaurus, ubi Damaſcum venit, recèns à Metello & Lollio captam reperit. His inde ſubmotis, cognitóque in Judæâ quid ageretur, illuc velut ad quæſtum cucurrit. Regionem ingreſſo legati facti ſunt obviam, tam ab Hyrcano Templum Hieroſolymitanum obſidente quàm à fratre ejus Ariſtobulo ibidem tum obſeſſo; utrique petentes ſocietatem & auxilium. Et cùm Ariſtobulus polliceretur 400 talenta,

nec

nec pauciora Hyrcanus; Scaurus Ariſtobuli promiſſa prætulit. Acceptâ igitur pecuniâ, ad Hyrcanum & Aretam regem (Nabathæorum ſuorum copiis, licèt non valdè ad id bellum gerendum animatis, ipſum adjuvantem) legatos miſit; Romanorum eis & Pompeii nomen intentans, niſi ab obſidione deſiſterent. Itaque & Aretas ex Judæâ in Philadelphiam receſſit metu perculſus, & Scaurus Damaſcum rediit. Ariſtobulus verò, omnibus quas habebat copiis collectis, Aretam & Hyrcanum eſt perſecutus: & congreſſus cum eis apud locum quem Papyronem nominant, prælio vicit; cæſis circiter ſeptem millibus hoſtium, inter quos etiam Cæphalio Antipatri frater fuit. [*Joſeph. ut ſupr.*]

Reverſus ex Armeniâ Pompeius, adeuntibus ſe regibus (barbaris, quos numero duodecim conveniſſe Plutarchus retulit) & dynaſtis jus dixit, ac reſponſa dedit: aliíſque regna confirmavit, aliis principatus auxit, aliorum eminentiam imminuit ac depreſſit. [*Xiphilin. ex Dione.*] Ad quod tempus illa à Valerio Maximo celebrata hiſtoria referenda eſſe videtur.

Ariobarzanes filio ſuo Cappadociæ regno ceſſit, in conſpectu Cn. Pompeii. Cujus cùm ipſe tribunal conſcendiſſet, invitatúſque ab eo in curuli ſellâ ſediſſet, poſtquam filium cum ſcribâ humilio rem fortunâ ſuâ locum obtinentem conſpexit, non ſuſtinuit infra ſe collocatum intueri: ſed protinus ſellâ deſcendit, & diadema in caput ejus tranſtulit; hortaríque cœpit, ut eò tranſiret unde ipſe ſurrexerat. Exciderunt lachrymæ juveni, cohorruit corpus, dilapſum diadema eſt, nec quò juſſus erat progredi potuit; quódque penè fidem veritatis excedit, lætus erat qui regnum deponebat, triſtis cui dabatur: nec ullum finem tam egregium certamen habuiſſet, niſi patriæ voluntati authoritas Pompeii adfuiſſet. Filium enim & Regem appellavit, & diadema ſumere juſſit, & in curuli ſellâ conſidere coëgit. [*Valer. Max. lib.5.cap.7.*]

Pompeius deinde Cœleſyriam & Phœniciam, nuper regibus liberatas & ab Arabibus ac Tigrane vexatas, conſtituit. Licèt enim Antiochus eas auſus eſt repetere, non tamen obtinuit: ſed in unam redactæ conjunctæque provinciam leges acceperunt, & more populi Romani adminiſtratæ ſunt. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Antiochum hunc, *Pium* fuiſſe, Cyziceni Antiochi filium, Juſtinus, [*lib.40.cap.2.*] Appianus in Mithridaticis, [*pag.244.*] & Porphyrius [*in Græcis Euſebianis Scaligeri, pag.227.*] referunt. Sed rectiùs idem Appianus in Syriacis, [*pag.119. & 133.*] Antiochum *Aſiaticum*, Antiochi Pii & Selenæ filium, hunc fuiſſe affirmat: qui ante quadriennium, Luculli vel beneficio vel permiſſu, regnum Syriæ à Tigrane derelictum adeptus, in Pompeii ἀχολίαις (ut pag.133. ille loquitur) dum is aliis diſtineretur negotiis, per unum jam annum (poſtquam Tigranes jure quod in Syriam habebat populo Romano ceſſerat) illud retinuit. Et licèt ipſe præſens paternum regnum poſceret: eo tamen illum, nunquam de populo Romano malè meritum, Pompeius privavit. Facile enim fuit tanto exercitu regem inermem opprimere: quamvis alia prætexebatur cauſa; iniquum videlicet eſſe, poſtquam veteres

veteres reges ſemel Tigranis armis pulſi fuere Syriâ, nunc eam Seleucidis victis cedere, potiùs quàm Romanis victoribus. Negabátque Pompeius ſe Antiocho daturum, quod tueri neſciret: ne rurſus Syriam Judæorum & Arabum latrociniis infeſtam redderet. [*Juſtin. & Appian. in locis ſuprà notatis.*]

C. Julius Cæſar ædilis, conciliato populi favore, tentavit per partem tribunorum ut ſibi Ægyptus provincia plebiſcito daretur: nactus extraordinarii imperii occaſionem, quòd Alexandrini regem ſuum, ſocium atque amicum à Senatu appellatum, expulerant, réſque vulgò improbabatur. Neque obtinuit; adverſante optimatium factione. [*Sueton. in Julio, cap.* 11.]

In Ægyptum verò Pompeius à rege (Alexandro II expulſo) contra ſeditioſos eſt vocatus; & donatus muneribus ac pecuniis, & veſtimentis in uſum totius exercitus. Ægyptum tamen ille non adiit: ſive cavens inimicorum invidiam, religionémque oraculi (Sibyllini; de quo infrà ad anni Mundi 3948. initium) ſive ob alias rationes. [*Appian. Mithridatic. pag.* 251.]

Pompeius tum Damaſcum venerat, & Cœleſyriam obibat: quum venerunt ad eum legati ex univerſâ Syriâ & Ægypto atque Judæâ: eodem, ut videtur, tempore, quo duodecim Reges ad eum conveniſſe ex Plutarcho diximus. De quibus, ex Strabonis Hiſtoriarum libris, locus iſte profertur à Joſepho. [*Antiquitat. lib.* 14. *cap.* 5.] *Venit & ex Ægypto legatio, & corona aureorum quater mille. Et ex Judæâ, ſive Vitis ſive Hortus: quod opus* Τερπωλὴν, *id eſt, Delectamentum vocabatur. Hoc donum vidimus etiam nos Romæ in Jovis Capitolini templo dedicatum, cum inſcriptione Alexandri Iudæorum Regis: æſtimabatúrque quingentis talentis.* Quod donarium, ab Alexandro Jannæo in Templo Hieroſolymitano repoſitum & à filio ejus Ariſtobulo ad Pompeium inde tranſmiſſum, ex Pompeii triumphorum actis Plinius fuiſſe refert, *Montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus & pomis omnis generis, circundatâ vite aureâ.* [*Plin. lib.* 37. *cap.* 2.]

3940 Paulo pòſt iterum ex Judæâ ad Pompeium venerunt legati: Antipater pro Hyrcano, & Nicodemus pro Ariſtobulo. Legatus Ariſtobuli de acceptâ pecuniâ Gabinium primùm accuſavit qui 300, deinde Scaurum qui 400 talenta receperat: hos quoque inimicos ei faciens. Utrumque litigantium, & Hyrcanum & Ariſtobulum, Pompeius ad ſe venire juſſit. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 5.]

Afranius per Meſopotamiam in Syriam, præter pactum à Pompeio cum Phraate initum, proficiſcens, in itinere aberravit; multúmque, ob hyemem & penuriam victus, incommodi paſſus eſt: periiſſétque cum ſuis, niſi eos Carrenſes, qui Macedonum coloni eſſe feruntur & circum ea loca incolunt, excepiſſent deduxiſſéntque. [*Dio, lib.* 37.]

Pompeius, Aſpidi (in Ponto) hyberna agens, adverſantes ſibi etiamnum regionis partes recipiebat: quantum ex fragmentis libri 37 Dionis colligere poſſumus; quæ in Conſulatu Cæſaris & Figuli tranſpoſita eſſe, collatis inter ſe partibus, Lector facilè animadvertet. Ex omnibus verò Mithridatis pellicibus, quæ attractæ ad eum fuere, nullam

nullam Pompeius attigit; ſed omnes ad parentes & propinquos remiſit. Nam ducum ferè & dynaſtarum filiæ conjugéſque fuerant. [*Plutarch.*]

Inter alia, caſtellum Symphorium, tradente Stratonice, Pompeium tunc accepiſſe Dio indicat. Stratonice hæc, cantoris cujuſdam (uti fama eſt) filia, una è regiis ſive concubinis ſive uxoribus fuit: deſertámque ſe ſuccenſens, dum adhuc Pontum circumiret Mithridates, emiſſo ad commeatum parandum præſidio, Romanos recepit; hoc unum pacta, ut ſi fortè Pompeius Xipharem filium in poteſtatem redigeret, matri eum ſervaret incolumem. Subterraneorum quoque theſaurorum conſcia (quos multa ærea vaſa ferreis circulis vincta celabant) eos Pompeio obtulit. Ex quibus ille, quæ ornatum templis, & triumpho exiſtimabat præbitura ſplendorem, ſola acce[illegible]; reliquis Stratonicem oblectare ſe juſſit. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

His cognitis, Mithridates filium Xipharem interfecit ad fretum, inſpectante matre ex adverſo littore, & cadaver inſepultum projecit: pietatem negligens, modò matri doleret quæ peccaverat. [*Appian.*]

Arcem quoque recepit Pompeius illam inexpugnabilem, quæ Καινὴ ſive *Nova* dicta eſt: in quâ pretioſiſſima quæque Mithridates depoſuerat, quæ à Pompeio poſtea dicata ſunt Capitolio. [*Strabo, lib.*12.*pag.*556,557.] In eâ quoque arcana Mithridatis monumenta Pompeius nactus eſt: nec ea invitus legit, quòd præter alia ſecreta clarè etiam illius cenſum patefacerent. [*Plutarch.*] Inter arcanà fuerunt & Mithridatis commentationes medicæ: quas transferre Latino ſermone Pompeius libertum ſuum Lenæum, Grammaticæ artis doctiſſimum, juſſit. [*Plin.lib.*25.*cap.*2.]

Phraates legatos ad Pompeium miſit: per quos de acceptis injuriis queſtus, Tigranem juniorem in vinculis ab eo detentum, ut generum ſuum, mitti ſibi poſtulavit: útque imperiorum Euphrates terminus eſſet, eúmque Pompeius ne tranſiret, edixit. Cui reſponſum ille dedit, Tigranem in patris potiùs quàm ſoceri jure eſſe: termino autem ſe uſurum juſto. [*Plutarch. cum Dione.*]

Phraates verno tempore (quo Lucius Cæſar & C. Figulus Conſulatum geſſerunt) contra Tigranem expeditionem fecit: ubi prælio victus, poſtea hoſti prævaluit. [*Dio, lib.*37.]

Pompeius ineunte vere, copiis ex hybernis revocatis, in Damaſcenum agrum profectus eſt: obitérque arcem in Apamiâ diruit, quam Antiochus Cyzicenus munierat. Ptolemæi quoque Mennæi ditionem conſideravit, viri noxii non minùs quàm fuerat Dionyſius Tripolitanus affinitate ei conjunctus, qui ſecuri percuſſus eſt. Mille tamen talentis iſte redemit ſe à ſupplicio: quæ Pompeius erogavit in ſtipendia militum. Excîdit etiam caſtellum Lyſiada, cujus tyrannus erat Silas Judæus. Tranſiens deinde per Heliopolim & Chalcidem, ſuperatóque medio monte in Cœleſyriam veniens, à Pellâ Damaſcum ſe contulit. [*Joſeph lib.*14.*cap.*5.]

Ibi Judæos audivit, & eorum principes Hyrcanum & Ariſtobulum; qui inter ſe diſſidebant, ſicut gens ipſa ab utroque. Judæi ai-

ebant se nolle esse sub regibus, quòd patrium institutum habeant, ut sui Dei pareant sacerdotibus. Hos autem duos, esse quidem è sacerdotum genere; sed velle principatum gentis in aliam formam traducere, ut eam in servitutem subigant. Hyrcanus querebatur sibi majori natu minimam portionem regionis esse relictam, cætera à minore fratre usurpata per vim omnia: qui & terrâ finitimos violentus incursaret, & in mari haberet piratarum receptacula. Atte stabantúrque illi hæc dicenti plus quàm mille ex Judæorum optimatibus, quos Antipater ad hoc induxerat. Aristobulus contrà, excidisse è regno Hyrcanum aiebat propter ignaviam, & publicum apud suæ gentis homines contemptum: se autem id necessariò assumpsisse, ne ad alios transferretur. Et in testimonium citabat quosdam juvenes fastuosos, exosos omnibus propter purpureas vestes, capillitii curam, & phaleras ornamentáque cætera: qui hoc cultu tanquam ad pompam & non ad judicium venerant. [*Joseph. lib.* 14 *cap.* 5.]

Pompeius his auditis, & improbatâ Aristobuli violentiâ, dimisit eos placidè: promittens se venturum in eorum ditionem, quamprimum res Nabatæorum inspexisset. Interim jussit eos quietos esse: comiter habens Aristobulum, ne is alienatus intercluderet ei transitum. Nec tamen ullam apud eum inivit gratiam. Aristobulus enim, qui quantum potuit ornatus cultu regio venerat, offensus obsequiis, neque ferendum existimans abjectius quàm regem deceret utilitati servire, à Diospoli regrediebatur; profectúsque ad opidum Delium, inde in Judæam se contulit, res suas curaturus. [*Id. ibid. & lib.* 1. *Belli, cap.* 5.]

Alexander II. Ægypto expulsus, Tyrum secessit, ibíque vitam finiit: famâ sparsâ, testamento illius populo Romano regnum Ægypti fuisse relictum. De quo Cicero in Oratione primâ Agrariâ, ipso primo Consulatus sui die habitâ. *Dicent Decemviri, id quod & dicitur à multis & sæpe dictum est, regis Alexandrini testamento regnum illud populi Romani esse factum. Dabitis igitur Alexandriam clàm petentibus iis, quibus apertissimè pugnantibus restitistis?* et in Oratione secundâ, pleniùs. *Quid Alexandria, cunctáque Ægyptus? ut occultè latet? ut recondita est? ut furtim tota Decemviris traditur? Quis enim vestrûm hoc ignorat, dici, illud regnum testamento regis Alexandrini populi Romani esse factum? Hîc ego Consul populi Romani non modò nihil judico, sed ne quid sentiam quidem profero. Magna enim mihi res non modò ad statuendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. Video qui testamentum factum esse confirmet; authoritatem Senatus extare hæreditatis aditæ sentio. tùm quando, Alexandro mortuo, legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent; hæc L. Philippum sæpe in Senatu confirmâsse, memoriâ teneo. eum, qui regnum illud teneat hoc tempore,* (Ptŏlemæum Auletem,) *neque genere, neque animo regio esse, inter omnes ferè video convenire. Dicitur contrà, nullum esse testamentum: non oportere populum Romanum omnium regnorum appetentem videri; demigraturos in illa loca nostros homines, propter agrorum bonitatem & omnium rerum copiam. Hâc tantâ de re P. Rullus cum cæteris Decemviris, collegis suis, judicabit?*

Fama

Fama quoque eſt, M. Craſſo Cenſori acerbam actionem & violentam ſuſcipienti, ut efficeret populo Romano vectigalem Ægyptum, Lutatium Catulum ejus in Cenſurâ collegam enixè reſtitiſſe; atque hinc diſſenſione exortâ, ultrò eos magiſtratum depoſuiſſe. [*Plutarch. in Craſſo.*]

Pompeium tenebat cupiditas Syriæ recipiendæ, atque per Arabiam penetrandi ad mare Rubrum: ut quemadmodum conſectandis modò Albanis penè attigerat mare Hyrcanum (ſive Caſpium,) & in Occidente Romanum imperium mari terminaverat Atlantico, ita jam victor illud in Oriente ad mare Rubrum uſque protenderet. Quippe Mithridatis alioquin arduam videbat capturam; eúmque in fugâ quàm certamine graviorem. Itaque validiorem hoſtem fatus relicturum ſe ei famem, ſtationes navium diſpoſuit contra navigantes in Boſphorum mercatores, pœnámque capitalem captis indixit: ac trahens ſecum magnam exercitus manum, iter eſt ingreſſus. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Syriam cœlen & Phœnicen bello aggreſſus, Ituræos primùm Arabéſque perdomuit. [*Appian. pag.* 244. *Eutrop. lib.* 6. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 6.] qui montanam regionem ad Libanum incolentes, vicinos latrociniis infeſtabant. Receptacula enim munitiſſima habebant: ſupernè quidem in monte, Sinnam & Borrhamá, & alias hujuſmodi munitiones; infrà autem Botryn & Gigartum, & ſpeluncas ad mare ſitas, & caſtellum promontorio Θεοῦ πρόσωπον dicto impoſitum. Quæ omnia Pompeius everit: & Byblum (ſive Palæbyblum) excurrens, quæ Cinyræ fuit regia, tyranno ſecuri percuſſo, eam liberavit. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 755.]

Subjugatis per Afranium Arabibus qui Amanum accolunt, deſcendit in Syriam: quam ut juſto rege vacantem in formam provinciæ redegit, poſſeſſionémque fecit populi Romani. [*Id. ibid.*] et, Antiochi nullâ ratione habitâ, ab Antiochenſibus pecunias accipiens, civitatem fecit ἀυτόνομον & ſuo uti jure permiſit. [*Porphyr. in Græcis Euſebianis Scaligeri, pag.* 227.] Multa etiam Antiochenſibus indulgens, publici conſeſſus locum collapſum reſtituit: honore illis habito, quòd ab Athenienſibus originem ſuam deducerent. [*Johan. Malela Antiochenus, in Chronico.*]

Seleuciam quoque (Pieriam) vicinam Antiochiæ civitatem inexpugnabilem libertate donavit; eo quòd regem Tigranem non recepiſſet. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 751. *Eutrop. lib.* 6.] Antiochenſibus verò obſides reddidit: & aliquantum agrorum Daphnenſibus, quo lucus ibi ſpatioſior fieret; delectatus amœnitate loci & aquarum abundantiâ. [*Eutrop. lib.* 6.] Unde luci hujus ingentis, fontanis aquis irrigui, ambitum ſtadiorum 80 fuiſſe, notavit Strabo. [*lib.* 16. *pag.* 750.] Daphnenſem lucum, addito nemore, Pompeium conſecraviſſe, ſcribit Sextus Rufus in Breviario. Militari manu conſitum ab eo fuiſſe, commentario in Ezechiel. cap. 16. & Apollini conſecratum fuiſſe, in Chronico addit Hieronymus. Quæ de novo nemore addito vera fortaſſe fuerint. Vid. ann. Mundi 3704. & 3833. de vetere luco.

Erat tum in Syriâ Cato Minor (Uticenſis poſtea appellatus) Stoi-

cæ ſectæ philoſophus, juvenis tum quidem, ſed magnæ exiſtimationis: qui à Deiotaro Galatarum rege (vel Tetrarchâ potiùs) ob jus hoſpitii & amicitiam paternam invitatus, peragrabat Aſiam; mores & inſtituta atque vires cujuſque provinciæ contemplaturus. Iter perpetuo faciebat pedibus: amici, qui comitabantur eum, vectabantur equis. Hic ad Antiochiam, abſente Pompeio, viſendam pergens, & pro portâ virorum turbam in veſtibus candidis, atque ex uno latere viæ adultos ex altero pueros diſcretos, cernens; ſtomachabur, ratus honoris ſui & officii cauſâ hæc, quæ non morabatur, facta: amicos tamen deſcendere; & ſecum pedibus juſſit incedere. Ut propè ventum eſt, ille qui omnia iſta adornabat & turbam componebat, vir ætate jam provectiore, virgam & coronam manu tenens, obtulit ſe præ aliis Catoni; ac, ne ſalute quidem datâ, quæſivit, ubi *Demetrium* reliquiſſent, & quando eſſet adfuturus. Pompeii ille erat libertus; & quòd plurimum apud eum poſſet, ab omnibus colebatur. Ibi Catonis amicis in riſum effuſis, Cato ait; *O miſeram civitatem!* neque alio dato reſponſo præteriit. Pòſt autem quoties id narrabat vel meminerat, ſolebat ipſe quoque ridere. [*Plutarch. in Pompeio, & in Catone minore.*]

Quum Tigranes Armenius, à Phraate Partho prælio ſuperatus, Pompeium in Syriâ agentem ut ferret ipſi auxilium accerſeret; legatos denuo ad eum Phraates miſit, multa & Pompeium incuſans & Romanos inſimulans: adeò ut & pudorem, & terrorem Pompeio injiceret. Itaque neque Tigrani auxilium tulit, neque deinceps bellum, etſi multi ad id incitarent, adverſus Phraatem ſuſcepit. Hanc enim expeditionem ſibi à populo Romano non fuiſſe demandatam, & Mithridatem adhuc eſſe, dicebat: ad hæc ſe rebus confectis contentum eſſe, neque velle alia aggredi; ne dum plura appeteret, in his adverſam fortunam, veluti Lucullus, experiretur. Phraatis autem accuſationes dictis elevabat; non quidem refutans, verùm ei litem cum Tigrane de limitibus quibuſdam intercedere; ſéque miſſurum tres viros, qui eam dijudicarent. Atque eos quidem miſit: híſque reges tanquam re verâ arbitris acceptis, omnem ipſi inter ſe controverſiam compoſuerunt. Tigranem ira ſtimulabat, quòd ſuppetias non impetrâſſet. At Phraates Tigranem quoque ſalvum eſſe volebat; cujus olim, ſi res ita ferret, auxilio contra Romanos uti poſſet. Utrique ſatis conſtabat, uter ipſorum alterutrum ſuperâſſet, illum & negotium cum Romanis habiturum, & in ipſorum poteſtatem eo faciliùs venturum. His itaque cauſis moti, in gratiam redierunt. [*Dio, lib. 37. cum Plutarcho, & Appian. pag.* 244.]

Dum his negotiis Pompeius diſtinetur, Mithridates Pontum circumluſtravit, & Panticapæum, quod eſt in Europâ ad oſtium Ponti emporium, occupavit. [*Appian. ibid.*] Ipſe quoque legatos ad Pompeium adhuc in Syriâ morantem, & neſcientem eum eſſe ſuperſtitem, miſit; qui tributa populo Romano pollicerentur, ſi concederetur ei regnum paternum. Cúmque ille poſtularet, ut ipſe Rex veniret, ſicut Tigranes venerat: id ſe facturum negavit, ut parùm decorum perſonæ Mithridatis; miſſurum tamen filios & amicos aliquot. [*App. pag.* 245.]

His

His dictis, delectus maximos habuit promiſcuè, tam è ſervis quàm ex ingenuis: arma quoque multa & tela fabricabat & machinas, nulli parcens materiæ ne bobus quidem aratoribus in uſum nervorum. Tributa omnibus etiam tenuibus præſcripſit: quæ à miniſtris exigebantur cum multorum injuriis, non ſentiente Mithridate. Morbus enim quidam ulceroſus faciem ejus invaſerat; ut à ſolis tribus eunuchis aſpici pateretur qui eum curabant. Quo procurato, jam etiam copiæ paratæ aderant, 60 cohortes ſexcentenariæ, & alia multitudo numeroſa, navéſque, & loca opportuna quæ duces illo ægrotante occupaverant: trajecítque partem exercitus Phanagorium, alterum emporium ſitum in oſtio, ut aditum utrinque teneret, Pompeio etiam tum hærente in Syriâ. [*Id. ibid.*]

In Boſphoro Mithridate Cerealia ſacra celebrante, terræ motus poſt hominum memoriam maximus repentè exortus eſt: quo multæ urbes dejectæ ſunt, & magna clades agris illata. [*Dio, lib.* 37. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 5.] Cui ſimilis, ſi non idem, terræmotus in Syriâ ille fuit; quo centum ſeptuaginta millia hominum & multas urbes periiſſe, ex Trogo Juſtinus refert. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruſpices reſponderunt. [*Juſtin. lib.* 40. *cap.* 2.]

Eodem tempore Caſtor Mithridatis præfectus, qui Phanagorio præerat, Tryphonem eunuchum regium (à quo aliquando tortus fuerat) intrantem adortus interfecit, & plebem ad libertatem vocavit: quæ quamvis jam arx teneretur ab Artapherne cæteríſque Mithridatis filiis, aggeſtis circumquaque lignis eam incendit. Quo metu Artaphernes, Darius, Xerxes, Oxathres & Eupatra liberi Mithridatis ſeſe dediderunt. In his ſolus Artaphernes erat fermè quadragenarius; reliqui formoſi pueri. Cleopatra verò, altera filia, reſtitit: cujus generoſitate pater delectatus, ſubmiſſis multis dicrotis eam eripuit. Reliquos Caſtor, arce occupatâ, ad præſidia Romanorum tranſmiſit. [*Appian. pag.* 245, 246. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 5.]

Quotquot erant in propinquo caſtella nuper occupata à Mithridate, audaci exemplo Phanagorenſium permota defecerunt; Cherſoneſus, Theudoſia, Nymphæum, aliáque circa Pontum opportuna bello gerendo. [*Appian.*]

Mithridates accenſus irâ, non ſolùm defectorum nonnullos deprehenſos ſupplicio affecit; ſed etiam complures amicos ſuos, & Exipodram filium ſuum interfecit. [*Dio, lib.* 37. *Oroſ. lib.* 6. *cap.* 5.] Vidénſque crebras defectiones, & ſuſpectum habens exercitum, ne parum conſtantis eſſet fidei, quippe coactus ad militiam, (præſertim accedentibus gravibus exactionibus, & adverſitate fortunæ ſemper intutâ apud mutabiles ſubditorum militum animos) miſit ad Scythiam per eunuchos ad regulos nuptum filias: petens ut quamprimum cum copiis venirent auxilio. Hæ deducebantur à 500 militibus: qui parum à Mithridate digreſſi, eunuchos interfecerunt, quòd ab his apud regem præpotentibus ſemper moleſtati fuerant; & puellas ad Pompeium adduxerunt. [*Appian.*]

Pompeius relictâ Syriâ, Amiſum in Ponto profectus eſt: ubi ambitione impulſus, quod in Lucullo tantopere reprehenderat, ipſe egit.

Dominante enim in Boſphoro Mithridate, qui manum haud contemnendam jam contraxerat, quaſi omnibus confectis, provincias ordinavit, & dona contulit. [*Plutarch.*]

Et quidem Pontum, vivente adhuc Mithridate, in provinciæ formam ab eo redactam, in libro 102 Livius indicat. Ea Galatiæ addita, & in undecim conventus diſtributa, Bithyniæ nomine appellata eſt. [*Strabo, lib.*12.*pag.*541.]

Mithridatium à Ponto avulſum Bogodiátoro Pompeius dedit. [*Id.ibid.*] Lunæ, Comanorum in Ponto deæ, Pontificem, regiâ dynaſtiâ præditum, creavit Archelaum, ejus cui à Syllâ & Senatu honor eſt habitus (ut ad annum Mundi 3919 dictum eſt) filium: adjecítque ad ſacrum agrum & alium per orbem duorum ſchœnorum, ſive ſtadiorum 60. ac mandavit inhabitantibus Comana, ut Archelao parêrent. Horum ergo is princeps fuit, & hierodulorum in urbe degentium, qui pauciores 6000 non fuerunt dominus; niſi quòd vendendi eos non habebat poteſtatem. [*Id.lib.*12.*pag.*558. *& lib.*17.*pag.* 796. *cum Appiano, pag.*251.]

Paphlagoniæ dynaſtam Attalum à Pompeio conſtitutum, Appianus; [*pag.*251.] Attalo & Pylæmeni Paphlagoniam fuiſſe redditam, Eutropius: ejúſque poſteà à Pylæmene moriente populum Romanum relictum fuiſſe hæredem, Sextus Rufus & Jornandes refert. Armeniam minorem Dejotaro Galatiæ regi (vel tetrarchæ potiùs) donavit; quia ſocius belli Mithridatici fuerat. [*Eutrop.lib.*6.] Unum enim Dejotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum veréque benevolum, unum fidelem populo Romano judicavit. [*Cicero, in Philippicâ* 11.] Unde & Gadilonitidis in Ponto regionis partem ei dedit; ut & quæ ſunt ad Pharnaciam & Trapezuntem, Colchos uſque ad minorem Armeniam: & regem ejus ditionis conſtituit; cùm etiam paternam tetrarchiam haberet Toliſtoborgiorum Galatarum. [*Strabo, lib.*12.*pag.* 547.] Galatiam enim tetrarchis è ſtirpe Pompeius reliquit. [*Id. ibid.pag.*541. *cum Appiano, pag.*251.] Paulo verò pòſt in trium, deinde duorum, tandem unius Galatiæ venit poteſtatem Dejotari. [*Strabo, lib.*12.*pag.*567.]

Mithridates, tot liberis & caſtellis totóque regno ſpoliatus, dignitate quoque amiſſâ & ſpe auxiliorum ex Scythiâ, tamen ne tum quidem quicquam humile aut præſenti calamitate dignum cogitabat: ſed ad Gallos Europæos, quorum jam antè hâc de cauſâ paraverat amicitias, per Scythas & Iſtrum iter deſtinabat, ut cum eis per Alpes Italiam invaderet; ſperans multos Italiæ populos odio Romanorum ſibi adjungendos. [*Florus, lib.*3. *cap.*5. *Appian.pag.*246. *Dio, lib.* 37.]

Eos magnificos conatus deſtituit exercitus, deterritus ipſâ immani audaciâ, & expeditionis longitudine; tum quòd ducerentur contra viros quos ne domi quidem ſuſtinere potuerant: & exiſtimabant Mithridatem rebus ſuis deſperatis velle fortiter potiùs ac regiè vitam finire quàm in otio. Attamen durabant aliquantiſper & quieti eum patiebantur: erat enim non mediocris, & haudquaquam contemnendus Rex vel in calamitatibus. [*Appian.*]

Ara-

Arabiæ Petreæ, ad mare Rubrum usque, rex Aretas, quum prioribus temporibus Syriam frequenter vexâsset, essétque ob id à Romanis, qui ad Syriæ propulsandas injurias venerant, prælio victus; tamen adhuc bellum gerebat. Adversus eum vicinósque, Phraate quietem jam agente atque Syriâ & Phœniciâ constitutâ, Pompeius expeditionem suscepit. [*Dio, lib.* 37.] Quæ quidem apud multitudinem castrensem non carebat reprehensione. Declinationem enim putabant eam insequendi Mithridatis; atque in illum vertenda arma censebant, veterem hostem, qui jam bellum instaurabat, & parabatur (ut annuntiabatur) per Scythiam & Pannoniam cum exercitu invadere Italiam. Sed Pompeius pronius sibi factu existimabat vires opprimere bellum gerentis, quàm corpus capere fugientis. [*Plutarch.*]

Iter ingressus Pompeius, cadavera illorum qui duce Triario infeliciter cum Mithridate pugnantes in Ponto ceciderant, quæque Lucullus insepulta reliquerat, splendidè & magnificè tumulavit. Aretas, contemptis antè Romanis armis, tunc magno metu perculsus, dicto audientem scripsit se fore Pompeio & imperata facturum. Quo magis autem hujus consilium Pompeius exploraret, movit Petram. [*Plutarch.*] ubi regem cum vicinis sine labore in potestatem redegit, & custodiæ tradidit. [*Dio, lib.* 37.] urbe eorum Petrâ captâ. [*Oros. lib.* 6. *cap.* 6.] licèt, omissis illis, Pompeium contra Aristobulum arma movisse, Josephus; quum verò non procul Petrâ abesset, accepto de Mithridatis cæde nuncio, extemplo signa retrò ex Arabiâ movisse & Amisum pervenisse, Plutarchus scripserit.

Romæ P. Servilius Rullus Tribunus plebis inito magistratu legem agrariam promulgavit, de creandis cum summâ potestate Decemviris, quibus jus esset agrum publicum totâ Italiâ atque Syriâ, & quicquid nuper à Pompeio partum erat, vendere vel colonis dividere. Cui Kalendis Januariis (quæ ut annus tum Romæ agebatur, in initium ferè Juliani Octobris incurrebant) inito Consulatu Cicero se opponens, habita in Senatu oratione contra Rullum, omnes legis illius metu liberavit. [*Cicero, in* 1ª *agrariâ*; *& li.* 2. *ad Attic. ep.* 1. *cum Plut. in Cicerone.*]

Cúmque eâ lege potestas Decemviris daretur eos vendendi agros, *quos rex Mithridates in Paphlagoniâ, Ponto, Cappadociáque possederat*; in 2ª oratione agrariâ coram populo habitâ, plebisciti illius iniquitatem hâc ille interrogatione perstrinxit. *Itáne verò? non legibus datis, non auditis verbis imperatoris, nondum denique bello confecto, cùm rex Mithridates amisso exercitu regno expulsus, tamen in ultimis terris aliquid etiam nunc moliatur, atque ab invictâ Cn. Pompeii manu Mæotide & illis paludibus & itinerum angustiis atque altitudine montium defendatur; cùm imperator in bello versetur, in locis autem illis etiam nunc belli nomen reliquum sit: eos agros, quorum adhuc penes Cn. Pompeium omne judicium & potestas more majorum debet esse, Decemviri vendent?*

L. Valerius Flaccus, qui Romæ præturam gesserat, in Asiam Prætor missus est. Quam præturam Asiaticam illius fuisse annuam, illíque Quintum Ciceronem in eâ successisse, testatur Quinti frater Marcus Cicero in oratione pro hoc ipso Flacco, repetundarum à provincialibus postulato, habitâ.

Phar-

3941 Pharnaces, filiorum Mithridati chariſſimus, & ſæpe regni hæres deſignatus, patri ſtruxit inſidias: ſive quòd timebat ne Italica patris expeditio omnem ei apud Romanos ſpem reconciliationis præcluderet, ſive aliâ cauſâ vel cupiditate permotus. Captis autem inſidiarum conſciis & ad torturam admotis, Pharnaci tamen pater, ſuaſu Menophanis, veniam dedit. [*Appian.*] Hanc veniam (ut Salianus hîc notat) Dio tacet; quin potiùs ſemel iterúmque miſſos ait ad Pharnacem comprehendendum ſatellites, qui ab eo in ſuas partes traducti fuerint, & cum iis Panticapæo urbe captâ patrem in ſuam poteſtatem redegiſſe: hâc etiam obſervatione additâ. Mithridatem, quamvis in omnibus regiis rebus ſapientiſſimum, hoc tamen non animadvertiſſe: nihil neque arma, neque multitudinem ſubditorum, ſine eorum benevolentiâ, conducere; quinimo hæc ipſa, ſi fides abſit, tanto minùs tuta eſſe, quanto ſunt plura. Quæ obſervatio in ſubſequente quoque Appiani narratione locum habet.

Pharnaces, ſciens exercitum alieno eſſe ab Italicâ expeditione animo, noctu primarios Romanorum transfugas proximè Mithridatem tendentes acceſſit: & periculum ſi in Italiam irent ipſis non ignotum exaggerans, multáque, ſi manerent, eis pollicens, induxit eos ut à patre deficerent. Móxque nocte eâdem ad alia propinqua caſtra dimiſit nuntios: & illis quoque pertractis in ſuam ſententiam, manè primi transfugæ conclamaverunt, quibus proximi quique, & mox alii, clamorem reddiderunt; reddidit & navalis exercitus. Et quidem plerique clamorem defectionis indicem ediderunt, non prænoniti nec corrupti, ſed vel plurium exemplum ſecuti quibus reſiſtere non poſſent, vel novarum rerum in afflicti ſenis calamitate cupidi.

Mithridates excitatus clamore, miſit quoſdam rogatum quid ſibi poſcerent. Illi non diſſimulanter aiebant ſe filium regem petere, juvenem pro ſene eunuchis dedito, interfectore multorum filiorum, ducum ac amicorum. His auditis Mithridates eos allocuturus prodiit: & interim manus quædam præſidiariorum conferebat ſe ad transfugas; qui negabant ſe eos admittere, niſi ad fidem impetrandam ederent aliquod facinus, ſimúlque Mithridatem oſtendebant. At illi equum fugientis interfecerunt, & Pharnacem quaſi jam voti compotes regem appellaverunt: quorum quidam membranam chartaceam longam latámque è templo depromptam vice diadematis circumdedit ejus capiti.

Id conſpicatus ſenex è ſuperiore porticu, alios poſt alios mittebat ad Pharnacem, qui tutum abitum peterent. Sed quum nemo rediret, veritus ne Romanis dederetur, ſatellites & amicos qui adhuc apud eum permanebant laudatos miſit ad novum regem: quorum aliquot in viâ præter opinionem occîdit exercitus. [*Appian.*] Ipſe diu ex altiſſimo muro filium fruſtra precatus, ubi inexorabilem vidit, moriturus exclamâſſe fertur. *Quoniam Pharnaces mori jubet, vos ſi eſtis dii patrii precor, ut quandoque & ipſe hanc vocem à liberis ſuis audiat.* Statímque deſcendens ad uxores, pellices ac filias ſuas, venenum omnibus dedit. [*Oroſ. lib. 6. cap. 5.*]

Duæ

Duæ filiæ virgines quæ apud eum educabantur, Mithridatis & Nyſſa, Ægypti Cypríque deſponſæ regibus, enixè patrem rogabant ut ante illum potionem venenatam ſumerent, vetabántque bibere donec ipſæ hauſerunt. [*Appian.*] Sed Mithridati ad mortem neque hauſtum venenum, quod circa gladium perpetuò ſecum circumferebat, neque mucro, quo ſeipſum vulnerârat, ſatis fuerunt. Quamvis enim datâ operâ concitatiùs ambularet, ut infuſa peſtis per venas vegetatione corporis acta diſcurreret; nihil tamen agebat, propter quotidianam pharmacorum conſuetudinem, quibus vitalia ſua adverſus noxios ſuccos obſtruxerat, quæ nunc quoque vocantur Mithridatica. Ictus autem gladii, quem ſuâ ſibi manu intulerat, tum propter ætatem, præſentéſque quæ circumſtabant calamitates, imbecillior fuit; tum veneni ſumptione, cuicuimodi tandem id fuerit, debilitatus. Quum igitur neque ſeipſum confeciſſet, & diutiùs tempus trahere videretur; Bitœtum ſive Bithocum Gallum quendam militem jam fracto muro diſcurrentem, auctoritate vultus territum revocavit, & in cædem ſuam manum trepidantis adjuvit. Denique & à ſeipſo, & ab hoſtibus cæſus occubuit. [*Dio, lib.* 37. *cum Livio, lib.* 102. *Floro, lib.* 3. *cap.* 5. *Valerio Maximo, lib.* 9. *cap.* 2. *Plinio, lib.* 25. *cap.* 2. *Juſtino, lib.* 37. *cap.* 2. *A. Gellio, lib.* 17. *cap.* 16. *Appiano, pag.* 248. *Aurelio Victore, de Vir. illuſtr. cap.* 76. *& Oroſio lib.* 6. *cap.* 5.]

Hunc vitæ exitum apud Panticapæum in Boſphoro Cimmerio ſortitus eſt Mithridates: *vir, neque ſilendus, neque dicendus ſine curâ, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortunâ ſemper animo maximus, conſiliis dux, miles manu*; ut eum Velleius Paterculus [*lib.* 2. *cap.* 18.] celebrat: denique *rex poſt Alexandrum maximus*, ut eum in *Lucullo* ſuo appellat Cicero. quibus elogiis & nos permoti, non minorem in Mithridatis quàm in Alexandri rebus digerendis curam ponendam exiſtimavimus.

De Mithridatici belli ſpatio, in fine capitis 1i libri 6i, ita ſcribit Oroſius. *Bellum Mithridaticum vel, ut veriùs dicam, belli Mithridatici clades, multas ſecum involvens provincias, tracta & protenta per* 40 *annos fuit. Nam* 662°, *ut dixi,* [lib. 5. cap. 19.] *anno ab Urbe conditâ, quo etiam primum civile bellum cœperat inardeſcere; conſulatu Ciceronis verò & Antonii, ut verbis poëtæ optimi* [Lucani] *loquar, barbarico vix conſummata veneno eſt. Sed in his temporibus* 30 *gerendi belli inveniuntur anni: qualiter autem* 40 *à pleriſque dicti ſint, non facilè diſcernitur.*

Bella Mithridatem cum Romanis per annos 46 geſſiſſe, apud Juſtinum [*lib.* 37. *cap.* 1.] legimus. Annos illis 42 Appianus in Mithridaticorum initio, [*pag.* 170.] alibi verò 40, [*in Syriacis, pag.* 118. *& Mithridaticis, pag.* 249.] ut & Florus, [*lib.* 3. *cap.* 5.] & Eutropius, [*lib.* 6.] attribuit. Apud Plinium, [*lib.* 7. *cap.* 26.] titulus in delubro Minervæ à Pompeio poſitus bellum hoc 30 annorum fuiſſe notat. Atqui ab initio primi belli Mithridatici uſque ad ipſum Mithridatis exitum, non plures quàm 26 reperiuntur anni; intermediis quoque pacis annis ſimul annumeratis. Ut rotundato numero bellum illud 30 annorum fuiſſe dicatur: quomodo Cicero [*orat. in L. Piſonem*] in

Conſulatu ſuo C. Rabirium perduellionis reum, ob cædem Saturnini authoritate Senatus 40 annis antè peractam, ſe defendiſſe ſignificat; quam Dio [*lib.* 37.] exactiori calculo, ante 36 annos factam fuiſſe affirmat. de quo, in Piſonianam illam orationem Aſconius Pedianus eſt conſulendus.

Erat hoc tempore in Judæâ Pompeius. Iratus enim Ariſtobulo, adverſus eum, Hyrcano multùm hoc precante, Romanas legiones, cum auxiliaribus copiis à Damaſco cæteráque Syriâ excitis, duxit. Cùm verò Pellam & Scythopolim prætergreſſus perveniſſet Coreas, ubi Judææ mediterranea verſus eſt initium, & Ariſtobulum in Alexandrium, caſtellum elegans in montis vertice poſitum, refugiſſe intellexiſſet; accerſivit illum ad ſe per nuncios. Ille, multis ſuadentibus ut caveret bellum à Romanis, deſcendit: & cùm de jure principatus cum Hyrcano fratre diſceptâſſet, permiſſu Pompeii rurſum in arcem ſe recepit. Idque iterum & tertiò fecit, ſimul ſpe regni Pompeio obſecundans, & omnia ejus imperata facturum ſe ſimulans; ſimul redeundo in arcem ſe muniens, & apparatus bellicos faciens, metu ne ad Hyrcanum transferreretur dominium. [*Joſeph. Belli, lib.* 1. *cap.* 5. *& Antiquit. lib.* 14. *cap.* 6.]

Jubente Pompeio ut caſtella traderet ſibi Ariſtobulus, & præfectis eâ de re ſcriberet, quibus præceperat ut non niſi manu ſuâ ſcriptis litteris obtemperarent; paruit quidem, ſed ægrè ferens ſeceſſit Hieroſolyma, quaſi ad certum bellum ſe præparaturus. Quem Pompeius ſtatim, nec enim tempus apparatus dandum putabat, cum exercitu eſt inſecutus. [*Id. ibid.*]

In itinere, circa Jerichuntem, venit nuntius è Ponto, Mithridatem à filio ſuo Pharnace occiſum eſſe ſignificans. [*Ibid.*] Quem lætum nuntium lancearum cuſpidibus tabellarii ſtatim demonſtrabant, quas lauri frondibus exornabant. Non erat ibi ſuggeſtus, neque dum erectus fuerat caſtrenſis, quem faciunt grandibus ceſpitibus exciſis & accumulatis: tunc verò nimiâ properatione & ſtudio congeſtis jumentorum clitellis tumulum excitavere. Eò poſtquam conſcendit Pompeius, nuntiavit iis Mithridatem manus ſibi ipſum intuliſſe, omniáque illic Pharnacem ſibi & Romanis occupaviſſe. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Inde exercitus haud immeritò, quaſi in Mithridatis corpore hoſtium myriade extinctâ, ovans ad ſacrificia & convivia ſe convertit: lætatúſque Pompeius eſt, quòd factis ſuis & expeditionibus, quam haud ita expectaverat facilem, coronidem impoſuiſſet. [*Id. ibid.*] Tantum enim in hujus unius animâ poſuit, ut cùm omnia, quæ ille tenuerat, victoriâ poſſideret, tamen non antè, quàm illum vitâ expulit, bellum confectum judicârit. [*Cicero, pro Murenâ.*] de quo ita illum jactitantem, in libro 2° inducit Lucanus:

Idem per Scythici profugum divortia Ponti
Indomitum regem, Romanáque fata morantem,
Ad mortem, Syllâ felicior, ire coegi.

Pompeius prima caſtra apud Jerichuntem habens, ubi palmeta ſunt præſtantiſſima, & opobalſamum provenit inter unguenta præcipuum, mane ſequenti movit, inde verſus Hieroſolyma. Tum verò Ariſto-

Aristobulus anteactorum pœnitens obviam ei venit; pecuniámque pollicitus, quódque seipsum ei cum civitate permitteret, rogabat ut omisso bello quicquid vellet pacatè ageret. Pompeius, datâ petenti veniâ, misit Gabinium cum militibus in urbem ad accipiendum pecuniam: qui tamen re infectâ rediit, exclusus & vacuis manibus; militibus Aristobuli pactum irritum facientibus. Eâ re commotus Pompeius, Aristobulo custodiæ tradito, ad urbem properavit; cætera quidem probè munitam, tantùm è septentrionali latere injuriis expositam. [*Joseph. lib. 14. cap. 7.*]

Civibus intùs inter se dissidentibus, qui cum Hyrcano sentiebant, urbem Pompeio dedendam censuerunt: ad quos & alii plurimi, Romanorum constantiam metuentes, accesserunt. Aristobuli verò factio excludi eum jubebat & bellum parari; eo quòd regem haberet in vinculis. Hi prævenientes alteros, Templum occupârunt, & præciso ponte qui in urbem ferebat, ad bellum se expedierunt. At illi intromisso exercitu urbem & domum regiam tradiderunt: quarum custodiam Pompeius legato suo Pisoni commisit. Ipse vicinas Templo domos aliáque propinqua ædificia muniebat. Et primùm quidem conditiones pacis inclusis obtulit: quas cùm illi non admitterent, omnia quæ circum erant oppugnationi paravit; Hyrcano alacriter suppeditante quicquid usus posceret. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*]

Pompeius à septentrionali Templi latere, quod maximè erat oppugnationi obnoxium, admovit milites. Erant autem hâc quoque parte turres altæ, & fossa manu facta; præter profundam vallem quæ Templum cingebat. nam etiam versùs urbem abrupta erant omnia, sublato ponte, quâ parte Pompeius erat cum suo contubernio. Erigebant autem quotidie magno labore aggerem Romani, cædentes circumquaque arbores: vallémque replebant omni genere materiæ per milites comportato. quod opus per se erat difficillimum, propter immensam vallis altitudinem; Judæis præsertim modis omnibus desuper obsistentibus. [*Ibid.*]

Sed nisi patrius nobis mos esset, inquit Josephus, per otium septimum quemque diem exigere; non potuissent absolvere aggerem, vetantibus adversariis. Prohibere enim vim inferentes permittit, sed opus facientem hostem impedire nos lex (non scripta utique, sed à Doctoribus tradita) non sinit. Quod ubi animadverterunt Romani, sabbatis neque eminus incessebant telis Judæos, neque manus cum eis conserebant: tantùm erigebant aggerem & turres, machinásque admovebant, ut ejus postridie adversus nos uti possent. Ita Josephus. [*lib. 14. Antiqu. cap. 8.*] & Agrippa rex, apud eundem, [*libro 2. Belli, cap. xii.*] hos maximè dies Pompeium ad bellum destinâsse memorans, in quibus hi qui oppugnabantur sabbatorum agebant otia.

Recitatis in Senatu Pompeii litteris, de Mithridate interfecto confectóque bello Mithridatico, supplicationum duodecim, Cicerone Consule referente, Pompeio decreta est. [*Cicero, de provinciis Consularib.*] Romanique festos dies egerunt, liberati hoste gravissimo. [*Appian pag. 250.*]

Titus Ampius & Titus Labienus tribuni plebis legem tulerunt, ut Pompeius ludis Circenſibus coronâ laureâ & omni cultu triumphantium uteretur; ſcenicis autem prætextâ, coronáque laureâ. Quod ille tamen non plus, quàm ſemel uſurpare ſuſtinuit. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 40. *cum Dione, libro* 37.]

Hieroſolymis, valle jam repletâ, & appoſitis aggeri turribus, admotíſque machinis Tyro allatis, Romani ſaxis miſſilibus Templi mœnia contutiebant: diúque turres, magnitudine ſimul & pulchritudine præſtantes, vim obſidentium ſuſtinebant. Romanis verò tunc plurimùm defatigatis, Pompeius Judæorum tolerantiam & in aliis admiratus eſt; & præcipuè quòd, velut in altâ pace civitas ageret, omnem Dei cultum inter media tela verſantes diligentiſſimè celebrarent. Toto enim oppugnationis tempore, conſueta peragebantur ſacrificia: bis per ſingulos dies, manè & circa nonam horam, ſuper altari immolantibus Sacerdotibus, ac ne in extremo quidem diſcrimine ſacra intermittentibus. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 5. *& lib.* 14. *Antiqu. cap.* 8.]

Quum Romæ feriæ Latinæ agerentur, (quæ non ſtativæ erant, ſed conceptivæ) Cometes effulſit: & Novembris Juliani die 7°, horis duabus poſt mediam noctem, Luna eclipſim paſſa eſt. cujus, in libro 2° de Conſulatu ſuo, his verſibus Cicero meminit.

Tu quoque, cùm tumulos Albano in monte nivales
Luſtrâſti, & læto mactâſti lacte Latinas,
Vidiſti & claro tremulos ardore cometas,
Multáque miſceri nocturnâ ſtrage putâſti.
Quod fermè dirum in tempus cecinere Latinæ;
Cùm claram ſpeciem concreto lumine Luna
Abdidit, & ſubitò ſtellanti nocte perempta eſt.

Menſe obſidionis Hieroſolymitanæ tertio, concuſſâ turri maximâ crebris arietis ictibus, collapſáque & ſecum ruinam trahente muri proximi, certatim hoſtium agmina in Templum irruperunt. Primus autem murum tranſcendere auſus eſt Cornelius Fauſtus Syllæ filius, ſequente cohorte militum; mox aliâ parte Furius centurio cum ſuis manipularibus: & inter utrumque Fabius, & ipſe centurio, cum manu ſuorum validâ. Hi circumſepto undique fano, alios aliò confugientes, vel etiam pauliſper repugnantes, interfecerunt. Ubi plurimi Sacerdotum quanquam hoſtes ſtrictis gladiis irruentes viderent, intrepidi tamen in peragendis rebus divinis perſeverabant: & in ipſo libandi & adolendi miniſterio mactabantur, ſaluti quoque obſequium religionis præferentes. [*Ibid.*]

Omnia autem plena erant cædibus: & Judæorum alii à Romanis confoſſi cadebant, alii à gentilibus ſuis adverſæ partis ſtudioſè trucidabantur; plurimi per abrupta ſemetipſos præcipitabant, nonnulli ſubjectis in ædes ignibus concremabantur, non ſuſtinentes ſpectare quæ patrabantur ab hoſtibus. Itaque Judæorum quidem millia duodecim occubuerunt: Romanorum verò perpauci deſiderati, ſed plures ſauciati ſunt. Inter captivos etiam Abſalomus, patruus ſimul & ſocer Ariſtobuli, (ille Johannis Hyrcani filius, quem contentum privatâ

vatâ & otioſâ vitâ in honore ab Alexandro Jannæo habitum ſcripſit Joſephus, lib.13. cap.20.) comprehenſus tenebatur. [*Ibid.*]

Captum eſt Templum die jejunii, C. Antonio & M. Tullio Cicerone Conſulib. Olympiade CLXXIX. [*Joſeph.lib.*14.*cap.*8.] annóque illius primo. [*Euſeb. Demonſtrat. Euangelic. lib.*8. *cap.*2.] ſolenni menſis tertii jejunio; quo Urbs poſtea à Soſio eſt occupata. [*Joſeph.lib.*14. *cap. ult.*] Qui menſis tertius anni civilis eſt accipiendus, apud Hebræos & alios Orientales (ut in lib.1. Antiquit. cap.4. Joſephus, & in principium Ezechielis Hieronymus indicat) ab autumno deducti: ille videlicèt Syrorum menſis tertius, ab eis *Canun prior*, ab Hebræis *Ciſleu* dictus; cujus die 28° jejunium, in memoriam ſacri voluminis ab impio Jehojakimo combuſti, [*Jerem.*XXXVI.9,22,23.] in hunc uſque diem Judæi celebrant. Quod jejunium ſi (ut ad annum Mundi 3398 eſt annotatum) ob captam primùm à Nebuchadneſare Hieroſolymam, quando Babyloniis primùm populus Dei ſervire cœpit, fuerit indictuum: inſignem hîc eventum περιοπτῶ obſervare liceat; ut eodem ejuſdem menſis die, & poſt 543 annos à Pompeio, quando Romanis, & poſt 26 deinde annos iterum à Soſio, quando Herodi Idumæo & ejus poſteris Judæi ſervire cœperunt, Templum Hieroſolymitanum capi contingeret. Dies verò ille 28 menſis Ciſleu hoc anno Decembris Juliani diei 20 reſpondit: & (quod notatu dignum eſt) in Saturni quoque diem, ſive Judaicum Sabbatum, incidit; quo Templum à Pompeio expugnatum fuiſſe, Dio ſignificat. Numeratúrque hic annus 79, ab anno regni Græcorum 170, quo ab Iſraële jugum Gentium ſublatum fuiſſe legitur. [I *Maccab.* XIII.41.] Unde, quàm brevi temporis ſpatio libertate ſuâ illi potiti fuerint, intelligitur.

Introgreſſus in Templum Pompeius, & unâ cum eo non pauci alii, inſpexerunt quæ nefas eſt videre niſi ſoli Pontifici. Cúmque intus eſſent menſa & candelabrum cum lychnis & pocula libatoria & thuribula, ex auro cuncta, congeſtáque aromatum moles, & in theſauris ſacræ pecuniæ circiter talentorum duo millia: nihil tamen horum Pompeius attigit. Sequenti verò die purgare Templum ædituos juſſit, & Deo legitima offerre ſacrificia. [*Joſeph.lib.*1. *Belli,cap.*5. *& lib.*14.*Antiquit.cap.*8.]

Hyrcano Pontificatum Pompeius reddidit: tum propter alia ipſius officia obſidionis tempore præſtita, tum quia totâ regione habitantibus Judæis author fuit, ne arma pro Ariſtobulo ſumerent. [*Id. ibid.*] Cum Pontificatu principatum quoque ſuæ gentis accepit: ſed diadema eum ferre Pompeius vetuit. Indéque, præter priores 9 annos, quibus matre Alexandrâ regnante Pontificatum geſſerat, per alios 24 annos ſummum ſacerdotium obtinuit. [*Id. lib.* 20. *Antiqu. cap.*8.] pro quibus nos annos 23 cum dimidio accipimus.

Illos qui maximè belli cauſa fuiſſent Pompeius ſecuri percuſſit: Fauſto verò & aliis, qui primi murum conſcenderunt, digna præmia perſolvit. [*Joſeph.lib.*1. *Belli, cap.*5. *& lib.*14. *Antiqu.cap.*8.]

Judæos Pompeius populo Romano fecit tributarios. [*Id. ibid. Euſeb.Chronic. Sever. Sulpic.Hiſtor. ſacr.lib.*2.] Urbes verò quas ſibi ſub- | 4651 | 63

jugaverant in Cœlesyriâ ademptas illis jussit proprio parere Præsidi; & totam gentem, priùs elatam rebus prosperis, contraxit intra veteres terminos. Gadaram deinde, quam Judæi paulo antè subverterant, in gratiam liberti sui Gadarensis Demetrii (de cujus insolentiâ in *Pompeio* scripsit Plutarchus) instauravit. Reliquas mediterraneas urbes, Hippon, Scythopolim, Pellam, Dion, Samariam, Marissam, Azotum, Jamniam, Arethusam, suis restituit habitatoribus; præter eas quæ in bellis erant dirutæ. Similiter & maritimas, Gazam, Joppen, Doram, & Stratonis turrim (quæ postea ab Herode magnificè restaurata, Cæsarea est appellata) Pompeius liberas esse jussit: eásque omnes provinciæ Syriæ contribuit. [*Joseph. ut supr.*]

Hujus calamitatis, inquit Josephus, [lib. 14. cap. 8.] *causa fuère Hierosolymitanis Hyrcanus & Aristobulus, inter se dissidentes invicem. Nam tum primùm libertatem amisimus, subjecti Romanorum imperio; & regionem de Syris bello captam reddere ipsis coacti sumus: & insuper plus quàm decem millia talentorum brevi tempore à nobis Romani exegerunt.* quot solum Crassum è Templo abstulisse, idem Josephus postea [*cap.* 12.] affirmat: ut de tributis & pensitationibus populo indictis ista hîc ille intellexisse videatur.

Cum his quæ à patrio historico Josepho sunt tradita, non abs re fuerit ea quoque conferre, quæ ab exteris scriptoribus, qui animo à Judæis fuerunt alieniſſimo, de re à Pompeio adversus eos gestâ memoriæ habentur prodita. Inter quos primum locum obtinet Cicero, in cujus Consulatum inciderunt ista: apud quem, in oratione pro L. Flacco, de Pompeii abstinentiâ hoc occurrit testimonium. *Cn. Pompeius, captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit. Imprimis hoc, ut multa alia, sapienter; quòd in tam suspicioſâ ac maledicâ civitate locum sermoni obtrectatorum non reliquit. Non enim credo religionem, & Judæorum & hostium, impedimento præstantissimo Imperatori, sed pudorem fuisse:* et religionis Judaicæ cum Romanâ, qualis ab homine ethnico expectari poterat, ejusmodi facta collatio. *Sua cuique civitati religio est, nostra nobis. Stantibus Hierosolymis, pacatísque Judæis, tamen istorum religio sacrorum à splendore hujus imperii, gravitate nominis nostri, majorum institutis, abhorrebat: nunc verò hoc magis, quòd illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis; quàm chara diis immortalibus esset, docuit, quòd est victa, quòd elocata, quòd servata vel* (ut alii legendum censuerunt) *serva facta est.*

Ex Tito Livio, hæc tantùm habentur in libri 102 epitome. *Cn. Pompeius Judæos subegit: fanum eorum Hierosolyma, inviolatum ante id tempus, cepit.* nisi fortè ut alias historiæ suæ partes, ita & hanc, ex eo mutuatos fuisse existimemus, Eutropium & Orosium. Ita verò, in libro 6° rem attigit Eutropius. *Ad Judæos transgressus, Hierosolymam caput gentis tertio mense cepit; duodecim millibus Judæorum occisis, cæteris in fidem acceptis.* Orosius, lib. 6. cap. 6. ex Petrâ Arabum Pompeium profectum fuisse scribens contra Judæos, *quibus Aristobulus expulso fratre Hyrcano primus ex sacerdote rex præerat*, non ex Josepho, sed ex alio non æquè rerum Judaicarum perito, historiam hanc se accepisse indicat: qui tamen de re à Pompeio gestâ non malè ista retulit. *Ad*

Hieroso-

Hierosolymam urbem eorum Gabinium cum exercitu mittit. Ipse continuò subsecutus, & à patribus urbe susceptus, sed à plebe muro templi repulsus, oppugnationem ejus intendit. Id non solùm naturâ loci verumetiam inventi muro fossáque maximâ munitum, cùm alias aliis legiones dies noctésque succedere sine requie cogeret, vix tertio mense expugnavit. Tredecim (duodecim habet Josephus & Eutropius) *millia ibi Judæorum cæsa narrantur: cætera multitudo in fidem venit. Pompeius muros civitatis everti æquaríque solo imperavit: & cùm aliquantos principes Judæorum securi percussisset, Hyrcanum sacerdotio restituit, Aristobulum captivum Romam duxit.*

Strabo, Geograph. lib. 16. *Quum palàm jam Judæa tyrannide premeretur, primus pro sacerdote se regem fecit Alexander: cujus filios Hyrcanum & Aristobulum de imperio disceptantes, Pompeius superveniens dejecit: atque eorum munitiones evertit, & ipsa imprimis Hierosolyma vi capta sunt. Ea munitio petrosa erat, & bene septa, & interiùs aquis abundans, exteriùs omnino sicca. Fossam habebat in lapide excisam 60 pedum profunditate, latitudine 250. E lapide autem excisò educta erant Templi mœnia. Pompeius cepit, ut ferunt, observato Jejunii die, dum ab omni opere Judæi abstinerent, impletâ fossâ & admotis scalis. Fussítque mœnia omnia convelli: ac quantum omnino potuit latronum receptacula sustulit, & loca ubi gaza tyrannorum recondita erat. Eorum duo in Jericuntis ingressu sita erant, Thrax & Taurus: reliqua verò, Alexandrium, Hyrcanium, Machærûs, Lysias, & quæ circa Philadelphiam erant, item Scythopolis Galilææ proxima.* [pag. 762. 763.] et pòst: *Pompeius quibusdam quæ Judæi sibi violenter asciverant ablatis, sacerdotio præfecit Hyrcanum.* [pag. 764. 765.]

Apud Lucanum, in libro 3 Pharsaliæ, Pompeius inter gentes Orientis à se petitas *Judæam* ita connumerat.

Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces
Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti Judæa Dei, mollísque Sophene:
Armenios, Cilicásque feros, Taurósque subegi.

Plutarchus in Pompeio. *Judæam subegit, regémque Aristobulum cepit.* Appianus, in Mithridaticis; de eodem. *Aretæ Arabum Nabataeorum regi bellum intulit, & Judæis, qui ab Aristobulo suo rege defecerant; donec expugnavit Hierosolyma, urbem eis sanctissimam.* [pag. 244.] et in Syriacis. *Una Judæorum gens armis subigenda superfuit: cujus regem Aristobulum victor Pompeius Romam misit, & Hierosolymorum, maximæ sanctissimæque in eâ regione urbis, mœnia diruit.* [pag. 119.]

Corn. Tacitus, Historiar. lib. 5. cap. 9. *Romanorum primus Cn. Pompeius Judæos domuit: templúmque jure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum, nullâ intùs Deum effigie, vacuam sedem & inania arcana. Muri Hierosolymorum diruti, delubrum mansit.* L. Florus, Histor. lib. 3. cap. 5. de eodem. *Libanum Syriæ Damascúmque transgressus, per nemora illa odorata, per thuris & balsami sylvas, Romana signa circumtulit. Arabes, si quid imperaret, præsto fuere. Hierosolymam defendere tentavere Judæi: verùm hanc quoque & intravit, & vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens,*

Patens, ſub aureo vitem cælo. [de quo conſulendus Lipſius, Elector. libro 2. cap. 5.] *Diſſidentibúſque de regno fratribus, arbiter factus regnare juſſit Hyrcanum. Ariſtobulo, quia renuebat eam rem, catenas dedit.*

Dio denique, libro 37. in M. Ciceronis & C. Antonii Conſulatu. *In Syriam Palæſtinam, quòd hujus incolæ Phœnicen infeſtâſſent,* Pompeius *profectus eſt. Eam regebant Hyrcanus & Ariſtobulus fratres: ac tum fortè propter Pontificatum (regi enim nomen ſummi Pontificis apud eos eſt) ſui Dei, quicunque is tandem eſt, diſſidentes, urbes ſeditionibus agitabant. Hyrcanum igitur Pompeius ſine prælio (neque enim is copias, quibus reſiſteret, habebat) ſtatim in poteſtatem ſuam redegit. Ariſtobulum autem, in arce quâdam circumſeſſum, ad conditiones pacis accipiendas compulit. cúmque is neque pecunias, neque arcem traderet, in vincula conjecit: indéque reliquos etiam haud difficulter ſubegit. Hieroſolymorum autem oppugnatio haud parvo ei labore ſtetit. Urbem quidem ipſam, à fautoribus Hyrcani receptus, facilè obtinuit: templum autem, quod alterius partis homines præoccupaverant, haud abſque labore cepit. Situm erat loco edito, ſuis mœnibus munitum: nec, ſi ex æquo omnibus diebus id defendiſſent, expugnatum eſſet. Verùm, quòd Saturni quos vocant diebus propugnationem intermittentes, iiſque ab omni opere vacantes, Romanis eo libero ſpatio occaſionem muri ſubruendi dederunt. Quippe ubi hunc hoſtium morem animadverterunt, nihil ſeriò egerunt reliquis diebus: quum verò circumactâ ſeptimanâ, Saturni dies rediiſſet, denuo aggreſſi, ſummâ vi templum oppugnârunt. Atque ita tandem Judæi, nihil quicquam propugnantes, in poteſtatem hoſtium venerunt. Ibi tum pecuniis direptis, regnum Hyrcano datum, Ariſtobulus abductus eſt. Hæc eo tempore in Palæſtinâ geſta ſunt.*

Pompeio res gerente circa Judæam, Ptolemæum (Auletam) octona millia equitum ſuâ pecuniâ toleraviſſe; & mille convivas totidem aureis potoriis, mutantem vaſa cum fereulis, ſaginaviſſe Varro tradit. [*Plin. lib. 33. cap. 10.*] cui ex Ægypto quotannis 12500 talentorum tributum pendi conſueviſſe, in quâdam oratione (quæ interiit) prodidit Cicero. [*Strabo, lib. 17. pag. 798.*] licèt Diodorus Siculus reditum Ægypti hoc tempore 6000 tantùm talentorum fuiſſe retulerit.

Seleucis in Palæſtinâ à Pompeio condita eſt. [*Appian. pag. 253.*]

Pompeius Cœleſyriæ, uſque ad Euphratem fluvium & Ægypti terminos, cum duabus Romanis legionibus, adminiſtratione Scauro relictâ, in Ciliciam abiit: Ariſtobulum vinctum ſecum abducens, cum duabus filiabus & totidem filiis. [*Joſeph. lib. 14. Antiqu. cap. 8.*] quorum unus Alexander exitinere fugit; minor autem Antigonus cum ſororibus Romam vectus eſt. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 5. fin.*]

Syriam Pompeium, illinc decedentem, Scauro quæſtori ſuo regendam reliquiſſe, ſcribit Appianus. [*in Syriac. pag. 119. cum lib. 5. Bell. civil. pag. 676, 677.*] Hujus autem, ſimul & Judææ, adminiſtrationem Scauro eum permiſiſſe, in lib. 1. Belli cap. 8. addit Joſephus. Palæſtinam quoque Pompeium, *Judæis domitis & Hieroſolymis captis, in provinciæ ſpeciem rectori delatâ juriſdictione formaviſſe,* in libro 14 affirmat Ammianus Marcellinus. Et Regis quidem nomen, licèt ſine diademate, Hyrcanus tum retinuit: ſed illius tanta erat ingenii tarditas

&

& imbecillitas, ut non vectigalia solùm ordinandi, sed alia quoque omnia pro libitu in Palæstinâ disponendi, potestatem sibi Syriæ præsides assumerent, ut in Gabinii præfecturâ postea videbimus.

Cicerone & Antonio Consulib. IX. Kalend. Octobris, Octavio ex Atiâ uxore (Juliæ, sororis C. Julii Cæsaris, filiâ) natus est Octavius. [*Sueton. in Octav. Aug. cap.* 4. *&* 5.] qui postea *Cæsar Augustus* dictus est: quóque imperante Mundi servator D. N. Jesus Christus natus est. [*Luc.* II. 1,6,7.] Author verò est Julius Marathus, ante paucos quàm Octavius nasceretur menses, prodigium (sive oraculum) Romæ factum publicè, quo denuntiabatur Regem populi Romani Naturam parturire: Senatum exterritum censuisse ne quis illo anno genitus educaretur; eos qui gravidas uxores haberent, quo ad se quisque spem traheret, curâsse ne Senatusconsultum ad ærarium deferretur. [*Sueton. ut supr. cap.* 94.] De die natali IX. Kalend. Octobr. cum Suetonio consentit ipse Augustus in epistolâ ad Caium nepotem, [*apud A. Gellium, lib.* 15. *cap.* 7.] Hemerologium antiquum, [*In inscriptionib. Gruteri, pag.* CXXXIII.] et Lapis Narbonensis: [*ibid. pag.* CCXXIX.] Dione non dissentiente, qui in libro 56 Septembris die 23 natum eum fuisse affirmat. In Septembri enim Juliano 30 dierum, IX Kalend. Octobr. est Septembris 23. licèt in Septembri Pompiliano, qui 29 tantùm dierum fuit, 22° ejusdem mensis responderit. September verò, ut annus tum Romæ (ante correctionem à Julio Cæsare institutam) agebatur, in mensem Junium anni Periodi Julianæ 4651 incidit.

Catilinariâ conjuratione Romæ erumpente, Q. Marcius Rex & Q. Metellus Creticus imperatores ad urbem erant; impediti, ne triumpharent, calumniâ paucorum, quibus omnia honesta atque inhonesta vendere mos erat. [*Salust. in Conjurat. Catilin.*]

Ab anno 2 Olympiadis CLXXIX Philadelphienses annos suos dinumerant. [*Fasti Siculi.*] Philadelphia autem hæc non procul à Judæâ videtur esse: de quâ Josephus, lib. 1. Belli, cap. 5. & Strabo, lib. 16. pag. 760. & 763. ubi latronum circa eam receptacula à Pompeio (hoc anno) diruta fuisse significat: quæ causa fortasse fuerit hujus annorum epochæ instituendæ.

Pompeius Ciliciæ reliqua, quæ nondum agnoscebant Romanum imperium, obeundo sine certamine Romanis subjugavit. [*Appian. pag.* 244.] exceptâ parte ab Eleuthero-cilicibus possessâ: quorum opida in monte Amano sita à Cicerone Ciliciæ proconsule postea sunt expugnata.

Pharnaces conditum muriâ corpus Mithridatis patris sui ad Pompeium miserat: simul se & regnum ei dedens. [*Dio lib.* 37.] Cadaver eum Sinopen in trireme Pompeio transmisisse scribit Appianus; simúlque eos qui Manium (Aquilium) ceperant, & obsides multos Græci barbaricíque generis: atque rogavisse, ut aut paternum regnum, aut Bosphoranum tantùm, quod Machares frater à Mithridate acceperat, tenere sibi liceret. Plutarchus Pompeium ait, quum Amisum perveniisset, inveniisse multa dona à Pharnace allata, multa corpora ex familiâ regiâ, ipsum etiam Mithridatis cadaver non admo-

dum ex facie cognitum; verùm ex cicatricibus, ab iis qui id ſpectaculi deſiderabant, agnitum. Ipſum enim non ſuſtinuiſſe id videre Pompeium, verùm Sinopen amandaviſſe.

Cum vitâ enim illius etiam nomen hoſtile extinctum Pompeius exiſtimans, nullas in defunctum fruſtra iras exercendas putavit; ſed in patrio ſepulchro condi juſſit. [*Dio, lib.* 37.] Corpus igitur illius regiè ſepeliendum curatoribus ejus, addito ſumptu, tradidit; & inferri juſſit apud Sinopen monumentis regiis, laudatum ob geſtorum excellentiam, ut regum ætatis ſuæ præſtantiſſimum. [*Appian. pag.* 250.]

Veſtem, quâ amicire ſe ſolitus erat Mithridates, armorúmque molem & ſplendorem Pompeius miratus eſt. At gladii vaginam, quæ conſtiterat talentis quadringentis, Publius furatus venundedit Ariarathi. Cidarin Caius Mithridatis collactaneus Fauſto Syllæ filio petenti occultè dedit, operis mirifici: quod tum Pompeium latuit. at Pharnaces, quum pòſt reſciviſſet, in illos qui ea averterant animadvertit. [*Plutarch.*]

Pharnacem verò & Caſtorem Phanagorenſem Pompeius populi Romani amicis & ſociis adſcripſit. [*Appian. pag.* 251. *Dio, lib.* 37.] Pharnaci quoque, quòd Italiam è multis difficultatibus exemiſſet, Boſphoranum regnum conceſsit: exceptis Phanagorenſibus, quos liberos ſuo jure permiſit vivere; quoniam primi recolligenti vires Mithridati, jámque claſſem, exercitum receptaculáque habenti, deficientes exhibuerunt negotium, exemplóque dato aliis, cauſa fuerunt ejus interitus. [*Appian. pag.* 250.] Verùm poſt Pompeii diſceſſum, oppugnavit Pharnaces Phanagorenſes eorúmque vicinos, donec præ fame ad pugnam progreſsi opidani victi ſunt: quos illæſos recepit ille in amicitiam, acceptis tantùm obſidibus. [*Id. pag.* 253, 254.]

Pompeius in Ponto caſtella recepit, quorum deditionem, qui in eorum præſidio erant poſiti, ad ipſius adventum differendam exiſtimârunt: veriti, ne cujus pecuniæ ſibi tuendæ cuſtodia eſſet data, eam alii diripientes, ſibi culpam imponerent. [*Dio, lib.* 37.] In Talauris verò, quam urbem Mithridates habuerat apparatus promptuarium, duo millia poculorum ex Onyche gemmâ factorum compactorúmque auro inventa ſunt, multæ phialæ pſyctéréſque, calices, lecti, ſellæ, ornatiſsima omnia; item fræna equorum, pectorales humeraléſque phaleræ, gemmatæ auratæque: quibus recipiendis percenſendíſque 30 dies quæſtor inſumpſit. Eorum pars à Dario Hyſtaſpis filio ſucceſſoribus per manus tradita fuerat; partem ex Ptolemæorum regum gazâ Cleopatra penes Coos depoſuerat, unde Mithridates à civibus tradita deportaverat: partem ipſe Rex paraverat ac collegerat, elegantioris ſupellectilis percupidus. [*Appian. pag.* 251, 252.]

Romæ Comitiis Conſularibus habitis, pro L. Murenâ in ſequentem annum Conſulem deſignato & ambitus accuſato Cicero Conſul orationem habuit: in quâ L. Luculli exercitum, qui ad triumphum ipſius convenerat, comitem Murenæ in petitione Conſulatus præſtò fuiſſe dicit. De quo triumpho, in Lucullo ſuo idem Cicero ita etiam meminit. *Cùm victor à Mithridatico bello revertiſſet, inimicorum calumniâ triennio*

triennio tardiùs quàm debuerat triumphavit. Nos enim consules introduximus penè in urbem currum clarissimi viri. Populum enim adversus eum inflammaverat C. Memmius, ac quasi multa intervertisset de prædâ, traxissétque bellum, suaserat ut ei triumphum denegaret. Sed viri principes & potentissimi inferentes se tribubus, multis precibus & contentione ægrè tandem populum induxerunt, ut triumphum ei concederet. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Triumphum verò non, ut aliqui, pompæ prolixitate & rerum traductarum copiâ fastidiosum duxit, sed armis hostilibus, quorum erat vis ingens, & machinis regiis Circum Flaminium exornavit: quod erat per se haud contemnendum spectaculum. Ipso in triumpho equites cataphracti pauci, currus falcati 10 traducti, amici & duces regii 60. Naves longæ rostratæ 110 translatæ. Ipsius Mithridatis aurea senûm pedum statua, & gemmis distinctum scutum: captúmque Tigranis diadema, in triumpho ductum. Fercula 20 vasorum argenteorum; aureorum poculorum, armorum & nummorum 32. Hæc per viros traducta. Octo muli lectos aureos portaverunt, 56 argentum infectum, alii 107 argenti signati paulo minus vicies septies centena millia drachmarum. In tabulis breviaria pecuniæ, quam Pompeio ad bellum piraticum & quæstoribus dederat: præterea quod militibus, in singulos 950 drachmas, divisérat. Denique splendidum epulum Urbi & circumjectis vicis dedit. [*Id. ibid.*]

Post triumphum & Mithridatici belli rationes redditas, in diætam pristinâ temperantiâ multo magnificentiorem Lucullus se convertit: primúsque ad omnia deliciarum genera Romanis dux extitit, cùm duorum regum Tigranis ac Mithridatis opulentiam accepisset. [*Nicolaus Damascen. Historiar. lib. 27. apud Athenæum, lib. 6. cap. ult. & lib. 12. cap. 21.*] Quem profusæ in ædificiis convictibúsque & apparatibus luxuriæ primum authorem fuisse, Velleius Paterculus quoque confirmat. [*lib. 2. cap. 33.*]

3942 Eupatoriam, quam Mithridates Eupator conditam à se denominaverat, & ob receptos Romanos diruerat, Pompeius instauravit; agróque & civibus additis, Magnopolim appellavit. [*Strabo, lib. 12. pag. 556. Appian. pag. 251.*] Cabira in urbis formam adornavit, ac Diopolim nominavit. [*Strabo, ibid. pag. 557.*] Bithynis & Ponticis leges & jura constituit: de quibus Plinius Bithyniæ prætor meminit, in epistolis ad Trajanum. [*lib. 10.*]

Pompeius ex Ponto in Asiam (propriè dictam) profectus, Ephesi hyemavit. [*Dio, lib. 37.*] Cúmque omnia terrâ maríque confeciſſet, classem tamen Asiæ civitatibus imperavit; sumptu ad L. Syllæ descriptionem accommodato. [*Cicero, pro Flacco.*]

L. Valerius Flaccus, qui superiore anno Romæ prætor fuit, hoc anno prætura Asiæ gessit. [*Id. ibid.*]

Sub finem hyemis, exercitui victori præmia Pompeius distribuit, viritim 1500 drachmas Atticas, (quot, qui minimum, accepisse confirmat etiam Plutarchus) & pro dignitate ampliùs Tribunis ac centurionibus: cujus pecuniæ summam ferunt talentorum 16 millium fuisse. [*Appian. pag. 252.*] Legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, sester- | 1652 | 62

tiûm bina millia; commilitibus ſingulis quinquaginta data fuiſſe; apud Plinium legimus. [*lib.* 37. *cap.*2.] ſi tamen integer ille locus eſt.

D. Julio Silano & L. Murenâ Conſulib. Metellus de Cretâ triumphavit. [*Eutrop. lib.*6.] & quidem *Kalendis Juniis* (quantum ex faſtorum triumphalium marmoreorum fragmentis colligi poteſt) quæ in *Martium* Julianum eo tempore inciderunt. Ornamentum tamen triumphi ejus, captivos duces, Pompeius ſubduxit. [*Vellei. Paterc. lib.*2. *cap.*40.] Panarem enim & Laſthenem, auxilio cujuſdam tribuni plebis ad hoc perſuaſi, eripuit; quòd ſibi ex pacto eos, non Metello, acceſſiſſe diceret. [*Dio, lib.* 36.] Sed & Luculli & Metelli triumphum cùm ipſorum ſingularis virtus, tum etiam invidia Pompeii apud optimum quemque fecit favorabilem. [*Vellei. ut ſupr. cap.*34.] Triumphi verò Metelli Cretici memini: etiam Appianus. [*legat.*30.]

Ut Epheſum ad ſalutandum Pompeium ætate majorem dignitatéque præcellentem acceſſit Cato, conſpiciens eum Pompeius non tenuit ſe loco, neque permiſit ut ſedentem adiret ſe; ſed tanquam ex primoribus alicui exiliens proceſſit ei obviam, dexterámque porrexit: & multis laudibus ſtatim in amplectendo & ſalutando præſente, pluribus etiam digreſſi virtutem extulit. Quaſi tamen non haberet illo præſente liberum imperium, dimiſit eum libenter: eíque penè ſoli eorum qui Romam navigabant liberos ſuos & uxorem commendavit, alioquin propinquitate ei conjunctos. [*Plutarch. in Catone minore.*]

Pompeius, poſtquam multos principes regéſque partim debellaviſſet partim conditionibus certis ſibi adjunxiſſet, arces non minùs mille, urbes non infra 900 cepiſſet, urbes 39 vel collapſas aut bello vaſtatas (uti erant Mazaca, regum Cappadociæ primaria ſedes) reſtituiſſet, octo urbes regionéſque colonis auxiſſet, majorémque earum nationum partem quæ per continentem Aſiam Romanorum erant ſuis ipſe legibus inſtruxiſſet, eíſque rempublicam ordinaviſſet; Epheſo demum ſolvens, per Inſulas & Græciam majore pompâ iter in Italiam inſtituit. [*Dio, lib.*37. *cum Appiano, pag.* 251. *& Plutarcho in Pompeio.*]

Cùm in Lesbum inſulam Pompeius veniſſet, Mitylenen civitatem immunitate Theophanis gratiâ donavit. [*Plutarch. ibid.*] Mitylenæi enim Manium Aquilium alióſque vinctos tradiderant: quibus libertas jam, in unius Theophanis gratiam, à Pompeio reſtituta eſt. [*Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.* 18.] Erat hic Balbus Cornelius Theophanes patriâ Mitylenæus rerum Pompeii ſcriptor: quem inter intimos ille habuit, & in concione militum civitate donavit; cuíque defuncto cœleſtes honores Græca adulatio poſtea tribuit. [*Cicero, pro Archiâ poëtâ. Strabo, lib.*13.*pag.*617. *Valer. Maxim. lib.* 8. *cap.*14. *Cornel. Tacit. Annal. lib.*6. *cap.*1. *Jul. Capitolin. in Maximo & Balbino.*]

Apud Mitylenæos patrium poëtarum certamen ſpectavit Pompeius, quod unum habebat argumentum ipſius res geſtas: & delectatus theatro, delineavit effigiem & figuram ejus, quo Romæ ſimile excitaret grandius & excellentius. [*Plutarch.*]

Rhodum

Rhodum profectus, omnes sophistas audivit; donavitque singulis talentum. Posidonius etiam descripsit quæstionem, quam illo audiente habuit contra Hermagoram rhetorem De quæstione generali. [*Idem.*] Pompeius verò intraturus Posidonii domum, fores percuti de more à lictore vetuit: & fasces lictorios januæ submisit is, cui se Oriens Occidensque submiserat. [*Plin. lib.7. cap.30.*] De quorum congressu, ex ipsius Pompeii ore ista retulit, in libro 2° Tusculanarum quæstionum, Cicero. *Posidonium & sæpe ipse vidi. & id dicam, quod solebat narrare Pompeius. se, cùm Rhodum venisset decedens ex Syriâ, audire voluisse Posidonium: sed cùm audivisset eum graviter esse ægrum, quòd vehementer ejus artus laborarent, voluisse tamen nobilissimum philosophum visere. Quem ut vidisset & salutavisset, honorificisque verbis prosecutus esset, molestéque se dixisset ferre, quòd eum non posset audire. at ille, Tu verò, inquit, potes: nec committam ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit. Itaque narrabat, eum graviter & copiosè de hoc ipso, nihil esse bonum nisi quod honestum esset, disputâsse: cùmque quasi faces ei doloris admoverentur, sæpe dixisse. Nihil agis, dolor: quamvis sis molestus, nunquam te esse confitebor malum.* Aiunt quoque Pompeium Rhodum venisse, quo tempore ad bellum Mithridaticum proficiscebatur, mox adversus Mithridatem ducturus, ibíque Posidonium differentem compellâsse, inque suo discessu interrogâsse, ecquid mandaret: eum autem illud Homericum protulisse,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.
Rem gere præclarè, atque aliis præstare memento.

ut apud Strabonem legitur. [*lib.11. pag.492.*]

Valerius Flaccus Prætor civitatibus Asiæ pecuniam & remiges classis nomine imperavit. sed numero navium eâ quâ Pompeius usus fuerat dimidio minore: bipartitò classe distributâ, ut una pars supra Ephesum, altera infra Ephesum navigaret. quâ classe M. Crassus ab Æno (Thraciæ) in Asiam, & Flaccus ex Asiâ in Macedoniam navigavit. Cúmque aurum, Judæorum nomine, quotannis ex Italiâ & ex omnibus Romanorum provinciis Hierosolymam exportari soleret; Flaccus sanxit edicto, ne ex Asiâ exportari liceret. Unde Apameæ comprehensum ante pedes prætoris in foro expensum est auri pondo centum paulo minus per Sex. Cœsium equitem Romanum, Laodiceæ viginti pondo paulo amplius per L. Peducæum, Adramyti per Cn. Domitium legatum, Pergami non multum; atque in ærario aurum est repositum. Hæc, in oratione pro eo habitâ, commemorat & defendit Cicero.

Scaurus, Syriæ præses à Pompeio relictus, Arabiam ingressus, ad Petram quidem regionem asperitate prohibebatur accedere: quæ autem circùm erant omnia vastabat; multis & in hoc malis affectus. Nam exercitum fames premebat: cui tamen Hyrcanus per Antipatrum ex Judæâ frumentum & alia necessaria suppeditabat. Missúsque à Scauro ad Aretam legatus Antipater, eo quòd familiaris & hospes esset, persuasit etiam illi pecuniâ numeratâ vastationem agrorum redimere; sponsor factus pro 300 talentis. Atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minùs è Scauri quàm ex Aretæ

ſententiâ. [*Joſeph. lib.*1. *Belli, cap.*6. *& lib.*14. *Antiqu. cap.*3.] Hinc argenteum denarium in Ædilitate ſuâ cudendum curavit Scaurus, in quo ſupplex ante eum jacet in genibus Rex barbaro habitu, chlamyde longâ caligíſque laxis indutus, coronam præſentans cameli dorſo impoſitam: circumſcriptis literis, M. SCAVRVS. ÆD. CVR. EX S.C. & ſubtus, REX. ARETAS. [*Pigh. Annal. Romanor. tom.*3. *pag.*341. *&* 362.]

Quum Pompeius M. Piſonem legatum ſuum ad petendum Conſulatum miſiſſet; Romani & comitia uſque ad adventum ejus diſtulerunt, & Piſonem præſentem omnes unanimi conſenſu Conſulem deſignârunt. Pompeii enim commendatio pro eo non apud amicos tantùm ſed apud inimicos etiam valebat: tanto illius metu, priuſquam exercitum dimiſiſſet, omnes tenebantur. [*Dio, lib.*37.]

3943 Sub Piſonis Conſulatus initia (circa Novembrem Julianum) in Italiam Pompeium adveniſſe, ex Ciceronis lib.1. ad Atticum epiſt.9. & 11. intelligitur. Cúmque non ſine exercitu venturus in Urbem exiſtimaretur, &libertati publicæ ſtatuturus arbitrio ſuo modum, atque Italiam ſibi ſubjicere potentiámque in omnes Romanos ſibi parare poſſet; ut primùm tamen Brunduſium appulit, ipſe ſuâ ſponte copias omnes dimiſit, quum neque Senatus neque populus quicquam de eis decreviſſet. [*Vellei. Patercul. lib.*2.*cap.*40. *Plutarch. Appian, Dio.*] Plutarchus ait Pompeium benignè dimiſſos milites admonuiſſe, ut ad triumphum ſuum adeſſent: ſed ne in triumpho quidem eis utendum illum putaviſſe, affirmat Dio. [*lib.*37.]

Romæ concione habitâ, bellum Orientis cum viginti & duobus regibus ſeſe geſſiſſe Pompeius narravit. [*Oroſ. lib.*6 *cap.*6.] et Aſiam ultimam provinciam accepiſſe, eandémque mediam patriæ reddidiſſe. [*Plin. lib.*7.*cap.*26. *cum Floro, lib.*3.*cap.*5.]

Q. Tullius Cicero, Marci frater natu minor, Prætor Aſiam ſortitus, L. Valerio Flacco ſucceſſor eſt datus. [*M. Cicero, in orat. pro Flacco; & lib.*1. *epiſt.*12. *ad Atticum.*]

In provinciam profecturus, uxoris ſuæ fratrem T. Pomponium Atticum legati loco ſecum ire voluit. Ille verò non decere ſe arbitrabatur, cùm præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. [*Cornel. Nepos, in Vitâ Attici.*] Quod Quintus vehementer ægrè tulit. [*M. Cicero, lib.*1. *epiſt.*14. *ad Attic.*]

P. Clodius, & ob defectionem Niſibiticam, & quòd in mulieris habitu ſacrarium in quod virum intrare nefas erat intrâſſet, & quòd uxorem Metelli Pontificis & C. Cæſaris ſtuprâſſet, & quòd cum ſorore ſuâ rem habuiſſet, accuſatus, à judicibus nihilominus pecuniâ corruptis eſt abſolutus. [*Cicero, lib.*1. *epiſt.*13. *ad Attic. Liv. lib.* 103. *Plutarch. in Cicerone. Dio, lib.*37.]

Piſoni Conſuli deſponſam Syriam ſe ei ademiſſe, ad Atticum ſcribit M. Cicero. [*lib.*1. *epiſt.*13.] Itaque Scauro, à Pompeio in Syriâ relicto, ſucceſſor à Senatu Marcius Philippus vir prætorius miſſus eſt: qui cum Arabibus ex vicino Syriam infeſtantibus conflictatus eſt. [*Appian. in Syriac. pag.*119, 120.]

Anno 9° Pontificatus atque ethnarchiæ Hyrcani, (à morte videlicèt

cèt matris Alexandræ deducto: priùs quàm à Gabinio ethnarchia ei eſt adempta) menſe Panemo ſive Junio; in honorem illius promulgatum fuiſſe videtur Athenienſium illud pſephiſma, quod apud Joſephum libro 14 Antiquit. cap. 16. extat. licèt eam temporis notationem ad præcedens Romani Senatus decretum ille ibi referat: quod & Hyrcani prioris filii Simeonis tempore, & Idibus Decembribus (in Septembrem Julianum tunc incurrentibus) editum fuiſſe, ad annum Periodi Julianæ 4587, oſtendimus. Hoc autem decretum, in gratiam Hyrcani II. filii Alexandri factum, Munychionis quidem Attici, die XI (circa Aprilis Juliani diem XXVIII) ab Eucle Menandri Alimuſio ſcribâ exaratum, Panemi verò Macedonici τρίτῃ ἀπόϊλος ſive die XXVII (Junii Juliani diei XX reſpondente) Ducibus eſt traditum, archonte Athenis Agathocle: ut in libelli de Macedonum & Aſianorum anno Solari capite 1° ſignificavimus.

Quintus Cicero primus ſumptu remigum & claſſis parandæ civitates Aſiæ levavit. [*M. Cicero, in orat. pro Flacco.*] et urbes complures pene deſertas, in quibus unam Ioniæ nobiliſſimam Samum, alteram Cariæ Halicarnaſſum, recreavit. [*Id. lib. 1. epiſt. 1. ad Quintum fratr.*] 4653 | 61

Triumphum ad Natalem ſuum Pompeius diſtulit: quem & *tertio* & *pridie* Kalendas Octobris (qui dies natalis fuit, in menſem Julium vel Junium Julianum tunc incurrens) duxit, M. Meſſalâ & M. Piſone Conſulibus; ut partim ex Faſtorum triumphalium fragmentis marmoreis, plenius autem ex ipſius Pompeii triumphorum actis à Plinio lib. 7. cap. 26. & lib. 37. cap. 2. commemoratis, intelligitur. Et licèt magnificentiſſimum de tot regibus per biduum egerit triumphum: (ut eſt apud Velleium Paterculum, lib. 2. cap. 40. & Appian. in Mithridaticis:) illud tamen bidui tempus triumphi magnitudinem non cepiſſe, docet Plutarchus; ſed apparatus magnam partem, quæ ad exornandum alium triumphum ſatis ſuppeditâſſet, non fuiſſe ſpectatum.

Qui Pompeium in omnibus cum Alexandro contendunt & conferunt, 34 annis minorem eum tum fuiſſe volunt; cùm reverâ 40 annorum fuerit: ſi Plutarchum audimus. Et quidem ipſe Pompeius à primâ adoleſcentiâ, ſermone fautorum, ſimilem ſore ſe credens Alexandro regi, facta conſultáque ejus æmulatus erat. [*Saluſt. Hiſtoriar. lib. 3. apud Nonium Marcellum, in voc.* æmulus.] Verùm *in ætate tanti viri* eos ut *nimium occupatos* non invenuſtè notavit Velleius, [*lib. 2. cap. 53.*] *quos fefellit quinquennium: cùm à Caio Atilio & Quinto Servilio Conſulibus tam facilis eſſet annorum digeſtio.* id quod Plutarcho, illos alios corrigenti, hîc accidit; dum 40 tantùm ætatis annos Pompeio nunc aſſignat, qui reverâ fuerunt 45.

Primum ex Africâ, alterum ex Europâ, tertium hunc ex Aſiâ, Pompeius triumphum duxit: & quot partes terrarum orbis erant, totidem fecit monumenta victoriæ ſuæ. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 40. Plutarch. in Pomp.*] Unde & magnus ille qui nunc agebatur triumphus *de Orbe terrarum* inſcriptionem prætulit. [*Dio, lib. 37.*] *Magnúſ*que à totâ concione hîc conſalutatus eſt. [*Liv. lib. 103.*] quo cognomento, jam pridem à populo illi dato, contentus fuit: tametſi multa

multa nova nomina de tot rebus geſtis accipere potuiſſet. [*Dio, ut ſupr.*]

Triumphi Præfatio (ex actis ejus à Plinio lib. 7. cap. 26. deſcripta) hæc fuit. *Cùm oram maritimam à prædonibus liberâſſet, & imperium maris populo Romano reſtituiſſet; ex Aſiâ, Ponto, Armeniâ, Paphlagoniâ, Cappadociâ, Ciliciâ, Syriâ, Scythis, Judæis, Albanis, Iberiâ, inſulâ Cretâ, Baſternis, & ſuper hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphavit.* quibus *Mediam, Colchidem, Meſopotamiam* & *Arabiam*, Plutarchus; *Heniochos* & *Achæos* addit Appianus.

In portus adduxit Pompeius naves 700 integras. Plauſtrorum, quibus arma in pompâ ſunt tranſvecta, ingens fuit numerus, & in his roſtra navium: poſthæc multitudo captivorum ac piratarum, non vinctorum, ſed cultorum habitu patrio. Ipſum ſublimem præcedebant regum ſatrapæ vel duces vel filii, partim captivi partim obſides, in ſummâ 324. [*Appian.*]

Inter hos Tigranes, Tigranis regis Armeniæ filius, fuit cum conjuge & filiâ, & ipſius Tigranis uxore Zoſime: adhæc Mithridatis ſoror & quinque filii (Artaphernes, Cyrus, Oxathres, Darius, Xerxes) & duæ filiæ, Orſabaris & Eupatra. Tradactus eſt & Colchorum rex Olthaces, & Judæorum rex Ariſtobulus, tyranníque Cilicum: Scytharum item regiæ fœminæ, duces tres Iberorum, Albanorum duo, cum Menandro Laodicenſi, qui equitum Mithridatis præfectus fuerat. Albanorum quoque & Iberûm obſides, & Commagenorum regis. Trophæa etiam permulta tradacta ſunt, numero pugnis omnibus paria, quibus aut ipſe aut per legatos palmam tulerat. [*Idem, cum Plutarcho.*]

Abſentium effigies tranſvehebantur, Tigranis & Mithridatis, pugnantium & cedentium ac fugientium. Mithridatis verò etiam oppugnatio & noctu tacita fuga repræſentata fuit: ac poſtremò etiam mors ejus ſubjecta fuit ſpectatorum oculis; appictis & virginibus mortis ejus ſociis. Præferebantur & tabulæ cum filiorum & filiarum ante illum defunctorum imaginibus; & deorum barbaricorum figuræ cum ornatu patrio. [*Appian.*]

Ipſe Pompeius gemmato curru vehebatur, amictus, ut fertur, Alexandri Macedonis chlamyde. Currum ſequebantur ſocii hujus expeditionis præfecti militum, partim equites, partim pedites. [*Idem.*]

Pridie Kalend. Octobr. die natalis ſui tranſtulit Pompeius alveum cum teſſeris luſorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor, (in quo fuit Luna aurea pondo 30.) lectos tricliniares tres, vaſa ex auro & gemmis abacorum novem, ſigna aurea tria, Minervæ, Martis, & Apollinis; coronas ex margaritis triginta tres, montem aureum quadratum cum cervis & leonibus & pomis omnis generis, circundatâ vite aureâ. (*de quâ ſupr. ad fin. anni Mundi 3939.*) Muſeum ex margaritis; in cujus faſtigio horologium erat. Ipſius Pompeii imaginem, è margaritis. [*Plin. lib. 37. cap. 2.*] In triumpho arbores quoque ſe duxiſſe ſcribit Pompeius: ebenum videlicèt, & balſamum uni terrarum Judææ conceſſum. [*Id. lib. 12. cap. 4. & 25.*]

Carpenta

Carpenta quoque traduxit & fercula onusta auro & ornamentis aliis variis in quibus erat lectus Darii Hystaspis filii, & sella ac sceptrum Mithridatis Eupatoris, aureáque ipsius effigies octo cubitorum pectore tenus. [*Appian.*] Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argentea statua: & currus aurei argenteíque. [*Plin. lib.* 33. *cap.* 12.] argentíque signati septem millia myriadum & 510 drachmæ insuper. [*Appian.*] Tabulis quoque ostensum est, universa populi Romani vectigalia 5000 myriadum antea fuisse, cum his quæ ipse populo Romano acquisierat ad myriadas 8500 jam crevisse. [*Plutarch.*]

Translata est & tabula, breviarium rerum à Pompeio in Oriente gestarum continens, hoc inscripta titulo. « Naves rostratæ 800 ca« ptæ sunt. Urbes conditæ 8 in Cappadociâ, in Ciliciâ Cœlesyriâ« que 20. in Palæstinâ, Seleucis. Reges victi, Tigranes Armenius, « Artoces Iberus, Orezes Albanus, Darius Medus, Aretas Nabatæ« us, Antiochus Commagenus. Hæc titulus. [*Appian.*] Cui similem & Plinius commemorat, [*lib.* 7. *cap.* 26.] ab eo in delubro Minervæ positum, quod ex manubiis dicabat. *Cn. Pompeius Magnus Imper. bello* XXX *annorum confecto, fusis, fugatis, occisis, in deditionem acceptis hominum vicies semel centenis* LXXXIII *millibus, depressis aut captis navibus* DCCCXLVI. *opidis, castellis* MDXXXVIII. *in fidem receptis, terris à Mæoti lacu ad Rubrum mare subactis, Votum meritò Minervæ.*

In ærarium retulit vasa, aurum & argentum signatum ad viginti millia talentûm. [*Plutarch.*] Inter dona in Capitolio ab eo dicata, Mithridatis regis dactylotheca fuit; ut M. Varro aliíque ejusdem ætatis authores confirmant: quæ primùm ad margaritas gemmásque Romanorum mores inclinavit. [*Plin. lib* 37. *cap.* 1.] Ibidémque pretiosissima quæque Mithridatis dicata sunt, in Novo castello reperta. [*Strabo lib.* 12. *pag.* 556, 557.] & Vitis illa aurea ex Judææ allata. [*Id. apud Josephum, lib.* 14. *cap.* 5.] & sex pocula murrhina, in Urbem tum primùm inducta: quæ protinus ad hominum usum transiere, abacis etiam escariisque vasis inde expetitis. [*Plin. lib.* 37. *cap.* 2.]

Ubi triumphans pervenit Pompeius in Capitolium, neminem captivum necavit ut triumphatores alii; sed publicis impensis remisit quemque in suam patriam, exceptis regiis. [*Appian.*] Nam quod addit Appianus, [*pag.* 243. *&* 253.] Aristobulum mox interemptum esse, & post eum Tigranem; deceptum hîc eum fuisse apparet. Aristobulum enim in patriam postea rediisse, Josephus & Dio; Tigranem verò post triumphum apud Flavium Senatorem in catenis à Pompeio fuisse depositum, & ex ejus custodiâ à Clodio tribuno plebis fuisse ereptum, Asconius Pedianus in Orationem Milonianam, confirmat.

3944 Gazenses (anno jam tertio à Judæorum potestate liberati) hinc tempora suâ dinumerârunt. [*Fasti Siculi*; *anno* 4. *Olymp.* 179.] Circa Octobris verò Juliani diem 27 Gazenses annum suum inchoâsse, ex Marco Gazensi diacono in Vitâ Porphyrii Gazensis episcopi colligimus.

Ne Quinto Ciceroni in Asiaticâ præturâ succederetur, Marcus fra-

ter effecit: ut ipſe in epiſtolâ ad eum ſcriptâ indicat. in quâ, inter alia in provinciâ à Quinto præclarè geſta, etiam illud recenſet; ſublata Myſiæ latrocinia, cædes multis locis repreſſas, pacem totâ provinciâ conſtitutam, neque ſolùm illa itinerum atque agrorum, ſed multo etiam plura & majora opidorum & furta & latrocinia eſſe depulſa. [*Lib.* 1. *epiſt.* 1. *ad Quint. fratr.*]

Quum M. Cicero commentarium Conſulatus ſui Græcè à ſe compoſitum ad Poſidonium (Apamenum, philoſophum & hiſtoricum) Rhodum miſiſſet, ut ornatiùs de iiſdem rebus ſcriberet; eum ille legens, non modò non excitatum ſe eſſe ad ſcribendum, ſed etiam planè perterritum, reſcripſit. [*Lib.* 2. *epiſt.* 1. *ad Atticum.*]

Ptolemæo Auletæ ſenior filius eſt natus, qui ipſi in regno ſucceſſit: ſiquidem non plures quàm XIII annos ille egit, quando ad eum poſt pugnam Pharſalicam Pompeius profugit; ut in libro 42° Dio innuit.

Pompeius à Senatu poſtulabat, ut multa quæ regibus, dynaſtis, & civitatibus ipſe conceſſerat, Patres rata haberent. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 432.] 4654 | 60

Lucullus tum otii voluptatibus divitiiſque fruendis ſeſe dediderat: ſed monente Senatu excitatus ut authoritatem ſuam accommodaret ad rempublicam capeſſendam, confeſtim Pompeium adortus eſt. [*Plutarch. in Pompeio.*] Itaque & ille & Metellus Creticus, acceptæ injuriæ memores, & cum iis pars optimatium refragabatur, ne aut promiſſa civitatibus à Pompeio, aut benemeritis præmia, ad arbitrium ejus, perſolverentur. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 40.] Jubebátque Lucullus, ut de ſingulis ſuis factis ſeorſum Pompeius referret; neque peteret, ut ſimul omnia approbarentur. Nam & aliâs iniquum eſſe dicebat, ſimpliciter ejus omnia acta, quæ qualia eſſent nemo ipſorum compertum haberet, tanquam à domino quodam patrata, rata haberi: et quum ipſe ex Luculli actis quædam reſcidiſſet, poſtulabat, ut utriſque in Senatu expoſitis, is utra approbatione digna viſa forent confirmaret. Lucullum Cato, Metellus Celer conſul, & alii qui cum iis ſentiebant, enixè defendebant. [*Dio, lib.* 37.] Mithridaticam victoriam ſuam fuiſſe illo jactante, Craſſo quoque in ſuum favorem pertracto. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 432, 433.] Indéque decreta ſua, quæ aboleverat Pompeius, obtinuit; [*Plutarch. in Pomp.*] ſanctiones verò, quas Pompeius devictis fecerat regibus, reſcidit: ac quum rogationem de agris militi dividendis tuliſſet, rem adjutore Catone impedivit. [*Id. in Lucullo.*]

Ita in Senatu jactatus Pompeius, ad Tribunos plebis coactus eſt confugere. [*Id. in Pomp.*] Et cùm L. Flavius tribunus, qui de agro militibus Pompeianis dividendo rogationem ferebat, etiam hoc ei addidiſſet, omnibus civibus ſuffragium eſſe dandum, quo & hoc faciliùs juberetur, & acta Pompeii rata pronuntiarentur: Metellus Conſul tantâ contentione id impugnavit, ut ab eo in carcerem duceretur. Conſule nihilominus cum aliis in ſententiâ pertinaciter perſiſtente, Pompeius à petitione demum deſtitit: ſerò pœnitens, quòd dimiſſis exercitibus ſeipſum inimicorum injuriis expoſuiſſet. [*Dio, lib.* 37.]

Interea C. Julius Cæſar Romam venit, Conſulatum petiturus.

Eum

Eum Pompeius adjunxit sibi socium, operam se daturum jurejurando pollicitus, ut consul fieret: hoc tandem modo effecturum se sperans, ut acta ipsius in transmarinis provinciis, quibus tot obtrectabant, per Cæsarem confirmarentur consulem. Cúmque Pompeius & M. Crassus inter se inimicitias exercerent ex consulatu, quem summâ discordiâ simul gesserant; non solùm utrumque inter se reconciliavit, sed etiam cum utroque potentiæ societatem iniit, ne quid ageretur in Republicâ quod displicuisset ulli è tribus: quæ conspiratio urbi orbíque terrarum, ac sibi ipsis tandem exitiabilis fuit. [*Liv. lib.* 103. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 44. *Sueton. in Julio Cæsare, cap.* 19. *Plutarch. in Lucullo, Crasso, Pompeio & Cæsare. Appian. Bell. civil. lib.* 2. *Dio, lib.* 37.]

Hanc trium principum civitatis conspirationem Varrò, nobilissimus hujus temporis scriptor, uno libro complexus, Τρικάρανον sive *Tricipitinam* inscripsit. [*Appian. pag.* 433.] Atque ab eâdem, in Metelli Celeris consulatu initâ, belli civilis historiam scribere exorsus est Asinius Pollio: ut Horatius, libro 2° Carmin. Ode 1ª, & ejus interpretes Acron & Porphyrio confirmant. Neque enim (ut plurimi existimabant) Cæsaris & Pompeii dissensio civilia invexit bella, sed conjunctio potiùs ad convellendos optimates conspirantium primùm, deinde tandem inter se dissidentium. [*Plutarch. in C. Cæsare.*]

Ab hoc etiam anno, quo Olympias CLXXX est acta, & Athenis Herodes (alius ab Herode illo Attico, cujus ut suo tempore celebratissimi meminit Pausanias & A. Gellius) archon fuit, rerum Cæsarianarum initium Diodor. Siculus deducit: qui & eo anno Ægyptum se lustravisse indicat, regnante Ptolemæo qui ὁ νέος Διόνυσος sive *novus Bacchus* dicebantur. [*Bibliothec. historic. lib.* 1. *part.* 1. *&* 2.]

3945 Prætura Asiaticæ Quinti Ciceronis tertius annus est additus; licèt parum secundâ famâ proconsulatum Asiæ administratum ab illo fuisse, dicat Suetonius. [*in Octav. Augusto, cap.* 3.] Unde hoc anno à Marco Cicerone de bene gubernandâ provinciâ luculenta illa scripta est epistola, quæ inter scriptas ad Quintum fratrem primo legitur loco.

Marcio Philippo in præfecturâ Syriæ Senatus Lentulum Marcellinum, virum Prætorium, successorem misit. Τὸ μὲν ἑκατέρωθι διετὲς ἐπέφθη χρόνος, τὰς γείτονας ἐνοχλοῦντας Ἄραβας ἀμυνομένῳ, inquit Appianus in Syriacis. [*pag.* 120.] *Ab utroque quidem* (separatim utique, non conjunctim) *biennale actum est tempus, cum Arabibus ex vicino infestantibus conflictato.*

Julius Cæsar Consul, neque Lucullo neque aliorum quoquam repugnante, omnia Pompeii acta, uti pollicitus fuerat, confirmavit. [*Appian. Bell. Civil. lib.* 2. *pag.* 435. *Dio, lib.* 38.] 4655 59

Pervicítque Pompeius, ne Senatus honores, quos Ponticis quibusdam Lucullus promiserat, ratos haberet: iniquum esse dictitans, bello alterius operâ confecto alterius in potestate præmiorum & honorum distributionem poni. [*Strabo, lib.* 12. *pag.* 558.] Urbéque armis & militibus completâ, Catonem & Lucullum dejecit foro, atque acta sua per vim firmavit. [*Plutarch. in Lucullo, & Pompeio.*]

In primo hoc Consulatu suo societates ac regna pretio dedisse Cæsa-

rem ſcribit Suetonius: [*cap.*54.] ut qui uni Ptolemæo, propè ſex millia talentorum ſuo Pompeiique nomine abſtulerit. Et Ptolemæum quidem (Auletam) magnam pecuniæ ſummam, partim de ſuo partim mutuò acceptam, in Romanos quoſdam impendiſſe, refert etiam in libro 39° Dio; ut ab illis Ægypti regnum ſibi confirmaretur, útque amicus ac ſocius appellaretur. Et debuiſſe Cæſari Auletam 1750 μυριάδας, in Cæſaris vitâ refert Plutarchus: quarum mille, poſtquàm occiſo Pompeio in Ægyptum venerat, Cæſar ad ſuſtentandum exercitum exegerit; quum cæteras Auletæ liberis antè condonâſſet.

Hoc vero anno, quo primum egit Cæſar Conſulatum, Auletam in populi Romani ſocietatem ex lege & Senatuſconſulto fuiſſe receptum, in 3° Belli civilis commentario Cæſar ipſe indicat: eúmque honorem, ante proſcriptionem Ptolemæi Cyprii fratris ſui, (quæ ſequente anno eſt facta) illum à Senatu conſecutum fuiſſe, in Sextianâ oratione confirmat Cicero. qui & in lib.2. ad Attic.epiſt.16. eſt conſulendus.

C. Antonius, fruſtra eum defendente M. Cicerone (qui ejus in Conſulatu collega fuerat) damnatus eſt. [*Dio, lib.* 38.] Qui in Cephaleniâ exul degens, totámque ſub ſe inſulam tanquam ſuam poſſeſſionem habens, urbem ibi extruere cœpit, ſed non abſolvit. [*Strabo, lib.*10. *pag.*455.]

P. Clodio legatio ad Tigranem Armeniæ regem eſt decreta. Quâ ille contemptâ, ex patricio plebeius adoptione factus eſt: ut eâ ratione Tribunus plebis deſignari poſſet. [*Cicero, lib.*2. *ad Attic. epiſt.*7. *& orat. pro domo ſua. Dio, lib.*38.]

Brithagoras, vir inter Heracleenſes Ponti ſummæ authoritatis, cum filio ſuo Propylo ad Julium Cæſarem eſt profectus: & propiùs in amicitiam ejus admiſſus, annis 12 per omnes terras eum eſt ſecutus, ut civium ſuorum proſperitati conſuleret. [*Memnon, cap.*62.]

3946 P. Clodius, tribunus plebis factus, ut novos Conſules ad partes ſuas pertraheret, amplas eis decrevit provincias: A. Gabinio Syriam, cum Babylone & Perſis; L. Piſoni Achaiam, Theſſaliam, Græciam, Macedoniam, omnémque Bœotiam. [*Cicero, pro P. Sextio, pro domo ſuâ, & de Provinciis Conſularib. Plutarch. in Cicerone.*]

Quintus Cicero, quum triennium Aſiæ præfuiſſet, ex provinciâ deceſſit: ut in epiſtolis [*lib.*2. *ad familiar. epiſt.*15. *& lib.* 6. *ad Attic. epiſt.*6.] confirmat Marcus frater ejus. qui Theſſalonicæ in exilio tum degens, ita ad Atticum de itinere fratris ſui ſcribit. [*lib.*3. *ep.*9.] *Quintus frater cùm ex Aſiâ diſceſſiſſet ante Kalendas Maias* (ſub Februarii Juliani exitum) *& Athenas veniſſet Idibus; valde fuit ei properandum, ne quid abſens acciperet calamitatis, ſiquis fortè fuiſſet qui contentus noſtris malis non eſſet. Itaque eum malui properare Romam, quàm ad me venire.* 4656 58

P. Clodii lege tribunitiâ, Magnæ Matris in urbe Phrygiæ Peſſinunte ſacerdos ſpoliatus ſacerdotio eſt; & Brogitarus Gallogræcus (qui Bogodiátorus ille eſſe putatur, cui Mithridatium à Ponto avulſum dediſſe Pompeium ſcribit Strabo, lib. 12. pag.567.) homo nefarius, qui fanum illud non colendi ſed violandi cauſâ appetens, pecuniâ grandi per legatos ſuos à Clodio emerat, in locum ejus eſt ſubſtitutus.

tus. Cúmque Sacerdotes Peſſinuntii antiquitùs reguli quidam fuiſſent, (ut in loco notato Strabo indicat:) eâdem lege tribunitiâ, non ſolùm Dejotarus, ſæpe à Senatu regali nomine dignus exiſtimatus; ſed etiam gener ipſius Brogitarus, qui id numquam à Senatu poſtulaverat, ſed pecuniâ tantùm de eo per ſyngraphan cum Clodio pactus fuerat, Rex appellari juſſus eſt. Dejotarus verò partem eam legis quæ congruebat cum judicio Senatus, ut ipſe Rex eſſet, recepit, nullo nummo Clodio dato: Peſſinuntem verò in priſtinâ religione ſervavit; maluítque generum munere Clodii, quàm illud fanum antiquâ ſuâ religione carere. [*M. Cicero, de Aruſpicum reſponſ. &, pro P. Sextio.*]

Idem quoque Clodius, ut Ptolemæum Cypri regem, Ptolemæi Auletæ regis Alexandrini fratrem (& *omnibus morum vitiis*, ſi Velleium Paterculum audimus, illi ſimillimum) quòd ipſum à piratis captum olim neglexiſſet, ulciſceretur, quum avito regali otio quietus ille perfrueretur, cauſâ incognitâ ac nullâ commemoratâ injuriâ, de regno ejus in provinciæ formam redigendo & de pecuniâ & bonis ejus omnibus publicandis legem tulit: & ſub honorificentiſsimo miniſterii titulo, Marcum Catonem à republicâ relegavit; lege quoque latâ, ut ille, licèt perinvitus, ad rem adminiſtrandam cum prætorio imperio, adjecto etiam quæſtore, in Cyprum mitteretur. [*Cicero, pro P. Sextio, & pro domo ſuâ. Liv. lib.* 104. *Florus, lib* 3. *cap.* 9. *Strabo, lib.* 14. *pag.* 684. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 45. *Plutarch. in Catone minore. Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 441. *Dio, lib.* 38.] de quo, in Sextianâ oratione, Cicero. *Ille Cyprius miſer, qui ſemper ſocius, ſemper amicus fuit, de quo nulla unquam ſuſpicio durior aut ad Senatum aut ad imperatores noſtros allata eſt, vivus (ut aiunt) eſt & videns, cum victu ac veſtitu ſuo publicatus. En, cur cæteri reges ſtabilem eſſe ſuam fortunam arbitrentur, quum hoc illius funeſti anni perdito exemplo videant, per tribunum aliquem & ſexcentas operas, ſe fortunis ſpoliari & regno omni poſſe nudari.* Unde & Ammianum Marcellinum [*libro* 14.] dicere non piget; avidè magis (ob ærarii ſui anguſtias) hanc inſulam populum Romanum invaſiſſe quàm juſtè. et Sextum Rufum, in Breviario: famoſam divitiis inſulam, paupertatem populi Romani & penuriam ærarii, ut occuparetur, ſollicitaviſſe; ita ut jus ejus avariùs magis quàm juſtiùs illi fuerint aſſecuti.

Tigranes, regis Tigranis filius & hoſtis, in vinculis etiamnum juſſu Pompeii apud L. Flavium, qui hoc anno Prætor fuit, detinebatur. Clodius tribunus plebis, pecuniâ corruptus, petiit à Flavio, ut ad cœnam Tigranem adduci juberet, quò eum videret. Adductum collocavit in convivio: atque vinculis exemptum dimiſit liberum; nec repetenti Pompeio reddidit. Cúmque ad navem adductus, profugeret ille; tempeſtate delatus eſt Antium. Clodius tribunus ilico Sextum Clodium miſit, ut eum ad ſe deduceret. Flavius quoque, re cognitâ, ad Tigranem corripiendum profectus eſt. Ad quartum lapidem ab Urbe pugna facta eſt; in quâ multi ex utrâque parte ceciderunt, plures tamen ex Flavii: inter quos & M. Papirius eques Romanus publicanus, familiaris Pompeio. Flavius ſine comite Romam vix

perfugit. Indignatos Pompeium Gabiniúmque Clodius tribunus contumeliis insectatus est: eorúmque assectas verberibus & vulneribus mulctavit, Gabinii consulis fasces confregit, facultatésque ejus sacras esse jussit. [*Cicero, pro domo suâ. Ascon. Pedian. in orat. Milonianam. Plutarch. in Pompeio. & Dio, lib.* 38.]

Serapidem, & Isidem, & Harpocratem cum Cynocephalo, Capitolio prohibitos Piso & Gabinius Consules, eversis etiam aris eorum, abdicaverunt; turpium & otiosarum superstitionum vitia cohibentes. [*Tertullian. in Apologetico.*]

Ptolemæus Auletes, Cyprum à Romanis poscere, aut amicitiæ eorum renuntiare, ab Ægyptiis jussus, non parebat. Et tum ob hanc causam, tum ob ingentia tributa quæ vi ab Ægyptiis exigebat, ut æs alienum dissolveret, quod in emendâ Romanorum societate contraxerat, in odia eorum incurrit. Itaque quum neque persuadere eis ut quiescerent, neque vi eos adigere posset, (conductitios enim milites nullos habebat:) ex Ægypto aufugiens, Romam navigavit. [*Liv. lib.* 104. *Dio, lib.* 39.] ut Pompeius & Cæsar ipsum cum exercitu reducerent. [*Plutarch. in Catone minore.*] Timagenes tamen (qui sub Augusto historias scripsit: de quo Seneca, lib. 3. de Irâ, cap. 23.) sine causâ Ptolemæum & nullâ compulsum necessitate discessisse affirmat; ac Theophanis suasu, Pompeio quæstus occasionem & novorum bellorum materiam parantis, Ægyptum reliquisse. [*Idem, in Pompeio.*]

Catoni ad Cypriacam expeditionem proficiscenti Clodius tribunus neque navem, neque militem, neque ministrum attribuit, præter duos scribas; quorum fur & improbissimus alter, alter ipsius Clodii cliens erat. Quasi autem leve munus ei Cypri negotium imposuisset, insuper Byzantinorum exules imperavit ei reducere: moliens ut in tribunatu suo abesset Cato quàm diutissimè. [*Id. in Catone minore.*]

Cato per Canidium amicum, quem præmisit in Cyprum, egit cum Ptolemæo ut sine certamine cederet; ostensâ spe, neque inopem neque abjectum ipsum victurum: sacerdotium enim ei Veneris Paphiæ populum daturum. Interim Rhodi ipse substitit, simul & apparatui intentus & responsum operiens. [*Id. ibid.*] Ptolemæus verò, quum quid de se decretum esset percepisset, & neque arma sumere adversus Romanos auderet, neque regno exutus vitam sibi ferendam duceret; omni pecuniâ impositâ navibus in altum processit, ut classe perforatâ suo arbitrio periret, & ut hostes prædâ carerent. Sed cùm non sustinuisset mergere aurum & argentum, futurum suæ necis præmium domum revexit, hausтóque veneno vitam finiit; titulo Rex insulæ, animo autem pecuniæ miserabile mancipium. [*Id. ibid. Florus, lib.* 3. *cap.* 9. *Strabo, lib.* 14. *pag.* 684. *Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 45. *Valer. Maxim. lib.* 9. *cap.* 14. *Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 441. *Dio, lib.* 39. *Ammian. Marcellin. lib.* 14. *Sextus Rufus, in Breviario.*]

Ptolemæus Auletes Romam navigans; quum Rhodum appulisset, ibíque Catonem convenire vellet, misit ad eum; sperans illum ad se venturum. Is verò Ptolemæum jussit, si ei visum esset, ad se venire.

Post-

Poſtquam ille venit, neque obviam ei proceſsit, neque aſſurrexit; ſed quaſi unum de vulgo ſalutavit, & aſsidere juſsit. Id primùm commovit illum: qui miratus eſt tantum in populari & exiguo ornatu ſupercilium & ſeveritatem. Ubi ſermonem deinde de rebus ſuis exorſus eſt, incuſavit eum Cato, quòd tantâ relictâ felicitate, tantis ſeſe ſubjeciſſet indignitatibus, laboribus, largitionibus, & avaritiæ principum Romanorum; quos redacta in argentum Ægyptus vix eſſet expletura. Conſulebátque ut cum claſſe reciperet ſe, & cum civibus rediret in gratiam: comitem etiam ſeipſum offerens & in reconciliando adjutorem. Rex, quaſi ex inſaniâ & amentiâ ab eâ oratione ad mentem reductus, veritate perſpectâ & Catonis prudentiâ, inſtituit illius uti conſiliis. Cæterùm averſus iterùm ab amicis, ut primùm Romam appulit, atque ad fores unius acceſsit in magiſtratu poſiti; deflevit inconſulta ſua cœpta, quòd divina tanti viri faſtidiviſſet oracula. [*Plutarch. in Catone minore.*] Romanis verò adventus ejus ex alterâ parte tantam poſteà exhibuit moleſtiam; ut M. Craſſus (referente Cicerone in oratione pro Cœlio) de eo illud Tragœdi uſurpaverit: *Utinam ne in monte Pelio.*

Alexandrini, quum Ptolemæi profectionem in Italiam ignorarent, mortem oppetiiſſe arbitrati, filiam ejus Berenicen, quæ legitima erat, unâ cum ſeniore ejus ſorore Tryphænâ (quæ & Cleopatra ſenior) regno præfecerunt. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 796. *Dio, lib.* 39. *Porphyrius, in Græc. Euſebian. Scaligeri, pag.* 226.] Miſerúntque Menelaum & Lamponem & Callimandrum ad Antiochum Pium (vel Aſiaticum potiùs illius filium, quem Pompeius Syriæ regno exuerat) ut ſimul cum fœminis in Ægypto regnaret. Sed ille, morbo correptus, interiit. [*Porphyr. ibid. pag.* 227.]

Ambo Conſules paludati in provincias exierunt, Piſo in Macedoniam, Gabinius in Syriam: populo execrationibus eos proſequente. [*Cicero, pro Sextio; & in L. Piſonem.*] Quum autem Gabinius, in Syriam navigaturus, M. Antonium (qui poſtea Triumvir fuit) ad capeſſendum militiam invitaret, abnuit privatum ſequuturum ſe: ſed delatâ ſibi equitum præfecturâ, ſequutus eſt illum ad bellum. [*Plutarch.*] *in Antonio.*]

T. Ampius, operâ P. Clodii tribuni plebis, Ciliciam provinciam extra ordinem obtinuit. [*Cicero, pro domo ſuâ: cum lib.* 1. *ad Familiar. epiſt.* 3.]

De rebus Gabinii in profectione, & primo adventu in Syriam ita meminit in oratione de Provinciis Conſularibus M. Cicero. *Ejus iter in provinciam fuit ejuſmodi, ut rex Ariobárzanes conſulem veſtrum ad cædem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret. Deinde adventus in Syriam primus, equitatus habuit interitum: pòſt conciſæ ſunt optimæ cohortes.* Cujus amiſsionis equitatus & cohortium idem etiam in oratione pro Sextio refricat memoriam.

3947 Quum magna vis pecuniæ à Ptolemæo Cypriorum rege relicta diceretur, decrevit Cato Byzantium primò proficiſci. In Pamphyliâ ſororis ejus filius M. Brutus (Julii Cæſaris poſtea interfector) colligendi ſui ex imbecillitate gratiâ tunc agebat. Ei, ut quamprimum

inde

inde in Cyprum navigaret, ſcripſit Cato: quòd Canidium in tractandis pecuniis temperatas non habiturum manus ſuſpicaretur. Quam profectionem Brutus ſuſcepit perinvitus: tum Canidii verecundiâ, ut ignominioſè à Catone habiti; tum prorſus ejuſcemodi actum & procurationem, utpote juvenis & literis deditus, neque liberalem cenſens neque ſe dignum. Attamen ita curam hîc intendit, ut fuerit à Catone commendatus. [*Plutarch. in Catone, & in Bruto.*]

Alexander Ariſtobuli filius, qui à Pompeio ex itinere fugerat, Judæam incurſionibus vexabat: Hyrcano jam non valente ei reſiſtere, & de muris Hieroſolymorum reficiendis cogitante, quos Pompeius dejecerat; à quo tamen conatu Romani qui ibi erant eum cohibuerunt. Alexander verò pervagando regionem multos Judæos armavit: collectíſque properè decem millibus peditum & 1500 equitibus, munitionibus firmavit Alexandrium caſtellum juxta Coreas ſitum, & Hyrcanium, & Machæruntem non longè à montibus Arabum. [*Joſeph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 10.*] | 4657 | 57

Adverſus hunc expeditionem ſuſcepit Syriæ præſes A. Gabinius: præmiſſo M. Antonio cum aliis ducibus. Hi conjuncti cum Judæis in officio manentibus, quorum duces erant Pitholaus & Malichus, aſſumptis etiam Antipatri auxiliis; occurrerunt Alexandro, ſequente cum reliquo exercitu Gabinio. Alexander recepit ſe propius Hieroſolyma: ubi conſerto prælio, Romani occiderunt hoſtium circiter tria millia, neque pauciores ceperunt. Gabinius autem ubi Alexandrium caſtellum venit, concluſos ad pacem invitavit, veniam præteritorum pollicendo. Et cùm multi hoſtium extra caſtellum ſtationem haberent, Romani eos adorti ſunt: ubi multis cæſis egregiam operam navavit M. Antonius. [*Id. ibid.*] Qui hoſpitio ab Antipatro amiciſſimè exceptus, quum Triumvir poſt annos 16 in Syriam veniſſet, erga filios illius Phaſaëlum & Herodem humanitatis hujus non immemorem ſe fuiſſe oſtendit. [*Id. lib. 1. Belli, cap 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 23.*]

Gabinius, relictâ ad Alexandrii oppugnationem parte exercitus, ipſe reliquam Judæam perluſtravit: & quotquot invenit urbes dirutas, ædificari mandavit. Atque hoc pacto Samaria, Azotus, Scythopolis, Anthedon, Apollonia, Jamnia, Raphia, Dora, Mariſſa, Gaza, atque aliæ non paucæ inſtauratæ ſunt: quorum poſthæc habitatio tuta permanſit, cùm antè longo tempore deſerta fuiſſent.

His ita per regionem diſpoſitis, ad Alexandrium reverſus eſt Gabinius: & cùm intenderetur oppugnatio, per legatos veniam petiit Alexander; offerens caſtella Hyrcanium & Machæruntem, & poſtremò Alexandrium. Quæ quidem Gabinius omnia, conſilio matris Alexandri, funditus diruit; ne rurſus belli alterius receptaculum forent. Mulier enim de marito & liberis, qui captivi Romam abducti fuerant, ſollicita, Romanis favebat; & Gabinium omnibus obſequiis proſecuta, quicquid ab eo petiit impetravit. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 10.*]

Mox Gabinius, rebus diſpoſitis, Hyrcanum Hieroſolyma deduxit: curâque Templi & Sacerdotii ei demandatâ, cæteris Reipublicæ partibus

tibus optimates præfecit; & constitutis quinque juridicis conventibus, in totidem æquales partes totam provinciam distribuit: ita ut alii Hierosolymis, alii Gadaris (al. Doris) alii Amathunte, alii Jerichunte, alii Sepphoris jura peterent. Atque ita singulari unius dominatione Judæi liberati, aristocraticè libenter regebantur. [*Id. ibid.*]

Philippus Euergetes Antiochi Grypi & Tryphænæ, filiæ Ptolemæi octavi Ægyptiorum regis, filius (qui ante annos 35 Syriæ rex fuerat) ab Alexandrinis ad Ægypti regnum capessendum accersitus, à Gabinio Syriæ præside est cohibitus. [*Porphyr. in Græcis, Eusebian. Scaliger. pag.* 227.]

Ptolemæum Auletam Romæ Pompeius suscepit & Senatui commendavit, ac de reductione ejus egit. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 796.] Ptolemæus verò, ut à Cornelio Lentulo Spinthere Consule, cui provincia Cilicia mandata erat, restitueretur petiit. [*Dio, lib.* 39.] ipsóque Lentulo referente, ut ab eo reduceretur, Senatusconsultum factum est. [*Cicero, lib.* 1. *ad famil. epist.* 1. *cum orat. in L. Pisonem, & pro Rabirio Postumo.*]

Atque ab eodem Consule datum fuisse consilium dicebatur, ut Pompeio omnis potestas rei frumentariæ per totum imperium Romanum terrâ maríque tribueretur: ut majore imperio ita Pompeio adstricto, ipse regi Ptolemæo mitteretur auxilio. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Alexandrini centum viros Romam ablegaverunt, qui & contra Ptolemæi accusationes ipsos defenderent, & vicissim ipsum de illatis injuriis accusarent. Cujus legationis Dio Academicus princeps fuit, [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 796. *Dio, lib.* 39.]

Ptolemæus, emissis in omnes partes certis hominibus, legatis insidias posuit, ac plerosque in ipso itinere interfecit: cæteros partim in ipsâ urbe occidit, partim injecto terrore, aut pecuniis corruptos, eò perduxit, ne causam cujus gratiâ missi erant apud magistratus agerent, ullámve interemptorum mentionem facerent. [*Dio, ibid.*] Quò spectat, quod de legatis Alexandrinis contra jus fásque interfectis, in oratione de Aruspicum responsis; & quod de Alexandrinorum pulsatione Puteolanâ, in oratione pro Cœlio, habet Cicero.

Hæc res in tantum rumoribus vulgo jactabatur, ut Senatus vehementer indignaretur, eos singulatim movente Marco Favonio: quòd & multi sociorum legati Romam missi (quorum unum Theodosium, legatum ad Senatum à civitate liberâ missum, P. Clodii & Hermachi Chii operâ Cicero de Aruspicum responsis sicâ percussum commemorat) per vim vitâ spoliati essent; & quòd magnus eo tempore Romanorum esset numerus, qui muneribus se corrumpi sivissent. Itaque principem legationis Dionem ad se vocaverunt; ut ab eo de veritate rei fierent certiores. Sed adhuc tantum pecuniâ poterat Ptolemæus, ut neque Dio in senatum venerit, neque ulla de cæde interemptorum mentio, quamdiu ipse Romæ fuit, fieret. [*Dio, ut suprà.*]

Tandem verò Dio quoque ipse, homo doctissimus, qui tum apud

L. Lucceium (hominem item eruditiſsimum: à quo, in libro 5. ad familiar. epiſt. 12. petit Cicero, ut res à ſe in Conſulatu geſtas litteris mandet) qui fuerat ei cognitus Alexandriæ, habitabat, per inſidias eſt necatus. Cujus cædis neque P. Aſcitius, qui ut ejus conſcius accuſatus eſt, neque Ptolemæus ullas pœnas dedit. Judicio enim liberatus eſt Aſcitius: Regem verò domi ſuæ accipiebat Pompeius, & enixè juvabat. Et licèt multi, quòd ſe muneribus corrumpi paſsi eſſent, inſequenti tempore in judicium eſſent pertracti; pauci tamen convicti ſunt: quòd quum eſſent complures eidem crimini obnoxii, unuſquiſque ſibi metuens alteri auxilium ferebat. Ea tum mortales pecuniæ ſtudio perpetrabant. [*Cicero, in orat. pro Cælio. Dio, lib. 39.*]

M. Cato, reconciliatis exulibus cum cæteris civibus compoſitóque concordiâ Byzantio, in Cyprum navigavit: quem haud gravatim Cyprii receperunt, pro ſervis ſe jam deinceps amicos ſocióſque populi Romani futuros ſperantes. Amplum verò & regium in poculis, menſis, gemmis, purpurâ, invenit ibi Cato apparatum: quem cùm diſtrahendum & redigendum in argentum curaviſſet; paulo minus ſeptem millia argenti talentûm inde coëgit. [*Plutarch. in Catone minore, & Bruto. Strabo, fin. lib. 14. Dio, lib. 39.*]

Hîc verò curioſè omnia quum vellet ille perſequi, omniáque ad ſummum intendere pretium, atque ipſe intereſſe omnibus & adhibere extremum calculum, ne conſuetudini quidem fori credidit; verùm ſimul omnes ſuſpectabat apparitores, præcones, ſectores, amicos. Ipſe denique cum licitantibus colloquebatur ſeorſim, & propellebat ſingulos, atque eâ ratione pleraque promercalia addixit. Quare tum multos amicos quaſi diffidens eis offendit, tum intimum omnium Munatium ad offenſionem laceſsivit propè implacabilem. Et Julio Cæſari Anticatonem poſtea ſcribenti materiam dedit criminandi locus hic amariſsimam. Munatius enim hic (cui Rufi cognomentum tribuit Valerius, lib. 4. cap. 3.) de Catone & expeditione ejus Cypriacâ commentarium edidit; quem potiſsimùm eſt Thraſeas ſecutus. In quo tamen commentario, non ex Catonis diffidentiâ extitiſſe ſcribit Munatius iſtam ſimultatem: ſed quòd, cùm ſeriùs ipſe in Cyprum veniſſet, Cato eum neglexit, & Canidium, qui initiò adfuerat fidémque & abſtinentiam ſuam ei probaverat, ipſi prætulit. [*Plutarch. in Catone.*]

Extremo Conſulatus ſui menſe (in Septembrem Julianum tunc incidente) quando novi tribuni plebis magiſtratum inierunt, P. Cornelium Lentulum Spintherem iter in Ciliciam provinciam ſuam paraviſſe, & Ptolemæum Auletam Româ diſceſsiſſe, locus ille ex lib. 22. Annal. Feneſtellæ à Nonio Marcello citatus oſtendit. *Ut magiſtratum inierunt Tribuni, C. Cato turbulentus adoleſcens & audax, nec imparatus ad dicendum, concionibus aſſiduis invidiam & Ptolemæo ſimul, qui jam profectus ex Urbe erat, & P. Lentulo Conſuli, paranti jam iter, concitare ſecundo quidem populi rumore cæpit.* A Cicerone verò cauſa Ptolemæi defenſa eſt: ut & ipſe in oratione pro Cœlio ſubindicat, & Fortunatianus apertiùs confirmat, orationem ejus de rege Ptolemæo nominatim citans.

Initio

3948 Initio Consulatus L. Marcii Philippi & Cn. Lentuli Marcellini, statua Jovis in Albano monte cœlitùs tacta, restitutioni Ptolemæi aliquantum moræ injecit. Quum enim Sibyllini libri consulerentur: Regem Ægypti *dolosis consilius* (ut apud Ciceronem est, in orat. pro Rabirio Postumo) Romam venturum, Sibylla prædixisse dicebatur; & de ejus susceptione, in hanc sententiam (ut habet Dio) pronuntiâsse. *Si rex Ægypti auxilii alicujus indigens venerit, amicitiam ei ne denegaveritis, nullis autem copiis eum adjuveritis: sin secus feceritis, labores & pericula habebitis.* Quod oraculum in populum evulgatum est, C. Catonis tribuni plebis operâ. non enim licebat Sibyllinum ullum carmen populo enuntiare, nisi id Senatus decrevisset: quantóque minùs id licere videbatur, tanto plebs ægriùs rem ferebat. Veritus itaque Cato ne sententia oraculi supprimeretur; eam Latinè redditam Pontifices ille plebi exponere coëgit, priusquam Senatus quicquam eâ de re statueret. [*Dio, lib.* 39.] Hæc tamen opinio populi Romani fuit, à Lentuli Spintheris (Ciliciæ Proconsulis) obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis fuisse: neque tam ut illum impedirent, quàm ut nequis propter exercitus cupiditatem (quem inter alios Pompeius maximè ambiebat) Alexandriam vellet ire. [*Cicero, lib.* 1. *ad familiar. epist.* 4.]

Ammonius Ptolemæi legatus, reductionem regis per Spintherem apertè pecuniâ oppugnabat. Pauci illi qui Regis causæ bene volebant, omnes rem ad Pompeium deferri volebant. Senatus religionis calumniam, non religione sed malevolentiâ & illius regiæ largitionis invidiâ, comprobabat. [*Id. ibid. epist.* 1.] Et, quasi rei religionis obsisti jam non posset, factum est Senatusconsultum, cum multitudine Regem reduci, periculosum Reipublicæ videri. [*Id. ibid. epist.* 2. *& lib.* 2. *ad Quint. fratr. epist.* 2. *cum Appiano, in Syriac. pag.* 120. *& Parthic pag.* 134.]

Ptolemæus, oraculo intellecto, pro Spinthere dari Pompeium sibi ducem petit: inventíque libelli sunt per forum & in Curiâ disseminati, quibus id significabatur. Unde Regis hâc de re litteris ab Aulo Plautio tribuno plebis publicè recitatis, collega ejus Caninius (apud Plutarchum *Canidius* perperam dictus) legem tulit, ut sine exercitu Pompeius duobus lictoribus comitatus Regem cum Alexandrinis in gratiam reduceret. Quæ lex licèt Pompeio displicere non videretur, ne hæc ipsa tamen res eum adhuc majorem efficeret, à Senatoribus sub prætextu partim mandatæ annonæ partim salutis ipsius (uti metuere præ se ferebant) explosa ea est. [*Plutarch. in Pompeio. Dio, lib.* 39.]

In Senatu autem hâc de re variæ fuerunt sententiæ. Bibulus, ut à tribus legatis, ex iis qui privati essent; Crassus, ut à tribus legatis, sive privatis, sive in imperio constitutis: Volcatius, Lupo tribuno plebis referente, (cum quo Afranius, Libo, Hypsæus, & Pompeii familiares omnes concursabant) ut à Pompeio; Hortensius, Lucullus & Cicero, ut à Lentulo Spinthere, Ptolemæus sine exercitu reduceretur, censuerunt. Servilius verò reduci eum omnino negavit oportere. [*Cicero, lib.* 1. *ad familiar. epist.* 1. *&* 2.]

Menſe Februario (ſive Novembri Juliano) C. Cato tribunus plebis legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando; quod filio ejus veſtitum mutandi occaſionem dedit: ut in lib.2. ad Quintum fratrem epiſt.3. M. Cicero memorat. quod de Ptolemæi in regnum reducendi imperio, ex Senatuſconſulto in Conſulatu ipſi conceſſo, intelligendum. Ciliciæ enim proconſulatum, Cypri etiam (M. Catone inde diſcedente, tributariæ factæ, ut in libro 14° Ammianus Marcellinus, & in prætoriæ provinciam à Romanis redactæ, ut in fine libri 14 Strabo indicat) adjectione auctum, ex Ciceronis ad eum ſcriptis epiſtolis (lib.1. ad familiar.epiſt. 7. & ſequentib.) poſt legis hujus promulgationem retinuiſſe ipſum conſtat.

Ptolemæus, cùm neque per Pompeium (quod maximè cupiebat) neque per Lentulum reduci ſe in regnum poſſe videret, de reditu jam deſperans, Epheſum profectus in Dianæ templo commoratus eſt. [*Dio, lib. 39.*]

Ariſtobulus, cum filio Antigono, Româ elapſus in Judæam reverſus eſt: ubi magnâ iterum Judæorum manu conflatâ, partim mutationis cupidorum partim quibus olim dilectus erat, Alexandrium recèns dirutum denuò munire conatus eſt. [*Joſeph.lib.1. Belli,cap.6. & lib.14. Antiquit.cap.11.*]

Adverſùs eum hæc molientem præſes Syriæ Gabinius milites miſit, ducibus Siſennâ (filio) Antonio & Servilio; qui Alexandrium occupari non ſinerent, & darent operam ut ipſum comprehenderent. Ad Ariſtobulum verò & alii multi Judæorum propter nominis celebritatem confluxerunt, & Pitholaus Hieroſolymorum præfectus cum mille armatis transfugit. Cúmque in eo confluxu multi fuiſſent non ſatis armis inſtructi; Ariſtobulus, iis ut inutilibus dimiſsis, aſſumptíſque armatorum octo tantùm millibus (inter quos Pitholaus erat cum ſuis) Machæruntem contendit. Eos ſecuti ſunt Romani: habitóque conflictu, aliquamdiu pars Ariſtobuli fortiter dimicando perſeveravit, donec quinque virorum millibus deſideratis terga vertere coacta eſt. Prope verò ad duo millia in quendam tumulum confugerunt: unde dilapſi, ut quiſque potuit, ſalutem ſibi quæſiverunt. Cæteri mille cum Ariſtobulo, perruptâ Romanorum acie, Machæruntem perfugerunt, caſtrúmque munire cœperunt. Sed non ultra biduum oppugnationem ſuſtinere valens Ariſtobulus, multis acceptis vulneribus captivus, cum Antigono filio, ad Gabinium adductus eſt. [*Id. ibid.*]

Plutarchus in *Antonio* rem geſtam ita amplificat; victoriam totam Antonio acceptam referens. *Adverſus Ariſtobulum, qui Judæos ad rebellandum ſolicitaverat, miſſus, ampliſſimæ arcis muros primus tranſcendit, præſidiíſque illum omnibus exuit reliquis. Inde ſignis collatis ingentes copias ejus parvâ manu fudit, paucíſque demptis occidione eas occîdit. Ipſe unâ cum filio Ariſtobulus captus eſt.* Dio, lib.39. non ita rectè, ipſum Gabinium in Palæſtinam profectum, Ariſtobulum (qui Româ profugus, tumultus aliquos ciebat) comprehendiſſe & Pompeio miſiſſe ſcribit; imperatóque Judæis ſtipendio, inde in Ægyptum, ad reducendum Ptolemæum profectum eſſe.

Tyrannio, in ædibus M. Ciceronis docens, Bibliothecam illius pulcherrimè

cherrimè disposuit; Dionysio & Menophilo, librariis ab Attico missis, usus administris. [*Cicero, lib.2. ad Quint. fratr. epist.4. & lib.4. ad Attic. epist.4. & 8.*] Tyrannio videlicèt Amisenus; qui (ante annos 14) à Lucullo captus, & Romæ clarus ac dives factus, librorum ultra 30 millia sibi comparavit.[*Suid. in voc.* Τυραννίων.] qui ex Syllanâ bibliothecâ libros Aristotelis describendos curavit: à quo Andronicum Rhodium exemplaria ferunt accepisse, eásque quas habemus Aristotelis tabulas evulgâsse. [*Strabo, lib.13. pag.608. & Plutarch. in Syllâ.*]

In Cypriaco negotio administrando, abstinentiæ & continentiæ M. Catonis testes producit Valerius, [*lib.4.cap.3.*] *Epirum, Achaiam, Cycladas insulas, maritimam partem Asiæ, provinciam Cyprum. unde quum pecuniæ deportandæ ministerium sustineret, tam aversum animum ab omni venere quàm à lucro habuit; in maximâ utriusque intemperantiæ versatus materiâ. nam & regiæ divitiæ potestate ipsius continebantur, & fertilissimæ deliciarum totius Græciæ urbes necessaria totius navigationis diverticula erant. Atque id Munatius Rufus, Cypriacæ expeditionis fidus comes, scriptis suis significat.*

Longam navigationem veritus Cato, multa vasa paravit; quorum singula bina talenta & 500 drachmas capiebant. Singulis longum alligavit funiculum, cujus capiti corticem suberis prægrandem annexuit; ut, si fractum esset navigium, alligatus ab imo locum commonstraret. Atque argentum quidem omne, pauco excepto, prosperè transvectum est. At rationes omnium quæ procuraverat habebat in duobus codicibus diligenter descriptas: quorum alterum libertus ejus Philargyrus ferens, quum ex Cenchreis solvisset, demerso navigio unâ cum sarcinis amisit; alterum ipse Corcyram usque servaverat. verùm quum in foro tetendisset, nautæ autem crebras pyras ob gelu nocte incendissent; inflammatis tentoriis simul codex est desideratus. Quamvis verò inimicos quidem & calumniatores redditurі erant procuratores præsentes regii elingues: pupugit tamen res Catonem; qui non ad suam probandam fidem confecerat rationes, sed sedulitatis præbere aliis exemplum gestiebat. [*Plutarch. in Catone minore.*]

Ita Cyprias ille opes, velut hostiles exuvias classi impositas, liburnis per Tiberinum ostium maximâ cum diligentiâ in Urbem deportavit. [*Florus, lib 3 cap.9. Vellei. Paterc. lib. 2. cap.45. Valer. Maxim. lib.4. cap.1. Ammian. Marcellin. lib. 14.*] quam rem latiùs ærarium populi Romani quàm ullum triumphum impleviſse, affirmat Florus. [*ut supr.*] 4658 56

Catonis adventu Romæ nuntiato, ilicò omnes magistratus & sacerdotes, unâ cum Consulibus (quorum alter, L. Marcius Philippus, Marciæ uxoris Catonis pater fuit) universo Senatu & frequenti populo obviam ei ad flumen prodierunt, & ripas utrinque compleverunt: nihílque à triumphi specie & splendore discessit ejus subvectio. Cujus tamen in eo notata est insolentia, quòd ad Consules & Prætores effusos obviam non descenderit, neque cursum inhibuerit, sed hexeri regiâ ripam prævectus non antè egressus fuerit quàm

ad eum locum classe fuerit navali invectus, ubi erat exponenda pecunia. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 45. Plutarch. in Catone minore.*] Nave nihilominus egredienti Consules & cæteri magistratus, & universus Senatus populúsque Romanus officii gratiâ præstò fuit: non quòd magnum pondus auri & argenti, sed quòd M. Catonem classis illa incolumem advexerat, lætatus. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. ult.*]

Translatæ per forum pecuniæ, speratâ longè majoris, cepit populum admiratio. [*Plutarch.*] Et quia multis mancipiis pecuniisque ex facultatibus regiis collectis, Cato nulli in se repetundarum accusationi locum dederat, sed ab omni crimine liber cuncta Romanis tradiderat; tandem rei bene gestæ non minorem, quàm si victor è bello rediisset, honorem adeptus fuit. Quòd enim complures muneribus se corrumpi paterentur, id effecerat, ut pecunias despicere quàm hostes superare rarior virtus haberetur. [*Dio, lib. 39.*]

Unum ex Cypriâ hâc legatione philosophum deportavisse Catonem, refert Plinius. [*lib. 7. cap. 30.*] Niciæ regio procuratori, de ejus fide & diligentiâ testatus, Cato libertatem à Senatu obtinuit. [*Plutarch. in Catone.*] Clodius servos ex Cypro advectos, *Clodios* nominare intendit, quòd ipse Catonem eò amandâsset: sed quia Cato obstabat, non obtinuit. Igitur eis *Cypriorum* cognomen datum est. nam ne *Porcios* quidem eos nominari, quod nonnulli instituerant, Cato passus est. [*Dio, lib. 39.*]

Clodius Catoni, quòd sibi se opposuisset, succensens, administrationem ejus calumniis impetiit, rationésque eum actorum suorum postulavit: non quòd putaret se eum alicujus injusti facti posse arguere; sed quia naufragio commentarii Catonis ferè omnes perierant, id pro se nonnihil facturum Clodius arbitrabatur. Adjuvit in hoc etiam negotio Cæsar Clodium, quanquam absens: & (ut quidam referunt) accusationes ei contra Catonem per litteras misit. [*Dio, ibid.*] Cato verò tantùm prædicavit se ex Cypro argenti Reipublicæ coëgisse, quum ne unum quidem equum vel militem ipse accepisset, quantum ex tot bellis & triumphis concusso orbe terræ non retulisset Pompeius. [*Plutarch. in Catone minore.*]

M. Ciceroni, nihil eorum quæ Clodius in tribunatu gessisset ratum habendum esse in Senatu contendenti, M. Cato se oppositit: non in gratiam Clodii, sed quòd inter illius acta rescindenda quoque esset ipsius in Cypro procuratio, ut ex illegitimi rogatione tribuni missi non legitimè. [*Plutarch. ibid. & in Cicerone.*]

Phraati II. à filiis per scelus sublato Orodes in Parthorum regno successit: fratre suo Mithridate ex Mediâ, cui imperabat, ejecto. Ita in libro 39°, Dio. Verùm filiis de regno contendentibus, Orodes ipse primùm, deinde Mithridates in exilium pulsus fuisse videtur. Orodem verò ab exilio reduxit Surenas, vir opibus, genere atque authoritate inter Parthos post regem secundus; cui prærogativa erat gentilitia, ut novo regi Parthorum primus diadema imponeret. Hic enim Seleuciam magnam in Orodis potestatem redegit; ante alios ascensis mœnibus, profligatísque suâ manu propugnatoribus. Et quum nondum trigesimum annum exegisset illo tempore, summam tamen

tamen consilii & prudentiæ existimationem est consecutus. Hæc enim de eo referunt, Plutarchus in *Crasso*, & Appianus in Parthicis [*pag.* 140,141.] Qui idem Appianus tamen, tum in Parthicis, [*pag.* 134.] tum in Syriacis, [*pag.*120.] aliâ vice Mithridatem à fratre Orode regno Parthico pulsum fuisse agnoscit. Quanquam Mithridatem propter crudelitatem regno à senatu Parthico pulsum fuisse, & fratrem ejus Orodem regnum vacans occupavisse, in lib.42. cap.4. Justinus significet. licèt ibi Mithridatem hunc cum Mithridate Parthorum rege, cui res gestæ *Magni* cognomen dedere, eundem perperam faciat: quum inter Magnum illum & hujus fratrem Orodem, *variam complurum regum in Parthis successionem* extitisse, vel ex ipso Prologo libri 42 Trogi Pompeii (cujus epitomen Justinus nobis dedit) satis appareat.

Regno, sive à senatu Parthico, sive à fratre Orode pulsus Mithridates, ad Gabinium Syriæ Proconsulem, expeditionem in Arabes tum parantem, venit: eúmque permovit, ut omissis Arabibus contra Parthos duceret, ipsúmque in regno recuperando adjuvaret. [*Appian. in Syriacis, pag.* 120. *& Parthicis, pag.*134. *Dio, lib.*39.]

Idibus Maiis (in Februarium Julianum incurrentibus) lectis in senatu frequenti litteris A. Gabinii de re bello cum maximis Syriæ gentibus ac tyrannis (quo nomine, Judææ, Commagenæ, Chalcidis, Emesæ, Trachonitidis, Bataneæ, & Abilenæ principes appellari solebant) bene gestâ fides non est habita; & supplicatio, quam eo nomine in templis Romæ faciendam petiit, denegata. [*Cicero, lib,*2. *ad Quint. fratr. epist.*7. *orat. de provinciis Consularib. & in L. Pisonem.*]

Quum Gabinius Aristobulum regem cum filiis Romam misisset: illum quidem Senatus in vinculis ibi detinuit, filios autem in Judæam mox remisit; quòd ex Gabinii litteris cognovisset, matri eorum pro traditione castellorum promissum illud fuisse. Ita Josephus lib.1. Belli ca.6.& lib.14. Antiqu.cap.11. ubi regnum simul & Pontificatum per annos tres & menses sex obtinuisse Aristobulum addit: quod Arabicus historiæ Judaicæ collector (ad calcem Bibliorum πολυγλώττων Parisiensium editus) capitulo 40. de prioris principatus spatio accipit; *donec captivus adductus est primâ vice:* quum de priore illo & posteriore hoc, simul sumpto, intelligendum potiùs fuisse videatur. ut ante priorem quidem captivitatem annos tres & menses totidem (ut in lib.20. Antiquit. cap.8. disertè Josephus confirmat) post reditum verò ex urbe Romanâ,& ante secundam captivitatem tres alios menses in regno ille exegerit.

M. Cicero, oratione de Provinciis Consularibus in Senatu habitâ, ut L. Pisone & A. Gabinio (quibus Consulibus ipse in exilium pulsus fuerat) revocatis, eorum provinciæ, Macedonia & Syria, futuris Consulibus decernerentur, suasit: ista, inter alia, Gabinio objiciens. *In Syriâ, imperatore illo, nihil aliud actum est, nisi pactiones pecuniarum cum tyrannis, decisiones, direptiones, latrocinia, cædes; cùm populi Romani imperator, instructo exercitu, dexteram tendens, non ad laudem milites hortaretur, sed omnia sibi & empta & emenda esse clamaret. Jam verò publicanos miseros tradidit in servitutem Judæis & Syris, nationibus*

lus natis ſervituti. Statuit ab initio, & in eo perſeveravit, jus publicano non dicere; pactiones ſine ullâ injuriâ factas reſcidit, cuſtodias ſuſtulit, vectigales multos ac ſtipendiarios liberavit: quo in opido ipſe eſſet, aut quò veniret, ibi publicanum aut publicani ſervum eſſe vetuit.

Gabinius, quum multis maleficiis Syriam afflixiſſet, adeóque plus damni quàm prædones, qui tum maximè vigebant, dediſſet provinciæ; omnem quæſtum quem inde ceperat pro minimo ducens, ad expeditionem in Parthos faciendam, quòd prædivites eſſent, animum adjecit, atque ad eam ſe paravit. [*Dio, lib. 39.*]

Gabinii amicus Archelaus fuit Comanorum in Ponto à Pompeio Pontifex conſtitutus. (ut ſuprà, ad annum Mundi 3940. eſt dictum.) Is cum Gabinio tunc degens, ſe ei ſocium in bello Parthico, quod ille parabat, futurum ſperavit: ſed id Senatus non permiſit. [*Strabo, lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.*]

Quum Gabinius, adverſus Parthos ducto exercitu, Euphratem trajeciſſet; Ptolemæus Auletes cum litteris Pompeii advenit; magnámque pecuniam tum Gabinio, tum exercitui ſe, partim illico partim poſtquam reſtitutus eſſet, daturum pollicitus eſt. Decem millium talentûm mercedem Gabinio ab illo fuiſſe oblàtam, non ſolùm Plutarchus ſed etiam Cicero confirmat, in oratione pro Rabirio Poſtumo: ubi & bis millies atque quadringenties ſeſtertiûm eam ſummam æſtimat. Plerique duces refragati ſunt; & Gabinius bellum hoc dubitavit ſuſcipere, quamvis vehementer decem illis millibus talentûm mancipatus. Antonius verò rerum avidus magnificarum, & Ptolemæo cupiens gratificari roganti, præſtò ei fuit ad inducendum atque incendendum ad ſuſcipiendum hoc bellum Gabinium. Et tametſi lex vetaret, ut neque præſides provinciarum finibus excederent, neque arbitrio ſuo bella ſuſciperent; atque etiam populus, Sibyllinorum carminum religione inductus, ne Ptolemæus reduceretur interdixiſſet: Gabinius tamen quanto magis id vetitum ſciebat, tanto majorem inde quæſtum fecit; Parthicóque negotio omiſſo, in Alexandrinos expeditionem ſuſcepit. [*Joſeph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 11. Plutarch. in Antonio. Appian. in Syriac. pag. 120. & Parthic. pag. 134. Dio, lib. 39.*]

Regnum Ægyptiorum obtinebat eâ tempeſtate Berenice, Auletæ filia: quæ ex Syriâ accerſito quodam Seleuco, qui ſe è Syriacorum regum ſtirpe ferebat, eum & maritum appellavit & regni bellíque conſortem fecit. Hic turpiſſimarum ſordium homo, (ut eum in *Veſpaſiano* deſcribit Suetonius, cap. 19.) Ptolemæus *Cocces* & *Cybioſactes* & Παρείσακτος ſive *Subditititius* per contemptum cognominatus, aureum alveum, in quo Alexandri Magni corpus Alexandriæ conditum jacebat, rapuit: ſed nullam è prædâ utilitatem percepit. Regina enim, ubi nullius pretii hominem vidit, intra paucas dies eum ſtrangulavit; cùm ejus ſordes, illiberalitatémque pati non poſſet. Et cùm ei jam quæreretur maritus regio ſanguine natus; Archelaus ille Comanorum Pontifex in Syriâ tum degens, & filium Mithridatis Eupatoris (ſub quo pater ipſius Archelaus contra Syllam & Romanos bellum geſſerat) ſe eſſe ſimulans, per amicos quoſdam ad regi-

reginam deductus est: à quâ, ut vir rebus gerendis aptus, eisdem quibus Seleucus conditionibus receptus, sex menses simul cum eâ regno potitus est. [*Strabo, lib.*17. *pag.*794. *&* 796. *& lib* 12. *pag.*558. *Dio, lib.*39.]

C. Clodius, P. Clodii frater, ex Prætură (quam hoc anno eum gessisse, in libro 39 Dio indicat) Asiam provinciam obtinuit. [*Cicero, ad Attic lib.*4 *epist.*14.] Cujus in eâ Quæstor C. Scribonius Curio fuit: ad quem Ciceronis, in libro 2° ad Familiares, scriptæ epistolæ extant.

3949 Novis Consulibus, lege à C. Trebonio tribuno plebis latâ, ad quinquennium provinciæ decretæ sunt; Cn. Pompeio Hispania & Africa, M. Licinio Crasso Syria cum vicinis regionibus: potestate utrique datâ, ut sumerent sibi quantum vellent militum ex civibus & sociis, bellúmque & pacem cum quibus ipsis videretur contraherent. [*Liv. lib* 105. *Plutarch. in Crasso, Pompeio, & Catone minore. Appian. Bell.civil.lib.*2. *pag.*437,438. *Dio, lib* 39.]

Crassus, mox ut sortitus est provinciam suam, gaudium suum dissimulare non potuit; nihil unqnam sibi accidisse felicius existimans. Apud familiares autem multa vana effundebat & juvenilia præter ætatem ac ingenium: non de Syriâ tantùm & Parthiâ victoriam sibi prædestinans, sed usque ad Bactros & Indos Orientalémque Oceanum spes suas vanas proferens. Et quamvis in lege, quæ de imperio ejus lata erat, bellum Parthicum non fuerat adscriptum: sciebant tamen omnes Crassum in eam prædam inhiare; & Cæsar ex Galliâ scribens, laudabat ejus propositum, & ut pergeret hortabatur. [*Plutarch.in Crasso*]

A. Gabinius, relicto in Syriâ filio Sisennâ admodum parvo natu cum perpaucis militibus, atque ita provinciâ cui præfectus fuerat prædonum injuriis magis expositâ, per Palæstinam in Ægyptum profectus est. [*Dio lib.*39.] contra Archelaum, quem sibi regem asciverant Ægyptii. [*Liv.lib.*105.] In quâ expeditione Hyrcano & Antipatro amicis usus est ad omnia quæ militiæ necessitas exigebat. Nam & pecuniâ & armis & frumento & auxiliis Antipater eum adjuvit. [*Joseph.lib.*1. *Belli, cap.*6. *& lib.*14. *Antiquit.cap.*11.]

Quum iter per altum & sitiens sabulum esset faciendum circa eluviem & Sirbonidis paludes, quas Typhonis exhalationes vocant Ægyptii: missus cum equitatu M. Antonius (quem tum juvenem præfectum equitum Gabinii fuisse, in lib.5. Bell.civil.pag.676. notat Appianus) non modò angustias occupavit, sed Pelusium quoque cepit, amplam urbem: [*Plutarch.in Antonio.*] Antipatri consilio Judæis, qui Pelusium accolebat ceu custodes Ægypti aditus, in societatem pertractis. [*Joseph.ut supr.*]

Ita in potestatem redacto Pelusii præsidio, simul iter præstitit Antonius exercitui securum, & spem imperatori victoriæ firmavit. Ptolemæus verò, simulátque Pelusium iniit, irâ & odio inflammatus Ægyptios trucidare instituit: sed intercedens Antonius, id prohibuit. [*Plutarch. in Antonio.*]

Pelusio duplici acie instructâ, progressus Gabinius, eâdem die Æ

 gyptios

gyptios occurrentes fudit. [*Dio, lib. 39.*]

Cicero, Romæ oratione habitâ, Commageno regi ignobili non modò Zeugmà opidulum in Euphrate positum extorsit, sed etiam multa in eum dicens, togam ejus prætextam, quam erat adeptus Cæsare Consule, magno hominum risui exposuit. [*Cicero, lib. 2. ad Quintum fratr. epist. 11.*]

Idibus Februariis (in Novembrem Julianum incurrentibus) Tyriis est senatus datus frequens: frequentes contrà Syriaci publicani. Vehementer vexatus est Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum essent cum equis prosecuti. [*Id. ibid. epist. 12.*]

Circa IIII Kalendas Maias, (in Februarium Julianum incidentes) *Puteolis magnum fuisse rumorem, Ptolemæum esse in regno*, scribit Cicero. [*ad Attic. lib. 4. epist. 9.*] Et in Ægypto quidem ille tum fuit; & adversarium Archelaum, opinione citiùs occurrentem, ceperat Gabinius ut jam ab eo nihil negotii restaret. Sed veritus Gabinius ne, quasi nullâ magnâ re gestâ, minus pecuniæ quàm convenerat à Ptolemæo acciperet; ad hæc sperans, propterea quòd acris ac magni nominis Archelaus haberetur, majorem sibi pecuniæ summam futuram: insuper ab ipso Archelao magnâ vi nummorum acceptâ, hominem, quasi is aufugisset, dimisit. [*Dio, lib. 39.*] | 4659 | 55

M. Antonius postea in præliis & certaminibus, quæ magna & crebra commissa fuerunt, multa fortitudinis & consilii imperatorii facta edidit: liquidissimè autem, quum circumdedit & circumvenit à tergo hostes, indéque victoriam in frontem incurrentibus paravit. Et horum causâ eximiis donis honoratus est. [*Plutarch. in Antonio.*]

Populus Ægyptius, ductu Archelai adversus A. Gabinium mœnibus urbis egressus, quum castra vallo atque fossâ cingere juberetur, universus succlamavit, ut id opus publicâ pecuniâ faciendum locaretur. Quapropter deliciis tam enerves animi spiritum Romani exercitus sustinere non potuerunt. [*Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.*] Inde rursus & in flumine navibus, & terrestri pugnâ victoriam Gabinius obtinuit. Nam Alexandrinis quidem ad audienda omnia satis est animorum, naturáque sunt ad effutiendum linguâ quidvis quod eis ad animum acciderit maximè præcipites ac temerarii: & iidem ad bellum ejúsque labores omnium ineptissimi: quanquam in seditionibus (quæ apud eos & frequentissimæ & maximæ eveniunt) ad cædes subinde deveniant, in iisque perire bonum quoddam in primis expetendum existiment. [*Dio, lib. 39.*]

Iis igitur victis Gabinius, occisóque præter alios in pugnâ Archelao, è vestigio omni Ægypto potitus est, eámque Ptolemæo reddidit. [*Dio, ibid. Liv. lib. 105. Strabo, lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.*] Quam totam causam ita perstringit Cicero, in oratione contra Pisonem de furore Gabinii agens. *Effusâ jam maximâ prædâ, quam ex fortunis publicanorum, ex agris urbibúsque sociorum exhausserat, cùm partem ejus prædæ profundæ libidines devorâssent, partem nova quædam & inaudita luxuries, partem etiam in illis locis ubi omnia diripuit emptiones, partem permutationes ad hunc Tusculani montem extruendum: cùm illa ejus intermissa intolerabilis ædificatio constitisset; seipsum, fasces suos, exer-*

exercitum populi Romani, numen interdictúmque deorum immortalium, responsa Sacerdotum, auctoritatem Senatus, jussa populi, nomen ac dignitatem imperii, regi Ægyptio vendidit. Cùm fines provinciæ tantos haberet, quantos voluerat, quantos optaverat, quantos pretio mei capitis emerat, his se tenere non potuit. Exercitum eduxit ex Syriâ. quî licuit extra provinciam? Tribuit se mercenarium comitem regi Alexandrino. quid hoc turpius? In Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis. quando hoc bellum aut hic ordo(Senatorius) *aut populus susceperat? Cepit Alexandriam. quid aliud expectamus à furore ejus, nisi ut ad Senatum tantis de rebus gestis litteras mittat?* Nullas tamen eum misisse, notavit Dio; ne ipse suorum facinorum delator existeret.

Interfecti Archelai corpus requisitum M. Antonius (cui cum illo familiaritas & jus hospitii intercesserat) regio cultu funeravit. Unde magnam is sui memoriam Alexandrinis reliquit. [*Plutarch. in Antonio.*] In Ponto verò Comanorum sacerdotium Archelai filius post patrem accepit. [*Strabo lib. 12. pag. 558.*]

Gabinius ex suo exercitu milites præsidii causâ Alexandriæ apud regem Ptolemæum reliquit: qui in consuetudinem postea Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerunt, & nomen disciplinámque populi Romani dedicerunt, uxorésque duxerunt; ex quibus plerique liberos habebant. [*Cæsar. Commentar. Bell. civil. lib. 3.*] ad quos spectant illa Lucani, libro 10.

——— pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ: sed tanta oblivio mentes
Cepit, in externos corrupto milite mores,
Ut duce sub famulo jussúque satellitis irent,
Quos erat indignum Pharios parére tyranno.

Ptolemæus regno restitutus filiam suam, Berenicen reginam, è medio sustulit. [*Strabo, lib. 17. pag. 796. Dio, lib. 39. Porphyr. in Græc. Euseb. Scalig pag. 226.*] Idémque reliquorum primatum locupletiores, ut qui plurimâ pecuniâ opus haberet, interemit. [*Dio, ut supra.*]

C. Rabirius Postumus eques Romanus, qui Ptolemæo & regnanti absens, & Romam adventanti indéque postea discedenti præsens pecuniam non suam solùm sed etiam amicorum temerè crediderat, ut eam recuperaret, Romanâ togâ cum Græco pallio Alexandriæ mutatâ, curationem & quasi dispensationem regiam suscipere coactus est; *Diæcetes* regius ab Auletâ constitutus. Custodiam tamen regiam postea ille pertulit, vidit in vinculis familiares suos, mors ob oculos sæpe versata est; nudúsque atque egens ad extremum fugit è regno. [*Cicero pro C. Rabirio.*]

Dum in Ægypto morabatur Gabinius, Alexander Aristobuli filius, denuò invaso per vim principatu, multos Judæorum ad defectionem reduxit: collectóque magno exercitu, regionem obeundo, interfecit Romanos quotquot adipisci potuit, reliquos in montem Garizim compulsos obsedit. Reversus verò Gabinius, Antipatrum propter notam viri prudentiam præmisit ad tumultuatores: qui multos illorum reduxit ad officium. Sed Alexander, 30 Judæorum millia secum habens, ausus est occurrere Gabinio; & collatis signis decer-

nere ad montem Itabyrium: quo prælio desiderata sunt ex acie Judaicâ decem millia. Tum Gabinius, urbis Hierosolymitanæ rebus ex Antipatri sententiâ constitutis, contra Nabataeos profectus, hos quoque profligavit uno prælio. [*Joseph. lib.* 14. *cap.* 11.]

Mithridates rex (Phraatis II. filius) à Gabinio derelictus, non quidem Arabum ope regnum Parthicum recuperavit, (ut ex pravâ interpretatione verborum Appiani, in Syriacis pag. 120. vulgò est creditum) sed Babylonem potiùs se recepit; ut ex Justino colligitur. Quam cùm frater ejus Orodes diu obsedisset, & fame coactos opidanos in deditionem tandem compulisset: Mithridates, fiduciâ cognationis, ultrò se in potestatem ejus tradidit. Sed Orodes plus hostem quàm fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit. [*Justin. lib.* 42. *cap.* 4.]

Gabinius nobiles Parthos, Mithridatem & Orsanem, qui ad ipsum profugerant, clàm dimisit; sparso inter milites rumore, quòd aufugissent. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 6. *& lib.* 14. *Antiqu. cap* 11.]

Quum Syri plurimùm de Gabinio quererentur, & aliis de causis, & quòd ob absentiam ejus à prædonibus infestati vehementer essent; quum item crebræ accederent publicanorum querelæ, qui quòd per eos impediti vectigalia exigere nequîssent, magnum æs alienum conflaverant: irati Romani, sententias concipiebant, parati Gabinium condemnare. Ciceróque cùm aliâs vehementer Gabinium accusavit, tum consilium quoque dedit, ut denuò Sibyllina carmina legerentur: persuadens sibi pœnam aliquam adscriptam, ubi violata fuissent. Sed Consulum alter Pompeius Gabinio ultrò studebat, alter Crassus, simul ut collegæ rem gratam faceret, simul etiam ob acceptas quas Gabinius miserat pecunias. Quare uterque apertè eum defendens, nihil decerni patiebantur: inter alia Ciceroni quoque exilium exprobrantes. [*Dio. lib.* 39.]

Pompeius, in secundo hoc suo Consulatu, ludis & spectaculis munificentissimis exhibitis, Theatrum suum dedicavit. [*Cicero, lib.* 2. *Offic. & lib.* 7. *ad familiar. epist.* 1. *Ascon. Pedian. in orat. Pisonianam.*] quanquam theatrum illud non ab ipso Pompeio extructum dicebatur, sed à Demetrio (Gadareno) liberto ejus id ex pecuniis quas, dum miles sub eo esset, paraverat, conditum fuisse. qui quidem nomen operis ad Pompeium retulerit: ne malè audiret, quòd libertus tantum pecuniæ collegisset, unde tantos sumptus facere posset. [*Dio, lib.* 39.]

Gabinius legatum à Crasso, ut in Syriæ provinciâ ipsi succederet, missum non admisit; sed magistratum, quasi perennem eum accepisset, retinuit. [*Dio, ibid.*]

Quum tribuni plebis Crasso consuli obstarent ne milites conscriberet, eique decretam expeditionem rescindere conarentur; Crassus ad arma se convertit. Tribuni plebis, quia suam libertatem armis destitutam in actionibus ejus prohibendis infirmam esse videbant; à reclamando destiterunt: sed multis eum diris devoverunt. et Crasso in Capitolio consuetas expeditionis causâ precationes obeunti, auspicia infesta prodigiáque obnuntiaverunt. [*Id. ibid.*]

Quum

Quum Ateius tribunus plebis pararet inhibere ejus exitum, & multi unanimiter indignarentur hominibus pacatis & fœderatis arma inferri; timens Craſſus, oravit Pompeium ut ſe deduceret: erat enim magna illius apud plebem authoritas. Multos igitur tunc ad reclamandum & impediendum Craſſum paratos, conſpectus ante eum Pompeius placido intuitu ac vultu lenivit; ita ut ſilerent & tranſeuntibus cederent. [*Plutarch. in Craſſo.*]

Ateius verò tribunus Craſſo occurrens, primùm voce cohibebat, denuntians ne procederet: deinde apparitorem juſſit manus in eum injicere & in carcerem abducere. Sed reliquis tribunis plebis id non permittentibus, Craſſus extra pomerium evaſit. [*Id ibid. cum Dione, lib.* 39.] Ateius tamen ad portam interim accurrens, focum ibi accendit: & Craſſo prætereunte ſuffitum faciens libánſque inſuper, diris eum devovebat imprecationibus; nova & horrenda nomina deorum invocans. Cujuſmodi arcanas & priſcas execrationes eâ prædítas vi Romani exiſtimabant, ut nemo ſic devotus poſſet evadere, neque illi etiam bene cederet qui devoveret. [*Plutarch.*]

Tribunum plebis Metellum hoſtilibus diris exeuntem Craſſum devoviſſe, ſcribit Florus. [*lib. 3. cap.* 11.] Et quidem tribunos plebis communiter diris eum publicè devoviſſe, Velleius Paterculus, [*lib.* 2. *cap.* 46.] Appianus [*lib.* 2. *Bell. civil. pag.* 438.] & Dio [*lib.* 39.] ſignificant:

——Craſſúmque in bella ſecutæ
Sæva Tribunitiæ movérunt prælia diræ;

ut in libro 3° Lucanus cecinit. Præ aliis tamen *P. Ateium obnunciaviſſe ei diras, ſignóque objecto monuiſſe eum quid eventurum eſſet, niſi caviſſet*; in libro 1° de Divinatione confirmat Cicero: à cujus penè laribus in provinciam Craſſus eſt profectus, cùm apud ipſum cœnaviſſet, in hortis generi ejus Craſsipedis. [*Id. lib.* 1. *ad familiar. epiſt.* 9.] Secedente deinde Cicerone in Tuſculanum, circa medium menſis Novembris (in Sextilem Julianum tunc incidentis) Craſſus paludatus profectus eſt. [*Id. lib.* 4. *ad Attic. epiſt.* 12.] et Brunduſii exercitum navibus impoſuit. [*Id. lib.* 2. *de Divinat.*]

Solvens Brunduſio Craſſus, pelago etiamnum ex tempeſtate turbido, non paucas naves amiſit: è reliquis expoſitum militem terreſtri itinere duxit per Galatiam. Ubi quum reperiſſet regem Dejotarum, admodum ſenem, novam urbem condere, cavillans, *O rex*, inquit, *duodecimâ horâ ædificare incipis.* Cui ille arridens; *Ne tu quidem, imperator, quantum video, matutinus contra Parthos proficiſceris.* Exceſſerat enim jam Craſſus annum ſexageſimum; plus tamen quàm pro ætate ſenii vultu præferens. [*Plutarch.*]

3950 Cicero in Senatu Craſsi abſentis cauſam contra novos Conſules & multos Conſulares ſummâ contentione defendit. [*Id. lib.* 5. *ad familiar. epiſt.* 8.]

Quum quod in Syriâ magnopere ageret nihil Craſſus haberet, (nam & Syri quieti erant, & qui priùs Syriam bellis vexârant potentiâ Craſsi perterriti, nihil tum movebant) in Parthos, ſine ullâ belli cauſâ, expeditionem ſuſcepit. Tantùm prædivites eos fuiſſe acceperat: 4680 54

& Orodem, qui nuper rex factus eſſet, ſuperatu facilem ſperabat. [*Dio, lib.*40.]

Auditâ verò Hieroſolymitani Templi opulentiâ, quam Pompeius intactam reliquerat; in Palæſtinam divertit, Hieroſolymam adiit, Templum pervaſit, opes diripuit. [*Oroſ.lib.6.cap.*13.]

Erat tum in Templo trabs ex auro ſolida, 300 minas Hebraicas ſive libras 750 pendens, inſerta trabi cavæ ligneæ, ex quâ aulæa templi pendebant; quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus pretioſiſsimus. Hoc cæteris ignotum ſolus ſciebat Eleazarus ſacerdos ſacri theſauri cuſtos: qui Craſſum totum in colligendo auro eſſe videns, timénſque omnibus templi ornamentis, auream hanc illi trabem redemptionem pro omnibus ei tradidit; quum priùs eum jurejurando obſtrinxiſſet, nihil aliud loco moturum. Craſſus tamen & hanc accepit, & mox violato jurejurando non ſolùm duo millia talentorum quæ Pompeius non attigerat, ſed etiam totum reliquum aurum, cujus ſumma accedebat ad octo talentorum (Atticorum) millia, templo abſtulit. Quas tantas divitias, cùm vix fidem apud exteros inventuras Joſephus perſpiceret; eas à Judæis in Europâ, Aſiâ, Ægypto & Cyrenaicâ degentibus longo tempore congeſtas fuiſſe, ex Strabonis Cappadocis libris hiſtoricis (hodie non extantibus) & aliis aſtruere nititur. [*lib.*14. *Antiquit cap.*12.]

Craſſus, extructo ponte, facilè ac tutò trans Euphratem duxit exercitum; multíſque Meſopotamiæ civitatibus ultrò ſe dedentibus potitus eſt. [*Plutarch. in Craſſo.*] Inexſpectatò enim ejus tranſitus barbaris acciderat: indéque nullum in Meſopotamiâ præſidium alicujus momenti conſtitutum fuerat. [*Dio, lib.*40.]

Talymenus Ilaces (vel Sillaces) regionis illius ſatrapes, paucis equitibus ad Ichnias caſtellum cum Craſſo congreſſus victúſque, accepto vulnere ad Regem ſe recepit; eúmque de Craſſi expeditione certiorem fecit. [*Dio, ibid.*]

Interim Craſſus & urbes recepit, Græcas potiſſimùm, atque in his Nicephorium. Macedonum enim aliorúmque Græcorum, quos bellorum ſocios aliquando Macedones habuerant, complures coloni vim Parthorum graviter ferentes, atque in Romanis, à quibus Græcos amari ſciebant, multum ſpei collocantes, haud gravatim ad eos defecerunt. [*Id. ibid.*]

Soli Zenodotiæ cives, quorum tyrannus erat Apollonius, centum milites Romanos intra muros, quaſi ſe in fidem eorum daturi, receptos obtruncaverunt. Unde Craſſus, admoto exercitu, eam expugnavit & diripuit, & incolas ejus ſub haſtâ vendidit. Et cùm, præter hoc unum, nihil tunc neque feciſſet neque paſſus eſſet hoſtile Craſſus; tamen ſalutari ſe ab exercitu Imperatorem ſuſtinuit. Ob quod, magnam ille ſubiit infamiam, abjectúſque eſt habitus; quaſi majora non ſperaret, ſucceſſu qui tam ſe efferret tenui. [*Id. ibid. cum Plutarcho in Craſſo.*]

Domitio & Appio Conſulibus in Italiam reverſus eſt A. Gabinius. [*Aſcon. Pedian. in init. orat. Piſonian.*] Iiſdémque Conſulib. de eo adhuc abſente, utut pro eo Pompeius ſteterit, iterum dictæ ſunt ſententiæ:

tiæ: quarum pleræque ipsi adversæ fuerunt. Nam & Domitius ob contentionem in petitione consulatus inimicus Pompeio erat, quòd eo invito magistratum cepisset: & Appius, quanquam affinis Pompeio esset, tamen quia studio permulcendæ plebis ducebatur, sperabátque fore ut siquid nunc tumultus injecisset pecuniâ deinceps à Gabinio corrumperetur; omnes suas actiones eò dirigebat. Decretum ergo est, ut Sibyllina carmina relegerentur: quantumvis Pompeius reclamaret. Interim pecuniæ à Gabinio præmissæ Romam venerunt. Eæ, non modò absens, sed ne præsens quidem gravius quicquam ut pateretur, effecerunt. Eo enim tum tempore confusio Romæ erat, ut quum Gabinius exiguam earum pecuniarum, quibus ipse corruptus fuerat, partem magistratibus quibusdam judicibúsque largiretur, non modò nullam officii rationem illi habuerint, sed reliqui quoque docti sint pecuniæ causâ improbè agere, quippe quum se eâ facilè à supplicio redimere possent. [*Dio, lib. 39.*]

XII. Kalend. Octobr. (circa mensem Julium Julianum) Gabinius ad Urbem accessit: IV Kalend. Octobr. noctu urbem introivit. [*Cicero, lib. 3. ad Quint. fratr. epist. 1.*] Ipse enim turpium facinorum conscientiâ ita urgebatur, ut & serò in Italiam advenerit, & noctu in urbem evectus sit; multísque diebus extra domum suam prodire non ausus fuerit. [*Dio, lib. 39.*]

Gabinium tres factiones postulabant: L. Lentulus, flaminis filius, qui eum de majestate postulavit; T. Nero cum bonis subscriptoribus, & C. Memmius tribunus plebis cum L. Capitone. Cúmque edicto C. Alfii Prætoris de majestate accusatus adesset; concursu magno & odio universi populi penè afflictus est. [*Cicero, lib. 3. ad Quint. fratr. epist. 1.*]

Decimo post adventum in urbem die, quo ipsum oportebat hostium numerum & militum renuntiare, mirè hæsit summâ in frequentiâ. Appius Consul majestatis eum accusavit, nomina data, ille verbum edidit nullum. Cùm vellet exire, à Consulibus retentus est, & introducti publicani. Homo undique actus, cùm à Cicerone maximè vulneraretur, non tulit, & eum trementi voce exulem appellavit. Consurrexit senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus ejus accederet: pari clamore atque impetu publicani. VI. Id. Octobr. Gabinium ad populum luculenter calefecit Memmius; sic, ut Calidio verbum pro eo facere non licuerit. Postridie ejus diei, divinatio apud Catonem (prætorem) fuit, de accusatore in Gabinium constituendo: sive Memmio, sive Ti. Nerone, sive C. & L. Antonïs Marci filiis. [*Id. ibid. epist. 2.*]

Accusationes in Gabininm multæ, & actores haud pauci extiterunt: primùm autem de Ptolemæi reductionis crimine, cognitum est. In eâ actione universus ferè populus ad tribunal confluxit: sæpiúsque illis eum discerpere animus fuit; præsertim quòd nec Pompeius aderat, & Cicero eum accerrimè accusabat. [*Dio, lib. 39.*] Sed ipse Cicero, in epist. 2. & 4. libri tertii ad Quintum fratrem, eum accusâsse se negat: vel quòd inimicitiæ sibi periculosæ suscipiendæ essent contra Pompeium, vel quòd non desperaret rem & sine se & nonni-

nonnihil per se confici potuisse, vel quòd infamia sempiterna esset ei subeunda si tam infamis reus, ipso agente, esset elapsus. *Ego verò*, inquit ille in epistolâ 4ª, *hâc de mediocritate delector: ac mihi illud jucundum est, quòd, cùm testimonium secundum fidem & religionem gravissimè dixissem, reus dixit, si in civitate sibi esse licuisset, mihi se satisfacturum; neque me quidquam interrogavit.* et in epistolâ 9ª. *Feci summâ cum gravitate, ut omnes sentiunt, & summâ cum lenitate quæ feci. Illum neque ursi, neque levavi. Testis vehemens fui: præterea quievi.*

In hoc de majestate judicio, Gabinius accusatoribus frigidissimis usus, odio tamen omnium generum premebatur: quæsitor gravis & firmus erat Alfius; Pompeius vehemens in judicibus rogandis. [*Cicero, lib. 3. ad Quint. fratr. epist. 3.*] Gabinius se Ptolemæum reduxisse dicebat Reipublicæ causâ; quòd classem Archelai timerer, quòd mare refertum fore prædonum putaret: lege etiam id sibi licuisse dicebat. [*Id. in orat. pro Rabirio Postumo.*] Socii Pompeii & Cæsaris promptissimè ei opitulabantur; aliud tempus à Sibyllâ aliúmque regem indicatum dicentes: eóque maximè nitebantur, quòd nulla in eo carmine rei perpetratæ pœna erat assignata. [*Dio, lib. 39.*] Accusatoris L. Lentuli incredibilis erat infantia: quem fremebant omnes prævaricatum, sed tamen nisi mira contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuisset; ipsi Lentulo Gabinius non respondisset. Cùm verò judices 70 tulissent sententias; 32 condemnârunt, 38 absolverunt. [*Cicero, lib. 4. ad Attic. epist. 16. & lib. 3. ad Quint fratr. epist. 4.*]

Gabinium, cùm de tantis criminibus judicium sustineret, immensam pecuniæ vim elargitum fuisse; eóque absoluto parum abfuisse, quin ipsos judices populus interfeciisset, in 39 historiarum suarum libro tradit Dio. A Memmio verò ad populi judicium Gabinium fuisse productum, & interces sione Lælii tribuni plebis eodem fuisse exemptum, in libri 8. cap. 1. hunc in modum refert Valerius Maximus. A. Gabinius in maximo infamiæ suæ ardore suffragiis populi C. Memmio accusatore subjectus, abruptæ esse spei videbatur: quoniam & accusatio partes suas plenè exhibebat, & defensionis præsidia invalidâ fide nitebantur; & qui judicabant, irâ præcipiti, pœnas hominis cupidè expetebant. Lictor igitur & carcer ante oculos obversabantur; cùm interim omnia ista propitiæ fortunæ interventu dispulsa sunt. Filius namque Gabinii Sisenna consternationis impulsu ad pedes se Memmii supplex prostravit: inde aliquod fomentum procellæ petens, unde totus impetus tempestatis eruperat. Quem truci vultu à se victor insolens repulsum, excusso manu annulo humi jacere aliquandiu passus est. Quod spectaculum fecit, ut Lælius tribunus plebis approbantibus cunctis Gabinium dimitti juberet, ac documentum daretur, neque secundarum rerum proventu insolenter abuti, neque adversis properè quemquam debilitari oportere.

Neque sic tamen evasit Gabinius. De majestate enim absolutus, tum ob alias nonnullas causas, tum quòd ex provinciâ centena millia (drachmarum vel denariorum) eóq; amplius compilâsset, pòst in judicium pertractus, repetundarum damnatus est. Pompeius qui ad rem frumentariam

mentariam explicandam profectus Urbe fuerat (nam frumentum permultum exundatione Tiberis corruptúm fuerat) ac tum in Italiâ versabatur, ad hoc judicium ut veniret properavit. Sed quum seriùs venisset, ex suburbanis non antè recessit, quàm id consummatum esset. Idémque populo extra pomœrium congregato, quia ipsi proconsulare imperium jam gerenti in Urbem venire non licebat, multa pro Gabinio verba fecit, recitatis etiam littetis ad se pro Gabinii salute à Cæsare missis; judicésque deprecatus est: & Ciceronem non modò à Gabinio accusando avertit, sed ut ejusdem causam ageret effecit. Nihil tamen ea Gabinio profuerunt. Nam judices, partim quòd populum timerent, partim quòd nullum à Gabinio magnum munus accepissent, (is enim levioribus de causis in jus vocatus, nullos sumptus jam faciebat: haud dubius causâ se tum quoque staturum) exilio eum damnaverunt: ex quo postea Cæsar eum reduxit. [*Dio, lib.* 39.]

Gabinium, ex tantis inimicitiis receptum in gratiam, summo se studio defendisse, in oratione pro Rabirio Postumo ipse agnoscit Cicero. In quo, licèt ejus humanitas à Valerio Maximo [*lib.* 4. *cap.* 2.] laudetur: inde tamen Ciceroni nomen criménque perfugæ auctum vehementer fuisse, confirmat Dio. Et oblitus omnino est Marcus illius, quod ad Quintum fratrem antea scripserat. [*lib.* 3. *epist.* 5.] *Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. Qui illum oderunt (ii sunt toti ordines) propter quem oderunt, meipsum odisse cœpissent.* quanquam, in oratione illâ pro Rabirio hanc facti sui rationem ipse reddiderit. *Mihi causa defendendi Gabinii fuit reconciliatio gratiæ: neque me verò pœnitet mortales inimicitias, sempiternas amicitias habere.*

Timagenes Alexandrinus (vel, ut quidam volunt, Ægyptius) regii argentarii filius, qui bello captus, Romam à Gabinio deductus & à Fausto Syllæ filio redemptus fuerat, Romæ sub Pompeio, Julio Cæsare & Triumviris, Rhetoricam docuit, & multos libros edidit. [*Suid. in* Τιμαγένης.]

P. Cornelius Lentulus Spinther Proconsul Ciliciæ, re bello bene gestâ, ab exercitu Imperator appellatus est. [*Cicero, lib.* 1. *ad familiar. epist.* 8. *& 9.*]

3951 Appius Claudius Pulcher, sub exitum Consulatus sui Senatusconsulto successor P. Cornelio Lentulo designatus, sine lege Curiatâ, suo sumptu in Ciliciam est profectus. [*Id. ibid. epist.* 9. *& lib.* 3. *ad Quint. fratr. epist.* 2. *& lib.* 4. *ad Attic. epist.* 16.] Cui in provinciam venienti obviam processit Lentulus. [*Id. lib.* 3. *ad familiar. epist.* 7.] post quem suscipiens imperium Appius, miserrimè provinciam afflixit, & penè perdidit. [*Id. ad Attic. lib.* 5. *epist.* 16. *& lib.* 6. *epist.* 1.]

Quum Crassus eodem impetu barbarorúmque terrore usus, quo prima Mesopotamiæ loca ceperat, procedere, ac Babylonem Seleuciámque, Parthis semper infestas urbes, tentare debuisset; in Mesopotamiâ commorari gravatus, & quietem otiúmque in Syriâ desiderans, Parthis se ad bellum parandi spatium, relictósque in Mesopo-

tamiâ Romanos milites opprimendi occaſionem præbuit. [*Plutarch. in Craſſo. Dio, lib.* 40.]

Ille igitur diſpoſitis per dedititias urbes præſidiis, quæ peditum ſeptem millium fuerunt & mille equitum, retrò in Syriam hybernaturus ceſſit. Ibi filium (Publium Craſſum) excepit à Cæſare venientem è Galliâ, donis militaribus ab illo ornatum, & adducentem delectos mille equites. [*Plutarch.*]

In Syriâ moram trahens Craſſus, exactori magis quàm imperatori ſimilem ſe exhibuit. Non enim comparandis armis tempus impenſum eſt, aut exercendo militi: ſed ſupputabat civitatum reditus, & deæ Hierapolitanæ theſaurum ponderibus & trutinis per multos dies examinabat. Populis quoque ac regulis milites imperans, mox remittebat eis militiam acceptâ pecuniâ: atque ita in contemptum veniebat. Exeuntibus verò è deæ Hierapolitanæ templo patre & filio, primus in foribus adoleſcens Craſſus procidit, & mox incurrens in illum ſenex. [*Id.*] Urbs autem Hierapolis ea eſt, quam Bambycen & Edeſſam alii, Magog Syri vocata: ubi dea Syra Atargatis, Græcis Derceto dicta, colebatur. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 748. *Plin. lib.* 5. *cap.* 23.]

Rabirio Poſtumo, Ptolemæum Alexandriam crediti ſervandi cauſâ ſecuto, majeſtatis crimen apud judices motum eſt. [*Sueton. in Claudio, cap.* 16.] Gabinio enim jam repetundarum damnato & in exilium pulſo, C. Memmius Rabirium accuſavit, quòd Gabinium Alexandriam proficiſci impulerit; quòd diœcetes Regis factus Alexandriæ pallium ſumpſerit, & pecuniam Gabinio ſibique ex imperatis tributis coëgerit. Defendit eum Cicero quando vis frigorum hyémſque invaleſcebat: ut exOratione ejus, quæ adhuc extat, intelligitur.

M. Craſſus, interfecto Publio filio exercitúque deleto, trans Euphratem cum ignominiâ & dedecore periit. [*Cicero, lib.* 2. *de Divinat.*] Eam cladem in libro 40 enarrat Dio; ſed multo pleniùs in Craſſi Vitâ Plutarchus: ex quo ea omnia ad verbum penè ſunt deſcripta, quæ in Appiani Parthicis hâc de re leguntur. Quare hujus celebratiſſimæ hiſtoriæ præcipuas partes, inde petitas, cum Saliano, operæ pretium fuerit hîc ſubjicere. 4661 53

Orodes Parthorum rex in Syriam legatos ad Craſſum miſit: qui & expoſtularent cum eo quòd Meſopotamiam invaſiſſet, & cauſas belli exquirerent. Miſit præterea Surenam cum exercitu ad recipienda ea, quæ vel capta fuerant, vel defecerant: ipſe expeditionem in Armeniam inſtituit; ne Artabazes Tigranis filius, qui tum ibi regnabat, ipſe de ſuo regno ſollicitus, ullum Romanis auxilium mittere poſſet. [*Dio.*]

Craſſum in Syriâ ex hybernis copias convocantem legati Orodis adierunt, (licèt Florus in Meſopotamiâ hoc factum referat, quum apud Nicephorium Craſſus caſtra poſuiſſet) percuſſa cum Pompeio Syllâque fœdera in memoriam illi revocantes: ſimúlque denunciantes; ſi miſſus eſſet à populo Romano exercitus contra Parthos, geſturos illos bellum implacabile in Romanos: ſin patriâ invitâ, Craſſus privati quæſtus gratiâ arma Parthis intuliſſet, & urbes occupâſſet; acturum Regem moderatè, Craſſi ſenectutis miſericordiâ motum,

motum, populóque Romano milites remiſſurum. Quibus Craſſus, regiis inhians theſauris, nihil, nè imaginario quidem jure, ſed Seleuciæ (urbs ea Meſopotamiæ eſt, à Græcis habitata) cauſas ſe belli editurum reſpondit. [*Florus, lib.3 cap.11. Plutarch.& Dio.*] Tum ridens legatorum princeps Vagiſes, & volam ſiniſtræ manus digitis dextræ percutiens, *Antè*, inquit, *hinc pili naſcentur, quàm tu Seleuciam aſpicias.* Atque ita legati abierunt, Orodi regi bellum nuntiaturi.

Interea præſidiarii quidam, qui magno cum periculo è Meſopotamiâ evaſerant, formidoloſa de Parthorum multitudine, armorum genere, pugnandi ratione propriâ docti experientiâ referentes, adeò fregere animos Romanorum; ut quidam ex præfectis Craſſo ſubſiſtendum cenſerent, atque ex integro de ſummâ rerum concilium convocandum. In his erat Craſſi Quæſtor Caſſius. Aruſpices quoque à progrediendo deterrebant. Quos omnes Craſſus repulit.

Inprimis enim erexit eum Armeniorum Rex Artabazes, qui in caſtra cum ſex millibus equitum venit, qui dicebantur eſſe Regis ſtipatores & ſatellites; aliáque pollicebatur decem millia cataphractorum, & 30 millia peditum, qui propriis ſeſe alerent ſumptibus. Suadebat autem Craſſo, ut per Armeniam irrueret in Parthiam; omnia ſe affatim exercitui ſubminiſtraturum: tutum etiam iter fore, propter regionis aſperitatem, equitatui, quo uno maximè Parthi valerent, minùs obnoxiam. At Craſſus ſapientiſſimum conſilium neglexit, & collaudatum Armenum dimiſit; oſtendens ſe per Meſopotamiam ducturum, ubi multos egregióſque milites Romanos reliquiſſet.

Ergo Zeugma ad oram Euphratis adit: ubi multorum prodigiorum minas neglexit, quæ fuſiùs Plutarchus, & Dio commemorant: quorum præcipuum illud, à Julio Obſequente in libro de prodigiis ita notatum. *Cùm coorta tempeſtas ſignifero ſignum arreptum* (vel *ereptum*) *merſiſſet gurgiti, & offendente nimborum caligine prohiberentur tranſire,* pertinaciter Craſſus perſeveravit. et à L. Floro, [*lib.3. cap.* 11.] ita. *Cùm Zeugma tranſiſſet exercitus, rapta ſubitis ſigna turbinibus hauſit Euphrates.* Etiam conſilium Caſſii neglexit monentis, ut dum aliquid certi de Parthis allatum eſſet, in aliquâ urbium in quibus præſidium habebat, reficeret exercitum. Sin minùs, ut ſecundo flumine Seleuciam peteret; ſic nave commeatum ſuppeditaturas & caſtra ſecuturas; amnem quoque præſtiturum, ne circumveniri ab hoſte poſſent.

Hæc perpendentem Craſſum à ſalubri conſilio abduxit Augarus ſeu Abgarus Oſroënus. Ita enim rectè à Dione nominatur; qui à Floro [*lib.3.cap.*11.] Mazares Syrus, variantibus verò Breviarii Sexti Rufi exemplaribus Mazarus, Marachus, Macorus & Abgarus etiam appellatur. Apud Plutarchum, Arabum Phylarchus Ariamnes ille dictus reperitur: licèt in quibuſdam Plutarchi codicibus, & in his quæ ex eo in Appiani Parthica ſunt tradu&a, Acbarus nuncupatus inveniatur. Hic verò Romanis antea fœdere junctus ſub Pompeio, barbarorum partes tum potiores habuit. Et quum Partho ſtuderet, ſimulavit ſe Craſſi amicum, liberalitérque ei pecuniam ſuam impendens, & exploravit omnia ejus conſilia & Parthis enuntiavit. Cúmque Craſſus Seleuciam contendere

decreviſſet, indéque ad Cteſiphontem urbem trajicere; id conſilium, tanquam multo tempore opus habiturum, ut repudiaret, atque ut rectâ adverſum Surenam & Sillacem Orodis regis duces, (qui ſolus & ſubvehere commeatus, & munire poterat, à tergo relicto Euphrate) exercitum duceret, perſuaſit.

Exercitum ille deinde per infinitam planitiem deduxit, viâ arenoſâ & ſitiente, omni ſtirpe virgultíſque deſtitutâ. Et jam dolus cœperat eſſe ſuſpectus, cùm Artabazes nuncios Craſſo mittit, non poſſe ſe illi auxilia mittere, gravi quippe bello urgeri, Orode Armeniorum vicos vaſtante: monere autem maximè Craſſum, ut illuc ſe convertat, & junctis cum Armenis copiis, cum Orode decernat. Quod ſi non placeat, ita progrediatur, ut regiones declinet equitabiles. Id conſilium Craſſus etiam cum ſtomacho rejecit; regémque nullo reſcripto dignatus, ſibi non ſupereſſe nunc tantum otii dixit, ut curaret Armeniam, ſed in reditu Artabazum daturum pœnas proditionis. Mox verò Abgarus, priuſquam doli compertus eſſet, ſubduxit ſe; quum Craſſo perſuaſiſſet, ſe hoſtium exercitum circumventurum, & perturbaturum.

Non multum progreſſi fuerant, cùm pauci ſpeculatores accurrentes, nunciaverunt reliquos ab hoſte occiſos; eóſque adeſſe ingentibus animis, copiíſque inſtructos. Hîc Craſſus obſtupuit, exercitus perculſus eſt metu. Et Craſſus quidem primùm Caſſii ſententiam ſecutus, aciem explicatiorem inſtruxit: mox malè mutato conſilio contractis copiis quadratam aciem & profundam fecit. Alterum cornu Caſſio, alterum filio C. Publio attribuit: ipſe in mediâ acie conſtitit. Cùm ad rivum Baliſſum nomine ventum eſſet, cùm plerique ducum ſuaderent, ut ibi caſtra ponerentur, & pernoctarent; interímque explorandum, quæ eſſent hoſtium copiæ, & quàm inſtructæ: id quoque conſilium reſpuit Craſſus, ejus filio cum ſuis equitibus prælium affectantibus: juſsítque, ut in acie ſtantes, quibus liberet cibum caperent & biberent. Quod priuſquam factum eſſet ab omnibus, incompoſito gradu properavit, non lento & interquieſcente, donec hoſtes in conſpectu fuere.

Surenas non totam à principio aciem exhibuit, nec armorum dignitatem, ſed idoneo ad terrorem Romanorum loco, quos primùm infeſtis haſtis loco movere inſtiterunt. Cæterùm ut altitudinem confertæ aciei & militum vidêre ſtabilitatem, gradum retulere. Cùm autem ordines ſuos diſſolvere viderentur, priuſquam id Romani adverterent, undique ſe ipſorum aciei circumfudêre. Cùm verò levem armaturam Craſſus procurrere juſſiſſet, haud longè ſunt progreſſi, ſed grandine ſagittarum malè accepti, retro ſe inter gravem armaturam receperunt, initiúmque tumultus & pavoris præbuerunt, cernentibus vim telorum omnia perrumpentium, & vulnerum magnitudinem.

Hîc Parthi divulſi, undique in confertam aciem ſagittas eminus ejaculari cœperunt, tanto damno, nullum ut telum eſſet irritum; tantâ vi, ut immanes plagas mortéſque frequentiſſimas afferrent, tantâ conſtantiâ, ut ne fugientes quidem à jaculando ceſſarent. Et

ſpera-

sperabant quidem Romani fore, ut effusis semel telis ad manus venirent, Ut verò cognoverunt multos camelos illis præsto esse sagittis onustos, à quibus circumvecti primi sagittas sumebant; obtorpuit Crassus videns nullum fore sagittandi finem, donec omnes telis confixi jacuissent: jussítque filium eniti cum hoste conserere, prius quam ab eo circumfunderetur.

Juvenis igitur assumptis 1300 equitibus (quorum mille à Cæsare acceperat) sagittariis 500, & proximis clypeatorum octo cohortibus, impetum in Parthos fecit; fugientes de industriâ, usque dum ille longiùs abstractus à patre est. Tum verò conversо vultu Romanos aggressi, cinctos undique sagittis confixerunt. Ipse Publius (quem ut *lectissimum juvenem*, in lib. 6. cap. 13. Orosius, ut *clarissimum & præstantissimum juvenem*, in libro 6. commendat hîc Eutropius) quia non poterat uti manu transfixâ, armigero latus feriendum præbuit. Ex duobus ejus sodalibus, Censorinus senator ac orator eodem modo periisse dicitur; Megabacchus, animi corporísque fortitudine eximiùs, se ipse confodit, ut & nobiliores cæteri. Residuos subeuntes collem barbari contis confoderunt pugnantes. Vivi non ampliùs quingenti in eorum potestatem venisse dicuntur.

Capite Publii truncato, in Crassum ilicò contenderunt; qui filii reditum expectabat, dum minùs aliquanto instaret hostis. At nunciis aliis, super alios supervenientibus, actum esse de Publio, nisi valido auxilio quamprimum succurreretur, institit cum exercitu progredi; cùm supervenere hostes clangore terribiles, & victoriâ ferociores, Publii caput hastâ suffixam ferentes. Id spectaculum Romanos vehementer infregit; Crassus tamen animare conatur suos, ad extorquendam hosti lætitiam, & sævitiam vindicandam. Redintegratum est prælium; sed cùm Romani iterum sagittarum grandine conficerentur, miserè multi peribant. Nam qui temere, ne sagittis configerentur, in hostem irruebant, contis validis, quibus illi subinde bina corpora uno impetu transverberabant, in angustum cogebantur: donec appetente nocte receperunt se Parthi, jactantes unam noctem se Crasso largiri, ad filium lugendum.

Eâ nocte Octavius & Cassius, centuriones & milites convocârunt; nam Crassus publico privatóque obrutus luctu, obvoluto capite in tenebras abdiderat se; cùm metus futurorum reliquos exercitus ad fugæ consilium impulit. Exercitus sine tubâ excitatus silentio abire cœpit. Mox autem debilibus sentientibus se relinqui, ingens tumultus & confusio, cum ejulatu & comploratione castra occupavit. Inde perturbatio & pavor progredientes occupavit: quòd clamore excitum hostem incursurum putarent. Et sensit ille quidem abeuntes; sed insequi neglexit. Trecenti, equites expediti, Egnatio duce, Carras intempestâ nocte pervenerunt; & appellatis excubitoribus nunciari jusserunt præfecto Coponio, Crassum ingentem pugnam cum Parthis commisisse: nec alio verbo addito, ad urbem Zeugma properârunt. Coponius ex confusâ oratione infaustam rem nunciari existimans, suos armat extemplo, & Crasso per debilium curam lentiùs progredienti occurrit, eúmque cum exercitu urbe recepit.

Ubi diluxit, Parthi caſtra Romanorum adeunt, & ibi relictos ad quatuor millia contrucidârunt. Multos quoque in campo palantes equitatu exceperunt: in his quatuor cohortes, quas eâdem nocte Vargunteius legatus ducebat, & noctu à viâ aberraverant. Has in colle circumvecti pugnantes oppreſſerunt; præter viginti milites, qui per medios hoſtes perrumpentes, Carras incolumes pervenerunt. Cujus Vargunteii cladis meminit & Oroſius. [*lib. 6. cap.* 13.]

Incertus animi Surenas an Carris eſſet Craſſus cum Caſsio, an aliò ſe ex fugâ contuliſſent; Carras dimittit certos homines, qui id perdiſcerent, ſpecie fœderis ineundi cum Romanis ſi excederent Meſopotamiâ. Quod cùm Romanis, quibus omnia propè deſperata erant, placuiſſet, tempúſque & locum congreſſus Craſsi & Surenæ peterent; Surenas intelligens hoſtem incluſum Carris, poſtridie cum exercitu affuit, opidum vehementer premens, imperánſque Romanis ſi cupiant inducias, ſibi Craſſum & Caſsium vinctos dari. Hîc nimirum ingemuerunt Romani ſe deceptos, & longinquâ inaníque ſpe auxilii Armeniorum omiſſâ, de fugâ cogitabant.

Id conſilium nemini Carrenorum ante tempus aperiendum erat; aperuit tamen Craſſus omnium perfidiſsimo Andromacho, quem inſuper delegit itineris ducem: itaque omnia conſilia Parthi didicerunt, Andromacho ſingula prodente. Et quoniam noctu pugnare neque ſolitum Parthis eſt, neque facile; Craſſus autem noctu exiverat, ne hoſtes longiùs à tergo fugientium relinquerentur, Andromachus Romanos aliis atque aliis viis deducebat: poſtremò in profundas paludes, & loca foſſis conciſa deflexit. Fuerunt nonnulli qui, Andromachi circumflexiones ſuſpectas habentes, eum ſequi noluerunt. Nam Caſſius retulit ſe Carras. & inde cum equitibus quingentis, proripuit ſe in Syriam. Alii fidos nacti duces, loca montoſa, quæ Synaca dicuntur, ceperunt, & ante lucem in tutum pervenere, fere quinque millia, quibus præfectus erat vir fortis Octavius.

Craſſum inſidiis Andromachi implicatum in locis difficilibus, & palude, occupavit dies cum quatuor cohortibus legionariorum, & paucis equitibus, & quinque lictoribus, cum quibus labore magno eluctatus difficultates itineris, jam appropinquantibus hoſtibus in alium tumulum refugit duodecim ferme ſtadiis ab Octavio diſtantem, non tam munitum aut equis impervium, ſed ſubjacentem Synacis, & conjunctum longâ cervice tendente per mediam planiciem. Itaque periculum ejus Octavium latere non poterat. Ergo primus cum paucis accurrit in ejus auxilium; deindè reliqui ſe invicem increpantes ſequebantur, repreſsíſque hoſtibus à tumulo, Craſſum in medium receperunt. Scutíſque objectis jactabant nullum Parthorum telum poſſe corpus Imperatoris attingere, priuſquam propugnatores omnes ad unum cecidiſſent.

Itaque Surena videns Parthos jam ſegniùs ſubire pericula, & periculoſum eſſe pugnare cum deſperatis, è loco præſertim editiore pugnantibus, & ſi fortè nox ſupervenerit, Romanos jam montana tenentes capi non poſſe, ſed ad Armenios belli redintegrandi gratiâ proſecturos, (ut ait Dio) alteram fraudem perfidiámque machinatus eſt.

Dimiſit

Dimiſit enim aliquot captivos, qui barbaros de induſtriâ confabulantes audiverant, Regem non abhorrere à pace cum Romanis ſarciendâ, exhibiturúmque Craſſo omnem humanitatem, ſi id per ipſum fieri poſſet. Interim abſtinebant à pugnâ barbari, & Surena cum optimatibus paulatim ad tumulum accedens levavit arcum, & protenſâ dextrâ, Craſſum ad fœdera invitavit: Parthorum vim eum jam expertum, nunc humanitatem, ſi velit, experturum. Non aſſentiebatur Craſſus, & meritò fraudem timebat; ut qui nullam ejus mutationis cauſam videret.

At milites etiam cum convitio pacem petebant. Ille conabatur precibus & ratione perſuadere, ut reliquum diei perdurarent, noctu per montoſa iter facturos, ne propinquæ ſalutis ſpem abrumperent. Sed cùm indignantes & arma concutientes minarentur, territus pergit ad hoſtes, & tamen converſus ad ſuos; *Vos*, inquit, *Octavi & Petroni, & quotquot adeſtis præfecti Romani, cernitis quam vim patiar. Verùm cæteris mortalibus nunciate, ubi incolumes fueritis, deceptum ab hoſtibus Craſſum, non à civibus deditum, periiſſe.* Quod videri poteſt dixiſſe, hâc amicâ voce tentans eorum pertinaces animos infringere, dum famæ ipſorum curam gerit. Octavius autem & cæteri non hæſerunt in tumulo, ſed ſimul deſcenderunt: lictores ſequi honoris cauſâ volentes Craſſus à ſe removit.

Primi ex barbaris occurrerunt duo ſemigræci, qui Craſſum ex equis deſilientes adoraverunt, ſalutatúmque Græcè rogabant, ut præmitteret, qui Surenam cæteróſque, qui ad colloquium veniebant, pertentarent an inermes venirent. Miſit ille duos Roſcios fratres, quos extemplo Surenas retinuit, atque cum primoribus provectus equo, cùm Craſſus pedes iret, juſſit ad eum equum adduci, & ad fluvium uſque, ad ſcribendas pacis leges progredi, quòd Romani non eſſent admodum pactorum memores, ſimúlque dexteram ei porrexit. Quúmque Craſſus equum accerſeret, negavit eſſe opus. Hunc enim tibi, inquit, Rex dono dat. Móxque admotus ei is equus auro frenatus, in quem ſtratores eum ſuſtulerunt, & aſſectati ſunt, verberibus concitantes equum. Ibi Octavius primus arripuit frenum, & ſecundùm illùm unus ex tribunis Petronius, mox reliqui circumfuſi inhibere paraverunt equum, atque illos, qui ex utrâque parte urgebant Craſſum, retrahere.

Cúmque ſe mutuò protruderent, turbaréntque, ventum eſt ad verbera. Octavius ſtricto gladio occidit unius barbari equiſonem; alius Octavium, à tergo feriens. Petronius telum non habuit, ſed percuſſus in loricam reſiluit integer. Cæterùm Craſſum Parthus Pomaxæthres vel Maxarthes nomine interfecit, aut ut aliis placet, jacentis caput & dexteram detruncavit. Dio in dubio relinquit, an ab aliquo ſuorum occiſus ſit, ne vivus in hoſtium manus veniret; an verò ab hoſtibus. Comprehenſum &, ne quid vivus pateretur, repugnantem interemptum fuiſſe, in libro 106. Livius retulit. *Ipſe in colloquium ſollicitatus, ſigno dato, vivus in hoſtium manus incidiſſet, niſi tribunis reluctantibus, fugam ducis barbari ferro occupâſſent:* ait in lib. 3. cap. 11. L. Florus. et eum ſecutus Sextus Rufus, in Breviario, ad Valentinianum

num Aug. *Ipſe Craſſus quum ad colloquium ſollicitatus vivus penè capi potuiſſet, repugnantibus tribunis evaſerat, & dum fugam petit occiſus eſt.*

Ita ad Sinnacam Meſopotamiæ urbem Surenas Parthorum imperator Craſſum dolo captum interemit. [*Strabo, lib.16.pag.747.*] quamvis vivum auferre maluiſſet. [*Oroſ. lib.6.cap.13.*] Unâ cum parte majore Romani exercitus eum interemptum dicit Velleius Paterculus. [*lib.2. cap.46.*] Omnes cum eo Lucanos milites, quorum magnus numerus in exercitu erat, interemptos fuiſſe ait Plinius. [*lib.2.cap.56.*] Undecim legiones penè cum ſuo capite eum amiſiſſe, ſcribit Jornandes. [*de regnor. ſucceſſion.*] Summa omnium interfectorum 20 millia dicitur fuiſſe; eorum qui vivi in poteſtatem hoſtium venerunt decem millia, ut apud Plutarchum legitur. Ex centum verò millibus vix decem millia refugiſſe in Syriam, affirmat Appianus. [*lib.2. Bell. civil.pag.438.*] Menſe autem Junio geſta hæc fuiſſe; in libro 6° Faſtorum Ovidius indicat; mediâ æſtate (μεσοῦντος τοῦ θέρους) in Hiſtoriarum ſuarum libro 40. Dio: ubi & Parthos hoc tempore omnem ditionem intra Euphratem recuperaviſſe, adjicit.

Reliquiæ Romani exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriámque diſtractæ, vix nuncium cladis retulerunt. [*Florus, lib.3.cap.11.*] Cognitâ verò hâc Romanorum clade, multæ Orientis provinciæ à ſocietate vel fide populi Romani defeciſſent; ni Caſſius collectis ex fugâ militibus paucis, intumeſcentem Syriam egregiâ animi virtute ac moderatione preſſiſſet. [*Oroſ lib.6. cap.13.*] Hic Caſſius, quum ei Carris à militibus odio Craſſi imperium eſſet delatum, atque ipſe etiam Craſſus ob magnitudinem calamitatis ultrò id concederet, non acceperat: nunc autem neceſſitate rerum adductus, Syriæ adminiſtrationem ſuſcepit. [*Dio, lib* 40.] Eſtque hic Craſſi Quæſtor, qui Syriam in populi Romani poteſtate nunc retinuit, idem ille Caius Caſſius, qui unâ cum Bruto Julium Cæſarem poſtea interemit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 46. cum 56. & 58.*]

Surenas caput dextrámque Craſsi ad Orodem miſit in Armeniam: ipſe verò ſparſis Seleuciæ rumoribus per nuntios quòd vivum Craſſum duceret, ſubornato Caio quodam inter captivos illi ſimillimo, pompam ibi quandam ridiculam inſtruxit, quam contumeliæ cauſâ appellavit triumphum. [*Plutarch.*]

Interea Orodes cum Artabaze ſive Artavaſde Armenio in gratiam redierat, ejus ſorore deſponſâ Pacoro ſuo filio: móxque ſecuta ſunt convivia comeſſationéſque; & inter alia, Græca quoque introducta ſunt acroamata. nam Orodes nec linguæ Græcæ rudis erat nec literarum: Artavaſdes verò etiam tragœdias ſcribebat & orationes & hiſtorias. Tum tragœdo Jaſone Tralliano canente ex Euripidis Bacchis carmen de Agaue, ingreſſus virorum cœnaculum Sillaces, caput Craſsi projecit in medium: quod exiliens à cœnâ Pomaxæthres ſive Maxarthes ad ſe trahebat, tanquam ſibi potiùs quàm illi debitum. [*Id.*]

Inter alias contumelias, nonnulli referunt etiam in os Craſſi Parthos

thos aurum liquefactum, verbis insuper insultantes, infudisse. [*Dio, lib.*40.] Inter hos L. Florus est: cujus [*in lib.*3. *cap.*11.] hâc de re verba sunt ista. *Caput ejus recîsum, cum dexterâ manu, ad regem reportatum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infusum est; ut cujus animus arserat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exangue corpus auro ureretur.* Quibus similia & Sextus Rufus in Breviario habet, & eum secutus Jornandes.

Surenas non multo pòst perjurio dignas pœnas dedit; ab Orode, gloriæ illius invidente, occisus. [*Plutarch. in Crasso.*]

Romæ, loco Crassi junioris in bello Parthico occisi, M. Cicero Augur factus fuit. [*Id. in Cicerone.*]

Patre illius M. Crasso eodem tempore sublato, *Tricipitinæ* Varronianæ unum caput recisum est, & belli civilis inter Pompeium & Cæsarem jacta fundamenta. Occiso enim Crasso, qui utrique imminebat, reliquum erat Cæsari, quo evaderet maximus, ut eum qui supererat profligaret. [*Plutarch. in Cæsare, & in Pompeio.*]

Nec quenquam jam ferre potest, Cæsárve priorem,
Pompeiúsve parem. [Lucan. lib. 1.]

3952 Senatusconsultum per interregnum factum est, ne quis Consul neve quis Prætor ante quinti anni exitum provincias exteras sortiretur. Idque paulo pòst à Pompeio confirmatum est. [*Dio, lib.*40.] qui ab Interrege Ser. Sulpitio V. Kalend. Mart. mense intercalari, (circa initium sc. Decembris Juliani) Consul creatus est. [*Ascon. Pedian. in orat. Milonian.*]

Parthi Syriam invasérunt, non magno tamen exercitu; quòd in eâ neque milites neque Imperatorem ab Romanis esse putabant: itaque Cassius eos non magno negotio repulit. [*Dio, lib.*40.] 4662 52

Cassius veniens Tyrum, invisit etiam Judæam. ubi Tarichæas primo impetu cepit, & Judæorum circiter 30 millia abduxit in servitium. Pitholaum quoque, qui Aristobuli seditionem fovebat, interfecit; hortante Antipatro, qui plurimum apud eum poterat. Antipater enim, cùm maximam inter Idumæos authoritatem haberet, aliorum etiam qui ubique potentes essent amicitiam hospitiis familiaritatéque conquirebat. Præcipuè autem regem Arabum per affinitatem sibi sociavit: apud quem etiam, dum bellum contra Aristobulum gereret, liberos suos deposuit. At Cassius, Aristobuli filio Alexandro per conditiônes ad quietem compulso, ad Euphratem castra movit, Parthos transitu prohibiturus. [*Joseph. lib.*1. *Belli, cap.*6. *& lib.*14. *Antiquit. cap.*12.]

M. Marcello & C. Sulpitio Consulib. fœdus cum Rhodiis renova- 4663 51
3953 tum est: quo cautum est, ne alter populus alterum armis impeteret; sed auxilia mutua sibi invicem præberet. Juraverúntque Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos Senatus populúsque Romanus. [*P. Lentulus, apud Cicer. lib.*12. *ad familiar. epist.*15. *cum Appiano, lib.*4. *Bell. civil. pag.*627. *&* 630.] Atque eâ occasione Posidonius Apameensis, qui Rhodi scholam habuit, Romam venisse videtur, consule M. Marcello: ut apud Suidam legitur. [*in voc.* Ποσειδώνιος.] nobilis nimi-

rum ille Philoſophus, Mathematicus & Hiſtoricus: de cujus Sphærâ, in libro 2° de naturâ Deorum, ita meminit Cicero. *Si in Scythiam aut in Britanniam, ſphæram aliquis tulerit hanc, quam nuper familiaris noſter effecit Poſidonius; cujus ſingulæ converſiones idem efficiunt in Sole, & in Lunâ, & in quinque ſtellis errantibus, quod efficitur in cælo ſingulis diebus & noctibus: quis in illâ barbarie dubitet, quin ea ſphera ſit perfecta ratione?*

Quum ex Senatuſconſulto & lege Pompeiâ, ſuperiore anno latâ, nullus Conſularem Prætoriámve provinciam obtinere poſſet, niſi qui quinquennio Conſularis Prætoriúſve fuiſſet: M. Calpurnius Bibulus qui per ſeptem, & M. Tullius Cicero qui per undecim annos Conſulares jam fuerant, neque in ullas provincias adhuc iverant; ille Syriam, hic Ciliciam provinciam eſt ſortitus. De Syriâ teſtis eſt Dio, in libro 40. de Ciliciâ ipſe Cicero, lib. 3. ad familiar. epiſtolâ 2. quam jam Proconſul deſignatus *Appio Pulchro Imp.* (ob rem enim bello in Ciliciâ bene geſtam Imperatoris nomen exercitus illi tribuit) cui ſucceſſurus erat, ille ſcripſit: in quâ, & contra voluntatem ſuam & præter opinionem accidiſſe ſignificat, ut ex Senatuſconſulto ſibi cum imperio in ipſius provinciam proficiſci neceſſe eſſet. Legatos verò habuit Cicero, Quintum Tullium fratrem, C. Pomptinium, L. Tullium, & M. Anneium: Quæſtores L. Meſſinium & Cn. Voluſium.

Exercitum Ciceroni obveniſſe 12000 peditum & 2600 equitum, in Vitâ illius refert Plutarchus. Ipſe ſe nomen tantùm duarum legionum exilium habuiſſe dicit. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 15.] qui exercitus vix unum ſaltum tueri poſſet: uti ad ipſum ſcripſit M. Cœlius. [*ibid. lib.* 8. *epiſt.* 5.]

Die XI. Kalend. Junius (qui ut Romæ tum annus agebatur, in Martii Juliani diem 6. incidit) Cicero, in provinciam profecturus, Brunduſium venit. Ibi præſtò ei fuit Q. Fabius Appii Claudii Pulchri, cui ſucceſſurus erat, legatus: qui eum monuit, præſidio firmiori opus eſſe ad iſtam provinciam. Cenſebántque omne ferè, ut in Italiâ ſupplementum Ciceronis & Bibuli legionibus ſcriberetur. Id Ser. Sulpicius Conſul paſſurum ſe negavit: tantúſque conſenſus Senatus fuit, ut maturè Cicero & Bibulus proficiſcerentur, parendum ut fuerit. Idque ita factum eſt. [*Ibid. lib.* 3. *epiſt.* 3.]

Ante civile Cæſaris & Pompeii bellum, Juliani Martii die 7. paulo poſt meridiem, facta eſt horrenda Solis defectio, digitorum 10 cum dimidio: de quâ in libro 41. Dio. ὁ ἥλιος σύμπας ἐξέλιπε, *Sol totus deliquium pertulit.* et Lucanus, libro 1.

Ipſe caput medio Titan cùm ferret Olympo,
Condidit ardentes atrâ caligine currus;
Involvítque orbem tenebris, gentéſque coëgit
Deſperare diem.

Brunduſio ſolvens Cicero, Actium venit XVII. Kalend. Quintiles (Martii Juliani die 29.) indéque iter pedibus faciens, Athenas VII Kalendas Quintiles (Aprilis Juliani die 8.) pervenit. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 9. & 10.] quum pridie quàm illuc veniſſet, Memmius (qui de ambitu condemnatus ibi tum exulabat) Mitylenas profectus fuiſſet. [*ib. ep.* 11.]

Menſe

Menſe Aprili Juliano Ptolemæus Auletes obiit: de quo M. Cœlius in epiſtolâ ad M. Ciceronem Româ Kalendis Sextilibus (Maii Juliani die 15.) perſcriptis, [*lib.* 8. *ad familiar. epiſt.* 4.] quum in ſequentem annum Conſul jam deſignatus eſſet C. Marcellus. *Nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum.* In ejus Teſtamento hæredes erant ſcripti ex duobus filiis major, & ex duabus filiabus ea quæ ætate antecedebat. Hæc uti fierent, per omnes deos, pérque fœdera quæ Romæ feciſſet, eodem teſtamento Ptolemæus populum Romanum obteſtabatur. Tabulæ teſtamenti, unæ per legatos ejus Romam ſunt allatæ, ut in ærario ponerentur; alteræ, eodem exemplo, relictæ atque obſignatæ Alexandriæ ſervabantur. [*Cæſar, lib.* 3. *Commentar. Bell. civil.*]

Hoc itaque teſtamento præcipiebatur, ut Ptolemæus filius natu major cum ſeniore ſorore Cleopatrâ, more majorum apud Ægyptios, matrimonio jungeretur; ſimúlque regnum illi tenerent, ſed ita tamen, ut ſub tutelâ populi Romani eſſent. [*Dio, lib.* 42.] de quo, Cleopatra ad Cæſarem; apud Lucanum, libro 10.

——*non urbes prima tenebo*
Fœmina Niliacas: nullo diſcrimine ſexus
Reginam ſcit ferre Pharos. lege ſumma perempti
Verba patris, qui jura mihi communia regni
Et thalami cum fratre dedit.

Hujus teſtamenti tabulæ Romam delatæ, cùm propter publicas occupationes in ærario poni non potuiſſent, apud Pompeium ſunt depoſitæ. [*Cæſar, lib.* 3. *Bell. civil.*] quem novo regi, propter juvenilem ejus ætatem, tutorem datum fuiſſe, refert Eutropius. [*lib.* 6.]

Decem ipſos dies Athenis moratus M. Cicero, pridie Nonas Quintiles (Aprilis Juliani die 19.) inde profectus eſt. [*lib.* 2. *ad familiar. epiſt.* 8.] quo die à Piræeo ſolvens ad Zoteta delatus eſt vento moleſto, qui eum ibidem Nonis tenuit. VIII. Idus (Aprilis die 25.) ad Cei vicum, inde Gyarum, hinc Scyrum, inde Delum curſum confecit. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 12.] XI. Kalend. Sextil. (Maii Juliani die 5.) Epheſum venit: tardiùs nàvigans propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. Ibi incredibilis multitudo præſtò ei fuit: Græcíque ei quaſi Epheſio prætori ſe alacres obtulerunt. [*ibid. epiſt.* 13.] Prætor verò Aſiaticarum diœceſium (quæ à Ciliciæ provinciâ ſejunctæ fuerant) tum Q. Thermus Epheſi fuit: cum quo, de re M. Anneii legati ſui, qui cum Sardianis habuit controverſiam, Cicero egit; atque ad eum, pro eodem & aliis, varias poſtea epiſtolas ſcripſit. [*lib.* 13. *ad familiar. epiſt.* 53, 54, 55, 56, 57. *& lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20.] Bithyniæ verò Prætorem P. Silium eodem tempore extitiſſe, ex lib. 13. ad familiar. epiſt. 61. colligitur.

Epheſi Ciceronem expectabat P. Nigidius, Romam ex legatione decedens, vir doctiſſimus; & Mitylenis, ejus ſalutandi & viſendi cauſâ, venit eódem Cratippus, Peripateticorum illius temporis facilè princeps: ut in Præfatione ad Platonis Timæum, Latinè à ſe converſum, ipſe teſtatur Cicero.

Epheſo relictâ, Tralles profectus eſt Cicero, æſtuoſâ & pulverulentâ viâ. [*lib.*5. *ad Attic. epiſt.*14.] VI. Kalendas Sextiles (Maii Juliani die 10) Tralles venit: ubi præſtò illi fuit L. Lucilius cum litteris Appii Pulchri. [*lib.*3. *ad familiar. epiſt.* 5.] unde intellexit, inter alia, ſeditionem militum ſedatam ab Appio, ſtipendiúmque eis uſque ad Idus Quintiles perſolutum. [*lib.*5. *ad Attic.epiſt.*14.]

Pridie Kalendas Sextiles (Maii Juliani die 14.) Sulpicio & Marcello Conſulib. Cicero Laodiceam, in provinciam (perditam ab Appio & planè everſam) venit: à quo die annuus hic magiſtratus, à Senatu illi commiſſus, numerari cœptus eſt. [*lib.*5.*ad Attic.epiſt.*15,16,20. & 21. *cum lib.*3. *ad familiar. epiſt.* 6. *& lib.*15. *epiſt.*2. & 4.] Cùm verò à Cypriis legatis, qui Epheſum obviam ipſi venerant, intellexiſſet Cicero, Scaptium Appii in Cypro præfectum incluſum in curiâ ſenatum Salamine turmis aliquot equitum obſediſſe, ut fame ſenatores quinque morerentur; quo die tetigit provinciam, litteras miſit, ut equites ex inſulâ ſtatim decederent. [*lib.*5. *ad Attic. epiſt.*21. *& lib.*6. *epiſt.* 1.]

Cùm propter anni tempus ad exercitum ſibi confeſtim eſſe eundum videret, triduum Laodicéæ moratus (dum pecunia acciperetur, quæ ipſi ex publicâ permutatione debebatur) III. Nonas Sextiles (Maii Juliani 17) iter Apaméam fecit: ibíque quatuor vel quinque dies, Synnadis triduum, Philomelii quinque dies egit. Quibus in opidis cùm magni conventus fuiſſent, multas civitates acerbiſſimis tributis, & graviſſimis uſuris, & magno ære alieno liberavit. [*lib.*3.*ad familiar. epiſt.*5. *& lib.*15. *epiſt.*4. *cum lib.*5. *ad Attic epiſt.*15,16. *&* 20.]

Appius Claudius, cùm ex lege Corneliâ (Cornelii Syllæ Dictatoris) triginta dies ad decedendum de provinciâ, poſt ſucceſſoris adventum, concederentur: iiſdem diebus Tarſi forum egit, quibus Cicero juris dicendi cauſâ conventum habebat Apaméæ, Synnadis & Philomelii. [*lib.* 3. *ad familiar. epiſt.* 6. *&* 8. *cum lib.* 5. *ad Attic. epiſt.*16.17.]

M. Bibulus Proconſul circiter Idus Sextiles (Maii Juliani 25.) ab Epheſo in Syriam provinciam ſuam navibus, quòd ſecundos ventos haberet, profectus eſt. [*lib.*15. *ad familiar. epiſt.*3.] Cui cùm milites in Aſiâ conſcribere Senatus permiſiſſet, delectum habere noluit. [*ibid.epiſt.*1.] Nam ſociorum auxilia propter acerbitatem atque injurias imperii Romanorum, aut ita imbecilla erant, ut non multùm eos juvare poſſent; aut ita ab illis alienata, ut neque expectandum ab iis, neque committendum eis quidquam videretur. [*Ibid.*]

Cùm ante Ciceronis in provinciam adventum ſeditione quâdam exercitus eſſet diſſipatus; quinque cohortes ſine legato, ſine tribuno militum, denique etiam ſine centurione ullo apud Philomelium conſediſſent, reliquus exercitus eſſet in Lycaoniâ: M. Annio legato ſuo imperavit Cicero, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactóque in unum locum exercitu, caſtra in Lycaoniâ apud Iconium faceret. Quod cùm ab illo diligenter eſſet actum; Cicero in caſtra VII. Kalend. Septembr. (Junii Juliani die 7.) venit: cùm interea ſuperioribus diebus ex Senatuſconſulto, & evocatorum militum firmam

firmam manum, & equitatum ſatis idoneum, & populorum liberorum regúmque ſociorum auxilia voluntaria comparaviſſet. [*Ibid. epiſt.*4.]

Dejotarus filius, qui Rex à Senatu appellatus eſt, Ciceronis pueros ſecum in regnum duxit, dum in æſtivis Marcus Cicero bellum gereret. [*lib.*5.*ad Attic.epiſt.*17,18.] Cui uni filio ut Dejotarus pater Galatiæ regnum ſtabiliret, cæteros filios omnes eum necaviſſe, in libro de Stoicorum repugnantiis tradit Plutarchus. Amborum verò Dejotarorum, patris & filii, ſimul regnantium, in Philippicâ XI ſummâ cum utriuſque laude, meminit Cicero.

Pacorus Orodis Parthorum regis filius, quocum nupta erat regis Armeniorum ſoror, cum maximis Parthorum copiis multarúmque præterea gentium magnâ manu Euphratem tranſiens, bellum in provinciam Syriam intulit. [*lib.*15. *ad familiar. epiſt.* 1, 2, 3, 4. *& lib.* 5. *ad Attic. epiſt.*18.] Dux autem reverâ erat Oſaces: Pacoro, qui nondum ex ephebis exceſſerat, nomen tantùm ducis gerente. [*Dio, lib.* 40.]

Parthi in Syriam ita profecti, in itinere poſitis locis omnibus in ſuam poteſtatem redactis, Antiochiam uſque progreſſi ſunt, cum ſpe reliquorum etiam potiundorum. Nam neque Romani juſtis copiis eam provinciam tenebant: & populi Romanorum dominationem moleſtè ferentes, ad Parthos, tanquam ſibi vicinos & familiares, inclinabant. [*Dio, ibid.*] Proconſul quoque Bibulus nondum in Syriam venerat. Cùm enim annua tantùm illi provincia, ut Ciceroni, à Senatu eſſet conſtituta; ob eam cauſam tardiùs ad provinciam ſuam accedere ille dicebatur, quòd tardiùs vellet inde decedere. [*Cic. lib.* 5. *ad Attic.epiſt.*16. *&* 18.]

Cicero III. Kalend. Septembr. (Junii Juliani 11.) exercitum luſtravit apud Iconium. [*lib.*3. *ad Attic.epiſt.*19.] Kalendis, vel III. Nonas Septembr. legati miſſi à rege Antiocho Commageno venerunt in caſtra ad Iconium: qui primi Ciceroni nuntiârunt, Parthorum magnas copias Euphratem jam tranſire cœpiſſe; dicíque Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum. Quo nuntio allato, etiamſi eſſent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent; Cicero tamen vehementer eſt commotus tum de Syriâ, tum de ſuâ provinciâ, de reliquâ denique Aſiâ. Itaque exercitum ſibi per Lycaoniam, & per Iſauros, & per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, ducendum putavit. [*lib.*15. *ad familiar. epiſt.*1,2,3,4.]

Poſtquam igitur decem dies Iconii fuiſſet moratus, moto exercitu, caſtra in Cappadociâ extremâ non longè à Tauro monte apud opidum Cybiſtra locavit: ut Artavaſdes rex Armenius, quocunque animo eſſet, ſciret non procul à ſuis finibus exercitum populi Romani eſſe, ipſéque ſimul & Parthi Cappadociâ ſe excludi putarent. sícque conterminam Ciliciam ille tueretur, & Cappadociam tenens, nova regum finitimorum conſilia impediret; qui, etiamſi Romanis eſſent amici, tamen apertè Parthis inimici eſſe non audebant. [*lib.*5. *ad Attic. epiſt.*20. *& lib.*15. *ad familiar. epiſt.*2. *&* 4.]

Cybistris equitatum Cicero in Ciliciam misit, ut & ipsius adventus eis civitatibus quæ in eâ parte erant nuntiatus firmiores animos hominum faceret; & ipse maturè, quid ageretur in Syriâ, scire posset. *lib. 15. ad familiar. epist. 2.*]

Ibi etiam officium à Senatu sibi injunctum curavit: ut Ariobarzanem Cappadocum regem tueretur, ejúsque salutem, incolumitatem, regnúmque defenderet. Cúmque rex ipse cum Ariarathe, fratre suo, & paternis amicis majoribus natu, ad Proconsulem in castra veniens, (ubi triduum quatriduúmve præsentem eum fuisse, ex lib. 6. ad Attic. epist. 2. intelligitur) de insidiis vitæ suæ structis conquereretur, & equitatum cohortésque de exercitu Romano ad suum præsidium postularet: Cicero amicos ejus hortatus est ut regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni curâ custodiáque defenderent; & ipsum Regem, ut in suâ vitâ conservandâ primùm regnare disceret, à quibus perspexissent sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio; pœnâ afficeret quos necesse esset, reliquos metu liberaret. præsidio exercitus Romani ad eorum qui in culpâ essent timorem potiùs, quàm ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando Senatusconsultum nôssent, intelligerent, se regi, si opus esset, præsidio esse futurum. De quo, in fine [2ª *illius*] epistolæ ad Consules & Senatum scriptæ, ipsos eo studiosiùs feciisse certiores dicit Cicero: quòd in rege Ariobarzane ea sibi signa videretur virtutis, ingenii, fidei, benevolentiæque erga ipsos perspexisse; ut non sine causâ tantam curam in ejus illi salutem viderentur contulisse.

Mithram & Athenæum, ab Ariobarzane importunitate Athenaïdis exilio mulctatos, maximâ apud regem authoritate gratiâque Cicero constituit. Cúmque magnum bellum in Cappadociâ concitaretur, si Sacerdos (Comanorum; quem majestate, imperio & potentiâ secundum à rege consensus gentis illius habitum fuisse, in libro de bello Alexandrino confirmat Hirtius) armis se, quod facturum putabatur, defenderet; adolescens & equitatu, & peditatu, & pecuniâ paratus, & sociis, qui novari aliquid volebant: perfecit Cicero, ut è regno ille discederet; réxque sine tumultu, ac sine armis, omni authoritate aulæ communitâ, regnum cum dignitate obtineret. [*Ibid. epist. 4.*] quanquam idem alibi ita judicaverit: nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius. [*lib. 6. ad Attic. epist. 1.*]

Atque hoc modo servatum est Ariobarzanis cum ipso rege regnum. [*Cato, in epist. 5. lib. 15. ad familiar.*] & Cappadocia illi conciliata atque obediens facta, sine armis & multâ cum gratiâ. [*Plutarch. in Cicerone.*] de quo, ad Atticum [*lib. 5. epist. 20.*] ita jactitat ipse Cicero. *Ariobarzanes operâ meâ vivit, regnat, ἐν παρόδῳ, consilio & authoritate: & quia insidiatoribus ejus ἀπρόσιτον me non modò ἀδωροδόκητον præbui, regem regnúmque servavi.*

Intereà multorum litteris atque nuntiis cognovit Cicero, Cassium (absente adhuc à Syriâ Bibulo) Antiochiæ cum exercitu fuisse; magnas Parthorum copias & Arabum ad Antiochiam accessisse; magnúmque eorum equitatum, qui in Ciliciam transîsset, ab equitum quos ipse eò præmiserat turmis, & à cohorte prætoriâ, quæ erat

Epi

Epiphaniæ præſidii cauſâ, occidione occiſum: Parthóſque in Cyrrheſticâ, parte Syriæ proximâ Ciliciæ, fuiſſe. Cùm videret igitur à Cappadociâ Parthorum copias averſas, non longè à finibus eſſe Ciliciæ; relictis Cybiſtris Cappadociæ, (ubi caſtra dies quinque habuerat) exercitum in Ciliciam duxit: atque in finibus Lycaoniæ & Cappadociæ, XIII Kalend. Octobr. (Junii Juliani die 30) litteras tum à Tarcondimoto, tum ab Iamblicho Phylarcho Arabum, qui reipublicæ Romanæ amici habebantur, accepit; nuntiantes Pacorum cum permagno equitatu Parthico transîſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ: de quo ille ad Conſules & Senatum ſtatim ſcripſit. [*lib.* 15. *ad familiar. epiſt.* 1, 2. *&* 4. *cum lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 18. *&* 20.]

Rumore adventus Ciceronis & Caſſio, qui Antiochiâ tenebatur, animus acceſſit, & Parthis timor injectus eſt. Receſſerunt igitur illi ab Antiochiâ ante Bibuli adventum feliciter inde à Caſſio rejecti: qui & cedentes ab opido inſecutus, rem bene geſſit. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20, 21. *&* *lib.* 2. *ad familiar. epiſt.* 10.] Quam hiſtoriam pleniùs ita enarrat Dio.

Quum Antiochiæ capiendæ ſpe Parthi eſſent dejecti, Caſſio magnâ vi eos depellente, (ipſi autem ad oppugnationem locorum ineptiſſimi erant) Antigoniam contenderunt: cujus urbis ſuburbana quum eſſent arboribus conſita, atque eò ipſi accedere neque auderent neque poſſent: arbores ſuccidere, locúmque ſylvâ deſpoliare inſtituerunt, ut audacter tutóque urbem eâ aggredi poſſent. Cùm nec hoc ſuccederet, quia & magni laboris negotium erat, & tempus incaſſum terebatur, & Caſſius palantes ab ipſis affligebat; aliò arma verſuri, Antigoniâ diſceſſerunt. Interea Caſſius collocatis in viâ quâ tranſituri erant inſidiis, ſe iis cum paucis oſtendit, atque ad inſequendum pertraxit; tum ſuos circumjecit. [*Dio, lib.* 40.] ubi & magnâ authoritate Oſacen dux Parthorum vulnus accepit, eóque interiit paucis pòſt diebus. [*Cicero, lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20.]

Apud Juſtinum, [*lib* 42. *cap.* 4.] non ita rectè hiſtoria deſcripta legitur. *Pacorus miſſus ad perſequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syriâ geſtis, in Parthiam patri ſuſpectus revocatur: quo abſente, exercitus Parthorum relictus in Syriâ, à Caſſio Quæſtore Craſſi cum omnibus ducibus trucidatur.*

C. Caſſium quæſtorem M. Craſſi Parthos, qui in Syriam tranſcenderant, cæcidiſſe, *Livius*; [*lib.* 108.] tranſgreſſus in Syriam Parthos, felici rerum eventu, fugaviſſe ac fudiſſe, *Velleius*; [*lib.* 2. *cap.* 46.] contra Perſas (ita enim Parthos vocat) in Syriam irrumpentes ter cum ſummâ admiratione conflixiſſe, eóſque trans Euphratem redactos vaſtaviſſe, *Sextus Rufus* in Breviario; ſingulari animo perditas res tantâ virtute reſtituiſſe, ut Perſas crebris prœliis vinceret, narrat in libro 6. *Eutropius*. Quibus addantur & illa Oroſii, [*lib.* 6. *cap.* 13.] de eodem Caſſio. *Antiochum copiáſque ejus ingentes prœlio vicit & interfecit: Parthos quoque ab Orode in Syriam miſſos, jámque ingreſſos Antiochiam, bello expulit, ducémque eorum Oſacen interfecit.* et Ciceronis, in Philippicâ undecimâ. *Magnas ille res geſſit ante Bibuli ſummi viri adventum; cùm Parthorum nobiliſſimos duces maximáſque copias fudit, Syriámque immani*

mani Parthorum impetu liberavit. Neque enim fidem meretur, quod in Hiſtoriæ Judaicæ, quæ Arabicè edita ſecundi libri Maccabaici præfert titulum, capitulo 41. de Caſſio adjectum habetur. *Prætergredieus Euphratem, expugnavit Perſas, atque reduxit in Romanorum obedientiam. Reduxit quoque in eorum obedientiam viginti duos Reges quos ſubegerat Pompeius: & redegit in Romanorum obedientiam quicquid erat in regionibus Orientis.* Bellum autem Orientis cum viginti & duobus regibus gloriatum fuiſſe Pompeium, ex Oroſio [*lib. 6. cap. 6.*] jam ſuprà audivimus.

Pridie Kalendas Octobres (Quintilis Juliani die 11) Senatui Romæ in æde Apollinis coacto placuit, in Ciliciam & in octo reliquas provincias ſortitò deinceps mittendos eſſe Proprætores, qui Romæ priùs Prætores, neque in provinciâ antè cum imperio fuerunt. [*lib.* 8. *ad familiar. epiſt.* 8.]

Cicero cum exercitu iter in Ciliciam per Tauri pylas faciens, III. Non. Octobr. (Quintilis Juliani die 16) Tarſum venit. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20.]

Nonis Octobrib. (Quintilis Juliani die 18.) eodem die in Senatu recitatæ ſunt victrices Caſsii litteræ, quibus per ſe ſcripſit confectum fuiſſe bellum Parthicum; & litteræ Ciceronis, tumultum Parthicum nuntiantes. Indéque Caſsii litteris parùm eſt creditum. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 21.] Eodémque die, Tarſo Cicero Amanum verſus profectus eſt. [*lib.* 3. *ad familiar. epiſt.* 8.] qui mons ipſi cum Bibulo communis erat, Syriam à Ciliciâ aquarum divortiis dividens; hoſtium plenus ſempiternorum. [*ibid. lib.* 2. *epiſt.* 10. *& lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20.]

Poſtridie ejus diei (Quintilis Juliani 19) caſtra habuit in campo Mopſueſtiæ: unde Romam ad Appium Pulchrum (cui in Proconſulatu ſucceſſerat) ſcripſit epiſtolam 8. lib. 3. ad familiar. in cujus fine leguntur iſta. *De Parthis quod quæris, fuiſſe nullos puto. Arabes qui fuerunt, admiſto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertiſſe. Hoſtem eſſe in Syriâ negant ullum.* Nam quum ad Amanum Cicero pervenit, hoſtem ab Antiochiâ receſsiſſe, & Bibulum Antiochiæ eſſe, cognovit indéque Dejotarum confeſtim jam ad ipſum venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus ſuis copiis, certiorem fecit, non videri eſſe cauſam, cur abeſſet à regno: ſéque ad eum, ſi quid fortè novi accidiſſet, ſtatim litteras nuntióſque miſſurum eſſe. [*lib.* 15. *ad familiar. epiſt.* 4.]

Cùm autem vehementer intereſſe utriuſque provinciæ Cicero conſideraret, pacare Amanum, & perpetuum hoſtem ex eo monte tollere; diſcedere ſe ab eo monte ſimulavit, & alias partes Ciliciæ petere. Cúmque abeſſet ab Amano iter unius diei, & caſtra apud Epiphaniam feciſſet; IIII. Idus Octobris (Quintilis Juliani die 23) cùm adveſperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter fecit, ut ad III. Idus Octobres, cùm luceſceret, in Amanum aſcenderet. [*Ibid.*]

Diſtributis igitur cohortibus & auxiliis, quum aliis ipſe ſimul cum Quinto fratre legato, aliis C. Pomptinus legatus, reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præeſſent; pleroſque nec opinantes oppreſsit: multíque occiſi, alii capti, reliqui diſsipati ſunt. Fugerana (vel Erana potiùs)

potiùs) quæ fuit non vici inſtar ſed urbis, quòd erat Amani caput; itémque Sepyra & Ceminoris (vel Commoris) acriter & diu repugnantes, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore uſque ad horam diei decimam, magnâ multitudine hoſtium occiſâ, captæ ſunt. Caſtella munita ſex improviſo adventu capta ſunt; complura incenſa. His rebus ita geſtis caſtra in radicibus Amani habuit Cicero apud Aras Alexandri, ad Iſſum: quo in loco Darius ab Alexandro eſt ſuperatus. Ibi quatriduum in reliquiis ejus partis Amani montis quæ ad ipſius provinciam ſpectabat delendis, agríſque vaſtandis, conſumpſit: & ob victoriam juſtam partam, Imperator ab exercitu appellatus eſt. Atque ita direpto & vaſtato Amano, die quinto Iſſo diſceſſit. [*Ibid. cum lib.* 2. *epiſt.* 10. *&* *lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20. *&* *Plutarcho, in Cicerone.*]

Interim Bibulus in Amanum veniens, laureolam in muſtaceo & inanem Imperatoris appellationem ibi cœpit quærere. Sed fœdam plagam ille accepit. Cohortem enim primam totam perdidit, centurionémque primipili nobilem, ſui generis Aſinium Dentonem, & reliquos cohortis ejuſdem; & Sext. Lucilium (T. Gavii Cœpionis, locupletis & ſplendidi hominis, filium) tribunum militum. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 20.]

Exercitum adduxit Cicero ad infeſtiſſimam Ciliciæ partem, quæ ab Eleuthero-cilibus incolebatur, feris hominibus, & acribus, & omnibus rebus ad defendendum paratis: qui cùm ne regibus quidem unquam paruiſſent, hoc tempore & fugitivos recipiebant, & Parthorum adventum acerrimè expectabant. Horum opidum Pindeniſſum, in altiſſimo & munitiſſimo loco poſitum, 57° ante Saturnalia die (XII Kalend. Novembr. ſive Sextilis Juliani die 1) aggreſſus, vallo & foſſâ circumdedit, ſex caſtellis caſtríſque maximis ſepſit: aggere, vineis, turréque altiſſimâ, oppugnavit; multis ſagittariis, & magnâ tormentorum copiâ hîc uſus. quemadmodum, tum in epiſtolâ ad M. Cœlium Rufum Ædilem deſignatum, 25° obſidionis die (Sextilis Juliani 25) ſcriptâ; [*lib.* 2. *ad familiar. epiſt.* 10.] tum in litteris ad M. Catonem, [*lib.* 15. *epiſt.* 4.] & Pomponium Atticum, [*lib.* 5. *epiſt.* 20.] poſt urbem captam exaratis, ipſe Cicero ſignificat.

3954 a. Magno tandem labore atque apparatu, ſine ullâ moleſtiâ ſumptúve ſociorum, multis ſuorum ſauciis, incolumi exercitu, negotium Cicero confecit: omnibúſque partibus urbis diſturbatis aut incenſis ipſo Saturnalium die (XIIII Kalend. Januar. ſive Septembris Juliani die 26) Pindeniſſenſes compulſi in poteſtatem ejus pervenerunt. Militibus, equis exceptis, reliquam prædam conceſſit. Mancipia tertio Saturnalium vœnibant. A Tibarenis, qui Pindeniſſenſibus finitimi pari erant ſcelere & audaciâ, obſides accepit. Hinc exercitum in hyberna dimiſit: Quintúmque fratrem negotio præpoſuit, ut in vicis aut captis aut malè pacatis exercitus collocaretur. [*Ibid.*] Atque ita æſtivis ipſe confectis, Quintum fratrem hybernis, & Ciliciæ præfecit. [*lib.* 5. *ad Attic. epiſt.* 21.] & ut æſtivos menſes rei militari, ita hybernos juriſdictioni dare inſtituit. [*Ibid. epiſt.* 14.]

P. Cornelius Lentulus Spinther ex Ciliciâ triumphum Romæ du-

xit: ut ex epist. ad Attic. lib.5. epist.21. (collat. cum lib.1. ad familiar. epist.9.) colligitur.

Orodis regis Parthorum filius in Cyrrhesticam Ciliciæ regionem venit: in quâ & Parthi hyemârunt. [*lib.5. ad Attic.epist.21. & lib.6. epist.1.*]

Q. Volusium certum hominem & mirificè abstinentem Cicero misit in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset: ne cives Romani pauci, qui illic negotiabantur, jus sibi dictum negarent. nam evocari ex insulâ Cyprios non licebat. [*lib.5. ad Attic. epist.21.*]

Cicero in Ciliciæ civitatibus magnâ admiratione exceptus, Nonis Januariis (sive Octobris Juliani die 13) Tarso in Asiam profectus est. Taurum igitur mense imperii sui sexto transgressus, quacunque iter fecit, nullâ vi, nullo judicio, nullâ contumeliâ, authoritate & cohortatione perfecit, ut & Græci & cives Romani, qui frumentum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur, ad famem, in eâ parte Asiæ tum grassantem (quum messis nulla fuisset) sublevandam. [*Ibid.*]

Dejotarus, cujus filio pacta erat Artavasdis (Armeniæ regis) filia, & cujus auxiliis magnis Cicero erat usus, Laodiceam ad eum cum Ciceronibus pueris venit: nunciavítque, Orodem cum omnibus Parthicis copiis primâ æstate transiturum. [*lib.5. ad Attic. epist. 20, 21. cum lib.6. epist.1.*]

Laodiceæ, ab Idibus Februariis (Novemb. Juliani die 19) ad Kalendas Maias (Februarii Juliani diem 26) forum egit Cicero diœcesium suarum Asiaticarum: ex Idib. Februar. Cybiraticum, & Apameense; ex Idib. Mart. Synnadense, Pamphylium. Multæ civitates ære alieno liberatæ, multæ valde levatæ sunt: omnes suis legibus & judiciis usæ, αὐτονομίαν adeptæ, revixèrunt. [*lib.5. epist.21. lib.6.epist.2.*]

b. Romæ Ciceroni, pro re in Ciliciâ præclarè gestâ, supplicationes à Senatu decretæ sunt; L. Æmilio Paulo & C. Claudio Marcello Consulib. [*lib.2. ad familiar. epist. 15. lib.8. epist. 11. lib. 13. 5,6,13. & lib.7. ad Attic.epist. 1.*] 4664 50

C. Cassius, qui M. Crassi Quæstor fuerat, post Parthicam victoriam è Syriâ discessurus, Ciceroni Laodiceæ adhuc commoranti M. Fabium commendavit. [*lib.9.ad familiar. epist.25. & lib.15. epist.14.*] Cui rescribens Cicero, cùm pro magnitudine rerum quas gesserat, tum pro opportunitate temporis illi gratulatur, quòd de provinciâ decedentem summa laus & summa gratia provinciæ prosecuta fuerit. Romámque ut properet, monet: ubi, hâc recenti victoriâ tantâ, clarum adventum ipsius futurum pronunciat.

Cicero legatum suum M. Anneium, cujus prudentiam, virtutem & fidem in bello adversus Cilicas expertus fuerat, ad controversiam quam cum Sardianis habebat profectum, Q. Thermo Asiæ Prætori commendavit: útque ante Kalendas Maias, quando in Ciliciam ire cogitabat, remitteretur rogavit. [*lib.13. ad familiar. epist.55. & 57.*]

P. Cornelius Dolabella, Tulliæ M. Ciceronis filiæ paulo pòst factus maritus, Appium Claudium Pulchrum, triumphum ob rem bello in Ciliciâ bene gestam Romæ petentem, majestatis atque ambitus reum

reum fecit. Simulátque Dolabella acceſſit ad tribunal, Appius introiit in urbem, triumphíque poſtulationem abjecit; ac demùm, Q. Hortenſio & M. Bruto defendentibus, utriuſque criminis abſolutus eſt. [*lib.*8. *ad familiar.epiſt.*6. *&* 13. *lib.*2.*epiſt.* 13,16. *lib.*3. *epiſt.* 10,11,12. *lib.*6. *ad Attic.epiſt.*6. *& lib.de claris Oratorib.*]

M. Bibuli Syriæ proconſulis duos egregiæ indolis filios relicti à Gabinio in Ægypto equites interfecerunt. [*Cæſar, de bello Civil. lib.*3. *Valer. Maxim. lib.*4. *cap.*1.] Eorum interfectores vinctos regina Cleopatra ad Bibulum miſit; ut graviſſimæ cladis ultionem arbitrio ſuo exigeret. At ille intactos veſtigio ad Cleopatram reduci juſſit: dicendo, poteſtatem hujus vindictæ non ſuam, ſed Senatus eſſe debere. [*Valer. ibid. Seneca ad Marciam.*]

Nonis Maii in Ciliciam proficiſci cogitabat Cicero: [*lib.*2. *ad familiar.epiſt.*13. *& lib.*6. *ad Attic.epiſt.*2.] ſed ante Nonas Junias (Aprilis Juliani diem 2.) Tarſum non venit. Ibi verò multa illum moverunt: magnum in Syriâ bellum; magnâ in Ciliciâ latrocinia. [*lib.*6. *ad Attic.epiſt.*4.]

Inde profectus, cùm eſſet in caſtris ad fluvium Pyramum, Tarſo Q. Servilius litteras ad eum miſit Appii Claudii Pulchri, Romæ Nonis Aprilib. (Juliani Februarii die 1) ſcriptas; quibus ſe abſolutum majeſtatis fuiſſe ſignificabat. [*lib.*3. *ad familiar. epiſt.* 11.]

Quum bello Parthico Syria arderet, & magnus Antiochiæ metus eſſet, & Bibulus in tanto mœrore ſuo (ob cædem filiorum) maximam curam belli ſuſtineret: quamvis magna ſpes in Cicerone atque ipſius exercitu eſſet; dixiſſe tamen fertur Bibulus, quidvis ſe perpeti malle, quàm videri eguiſſe illius auxilio. Cúmque ad Thermum (Aſiæ Prætorem) de Parthico bello ſcriberet, ad Ciceronem litteram nunquam miſit; ad quem intelligebat ejus belli pertinere periculum. Legati tamen ejus litteras ad Ciceronem miſerunt, ut ſubſidio veniret. [*lib.*2. *ad familiar.epiſt.*17. *& lib.*6. *ad Attic. epiſt.*5.]

Et infirmum quidem habebat Cicero exercitum; ſed Galatarum, Piſidarum & Lyciorum auxilia bona. Officium verò ſuum eſſe putavit, exercitum habere quàm proximè hoſtem, quoad provinciæ præeſſe per Senatuſconſultum illi liceret. Cujus annuæ provinciæ cùm propè adeſſet terminus; ipſi cum Dejotaro convenit, ut in ejus caſtris rex eſſet cum ſuis copiis omnibus. [*lib* 6. *ad Attic. epiſt.*1. *&* 5.] De quo, in Philippicâ XI, Cicero. *Fuimus imperatores ego & M. Bibulus in propinquis finitimíſque provinciis: ab eo rege adjuti ſumus & equitatu, & pedeſtribus copiis.*

c. Parthi M. Bibulum in obſidione habuerunt. [*Cæſar, de bello Civil. lib.*3.] qui, ſe opido munitiſſimo & copioſiſſimo tamdiu tenuit, quamdiu in provinciâ Parthi fuerunt; [*Cic.lib.*12. *ad familiar.epiſt.*19.] & pedem portâ, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulit. [*lib.*6. *ad Attic.epiſt.*8, *& lib.*7. *epiſt.*2.]

At Parthi repentè Bibulum ſemivivum reliquerunt: [*lib.*7. *ad Attic.epiſt.*2.] incredibili felicitate è totâ Syriâ diſcedentes. [*Ibid.lib.*6. *epiſt.*6. *lib.*7.*epiſt.*1. *& lib.*2. *ad familiar,epiſt.*17.] Bibulus enim Parthos contra ſeſe invicem concitavit; Ornodopante quodam ſatrapâ,

qui Orodi infensus erat, sibi adjuncto, persuasóque per internuntios, ut Pacorum regem constitueret, atque ejus auxilio Orodi bellum faceret. [*Dio lib.*40.]

Bibulus in litteris quas ad Senatum de rebus à se gestis misit, quod Ciceroni cum illo erat commune sibi soli attribuit, quod Ciceronis erat proprium sibi adscripsit, quod verò ipsius erat solius id cum Cicerone communicavit: ut in epistolâ ad Salustium Quæstorem ipsius [*lib.*2.*ad familiar. epist.lib.*17.] Cicero conqueritur. Ubi & illud pusilli animi & ipsâ malevolentiâ jejuni atque inanis in illis litteris notat; quòd Ariobarzanem, quem Senatus per Ciceronem regem appellavit ipsíque commendavit, iste non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellaverit. Cúmque ille, qui nihil præclarè gesserat, adniteretur de triumpho; & Cicero, in cujus exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi dedecus existimaret: etiam ipse, consulentibus amicis, de triumpho cogitare cœpit. [*lib.*6. *ad Attic. epist.* 7 8. *& lib.*7.*epist.*2.]

Parthorum metu jam sublato, Cicero præsidia, quæ magna & firma Apameæ & aliis locis paraverat,omnia deduxit. [*lib.*2.*ad familiar. epist.*17.]

Quum circa III Kalend. Sextil. (Maii Juliani diem 26) annui muneris terminus instaret, & à decedente ex Senatusconsulto relinquendus esset qui præesset; Cicero provinciæ à metu Parthico jam liberæ C.Cœlium Caldum, Quæstorem (loco Cn. Volusii) nuper Româ ad se missum, nobilem quidem adolescentem sed minùs gravem & continentem, præfecit. [*lib.* 2. *ad familiar. epist.* 15. *&* 19. *cum lib.*6. *ad Attic.epist.*4 *&* 6.]

III Nonas Sextiles (Maii Juliani die 29) jam imperio annuo terminato, ad Sidam Pamphyliæ navi accessit. [*lib.*3.*ad familiar. epist.*12.] Inde Laodiceam, extremum provinciæ limitem, profectus est: ibíque Mesinium quæstorem suum expectare jussit, ut confectas rationes lege Juliâ apud duas civitates (Laodicensem & Apameensem) in provinciâ posset relinquere. [*lib.*6. *ad Attic.epist.*7. *cum lib.*2. *ad familiar. epist.*7. *& lib.*5. *epist.*20.] De prædâ verò (ex Amano monte) nihil attigit ipse, sed illud totum, ut & ex annuo sumptu, qui ipsi decretus fuerat, ad mille sestertia (cohorte ejus ingemiscente, quæ omne illud distribui sibi oportere putabat) ærario reliquit: prædibus quoque publicæ omnis pecuniæ Laodiceæ quæsitis; ut & ipsi & populo caveretur sine vecturæ periculo. [*lib.*7. *ad Attic. epist.*1. *lib.*2. *ad familiar. epist.*17.]

M. Bibulo, acceptis ipsius litteris, suadente Catone, à Senatu amplissima 20 dierum supplicatio decreta est.[*lib.*7.*ad Attic.epist.*2.*&* 3.] Sed legiones quas Senatus decrevit in Syriam per Marium (qui ibi Salustio in Quæstoris munere erat successurus) mittendas, liberatâ jam à Parthorum metu provinciâ, detentæ sunt. [*lib.*2. *ad familiar. epist* 17.] Factum verò fuerat Senatusconsultum, ut Bibulo ad bellum Parthicum legio una à Cn. Pompeio, altera à C. Cæsare, mitteretur. Pompeius ex iis quas tum secum habebat legionibus nullam dedit: sed qui huic negotio erant præfecti, eos jussit legionem, quam ipse

ipſe Cæſari utendam priùs dederat, à Cæſare petere. Cæſar, quum voluntate adverſariorum ſe exſpoliari nemini dubium eſſet, Pompeio legionem remiſit; atque ex ſuo numero, ut Senatuſconſulto ſatisfieret, tranſdidit alteram. Hæ igitur duæ legiones, uţ in Parthos mittendæ, adornabantur: quum verò nullus earum ad id bellum uſus eſſet, veritus Conſul Marcellus ne Cæſari redderentur, in Italiâ retinuit & Pompeio tribuit. Quæ quorſum tenderent, licèt Cæſar ſatis animadverteret, tamen omnia patienda ſtatuit: quòd non abſurdum prætextum retinendarum ſuarum legionum, & aliarum copiarum contrahendarum hinc ſibi oblatum cerneret. [*Cæſar, commentarior. de bello Civili, lib.*1. *Hirtius, de bello Gallico, lib.*8. *Plutarchus, in Pompeio, & Dio, ſub fin. lib.*40.]

d. Q. Thermo Prætori ex Aſiâ decedenti ſuaſit Cicero, ut nobilem adoleſcentem Quæſtorem ſuum (C. Antonium: ut in Annal. tom.3. pag.431. oſtendit Pighius) provinciæ præfectum relinqueret. [*lib.*2. *ad familiar. epiſt.*18.]

Cicero pecuniam omnem, quæ ad ipſum ſalvis legibus pervenerat, id eſt, ſeſtertiûm XXII millia, Epheſi apud publicanos depoſuit. [*lib.*5. *ad familiar. epiſt.* 20.] Ibíque Eteſiis ventis vehementiſſimè tardatus, Kalendis Octobrib. (Quintilis Juliani die 25) Epheſo conſcendit, [*lib.*6. *ad Attic. epiſt.*8.] & Rhodum appulit: [*Plutarch. in Cicerone.*] Ciceronum puerorum cauſâ. [*lib.*6. *ad Attic. epiſt.* 7. *cum lib.*2. *ad familiar. epiſt.*17.] ibíque de Q. Hortenſii morte audivit. [*initio Bruti, ſive, De claris oratorib.*]

Adverſis ventis uſus, pridie Idus Octobris (Sextilis Juliani die 7) Cicero Athenas venit. [*lib.*14. *ad familiar. epiſt.*5. *& lib.* 6. *ad Attic. epiſt.*9.]

Inſtantibus belli civilis inter Cæſarem & Pompeium motibus, Sol paulo poſt exortum, Sextilis Juliani die 21 eclipſim quinque ferè digitorum paſſus eſt: ad quam Petronii illud, de belli hujus prognoſticis, referendum videatur.

——namque ore cruento
Deformis Titan vultus caligine texit.
Civiles acies jam tum ſpirare putares.

M. Bibulus è Syriâ deceſſit, Veientone provinciæ præfecto: ut ad Atticum, in libri 7i, epiſtolâ 3ã, V. Idus Decembris (ſive Octobris Juliani die 1) datâ, oſtendit Cicero.

3955 Kalendis Januariis (in Octobris Juliani diem 22 incidentibus) quibus C. Claudius Marcellus & L. Cornelius Conſulatum inierunt, Senatuſconſultum factum eſt, uti ante certam diem Cæſar exercitum dimittat; ſi non faciat, eum adverſus Rempublicam facturum videri. Cui decreto quum fruſtra interceſſiſſent tribuni plebis, M. Antonius & Q. Caſsius; inter Cæſarem & Pompeium civilis belli factum eſt initium. [*Cæſar, commentar. de bello Civili lib.* 1. *Cicero, in Philippic.*2. *Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.*49. *Dio, lib.*41. *init.*]

Pridie Nonas Januarias (Octobr. 25) Cicero ad Urbem acceſſit: ſícque ei obviam eſt proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidit in ipſam flammam Civilis diſcordiæ vel potiùs belli. [*lib.*16. *ad*

familiar. epiſt. 11.] Urbem tamen non intravit: Senatu frequente, inter has ipſas turbas, triumphum ipſi flagitante; quem Lentulus Conſul, quo majus beneficium ſuum faceret, diſtulit. [*ibid. cum lib.* 7. *ad Attic. epiſt.* 1.] Et quum decerneret ei triumphum Senatus; malle ſe dixit, factâ concordiâ, Cæſaris currum ſequi. [*Plutarch. in Cicerone.*] Verùm invaleſcens ea diſcordia, & ipſius & M. Bibuli triumphum non diſtulit tantùm, ſed etiam omnino ſuſtulit. *Vid. lib.* 9. *ad Attic. epiſt.* 2. *&* 6. *& lib.* 11. *epiſt.* 6.

VII Idus Januarii (Octobris Juliani die 28) Senatuſconſultum perſcriptum eſt; ut Conſules, Prætores, Tribuni plebis, quíque Proconſules tunc ad Urbem fuerant, (inter quos erat Cicero) operam darent, ne quid Reſpublica detrimenti caperet. Profugerúntque ſtatim ex Urbe tribuni plebis (qui Senatus decreto interceſſerant) & ſeſe ad Cæſarem contulerunt. [*Cæſar, Bell. civil. lib.* 1. *Cicero, ad familiar. lib.* 16. *epiſt.* 11. *Dio, lib.* 41.]

Proximis diebus habito Senatu extra Urbem, præſente Pompeio, provinciæ privatis decretæ ſunt; duæ Conſulares, reliquæ Prætoriæ. Scipioni obvenit Syria. [*Cæſar, ut ſupr.*] Fuit hic Metellus Scipio: qui filiam Corneliam, Publii Craſsi apud Parthos occiſi viduam, Pompeio hoc anno (*ante biennium, quàm ille extingueretur*; ut in *lib.* 2. *cap.* 54. Velleius indicat) uxorem dederat, & cum eo in Conſulatu collega anno abhinc tertio fuerat. [*Plutarch. in Pompeio. Dio, lib.* 40.] In Ciliciæ verò provinciâ Ciceroni Seſtium vel Sextium ſucceſsiſſe, ex lib. 5. ad familiar. epiſt. 20. cum lib. 11. ad Attic. epiſt. 7. collatâ: & in Cyprum, deinceps ab eâ ſeparatam, cum jure prætorio primum Quæſtorem miſſum fuiſſe Sextilium Rufum, ex lib. 13. ad familiar. epiſt. 48. colligitur. Tres quoque diœceſes Aſiaticas, (Cibyraticam, Synnadenſem & Apameenſem) Ciliciæ provinciæ ademptas, novo Aſiæ Proconſuli P. Servilio tributas fuiſſe; ex ejuſdem libri epiſtolâ 67. colligit Sigonius. [*de antiquo jure provinciar. lib.* 1. *cap.* 11.]

Eodem die, VIII Kalend. Mart. (Juliani Decembris die 11) quo Feralia celebrabantur, (ut in Gruteri inſcriptionib. pag. CXXXIII. videre licet) Corfinio Cæſar poſt meridiem, & Canuſio manè Pompeius Brunduſium profectus eſt. [*lib.* 8. *ad Attic. epiſt.* 22. *&* *lib.* 9. *epiſt.* 1.] quum autumnus jam exiiſſet. [*Dio, lib.* 41.]

Brunduſio Pompeius ſocerum Scipionem & Cneium filium ad parandam claſſem miſit in Syriam. [*Plutarch. in Pompeio.*] De quo Cicero, in libri 9^i ad Atticum epiſtolâ 1^a pridie Nonas Martias (Juliani Decembri die 23) ſcriptâ: *Scipio vel in Syriam proficiſcitur ſorte, vel cum genero honeſtè, vel Cæſarem fugit iratum.*

VII Idus Mart. (Juliani Decembris 26) Cæſar Brunduſium venit, & ad murum caſtra poſuit: ut ipſe in epiſtolio ad Oppium & Cornelium Balbum ſcribit. [*lib.* 9. *ad Attic. epiſt.* 16.]

XVI Kalendas Apriles (ut in epiſtolâ 18 libri 9 ad Atticum habetur: non IIII Kalend. Martias: ut apud Lipſium legitur, in epiſtolâ 31. Centuriæ ad Germanos & Gallos) quo Liberalia celebrabantur, (ut ex Faſtis marmoreis liquet; *in Gruteri inſcript. pag.* CXXXIII) quæ in 3. diem Januarii Juliani tunc incidebant, Pompeius Brunduſio, cum omni- | 4665 | 49

omnibus copiis quas habuerat, in Epirum profectus est. Quo ipso Liberalium sive Dionysiorum die filii ipsius pugnâ Mundensi in Hispaniâ victi sunt; post annos quatuor quàm pater ad bellum profectus fuisse dicitur. [*Plutarch in Cæsare.*] eodem videlicèt die, quo Pompeius pater, relictâ Italiâ, belli sedem in Græciâ constituit: non, quo *ab urbe bellum gesturus aufugit*; ut per errorem, scriptum est ab Orosio. [*lib.6.cap.16.*]

Postero die Cæsar Brundusium introiit; ibíque concionatus, Romam inde contendit; ante Kalendas ad Urbem esse volens. [*lib.9. ad Attic. epist.18.*]

Inde Aristobulum in patriam Palæstinam Cæsar dimisit; ut contra Pompeium is aliquid moveret. [*Dio, lib.41.*] Aristobulum vinculis solutum in Syriam eum misisse refert Josephus; additis duabus legionibus, quo faciliùs ordinaret provinciam. verùm spe suâ utrumque fuisse frustratum; veneno à Pompeianis Aristobulo sublato, & à Cæsarianis funerato. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 7. & lib. 14. Antiqu. cap. 13.*]

Alexander quoque Aristobuli filius, secundùm Pompeii litteras, Antiochiæ à Scipione securi est percussus: accusatione pro tribunali priùs habitâ super his quæ in Romanos admiserat. Ptolemæus verò Mennæus dynasta Chalcidis, quæ sita est in monte Libano, misso Philippione filio Ascalonem ad uxorem Aristobuli, filium illius Antigonum & duas filias ad se accersivit: quarum minoris Alexandræ captus amore Philippio, conjugio eam sibi copulavit. [*Id ibid.*]

Pompeius annuum spatium ad comparandas copias nactus (quod vacuum à bello, atque ab hoste otiosum fuerat) magnam ex Asiâ Cycladibúsque insulis, Corcyrâ, Athenis, Ponto, Bithyniâ, Syriâ, Cilicia, Phœnice, & Ægypto classem coëgit; magnam locis omnibus ædificandam curavit: magnam imperatam Asiæ, Syriæ, regibúsque omnibus, & dynastis, & tetrarchis, & liberis Achaiæ populis pecuniam exegit; magnam societates earum provinciarum, quas ipse obtinebat, sibi numerare coëgit. [*Cæsar, Bell. civil. lib.3.*] Fertur ex Ægypto naves sexaginta ei missas à regibus Cleopatrâ fratréque hujus etiam tunc puero. Habebat etiam auxilia ex Ioniâ, sagittarios ex Cretâ, ex Ponto jaculatores, equites ex Galatiâ: Commageni missi ab Antiocho, Cilices & Cappadoces, & quidam ex minore Armeniâ, Pamphylii quoque & Pisidæ, ad eum venerunt. [*Appian. bel. Civil. lib.2.pag.458. & 472.*]

M. Cato in Asiam à Pompeio missus, ut cogentes illic navigia & milites adjuvaret, duxit secum sororem Serviliam, atque natum ex eâ Luculli filium. Ubi quum Rhodios benevolentiâ Pompeio adjunxisset; Serviliâ cum filio apud eos relictâ, ad Pompeium reversus est, egregiis pedestribus & navalibus viribus jam instructum. [*Plutarch. in Catone minore.*] Omnésque terras, omnia maria movere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere cogitabat. [*Cicero, ad Attic. lib.8. epist.11.*]

Ipsum quoque Parthorum regem Orodem, etsi post Crassorum cædem hostium in numero habitum, ad societatem suam pertrahere Pom-

Pompeius tentabat. Orodes, ſi Syria ſibi concederetur, auxilium promiſit: Syriam verò non adeptus, ſuppetias non tulit. [*Dio, lib.* 41.] quanquam aliâs Pompeianarum partium Parthi fuere: & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Craſſi necem, cujus filium in partibus Cæſaris eſſe audierant; quem ultorem patris victore Cæſare futurum non dubitabant. [*Juſtin. lib.* 42. *cap.* 4.]

Magnam claſſem Alexandriâ, Colchis, Tyro, Sidone, Andro (vel Arado potiùs) Cypro, Pamphyliâ, Lyciâ, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrnâ, Mileto, Coo, comparatam ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias provincias, Pompeius adhibuit. [*Cic. ad Attic. lib.* 9. *epiſt.* 11.]

Præerat Ægyptiis navibus Pompeius filius; Aſiaticis D. Lælius & C. Triarius; Syriacis C. Caſſius; Rhodiis C. Marcellus cum C. Pomponio; Lyburnicæ atque Achaicæ claſſi Scribonius Libo & M. Octavius. Toti tamen officio maritimo M. Bibulus præpoſitus cuncta adminiſtrabat: ad hunc ſumma imperii reſpiciebat. [*Cæſar. bell. civil. lib.* 3.]

3956 a. Julius Cæſar Dictator creatus, poſt undecim dies, ſeipſo & P. Servilio Iſaurico Conſulibus declaratis, dictaturâ ſe abdicavit. [*Cæſar, initio lib.* 3. *Commentar. de Bello civili. Plutarch. in Cæſare. & Appian. lib.* 2. *Bell. civil. pag.* 457.]

A primâ hâc Cæſaris dictaturâ Syro-macedones *Cæſarianorum temporum* (cujuſmodi epochæ in antiquo ſaxo, *Inſcript. Gruteri pag.* CCLXXXVII. 3. occurrit mentio) numerationem inſtituerunt, à Septembris Juliani die 24 (quo Solarem Macedonum annum cœpiſſe alibi oſtendimus) deductam. A quo die non Syro-macedones ſolùm ſed etiam Imperatores Romani *Indictiones* ſuas, ſive quinorum denorum annorum circulum; & Antiocheni *æram* ſuam (quæ per 15 diviſa, Indictionem Imperatoriam ſemper exhibet) inchoârunt. licèt anni formâ poſtea mutatâ, & Macedonicis menſibus ad Julianos conformatis, Antiocheni æræ ſuæ, & reliqui Orientales Indictionum initium ad novi ſui anni exordium retulerint, & à 24 die ad Kalendas Septembres traduxerint. Quicquid verò ſit de Indictionum origine (quam ad Conſtantiniana tempora communiter referunt:) Antiochenæ æræ caput à Septembri anni Periodi Julianæ 4665 eſſe repetendum, extra omnem poni debet controverſiam.

Exeunte anno quo Marcellus & Lentulus Conſulatum geſſerunt, Pompeius dux Romanorum conſtitutus, & Senatus qui in Epiro cum eo erat, regibus & populis bene de ſe merentibus honores impertierunt: ut in libro 5° Lucanus narrat.

———pelagíque potens Phœbeïa donis
Exornata Rhodos, gelidíque inculta juventus
Taygetia: famâ veteres laudantur Athenæ;
Maſſiliæque ſuæ donatur libera Phocis.
Tunc[a] *Sadalen fortémque Cotyn, fidúmque per arma*
Dejotarum, & gelidæ dominum[b] *Rhaſipolin oræ*
Collau-

[a] *Saſalem* filium Cotis regis Thraciæ appellat Cæſar. [*lib.* 3. *Bell. civil.*]

[b] Raſcipolim Macedonum ducem. [*Id. ibid.*]

Collaudant: Libyámque jubent auctore Senatu
Sceptrifero parère Fubæ.

eodémque modo Ptolemæo puero Ægypti etiam regnum confirmatum tum fuisse adjicit: quò referenda & illa Pothíni nutricii Ptolemæi de Pompeio verba, apud eundem, in libro 8°.

——quòd nobis sceptra Senatus
Te suadente dedit.

Circa brumale solstitium nuntios Cæsar ad exercitum dimisit, ut sibi ad Brundusium occurrerent: ipse Decembri mense Româ discessit, ne magistratus quidem sui respectu expectatis Kalendis ineuntis anni proximis. Ita Appianus, [*Bell. civil. lib. 2. pag. 458.*] existimans eandem anni Romani tum fuisse rationem, quæ suo ipsius tempore extitit. quum tamen Kalendæ illæ Januariæ, quibus secundum suum Consulatum Cæsar erat iturus, Juliani Octobris diei 11 responderit. Simili quoque errore Florus [*lib. 4. cap. 2.*] Cæsarem, *quamvis hyems mediâ prohiberet tempestate, ad bellum navigavisse* asserit: paritérque Plutarchus, in *Pompeio*, Brundusium Cæsarem venisse scribit, ἐν τροπαῖς ἤδη Ϛ χμῶν Θ. ὄντ Θ., & in *Cæsare*, inde illum solvisse, χμῶν Θ. ἐν τροπαῖς ὄντ Θ., ἱσαμένου Ἰανναρίου μηνός, tempore brumalis solstitii, ineunte mense Januario; quem Athenienses Posideoni respondere dicit. Et ipse quidem Cæsar, Commentariorum de bello civili libro 3°, *pridie Nonas Januar. naves, impositis legionibus septem, solvisse* se confirmat, & *postridie terram attigisse Cerauniorum.* Sed non Julianus ille fuit Januarius, in quem Plutarchi tempore Posideon Aticus incurrebat, sed quem vitiosa anni Romani ratio tunc exhibebat; quum Nonæ illius (quibus ad Ceraunia Cæsar appulit) Juliani Octobris diei 15 responderunt. *Et jam hyemem appropinquavisse*; indéque Pompeium *iter ex Macedoniâ in hyberna Apolloniam Dyrrhachiúmque habuisse*, ipse Cæsar postea significat; neutiquam verò *brumam*, id est, hyemis ἀκμὴν tunc extitisse.

Frumenti verò vi maximâ ex Thessaliâ, Asiâ, Ægypto, Cretâ, Cyrenis, reliquísque regionibus comparatâ, hyemare Pompeius Dyrrachio, Apolloniâ, omnibúsque opidis maritimis constituerat, ut mare Cæsarem (licèt frustra) transire prohiberet. [*Cæsar, Bell. civil. lib. 3.*]

Syriæ prætor Scipio, (Pompeii socer) detrimentis quibusdam circa montem Amanum acceptis, sese Imperatorem appellavit. Quo facto civitatibus tyranníque magnas imperavit pecunias: item à publicanis suæ provinciæ debitam biennii pecuniam exegit, & ab eisdem insequentis anni mutuam præcepit; equitésque toti provinciæ imperavit. Quibus coactis, finitimis hostibus Parthis post se relictis, legiones equitésque ex Syriâ deduxit: cúmque nonnullæ militum voces audirentur, sese contra hostes si ducerentur ituros, non contra civem & Consulem; deductis Pergamum atque in locupletissimas urbes in hyberna legionibus, maximas largitiones fecit, & confirmandorum militum causâ diripiendas iis civitates dedit. [*Id. ibid.*]

Interim acerbissimè imperatæ pecuniæ totâ provinciâ exigebantur. Multa præterea generatim ad avaritiam excogitabantur. In capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria,

oſtiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vecturæ imperabantur: cujus modò rei nomen reperiri poterat, hoc ſatis eſſe ad cogendas pecunias videbatur. Non ſolùm urbibus, ſed penè vicis caſtellíſque ſingulis cum imperio præficiebantur: qui horum quid acerbiſſimè crudeliſſiméque fecerat, is & vir & civis optimus habebatur. Erat plena lictorum & imperiorum provincia, conferta præfectis atque exactoribus: qui, præter imperatas pecunias, ſuo etiam privato compendio ſerviebant. dictitabant enim ſe domo patriáque expulſos, omnibus neceſſariis egere rebus: ut honeſtâ præſcriptione rem turpiſſimam tegerent. Accedebant ad hæc graviſſimæ uſuræ (quod in bello plerumque accidere conſuevit) univerſis imperatis pecuniis: quibus in rebus prolationem diei donationem eſſe dicebant. Itaque æs alienum provinciæ eo biennio multiplicatum eſt. Nec minùs ob eam cauſam civibus Romanis ejus provinciæ, ſed in ſingulos conventus ſinguláſque civitates certæ pecuniæ imperabantur: mutuáſque illas ex Senatuſconſulto exigi dictitabant. [*Ibid.*]

Epheſi præterea à fano Dianæ depoſitas antiquitùs pecunias Scipio tolli jubebat. Cùm verò in fanum ventum eſſet, adhibitis compluribus Senatorii ordinis quos advocaverat Scipio, litteræ ei redduntur à Pompeio, mare transîſſe cum legionibus Cæſarem; properaret ad ſe cum exercitu venire, omniáque poſthaberet. His litteris acceptis, quos advocaverat dimittit: ipſe iter in Macedoniam parare incipit; paucíſque pòſt diebus eſt profectus. Hæc res Epheſiæ pecuniæ ſalutem attulit. [*Ibid.*]

Habebat interim Pompeius in exercitu ſuo, præter Romanas & Italicas legiones, & duas quas ex Aſiâ Lentulus Conſul conſcribendas curaverat, ſagittarios ex Cretâ, Lacedæmone, Ponto, Syriâ reliquíſque civitatibus tria millia numero, funditorum cohortes ſex, mercenarias duas, equites 7000. ex quibus equitibus, 600 Gallos Dejotarus adduxerat, 500 Ariobarzanes ex Cappadociâ. 500 Gallos Germanóſque; quos Alexandriæ Gabinius præſidii cauſâ apud regem Ptolemæum reliquerat, Pompeius filius cum claſſe adduxerat. 300 Tarcundarius, Caſtor & Donilaus ex Gallogræciâ dederant: (horum alter unâ venerat, alter filium miſerat:) 200 Commagenus Antiochus, cui magna præmia Pompeius tribuit, miſerat; in quibus plerique erant hippotoxotæ. Cum Scipione verò ex Syriâ duæ expectabantur legiones. [*Id. ibid.*]

b. Poſt Cæſaris adventum in Epirum, multi jam menſes tranſierant, & hyems præcipitaverat; neque Brunduſio naves legionéſque, in Italiâ relictæ, ad Cæſarem veniebant. Tum verò M. Antonius & Fuſius Calenus, nacti Auſtrum ſibi faventem, naves ſolverunt; tréſque veteranorum legiones & unam tironum, cum equitibus 800 ad Cæſarem adduxerunt. Quorum tranſitum cùm Q. Coponius, qui Dyrrachii claſſi Rhodiæ præerat, impedire conaretur, tempeſtas exorta naves Rhodias ita afflixit, ut ad unam conſtratæ omnes numero 16 elíderentur & naufragio interirent; & ex magno remigum propugnatorúmque numero pars ad ſcopulos alliſa interficeretur, pars à Cæſarianis diſtraheretur: quos omnes conſervatos Cæſar domum remiſit. [*Id. ibid.*] 4666 48

In

In Ægypto, Ptolemæus puer per ſuos propinquos atque amicos Cleopatram, ſororem ſuam ſimul & conjugem, regno expulit. [*Cæſar, lib.*3. *Bell.civil. Liv.lib.*111.]

——habens ſub jure Pothini
Affectus enſéſque ſuos:

ut apud Lucanum [*lib.*10.] Cleopatram hîc conqueſtam legimus. Nam ut per pueri familiares, motâ ſeditione, ejectam eam fuiſſe narrat Strabo; ita Pothîno ſpeciatim apud Plutarchum in *Cæſare* tributum illud invenitur. *Erat* enim tum *in procuratione regni, propter ætatem pueri, nutricius ejus eunuchus, nomine Photinus*, (ut apud Cæſarem legitur) idem ille ipſe, qui à Græcis ſcriptoribus Ποθεινὸς rectiore nomine eſt appellatus. Ita verò ejecta Cleopatra, cum ſorore in Syriam ſeceſſit; [*Strabo, lib.* 17. *pag.*796.] exercitum ibi paratura. [*Appian. Bell.civil.lib.*2. *pag.*480.]

Pharnaces, Mithridatis regis Ponti filius & Boſphori Cimmerii rex, quum civile hoc bellum, quod diuturnum fore ſperaverat, inter Romanos coortum, & procul abeſſe Cæſarem audiviſſet, cupiditate totius paterni regni recuperandi impulſus, à Romanis defecit; &, Boſphori tutelâ Aſandro creditâ, Colchidem nullo certamine, itémque omnem Armeniam (cum Moſchiçâ regione, in quâ Leucotheæ templum eum ſpoliaviſſe notat Strabo, lib.11. pag. 498.) Dejotaro abſente, adhæc urbes aliquot Cappadociæ Pontíque, quæ Bithyniæ juriſdictioni ſubjacebant, in ſuam poteſtatem redegit. [*Dio, lib.* 42.] Sinope captâ, Amiſum quoque appetiit. [*Appian. in Mithridatic.pag.* 254.] Sed eam tum obtinere non potuit.

Pompeius uxorem ſuam Corneliam in Lesbum inſulam clàm miſit; ut Mitylenis, à bellicis tumultibus ſecura quieſceret. [*Lucan.lib.* 5. *fin.*] cum quâ & privignum ejus Sextum, minorem Pompeii filium, eódem eum miſiſſe, Plutarchus [*in Pompeio*] & Dio [*lib.* 42.] referunt: quem in caſtris tamen apud patrem manſiſſe, Lucanus narrat. [*lib.6. fin.*]

L. Hirtius (al. Hirrius) à Pompeio ad Parthos legatus miſſus (ut ex Cæſaris commentario 3. de bello civili intelligitur) ab Orode rege non modò ſuppetias non impetravit, ſed etiam ab eo, jure gentium violato, in vincula conjectus eſt. [*Dio, lib.*42.] ob negatam nimirum illi Syriam: ut ſuprà, ex eodem Dione, [*lib.*41.] dictum eſt.

c. Dyrrachii, per quatuor penè menſes, Pompeium maximis operibus obſeſſum, ad extremum Pharſalico prælio Cæſar fudit. [*Sueton. in Julio Cæſare, cap.*35.]

Quo tempore in Theſſaliam (ubi ad Palæopharſalum eſt pugnatum) Cæſar, & paucis poſt eum diebus Pompeius, venit; *ſegetem propè jam maturam fuiſſe*, ipſe teſtis eſt Cæſar. [*Bell.civil.lib.*3.] & inſtante pugnâ, prodiiſſe Cæſarianos ὅπι Ϛιτολογίων Appianus, [*Bell. civil. lib.*2.] *ad ſegetum raptus* Lucanus [*lib.*7.] confirmat. Erátque tum ἀκμὴ θέρους καὶ καῦμα πολὺ *adulta æſtas & æſtus plurimus*: ſi Plutarcho [*in M. Bruto*] credimus.

Eodem die quo Pharſalicum prælium eſt commiſſum, Antiochiæ in Syriâ tantus clamor exercitus, ſignorum ſonus crepitúſque armorum

morum eſt exauditus, bis, ut in muros armata civitas diſcurreret. Hoc idem Ptolemaide accidit. Pergami à templi Bacchi adyto, quò præter ſacerdotes adire fas non erat, tympanorum cymbalorúmque ſonitus ortus, per totam urbem permeavit. Item Trallibus, in templo Victoriæ, ubi Cæſaris ſtatuam conſecraverant, palma viridis in tecto inter coagmenta lapidum ex pavimento extitiſſe oſtendebatur. Syris quoque duo juvenes pugnæ hujus exitum annuntiantes, nuſquam poſtea apparuiſſe dicebantur. [*Cæſar, Bell. civil. lib.* 3. *Julius Obſequens de prodigiis. Plutarch. in Cæſare. Dio, lib.* 42.]

In Pompeii exercitu fuerunt omnes fermè nationes quotquot verſus Orientem per circuitum mare accolunt; Thraces, Helleſpontii, Bithyni, Phryges, Iones, Lydi, Pamphylii, Piſidæ, Paphlagones, Cilices, Syri, Phœnices, Hebræi, contiguíque his Arabes, Cyprii, Rhodii, Cretenſes funditores, & inſulani cæteri. Aderant & reges dynaſtæque; Dejotarus tetrarcha Gallogræcorum, & Ariarathes rex Cappadocum. Armenios Ciſeuphratenos ducebat Taxiles; Tranſeuphratenos Megabates legatus Artapæ regis. Alii quoque minores dynaſtæ adjutabant pro viribus. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 472.] Cúmque illius exercitus majori parte ex Aſianis conſtaret, nullúmque belli uſum habentibus, victus eſt. [*Dio, lib.* 41.] &, ut cecinit Petronius,

Ille tremor Ponti, ſævi quoque terror Hydaſpis,
Et piratarum ſcopulus; modò quem ter ovantem
Jupiter horruerat, quem fracto gurgite Pontus
Et veneratus erat ſubmiſſâ Boſphorus undâ,
(Proh pudor!) Imperii deſerto nomine fugit.

Cæſar, captis Pompeii ſcriniis, ſecretas litteras, quæ benevolentiam quorundam erga eum & animi acerbitatem adverſus ipſum Cæſarem prodebant, neque legit neque deſcripſit, ſed optimâ fide extemplo concremavit: ne quid gravius in quenquam ſtatuere ex litteris cogeretur. [*Plin. lib.* 7. *cap.* 25. *fin. Dio, lib.* 41. *fin.*] Idémque poſtea & regulis & populis qui auxilia Pompeio tulerant, imperatâ tantùm pecuniâ, neque ullo alio ſupplicio impoſito, veniam dedit. Nullam enim ſibi aut certè exiguam cum iis intercеſſiſſe notitiam, conſiderabat; quum Pompeii multa magnáque in eos conſtitiſſent merita: longéque plus laudis eis tribuebat, quàm illis, qui quum à Pompeio beneficiis eſſent affecti, in periculo eundem deſtituiſſent. [*Dio, ut ſuprà.*]

Pompeius, caſtris relictis, Lariſſam paucis comitantibus, profugit. Urbem ipſam, quanquam invitantibus civibus, ingreſſus non eſt; ne ſe recepto, culpam Lariſſæi ſuſtinendam haberent: ſed poſtquam eos ad victoris amicitiam accedere juſſit, ipſe rebus neceſſariis acceptis, ad mare progreſſus eſt. [*Dio, lib.* 42.]

C. Caſſius, cum claſſe Syrorum & Phœnicum & Cilicum, in Siciliam venit: & Cæſarianis navibus incenſis, poſtquam de prælio facto in Theſſaliâ cognitum eſt, cum claſſe diſceſſit. [*Id. ibid.*]

Claſſis Rhodia, cui C. Coponius imperio prætorio præfuerat, poſt cladem Pharſalicam Pompeianis deſertis, domum rediit. [*Cicero, lib.* 1. *de Divinat.*]

L. Lentu-

L. Lentulus (Crus) qui ſuperiore anno Conſul fuerat, & P. Lentulus (Spinther) conſularis, cum aliis qui ex fugâ Pompeium inſecuti, ad Rhodi inſulam venientes, opido ac portu non ſunt recepti: miſsíſque ad eos nunciis, ut ex iis locis diſcederent, contra voluntatem ſuam naves ſolvere jubebantur. [*Cæſar, Bell. civil. lib.* 3.]

Cæcilius Baſſus, equeſtris ordinis vir Pompeianarum partium, Tyrum ſe recepit: ibíque in eo loco, ubi mercatorum negotiationes exerceri ſolent, latitavit. [*Dio, lib.*47. *& Libo, apud Appianum, lib.*3. *Bell. civil. pag.*576.]

M. Claudius Marcellus, Cæſarem metuens, Mitylenas conceſſit; ibíque in ſtudio bonarum artium beatiſſimè vixit: (ut ex Bruto refert Seneca in conſolatione ad Albinam:) fruſtra ſuadente Cicerone, ut inde Romam rediret, & à Cæſare veniam peteret. [*lib.*4. *ad familiar. epiſt.*7. *&* 8.]

Ex fugâ Pharſalicâ veniens Labienus, Pompeiani exercitus cladem nuntiavit Dyrrachii: ubi M. Cato cum 15 cohortibus & 300 triremibus relictus fuerat. Unde & ille & Cicero, & cum eis alii, ſubito perterriti metu, naves conſcenderunt: & noctu ad opidum reſpicientes, flagrantes onerarias, quas incenderant milites, quia ſequi noluerant, viderunt. Cato verò in Corcyram (inſulam ſub Epiro ad confine maris Ionii & Adriatici poſitam) ubi claſſis erat, cum iis quibus eadem ſententia placebat, trajecit: ibíque reliquos quoque qui ex prælio Pharſalico effugerant, aut alioquin eaſdem partes ſequebantur, ad ſe accepit. Ex prælio L. Scipio Pompeii ſocer, Labienus, Afranius, & alii plurimi viri illuſtres venerunt. Paulo pòſt Octavius etiam, qui Ionium mare tenens Caium Antonium ceperat, iis ſe adjunxit. Cnæus quoque Pompeius (ſenior Magni filius) qui claſſe Ægyptiâ circumvectus in Epirum incurſiones fecerat, patre ſuperato, quum Ægyptii domum avecti eſſent, Corcyram ipſe conceſſit. Hujus factum C. Caſſius quoque, qui Siciliam vexaverat, atque alii complures imitati, ad Catonem perfugerunt; quem virtute cæteris præſtare animadvertebant. [*Cicero, lib.*1. *de Divinat. Plutarch. in Catone minore. Appian. bel. Civil. lib.*2. *pag.*482. *Dio, lib.*42.]

Ibi Cato Ciceroni, ut conſulari prætorius, imperium deferebat. Quod cùm Cicero (vir nihil minùs, ut in libro 111° notavit Livius, quàm ad bella natus) recuſaret, militiámque ſubterfugeret, penè fuit interemptus: Pompeio adoleſcente ejúſque amicis proditorem eum vocantibus, & gladios diſtringentibus. Sed obſiſtens Cato, vix illum cædi eripuit, & ex caſtris eduxit. [*Plutarch. in Catone, & in Cicerone.*]

Claſſe deinde diviſâ inter amicos Pompeii præcipuos, Caſsius in Pontum navigavit ad Pharnacem, exciturus eum contra Cæſarem; Scipio verò in Africam, fretus Varo & ejus copiis, Jubæque Mauri auxiliis. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 482.]

Ipſe Cato, Pompeium Magnum in Ægyptum vel Africam conjiciens elapſum, properánſque ad illum, conſcendit cum omnibus ſuis, atque vela fecit: poteſtate tamen antè abeundi & remanendi factâ illis qui non prompti erant ad ſequendum. [*Plutarch. in Catone.*] Ejus navigationem in libr. 9° ita Lucanus depinxit.

Corcyræ ſecreta petit, ac mille carinis
Abſtulit Emathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus victas arctâſſe carinas?
Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
Inde Cythera petit; Boreáque urgente carinas
Creta fugit: Dictæa legit, cedentibus undis,
Littora. tunc auſum claſſi præcludere portus
Impulit, ac ſævas meritum Phycunta rapinas
Sparſit.

Eſt autem Phycus regionis Cyrenaicæ promontorium, & opidum; quod diripiendum militibus Catonem dediſſe, Poëta ſignificat. Sed ulteriore Catonis navigatione hîc intermiſſâ, ad Pompeii Magni & eum inſequentis Julii Cæſaris itinera convertendus eſt ſermo:

d. Cæſar Pharſali biduo moratus, ad celebrandam ſacrificiis victoriam reficiendúmque feſſum prælio militem, tertiâ die Pompeium inſecutus eſt. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 482.] Omnibus enim rebus relictis, perſequendum ſibi Pompeium exiſtimavit, quaſcumque in partes ex fugâ ſe recepiſſet; ne rurſus copias comparare alias, & bellum renovare poſſet: &, quantum itineris equitatu efficere poterat, quotidie progrediebatur; legionémque unam minoribus itineribus ſubſequi juſſit. [*Cæſar, l.* 3.]

Pompeius ad mare perveniens, ibi quod nocti ſupererat in tuguriolo piſcatorio quievit. Circa diluculum, navigium fluviatile conſcendit, acceptíſque omnibus qui liberæ conditionis erant, ſervíſque ad Cæſarem abſque timore ire juſſis, à terrâ receſsit. [*Plutarch. in Pomp.*] de quo Lucanus, libro 8.

Littora contigerat, per quæ Peneïus amnis
Emathiâ jam clade rubens exibat in æquor.
Inde rates trepidum, ventis & fluctibus impar
Flumineis vix tuta vadis, evexit in altum.

Quum verò in hoc navigio terram ille legeret, navem conſpexit prægrandem onerariam, quæ vela factura erat. Nauclerum habebat ea Peticium civem Romanum: qui agnitum Pompeium ex cymbâ in navem ſuam recepit; unâ cum ambobus Lentulis (*Conſularibus*; quos Rhodo excluſos, ex Cæſare diximus) & Favonio (*Prætorio*; ex Velleio, *lib.* 2. *cap.* 53.) & aliis quos ille volebat omnibus. Mox regem Dejotarum (qui auſpiciis fide adhibitâ, quæ ſecunda ſibi facta fuiſſe credebat, ad Pompeium venerat; ut in libro 1° de Divinatione Cicero indicat) videntes ex terrâ ad ipſos properantem, eum quoque accepere. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Ibi Pompeius ad anchoram unâ nocte conſtitit: &, vocatis ad ſe Amphipoli hoſpitibus, & pecuniâ ad neceſſarios ſumptus corrogato, cognito Cæſaris adventu, ex eo loco diſceſsit. [*Cæſar, l.* 3.]

Ita prævectus Amphipolim, paucis diebus ad littus Lesbi inſulæ applicuit. [*Cæſar, & Plutarch. ut ſupr. Dio, lib.* 42.]

Mitylenis ille uxorem ad mare accerſivit: multáque ibi ſimul ſunt conqueſti. Tum illa afferri ex opido res ſuas juſsit, evocavítque ancillas.

cillas. Mitylenæis verò Pompeium salutantibus & invitantibus in opidum, abnuit; atque monuit illos victori ut parérent, bonóque essent animo: nam clementem & benignum Cæsarem esse. Tum ad Cratippum philosophum conversus (ille enim ex urbe ad eum visendum descenderat) conquestus est, & cum eo disputavit nonnihil de providentiâ. asserente philosopho, διὰ τὴν κακοπολιτείαν, *propter perversam reipublicæ administrationem*, jam opus esse *monarchiâ*; & à Pompeio quærente. *Quî & quo signo credamus, si Cæsarem vicisses, rectiùs te quàm illum fortunâ usurum fuisse?* [*Plutarch.*]

Biduum tempestate ibi retentus, navibúsque aliis additis actuariis, res suas in quatuor triremes imposuit, quæ à Rhodo & Tyro venerant; & cum conjuge atque amicis prope continentem Ciliciam usque navigavit, portus sequens ubi aquare & accipere poterat necessaria. [*Cæsar, l. 3. cum Plutarcho, in Pomp. Appiano, pag. 479, 480. & Dione, lib. 42.*]

His addantur, ex libro 8°, Lucani illa:

Sparsus ab Emathiâ fugit quicunque procellâ,
Assequitur Magnum: primúsque à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis,
Nam neque dejecto fatis, aciéque fugato
Abstulerat Magno reges Fortuna ministros:
Terrarum dominos & sceptra Eoa tenentes
Exul habet comites. jubet ire in devia mundi
Dejotarum, qui sparsa ducis vestigia lègit.

Deinde expositio mandato, quo ad Parthos auxilia rogaturus missus est Dejotarus, (quod ille tamen nunquam præstitit) Pompeii deinceps navigationem Poëta ita enarrat.

— —dimisso in littore rege,
Ipse per Icariæ scopulos, Ephesúmque relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia parvæ
Radit saxa Sami: spirat de littore Coo
Aura fluens; Gnidon inde fugit, clarámque relinquit
Sole Rhodon, magnósque sinus Telmessidos undæ
Compensat medio pelagi. Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc ullis: te primùm parva Phaselis
Magnus adit. nam te metui vetat incola rarus,
Exhaustæque domus populis; majórque carinæ
Quàm tua turba fuit.

Primum opidum Attaliam Pisidiæ iniit Pompeius. Ibi ei nonnullæ naves ex Ciliciâ occurrerunt, militésque contracti ad eum sunt, atque rursus 60 ordinis senatorii ad eum convenerunt. Ubi cùm accepisset classem adhuc salvam esse, & Catonem magnâ vi militum ex fugâ collectâ in Africam trajecisse: quòd ipse tam procul à classis subsidio prælium cum Cæsare conseruisset, serò illum pœnituit. [*Plutarch. in Pomp.*] Selinunte verò in Ciliciâ Pompeium cum Lentulo superioris anni Consule, & reliquis qui eum secuti fuerant Senatoribus, de tutissimo

simo ad quem se reciperet loco consilium cepisse, in libro 8°, Lucanus retulit.

Ex Ciliciâ in Cyprum Pompeius pervenit. [*Cæsar, l.* 3.] ubi, qui Paphum prosecuti eum sunt, honorificam de M. Cicerone factam ab eo fuisse mentionem confirmant. [*Cicero, in Philippicâ* 2.] Hîc cognovit consensu omnium Antiochensium, civiúmque Romanorum qui illic negotiarentur, arcem Antiochiæ antè captam esse, excludendi sui causâ; nunciósque dimissos ad eos qui se ex fugâ in finitimas civitates recepisse dicerentur, ne Antiochiam adirent: id si feciſſent, magno eorum capitis periculo futurum. Jámque de Cæsaris adventu fama ad civitates perferebatur. Quibus rebus cognitis Pompeius, deposito adeundæ Syriæ consilio, pecuniâ societatis sublatâ & à privatis quibusdam sumptâ, & æris magno pondere ad militarem usum in naves impositо, duobúsque millibus hominum armatis, (partim quos ex familiis societatum delegerat, partim à negotiatoribus coëgerat, quósque ex suis quisque ad hanc rem idoneos existimabat) Pelusium navigavit. [*Cæsar, l.* 3.]

Theophanes enim Lesbius & amicorum alii illi suaserant ut, aliis locis posthabitis, Ægyptum peteret, (regionem non solùm trium dierum itinere propinquam, sed etiam opulentam & potentem) ubi auxilium à pupillo rege expectare posset: quum & patrem ipsius per Gabinium regno Pompeius restituisset; & non ingratus filius naves Pompeio contra Cæsarem auxiliarias jam misisset. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 53. *Plutarch. in Pomp. Appian. pag.* 480. *Dio, lib.* 42.] Ut igitur ea sententia obtinuit; conscensâ Scleucide triremi, ex Cypro Pompeius cum uxore solvit. Alii, pars in navibus longis, pars in onerariis, eum comitati sunt. [*Plutarch.*] ad quam navigationem spectat Lucani hoc in libro 8° carmen.

Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos quibus exit in austrum,
Inde maris vasti transfuso vertitur æstu:
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimáque Ægypti pugnaci littora velo
Vix tetigit, qua dividui pars maxima Nili
In vada decurrit Pelusia septimus amnis.

Cæsar, (ut ad res ab eo Pompeium persequente gestas revertamur) propter triremium inopiam modicis navigiis Hellespontum trajecit. Cui pontone quodam vecto, Cassius ad Pharnacem properans cum decem rostratis navibus in medio freto occurrit. Neque refugit tamen Cæsar, sed cominus tendens, ad deditionem adversarium hortatus est: qui horrendâ Cæsaris felicitate attonitus, ratúsque illum contra se navigare de industriâ, manus supplices è triremi tendens orabat veniam; móxque classem, 70 (si Appiano credimus) navibus constantem, ei dedidit. [*Sueton. in Julio Cæs. cap.* 63. *Appian. pag.* 482, 483. *Dio, lib.* 42.]

Quum Asiam Cæsar attigisset, Cnidiis Theopompi qui fabulas collegit gratiâ libertatem concessit. [*Plutarch in Cæsare.*] Iones & Æolas, cæteráque nationes quæ minorem Asiam incolunt, per legatos veniam

veniam petentes recepit in gratiam. [*Appian. pag.*483.] pecuniâ tantùm eis imperatâ: quam alio tamen compensavit beneficio. Asiam enim à publicanis, qui eam acerbissimè habuerant, liberavit; partémque vectigalium convenientem in tributi collationem convertit. [*Dio, lib.*42.] cunctísque Asiam incolentibus remisit tertiam tributi partem. [*Plutarch. ut supr.*]

T. Ampius pecunias Epheso ex fano Dianæ tollere volens, senatores omnes ex provinciâ vocavit; ut iis testibus summâ pecuniæ uteretur. Sed interpellatus adventu Cæsaris profugit. Ita duobus temporibus Ephesiæ pecuniæ Cæsar auxilium tulit. [*Cæsar, l.*3.]

Quum nemo dicere haberet quò intenderet fugam Pompeius, nihílque esset certi; aliquantulum itineris Cæsar solus cum M. Bruto (quem à Pompeianis partibus ad se reversum inter præcipuos amicos habuit) faciens, periclitatus est sententiam ejus: & quia ex certis rationibus collectis optimam videbatur de fugâ Pompeii conjecturam facere, omissis aliis in Ægyptum contendere instituit. [*Plutarch. in M. Bruto.*] veritus ne is eo regno præoccupato vires recolligeret. [*Dio, lib.*42.] Rhodum igitur trajecit; ac ne hîc quidem expectato exercitu dum in unum convenirer, conscensis Cassianis & Rhodiis triremibus cum eis quas circa se habebat copiis, nemini aperiens quò cursum flexurus esset, sub vesperam solvit, jussis aliis gubernatoribus ignem prætorianæ sequi & signum ejus interdiu: suo verò jam longè à terrâ semotus mandavit ut Alexandriam versus tenderet. Atque ita die tertiâ per altum eò devecti sunt. [*Appian. pag.*483.]

Lucanus libro 9°, poëticè magis quàm historicè Cæsaris hoc iter explicans, ad Ilium & illi vicina loca diutiùs eum moratum narrat; indéque solventem, post noctem septimam ad Ægyptum perveniisse.

Sic fatus, repetit classes, & tota secundis
Vela dedit Coris; avidúsque urgente procellâ
Iliacas pensare moras; Asiámque potentem
Prævehitur, pelagôque Rhodon spumante relinquit.
Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes
Ostendit Phariis Ægyptia littora flammis:
Sed priùs orta dies nocturnam lampada texit,
Quàm tutas intraret aquas.

At nemo certiùs quàm ipse Cæsar rem totam aperuerit: in tertio de Bello Civili commentario ita de se scribens.

« Cæsar, paucos dies in Asiâ moratus, cùm audisset Pompeium « Cypri visum, conjectans eum in Ægyptum iter habere, propter ne- « cessitudines regni reliquásque ejus loci opportunitates, cum legi- « onibus, unâ quam ex Thessaliâ se sequi jusserat, & alterâ quam ex « Achaiâ à Fusio legato evocaverat, equitibúsque 800, & navibus « longis Rhodiis 10 & Asiaticis paucis, Alexandriam pervenit. In « his erant legionibus hominum 3200. reliqui, vulneribus ex præliis « & labore ac magnitudine itineris confecti, consequi non potuerant. « Sed Cæsar, confisus famâ rerum gestarum, infirmis auxiliis profi-

" ciſci non dubitaverat; atque omnem ſibi locum tutum fore exiſti-
" mabat.

Anni tempeſtatem, quâ Pompeius ante Cæſarem Ægyptum attigerat, in 8° libro Lucanus ita deſcripſit.

Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die; noctíque rependit
Lux minor hybernæ verni ſolatia damni.

In fine nimirum Septembris, ut annus tunc quidem agebatur, periiſſe Pompeium ille legerat; & ſub finem ejuſdem menſis in Juliano anno, qui ipſius tempore in uſu fuit, in Libram Solem ingredi ſolitum eſſe noverat: indéque, diverſâ temporum ratione non conſideratâ, circa autumnale æquinoctium ad Ægyptum perveniſſe Pompeium ſcripſit. Cùm reverâ Sol tunc in Leonem ingredi cœperit, quando ſub ortum Caniculæ intumeſcere Nilus maximè incipiebat; non in Libram, quando intra ripas revocari idem fluvius ſolebat.

Non longè à Peluſiaco Nili oſtio, circa montem Caſium, inter Ægypti & Arabiæ fines interpoſitum, caſu eo tempore rex erat Ptolemæus, magnis copiis, cum ſorore Cleopatrâ gerens bellum, quam paucis antè menſibus regno expulerat: caſtráque Cleopatræ non longo ſpatio ab ejus caſtris diſtabant. [*Cæſar, l.3. cum Plutarcho in Pompeio. Appiano, pag.480. & Dione, lib.42.*] *Puerum ætate* hunc fuiſſe dicit Cæſar, *adultâ ætate puerum* Hirtius, [*de bello Alexandr.*] μειρακίσκον *puerulum* Strabo, [*lib.17.pag.796.*] παῖδα ἔτι νομιδῆ *admodum puerum* Dio, [*lib.42.*] *adoleſcentem* Oroſius, [*lib.6.cap.15.*] νομιδῆ νέον *admodum adoleſcentem* Plutarchus; [*in Pomp.*] *puero quàm juveni propiorem* Velleius, [*lib.2.cap.53.*] XIII ad ſummum annos natum Appianus [*pag.480.*] fuiſſe ſcribit.

Pompeius igitur, conſpecto in littore tanto exercitu, quia egredi in terram, niſi tuto ſibi id liceret, non audebat;

Comperit ut regem Caſio ſe monte tenere,
Flexit iter (quemadmodum in 8° libro habet Lucanus:) & ad regem aliquos de ſuis miſit, qui adventum ſuum ſupplicibus verbis illi nuntiarent; & ut, pro hoſpitio atque amicitiâ patris & beneficio in illum collato, Alexandriâ reciperetur, atque illius opibus in calamitate tegeretur, orarent. [*Cæſar, l.3. Plutarch. in Pomp. Appian. pag. 480. Dio, lib.42.*] Sed qui ab eo miſſi erant, confecto legationis officio, liberiùs cum militibus regis colloqui cœperunt, eóſque hortari, ut ſuum officium Pompeio præſtarent, néve ejus fortunam deſpicerent. In hoc erant numero complures Pompeii milites, quos ex ejus exercitu acceptos in Syriâ Gabinius Alexandriam tranſduxerat, bellóque confecto apud Ptolemæum, patrem pueri, reliquerat. [*Cæſar, ut ſupr.*]

Ipſe rex puer nihil reſpondit. Sed amici ejus qui in procuratione erant regni, Ægyptius Achillas militiæ & pecuniarum curator eunuchus Pothînus, conſultare cœperunt de Pompeio: adhibito in conſilium, inter cubicularios alios, Theodoto vel Chio vel Samio, mer-

mercenario quidem Rhetoricorum doctore, ſed qui apud regem, ut præceptor ejus, authoritatem habebat maximam. [*Liv. lib.* 112. *Plutarch. & Appian. ut ſupr.*]

In iſto conſeſſu, alii recipiendum, arcendum alii Ægypto Pompeium cenſebant. Theodotus verò, facundiam & declamandi oſtentans facultatem, utramque partem falli declaravit; unúmque in præſentia expedire, ut receptum interficerent: adjiciens in peroratione, Mortuum non mordere. [*Plutarch. in Pompeio, & in Bruto.*]

Ejus ſententiam ſecuti reliqui, ſive timore adducti, ut poſtea prædicabant, ne ſollicitato exercitu regio Pompeius Alexandriam Ægyptúmque occuparet, ſive deſpectâ ejus fortunâ, ut plerumque in calamitate ex amicis inimici exiſtunt, iis qui erant à Pompeio miſſi palàm liberaliter reſponderunt, eúmque ad regem venire juſſerunt; ſed clàm Achillam præfectum regium, ſingulari hominem audaciâ, & L. Septimium tribunum militum, qui in bello prædonum apud ipſum Pompeium ordinem duxerat, ad illum interficiendum miſerunt. [*Cæſar, l.* 3.]

Hi cum Salvio altero centurione & tribus vel quatuor miniſtris naviculâ parvulâ conſcenſâ, ad navem Pompeii provecti ſunt. Interim exercitus tanquam in hoſpitis honorem ſecundùm littus totus inſtructus eſt in aciem; rege in medio verſante, conſpicuo veſte purpureâ. Simul naves aliquot regiæ compleri conſpiciebantur: ut nec elabi ſe, ſi mutarent conſilium, viderent poſſe. Appropinquante naviculâ, prior aſſurrexit Septimius ac Latinè Pompeium imperatorem appellavit. Achillas verbis Græcis ſalute datâ, hortatus eſt eum ut in naviculam ſuam deſcenderet. nam & navem ipſius propter magnitudinem, quódque ibi vadoſum eſſet mare, nec triremis ob brevia ſabuloſa patiens, ad terram adduci non poſſe; & cupere regem, ipſum quamprimum videre. Primores omnes eorum qui Pompeium comitabantur ad eum conſcendentes, quíque unâ cum eo navigabant omnes, monuerunt eum, dum extra telorum jactum eſſent, retrorſum ut in mare navem ageret: ipſéque cum eis conſiderans inſtructam aciem, vilem ad ſe miſſam naviculam, non regem obvium, non purpuratorum aliquem, multa ſuſpicabatur. Corneliâ nihilominus ſalutatâ, quæ exitum ejus jam antè deplorabat, duos centuriones, ex libertis unum Philippum, & ſervum Scynem nomine, ante ſe in naviculam juſſit deſcendere. Porrigente deinde ei dexteram Achillâ, ingreſſus eſt & ipſe: quum priùs, ad uxorem & filium converſus, Sophoclis illa iambica pronunciaſſet.

Ὅστις γὰρ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
Κἂν ᾖ τὸ δοῦλον, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.
Nam cum tyranno ſi cui negotium eſt,
Fit ſervus ejus, liber etſi venerit.

Dein cunctis inter navigandum ſilentibus, aucta eſt ejus ſuſpicio: tenénſque in parvo libello conſcriptam abs ſe Græcam orationem, quâ uti apud Ptolemæum ſtatuerat, eam cœpit legere. Poſtquam terræ appropinquatum eſt, Pompeium illi, ne cum Ptolemæo congreſſus, vel ab ipſo rege, vel à Romanis, quos ſecum habebant, vel ab

Ægyptiis (horum enim in ipsum magna erat benevolentia) incolumitati assereretur, veriti, antequam ad littus appellerent, interficere statuerunt. Cornelia cum amicis ex navi anxia speculabatur eventum: cœpítque Pompeius sustollere animos, quòd ad descensionem multos ex regiis cerneret honoris & recipiendi ejus gratiâ concurrentes. Sed dum Philippum manu ille prehenderet, quo surgeret commodiùs, Septimius primus à tergo eum trajecit, inde secundùm eum Salvius & mox Achillas enses in eum strinxerunt. Ille, cùm se neque defendendi sui neque effugiendi facultatem habere vidit, ambabus manibus facie togam intexit: nec quicquam indignum se locutus est nec fecit, tantùm suspirio edito patienter ictus excepit. [*Id. ibid. Plutarch. Appian. Dio.*]

Hoc procul viso, uxor amicíque qui in navibus erant, magno cum ejulatu, ad littus usque exaudito, deos fœderum vindices sublatis in cœlum manibus implorârunt; anchoríque properè solutis, fugæ se mandaverunt. [*Plutarch. & Appian.*] Hi partim ab insequentibus Ægyptiis capti sunt, partim fugâ sese eripuerunt. [*Dio.*] quum Tyrum priùs appulissent. A Tyriis enim in fugâ eos fuisse receptos, Dio libro 42 indicat. Ex his qui evaserunt, Cornelia uxor & Sextus Pompeii filius in Cyprum refugerunt. [*Liv. lib.* 112.] Cætera Pompeiana classis directa est; omnibus qui in eâ erant crudelissimè trucidatis: ibíque & Pompeius Bithynicus (*cujus in Bruto, seu de claris Oratoribus, ut sui æqualis meminit Cicero*) occisus est. Lentulus verò vir consularis apud Pelusium interfectus est. [*Oros. lib. 6. cap.* 15.] L. Lentulus sc. (superioris anni Consul:) quem comprehensum à Rege & in custodiâ necatum fuisse scribit Cæsar. [*Bell. civil. lib.* 3.] Eum unâ cum Pompeio Cyprum petiisse, sed non ante posterum à funerato Pompeio diem ex Cypro in Ægyptum pervenisse, & paulo pòst egressum ex mari comprehensum & necatum fuisse, Plutarchus in *Pompeio* significat.

Caio Cæsare & Publio Servilio Consulibus, jugulatus Pompeius est; duodesexagesimo ætatis anno (completo;) pridie natalem ipsius. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 53.] eâ ipsâ die, quâ quondam de Mithridate & piratis triumphaverat. [*Dio, lib.* 42.] Per biduum autem triumphum illum eum duxisse, III & pridie Kalend. Octobris, qui posterior dies natalis ejus fuit, ex Plinio [*lib.* 7. *cap.* 26. *& lib.* 37. *cap.* 2.] suo loco ostendimus. Ut minùs accuratè Plutarchus undesexaginta annos vixisse Pompeium, & postridie Natalis sui fato functum fuisse scripserit; annum unum & dies duos vitæ illius adjiciens. Ultimus verò ille Septembris dies, qui Pompeio supremus fuit, hoc anno, uti vitiosè tempora tum Romæ numerabantur, in Quintilis Juliani diem 25 juxta nostras rationes incidit.

Pompeii caput à Septimio (ut ait Lucanus) resectum, servatum est in adventum Cæsaris, expectatione maximi præmii: truncus verò è naviculâ nudus projectus, spectare cupientibus est relictus. Philippus ejus libertus, dum satiârunt oculos, remansit apud eum. Inde aquâ marinâ abluit corpus, ac tuniculâ quâdam suâ involvit. Quum nihil aliud ad manum esset, circumspiciens littus reperit parvulæ naviculæ

culæ piſcatoriæ marcidas quidem reliquias, ſed quæ ſufficerent ad rogum cadaveri nudo, nec eo integro. Has congerenti & componenti quidam jam gravi ætate civis Romanus aſſiſtens, qui prima ſtipendia juvenis ſub Pompeio fecerat, funeris peragendi conſortem ſe adjunxit. [*Plutarch. in Pomp.*] In littore quendam eum ſepeliiſſe, aggeſto exiguo tumulo, ſcribit Appianus; [*pag.* 481.] eíque alium quempiam hanc inſcriptionem addidiſſe,

Τῷ ναοῖς βεέδονλι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβυ·
Vix caperet templum, quæ parva recondit arena.

Apud Aurelium Victorem, [*de viris illuſtr. cap.* 77.] truncus Nilo jactatus, à Servio Codro rogo inuſtus humatúſque fuiſſe legitur; inſcribente ſepulchro, HIC SITUS EST MAGNUS POMPEIUS. de quo & Lucanus, libro 8°.

E latebris pavidus decurrit ad æquora Codrus.
Quæſtor ab Idalio Cinyræa littore Cypri
Infauſtus Magni fuerat comes. ille per umbras
Auſus ferre gradum, victum pietate timorem
Compulit, ut mediis quæſitum corpus in undis
Duceret ad terram, traherétque ad littora Magnum.

In mari enim cadaver ejus rectiùs quærit Poëta, quàm Aurelius Victor in Nilo: quum non procùl à Caſſio monte Magnum Pompeium jugulatum & tumulatum fuiſſe, tum ex aliis, tum ex Strabone quoque [*lib.* 16. *pag.* 760.] & Plinio [*lib.* 5. *cap.* 12.] liqueat.

Hic magni Pompeii vitæ fuit exitus: qui inter Romanos habitus antea potentiſſimus, ut Agamemnon etiam cognominaretur, quòd mille navibus & ipſe cum imperio præfuiſſet, tunc quaſi unus de extremæ ſortis Ægyptiis in naviculâ prope Ægyptum interiit. quúmque omnes cives de gente Caſſiâ ex oraculo quondam ſuſpectos habuiſſet, à nemine Caſſio inſidiis petitus eſt, ſed ad montem Caſſium & cæſus eſt & tumulatus. [*Dio, lib.* 42.] Qui mons non longè à Judææ finibus ſitus eſt; quam ille primus Romanorum jugo ſubdiderat.

Qui cum Catone erant, in Cyrenem venientes, de Pompeii morte audiverunt. [*Dio, lib.* 42.] eò ex Cypro delatâ Corneliâ cum privigno Sexto Pompeio: ut illa Lucani, in 9° libro indicant.

Prima ratem Cypros ſpumantibus accipit undis:
Inde tenens pelagus, ſed jam moderatior, Eurus
In Libycas egit ſedes, & caſtra Catonis.

Addit deinde, Pompeii filium (ſeniorem, Cnæum) qui cum Catone fuerat, à fratre (juniore, Sexto) qui cum Corneliâ erat, patris mortem ibi didiciſſe; Corneliam Pompeii exuvias in littore combuſſiſſe, ejúſque exemplo reliquum exercitum accenſis rogis eorum manibus qui in Pharſaliâ occubuerant parentâſſe, atque Catonem funebri oratione Pompeii memoriam celebrâſſe.

Hinc, variantibus ſententiis, hi quibus ſpes veniam à Cæſare conſequendi nulla ſupererat, Catoni adhæſerunt: alii, quò quemque caſus

ſus deferebat, diſceſſione factâ ſe contulerunt; alii rectà ad Cæſarem profecti, impunitatem adepti ſunt. [*Dio, lib.* 42.] Cornelia quoque, propoſitâ impunitate, Romam poſtea incolumis rediit. [*Id. ibid.*] ibíque in Albano mariti reliquias ad ſe delatas poſuit. [*Lucan. lib.*8. *cum Plutarcho, in fine Pompeii.*]

Catonis copiæ, præcipuè claſſiarii Cilices quorum dux erat Tarcho, diſcedere ab eo parantes, illius verbis moti redierunt ad officium. [*Lucan. lib.*9.]

Cyrenis Cato à civibus eſt admiſſus; quum paucis antè diebus portas clauſiſſent Labieno. [*Plutarch. in Catone.*] Lucanus, lib.9.

Proximus in muros & mœnia Cyrenarum
Eſt labor: excluſus nullâ ſe vindicat irâ;
Pœnáque de victis ſola eſt, viciſſe, Catoni.
Inde peti placuit Libyci contermina Mauris
Regna Jubæ.

quum Cyrenis intellexiſſet Cato, à rege Jubâ Scipionem Pompeii ſocerum fuiſſe receptum, & Appium Varum, cui data à Pompeio provincia Africa fuerat, illis ſe cum exercitu conjunxiſſe. [*Plutarch. ut ſupr.*]

Cæſar poſt tertium diem inſecutus, (quantum ex libri 112 Liviani epitome colligi poteſt) Alexandriam advectus eſt, rege Ptolemæo circa montem Caſſium adhuc hærente. [*Appian. pag.*483.] Ibi quum tumultuantes ob cædem Pompeii Alexandrinos reperiſſet, non auſus ſtatim in terram egredi, portu relicto ſubſtitit aliquamdiu: ut in libro 42° habet Dio. et in libro 9° Lucanus:

——ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure voces
Accipit: ac dubiis, veritus ſe credere regnis
Abſtinuit tellure rates.

Tum, cognitâ Pompeii morte, primùm è navi egrediens Cæſar, clamorem militum audiit, quos rex in opido præſidii cauſâ reliquerat; & concurſum ad ſe fieri vidit, quòd faſces anteferrentur. In hoc enim omnis multitudo majeſtatem regiam minui prædicabat. [*Cæſar, l.* 3.] Cujus rei, & in libro 42 Dio, & in libro 10 Lucanus ita meminit:

Sed fremitu vulgi faſces, & jura querentis
Inferri Romana ſuis, diſcordia ſenſit
Pectora, & ancipites animos.

Sine periculo tamen Alexandriam tumultuantem Cæſar intravit: [*Liv. lib.*112.] in regiam fugiendo ſe recipiens. Militibus autem ejus aliquibus arma adempta ſunt: reliqui, dum omnes naves ad littus pervenirent, retro avecti ſunt. [*Dio, lib.*42.]

Cæſar, quum ei Theodotus caput Pompeii & annulum obtuliſſet, infenſus eſt: annulúmque accipiens, illachrymavit. [*Liv. lib.* 112. *Plutarch. in Cæſare.*] Caput ab Achillâ Ptolemæi ſatellite, Ægyptio velamine

velamine involutum, cum annulo Cæsari præsentatum fuisse; eúmque, non continentem lachrymas, illud plurimis & pretiosissimis odoribus cremandum curavisse: apud Aurelium Victorem [*de vir. illustr. cap.* 77.] legimus. Et de capite quidem per satellitem allato, ita Lucanus, libro 9°.

——— *dira satelles*
Colla gerit Magni, Phario velamine tecta.

De lachrymis verò; quas ille, ut & Dio, simulatione expressas fuisse vult:

Non primo Cæsar damnavit munera visu,
Avertítque oculos; vultus, dum crederet, hæsit:
Utque fidem vidit sceleris, tutúmque putavit
Jam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitúsque expressit pectore læto;
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis.

Et de capitis funeratione, ita præcipientem Cæsarem inducit:

———*Vos condite busto*
Tanti colla ducis: sed non, ut crimina tantùm
Vestra tegat tellus. justo date thura sepulchro,
Et placate caput, cineréque in littore fusos
Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.

Caput autem in suburbio sepeliri jussit: sacellúmque ibi dedicavit Nemeseos. [*Appian. pag.* 484.]

Atque ut affectum suum in Pompeium ampliùs declararet, amicos & familiares ejus, qui eâ in regione palantes capti à rege fuerant, benignè accepit omnes, ac beneficiis sibi devinxit: Romámque ad amicos scripsit, eum ex victoriâ capere se maximum & jucundissimum fructum, quòd quotidie aliquos cives, qui oppugnaverant se, servaret. [*Plutarch. in Cæsare.*]

Cæsar, priusquam exercitus ejus ad ipsum appulisset, propter infrequentiam suorum dabat se otio; comiter excipiens obvios, & visendi causâ urbem obambulando mirabatur ejus pulchritudinem, & sapientiæ professores pleroísque stans audiebat: quod otium ei gratiam & bonam existimationem paravit apud Alexandrinum populum. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 483. *fin. &* 484. *init.*] Templa illum invisisse, & antrum in quo Alexandri Magni corpus jacebat, ita Lucanus narrat, in libro 10.

———*vultu semper celante timorem,*
Intrepidus Superûm sedes, & templa vetusti
Numinis, antiquas Macetûm testantia vires
Circuit: & nullâ captus dulcedine rerum,
Non auro, cultúque deûm, non mœnibus urbis,
Effossum tumulis cupidè descendit in antrum.
Illic Pellæi proles vesana Philippi
Felix prædo jacet; terrarum vindice fato
Raptus.

Cn. Domi-

Cn. Domitio Calvino Cæsar Asiam finitimásque provincias administrandas tradidit. [*Hirtius, in lib. de bello Alexandrino.*] útque exercitus qui in Asiâ erant ad sese recipiens, cum Pharnace rege bellum gereret jussit. [*Dio, lib.*42.] Quum verò crebras Alexandriæ continuis diebus ex concursu multitudinis concitationes fieri, complurésque milites omnibus urbis partibus interfici, Cæsar animadverteret; legiones sibi ex Asiâ afferri jussit, quas ex Pompeianis militibus confecerat. Ipse enim Etesiis necessariò tenebatur; qui Alexandriâ navigantibus sunt adversissimi venti. [*Cæsar, l.* 3.] Aquilones enim isti sunt: qui sub finem Sextilis Juliani flare desinunt; ut tum in Gemîni & Ptolemæi ephemeridibus, tum in Plinio [*lib.*2 *cap.*47.] & Columellâ [*lib.*2. *de re rust.*] videre licet. Unde error Lucani detegitur, qui autumnalis demum æquinoctii tempore Pompeium ad Ægyptum venisse in libro 8° tradidit: & laboriosum M. Catonis in Africâ per deserta cum legionibus iter, (de quo, in libro 112, Livius) postquam Cyrenis de morte Pompeii audiit. ab illo susceptum, ad hyemem illud subsequentem in libro 9° retulit.

Nam quum Cyrenis discedens classe Syrtes trajicere conatus, tempestate in Tritonidem paludem rejiceretur; Sexto Pompeio cum copiarum parte in cultioribus Africæ relicto, cum reliquo exercitu Catonem pedestri itinere, hyeme mari jam clauso, per deserta ad Jubam Mauritaniæ regem contendisse narrat. Sic enim ille:

His igitur depulsa locis, ejectáque classis
Syrtibus, haud ultrà Garamantidas attigit undas:
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit: at impatiens virtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes,
Armorum fidens, & terrâ cingere Syrtim.
Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor.

Quod ipsum Plutarchus etiam in Catonis Vitâ affirmat: χθαμαιὰν ὁδὸν pedestre hoc iter susceptum ab eo fuisse scribens.

Ejus verò exercitus in regione Nasamonum, Syrtibus vicinâ, ventis arenam impellentibus, alibíque vehemente siti & serpentum varii generis occurrentium multitudine, miserè afflictus est. Et ad templum Jovis Ammonis perveniens Cato, suadente Labeone ut de rebus futuris oraculum consuleret, id facere recusavit. Ac tandem, duobus mensibus per arenosa Africæ deserta vagatus, Leptim pervenit; ibíque hyemem exegit. [*Lucan. lib.*9.] Quâ exactâ, ad Jubam milites adduxit; qui non multo minus decem millia erant. [*Plutarch. in Catone.*]

Cæsar (ut ad eum, Etesiis Alexandriæ detentum redeamus) in Ægypto cogendis pecuniis, dijudicandáque lite inter Ptolemæum & Cleopatram, tempus trahebat. [*Dio, lib.*42.] Ex ingente enim pecuniæ summâ quæ à Ptolemæo Auletâ patre regis pueri ipsi debebatur, aliquam partem ad sustentandum exercitum tunc exigebat. [*Plutarch. in Cæsare.*] quam exactionem Ægyptii, multitudinis numinum præ aliis omnibus mortalibus superstitiosissimi cultores, eo mole-

moleſtiùs ferebant, quòd nec à ſacris ipſorum Cæſar abſtineret· [*Dio, lib.*42.] quanquam & hîc à tutoribus ille eludebatur, quo minùs pecuniam acciperet, templa ſua aſtu ſpoliantibus; ut & regios theſauros vacuos eſſe oſtenderent, & in invidiam Cæſaris populum concitarent. [*Oroſ. lib.6. cap.*15.] Ad quam augendam, Pothînus eunuchus, qui maximâ erat authoritate præditus, propalàm multa loquebatur faciebátque. Nam vitioſiſſimum & vetuſtiſſimum militibus metiebatur frumentum; addens, ferrent & acquieſcerent, quòd veſcerentur alienis. Sibi quoque ipſi ad cœnas vaſis ligneis & figlinis juſſit miniſtrari; aurea & argentea Cæſarem ferens omnia accepiſſe ad debiti ſolutionem. [*Plutarch. ut ſupr.*]

Controverſias verò regum ad populum Romanum & ad ſe, quòd eſſet Conſul, Cæſar pertinere exiſtimabat: atque eo magis officio ſuo convenire, quòd ſuperiore ipſius Conſulatu cum patre horum Ptolemæo, facta eſſet ſocietas. Sibi igitur oſtendit placere, regem Ptolemæum atque ſororem ejus Cleopatram exercitus quos haberent dimittere; & de controverſiis jure apud ſe potiùs, quàm inter ſe armis, diſceptare. [*Cæſar, l.*3.]

Pompeii mors Romæ non eſt credita, niſi poſt eò miſſum ipſius annulum; in quo tria trophæa erant inſculpta (ſive, ut Plutarchus vult, Leo enſem ferens.) Tum verò Romani honores in Cæſarem certatim effuderunt: poteſtate ei datâ, ut de Pompeianis arbitratu ſuo ſtatueret. Ut ei belli pacíſque jus in omnes homines eſſet; etſi neque ad populum de iis retuliſſet. Ut quinque continuis annis Conſulatum gereret. Ut Dictator non ad ſemeſtre tantùm ſpatium, ut olim, ſed in integrum annum diceretur. Ut tribunitiam poteſtatem per omnem vitam haberet, ipſis Tribunis aſſidendo, déque rebus agendis unâ cum ipſis ſtatuendo: quod nulli unquam conceſſum fuerat. [*Dio, lib.*42.]

His acceptis honoribus Cæſar, quamvis extra Italiam erat, ſtatim Dictaturam iniit. [*Id. ibid.*] Ut rectè hinc principatum illius Joſephus arceſſiverit; tres annos cum dimidio illi aſſignans. [*lib.* 14. *Antiqu. cap.*17.] Atque in Syriâ, ut à primâ Dictaturâ Antiocheni, ita à ſecundâ hâc Dictaturâ Laodiceni tempora Cæſariana dinumerâſſe videntur. Laodicenam enim æram unico tantùm anno Antiochenâ poſteriorem fuiſſe, Euſebius in Chronico ad annum 2um imperii Probi indicat.

3957 *a.* Regem, eóſque quorum authoritate ille regebatur, Cæſarem tentaviſſe inſidiis, author eſt Velleius Paterculus, [*lib.*2.*cap.*54.] Quod ipſum de Ptolemæo rege affirmat Suetonius [*in Julio cap.*35.] & Eutropius; [*lib.* 6.] & de Pothîno eunucho, Plutarchus. Ob quas clàm illi ſtructas inſidias, corporis ſui tuendi cauſâ in conviviis pernoctare eum cœpiſſe ferunt. Cúmque Pothînus diceret ei, in præſentia ut abiret & magnis negotiis inſiſteret, poſteáque cum gratiâ reverteretur: reſponſo dato, minimè ſe Ægyptiorum conſilium requirere, Cleopatram clàm ex agro accerſiit. [*Plutarch. in Cæſ.*]

Nam Cleopatra, quum hactenus per alios cauſam ſuam contra fratrem apud Cæſarem egiſſet, ſimulátque naturam ejus cognovit,

quòd mulierum amoribus quàm maximè esset obnoxius: per internuntios Cæsari questa fuerat, se prodi ab amicis, cuperéque ipsam per se apud eum litem suam prosequi. [*Dio, li.* 42.] Quo jam impetrato, unum illa secum trahens ex amicis Siculum Apollodorum, exiguo acatio conscenso primis tenebris applicuit ad regiam. Et quum nullâ aliâ ratione posset latere, culcitrâ involutâ protendit se in longum: Apollodorus verò constrictam loro culcitram per portam ad Cæsarem intulit. [*Plutarch.*] Ejus ad Cæsarem adventum ita in libro 10. Lucanus enarrat.

Jam Pelusiaco veniens è gurgite Nili,
Rex puer, imbellis populi sedaverat iras
Obside quo pacis Pellæâ tutus in aulâ
Cæsar erat: cùm se parvâ Cleopatra biremi,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Emathiis ignaro Cæsare tectis;
Dedecus Ægypti, Latio feralis Erinnys,
Romano non casta malo.

Cleopatra affusa Cæsaris genibus, partem regni reposcebat. Aderat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quòd talis passa videbatur injuriam: odiúmque ipsius regis, qui Pompeii cædem partium fato non Cæsari dederat, haud dubiè idem in ipsum ausurus, si expedîsset. [*Florus, lib.* 4. *cap.* 2.] Ubi verò Cæsar Cleopatram vidit, loquentémque nonnihil audivit, ita confestim mancipium ejus factus est; ut statim sub auroram Ptolemæum accersierit, pacificationémque tentaverit: Cleopatræ, cujus antè judex esse voluerat, tunc advocatum agens. Quæ res, quódque improviso suam sororem intus esse videbat, ita pueri animum irâ inflammavit; ut prosiliens ad populum, proditum se clamaret, ac denique diadema capite detractum abjiceret. [*Dio, lib.* 42.]

Magno inde tumultu coorto, Ptolemæum Cæsariani milites intro abripuerunt, Ægyptii autem commoti sunt: ac, nisi Cæsar metu perculsus ad eos prodiisset, déque loco tuto omnia se quæ vellent facturum promisisset; ipso primo impetu regiam, quam terrâ marique jam invadebant, occupâssent. neque enim Romanis, qui se apud amicos versari credebant, ullæ ad resistendum aderant vires. [*Dio, ibid.*]

Posthæc Cæsar in concionem cum Ptolemæo & Cleopatrâ progressus, patris eorum testamentum de scripto recitavit: quo præcipiebatur, ut more majorum apud Ægyptios, inter se quidem illi matrimonio jungerentur, regnúmque tenerent; sed ita tamen, ut sub tutelâ populi Romani essent. His addebat Cæsar suum esse, qui Dictaturam gereret omnémque populi potestatem obtineret, ut & liberos curaret & patris voluntatem exequeretur. Ptolemæo igitur & Cleopatræ regnum Ægypti dedit: Arsinoæ autem Ptolemæóque juniori, germanis horum, Cyprum largitus est. In eum enim tunc terrorem venerat, ut his quoque de suo aliquid concederet, nedum ipse ex rebus Ægypti quicquam adipiscereturr. Atque ad hunc modum is tumultus tunc sedatus fuit. [*Id. ibid. cum Cæsare, lib.* 3. *Livio, lib.* 112. *& Plutarcho, in Cæsare.*]

Ad

Ad Cn. Domitium Calvinum, Cæſaris in Aſiâ legatum, rex Dejotarus veniens oravit, ne Armeniam minorem, regnum ſuum, néve Cappadociam, regnum Ariobarzanis, poſſideri vaſtaríque pateretur à Pharnace: quo malo niſi liberarentur, imperata ſibi facere, pecuniámque promiſſam Cæſari non poſſe ſe perſolvere. Domitius nuncios confeſtim ad Pharnacem miſit, Armeniâ Cappadociáque ut decederet. Quam denunciationem cùm majorem vim habituram exiſtimaret, ſi propiùs eas regiones cum exercitu acceſſiſſet; ad legiones profectus, ex tribus quas habebat, unam XXXVI ſecum ipſe duxit, duas reliquas in Ægyptum ad Cæſarem miſit, litteris ejus evocatas. Legioni XXXVI duas alias adjunxit Domitius à Dejotaro acceptas, quas ille diſciplinâ atque armaturâ Romanâ complures conſtitutas habebat, equitéſque centum; totidémque ab Ariobarzane ſumpſit. Miſit quoque P. Sextium ad C. Plætorium Quæſtorem; ut legionem adduceret, quæ ex tumultuariis militibus in Ponto confecta erat: Quintúmque Patiſcum in Ciliciam, ad auxilia accerſenda. Quæ copiæ celeriter omnes juſſu Domitii Comana convenerunt. [*Hirtius, de bello Alexandrino.*]

Interim legati reſponſum à Pharnace referunt: Cappadociâ ſe diſceſſiſſe, Armeniam minorem recepiſſe, quam paterno nomine jure obtinere deberet; denique ejus regni cauſa integra Cæſari ſervaretur, paratum enim ſe facere quod is ſtatuiſſet. Cappadociâ verò ille idcirco diſceſſit, quòd faciliùs Armeniam defendere poſſet ſubjectam ſuo regno, quàm Cappadociam longiùs remotam. Quod cùm Domitius animadverriſſet, perſeverare cœpit ut eo quoque regno decederet: neque enim aliud jus eſſe Cappadociæ, atque Armeniæ; neque juſtè eum poſtulare ut in Cæſaris adventum res integra differretur, id enim eſſe integrum, quod ita eſſet ut fuiſſet. His reſponſis datis, cum ſupradictis copiis profectus eſt in Armeniam. Complures interim legationes Pharnaces ad Domitium miſit quæ de pace agerent, regiáque munera ei ferrent: quæ conſtanter omnia aſpernabatur Domitius; nec ſibi quidquam antiquius, quàm dignitatem populi Romani & regna ſociorum recuperare, legatis reſpondebat. [*Id. ibid.*]

Cæſare bellum Alexandrinum gerente, regem Dejotarum illius utilitatibus paruiſſe, & exercitum Cn. Domitii ſuis tectis & copiis ſuſtentaviſſe, in Oratione pro eo habitâ confirmat Cicero.

In Ægypto Pothînus eunuchus, cui regiarum pecuniarum totiúſque regni procuratio commiſſa fuerat, veritus ne ob priorem Ægyptiorum ſeditionem, quam ipſe præcipuè concitaverat, ad ſupplicium deposceretur; novi & difficilis belli author extitit. Is primùm inter ſuos queſtus, regem ad dicendam cauſam evocari, reliquis deinde, quos ad partes ſuas pertrahere volebat, ſuſpicionem injecit, Cæſarem quidem componendæ turbæ cauſâ regnum utriſque ſimul dediſſe, ſed progreſſu temporis ſoli Cleopatræ id attributurum. Achillam verò, copiarum omnium præfectum, qui etiamnum apud Peluſium morabatur, incitatum ſuis, & regis inflatum pollicitationibus, per litteras & nuncios movit, ut exercitum regium equitatúmque omnem à Peluſio clàm Alexandriam adduceret. [*Cæſar, Bell. civil. lib.* 3. *Dio, lib.* 42.]

Cæsaris copiæ nequaquam erant tantæ, ut eis extra opidum, si esset dimicandum, confideret: relinquebatur, ut se suis locis opido teneret, consiliúmque Achillæ cognosceret. Milites tamen omnes in armis esse jussit: Regémque hortatus est, ut ex suis necessariis, quos habebat maximæ authoritatis, legatos ad Achillam mitteret; &, quid esset suæ voluntatis, ostenderet. A quo missi Dioscorides & Serapion, qui ambo legati Romæ fuerant, magnámque apud patrem Ptolemæum authoritatem habuerant, ad Achillam pervenerunt. Quos ille, cùm in conspectum ejus veniissent, priùs quàm audiret aut cujus rei causâ missi essent cognosceret, corripi atque interfici jussit. Quorum alter accepto vulnere occupatus, per suos pro occiso sublatus; alter interfectus est. Quo facto, regem ut in suâ potestate haberet, Cæsar effecit: magnam regium nomen apud suos authoritatem habere existimans & ut potiùs privato paucorum & latronum consilio, quàm regio, susceptum bellum videretur. [*Cæsar, ibid.*]

Erant cum Achillâ copiæ, ut neque numero, neque genere hominum, neque usu rei militaris contemnendæ viderentur. Millia enim viginti in armis habebat. Hæ constabant ex Gabinianis militibus: qui jam in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerant, & nomen disciplinámque populi Romani dedidicerant. Huc accedebant collecti ex prædonibus latronibúsque Syriæ Ciliciæque provinciæ, finitimarúmque regionum. Multi præterea capitis damnati exsulésque convenerant; fugitivísque omnibus Romanis certus erat Alexandriæ receptus certáque vitæ conditio, ut, dato nomine, militum essent numero: quorum si quis à domino comprehenderetur, concursu militum eripiebatur; qui vim suorum, quòd in simili culpâ versabantur, ipsi pro suo periculo defendebant. Hi regum amicos ad mortem deposcere, hi bona locupletum diripere, stipendii augendi causâ, Regis domum obsidere, regno expellere alios, alios accersere, vetere quodam Alexandrini exercitus instituto consueverant. Erant præterea equitum millia duo, qui inveteraverant compluribus Alexandriæ bellis. [*Id. ibid.*]

His copiis fidens Achillas, paucitatémque militum Cæsaris despiciens, occupatâ Alexandriâ, primo impetu domum Cæsaris irrumpere conatus est. Sed Cæsar, dispositis per vias cohortibus, impetum ejus sustinuit. Eodémque tempore pugnatum est ad portum: ac longè maximam ea res attulit dimicationem. Simul enim, deductis copiis, pluribus viis pugnabatur: & magnâ multitudine naves longas occupare hostes conabantur. Harum erant auxilio quinquaginta missæ ad Pompeium: quæ prælio in Thessaliâ facto, domum redierant. Illæ triremes omnes & quinqueremes erant, aptæ instructæque omnibus rebus ad navigandum. Præter has, XXII erant, quæ præsidii causâ Alexandriæ esse consueverant, constratæ (vel rostratæ) omnes. Quas si hostes occupâssent, classe Cæsaris ereptâ, portum ac mare totum in suâ potestate haberent; commeatúque & auxilio Cæsarem prohiberent. Itaque tantâ est contentione actum, quantâ agi debuit; cùm ille celerem in eâ re victoriam, hi salutem suam consistere viderent. Sed rem obtinuit Cæsar: omnésque eas naves, & reliqua s

liquas quæ erant in navalibus, incendit; quòd tam latè tueri tam parvâ manu non poterat. [*Id.ibid.*]

——nec puppibus ignis
Incubuit ſolis: ſed quæ vicina fuêre
Tecta mari longis rapuêre vaporibus ignem.
Et cladem fovêre Noti; percuſsáque flamma
Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
Quàm ſolet ætherio lampas decurrere ſulco,
Materiáque carens, atque ardens aëre ſolo:

ut in libro 10. Lucanus cecinit.

Ea flamma cùm partem urbis invaſiſſet, quadringenta millia librorum proximis fortè ædibus condita exuſſit: ſingulare monimentum ſtudii curæque majorum, qui tot tantáque illuſtrium ingeniorum opera congeſſerant. [*Oroſ.lib.6.cap.*15.] Elegantiæ Regum curæque egregium id opus fuiſſe, dixit hîc Livius: ut eſt apud Senecam, in lib. de Tranquillitate animi, cap.9. ubi & idem numerus 400 millium librorum Alexandriæ arſiſſe legitur. Millia tamen 700 A. Gellius, [*lib 6. cap.*17.] & ex *monimentorum veterum concinente* (ut ille loquitur) *fide*, Ammianus Marcellinus [*lib.*22.] conflagrâſſe refert: & quidem cùm in fine Alexandrini belli à militibus poſtea civitas diriperetur. Verùm in ipſo belli hujus initio, ex navalibus depaſcente incendio, magnam Bibliothecam deflagraviſſe, Plutarchus in *Cæſare*; & cum navali penum quoque frumentarium bibliothecámque incenſas fuiſſe, in libro 42° confirmat Dio.

A claſſis incendio Cæſar confeſtim ad Pharum inſulam (quæ anguſto aggere 900 paſſuum longitudinis & ponte urbi conjuncta, portum efficit) hoſtibus in pugnâ occupatis, milites ſuos navibus expoſuit, atque ibi præſidium collocavit. Quâ re effectum eſt, uti tutò frumentum auxiliáque navibus ad eum ſupportari poſſent. [*Cæſar,l.*3.] Unde Lucanus, lib.10. de captâ ab eo Pharo agens:

Illa duci geminos bellorum præſtitit uſus.
Abſtulit excurſus & fauces æquoris hoſti:
Cæſaris auxiliis aditus & libera ponti
Oſtia permiſit.

Reliquis opidi partibus ſic eſt pugnatum, ut æquo prælio diſcederetur; neutris propter locorum anguſtias loco pulſis, paucíſque utrimque interfectis. Cæſar loca maximè neceſſaria complexus, noctu præmuniit. In eo tractu opidi pars erat regiæ exigua, in quam ipſe habitandi cauſâ initio erat inductus, & theatrum conjunctum domui, quod arcis tenebat locum, aditúmque habebat ad portum & ad reliqua navalia. Has munitiones inſequentibus auxit diebus; ut pro muro objectas haberet, neu pugnare invitus cogeretur. [*Cæſar,l.*3.]

Quum Ægyptii, metuentes ne Cæſar navali certamine jam victor urbis portum occuparet, introitum ejus, parvo relicto ſpatio, aggere injecto obſtruxiſſent: ipſe illud quoque ſpatium, onerariis navibus lapidum plenis eo demerſis obturavit; omnémque è portu

exeundi facultatem navibus hoſtium intercluſit. Unde effectum eſt, ut minori negotio res neceſſarias, aquámque (nam aquationem Achillas, interciſis aquæductibus, ei ademerat) petere poſſet. [*Dio, lib.* 42.]

Miſit Cæſar circum omnes propinquas regiones, atque inde auxilia evocavit. [*Cæſar, l.* 3.] Rhodo atque ex Syriâ Ciliciáque omnem claſſem accerſiit: ex Cretâ ſagittarios, equites ab rege Nabatæorum Malco evocavit; tormenta undique conquiri, & frumentum mitti, auxiliáque adduci juſſit. [*A. Hirtius, de bello Alexandrino.*] Domitium Calvinum per litteras de magno ſuo periculo edocuit; flagitavítque ab eo, ut quamprimum ſibi ſubſidia mitteret, propiúſque ipſe Alexandriam per Syriam accederet. [*Id. ibid.*] Mithridates verò Pergamenus, magnæ nobilitatis domi ſcientiæque in bello & virtutis, fidei dignitatíſque in amicitiâ Cæſaris, in Syriam Ciliciámque eſt miſſus, ad auxilia accerſenda. [*Id. ibid. cum Joſepho, lib.* 14. *cap.* 14. *& Dione, lib.* 42.]

Interim Ganymedes eunuchus Arſinoën negligentiùs cuſtoditam furtim ad Ægyptios traduxit: eáque illi reginâ conſtitutâ, jam eo majori ſtudio bello incubuerunt, quòd ducem ex Ptolemæorum proſapiâ nacti eſſent. [*Dio, lib.* 42.] De quâ Lucanus, libro 10.

——ſubrepta paratis
A famulo Ganymede dolis, pervênit ad hoſtes
Cæſaris Arſinoë: quæ caſtra carentia rege
Ut proles Lagea tenet.

et ipſe Cæſar; ſub finem Commentariorum belli Civilis. *Filia minor Ptolemæi regis, vacuam poſſeſſionem regni ſperans, ad Achillam ſe ex regiâ transjecit, unáque bellum adminiſtrare cœpit. Sed celeriter eſt inter eos de principatu controverſia orta: quæ res apud milites largitiones auxit. Magnis enim jacturis ſibi quiſque eorum animos conciliabat.*

Hæc dum apud hoſtes geruntur, Pothînus, nutricius pueri, & procurator regni in parte Cæſaris, cùm ad Achillam nuncios mitteret, hortaretúrque ne negotio deſiſteret néve animo deficeret, indicatis deprehenſíſque internunciis, à Cæſare eſt interfectus. [*Cæſar, ibid.*] qui deinceps puerum regem palàm diligenti cúſtodiâ aſſervavit: eóque facto Ægyptiorum animos magis exaſperavit. [*Dio lib.* 42.]

Dum hæc in Ægypto geruntur, Domitius Calvinus adverſus Pharnacem profectus, magnis & continuis itineribus confectis, caſtra poſuit longè à Nicopoli (urbe minoris Armeniæ à Pompeio conditâ; in quâ jam antè à ſe occupatâ tum degebat Pharnaces) circiter ſeptem paſſuum millia. Ubi cùm à Pharnace fruſtra paratæ in illum fuiſſent inſidiæ, poſtero die propiùs accedens Domitius, caſtra opido contulit: aciémque Pharnaces inſtruxit more & inſtituto ſuo. Proximâ verò nocte Pharnaces, interceptis tabellariis qui de Alexandrinis rebus litteras ad Domitium ferebant, de Cæſaris periculo & avocatione Domitii edoctus, victoriæ loco ducebat, ſi trahere tempus poſſet. Domitius autem, quum Cæſaris magis periculo quàm ſuo commoveretur, copias extra caſtra eductas in prælium paravit: XXXVI^{a} legione in dextro cornu, Ponticâ in ſiniſtro, Dejotari legionibus in mediâ

mediâ acie collocatis. Cúmque utrimque inſtructâ acie proceſſum eſſet ad dimicandum, Ponticâ legione penè totâ amiſſâ, magnâ parte Dejotari militum interfectâ, XXXVI[a] legio in loca montana ſe recepit, non amplius 250 deſideratis. Ceciderunt eo prælio ſplendidi ac illuſtres viri nonnulli equites Romani. Quo tamen incommodo Domitius accepto reliquias exercitus diſſipati collegit, itineribúſque tutis per Cappadociam, appetente jam hyeme, in Aſiam rediit. [*Hirtius : cum Appiano, lib.* 2. *Bell. civil. pag.* 484. *& Dione, lib.* 42.]

Cæſariani atque Alexandrini certatim inter ſe munitionibus atque operibus contenderunt. Cæſar ſtudebat maximè, ut quam anguſtiſſimam partem opidi palus à meridie interjecta efficiebat, hanc operibus vineíſque agendis à reliquâ parte urbis excluderet: ſperans, primùm, ut, cùm eſſet in duas partes urbis diviſa, acies uno conſilio atque imperio adminiſtraretur; deinde, ut laborantibus ſuccurri atque ex alterâ opidi parte auxilium ferri poſſet; in primis verò, ut aquâ pabulóque abundaret, quod utrumque palus largè præbere poterat. Alexandrini in omnes partes Ægypti legatos conquiſitoréſque delectus habendi cauſâ, miſerunt, magnúmque numerum in opidum telorum atque tormentorum convexerunt; & alia, ab Hirtio in Commentario de bello Alexandrino commemorata, peregerunt.

Quum hoſtium ſubinde numerus augeretur, ad amicitiam eos perducendi Cæſar conſilium cepit: Ptolemæúmque eo in loco unde ab illis exaudiri poſſet conſtitutum Ægyptiis dicere juſſit, neque ſe quicquam adverſi pati, neque bello opus eſſe: proinde pacem componerent; ſéque curaturum, ut conditiones convenirent. Sed illi ſuſpicati ad hoc eum à Cæſare ſubornatum fuiſſe, nihil à propoſito deflexerunt. [*Dio, lib.* 42.] Et maturè expellendum eſſe Cæſarem dicebant; qui, tempeſtatibus propter anni tempus jam intercluſus, recipere tranſmarina auxilia non poſſet. [*Hirtius.*]

Interim, diſſenſione gliſcente inter Achillam, qui veterano exercitui præerat, & Arſinoën regis Ptolemæi (Auletæ) minorem filiam; cùm uterque utrique inſidiaretur, & ſummam imperii ipſe obtinere vellet: præoccupavit Arſinoë per Ganymedem eunuchum nutricium ſuum, atque Achillam, quaſi rem navalem ille prodidiſſet, interemit. Quo occiſo, ipſa ſine ullo ſocio & cuſtode omne imperium obtinuit, dux verò exercitus Ganymedes conſtitutus eſt. Is, ſuſcepto officio, largitionem in milites auxit, & reliqua pari diligentiâ adminiſtravit. [*Hirtius, & Dio.*]

Cùm Alexandria tota ferè ſuffoſſa ſit, ſpecúſque habeat ad Nilum pertingentes quibus aqua in privatas domos inducitur ut paulatim ſubſidat & potabilis fiat; Ganymedes interſeptis ſpecubus, atque omnibus urbis partibus quæ à ſuis tenebantur, magnam aquæ vim è mari rotis ac machinis in eam urbis partem redundare coëgit quâ Cæſariani continebantur: ut jam ob repoſitarum in proximis ædificiis aquarum ſalſedinem ad extremum caſum omnes deducti viderentur, & fugam plerique moliendam cenſerent. At eo conſilio improbato, Cæſar puteos opere nocturno fodi juſſit, magnáque dulcis aquæ copiâ inventâ, operoſæ Alexandrinorum machinationes irritæ redditæ ſunt. [*Hirtius.*]

Eo

Eo biduo legio XXXVII. ex dedititiis Pompeianis militibus, cum frumento, armis, telis, tormentis, impoſita in naves à Domitio Calvino, ad littora Africæ paulo ſupra Alexandriam delata eſt. altera enim legio, quæ itinere terreſtri per Syriam ab eo erat miſſa, ad Cæſarem non venit. Naves verò illæ, Euro multos dies continenter flante, in anchoris ſtabant, portúmque capere prohibebantur. De quo certior factus Cæſar, navem conſcendit atque omnem claſſem ſequi juſſit; nullis ſuis militibus impoſitis, ne munitiones nudaret. Cúmque ad eum locum acceſſiſſet qui appellatur Cherrhoneſus, & aquandi cauſâ remiges in terram éxpoſuiſſet; nonnulli ab hoſte excepti, Cæſarem ipſum in claſſe veniſſe, nec ullos milites in navibus habere, docuerunt. Itaque inſtructis omnibus navibus, Cæſari redeunti cum legione Domitii occurrunt: & quamvis eo die Cæſar dimicare nollet, una tamen Rhodia navis in dextro Cæſaris cornu, longè ab reliquis collocata, à quatuor hoſtium navibus conſtratis aliiſque apertis invaditur: cui Cæſar auxilium ferre coactus, feliciſſimè rem geſſit; & niſi nox prælium diremiſſet, totâ claſſe hoſtium potitus fuiſſet. [*Id.*]

Hoc damno accepto, Ægyptii à Ganymede confirmati, tametſi amplius 110 naves longas in portu navalibúſque amiſerant, omni tamen ſtudio ad reparandam claſſem incubuerunt. Navibus ergo ex omnibus Nili oſtiis & ex occultis regiæ navalibus contractis, paucis diebus contra omnium opinionem quadriremes 22, & quinqueremes 5, præter minores apertáſque complures, confecerunt; & omnes milite inſtructas ad pugnam præparârunt. [*Id.*] apertóque portus introitu, ibi navibus ſuis in ſtatione locatis, multum Romanis negotii exhibuerunt. [*Dio, lib.* 42.]

Cæſar Rhodias naves novem habebat (nam, decem miſſis, una in curſu littore Ægyptio defecerat) Ponticas octo, Lycias quinque, ex Aſiâ 12. Ex his quinqueremes quinque erant, & quadriremes decem: reliquæ infra hanc magnitudinem, & pleræque apertæ. Cum his Pharon circumvectus Cæſar, adverſas naves hoſtibus conſtituit. Erant inter duas claſſes vada tranſitu anguſto: ſatíſque diu ab utriſque expectatum eſt, ab utris tranſeundi fieret initium; quòd quæ priùs tranſiſſent ab hoſtili multitudine priùs opprimi poſſent, quàm cæteræ tranſire & pugnam capeſſere valerent. Rhodiæ tamen naves primum ſibi tranſitum depopoſcerunt; & ſingulari arte ita multitudinem hoſtilem, nunquam obverſis lateribus, ſuſtinuerunt, ut cæteris & trajectum & pugnam liberam præberent. [*Hirtius.*]

Victoria penes Cæſarianos ſtetit: quorum naves omnes incolumes manſere. Alexandrinorum quinqueremis una capta eſt, & biremis cum defenſoribus remigibúſque, tres depreſſæ; reliquæ propinquam fugam ad Pharum opidum cepere: quas cives protexerunt ex molibus atque ædificiis imminentibus, & Cæſarianos propiùs adire prohibuerunt; ſed inde mox induſtriâ Romanorum ejecti, opidum atque inſulam multis deſideratis amiſerunt. Cùm autem inſulam gemino ponte continenti jungeretur, altero derelicto ab hoſte facilè Romani potiti ſunt: in altero quum aliquorum temeritate perturbata res fuiſſet, in fugam verſi, curſu ad naves contenderunt. Eorum pars, proximas

ximas nacta naves, multitudine hominum atque onere depressa est; pars, resistens & dubitans quid esset capiendum consilii, ab Alexandrinis interfecta est: nonnulli, expeditas ad anchoras naves consecuti, incolumes discesserunt; pauci ad proxima navigia adnatârunt. Cæsar in suum navigium se recepit: quò multitudo hominum insecuta quum irrumperet, fore quod accidit suspicatus, sese ex navigio ejecit, atque ad eas quæ longiùs constiterant naves adnatavit: indéque suis laborantibus subsidio scaphas mittens, nonnullos conservavit. Navigium vetò ejus, multitudine depressum militum, unâ cum hominibus interiit. [*Id.*]

Neque hîc tacendum quod, ab Hirtio præteritum, à Suetonio [*in Iulio, cap.* 64.] & eum secuto Orosio, [*lib.6.cap.*15.] de Cæsare memoriæ est proditum: nando per 200 passus, evasisse eum ad proximam navem; elatâ lævâ, ne libelli quos tenebat madefierent. quod ipsum de libellis servatis refertur etiam à Plutarcho [*in C. Cæsare,*] & Dione. [*lib.* 42.] Appianus verò [*lib.*2 *bell. Civil. pag.*523.] ita rem narrat. Solus in ponte intercluſus premente hoste abjecit purpuram & in mare desiliit: insectantibúsque regiis diu sub aquis natavit, per intervalla tantùm respirans prolato capite, donec ad unicam navem adnatans, porrectis manibus agnitus est & servatus. Et licèt scribat Suetonius, paludamentum quoque Cæsarem mordicus traxisse, ne spolio potiretur hostis: Florus tamen [*lib.*4 *cap.*2.] unâ cum Plutarcho, relictum ab eo in fluctibus fuisse paludamentum dicit, seu fato, seu consilio; ut illud ingruentibus hostium telis saxísque peteretur. Et Ægyptios paludamento potitos, trophæo, quod de fugatis tum hostibus statuerant, illud affixisse, tanquam ipsum ducem cepissent; & ab Appiano [*lib.* 2. *bell.Civil. pag.* 484.] à Dione [*in lib.*42.] est traditum.

Hoc prælio desiderati sunt ex numero legionariorum militum circiter 400. & paulo plures classiarii atque remiges. Alexandrini eo loco castellum magnis munitionibus multísque tormentis confirmaverunt; atque, egestis è mari lapidibus, liberè sunt usi eo postea ad mittenda navigia. [*Hirtius.*]

Mithridates interea Pergamenus ex Syriâ & Ciliciâ magnas copias celeriter, & propensissimâ civitatum voluntate & suâ diligentiâ, collegit. [*Idem.*] Primò autem solus veniens Ascalonem, deinde ad se accersivit gubernatorem Judææ Antipatrum; qui tria millia militum ei adjunxit, suóque hortatu, ut Hyrcanus Pontifex & cæteri dynastæ socia arma conferrent, effecit: quemadmodum ex Hypsicrate (Phœnicum historico) refert Strabo. [*apud Josephum, lib.* 14. *cap.*15.] Egit enim cum Arabum primatibus, ut & ipsi venirent auxilio: ejúsque potissimùm operâ certatim opem tulerunt Cæsari Iamblichus dynasta & Ptolemæus ejus filius & Tholomæus Sohemi filius Libanum montem incolentes, & urbes Syriæ penè universæ. [*Joseph.ibid.cap.*14.]

Quum Romanos detrimento nuper accepto vehementiùs incitatos Alexandrini cernerent, & adversis rebus æquè ac secundis confirmari; legatos ad Cæsarem miserunt, ut Regem dimitteret & ad suos

transire pateretur, paratâ jam multitudine belli tædio facere quod Rex imperâsset: eo si authore in Cæsaris amicitiam venturi essent, facilè deditionem futuram. Cæsar, etsi tam Regis quàm Alexandrinorum dubiam habebat fidem, dimittere tamen voluit, quòd illius adventu, nec hostium vires crescerent, & bellum sibi gloriosius futurum esset: simúlque monuit, ut regno suo consuleret, & fidem populo Romano sibíque præstaret. Ille, dissimulato per lachrymas gaudio, orabat ne dimitteretur: à Cæsare tamen dimissus, contra eum acriter bellum cœpit gerere. [*Hirtius: cum Dione.*]

Quum, duce assumpto, Alexandrini nihilo se firmiores factos aut languidiores Romanos animadverterent, eludentibúsque militibus Regis ætatem atque infirmitatem, magnum dolorem acciperent, neque se quidquam proficere viderent; rumoréque existerent, magna Cæsari præsidia terrestri itinere ex Syriâ Ciliciáque adduci (quod nondum Cæsari anditum erat:) commeatum, qui Romanis mari supportabatur, intercipere statuerunt. Itaque expeditis navigiis, locis idoneis ad Canopum in statione dispositis navibus, insidiabantur commeatibus. [*Hirt.*] Et quia evocati ex Syriâ milites Cæsaris jam appropinquabant, omnia littora custodierunt; multúmque iis copiis detrimenti attulerunt. Et his quidem qui in Africam inciderunt, aliquam Cæsar opem tulit: sed apud ostia Nili multos Ægyptii ignibus editis, perinde ac si Romani ea loca obtinerent, deceptos comprehenderunt; ita ut reliqui eò accedere non auderent. [*Dio.*]

Hinc classem instrui Cæsar jussit; cui præfectus est Tiberius Claudius Nero. Proficiscebantur in eâ classe Rhodiæ naves, atque in his Euphranor; quem solita in pugnando felicitas hîc destituit. Cùm enim ad Canopum ventum esset, instructáque utrimque classis conflixisset, & suâ consuetudine Euphranor primus prælium commisisset, & illic triremem hostium perforâsset ac demersisset; proximam longiùs insecutus, parum celeriter insequentibus reliquis, circumventus ab Alexandrinis est: atque ita qui unus ex omnibus eo prælio bene rem gessit, solus cum suâ quadriremi victrice periit. Hostibus tamen prælio victis, ut sui tutò terræ adnavigare possent, Tiberius effecit. [*Hirtius: cum Dione.*]

Sub idem tempus Mithridates Pergamenus è Syriâ veniens, itinere pedestri, quo conjungitur Ægyptus Syriæ, Pelusium magnas copias adduxit. [*Hirt.*] Conatus verò in ostium Nili, quod ad Pelusium est, adverso fluvio contendere, quum navigiis introitum Ægyptii obstruxissent noctu, ad fossam advectus est; in eámque navibus transportatis (neque enim pertingit ad mare) in Nilum navibus successit: deinde eos qui ostia Nili custodiebant subitò mari fluvióque simul adortus, ostia ipsa liberavit; Pelusiúmque classe terrestribúsque copiis aggressus est. [*Dio.*] ídque opidum, firmo præsidio occupatum ab Achillâ propter opportunitatem loci, (namque tota Ægyptus maritimo accessu Pharo, pedestri Pelusio, velut claustris, munita existimatur) repentè magnis circumdatum copiis, multiplici præsidio pertinaciter propugnantibus, & copiarum magnitudine, quas integras vulneratis defessísque subjiciebat, & perseverantiâ constantiáque oppugnandi,

gnandi, quo die eſt aggreſſus, in ſuam redegit poteſtatem; præſidiúmque ibi ſuum collocavit. [*Hirt.*] Ibi præcipuam operam navavit Antipater; primúſque dejectâ quâdam muri parte, aditum cæteris irrumpentibus in urbem aperuit. [*Joſeph. lib.* 14. *cap.* 14.]

Inde, re bene geſtâ, Alexandriam ad Cæſarem Mithridates contendit. [*Hirt.*] et quum Dioſcoridem quendam obviam ſibi ire audîſſet, eum poſitis inſidiis interfecit. [*Dio.*] eáſque regiones, per quas iter faciebat, auctoritate eâ quæ plerunque adeſt victori, placavit, atque in amicitiam Cæſaris redegit. [*Hirt.*]

Mithridatem & Antipatrum properantes ad Cæſarem tranſitu arcebant Judæi Ægyptii, qui regionem quæ Oniæ dicitur incolebant. Hos Antipater ut tribules in partes ſuas traduxit: maximè cùm oſtendiſſet Hyrcani Pontificis litteras; in quibus rogabantur, ut amicos ſe præberent Cæſari, eúmque commeatibus juvarent & rebus exercitui neceſſariis. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 14.] Aſinius verò (Trallianus, Belli civilis ſcriptor) ipſum Hyrcanum Pontificem cum Mithridate Ægyptum invaſiſſe ſcripſit: ut ex Strabone Joſephus [*ibid. cap.* 15.] retulit. Proquo & illa Cæſaris de Hyrcano verba faciunt, Tabulæ æneæ in illius gratiam ab eo inſcripta. [*ibid. cap.* 17.] Ἐν τῷ ἐγγίσα ὸν Ἀλεξανδρείᾳ πολέμῳ μ῀ χιλίων πενταχοσίων ϛρατιωτῶν ἦκε Σύμμαχος, καὶ πρὸς Μιθριδάτην ἀποσταλεὶς ὑπ' ἐμοῦ, πάντας ἀνδρείᾳ τοὺς ἐν τάξει ὑπερέβαλε· *In proximo Alexandrino bello in auxilium venit cum* 1500 *militibus; & ad Mithridatem à me miſſus, virtute ceſſit nemini.*

Judæi, regionis Oniæ incolæ, auctoritate Antipatri atque Hyrcani Pontificis libenter paruerunt. Quod ubi audiverunt qui Memphim accolebant, & ipſi Mithridatem accerſiverunt: & ille eò profectus, hos quoque adjunxit ſuis partibus. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 14.]

Quum loco qui à Græcæ literæ ſimilitudine nominatur *Delta*, non ita longè ab Alexandriâ, appropinquare Mithridatem Rex Ptolemæus cognoviſſet, & tranſeundum ei Nilum flumen ſciret; magnas adverſus eum copias miſit, quibus aut vinci aut certè retineri poſſet, ne ſe cum Cæſare conjungeret. Quæ primæ copiæ flumen à Delta tranſire, & Mithridati occurrere potuerunt, prælium commiſerunt, feſtinantes præripere ſubſequentibus victoriæ ſocietatem. Quorum impetum Mithridates magnâ cum prudentiâ, Romano more caſtris vallatis, ſuſtinuit. Cùm verò incautè atque inſolenter ſuccedere eos munitionibus videret; eruptione undique factâ, magnum numerum eorum interfecit. Quod niſi locorum notitiâ reliqui ſe texiſſent, partímque in naves, quibus flumen tranſierant, recepiſſent; funditus deleti eſſent. Qui ut paululum ab illo timore ſe recreârunt, adjunctis iis qui ſubſequebantur, rurſus Mithridatem oppugnare cœperunt. [*Hirtius.*]

Commiſſa pugna eſt circa locum qui Caſtra Judæorum dicitur. Curabat dextrum cornu Mithridates, ſiniſtrum Antipater. In pugnâ Mithridatis cornu inclinatum eſt, videbatúrque cladem accepturum, niſi maturè præter fluminis ripam accurrens cum ſuis Antipater, qui jam adverſarios profligaverat, exemptis ſociis periculo, Ægyptios jam vincentes coëgiſſet terga vertere. Qui adeò fugientibus inſtitit,

ut caſtra quoque hoſtium caperet: advocato etiam in prædæ partem Mithridate, quem inſectando hoſtem longè à tergo reliquerat. Ex ſuis Mithridates 800 amiſit: Antipater 50. (vel 80. ut eſt apud Joſephum, *lib. 1. Belli, cap. 7.*) Mithridates verò de his Cæſarem per litteras certiorem reddidit: ingenuè faſſus Antipatrum & ſalutis ſibi cauſam fuiſſe & victoriæ. [*Ioſeph. lib. 14. cap. 15.*]

b. Sub idem penè tempus & rex Ptolemæus ad opprimendum Mithridatem profectus eſt, & Cæſar ad recipiendum. Celeriore fluminis Nili navigatione Rex eſt uſus, in quâ magnam & paratam claſſem habebat. Cæſar eodem itinere uti noluit; ne navibus in flumine dimicaret. [*Hirt.*] Noctu igitur navibus ſolutis, tanquam ad oſtium quoddam Nili properaret, accenſíſque per omnes naves plurimis facibus, quo magis eò contendere videretur, initio navibus eſt provectus, pòſt luminibus extinctis retro navigavit: circumvectúſque urbem, ad peninſulam Africæ adhærentem appulit; & expoſitis militibus, paludem circumivit. [*Dio.*] priúſque Regis copiis occurrit, quàm is Mithridatem aggredi poſſet: eúmque ad ſe victorem incolumi exercitu recepit. [*Hirt.*] 4667 | 47

Conſederat Rex cum copiis in loco excelſiore, naturáque munitiſſimo: ab eo Cæſar ſeptem millia paſſuum circiter aberat, & interjectus erat fluvius, in quo trajiciendo etiam cum Alexandrinis pugnandum fuit. Eo ſuperato, ſimúlque Alexandrinis tranſitum prohibentibus magnâ ex parte cæſis, non magno intervallo à caſtris Regis caſtra Cæſar poſuit. Poſtero die caſtellum, quod Rex in proximo vico non longè à ſuis caſtris muniverat, brachiíſque cum opere caſtrorum conjunxerat, vici obtinendi cauſâ, Cæſar aggreſſus omnibus copiis expugnavit: indéque fugientes Alexandrinos in caſtra milites ejus inſecuti, munitionibus ſucceſſerunt, acerriméque eminus præliari cœperunt. Sed diverſis telis illi figebantur, adverſi ex flumine, in quo multæ naves inſtructæ funditoribus & ſagittariis eos impugnabant. [*Hirt.*]

Cæſar, cùm videret milites acriùs præliari non poſſe, nec tamen multum profici propter locorum difficultatem; animadvertit excelſiſſimum locum caſtrorum relictum eſſe ab Alexandrinis, quòd & per ſe munitus eſſet, & ſtudio partim pugnandi partim ſpectandi decurriſſent in eum locum, in quo pugnabatur. Cohortes igitur illico circuire caſtra, & ſummum locum aggredi juſſit: híſque Carſulenum præfecit, & animi magnitudine & rei militaris ſcientiâ virum præſtantem. Quò ut ventum eſt, paucis defendentibus munitionem, Cæſarianis contrà militibus acerrimè pugnantibus, diverſo clamore & prælio perterriti Alexandrini, trepidantes in omnes partes diſcurrere cœperunt. Quorum perturbatione Romanorum animi adeò ſunt incitati, ut penè eodem tempore ex omnibus partibus, primi tamen editiſſimum locum caſtrorum caperent: ex quo decurrentes, magnam multitudinem hoſtium in caſtris interfecerunt. Quod periculum plerique Alexandrini fugientes, acervatim ſe de vallo præcipitaverunt in eam partem quæ flumini erat adjuncta: quorum primis in ipſâ foſſâ munitionis magnâ vi oppreſſis, cæteri faciliorem fugam habuerunt. [*Idem.*]

Conſtat

Conſtat fugiſſe ex caſtris Regem ipſum, receptúmque in navem, & multitudine eorum, qui ad proximas naves adnatabant, demerſo navigio periiſſe. [*Idem: cum Livio, lib.*112. *Dione, lib.*42. *& Oroſio, lib.6.cap.*16.] Corpus ipſius obrutum limo ad Nili ripam devolutum, loricæ aureæ (cujuſmodi uſos fuiſſe Ptolemæos, Julius Capitolinus in *Maximino juniore* confirmat) indicio cognitum fuit. [*Florus, lib.*4. *cap.*2. *Eutrop. lib.*6. *Oroſ. lib.*6. *cap.*16.] Poſt patris Auletæ mortem, annis 3. & menſib. 8. ille ſuperfuit. unde regno ejus *quadriennium* à Porphyrio tribuitur. [*in Græc. Euſeb. Scaligeri pag.*226.]

In hoc bello 20 millia hominum cæſa, 12 millia cum 70 longis navibus dedita, 500 ex victoribus cecidiſſe referuntur. [*Oroſ. lib.* 6. *cap.*16.] In eo vulnera quoque accepit Antipater: quum ejus operâ forti in rebus periculoſiſſimis Cæſar uſus fuiſſet. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.*15.]

Cæſar, magnæ victoriæ fiduciâ, proximo terreſtri itinere Alexandriam cum equitibus contendit; atque eam partem opidi victor introïit, quæ præſidio hoſtium tenebatur. Omnis verò multitudo opidanorum, armis projectis munitionibúſque ſuis relictis, veſte eâ ſumptâ quâ ſupplices dominantes deprecari conſueverunt, ſacríſque omnibus prolatis quorum religione precari offenſos iratóſque animos regum erant ſoliti, advenienti Cæſari occurrerunt, ſéque ei dediderunt. Cæſar in fidem receptos conſolatus, per hoſtium munitiones in ſuam partem opidi magnâ gratulatione venit ſuorum: qui non tantùm bellum ipſum ac dimicationem, ſed etiam talem adventum ejus felicem fuiſſe lætabantur. [*Hirtius.*]

In faſtis Kalendaribus marmoreis, [*Inſcript. Gruteri pag.*CXXXIII.] ad VI Kalendas Apriles, annotatum habetur. HOC DIE CÆSAR ALEXAND. RECEPIT. Ut autem annus hoc tempore Romæ agebatur, dies ille in 14. Januarii Juliani diem incidit. Tunc igitur bellum Alexandrinum eſt finitum: quod à Cæſare geſtum *neque loco, neque tempore æquo, ſed hyeme anni*, refert Suetonius. [*in Iulio, cap.*35.]

Cæſar Ægypto potitus, Romanorum dominio eam non ſubjecit, ſed Cleopatræ cõceſſit, cujus gratiâ totum bellum geſſerat. Metuens tamen ne Ægyptii mulieris imperio traditi denuo tumultuarentur, néve Romanorum in ſe animos cùm hujus rei tum ſuæ cum Cleopatrâ conſuetudinis cauſâ commoveret; conjugem eam fratris ſuperſtitis eſſe juſſit, regnúmque utriſque commune fecit. Id quidem in ſpeciem agebat; re ipſâ totum Cleopatræ regnum deferebatur. Maritus enim ejus παιδίον *puer* ætate erat, (11 tantùm annorum: unde & νέον παντελῶς eum fuiſſe dicit Strab. li. 17. p. 796.) ipſa autem apud Cæſarem gratiâ nihil non poterat. Itaque ſub prætextu conjugii, quo fratri jungebatur, regnique cum eo ex æquo obtinendi, ipſa ſola rerum potiebatur, ac Cæſaris conſuetudine utebatur. Hæc liberiùs Dio, [*lib.*42.] quæ molliùs, in Cæſaris gratiam, A. Hirtius ita retulit. *Cæſar, Ægypto atque Alexandriâ potitus, reges conſtituit, quos Ptolemæus teſtamento ſcripſerat, atque obteſtatus erat populum Romanum ne mutarentur. Nam, majore ex duobus pueris rege amiſſo, minori tranſdidit regnum, majoríque ex duabus filiæ Cleopatræ, quæ*

manſerat in fide præſidiiſque ejus. et Suetonius: [*in Iulio, cap.*35.] *Regnum Ægypti victor Cleopatræ fratríque ejus minori permiſit: veritus provinciam facere, ne quandoque violentiorem præſidem nacta, novarum rerum materia eſſet.*

Cum Cleopatrâ Cæſar & convivia in primam lucem ſæpe protraxit; & in Nilum unâ cum ipſâ 400 navibus ſubvectus, eâdem nave thalamego penè Æthiopiâ tenus Ægyptum penetravit, niſi exercitus ſequi recuſâſſet. [*Sueton. ibid, cap.* 52. *cum Appiano, lib.* 2. *Bell. civil. pag.*484.]

Alexandriæ Cæſar columnam æream ſtatuit, jura quæ Alexandrinis Judæis ipſe conceſſit inſcripta continentem. [*Joſeph. lib.*14. *Antiquit. cap.*27. *& lib.*2. *contr. Appian. pag.*1063.]

Pharnaces, rebus ſecundis elatus, quum de Cæſare ea quæ optabat, ſperaret, Pontum omnibus copiis occupavit: ibíque & victor, & crudeliſſimus rex, quum ſibi fortunam paternam feliciore eventu deſtinaret, multa opida expugnavit, bona civium Romanorum Ponticorúmque diripuit, ſupplicia conſtituit in eos qui aliquam formæ atque ætatis commendationem habebant ea, quæ morte eſſent miſeriora; Pontúmque nullo defendente, paternum regnum ſe recepiſſe glorians, obtinebat. [*Hirtius.*]

Præcipuè verò crudelitatem ſuam in Amiſum urbem Ponticam exercuit: quam, quum diu reſtitiſſet, vi expugnatam diripuit, puberibus interfectis & impuberibus ad unum exectis omnibus. [*Appian. lib.*2. *Bell. civil. pag.*484. *Dio, lib.*42.]

c. Aſander, cui tutelam Boſphori Pharnaces crediderat, bonæ gratiæ à Romanis ineundæ cauſâ ſpéque regni Boſphorani ab eis accipiendi, contra dominum ſuum inſurrexit. [*Dio, ibid.*]

Cæſar ex Ægypto ad M. Ciceronem litteras miſit, ut eſſet idem qui fuiſſet, & Imperatoris (ob rem in Ciliciâ geſtam) appellationem retineret: & C. Panſâ nuntium perferente, conceſſos faſces laureatos Cicero tenuit, quoad tenendos putavit. [*Cic. pro Ligario.*] Poſt reditum enim ex Ciliciæ provinciâ, Romam adhuc ille non introierat: ſed lictores cum faſcibus ſecum circumferebat, triumpho fruſtrà inhians. [*lib.*11. *ad Attic. epiſt.*6.] Redditæ ſunt autem Cæſaris litteræ Ciceroni, pridie idus Sextil. [*lib.*14. *ad familiar. epiſt. ult.*] ſive poſtremo die Maii Juliani.

Pharnaces, Bithyniâ occupatâ & Cappadociâ, Armeniæ minori imminebat, omnéſque illius oræ reges & tetrarchas concitabat. [*Plutarch. in Cæſare.*] In Aſiam quoque, ſpe ejuſdem ſucceſſus quo pater ejus Mithridates uſus fuerat, contendebat. [*Dio, lib.* 42.]

In Ægypto Cæſarem menſes novem exegiſſe, Appianus indicat. [*lib.*2. *Bell. civil. pag.*484.] Ac vel diutiùs ibi Cleopatra eum detinuiſſet, vel Romam proficiſcentem comitata fuiſſet; niſi Pharnaces eum & Ægypto invitum detraxiſſet, & in Italiam properare vetuiſſet. [*Dio, lib.*42.] Cleopatra verò filium brevi pòſt illi peperit, Cæſarionem ab Alexandrinis appellatum. [*Plutarch. in Cæſare.*] eo nomine à matre, ipſo Cæſare permittente, filio impoſito. [*Sueton. in Julio, cap.*52.] Eam tamen, poſt Cæſaris diſceſſum, cum hoſte ipſius Cnæo Pom-

Pompeio, seniore Magni filio, consuetudinem habuisse, in *Antonio* suo Plutarchus subindicat.

Cleopatræ sororem natu minorem Arsinoën, cujus nomine diu Ganymedes impotenter regnaverat, ex regno Cæsar deduxit: ne qua rursus nova dissensio, priusquam diuturnitate confirmarentur Regis imperia, per homines seditiosos nasceretur. Legione veteranâ VI[a] secum deductâ, cæteras tres ibi reliquit; quo firmius esset eorum Regum imperium qui neque amorem suorum habere poterant, quòd fideliter permansérant in Cæsaris amicitiâ; neque vetustatis auctoritatem, paucis diebus reges constituti. [*Hirtius, cum Suetonio, in Julio, cap.* 76.]

Sic, rebus omnibus confectis & collocatis, itinere terrestri Cæsar in Syriam est profectus, ut ait Hirtius; [*cum Suetonio in Iulio Cæsare, cap.* 35. *Plutarcho in Cæsare, Appiano lib.* 2. *Bell. civil. pag.* 484. *& Oroſio, lib.* 6. *cap.* 16.] vel classe, ut scribit Josephus [*lib.* 14. *cap.* 15.] & ipse Hirtius postea confirmat.

De Cæsaris ab Alexandriâ discessu rumor III. Non. Quintil. (Aprilis Juliani die 23) in Italiam pervenit. [*Cic. ad Attic. lib.* 11. *epist.* 19.] Antiochiæ Cæsarem reliquit C. Trebonius: qui Seleuciâ Pieriâ profectus, 28 dierum itinere confecto, XVI Kalend. Septembr. (Junii Juliani die 3.) in Italiâ fuit. [*Id. ibid. epist.* 23.] Unde colligitur, XV Kalend. Sextil. sive Maii Juliani die 6. Cæsarem Antiochiæ fuisse.

Johannes Malela Antiochenus, in Chronicorum libro 9. adhuc inedito, *die duodecimo mensis Artemisii sive Maii* in urbe Antiochenâ de Julii Cæsaris imperio edictum publicè propositum fuisse innuit; & *vicesimo* ejusdem mensis die de ipsius Urbis libertate à Julio Cæsare eò missum edictum alterum, ita incipiens. Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μητροπόλει, ἱερᾷ καὶ ἀσύλῳ, καὶ αὐτονόμῳ, καὶ μεγαλομήτορι ἀταπολίδι, Ἰούλιος Γάϊος Καῖσαρ, &c. atque die demum *vicesimo tertio* Antiochiam ingressum esse Dictatorem Cæsarem. quum die 20 Antiochiæ illum fuisse, illud jam productum Edicti exordium non obscurè significet; ac die 23 ex urbe potius illum discessisse, quàm eò venisse, fuisset dicendum.

Antigonus Aristobuli filius ad Cæsarem veniens, questus est de patris infortunio, quòd propter ipsum veneno à Pompeianis extinctus esset, & frater suus à Scipione securi percussus: rogabátque ut sui misereretur, paterno principatu ejecti. Præterea Hyrcanum accusabat & Antipatrum, quòd per vim principatum gentis gererent, nec abstinerent ab ipsius injuriis: auxilia eos in Ægyptum Cæsari misisse criminatus, non benevolentiâ sed timore veteris discordiæ, & ut amorem Pompeii deprecarentur. Antipater verò causam suam egit, diluens objecta crimina: Antigonúmque seditionis & novarum rerum studiosum esse coarguit. Commemorabat etiam quantum proximo bello laborâsset pro Cæsare: ipsum verborum suorum testem adducens, & multitudinem vulnerum quæ acceperat ostentans. Tum Cæsar oratione Antipatri motus, Hyrcanum pontificem declaravit: Antipatro verò dynastiam quamcunque ipse optaret obtulit, & procuratorem Judææ constituit. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 8. *& lib.* 14. *Antiquit. cap.* 15.]

Sta-

Statuit autem Cæsar, Hyrcanum & liberos ejus ethnarchiam & pontificatum Judæorum perpetuò retinere more patrio: atque in sociorum & amicorum suorum numerum recipi. et si qua controversia exorta fuerit de Judaicâ disciplinâ, judicium penes ipsum esse. adhæc nec hyberna militi debere, nec pecunias ab eo exigi. dedicaríque æream tabulam hæc continentem in Capitolio, & apud Tyrum, Sidonem, Ascalonem, in templis, inscriptam Romanis atque Græcis litteris: & ut decreta hæc ad omnia loca mittantur. [*Lib.* 14. *Antiquit.cap.*17.]

Cæsar commoratus ferè in omnibus Syriæ civitatibus quæ majoris erant dignitatis, præmia benemeritis & viritim & publicè tribuit: de controversiis veteribus cognovit ac statuit. Reges, tyrannos, dynastas provinciæ, finitimósque (qui omnes ad eum concurrerant) receptos in fidem, conditionibus impositis provinciæ tuendæ ac defendendæ, dimisit & sibi & populo Romano amicissimos. [*Hirtius.*]

Tyri omnia Herculis donaria Cæsar sustulit; quòd conjugem & filium Pompeii in fugâ recepissent. [*Dio, lib.*42.]

Paucis diebus in Syriæ provinciâ consumptis, Sextum Cæsarem amicum & necessarium suum legionibus Syriæque eum præfeciſſe, ait Hirtius: Sexto quæstori ac cognato suo omnia ibi eum commisisse, scribit Dio. [*lib.*47.] Legionem ab eo, jam tum de bello Parthico cogitante, in Syriâ relictam, & ἀξίωμα sive præfecturæ dignitatem consanguineo suo Sexto Julio adolescentulo concessam fuisse, Appianus indicat. [*lib.*3. *Bell.civil.pag.*575. *& lib.*4.*pag.*623.]

Cæsar, ordinatis rebus Syriæ, eâdem classe quâ venerat profectus est in Ciliciam. [*Hirtius: cum Iosepho, lib.*14. *cap.*16.] Cujus provinciæ civitates omnes evocavit Tarsum: ibíque, rebus omnibus provinciæ & finitimarum civitatum constitutis, cupiditate proficiscendi ad bellum (Ponticum) gerendum non diutiùs moratus est. [*Hirtius.*]

Hîc Tarcondimoto (cujus suprà, ex Ciceronis epistolâ 1. libri 15 ad familiares, facta est mentio) qui Ciliciæ partem sibi subjectam habebat, & re navali Pompeium plurimùm juverat, ignovit. [*Dio, lib.*41.]

Antipater, ubi de Syriâ Cæsarem prosecutus est, in Judæam reversus, obeundo provinciam novarum rerum cupidos compescuit, tum minis agens tum consiliis. Fore enim, ut si Hyrcano contenti sint principe feliciter degant fruendo suis quisque possessionibus. Sin novas sibi spes polliceantur, & lucra ex rebus turbatis captent: se quidem pro præside habituros dominum, Hyrcanum verò pro rege tyrannum, tum Romanos atque Cæsarem acerbos hostes pro principibus. Hos enim nequaquam laturos mutari aliquid ex his quæ ipsi constituerint. Cùm tamen Hyrcanum stupidum ac segnem animadverteret, per se statum provinciæ componebat. Et Phasaëlum quidem è liberis suis natu maximum Hierosolymis & circumjacenti regioni Ducem constituit: Herodi secundo, admodum adolescenti, Galilæam curandam commisit. [*Iosephi lib.* 1. *Belli, cap.*8. *& lib.* 14. *Antiquit.cap.*16,17.]

Herodem tum *quindecim* tantùm annorum fuisse, apud Josephum legimus.

legimus: [*lib.*14. *cap.* 17.] eundem quoque ex eo numerum Rufino in verſione ſuâ, Photio in Bibliothecâ, [*cod.*238.] Pſeudogorionide Hebræo, [*lib.*5. *cap.* 3.] & Nicephoro Calliſti, [*lib.* 1. *hiſtor. Eccleſ. cap.*6.] retinentibus. Verùm primi rerum Herodis deſcriptores, Ptolemæus & Nicolaus Damaſcenus, ex quibus ſua Joſephus hauſit, non 15 ſed 25 ſcripſiſſe videntur; & nota ιε in κε, facili librariorum errore, deinde tranſiviſſe. Ab hoc enim tempore ad Herodis mortem anni numerantur 43. cum dimidio ferè. Quibus anni additi 25, annos conficerent 68 atque anni dimidium: cujus dimidium alterum ſi ille exegiſſet, ætatis annum 70 attigiſſet. Quum verò extremo morbo laboraret, ωσει ἐτῶν ἑβδομηκοντα, *circa annum ſeptuageſimum* fuiſſe illum, ipſe quoque Joſephus agnoſcit. [*lib.*17.*cap.*8.]

Phaſaëlo natus eſt filius Phaſaëlus; cui poſtea Salampſio Herodis & Mariammes filia nupſit. [*Ioſeph.lib.*18.*cap.*7.] ſiquidem ſeptennis ille erat, quum pater Phaſaëlus mortuus eſt. [*Id.lib.*14.*cap.*25.]

Pharnaces adverſus Aſandrum, qui in Boſphoro ab eo defecerat, expeditionem inſtituit. Sed quum eſſe in viâ Cæſarem, atque in Armeniam properare audiret; perterritus, magiſque ab impetu quàm exercitu ejus ſibi timens, multos ad eum antequam propiùs accederet legatos de pace miſit, ſi quacunque tandem ratione præſens diſcrimen evitare poſſet. Idque inprimis obtendebat, ſe Pompeium nullo auxilio juviſſe: ſperabátque ſe Cæſarem, in Italiam Africámque properantem, ad pacificationem adducturum, à cujus diſceſſu bellum renovare facilè poſſet. Quod ipſum Cæſar ſuſpicatus, primos ac ſecundos ejus legatos comiter accepit; ut ſpe pacis quàm maximè incautum poſſet invadere. [*Dio, lib.*42.]

Cæſar, magnis itineribus per Cappadociam confectis, biduum Mazace commoratus, venit Comana, vetuſtiſſimum in Cappadociâ Bellonæ templum: quod tantâ religione colebatur, ut ſacerdos ejus majeſtate, imperio & potentiâ ſecundus à rege conſenſu gentis illius haberetur. (*de quo videndus Strabo, lib.*12. *pag.* 535.) Hoc ſacerdotium Cæſar homini nobiliſſimo Nicomedi Bithynio adjudicavit: qui, regio Cappadocum genere ortus, jure minimè dubio, vetuſtate tamen interrupto, illud repetebat. [*Hirtius.*] Etſi enim cæteris qui pro Pompeio contra ſe ſteterant, ditionum quas à Pompeio acceperant poſſeſſionem confirmaverit: Comanorum tamen ſacerdotium in Nicomedem tranſtulit ab Archelao. [*Appian. in Mithridatic. pag.*254.] quod patri ipſius Archelao, ſororis Cleopatræ natu maximæ marito, à Gabinio in Ægypto occiſo, Pompeius tribuerat. [*Strabo, lib.*12.*pag.*558.]

Quum propiùs Pontum finéſque Gallogræciæ Cæſar acceſſiſſet, Dejotarus tetrarches Gallogræciæ, tunc quidem penè totius, quod ei neque legibus neque moribus conceſſum fuiſſe cæteri Tetrarchæ contendebant; ſine dubio autem rex Armeniæ minoris ab Senatu appellatus, depoſitis regiis inſignibus, neque tantùm privato veſtitu ſed etiam reorum habitu, ſupplex ad Cæſarem venit oratum, ut ſibi ignoſceret, quòd in Cn. Pompeii caſtris fuiſſet: ſéque ignoratione ſtatus Italiæ ac neceſſitate exercituum Pompeii, quibus vallatus erat, defendebat. Eam excuſationem Cæſar rejiciebat: ſed tamen ſe concedere

id factum dicebat superioribus suis beneficiis, veteri hospitio atque amicitiæ, dignitati ætatíque hominis, atque precibus eorum qui frequentes concurrissent, hospites atque amici Dejotari, ad deprecandum. De controversiis Tetrarcharum postea se cogniturum esse dixit: & regium vestitum ei restituit. Legionem autem eam quam ex suis Dejotarus disciplinâ Romanâ constitutam habebat, equitatúmque omnem ad bellum (Ponticum) gerendum adduci jussit. [*Idem.*] Hunc tamen Dejotarum hospitem suum pecuniâ Cæsar mulctavit: & Armeniam minorem à Senatu illi datam, sed à Pharnace tunc occupatam, Ariobarzani Cappadociæ regi attribuit. [*Cicero, in orat. Philippic. 2. & de Divinat. lib. 1. & 2. Dio, lib. 41.*]

Imperatam pecuniam, iterùm & tertiò auctionibus factis Dejotarum dedisse, quâ Cæsar uteretur ad bellum; in oratione pro eo rege habitâ Cicero indicat. ubi etiam, ad gratiam conciliandam, ita ille ad Cæsarem hâc de re perorat. *Quid retineat per te meminit, non quid amiserit: neque se à te mulctatum arbitratur; sed, cùm existimaret multis tibi multa esse tribuenda, quò minùs à se, qui in alterâ parte fuisset, ea sumeres, non recusavit.* &c. *Omnia tu Dejotaro, Cæsar, tribuisti; cùm & ipsi filio nomen regium concessisti. Hoc nomine retento atque conservato, nullum beneficium populi Romani, nullum judicium de se Senatus imminutum putat.*

Cùm in Pontum Cæsar venisset, copias omnes in unum locum coëgit: quæ numero, atque exercitatione bellorum mediocres erant. Exceptâ enim legione VI, quam secum adduxerat Alexandriâ veteranam, (multis laboribus periculísque functam, multísque militibus partim difficultate itinerum ac navigationum, partim crebritate bellorum, adeò diminutam, ut minus mille hominum in eâ esset) reliquæ erant tres legiones: una Dejotari; duæ, quæ in eo prælio, quod Cn. Domitius fecit cum Pharnace, fuerant. [*Hirtius.*]

Adventante Cæsare territus Pharnaces, legatos de pace misit à ducentesimo stadio ferentes ei coronam auream, & satis stultè regis sui filiam offerentes in matrimonium. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag.* 484.] In primis autem deprecabantur, ne ejus adventus hostilis esset: facturum enim omnia Pharnacem, quæ imperata essent. maximéque commemorabant, nulla Pharnacem auxilia contra Cæsarem Pompeio dare voluisse; cùm Dejotarus, qui dedisset, tamen ei satis fecisset. Cæsar respondit, se fore æquissimum Pharnaci, si quæ polliceretur repræsentaturus esset. Monuit autem, ut solebat, mitibus verbis legatos, ne aut Dejotarum sibi objicerent, aut nimis eo gloriarentur beneficio, quòd auxilia Pompeio non misissent. [*Hirtius.*] atque hoc ipsum Pharnaci vitio vertit, quòd & improbus & impius in benefactorem suum fuisset. [*Dio, lib. 41. & 42.*] Jubebat denique, ut Ponto confestim ille decederet, familiásque publicanorum remitteret; cæteráque restitueret sociis civibúsque Romanis, quæ penes eum essent: si fecisset, tum demum munera recepturum se dixit, quæ bene rebus gestis imperatores ab amicis accipere consuêssent. [*Hirtius.*]

Pharnaces omnia liberaliter pollicitus, cùm festinantem ad Urbem Cæsa-

Cæsarem speraret libentiùs etiam creditúrum suis promissis; lentiùs agere, decedendi diem postulare longiorem, pactiones interponere, in summâ frustrari cœpit. Cujus calliditate cognitâ, Cæsar ita negotium acceleravit, ut celeriùs omnium opinione manum consereret. [*Idem.*]

Ad castra igitur Pharnacis quum venisset, in hanc vocem erumpens, *Ergo jam non dabit pœnas patricida?* in equum insiliit; & ad primum clamorem editum in fugam hostem vertit, magnámque stragem edidit: adjutus circiter mille equitibus, qui primi procurrentem secuti sunt. Ita Appianus, in Bel. civ. lib. 2. [*pag.* 485.] Similiter & in libro Historiæ suæ 42. Dio: Eadem die quâ ad hostem pervenerat, ex itinere ad dimicationem descendit; & aliquandiu ab equitatu curribúsque falcatis hostium conturbatus, tandem victoriam obtinuit. In colle Cæsarem aciem instruxisse, notat Julius Frontinus; [*Stratagemat. lib. 2. cap. 2.*] eámque rem ei expeditam feciſſe victoriam: quòd pila ex edito in subeuntes barbaros emissa protinus eos averterent. Cum Cæsare quoque Dejotarum in acie contra Pharnacem fuisse, corpúsque suum periculo objeciſſe; in oratione pro eo rege habitâ confirmat Cicero.

Commissa pugna circa Scotium montem est, non multo longiùs tribus passuum millibus ab urbe Zelâ dissitum; juxta quem Pharnacis pater Mithridates Triarium exercitúmque Romanum magnâ clade affecerat. [*Hirtius: cum Plutarcho in Cæsare, Appiano in Mithridatic. pag.* 254. *& Dione, lib.* 42.] Eum montem Pharnaces, (ut accuratiorem totius hujus pugnæ historiam ex Hirtio repræsentemus) veteribus paternorum castrorum refectis operibus, copiis omnibus suis occupavit. Cæsar, qui ab hoste millia passuum quinque castra posuerat, valles regis castris proximas, occupaturus, proximâ nocte, vigiliâ quartâ, legionibus omnibus expeditis impedimentísque in castris relictis, eum ipsum locum cepit in quo Mithridates prælium adversus Triarium fecerat.

Pharnaces, quum id repentè primâ luce animadvertisset, copias suas omnes pro castris instruxit: &, sive loci felicitate impulsus, sive auspiciis & religionibus inductus, (*quibus obtemperâsse eum postea audiebamus*; inquit Hirtius) sive contemptu paucitatis Romanarum copiarum, quarum magnam partem jam sub Domitio fuderat, ultrò Romanos castra sua munientes iniquo loco invasit. Quod illis, subitò ab operibus vocatis & nondum ordinibus instructis, magnum terrorem attulit. Falcatæ regiæ quadrigæ, permistos milites perturbabant: quæ tamen celeriter multitudine telorum sunt oppressæ. Insecuta has est acies hostium: acríque cominus prælio facto, dextro cornu, quo veterana legio VI. erat collocata, initium victoriæ natum est ab eâ parte; sinistro deinde cornu mediáque acie totæ profligatæ sunt copiæ regis. Itaque multis militibus partim interfectis partim suorum ruinâ oppressis, qui velocitate effugere poterant, armis tamen projectis, vallem transgressi, nihil ex loco superiore inermes proficere poterant. Romani verò victoriâ elati, subire iniquum locum munitionésque aggredi non dubitârunt: &, defendentibus castra iis cohortibus quas

Pharnaces præsidio reliquerat, celeriter castris hostium sunt potiti. [*Id.*]

Ita Pharnacem Cæsar uno &, ut sic dixerim, non toto prælio obtrivit, more fulminis, quod uno eodémque momento venit, percussit, abscessit. Nec vana de se prædicatio est Cæsaris, antè victum hostem esse quàm visum. [*Florus, lib.4.cap.2.*] Jactabátque ille, eâdem die & perveniſse se ad hostem, & vidisse eum, & vicisse. [*Dio, lib.42.*] quod in litteris ad amicum quendam Amintium sive Anitium Romam missis ab eo tribus illis verbis est expressum: VENI, VIDI, VICI. [*Plutarch. in Cæsare. Appian. lib.2. Bell.civil. pag.485.*] Intra quintum enim quàm adfuerat diem, quatuor quibus in conspectum venit horis, unâ Pharnacem profligavit acie. [*Sueton. in Iulio, cap.35.*] crebrò commemorans Pompeii felicitatem, cui præcipua militiæ laus in bello Mithridatico de tam imbelli genere hostium contigisset. [*Id. ibid. cum Appiano, lib.2. Bell.civil. pag.485.*]

Pharnaces, interfectâ multitudine omni aut captâ suorum, cum paucis equitibus profugit. Cui nisi castrorum oppugnatio facultatem attulisset liberiùs profugiendi, vivus in Cæsaris potestatem adductus esset. [*Hirt.*] Sinopen verò ille cum mille equitibus refugit. [*Appian. Mithridatic. pag.254.*]

Cæsar, incredibili est lætitiâ affectus, quòd maximum bellum tantâ celeritate confecerat: erátque subiti periculi recordatio lætior, quòd victoria facilis ex difficillimis rebus acciderat, [*Hirt.*] Prædam omnem regiam & manubias, quamvis plurimæ erant, militibus donavit. [*Id. & Dio.*] Cumque trophæum eo in loco Mithridates de Triario statuisset; quia id consecratum diis belli evertere fas non erat, ipse de Pharnace suum oppositit, atque ita Mithridaticum obscuravit quodámque modo dejecit. Postea receptis omnibus quæ vel Romanis vel eorum sociis Pharnaces ademerat, singula iis qui amiserant restituit; parte quâdam Armeniæ, quam Ariobarzani dono dedit, exceptâ. Amisenorum calamitatem libertate eis datâ compensavit. [*Dio.*] Legionem VI. decedere ad præmia atque honores accipiendos in Italiam jussit; auxilia Dejotari domum remisit: duas reliquas legiones cum Cœlio Viniciano in Ponto reliquit. Ita per Gallograeciam Bithyniámque in Asiam iter fecit: omniúmque earum provinciarum de controversiis cognovit & statuit; juta in tetrarchas, reges, civitates distribuit. [*Hirt.*]

In Asiâ pecuniam obiter colligebat, magnâ publicanorum per singulos populos acerbè exigentium invidiâ. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag.485.*] (cujus tum Proconsul fuit, Cæsaris & Ciceronis in auguratu collega, P. Servilius Isauricus: ut ex lib.13. ad familiar. epist.68. intelligitur.)

Brithagoras, vir inter Heracleenses Ponti summæ authoritatis, qui civium suorum causâ Cæsarem per orbem hucusque secutus fuerat, illo Romam jam redire instituente, senectâ & laborum assiduitate exhaustus, vivere desiit; grandem patriæ luctum relinquens. [*Memnon, in Excerptis Photii, cap.62.*]

Mithridatem Pergamenum (à quo res feliciter celeritérque gesta in

in Ægypto fuit) regio genere ortum, disciplinis etiam regiis educatum, (nam eum Mithridates, rex Asiæ totius, propter nobilitatem Pergamo parvulum secum asportaverat in castra, multósque tenuerat annos) regem Bosphori Cæsar constituit, quod sub imperio Pharnacis fuerat: provinciásque populi Romani à Barbaris, atque inimicis regibus, interposito amicissimo rege, munivit. [*Hirt.*] De quo videndus Strabo, lib. 13. pag. 625. (cum notis Casauboni:) & Appianus in Mithridaticis, pag. 254.

Eidem bellum contra Asandrum mandavit: ut Bosphoro potitus, ejus in amicum ulciscereturperfidiam. [*Dio, lib.* 42.] Eidem quoque Trocmorum in Gallogræciâ (Ponto & Cappadociæ confinia possidentium) tetrarchiam, ut materni generis jure ipsi debitam, adjudicavit; occupatam & possessam paucis antè annis à Dejotaro. [*Cicero, in orat. Philippic.* 2. *& lib.* 2. *de Divinat. Hirtius, de bello Alexandr. Strabo, lib.* 12. *pag.* 567. *& lib.* 13. *pag.* 625. *Dio, lib.* 42.]

In Græciam Italiámque deinde Cæsar navigavit: magnâ vi pecuniæ undique quibuscunque titulis confectâ, veluti antè ab ipso quoque factum fuerat. Partim enim eam pecuniam, quæ Pompeio priùs promissa fuerat, exegit; partim, aliis obtentis causis, alias imperabat. Multas quoque à principibus regibúsque aureas coronas accepit, partarum victoriarum ergô. Quásque res esse prædicabat, quibus & pararentur & conservarentur & augerentur imperia; milites & pecunias: earúmque alteram per alteram consistere; & alterutrâ deficiente, alteram simul concidere. [*Dio lib.* 42.]

Ille ad Kalendas Septembr. (quæ inciderunt in Junii Juliani diem 17) *Athenis non videtur fore. Multa enim cum in Asiâ dicuntur morari maximè Pharnaces:* inquit Cicero ad Atticum. [*lib.* 11. *epist.* 24.] Verùm Pharnace *sine ullâ belli morâ victo*, (ut in libri Liviani 113. epitome legitur) cæterísque rebus celerrimè confectis, *in Italiam celerius omnium opinione venit:* ut in fine libri de bello Alexandrino notavit Hirtius.

Romam verò Cæsar venit, circumagente se anno quo Dictator iterùm designatus fuerat, (qui magistratus nunquam antè fuerat annuus) & in proximum annum Consul declaratus est. [*Plutarch. in Cæsare.*]

Pharnaces Domitio (Calvino) qui ad ipsum persequendum à Cæsare relictus fuit, Sinopen tradidit: & pace acceptâ dimissus cum mille suis equitibus, equos interfecit; iniquissimè id ferentibus eorum dominis. Inde conscensis navibus, *in Pontum* eum fugisse, apud Appianum in Mithridaticis [*pag.* 254.] legimus, quum *ex Ponto* fuisset dicendum. Nam & in Ponto ipsa Sinope fuit: & in Bosphoranum regnum à Pompeio sibi traditum refugisse Pharnacem, in libro 2. Bell. civil. [*pag.* 485.] idem ipse Appianus confirmat.

Herodes Galilææ præfectus, Ezechiam Judæum, qui cum magno latronum agmine Syriæ fines incursare solebat, comprehensum cum multis latrocinii sociis interfecit. Quod ejus factum magnam ei apud Syros & per eos apud Sextum Cæsarem, qui tunc Syriam provinciam administrabat, conciliavit gratiam. [*Joseph. lib.* 1. *Belli cap.*

cap. 8. *& lib.* 14. *Antiquit. cap.* 17.]

Phaſaëlus, excitatus ad æmulationem fraternæ gloriæ, Hieroſolymitanorum gratiam ſibi conciliavit: omnia negotia publica per ſe obeundo, nec abutendo poteſtate ad cujuſquam injuriam. Quo factum eſt, ut pater ejus Antipater haud ſecus quàm ſi rex eſſet, à totâ gente coleretur: nec propterea tamen minùs fidelis aut benevolus Hyrcano ipſe fuit. [*Id. ibid.*]

3958 Cæſar, contra P. Cornelium Scipionem Pompeii Magni ſocerum, M. Catonem & Mauritaniæ regem Jubam expeditione ſuſceptâ, XIV. Kalend. Januar. in Lilybæum pervenit: indéque, VI. Kalend. Januar. navem conſcendens, poſt diem quartam in conſpectum Africæ venit. [*Hirtius, in lib. de bello Africano.*] XIV verò Kalend. Januar. dies, in Septembris Juliani proleptici diem 30 & ultimum eo tempore incidebat: ut ſequentis longi anni dierum 445 retrograda à primi anni Juliani Kalendis Januariis facta patefaciet numeratio. Quod minùs animadvertentes Plutarchus & Dio: ille quidem [*in Cæſare,*] περὶ τροπὰς χειμερινὰς *circa Solſtitium brumale*, in Siciliam; hic [*libro* 43.] χειμῶνος μεσοῦντος *mediâ hyeme* in Africam, Cæſarem trajeciſſe retulit. Ante *brumam* verò in Africam illum tranſmiſiſſe, etiam Ciceronis illa in libro 2°, de Divinatione ſatis indicant. *Cæſar, cùm à ſummo aruſpice moneretur ne in Africam ante brumam tranſmitteret, nonne tranſmiſit? quod ni feciſſet, unum in locum omnes adverſariorum copiæ conveniſſent.*

Kalendis Januariis (in Octobris Juliani diem 13. incurrentibus) Cæſar caſtra ad opidum Ruſpinam habuit: & pridie Nonas Januarii (Octobris 16.) poſt diem tertium quàm Africam attigit, ab horâ diei quintâ uſque ad Solis occaſum acerrimo prælio habito, Labienum & Petreium vicit: atque VI. Kalend. Februar. (Novembris Juliani 6°) hoſtilem exercitum Labieni & Scipionis denuò repulit. [*Hirtius.*]

Pharnacem, in Boſphorum vi intrare tentantem, ab Aſandro in carcerem conjectum atque interemptum fuiſſe, in libro 42° Dio ſignificat: quod ab Appiano in Mithridaticis [*pag.* 254.) ita latiùs habetur explicatum. Pharnaces, collectâ Scytharum ac Sarmatarum manu, Theudoſiam Panticapæúmque occupavit. Et quum ab Aſandro bello peteretur, equites ejus, equis deſtituti nec aſſueti pedeſtri prælio, vincebantur: ſolus Pharnaces egregiè pugnans, tandem conſauciatus cecidit quinquagenarius, poſtquam regnavit in Boſphoro annis 15. ut habet Appianus. vel 17. potiùs: quot à cæde patris ejus Mithridatis hucuſque numerantur.

Cæcilius Baſſus, ordinis equeſtris, qui à pugnâ Pharſalicâ poſt devictum Pompeium fugiens Tyri latitaverat, ſui ſimilibus nonnullis ad ſe receptis, ſibíque modò his modò illis militibus Sexti Syriæ præſidis diverſis temporibus ad cuſtodiam urbis venientibus conciliatis; quum multæ res adverſæ Cæſaris in Africâ nuntiarentur: non contentus jam præſenti ſorte, ad novas res conſurrexit. Deprehenſus verò in hoc à Sexto antequam ſeſe paraviſſet, auxilium ſe Mithridati Pergameno ad occupandum Boſphorum parare dixit: habitáque ſibi fide, dimiſſus eſt. [*Dio, lib.* 47.]

Opti-

Optimates Judæorum videntes Antipatrum cum filiis tantopere crescere, tam favore gentis quàm Hyrcani pecuniis & percipiendis ex Judæâ reditibus, malignè erga eum affecti sunt. Jam enim amicitiam contraxerat cum Romanis imperatoribus, & persuaso Hyrcano ut pecuniam eis mitteret, ipse hujus muneris sibi usurpavit gratiam: tanquam de proprio mittens, & non quasi ab Hyrcano acceptam. Quæ Hyrcanus audiens adeò nihil curabat, ut gaudere etiam facto videretur. Sed maximè terrebat Judæorum primates violentum ac audax Herodis ingenium & tyrannidis cupidum. Adeuntes igitur Hyrcanum, apertè jam incusabant Antipatrum: de filio ejus Herode maximè conquesti, quòd Ezechiam cum plerisque aliis, nullâ ab Hyrcano potestate acceptâ, interfecisset; legibus contemptis, quæ hominem quantumvis sceleſtum non sinunt affici supplicio, nisi priùs damnatum ex sententiâ judicum. Matres quoque eorum quos ille necaverat, per singulos dies in templo non desinebant precibus suis tum regem tum populum obtundere; rogantes ut Herodes coram Synedrio facti sui rationem reddere cogeretur. Permotus igitur his Hyrcanus, Herodem ad judicium & dicendam causam evocavit. [*Joseph. lib. 14. cap. 17.*]

Herodes, ordinatis Galilææ rebus quemadmodum existimabat sibi conducere, à patre præmonitus ne privati more ad judicium veniret, mediocre sed tamen sufficiens sibi præsidium adjunxit in itinere: ne vel Hyrcanum terreret si plures adduceret, vel ipse sine tutelâ subiret judicii periculum. Quin & Sextus Cæsar præses Syriæ scripsit ad Hyrcanum ut eum absolveret; minis si contra feciſſet additis. Cùm constitisset igitur Herodes coram Synedrio purpuratus cum armatis stipatoribus, omnes sunt attoniti: nec quisquam eorum qui absentem accusaverant ausus est hiscere; sed hærebant inopes consilii. Tum unus è consessu Sameas, vir justus & ob hoc invictus terroribus, (quem fervidioris tamen fuisse ingenii, vetus illud Hebræorum dictum ostendit: *Esto humilis ut Hillel, & non* קפרן *iracundus ut Samai:*) assurgens, non solùm Herodem audaciæ ac violentiæ accusavit, sed ejus culpam in judices & regem ipsum, qui hanc ei concesserunt licentiam, derivavit: quos ipsos etiam postea, justo Dei judicio, pœnas Herodi esse daturos prænunciavit. Quod rei eventus, & confessus illius judicibus & Hyrcano ab Herode rege facto interemptis, verum fuisse comprobavit. Hyrcanus verò animadvertens judices propensiores ad damnandum Herodem, rem in sequentem diem distulit: & clàm eum admonuit, ut fugâ sibi consuleret. Atque ita ille secessit Damascum, quasi regem fugiens: cúmque convenisset Sextum Cæsarem, & res suas in tuto collocâsset, palàm præ se tulit quòd non esset compariturus si denuò citaretur ad judices. Illi verò indignabantur, & Hyrcanum conabantur docere, quòd in ipsius perniciem hæc omnia tenderent. [*Id. ibid.*]

In Africâ Cæsar, XII. Kalend. Apriles (Januarii Juliani die 21) lustrato exercitu, postero die productis universis copiis in acie constitit: sed postquam satis diúque adversarios à se ad dimicandum invitatos supersedere pugnæ animadverteret, reduxit copias. [*Hirtius, de bello Afric.*] 4668 46

Cæci-

Cæcilius Baſſus ex litteris, quas à Scipione ſibi miſſas fingebat, retulit; Cæſarem in Africâ victum interiiſſe, ſibíque imperium Syriæ mandatum. Itaque cum iis quos ad hoc inſtruxerat militibus Tyrum occupavit: híncque ad Sexti copias procedens, ab obvio ſibi facto eo victus, vulnus accepit; indéque vi quidem adverſus eum quicquam agere in poſterum non conatus eſt. [*Dio, lib.*47.]

Cæſar, pridie Nonas Apriles (Februarii Juliani die 4) tertiâ vigiliâ ab opido Agar egreſſus, XVI millia paſſuum eâ nocte progreſſus, Thapſum eâ die circummunire cœpit. Ubi & Jubam & Scipionem memorabili pugnâ ſuperavit: poſt quam M. Cato Uticæ ſibi ipſi manus intulit. [*Hirt. de bello Afric.*]

Sextus Cæſar, acceptâ pecuniâ, Herodem Cœleſyriæ præfecit. Herodes, impatienter ferens quòd vocatus fuiſſet in judicium, exercitum contra Hyrcanum duxit: ſed patris Antipatri & fratris Phaſaëli occurſu & precibus cohibitus eſt quò minùs invaderet Hieroſolyma; placantium eum & rogantium, ut terruiſſe contentus reipſâ læderet neminem, néve ulteriùs adverſus authorem ſuæ dignitatis procederet. Quorum monitis ille paruit; ratus ſufficere ſibi ad futuras ſpes, quòd potentiam genti declaraviſſet. [*Joſeph. lib.* 14. *cap.*17.]

In Africâ Cæſar per quietem magnum exercitum vidiſſe dicitur, appellantem ſe flentémque: & permotum eo ſomnio, in memoriales tabellas retuliſſe confeſtim de condendâ Carthagine Corinthóque. [*Appian. in Libycis, pag.*85.]

Julium Cæſarem Hyrcanus per legatos rogavit, ut confirmaret cœptam ſocietatem & amicitiam. [*Joſeph. lib.* 14. *cap.*17.]

Cæcilius Baſſus miſſis ſuis ad Sexti Cæſaris milites, qui certas ſpes ipſis proponerent, adeo eos ſibi adſociavit, ut Sexto occiſo legio ejus ad ipſum tranſierit. [*Id. ibid. Liv. lib.*114. *Libo: apud Appian. lib.*3. *Bell. civil. pag.*576. *Dio, lib.*47.] quanquam ab aliis hunc in modum ea referatur hiſtoria. Sextus adoleſcens voluptatibus vacans, legionem quam Julius Cæſar in Syriâ reliquerat indecenter ſecum circumducebat. Id reprehendentem Baſſum, qui legionis illius curam habebat, aliquando rejecit cum contumeliâ: & aliquanto pòſt quum vocanti obediret tardiùs, juſſit eum attrahi. In eo tumultu quum ad manus ventum eſſet, exercitus non ferens inſolentiam jaculis Sextum confixit. Cúmque mox pœnitentia ſequeretur & metus à Cæſare, conjurârunt, ni venia fidéſque ſibi daretur, uſque ad mortem ſe decertaturos: coacto etiam Baſſo, ut fieret ejus conjurationis ſocius. Deinde ex novo delectu aliud agmen confecerunt, & aſſuefecerunt eiſdem quibus ipſi utebantur exercitiis. [*Appian. Bell. civil. lib.*3. *pag.*575,576. *& lib.*4. *pag.*623.]

Baſſus omnem exercitum, præter paucos qui Apameæ hyemaverant, quos inde ante ſuum adventum egreſſos in Ciliciam uſque inſecutus fruſtra fuit, ad ſe pertraxit: reverſúſque in Syriam, prætor nominatus eſt, Apameámque munivit, ut eam domicilium quaſi belli haberet: omnes qui validâ eſſent ætate, non liberos tantùm ſed ſervos etiam, ad militiam delegit; pecuniam confecit, arma fabricavit. [*Dio, lib.*47.]

Cæſar,

Cæsar, Africano bello confecto, Idibus Jun. (Aprilis Juliani die 14) Uticæ classem conscendit, & post diem tertium Carales in Sardiniam pervenit: unde III Kalend. Quintil. (Juliani Aprilis die 29) navibus secundùm terram provectus, duodetricesimo die, (Maii Juliani die 26) eo quòd tempestatibus cohibebatur, ad urbem Romam venit. [*Hirtius, in fine lib. de bello Afric.*]

Quatuor Romæ triumphos egit Cæsar eodem mense, sed interjectis diebus: diverso quemque apparatu & instrumento. [*Sueton. in Iulio, cap.* 37.] Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testudine, Africi ebore constitit. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 56.] Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, VENI. VIDI. VICI. non acta belli significantem, sicut cæteri, sed celeriter confecti notam. [*Sueton. ut supr.*] In eo fuga Pharnacis risum populo movit. Alexandrinus de Ægyptiis triumphus medius insertus est, Gallicum inter & Ponticum: in eoque Achillæ Photiníque casus plausibilis fuit. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 491.] Sed Arsinoës Ægyptiæ, & mulieris & pro reginâ tunc habitæ, quæ inter vinctos (quod nunquam Romæ contigit) ducebatur, conspectus plurimum commiserationis populo injecit. Quæ post triumphum tamen, in germanorum gratiam, dimissa est. [*Dio, lib.* 43.]

Germani verò ejus, soror natu major Cleopatra & frater minor Ptolemæus, Cleopatræ maritus, à Cæsare acciti hoc anno Romam venerunt; atque ab eo inter amicos sociósque Romanorum sunt adscripti. In suis quoque ipsius ædibus Cæsar domicilium Cleopatræ assignavit; eámque non nisi maximis honoribus præmiísque auctam remisit: quòd malè inde audiret, nihil omnino pensitans. [*Id. ibid. Sueton. in Julio, cap.* 52.] Quin & in æde Veneris Genitricis, ex voto instante pugnâ Pharsalicâ concepto extructâ (quam hoc anno dedicatam ab eo fuisse, confirmat etiam Dio) ad Veneris latus effigiem Cleopatræ Cæsar statuit. [*Appian. Bell. civil. lib.* 2. *pag.* 492.]

In Syriâ C. Antistius (Vetus) atque alii Cæsariani duces, cum equestribus ac pedestribus copiis contra Cæcilium Bassum venientes, Apameæ eum obsidione circumcluserunt. Hisce finitimi quoque, qui Cæsaris rebus studebant, sese adjunxerunt: inter quos & Antipater, tam interempti quàm superstitis Cæsaris causâ, quòd ambobus esset amicus, per filios suos subministravit auxilia. Quum autem aliquandiu æquis viribus esset certatum, neutráque pars prævalere alteri posset, induciis pacto nullo firmatis, ad auxilia paranda alia bellum suspenderunt. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 8. *fin. & lib.* 14. *Antiquit. cap.* 17. *fin. cum Dione, lib.* 47.]

Mithridates Pergamenus Leucotheæ templum (in Moschicâ regione circa Phasim fluvium) à Pharnace priùs compilatum denuò spoliavit. [*Strabo, lib.* 11. *pag.* 498.] Sed ut Pharnacem ita & hunc Bosphorum occupare tentantem, Asander (apud Strabonem Casander & Lysander perperam dictus) evertit; atque utroque sublato, regno Bosphori ipse quietè potitus est. [*Id. ibid. pag.* 495. *& lib.* 13. *pag.* 625.]

C. Julius Cæſar Pontifex Maximus, ſuo III. & M.' Æmilii Lepidi Conſulatu, Romani anni emendationem inſtituit: Soſigenis in aſtronomicis, Flavii ſcribæ in faſtis ordinandis, uſus operâ. Cúmque jam menſe Februario dies 23. fuiſſent intercalati: ipſe præterea inter Novembrem & Decembrem duos alios menſes intercalares dierum 67. interpoſuit: ita ut præſens annus menſes 15. dies verò 445. habuerit. [*Cenſorinus de die natali, cap.* 8. *cum Suetonio, in Iulio, cap.* 40. *Plinio, lib.* 18. *cap.* 25. *Dione, lib.* 43. *Macrobio, lib.* 1. *Saturnal. cap.* 14.]

3959 Pridie Kalendas Intercalares priores, (Septembris Juliani die 26) Cicero ad Cæſarem pro Q. Ligario orationem habuit. [*lib.* 6, *ad familiar. epiſt.* 14.]

A Kalendis Januariis, quibus Conſulatum IV. Cæſar iniit, primus ordinationis Julianæ annus numeratus eſt. Inde enim anni à ſe conſtituti ille fecit principium. [*Cenſorin. ut ſupr.*] 4669 45

In Hiſpaniâ Cæſar cum Pompeii liberis bellum gerens, XI. Kalend. Martias Ateguâ opido potitus eſt, & Imperator appellatus. Quum Liberalia (Plutarcho, in *Cæſare*, Διονύσια dicta) Romæ agerentur, (XVI. Kalend. April. ut ex vetere Kalendario liquet) memorabilem illam ad Mundam urbem victoriam obtinuit. In quo prælio ceciderunt ex Pompeianis millia hominum circiter 30. cum duobus ducibus Labieno & Atio Varo, atque ordinis equeſtris millibus ferè tribus: ex Cæſarianis deſiderati ad hominum mille, ſaucii ad 500. Interfecto deinde Cn. Pompeio adoleſcente, qui faſces & imperium ſibi arripuerat, pridie Idus Aprilis Cæſari, dum gradiebatur Hiſpalim, caput ejus allatum, & populo datum eſt in conſpectum. [*Author Commentarii de bello Hiſpanienſi.*]

Pridie Palilium (XII Kalend. Maias) ſub veſperam, de hâc victoriâ nuntius allatus Romam fuit. [*Dio, lib.* 43.] & pridie Kalendas Maias, Hiſpali Cæſar ad M. Ciceronem litteras dedit conſolatorias, [*Cic. ad Attic. lib.* 13. *epiſt.* 20.] ob mortem Tulliæ filiæ; quæ poſt repudiatam matrem Terentiam, apud P. Lentulum ex partu deceſſit. [*Aſcon. Pedian. in orat. Piſonian. Plutarch. in Cicerone.*] quum ejus maritus P. Cornelius Dolabella in Hiſpaniâ apud Cæſarem fuerit: ut ex Philippicâ 2ª. & epiſtolarum ad Atticum libro 13. percipitur.

Habuit quoque Cæſar in hoc bello comitem Caium Octavium, nepotem ſororis ſuæ Juliæ, 18 annos natum; nunquam aut alio uſum hoſpitio, quàm ſuo, aut alio vectum vehiculo: Pontificatúſque ſacerdotio puerum honoravit. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 59.]

Dejotarus rex turbatus, legatum ex Galatiâ Bletamium in Hiſpaniam ad Cæſarem miſit: qui litteris ad eum Tarracone datis, bene ſperare & bonoregem eſſe animo juſſit. [*Cicero, pro Dejotaro.*]

Dum bellum in Syriâ cum Cæcilio Baſſo trahitur, L. Statius (apud Velleium *Staius*, & Appianum *Sextius*) Murcus (apud Joſephum *Marcus* perperam dictus) vir prætorius, à Julio Cæſare Sexti ſucceſſor miſſus, cum tribus agminibus ex Italiâ venit: atque à Baſſo fortiter eſt repulſus. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 69. *Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 8. *fin. & lib.* 14. *Antiquit. cap.* 17. *fin. Appian. Bell. civil. lib.* 3. *pag.* 576. *& lib.* 4. *pag.* 623.] Nam & Baſſi exercitum regio alebat, & ſocios ille permultos

tos habebat Arabum phylarchos, qui loca munita in proximo tenebant. Inter ea loca erat Lysias ultra lacum sita qui juxta Apamiam est, & Arethusa, Sampsicerami & filii ejus Iamblichi (cujus in epistolâ 1. libri 15. ad familiar. Cicero meminit) regio; qui phylarchi genti Emessenæ imperabant. Propè etiam erat Heliopolis & Chalcis, sub Ptolemæo positæ Mennæi filio, qui Marsyam & Ituræorum montana obtinebat. [*Strabo, lib.16. pag.753.*]

Alchaudonius Arabs (Alchædamus Straboni dictus) Rhambæorum Nomadum intra Euphratem habitantium rex, qui antè cum Lucullo pactum inierat, deinde verò Parthis contra Crassum suppetias tulerat, à Basso simul & adversariis ejus advocatus, in Mesopotamiam egressus est. Cùm autem in medium inter Apamiam & Cæsarianorum castra locum advenisset, priusquam alterutri parti quicquam responderet, auxilium suum vœnale proposuit. Basso verò plura danti se conjunxit; ac in pugnâ sagittis longè superior hostibus fuit. [*Id. ibid. cum Dione, lib.47.*]

Idibus Septembribus Cæsar in Laricano suo novissimum testamentum fecit; demandavítque virgini Vestali maximæ. In eo tres instituit hæredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante (non ex parte tantùm dimidiâ; ut apud Livium est, libro 116) L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante reliquo. C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit: plurésque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit. In secundis etiam hæredibus Decimum Brutum constituit, [*Sueton.in Iulio, cap.83.*] & M. Antonium. [*Dio, lib.44 cum Floro, lib.4.cap.4.*] si priores designati hæreditatem non adirent. [*Appian.Bell.civil. lib.2.pag.518.*]

3960 Mense Octobri Cæsar Romam omnium victor ingressus, omnibus qui contra se arma tulerant ignovit. [*Vellei.Paterc.lib.2.cap.56.*] Post actum verò initio hujus mensis Hispaniensem triumphum, Consulatu se abdicavit: & novo honorarios Consules sufficiendi instituto introducto, trimestres fecit Consules, Q. Fabium Maximum & C. Trebonium. [*Dio, lib.43. cum Gruteri Inscript. pag.*CCXCVIII. *init.*] quorum prior Consul ex Hispaniâ III. Idus Octobr. triumphavit. [*Ibid. pag.* CCXCVII.] Unde, cùm in triumpho Cæsaris eborea opida Chrysippus vidisset translata, & post dies paucos Fabii Maximi lignea; thecas ea opidorum Cæsaris fuisse dixit. [*Quintilian.lib.6. cap.* 4.]

Multi & maximi honores Cæsari à Senatu sunt decreti: & inter eos, ut Dictator in perpetuum esset; [*Liv.lib.*116.] & insuper prænomen Imperatoris haberet. [*Sueton.in Iulio, cap.76.*] non eo sensu, quo & antè & postea etiam ob rem in militiâ bene gestam ducibus est tributum, sed quo potentia & authoritas in Republicâ summa significaretur. [*Dio, lib.43.*] Nam & concessum illi est, ut solus milites & militiæ imperium haberet, solus publicas pecunias curaret; ac ne cui alterutro horum ipsius injussu uti liceret: atque ut magistratus omnes etiam plebeii ejus potestati subjicerentur, juraréntque se nullis ejus decretis refragaturos. [*Id. ibid. & Appian.lib.2. Bell. civil. pag.494.*] Indéque à postremo hoc ejus in Urbem reditu, *quinque menses*

principalis quietis illius, deducit Velleius Paterculus. [*lib.2. cap.56.*]

Getas, sive Dacos, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, Cæsar coërcere meditabatur. [*Sueton. in Julio, cap.44. Appian.lib. 2. pag.* 497.] Ad quam expeditionem ille se parans, Octavium, Atiæ, filiæ sororis suæ Juliæ, filium Apolloniam, quæ Ionio mari imminet, ut litteras simul & rem militarem disceret, præmisit; mox belli Getici, ac deinde Parthici, habiturus commilitonem. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap.59. Sueton. in Octavio, cap.8. Plutarch. in M. Bruto. Appian.lib.3. pag.531. Dio, lib.45.*] ubi magistro dicendi usus est Apollodoro Pergameno; quem jam grandem natu eò secum ab Urbe eduxerat. [*Sueton. in Octavio, cap.89. cum Strabone, lib.13. pag.625.*] Atque eò etiam alæ equitum è Macedoniâ viciſſim ad eum commeabant, cum quibus exerceretur: ubi comiter omnes excipiendo gratiosus apud exercitum factus est. [*Appian.lib.3.pag.531.*]

Castor adolescens, à patre Castore Saocondario (ut eum appellat Strabo) & matre regis Dejotari filiâ incitatus, Romam ad accusandum avum profectus est: regis servo Phidippo medico spe promissísque corrupto, ut ficto crimine Dominum capitis arcesserer, quasi is Cæsarem in tetrarchiâ suâ hospitio exceptum interficere voluisset. Cui legati regii, Hieras, Blesamius, Antigonus & Dorylaus, sese opposuerunt: corpora sua pro salute regum suorum (patris & filii simul tunc regnantium) Cæsari offerentes. Pro eo Cicero, veteris hospitii & familiaritatis memor, in domo Cæsaris orationem habuit: ita inusitatum fuisse præfatus, regem reum capitis esse, ut ante hoc tempus non fuerit auditum. Ob hanc verò accusationem Dejotarus filiam suam unâ cum marito Castore Saocondario (nobili illo Chronographo) in ipsius Castoris regiâ Gorbeio trucidavit. [*Strabo, lib.12.pag.* 568. *Suidas in* Κάστωρ.] De quâ re totâ, videndus clariſſimus Voſſius (heu! quondam noster) in libri de Historicis Græcis primi capite ultimo.

Idibus Decembr. Q. Pedius (tertium intra hoc trimestre spatium) ex Hispaniâ triumphum duxit. [*Gruter. Inscript. pag.* CCXCVII.] in quo, ut ante eum Fabius, non eburneis sed ligneis ferculis usus, risum multum excitavit. [*Dio, lib.*43.]

Parthi à Cæcilio Basso ad auxilium in Syriam evocati advenerunt: sed ob hyemem non diu adfuerunt, neque memorabile quicquam egerunt. Ita, in libro 47°, Dio. Eorum tamen adventu ab arctâ obsidione, quâ ab Antistio Vetere tum premebatur, in litteris ad Balbum scriptis ipse Vetus confirmat: de quibus ita Cicero, lib. 14. ad Attic. epist.9. *Balbus hîc est, multúmque mecum: ad quem à Vetere littera data prid. Kalend. Jan. cùm à se Cæcilius circumsideretur, & jam teneretur: venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum; ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis. in quâ re accusat Volcatium. Ita mihi videtur bellum illud instare. sed Dolabella & Nicius viderint.* quibus sc. provinciæ Syriæ & belli Parthici, post cædem Cæsaris, cura fuit commissa: quando hæc à Cicerone scripta fuit epistola.

Rômæ, pridie Kalend. Januarias, Q. Fabio Maximo consule mortuo, C. Caninius Rebilus pauciſſimarum horarum Consulatum petiit.

tiit. [*Id. ibid. cum Plinio, lib. 7. cap. 53. & Suetonio, in Claudio cap. 15. & Trebellio Pollione, in* XXX. *tyrannis.*] de quo Cicero, ad Curium: [*lib. 7. ad familiar. epist. 30.*] *Caninio consule, scito neminem prandisse: nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirificâ vigilantiâ; qui suo toto consulatu somnum non viderit.* Vid. Macrob. lib. 2. Saturnal cap. 3. & lib. 7. cap. 3.

Proximo die quintum & postremum suum Consulatum Cæsar iniit: in quo, ut Hyrcano Judæorum Pontifici & ethnarchæ gentíque Judæorum, pro suo erga ipsum & populum Romanum affectu, gratiæ referrentur edixit: eundémque Hyrcanum habere & mœnibus instruere Hierosolymorum urbem decrevit, & gubernare eam secundùm suam voluntatem; atque ut Judæis secundo locationis anno de reditibus eorum subducerent, immunésque essent ab angariis & vectigalibus, concesit: ut apud Josephum, libro 14. Antiquit. cap. 17. videre licet. ut falli videatur idem, cùm in præcedente capite Cæsarem in Syriâ agentem litteras Romam ad Consules misisse narrat, ut Hyrcano disjecta per Pompeium patriæ mœnia restituendi daretur potestas; statímque, Cæsare ex Syriâ recedente, Antipatrum strenuè operi illi incubuisse. Quod enim ille subjicit Senatusconsultum, neque ad hunc Hyrcanum, neque ad murorum Hierosolymitanorum restaurationem, quicquam spectat: ut suprà ad Mundi annum 3877. monuimus. de quo & Salianus videndus, ad annum Mundi 4007. num. 36, 37. | 4670 | 44

In hoc eodem quinto Consulatu, anno Juliano secundo, in honorem Julii Cæsaris, legem ferente M. Antonio ejus in Consulatu collegâ, Quintilis mensis *Julius* appellatus est; quòd hoc mense ad quartum Idus Quintiles Julius procreatus esset. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 494. Dio, lib. 44. Censorin. de die natali, cap. 9. & Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 12.*] Unde, quum sequente mense *Sextili* M. Brutus, prætor urbanus post cæsum à se Cæsarem ludos Apollinares edendos præscripsisset NONIS JUL. ad Atticum suum [*lib. 16. epist. 1.*] scribebat Cicero. *Stomachari totum diem licet. quidquámne turpius, quàm Bruto* JULIIS? atque de eo monitus ab illo ipse Brutus, sese scripturum aiebat, ut venationem quæ postridie ludos Apollinares futura esset, proscriberent III. ID. QUINTIL. [*ibid. epist. 4.*]

Cæsar Carthaginem & Corinthum, quæ priùs uno tempore deletæ fuerant, (ut suprà ad annum Mundi 3858. dictum est) deductis eò Romanorum coloniis, instauravit. [*Dio, lib. 43. cum Strabone, lib. 8. pag. 381. & lib. 17. pag. 833.*] Quod de Corintho, Pausanias in Corinthiacis; de Carthagine etiam Solinus [*capite 30.*] & in fine Libycorum Appianus eatenus confirmant, quòd inter eversam & restitutam Carthaginem annos 102 interjectos fuisse consentiant. Id enim temporis spatium ad præsentem hunc annum rectâ nos deducit: in quem & M. Antonii & P. Dolabellæ, à Solino hîc nominatus, Consulatus incurrit. Ut minùs considerate Appianus à Cæsare Augusto has urbes restauratas fuisse significaverit.

Magna tum populum Romanum cupiditas Crassum amissúmque cum eo exercitum ulciscendi, spésque debellandi Parthos, incessebat. Id igitur bellum Cæsari unanimi consensu decreverunt, summóque ad

id ſtudio ſeſe comparaverunt. Ac præter cætera quæ ejus belli cauſâ agebant, ut & adminiſtrorum copia Cæſari eſſet, & eo abſente neque ſine magiſtratibus urbs eſſet; neque ſi ipſa eos delegiſſet res ad motus inteſtinos rediret; magiſtratus jam antè ad totum triennium (tantum enim temporis Parthicæ expeditioni impendendum exiſtimabant) conſtituere intenderunt. Horum dimidiam partem Cæſar, quod lege quâdam (de quâ conſulendus Suetonius in *Iulio*, cap.41.) ei conceſſum fuerat, reipſâ autem omnes deſignabat. [*Dio, lib.*43.]

Getas verò, ſive Dacos, volens prior aggredi, præmiſit trans ſinum Adriaticum legiones ſedecim, & equitum decem millia. Mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec niſi antè expertos aggredi prælio ſtatuit. [*Sueton. in Iulio, cap.*44. *Appian. lib.*2. *pag.*497.]

Ad bellum Syriacum contra Cæcilium Baſſum gerendum, Cornificium Cæſar miſit, Syriámque provinciam illi tribuit. [*Cicero, lib.*12. *ad familiar epiſt.*18. *&* 19.] Sed, dum legiones ad eum perducerentur, cædes Cæſaris intervenit: poſt quam ea provincia P. Cornelio Dolabellæ Conſuli eſt aſſignata; (uti videbimus) Cornificio Africâ vetere datâ. [*Cic. ibid. epiſt.*19. *&* 21. *Appian. lib.*4. *pag.*620, 621.]

Trium legionum quas Alexandriæ relinquebat curam & imperium Rufino liberti ſui filio, exoleto ſuo, Cæſar demandavit. [*Sueton. in Iulio, cap.*76.]

VII. Kalend. Februar. Cæſar ovans ex monte Albano Urbem ingreſſus eſt. [*Inſcript. Gruteri, pag.* CCXCVII.] Decretum enim erat, ut ipſe feriis Latinis peractis ita inveheretur. [*Dio, lib.*44.]

Cùm à ſacrificio Latinarum revertentem & ex monte Albano in Urbem deſcendentem, nonnulli Regem ſalutaviſſent: indignante populo ille offenſus, Cæſarem ſe non Regem eſſe reſpondit. Ubi quum obticuiſſent cuncti, planè triſtis dolénſque tranſiit. Et cùm quidam è turbâ ſtatuæ ejus coronam lauream candidâ faſciâ (quod regium erat inſigne) præligatam impoſuiſſet: tribuni plebis Epidius Marullus & Cœſelius Flavus coronam faſciæ detrahi, hominémque duci in vincula juſſerunt. Cæſar verò dolens, ſeu parùm proſperè motam regni mentionem, ſive, ut ferebat, ereptam ſibi gloriam recuſandi, tribunos graviter increpitos poteſtate privavit. [*Sueton. in Iulio Cæſare, cap.*79. *Plutarch. in eodem. Dio, lib.* 44. *cum Livio. lib.*116. *& Appiano, lib.*2. *Bell. civil. pag.*495, 496.]

Lupercalibus (quæ 15 Februarii die celebrata fuiſſe, vetus Kalendarium indicat) ad Cæſarem ſedentem in Roſtris, amictum togâ purpureâ, in ſellâ aureâ, coronatum, ipſius in Conſulatu collega M. Antonius, nudus inter Lupercos currens, ſupplex acceſſit, & diadema illi populi Romani nomine obtulit: quod bis ab eo capiti ipſius impoſitum Cæſar detraxit, & in ſellâ repoſuit. Reſponſóque dato, ſolum Jovem Romanorum regem eſſe, miſſóque in Capitolium ad Jovem diademate, adſcribi juſſit in faſtis: *Ad Lupercalia, C. Cæſari Dictatori perpetuo M. Antonium Conſulem, populi juſſu, regnum detuliſſe, Cæſarem uti noluiſſe.* Unde in ſuſpicionem venit, quaſi ex compoſito id feciſſet, Regíſque nomen adpeteret, ſed ita ut cogi ad accipiendum id quodammodo vellet. [*Iid. ibid. Cicero in Philippicâ* 2, 3, *&* 13.

& 13. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 56. Plutarch. in Antonio. Cassiodor. in Chronico.]

Rumor deinde quidam, sive verus, sive falsus, (uti fabulæ nonnunquam confingi solent) passim emanavit, pontifices Quindecemviros dictos in libris Sibyllinis reperisse; vinci Parthos à Romanis posse, si Rege duce bellum eis moviſſent, esse ipsis alioquin insuperabiles: indéque proximo senatu L. Cottam Quindecemvirum sententiam dicturum, ut Cæsar rex appellaretur. Nonnulli verò jactabant, oportere eum Romanorum quidem dictatorem imperatorémque appellari, aut si quod nomen esset regio plausibilius: cæterarum verò gentium, quæ sub Romano essent imperio, disertè Regem nominari. [*Sueton. Plutarch. & Dio; ut supr. Appian. pag.* 497.] Quò referendum & Ciceronis illud, in libro 2. de Divinatione. *Sibyllæ versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur. Quorum interpres* (L. Cotta) *nuper falsa quædam hominum famâ dicturus in senatu putabatur: eum, quem re verâ regem habebamus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus.*

Curabat omnino Cæsar ut quamprimum exiret Urbem, in quâ laboraret invidiâ. Verùm quatriduo ante diem profectioni destinatam à conjuratis confossus est. [*Appian. pag.* 497.] In eâ conjuratione fuisse amplius 60. conscios ferunt Senatores equitésque Romanos. [*Sueton. in Iulio, cap.* 80. *Eutrop. lib. 6. fin. Oros. lib. 6. cap.* 17.] cujus capita fuerunt M. Brutus, & C. Trebonius, & C. Cassius, & ex Cæsaris partibus Decimus Brutus. [*Liv. lib.* 116.] Cùm venisset igitur Cæsar in Curiam, expeditionem Parthicam meditans; ibi in curuli sedentem eum Senatus invasit: tribúsque & viginti vulneribus occisus est. [*Id. ibid. Florus, lib.* 4. *Histor. Rom. cap.* 2.] Idibus Martiis, ætatis anno 56. [*Sueton. in Iulio Cæsare, cap.* 81, 88, 89. *Plutarch. in eodem; & Appian. lib.* 2. *Bell. civil. pag.* 522.]

Sic ille, qui signis collatis quinquagies dimicaverat, & 1192 millia hominum præliis occiderat, (referente Plinio, lib. 7. cap. 25.) in eo senatu, quem majore ex parte ipse cooptaverat, in curiâ Pompeii, ante ipsius Pompeii simulachrum, tot centurionibus suis inspectantibus, à nobilissimis civibus, partim etiam à se omnibus rebus ornatis, trucidatus ita jacuit, ut ad ejus corpus non modò amicorum sed ne servorum quidem quisquam accederet. [*Cicero, lib.* 2. *de Divinat.*]

P. Cornelius Dolabella, 25 annos natus ab ipso Cæsare quum Urbe esset abiturus, suo loco, in ejus anni reliquum Consul designatus, quum fasces atque insignia corripuisset consularia, in medium progressus, authorem suæ dignitatis multis convitiis proscidit: &, ut quidam produnt, rogationem tulit, ut in posterum, ea dies natalis Urbis haberetur. [*Appian. lib.* 2. *pag.* 505. *&* 509. *cum Velleio Paterculo, lib* 2. *cap.* 58.]

Post tertium à Cæsaris cæde diem, (ut in 2ª Philippicâ habet Cicero) quum Liberalia agerentur, (ut ex lib. 14. ad Atticum ep. 10. & 16. colligitur) id est, XVI Kalend. April. in ædem Telluris Senatu convocato, quum Consul Antonius, Plancus & Cicero de præteritorum oblivione & concordiâ verba fecissent, ut injuriarum obliteratâ memoriâ

moriâ pax inter cives constitueretur, atque ut Cæsaris acta rata essent, decretum est. [*Cicero, Philippicâ* 1. *Vellei. Paterc. lib.*2. *cap.*58. *Plutarch. in Cicerone, Bruto, & Antonio. Appian. lib.*2. *Dio, lib.*44.]

Atque illo primùm die (ut est in 1ª Philippicâ) M. Antonius, depositis inimicitiis, Dolabellam collegam sibi in Consulatu esse voluit: quanquam quum primùm Cæsar ostendisset se, priusquam proficisceretur, Consulem eum esse jussurum, acerrimè illi sese opposuisset; ut in Philippicâ 2ª ostendit Cicero, & Plutarchus in *Antonio*. Nam initio quidem statuerat ad consulatum non admittere, nondum ad eum pertinentem: sed ne seditionem moveret, collegam sibi esse jam passus fuit. [*Dio, lib.*44.]

Sequente die Senatus rursus conveniens, percussoribus Cæsaris provincias decrevit: M. Bruto Cretam, Cassio Africam, Trebonio Asiam, Cimbro Bithyniam, Decimo Bruto Galliam circumpadanam. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Ex his, priores duo Prætores Urbis erant: qui cùm indecorum arbitrarentur ante magistratus exitum provincias ambitiosè invadere, neque tutùm sibi esse viderent urbanas administrare jurisdictiones; privati in Italiâ reliquum anni agere statuerunt. Quo intellecto, Senatus præfecit eos frumento in urbem convehendo, usque ad tempus abeundi in provincias. [*Appian. lib.* 3. *pag.*530.] ut Brutus scilicet in Asiâ, Cassius in Siciliâ frumentum emendum ad Urbem mittendum curarent. Sed Cassius munus illud aspernatus est. [*Cicero, ad Attic. lib.*15. *epist.*9, 11, 12.]

Excogitatum est à quibusdam, ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur: id facilè effici posse arbitrati sunt, si principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, sempêrque à talibus se consiliis removisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum eæ paterentur: se neque cum quoquam de eâ re collocuturum, neque coiturum. Sic illè consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. [*Corn. Nepos, in vitâ Attici.*]

In æde Castoris nominum litteræ quædam Antonii & Dolabellæ consulum excussæ sunt: quibus utrisque alienationem à patriâ significatam fuisse dicit Julius Obsequens, in libro de Prodigiis.

Consul Antonius collègæ suo Dolabellæ ut juveni ambitioso persuasit, peteret mitti se in Syriam & ad exercitum contra Parthos conscriptum. Perfecítque, ut populi suffragiis Syria illi obveniret provincia, simúlque bellum Parthicum legionésque ad id destinatæ à Cæsare, unâ cùm his quæ in Macedoniam præcesserant. Atque ipse deinde Macedoniam (exercitu ita denudandam) à Senatu obtinuit. [*Appian. lib.*3. *pag.* 530, 531, *&* 550.]

Antonii potentiam metuens Cicero, statuit primùm legatus in Syriam cum Dolabellâ proficisci. [*Plutarch. in Cicerone.*] IIII. Nonas Aprili liberâ legatione concessâ, ut, cùm vellet, introire, exire, liceret. [*Cic. ad Attic. lib.* 15. *epist.*11.] Sed postea ab Hirtio & Pansâ,

Consu-

Consulibus in sequentem annum designatis, persuasus consilium mutavit: &, Dolabellâ omisso, æstatem Athenis agere decrevit. [*Plutarch. ut supr.*] iter in Græciam suscepturus ante Olympia. [*Cic. ad Attic. lib.* 15. *epist.* 24. *& lib.* 16. *epist.* 7.] Hoc verò anno Olympias 184. est acta.

Octavius, sexto postquam Apolloniam venerat mense, de Cæsaris avunculi cæde nuntio accepto, ex Epiro in Italiam transmisit: ubi Brundusii ab exercitu obviam progresso tanquam Cæsaris filius exceptus, omni morâ præcisâ (idque eo magis, quòd secum magnam vim pecuniæ militúmque à Cæsare præmissam habebat) statim nomen *Cæsaris* assumpsit, hæreditatémque iniit. Atque ita Brundusii se in *Juliam* gentem adsciscens, pro Caio Octavio se Caium Julium Cæsarem Octavianum deinceps appellavit. [*Liv. lib.* 117. *Julius Obsequens, de prodigiis. Appian. lib.* 3. *pag.* 531, 532. *Dio, lib.* 45.]

Ad hoc nomen mox, non aliter quàm ad verum filium, undique magnus concursus fuit, partim amicorum Cæsaris, partim libertorum & mancipiorum; cum eísque militum etiam, vel qui apparatum & pecunias ferebant in Macedoniam, vel qui vectigalia pecuniámque aliam ex provinciis exactas portabant Brundusium. Ille tum multitudine ad se confluentium, tum Cæsarei nominis vulgo gratiosissimi existimatione factus auctior & confidentior, ad Urbem iter fecit, cum haudquaquam contemnendo comitatu, indies torrentis modo crescente. [*Appian. ibid. pag.* 532, 533.]

XIIII Kalend. Maii, Octavius Neapolim venit: ac postridie in Cumano M. Ciceronem invisit. [*Cic. lib.* 14. *ad Attic. epist.* 10.] de quo ita Cicero ipse, in epistolâ ad Atticum X. Kalend. conscriptâ. [*ibid. epist.* 12.] *Nobiscum hîc perhonorificè & amicè Octavius: quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non.* Neque enim placebat Atiæ matri Philippóque vitrico, adiri nomen invidiosæ fortunæ Cæsaris: ut apud Velleium Paterculum legimus. [*lib.* 2. *cap.* 60. *cum Suetonio in Octavio, cap.* 8. *& Appiano, lib.* 3. *pag.* 532, 533.]

Octavio adventanti Romam immanis amicorum occurrit frequentia: &, cùm intraret urbem, Solis orbis super caput ejus, curvatus æqualiter rotundatúsque in colorem arcus, (veluti coronam tanti mox viri capiti imponens) conspectus est. Ita Velleius. [*lib.* 2. *cap.* 59.] Et Julius Obsequens, de prodigiis: *Quum horâ diei tertiâ ingenti circumfusâ multitudine Romam intraret, Sol puri ac sereni cæli orbe modico inclusus, extremæ lineæ circulo, qualis tendi arcus in nubibus solet, eam circumscripsit.* Varii nimirum coloris circulus, qualis esse in iride solet, orbem Solis tunc ambiit: ut in Senecâ, [*Natural quæstion. lib.* 1. *cap.* 2.] Plinio, [*lib.* 2. *cap.* 28.] Suetonio, [*in Octavio, cap.* 95.] Dione, [*lib.* 45.] & Orosio, [*lib.* 6. *cap.* 20.] videre licet.

Octavius accitos sub noctem amicos jussit universos manè sibi præstò esse in foro cum comitatu idoneo. ubi Caium fratrem Antonii, prætorem urbanum, accedens, ait se adoptionem accipere: qui mos Romanus est, adoptioni authoritatem prætoris interponere. Hoc verbo relato per scribas in acta publica, statim è foro Antonium consulem adiit. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 534.] Eum Consul superbè excepit,

pit, (neque is erat contemptus, ſed metus) víxque admiſſo in Pompeianos hortos loquendi ſecum tempus dedit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 60.*]

Circenſes neglecti ſunt ludi, quos Palilibus (XI Kalend. Maii) in Cæſaris honorem celebrari decretum fuerat; quòd de Hiſpanienſi ipſius victoriâ nuntius pridie illius diei Romam allatus fuiſſet. [*Dio, lib. 44. & 45.*] Sed Quinctus & Lamia coronas ibi geſſerunt, honoris Cæſaris cauſâ. [*Cic. lib. 14. ad Attic. epiſt. 16. & 22.*]

Quum percuſſores Cæſaris, quibus provinciæ ſorte contigerant, in eas amandarentur: (ut in libro 44° habet Dio:) C. Trebonius itineribus deviis in provinciam eſt profectus. [*Cic. lib. 14. ad Attic. epiſt. 10.*] Q. Philippo in Aſiæ Proconſulatu ſucceſſurus. [*lib. 13. ad familiar. epiſt. 73. & 74. collat. cum epiſt. 43. & 45.*] Cum eo Proquæſtor ordinarius venit Patiſcus: extraordinarius verò ad vectigalia in poteſtatem redigenda & cogendas pecunias à Senatu in Aſiam miſſus eſt P. Lentulus P. Lentuli Spintheris filius. [*lib. 12. ad famil. ep. 14, 15.*]

XI Kalend. Jun. Trebonius Athenas venit; atque ibi Ciceronem adoleſcentem optimis ſtudiis ſub Cratippo operam dantem inveniens, utrumque in Aſiam provinciam ſuam invitavit: ut ipſe in litteris ad patrem VII Kalendas Junias datis narrat. [*lib. 12. ad familiar. epiſt. 16.*] quibus & Cicero pater in libri 15. ad familiares poſtremâ reſpondit epiſtolâ.

IV. Non. Jun. lex lata eſt quæ earum rerum, quas Cæſar ſtatuiſſet, decreviſſet, egiſſet, Conſulibus cognitionem dedit. [*Cicero, ad Attic. lib. 16. epiſt. 18.*]

Antonius, poſtquam ei acta Cæſaris inſpicere exequíque quæ is fieri juſſiſſet mandatum fuit, libellis corruptis & pro arbitrio immutatis, quicquid ipſi libitum fuit tanquam ex Cæſaris præſcriptis egit: civitatibus dynaſtíſque eâ ratione gratificans, & magnam pecuniæ vim ſibi congerens. Non enim agros ſolùm & vectigalia, ſed libertatem etiam & jus Romanæ civitatis & alias immunitates vendebat ille; ídque non tantùm ſingulis, ſed provinciis quoque totis & populis univerſis. Déque his omnibus toto Capitolio tabulæ figebantur. [*Cicero, in Philippicâ 2. & lib. 12. ad familiar. epiſt. 1. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 60. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 3. pag. 529. Dio, lib. 44.*] in quarum unâ civitates locupletiſſimæ Cretenſium vectigalibus liberabantur; ſtatuebatúrque ne poſt M. Brutum proconſulem, eſſet Creta provincia. [*Cic. ibid.*] Grandi quoque acceptâ pecuniâ, fixit Antonius legem quaſi à Cæſare latam, quâ Siculi facti ſunt cives Romani. [*Id. lib. 14. ad Attic. epiſt. 12.*]

Rex Dejotarus, ſimulátque audivit Cæſaris interitum, res ſibi ab illo ablatas ſuo marte recuperavit. Legati tamen ejus timidi & imperiti, ſine reliquorum amicorum regis ſententiâ, ſyngraphâ ſeſtertiûm centies Fulviæ uxori Antonii datâ, decretum in Capitolio fixum obtinuerunt, quo à Cæſare ipſo reddita illi omnia ridiculè fingebantur. [*Id. ibid. & in 2. Philip.*]

Quum *ludi victoriæ Cæſaris* XIII Kalend. Sextil. (ut ex vetere Kalendario liquet, in Gruteri Inſcript. pag. CXXXIII.) edendi eſſent; non

non audentibus facere quibus obtigerat id munus, Octavius edidit. [*Sueton. in Octav. cap.* 10.] quum eorum apparandorum curam C. Matio viro doctissimo commisisset: qui minùs id probanti Ciceroni [*lib.* 11. *ad familiar. epist.* 27. *& lib.* 15. *ad Attic. epist.* 2.] hanc sui facti rationem [*in dicti libri* 11. *epist.* 28.] reddit. *Ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum Reipublicæ pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ atque honoribus præstare, etiam mortui, debui: & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsari, petenti negare non potui.*

Atque huc Dionis illa in libro 45. sunt referenda; ἐορτάσθαι τινὰς ἐπινικίοις ἰδίαν ἡμέραν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐθυσίαις. *Supplicationibus quibusdam ob victorias die peculiari nomini ipsius dicato sacrificatum est.* Cúmque priùs decretum fuisse & Appianus in libro Bellorum civilium 2. (*pag.* 494.) & in libro 43. ipse confirmet Dio; ut publicè solennibus sacris celebrarentur dies quibus victorias adeptus fuerat; in unum hunc diem sacris ipsius ἐπινικίοις dicatum omnium simul victoriarum ab eo reportatarum conjecta videtur fuisse commemoratio. Pharsalicæ enim, reliquarum omnium celeberrimæ, diem in fastis non fuisse peculiariter signatum, Lucani illud in libro 7° indicat:

Tempora signavit leviorum Roma malorum,
Hunc voluit nescire diem.

M. Brutus & C. Cassius Trebonium in Asiâ & Tullium Cimbrum in Bithyniâ clàm per litteras monuerunt, ut occultè pecunias colligerent, & de exercitu dispicerent. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 529, 530.] Quibus auscultans Cimber, etiam classem comparavit. [*Cassius, ad Ciceron. lib.* 12. *ad familiar. epist.* 13.] Ebriosus nimirum ille Cimber: quem in seipsum ita jocatum fuisse, in epist. 83. refert Seneca. *Egò quemquam feram, qui vinum ferre non possum?*

Cæsar Octavianus annos undeviginti natus, exercitum privato consilio & privatâ impensâ comparavit: ut ipse in Breviario rerum suarum, Ancyrano marmori insculpto, indicat. [*Inscr. Gruteri, pag.* CCXXX.] ante diem IX Kalend. Octobris scilicet; quo annum ætatis vicesimum ille est ingressus. Nam ante Antonii ex urbe discessum (qui sequente Octobri contigit) Ciceronis & aliorum qui Antonium oderant operâ Senatui commendatus, gratiam popularem ipse instituit colligere, & milites ex coloniis cogere. [*Plutarch. in Antonio.*] sibíque & reipublicæ vires contra Antonium paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. [*Liv. lib.* 117.] de quo Florus. *Octavius Cæsar ætate & injuriâ favorabilis, & nominis majestate quod sibi induerat, revocatis ad arma veteranis, privatus (quis crederet?) Consulem aggreditur.* Ita ille; lib. 4. cap. 4. ubi tamen *intra decem & octo annos* illum fuisse, non rectè statuit: ut nec Dio, qui 18 annorum tum fuisse scribit, quum Cæsaris nomen assumpsit hæreditatémque iniit. [*lib.* 45. *pag.* 271.] Neque etiam satis accuratè vel à Senecâ, [*lib.* 1. *de Clementiâ, cap.* 9.] *duodevicesimum egressus annum*, vel à Velleio Paterculo *decimum nonum annum ingressus* ille fuisse dicitur. *Caius Cæsar*, inquit hic, *decimum nonum annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato*

consilio, majorem Senatu pro republicâ animum habuit. [*lib. 2. cap. 61.*] Quum enim exercitum comparare cœpit, decimum nonum ætatis annum ille ferè exegerat: & ab eo tempore usque ad ejus excessum, anni numerantur 57. quot & principatui ipsius assignat Maximus monachus in Computo.

Hîc pavefactus Antonius, venit cum eo in colloquium in Capitolio; & reconciliati sunt. Eâ nocte Antonio per quietem dextera manus fulmine visa est icta: & post paucos dies delatum ad eum est, Cæsarem insidias ipsi parare. Cúmque purganti se Cæsari ille non crederet, simultas exarsit de integro inter eos vehemens. [*Plutarch. in Antonio.*]

Antonius, majoribus hîc ratus sibi opus fore copiis, nec ignarus Macedonicas legiones tum virtute præstare, tum numero (erant enim sex) eísque adjunctam magnam manum sagittariorum & armaturæ levis ac velitum, equitatum præterea cæterúmque apparatum absolutissimum, qui videbatur deberi Dolabellæ propter decretum ei bellum Parthicum, quando Cæsar contra Parthos paraverat; cogitavit eas ad se pertrahere: quia propter propinquitatem statim trajecto mari supero poterant adesse in Italiâ. Cúmque falsus repentè sparsus esset rumor, Getas auditâ morte Cæsaris incursionibus vastare Macedoniam; Antonius à Senatu exercitum petiit, quo de hostibus pœnas sumeret: dicens Macedonicum illum exercitum à Cæsare contra Getas paratum fuisse priusquam Parthos aggredi statuisset, & pacata esse impræsentiarum omnia circa limitem Parthicum. Tandémque, Dolabellæ unam legionem se traditurum pactus, imperator Macedonicarum copiarum electus est. [*Appian. lib. 3. pag. 541, 542.*] Et lege de permutatione provinciarum per vim latâ obtinuit; ut Macedoniam, quæ Marco Bruto sorte obtigerat provincia, frater ipsius Caius Antonius sibi vindicaret; Galliam verò Cisalpinam, Decimo Bruto assignatam, ipse Consul Marcus Antonius, unâ cum Macedonico illo exercitu qui Apolloniam à Cæsare præmissus fuerat, consequeretur. [*Dio, lib. 45. cum Livio, lib. 117. & Appiano, lib. 3. pag. 543, 545, 546.*]

Legiones Alexandrinas in armis esse; Bassum è Syriâ arcessi, Cassium expectari, ferebatur. [*Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 13.*]

Instante ludorum tempore, quos editurus erat ædilis Critonius, Cæsar Octavianus patri sellam auream atque coronam parabat: id quod illi ex Senatusconsulto in perpetuum ludis omnibus decretum fuerat. Cúmque Critonius negaret se passurum honorari Cæsarem in iis ludis quos ipse sumptu suo faceret; Cæsar illum ad Antonium duxit, ut consulem: Consul ad Senatum super eâ re se dixit relaturum. Cæsar indignatus, *Refer*, inquit: *ego interim sellam proponam.* Id Antonius exasperatus prohibuit: nec hoc contentus, prohibuit etiam ludis proximè secutis, quos Cæsar ipse celebrabat in honorem Veneris Genitricis institutos, quando ædes ei in foro & forum ipsum à patre dedicatum est. Quod Antonii factum exceptum est publico odio. [*Appian. ibid. pag. 543, 544.*]

Ad VI Kalend. Octobris, in veteris Kalendarii fragmento marmoreo,

reo, [*in Inscript. Gruter. pag.* CXXXV. *fin. collat. cum integro altero pag.* CXXXIII.] habetur annotatum. VENERI. GENETRICI. IN. FORO. CÆSAR. Eo igitur die Octavianus ludos institutos ob perfectionem fani Veneris, quos vivo adhuc Cæsare quidam sese celebraturos receperant sed tunc negligebant, ipse suis sumptibus, tanquam ad se ratione generis pertinentes, ad captandam populi gratiam fecit. [*Dio, lib.* 45.] Quos dum ille ederet; Cometam repentè emersisse docet Seneca, in Natural. quæstion. lib. 7. cap. 17. Suetonius in *Julio*, cap. 88. & Plinius, lib. 2. cap. 25. ubi de eo ipsius Octaviani hæc verba refert. *In ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septem dies, in regione cæli quæ sub septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarúmque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus credidit Cæsaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulachro capitis ejus, quod mox in foro consecravimus, adjectum est.* Quod & in nummis quibusdam conspicitur post excessum ejus signatis, cum inscriptione DIVI JULII: & in illo Virgiliano est significatum, Æneid. 8. *patriúmque aperitur vertice sidus.*

3961 VII. Id. Octobr. Antonius Brundusium venit, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor, (è quinque) quas sibi conciliare pecuniâ cogitabat: [*Cicero, lib.* 12. *ad familiar. epist.* 23. *cum Appian. lib.* 3. *pag.* 552, 554. *& Dione, lib.* 45. *pag.* 276. *editionis Græcolatinæ Hanoviensis.*] quásque à Senatu populóque Romano adversus Getas ei datas, ipse transvexit in Italiam. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 61. *cum Appiano lib.* 3. *pag.* 543. *&* 546. *&* 558. *fin.*]

Eôdem Octavianus & suos cum pecuniis, qui sibi illos milites conducerent, præmisit. [*Dio, ut supr.*] Ipse verò properavit in Campaniam; veteranos à patre in colonias deductos ad suam militiam revocaturus. Móxque primùm ad se pellexit Calatiæ veteranos, dein Casilini, ex utroque latere Capuæ positos: & repræsentatis in singulos 500 denariis (quos Appianus & Dio drachmas, Græco more, reddiderunt) contraxit circiter decem millia virorum, neque justâ armaturâ instructorum, neque digestorum in militares ordines; omnes sub uno signo ductans tanquam satellitium. [*Cicero, lib.* 16. *ad Attic. epist.* 8. *& Philip.* 3. *Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 61. *Appian. lib.* 3. *pag.* 552, 553.] Atque his deinceps *Evocatorum* nomen est inditum: quòd impetratâ missione militiæ, rursus ad eam vocati fuerint. [*Ser. Galba, ad Ciceron. in lib.* 10. *ad familiar. epist.* 30. *Dio, lib.* 45. *pag.* 276. *& lib.* 55. *pag.* 565.]

Brundusii interim quatuor Macedonicæ legiones incusantes Antonium ob cessationem in persequendis Cæsaris percussoribus, sine acclamationibus deduxerunt eum ad tribunal; quasi rationem audituri ante omnia. Id silentium ille iniquo animo ferens, non continuit se quin eis exprobraret ingratitudinem, non agnoscentibus quanto præstaret in Italiam ire quàm in Parthiam, nec ullum signum grati animi edentibus. Præterea querebatur, quòd missos ab adolescente petulante (sic enim appellabat Cæsarem) concordiæ turbatores non adduxerent ad ipsum: se tamen eos inventurum; exercitum verò ducturum

ćturum ad decretam ſibi provinciam, fortunatam illam Galliam, & præſentium unicuique 100 drachmas ſive denarios daturum. Hæc in promittendo parcitas riſu excepta eſt: quem quum moleſtè ferret, aucto tumultu deſerebatur. [*Appian. lib.3. pag.554. cum Dione, lib.45. pag.276. & Cicerone, lib.16. ad Attic. epiſt.8.*]

Quum Antonius à tribunis ſeditioſos expetiſſet, ex militari diſciplinâ ſorte duxit decimum quemque: nec tamen in hos omnes, ſed in partem tantùm animadvertit, putans ſe eos territurum paulatim. [*Appian. ibid.pag.554,555.*] atque in hoſpitis tectis Brunduſii in ſinu, non modò avariſſimæ ſed etiam crudeliſsimæ uxoris, Fulviæ delectos Martiæ legionis centuriones trucidavit. [*Cicero, Philip.3,5. & 13. Dio, lib.45.pag.276.*]

Hoc facinore irritatos milites ubi videre Cæſariani qui ad eos corrumpendos miſſi fuerant, libellos ſpargebant per exercitum, pro Antonii ſordibus & crudelitate revocantes ſuperioris Cæſaris memoriam, & ad junioris liberalitatem invitantes. Quorum indicibus quum Conſul magna præmia propoſuiſſet, celatoribus contrà interminatus eſſet pœnam; nemine prodito ægrè ferebat, quaſi exercitus eos tegeret. [*Appian.pag.555.*]

Quum Cæſar Octavianus ad res gerendas acceſſiſſet, plebémque ſibi devincire inſtitiſſet; M. Brutus & C. Caſſius, ſimul ſpe popularis reipublicæ ſtatus tenendi abjectâ, ſimul Cæſarem metuentes, ex Italiâ ſolverunt; Athenáſque delati, magnificè fuerunt accepti. Ita Dio. [*lib.47. pag.338,339.*] Eoſdem, quum ſuperior eſſe cœpit Antonius, provinciarum quæ iis datæ erant à Conſulibus deſperatis rebus, in exilium profectos fuiſſe, ſcribit in Attici Vitâ Cornelius Nepos. et *nunc metuentes arma Antonii, nunc, ad augendam ejus invidiam, ſimulantes ſe metuere; teſtatos edictis, libenter ſe vel in perpetuo exilio dum reipublicæ conſtaret concordia, nec ullam belli civilis præbituros materiam*, Italiâ profectos fuiſſe, narrat Velleius Paterculus. [*lib.2. ca.62.*]

Quum alii ad Octaviani partes, alii ad Antonii diſcederent, atque exercitus vœnales tanquam ſub haſtâ pluris licitanti addicerent ſe: Brutus Italiam ſtatuit relinquere, ac per Lucaniam pedeſtri itinere Eleam ad mare venit; indéque ſolvens, Athenas profectus eſt. Ubi Theomneſtum Academicum & Cratippum Peripateticum (Mityleneum) audiens, unáque cum his vacans literis, omnino feriari videbatur & otiari: cùm in occulto tamen pararet bellum. [*Plutarch. in M. Bruto.*] Caſſii verò claſſem paucis pòſt diebus Brutum conſequutam fuiſſe, in Philippicâ X. indicat Cicero.

Brutus & Caſsius Macedoniam atque Syriam, ut ſibi priuſquam Antonio Dolabellæque aſsignatas, per vim invadere ſtatuerunt. Quod conſilium poſtquam detectum eſt; Dolabella properavit in Syriam, obiter inviſurus Aſiam, ut inde pecunias colligeret. Sic Appianus, de bellis civilib. libro 3° pag. 541. Putabat enim ille (ut &, ante eum, Florus, lib. 4. cap. 7.) Bruto Macedoniam & Caſsio Syriam à Julio Cæſare, antequam ab his ipſis occideretur, decretas fuiſſe; earúmque à Conſulibus poſtea ipſis ademptarum loco, minores alias con-

conceſſas eſſe provincias, Cyrenem & Cretam inſulam, vel ut alii produnt, has ambas Caſsio, Bruto verò Bithyniam: atque his contemptis, illos exercitum ac pecunias collegiſſe, animo invadendi Syriam & Macedoniam. [*Appian. lib.3. pag.527,530,531,533,536,550. & lib.4 pag.622.*]

Verùm à Julio Cæſare Syriam Cornificio fuiſſe deſtinatam, ex Ciceronę; & quarto poſt cædem illius die Bruto Cretam, Caſſio Africam à Senatu fuiſſe decretam, ex Plutarcho ſuprà audivimus. Indè que in Philippicâ XI, de *Bruto*, Cicero. *Neque enim eſt in provinciam ſuam Cretam profectus: in Macedoniam alienam advolavit.* et de *Caſsio. Naturæ legi paruit, cùm eſt in Syriam profectus: alienam provinciam, ſi homines legibus ſcriptis uterentur; his verò oppreſsis, ſuam, lege naturæ.* Utrunque etiam provincias ſine ullo Senatuſconſulto aut authoritate publicâ occupaviſſe, confirmat Velleius Paterculus: [*lib.2. cap.62.*] & de utroque, apud Athenienſes diverſantes, ita ſcribit Dio. [*lib.47. pag.339.*] Quum audirent Cæſarem augeri, Cretâ ac Bithyniâ (eò „ enim miſſi erant) neglectâ, quòd eas ſibi provincias non magnopere „ profuturas judicarent, ad occupandas Syriam ac Macedoniam ani„ mum adjecerunt; nihil quidem ad eos pertinentes, ſed quòd eo tem„ pore pecuniâ copiiſque florebant.

Dolabella, itinere per Achaiam, Macedoniam & Thraciam facto, tardiùs in Aſiam venit. In Achaiâ verò milites atque equites habens, Veteri Antiſtio occurrit; qui, dimiſſo exercitu (quo adverſus Cæcilium Baſſum nuper uſus fuerat) ex Syriâ erat reverſus. ubi quodvis adire periculum ille maluit, quàm videri aut coactus eſſe pecuniam aut Dolabellæ dare, aut libenter dediſſe. [*Dio, lib. 47. pag. 344. & Brutus; in lib. Ciceronis ad Brut. epiſt.* 11.]

Kalendis Novembribus litteræ Ciceroni ab Octaviano ſunt redditæ: quibus conſultabat, utrum Romam cum quatuor millibus veteranorum proficiſceretur, an Capuam teneret & Antonium venientem excluderet: an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter ſecundùm mare ſuperum faciebant, quas congiarium ab Antonio accipere nolentes ſuas ſperabat futuras. [*Cic. lib. 16. ad Attic. epiſt.*8] Centurias Capuæ dinumeravit Octavius. [*epiſt. 9.*] Iter faciens in Samnium, venit Cales: manſit Theani. Municipiorum mirifica erat ἀπάντησις, & cohortatio. Romam venit cum manu magnâ. [*epiſt.*11.]

Ibi ad plebem, ſibi in hoc à Canutio (tribuno plebis) paratam, progreſſus, memoriam patris ſui multis apud eos verbis renovavit, & res ab eo egregiè geſtas recenſuit: de ſe quoque multa modeſtè dixit, Antonium accuſavit, milites qui ſe eſſent ſecuti laudavit; quòd ad auxilium Urbi ferendum adeſſent, ſéque ad id delegiſſent, ac per ſe univerſis hæc ſignificarent. Laudatus hinc, partim propter alium apparatum, partim etiam propter militem illum numeroſum quem ſecum habebat; in Hetruriam profectus eſt, militum ibi quoque cogendorum cauſâ. [*Dio, lib.45. pag.276.*]

Hoc tempore M. Cicero Marco filio, Athenis annum jam audienti Cratippum, (non nunc primùm eò miſſum, ut in lib.45.pag.277. Dio innuit) tres illos egregios de Officiis libros dicavit. [*lib.16. ad Attic. epiſt.*

epist. 11.] Extántque filii ad Tironem scriptæ litteræ; [*lib.* 16. *ad familiar. epist.* 21.] in quibus, de convictoribus suis agens; Bruto, inquit, *ego locum in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium instituì: Latinè autem apud Brutum exerceri volo. Utor familiaribus, & convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis.*

Ad hanc tenuitatem redactus Brutus, præter Ciceronem, cæteros quoque Romanos adolescentes, qui Athenis operam dabant literis, sibi adjunxit. Herostratum in Macedoniam, ad conciliandos eos qui præerant exercitibus, misit. Cúmque accepisset navigia Romana argento onusta dirigere Athenas cursum ex Asiâ, & prætorem iis navibus advehi probum virum & sibi familiarem, occurrit ei circa Carystον, & ad tradenda sibi induxit navigia. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Huic Brutus, Sami natalem suum celebrans, splendidius epulum paravit. Ibi, postquam ad compotationes ventum est, cœperunt pro Bruti victoriâ & populi Romani libertate facere libamina. Tum Brutus, grandiore accepto poculo, hunc versum sine ullâ evidente causâ voce altâ pronuntiavit;

Ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ, καὶ Λητοῦς ἔκλαγεν υἱός.
Sed me sors misera & Latonæ perdidit infans.

Quæ exclamatio pro cladis omine est habita: quum ad novissimum in Philippis pugnam processurus, signum militibus daret ille Apollinem. [*Id. ibid. cum Appiano, lib.* 4. *pag.* 668.]

Inde πεντήκοντα μυριάδας Antistius, ex illâ pecuniâ quam portabat in Italiam, impertiit: ut eo in loco Plutarchus scribit. Vicies sestertiûm Latinus interpres reddidit: quantam ei summam Veterem Antistium *ultro & pollicitum esse & dedisse ex suâ pecuniâ*, agnoscit ipse Brutus, in epistolâ quâ hunc Romam jam ad petitionem Prætoræ profecturum Ciceroni commendat. [*lib. ad Brut. epist.* 11.] Pompeium Atticum quoque abjecto Bruto Italiáque cedenti sestert. C. M. munere misisse, eidémque Epiro absentem CCC jussisse dari; apud Cornelium Nepotem, in Vitâ Attici, legimus.

In Piræeo deinde Cassius & Brutus distracti, alter in Syriam, alter in Macedoniam perrexit. [*Plutarch.*] Cassius, ut prohiberet Syriâ Dolabellam. [*Cicero, Philippic.* 11.] Brutus, ut Græciam Macedoniámque sibi adjungeret. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 339.] Et sine authoritate publicâ provincias exercitúsque occupantes &, ubicumque ipsi essent, prætexentes esse rempublicam; pecunias, quæ ex transmarinis partibus Romam à quæstoribus deportabantur, à volentibus acceperunt. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 62.]

Cassius in Asiam, anticipato Dolabellâ, ad Trebonium Proconsulem trajecit: acceptáque ab eo pecuniâ, permultos sibi equites ex iis qui à Dolabellâ in Syriam præmissi fuerant, (quos Cassio se primum tradidisse jactat P. Lentulus Asiæ Quæstor extraordinarius, in litteris ad Ciceronem; *lib.* 12. *ad familiar. epist.* 14.) multósque item alios Asianos & Cilices adjunxit. Tum Tarcondimotum ac Tarsenses

ſes ad ſocietatem ſecum ineundam compulit; & hos quidem invitos. nam adeò Cæſari priori ac ejus gratiâ etiam poſteriori favebant, ut urbem ſuam pro Tarſo Juliopolin vocaverint. [*Dio, lib. 47. pag.* 342.]

Brutus quoque, poſtquam ab Apuleio copias quantas tum ille habebat accepit, & in numerato circiter ſedecim talentûm millia, quæ ex tributis ac vectigalibus Aſiæ collecta acceperat à Trebonio; venit in Bœotiam. [*Appian. lib.4. pag.632. cum Dione, pag. 339.*] Deinde milites collegit: partim ex Pompeianis, quos à Pharſalicâ pugnâ per Theſſaliam vagantes tunc reperit; partim ex iis qui cum Dolabellâ ex Italiâ profecti, ob morbum relicti vel ab ordinibus dilapſi fuerant. Equites inſuper quingentos Cinnæ, quos in Aſiam ducebat ad Dolabellam, ademit. [*Plutarch. & Dio, ut ſupr.*] Quò ſpectat illud de Bruto Ciceronis, in Philippicâ XI. *Legiones conſcripſit novas, excepit veteres: equitatum ad ſe abduxit Dolabellæ, atque eum nondum parricidio* (Trebonii) *oblitum, hoſtem ſuâ ſententiâ judicavit. nam ni ita eſſet, quo jure equitatum à Conſule abduceret?*

His inſtructus Brutus, ſub prætextu reipublicæ & ſuſcepti contra M. Antonium belli, nullo omnino labore Græciam, in quâ nihil admodum militum erat, occupavit. [*Dio, ut ſupr. cum Livio, lib.* 118.]

Hinc Demetriadem profectus, magnam armorum vim Cæſaris dictatoris juſſu ad bellum Parthicum paratorum, quæ deportabantur ad Antonium, in ſuam redegit poteſtatem. [*Plutarch. & Appian. lib.* 3. *pag.*567.]

In Macedoniam autem venit eo ipſo tempore, quo C. Antonius (M. Antonii conſulis frater) eôdem recens pervenerat, ac Q. Hortenſius Macedoniæ Proconſul diſceſſum parabat: neque ibi tamen admodum laborabat, quum & Hortenſius ſtatim ſe cum eo conjungeret, & Antonius prohibitus (Romæ tum rerum potiente Cæſare) quicquam eorum agere quæ ſummi eſſent magiſtratus; nihil virium haberet. [*Dio, ut ſupr. cum Cicerone, in Philippic.* 10.]

Delectus verò habitus in Macedoniâ fuerat ſummo Q. Hortenſii ſtudio & induſtriâ. Legio quam L. Piſo ducebat, legatus Antonii, Ciceronis filio (quem Athenis ſecum Brutus in Macedoniam adduxit) ſe tradidit. Equitatus, qui in Syriam ducebatur bipertitò, alter eum à quo ducebatur reliquit in Theſſaliâ (ut dictum eſt) ſeſéque ad Brutum contulit: alterum in Macedoniâ Cn. Domitius adoleſcens à legato Syriaco abduxit. [*Cicero, Philip.* 10.]

Audiens Brutus veſtigio pergere C. Antonium ad copias quas Dyrrachii & Apolloniæ Gabinius habebat, & eum prævertere cupiens, repentè iter fecit per loca aſpera & multam nivem; longéque præcurrit eos qui prandium ſuum ferebant. Ut prope Dyrrachium venit, eſt ex labore & algore bulimiâ correptus: quod mali apprehendit ferè & pecudes & homines, quum per nivem laſſeſcunt. Ejus neceſſitate intellectâ, accurrerunt à ſtatione hoſtes ipſi, cibúmque & potum attulerunt. Pro quo beneficio Brutus, ubi deditum eſt ei opidum, non in hos modò, ſed ipſorum etiam cauſâ clementem præbuit ſe in omnes. [*Plutarch.*] P. autem Vatinius, qui Illyriis finitimis præerat, inde

profectus Dyrrachium prior occupaverat; Bruto in totâ dissensione civili adversarius. Sed propter morbum à militibus contemptus, iis ad Brutum transeuntibus, Dyrrachii portas illi aperuit & exercitum tradidit. [*Dio, ut supr. cum Cicerone, in* 10. *Philippicâ, & Livio, lib.* 118.]

Quum Dolabellæ in Syriam pateret via certa, neque longa; cum legione præmisso Marso Octavio, Senatore quidem sed egente, qui popularetur agros & vexaret urbes, in Asiam irrupit alienam provinciam, ubi nulla belli erat suspicio. [*Cicero, Philip.* 11.]

Eò venientem neque Pergamus neque Smyrna voluit recipere: forum tantùm extra mœnia illi præbitum est, tanquam Consuli. Cúmque iratus ille Smyrnæ oppugnationem frustra tentâsset, Trebonius Proconsul Asiæ (qui urbes Bruti & Cassii receptaculo muniebat) pollicitus est se in Ephesum eum intromissurum: mandavítque suis ut Consulem illuc proficiscentem ex intervallo sequerentur. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 542.]

Secutæ postea sunt collocutiones familiarissimæ cum Trebonio: complexúsque summæ benevolentiæ falsi indices extiterunt in amore simulato. [*Cicero, Philip.* 11.] Quo tamen ita deceptus est Trebonius, ut is summam sibi Dolabellæ benevolentiam polliceretur, ejus militibus alimenta ultro daret, ac cum eo citra omnem metum convictum haberet. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 344.]

In Ægypto Ptolemæus junior, ætatis 15 annum agens, à sorore eadémque conjuge suâ Cleopatrâ, veneno sublatus est; anno regni sui 4°, & Cleopatræ (à morte patris Auletæ) 8°. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 4. *Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag.* 226.]

M. Antonius Consul, Brundusio Romam reversus, cùm edixisset ut adesset Senatus frequens ante diem VIII Kalend. Decembr. eúmque diem obire neglexisset; in ante diem IIII Kalend. distulit, túmque in Capitolio adesse eum jussit. [*Cicero, Philip.* 3.]

Interim legiones Antonii Macedonicæ, euntes in cisalpinam Galliam, tumultuatæ sunt: spretísque legatis sibi præfectis, complures ad Cæsarem transiverunt. [*Dio, lib.* 45. *pag.* 276.] Legio Martia universa, sublatis signis ad eum se conferens, Albæ constitit. Eámque imitata Quarta legio, duce L. Egnatuleio Quæstore, ad Cæsarem pariter transiit. [*Id. ibid. Cicero, Philip.* 3, 4, 5, 11, 13. *cum lib.* 11. *ad familiar. epist.* 7. *Liv. lib.* 117. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 6. *Appian. lib.* 3. *pag.* 556.] His Cæsar acceptis quum, sicut prioribus, argentum divisisset, multos etiam reliquorum ad se pertraxit: elephantísque Antonii subitò omnibus potitus est, quum in eos dum præteragerentur incidisset. [*Dio, ut supr.*]

Ingressurus ad Senatum Antonius (in Capitolio, die præstituto congregatum) ut quereretur de Cæsaris conatibus, in aditu Curiæ de legionum defectione nuntium accepit: quo ille territus, ne verbum quidem ausus est in Senatu facere de Cæsare; cùm de eo tamen constituisset ad Senatum referre, scriptámque attulisset Consularis quidam sententiam, quâ Cæsarem hostem judicaret. [*Cic. Philip.* 3, 5. & 13. *& Appian. lib.* 3. *pag.* 556.] Eodémque ipso die facta est vesper-

tina

tina provinciarum in ſequentem annum inter Antonii amicos ſortitio; ſic, ut quæ cuique apta eſſet ea cuique obveniret. [*Cic. Philip.* 3.]

Mox ex urbe diſcedens, Albam properavit; verbis (ut poſſe ſe putabat) Martiæ legionis milites, ibi conſidentes, ad officium reducturus. Sed quum peteretur telis è mœnibus, aliis agminibus viritim 500 miſit denarios: quas verò circa ſe habebat copias bellico apparatu Tibur, indéque Ariminum duxit, in primo aditu Galliæ ciſalpinæ; habens legiones Macedonicas tres (jam enim & reliquum earum venerat) & veteranorum unam, cum ſolitis eas ſequi auxiliis, præterea prætorianos cum tironibus. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 556.]

Decimum Brutum, qui Galliâ ciſalpinâ ut ſuâ provinciâ cedere nolebat, Mutinæ incluſum obſedit Antonius. [*Id. ibid. pag.* 556, 558.] Ei, licèt è patris percuſſoribus uni, tempori ſerviens auxilium tulit Cæſar Octavianus. [*Dio, lib.* 45. *pag.* 277.] cui, præter duas illas fortiſſimas quæ ad eum tranſierant legiones Macedonicas, & unam tironum, duæ aliæ veteranorum erant legiones, licèt non integræ, ſed ſuppletæ ex tironibus. Cúmque eum Proprætorem creare vellet exercitus, honorem oblatum recipere noluit: ſed donativi largitate mercenarios ſuos devinxit; alteros 500 denarios duabus Macedonicis legionibus (ludicrâ pugnâ coram ipſo decertantibus) viritim diſtribuens, & ſi certamine opus foret, quinquies millenos victoribus pollicitus. [*Appian. pag.* 557, 558.] De his Cicero, in Philippicâ X. *Veterani primi Cæſaris authoritatem ſecuti conatum Antonii repulerunt: pòſt ejuſdem furorem Martia legio fregit, Quarta afflixit.*

Romæ cùm neuter Conſulum adeſſet (Dolabellam enim Antonius in Syriam præmiſerat, ipſéque Mutinam tum circumſidebat) Senatum adeſſe ad XIII Kalendas Januarias edixerunt. Quo die M. Cicero, tertiâ oratione Philippicâ habitâ, ſuaſit ut quæ Octavianus contra Antonium egerat confirmarentur, Mutinenſibus, legioni Martiæ & Quartæ, & militibus veteranis qui ad eum tranſierant, laudes & præmia decernerentur: atque ut non Decimus Brutus ſolùm, ſed cæteri etiam (ſortitionis illius Antonianæ nullâ ratione habitâ) provincias ſuas retinerent, neque cuiquam traderent, niſi qui ex Senatuſconſulto ſucceſſiſſet. Factóque in ejus ſententiam Senatuſconſulto, progreſſus in concionem, quid in Senatu actum eſſet, quartâ Philippicâ populo expoſuit. [*Cic. ibid. & Philip.* 5. *& 6. initio: cum lib.* 11. *ad familiar. epiſt.* 6. *& lib.* 12. *epiſt.* 22. *Dio, lib.* 45 *pag.* 277.]

Kalendis Januariis, quibus A. Hirtius & C. Panſa Conſulatum inierunt, Cicero oratione Philippicâ quintâ in Senatu habitâ bello Antonium perſequendum, & iis qui rempublicam adverſus eum defendebant honores decernendos eſſe ſuaſit. Poſtridie C. Cæſari Octaviano *imperium extraordinarium* (ut in Philippicâ XI Cicero appellat) à Senatu datum eſt, cum conſularibus ornamentis, & lictoribus atque inſignibus prætoriis: ut comparato à ſe exercitui pro prætore præeſſet, & unâ cum Conſulibus Decimo Bruto contra Antonium opem ferret. adjectúmque, ut Senator eſſet, atque inter quæſtores & conſulares ſententiam diceret: útque Conſulatum decem annis priùs, quàm | 4671 | 43

legibus permissum esset, petendi jus haberet. Equestri quoque statuâ auratâ Senatus eum honoravit: quæ in Rostris posita, ætatem ejus scripturâ indicabat. Eodémque Senatusconsulto est decretum, ut pecunias, quas militibus dederat, ex ærario (quia pro republicâ eos, privato licèt consilio, conduxisset) reciperet: & donativum, quantum ipse duabus legionibus Macedonicis post victoriam se daturum pollicitus est, publicè daretur. útque illis legionibus, atque aliis militibus qui à Cæsare conducti fuerant, perfecto hoc bello vacatio militiæ daretur, statímque agri dividerentur. [*Cicero, Philip.* 5. *& lib. ad Brutum, epist.*15. *Liv. lib.*118. *Vellei. Patercul. lib.*2. *ca.*81. *Sueton. in Octavio, ca.*10. *Plutarch. in Antonio. Appian. lib.* 3. *pag.* 559, 560. *Dio, lib.* 46. *pag.*310.]

Etsi verò Octaviano Proprætoris dignitas, quam ab exercitu priùs sibi oblatam accipere noluerat, à Senatu fuerit concessa, & ut pari cum Consulibus jure haberet in bello administrando imperium: clàm tamen Consulibus mandatum datum est, ut duas legiones Macedonicas rebus gerendis aptissimas ab illo distraherent. Summa enim consiliorum erat, ut superato Antonio, & debilitato Octaviano, sublatísque Cæsarianis omnibus, ad tractationem reipublicæ Pompeiani revocarentur. Quod Octaviano Pansa consul moriturus postea detexit. *Appian. lib.*3. *pag.*574,575.]

Ubi tamen Octavianus quæ decreta essent comperit, & honores oblatos accepit, & gavisus est: ídque eo magis, quòd quum habitum ac potestatem prætoriam acciperet, Spoleti sacrificanti *primo potestatis suæ die*, duodecim victimarum jecinora duplicia, sive replicata intrinsecus ab imâ fibrâ, apparuissent; essétque responsum, duplicaturum intra annum Imperium. Id verò ægrè ferebat, quòd legati ad Antonium mittebantur, quódque hyemis prætextu bellum neque seriò neque statim à Consulibus gerebatur. Unde & ipse quoque Foro Cornelii in otio hyemare coactus est. [*Dio, lib.*46. *pag.*314. *cum Julio Obsequente, de prodigiis; & Plinio, lib.*11. *ca.*37.]

Ex Julii Cæsaris parricidii reis, primus luit pœnas, Dolabellæ fraude Smyrnæ occisus, Caius Trebonius consulari imperio provinciam Asiam obtinens: vir adversus merita Cæsaris ingratissimus, particépsque cædis ejus à quo ipse in consulare provectus fastigium fuerat. [*Cicero, Philip.* 11. *&* 12. *Strabo, lib.*14. *pag.*646. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 69. *Appian. lib.*3. *pag.* 542, 543. *& lib.*4. *pag.*624. *Dio, lib.*47. *pag.* 344. *Oros. lib.*6. *ca.*8.] Noctu enim Dolabella Smyrnam ingressus, Proconsulem cepit; & verborum contumeliis laceratum Samiario exuli tradidit: qui, quæstione habitâ publicæ pecuniæ, vinculis, verberibus, eculeo torsit miserum, ídque per biduum. Pòst cervicibus caput abscidit, ídque fixum gestari jussit in pilo: reliquum corpus tractum atque laceratum abjecit in mare. Hæc in Philippicâ XI. Ciceronis est narratio: illi quæ apud Appianum extat, & jussu Dolabellæ, quum primùm in Asiam trajecisset & Consulatum adhuc gereret, perpetratum hoc homicidium tradit, longè præferenda.

Interfecti caput ad Cæsaris statuam Dolabellam projecisse, scribit Dio: in sellâ prætoriâ, in quâ ille solebat jus reddere, proponi jussisse, refert

refert Appianus. Sed milites, inquit ille, & lixæ (irati ut conjurationis participi, & quia dum Cæsar occideretur Antonium sermone circa Curiæ fores distinuerat) tum reliquum ejus corpus variis affecerunt contumeliis, tum caput per vias lapide stratas sibi invicem pro pilâ mittentes per ludibrium ita contriverunt ut non appareret facies. Multas verò Smyrnæ urbis partes à Dolabellâ tunc dejectas fuisse, affirmat Strabo.

Occupatâ à Dolabellâ Asiâ, P. Lentulus Quæstor extraordinarius multam pecuniam & magna præsidia ad Cassium celeriter misit, ut Syriam occuparet: ipse in proximam provinciam Macedoniam ad M. Brutum se contulit; id agens, ut, per quos celerrimè posset, Asia provincia vectigaliáque recuperarentur. Quod ille ipse in duabus epistolis significat: alterâ publicè ad Senatum, alterâ privatim ad M. Ciceronem missâ. [*lib.12. ad famil. epist.14. & 15.*] ubi & filium ipsius se tum videre non potuisse narrat, quòd jam in hyberna cum equitibus is profectus fuisset.

In Asiæ provinciâ teterrimè se gessit Dolabella: [*Cic. lib. ad Brutum: epistol. 3. & 4. ear. quæ à Germanis sunt additæ.*] correptis Romanorum vectigalibus, & civibus Romanis omnibus crudelissimè denudatis ac divexatis. [*P. Lentulus: apud Cic. lib.12. ad familiar. epist. 15.*] Urbes novis tributorum exactionibus gravavit: classémque à Rhodiis, Lyciis, Pamphyliis, Cilicibúsque per L. Figulum mercede conduxit. [*Appian. lib.4. pag.624.*]

Rhodii, de agris quos in continente habebant timentes, (ut ipsi dicebant) duas legationes ad Dolabellam miserunt: & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis qui tum magistratus gerebant. [*P. Lentul. ut supr.*] Quem tamen à Rhodiis exclusum fuisse, scripsit M. Brutus. [*Lib. ad Brut. ut supr. epist. 4.*]

Legatus Dolabellæ A. Allienus, post interitum Trebonii ad eum profectus est. [*Cicero, in Philip. 11.*] Eum ille in Ægyptum ad Cleopatram reginam misit: quæ Dolabellæ favens, propter consuetudinem quam cum superiore Cæsare habuerat, per Allienum quatuor legiones ad eum misit, (Pompeii Crassíque cladis reliquias, aut ex eorum numero qui Cæsare discedente apud Cleopatram remanserant;) & classem paratam habebat ad ferendum auxilium, quæ tum per adversas tempestates navigare non poterat. [*Appian. lib.3. pag.576. lib. 4. pag.623. & 624. fin. & lib.5. pag.675.*]

Quum in Syriâ *Q. Cæcilii Bassi, privati illius quidem sed fortis & praclari viri, robustus & victor exercitus* (ut in oratione XI. Philippicâ, hoc anno habitâ, Cicero loquitur) *aliquandiu prævaluisset*: Statio Murco in auxilium Q. Marcius (non, ut Appiano, Minucius) Crispus Proconsul (ut in Philippicâ XI. eum appellat Cicero) vocatus è Bithyniâ (cui ex Julii Cæsaris decreto, à Senatu comprobato, post Tullium Cimbrum ille præerat; licèt Cimber ex M. Antonii, ut videtur, fortitione eam provinciam hoc etiam anno retinere conatus fuerit) tribus agminibus suis cum tribus Murci conjunctis, Bassi duo agmina (πάγματα Straboni, πλὴν Appiano dicta: nam unicam tantùm legionem constituisse, ex Cassii ad Ciceronem litteris constat, lib.12. ad familiar.

ar. epiſt.11.& 12.) obſidione preſſit. [*Appian. lib.3.pag.576. & lib.4. pag. 623. Dio,lib.47. pag.343.*] Ille verò Apameæ adeò obſtinatè duorum Romanorum exercituum obſidionem ſuſtinuit, ut non priùs in illorum poteſtatem pervenerit,quàm impetratis quas ipſe volebat conditionibus ultrò ſe dederet. [*Strabo, lib.16. pag.752.fin.*] Quum enim ſuperveniſſet cum ſuis copiis C. Caſſius,*ultrò à Murco & à Marcio & ab exercitu ipſo arceſsitus*, ut in litteris ad Ciceronem M. Brutus refert: [*lib.ad Brut.epiſt.5.*] Caſſio, nolebat Baſſus legionem ſuam tradere. Et niſi milites invito eo legatos ad Caſsium miſiſſent; clauſam Apameam tenuiſſet, quoad vi eſſet expugnata: ut ad Ciceronem ſcribit ipſe Caſsius. [*lib.12.ad familiar.epiſt.12.*]

Caſsius verò Baſſo & Murco inter ſe conciliatis Apameam obſidione liberavit: & tam obſeſsis illis duobus agminibus, quàm ſex aliis à quibus oppugnata illa fuerant, in ſuas partes pertractis, imperatoria ſumpſit inſignia & Proconſulari poteſtate illis præfuit. [*Vellei. Paterc.lib.2.ca.69. Joſeph.lib.1. Belli, ca.9. & lib.14. Antiquit. ca.18. Appian. & Dio, ut ſupr.*]

Ab hoc enim tempore *Proconſulis* titulum ſibi aſſumpſit ipſe; ut ex inſcriptionibus litterarum ejus ad Ciceronem liquet: [*lib.12. ad familiar.epiſt.11. & 12.*] licèt in ſuis ad eum litteris titulum illum Cicero non adſcribat; [*ibid.epiſt.7,8,9,10.*] utpote à Senatu nondum illi attributum. utut aliter Appianus ſenſerit. [*lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag.623.*]

Quum uno loco cum his omnibus copiis caſtra Caſsius locâſſet, repentè magna vis aquæ de cœlo decidit; aprîque omnibus portis ſimul in caſtra irruentes, omnia quæ in ipſis erant confuderunt ac conturbârunt: adeò ut quidam ex iis potentiam ejus ſubitam, ac paulo pòſt interitum adventurum præſagierint. [*Dio,lib.47.pag.343.*]

His verò copiis auctus Caſsius, continuò omnes urbes Syriæ gloriâ rerum ibi in Quæſturâ ſuâ (poſt Craſsi interitum ante decennium) à ſe geſtarum cæteráque nominis claritate adductas, in ſuam poteſtatem ſine ullo labore redegit. [*Id. ibid. pag. 339. & 343.*] eáſque obeundo, arma & milites ſibi comparabat, atque gravia exigebat tributa. [*Joſeph.lib.14.cap.18.*] Syriam cum tribus exercitibus, qui in eâdem provinciâ erant, in poteſtatem ſuam eum redegiſſe, Livius; [*lib.121.*] & decem legiones in eo tractu ſui juris feciſſe, ſcribit Velleius Paterculus. [*lib.2.cap.69.*]

M. Brutus, expeditione adverſus C. Antonium Apolloniam cum ſeptem cohortibus tenentem ſuſceptâ, litteras publicas de rebus à ſe in Græciâ & Macedoniâ geſtis Romam miſit: quibus in Senatu à Panſâ conſule recitatis, & oratione Philippicâ X. à Cicerone ibi habitâ, Senatuſconſultum eſt editum, ut Brutus Proconſul Macedoniam, Illyricum, totámque Græciam obtineret. [*Cic. ibid. cum Appian. lib.3. pag. 567 & lib 4. pag.622. & 632.*]

Trebonii reliquiis Romam allatis cognitíſque ludibriis quibus affectus erat, Senatus Dolabellam hoſtem judicavit. [*Cicero, Philip.11. Liv.lib.119. Appian. lib.3. pag.566. Oroſ.lib.6. ca.8.*] die iis, qui cum eo erant, præſtituto; ante quem ab ejus amicitiâ diſcederent, aut ipſi quo-

quoque hoſtium loco eſſent. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 344.]

Poſtridie, cùm in Senatu ageretur de imperatore deligendo qui Dolabellam bello perſequeretur, L. Cæſar cenſuit, P. Servilio hoc bellum extra ordinem mandandum eſſe: aliis nonnullis placuit, ut Conſules Dolabellæ perſequendi cauſâ Aſiam & Syriam ſortirentur. Cicero, oratione Philippicâ XI. habitâ, in Dolabellam (quondam generum ſuum; ſed cum quo paulo ante diſceſſum ex Italiâ graviſsimas inimicitias ſuſceperat) acerrimè primùm invectus, belli adverſus eum partes C. Caſsio mandandas eſſe ſuaſit. Cujus ſententiam Scaliger in Euſebianis Animadverſionibus (ad numerum MDCCCCLXXIII.) ut exemplum Senatuſconſulti de imperio Caſsii, non rectè propoſuit. Nam ne ea ſententia in ſenatu valeret, Panſam conſulem vehementer obſtitiſſe, in litteris ad Caſsium ipſe teſtis eſt Cicero: [*lib.* 12. *ad familiar. epiſt.* 7.] iſta etiam de ſe in iiſdem adjicientis. *Promiſi & propè confirmavi, te non expectâſſe nec expectaturum decreta noſtra: ſed te ipſum tuo more rempublicam defenſurum. Et quamquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes, nec quas copias haberes: tamen ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent opes, copiáſque tuas eſſe; per téque Aſiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam.*

Cùm igitur Romæ non ſciretur, jam à Caſſio Syriam obtineri; bellum contra Dolabellam Conſulibus omnino, ſi præſentia contra M. Antonium negotia confeciſſent, mandatum eſt: ac, ne interim Dolabellæ vires augerentur, finitimarum nationum præfectis negotium eſt datum. [*Dio lib* 47. *pag.* 344.] Aſiæque procuratio P. Lentulo Spintheri, Conſulibus conſentientibus, eſt continuata, Proquæſtoris ſimul & Proprætoris titulum jam obtinenti: ut in litteris ipſius ad Ciceronem poſt mortem Panſæ & Hirtii (quam ille tamen tum ignorabat) exaratis videre licet.

Edito hoc adverſus Dolabellam decreto, ad Hirtium Conſulem & Cæſarem Proprætorem à M. Antonio hæ datæ ſunt litteræ; à Cicerone in Philippicâ XIII. recitatæ & refutatæ.

ANTONIUS HIRTIO ET CÆSARI.

Cognitâ morte C. Trebonii, non plus gaviſus ſum, quàm dolui. Dediſſe pœnas ſceleratum cineri atque oſſibus clariſsimi viri, & apparuiſſe numen Deorum intra finem anni vertentis (unde non multo ante Idus Martias, quæ cædem Julii Cæſaris proximè ſunt ſubſecutæ, interemptum fuiſſe Trebonium colligimus) *aut jam ſoluto ſupplicio parricidii aut impendente, lætandum eſt. Hoſtem judicatum hoc tempore Dolabellam eo quòd ſicarium occiderit, & videri chariorem populo Romano filium ſcurræ* (Trebonium) *quàm Caium Cæſarem, patriæ parentem, ingemiſcendum eſt. Acerrimum verò eſt te, Aule Hirti, ornatum beneficiis Cæſaris, & talem ab eo relictum qualem ipſe miraris, & te, ô puer, qui omnia ejus nomini debes, id agere ut jure damnatus ſit Dolabella; & ut veneficus hâc liberetur obſidione: ut quàm potentiſsimus ſit Caſsius atque Brutus. Nimirum eodem modo hæc adſpicitis ut priora. Caſtra Pompeii Senatum appellatis. victum Ciceronem ducem habuiſtis. Macedoniam munitis exercitibus. Africam commiſiſtis Varo bis capto.*

In

In Syriam Cassium misistis. Cascam tribunatum gerere passi estis. vectigalia Juliana Lupercis ademistis. veteranorum colonias, deductas lege & Senatusconsulto, sustuliſtis. Massilienſibus jure belli adempta reddituros vos pollicemini. Obliti estis, neminem Pompeianum, qui vivat, tenere lege Hirtiâ dignitates. Apuleianâ pecuniâ Brutum subornâstis. Securi percussos Petum & Menedemum, civitate donatos, & hospites Cæsaris laudâstis. Theopompum, nudum, compulsum à Trebonio confugere Alexandriam, neglexistis. Serpium Galbam eodem pugione succinctum in castris videtis. Milites aut meos, aut veteranos contraxistis, tanquam ad exitium eorum, qui Cæsarem occiderunt. Et eosdem nec opinantes ad Quæstoris sui aut Imperatoris aut commilitonum suorum pericula impulistis. Denique quid non aut probavistis, aut feciſtis? quid faciat si reviviscat Cneius Pompeius ipse? aut filius ejus si domi esse possit? postremò negatis pacem posse fieri, nisi aut emisero Brutum, aut frumento juvero. quid? hoc placet veteranis istis quibus adhuc omnia integra sunt? quoniam vos assentationibus & venenatis muneribus venistis. At militibus inclusis opem fertis. nihil moror eos salvos esse, & ire quò lubet, si tamen patiuntur eum perire qui meruit. Concordiæ factam esse mentionem scribitis in Senatu, & Legatos esse consulares quinque. difficile est credere eos qui me præcipitem egerint, æquissimas conditiones ferentem, & tamen ex his aliquid remittere cogitantem, putare aliquid moderatè aut humanè esse facturos. vix etiam verisimile est, qui judicaverint hostem Dolabellam ob rectissimum facinus, eosdem nobis parcere posse, idem sentientibus. Quamobrem vos potiùs animadvertite, utrum sit elegantius, & partibus utilius, Trebonii mortem persequi, an Cæsaris; & utrum sit æquius, concurrere nos quo facilius reviviscat Pompeianorum causa toties jugulata, an consentire ne ludibrio simus inimicis, quibus utri nostrum cecideriut, lucro futurum est. quod spectaculum adhuc ipsa fortuna vitavit, ne videret unius corporis duas acies, laniſtâ Cicerone, dimicantes: qui usque eo felix est, ut iisdem ornamentis deceperit vos, quibus deceptum Cæsarem gloriatus est. Mihi quidem constat, nec meam contumeliam, nec meorum ferre: nec deserere partes quas Pompeius odivit, nec veteranos sedibus suis moveri pati, nec singulos ad cruciatum trahi, nec fallere fidem quam dedi Dolabellæ. nec Lepidi societatem violare, piissimi hominis, nec Plancium prodere participem consiliorum. Si me rectis sensibus euntem Dii immortales, ut spero, adjuverint: vivam libenter. sin autem aliud me fatum manet, præcipio gaudia supplicionum vestrorum. namque si victi Pompeiani tum insolentes sunt, victores quales futuri sint, vos potiùs experiemini. Denique summa judicii mei spectat huc, ut meorum injurias ferre possim, si aut oblivisci velint ipsi feciſſe, aut ulciſci parati sint unâ nobiscum Cæsaris mortem. Legatos venire non credo; bellum quo veniat: cùm venerint, quæ postulant, cognoscam.

Quum missi ad Antonium legati à Senatu de pace parùm ad eam componendam valerent; hoste eo judicato, populus Romanus universus (etiam ii, qui non proficiscebantur in bellum) saga sumpsit: delectúque militum in totâ Italiâ habito, A. Hirtii Consulis & C. Cæsaris Prorætoris adversus eum exercitus missi sunt. [*Cicero, Philip.* 6, 10. & 13. *Liv. lib.* 118. *Appian. lib.* 3. *pag.* 567. *Dio, lib.* 46. *pag.* 311, 312.]

A quâ adverſus M. Antonium ſuſceptâ expeditione, Cæſaris Octaviani principatum deduxiſſe videntur Euſebius & Caſsiodorus; annos 56. cum menſibus 6. illi aſsignantes.

Caius Antonius, prælio cum Cicerone filio M. Bruti duce ad Byllidem commiſſo, victus eſt: ejúſque milites paulo pòſt & ſe & ipſum Bruto dediderunt. Antonium verò Brutus ſecum diu honorificè habuit; uſque eò, ut magiſtratus inſignia illi non adimeret. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

M. Brutus à Vatinio, cui ex Senatuſconſulto in Illyrici provinciâ ſucceſsit, tres legiones Illyricas accepit: præter unam, quam Caio Antonio in Macedoniâ abſtulit; & quatuor alias, quas ipſe collegerat. Ita in univerſum octo legiones habuit; & in eis multos ex veteranis C. Cæſaris. Adhæc multitudo equitum aderat, velites quoque & ſagittarii: laudánſque Macedonas, ad morem Italicum eos exercuit. [*Appian. lib. 4. pag. 632, 633.*]

Ad hunc modum colligenti milites ac pecunias caſus quidam è Thraciâ ſe obtulit. Polemocrati reguli cujuſdam uxor, cæſo ab inimicis marito, filio puero metuens, ad Brutum profecta, & filium ei commendavit, & mariti theſauros tradidit. Ille puerum Cyzicenis alendum commiſit, donec plus otii haberet ad reducendum in paternam regiam: in his theſauris miram invenit auri argentíque copiam, unde numiſma ſignavit. [*Ibid. pag. 633.*]

C. Caſſius, Syriâ occupatâ, in Judæam contendit; quòd eò progredi milites à Cæſare in Ægypto relictos audiret. Eos verò Judæoſque nullo cum negotio ſui juris fecit. [*Dio, lib. 47. pag. 343.*] Allienum enim Dolabellæ legatum, cum quatuor legionibus ex Ægypto reverſum, in Palæſtinâ ex improviſo circumvenit, coëgítque ſuis partibus accedere, non auſum quatuor ſuas opponere octo legionibus illius. Atque ita præter opinionem duodecim in univerſum potitus eſt: auctus etiam nonnullis Parthorum equitibus ſagittariis. Apud eam enim gentem in præclarâ exiſtimatione fuit, jam inde ex quo Craſſi quæſtor viſus eſt eis imperatore ipſo prudentior. [*Appian. lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623, 624.*]

Simul ac legiones Caſſius accepit, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, de copiis ſuis ad Ciceronem haſce ſcripſit litteras, [*lib. 12. ad familiar. epiſt. 11, 12.*] Nonis Martiis, ex caſtris Tarichæis in Galilæâ, datas.

C. CASSIUS PROCOS. M. TULLIO CICERONI S. P. D.

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. In Syriam me profectum eſſe ſcito ad L. Murcum & Q. Criſpum imperatores. Viri fortes, optimíque cives, poſtea quàm audierunt quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipſíque mecum unâ fortiſſimo animo rempublicam adminiſtrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe ſcito. Quatuor legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi eſſe ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos abſentes, rémque publicam,

quantum opus eſt, defendas. Scire te volo, firma præſidia vobis Senatuíque non deeſſe, ut optimâ ſpe & maximo animo Rempublicam defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex caſtris Taricheis.

Secundùm hæc, Baſſum & Criſpum, reliquóſque qui ſub ſe militare nollent, nullâ injuriâ affectos Caſſius dimiſit: Statio autem Murco & eam dignitatem, cum quâ ad ipſum venerat, integram reliquit, & claſſem præterea commiſit. Ita Dio. [*lib.47.pag.343.*] licèt Criſpum firmiter illi adhæſiſſe, ex ipſius Caſſii ad Ciceronem litteris conſtet. [*lib. 12. ad familiar.epiſt.11. & 12.*]

A Judæâ 700 talenta *argenti* (non *auri*; ut in capite 45. Hiſtoriæ Judaicæ, Arabicè in Bibliis polyglottis Pariſienſibus editæ, legitur) Caſſius exegit. Antipater verò res ubique turbatas videns, & minas Caſſii veritus, partem ejus pecuniæ duobus filiis ſuis cogendam commiſit, partem Malicho Judæo malè erga ipſum affecto, partem quibuſdam aliis. Et primus quidem Herodes ex Galilæâ parte ſuâ centum talenta afferens, maximam apud Caſſium gratiam iniit. Prudens enim videbatur conſilium, jam tum Romanorum alieno ſumptu captare benevolentiam. Sub aliis autem procuratoribus ipſæ civitates vænum dabantur unâ cum ſuis habitatoribus: quarum quatuor erant præcipuæ; Gophna, Emmaus, Lydda & Thamna. nam earum plebes Caſſius haſtæ ſubjecit. Adeò autem exacerbatus erat, ut etiam Malichum interfecturus fuerit, niſi Hyrcanus, per Antipatrum centum talentis de ſuo miſſis, furorem ejus leniiſſet. [*Joſeph.lib.1. Belli, ca.9. & lib.14. Antiquit. cap.18.*]

Cæſar Octavianus bellum adverſus Antonium ſibi demandatum tertio menſe confecit. [*Sueton.in Octav.ca.10.*] quod cùm ab eo, annum agente viceſimum, fortiſſimè circa Mutinam adminiſtratum eſſet; Decimus Brutus obſidione eſt liberatus, & Antonius turpi ac nudâ fugâ coactus deſerere Italiam. [*Vellei. Paterc. lib.2. ca.61.*] De quo prælio videndus in Philippicâ XIV. Cicero; & Ser. Galba, qui prælio interfuit, in litteris ad eundem: [*lib.10. ad familiar. epiſt.30.*] in quarum initio, XVII Kalend. Maii geſtum illud fuiſſe indicat. Ut triduo poſt Mutinenſem victoriam Cæſaris Octaviani principatum auſpicati illi fuiſſe videantur, qui annos illi 56. menſes 4. & diem 1. tribuerunt: ut apud Theophilum Antiochenum videre licet, libro 3° ad Autolycum; & Clementem Alexandrinum, libro 1° Stromatum, ſi librarii apud eum error corrigatur, qui numerum annorum $\overline{\mu\varsigma}$ pro $\overline{\nu\varsigma}$ ibi appoſuit.

A. Hirtius Conſul (belli Alexandrini & Africani à Julio Cæſare geſti deſcriptor) in prælio illo cecidit: alter conſul Panſa poſt paucos dies ex vulnere mortem obiit. [*Cicero, lib.12. ad familiar. epiſt.25. Dec. Brutus, ibid.lib.11. epiſt.9. Liv.lib.119. Vellei. Paterc.lib.2.ca.61, &c.*] Unde hoc verſu annum ſuum natalitium & Tibullus deſignavit, [*lib.3.eleg.5.*] & Ovidius: [*Triſt.lib.4. eleg.10.*]

Quum cecidit fato Conſul uterque pari.

Conſu-

Consulum occisorum uterque exercitus Cæsari paruit. [*Eutrop. lib. 7. Oros. lib. 6. ca.* 18.]

Adversus Cæsarem, qui solus è tribus ducibus supererat, Senatus parùm gratus fuit: qui Dec. Bruto, obsidione Mutinensi à Cæsare liberato honore triumphi decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit. [*Liv. lib.* 119. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *ca.* 62.] Legati quoque ad Cæsaris exercitum missi jubebantur, summoto eo, milites alloqui. Sed non fuit tam ingratus exercitus, quàm fuerat Senatus. Nam, cùm eam injuriam dissimulando Cæsar ferret, negavere milites sine Imperatore suo ulla se audituros mandata. Quin & legiones ipsi, quas habebat, haud dubiè ademissent; nisi veriti fuissent de hoc palàm decernere, quòd studia militum in Cæsarem non ignorarent. [*Patercul. ibid. Dio, lib.* 46. *pag.* 317, 318.]

Dolabellam Tarsenses in Ciliciam, Laodiceni in Syriam, ultrò accersierunt. [*Cassius Parmens. ad Ciceron. lib.* 12. *ad familiar. epist.* 13.]

Dolabella Asiam relicturus, quinque cohortes misit in Chersonesum: à M. Bruto (qui quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia habebat) nullo ibi negotio occupandas. [*Cic. lib. ad Brutum; epist.* 2. *dat.* 12. *vel* 14. *Kalend. Mai.*] Ipse verò terrestri itinere cum duabus legionibus ex Asiâ profectus est: L. Figulo cum classe eum subsequente. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 624.]

V Kalendas Maias, cùm in Senatu de iis, qui hostes judicati erant, bello persequendis sententiæ dicerentur; ut Cassius persequeretur Dolabellam, tribunus plebis Servilius dixit. Cui cùm esset assensus Cicero, decrevit hoc amplius; ut M. Brutus, si arbitraretur utile fore éque republicâ esse, bello Dolabellam persequeretur. Quod totum Senatus ipsius Bruti reliquit judicio; ut faceret, quod sibi maximè conducere reipublicæ videretur. De Cassii enim copiis nihil adhuc sciebatur: neque ab ipso ullæ litteræ adhuc Romam pervenerant. [*Cic. lib. ad Brutum: epist.* 5.] De quâ morâ videndus ipse Cassius; in litteris ad Ciceronem. [*lib.* 12. *ad familiar. epist.* 12.]

In Ciliciam veniens Dolabella, Tarsum per spontaneam deditionem recepit; & Cassii quædam præsidia, quæ Ægis erant, vicit. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 344.]

Erat tum in Palæstinâ Cassius. [*Id. ibid.*] unde ad Ciceronem secundas ille litteras scripsit, datas Nonis Maiis, ex castris. [*lib.* 12. *ad familiar. epist.* 12.] in quibus de rerum suarum statu scribens; *Exercitus*, inquit, *omnes qui in Syriâ fuêre teneo. Habui paullulum moræ, dum promissa militibus persolvo. Nunc jam sum expeditus.* Deinde, ut militum itémque imperatorum Murci & Crispi dignitatem, quantum in se esset, tueretur Ciceronem hortatus; subdit. *Litteris scriptis, audivi, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis. Proficiscar in Ciliciam: quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de Republicâ, sic felices simus.*

Discedente ex Judæâ Cassio, Malichus insidiatus est Antipatro: per hujus mortem Hyrcani dominationi facilitatem se paraturum existimans. Cujus consilia sentiens Antipater, ultra Jordanem profectus copias colligebat tum ex indigenis tum ex Arabibus. Verùm

Malichus vir callidus inficiabatur insidias; dejerans apud Antipatrum & filios, quòd Phasaëlo Hierosolymorum præsidium tenente, Herode verò habente armorum custodiam, ne in mentem quidem sibi unquam tale aliquid venerit. Et reconciliatus est Antipatro, Murco Syriæ præsidente: qui postquam intellexit res novas in Judæâ molitum Malichum, minimum abfuit, quin eum interficeret; quem tamen Antipatri precibus donavit incolumem. [*Joseph. lib.* 14. *ca.* 18.]

Cassius & Murcus, coacto exercitu, Herodem totius Cœlesyriæ ducem fecerunt; attributis ei navalibus, equestribus, & pedestribus copiis: regnum etiam Judææ illi polliciti, post finitum bellum quod tum gerebant contra Antonium & juniorem Cæsarem. [*Id. ibid. ca.* 19.]

Cassius plurimos in Syriâ tyrannos constituit. Marion quoque Tyriorum tyrannus ab eo relictus per Syriam tyrannidem exercuit: dispositísque in eâ præsidiis, etiam in Galilæâ conterminâ tres arces occupavit. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, ca.* 10. *& lib.* 14. *Antiquit. ca.* 21.]

Dolabellam à Tullio & Dejotaro cæsum fugatúmque fuisse, ad Satrium legatum C. Trebonii scripsit Cythereus quidam: cujus Græcam eâ de re epistolam ad Ciceronem misit M. Brutus, XVII Kalend. Jun. [*lib. ad Brut. epist.* 6.] Sed falsus ille rumor fuit.

Dolabella enim ex Asiâ in Ciliciam trajiciens, inde in Syriam abiit: ubi ab Antiochiâ rejectus est; præsidio urbem defendente. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 344.] Conatus autem aliquoties vi introire, repulsus semper est cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægrísque compluribus relictis, noctu Antiochiâ profugit Laodicéam versus. Eâ nocte omnes ferè milites quos ex Asiâ conscripserat ab eo discesserunt. Ex his, ad Antiochiam redierunt, & se iis tradiderunt qui à Cassio relicti urbi illi præerant: cæteri per Amánum in Ciliciam descenderunt; ex quo numero circiter 30 in Pamphyliam venerunt. qui nunciatum fuisse dicebant, Cassium cum suis omnibus copiis quatridui iter à Laodicéâ abfuisse, tum cùm Dolabella eò tenderet. [*P. Lentulus; ad Ciceron. lib.* 12. *ad familiar. epist.* 15.]

Edoctus igitur Dolabella de Cassii copiis, Laodicéam urbem sibi amicam pervenit: sitam in peninsulâ, & quà continentem spectat munitam, ad mare verò portum habentem, ad commeatus abundè convehendos idoneum, nec minùs ad securum abitum quandocunque liberet navigare. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 624.] Eam absque omni oppugnatione Dolabella cepit; opidanis se ob favorem, quo priorem Cæsarem prosecuti fuerant, dedentibus. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 344.]

Hierosolymis, quum apud Hyrcanum Antipater epularetur, Malichus corrupto pincernâ regio veneno è medio tollendum curavit; & assumptâ armatorum manu, civitatis gubernacula susscepit. Indignantibus verò Antipatri filiis Phasaëlo & Herode, Malichus strenuè pernegavit omnia. Et Herodes quidem confestim volebat patris mortem ulcisci, & cum exercitu Malichum aggredi: sed Phasaëlo grandiori magis placuit dolo circumvenire hominem, ne videretur civile bellum incipere. Itaque acceptâ Malichi satisfactione, simulavit se credere,

credere, non esse illum paternæ cædis conscium: séque vertit ad excolendum monumentum quod patri struxerat. [*Joseph. lib.* 14. *ca.* 19.]

Interim Herodes veniens Samariam, eámque nimis afflictam offendens, refovere eam cœpit, & jura reddendo controversias civium dirimere. Non multo autem pòst instante Hierosolymis festo (Pentecostes,) & ipse venit in urbem cum militibus. Quem Malichus metuens, Hyrcano suasit ne eum intrare permitteret: id quod Hyrcanus fecit, nefas esse dicens sanctis populi ceremoniis profanam turbam superinducere. At Herodes contemptâ obnunciatione noctu urbem ingressus est, & Malichum vehementer perterruit. Qui solitarum artium non immemor, palàm lachrymabundus conquerebat de Antipatri tanquam amici interitu; clàm verò parabat sibi satellitium. Quare visum est Herodis amicis simulationem hanc non coarguere; sed ad vitandam suspicionem vicissim comiter tractare Malichum. Attamen Cassio de patris morte Herodes per litteras significavit: & ille, qui non ignorabat mores Malichi, rescripsit ut ulciscceretur parentis injuriam; clàm etiam mandavit tribunis apud Tyrum agentibus, ut adessent Herodis justis conatibus. [*Id. ibid. ca.* 19. *&* 20.]

In Galliâ, IIII Kalendas Junias M. Lepidus cum M. Antonio se conjunxit. [*Plancus, ad Ciceron. lib.* 10. *ad familiar. epist.* 23.]

P. Lentulus, provinciæ Asiæ proquæstor & proprætor extraordinarius, quum M. Brutum tardiùs in Asiam venturum animadverteret, & Dolabella Asiâ jam excessisset, quam primùm ex Macedoniâ ad officium suum revertendum sibi esse existimavit: ut reliqua vectigalia exigeret, & quam deposuit pecuniam colligeret & Romam mitteret. Interim cùm per insulas in Asiam naviganti nunciatum illi esset, classem Dolabellæ in Ciliciâ (al. Lyciâ) esse, Rhodióque naves complures instructas & paratas in aquâ habere: cum iis navibus, quas aut secum adduxerat, aut comparaverat Patiscus proquæstor Asiæ ordinarius, Rhodum revertit; confisus Senatusconsulto quo hostis Dolabella judicatus, & fœdere quod cum Rhodiis renovatum fuerat. Sed tantum abfuit, ut illorum præsidio proquæstores suam firmarent classem, ut etiam à Rhodiis urbe, portu, statione quæ extra urbem est, commeatu, aquâ denique eorum milites prohiberentur; víxque ipsi singulis cum navigiolis reciperentur. In urbem verò & in senatum illorum introductus Lentulus, nihil ab eis obtinere potuit. De quo in litteris suis, tum publicis ad Senatum, tum privatis ad Ciceronem scriptis, graviter ipse conquestus est. [*lib.* 12. *ad familiar. epist.* 14. *&* 15.

Dum Rhodi Lentulus & Patiscus detinebantur, Sex. Marius & C. Titius legati Dolabellæ, adventu illorum cognito, subitò ex Lyciâ (vel Ciliciâ) à classe discesserunt, navíque longâ profugerunt; onerariis navibus relictis, in quibus colligendis non minimum temporis laboríque consumpserunt. Erant autem eæ amplius centum numero, earúmque minor nulla erat duûm millium amphorarum: quas eâ mente Dolabella comparaverat, ut, si Syriæ & Ægypti spes eum frustrata esset, in eas cum omnibus suis militibus atque omni pecuniâ

conſcenderet, & Italiam peteret, ſéque cum Antoniis fratribus conjungeret. Itaque Lentulus & Patiſcus à Rhodo, cum iis quas habuerant navibus, eò venientes, naves illas onerarias receperunt dominíſque reſtituerunt. Inde claſſem fugientem perſecuti ſunt uſque Sidam, extremam provinciæ Aſiaticæ regionem: ubi cognoverunt partem navium Dolabellæ diffugiſſe, reliquas Syriam & Cyprum (al. Ægyptum) petiiſſe. Quibus disjectis, cùm ſciret Lentulus, C. Caſsii claſſem maximam præſtò fore eſſe in Syriâ, ad officium ſuum revertit. [*P. Lentul. ut ſupr.*]

Patiſcus verò & Caſsius Parmenſis, ex orâ maritimâ Aſiæ provinciæ & ex inſulis quas potuerunt naves deduxerunt. Delectum remigum, magnâ contumaciâ civitatum, celeriter tamen habuerunt. Secuti ſunt claſſem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui ſpem ſæpe tranſitionis præbendo, neque unquam non decedendo, noviſſimè Corycum (in Pamphyliâ) ſe contulit, & clauſo portu ſe tenere cœpit. Illi Coryco relictâ, quòd & in C. Caſsii caſtra pervenire ſatius eſſe putabant, & ſequebatur claſsis altera quam anno priore in Bithyniâ Tullius Cimber comparârat, cui Turulius quæſtor præerat, Cyprum petierunt. [*Caſſ. Parmenſ. ad Ciceron. lib.* 12. *ad familiar. epiſt.* 13.]

De rebus Dolabellæ ejúſque ad urbem Laodicenam acceſſu, extant ad Ciceronem, in libro 12. ad familiares, duæ ſcriptæ epiſtolæ: 14ª, à P. Lentulo ex Pamphyliâ IIII *Nonas* Junias (non *Kalendas:* ut ex ſequenti ejuſdem ad Senatum epiſtolâ, ad quam iſta nos refert, apertè liquet) Pergæ data; & 13ª, à Caſsio poſteriùs ex Cypro Idibus Junii miſſa. In priore, de Dolabellæ intra Laodiceam recepti anguſtiis ita retulit Lentulus. *Ibi ſpero celeriter eum pœnas daturum. Nam neque quò refugiat, habet: neque diutiùs poterit tantum exercitum Caſsii ſuſtinere.* Altera epiſtola Caſsii, ni fallor, eſt Parmenſis (qui Julii Cæſaris percuſſorum etiam unus ipſe fuit; & objurgatoriam illam ad Octavianum epiſtolam ſcripſit, à Suetonio in *Octavio* cap. 4. citatam:) non C. Caſsii Longini, qui Proconſulis Syriæ titulum tum gerebat. Hujus enim in fine epiſtolæ ille meminit: ubi & hujus & Dolabellæ caſtrorum conditionem diligentiùs hiſce verbis ab illo habemus repræſentatam. *Dolabellam, ut Tarſenſes peſsimi ſocii, ita Laodiceni multo amentiores, ultrò accerſierunt: ex quibus utriſque civitatibus, Græcorum militum numero, ſpeciem exercitus effecit. Caſtra habet ante opidum Laodicéam poſita: & partem muri demolitus eſt; & caſtra opido conjunxit. Caſsius noſter cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliaribus, & quatuor millibus equitum, à millibus paſſuum viginti caſtra habet poſita Palti: & exiſtimat ſe ſine prælio poſſe vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam eſt: ut, niſi quid navibus Laodicenorum ſupportavit, citò fame pereat neceſſe ſit. Ne ſupportare poſsit, & Caſsii claſsis bene magna cui præeſt Rutilius Rufus, & tres quas adduximus, ego, Turulius, & Patiſcus, facilè præſtabunt.*

Quum Dolabella Laodiceæ aliquot dies viribus potior fuiſſet, præſertim claſſe eum ſuâ celeriter ex Aſiâ ſubſecutâ, ad Aradios trajecit; ab his quoque pecuniam & naves accepturus. Quo in loco deprehenſus cum paucis, ſalutem in diſcrimen conjecit. Quúmque fu-

gam

gam iniiſſet, Caſsio jam exercitum adducenti occurrit; victúſque ab eo pugnâ, Laodiceam ſe recepit. [*Dio, lib.* 47. *pag.*344.]

Caſsius veritus ne Dolabella inde evaderet, per tranſverſum iſthmum duorum ſtadiorum ſpatio excitavit aggerem; faxis & omnis generis materie congeſtâ ex ſuburbanis villis ſepulchríſque. Naves etiam è Phœnice ac Lyciâ Rhodóque per nuntios petiit. Contemptúſque ab omnibus præter Sidonios, navale prælium cum Dolabellâ iniit: in quo utrinque ſatis multis navibus demerſis, quinque unâ cum navalibus ſociis in Dolabellæ poteſtatem redactæ ſunt. [*Appian.lib.*4. *pag.*624.]

Tum Caſsius rurſum nuntios miſit ad eos qui priora imperata contempſerant; & ad Cleopatram Ægypti reginam, & ad Serapionem qui in Cypro copiis ejus præerat. Tyrii & Aradii, & Serapio, reginâ inconſultâ, miſerunt naves quotquot habebant: regina verò ipſa, cauſata Ægyptios fame ſimul & peſte laborare, ſuppetias omnino non tulit. [*Id.ibid. cum lib.*5. *pag.*675.] Rhodii quoque Lyciíque negaverunt ſe vel Caſsio vel Bruto laturos opem ad bella civilia: nam & Dolabellæ ſe dediſſe naves tantùm in hoc, ut eum deducerent, nec ſcire an in bello utatur earum operâ. [*Id.lib.*4.*pag* 625.]

Tarſenſes Tullium Cimbrum (qui Bithyniæ tunc præerat, ipſe quoque unus ex Cæſaris percuſſoribus) ad opem Caſſio ferendam properantem, Tauri tranſitu prohibere conati ſunt: mox verò ejus clauſtra metu correpti deſerentes, quòd multas cum Cimbro eſſe copias putabant, pactionem cum eo fecerunt. Sed poſtea intellectâ militum ejus paucitate, neque urbe eum receperunt, neque commeatum ei ſuppeditârunt. Itaque Cimber auxilium Caſsio ferre quàm Tarſum expugnare potius exiſtimans, caſtello ipſis objecto, in Syriam abiit. Tarſenſes eò cum armatis profecti, caſtello occupato, adverſus urbem Adana, (quæ urbs vicina ipſis, ſemper controverſiam cum ipſis habuerat) quòd eam Caſsii partibus favere dicebant, arma verterunt. De quo certior factus Caſſius, L. Rufum contra Tarſenſes, miſit. [*Dio, lib.*47.*pag.*345.]

Caſsius, reparatis pro facultate viribus, poſtquam Statius Murcus claſſe collectâ adveniſſet, denuo bis cum Dolabellâ conflixit navali certamine; primùm dubio marte, iterum multo ſuperior. A terrâ quoque perfecto aggere, arietes admoti ſunt mœnibus. Dolabella, & terrâ & mari ſubvectione rerum neceſſariarum intercluſus, ob penuriam excurſione tentatâ, in urbem ſtatim compulſus eſt. [*Id.ibid. Appian. lib.* 4. *pag.*625.]

Caſsius, quum nocturnas excubias quibus præerat Marſus non potuit pecuniis corrumpere, corrupit centuriones in diurnis ſtationibus, quibus præerat Quintius, atque ita Marſo interdiu quieſcente, per aliquot minores portas intrò admiſſus eſt. Captâ urbe Dolabella ſatelliti cervicem feriendam præbuit, juſſo ut abſciſſo capite ſalutem ſuam redimeret: fecítque ille imperatum, ſed ſeipſum jugulavit inſuper. [*Appian. ibid. cum lib.*5. *pag.*673.] Deillium verò (ſive Q. Dellium hiſtoricum) *ab Dolabellâ ad Caſsium tranſiturum, ſalutem ſibi pactum fuiſſe, ſi Dolabellam occidiſſet*, in M. Senecæ Suaſoriâ 1ª legimus.

Atque

Atque ita Dolabella Laodiceæ à Cassio mori coactus est. [*Liv. lib.* 121. *Strabo, lib.* 16. *pag.* 752. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *ca.* 69. *Dio, lib.* 47. *pag.* 345. *Oros. lib.* 6. *ca.* 18.] Cum quo & Marsus sibi ipse manus intulit, [*Appian. lib.* 4. *pag.* 625.] & legatus Dolabellæ M. Octavius. Eos, quanquam Trebonium inhumatum projecissent, tamen sepulturâ dignatus est Cassius: quique eorum castra secuti supererant, quanquam fuerant ab iis qui Romæ erant hostes judicati, nihilominus salute eos donavit impunitatéque. Neque Laodicenses, præter impositam pecuniæ collationem, ullâ pœnâ affecit. [*Dio, ut supr.*] licèt eorum & fana & ærarium illum diripuisse, nobilissimum quemque affecisse supplicio, & à cæteris gravissima tributa exegisse dicat Appianus; ita ut eam civitatem ad extremam redegerit miseriam. [*pag.* 625. *&* 626.]

Dolabellæ exercitum sacramentum sibi dicere jussit Cassius. [*Appian. ibid. pag.* 625.] ac deinde Tarsum advenit. Et quum Tarsenses jam Rufo deditionem fecissent; omni eos publicâ privatáque pecuniâ mulctatos, alio supplicio nullo affecit. [*Dio, ut supr. pag* 345.] Mulctam verò 1500 talentorum illis imposuit gravissimam. Unde illi præ inopiâ, quum milites violenter pecuniam exigerent, vendiderunt omnia ornamenta publica, atque sacra etiam; concidentes tum fercula pomparum tum donaria. Et quum ne hæc quidem sufficerent, vendiderunt magistratus ingenua corpora; primùm virgines ac pueros, deinde mulieres & senes miseros addictos minimo, postea juvenes. Ex quibus plerique mortem sibi consciverunt. [*Appian. ibid. pag.* 626.]

Quum post captam Laodicéam undique dynastæ concurrerent, munera & coronas Cassio ferentes; Herodes expectabat daturum esse illic pœnas Malichum facinoris in patrem Antipatrum commissi. At ille circa Tyrum Phœnices suspicione conceptâ, majora moliri cogitavit: & quia filius ejus obses in eâ urbe servabatur, decrevit eam ingredi, & furtim illum in Judæam abducere; & dum bello contra Antonium occuparetur Cassius, Judæorum gentem ad deficiendum à Romanis concitare, dejectóque Hyrcano sibi regnum acquirere. Sed Herodes homo callidus intellecto ejus proposito & ipsum & Hyrcanum cum comitibus ad cœnam invitavit. Deinde famulorum quendam instruendi convivii specie præmisit, re autem verâ ad tribunos, ut Malicho cum pugionibus occurrerent. Illi præceptorum Cassii memores, egressi & nacti eum prope urbem in littore, confoderunt hominem. Quo facto Hyrcanus adeò est attonitus, ut obmutuerit. Tandem ægrè ad se reversus, percontabatur Herodem quid hoc rei esset, & quis Malichum interfecisset. Et quum ex tribunis unus respondisset, jussu Cassii id esse factum: *Planè*, inquit, *& me & patriam meam Cassius servavit incolumem; qui amborum insidiatorem peremit.* Utrum autem ex animo dixerit, an quòd timore factum probaret, incertum est. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 9. *&* *lib.* 14. *Antiquit. ca.* 20.]

Pridie Kalendas Quintiles M. Lepidus (ob receptum M. Antonium) hostis à Senatu judicatus est, cæteríque qui unâ cum illo à republicâ defecerunt: quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Kalend. Septembr. potestas facta est. Ita ad Lepidi affinem C. Cassium scripsit

pſit Cicero: [*lib.*12. *ad familiar. epiſt.*10.] hoc etiam addito. *Præclarè viceramus, niſi ſpoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto eſt Lepidus. Ille enim ex turbulentâ republicâ, hic ex pace & victoriâ bellum excitavit.*

In eâdem quoque epiſtolâ oſtendit Cicero acceptas fuiſſe Caſsii litteras, Nonis Martiis ex caſtris datas; quibus Syriam ſe tenere, & expeditionem in Ciliciam adverſus Dolabellam parare, ſignificaverat; ſed de expeditionis illius ſucceſſu & Dolabellæ caſu nihil adhuc certi Romæ fuiſſe intellectum. Cæſari autem de reditu in gratiam, & Senatui ſimiliter ut Brutus de præſenti ſtatu rerum, ille ſcripſerat: [*Dio, lib.*47. *pag.*343.] Ipſe enim Brutus quoque, miſsis ad Cæſarem litteris, ut Antonio reſiſteret ac ſecum in gratiam rediret hortabatur. [*Id. ibid. pag.*340.] licèt in ſuis ad Ciceronem litteris longè alios ille ſpiritus præ ſe tulerit. Nam quum ſcripſiſſet ad Cæſarem Cicero, *unum eſſe quod ab eo poſtuletur & expectetur, ut eos cives, de quibus viri boni, populúſque Romanus bene exiſtimaret, ſalvos eſſe vellet*; ſtomachabundus Brutus ſic ad Ciceronem reſcripſit. *Quid ſi nolit? non erimus? Atqui non eſſe, quàm eſſe per illum, præſtat. Ego, mediuſfidius, non exiſtimo tam omnes deos averſos eſſe à ſalute populi Romani, ut Octavius orandus ſit pro ſalute cujuſquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum.* [Lib. ad Brut. epiſt.16.]

Senatus de Caſſii rebus certior factus, imperium Syriæ (quod jam tenebat) illi confirmavit, ac bellum contra Dolabellam (quem jam extinctum ignorabat) demandavit. [*Dio, lib.*47. *pag.*343. *&* 344.] Atque ita omnia tranſmarina imperia Bruti & Caſsii commiſſa ſunt arbitrio; mandatúmque, ut quicquid provinciarum exercituúmque ab Ionio mari Orientem uſque Romanis parebat, horum duorum mandata faceret: comprobatis quæ illi fecerant omnibus, laudatíſque quicumque his ſe tradidiſſent exercitibus. [*Vellei. Paterc. lib.*2. *cap.*62. *cum Appiano, lib.*3. *pag.*567,568.]

Octavianus, videns acta Senatus manifeſtè ſpectare ad augmentum Pompeianarum partium & detrimentum Cæſarianarum, atque contumeliâ ſe affectum exiſtimans, quòd non ipſe ſed Decimus Brutus electus eſſet imperator ad gerendum bellum cum Antonio, diſſimulatâ irâ triumphum ob rem in prælio Mutinenſi feliciter geſtam petiit. Contemptus autem à Senatu, quaſi majora quàm pro ætate appeteret, veritus ne deleto Antonio magis etiam contemneretur; de redeundo cum eo in gratiam cogitare cœpit, juxta Panſæ morientis monita. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 568. *&* 577.] quæ & per M. Lepidum cum eo reconciliata eſt. [*Liv. lib.*119. *Oroſ. lib.*6. *ca.*18.]

Inter hos igitur tres, intercedentibus epiſtolarum commerciis, & conditionum in iis mentione factâ, potentiæ inita eſt ſocietas. cùm Antonius & ſubinde Cæſarem admoneret, quàm inimicæ ipſi partes Pompeianæ forent & in quod jam emerſiſſent faſtigium, & quanto Ciceronis ſtudio Brutus Caſsiúſque attolleretur; denunciarétque ſe cum Bruto Caſsióque, qui jam decem & ſeptem legionum potentes erant, juncturum vires ſuas, ſi Cæſar ejus aſpernaretur concor

diam: dicerétque plus Cæsarem *patriæ*, quàm se *amici* ultioni debere. Hortantibus etiam, orantibúsque exercitibus, inter Antonium & Cæsarem facta est affinitas, privignâ Antonii desponsatâ Cæsari. [*Vell. Paterc. lib. 2. cap. 65.*] Claudiâ nimirum, Fulviæ ex primo marito P. Clodio filiâ vix dum nubili. [*Sueton. in Octavio, cap. 62.*]

Societate cum M. Antonio & M. Lepido ita initâ, Octavianus 400. milites Romam misit, qui sibi nomine exercitus depoſcerent Consulatum. Ubi cunctante Senatu, Cornelius centurio princeps legationis, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum, non dubitavit in Curiâ dicere: *Hic faciet, si vos non feceritis.* Et coactus à suis militibus Octavianus, Romam cum iis contendit. [*Sueton. in Octavio, cap. 26. Appian. lib. 3. pag. 582. Dio, lib. 46. pag. 319.*]

Dum in itinere ille erat, Prætores custodias certis locis urbis collocaverunt: & Janiculum militum præsidio quos ad urbem habebant duabúsque legionibus quæ ex Africâ advenerant, occupaverunt. Sed ubi ille urbem ingressus est, Prætores etiam è Janiculo descenderunt, séque & milites illi dediderunt: legionibus sponte signa ad eum transferentibus. [*Appian. ut supr. pag. 584, 585. Dio, pag. 320.*] Mense verò *Sextili, ex Janiculo legiones deductæ secutæque sunt ejus auspicia ac fidem:* ut in Senatusconsulto apud Macrobium, [*lib. 1. Saturnal. cap. 12.*] legitur.

Primo comitiorum Consularium die, Octaviano augurium captanti in campo Martio sex vultures apparuerunt; deinde creato Consuli, & ex rostris milites alloquenti iterum sex vel, ut alii volunt, duodecim se vultures, veluti Romuli auspiciis novam urbem condituro ostenderunt: unde & ejus monarchiam sibi obventuram ille sperabat. [*Julius Obsequens, de prodigiis. Sueton. in Octavio, cap. 95. Appian. lib. 3. pag. 586. Dio lib 46. pag. 321.*] Electus verò est ipse Consul cum quo volebat collegâ Quinto Pedio; qui portionem suam ex Julii Cæsaris hæreditate illi donaverat. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 65. Appian. lib. 3. pag. 586. Dio, lib. 46. pag. 320.*]

Cùm annos XIX haberet, Consulem creatum eum fuisse, dicit Livius. [*lib. 119.*] XX ætatis anno Consulatum invasisse, rectiùs scripsit Suetonius [*in Octavio, cap. 26.*] & in libro 7° Eutropius: quod & ex ipsius Octaviani Commentariis Plutarchus confirmat, ita scribens in *Bruto.* Τὰς δυνάμεις τῇ πόλει περιστοὺς ὑποπτείαν ἔλαβεν, ἔτι πάνυ μειράκιον ὤν, ἀλλ' εἰκοσὸν ἄγων ἔτος, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εἴρηκεν. *Circumfuso Urbi exercitu Consulatum accepit vix dum adolescens & vigesimum annum agens; ut in Commentariis ipse retulit.* Consulatum iniisse *pridie, quàm viginti annos impleret,* X *Kalendas Octobres,* scripsit Velleius Paterculus. [*lib. 2. cap. 65.*] Sed in die initi Consulatus annotando Velleius lapsus est: & mensis integer cum diebus quinque complendo vigesimo Octaviani anno tum defuit. Neque enim mense Septembri quo natus est; sed *Sextili* primum Consulatum illi obtigisse, indéque mensi illi *Augusti* nomen fuisse inditum; ex Suetonio, [*in Octavio, cap. 31.*] Dione, [*lib. 55. pag. 552.*] & Senatusconsulto à Macrobio producto, [*lib. 1. Saturnal. cap. 12.*] constat.

Et quidem 19 mensis Augusti die, & primum Consulatum illum iniisse,

iisse, & vitâ excessisse, notavit Dio. [*lib.56.pag.590.*] Unde & curiosorum illa observatio apud Tacitum [*lib.1. Annal. cap.9.*] est nata: *quòd idem dies accepti imperii princeps, & vitæ supremus* fuerit. imperio non malè à primo hoc Consulatu deducto: quem & *invito Senatu extorsit*, (ut apud Tacitum est, lib.1. Annal. cap. 10.) & pro arbitrio deposuit. quanquam Senatui gratias se habere ille simulabat; ac quæ iis vi adactis adeptus fuerat ea, quasi ab ipsis ultro sibi oblata, beneficium se putare fingebat. Senatores verò gloriabantur, quòd ea ipsi suâ sponte contulissent: ac eidem præterea, quem paulo antè Consulatu non dignabantur, id dederunt, ut etiam peracto consulatu, quotiescunque apud exercitum esset, Consulibus cujusque temporis honore anteiret. ac cui pœnam minati fuerant, quòd privato consilio copias contraxisset, eum alios etiam exercitus parare jusserunt; & cujus ignominiâ afficiendi opprimendíque causâ, bellum Decimo Bruto contra Antonium mandaverant, & Bruti quoque legiones adjecerunt. Denique & Urbis ei custodia commissa est; útque facultatem haberet, etiam præter legum præscripta, agendi omnia quæ vellet concessum. [*Dio, lib.46. pag.321.*] Atque hoc imperium, quod usque ad vitæ exitum retinuit, per annos integros 56. ille gessit. Ut non fine causâ M. Brutus hâc de re Ciceronem ita præmonuerit. [*in lib. ad Brut. epist.4.*] *Timeo ne Cæsar tuus aliùs se adscendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum.*

Octavianus, non contentus priore adoptione per testamentum Julii Cæsaris factâ, per plebiscitum, (quod priore anno Consul Antonius impediverat) lege curiatâ perlatâ, eam confirmandam curavit: indéque publicâ authoritate *C. Julii Cæsaris Octaviani* nomen usurpavit. [*Appian. lib.3. pag.586. Dio, lib.46. pag.321,322*]

Mox aliâ lege latâ Dolabellam (de cujus morte nuntius adhuc Romam non pervenerat) à Senatu prius hostem judicatum absolvit; & de Cæsaris nece judicia constituit. [*Appian.ibid.*] Quâ in re, ne vi, sed jure agere existimaretur; legem Pediam tulit Q. Pedius ejus in Consulatu collega: quâ omnibus, quorum operâ Cæsar interfectus fuerat, damnatis aquâ igníque interdicebatur, eorúmque bona publicabantur. [*Liv. lib.120. Vellei. Patercul. lib.2. cap.69. Sueton. in Nerone, cap.3. Dio, lib.46. pag.322.*] Accusatorem apposuit M. Bruto L. Cornificium, C. Cassio M. Agrippam: qui absentes, indictâ causâ, damnati sunt. [*Plutarch. in M. Bruto.*] Capitone Velleii Paterculi historici patruo, viro ordinis senatorii, Agrippæ subscribente in C. Cassium. [*Vellei. ut supr.*]

Decimus Brutus, inter percussores Cæsaris cum his etiam absens damnatus, jussu M. Antonii in domo hospitis cujusdam, nobilis viri nomine Camelii, à Capeno Sequano sesquianno post interemptum Cæsarem jugulatus est. [*Liv. lib.120. Vellei. Patercul. lib.2. cap.64. Appian. lib.3. pag.588. Oros. lib.6. cap.18.*] Quem licèt excellere hoc genere virtutis dixerit Cicero; [*lib.11. ad familiar. epist.21.*] *ut nunquam extimesceret, nunquam perturbaretur:* in morte tamen subeundâ pudendum timorem prodidisse, in epist.82. declarat Seneca. Quem timorem ut illi demeret, Helvius Blasio quidam, qui propter communem militiam

eum amore prosequebatur, seipsum eo inspiciente interfecit; suo eum exemplo ad tolerandam necem animans. [*Dio, lib.46. pag.325.*] Interfecti verò Bruti caput Camelius ad Antonium misit: quod inspectum ille sepeliendum suis tradidit. [*Appian. ut supr.*]

Hic secundus post Trebonium Cæsari pœnas dedit: cujus cùm primus omnium amicorum fuisset, interfector fuit; censebátque æquum, quæ acceperat à Cæsare retinere, Cæsarem qui illa dederat perîsse. Cæsare verò vivo, Magister ejus equitum ille fuit, & ulteriori Galliæ præfuit; designatus ab eo Consul, in annum post Hirtii & Pansæ consulatum proximum, simúlque rector citerioris Galliæ. [*Vellei. Paterc. & Appian. ut supr.*]

Per idem tempus & Minutius Basillus, æquè unus è percussoribus Cæsaris, à suis servis necatus est; quia ex eis aliquot iratus castraverat. [*Appian. & Oros. ut supr.*]

3962 M. Brutus, quum exercitum à C. Antonio ad seditionem concitatum pacavisset, ipsúmque Antonium in custodiâ Caii cujusdam Clodii Apolloniæ reliquisset, cum maximâ ac validissimâ exercitus parte in superiorem Macedoniam abiit: ac deinde hinc in Asiam transmisit, ut suos milites quam longissimè ab Italiâ seductos, ibi ex subditorum opibus aleret. Atque in Asiâ tum alios auxiliarios sibi paravit, tum Dejotarum; quanquam & extremâ senectute virum, & qui priùs auxilium Cassio negaverat. [*Dio, lib.47. pag.340,341.*]

M. Antonius & M. Lepidus, relictis in Galliâ legatis, in Italiam ad Cæsarem cum maximâ atque optimâ exercitus parte profecti sunt. [*Dio, lib.46. pag.325.*] Quorum trium contractis ad Bononiam copiis, aquila tentorio Cæsaris supersedens, duos corvos hinc & inde infestantes ad terram afflixit: notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas discordiam talem qualis est secuta, & Cæsaris de duobus aliis victoriam præsagiente. [*Id. lib.47. pag. 328. Sueton. in Octavio, ca.96.*]

Hi tres apud Confluentes, circa Bononiam & Mutinam in parvâ quâdam insulâ Lavinio fluvio circunfusâ, per tridui spatium privatim collocuti, pacem ita inter se fecerunt, ut Reipublicæ constituendæ simul per quinquennium præessent. [*Liv. lib.120. Florus, lib. 4. ca.6. Plutarch. in Cicerone, & Antonio. Appian. lib. 4. pag.589,590. Dio, lib.46. pag.325,326.*]

Ibi de communi sententiâ hæc statuerunt. Ut Cæsar consulatum in reliquum anni Ventidio traderet: & ut novus magistratus Triumvirorum ad tollendas civiles dissensiones crearetur, eámque Lepidus cum Antonio Cæsaréque in quinquennium consulari potestate gereret. Ut triumviri confestim in quinquennium urbanos magistratus annuos designarent: provincias verò ita partirentur, ut Antonius haberet universam Galliam, tam Togatam cis quàm Comatam trans Alpes, exceptâ Narbonensi provinciâ; huic Lepidus præesset unâ cum Hispaniâ; Cæsari obveniret utraque Africa cum Sardiniâ & Siciliâ. Atque ita imperium Romanum in triumviros divisum est: dilatis in aliud tempus transmarinis aliis provinciis, quibus Brutus & Cassius tum præerant. Præterea compositum inter ipsos est, ut inimicos suos cæderent:

derent: útque Lepidus loco Decimi Bruti in ſequentem annum Conſul deſignaretur, Romámque & totam Italiam in cuſtodiâ haberet; Antonius verò & Cæſar contra Brutum & Caſſium bellum moverent. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 590. *Dio, lib.* 46. *pag.* 326.]

Romam deinde Triumviri triduo ingreſſi ſunt, ſeorſim quiſque cum ſuâ prætoriâ cohorte, & legione unâ: advocatáque concione Publius Titius tribunus plebis legem tulit de novo magiſtratu creando, ut Triumviri conſtituendæ Reipublicæ præeſſent in quinquennium cum poteſtate conſulari. [*Appian. ibid. pag.* 592, 593. *Dio, lib.* 47. *pag.* 328.]

M. Cicero ſub adventum Triumvirorum ceſſit Urbe; pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi ſe, quàm Cæſari Caſſium & Brutum poſſe. [*Livius*; *apud Senecam, in orat. Suaſoriâ* 7.]

M. Æmilius Lepidus, M. Antonius & Cæſar Octavianus, V Kalend. Decembr. triumviratum inierunt; eundem *ad prid. Kalendas Januar. ſextas* (ſive ſexti anni conſequentis) continuandum: ut ex lapide Colotiano liquet. [*in Inſcript. Gruteri, pag.* CCXCVIII.] Quo tempore novam *Tricipitinam* exortam M. Terentius Varro vidit. Indéque initium principatus Cæſaris Octaviani Suetonius [*in Octavio, ca.* 8.] et Eutropius [*libro* 7.] deducunt: annos ferè XII ad victoriam Actiacam (à quâ monarchiam ejus auſpicantur) numerantes; quibus menſes propè tres deerant.

VII Idus Decembr. anni illius, quo Cæſar Octavianus in locum Panſæ & Hirtii ſe & Q. Pedium Conſules ſuffecit, ab emiſſariis Antonii triumviri M. Cicero eſt occiſus: ut ex Tironis, liberti Ciceronis, ſcriptis confirmat author Dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ, Corn. Tacito adſcripti. Hunc vitæ exitum habuit ille, primus in togâ triumphum linguæque lauream meritus, & facundiæ Latiarúmque literarum parens: atque (ut dictator Cæſar quondam de eo ſcripſit) omnibus triumphis lauream adeptus tanto majorem, quanto plus eſt ingenii Romani terminos in tantum promoviſſe, quàm imperii. [*Plin. lib.* 7. *ca.* 30.] De quo videnda quæ habentur apud Velleium Paterculum, *lib.* 2. *ca.* 66. Senecam, in Suaſoriis, *oratione* VII, & Plutarchum, in *Ciceronis* ſui fine.

Cleopatra Caſſio, auxilia iterum minaciter expetenti, ſuppetias non tulit. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 675.]

Dum in Aſiâ M. Brutus ageret, Gellius ei Publicola inſidiatus eſt: in Macedoniâ autem C. Antonium Marcus frater, miſſis ad hoc negotium nonnullis, ex Bruti poteſtate eripere eſt conatus. Itaque C. Antonium Clodius illius cuſtos relictus, quum ſalvum retinere nequiret, necavit: ſive proprio uſus conſilio, ſive Bruti juſſu. Fertur enim Brutus, quum priùs ſummam ſalutis C. Antonii curam habuiſſet, pòſt intellectâ Decimi nece, eam abjeciſſe. Gellius autem inſidiarum convictus, nullo ſupplicio eſt affectus. Nam quum eum ſemper inter primos amicum ſibi Brutus duxiſſet, ac M. Meſſalam fratrem ejus Caſſio conjunctiſſimum ſciret; miſſum fecit. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 341.]

Brutus ubi primùm M. Antonii conatum ac mortem C. Antonii

cognovit, veritus ne qui etiam alii se absente novi motus in Macedoniâ existerent, in Europam festinatò se recepit. [*Id. ibid.*]

Romæ triumviri templum Serapidi & Isidi decreverunt. [*Ibid. pag.336.*]

Quum Cæsar Octavianus Consulatu sese abdicâsset, ejúsque collega (Q. Pedius) vitâ decessisset; P. Ventidium (Bassum) prætorem, cum alio quodam (C. Carrinate: ut ex lapide Colotiano, in Inscript. Gruteri, pag. CCXCVIII. intelligitur) Consulem triumviri creaverunt, præturámque ejus ædili cuidam tradiderunt: omnibúsque pòst prætoribus magistratum, quem quinque adhuc dies gesturi erant, abrogaverunt; iísque in provincias emissis, alios in eorum locum substituerunt. [*Ibid. pag.335.*] Quò referendum illud Paterculi, lib.2.ca.65. *Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captivos Picentium in triumpho ductus erat, in eâ Consularem prætextam jungentem Prætoriæ.* de quo, puero ducto in triumpho, videndus Valerius Maximus lib.6. cap.9. Plinius, lib.7. cap.43. & A. Gellius, lib. 15. cap.4. ubi etiam addit, eum quum adolevisset victum sordidè quæsisse, comparandis mulis & vehiculis magistratibus qui sortiti provincias forent: indéque vulgo per vias Urbis versiculos hos perscriptos fuisse.

Concurrite omnes Augures, Aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens;
Nam mulos qui fricabat, Consul factus est.

In ipso anni exitu, novi Consules designati triumphos egerunt: L. Munatius Plancus ex Galliâ, IIII Kalend. Januar. & M. Æmilius Lepidus Triumvir ex Hispaniâ, pridie Kalend. Januar. ut ex Fastis triumphalib. marmoreis liquet. [*in Inscript. Gruteri, pag.* CCXCVII.] Vid. Vellei. Patercul. lib.2. cap.67. & Appian. lib.4. pag.607.

Anno Juliano 4° in Februario dies vitiosè intercalatus est: quum à Februario anni primi Juliani eousque triennii solùm spatium intercessisset. Qui error usque ad annum Julianum 37. deinceps est continuatus. nam cùm oporteret diem, qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto antequam quintus inciperet, intercalare: Sacerdotes quarto non peracto sed incipiente intercalabant. Atque ita annus à Julio Cæsare rectè ordinatus, horum negligentiâ conturbatus atque confusus est. [*Sueton. in Octavio, ca.31. Macrob. lib.1. Saturnal. ca.14. fin.*] 4672 42

M. Brutus, omnibus in Macedoniâ stabilitis, in Asiam revectus est. [*Dio lib.47. pag.341.*] Et exercitu magnifico in eam deportato, classem in Bithyniâ & apud Cyzicum paravit. Pedestri itinere profectus civitates composuit, & dynastas audivit. [*Plutarch. in M. Bruto.*] Apuleium à Triumvirorum proscriptione ad ipsum confugientem Bithyniæ præfecit. [*Appian. lib.4. pag.616.*]

Feruntur Bruti epistolæ, Laconicâ brevitate ad Asianos conscriptæ: quas Græcè Aldus, Latinè à se versas Rainutius Florentinus edidit. Earum tres in ejus Vitâ Plutarchus recitat: quarum prima ad Pergamenos, in vulgatæ collectionis cernitur principio; alia ad Rhodios, deinceps à nobis exhibebitur; tertia omnium brevissima, in vulgatâ

gatâ Græcâ ad Bithynes, in Latinâ, Rainutianâ ad *Galatas*, apud Plutarchum verò ad *Samios* inscripta, ita se habet. Αἱ βουλαὶ ὑμῶν ὀλίγωροι, καὶ ὑπερφίαλος ἡ περὶ τὸν Ἀντώνιον ἀκρασία· *Consilia vestra nullius pensi, obsequia tarda sunt: quem eorum finem futurum esse existimatis?*

Cassius Ægyptum petere instituit, audito quòd Cleopatra magnâ classe navigâsset ad Cæsarem & Antonium: cogitans se hoc modo eam impediturum simul & puniturum; atque etiam occupare cupiens fame afflictam, & externo milite penè vacuam, propter recentem Allieni cum quatuor Romanis legionibus discessum. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 625. *cum lib.* 5. *pag.* 675.]

In hoc conatu speratam e occasione bene usum, Brutus aliis post alios nuntiis in Syriam missis revocavit. [*Id. ibid. Plutarch. in M. Bruto.*] Sícque invitus à speratâ Ægypto distractus, equites sagittarios non sine muneribus ad Parthorum regem remisit, legatósque eis adjunxit, qui majora auxilia peterent. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 625.]

Cassius, fratris filio cum unâ legione in Syriâ relicto, equites præmisit in Cappadociam: qui Ariobarzanem repentè oppressérunt, quasi insidias struxisset Cassio; magnámque vim pecuniæ cum cætero apparatu ad Cassium reportárunt. Tarsenses verò miserrimè oppressos è Syriâ revertens miseratus Cassius, immunes à tributis jussit esse de cætero. [*Id. ibid. pag.* 626.] Sícque rebus in Syriâ ac Ciliciâ constitutis, in Asiam ad Brutum profectus est. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 345. *fin.*]

Postquam Cassius excessit è Syriâ, seditio Hierosolymis exorta est. Felix enim cum militibus ibi (à Cassio) relictus, Malichi necem vindicaturus, in Phasaëlum fecit impetum: & populus arma corripuit. Erat tum Herodes apud Fabium Damasci præsidem: & volens fratri succurrere, morbo præpeditus est. Phasaëlus tamen per se superatum Felicem in turrim primùm compulit; atque incolumitatem deinde pactum abire passus est. Cum Hyrcano verò expostulavit graviter, quòd post accepta multa à se beneficia, & Felici studuisset, & fratrem Malichi castella occupare permisisset. Non pauca enim tunc ille tenuerat, & inter cætera Masadam longè munitissimum. [*Joseph lib.* 1. *Belli, ca.* 10. *& lib.* 14. *Antiquit. ca.* 20.]

Cassium & Brutum convenientes ad Smyrnam magna voluptas & fiducia ex præsentibus utriusque viribus incessit. Nam quum ex Italiâ abjectissimorum exulum modo fuissent profecti inopes atque inermes; quibus nulla instructa navis, non unus miles, non opidum erat: haud multo interposito spatio coierunt classe, peditatu, equitatu, stipendio instructi ad decertandum de Romano imperio. Parem volebat Cassius honorem habere & tribuere Bruto: verùm occupavit Brutus plerunque ad eum ventitans; quòd & ætate Cassius esset superior, & corpore minùs ad laborem ferendum comparatus. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Hîc verò uterque futuri adversus Triumviros belli consilia ordinavit. [*Liv. lib.* 122.] Et censebat quidem Brutus conjunctis copiis eundum in Macedoniam, ut de summâ rerum decernerent: jam enim apud hostem esse legiones 40. ex quibus octo transportatæ fuerint per

mare

mare Ionium. E diverſo Caſsius contemnendas cenſebat hoſtium copias, egeſtate laboraturas præ nimiâ multitudine: debellandos potiùs fautores adverſæ factionis, Rhodios ac Lycios, potentes claſsibus; ne ſe in hoſtem converſos à tergo invaderent. Et hæc vicit ſententia. [*Appian. lib. 4. pag. 626.*] Triumviros enim adhuc rebus Romæ componendis intentos fuiſſe acceperunt: & Sexto Pompeio in propinquâ Siciliâ adverſum eos ſtationem ſervante, occupatos fore judicaverunt. [*Dio, lib. 47. pag. 346.*]

Porro Smyrnæ tunc Brutus partem ferre pecuniæ, cujus magnam vim coëgerat Caſsius, poſtulavit. Se enim quicquid habuiſſet impendiſſe oſtendit in parandam claſſem, quâ totum internum mare eſſent in poteſtate ſuâ habituri. Sed ne daret Caſsius obſiſtebant amici ejus; negantes æquum eſſe ut quæ ipſe parcendo ſervaret, & conflaret cum invidiâ, ea ille in milites demulcendos effunderet. Attamen impertivit ei tertiam partem omnium: iterúmque ad ſua uterque munera ſunt digreſsi. [*Plutarch.*]

Ipſi igitur circumeuntes, aut legatos ſuos emittentes, eos qui nondum ſecum in eandem ſententiam veniſſent, ſuas in partes traduxerunt; pecuniámque & milites contraxerunt. Hoc agentibus alii omnes, qui in iſtis terræ partibus agebant, ac priùs de ſocietate compellati non fuerant, ſtatim acceſſerunt. Ariobarzanes tantùm, & Rhodii Lyciíque, etſi non reſiſtebant, ſocietatem tamen detrectavere. Eos Brutus ac Caſsius ſuſpicati adverſæ parti cupere, quòd eſſent beneficiis à ſuperiore Cæſare affecti, veritíque ne quid ſe abſentibus moverent, ac reliquos etiam ad mutandam fidem concitarent, primò omnium ſibi aggrediendos eſſe ſtatuerunt: ſperantes ſe eos, quibus & armis longè eſſent ſuperiores, & beneficia liberaliter conferrent, facilè aut ſuadendo aut vi ad ſuam amicitiam perducturos. [*Dio, ut ſupr.*]

Ut convaluit Herodes, contra fratrem Malichi profectus, caſtella ab illo occupata recepit; ipſúmque ex Maſadâ ſupplicem & incolumitatem pactum dimiſit. Tres quoque arces, à Marione Tyriorum tyranno in Galilæâ occupatas, idem recepit, & præſidiariis Tyriis vitam conceſsit omnibus: nonnullos etiam donatos abire juſsit, unâ & ſibi civitatis benevolentiam & tyranno comparans odium. [*Joſeph. lib. 1. Belli, ca. 10. & lib. 14. Antiquit. ca. 20, 21.*]

A triumviris Tarſenſes, qui Caſsio reſtiterant, laudati ſunt: ſpéſque eis facta, fore ut pro iis quæ amiſerant aliquid reciperent. Ab iiſdem quoque Cleopatra, propter auxilia Dolabellæ ſummiſſa, impetravit, ut ejus filius, Ptolemæi nomen gerens, quem è Cæſare ſe peperiſſe ferebat & propterea Cæſarionem cognominaverat, Ægypti rex diceretur. [*Dio, lib. 47. pag. 345.*]

Brutus à Lyciis pecuniam & milites popoſcit. Verùm quòd Naucrates concionator (δημαγωγὸς) civitates ad defectionem impuliſſet, & tumulos aliquot illi ad excludendum tranſitu Brutum inſediſſent: primò immiſit in prandentes equitatum, à quo interfecti 600 ſunt. Inde captis arcibus & ignobilioribus opidis, omnes, ut gentem conciliaret benevolentiâ, ſine pretio dimiſit. Illi præfracti ob damna quidem

dem accepta infensi fuere; clementiam verò & humanitatem ejus despexere. [*Plutarch. in Bruto.*]

Communem totius gentis Lyciorum exercitum, in finibus ejus regionis sibi oblatum, Brutus prælio vicit: ac cum fugientibus in castra irrumpens, eodem momento iis potitus est; & urbes pleraſque deditione accepit. [*Dio, lib.47. pag.347.*]

Bellicosissimos deinde quosque eorum intra muros Xanthi coactos obsedit. [*Plutarch.*] Illi solo æquatis suburbiis, ne Bruto aut receptaculum præberent aut materiem, & civitate circumquaque communitâ, hostem arcebant à munitionibus, freti fossâ 50 pedes profundâ, latâ verò proportione altitudinis; ita ut in ejus margine stantes jaculis uterentur & sagittis, haud secus ac si flumine dirimerentur nusquam vadis pervio. Per eam fossam dum Brutus conatur evadere, operarios pluteis tegebat: partitúsque exercitum in diurnas ac nocturnas oppugnationis vices, materiem è longinquo, ut fit quando seriò res agitur, magno ad celeritatem urgentium clamore comportabat; nihil ad summam contentionem laborémque sibi reliquum faciens. Quamobrem licèt primùm videretur, aut nihil effecturus prohibentibus hostibus, aut vix post multos menses expugnaturus, tamen intra paucos dies absolvit negotium. Inclusos enim & è mœnibus pugnantes partim machinis oppugnabat eminus, partim admotis ad portam cohortibus, quas ubique mutabat continuè. Illi recentibus semper fessi ac saucii resistentes durabant tamen, quamdiu non destituerentur munitionibus. Ut verò & illæ corruerunt, & turres machinis perfractæ sunt; Brutus id quod futurum erat animo percipiens, jussit portarum obsessores abscedere: quod Xanthii rati factum custodum negligentiâ, noctu cum facibus eruptionem fecerunt in machinas. Accurrentibus autem ex composito Romanis cohortibus, illi confestim ad portam refugiebant: quam jam custodes clauserant, timentes ne hostis simul cum fugientibus irrumperet. Ibi excluſorum magna strages est edita. [*Appian. lib.4. pag.633,634.*]

Amnis urbem præterfluebat. Hunc sub aquâ tranantes fugam capiebant. Verùm excepti retibus fuerunt transverso alveo in altum demissis: quorum in summo tintinnabula appensa ilicò irretitum nunciabant. [*Plutarch.in M.Bruto.*]

Eruperunt rursum Xanthii circa meridiem repulsis stationariis, incenderúntque universas machinas: quúmque porta tunc pateret propter casum præteritum, cum opidanis irruerunt Romanorum circiter duo millia, irruentibúsque confertim cæteris, porta ferrata repentè in eos decidit, sive Xanthiorum operâ, sive sponte abruptis per quos demittebatur funibus. Itaque Romani quotquot irruperant, partim oppressi sunt, partim intercluſi, quum non valerent eam absque funibus subducere: petitíque supernè à Xanthiis, vix tandem in propinquum forum evaserunt. Ibi graviter infestati à sagittariis, quum ipsi nec arcus ullos haberent nec jacula, in Sarpedonis ædem ne circumvenirentur refugerunt. Interea Romani qui excluſi sunt, de interceptis anxiè soliciti, Bruto circumcursante, locis omnibus nihil non tentabant; quum nec portam ferratam quirent diffringere, & scalas ac ligneas

turres amisissent incendio: attamen alii scalas faciebant extempore, alii cervos admoventes mœnibus pro scalis eis utebantur, quidam uncos addentes restibus ejaculabantur in mœnia, & quoties aliquis infixus hæreret subrepebant per eas. [*Appian. ut supr. pag.* 634.]

Oenandenses autem vicini hostes, & ideò tunc Bruti socii, per abrupta saxorum scandebant: quos mox Romani laborioſè æmulati sunt; & multis dilapsis fallente vestigio, nonnulli superatis mœnibus aperuerunt portulam, ante quam vallum erat ex densis præacutis sudibus. His adjuvantibus audacissimus quisque transcendebat, donec jam aucti numero portam aggressi sunt diffringere, nullis intus munitam laminis; foris quoque aliis pari conatu ex adverso idem agentibus. Quúmque Xanthii magno clamore eos qui ad Sarpedonis refugerant invaderent: hi qui intus & foris portam diffringebant illis metuentes, tanto furoris impetu eam perfregerunt, ut uno agmine occidente jam sole irrumperent; editâ ingenti conclamatione, ut hoc signum esset his qui intercluſi fuerant. [*Ibid. pag.* 634, 635.]

Irruentes in urbem Romani, ignem domibus nonnullis immiserunt. Id incendium primos perterruit eos in quorum oculis res gerebatur; & iis qui longiùs aberant captæ prorsus urbis opinionem præbuit. Itaque vicini suis quoque ultro reliquis domibus inflammatis, major pars se invicem interfecerunt. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 347.] Intra privatas enim ædes suas sese recipientes, chariſſimum quemque necabant ultro præbentem jugulum. Exortóque ejulatu maximo, Brutus putans direptiones fieri, militem per præcones cohibuit. Ut verò exactiùs rem cognovit, miseratus virorum ad libertatem natorum generosam indolem, ad pacem eos invitavit per nuntios: quos illi telis immissis repulerunt; & contrucidatis priùs suis omnibus, atque in rogos compositis, subjectâ flammâ postremò se ipsi jugulaverunt. Ita Appianus. [*ut supr. pag.* 635.] Plutarchus verò hunc in modum.

Timens urbi Brutus, imperavit militibus ut ignem extinguerent & opem ferrent urbi. At Lycios ingens subitò invasit & incredibilis ad desperationem ardor, quem maximè mortis desiderio compares. Nam cum pueris & mulieribus liberi & servi omnis ætatis hostes petebant ex muris eos qui ad reprimendum succurrebant incendium. Ipsi arundinem & omne igni aptum fomentum ingerentes trahebant in urbem flammam; eíque quamvis materiam subjiciebant, atque eam omnibus modis excitabant augebántque. Postquam diffusa flamma & urbem undique amplexa ingens eluxit; anxius eâ de re Brutus circumvectus foris muros est ad opitulandum, manúsque ad Xanthios porrigens precabatur, urbi ut parcerent eámque conservarent. Verùm nemo auscultabat ei, imò perdebant omnibus modis semet ipsi: non viri modò & fœminæ, sed parvi etiam pueri cum vociferatione & ululatu partim insiliebant in ignem, partim supernè sese ex muro; pars parentum gladiis nudos afferebant jugulos, hortabantúrque ut eos cæderent. Conspecta est urbe absumptâ dependens ex laqueo mulier quæ mortuum puerum ex collo suspensum haberet, & ardenti face inflammaret domum. Quod quum spectaculum appareret tragicum, non sustinuit id Brutus contemplari: sed ubi nunciatum ei est illacrymavit,

Apvæcipitabant

vit, præmiúmque pronuntiavit militibus, quisquis hominem Lycium servâsset. Centum quinquaginta duntaxat memorant fuisse qui non refugerent salutem. Hæc Plutarchus.

Xanthiorum mancipiis tantùm potitum fuisse Brutum, scribit Appianus; ex ingenuorum verò numero, vix 150. mulierculis, quibus viri percussores defuerant. Addítque sacras ædes ab incendio servavisse eum quotquot poterat. [*pag.* 635.]

Brutus inde ad Patara descendit urbem quæ navale Xanthiorum videri poterat; obsessísque denuntiavit ut imperata omnia facerent, aut cladem qualis Xanthiorum fuit expectarent. Sed pacem ita offerenti cives non paruerunt. Servi enim libertatem, pauperes liberi novas tabulas nuper consecuti, pacificationi obstabant. Itaque Brutus captivos Xanthios, quòd plerisque horum cum Patarensibus affinitas intercedebat, iis misit; qui deploratâ suâ fortunâ hortarentur eos ad meliora consilia. Qui quum nihilo magis à proposito deducerentur, quamvis unicuique eorum suos necessarios dono dedisset, ejus diei reliquum ad deliberandum eis concessit, atque ita abiit: sequente verò mane reduxit eò copias. [*Appian. ibid. Dio, lib.* 47. *pag.* 347.] Et catastam sub ipso muro in tuto loco constituens, Xanthiorum captivorum primores singillatim productos vendidit; si fortè hoc Patarenses movere posset. Qui cùm ne sic quidem se dederent, paucis venditis, cæteros missos fecit. [*Dio, ibid.*]

Quum Patarensium fœminas captivas Brutus teneret, has etiam missas fecit sine pretio. Quæ ubi viris & parentibus suis, illustribus hominibus, exposuerunt, virum Brutum esse moderatissimum & justissimum; persuaserunt eis ut cederent, & traderent ei opidum. [*Plutarch.*] Ingressus verò ille, nec supplicio quenquam affecit, nec egit in exilium: sed aurum omne argentúmque publicum ad se deferri jussit; privatorum quoque exegit à singulis, mulctâ propositâ contrà facientibus & invitatis indicibus præmio. [*Appian. pag.* 636.]

Hîc servus quidam aurum à domino abditum prodidit, & centurioni ad id misso indicavit. quúmque omnes ducerentur, dominus siluit; mater verò illius, ut eum servaret, sequebatur clamans à se aurum absconditum: servus super eâ re non interrogatus, alteram mentiri, alterum aurum celâsse coarguit. Brutus laudatâ tum juvenis patientiâ, tum matris pietate, ambos cum auro dimisit incolumes: servum qui præter æquum heris insidias struxerat, in crucem egit. [*Id. ibid.*]

Eodem tempore & Lentulus missus Andriacam, quod Myrensium navale est, ruptâ catenâ quâ os portus claudebatur, Myrensium prætorem cepit. Quem cùm Brutus dimisisset, Myrenses imperata fecerunt & impositam pecuniam solverunt. [*Appian. & Dio, ut supr.*] Eodémque modo universa Lyciorum natio parvo temporis spatio recepta est: missísque ad Brutum legatis, auxilium & pecunias pro facultatibus est pollicita. Quem benignum & præter spem experti illi sunt indulgentem. Xanthiorum enim ingenuis corporibus domum remissis, 150 tantùm talenta imperavit Lyciis, neque re ullâ eos aliâ viola-

violavit. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

Atque ita Brutus Lycios devicit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. ca. 70.*] Inter cujus epistolas & hæc ad *Rhodios* fertur. *Xanthios, quum à nobis defecissent, extremo supplicio affecimus. Nam usque ad parvulos omnibus cæsis, eorum urbem igne & ferro diruimus. Patarensibus, quia fidi nobis extiterunt, tributa relaxavimus, ac liberos & sui juris esse concessimus: atque pro restauratione eorum, quæ demolita erant, quinquaginta talenta dono dedimus. Liceat & vobis consulere ac videre, utrum vos pro hostibus quemadmodum Xanthii, an pro amicis ceu Patareni, haberi velitis.* Ea apud Plutarchum, multo contractior, ita legitur. *Xanthii beneficium meum despicientes, desperationis suæ habuerunt patriam sepulchrum. Patarenses, qui se in fidem meam contulerunt, nusquam desiderant in administrandis rebus suis libertatem. Itaque licet vobis quoque vel Patarensium judicium vel fortunam legere Xanthiorum.*

Rhodiorum quotquot dignitate præstabant, timebant certaturi cum Romanis, at vulgus sibi placebat, memor veterum victoriarum de viris longè aliis. [*Appian. lib. 4. pag. 627.*] Tantum enim rei nauticæ illi fidebant, ut ad Cassium in continentem quoque priores adnavigaverint, eique compedes ostenderint, quas secum attulerant, tanquam multos hostium vivos capturi. [*Dio, lib. 47. pag. 346.*]

Cassius, quia cum rei navalis peritissimis ei res erat, naves ornatas completásque milite apud Myndum exercuit. Eò legatos ad eum miserunt Rhodii qui rogarent, ne vel Rhodum contemneret, quæ semper contumelias suas ulta sit; vel fœdera icta inter Romanos & Rhodios, quibus disertè cautum sit, ne alter populus alterum armis impetat. Miserunt ad eum etiam legatum Archelaum, quo ille Rhodi in Græcis literis præceptore quondam usus fuerat, demissiùs hoc ipsum rogaturum. Quibus à Cassio est responsum, priùs à Rhodiis fœdus esse violatum, arma pro Dolabellâ contra ipsum ferentibus; eámque ob rem illos pœnas daturos, nisi confestim imperata facerent. [*Appian. pag. 626, 627, 630.*]

Hoc responsum magis etiam prudentiores cives terruit: populus verò agitabatur Alexandri & Mnaseæ concionibus, memorantium quanto pluribus navibus Mithridates Rhodum invasisset, & ante illum Demetrius, reges potentissimi. Quamobrem Alexandrum Prytanim creârunt, qui magistratus apud eos plurimùm pollet imperio: Mnaseas classi præfectus est. [*pag. 627, 628.*]

Alexander & Mnaseas Rhodiorum ductores, cum 33 selectis navibus Myndum petierunt, ut Cassium terrerent hâc audaciâ: & suberat fortè spei nonnihil, quòd Mithridatem circa idem opidum assecuti, visi sunt habuisse felicem belli exitum. Itaque ostentatâ remigandi peritiâ, primo die Cnidum diverterunt: sequenti verò contra adventantes ex alto Cassianos à littore solverunt. [*pag. 627, 630.*]

Hîc verò pugnatum est utrinque acerrimè. Rhodii navigiis agilibus ultro citróque discurrentes, modò penetrabant adversos ordines, modò circumveniebant. Romani contrà innixi navibus gravioribus, quoties aliquam prehendebant injectis ferreis manibus, majore vi prævalebant, ut in terrestri prælio. Sed quia Cassius superabat navium num e-

numero, non diu Rhodii potuerunt celeritate solitisque artibus adversarios eludere. Nam quum à fronte tantùm impetus facerent, móxque se reciperent, parum proficiebant, in arctum se cogentibus hostibus: rostrorum quoque ictus contra graviores Romanas erant invalidi. Ediverso Romanæ illas leviores repercutiebant indeflexo impetu: donec tres Rhodiæ, ita ut erant milite plenæ, captæ sunt; duæ perfractæ subsederunt, reliquæ malè mulctatæ Rhodum refugerunt. [*pag.*630.]

Hoc eventu ad Myndum Romana classis cum Rhodiâ conflixit. [*Ibid. cum Dione, pag.*346.] Quam pugnam è monte spectavit Cassius: móxque sartis navibus petiit Loryma, quod in adversâ continente Rhodiorum castellum est; unde onerariis terrestres copias transvexit in insulam ductu Fanii & Lentuli. Ipse 80 longis navibus ad terrorem inferendum ornatis, tam mari quàm terrâ obsessis Rhodiis, quiescebat, expectans si fortè hostes ferociam remitterent. [*Appian. pag.*631.]

At illi audenter occurrerunt denuò. Quos Cassius Statii (Murci) operâ superavit; magnitudine ac numero navium ipsorum peritiam vincens. Et tunc, duabus navibus amissis, clausi sunt undique. [*Id. ibid. Dio, pag.*346.]

Mox armatis tota mœnia completa sunt; qui pariter arcerent & Fanium à terrâ oppugnantem, & Cassium à mari classem admoventem, non imparatam infestandis mœnibus. Præcogitans enim tale aliquid Cassius, afferebat secum turres plicatiles; quæ tum excitatæ sunt. Ita Rhodus, bis infeliciter tentato navali prælio, terrâ marique oppugnabatur; imparata, ut in casu inopinato, ad sustinendos impetus: unde apparebat brevi venturam in potestatem hostium, vel armis vel fame victam. Nec latuit hoc prudentiores Rhodios, intercedentibus inter eos & Fanium Lentulúmque colloquiis: quum subitò Cassius in mediâ urbe cum lectissimo quoque conspectus est, nec scalis usus, nec ullâ externâ vi admotâ. Creditum est clàm apertas ei minores portulas à civibus conjunctis privatâ gratiâ; ne urbs miserabiliter deleretur. [*Appian. pag.*631.]

Hîc Rhodiis regem ipsum & dominum appellantibus respondit Cassius: *Neque rex sum neque dominus, sed domini & regis interfector & ultor.* [*Plutarch. in M. Bruto.*] Pro tribunali verò sub hastâ præsedit; quòd vellet videri urbem armorum vi cepisse: jussóque exercitu quiescere, & per præcones mortem interminatus violentis ac raptoribus, ipse nominatim citatos circiter 50. cives Rhodios ad mortem duci jussit, alios 25. nusquam comparentes exilio mulctavit. [*Appian. pag.*631.]

Navibus deinde Rhodios & pecuniâ spoliavit. Quicquid enim auri argentíque in sacro aut publico fuit, id omne corrasit: etiam donariis omnibus, præter currum Solis, abreptis. [*Id. ibid. Dio, pag.*346.] Neque eo contentus, privatim quoque à domino, quod quisque auri & argenti haberet, ad præstitutam diem proferre jussit, denuntiato per præconem supplicio, si quis aliquid occultaret: indicibus verò in præmium propositâ parte decimâ, & servis libertate. Illi primùm

celabant plerique, ſperantes fore ut intra verba minæ conſiſterent: deinde poſtquam viderunt indicibus repræſentari præmia, petierunt prorogari ſibi terminum. quo impetrato, alii ex terrâ effodiebant condita, alii hauriebant è puteis, alii rurſum è foveis proferebant multo plura quàm antea. [*Appian. pag.*631,632.] Cùmque ita ad octo talentûm millia à privatis extorſiſſet: publicè mulctavit civitatem quingentis aliis. [*Plutarch. in M. Bruto.*] Rhodiis præter vitam nihil relinquens. [*Oroſ. lib.6.cap.*18.]

Sic igitur acri atque proſperrimo bello Caſſius Rhodum, rem immanis operis, cepit. [*Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.* 70.] Qui lætus & expugnatione celeri & pecuniarum copiâ, Lucium Varum Rhodiis præſidio reliquit. [*Appian.pag.*632.] Ariobarzanem deinde comprehenſum occidit. [*Dio, pag.*346.*fin.*] & omnibus Aſiæ provinciis decem annorum tributa imperavit; eáque abſque ullâ remiſſione exegit. [*Appian.pag.*632.]

Tum nuntiatum Caſſio eſt, Cleopatram ingenti claſſe & magno apparatu navigare ad Cæſarem & Antonium. Secuta enim jam antè illas partes propter majorem Cæſarem, tunc longè propenſior in eas facta eſt propter formidinem quâ ſibi metuebat à Caſſio. Ad eam invadendam, Murcum unâ cum fortiſſimâ legione & ſagittariis quibuſdam impoſitum in 60. naves tectas, Caſſius in Peloponneſum miſit; ut ſtationem haberet circa Tænarum promontorium. Cleopatra verò, contempto Caſſio Murcíque ſtationibus, verſùs mare Ionium navigavit. Sed tempeſtate in Africæ littore ejus claſſis eſt afflicta; ejúſque naufragii ſigna undis uſque regionem Laconicam ſunt delata: ipſáque Cleopatra in morbum conjecta domum rediit. [*Appian.lib.*4.*pag.*632. *& 636. cum lib.*5.*pag.*675.]

Inter Bruti epiſtolas, de ipſius & Caſſii victoriis hæc legitur, tanquàm ad *Coos* miſſa. *Rhodus quidem Caſſio jam ſervit; civitas ſanè magis audax quàm propriis viribus firma exiſtens. Lycia verò nobis univerſa pareret; partim bello domita, partim ne extrema ſubiret. Quæ ſanè optio profuit illis: nam volentes ea elegerunt, quæ non multo pòſt inviti feciſſent. Eligite igitur vos, utrum coacti bello ſervire, an nos in recipiendo amici dici velitis.*

Ex Lyciâ in Ioniam reverſus Brutus, multa memorabilia edidit opera; & honoribus in dignos conferendis & ſuppliciis pro cujuſque merito irrogandis. Atque inter alios, Theodotum Rhetorem, quo authore (ut ipſe glorians jactabat) Pompeius Magnus in Ægypto eſt occiſus, vagabundum in Aſiâ repertum, omni cruciatus genere affectum necavit. [*Plutarch. in Bruto, & Pompeio.*]

Caſſium accerſivit Brutus Sardes, appropinquantíque proceſſit cum amicis obviam; totúſque exercitus armatus utrumque imperatorem conſalutavit. Ut ſolet magnis in rebus inter duos quibus amici & duces ſunt multi, quum ſuſpiciones inter eos mutuæ & inſimulationes extitiſſent; priùs quàm aliò ſe converterent, ſtatim ex viâ conclave ſoli ingreſſi foribus occluſis & remotis arbitris expoſtulare primùm, mox arguere & criminari inter ſe cœperunt. Hinc in lachrymas liberámque & vehementem objurgationem erumpentibus illis, mirantes aſpe-

aſperitatem iræ & contentionis amici eorum, timebant ne quò evaderent. [*Id. in Bruto.*] Sed omnes illas ſuſpiciones, quas ex aliorum calumniis alter contra alterum conceperat, prudenter illi tandem ſuſtulerunt. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 347.]

Erat ibi tum M. Favonius, (cujus, ut Bruto familiaris, meminit Cicero lib.15. ad Attic. epiſt.11.) æmulus pridem M. Catonis, qui non tam ratione quàm impetu aliquo & motu lymphatico philoſophum agebat; ac ſenatorem populi Romani eſſe in minimis ponebat: Cynicâ verò loquendi ferociâ, quâ utebatur, moleſtiam frequenter abſtergebat aliis qui importunitatem ejus per ludum excipiebant. Hic tunc repulſis vi janitoribus, qui ingreſſum ejus prohibebant, intravit conclave in quo Caſsius & Brutus privatum illud habebant colloquium: voce mimicâ pronuntians carmina quibus Neſtorem utentem cecinit Homerus,

Ἀλλὰ πίθεσθ', ἄμφω γὰρ νεώτερω ἔστον ἐμεῖο·
At parete ambo, natu me nempe minores;

et ſequentia. Id riſum Caſsio movit: ſed Brutus eum expulit, ἀπλόκιωνα & ψυδόκιωα, *inſcitum canem* & *adulterinum canem* eum appellans. Poſt mutuam autem altercationem finitam, præbente cœnam Caſſio, invitavit eò Brutus amicos. Quibus jam accumbentibus, acceſsit Favonius lotus. Teſtante Bruto adeſſe eum non vocatum, & faceſſere jubente, ad lectum ſupremum vi irrumpens collocavit ſe in medio: habuítque convivium oblectationem non infeſtivam nec indoctam. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Poſtridie Brutus virum prætorium, cujus operâ uſus fuerat, L. Pellam repetundarum Sardianis poſtulantibus, judicio publico damnavit & infamiæ notavit. Quod factum momordit non mediocriter Caſſium: qui paucis antè diebus ejuſdem criminis compertos duos amicos tantùm caſtigavit privatim, ac publicè abſolutis uti non deſtitit. Unde Brutum incuſavit ut nimiùm rigidè leges ſequentem & juſtum, quo tempore civiliter eſſet & humaniter agendum. Ille commonuit eum Iduum Martiarum, quibus interfecerant Cæſarem: qui non ipſe omnes homines vexâſſet, verùm hoc agentium eſſet patronus. [*Id. ibid.*]

Labienus junior, Titi Labieni (Julii Cæſaris in Galliâ legati) filius, à Caſsio & Bruto ad petendum auxilium ab Orode Parthorum rege miſſus, aliquandiu apud eum commoratus eſt, nullâ ipſius ratione habitâ; quòd & adjuvare eos Regi in animo non erat, & negare auxilium verebatur. [*Dio, lib.*48. *pag.* 371. *cum Floro, lib.*4. *cap.*9. *& Velleio Paterc. lib.*2. *cap.*78.]

Lyciorum claſſem univerſam cum aliis navibus Abydum navigare Brutus juſsit: quò ipſe terreſtres etiam ducebat copias, præſtolaturus ibi Caſsium venientem ex Ioniâ, ut ſimul trajecto freto Seſtum peterent. [*Appian. lib.*4. *pag.* 636.]

Quum Caſsius & Brutus trajecturi eſſent in Europam ex Aſiâ, & tranſportaturi ex Abydo in oppoſitam continentem exercitum; tetrum oſtentum dicitur Bruto factum. Noctis enim conticinio, quum luna

luna non admodum luceret, & totus exercitus teneretur silentio; Bruto, deficiente penè lumine, volventi aliquid animo & reputanti, atra quædam imago se obtulisse dicitur immanis & horrendi corporis, silentio sibi assistentis. Eo autem intrepidè percontante, quisnam hominum deorúmve esset; spectrum respondisse. *Tuus sum, Brute, malus genius: Philippis me videbis iterum.* eúmque nihil perculsum, *Videbo*, dixisse: & spectrum sub oculis mirantis evanuisse. Refert hæc Florus, lib. 4. cap. 7. Appianus, lib. 4. pag. 668. [Plutarchus in fine *Cæsaris*, & pleniùs in Vitâ *Bruti*: ubi & eum proximo manè quod viderat Cassio narravisse, illúmque ex Epicuri disciplinâ quid de ejusmodi spectris sentiendum esset exposuisse, adjicit.

3963 Antigonus Aristobuli (fratris Hyrcani) filius à socero suo Ptolemæo Mennæi filio, & Fabio Damasci duce (quem pecuniis sibi conciliaverat) & Marione Tyriorum tyranno (qui ob Herodis odium illi adhæsit) adjutus, Judæam invasit. Cui vix extremos regionis fines ingresso Herodes occurrens, prælio eum superatum inde repulit. Quamobrem revertentem Hierosolyma coronis eum Hyrcanus honoravit. Jam enim gener per sponsionem ascitus Herodes erat in Hyrcani familiam: ducturus Mariammen (Syriacè מָרִים sive *Mariam* dictam) ex Alexandro filio Aristobuli (fratris Hyrcani) & Alexandrâ Hyrcani filiâ genitam. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 10. *& lib.* 14. *Antiquit. cap.* 21. *cum lib.* 15. *cap.* 9. *&* 11.]

Ad Melanem sinum in Thraciâ lustrato Cassii & Bruti exercitu, reperta sunt in eo circiter octoginta scutatorum millia. Equitum verò Brutus habebat Gallorum Lusitanorúmque quatuor millia; Thracum Illyriorúmque, Parthienorum Thessalorúmque, duo millia. Cassius Hispanorum & Gallorum duo millia; sagittariorum equestrium ex Arabiâ, Mediâ, Parthiâ, (nam & Parthos huc auxilia misisse confirmat Justinus, lib. 42. cap. 4.) quatuor millia. Sequebantur & socii reges ac tetrarchæ ex Gallogræciâ, præter pedestres alias copias ducentes equitum quinque millia. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 640.]

Hi ad Philippos, urbem Macedoniæ (non minùs B. Pauli epistolâ quàm hoc bello factam celebrem) Triumvirorum M. Antonii & Cæsaris Octaviani exercitus exceperunt. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 70.] Pariter utrinque undeviginti legiones constiterunt. Equitum Antonius cum Cæsare habebat 13, Brutus & Cassius 20 millia. Sed Cassiani, difficultate annonæ hostem fatigare cupientes, per multos dies prælium detrectârunt: quum ipsis omnia suppeterent ex Asiâ, & ex propinquo per mare subveherentur; hostes in regione infestâ laborarent inopiâ. nam neque negotiatores ex Ægypto sumere quicquam poterant, fame oppressâ; neque ex Hispaniâ aut Africâ Sextus Pompeius, neque ex Italiâ Statius Murcus & Domitius Aënobarbus sinebant commeatus advehi: Macedonia verò Thessaliáque non diu sufficere poterant, quæ tum solæ alebant exercitum. Ex alterâ parte Antonius, ut hostibus à tergo commeatus ex Thaso subvectionem intercluderet, decem dierum spatio angusto in palude transitu clàm aperto, multa castella vallata in ulterioribus locis erexit: quæ deinde Cassius, transverso septo per totam paludem à castris usque ad mare

mare acto, inutilia illi reddidit. [*Appian. lib. 4. pag. 652, 653.*]

Commissâ deinde pugnâ, (cui & Cæsar & Antonius subduxisse sé dicuntur) cornu cui Brutus præerat, impulsis hostibus, castra Cæsaris cepit: id autem in quo Cassius fuerat fugatum ac malè mulctatum est, castráque ejus ab Antonianis expugnata. [*Florus, lib. 4. cap. 7. Vel. Paterc. ut supr. Plutarch. in Antonio.*] Ceciderunt Cassianorum octo millia; connumeratis servis qui castra sequebantur, quos nominabat Brutus Brigas. Ex Cæsaris exercitu, Messala (Corvinus, qui in Bruti castris præsens tum adfuit, & Cæsari paulo pòst se dedidit) ait bis totidem vel ampliùs arbitrari se desideratos. [*Plutarch. in M. Bruto; cum Appiano, lib. 4. pag. 654, 655.*]

Cassius exutus castris, eò reverti non potuit; sed cursu recepit se in Philipporum tumulum, & inde prospectabat quid fieret. [*Appian. pag. 655.*] totúmque exercitum fusum ratus, mortem sibi conscivit. [*Liv. lib. 124.*] eodem pugione quo Cæsarem violaverat: ut in fine *Cæsaris* sui refert Plutarchus. licèt alibi idem, cum aliis, caput à Pindaro liberto præcisum fuisse referat: quem ex Parthicâ Crassi clade ad hanc necessitatem haberet destinatum. [*Id. in M. Bruto, & in Antonio: cum Velleio Paterc. lib. 2. cap. 70. Appian. pag. 655. & Dione, pag. 354.*] de quo Valerius Maximus, libro 6. cap. 8. *Pindarus C. Cassium Philippensi prælio victum, nuper ab eo manumissus, jussu ipsius obtruncatum, insultationibus hostium subtraxit. Séque è conspectu hominum voluntariâ morte abstulit; ita ut ne corpus quidem ejus absumpti inveniretur. Quis Deorum gravissimi sceleris ultor illam dexteram, quæ in necem patriæ parentis exarserat, tanto torpore alligavit, ut se tremebundam Pindari genibus submitteret, ne publici parricidii quas merebatur pœnas arbitrio pii victoris exolveret? Tu profectò, tu Dive Juli, cœlestibus tuis vulneribus debitam exegisti vindictam, perfidum erga te caput sordidi auxilium supplex fieri cogendo, eo animi æstu compulsum, ut neque retinere vitam vellet, neque finire manu suâ auderet.*

Brutus, Cassii cadavere amicis statim tradito, Thasi clàm sepeliendum curavit; ne exercitus ex aspectu funeris provocaretur ad luctum, animósque dejiceret. [*Plutarch. in Bruto. Appian. pag. 655. Dio, pag. 354.*] Obiit autem Cassius natali suo die. [*Appian. ibid.*] ejúsque servus Demetrius vesperi ad Antonium venit cum paludamento & gladio, quæ confestim detraxerat corpori. Quibus allatis, ita sustulerunt animos Antoniani, ut primâ luce instructum exercitum in aciem educerent. [*Plutarch. ut supr.*]

Quâ die in campis Philippicis Cæsaris exercitus fusus est, legio Martia & magnæ copiæ aliæ, quæ à Domitio Calvino ex Italiâ ad Cæsarem ducebantur, à Murco & Aënobarbo navali prælio in mari Ionio superata & oppressa est. [*Plutarch. in M. Bruto. Appian. pag. 656, 657.*] Eam victoriam, spatio interjecto 20 dierum, Brutus ignoravit. Quo toto tempore, Cæsaris & Antonii milites apud paludes Philippenses volutabantur, imbribus autumnalibus prælium insecutis & concrescentibus in glaciem aquis plurimùm infestati. [*Plutarch. ibid.*] In quâ morâ, nonnulli Germanorum ad Brutum perfugerunt: vicissímque à Bruto transiit Amyntas Dejotari dux, & Thrax Rhascipo-

lis. Quod cùm majoris defectionis metum Bruto objeciſſet; rem committere prælio ſtatuit. [*Dio, lib.47. pag.355.*]

Nocte quæ prælium præceſſit, ſpectrum illud referunt iterum Bruto obverſatum, eandémque repræſentans viſionem nihil locutum, ſed dilapſum fuiſſe. quanquam P. Volumnius vir ſapientiæ ſtudiis deditus, qui tunc in caſtris Bruti adfuit & cætera quæ acciderant prodigia in literas retulit, nihil hujus oſtenti meminerit. [*Plutarch. in fin. Cæſaris, & in Bruto; cum Appian. lib.4. pag.668.*]

Huic ſecundo prælio non Antonius ſolùm, ſed etiam Cæſar Octavianus interfuit, quanquam invalidus atque æger: de quo Ovidius, libro Faſtorum 3° rem in bello Philippenſi geſtam attingens;

Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæſaris; ulciſci juſta per arma patrem.

et in libro 5°.

Voverat hoc juvenis tunc, cùm pia ſuſtulit arma:
A tantis princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, adſtanti milite juſto,
In conjuratos talia verba dedit. &c.

Brutus victus acie, cùm in tumulum nocte ex fugâ ſe recepiſſet; ſequente die impetravit à Stratone Ægeate ex Epiro, qui cum eo ex ſtudio rhetorico familiaritatem contraxerat, ut manum morituro commodaret ſibi: rejectóque lævo ſuper caput brachio, cùm mucronem gladii ejus, dexterâ tenens, ſiniſtræ admoviſſet mamillæ, ad eum ipſum locum, quà cor emicat, impellens ſe in vulnus, uno ictu tranſfixus expiravit. [*Liv. lib. 124. Vellei. Paterc. lib.2. cap.70. Plutarch. in M. Bruto. Appian. lib.4. pag.665,666.*]

Atque hic in hoc bello Caſsii & Bruti exitus fuit: qui Julii Cæſaris imperatoris ſui, à quo in pugnâ Pharſalicâ capti ſervati ipſi fuerant, interfectores, ſemetipſos poſtea interfecerunt. [*Appian. pag.667,668.*] iiſdem, quibus Cæſarem interemerant, gladiis confoſſi: ut in libri 48. initio affirmat Dio. et libertatem, quam maximè reſtitutam voluerunt, illo ipſo Cæſaris parricidio perdiderunt. [*Florus, lib.4. cap.7.*] quamvis illi, biennio non integro, collegiſſent pluſquam 20 legiones, & equitum circiter 20 millia, naves longas ſupra 200. aliúmque apparatum haud contemnendum, pecunias quoque infinitas à volentibus nolentibus exegiſſent; in bellis etiam quæ cum multis civitatibus ac gentibus & adverſæ factionis hominibus geſſerant, ſæpe victores, imperio à Macedoniâ uſque ad Euphratem potiti fuiſſent: & quoſcunque bello petierant, ad ſocietatem pertraxiſſent, eorúmque operâ fideli uſi fuiſſent; ſicut & regum ac dynaſtarum, atque Parthorum etiam quamvis inimicorum. [*Appian. pag.666,667.*]

M. Bruti cadaveri aſsiſtens M. Antonius, exprobravit ei modicè Caii fratris in Macedoniâ interfecti necem. Cæterùm Hortenſio (qui Macedoniæ proconſul fuerat) potiùs dictitans ſe quàm Bruto cædem fratris imputare; Hortenſium ſuper illius monumentum præcepit interfici. [*Plutarch. in M. Antonio, & in M. Bruto.*] Corpori Bruti palu-

paludamentum ſuum purpureum magni pretii injecit, & cuidam liberto ſuo commiſit ejus funerandi curam. Hunc pòſt, cognito pretioſum illud paludamentum non concremâſſe in funere, interfecit: concrematíque reliquias ad matrem Bruti Serviliam remiſit. [*Id. ibid. Appian. lib.* 4. *pag.* 668.] Caput verò ejus Romam Octavianus miſit, ut ſtatuæ Cæſaris ſubjiceretur. [*Sueton. in Octavio, cap.* 13.] Sed in tranſmiſsione à Dyrrachio, tempeſtate coortâ, in mare abjectum eſt. [*Dio, lib.* 47. *pag.* 356.]

Quotquot nobilium in Thaſum evaſerunt, partim navigârunt inde, partim cum reliquo exercitu in Meſſalæ Corvini & L. Bibuli poteſtatem ac arbitrium ſe dediderunt: alii de ſalute cum Antonianis pacti, Antonio in Thaſum appulſo tradiderunt quicquid ibi erat pecuniarum, armorum, commeatuúmve, & apparatum reliquum. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 669.]

L. Julius Mocilla prætorius, & ejus filius, Aulúſque Torquatus, aliíque pari fortunâ perculſi, in Samothraciam conceſſerunt: quibus Pomponius Atticus omnia ex Epiro ſupportari juſsit. [*Corn. Nepos, in Vitâ Attici.*]

Caſsius Parmenſis, Bruto Caſsióque ad bellum profectis, relictus in Aſiâ cum claſſe ac exercitu, ut pecunias exigeret, poſt Caſſii mortem ſperans de Bruto meliora, è Rhodiorum navibus triginta ſelegit, ratus tot ſe impleturum ſociis navalibus; reliquas incendit, exceptâ ſacrâ, ne civitas poſſet res novas moliri: quo facto ſolvit inde cum navibus ſuis & Rhodiis. Clodius autem à Bruto miſſus eò cum tredecim navibus, ut vidit rebellantes Rhodios (jam enim & Brutus ſublatus erat) deduxit inde præſidium triûm millium, & cum Parmenſi ſe conjunxit. Ad eos venit Torulus cum aliis multis navibus & pecuniis quas à Rhodiis ante defectionem exegerat. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 671, 672.]

Ad hanc claſſem, ut in quâ jam eſſet aliquid roboris, confluebant quotquot pro variis officiis erant diſperſi per Aſiam: & imponebant legionarios quantum poterant; remigum quoque delectus faciebant è nexis & mancipiis, & ex inſulanis ad quos appellebant. Ad eos venit & Cicero junior, & quotquot nobilium è Thaſo diffugerant: ita ut brevi frequens conventus fieret, & claſsis exercitúſque non contemnendus cum ſuis ducibus. [*Id. ibid. pag.* 672.]

Aſſumpto deinde Lepido cum aliâ manu, quæ præſidio Bruti Cretam tenebat, ad Statium Murcum & Cn. Domitium Aënobarbum validis copiis præfectos navigârunt in mare: ubi diviſi, pars cum Aënobarbo manſit & propriam factionem conſtituit, (Ionium mare tenens, ibíque rebus hoſtium multa damna inferens;) pars cum Murco petiit Siciliam & vires Sexto Pompeio addidit. Cum omni enim commiſſâ ſibi parte exercituum claſſéque celeberrimâ & Brutianorum reliquiis Pompeio ſe adjungens, vires ejus duplicavit. [*Id. ibid. cum Velleio Paterculo, lib.* 2. *cap.* 72. *&* 77. *& Dione, lib.* 48. *pag.* 361. *&* 368.]

Cæſar & Antonius emeritos milites dimiſerunt, præter octo millia: quos rogati ut ampliùs eis militare liceret, diviſerunt inter ſe, & cohortes prætorias ex eis centuriaverunt. Ex legionibus undecim,

& equitum 14 millibus, de Bruti exercitu relictis, Antonius ſex legiones aſſumpſit & equitum 10 millia, Cæſar 4 legiones & equitum 4 millia. [*Appian. ibid. pag.672,673.*] Ad hæc convenit, ut duas legiones de ſuis Cæſar Antonio ſecum abducendas daret; ipſe viciſſim ab eo duas alias, quæ illi ſub Caleno militaverunt, in Italiâ tum relictas acciperet. [*Id.ibid.pag.673. Dio, lib.48.pag.358.*]

Cæſar id ſibi negotii ſumens, ut Lepidum triumvirum ſi quid is moveret opprimeret, contra Sextum Pompeium bellum gereret, & veteranis ſigna ipſorum ſecutis agros promiſſos divideret, in Italiam reverſus eſt: morbo in itinere ita afflictus, ut iis qui Romæ erant mortis ſuæ opinionem præberet. Antonius tranſmarinas obiturus provincias ſubſtitit: ut hoſtes ibi in ordinem cogeret, & pecuniam quæ militibus promiſſa fuerat conficeret. [*Liv.lib.125. Vellei. Patercul. lib.2.cap.74. Plutarch.in Antonio. Appian.lib.5.pag.672,673. Dio,lib.48. pag.357,358.*] Qui enim ſingulis militibus drachmarum quinque millia polliciti fuerant, intentiore curâ quærenda ipſis & imperanda pecunia erat. [*Plutarch.ibid.cum Dione, lib.47.pag.352.*]

Antonius igitur magno cum exercitu in Græciam tranſcendens, Græcis tunc primò neque durum neque acerbum præbuit ſe: ſed Græcorum ſtudioſus gaudebat dici, multóque magis Athenienſium; quorum civitatem plurimis donis affecit. [*Plutarch.*]

In Græciâ L. Cenſorino relicto, in Aſiam tranſmiſit. [*Id.*] Ibi partim ipſe circuiens, partim alios emittens, pecunias ab urbibus exegit, ac ditiones vendidit. [*Dio,lib.48.pag.371.*] Reges autem januam ejus frequentavere: regúmque conjuges muneribus inter ſe & formæ ſplendore certantes ſeſe ei venditârunt. Anaxenor verò citharœdus, Xuthus choraula, Metrodorus ſaltator, reliquúſque acroamatum chorus Aſianorum, in aulam irrepſit: & luxu diffluebant omnia. Accinctus denique ad bellum Parthicum, Dellium (*hiſtoricum*, ut eum poſtea Plutarchus appellat; & quem à Caſſio tranſiviſſe ad Antonium, in Suaſoriâ 1ª docet M. Seneca) in Ægyptum miſit ad Cleopatram Antonius; imperans in Ciliciam ut ſibi occurreret, ad cauſam dicendam, quòd Caſſio diceretur multum ſubminiſtrâſſe opis & ſubſidii. [*Plutarch.*] 4673 41

Apuleius, qui à Triumviris proſcriptus fuerat, traditâ Antonio Bithyniâ, cui à M. Bruto præfectus fuerat, reditum in patriam ab eo impetravit. [*Appian.lib.4.pag.616.*]

In Bithyniâ Antonius omnium gentium legationes habuit obviam. Aderant & Judæorum primates, Phaſaëlum & Herodem accuſaturi: quaſi in ſpeciem ſolùm regnaret Hyrcanus, re autem verâ tota poteſtas eſſet penes hos fratres. Herodem verò Antonius in magno honore habuit, qui ad objecta diluenda venerat: quo factum eſt, ut ne ad colloquium quidem adverſarios ejus admiſerit. id enim datâ pecuniâ Herodes impetraverat. [*Joſeph.lib.14.cap.22.*]

Ingredientem Epheſum Antonium fœminæ Baccharum, viri puerique Satyrorum & Panum habitu præceſſerunt. Hederâ, thyrſis, pſalteriis, fiſtulis, tibiis perſonabat urbs: cúmque Διόνυσον καὶ ὀρθῶς καὶ μειλίχιον, *Bacchum benignum ac blandum*, appellabant. [*Plutarch.*]

Ipſe

Ipse verò Dianæ, ut loci ejus præsidi, sacra fecit magnificè: & supplices Cassianos, qui in asylum id confugerant, absolvit; excepto Petronio qui conspirationis in Cæsarem conscius fuerat, & Quintio qui Laodiceæ Dolabellam Cassio prodiderat. [*Appian. lib. 5. pag. 673.*]

Eò legati Hyrcani Pontificis & gentis Judaicæ, Lysimachus Pausaniæ, Josephus Mennæi, Alexander Theodori F. afferentes Antonio coronam auream, eandem quam priùs Romæ legationem illi exposuerunt: rogantes, ut quos Judæos Cassius præter jus belli captivos abduxerat, scriptis per provincias litteris, in libertatem vindicaret; & agros per Cassium ademptos genti restitueret. Quorum postulata Antonius æqua existimans, statim eis annuit; scriptis in eam sententiam litteris tum ad ipsum Hyrcanum, tum ad Tyrios, Sidonios, Antiochenos & Aradios: quæ apud Josephum extant. [*lib. 14. Antiquit. cap. 22.*]

Græcis cæterísque nationibus Pergamenam Asiam incolentibus, Ephesum convocatis, Antonius exposuit, quanta præmia promissa fuissent legionibus victricibus 28. quæ cum suis appendicibus conficerent 170 virorum millia. Quum Bruto igitur & Cassio inimicis biennio decem illi annorum vectigalia dedissent; tantundem ut intra annum sibi traderetur postulavit. Qui à prioribus illis hostibus planè exhaustos se fuisse conquesti, ægrè tandem impetrárunt, ut novem annorum tributum penderent intra biennium. [*Appian. lib. 5. pag. 673, 674.*]

Homines nobiles facultatibus expoliabat Antonius, cásque verberonibus & adulatoribus largiebatur. Multorum fortunas viventium petebant illi accipiebántque, aliqui quasi mortuorum. Civis Magnetis bona coquo, qui unam cœnam (ut fertur) paraverat scitè, donavit. Postremò, quum civitates altero tributo oneraret, ausus est Hybreas, qui pro Asiâ agebat, illi dicere. *Si bis anno tributum vales exigere, vales bis etiam æstatem nobis & bis fructus efficere.* et quum ducenta millia talentûm intulit Asia: *Hæc*, inquit, *si non accepisti, ab illis qui acceperunt repete; sin quæ accepisti, hæc non habes, perimus.* vehementer eo dicto pungens Antonium; qui ex simplicitate credens suis, pleraque quæ agebantur ignorabat. [*Plutarch. in Antonio.*]

Similiter & regibus & dynastis, civitatibúsque liberis, alia pro cujusque facultatibus tributa ab Antonio imperata sunt. [*Appian. lib. 5. pag. 674.*]

Obeuntem provincias Antonium Lucius Cassii frater, & alii quotquot sibi timentes de exemplo clementiæ illius in Cassianos ad Ephesum edito audierant, accesserunt supplices: quos omnes absolvit, præter cædis Cæsaris conscios; quibus solis manebat implacabilis. [*Id. ibid.*]

Lycios & Xanthios à tributis immunes reliquit: hortatus ut urbem suam instaurarent. Rhodiis quoque donavit Andrum, Tenum, Naxum, Myndúmque: quas non multo pòst eis ademit, ut duriùs imperantibus. Laodicensibus atque Tarsensibus libertatem atque immunitatem à tributis concessit: & quotquot Tarsenses cives capti vænierant, uno edicto liberavit. Athenienſibus ad ipsum venientibus,

poſt Tenum, Æginam dono dedit; ſimúlque Icum, Ceam, Sciathum, & Peparethum. [*Ibid. pag.* 675.]

Tranſiens per Phrygiam, Myſiam, Gallogræciam, Cappadociam, Ciliciam, Cœleſyriam, Palæſtinam, Ituræam, cæteráſque Syrorum provincias, omnibus indixit tributa graviſſima. Diſceptationes quoque civitatum ac regum ex arbitrio ſuo compoſuit: atque in Cappadociâ ſpeciatim Ariarathis & Siſinnæ; prælato ad regnum Siſinnâ, in matris formoſæ gratiam. In Syriâ verò tyrannos opidatim ſuſtulit. [*Ibid.*] Demetrio, Julii Cæſaris liberto, Cyprum regendam commiſit. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 381.]

Gymnaſii moderationem Tarſenſibus pollicitus Antonius, ei muneri ſuo loco præfecit Boëthum, malum ut poëtam ita etiam civem. Ejus tamen carmen in partam ad Philippos victoriam ſcriptum probavit Antonius: maximéque eum extulerunt Tarſenſes ſui, quia ad quodvis argumentum oblatum ſubitò aliquid valebat dicere. Quum verò illi ſumptuum in gymnaſio faciendorum rationes fuiſſent creditæ: deprehenſus eſt cùm alia tum oleum ſubduxiſſe. Quo nomine apud Antonium accuſatus, ita illi reſpondit. *Ut Homerus Agamemnonis & Achillis laudes Ulyßiſque decantavit, ſic ego tuas: itaque indignum eſt me his apud te criminibus traduci.* Atqui, reponebat accuſator, *Homerus neque Agamemnoni neque Achilli ſuffuratus eſt oleum: quod quum tu feceris, pœnas daturus es.* Boëthus nihilominus, placatâ officiis quibuſdam irâ, urbem regere ad Antonii uſque exitum perrexit. [*Strabo, lib.* 14. *pag.* 674.]

Cleopatra, hinc à Dellio inducta, hinc formæ ſuæ & morum veneſtati ipſa confidens, in Ciliciam ad Antonium venit. [*Plutarch. in Antonio: cum Joſepho, lib.* 14. *cap.* 23. *Appian. lib.* 5. *pag.* 675. *& Dione, lib.* 48. *pag.* 371.] Cujus adventus φαντασία, poëticâ magis quàm hiſtoricâ fide, apud Plutarchum ita habetur deſcripta. Subvehebatur Cydno fluvio (qui Tarſum influit) in navigio auratâ puppi, velis paſſis purpureis, remigio argenteis ducto remis ad tibiarum, fiſtularum & citharārum modos. Recumbebat illa ſub tabernaculo auro intexto eleganter exculta, ut pingitur Venus. Pueri pictis Cupidinibus aſſimiles hinc inde ſtabant, & ventulum faciebant. Ancillæ itidem, quæ formâ præcellebant, Nereidum & Gratiarum modo amictæ, partim aſſiſtebant gubernaculis, partim rudentibus. Complebant ripas odores ex ſuffituum copiâ fragrantiſſimi. Homines autem alii ſtatim à fluvio ex utrâque ripâ comitabantur eam, alii ad ſpectaculum deſcendebant ex urbe; & quidem tantâ frequentiâ, ut ſolus in foro pro tribunali ſedens relinqueretur ipſe Antonius. Manavítque per omnes rumor, Venerem ad ſalutem Aſiæ venire ad Bacchum comeſſatum. Antonius ergo miſit certos qui eam ad cœnam invitarent. Illa verò Antonium potiùs venire cenſebat ad ſe debere. Qui ut ſub adventum illius facilitatem aliquam & comitatem oſtenderet, morem geſſit ei ac venit.

Cleopatra Antonio ipſam incuſanti, quòd non fuiſſet proximo bello Cæſaris laborum particeps, cùm alia, tum quatuor legiones ad Dolabellam miſſas, claſſem ſuam tempeſtate laceratam, & iteratas Caſſii minas,

minas, quòd ei supperias non ferret, objecit. Victus ille juveniliter eam, quamvis jam quadragenarius, amare cœpit: in quam jam olim etiam, tum puellam, petulantiùs oculos conjecerat; quum Alexandriam sequeretur ducem Gabinium juvenis, equitum ipsius præfectus. Móxque hebescente in omnibus pristinâ Antonii industriâ Cleopatræ jussa cuncti exequebantur, nullo jam humani juris aut divini respectu habito. [*Appian. lib. 5. pag. 671, 675, 676.*]

Cleopatrâ rogante, sororem ipsius Arsinoën, apud Miletum Dianæ Leucophrynes supplicem, Antonius immissis percussoribus sustulit: ut refert Appianus. [*ibid. pag. 676.*] licèt eam Ephesi in templo Dianæ supplicem interfectam fuisse, dicat Josephus. [*lib. 15. cap. 4.*]

Serapionem præfectum Cypri, quia auxilia Cassio miserat, Tyri supplicem, Antonius Tyrios jussit Cleopatræ dedere: ut & Aradios alium quendam supplicem, qui, quum Ptolemæus Cleopatræ frater navali prælio in Nilo à Julio Cæsare victus nusquam comparuisset ampliùs, se Aradiis pro Ptolemæo venditaverat. Sacerdotem quoque Ephesiæ Dianæ Megabyzum, quòd Arsinoën tanquam reginam excepisset hospitio, duci jussit: sed Ephesiis ipsi Cleopatræ pro eo supplicantibus dimisit hominem. [*Appian. ut supr. pag. 676.*]

Interim in Italiâ uxor Antonii Fulvia, nihil muliebre præter corpus gerens, omnia armis tumultúque contra Cæsarem Octavianum miscebat. [*Vellei. Paterc. lib. 2. ca. 74.*] Quo dissidio & affinitas inter eos dirempta est, & ad bellum apertum res producta. Cæsar enim quum insolentiam socrus suæ non ferret (malebat enim videri cum hâc quàm cum Antonio sibi non convenire) cum filiâ ejus Claudiâ, quam adhuc virginem esse sacramento confirmabat, divortium fecit. [*Dio, lib. 48. pag. 359, 360. cum Sueton. in Octavio, cap. 62.*]

Hinc Cæsar ad Antonium in Phœnicen Coccеium & Cecinnam misit: è quibus Cecinna, legatione perfectâ, ad Cæsarem rediit; Coccеius apud Antonium mansit. [*Appian. lib. 5. pag. 706.*]

Daphnen, Antiochiæ in Syriâ proximam, centum è Judæorum gente potentissimi venerunt ad Antonium, amori Cleopatræ jam servientem, ut Phasaëlum & Herodem accusarent: electo ad hoc eloquentissimo quoque è suo numero. Juvenum autem causam defendendam Messala suscepit: assistente etiam sibi Hyrcano, qui filiam suam Herodi jam desponderat. Utrisque auditis, Antonius scisciatus est ab Hyrcano, utra pars meliùs Rempublicam administraret. Qui cum respondisset pro juvenibus, Antonius (qui eos olim propter hospitium paternum dilexerat) hos ambos Tetrarchas constituit, totius eis Judææ procuratione permissâ. Litteras quoque in hoc scripsit: & ex eorum adversariis quindecim conjecit in vincula, occisurus etiam nisi interfessisset Herodis deprecatio. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 23.*].

Mille deinde viri, Hierosolymâ missi, Tyrum ad Antonium venerunt: qui magnâ pecuniâ jam corruptus à fratribus, imperavit ejus loci magistratui, ut in Judæorum legatos novatores rerum animadverteret, & Tetrarchis à se constitutis esset auxilio. Herodes autem, cum Hyrcano, ante urbem diversantes in littore accedens, hortatus est

eos

eos ut se subducerent; admonens quantum instaret periculum, si contendere pergerent: quod illi contempserunt. Móxque erumpentes in eos Judæi cum indigenis, partim trucidaverunt eos, partim sauciaverunt: quorum & saucios curâ, & mortuos sepulturâ Hyrcanus dignatus est. Reliquis verò domum refugientibus, quum populus clamoribus ageret contra Herodem, commotus ad iram Antonius jussit quos vinxerat interfici. [*Ibid.*]

Reversâ domum Cleopatrâ Antonius misit equites Palmyram, urbem non longè ab Euphrate sitam, ut eam diriperent: in speciem objecto levi crimine, quòd quum essent in Romanorum & Parthorum confiniis, viderentur ambiguæ fidei, (quippe qui negotiationibus dediti, è Perside Indicas Arabicásque merces ad Romanos deportarent;) re autem verâ, ut hoc modo ditaret equites. Id quia præsensere Palmyreni, in ulteriorem ripam sua transtulerunt, dispositis qui arcerent sagittariis; quo genere excellunt plurimùm: equites autem, inventâ urbe vacuâ, inanes & incruenti reversi sunt. Indéque paulo pòst bellum Parthicum est insecutum: multis è Syriâ tyrannis, quos Antonius inde expulerat, ad Parthos confugientibus, cósque ad occupandam Syriam invitantibus. [*Appian. lib. 5. pag. 676, 677.*]

3964 Antonius, quum populis indixisset tributa gravissima, & Palmyrenos ita offendisset; res turbatas provinciæ non constituit, sed diviso per hyberna exercitu, ipse in Ægyptum ad Cleopatram profectus est. [*Ibid. pag. 677.*] Planco in Asiâ, Saxa in Syriâ relicto. [*Dio, lib. 48. pag. 371.*] Decidio nempe Saxâ: cujus, ut M. Antonii satellitis, in Philippicâ 13ª Cicero, & in Syriâ legati, in libro 127. meminit Livius.

Præbuit ea res multis motibus occasionem. Nam qui & Aradum insulam incolebant, eis qui ad se pecuniæ exigendæ causâ missi essent non obtemperabant, nonnullis etiam eorum occisis: & Parthi quum jam antè se commovissent, tum magis adhuc contra Romanos insurrexerunt, ducibus Labieno & Pacoro Orodis regis Parthorum filio. [*Dio, ibid.*]

Ad Aradios spectat illud, quod in Chronico Eusebiano legitur. *Curtius Salassus in insulâ Arado cum quatuor cohortibus vivus combustus est, quòd tributa graviùs exigeret.* De Labieno, quem Pompeianarum partium fuisse in libro 127 notavit Livius, apud Plutarchum, in *Antonio*, ita legimus. *Cùm Parthorum essent circa Mesopotamiam suspensæ copiæ, quarum Labieno auspiciis Parthicis creato imperatore adoriturì regii duces erant Syriam, Alexandriam à Cleopatrâ Antonius est abductus.* Unde corrigendus est locus à consarcinatore Parthicorum Appiani [*pag. 155, 156.*] hinc traductus: qui Labienum à regiis ducibus Alexandriam deducendum fuisse, ineptè innuit. Verùm hujus expeditionis originem & progressum pleniùs hunc in modum Dio explicat.

Post cladem Philippensem Labienus, quum adversariorum nemini veniam daturos victores putaret, potiùs sibi cum barbaris vivendum ratus quàm in patriâ pereundum, apud Parthos remansit: ac ubi primùm Antonii desidiam amorémque & profectionem in Ægyptum intellexit, Parthis inferendi Romanis belli author fuit. quorum exercitus

citus partim periissent, partim damnum accepissent, reliqui autem inter se dissiderent ac dentò ad bellum deventuri intestinum essent: quare Regi suasit, ne dum in Italiâ Cæsar Sexti Pompeii causâ detineretur, Antonius autem in Ægypto amori indulgeret, ipse Syriam & vicinas ei regiones subigeret: se autem ducem belli futurum, ac ita multos populos, qui Romanis propter damna quibus ab iis continuis affligebantur infensi erant, ad defectionem permoturum pollicitus est. [*Dio, pag. 371, 372.*]

Hoc sermone quum Regem ad bellum gerendum adduxisset, acceptis ab eo magnis copiis, filióque regis Pacoro, in Phœnicen irruit, ac Apameam aggressus, à muro rejectus, præsidia in eâ regione posita deditione voluntariâ accepit. Ea ex militibus Cassianis ac Butianis constabant, quos Antonius in suum exercitum allectos, Syriæ tum, regionis nimirùm ejus peritos, custodiendæ reliquerat. Igitur Labienus eos facilè, tanquam familiariter sibi notos, sui juris fecit: Saxâ, qui tum eos ducebat, excepto. Is enim frater Decidii Saxæ legati Antonii, ac quæstor, solus Labieno se non adjunxit. [*Ibid. pag. 372.*]

Hunc Saxam Labienus prælio congressum multitudine ac virtute suorum equitum vicit, ac noctu ex castris aufugientem insecutus est, jaculatus etiam antè libellos in ejusdem castra, ad perducendos ad suam societatem ejus milites. Quod ne fieret veritus Saxa, fugæ se dedit: assecutúsque eum Labienus, pleroscque qui cum eo erant interfecit. Saxa autem Antiochiam quum perfugisset, ipse Apameam jam non amplius repugnantem, quòd opinio de morte Saxæ obtinuerat, accepit; ac pòst Antiochiam etiam, à Saxâ desertam. [*Ibid.*]

M. Antonius à Cleopatrâ splendidè exceptus, in Ægypto hyemavit sine insigniis imperii, sive tanquam in alieno imperio civitatéque regiâ, sive ut in hybernis festos dies celebraret. Sepositis enim curis, pro habitu patrio sumpsit stolam Græcanicam quadrangulam, & calceamentum album Atticum, quo tum Athenienſium tum Alexandrinorum sacerdotes utebantur, *Phæsasium* appellatum: progrediebatúrque tantùm ad templa, aut gymnasia, aut philosophorum conventicula, cum Græcis consuetudinem habens, in obsequiis Cleopatræ; propter quam potissimùm aiebat sibi eam peregrinationem susceptam. [*Appian. lib. 5, pag. 677.*]

Cum Cleopatra verò & Ægyptiis luxuriæ deditus, usque ad perniciem extremam suam, desidebat. [*Dio, lib. 48. pag. 373.*] Ejus & filii ipsius luxum pluribus describit Plutarchus; ea hâc de re referens, quæ avo suo Lampriæ narrabat Philotas Amphissensis medicus, qui Alexandriæ id temporis studiorum causâ commorabatur.

Cleopatrâ, neque noctu neque interdiu ab eo discedens, ludebat cum eo aleâ, potabat, venabatur, in armis exercentem se spectabat: noctu absistentem januis & fenestris popularium, atque in eos qui intus erant dicta jacientem per plateas comitabatur; ac cum eo vagabatur, veste ancillari tecta. Namque ejuscemodi cultu ornare ille se solebat. Unde frequenter dictis, frequenter etiam verberibus mulctatus regrediebatur. [*Plutarch. in Antonio.*]

Legatos ex coloniis Italicis ad se missos in Ægypto detinuit Antonius; vel ob hybernum tempus, vel ut celaret suum consilium. [*Appian. lib.5. pag.701.*] Interim verò fratrem illius, Lucium Antonium Consulem, in Etruriâ Cæsar Octavianus obsidebat Perusiâ. [*Id. ibid. pag.689.*]

Cn. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Coss. lib. Perusia ab Octaviano capta est. [*Dio, lib.48. pag.385.*] 4674 40

Labienus Saxam in Ciliciam fugientem consectatus occidit. [*Dio, lib.48. pag.372.*] Transmarinas provincias *magnis nominis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, produxit eorum exercitum in Syriam, interfectoque legato Antonii, concussit*, inquit Velleius Paterculus, lib.2. cap.75. Florus verò libro 2. cap.9. *Saxa* (ita enim apud eum legendum, non, *Cassius*) *legatus, ne veniret in potestatem hostium, à gladio sibi imperavit.*

Saxâ mortuo, Syriam Pacorus subegit universam. [*Florus, & Dio, ut supr. cum Livio, lib.121.*] Tyrum solam qui reliqui erant Romani, ac qui cum his sentiebant Syri, anteceperunt: & neque suasionibus, neque vi (nam classem Parthi nullam secum habebant) in potestatem ejus redigi potuerunt. [*Dio, ibid.*]

Anno secundo, (ut apud Josephum habetur, libro 14. cap.23.) ab adventu sc. Antonii in Asiam, quo Pacorus regis filius & Barzapharnes Parthorum satrapa Syriam occupaverunt, Ptolemæus Mennæi filius defunctus est. Cujus in principatu successor filius Lysanias (quem Ituræorum regem ab Antonio factum fuisse dicit Dio, *lib.49. pag.411.*) amicus factus est Antigono Aristobuli filio, conciliante satrapâ qui multum apud eum poterat.

M. Antonius, incunte vere Alexandriâ contra Parthos profectus, ad Phœniciam usque processit, & Tyrum pervenit. [*Plutarch. in Antonio. Appian. lib.5. pag.701.*] Eò verò navigavit, tanquam auxilium urbi laturus. Sed occupatam jam ab hoste omnem circùm regionem cernens, Sexti Pompeii prætendens bellum, eam deseruit: contrà, quòd adversùs Pompeium non maturâsset, prætextu belli Parthici excusabat. Ita evenit, ut neque sociis auxilio veniret, propter Pompeii, neque Italiæ, propter sociorum prætextum. [*Dio, lib.48. pag.373.*]

Continentem igitur prætervectus, atque per Cyprum & Rhodum usque ad Asiam navigans, de Perusinæ obsidionis eventu cognovit: incusavitque fratrem Lucium, & Fulviam uxorem, & magis etiam, qui absentis bona in Italiâ procurabat, Manium. Inde in Græciam transmittens, cum matre Juliâ & uxore Fulviâ, quæ ex Italiâ profugerant, congressus est: atque hinc in Italiam transvectus, Siputem cepit. [*Id. ibid. cum Appiano, lib.5. pag.679. & 701.*]

Fulviâ Sicyone mortuâ, maritus ejus Antonius, suadente matre Juliâ & L. Coccio, cum Cæsare de pace tractaturus, Sextum Pompeium (cum quo fœdus jam inierat) in Siciliam revocavit, quasi curaturus ea de quibus inter ipsos convenerat; & Domitium Ænobarbum cum potestate misit in Bithyniam. [*Appian. lib.5. pag.706. & 708.*] Et cùm Marcellus maritus Octaviæ, Cæsaris licèt ex alterâ matre dile-

dilectiſſimæ ſororis, nuper obiiſſet; ad pacem firmiùs nectendam, ſponſa Antonio ea data eſt: qui licèt non diſſimulabat habere ſe Cleopatram, in matrimonio inficiabatur tamen. [*Id. ibid. pag.*709. *Liv. lib.*127. *Plutarch. in Antonio.*]

Tum diviſo inter ſe Romano imperio fecerunt terminum, utriuſque ditionis Codropolim, opidum Illyricum, quod videbatur ſitum in intimo ſinu Adriatico: ita ut Orientales omnes trans ſinum Ionium regiones, tam inſulæ quàm provinciæ & Europæ & Aſiæ, uſque flumen Euphratem, Antonio cederent; Occidentales verò, Sardinia, Dalmatia, Hiſpania & Gallia Cæſari. Africas enim provincias Lepidus triumvir à Cæſare jam acceperat: & Siciliam Sextus Pompeius occupaverat. [*Plutarch. & Appian. ibid. Dio, pag.*374.]

Bellum contra Pompeium Cæſari obvenit, ne quid aliud interveniret. Parthicum verò Antonio, ad ulciſcendam illatam Craſſo injuriam. Domitius Aënobarbus (licèt è Julii Cæſaris percuſſoribus unus) in fœdus receptus eſt à Cæſare, iiſdem quibus priùs ab Antonio conditionibus. Additum ad fœdus, ut liceret utrique imperatori habere in Italiâ delectus pari numero legionum. In has leges poſtremum fœdus inter Cæſarem & Antonium ictum eſt. [*Appian. pag.*709.]

His ita in caſtris ad Brunduſium compoſitis, convivio ſe mutuò exceperunt: quod Cæſar more militari ac Romano, Antonius Aſiatico Ægyptióque inſtruxit. Milites verò qui tum cum Cæſare erant Antonium circumſtetere, poſtulantes pecuniam quam ipſis de pugnâ Philippenſi promiſerat, cujúſque cumulatè conficiendæ cauſâ in Aſiam miſſus fuerat: ac vim ei intuliſſent, niſi eos, ſpe injectâ, Cæſar inhibuiſſet. [*Dio, pag.*374.]

Cæſar & Antonius, ob pacem inter ſe factam, Romam ovantes ſunt ingreſſi. [*Inſcript. Gruteri, pag.*CCXCVII.] quos cives velut triumphantes exceperunt; veſtéque triumphali exornaverunt, & ad ludos ſpectandos curulibus in ſellis collocaverunt. [*Dio pag.*375.] Celebrata deinde ibi ſunt inter Antonium & Octaviam tum prægnantem nuptiæ. Et quia vetabat lex nequa mulier niſi exactis à morte viri decem menſibus nuberet; tempus eſt ei Senatuſconſulto remiſſum. [*Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.*78. *Plutarch. in Antonio. Appian. pag.* 710. *Dio, pag.*375. *fin.*] Manium verò, quòd Fulviam exaſperâſſet Cleopatræ criminationibus, & tantorum malorum cauſa fuiſſet, interfecit Antonius. [*Appian ibid.*]

Aſinius Pollio in Conſulatu filium ſuſcepit, quem à captis Salonis (Spalatenſi civitate in Dalmatiâ) *Saloninum* vocavit: cui Virgilius in *Pollione* ſuo genethliacum canens, ex Cumæo ſive Sibyllino carmine, ſecula per metalla dividente decimáque & ultimâ à Mundi ætate (quâ Sol, id eſt Apollo, eſſet imperaturus) novam futuram rerum omnium ἀποκαλύψιν prædicente, hoc anno ſeculum aureum (& cum eo Virginem, Erigonem ſive Aſtræam, quæ ferreo ſeculo terras reliquerat) rediturum pronuntiavit. [*Servius, in Virgil. eclog.*4.] Cujus deſcriptioni & ea Poëta videtur inſeruiſſe, quæ vel à Judæis (quos Romæ circa gradus Aurelios ſimul habitaviſſe, in oratione pro Flacco docet

Cicero) de Meſsiâ ſuo prædicata audiverat, vel in Prophetarum oraculis (quæ Græcè paſsim tum extabant) de eodem ſcripta ipſe legerat.

Pacorus Parthorum regis filius, Syriâ acceptâ, in Palæſtinam profectus, Hyrcanum, qui tum præpoſitus à Romanis ei regioni imperabat, depoſuit; fratrémque ejus Ariſtobulum præfecit. Ita Dio, libro 48. [*pag.*372,373.] Ariſtobulum patrem cum filio Antigono perperam confundens. quum idem ipſe poſtea ſemper Antigonum regem hunc non Ariſtobulum appellet. [*lib.*48. *pag.*382. *& lib.*49. *pag.*405.] Pleniſsimè verò rem iſtam totam Joſephus hunc in modum explicat.

Antigonus Ariſtobuli filius mille talenta & quingentas mulieres daturum ſe Parthis eſt pollicitus; ſi regnum ab Hyrcano in illum tranſferrent, & Herodem unâ cum ſuis interficerent. Quæ licèt ille non præſtiterit, Parthi nihilominus aſſerturi regnum Antigono, duxerunt verſùs Judæam exercitum; Pacorus regis filius per maritima, Barzapharnes ſatrapa per mediterranea. Pacorum excluſerunt Tyrii: ſed Sidonii ac Ptolemaidenſes intromiſerunt. Ille alam equitum in Judæam ſpeculatum præmiſit, juſſam etiam adjutare Antigonum: quam ducebat pincerna regius, & ipſe Pacorus nomine.

Adjungentibus autem ſe Antigono Judæis Carmelum montem incolentibus & paratis cum eo in hoſticum invadere, ille ſpem concepit poſſe ſe horum operâ partem illam regionis in poteſtatem redigere quam Drymos vocabant: ubi occurrentes ſibi hoſtes fugatos Hieroſolymam uſque eſt inſecutus.

Hîc Antigoniani, adjungentibus ſe aliis jam multùm aucti numero, aggreſſi ſunt oppugnare regiam: Phaſaëlo & Herode eam propugnantibus. Inter hos pugnâ in foro conſertâ, hoſtes à fratribus ſuperati in templum confugerunt: quibus illic incluſis hi cuſtodes 60 viros appoſuerunt, per ædes proximas collocatos. Sed hos quidem infenſus fratribus populus concremavit: Herodes autem iratus, ex populo multos obtruncavit; ínque dies ſingulos invicem ſeſe per inſidias incurſantibus, aſſiduæ cædes erant.

Quum dies feſtus Pentecoſtes adveniſſet, multa hominum millia ex totâ regione advenientium circa Templum congregata ſunt, tam armatorum quàm inermium; qui & templum & urbem occupaverunt, exceptâ regiâ: hanc enim cum paucis militibus Herodes cuſtodiebat, ſicut muros frater ejus Phaſaëlus. Herodes verò (à Phaſaëlo nonnihil adjutus) cum hoſtibus in ſuburbano congreſſus, coëgit multa eorum millia fugere, partim in urbem, partim in templum, partim etiam intra vallum quoddam in propinquo poſitum.

Interea pacis arbitrum Pacorum Parthorum ducem Antigonus petiit admitti. Pacorus hoſpitio à Phaſaëlo exceptus, ſuaſit ei ut legatus iret ad Barzapharnem; inſidias illi inſtruens. Ille nihil ſuſpicatus paruit: non probante hoc factum Herode propter Barbarorum perfidiam, hortantéque ut potiùs Pacorum & alios ad ſe venientes opprimeret. Itaque profecti ſunt ad eam legationem Hyrcanus atque Phaſaëlus: & Pacorus, relictis apud Herodem ducentis equitibus ac decem quos Eleutheros vocant, legatos deduxit.

Ut

Ut verò in Galilæam ventum eſt, armati eis occurrerunt qui illis opidis præerant: & Barzapharnes primùm alacriter eos excepit donavítque muneribus, deinde ſtruere inſidias incepit. Phaſaëlus autem cum ſuo comitatu deductus eſt in propinquum mari locum, cui nomen erat Ecdipon. Ubi Ophellus, qui à Saramallâ Syrorum tunc ditiſsimo paratas Phaſaëlo inſidias cognoverat, naves illi ad fugam obtulit. At ille, Hyrcanum & Herodem fratrem in periculo nolens relinquere, cum ipſo Barzapharne de injuriâ hâc legatis illatâ expoſtulavit. Qui vera iſta non eſſe dejerans, mox ad Pacorum abiit.

Eo profecto, vincula Hyrcano ſunt injecta, & Phaſaëlo multum deteſtanti Parthorum perjurium. Ad Herodem autem miſſus eunuchus mandatum habebat, ut productum extra muros comprehenderet. Herodes, quid fratri accidiſſet ex aliis intelligens, aſſumpto armatorum quos circa ſe habebat ſubſidio, & impoſitis in jumenta mulieribus, matre Cypride, ſorore Salome, ſponſâ Mariamme, matréque ſponſæ Alexandrâ Hyrcani filiâ, & fratre natu minimo Pherorâ, famulitióque ac reliquâ turbâ comitum, nocte inſciis hoſtibus fugam verſùs Idumæam iniit.

In itinere mater everſo vehiculo in mortis periculum adducta, ita conſternavit Herodem, ne inter has moras ſuperveniret hoſtis metuentem, ut ſtricto gladio de conſciſcendâ ſibi morte cogitaret. Sed à circumſtantibus cohibitus, Maſſadam caſtellum munitiſsimum (in confiniis Arabiæ & Palæſtinæ poſitum) maximis compendiis petiit: Parthis primùm illum perſequentibus, deinde & Judæis ſexageſimo ab urbe ſtadio eum aggredientibus, prælio devictis.

Poſtquam ad Reſſam vicum Idumææ pervenit, occurrit ei frater Joſephus. Cúmque tantam turbam ſecum traherent, quantam etiam abſq; milite conductitio Maſſadæ caſtellum, ad quod confugere decretum erat, non caperet: majorem partem dimiſit Herodes, numero ſupra novem millia; juſsis aliis aliàs per Idumæam ſalutem ſibi quærere, viatico eis dato. Expeditioribus autem quibuſque & intimis ſuis aſſumptis, in caſtellum ingreſſus eſt: depoſitíſque ibi mulieribus cum reliquis comitibus, quorum omnium numerus ad octingentos pertingebat, quòd ibi & frumentum & aqua & reliqua omnia neceſſaria ſuppeterent; ipſe ad Petram Arabiæ properavit.

Proximo poſtquam Hieroſolymis ille profugerat die, reliqua quidem omnia Hieroſolymitanorum bona Parthi diripuerunt, unâ cum ipſâ regiâ: ſola Hyrcani pecunia, circiter trecenta talenta, intacta remanſit. Herodis etiam facultatum magna pars evaſit; præſertim quas ille maturè providens in Idumæam deportandas curaverat. Nec contenti Parthi urbis direptione, egreſsi agrum quoque latè populati ſunt, & Mariſſam urbem opulentam everterunt.

In Judæam à Parthorum rege ita reductus Antigonus, Hyrcanum & Phaſaëlum vinctos accepit. Vehementer autem triſtatus eſt, quòd cum Herode mulieres effugiſſent, quas Parthis tradere conſtituerat, & unâ cum pecuniâ daturum ſe promiſerat. Veritus deinde ne populi favore Hyrcanus, à Parthis aſſervatus, in regnum reſtitueretur, amputavit ei auriculas; ut ſic ineptus ad recipiendum pontificatum redderetur:

deretur: Lege vetante, ne quis membris debilitatus ad altare posset accedere. [*Levitic.* XXI. 17,18, *&c.*]

Phasaëlus, neci se destinatum cognoscens, cùm manus sibi inferre non posset propter vincula, alliso ad saxum capite vitam abrupit: antè tamen quàm exhalaret animam, audito ex quâdam mulierculâ quòd Herodes frater evasisset; quem necis suæ ultorem futurum sibi gratulabatur. Parthi autem, quanquam mulieribus caruerint, quas maximè cupiebant, rebus tamen apud Hierosolymam cum Antigono compositis, discedentes vinctum in Parthiam Hyrcanum duxerunt. [*Joseph. li.* 1. *Belli, cap.* 11. *& lib.* 14. *Antiquit. cap.* 24,25.]

Eodem tempore Labienus Ciliciam, & Asiæ urbes in continente sitas, (ejus enim metu in insulas trajecerat Plancus, Antonii in Asiâ legatus) præter Stratoniceam omnes, pleraſque sine bello, Mylassa autem & Alabanda vi occupavit. Hæ namque urbes, quum præsidium à Labieno accepissent, die quodam festo necatis præsidiariis, defecerunt. Labienus igitur Alabandis captis, cives supplicio affecit: Mylassa autem, relicta ab incolis, diruit. Stratoniceam quum diu obsedisset, nullo tamen modo potiri urbe poruit. Proinde pecuniâ confectâ, ac spoliatis fanis, *Parthicum* sese imperatorem vocavit, ratione à more Romanorum diversissimâ· Quos enim adversùm Romanos ducebat, ab iis nomen sibi imponebat; quasi eos, ac non cives suos, vicisset. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 373.]

Ita Parthi, sub auxilii specie sibi vincentes, ab Euphrate & Syriâ usque ad Ioniam, duce Labieno, excurrerunt; latronibus tamen similiores, quàm hostibus. [*Florus, lib.* 4. *ca.* 9. *Plutarch. in Antonio. Appian. in Syriac. pag.* 120. *in Parthic. pag.* 134,156. *& lib.* 5. *Bell. civil. pag.* 709. *&* 747.] Adquorum progressum impediendum, M. Antonius legatum P. Ventidium Bassum in Asiam præmisit. [*Plutarch. ibid. Appian. pag.* 156. *&* 709.]

Ventidius antè ad Labienum pervenit, quàm is id futurum cognosceret; territúmque repentino adventu, & copiis suis destitutum (solus enim tum cum collectis ex Asiâ militibus ibi agebat absque Parthis) neque congredi ausum, statim inde fugavit: fugientémque in Syriam insecutus est cum expeditissimis suis militibus, deprehensúmque apud Taurum montem ulteriùs progredi prohibuit. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 380,381.]

Eo loco plures dies oppositis invicem castris quieverunt; Labieno Parthos, Ventidio legiones expectante. Quum iisdem diebus utrique, quod operiebatur, adveniſſet; Ventidius, quia equitatum Parthorum metuebat, in sublimi loco (ibi enim castra posuerat) perstitit: Parthi verò suâ multitudine freti, hostémque olim à se superatum contemnentes, antequam Labieno se conjungerent, summo mane ad tumulum accesserunt; ac, nemine contra exeunte, subire ad ipsum collem intenderunt. Quum jam in sublime evasissent, Romani decurrentes haud magno labore eos per declive præcipites egerunt. Ita Parthi, partim à Romanis trucidati, majore verò ex parte in receptu à se invicem perditi sunt; quum alteri jam fugerent, alteri tum primùm colli succederent. [*Ibid. p.* 381.]

Venti-

Ventidius Parthos, non ad Labienum sed in Ciliciam fugam convertentes, usque ad castra insecutus, viso ibi Labieno substitit. Labienus autem quum se ad pugnam compositisset, videns militum suorum animos fugâ barbarorum consternatos, non ausus congregere, sub noctem aufugere aliquò instituit. Ventidius, re è profugis præcognitâ, multos in ipso discessu per insidias interfecit, reliquos omnes à Labieno desertos sibi adjunxit. [*Ibid.*]

Labienus veste mutatâ effugit, ac aliquandiu in Ciliciâ quum latuisset, à Demetrio, qui Cyprum sub Antonio tum regebat, postmodum indagatus atque captus est. [*Ibid.*]

His ita gestis, Ventidius Ciliciam recepit, ac constituit: Popedium autem Silonem cum equitibus ad Amanum montem præmisit, in confinio Ciliciæ & Syriæ positum. In illius angustiis, quæ Portæ dicuntur, castellum extructum sibi obtinere non valuit. quominò à Pharnapate Pacori legato, qui eum transitum custodiebat, in summum discrimen conjectus periisset, nisi forte fortunâ Ventidius pugnantibus superveniens suos conservâsset. Is Parthos & ex improviso inferiores adortus, Pharnapate cum multis aliis cæso, Syriam à Parthis relictam jam sine prælio recepit, Arado tantùm exceptâ. Aradii enim, metuentes ne eorum quæ contra Antonium ausi fuerant pœnas dare cogerentur, Ventidio se non dediderunt, quanquam aliquandiu ab eo oppugnati. [*Ibid. p.* 381, 382.]

Herodes, nondum factus certior de fratris Phasaëli interitu, ad Arabum (Nabatæorum) regem Malchum multis suis beneficiis jam antè obligatum, profectus est: vel trecenta talenta paratus expendere, ut fratrem quamplurimùm ab hoste redimeret: quâ de causâ & filium Illius Phasaëlum septennem secum ducebat, oppigneraturus eum apud Arabas. Sed occurrerunt ei missi à Malcho qui denunciarent ne finibus ejus regni excederet, sic Parthis jubentibus. Prætendebat autem hoc suasu optimatum suorum, ne debitam pecuniam redderet, neque ille fraudaretur rebus quas pater ejus Antipater penes Arabas deposuerat. Quod molestè ferens Herodes, in quoddam templum diverti, ubi multos ex comitatu reliquerat. Sequenti verò die eum venisse Rhinocorura, ibi de fratris obitu cognovit. [*Joseph. lib. Mac. c.* 25.]

Malchus pœnitentiâ motus, & eum sim Herodem insecutus, nihil profecit. Jam enim ille procul aberat, versus Pelusium properans: ubi, nautis eum non recipientibus qui navigaturi erant Alexandriam, à magistratibus loci honorificè eò est deductus ad Cleopatræ regnum. Quæ tamen detinere ibi eum non potuit, Romam properantem: licèt & crebris procellis mare tum esset turbidum, & res parum adhuc tranquillæ essent in Italiâ. Cùm enim hyemalis anni tempestas nondum adesset (unde ad ann. Mundi 4014. num. 56. & 57. contra Tornellum observavio Salianus) illud, ἀλκυονίδων ἡμερῶν, apud Josephum, de maris procellâ accipio: quâ neglectâ, solvens Alexandriâ Herodes versus Pamphyliam, & cum gravi tempestate conflictatus, jactura facinarum factâ, ægrè in Rhodum evasit. [*Joseph. ibid.*]

Rhodi duo ex amicorum cohorte præstò ei fuerunt, Sappinius & Ptolemæus. Eo quum inveniisset eam civitatem graviter afflictam bello

quod

quod contra Cassium gestum fuerat, ne præsenti quidem inopiâ cohiberi potuit, quo minus vel supra vires eam refoveret: instructáque triremi & cum amicis conscensâ, Brundusium in Italiâ appulit. Inde Romam profectus, Antonio denarravit ea quæ sibi & familiæ suæ in Judæâ contigerant; & quomodo per medias tempestates, (ἀφ' ἁλιμῶν Θ.) contemptis omnibus difficultatibus ad unicum præsidium se recepisset, quod in illo haberet repositum. [*Id. ibid.*]

Ea narratio quum Antonii commiserationem erga Herodem excitâsset, accedente etiam hospitii paterni memoriâ, & in primis pollicitatione pecuniæ, si ejus ope rex fieret, & odio Antigoni tanquam hominis turbulenti ac Romanis inimici, factus est in Herodem propensior. Cæsar quoque, partim propter Antipatri militiam in Ægypto cum patre ipsius toleratam & reliquam benevolentiam, partim ut Antonio gratificaretur quem valde studiosum sciebat Herodis, ad conatus ejus promovendos erat paratus. Itaque convocato Senatu Messala, ac deinde Atratinus, productum Herodem commendârunt, commemoratis tam patris ejus quàm ipsius in Romanos beneficiis ac benevolentiâ: Antigonum verò tum ob vetera crimina accusârunt, tum quòd recèns contemptis Romanis à Parthis accepisset imperium. Cúmque Antonius Senatum docuisset conducere ad Parthicum bellum, quod erat in manibus, Herodem regnare; hoste declarato Antigono, Herodi regium nomen omnium suffragiis est delatum. [*Id. lib.* 14. *cap.* 26.]

Dimisso Senatu, Antonius & Cæsar medium habentes Herodem exiverunt, Consulibus cæterísque magistratibus deducentibus; ascenderúntque in Capitolium sacrificaturi, ac Senatusconsultum ibi deposituri: & novus Rex primo regni sui die convivio acceptus est ab Antonio. Atque hoc pacto regium fastigium ille est adeptus, Olympiade CLXXXV. (non CLXXXIV. ut apud Josephum legitur) C. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Consulibus. Et intra septem dies Herodem insperatâ felicitate ornatum dimisit Antonius ex Italiâ. [*Ibid.*]

Toto autem absentiæ Herodis tempore Antigonus familiam ejus oppugnabat in Massadâ, abundantem quidem cætero commeatu, sed laborantem aquarum inopiâ: ita ut hâc de causâ Josephus frater cum 200 familiaribus ad Arabas inde fugere decreverit. Audierat enim Malchum jam pœnitere, quòd parum officiosus in Herodem fuisset. Id consilium mutavit, imbre noctu de cœlo demisso. Cisternis enim aquâ repletis, magno animo excurrebant, & Antigonianorum multos, modò apertè modò clàm, trucidabant. [*Ibid.*]

3965 Ventidius Palæstinam, Antigono ejus rege perterrefacto, nullo labore recepit: & pecuniam multam tum à singulis aliis, tum inprimis ab Antigono, Antiocho (Commageno) & Malcho Nabatæo exegit; quòd ii Parthorum auxilio juvissent. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 382.] Et in Palæstinam quidem ille venit, eo prætextu, quasi Josepho laturus auxilium: sed re verâ hoc consilio, ut pecuniam extorqueret ab Antigono. Positis igitur castris prope Hierosolyma, satis magnam pecuniæ vim exegit ab eo. Quo facto, ipse quidem cum majore copiarum parte recessit;

ceſſit; ne tamen fraus deprehenderetur, Silonem cum quâdam militum parte ibi reliquit: quem & ipſum placandum habuit Antigonus, ne quid interim moleſtus eſſet, dum Parthos, ut ipſe ſperabat, ſuccurrerent. [*Joſeph. lib.* 14. *cap.* 26.]

Erat Romæ in comitatu Antonii quidam gemethliacus Ægyptius, qui fortunam illius, alioquin ſplendidiſſimam & maximam, obſcurari à fortunâ Cæſaris dixit: ſuasítque ut quàm longiſſimè ab eo juvene ſecederet. Hujus enim genium, inquit, formidat genius tuus; qui erectus & celſus, ubi ſolus eſt, illo appropinquante demiſſior redditur & ignavior. [*Plutarch. in Antonio.*]

Hinc ad Parthicum bellum profecturus Antonius, Senatuſconſulto approbatis actis ejus tam futuris quàm præteritis, rurſum duces paſſim dimiſit, & alia cuncta ut voluit diſpoſuit. Reges quoque aliquot appellavit arbitratu ſuo, duntaxat qui certum tributum penderent. Et ut Herodem Idumæorum & Samaritarum, ita Ponti Darium (Pharnacis filium, Mithridatis nepotem) Amyntam Piſidarum, Polemonem partis Ciliciæ, alióſque aliarum gentium reges conſtituit. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 715.] Deinde re familiari ſuâ Cæſari mandatâ, exceſſit Italiâ. Octaviam in Græciam uſque ducens ſecum, ex quâ jam filium ſuſtulerat. [*Plutarch.*] Ibíque permultum temporis exegit. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 380.]

Exercitum autem, qui alioquin circa ipſum hybernaturus fuerat, ut lucris ſimul exercitiíſque aſſuefaceret, miſit in Parthienos, gentem Illyricam, Epidamno vicinam, Bruti quondam ſtudioſiſſimam; alios in Dardanos, hos quoque Illyrici generis, Macedoniam incurſare ſolitos: alios in Epiro præſtolari juſſit, ut omnes circa ſe haberet, qui Athenis hyberna ſibi delegerat. Miſit & Furnium in Africam, ut Sextii quatuor legiones contra Parthos duceret: nondum enim audierat Lepidum eas ademiſſe Sextio. His diſpoſitis, hybernavit Athenis cum Octaviâ, ſicut antè Alexandriæ cum Cleopatrâ. [*Appian. pag* 715, 716.]

Hybernanti Athenis primæ Ventidii res proſperè geſtæ nuntiantur; Parthis fuſis Labienum & ſummum regis Herodis ſive Orodis ducem Pharnapatem ſive Phraatem ab eo interfectos. Hujus victoriæ gratiâ præbuit Græcis epulum, & ludos gymnicos populo Athenienſi edidit, in quibus eſſe ipſe voluit gymnaſiarches: relictíſque domi inſignibus imperatoriis, cum virgis gymnaſiarchicis in pallio & phæcaſiis proceſſit; correptóſque juvenes, ubi ſatis certâſſent, diremit. [*Plutarch*]

Romæ quoque laudatus eſt Antonius, & ſupplicationes ejus nomine decretæ. Ipſi enim Ventidio nullum à Senatu præmium datum eſt; quia non Imperator ipſe, ſed alienis auſpiciis rem geſſiſſet. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 382.]

Caſtori cuidam & Attali & Dejotari in Galatiâ defunctorum ditio tradita eſt. [*Id. ibid. pag.* 377.]

Herodes Ptolemaidem ex Italiâ reverſus, collectis non mediocribus copiis tum ex conductitio tum ex ſuæ gentis milite, per Galilæam contra Antigonum properavit; adjutus à Silone & Ventidio, ad quos *Dellius* (ita enim apud Joſephum legendum hoc nomen, ut in lib. 15.

cap. 2. non *Gellius)* ab Antonio missus fuerat cum mandatis, ut Herodem in suum regnum deducerent. quamvis Ventidius tum fortè distinebatur componendis civitatum tumultibus, quos irruptio Parthorum excitaverat. Silo verò in Judæâ erat: sed pecuniâ corruptus ab Antigono. Attamen Herodis ulteriùs procedentis copiæ augebantur indies: & tota Galilæa, paucis exceptis, stabat ab ejus partibus. [*Joseph. lib. 14. cap. 27.*]

Ducenti Herodi adversus Masadam, quòd necesse esset succurrere cognationi in eo castello obsessæ, impedimento fuit Joppe: quam occupatam ab hoste opus erat primùm capere, ne quam hostilem munitionem à tergo relinqueret petiturus Hierosolyma. Quâ occasione arreptâ, Silo movit exercitum: quem cùm Judæi persequerentur, Herodes cum modicâ manu eis occurrit, & Judæis profligatis Silonem ægrè repugnantem servavit. [*Id. ibid.*]

Captâ deinde Joppe, properavit Masadam ad liberandos obsidione domesticos: augebatúrque exercitus, multis ex indigenis illi se adjungentibus. Frustra verò Antigono insidias in transitu locis opportunis illi struente, receptis è Masadâ domesticis & capto Ressâ castello petiit Hierosolyma; sequentibus Silonis militibus, & multis Hierosolymitanis ejus potentiâ perterritis. Cúmque ad Occidentalem urbis tractum castra posuisset, qui hâc parte dispositi erant custodes sagittis eum impetebant & missilibus. Deinde quibusdam catervatim excurrentibus & stationes hostium infestantibus, Herodes caduceatorem circa mœnia proclamare jussit, se bono publico venisse, & ad salutem urbis, acceptarum injuriarum memoriam depositurum. Antigonus contrà ad Silonem & Romanos sermone conversо, iniquum eos facere dicebat, qui Herodi regnum astruant, homini privato & Idumæo, hoc est, semijudæo: quum id, more gentis, generis successioni deberetur. Et quum Antigoniani, strenuè jaculantes è turribus, hostes à mœnibus arcuissent; Silo, largitione corruptus, è militibus suis familiaribus aliquot subornavit, qui clamoribus largiores commeatus & pecuniam in alimenta flagitarent, abducíque se in hyberna ad commodiora loca postularent. Unde turbato & abitum parante exercitu, Herodes Silonis tam duces quàm milites rogabat, ne se desererent, missum tum à Cæsare & Antonio tum à Senatu reliquo. Et continuò dimissis suis per agros, nullam Siloni discedendi ansam reliquam fecit: majore quàm quisquam speraret rerum necessariarum allatâ copiâ. Familiaribus etiam suis apud Samariam agentibus imperavit Herodes, ut frumentum, vinum, oleum, pecora, & reliqua necessaria Jerichuntem comportarent; ut & in posterum inde suggeri possent militibus. [*Ibid.*]

Eâ re compertâ, Antigonus continuò dimisit per agros qui per insidias frumentatores interciperent. Herodes verò assumptis decem cohortibus, quarum quinque è Romanis, totidem è Judæis constabant, adjunctíque mixti generis conductitiis & equitatu modico, Jerichuntem petiit: offendénsque urbem relictam ab habitatoribus, & 500 ex his ad montium vertices confugisse cum familiis, hos quidem captos dimisit. Romani autem invadentes urbem diripuerunt, repertis

tis intra ædes omne genus rebus pretioſiſſimis. Rex igitur, relicto in eâ urbe præſidio, reverſus eſt; & Romanum exercitum hybernatum in recèns deditas regiones dimiſit, Idumæam, Galilæam & Samariam. Antigonus quoque pro largitione obtinuit à Silone ut partem Romani exercitus intra Lyddam acciperet, captans Antonii gratiam. Atque ita Romani degebant in magnâ rerum copiâ, ab armis tantiſper vacantes. [*Ibid.*]

Herodi verò otiari non libuit, ſed miſſo in Idumæam Joſepho fratre cum mille peditibus & 400 equitibus, ipſe in Samariam profectus, & depoſitâ ibi matre cognatíſque aliis quos è Maſadâ eduxerat, in Galilæam duxit; expugnaturus quædam loca ab Antigonianis inſeſſa præſidiis. Cúmque Sephorim cœlo ningente perveniſſet, Antigonianis inde fugientibus magnam nactus eſt rerum neceſſariarum copiam. Inde in latrones quoſdam ſpeluncarum receſſus habitantes equitum alam immiſit, cum peditum tribus cohortibus, ut eos cohiberet à maleficiis: aberant autem non longè ab Arbelâ vico. Quadrageſimo deinde die venit cum toto exercitu & magnâ audaciâ hoſte occurrente, in ſiniſtro aciei cornu laborari cœptum eſt; donec ipſe armatorum manu ſtipatus ſuccurrit, & hoſtes jam vincentes coëgit terga vertere, ſuos verò fugientes gradum ſiſtere. Nec hoc contentus, profligatos & palantes uſque Jordanem perſecutus eſt. Atque ita univerſam Galilæam in partes ſuas traduxit, præter eos qui erant in ſpeluncarum receptaculis: numeratíſque viritim 150 drachmis, & proportione centurionibus, ſuos in hyberna dimiſit. [*Ibid.*] — 4675 — 39

Interea Silo ad eum venit cum ſuis ducibus qui apud Antigonum in hybernis fuerant: illo nolente eos poſt unum menſem exactum ampliùs alere. Nam & ad circumvicinos miſerat, qui juberent eos ſublatis omnibus rebus ad victum neceſſariis in montes refugere, ut Romani præ inopiâ fame perirent. At Herodes Pheroræ fratrum minimo commeatuum curam commiſit, juſſo inſtaurare Alexandrium: qui brevi & militibus magnam neceſſariarum rerum abundantiam præbuit, & caſtellum illud priùs deſertum denuò condidit. Hoc verò tempore Antonius Athenis morabatur. [*Ibid.*]

P. Ventidius, quum Pacorum exercitum colligere & in Syriam proficiſci audîſſet, in metum pervenit; quum neque urbes eſſent adhuc conſtitutæ, & exercitus in hybernis etiamnum diſperſi. Quare, ut & moram Pacoro injiceret & tarditati ſuarum copiarum mederetur, Chaunæum quendam dynaſtam adiit; notum quidem ſibi familiariter, ſed quem certò ſciebat Parthis magis cupere. Hunc nihilominus tanquam fidiſſimum ſibi in honore habuit Ventidius, & conſilium nonnullis in rebus ab eo petiit: ita ut, citra ſuum tamen detrimentum, hanc ei de ſe opinionem præberet, quaſi conſcium eum ſuorum arcaniſſimorum conſiliorum faceret. Eò re deductâ, ſimulavit metuere ſe ne barbari conſueto ſuo Euphratis tranſitu ad Zeugma omiſſo, aliâ quâdam parte fluminis inferiore uterentur: quòd hîc campi Parthis, ibi verò colles ſibi commodi eſſent. Idque & perſuaſit Chaunæo, & per eum etiam Pacorum decepit: ita ut campeſtri itinere (quo Ventidius finxerat ſe eum nolle venire) prolixiori delecto, ſpa-

tium copias ſuas cogendi Ventidio daret. Ita, in libro Hiſtor. 56. [*pag.*403,404] rem narrat Dio: Frontinus verò, libro 1° Stratagematum cap. 1. ita. Ventidius Parthico bello adverſus Pacorum regem, non ignarus Pharneum quendam natione Cyrrheſten, ex his qui ſocii videbantur, omnia quæ apud ipſos agebantur nuntiare Parthis; perfidiam Barbari ad utilitates ſuas convertit. Nam quæ maximè fieri cupiebat, ea vereri ſe ne acciderent; quæ timebat, ea ut evenirent optare ſe ſimulabat. Solicitus itaque ne Parthi antè tranſirent Euphratem, quàm ſibi ſupervenirent legiones quas in Cappadociâ trans Taurum habebat; ſtudioſè cum proditore egit, ut ſolenni perfidiâ Parthis ſuaderet, ut Zeugma trajicerent exercitum, quà & breviſſimum iter eſt, & demiſſo alveo Euphrates decurrit. Namque ſi illâc venirent, aſſeverabat ſe opportunitate collium uſurum ad eludendos ſagittarios: omnia autem vereri, ſi ſe in patentes campos projeciſſent.

Antonius, magno cum luxu & Octaviæ voluptate Athenis exactâ hyeme, tanquam alius factus ad priſtinum cultum rediit, perſonámque mutavit. Rurſum enim circa fores obverſabantur lictores, duces & ſatellites, ad terrorem omnia compoſita: legationes quoque admittebantur, ad id tempus dilatæ; jus reddebatur, naves deducebantur, & apparatu ſtrepebant omnia. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 716.] Denique ad bellum profecturus, è ſacrâ olivâ coronam ſibi ſumpſit: &, ut oraculo cuidam ſatisfaceret, etiam è Clepſydrâ fonte repletum ſecum aſportavit vaſculum. [*Plutarch. in Antonio.*]

In Syriâ Ventidius Silonem accerſens contra Parthos, juſſit primùm Herodi navare operam, deinde ad Parthicum bellum Herodem ſecum adducere & reliquos provinciales auxiliarios. Sed Herodes, Silone ad eum miſſo, ipſe contra latrones in ſpeluncis degentes duxit militem; & ſpeluncas eorum omnes expugnavit: ut in libro 1. Belli cap. 12. & libro 14. Antiquit. cap. 27. pleniùs Joſephus explicat.

Regioni Herodes Ptolemæum præpoſuit: cui tamen præfectura ſua non bene ceſſit. Nam invaſus ab his qui & antè Galilæam turbaverant, interfectus eſt. quo facto receperunt ſe in paludes & loca inacceſſibilia; totum eum tractum rapinis infeſtantes & excurſionibus. Herodes autem reverſus pœnas ab eis exegit latrocinii: & ex defectoribus alios mox interfecit, alios refugientes in loca munita expugnatos ſupplicio tradidit, & arces ipſas diruit; atque ita ſublatis rerum novarum authoribus, civitates centum talentis mulctavit. [*Joſeph. ibid.*]

Pacorus cum magnis Parthorum copiis in Syriam profecturus, omiſſo ad Zeugma breviore Euphratis trajectu, inferiore itinere per circuitum adduxit exercitum. Dúmque fuſiores ripas, & ob hoc operoſiores pontes jungunt Barbari, inſtrumentáque moliuntur; 40 amplius dies impenderunt. Quo ſpatio Ventidius ad contrahendas uſus eſt copias: quas triduo antequam Parthi advenirent recepit. Quos cùm Ventidius paſſus eſſet flumen tranſire, neque ſecundùm tranſitum eos adortus eſſet; in eam ipſos opinionem induxit, ut effœminatos ac imbecilles eſſe Romanos judicarent. Ventidius quoque ſimulato timore, diu continuit

tinuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætósque partem legionum emisit: quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus quum fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, magnâ mole aggressus est. Quæ cùm in edito posita loco Parthi equites invaderent, à Romanis repentinâ eruptione factâ, non magno labore per declive sunt depulsi. Reliquam verò partem legionum in campestria adversus Parthos Ventidius non antè eduxit, quàm illi quingentis non amplius passibus abessent: atque ita procursione subitâ adeò se admovit, ut sagittas, quibus ex longinquo usus est, cominus applicitus eluderet. Quo consilio, quia quandam fiduciæ etiam speciem ostentaverat, celeriter Barbaros debellavit: maximè funditoribus victoriam adjuvantibus, qui eminus violentis ictibus Barbaros impetentes summoperè affligebant. Parthi tamen, quorum plures cataphracti erant, fortiter pugnaverunt: atque ipse Pacorus, fortissimè dimicans, cecidit; pro cujus cadavere pauci alacriter, sed frustrà, certavere. Parthorum denique equitatum omnem Ventidius toto inter Orontem & Euphratem latè cæcîdit, viginti amplius millium strage editâ: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. Fugientium alii per pontem domum evadere conati, præventi ab hostibus perierunt; alii in Commagenam ad regem Antiochum profugerunt. Atque ita Parthos Ventidius intra Mediam & Mesopotamiam denuo redegit: ulteriùs persequi eos nolens, invidiam M. Antonii veritus. [*Liv. lib. 128. Florus, lib. 4. cap. 9. Strabo, lib. 16. pag. 751. Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 78. Ioseph. lib. 14. cap. 27. A. Gellius, lib. 15. cap. 4. ex Suetonio. Iustin. lib. 42. cap. 4. Plutarch. in Antonio. Iul. Frontin. Stratagem. lib. 1. cap. 1. & lib. 2. cap. 2. Dio, lib. 49. pag. 404. Eutrop. lib. 7. Sext. Rufus, in Breviario. Oros. lib. 6. cap. 18.*]

Celeberrima hæc victoria in Syriâ Cyrrhesticâ est obtenta. [*Strabo. Plutarch. Dio.*] eodémque ipso anni die Pacorus est interfectus, quo (ante annos 14) pater illius Orodes per ducem Surenam M. Crassum occiderat. [*Dio, pag. 405. Eutrop. Sext. Ruf. & Orosius.*]. quod mense *Iunio* factum fuisse, in 6° Fastorum libro ostendit Ovidius.

Ventidius in illos qui defecerant susceptâ expeditione, subjugavit eos. [*Plutarch.*] Nam Pacorum justitiæ ac clementiæ nomine Syri summo amore prosequebantur, ita ut majori nullum unquam regem. [*Dio, pag. 404.*] Itaque, quum suspenso animo eventum belli Syria expectaret; Ventidius, circumlato per urbes quæ desciverant Pacori capite, sine bello facilè eam pacavit. [*Id. ibid. Florus, lib. 4. cap. 9.*]

Orodes, qui paulo antè vastatam Syriam, occupatam à Parthis Asiam audierat, victorémque Pacorum Romanorum gloriabatur, repentè filii morte & exercitus clade auditâ, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere; ita ut etiam mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat, Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. [*Iust. li. 42. ca. 4.*]

Romæ, Antonio ob victoriam Parthicam & ſupplicationes decretæ ſunt, & triumphus (quem ille tamen nunquam egit:) tum ob ejus eminentiam, tum ſecundùm leges, quia ea provincia ipſius erat. Ventidio tamen etiam eadem conceſſa ſunt: quia videbatur Craſſi calamitatem Pacori cædes abunde compenſâſſe. [*Dio, lib.* 49. *pag.* 404, 405.]

Ventidius contra Antiochum Commagenum duxit, eo obtentu, quòd is ei ſervos non dediſſet: re autem verâ pecuniæ, quam plurimam Antiochus poſſidebat, ſpe potiundæ. [*Id. ibid. pag.* 404.]

Hunc igitur, Samoſatis incluſum, ille oppugnabat: atque pollicentem mille talenta, & facturum imperata Antonii, juſſit ad ipſum legatos mittere (jam enim non longè aberat) ut ab ipſo pacem acciperet: quandoquidem hanc ſaltem illi deberi volebat, ne viderentur omnia per unum Ventidium fieri. [*Plutarch. in Antonio.*]

Antonius Ventidio juſsit, ut in auxilium Herodi Machæram mitteret, cum duabus legionibus & mille equitibus. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 27.] Ob utramque verò illam victoriam tum de Labieno tum de Pacoro à Ventidio partam, non modò non gaviſus eſt Antonius, ſed invidit etiam ob rem proprio ductu præclarè geſtam. Et quanquam ipſi propter utrumque factum Ventidii, & decretæ ſupplicationes fuiſſent & triumphus; tamen officio ſuo (præfecturæ Syriæ) eum detruſit, & neque tum neque deinceps ullâ in re operâ ejus uſus eſt. Ita Dio: [*pag.* 404.] licèt Plutarchus honoratum ab eo, ut merebatur, Ventidium & ad triumphum miſſum fuiſſe ſcripſerit.

Machæras vocatus ab Antigono & pecuniis corruptus, invito Herode ad eum ſe contulit, tanquam inſpecturus ejus negotia. At Antigonus ſuſpectum habens ejus adventum, non admiſit hominem, ſed per funditores glandibus impetitum arcuit. Ille tum demum Herodem bene monuiſſe, & ſe non obtemperantem errâſſe intelligens, in Emmauntem urbem ſe recepit: & in eo itinere quotquot Judæorum ad manus ei venerunt, interfecit nullo amici aut hoſtis diſcrimine; iratus ob ea quæ ſibi acciderant. Quo facto exacerbatus Herodes, Samariam petiit, Antonium eâ de cauſâ aditurus: aliis ſibi opus eſſe dictitans, quàm his qui ſe magis quàm hoſtem læderent; alioqui ſufficere vel ſeipſum ad opprimendum Antigonum. Machæras verò conſecutus eum rogabat ut maneret: aut ſi certum eſſet pergere, ſaltem Joſephum fratrem ſibi attribueret, gerenti bellum contra Antigonum. Itaque reconciliatus Machæræ multùm roganti, relicto ibi Joſepho cum exercitu, præcepit ei ne ſe abſente contra Antigonum pugnando rem totam in diſcrimen adduceret. Ipſe verò properavit ad Antonium, oppugnantem Samoſata ad Euphratem, ducens auxiliares tam pedites quàm equites. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 27.]

Poſtquam pervenit Antiochiam, multos ibi reperit, qui cupientes adire Antonium, non audebant ſe committere itineri, propter barbaros vias obſidentes. Quibus ſe ducem ille præbens, barbaris ſemel iterúmque ſuperatis, Samoſata ad Antonium pervenit: ab eóque multo cum honore, & laude fortitudinis, exceptus eſt. [*Id. ibid.*]

Quum diu duraret Samoſatorum oppugnatio, obſeſsis, ex deſperatione pacis, verſis ad fortitudinem, (ut eſt apud Plutarchum) ſuſpicaretúrque

caretúrque Antonius milites, ob affectum ignominiæ Ventidium, animo esse alieno, (ut habet Dio:) clanculum de pace cum Antiocho egit, ut recedere honestè posset. Cúmque non plures duobus obsides, ac ne hos quidem illustres, neque eam quam popoſcerat pecuniam, accepisset; trecentis talentis contentus, pacem Antiocho dedit: illi etiam concedens, ut Alexandrum necaret, qui priùs ab eo ad Romanos transfugerat. [*Dio, lib.* 49. *pag.* 405. *cum Plutarcho in Antonio, & Oroſio, lib.*6. *cap.*18.]

3966 Hunc in modum bello illo finito, C. Soſio Syriæ & Ciliciæ præfecturam cum exercitu tradidit. [*Dio, ibid. Ioſeph. lib.*14. *cap.* 27.] qui multa in Syriâ prosperè gessit. [*Plutarch. in Anton.*]

Constitutis aliquantum rebus in Syriâ, *Athenas* Antonium rediisse, scribit Plutarchus: in *Ægyptum* profectum fuisse, Josephus; in *Italiam* cursum instituisse, refert Dio. Ut Athenas primùm ille rediisse, inde à Cæsare Octaviano evocatus in Italiam transiisse, atque Athenas denuò reversus inde in Ægyptum, cum Cleopatrâ hyematurus, navigavisse videatur. A Cæsare enim ille Athenis accersitus, ut de bello Sexto Pompeio inferendo cum eo deliberaret, cum paucis Brundusium usque accessit: ubi quum ad statutam diem Cæsarem non invenisset, territus prodigio quodam, specie Parthici belli urgentis usus in Græciam revectus est; ægrè ferente Cæsare, quòd ipsum non expectâsset. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 717, 718. *Dio, lib* 48. *pag.* 385.]

Josephus, præceptorum fratris Herodis immemor, eo absente assumptis suis & quinque à Machærâ datis Romanis cohortibus, versùs Jerichuntem, ut maturo messium tempore triticum hostium demeteret, profectus, in montibus castra posuit. Et quia Romanorum cohortes constabant è tyronibus non admodum rei militaris peritis, quòd plerique è Syriâ delecti essent, circùmventus ab hostibus inter locorum difficultates, sex cohortibus amissis, & ipse fortiter pugnans occubuit. Antigonus verò potitus cadaveribus, eò processit iracundiæ, ut mortuum quoque Josephum verberaret, & caput ejus abscinderet: quamvis quinquaginta talenta Pheroras frater pretium redemptionis offerret. Quo facto Galilæi à suis præfectis deficientes, eos qui Herodis partibus magis favebant productos in lacu submerserunt. In Idumæâ quoque multa novata sunt: ubi Machæras Gittam castellum muniebat. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 13. *& lib.* 14. *Antiquit. cap.*27.]

C. Soſius, ab Antonio jussus ut Herodem adversus Antigonum adjuvaret, duas cohortes cum eo in Judæam præmisit. [*Id. ibid.*] Ipse Aradios, hactenus oppugnationem perpessos famèque & morbo confectos, subegit. [*Dio, lib.*49. *pag.*405.]

Herodi apud Daphnen Antiochiæ suburbium fratris casus renunciatus est, jam antè tale aliquid propter insomnia hâc de re sibi oblata expectanti. Accelerato igitur itinere postquam ad Libanum montem pervenit, assumptis 800 ejus loci hominibus, ducens etiam unam Romanam cohortem Ptolemaïdem petiit: unde noctu profectus cum exercitu, per Galilæam progressus est. [*Ioſeph. ut suprà.*]

Hîc occurrentes illi hostes, prælio victi, compulsi sunt in castellum unde

unde exierant pridie. quod primo manè oppugnare Herodes aggreſſus, vi repentinæ tempeſtatis coactus eſt infectâ re inde exercitum in proximos vicos abducere. Superveniente autem ab Antonio cohorte alterâ, qui caſtellum tenebant territi noctu id deſeruerunt. Herodes quoque Jerichuntem properavit, volens ulciſci fratris interitum. Quò poſtquam venit, honoratiſsimum quemque adhibuit ad convivium: peractáque cœnâ dimiſsis convivis, recepit ſe in cubiculum. Triclinium illud in quo cœnatum fuerat, jam vacuum, ſine cujuſquam noxâ concidit: quo factum eſt ut omnes Herodem Deo charum crederent, qui miraculoſè ſervaretur è tanto periculo. [*Ibid.*]

Sequenti die quum hoſtium ſex millia ad pugnam deſcendiſſent à montium verticibus, Romanos terruerunt: eorúmque velites procurſando jaculis & ſaxis feriebant regios; adeò ut ipſi quoque regi quidam vulnus in latus inflixerit. [*Ibid.*]

Antigonus ducem Pappum Samariam miſit; volens videri ita abundare copiis, ut foris quoque poſſet bellum gerere. Sed ille Machæræ ſe oppoſuit. Herodes verò occupatis quinque opidis, præſidiariorum circiter duo millia interfecit, & incenſis opidis contra Pappum reverſus eſt, ad vicum Iſanas caſtra habentem. [*Ibid.*]

Herodes, confluentibus ad ſe multis à Jerichunte ac Judæâ, ubi animadvertit hoſtem præ audaciâ venire ad pugnam, collatis cum eo ſignis vicit egregiè: & accenſus ulciſcendi fratris cupidine, ſæviendo inſtabat in vicum fugientibus. Repletis autem ædibus milite, & quibuſdam in tecta confugientibus, his ſuperatis & tectis dirutis vidit omnia referta & conſtipata militibus. Quibus omnibus miſerandum in modum oppreſsis, reliqui omnes territi agminatim diffugerunt: ſtatímque Herodes, niſi eum hyemis aſperitas prohibuiſſet, Hieroſolymam petiiſſet & finem bello impoſuiſſet. Jam enim Antigonus de fugâ diſpiciebat, cogitans urbem deſerere. [*Ibid.*]

Herodes ad veſperam, cùm laſſos amicos reficiendi corporis gratiâ dimiſiſſet, ipſe adhuc ab armis calidus in quoddam cubiculum unico tantùm famulo comitatus lavatum abiit. Intus autem latebant quidam hoſtium armati, quos metus eò compulerat. dúmque nudus ille ſe ablueret, primus prodiens ſtricto gladio per fores ſe proripuit, deinde alter & tertius armati ſimiliter: adeò attoniti, ut illæſo rege contenti eſſent ſibi ipſis fugâ ſalutem quærere. Sequenti verò die præciſo Pappi inter reliquos occiſi capite, miſit illud Pheroræ in perempti fratris ultionem. Pappus enim erat qui ſuâ manu Joſephum interfecerat. [*Ibid.*]

Romæ, V Kalend. Decembr. P. Ventidius Proconſul ex Tauro monte & Parthis triumphavit: ut in Faſtis triumphalibus marmoreis legimus. [*Gruter. Inſcript. pag.* CCXCVII.] Hic Ventidius Baſſus vir obſcuri generis, per Antonii amicitiam ad tantam amplitudinem eſt provectus, ut provinciis Orientalibus ab eo præpoſitus, Labieno & deinde Pacoro ſuperato, de Parthis triumphum duxerit; qui ipſe ſemel, atque iterùm etiam, (ſi Maſſurio apud Plinium credimus) in triumpho cum aliis captivis ductus fuerat. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 65. Valer. Maxim. lib. 6. cap. 9. Plin. lib. 7. cap. 43. A. Gell. lib. 15. cap. 4.*

ex

ex Suetonio. Plutarch. in Antonio. Dio, lib. 49. *pag.*405. *Eutrop. lib.*7.] Vid.ſupr.in fine anni Periodi Julianæ 4671.

Hiſpaniâ in Cæſaris Octaviani poteſtatem per Domitium Calvinum proconſulem jam redactâ, à Kalendis Januariis hujus anni Hiſpani *Æram* ſuam deduxerunt; ut & ex aliis,& ex Eulogio archiepiſcopo Toletano in Memoriali Sanctorum, intelligitur. 4676 38

Ineunte vere, Antonius ex Syriâ (ut Dio) vel Athenis (ut Appianus habet) Tarentum cum trecentis navibus appulit, Cæſari contra Sextum Pompeium auxilium ferens. Quo cùm ille uti non vellet, indignè id ferens Antonius, tamen eodem loco manſit. Nam quum gravatim ſumptus in claſſem faceret,& ad Parthicum bellum opus haberet Italicis legionibus, claſſem eis permutare cogitabat. Et quanquam ex fœdere utrique poteſtas erat delectus habendi per Italiam: difficilius tamen hoc ipſi futurum erat, ſortito Italiam altero. Octaviam igitur, quæ comitata eum fuerat ex Græciâ, (prægnans ea tum erat, atque etiam ſecundam Antonio filiolam jam pepererat) ad Cæſarem fratrem miſit, ut arbitra inter utrumque foret. Quæ eò rem perduxit, ut Antonius Cæſari 120 naves (pro quibus, centum roſtratas Plutarchus ponit) continuò Tarentum miſſas traderet: pro quibus Cæſar δύο πάγματα (ut apud eundem Plutarchum legitur) vel viginti armatorum millia (ut habet Appianus) Antonio miſſurum ſe ex Italiâ eſt pollicitus. Octavia præterea extra conventa fratri obtinuit à viro viginti myoparones, ut Plutarchus, vel decem phaſelos triremes, ut Appianus retulit: Cæſar viciſſim Octaviam mille ſelectis ſatellitibus donavit, Antonio delectu eorum permiſſo. [*Plutarch. in Antonio. Appian. lib.*5. *pag.*725,726. *Dio, lib.*48. *pag.*390.] Quóque pluribus neceſſitudinis vinculis continerentur, Cæſar Antyllo Antonii filio filiam ſuam (Juliam,) ac contrà Antonius ſuam ex Octaviâ filiam Domitio (Aënobarbo,) quanquam is & cædis Julii Cæſaris conſcius & proſcriptus fuiſſet, deſponderunt. Hæc verò ita ab eis fingebantur, quæ facturi haudquaquam erant: quia præſentia negotia id poſcebant. [*Dio, ibid.*]

Et quoniam quinquennale Triumviratus tempus exibat, prorogârunt ſibi ipſis poteſtatem in aliud quinquennium, nihil morati plebis ſuffragia. [*Id.ibid. Appian. pag.* 726,727.] Antonius verò Octaviam à Corcyrâ in Italiam remiſit, ne ſui in Parthico bello periculi conſors eſſet: eáque cum ſuis ex illâ & Fulviâ liberis Cæſari commendatâ, in Syriam profectus eſt. [*Plutarch.in Anton. Appian. pag.*727. *Dio,pag.*390.391.]

Pro vetere bibliothecâ Alexandrinâ, Julii Cæſaris tempore incenſâ, novam in eodem loco Cleopatra conſtruxit; quæ prioris *filia* appellata eſt: ut in libro de menſuris & ponderibus confirmat Epiphanius. ubi tamen à 7° anno Ptolemæi Philadelphi, quo priorem Bibliothecam fuiſſe conditam ad annum Periodi Julianæ 4437 ex eodem oſtendimus, annos hucuſque malè ille dinumerat 249. qui in anno Per.Jul.4686 terminarentur, poſt Cleopatræ interitum anno demum altero. Cúmque præcipuus calculi error inde exiſtat, quòd Cleopatræ regno 32 annos pro 22 Epiphanius attribuat; ſuperfluo

illo decennio ſublato, interſtitium inter utriuſque Bibliothecæ initia 239 tantùm annorum conſtituimus. Huc verò ſpectat, quod in Plutarchi *Antonio* legitur; objectum Antonio à Calviſio fuiſſe, quòd Cleopatræ *bibliothecas donaviſſet quæ Pergami erant, in quibus eſſent ducenta millia ſimplicium librorum*, ſive ſingularium voluminum. Et de κἀλοιπὰ τῶ Περγάμυ, non de bibliothecis ſuo adhuc tempore ibi exiſtentibus, (ut in 4° Syntagmatis de Bibliothecis capitulo exiſtimavit Lipſius) locutus Strabo eſt. [*lib.*13.*pag.*624.]

Herodes, anno tertio (ineunte) poſtquam Romæ declaratus Rex fuerat, cum exercitu veniens Hieroſolyma, caſtra prope urbem metatus eſt: quibus mox propiùs admotis quà maximè oppugnationi obnoxia putabat mœnia, ante Templum fixit tentoria; volens ſic ea quemadmodum olim Pompeius aggredi. Tribus igitur aggeribus ei loco circumdatis, turres erexit, adjutus operarum multitudine. Cæſâ verò circumquaque materie, præpoſitíſque huic operi viris idoneis, ipſe Samariam ad nuptias profectus eſt: ducturus Mariammen, Alexandri filii Ariſtobuli filiam, ſibi deſponſatam. [*Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 27. *fin.*]

Peractis nuptiis, pervenit per Phœnicem Soſius; præmiſsíſque per mediterranea copiis, mox & ipſe adfuit habens ſecum multos tàm pedites quàm equites. Venit etiam Herodes à Samariâ, ad veterem exercitum non mediocrem acceſſionem adducens: erant enim circiter 30 millia. Univerſo autem exercitu congregato, ad peditum legiones undecim equitúmque ſex millia, præter auxiliares Syrorum copias, (non pro minimâ parte ducendas) ad ſeptentrionalem urbis murum caſtra collocârunt. Præerant autem duo cum imperio: Soſius ab Antonio miſſus in auxilium, & Herodes pro ſeipſo bellum gerens, ut dejecto Antigono hoſte populi Romani ipſe pro eo ex Senatuſconſulto regnum acciperet. [*Id. ibid. cap.*28. *& lib.*1. *Belli, cap.*13.]

Intus autem certatim reſiſtebant Judæi ex totâ eâ regione collecti & concluſi intra mœnia; templum Domini jactantes, & fauſta populo ominantes, non deſerturum Deum ſuos in periculo: direptíſque extra urbem tam hominum quàm equorum alimentis, per clancularia etiam latrocinia difficultatem annonæ augebant obſeſſoribus. Cui rei Herodes ita proſpexit, ut contra latrocinantes opportuna loca præoccuparet inſidiis, & miſsis militibus commeatus etiam è longinquo conveheret: ut brevi neceſſaria victui abundarent in exercitu. [*Ibid.*]

Operariorum frequentiâ facilè abſoluti ſunt tres illi aggeres. Æſtas enim erat; & opus fervebat, nullâ interturbatum aëris intemperie. Machinis etiam murum quatiebant, & nihil intentatum relinquebant. At obſeſsi intrepidè repugnabant, conatus eorum eludentes variis artibus. Excurrentes enim crebrò inceptа, modò jam perfecta opera incendebant: & conſerentes pugnam cum Romanis nihilo erant inferiores audaciâ, peritiâ tantùm rei militaris cedebant. [*Ibid.*]

3967 Annus Sabbaticus ſuperveniens, obſeſsis Hieroſolymitanis famem attulit. Quâ tamen non obſtante, pro diſſecto machinis muro intùs recentem extruebant, & cuniculis obvios agebant alios cuniculos; ut non-

nonnunquam ſub terrâ manus conſererent: utentéſque deſperatione pro fortitudine, ad extremum perdurabant. [*Ioſeph. lib.* 14. *Antiquit. cap.*28.] licèt Pollio Phariſæus, & Sameas hujus diſcipulus, illis conſulerent ut Herodem in urbem reciperent; negantes propter peccata eos poſſe dominationem illius effugere. [*Id.ibid.ca.*17.*cum lib.*15.*ca.*1.]

Obſidionem, tanto exercitu circumſidente, per quinque menſes toleraverunt. [*Id.lib.*1. *Belli, cap.*13.] Tandem verò evaſerunt in mœnia primùm Herodis viginti milites lectiſſimi; deinde centuriones Soſii. [*Id. ibid. & lib.*14. *Antiqu.cap.*28.]

Captus eſt enim primus murus die quadrageſimâ, ſecundus verò quintadecimâ: & quædam porticus circa Templum exuſtæ ſunt, quas Herodes Antigonum incendiſſe calumniabatur, volens in eum concitare invidiam populi. Captâ verò exteriore templi parte & imâ urbe, Judæi ad interiora templi & ſuperiorem urbem refugerunt: timentéſque ne à Romanis impedirentur mactare Deo quotidianas victimas, per legatos petierunt ut has tantùm ſinerentur introducere. Quod & Herodes conceſſit; ſperans remiſſâ tandem obſtinatione eos ceſſuros. [*Ibid.lib.*14.*cap.*28.]

Ut ſpem ſuam fruſtratam Herodes vidit, & obſeſſos pro Antigoni regno pertinaciter contendere; totis viribus adortus urbem expugnavit. [*Ibid.*] ipſis videlicèt Kalendis Januariis anni Periodi Julianæ 4677. feriâ 2ª menſis Ciſlevi, qui juxta Orientalium rationes civilis anni tertius fuit, die 28 quo ſolenne Jejunium, in memoriam ſacri voluminis à Jehojakimo combuſti, à Judæis celebrari conſuevit: ut ſuprà, ad annum Periodi Julianæ 4650. à nobis eſt oſtenſum. | 4677 | 37

Kalendæ iſtæ Januariæ, ex vitioſâ intercalandi ratione Romæ eo tempore receptâ, in poſtremum Decembris diem incidebant, qui tum primum Triumvirorum quinquennium terminabat, tum Claudii & Norbani Conſulatus annum; ad quem Hieroſolymitanorum iſta calamitas refertur à Dione. [*lib.*49.*pag.*405.] Sequente verò die, Romæ M. Vipſanius Agrippa & L. Caninius Gallus Conſulatum inierunt; ad quem à Joſepho eadem refertur, in poſtremo libri 14. Antiquit. capitulo eventus hujus tempus ita explicante. *Ea clades Hieroſolymorum incidit in Conſulatum M. Agrippæ & Canidii Galli, Olympiade* CLXXXV. (anno videlicèt illius 3°) *menſe tertio, in Jejunii ſolennitate: tanquam recurrente in idem temporis momentum illatâ Judæis à Pompeio calamitate (nam & ab illo eâdem die urbs capta fuerat) poſt annos viginti ſeptem.* Quod tamen intervallum uno anno veritatem excedit: niſi μετ' ἔτη κζ, *anno pòſt viceſimo ſeptimo*, interpretari libeat. quomodo Marci VIII. 31. μετὰ τρεῖς ἡμέρας *poſt dies tres* reſurrecturum fuiſſe Chriſtus legitur: quod Mat. XVI. 21. magis explicatè habetur propoſitum, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, *tertiâ die.* Et quod in II Mac. XIV. 1. μετὰ τριετῆ χρόνον, *poſt triennii tempus*, de anno tertio exponunt Interpretes. (ut ad annum Mundi 3842 eſt annotatum.) In Julii quoque Africani Stadionicarum Catalogo, Olympiade CXIª à Nerone agon Olympiacus actus fuiſſe dicitur non tempore legitimo, ſed μετ' ἔτη δύο: incunte nimirum Olympiadis illius anno ſecundo. [*in Græcis Euſebian. Scaligeri, pag.* 221.] Apud ipſum denique

nique Josephum; quod in libro 1. Belli, initio cap. 11. legitur, μὴ ἐπὶ δύο, in Antiquitatum lib. 14. cap. 23. δευτέρῳ ἔτει, exponitur.

Expugnatâ urbe, cædibus repleta sunt omnia; Romanis longâ oppugnatione exacerbatis, Herodianis Judæis conantibus adversam factionem extirpare funditus: erátque continua cædes per angiportus & domos, ne religione quidem Templi tuente supplices. Non ætati ulli parcebatur, non sexui, ne imbelli quidem: & quamvis obstante Rege, & precibus intercedente, nemo tamen obtemperabat; sed veluti furore perciti sæviebant, nullo ætatis discrimine. [*Joseph. lib.* 14. *cap. ult.*]

Antigonus, è turri descendens, Sosio ad genua procidit. Qui, nihil miseratus mutatam ejus fortunam, insultavit homini, *Antigonam* appellans; vinctóque custodes apposuit. [*Id. ibid.*]

Cùm multitudo conductitiorum alienigenarum ad visendum non Templum solùm sed intimum etiam adytum rueret; Herodes alios precibus, alios minis, nonnullos & armis reprimebat; molestiorem clade victoriam existimans, si quid eorum, quæ videri fas non esset, veniret in conspectum profanæ multitudinis. Prohibebat etiam rapinas per urbem fieri, identidem Sosium rogitans, solitudinísne se regem Romani facturi essent, exhaustâ urbe rapinis simul ac cædibus. Illo verò referente, pro expugnatione urbis direptionem meritò permitti militi; promisit se de suo mercedem numeraturum singulis. Atque ita redemptâ civitate ab ulteriore vexatione, promissa persolvit. Liberalìter enim militibus, & proportione ducibus, Sosio verò etiam regiè dedit munera: ita ut omnes bene nummati discederent. Atque ita Sosius, consecratâ Deo coronâ aureâ, profectus est Hierosolymis, Antigonum vinctum ducens ad Antonium. [*Ibid.*]

Herodes, discretâ multitudine civitatis, suarum partium studiosos promovebat; adversæ autem factionis homines quotidianis absumebat suppliciis. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 13. *& lib.* 15. *Antiquit. cap.* 1.] Inter quos & omnes magni Synedrii judices, qui eum nondum regnum adeptum capitis arcessebant, interemit: Pollione Pharisæo & discipulo ejus Sameâ exceptis; quos in præcipuo honore ille habuit. [*Id. lib.* 14. *Antiquit. cap.* 17. *& lib.* 15. *cap.* 1.]

Omnem verò regiam supellectilem in unum congessit: à divitibus quoque collectâ & ablatâ magnâ vi auri ac argenti, totum id Antonio ejúsque amicis donavit. Interfecit etiam 45 primates ex factione Antigoni; appositis ad portas custodibus, qui etiam cadavera scrutabantur ne quis eorum efferretur pro mortuo. Et quicquid auri aut argenti invenìebatur, id totum ad Herodem referebatur: nec ullus finis malorum aderat. Nam bona eorum avaritia domini egentis absumebat: & agri inculti manebant propter tempus anni Sabbatici, quo fas non erat serere. [*Id. lib.* 15. *cap.* 1.]

Horum tristissimorum temporum, inter alios pios, spectatores fuere, Zacharias sacerdos cum uxore Elizabethâ, ex Davidicæ stirpis reliquiis Heli & Joseph, Anna quoque prophetissa è tribu Aseriticâ, & Simeon ille justus, qui responsum accepit à Spiritu sancto, non visurum se mortem priusquam videret Christum Domini. [*Luc.* II. 26.]

Anto-

Antonius, accepto Antigono, volebat eum vinctum ſervare ad triumphum. Sed quum timeret Herodes ne Antigonus, Romam perductus ab Antonio, apud Senatum jure ſecum de regno contenderet; audirétque Antonius gentem ad res novas ſpectare, & odio Herodis favere Antigono: multis ab Herode acceptis pecuniis, Antigonum vanâ ſpe uſque ad ultimum diem vitæ cupidum apud Antiochiam ſecuri percuſſit. Quo facto, tum demum Herodes metu liberatus eſt; Haſmonæorum principatu jam ſublato. [*Id. ibid. & lib.* 14. *cap. ult. & lib.* 20. *cap.* 8. *& lib.* 1. *Belli, cap.* 13.]

Ab initio Pontificatus & Principatus Antigoni uſque ad capta Hieroſolyma numerantur anni duo & menſes 7 circiter. Unde & anno regni tum Herodis tum ipſius Antigoni *tertio*, interemptus ille ab Antonio fuiſſe legitur in 52 capitulo Judaicæ hiſtoriæ, quæ Arabicè ſcripta in Bibliis polyglottis Pariſienſibus habetur edita. Tres verò annos & tres menſes Antigono tribuit Joſephus. [*lib.* 20. *cap.* 8.] qui ſi ad mortem ejus ſunt protendendi, in menſem Sextilem hujus anni eam differendam eſſe arguent: ad quem, juxta noſtras rationes, ab initio ducatus Judæ Maccabæi fluxerunt anni 126. cum duobus vel tribus menſibus; non diſſentiente Joſepho in fine libri 14. ubi cæſo Antigono Haſmonæorum principatum deſiiſſe ſcribit μετ' ἔτη ρκϛ, *poſt annos* 126. Herodes verò, apud eundem libro 17. cap. 8. annos 125. tantùm Haſmonæorum imperio tribuit: qui ab initio Judæ Maccabæi deducti in 3^ii^ anni ipſius Herodis regni initio, quo obſidio Hieroſolymitana ab eo cœpta eſt, terminantur.

De expugnatâ Hieroſolymâ, & necato Antigono, quid exteri ſcriptores tradiderint jam videndum eſt. Eam hiſtoriam in libro 128. explicâſſe videtur Livius: in cujus epitome, *Judæi à legatis Antonii ſub acti* fuiſſe dicuntur. Ita enim habent veteres libri: ubi vulgati legunt, *Iudæorum legati ab Antonio interempti ſunt.* De Antigoni verò interitu, ex Strabonis Cappadocis Hiſtoriarum libris, hoc habemus à Joſepho [*lib.* 15. *cap.* 1.] conſervatum teſtimonium. *Antonius Antigonum Iudæum Antiochiam perductum ſecuri percuſſit: exiſtimatúſque eſt primus Romanorum regem affeciſſe hoc ſupplicio; ratus non poſſe aliter adduci Iudæos ut Herodem pro illo regem conſtitutum admitterent. Nam ne tormentis quidem adigi poterant ut appellatione regis eum dignarentur: tanta apud eos fuit prioris regis exiſtimatio. Quare viſum eſt ignominioſâ morte obſcurare ejus memoriam, & lenire publicum Herodis odium.* De quo & Plutarchus in Antonio. *Multis privatis magnarum gentium tetrarchias donavit, multis regna abſtulit; ut Antigono Iudæo, quem productum ſecuri percuſſit: quâ pœnâ in regem nullum fuerat antè animadverſum alium.*

Meminit etiam hiſtoriæ hujus, Dio, libro 49. [*pag.* 405.] de Soſio ita ſcribens. *Antigonum, qui præſidium Romanum quod apud ſe erat occiderat, prælio victum Hieroſolymis (eò enim confugerat) vi expugnavit. Iudæi (ut eſt gens ea iræ, ſi ſemel eâ correpta fuerit, acerbiſſimæ) multa ac gravia quidem mala Romanis intulerunt, longè tamen plura paſſi ſunt. Capti enim ab his ſunt prigres quidem illi qui protemplo Dei ſui pugnabant, pòſt reliqui etiam, Saturni die: quam tantâ religione feſtam agunt, ut qui priùs cum templo capti erant à Soſio, inſtanti eo die à Soſio veniam exoraverint,*

verint, ac in templum aſcendentes, cum reliquis rem ſacram pro more peregerint. Et illis quidem Herodem quendam [Antonius] *imperare permiſit: Antigonum verò virgis cæſum, & ad palum deligatum, (quod in nullo unquam rege à Romanis factum fuerat) poſtea etiam occîdit:* ad palum nimirum illum ſecuri percuſſum. de quo videnda Caſauboni Exercitatio 1. in Baron. cap. 7. Quod autem hoc factum *Claudio & Norbano Conſulib.* Dio ſubjicit, de Antigono quidem ſuperato & expugnatis Hieroſolymis verum eſt, neutiquam verò de ſupplicio Antigoni; quod ſub ſequentis anni Conſulib. M. Agrippâ & Caninio ſive Canidio Gallo ille ſubiit.

Nihil autem aliud memoratu dignum à Romanis hoc anno in Syriâ actum eſt. Nam Antonius in Italiam eundo, ac inde revertendo, totum annum exegit. Soſius verò metu invidiæ & iræ Antonii, ita id tempus conſumpſit; ut non quomodo re aliquâ egregiè geſtâ Antonium offenderet, ſed quomodo otiatus ejus gratiam iniret, cogitaverit. [*Dio, ibid. pag.* 405,406.] Qui nihilominus ex Italiâ reverſus, eo amoto, Plancum Syriæ præfecit: Planci loco, in Aſiâ C. Furnio legato ſuo conſtituto. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 749. *&* 753. *cum Dione, lib.* 48. *pag.* 371,373. *& lib.* 49. *pag.* 402,403.]

3968 Orodem Parthorum regem, poſt longum luctum, alia ſolicitudo invaſit; quem ex numero 30 filiorum in locum Pacori regem deſtinaret. Multæ enim pellices, ex quibus generata tanta juventus erat, pro ſuis quæque ſolicitæ animum ſenis obſidebant. Tandem verò filiorum ætate maximum, eundémque omnium ſceleratiſſimum, regem conſtituit. [*Iuſtin. lib.* 42. *cap.* 4. *cum Dione, lib.* 49. *pag.* 406.] Hic Phraates III. eſt; *Phraortes* Plutarcho in Antonio dictus: licèt à Parthicorum Appiani conſarcinatore, qui ad verbum ferè omnia ex Plutarcho tranſcripſit, ipſóque Plutarcho in fine Craſſi, *Phraates* nominetur; ſimul cum Horatio, Ode 2. lib. 2. hoc tempore memorante

Redditum Cyri ſolio Phraatem.

Is, regno accepto, fratres ſuos ex Antiochi filiâ natos, quòd ſe & virtute & materno genere præſtantiores eſſent, dolo necavit: & Orodem ipſum, indignè id ferentem, occîdit. [*Dio, pag.* 406.] Laboranti enim morbo aquæ intercutis aconitum miſcuit: quod quum vis morbi per alvum dejeciſſet, adeò ut inde haberet ſe meliùs; Phraates, miſſis veneficiis, compendio uſus, eum ſuffocavit. [*Plutarch. in fine Craſſi.*]

Poſt interfectum patrem, reliquos quoque omnes fratres Phraates trucidavit. Et quum infeſtos ſibi omnes optimates propter aſſidua ſcelera videret; ne eſſet qui nominari rex poſſet, adultum filium interfici juſſit. [*Iuſtin lib.* 42. *cap.* 5.]

Quum nobiliſſimum quemque Phraates occideret, & tam multa flagitioſè ageret; primorum permulti ab eo, partim aliò partim ad Antonium profugerunt: quorum unus Monæſes, vir illuſtris ac potens, fuit. [*Plutarch. in Anton. Dio, pag.* 406.] Evenit hoc Agrippâ & Gallo Conſulibus. [*Dio, ibid.*]

Reliquâ hyemis parte, Gellio & Nevâ Conſulibus, P. Canidius Craſ- | 4678 | 36

Craſſus, ab Antonio circa fines Armeniorum legatus relictus, in Iberos exercitum duxit; victúmque pugnâ regem eorum Pharnabazum ad ſocietatem belli compulit: ac cum eo in Albaniam progreſſus, victam eam gentem, & regem eorum Zobérem, ſimiliter ſibi adjunxit. [*Id.ibid.*] Qui victis Armeniis, & Iberorum Albanorúmque regibus, Caucaſum uſque procedens, ut apud gentes barbaras inclytum eſſet Antonii nomen effecit. [*Plut.in Anton.cum Strabone,lib.*11.*pag.*501.]

His elatus Antonius, & Monæſi multùm fidens, bellum Parthicum illi gerendum commiſit: regnum Parthiæ illi promittens, & trium interim Romanis ſubditarum urbium reditus uſque ad finem belli fruendos eidem concedens. [*Dio, ut ſupr.*] Monæſis enim fortunam cum Themiſtoclis caſu conferens Antonius, ſuam verò opulentiam magnificentiámque Perſarum regibus æquiparans, tres illi urbes donavit; Lariſſam, Arethuſam, & Hierapolim, Bambycem olim nuncupatam. [*Plutarch.*]

Phraates Parthorum rex Hyrcanum captivum propter claritatem generis comiter habuit: & vinculis ſolutum permiſit Babylone degere, ubi magna erat Judæorum frequentia. Hi non aliter quàm pontifici ac regi honorem habebant: nec hi ſolùm, ſed etiam quotquot ex Judæorum gente ultra Euphratem per Aſſyrios (vel Babylonios) olim traducti fuerant; quorum multæ erant myriades. Sed poſtquam reſcivit Herodem ad regiam dignitatem evectum, ad novas ſe ſpes tranſtulit; gratiam ab Herode expectans, quem aliquando de capite periclitantem in judicio ſervâſſet. Cœpit ergo cum Judæis, eum officii cauſâ adeuntibus, de profectione conſultare: qui tamen prudentibus monitis non potuerunt patriæ eximere illi deſiderium. Acceſſit & Herodis dolus, qui miſerum ſenem in poteſtatem ſuam redigere ſatagens, ſcripſit ei ut rogaret Phraatem & ejus regni Judæos, ne ſibi inviderent communem cum genero futuram poteſtatem: nunc enim adeſſe tempus referendæ ſuo quondam & altori & ſervatori gratiæ. Simúlque etiam ad ipſum Phraatem legatum miſit Saramalam cum muneribus; eblanditus eum ne obſtaret cupienti referre gratiam homini de ſe optimè merito. Hyrcanum igitur, à Partho tunc dimiſſum & ab illis Judæis honorificè adjutum viatico, cùm excepiſſet, in ſummo honore habuit: primúmque in conventibus locum ei tribuendo, & in conviviis ſemper honoratiorem cedendo, patrémque appellitando, lactabat hominem quo minùs ſuſpicaretur inſidias. [*Ioſeph.lib.*15.*cap.*2,3.]

Cavens verò Herodes ne quis illuſtrium crearetur Pontifex, accito Babylone obſcuri generis Sacerdote jamdudum ſibi noto familiariter, ex genere quidem Pontificio ſed ex Judæis olim ultra Euphratem traductis oriundo, Ananelo (ſive Hananeele) dicto; ſummum ei ſacerdotium donavit. [*Id.ibid.*]

M. Antonius, omnia honeſta & ſalubria conſilia repellens, Fonteium Capitonem ad Cleopatram in Syriam adducendam miſit. [*Plutarch.in Anton.*] Quam ubi illa eſt ingreſſa, ſtatim cogitavit quomodo eam poſſeſſionem ſuam faceret. [*Ioſeph.lib.*15. *Antiqu.cap.*4.] Syrorúmque optimates apud Antonium criminata, interfici eos ſuadebat,

ut

ut eo modo faciliùs cujuſque poſſeſſionum fieret domina. [*Id. lib.* 1. *Belli, cap.* 13.]

Lyſaniam Ptolemæi (Mennæi) filium, Chalcidis & Iturææ regem, ſtudere eum rebus Parthicis cauſata, ab Antonio interficiendum curavit: ejúſque regnum ab illo accepit. [*Id. lib.* 14. *Antiqu. cap.* 4. *cum Dione, lib.* 49. *pag.* 411. *apud quem pro* Πακόρυ legendum eſt Παρθῦ.] annis videlicet poſt patris Auletæ mortem 15. ut ex Porphyrio liquet, in Græcis Euſebianis Scaligeri, pag. 226. ubi *Lyſimachi* nomen pro *Lyſaniâ* perperam habetur poſitum.

Amyntam, qui Dejotari ſcriba fuit, Galatiæ principem conſtituit Antonius; Lycaoniæ Pamphyliæque partibus adjectis. [*Dio, ut ſupr. pag.* 411. *cum Strabone, lib.* 12. *pag.* 567.]

Cappadociæ quoque, ejecto Ariarathe, regem conſtituit Antonius Archelaum, nullâ propinquitate regiam familiam attingentem: cujus genus paternum deducebatur ab Archelais, qui contra Romanos belligeraverant; mater autem ei erat ſcortum Glaphyra. [*Dio, ibid. pag.* 411. *cum Strabone, lib.* 12. *pag.* 540.] Cum Glaphyrâ verò turpem conſuetudinem habuiſſe Antonium, ex laſcivo Cæſaris Octaviani hexaſticho apparet, apud Martialem libro 11. epigr. 21.

Alexandra Hyrcani filia, uxor Alexandri Ariſtobuli regis filii, & ſocrus Herodis, iniquiſſimè ferens contemptum filium ſuum Ariſtobulum, Mariammes fratrem, quòd eo ſuperſtite aliunde vocatus Pontificatum uſurparet; ſcripſit Cleopatræ per quendam fidicinem, ut Pontificatum filio ſuo peteret ab Antonio. Quo rem eam negligente, amicus Antonii Dellius, ob quædam negotia in Judæam profectus, Alexandræ perſuaſit ut depictas filii ſui Ariſtobuli & filiæ Mariammes regiæ conjugis effigies ad Antonium mitteret: futurum enim ut his conſpectis nihil non à ſe impetrari pateretur. Quibus tranſmiſſis addebat quoque Dellius, ambos illos ſibi viſos non mortali ſed divino natos genere: volens Antonium in amores pellicere. [*Ioſeph. lib.* 15. *cap.* 2.] Fuit verò Dellius hic hiſtoricus ille, cujus in Plutarchi *Antonio* facta habetur mentio; & cujus epiſtolæ laſcivæ ad Cleopatram ferebantur, ut in oratione Suaſoriâ 1ª retulit M. Seneca: quem & turpi conſuetudine ipſi Antonio devinctum fuiſſe, Dio innuit. [*lib.* 49. *pag.* 415.]

Antonius, indecorum ſibi ratus puellam Herodi nuptam accerſere, atque etiam Cleopatræ ſuſpiciones vitans, ſcripſit Alexandræ ut aliquo honeſto prætextu filium ad ſe mitteret: addens, *niſi moleſtum videatur.* Quæ poſtquam relata ſunt Herodi, non putavit tutum Ariſtobulum in ipſo flore ætatis, utpote 16 annorum adoleſcentem, & genere nobiliſſimum, mittere ad Antonium; primùm Romanorum nemini potentiâ cedentem, deinde proclivem ad libidines. Reſcripſit igitur, ſi vel pedem è regno ſuo moveat adoleſcens, fore ut cuncta compleantur bellicis tumultibus; Judæis novationem rerum ſub alio rege ſperantibus. Atque hoc pacto ſatisfecit Antonio. [*Ioſeph. ut ſupr.*]

Bello Siculo Sextus Pompeius à Cæſare Octaviano & M. Lepido ſuperatus eſt. Lepidus, 20 legionum fiduciâ ſuperbiens, & totam victoriam

ctoriam ut ſuam interpretatus, Cæſari ſe opponere & Siciliam ſibi vendicare auſus eſt. Verùm relictus ab exercitu, abrogato Triumviratus honore, à Cæſare ſupplex vitam, & bona impetravit, Cireeios in exilium ab eo relegatus. [*Liv. li. 129. Vellei. Paterc. li. 2. ca. 79, 80. Sueton. in Octavio, cap. 16. & 54. Appian. lib. 5. Dio, li. 49. Oroſ. lib. 6. ca. 18.*]

Sextus Pompeius, modò 350 navium dominus, cum ſex ſeptémve in Aſiam profugit: ut refert Florus. [*lib. 4. cap. 8.*] licèt ſeptemdecim cum eo naves fuiſſe ſcribant Appianus [*lib. 5. pag. 741.*] & Oroſius. [*lib. 6. ca. 18.*] Ad Antonium verò profugere ille cogitabat: cujus matrem in ſimili periculo ipſe ſervaverat. [*Appian. ibid.*]

Filiâ itaque, amicíſque & pecuniis, cæteríſque pretioſis in naves ſuperſtites, quæ eſſent quàm maximè agiles, collocatis, noctu Pompeius abiit, nemine inſequente: quia & clanculùm diſcedebat, & Cæſarem continuò Lepidi tumultus exceperat. [*Dio, lib. 49. pag. 398.*] Meſſanâ tamen profectus Pompeius, inſectationem metuens, proditioníſque ſuos comites ſuſpectos habens, quum eis dixiſſet ſe per altum vela daturum, extincto igne quo naves prætoriæ reliquis prælucere ſolent, oram Italiæ legit. [*Id. ib. pa. 402.*] ubi ad Lacinium promontorium appellens, fanum Junonis votivis donariis dives ſpoliavit. [*Appian. li. 5. pa. 747.*]

Hinc ad Corcyram, ac deinde in Cephaleniam trajecit: ibíque alios ad ſe recepit, fortè eò tempeſtatis vi ejectos. Quibus convocatis, habitu militari depoſito, expoſuit fore, ut ſi unâ omnes manerent, neque ſatis mutuò ſibi prodeſſe neque latere poſſent; ſin ſparſi hinc inde eſſent, facilius diffugituros: ideóque monuit, ut quiſque ſeorſum ſalutis rationem iniret. Cui admonitioni quum plerique obtemperantes, alii aliò diſceſſiſſent; ipſe cum reliquis in Lesbum tranſmiſit. [*Dio, pag. 402.*] Mitylenis manens; ubi pater puerum ante pugnam Pharſalicam depoſuerat, victúſque inde eum receperat. [*Appian. pag. 747.*]

Quum Parthi fugam Monæſis ad Antonium moleſtè ferrent, & Phraates ejus rei cauſâ ſibi metueret; legatos ille ad Monæſem de pace miſit: ſummíſque pollicitationibus, ut retro cederet, perſuaſit. Quod cognitum, etſi, ut par erat, ſtomachum Antonio movit; tamen Monæſem, quem in ſuâ adhuc poteſtate habebat, non occidit: (quia ſi id feciſſet, neminem barbarum deinceps ad ſuam amicitiam acceſſurum putabat:) ſed fraudem contra hoſtem ſtruens, cum dimiſit, tanquam ejus operâ cum Parthis amicitiam facturus. Simúlque cum eo legatos ad Phraaten miſit, qui verbis pacem componerent; ſiquidem Rex ſigna & captivos ſuperſtites, quæ Craſſi calamitate Parthi ceperant, reddidiſſet. Sperabat autem ſe regi ſpe pacis imparato ſuperventurum. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag. 406.*]

Ipſe interim ad bellum reipſâ ſe comparans, ad Euphratem profectus eſt; exiſtimans eum nullo præſidio teneri. Quod ubi eo loco vidit diligentiſſimè poſitum, averſo inde itinere, in Armeniam ſtatim ire inſtituit, ad bellum Artavaſdi Medorum regi faciendum; ab Artavaſde Armeniæ majoris rege inimico ejus impulſus. [*Dio pag. 407.*]

Artavaſdem hunc Armeniorum regem, *Artabazem* Tigranis filium Joſephus, [*lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. Antiquit. cap. 5.*] *Artabanen*

appellat Oroſius [*lib.16. cap.19.*] Quem cùm conſiliarium, & itinerum ductorem, & bellicæ adminiſtrationis magiſtrum Antonius ſibi adſciviſſet; prodens eum ille, in multas poſtea calamitates Romanos conjecit. [*Strabo, lib.11. pag.524. & lib.16. pag.748.*]

In Ægyptum remiſſâ Cleopatrâ, per Arabiam Antonius profectus eſt in Armeniam: quò & ſuas copias & auxilia regum convenire juſſerat. Erant autem multi amici & ſocii; inter quos Artavaſdes ille ſive Artabazes Armeniæ rex, equitum ſex, peditum verò ſeptem præbebat millia. Ibi quum recenſerentur milites, comperta ſunt peditum Romanorum & ſociorum Latini nominis 60 millia, & ordinarii equitatus Hiſpanorum Gallorúmque decem millia; ex aliis verò gentibus auxiliarium 30 millia, connumeratis equitibus & levis armaturæ milite. Hæc Plutarchus. Legiones verò XIII Velleius Paterculus; [*lib.2. ca. 82.*] XVI Florus [*lib.4. ca.10.*] & Juſtinus: [*lib.42. ca.5.*] XVIII legiones & XVI millia equitum, Antonio tribuit Livius. [*lib.130.*]

Dux itineris quod à Zeugmate ad Euphratem eſt uſque ad ingreſſum Atropatenæ (quam Araxes fluvius ab Armeniâ dividit) octo millium ſtadiorum illud effecit, duplo quàm recta erat via amplius, per montes, invia, ínque gyrum circumducendo. [*Strabo, lib.11. pag.524.*] Cúmque debuiſſet Antonius in hybernis Armeniæ quietè reficere ſuum exercitum, attritum octo millium ſtadiorum itinere, & ineunte vere, priuſquam Parthi è ſuis hybernis moverent, Mediam invadere: moras ille non tulit; Cleopatræ deſiderio ita captus, ut non tam de victoriâ cogitaret quàm de reditu celeri. [*Plutarch.*]

Itaque quum intelligeret, regem Mediæ, ad opem Parthis ferendam, procul domo abiiſſe; impedimentis ac parte exercitus cum Oppio Statiano relictis, ſubſequíque ſe juſſis, ipſe cum equitibus ac peditatus optimâ parte feſtinatò profectus eſt: ſperans ſe primo impetu omnem Mediam ſubacturum. [*Dio, pag.407.*]

Inter impedimenta relicta, machinæ erant urbibus expugnandis paratæ, 300 plauſtris impoſitæ, & in his aries 80 pedum longitudine: quarum nulla ſemel corrupta reparari poterat, propter materiarum inopiam in eis regionibus, nullam arborem proceram aut duram ferentibus. [*Plutarch.*]

Antonius, poſtquam Araxem tranſmiſit, omnibus undique malis eſt circumventus. [*Oroſ. lib.6. ca.19.*] Et quidem mox ut Atropatenam attigit, regionem eam populatus eſt. Deinde *Phraata*, magnam urbem, in quâ uxor regis Medorum erat cum liberis, obſedit. ubi ſtatim animadverſo errato quod in relinquendis machinis admiſerat, duxit ad urbem aggerem: quem lentè & magno excitavit labore. [*Id.*] Regia hæc Medorum Praaſpa Dioni dicta eſt, *Vera* (ni fallor) Straboni, libro 11. pag.523. ex *Adelphio* (ſi non *Dellio* hiſtorico) qui Antonii in hâc expeditione comes, eam deſcripſit, & partem exercitus ipſe duxit, urbem hanc 2400 ſtadiis ab Araxe fluvio abfuiſſe oſtendens.

Parthus ac Medus, quum cognoviſſent fruſtrà laborare Antonium in oppugnandâ urbe validis muris ac multis defenſoribus munitâ, Statianum in itinere fatigatum improviſò adorti, & ipſum & qui cum eo erant omnes (μυρίους ſive decem millia Plutarchus, duas legiones Vellei-

Velleius nominat) interemerunt: omnibus impedimentis tormentíſque bellicis in poteſtatem ſuam redactis. Polemo, Ponti rex bellíque ſocius, captus ac pecuniâ datâ dimiſſus eſt. Fuit autem hoc barbaris factu facile, quia rex Armeniæ ei pugnæ non interfuit: qui quum præcipua belli cauſa fuiſſet, &, ut authores ſunt quidam, potuiſſet Romanis ſubvenire; non modò non íd fecit, ſed ne ad Antonium quidem, verùm in regnum ſuum diſceſſit. [*Dio, pag.* 407. *cum Velleio Paterc. lib.* 2. *ca.* 82. *& Plutarcho in Anton.*]

Antonius, etſi ad primum Statiani nuntium feſtinârat, ut ſuis auxilium ferret, tamen tardiùs venit, ac præter mortuos neminem invenit. Itaque tametſi clade hâc terréretur, tamen quia nemo barbarorum ſibi occurrebat, cenſens eos propter metum aliquò abiiſſe, animum reſumpſit: ac non multo pòſt cum eis congreſſus, funditorum operâ (quorum magnus erat numerus) in fugam eos conjecit. Funditorum enim jacula ſagittis hoſtium longiùs procedebant: ita ut armaturæ quoque gravis miles ab illis tutus non eſſet. Sed propter celeritatem equitandi barbarorum, non magna eorum ſtrages eſt edita. [*Dio, ut ſupr.*]

Praaſporum oppugnationem Antonius iterùm aggreſſus, hoſtibus damni nihil admodum intulit: præſidio quod intus erat magnâ vi eum repellente, & hoſtibus qui foris erant congrediendi facultatem non dantibus. [*Id. ibid.*] Quum Parthi verò obſeſſis ſuccurrentes multa contumelioſè Romanis minarentur, nolens Antonius quieſcendo de animoſitate ſuorum quicquam deterere, aſſumptis decem legionibus & tribus prætoriis cohortibus omníque equitatu, frumentatum profectus eſt: ratus fore ut hoſtis ipſum invâderet, atque ita confligendi daretur occaſio. [*Plutarch.*]

Progreſſus iter diei, ut vidit Parthos ſibi circumfundi, conantes reditum intercludere; juſſit canere ſigna, diſſolutis tentoriis, quaſi non pugnæ ſe parans ſed itineri. Atque ita ducebat præter barbarorum lunatam aciem, juſſis equitibus, quamprimum perveniret agmen ut legiones poſſent hoſtem aggredi, in adverſos procurrere. Parthi verò mirabantur optimè inſtructam Romanorum aciem, ſpectando militem prætereuntem ſervatis ordinibus, & tacitè pila quatientem. Poſtquam autem ſigno dato & clamore ſublato irruerunt equites, reſtiterunt illi nonnihil; quamvis mox ita inſinuârunt ſe Romani ut uſum ſagittarum eis ademerint: tum demum, ſuccurrentibus etiam legionariis cum clamore ac ſcutorum ſtrepitu, & equi Parthorum ſunt perterriti & ipſi priuſquam ad manus venirent terga verterunt. Antonius, debellaturum ſe ſperans, aut certè maximam belli partem confecturum eo prælio, vehementer imminebat fugientibus. Ubi verò pedites per ſtadia 50. equites per triplum ejus ſpatii perſecuti ſunt, conſideratis cæſis & captivis hoſtibus, invenerunt captos 30. cæſos tantùm 80. móxque conciderunt eis animi, durum eſſe reputantibus, ſi victores tam paucos occiderent, victi verò amitterent tam multos quàm deſideraverant apud plauſtra. Inſequenti die in caſtra revertentibus occurrerunt in viâ pauci primùm hoſtes, deinde plures, denique cuncti, tanquam non antè fuſi & recentes: qui laceſſebant eos & irrumpebant undi-

undique; ita ut se ægrè & laborioſè in caſtra ſua ſe receperint. [*Id.*]

Abſente Antonio, Medi ad Praaſpa vallum aggreſſi, propugnatores terruerunt. Ob quod indignatus Antonius, decumaviteos qui locum deſeruerant, & decimum quemque affecit ſupplicio; reliquos autem hordeo pavit, pro tritico. [*Id.*]

Frumentatores ab Antonio emiſſi, initio quidem, quum cibaria ex viciniâ Romani haberent, commeatibus parandis facilè ſufficiebant. Poſtquam autem, propinquis omnibus abſumptis, milites frumentatum longiùs abire opus habuerunt, eveniebat ut ſi pauci emitterentur, non modò nihil apportarent ſed ipſi quoque perirent; ſin multi, oppugnatoribus nudabantur Praaſpa, ac barbaris erumpentibus, multi milites, multæ machinæ Romanorum perdebantur. Unde factum eſt ut Antoniani, quum viderentur alios in obſidione habere, ea paterentur quæ obſeſſis uſu venire ſolent. Nam & oppidani diligenter tempus eruptionibus idoneum obſervabant, & qui foris erant Romanos in caſtris manentes, quoties copias ſuas dividebant, ſubitis incurſibus & abſceſſu feſtinato graviter vexabant; frumentatoribus verò ad pagos exeuntibus moleſtiam nullam exhibebant, palantes ac redeuntes ad ſuos inexſpectati aggrediebantur. [*Dio, lib.49. pag.408.*]

3969 Sextus Pompeius in Lesbo audiens Antonium in Mediâ cum Medis Parthíſque bellum gerere, illi reverſo in fidem ſe committere, interim verò in eâ inſulâ hyemare ſtatuit: Lesbiis eum propter patris memoriam libentiſſimè & recipientibus & detinentibus. [*Id. ibid. pag.* 402. *Appian. lib.5. pag.747.*]

Praaſporum obſidionem producente Antonio, bellum permoleſtum utrique parti fuit. Nam neque Antonius ſine vulneribus & cædibus ſuorum frumentari poterat: & Phraates gnarus Parthos quidvis potiùs laturos quàm in caſtris & in alieno ſolo hyemem, verebatur ne, ſi Romani perdurarent in armis, deſtitueretur à ſuis, aëre mutato poſt autumnale æquinoctium. [*Plutarch.*] Timebat quoque ne, ſi diutiùs obſidio continuaretur, Antonius vel per ſe, vel auxilio etiam aliquo auctus, urbem incommodo aliquo afficeret. Itaque ſubornavit, qui eum ad pacem à ſe petendam, ſpe ejus facilè impetrandæ, permoverent. [*Dio, pag.*408.]

Suos igitur Antonianis frumentatoribus occurrentes mitiùs eos tractare juſsit, & de pace ſermones cum eis ſerere: quibus perſuaſus Antonius, miſit quendam amicum, qui ſigna captivóſque repoſceret; ne videretur contentus fugâ & ſalute. Cui reſponſum eſt, iſta ut miſſa faceret: pacem verò & ſecuritatem habiturum, ſi diſcedat continuò [*Plutarch.*] Atque ita Phraates, aureâ ſellâ ſedens ac nervum arcus pulſans, poſtquam multis verbis in Romanos fuiſſet invectus, legatis ab Antonio miſsis pacem eâ conditione promiſit, ut continuò exercitum abducerent. [*Dio. pag.*408.]

Hoc accepto reſponſo Antonius, quamvis eſſet in concionibus, tum civilibus tum militaribus, facundiſsimus, tunc tamen præ pudore mœſtitiáque in concionem non prodiit: ſed vice ſuâ Domitium Aënobarbum ſubmiſit, qui militibus hoc renuntiaret & bono eſſe animo horta-

hortaretur. Et intra paucos dies collectis vasis abiit. [*Plutarch.*] operibus quæ ad Praasporum oppugnationem fecerat, tanquam in sociorum terrâ jam versans, integris relictis. Quæ omnia disjecto aggere, Medi mox incenderunt. [*Dio, ut supr.*]

Quum autem redeundum esset per eandem viam campestrem & nudam arboribus, Mardus quidam assuetus Parthorum moribus, cujus fidelis opera in pugnâ circa machinas Romanis probata fuerat, suasit Antonio, ut secundùm dextros montes duceret, neve gravem armis exercitum in locis planis ac patentibus objiceret tam multis equitibus sagittariis; id enim captâsse Phraatem cùm eum comitate verborum ab oppugnatione abduceret: se indicaturum viam breviorem, & copiosiorem ad necessitates militum. Hæc Antonius ad consilium retulit, dissimulans se paci à Parthis datæ parùm fidere: sed, laudans viæ compendium, & per vicos benè cultos transitum, fidem à Mardo postulabat. at ille vinciendum se præbebat donec exercitum in Armeniâ sisteret: atque ita vinctus pacatè ducebat per biduum. [*Plutarch.*]

Tertiâ verò die nihil minùs quàm de Parthis cogitante Antonio, & securè incedente pacis fiduciâ, conspicatus Mardus aggerem fluvii nuper dirutum, & multum aquæ diffusum per viam quâ transeundum erat, intellexit à Parthis id factum ad remorandum agmen hâc difficultate objectâ: móxque rem commonstravit Antonio, & jussit intentum esse in adventum hostium. Ille aciem instruens inter ordines spatia disponebat, per quæ jaculatores funditoresque in hostem procurrerent, quum se Parthi aperuerunt quasi circundaturi & perturbaturi exercitum undique: sed ubi levis armatura in eos excurrit, acceptis illatisque multis vulneribus retrocesserunt, rursúmque incubuerunt, donec Galli equites conglobati fecerunt in eos impetum, adeóque disjecerunt, ut illo die nihil tentârint amplùs. [*Id.*]

Inde Antonius doctus quid faciendum esset, quadrato agmine iter faciebat, non tergo tantùm sed & lateribus firmatis jaculatorum funditorúmque præsidio; equitibus admonitis, ut hostem assultantem repellerent, repulsum verò non persequerentur longiùs: atque ita Parthi per quatriduum non majore illato quàm accepto incommodo, segniores facti sunt, causatique hyemem, cogitârunt de abitu. [*Id.*]

Die quinto unus è ducibus Flavius Gallus, vir fortis & industrius, ab Antonio plures velites, à postremo agmine & à fronte aliquot equites impetravit, quasi egregium aliquod facinus patraturus. Hic impetu temerario in hostem multo cum discrimine irrupit, atque dum carptim laboranti subsidia mittuntur, ea quoque ut imbecilliora ab hoste cæsa sunt: donec Antonius, totâ vi cum exercitu procurrens, cæteros manifesto periculo eriperet. [*Id.*]

Parthos missis undique sagittis duas legiones operuisse, scribit Florus. [*lib.* 4. *ca.* 10.] Cecidisse non pauciores tribus millibus dicit Plutarchus; relata verò in tentoria quinque sauciorum millia. In his erat & Gallus, quatuor sagittis transfixus: qui ex vulneribus postea mortuus est. Antonius miserè se afflictans, saucios circumcursando consolabatur. Illi verò læti prensabant ejus dexteram, rogabántque

ut ſeipſum curaret, nec afflictaret ampliùs, Imperatorem appellantes, & ſalvos ſe fore dicentes ſi ille bene valeat. [*Plutarch.*]

Parthos jam laſſos & deſperabundos hæc victoria in tantam erexit contra Romanos ſuperbiam, ut juxta caſtra pernoctarent; ſperantes ſe mox direpturos pecunias publicas & deſerta tentoria. [*Id.*] Quâ nocte Romanus quidam ex clade Craſſianâ ſuperſtes Parthico habitu caſtris adequitavit, & ſalute Latinè datâ, quum fidem ipſo feciſſet, quid immineret edocuit; jam affuturum cum omnibus copiis Regem: monuítque ne in deſtinato itinere pergerent, ſed retro euntes ſylveſtria & montana loca peterent; nec ſic quoque hoſtem fortaſſe defuturum prædicens. [*Florus, lib. 4. cap. 10. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 82.*]

Primâ luce hoſtium plurimi affluxerunt, aiúntque equitum fuiſſe non minùs 40 millia: Rege cohortem quoque quæ corpus ſuum ſtipabat perpetuò, ſicut ad indubitatam & certam victoriam, mittente. Ipſe enim nulli interfuit pugnæ. Antonius verò ſublatis ad cœlum manibus vota fecit, ut ſi quod numen parùm æquis oculis ſpectâſſet felicitatem ejus priſtinam, in ipſius caput averteret adverſa omnia: cætero exercitui victoria ſalúſque contingeret. [*Plutarch.*]

Inſequenti die meliùs communiti Romani pergebant. Parthi eos invadentes, multùm expectatione ſuâ fruſtrati ſunt, rati ſe ad rapiendum prædandúmque non ad pugnandum venire: ſed multis telis excepti magnâ alacritate Romanorum militum, rurſum defeſſi ſunt. [*Id.*]

Quum verò per clivum quendam deſcendentibus inſidiati Parthi incumberent, & emiſſis ſagittis in modum grandinis eos obruerent; gravis armaturæ milites, receptis in medium velitibus, in ſiniſtro genu ſubſederunt, elatíſque ſuper capita ſcutis teſtudinem fecerunt: quâ ſe ſuóſque ab hoſtium ſagittis, in clypeorum convexitatem lubricitate delabentibus, protexerunt. [*Id. cum Floro, lib. 4. cap. 10. Frontino, lib. 2. Stratagem. ca. 3. & Dione, lib. 49. pag. 409.*]

Parthi, qui nihil unquam hujuſmodi viderant, putantes eos propter vulnera concidiſſe ac jam ſimul omnes poſſe concîdi, projectis arcubus ab equis deſiluerunt; & ſumptis contis, ad cædendum eos acinacibus nudatis propiùs accurrerunt. Tum Romani ſe rurſum efferentes, ſigno dato phalangem explicuerunt, ſublatóque clamore hoſtem à fronte adorti, fodiendo pilis ſternendóque primos, univerſos in fugam verterunt. Quæ res barbaris adeò miraculo fuit, ut eorum unus vocem hanc emiſerit. *Ite & bene valete, Romani: meritò vos victores gentium fama loquitur, qui Parthorum tela fugiſtis.* [*Florus, Plutarch. & Dio; ut ſupr.*]

Eadem tamen certamina repetebantur quotidie: quod ut parum tineris Romani perficerent, effecit. [*Plutarch.*] Cúmque quoties primâ luce moverent, toties urgentibus Parthorum ſagittis infeſtarentur; Antonius abeuntium agmen in quintam horam continuit, ſuíſque fidem conſtantiorem fecit: quâ perſuaſione digreſsis inde Parthis, justum iter reliquo die ſine interpellatione confecit. [*Frontin. lib. 2. Stratagem. cap. ult.*]

Fame

Fame deinde laboravit exercitus; quòd frumentatio impediretur crebris prælis, & deficerent molæ: quæ magnâ ex parte relictæ fuerant, jumentis partim mortuis, partim ægrotos & saucios vehentibus. Fertur chœnicem Atticam tritici quinquaginta drachmis vænîsse, & hordeaceos panes repensos pari argenti pondere. Versi deinde ad radices & olera, inciderunt in quandam herbam quæ manducata afferebat insaniam. Omnes enim qui eam ederant, lapides effodiebant & transmovebant, rem valde seriam se agere putantes: tandémque bilem evomendo, quia vino carebant (quod unicum huic malo erat remedium) moriebantur. [*Plutarch.*]

Fame in castris ita grassante, ad hostem perfugere cœptum est. Ac, nisi perfugas Parthi in reliquorum conspectu sagittis confeciſſent, videbantur omnes ad barbaros transituri. Sed Parthorum crudelitas eam defectionem inhibuit. [*Dio, pag.* 409.]

Multis suorum pereuntibus, nec Parthis abscedentibus, Antonium tradunt sæpius exclamâsse, Ὦ μύριοι! mirantem illos decies mille viros, qui ductu Xenophontis multo longius iter ex Babyloniâ conficientes, atque cum hostibus longè pluribus dimicantes, incolumes evaserunt. [*Plutarch.*]

Parthi, quum perrumpere agmen Romanorum non valerent neque dissipare ordines, frequenter verò victi fuissent & pulsi, egerunt denuò pacatè cum aquatoribus & frumentatoribus; ac nervos ostendentes arcuum suorum remissos, retrò se abire dixerunt, & hunc finem facere eos consectandi: paucos Medos solùm unius aut alterius diei iter sequuturos; sed nihil eos fatigaturos, tantùm protecturos remotiores vicos. His dictis salutationes & benevolentiæ demonstrationem adjunxerunt. Unde perquam alacres redditi sunt Romani: atque Antonius eo nuntiato campestria potiùs cupivit petere, quòd via montana diceretur arida esse. [*Id.*]

Quum in eo ille esset ut id exequeretur, venit quidam ex castris hostium Mithridates nomine, consobrinus Monæsis illius qui ab Antonio tres urbes dono acceperat: petiítque mitti ad se aliquem, qui aut Syriacâ aut Parthicâ linguâ posset secum colloqui. Ad quem cùm Alexander Antiochenus familiaris Antonii accessisset; indicavit illi, in altis illis quos videbat collibus Parthos cum omnibus suis copiis latitare in insidiis, ut ad campestria deflectentes opprimerent: monuítque ut per montana (quæ nihil aliud molestum haberent præter aquarum inopiam unius diei) iter continuarent. Cujus consilium secutus Antonius, Mardo duce, noctu per montanam viam perrexit; jussis priùs aquam secum deferre militibus: quam multi, vasis carentes, aut in galeis aut in coriis consutis portabant. [*Id.*]

Parthi, re per nuntios cognitâ, noctu præter morem suum eos persecuti sunt: oriente verò Sole agmen extremum carpebant, fessum labore ac vigiliis. nam eâ nocte stadia 240 confecerant; quamvis non expectarent hostem superventurum tam citò: quo magis eorum animi dejecti sunt. Et sitis intendebatur certamine: cogebantur enim pugnando iter facere. [*Id.*]

Interim primum agmen incidit in fluvium, frigidum quidem & limpidum,

pidum, ſed ſalſum medicatúmque; qui bibentibus ſtatim tormina ventris ciebat, & ſitim accendebat. Quod quamvis Mardus præmonuerat, nihilominus repulſis obſtantibus avidè hauriebant. Antonius autem inſtans, precabatur durarent pauliſper, alium enim non longè abeſſe fluvium potabilem; deinceps ſupereſſe viam aſperam & inequitabilem, à quâ omnino neceſſe ſit hoſtes recedere: ſimúlque receptui cecinit, ut ſaltem in umbrâ milites ſe recolligerent. [*Id. cum Floro, lib.4.ca.10.*]

Quum ergo figerentur tentoria, Parthis ex more diſcedentibus, Mithridates rediit: occurrentéque Alexandro monuit ut paulum quiete refecti univerſi conſurgerent, & properè tranſirent fluvium; quòd is eſſet perſequendi terminus. Traditáque ſunt ei ab Antonio pocula permulta aurea & phialæ: ex quibus quantum occulere veſte poterat accipiens ille diſceſſit. [*Plutarch.*]

Reliquum iter ejus diei nemine infeſtante peractum eſt. Sed noctem ſequentem ipſi ſibi reddiderunt graviſſimam & periculoſiſſimam. Nam quibus erat aurum argentúmve occidebantur ſpoliabantúrque, & ſarcinæ jumentorum pecunias ferentium direptæ ſunt; poſtremò, ſupellectilem Antonii, pocula menſáſque pretioſas conciderunt & inter ſe partiti ſunt. Itaque exorto magno tumultu ac trepidatione in exercitu (putabant enim hoſtes invaſiſſe ſarcinas & diripere) Antonius accitum libertum ſuum coëgit jurare, confoſſurum ſe illum quamprimùm juberet, & caput ablaturum; ut nec vivus veniret in poteſtatem hoſtium, nec agnoſceretur mortuus. [*Id. cum Floro, ut ſupr. & Sexto Rufo, in Breviario.*]

Amicis collachrymantibus, Mardus jubebat Antonium bono eſſe animo; quòd ſentiret in propinquo eſſe fluvium: ſimúlque alii nuntiârunt tumultum natum ex ipſorum avaritiâ mutuíſque injuriis. Quamobrem volens turbatam & diſperſam multitudinem componere, caſtrametandi ſignum dedit. Et jam dilucebat, & exercitus ſedatior incipiebat redire in ſuos ordines, quum extremum agmen ſenſit ſagittas hoſtium, & levis armatura pugnæ ſignum accepit: ſcutati verò ſimiliter ut antè coglobati, teſtudine ſuſtinebant ſagittas non audentium congredi. Dúmque ita paulatim gradum promovent, ubi à primis conſpectus eſt fluvius, equitatu hoſtibus oppoſito, Antonius ante omnes trajiciebat infirmos. Et jam pugnantibus quoque timor ac labor minuebantur. Ut enim Parthi viderunt fluvium, laxatis nervis jubebant Romanos tranſire bono animo, prolixè laudantes eorum fortitudinem. Ita tranſgreſſi per otium, curabant corpora: deinde pergebant iter facere, non admodum fidentes Parthorum pollicitis. [*Plutarch.*]

Cæſar Octavianus, rebus Siculis conſtitutis, Idibus Novembr. ovans ex Siciliâ Romam ingreſſus eſt: ut ex Faſtis triumphalibus marmoreis liquet. [*Inſcr. Grut. pag.* CCXCVII. *cum Suetonio in Octav. ca.*22. *Dione, lib.*49. *pag.*400. *& Oroſio, lib.*6. *ca.*18.] auratâ quoque in roſtro ſtatuâ illi poſitâ, quæ ad veram effigiem erat expreſſa, cum hoc titulo: *Ob pacem poſt diuturna bella terrâ maríque redditam.* [*Appian. lib.* 5. *pag.* 746.] Et ætatis 28. ille tunc agebat annum: quo modo

modo Appiani illa accipienda ſunt verba. [*ibid.*] ὃν ὁ Καῖσαρ ἐς τὸν ὀχλὼ κῆ εἶχον.

Tribuniciam quoque poteſtatem in perpetuum Senatus decreto accepit: invitatus hoc honore ad Triumviratum deponendum. Quâ de re privatim per Bibulum ſcripſit ille Antonio. [*Appian. ibid. pag.* 747. *Oroſ. lib.* 6. *ca.* 18.]

Antoniani, ſexto â noviſſimo prælio die, ad Araxem fluvium pervenerunt, qui Mediam (Atropatenam) diſterminabat ab Armeniâ. Hic profunditate & violentiâ difficilis viſus eſt trajectu: increbuítque rumor, hoſtem in inſidiis ibi ſubſidentem tranſeuntes aggreſſurum. Poſtquam autem tutò traducti Armeniam iniere, tanquam tum primùm ex pelago ad terram appuliſſent, adorabant eam; & in mutuos complexus cum lachrymis ruebant præ gaudio. Quum verò tranſirent per affluentem regionem, poſt longam inopiam explebant ſe affatim: indéque hydropicis & cœliacis morbis laborare cœperunt. [*Plutarch.*]

Hîc recenſens ſuos Antonius, comperit deſiderata viginti millia peditum, equitum quatuor millia: quorum plus quàm dimidium non vis hoſtis ſed morbus abſumpſit. [*Id.*] De toto exercitu haud minùs pars quarta militum, calonumî ſervitiíque deſiderata tertia eſt; impedimentorum vix ulla ſuperfuit. Hanc tamen Antonius fugam ſuam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 82.]

Die XXI trecenta paſſuum millia fugâ ille emenſus eſt. [*Liv. lib.* 130.] Continuatum autem eſt iter à Phraatis (ſive Praaſpis) per dies XXVII. quo temporis ſpatio Parthi decies & octies pugnando repulſi ſunt. Quòd ſi adfuiſſent illa equitum XVI millia, inſtructa more Parthorum & cum eis conflictari aſſueta, quæ Artavaſdes Armenius ex Mediâ abduxerat; non potuiſſent toties fugati Parthi inſtaurare prælia, Romanis eos profligantibus, illíſque profligatos perſequentibus. Omnes igitur irritabant Antonium ad pœnas ſumendas de Armenio. Sed ille conſilio uſus, neque proditionem exprobravit ei, neque de honorificentiâ comitatéque ſolitâ quicquam detraxit; quòd infirmus eſſet ab exercitu, & omnium rerum indigus. [*Plutarch.*]

Antonius, quum hoſtes ei non ampliùs graves eſſent, ad Cleopatram feſtinabat, hyemare in Armeniâ nolens: atque per gravem jam hyemem & perpetuas nives citatum rapiens agmen, circa octo millia hominum in viâ tempeſtatibus amiſit. [*Liv. lib.* 130. *& Plutarch: in Anton.*] Et per montes Armeniæ glacie intectos iter facientes vulnera, quæ multa acceperant, maximè moleſtabant. Idcirco multis mortuis, multis ad bellum inutilibus redditis; Antonius, quia non ferebat hæc ſingula audire, interdixit ne quis tale ſibi quicquam annuntiaret. Regem verò Armeniæ, quamvis ei, quòd ſe deſeruiſſet, ſuccenſeret, ac ulciſci eum in animo haberet, blandiendo demeruit, ut ab eo pecuniam ac alimenta acciperet. Denique quum ulteriùs iter hyberno tempore ferre milites non poſſent; regem adulando ac pollicitando identidem permovit, ſibi in ſuo regno hyemandi poteſtatem faceret,

ceret, vere iterùm contra Parthos exercitum ducturo. [*Dio, lib.* 49. *pag.*410.]

Tandem, vix tertiâ parte desedecim legionibus reliquâ, in Syriam (rediens Antiochiamq; ut est apud Orosium lib.6. cap.19.) perfugit: ubi incredibili quâdam mentis vecordiâ, ferocior aliquanto factus est; quasi vicissset qui evaserat. [*Florus, lib.*4.*cap.*10.] 4679 35

Paucis deinde comitatus descendit ad mare, atque in castello inter Berytum Sidonémque posito (*Leuce come* appellato) substitit, ut Cleopatram operiretur, cujus anxius morâ languebat. Itaque conjecit se statim in vinum & crapulam, inter quæ crebrò exiliens speculabatur, quoad illa in portum est delata. [*Plutarch. in Anton.*]

Tulit Cleopatra militibus magnam vim vestium & pecuniam. Sunt qui dicant, vestem Antonium ab illâ sumptam, & pecuniam de suo, ut si illa dedisset, divisisse. [*Id.ibid.*] Quâ de re, ita scribit Dio. Allatæ sunt ei à Cleopatrâ pecuniæ; ex quibus 35 drachmas (sive denarios) singulis legionariis, ac ratam aliis portionem divisit: & quum eæ pecuniæ non sufficerent, ex suis facultatibus reliquum addidit; Cleopatræ suos etiam sumptus acceptos referens. Multum enim ei etiam amici contulerunt pecuniæ, multum à sociis exegit. His actis, Antonius in Ægyptum abiit. [*Dio, ut supr.pag.*410.]

Herodes, uxore ejus Mariamme assiduis precibus eum obtundente ut fratri suo Aristobulo debitum Pontificatum redderet, advocato amicorum concilio, multis verbis in socrum Alexandram invectus est, quasi clàm regno suo insidiâretur, & per Cleopatram id ageret ut ad puerum transferretur. Ne tamen pietatem erga eam, cæteráque necessitudines aspernari videretur, nunc se ejus filio Pontificatum redditurum dixit, cui Ananelus hactenus, propter ætatem immaturam, prælatus esset. Hîc Alexandra præ gaudio vix compos sui, simul etiam suspectam se dolens ambîti regni, lachrymas fudit, seséque de hujusmodi crimine purgavit: & gratiis pro filii honore actis, se in posterum regi obsequentissimam fore pollicita est. Atque ita Herodes Aristobulum adolescentem (17 annorum) vivo adhuc Ananelo successorem in Pontificatu dedit. [*Joseph.lib.* 15. *cap.* 2. *&* 3.]

Sextus Pompeius, quum Antonium adversam in Mediâ fortunam sensisse intellexisset, Caium verò Furnium, Asiæ eo tempore præfectum, parum amicè erga se affectum, in Lesbo non mansit: sed spe conceptâ, aut successurum se in universum Antonii defuncti imperium, aut saltem in partem ejus recipiendum, quum & ex Siciliâ & aliunde multi ad eum venirent, (partim paternæ gloriæ opinione, partim victus inopiâ exciti) & habitum resumpsit imperatorium, & ad occupandam Asiæ continentem oppositam se accinxit; recenti exemplo Labieni, qui eam incursaverat, animo obversante. [*Appian.lib.*5. *pag.* 747. *Dio lib.*49. *pag.*402.]

Antonius, quum in sociorum evasisset terram, actis Pompeii cognitis, ei, si ab armis discessisset, veniam ac amicitiam promisit. Pompeius, quum ita facturum se rescripsisset; Antonio, propter acceptam calamitatem, & quòd is statim in Ægyptum abiret, contempto, in in-

stituto

ſtituto ſuo perrexit. [*Dio, ibid.*] Ad utrumque verò viam ſibi muniens, legatis ad Antonium miſsis, ſe illi amicum & ſocium offerebat: revera hoc tantùm agens, ut res ejus exploratas haberet. Interim ad Thraciæ Pontíque dynaſtas alios legatos clàm mittebat, cogitans, ſi poſtulata non impetraret, per Pontum fugere in Armeniam. Ad Parthos enim legatos etiam miſit, ſperans ad bellum nondum confectum adverſus Antonium libenter ſe duce uſuros, Romano viro, eóque Magni filio. Simúlque naves parabat, & ſocios navales exercebat: metum à Cæſare ſimulans, aut parari hæc in uſum Antonii. [*Appian. ut ſupr.*]

Antonius, quamprimum audivit de Pompeii conatibus, ab itinere quidem ſuo non reflexit, Marcum verò Titium, qui quondam ad ſe à Sexto Pompeio deſciverat, ducem adverſus eum deſignavit: ut claſſe & exercitu accepto è Syriâ, Pompeio bellum molienti reſiſteret totis viribus; quòd ſi in fidem Antonii mallet recipi, adduceret eum honorificè. [*Id. & Dio; ibid.*]

Legati qui à Pompeio ad Parthos miſſi fuerant, comprehenſi ab Antonianis ducibus, perducti ſunt Alexandriam. Ex his ubi ſingula cognovit Antonius, accitis legatis ad ſe miſſis, captos illos eis oſtendit. Qui excuſabant hominem juvenem in extremâ calamitate conſtitutum, metuentem ne repulſam pateretur ab illo, coactum tentare vel infeſtiſſimarum populo Romano gentium animos. quòd ſi compertam habuerit mentem Antonii, nihil opus fore aliis ſolicitationibus & artibus. Id ille credidit, ut homo minimè malitioſus, & ingenio ſimplex ac magnanimus. [*Appian pag.749.*]

Romæ inſtituenti ad Antonium navigare Octaviæ annuit Cæſar: non, ut plerique tradunt, quòd illi indulgeret; verùm quò contumeliâ affecta deſpectáque colorem præberet bello movendo honeſtum. [*Plutarch. in Anton.*] Ea Athenas veniens, ibi hyemavit. [*Appian. lib.5. pag.750.*]

Jam Medorum regi (Artavaſdi) cum Parthorum rege (Phraate) & rege Armeniorum (Artabaze ſive Artavaſde) ſimultas interceſſit. Armenio enim ſuccenſebat, propter inductos ſibi ab eo Romanos: Partho, quòd neque prædæ Romanorum magnam partem, neque alium ullum honorem ab eo accepiſſet; & regnum quoque ſibi ab eo auferendum metueret. Polemone igitur (Ponti) rege legato ad Antonium miſſo, amicitiam ac ſocietatem ejus expetiit: eúmque accerſens, copiarum ſuarum auxilium illi eſt pollicitus. Quæ legatio Antonio admodum grata fuit. Nam quæ una res ad debellandos Parthos videbatur ei defuiſſe, quòd minùs ab equitatu & ſagittariis firmus veniſſet, eam accedere ſibi putabat, danti magis quàm accipienti beneficium. Indéque magnâ inflatus ſpe, paravit iterum per Armeniam pergere, conventóque ad Araxem amnem Medo, tum bellum movere. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib.49. pag.411.*]

Ad Octaviam Athenis commorantem litteras Antonius dedit, quibus mandavit ibi ut maneret; ſuſceptam expeditionem ipſi ſignificans. Illa quanquam id ægrè tulit & odorata eſt prætextum, quæſivit per litteras tamen quò mitti vellet quæ attulerat ei. Attulerat autem

autem multam veſtem militarem, magnum numerum jumentorum, pecuniæ, & munerum ducibus amicíſque ejus; inſuper duo millia delectorum militum in cohortes prætorias inſignibus armis exornatorum. Hæc Niger quidam Antonii amicus ab Octaviâ miſſus expoſuit ei: meritis & convenientibus additis laudibus. Ejúſque & alia dona & milites, quos in hunc ea finem à fratre ſuo petierat, accepit Antonius. [*Ibid.*]

Cleopatra, verita ne à ſe Octavia abſtraheret Antonium, eum ſe deperire ſimulabat; corpore fœmineis artibus ita tabefacto, ac ſi illo orbata non ductura ultrà fuiſſet ſpiritum. Quibus victus Antonius, omiſſâ profectione ad Medum (quanquam nuntiarentur res Parthorum agitari ſeditione) Alexandriam regreſſus eſt. [*Plutarch.*] atque ita deinde magis adhuc amori & impoſturæ Cleopatræ ſervivit. [*Dio, pag.* 411.]

Artavaſdem Armeniæ regem Antonius in Ægyptum, tanquam amicum, evocavit; ut ibi ſine labore comprehenſum occideret. Quum autem is, dolum ſuſpicatus, non veniſſet; rationes eum aliter decipiendi iniit: neque enim iram contra eum palàm ferebat, ne eum ad bellum excitaret. [*Dio, ibid.*]

C. Furnius Aſiæ præfectus (quem magnæ virum authoritatis, atque inter Romanos eloquentiſſimum fuiſſe, in Plutarchi *Antonio* & Hieronymi Chronico legimus) Pompeium pacatè venientem, excepit; nec ad arcendum validus, nec compertam habens Antonii ſententiam. Ubi verò vidit exerceri ejus milites, delectum habuit ex provincialibus: accivítque Aënobarbum ducem vicini exercitus, Amyntâ quoque properè vocato in auxilium. Qui ubi celeriter convenerunt, Pompeius querebatur haberi ſe pro hoſte, quum miſſis legatis reſponſum expectaret ab Antonio. Nihilominus volebat capere Aënobarbum, prodente ejus familiari Curio: ſperans in eo magnum momentum, ſi incideret permutatio. Sed proditione detectâ, Curius in Romanorum conſiſtorio coargutus dedit ſupplicium: Pompeius verò Theodorum libertum, ſolum ejus conſilii conſcium, quaſi id effutiſſet, interfecit. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 749.]

Deſperans Pompeius à ſe falli poſſe Furnium, Lampſacum per proditionem occupavit; ubi habitabant multi nominis Italici, in eam coloniam deducti à C. Cæſare: móxque magnis ſtipendiis ad militiam pelliciebat Italos. Jámque ducentos equites & tres legiones habebat, quum Cyzicum terrâ marique aggreſſus, utrinque repulſus eſt: erat enim ibi quædam non magna manus Antonianorum militum, gladiatores qui ibi Antonio alebantur cuſtodientium. Reverſus igitur in Achæorum portum, frumentabatur. [*Id. ibid.*]

Quum Furnius abſtinens à pugnâ, ſemper ei caſtra admoveret cum multis equitibus, nec frumentari ſinens nec urbes occupare; Pompeius caſtra ejus à fronte adortus eſt, circummiſsis clàm qui à tergo idem facerent: quamobrem Furnius in eum verſus, captis à tergo caſtris ejectus eſt. Fugientes per Scamandrios campos Pompeius multos occîdit: madebat enim campus ab imbribus. Qui evaſerunt, receperunt ſe in tutum, impares inſtaurando prælio: quúmque ſupple-

ſupplementum acciperent è Myſiâ, Propontide, cæteríſque locis: egeni homines exhauſti exactionibus libenter mercede militabant Pompeio, celebri propter partam ad Achæorum portum victoriam. [*Ibid. pag.* 750.]

Quum egeret equitatu Pompeius, ac proinde malè mulctaretur in pabulationibus; audivit alam equitum Italicorum ad Antonium iter facere, miſſam ab Octaviâ hyemante Athenis: móxque miſit qui auro eos corrumperent. Hos præſes ab Antonio Macedoniæ præfectus comprehendit, & aurum diſtribuit militibus. [*Ibid.*]

Pompeius occupatis Nicæâ Nicomediáque, pecunias luculentè colligebat, magnis per omnia & inſperatis ſucceſſibus. [*Ibid.*]

Furnio non longè ab eo caſtra habenti, primæ è Siciliâ vêre ineunte venêre naves 70. quæ ſolæ ex Antonii claſſe Cæſari contra Pompeium commodatæ ſuperfuerant: finito enim bello Siculo, Cæſar eas dimiſit. Venit & è Syriâ Titius cum aliis 120 navibus, atque copioſo exercitu: & omnes Proconneſum appulerunt. [*Ibid.*]

Territus igitur Pompeius, qui adhuc paratus ſatis non erat, ea loca petiit ubi maximè effugere poſſet. Verùm Nicomediæ deprehenſus, pacem per legatos petiit: ſpem ejus impetrandæ in beneficio, quo Titium ipſe quondam affecerat, poſitam habens. Sed Titius pacem ſe ei, niſi navibus & copiis omnibus ſibi traditis, conceſſurum negavit. [*Dio, pag.* 402, 403.]

Pompeius igitur, deſperatâ à mari ſalute, apparatu graviori in naves conjecto, eas incendit: remigéſque armavit, ut in terrâ majori uſui futuros cum cæteris. [*Id ibid. pag.* 403. *Appian. pag.* 750.]

Herodes, veritus ne ſocrus Alexandra nimio rerum novandarum ſtudio teneretur, juſſit eam continere ſe intra regiam, & nihil pro poteſtate agere: atque ita obſervabatur ea aſſiduè ut nihil, ne eorum quidem quæ ad quotidianam vivendi rationem attinent, eum lateret. Quam ſervitutem quum ferret illa indigniſſimè, miſit ad Cleopatram litteras; præſentem rerum ſuarum ſtatum deplorans, & ut opem aliquam ſibi afferret rogans. Jubente verò Cleopatrâ, ut unâ cum Ariſtobulo filio clàm in Ægyptum ad ſe confugeret, paratis duabus ſandapilis, quaſi mortuis efferendis, in eas ſe & filium incluſit: juſſis famulis conſciis, ut eas noctu efferrent, & ad paratum navigium, quod eos in Ægyptum deveheret, deportarent. Hæc apud Sabbationem amicum mulieris Æſopus ſervus effutivit; putans eum non inſcium ejus conſilii. Quo cognito Sabbation, qui hactenus inimicus Herodis erat, ſuſpectus quaſi ſocius inſidiarum quibus Antipater veneno ſublatus eſt, arripuit occaſionem conciliandæ ſibi per hoc indicium regiæ benevolentiæ. Rex verò paſſus Alexandram tentare negotium, in ipſâ fugâ deprehenſam retraxit. Veniam tamen erroris dedit, non auſus ei mali quicquam facere. Verebatur enim non ceſſaturam Cleopatram, odii tali anſâ præbitâ: quare ſimulatâ magnanimitate, volebat per clementiam videri indulgentior. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 3.]

Caſſius Parmenſis, Naſidius, Saturninus, Thermus, Antiſtius, aliique Sexti Pompeii honorati amici, & chariſſimus ei Fannius, & ipſe Libo ſocer, ut viderunt eum ne poſt adventum quidem Titii, cui An-

tonius ipſum commiſerat, deſinere cum potentiore bellum gerere; deſperârunt de eo, pactíque ſibi ipſis fidem, tranſierunt ad Antonium. [*Appian. lib.5.pag.*750,751.]

Pompeius ab amicis deſtitutus, ſeceſſit in mediterranea Bithyniæ; petens, ut ferebatur, Armeniam. Eum caſtris noctu egreſſum clàm perſequebantur Furnius & Titius, & Amyntas cum eis: peractóque magnâ contentione itinere circa veſperam aſſecuti, ſinguli caſtrametati ſunt circa tumulum quendam abſque foſſâ vallóque, ut ſero diei feſſíque. In eo ſtatu Pompeius noctu immiſſis cetratorum tribus millibus, eos invaſit cubantes aut proſilientes è cubiculis, qui omnino nudi fugerunt turpiter: potuítque Pompeius, ſi eâdem nocte totis viribus eos invaſiſſet, aut fugatos perſecutus fuiſſet, abſolvere victoriam. Quod cùm parum ille animadverteret, nihil inde lucratus eſt, niſi quòd perrexit mediterranea petere. [*Id.ibid.pag.*751.]

Hoſtes verò conjuncti ſequebantur, frumentantem impediendo; donec inopiâ preſſus petiit colloquium Furnii, amici quondam Magni Pompeii, & dignitate præſtantis, moribúſque gravioris cæteris. Stans igitur in ripâ interlabentis fluvii, ejus fidei commiſſurum ſe dixit, ut deduceretur ad Antonium. Quo reſpondente, non ſibi ſed Titio ab Antonio commiſſum hoc fuiſſe negotium: Titii fidem Pompeius habens ſuſpectam iterum ſe Furnio dedebat, rogans ut acciperetur. Id quum non impetraret, petebat ut ſaltem ab Amyntâ acciperetur: illo verò negante Amyntam facturum id quod conjunctum ſit cum Antonianorum mandatorum executoris injuriâ, ſolutum eſt colloquium. [*Id. ibid. pag.*751,752.]

Furniani putabant fore ut Pompeius inopiâ coactus ſequenti die ſe Titio dederet. At ille noctu incenſis ex caſtrenſi more ignibus, & tubicinibus per ſigna vigiliarum noctem diſtinguentibus, clàm cum expeditis caſtris ſe ſubduxit, ne ipſis quidem præmonitis, quónam ituri eſſent. Cogitabat autem reverti ad mare, & Titii claſſem incendere: quod fortaſſe perpetrâſſet, ni Scaurus transfugiens, abitum ejus & quam viam ingreſſus ſit indicâſſet; quamvis ignarus propoſiti. Tum Amyntas cum 1500 equitibus eum perſecutus eſt carentem equitatu: ad quem appropinquantem Pompeiani tranſierunt, pars occultâ fugâ, pars propalam. Pompeius penè deſolatus, & ſuos jam metuens, Amyntæ ſine conditionibus ſe dedidit, qui Titii conditiones reſpuerat. [*Id.ibid.pag.*752.]

Midaii, quod opidum Phrygiæ eſt, deprehenſum circundatúmque Pompeium à Titio & Furnio captum fuiſſe ſcribit Dio. [*pag.*403.] Exercitum ejus à Titio adactum ut Antonio ſacramentum diceret, Appianus. [*pag.*753.]

Antonius certior hâc de re factus confeſtim per litteras Pompeium mandavit interfici: paulo verò pòſt pœnitentiâ ductus, ſalute eum donari juſſit. Atqui cùm priorem tabellarium poſterior præveniſſet, Titius acceptis deinceps etiam ſcriptis de mortis ſupplicio litteris, ac vel ſcriptas eas reipſâ poſteriùs eſſe ratus, vel cognitâ quidem rei veritate fidem habere nolens; ordinem litterarum, ut ſibi redditæ erant, non ſenſum, ſecutus eſt. [*Dio pag.*403.]

Sunt

Sunt qui dicant, Pompeii mortem mandâſſe, non Antonium, ſed Plancum; qui Syriæ præſes ſcriptus ſit in majoris momenti litteris nomen adſcribere Antonii, & uti annulo ipſius ſignatorio: ſive ſciente Antonio, (ſcribere tamen nolente, vel propter Pompeii nomen, vel propter Cleopatram faventem ei ob patris Magni memoriam) ſive per ſeipſum, caventem ne Pompeius præberet aliquam occaſionem diſſidii Cæſari & Antonio, néve Cleopatra favorem in Pompeium transferret. [*Appian. lib.5. pag.753.*]

Atque ita Mileti Sextus Pompeius eſt interfectus. [*Id. ibid. Strabo, lib.3. pag.141.*] L. Cornificio & Sexto alio quodam Pompeio Conſulibus. [*Dio, lib.49. pag.403.*] de quo, in libri Liviani 132. epitome, ita legimus. *Sex. Pompeius, cùm in fidem M. Antonii veniret, bellum adverſus eum in Aſiâ moliens à legatis ejus oppreſſus eſt.* Et in Oroſio, lib.6. cap.19. *Pompeius fugiens, à Titio & Furnio Antonianis ducibus ſæpe terreſtri navalique bello victus & captus, ac poſt paululum interfectus eſt.* et apud Velleium Paterculum, lib.2. cap.87. *Sextum Pompeium Antonius, cùm dignitatis quoque ſervandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu privavit.* et in capite 79. pleniùs. *Pompeius Aſiam fugâ petivit: juſſúque M. Antonii, cujus opem petierat, dum inter ducem & ſupplicem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet nunc vitam precatur, à Titio jugulatus eſt. cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, ut mox, ludos in theatro Pompeii faciens, exſecratione populi ſpectaculo quod præbebat pelleretur.*

Cæſar Octavianus, mortis Sexti Pompeii cauſâ, ludos equeſtres exhibuit; Antonióque currum ante roſtra & ſtatuas in templo Concordiæ poſuit: poteſtatémque dedit ibi cum conjuge & liberis convivandi, ſicut antè ſibi decretum fuerat. Nam adhuc fingebat ſe eſſe ejus amicum: cúmque de Parthicâ clade conſolatus eſt, invidiámque adverſus ſe, victoriæ Siculæ & honorum ob eam decretorum nomine obortam expoſuit. [*Dio, lib 49. pag.403.*]

3970 In feſto Tabernaculorum novus Pontifex Ariſtobulus, adoleſcens 17 ætatis annum jam egreſſus, ſacris juxta legem operaturus ornatu pontificali ad altare acceſſit, ceremoniáſque decenter peregit. Cujus eximia forma & ſtatura quàm pro ætate procerior, totâ facie generis dignitatem præferens, convertit in ſe multitudinis oculos ſimul & ſtudia, reputantis ſecum etiam avi Ariſtobuli memoriâ digna facinora. Victi igitur affectu paulatim ſe aperiebant, confuſi nimio gaudio, nec continentes fauſtas voces ac comprecationes; licentiùs, quàm ſub tali rege decebat, proferentes debitam familiæ beneficiorum tum memoriam tum gratiam. [*Joſeph. lib.15. cap.3.*]

Peractâ feſtivitate dum apud matrem Alexandram excipitur convivio, rex Herodes comitate pertracto in opportunum locum adoleſcente, oſtendebat ſe paratum in ejus gratiam juveniliter colludere. Cúmque loci ejus natura eſſet æſtuoſior, citò defeſſi relicto luſu magnis piſcinis, quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus captabant meridiano tempore. Ac primùm ſpectabant natantes quoſdam è ſociis & famulis: deinde poſtquam provocante Herode adoleſcens quoque eis ſe miſcuit, hi quibus hoc datum erat negotium deprimentes eum natantem, & quaſi per luſum ac petulantiam mergentes, non

priùs

priùs deſtiterunt quàm aquis præfocaretur. Atque hic fuit Ariſtobuli exitus, anno ætatis 18, Pontificatus 3, qui mox ad Ananelum rediit. [*Id. ibid.*]

Hic caſus ubi mulieribus renunciatus eſt, verſâ repentè rerum facie lamentatio exoritur ſupra cadaver juvenis & luctus inconſolabilis: totámque urbem rumore ſparſo moeror occupat, nullâ non domo calamitatem deflente tanquam propriam. Herodes verò modis omnibus curabat fidem facere, ſe inſcio caſum hunc contigiſſe; non luctum ſolùm fingens, ſed & lachrymas & moeſtitiam veræ ſimillimam. Et quo majus miſeris mulieribus afferret ſolatium, magnificentiſſimo funeris apparatu cadaver extulit: nihil ſibi ad ſummam liberalitatem faciens reliquum, tam in exornando conditorio, quàm in congerendis eò aromatibus & aliis rebus pretioſiſſimis. [*Ibid.*]

Mater Alexandra, etſi ſæpè ad inferendam manum ſibi pronior, cùm eam dolus non falleret, impetum tamen hunc animi repreſſit, nullam ſuſpicionem præ ſe ferens quòd datâ operâ filium necatum ſenſiſſet; donec aliquando ſe afferret ultionis facultas. [*Ibid.*]

Antonius quærens rationem, quâ minimo labore regem Armeniæ Artavaſdem ulciſci poſſet, miſſo ad eum Q. Dellio, filiam ejus filio ſuo Alexandro (ex Cleopatrâ ſuſcepto) matrimonio conjungendam, multis pollicitationibus interpoſitis, popoſcit. Poſtremò repentè ſub initium veris Nicopolim Pompeii (in minore Armeniâ) venit: cóque eum accerſivit, quaſi operâ & conſilio ejus in bello Parthico eſſet uſurus. Sed Artavaſdes, inſidias ſuſpicatus, non venit. [*Dio, lib. 49. pag. 415.*] 4 680 34

Alexandra, continuo ob amiſſum filium luctu ad vindictæ deſiderium accenſa, per litteras inſidias Herodis Cleopatræ indicavit, ſimúlque filii ſui miſerabilem interitum. Illa verò jamdudum adjuvandi eam cupida, & tum etiam miſerata mulieris infortunium, non ſecus quàm proprium curavit hoc negotium: nec unquam deſtitit incitare Antonium ad ulciſcendam necem juvenis; indignum facinus dictitans, Herodem ope ejus alieni juris regno potitum, in legitimam regum ſtirpem tam inſolenter debacchari. Quibus permotus Antonius, poſtquam *Laodiceam* (in Syriâ) pervenit, accerſivit ad ſe Herodem dicturum cauſam de objecto necis Ariſtobuli crimine. [*Joſeph. lib. 15. ca. 4.*]

Herodes, commiſſâ regni curâ Joſepho patruo, clàm ei mandavit, ut ſi in ipſum Antonius gravius aliquid ſtatuiſſet, confeſtim Mariammen interficeret: ſic ſe affectum erga uxorem fuiſſe dicens, ut etiamſi poſt ipſius mortem aliquem potiri contingeret illius pulchritudine, ad ſuam id injuriam pertinere exiſtimaret. [*Id. ibid.*]

Ad Antonium deinde veniens Herodes, muneribus eum placavit quæ in hoc Hieroſolymis attulerat, & crebris colloquiis indignationem ejus leniit; ut minus poſthac ponderis apud eum haberet Cleopatræ inſtigatio. Negabat enim Antonius oportere regem facti ſui rationem reddere, alioqui ne regem quidem futurum: ſed dato illi ſemel honore, etiam liberam poteſtatem permittendam eſſe. ídque ipſum etiam Cleopatræ aiebat conducibile, ſi non multum ſe miſceret alienis imperiis. [*Ib.*]

Joſe-

Joſephus creditum ſibi regimen adminiſtrans, & ſæpiſsimè Mariammen conveniens, partim propter negotia partim honoris cauſâ, dum crebra mentio fit conjugalis amoris quo eam Herodes proſequeretur; irridentibus hanc ejus aſſeverationem mulieribus, præſertim Alexandrâ, ille nimio ſtudio approbandi eis affectum regis eò provectus eſt, ut mandatum ſibi datum proderet: ratus id certiſsimum amoris argumentum, quòd neque ſine eâ vivere ſuſtineret, neque vel morte ipſâ ab eâ disjungi. Quæ Joſephi verba mulieres non tam indubitatum Herodis amoris ſignum interpretatæ ſunt, quàm exhorruerunt tyrannicum illius animum, ſi vel mortuus ſæviret in earum capita. [*Ibid.*]

Interea per civitatem rumor ab inimicis regis ſparſus eſt, necatum eum ab Antonio: qui cùm relîquam regiam turbavit, tum mulieres maximè. Alexandra verò etiam Joſephum hortata eſt, ut aſſumens eas ad ſigna legionis Romanæ confugeret, quæ tum ad regni cuſtodiam circa urbem erat ſub tribuno Julio. Sic enim primùm ſi quid turbarum in aulam incideret, ipſas in tuto fore propter Romanorum benevolentiam: deinde ſperandum eſſe conſecuturam quidvis Mariammen, ſi in Antonii conſpectum venerit, atque etiam regnum recepturam, & quicquid debetur regio generi. [*Ibid.*]

Tenente adhuc eâ conſultatione, litteræ ab Herode ſupervenerunt rumori contrariæ, honorem quo ſe dignaretur Antonius ſignificantes, ad conſeſſum adhibens & ad quotidiana convivia; ídque non ceſſante à criminationibus Cleopatrâ: quæ capta ejus regionis cupidine, quò regnum id ſibi uſurparet, omnibus modis quærebat illum perdere. Sed quia juſtum ſe præberet Antonius, nihil poſthac expectandum gravius, venturúmque brevi conſtabilito tam regno quàm amicitiâ. nec relictam Cleopatræ cupiditati ullam ſpem, quando Antonius pro ejus poſtulatis Cœleſyriam ei conceſſiſſet, hâc conditione, ne poſthac Judæam peteret, & ut moleſta eſſe deſineret. [*Ibid.*]

His litteris redditis, voluntas confugiendi ad Romanos evanuit. Non tamen latuit id conſilium; ſed quamprimùm deducto aliquantiſper Antonio contra Parthos eunte (id enim ille præ ſe ferebat) Herodes in Judæam reverſus eſt, ſtatim ſoror Salóme & ejus mater indicaverunt quid Alexandra cum ſuis voluerit. Nec hoc contenta Salóme, etiam maritum ſuum Joſephum criminata eſt, Mariammes conſuetudinem objiciens. Hoc autem fecit propter ſimultatem veterem, quòd regina elati animi fœmina inter muliebres contentiones exprobraret ei obſcuritatem generis. [*Ibid.*]

Quum de ſervatâ pudicitiâ Herodi juramento fidem Mariamme faceret, & ſuum viciſſim amorem Herodes commemoraret; negante illâ amantis eſſe mandare, ſi quid humanitus accidat, uxorem innoxiam addi fati comitem: non aliter ſecretum hoc eam ſcire potuiſſe Rex exiſtimans, niſi à Joſepho fuiſſet conſtuprata; parum abfuit quin illam interficeret. Sed amore victus, licèt ægrè, cohibuit ſe tamen. Veruntamen Joſephum ne in conſpectum quidem admiſſum juſſit interimi: & Alexandram, ut malorum omnium cauſam, vinctam conjecit in cuſtodiam. [*Ibid.*]

Interea turbabantur res Syriæ, Cleopatrâ non desinente in omnes incitare Antonium: quem hortabatur ut auferens cuique suam dynastiam ipsi contribueret; flagitans etiam ab eo Judæam simul & Arabiam sibi dari, ademptas suis regibus, Herodi & Malcho; cujus utriusque illa interitum moliebatur. Sed tantos reges in importunæ mulieris gratiam occidere quidem Antonius injustum esse duxit: verùm inter amicos ultrà non habuit; & partes de utriusque regione ablatas Cleopatræ largitus est. Ad hæc urbes, quotquot sunt intra fluvium Eleutherum usque Ægyptum, ei donavit; præter Tyrum & Sidonem, quas jam inde à majorum ætate sciebat liberas: quamvis & has quoque illa multis precibus impetrare conata fuerat. [*Ibid. cum lib.* 1. *Belli, cap.* 13. *& lib.* 7. κεφ. λϛ.]

Ita Cleopatra, Antonii munere, Cyrene, Ciliciæ parte magnâ, Judææ regione eâ quæ balsamum gignit, Arabiâ Nabatæâ quæ Malchi fuerat (ditionis videlicèt Malchi regis quantum ad Oceanum vergit) Ituræâ, Phœniciâ, Cœlesyriâ, Cypro & Cretæ parte aliquâ est potita. Quæ tam vastæ Antonii donationes populum Romanum maximè offenderunt: simul & Cleopatræ turpitudo, ex quâ liberos Antonius suscepisset, priùs gemellos, Alexandrum & Cleopatram (hanc Lunam, illum Solem cognominatum) deinde Ptolemæum, Philadelphum cognomine. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib.* 49. *pag.* 411. *cum Livio, lib.* 132.] Multas verò linguas calluisse Cleopatra dicitur; ita ut Æthiopibus, Troglodytis, Hebræis, Arabibus, Syris, Medis, Parthis, per semet ipsa responsa daret sine interprete: quum antecessores ejus reges ne Ægyptiam quidem percipere sustinuissent, nonnulli etiam ipsam Macedonicam dialectum dedidicissent. [*Plutarch. ibid.*]

Cleopatra in Armeniam cum exercitu profectum Antonium usque Euphratem prosecuta, revertitur: obitérque aditâ Apamiâ & Damasco, Judæam invisit. [*Ioseph. lib.* 15. *cap.* 5.]

Æstate tertiâ ab eâ quâ in Siciliâ Lepidus à Cæsare Octaviano est dejectus, expeditionem hanc Antonius suscepit in Armeniam. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 82.] defuncto jam Sexto Pompeio. [*Appian. lib.* 5. *pag.* 753.] Missóque iterùm ad Armeniæ regem Q. Dellio colloquii causâ; ipse interim celeriter ad Artaxata progressus est. [*Dio, lib.* 49. *pag.* 415.]

Cleopatra in Judæâ ab Herode excepta, concessam sibi ab Antonio Arabiæ partem & Jerichuntini agri reditus ei locavit. Is & balsamum fert, quod unguentorum longè pretiosissimum ibi tantùm provenit, & eximiarum palmularum vim maximam. [*Ioseph. lib.* 15. *cap.* 5.] Quod balsamum, uni terrarum Judææ concessum, in duobus tantùm hortis erat, utroque regio; altero jugerum 20 non amplius, altero pauciorum. [*Plin. lib.* 12. *cap.* 25.]

Per hæc negotia contractâ majore cum Herode familiaritate, de stupro eum sollicitare Cleopatra cœpit; sive lascivi intemperantiâ affectus ducta, sive per hoc struendis insidiis occasionem quærens: sed amorem prætexebat. Renuit verò Herodes: & de eâ occidendâ cum amicis consultavit. A quibus ab eo facinore ille deterritus, magnis muneribus

neribus omnibúſque obſequiis pacatam Cleopatram. Peluſium uſque deduxit. [*Ioſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 13. *& lib.* 15. *cap.*5.] A quâ tamen, ut & ab ipſo Judæorum populo, ille ſibi metuens Maſada caſtellum ſibi ad refugium paravit; armis in eo repoſitis, quæ decem millibus virorum ſufficerent. [*Id. lib.*7. *Belli*, κεφ λβ.]

In Armeniâ Antonius regem Artavaſdem partim ſociorum operâ perſuadendo, partim copiis terrendo, quum illius ſe amicum & ſcriptis & actis omnino oſtendiſſet, eò vix tandem multis pollicitationibus deceptum adduxit, ut fide datâ in caſtra ipſius veniret: ubi ab eo eſt comprehenſus. [*Dio, lib.*59.*pag.*415. *cum Livio, lib* 131. *Strabone, lib.*11. *pag.*524. *Vellei. Paterc. lib.*2. *cap.*82. *Plutarcho, in Antonio. & Oroſio, lib.*6. *cap.*19.]

Captum regem Antonius primùm abſque vinculis circum caſtella, in quibus theſauri erant repoſiti, circumduxit; ſpe eorum ſine certamine potiundi: ſimulans ſe non aliâ de cauſâ captivum habere, quàm ut ab Armeniis pro liberatione ac regno ejus pecuniam colligeret. Verùm eâ ſpe fruſtratus ille eſt: gazæ cuſtodibus ei non obtemperantibus. [*Dio, ibid.*]

Qui in armis erant Armenii, pro capto rege Artavaſde ſive Artabaze maximum natu filiorum ejus Artaxiam regem conſtituerunt. [*Id. ibid. Joſeph lib.*15.*cap.*5.] Artavaſdem verò Antonius argenteis catenis conſtrinxit: quaſi regem turpe eſſet ferreis teneri vinculis. [*Dio, ibid.*] Tum argenteâ catenâ ita vinctum ad confeſsionem theſaurorum regiorum coëgit: expugnatóque opido, in quo conditos eſſe prodiderat, magnam vim auri argentíque abſtulit. [*Oroſ. lib.* 6. *cap.*19.]

Poſt hæc univerſam Armeniam, partim vi, partim deditione, in ſuam poteſtatem Antonius redegit. [*Joſeph. & Dio, ut ſupr.*] Nam Artaxias prælio congreſſus, & victus, ad Parthos conceſſerat. [*Dio.*] Artabazem verò cum filiis ſuis ſatrapis vinctum in Ægyptum Antonius duxit, munus Cleopatræ, & quicquid pretioſum de eo regno ceperat. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.*13. *& lib.*15. *Antiquit. cap.*5.]

Romæ, III. Nonas Septembr. C. Sofius Proconſul ex Judæâ triumphavit: ut ex Faſtis triumphalibus marmoreis liquet. [*in Inſcript. Gruteri, pag.* CCXCVII.]

3971 M. Antonius, Artavaſdis regis Mediæ filiâ arctioris amicitiæ cauſâ filio ſuo in matrimonium impetratâ, relicto in Armeniâ exercitu, cum magnâ prædâ in Ægyptum reverſus eſt. Ubi Alexandriam curru invectus, inter alios captivos Artavaſdem ſive Artabazem Armeniæ regem, cum conjuge & liberis, ante ſe in triumpho duxit. [*Dio, lib.*49. *pag.*415.] Quod ægerrimè Romani tulerunt: ut prima patriæ ſuæ ornamenta, in Cleopatræ gratiam, communicarentur Ægyptiis. [*Plutarch. in Anton.*]

Ad Cleopatram in medio populi, tribunali argento obducto, auratáque ſellâ ſedentem, Antonius Artavaſdem, cum ſuis, aureis in vinculis abduxit. Barbari autem neque ſupplices ei facti ſunt, neque in genua conciderunt (quanquam & minis & promiſsis hoc crebrò juberentur) ſed nomine eam ſuo compellaverunt: atque ideò magnos quidem habere

bere ſpiritus exiſtimati, duriùs autem propterea tractati ſunt. [*Dio, ut ſupr.*]

Alexandrinis epulum Antonius præbuit, & contractâ in gymnaſium plebe, pro tribunali argenteo ſolia duo aurea, ſibi unum, Cleopatræ alterum, filiis verò humiliora alia poſuit. Tum ad populum oratione quâdam habitâ, Cleopatram Reginam regum, ejúſque filium & regni collegam Ptolemæum Cæſarionem Regem regum appellari juſsit: iíſque Ægyptum, & Cyprum, diviſione inſtitutâ aliâ à priore, addixit. Dicebat autem illam verè Cæſaris Dictatoris conjugem fuiſſe, hunc ejuſdem legitimum filium: fingebátque ſe ſtudio ejus Cæſaris adductum hæc facere; quò Octavianum, non natum ejus, ſed adoptatum filium, in invidiam adduceret. Suis autem ex Cleopatrâ ſuſceptis liberis, filiæ quidem Cleopatræ Libyam dedit Cyrenaicam; fratri ejus Alexandro Armeniam attribuit, Mediam quoque & Parthiam & reliquas trans Euphratem uſque ad Indiam regiones, quum eæ ſubigerentur, promittens: Ptolemæo verò (Philadelpho cognominato) Phœniciam, Syriam, Ciliciam, & omnes cis Euphratem uſque ad Helleſpontum regiones, largitus eſt. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag.* 415,416.]

Simul autem filios ſuos produxit Antonius, Alexandrum quidem cultu Medico, tiaram & cidarim circtam gerentem; Ptolemæum verò crepidis, chlamyde, & caſiâ diademate redimitâ ornatum. Hic enim regum qui Alexandro ſucceſſerunt cultus, ille Medorum erat & Armeniorum. Mox quum ſalutâſſent parentes pueri, hunc Macedones, illum Armenii ſtipavere. nam Cleopatra quidem & tunc & aliâs in publicum progrediens, ſtolam Iſidis ſacram ſumebat, & novæ Iſidis nomine reſponſa dabat populis. [*Plutarch. ibid.*] Atque ut illa Iſidem ſe & Lunam, ita Antonius Oſiridem & novum Liberum Patrem appellari ſe juſſit; quum redimitus hederis, cothurníſque ſuccinctus, curru velut Liber Pater vectus eſſet Alexandriæ. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap.* 82. *Dio, lib.* 50. *pag.* 421.]

Antonius uſque ad Araxem profectus, quaſi Parthis bellum illaturus, ſatis habuit cum Artavaſde Medorum rege ſocietatem junxiſſe: cujus ratione mutua ſibi auxilia, Antonius Medo contra Parthos, Medus Antonio adverſus Cæſarem ſpoponderunt; militéſque nonnullos ejus rei cauſâ permutaverunt: & Antonius Medo parte Armeniæ recèns occupatæ traditâ, filiam ejus Iotapen, admodum parvulam, ut Alexandri (filii ſui ex Cleopatrâ nati, cui regnum Armeniæ dederat; quod in libro 131. confirmat Livius) conjugem futuram, & ſigna militaria quæ amiſſa in Statiani pugnâ fuerant, recepit. [*Dio, lib.* 49. *pag.* 417,418. *cum Plutarcho, in Antonio.*] | 4681 | 33

Pace ita cum Medo initâ, Antonius Polemoni Armeniam minorem, ut legationis ab eo ad ſocietatem hanc conciliandam ſuſceptæ præmium, donavit: conſulatúmque ſimul & dedit L. Clauvio (vel Cluvio) quem ſecum habebat, & ademit. [*Dio, ut ſupr. pag.* 411. & 418.]

Cæſar Octavianus in Senatu & ad populum crebrò Antonium accuſabat, plebem in eum incendens. Contrà miſit ad illum recriminandum

nandum Antonius. [*Plutarch.*] Cæsar inter alia Antonio objiciebat, quòd Ægyptum, sorte sibi non datam, obtineret; quòd Sextum Pompeium à se ultrò dimissum (sic enim ferebat) occidisset; quòd Artavasdè per fraudem capto ínque vincula conjecto, infamiam magnam populo Romano aspersisset: manubiarum etiam partem dimidiam poscebat, ac omnium maximè Cleopatram ei liberósque ex eâ susceptos & donatas his regiones exprobrabat; ídque præcipuè, quòd Cæsarionem Cleopatræ filium in Cæsaris familiam retulisset. [*Dio, lib.*50. *pag.*419.] Eum verò agnitum etiam à Julio Cæsare fuisse, Senatui Antonius affirmavit; ídque scire C. Matium, & C. Oppium, reliquósque Cæsaris amicos; quorum C. Oppius, quasi planè defensione ac patrocinio res egeret, librum edidit, *Non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicat.* [Sueton. in *Julio, cap.*52.]

In Armeniâ agens Antonius, Canidium cum XVI legionibus ad mare descendere imperavit. Ipse trahens secum Cleopatram concessit Ephesum, quò classis undique cogebatur navium annumeratis onerariis octingentarum; ex quibus ducentas Cleopatra & viginti millia talentorûm commeatúsque per bellum toti exercitui præbuit. [*Plutarch. in Anton.*]

Antonius Domitii & quorundam aliorum consilio præcepit Cleopatræ ut in Ægyptum navigaret, atque exitum ibi maneret belli. At illa novam Octaviæ operâ timens futuram reconciliationem, induxit ingenti mercede Canidium, ut pro se apud Antonium ageret: demonstrarétque ei, neque æquum esse summoveri bello mulierem quæ tantum conferret auxilii, neque ex usu ejus esse ut frangerentur eâ re Ægyptiorum animi, qui virium navalium magnam partem efficerent. Quo illud obtinente, coactis copiis navigaverunt Samum, ubi genio indulserunt. Ut enim regibus, dynastis, tetrarchis, gentibus, & civitatibus inter Syriam, Mæotin, Armeniam, & Lauria positis indictum omnibus fuit ut mitterent deportaréntque apparatum bellicum: ita erat injunctum cunctis qui ludicram artem faciebant, Samum occurrere. Ac quum universus penè circumcirca lamentis & gemitibus orbis creparet, una per multos dies insula tibiis & cantu personabat; ubi referta erant theatra certantibus choris. Jam ad sacrificium singulæ civitates boves mittebant, & certabant invicem conviviis & muneribus reges. ut sermonibus jactaretur: *Qui erunt in triumpho victores, quum belli tantis sumptibus celebrent apparatum?* [Id.ibid.]

Hinc Athenas navigavit Antonius: ubi de integro effudit se in ludos & spectacula. [*Ibid.*] Aureum in manu baculum, ad latus acinaces, purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis, diadema aderat, ut reginâ rex ipse frueretur. [*Florus, lib.*4. *cap.*11.]

Mediæ rex, usus Romanorum apud se ab Antonio relictorum auxilio, Parthos & Artaxem (sive Artaxiam Armenium) contra se profectos vicit. [*Dio, lib.*49. *pag.*418.]

3972 Herodes tributa regionum Judææ & Arabiæ quas Cleopatra ab Antonio acceperat justè reddebat; parùm tutum putans præbere reginæ occasionem malevolentiæ. Arabs verò, postquam eorum exactio ad Herodem spectare cœpit, aliquandiu solvebat ei 200 talenta annuatim

atim debita: deinde malignior factus & ad dandum ſegnior, vix partes quaſdam reddebat, ac ne eas quidem integras. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.*5.]

Cæſar & Antonius mutuò ſe criminabantur, atque etiam viciſſim ſe defendebant, partim per epiſtolas privatim datas, (inter quas illa Antonii ad Cæſarem petulantiſſima fuit, à Suetonio in *Octavio* ca. 69. commemorata; ubi cum Cleopatrâ reginâ, quam *uxorem* ſuam fuiſſe affirmat, *abhinc annos novem* conſuetudinem habere ſe cœpiſſe dicit) partim publicè; quùm Cæſar ore, litteris Antonius ageret. Quâ occaſione alter ad alterum crebrò legationes mittebat; quò & ſuam cauſam quam maximè juſtam eſſe oſtenderet, & adverſarii res exploraret. Interim pecuniam, quaſi in alium quendam finem, contrahebant; & ad bellum ſeſe, tanquam contra alios quoſdam hoſtes, parabant. [*Dio, lib.*50. *pag.*419.]

Romæ novus Conſul, C. Soſius (qui de Judæâ triumphaverat) ipſis Kalendis Januariis multa verba in Antonii laudem & vituperationem Cæſaris in Senatu fecit; (Domitio Aënobarbo collegâ ejus, quia multas antea calamitates expertus eſſet, nihil palàm novi agitante:) ac edictum contra Cæſarem, qui conſultò ab Urbe tum abfuit, facturus confeſtim erat, niſi Nonius Balbus tribunus plebis interceſſiſſet. [*Dio, lib.* 50. *pag.*419.] | 4682 | 32

Romam ſcripſit Antonius, ut quæ de regionum inter Cleopatram & liberos ejus partitione Alexandriæ egerat, ibi rata eſſe juberentur. Quæ tamen litteræ publicè recitatæ non ſunt, Domitio Soſióque Conſulib. qui Antonio quàm maximè favebant, etſi Cæſar flagitabat ut in vulgus omnia efferrentur, obſtantibus. Quum autem in eo viciſſet illorum ſententia, viciſſim Cæſar hoc obtinuit: nequid eorum, quæ de Artavaſde Armenio ſcripta fuerant, publicè proponeretur: quia & regem, cum quo occultè adverſùs Antonium conſilia ipſe agitârat, miſerabatur; & triumphum Antonio invidebat. [*Id. lib.* 49. *pag.* 416.]

Cæſar convocato Senatu, præſidio militum & amicorum pugiones occultè geſtantium ſeptus, ſellâ curuli in medio Conſulum ſedit; multíſque & ſeipſum defendit, & Soſium Antoniúmque accuſavit: ac, quum neque alii neque Conſules ipſi quicquam dicere auderent, convenire eos ad certam diem juſſit, per litteras quaſdam ipſis Antonii tum injurias demonſtraturus. Conſules neque contradicere auſi neque tacere ſuſtinentes, clanculum ante eam diem Urbe profecti, ad Antonium ſe contulerunt: eóſque reliquorum Senatorum multi ſecuti ſunt. Eo cognito Cæſar, quum eos à ſe ultrò emiſſos dixiſſet, ne propter aliquam injuriam ſuam ab iis deſertus videretur; reliquis etiam qui vellent ad Antonium abire, ut tutò id facerent, permiſit. [*Id. lib.* 50. *pag.* 420. *cum Suetonio, in Octavio, cap.*17.]

Poſt diſceſſum Conſulum Cæſar, Senatu congregato, & egit & dixit quæ volebat. Quibus auditis Antonius, ſuorum concilio habito, multíſque in utramque partem prolatis, bellum ſuſcepit. [*Dio, pag.* 420.] & Octaviæ ſorori Cæſaris, uxori ſuæ, repudium indici juſſit. [*Id. ibid. cum Livio, lib.*132. *Eutropio, lib.*7. *& Oroſio, lib.*6. *ca.*19.]

Quum

Quum Romam certos misisset Antonius, qui Octaviam domo suâ pellerent; exîsse eam memorant trahentem secum omnes Antonii liberos, præter natu maximum ex Fulviâ genitorum; qui cum patre tum degebat. Plorabat illa & lamentabatur, quòd una ex belli causis ipsa quoque videretur. Populum verò Romanum miserebat non ita illius, ut Antonii; atque impensiùs eos qui Cleopatram viderant, neque formâ Octaviæ neque ætatis flore præcellentem. [*Plutarch. in Anton.*]

At Cæsar celeritate & mole Antonii apparatus nuntiatâ, trepidavit, ne bellare illâ æstate cogeretur. Pecuniæ enim inopiâ laborabat, & exactionibus totam hoc tempore turbabat Italiam. Unde in maximis numerabatur Antonii peccatis hæc belli procrastinatio; quâ Cæsari instruendi se spatium dedit, & tumultum ob extortas pecunias ortum sedandi. [*Id. ibid.*]

Herodes rex, & aliis per Judæam turbis liberatus & Hyrcanio (quem vicum Antigoni soror tenuerat) bello Actiaco Olympiade CLXXXVII (quæ hâc æstate acta est) jam erumpente, delectus habendo magno apparatu expediebat auxilium Antonio. Sed ille hanc operam ei remisit, negans sibi opus esse. Verùm quia tam ex ipso quàm ex Cleopatrâ de Arabis injuriâ audierat, tributum à reginâ impositum solvere detrectantis; jussit in illum bellum vertere: Cleopatrâ etiam hoc in rem suam fore sibi persuadente. Si enim Arabem Herodes vicisset, Arabiæ; sin autem victus esset, Judææ dominam futuram se sperabat. Antonii igitur jussu reversus Herodes, domi continuit exercitum: quo mox invasit Arabiam equitatu simul & pedestribus copiis instructissimus, Diospolim petens quò occursuri erant Arabes. Ubi post acerrimum conflictum penes Judæos fuit victoria. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 14. & lib. 15. Antiquit. cap. 6.*]

Plancus & Titius quos ex Consularibus Antonius & inter amicos habuerat & omnium secretorum suorum conscios fecerat, à Cleopatrâ suggillati quòd plurimùm adversati fuissent ne bello interesset, ad Cæsarem perfugerunt: qui eos & libentissimè recepit, & ab iis tum omnia alia acta consiliáque Antonii didicit, tum testamento ejus quæ essent statuta, ac ubi id esset, rescivit. nam id illi obsignaverant, & in eo contenta cognoverant. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 50. pag. 420.*] De Planci verò (qui Antonii primum librarius, posteáque Asiæ ac deinde Syriæ Proconsul sub eo fuerat) moribus, ejúsque & Titii fugâ videndus est in lib. 2. cap. 83. Velleius Paterculus.

Testamentum Antonii apud virgines Vestales erat depositum. Quod poscenti Cæsari denegaverunt illæ tradere: si accipere vellet, ipse veniret, mandaverunt. Illuc ergo profectus accepit tabulas. [*Plutarch. in Anton.*] Ac primùm ipse seorsum scripta evolvit, ac loca quædam annotavit reprehensioni patentia. Tum in Senatu, ac deinde etiam in concione, recitavit: plerisque id molestè ferentibus, rationem ut quis redderet vivus postremorum suorum judiciorum. Quod licèt injustissimum censeretur, tamen ea quæ testamento continebantur hujusmodi erant, ut omnem facti Cæsaris invidiam tollerent. Nam Antonius eo testamento Cæsarioni testimonium ferebat, quòd esset verè Dictatoris

Dictatoris Cæsaris filius; suos ex Cleopatrâ liberos inter hæredes nuncupabat, immensísque eos muneribus donabat: & de funere statuebat, ut corpus suum, etiamsi Romæ decessisset, per forum elatum Alexandriam ad Cleopatram mitteretur. [*Id.ibid. Sueton. in Octavio, cap.*17. *Dio, lib.*50. *pag.*420,421.]

Hæc tantam indignationem apud omnes excitârunt, ut reliqua etiam quæ vulgò jactabantur vera esse crederent: nempe Antonium, si rerum potitus foret, Romam Cleopatræ dono daturum, ac imperium in Ægyptum transflaturum. Proinde vehementi irâ correpti omnes, eum non inimici modò aut qui neutri parti studebant, sed ii quoque jam qui summâ ei juncti fuerant amicitiâ, summopere culpârunt. quippe testamento recitato territi, Cæsarísque suspicioni viciſſim occurrentes, eadem cum aliis aiebant. [*Dio, pag.*421.]

Multa quoque nefanda in Senatu Antonio recens transfuga Plancus objiciebat. [*Vel. Pater. li.* 2. *ca.*83.] multa etiam, in Cleopatræ gratiam commissa, exprobrabat ei Cæsaris necessarius Calvius vel Calvisius: quorum pleraque tamen ipse ementitus fuisse putabatur. Amici verò Antonii Romæ supplices prensabant populum: unúmque è suo numero Geminium in Græciam miserunt, rogatum Antonium, caveret ne abrogaretur ipsi imperium & hostis populi Romani declararetur. Qui cùm inter cœnandum à Cleopatrâ lacessitus, omnia recta fore dixisset si illa in Ægyptum abscessisset; reginæ furorem metuens, arreptâ fugâ Romam se retulit. [*Plutarch. in Anton.*]

Ut satis paratus Cæsar fuit, in Cleopatram bellum est decretum: Antonio verò Consulatus (fuerat enim in sequentem annum Consul designatus) ac reliqua etiam potestas omnis est adempta; cujus ille arbitrium mulieri permisisset. Dicebatúrque Cleopatræ pharmacis & præstigiis ita dementatus fuisse Antonius, ut ne in suâ quidem esset potestate. [*Id.ibid. Dio, pag.*421.] Adeò enim hunc ea sibi mancipaverat, ut eum gymnasiarcham Alexandrinorum effecerit, ab eo regina ac domina appellata sit, milites in suo satellitio Romanos habuerit; omnésque ii suis in clypeis nomen Cleopatræ inscripserint. Ipsa cum Antonio in forum prodibat, ludos cum eo curabat, cum eo judicia obibat, cum eo equitabat: in urbibus ipsa curru vehebatur, Antonius pedester cum eunuchis eam sequebatur. Denique sibi ipsa imperium in Romanos ita sperare est ausa; ut si quid maximo jurejurando affirmaret, jus quod esset ipsa datura in Capitolio, juramentum fecerit. [*Dio, pag.*421,422.] cupiditate muliebri optans etiam in Urbe regnare. [*Eutrop. lib.*7.] de qua, in lib.1. Odâ 37 Horatius:

——*Capitolio*
Regina dementes ruinas
Funus & imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
Sperare, fortunáque dulci
Ebria.

et Ovidius, libro 15 Metamorphos.

Romanique ducis conjux Ægyptia tæda

Non

Non bene fiſa cadet; fruſtráque erit illa minata
Servitura ſuo Capitolia noſtra Canopo.

Si hoſtis ipſe Antonius fuiſſet appellatus; illi quoque qui cum eo erant, niſi ab eo diſceſſiſſent, in hoſtium numero habendi fuiſſent: quod ne contingeret, (metuebatur enim amicorum ejus potentia) non verbo ille quidem, licèt reipſâ, hoſtis eſt declaratus. Impunitas nihilominus ac laudes iis qui Antonium deſeruiſſent proponebantur; & Cleopatræ (quam illum nunquam deſerturum fuiſſe ſciebant) bellum manifeſtò indicebatur: ſufficiebátque hoc ipſum Antonio crimen potuiſſe objici, quòd contra patriam, nihil à ſuis læſus, ipſe ultrò bellum pro Ægyptiâ muliere ſuſcepiſſet. Ac, quaſi jam id ageretur, ſaga ipſi ſumpſerunt, & ad ædem Bellonæ progreſsi ſunt: ibíque Cæſar, tanquam fecialis, omnia quæ antè quàm bellum iniretur fieri Romano more conſueverant juſſu eorum peregit. [*Dio, pag.* 421, 422.] Addidítque, bellum cum Romanis geſturos Mardionem eunuchum, & Pothînum, & tonſtricem Cleopatræ Iram Charmiúmque (*Naîram* & *Carmionem* Cleopatræ ancillas Galenus appellat, in libro de Theriacâ ad Piſonem:) à quibus maxima quæque in imperio Antonii adminiſtrarentur. [*Plutarch.*]

Hinc juventus ab utriſque magno ſtudio ad arma convocabatur, pecuniæ conficiebantur, omnia quæ bello gerendo ſunt neceſſaria feſtinatò comparabantur: fuítque ejus belli apparatus longè prioribus omnibus major, tot utrique ad hoc bellum provinciis auxilia ſubminiſtrantibus. Cæſarem Italia omnis, Gallia, Hiſpania, Illyricum, Africa utraque, Sardinia, Sicilia, ac reliquæ inſulæ prædictis terris continentibus vicinæ, adjuvârunt. [*Dio, pag.* 422.] Fuerúntque ei naves bellicæ 250. peditum 80 millia; equitum millia 12. Habebat verò Antonius naves bellicas non minùs 500. in quibus tum octo tum decem etiam ordinum frequentes erant ſuperbè & ad triumphum exornatæ: peditum centum millia, equitum (ut Cæſar) millia duodecim. Reges ei parentes in auxilium erant Bocchus Africæ, (regno à Romanis exutus,) Tarcondemus (ſive Tarcondimotus) ſuperioris Ciliciæ, Archelaus Cappadociæ, Philadelphus Paphlagoniæ, Mithridates Commagenæ, Adallas Thraciæ. Hi interfuerunt bello. Ex Ponto Polemon auxilia miſit, Malchus item ex Arabiâ, & Herodes Judæus: adhæc Amyntas Lycaonum & Galatiæ rex. Imperabátque Antonius ab Euphrate & Armeniâ uſque ad mare Ionium & Illyricum; & à Cyrenis uſque ad Æthiopiam. [*Plutarch. in Anton.*] Unde regiones Aſiæ continentis Romanis parentes, Thraciæque, Græcia, Macedonia, Ægyptus, Cyrenaica cum finitimis, inſulæ etiam propinquæ, regéſque & principes ferè omnes, quotcunque Romani imperii Antonio tunc parentis fines attingebant, alii ipſi, alii per ſuos, (ut dictum eſt) illi opitulabantur. [*Dio, ut ſupr.*]

A Medorum etiam rege ſubmiſſa illi ſunt auxilia. [*Plutarch. ut ſupr.*] Quæ cùm Antonius non ſolùm non remiſiſſet, ſed ſuos etiam milites quos Medo commodaverat revocaviſſet; Rex ille à Parthorum rege Phraate & Armeniorum Artaxe (ſive Artaxiâ) ſuperatus, in

eorum poteſtatem venit. Atque hoc modo Armenia (quam Antonius nuper acquiſierat) ſimul cum Mediâ amiſſâ eſt. [*Dio, in fine lib.* 49.]

Apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius Cleopatræ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumente: pavorem ejus ita illa fertur eluiſſe. Extremis coronæ floribus veneno illitis, ipſam capiti impoſuit: móxque, procedente hilaritate, invitavit Antonium ut coronas biberent. Concerpta verò in ſcyphum incipienti haurire, oppoſitâ manu: *En ego ſum*, inquit, *illa, chare Antoni, quam tu novâ præguſtantium diligentiâ caves; adeò mihi, ſi poſſim ſine te vivere, occaſio aut ratio deeſt.* Inde eductum cuſtodiâ quendam bibere juſſit: qui illico expiravit. [*Plin. lib.* 21. *cap.* 3.]

Quum Arabum exercitum ad Cana in Cœleſyriâ rex Herodes majore ex parte in fugam vertiſſet: Athenio, Cleopatræ in eâ regione dux, qui Herodem oderat, cum collectitiâ indigenarum manu Arabibus ſe adjungens, magnam Judæorum in locis aſperis & inæqualibus (quorum peritiores erant adverſarii) ſtragem edidit. Rex verò ſuos videns viribus impares, citato equo profectus eſt ad evocandos qui illis ſuccurrerent: nec tamen, licèt feſtinus, adfuit in tempore; ſed Judæorum caſtra ab hoſtibus capta ſunt. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 6.]

3973 Ex illo tempore Herodes latrociniis cœpit agere & excurſionibus in Arabas; caſtra in montibus ponens. Et cavebat quidem totum exercitum prælio committere: ſed interim non mediocriter proficiebat, ſuos laboribus aſſuefaciens, & continuis exercitiis præparans ad abolendam tandem ignominiam. [*Id. ibid.*]

Antonius, quum ad Italiam curſum intendiſſet, ibi bellum inopinantibus adverſariis geſturus; ubi Corcyram veniens audîſſet, Cæſaris naves actuarias, quæ ad ſpeculandum præmiſſæ fuerant, apud montes Ceraunios ſtare: ſuſpicatus eò Cæſarem cum totâ claſſe veniſſe, in Peloponneſum (jam enim ſub finem autumni erat) revectus, Patris hyemavit; dimiſſis in omnia loca militibus, ut cuſtodirent ea, & faciliùs alimenta eis ſuppeterent. [*Dio, lib.* 50. *pag.* 424.]

Cæſar quoque, quum Brunduſio ſolviſſet ac Corcyram uſque pro- 4683 31
vectus eſſet, hoſtes apud Actium ſtatione morantes inopinatò aggreſſurus; tempeſtate coortâ afflictus, re infectâ reverſus eſt. [*Id. ibid. pag.* 425.]

Dum Arabiæ fines Herodes infeſtat, anno regni ſui (à morte Antigoni, circa menſem Sextilem anni Periodi Julianæ 4676, hîc & deinceps à Joſepho numerati) *ſeptimo*, conflato jam bello Actiaco, ineunte vere, Judæa terræ motu, quali nunquam antè, eſt concuſſa: in quo hominum oppreſſa ſunt ruinis ædium circiter decem millia. Militaris tamen multitudo nihil detrimenti accepit, utpote ſub dîo agitans. Hæc clades in majus etiam aucta rumoribus, quos nuncii gentilium odiorum non ignari dabant auribus Arabum, immane quantum extulit hoſtium animos; quaſi ſubverſis Judæorum urbibus & extinctis hominibus, nulli jam ſupereſſent adverſarii. Legatos igitur gentis, qui rebus afflictis pacem petituri venerant, comprehenſos necaverunt: móxque magnâ alacritate bellum properaverunt. [*Joſeph. lib.* 1.

Belli,

Belli, cap. 14. *& lib.* 15. *Antiquit. cap.* 7.]

Herodes ſuis ad fortiter agendum excitatis, & ſacris de more peractis, exercitum properè trans Jordanem duxit: caſtríſque Philadelphiæ poſitis, de caſtello quodam interjacente occupando inter eum & Arabas, certamen eſt initum. In quo ſuperiores facti Judæi, ad aliud prælium dejectos hoſtes compulerunt, ubi poſt diutinum conflictum in fugam verſi Arabes, & à ſeipſis fugientibus & ab adverſariis inſtantibus, ita ſunt oppreſſi, ut quinque eorum millia deſiderarentur. Cæteri in caſtris obſeſſi, et aquæ penuriâ vehementer laborantes, legatos ad Herodem miſerunt: quos quum ille deſpiceret, & talenta 50 pro redemptione offerentibus magis inſtaret; ardeſcentes ſiti, caterватim exeuntes, ultrò ſe Judæis tradiderunt. Atque hoc modo intra quinque dies capta ſunt ad quatuor millia: ſextâ verò die, reliquâ multitudine ad pugnam deſperatâ ſalute procedente, primo conflictu circiter ſeptem millia ceciderunt. Domitâ igitur per hanc cladem Arabum ferociâ, gentis præſes ab eis declaratus, domum magnâ cum gloriâ reverſus eſt. [*Id. ibid. & lib.* 15. *cap.* 8, 9.]

Hillel Babylonius, ex ſtirpe Davidicâ, Hieroſolymis floruit, annis 100. ante æram excidii Templi Judaïcam; ut ex Gemarâ Babylonicâ, tractat. שבת cap. 1. colligitur. Ex cujus numeroſo diſcipulorum cœtu, Jonathan Uzzielis filius, Chaldaicæ Prophetarum paraphraſeos author, clariſſimus extitit. Inter Hillelem hunc & Sammaium (ſive Sameam, de quo ex Joſepho ſuperiùs dictum eſt) orto diſſidio, Phariſæi in duas partes diſceſſerunt: de quibus Hieronymus, libro 3. Commentar. in Eſai. cap. VIII. 14. *Duas domus Nazarei (qui ita Chriſtum recipiunt, ut obſervationes legis veteris non omittant) duas familias interpretantur Sammai & Hillel: ex quibus orti ſunt Scribæ & Phariſæi.* Addítque, *Sammai & Hillel* (ſive duas eorum domus, quarum in Talmude toties fit mentio) *non multo priùs quàm Dominus naſceretur, ortos eſſe in Judæâ.*

Quum Parthorum rex Phraates, victoriâ ab Antonio reportatâ inſolentior redditus multa crudeliter conſuleret, in exilium à populo ſuo pulſus eſt; & Tiridates quidam contra eum rex conſtitutus. [*Iuſtin. lib.* 42. *cap.* 5. *Dio, lib.* 31. *pag.* 456.]

Medéus quidam Myſos Aſianos ad deficiendum ab Antonio permovit, eorúmque operâ bellum Antonianis ibi fecit. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 443.]

Antonius Actium, ubi claſſem conſtituerat, profectus, quum prope tertiam partem remigum fame abſumptam inveniſſet, nihil motus: *Remi*, inquit, *modò ſalvi ſint; nam remiges non deerunt, quoad Græcia homines habuerit.* [Oroſ. lib. 6. cap. 19.] Correptíque à præfectis navium ſunt ex afflictiſsimâ Græciâ viatores, agaſones, meſſores, adoleſcentuli: ac ne ita quidem complebantur naves, ſed pleræque manebant vacuæ. [*Plutarch.*]

Aſinius Pollio, quum ſe poſt Brunduſinam pacem continuiſſet in Italiâ, neque aut vidiſſet unquam Cleopatram aut poſt enervatum amore ejus Antonii animum partibus ejus ſe miſcuiſſet, rogante Cæſare ut ſecum ad bellum proficiſceretur Actiacum: *Mea*, inquit, *in*

Antonium majora merita ſunt, illius in me beneficia notiora; itaque diſcrimini veſtro me ſubtraham, & ero præda victoris. [Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 86.]

M. Agrippa, præmiſſus à Cæſare, multas onerarias naves frumento atque armis graves, ab Ægypto, Syriâ, Aſiáque ad ſubſidium Antonio venientes cepit. Peragratóque Peloponnenſium ſinu, Methonam urbem validiſsimo Antoniano præſidio munitam expugnavit. [*Oroſ. lib. 6. cap.* 19.] Ibíque occiſo Bogude, obſervans quibus locis naves onerariæ appelli commodè poſſent; diverſis ſubinde locis in Græciam' egreſſus, magnopere Antonium perturbabat. [*Dio, lib.* 50. *pag.* 425.]

Cæſar his animo auctus, cum 230 roſtratis navibus & omnibus copiis à Brunduſio, trajecto mari Ionio, in Epirum profectus eſt. [*Id. ibid. Liv. lib.* 132. *Plutarch. in Anton. Oroſ. lib. 6. cap.* 19.] ubi pedeſtres copias, infra montes Ceraunios expoſitas, Actium mittens, ipſe Corcyram à præſidio deſtitutam navibus occupavit: iiſque in portum Dulcem (à dulci aquâ ita dictum) ſubductis, ſtationem ibi fecit. Inde cum claſſe Actium petiit; ubi claſsis Antonianæ major pars ſtationem habebat: eóque occupato loco, in quo poſtea Nicopolim condidit, caſtra ibi poſuit. [*Dio, pag.* 425, 426.]

Antonius, invehentibus primâ luce hoſtibus, timens ne inanes propugnatoribus naves caperent; ad ſpeciem inſtruxit in tabulatis remiges armatos, remos erigi & ſuſpendi ex utroque navium latere præcepit: atque ita in faucibus portus ad Actium obverſas in hoſtem continuit, quaſi inſtructas remigio & paratas ad confligendum. Unde deluſus Cæſar retrò abiit. [*Plutarch.*]

M. Agrippa Leucadem advectus, inſulam & naves quæ in eâ erant, in ore atque oculis Antonianæ claſsis, cepit. Patras deinde, victo navali pugnâ Q. Aſidio; & Corinthum poſtea, occupavit. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 84. *Dio, lib.* 50 *pag.* 427.]

M. Titius & Statilius Taurus ſubitò adorti equitatum Antonii fuderunt; ſociúmque ſibi Philadelphum, regem Paphlagoniæ, adſciverunt. [*Dio, ibid.*]

Cnæus Domitius vir clariſſimus, qui ſolus Antonianarum partium nunquam Cleopatram niſi nomine ſalutavit, reginæ infenſus redditus, maximo & præcipiti periculo tranſmiſit ad Cæſarem. [*Id. ibid. Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 84.] Febre enim jam correptus, minutum acatium conſcendit, atque ad Cæſarem tranſiit. Quod etſi graviter tulit Antonius, tamen contra Cleopatræ ſententiam omnia impedimenta ei cum amicis & ſervis miſit. Domitius verò, tanquam pœniteret eum quòd proditio ſua non eſſet clàm, ilicò expiravit. [*Plutarch.*] Sed quia viſus fuit propterea ab Antonio profugiſſe, quòd de rebus ejus deſperâſſet; ejus exemplum multi ſunt ſecuti. [*Dio, pag.* 427.]

Antonius, confidentiâ perditâ, omnes ſuos in ſuſpicione habere cœpit; ex iiſque cùm alios, tum Iamblichum Arabiæ cujuſdam partis regem, inter tormenta occîdit: quibuſdámque negotium dedit, ut Q. Poſtumium ſenatorem diſcerperent. Veritus deinde, ne Q. etiam Dellius & Amyntas Galata, quos ad conducendos ſtipendiarios mili-

milites in Macedoniam & Thraciam miſerat, res Cæſaris præferrent; ad eos contendit, quaſi auxilium illis laturus, ſi quid hoſtile accidiſſet. [*Dio, ibid.*]

Interim Soſius ſperans ſe, ſi L. Taureſium, qui paucis cum navibus ſtationem adverſus Antonianos ſervabat, ante adventum Agrippæ (cui univerſa Cæſaris claſſis commiſſa erat) aggrederetur, poſſe rem aliquam memorandam gerere; ſub auroram repentè contra eum evectus eſt, obſervatâ denſâ nebulâ, ne Taureſius navium ipſius præviſâ multitudine fugeret. Quem primo conflictu fugatum quum inſequeretur, Agrippâ fortè obviam facto, non modò non aſſecutus eſt Taureſium, aut victoriæ fructum aliquem percepit, ſed ipſe cum Tarcondimoto aliiſque multis interiit. [*Id. ibid.*]

Hoc Antonium, & quia ipſe revertens equeſtri prælio ab excubiis Cæſaris ſuperatus fuiſſet, à conſilio caſtra caſtris hoſtium oppoſita habendi detraxit. Itaque iis noctu relictis, ad alteram ſinus Ambracii partem diſceſſit, ubi copiæ ejus ampliores caſtra habebant. Et quum jam commeatibus etiam intercluſum alimenta deficere inciperent; deliberationem propoſuit, an ibi manentes prælio decertarent, an verò aliò digreſſi bellum tempore traherent. [*Id. pag. 427, 428.*]

Canidius, qui legionibus præerat & Antonio ſecum ducendi Cleopatram author fuerat, mutatâ jam ſententiâ, ut eam remitteret ſuaſit: atque ut in Thraciam vel Macedoniam ipſe profectus, terreſtri pugnâ decerneret; quoniam terreſtribus copiis maximè valeret, & illic novis Getarum regis Dicomis auxiliis uti poſſet. [*Plutarch. in Anton.*]

At Cleopatra prodigiis quibuſdam, & propter ea exercitus mœſtitiâ, ſimul cum Antonio territa, claſſe ut bellum ibi gereretur, à viro obtinuit: ita tamen ad fugam jam tum circumſpiciens, ut res ſuas componeret, non ubi ad victoriam conſulerer, ſed unde expediret fugam rebus perditis quàm facillimè. Neque enim aut furtim aut palàm fugientium more avehi illi ſtatuerunt, ne ſociis metum incuterent; ſed tanquam ad navale prælium inſtructi, ut etiam ſi quis obſtare vellet, vi diſceſſum in Ægyptum ſibi conficerent. [*Id ibid. Dio, pag. 428.*]

Regem Amyntam Velleius Paterculus, [*lib. 2. cap. 84.*] eundem, ſimul & Dejotarum regem, ad Cæſarem deſciviſſe Plutarchus narrat. Tranſiit quoque ad Cæſarem Q. Dellius hiſtoricus, (ad quem Ode 3. libri 2. Carminum Horatii eſt ſcripta:) ſive Cleopatræ veritus inſidias, quas Glaucum medicum ſibi enumtiâſſe dicebat; ſive exempli ſui tenax. Nam & à Dolabellâ ad Caſſium, & à Caſſio jam antè transfugerat ad Antonium: *deſultor bellorum civilium* à Meſſalâ Corvino appellatus. [*M. Seneca, in prat. Suaſor. 1. Velleii. Paterc. lib. 2. cap. 84. Plutarch. in Anton. Dio, lib. 50. pag. 433.*]

Bis ante ultimum diſcrimen claſſis Antonii ſuperata fuerat. [*Velleii. Paterc. ut ſupr.*] Et quum illud inſtaret, quendam ordinum ductorem pedeſtrium certaminum ſcientem, qui complura prælia ſub Antonio decertaverat, corpúſque cicatricibus habebat concîſum, illi tum præſenti ejulantem dixiſſe ferunt. *Quid, Imperator, hiſce diffiſus vulneri-*

bus & gladiis ſpem tuam profligatis in lignis reponis? Ægyptii & Phœnices in mari prælientur: nobis permitte terram; in quâ aſſuevimus ſtantes occumbere, vel hoſtes vincere. Ad quæ nihil reſpondit Antonius: manu tantùm & vultu quaſi excitans eum ut bono animo eſſet, præteriit, omni bonâ ſpe depoſitâ. [*Plutarch.*]

Ex navibus Ægyptiis, 60 tantùm Antonius & Cleopatra conſervârunt: reliquas, quòd militum numerus cladibus ac fugis diminutus fuiſſet, concremârunt. Deinde noctu pretioſiſſimas quáſque res in naves comportârunt. Et quum gubernatores, remis ad pugnam contenti, vela vellent relinquere; imponere in naves & portare ſecum Antonius coëgit: addens faciendum, nequis hoſtium fugâ evaderet; quum fugæ ipſe ſuæ hoc modo provideret. [*Id. cum Dione, pag.*428.]

Ducentæ triginta roſtratæ fuere Cæſaris naves, & triginta ſine roſtris; triremes velocitate liburnicis pares, & octo legiones claſſi ſuperpoſitæ, abſque cohortibus quinque prætoriis. Claſſis Antonii CLXX navium fuit; quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens. *Nam decem pedum* (vel graduum potiùs remigantium) *altitudine à mari aberant:* inquit Oroſius. [*lib.6. cap.*19.] et ante eum Florus. [*lib.*4. *cap.*11.] *Nobis quadringentæ ampliùs naves, ducentæ non minùs hoſtium: ſed numerum magnitudo penſabat. Quippe à ſenis in novenos remorum ordines, ad hoc turribus atque tabulatis allevatæ, caſtellorum & urbium ſpecie, non ſine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. quæ quidem ipſa moles exitio fuit.* Sed his, de navium Antonianarum *numero*, in Commentariis ſuis (à Plutarcho productis) repugnat ipſe Cæſar; trecentas earum à ſe captas fuiſſe commemorans. De *magnitudine* verò, ex remigum gradibus æſtimandâ, *in Actiaco prælio navigia ſenorum vel ultrà ordinum concurriſſe*, refert Vegetius. [*de re militar. lib.*4. *cap.*27.] Et Cæſaris quidem naves *à triremibus in ſenos non ampliùs ordines*, Florus; Antonii autem etiam *in denos* creviſſe, Strabo, unâ cum Plutarcho & Dione confirmat. De quibus, ad numerum Euſebianum MCCXXX videndus Scaliger.

Quia enim propter magnitudinem navium Cæſaris Sextus Pompeius in Siciliâ victus ferebatur, naves Antonius ædificaverat multo hoſtilibus majores; paucas quidem triremes, reliquas omnes à quaternis uſque ad denos ordines remorum: turréſque in iis altas extruxerat, & multitudinem in iis hominum collocaverat, qui quaſi de muro pugnarent. Primores verò ex iis quos ſecum habebat in naves impoſuit; ne, ſi in ſuâ ipſorum poteſtate eſſent, novi quid tentarent: (quod Dellius & nonnulli alii ad Cæſarem perfugientes, fecerant:) permultos etiam ſagittarios funditoréſque & armatos milites impoſuit. [*Dio, lib.*50. *pag.*433.] Atque ita optimas quaſque & ampliſſimas à triremi uſque ad decem ordinum naves peditum viginti & ſagittariorum duobus millibus complevit. [*Plutarch.*]

Cæſar, apparatu hoſtium conſpecto & eorum conſilio ex aliis, ac maximè Dellio, intellecto, ipſe etiam ſe ad pugnam compoſuit. [*Dio, pag.*433.] Quatuor primis diebus grandi vento fluctuans mare prælium interpellavit. Quinto die cœlo ſereno & tranquillo mari concurrerunt. Antonius cum Poplicolâ in dextero cornu egit, in ſiniſtro Cœli-

Cœlius, mediam aciem M. Octavius & M. Juſteius obtinuere. Cæſar ſiniſtro præfecit Agrippam, dextrum ipſe retinuit. Ita Plutarchus. Ante eum verò Velleius Paterculus, [*lib.*2.*cap.*85.] ita. *Dextrum navium Julianarum cornu M. Lario* (vel *Lurio*) *commiſſum, lævum Arruntio, Agrippæ omne claſſici certaminis arbitrium. Cæſar, ei parti deſtinatus in quam à fortunâ vocaretur, ubique aderat. Claſſis Antonii regimen Publicolæ Soſióque commiſſum.* De ducibus verò in terrâ locati exercitus, inter utrumque convenit: Taurum Cæſaris, Antonii rexiſſe Canidium.

Antonius actuariâ navi circumvectus, & adhortatus eſt milites; monens ut ob navium pondus velut in ſolo ſtabiles pugnarent. Gubernatoribus quoque imperavit ut quaſi in anchoris ſtantibus navibus, nihil ſe moventes incurſum hoſtium exciperent, difficultatem loci in ſinus faucibus obſervantes. [*Plutarch.*]

Cæſari memorant, tenebris adhuc quum egreſſus tabernaculo eſſet, in orbem circumeunti ad luſtrandam claſſem, aſellum cum aſinario occurriſſe. *Eutychus* homini, beſtiæ *Nicon* erat nomen. Utriuſque ſimulachrum æneum victor poſuit in templo, in quod caſtrorum ſuorum locum vertit. [*Sueton. in Octavio, cap.*96. *Plutarch. in Anton.*] Eidem quoque ante pugnam ſacrificanti geminum jecur apparuit. [*Plin. lib.*11.*cap.*37.]

Navigio deinde Cæſar ad dextrum cornu claſſis Antonii vectus, quieſcentes in ſinus anguſtiis miratus eſt hoſtes: & ſtare eos in anchoris diu credens, naves ſuas ſuſtinuit, quæ octo ſtadiis ab hoſtibus aberant. Horâ autem ſextâ, quum vento ex alto increbreſcente cunctationem moleſtè ferentes Antoniani milites, naviúmque ſuarum freti amplitudine ſicut inexpugnabili, ſiniſtrum cornu moverunt. Cum quibus, ex ſinu & anguſtiis egreſſis, Cæſariani demùm dimicârunt. [*Plutarch.*]

Cæſaris naves, habiles in omnia quæ uſus poſcebat, ad impetus, & recurſus flexúſque capiendos, illas graves & ad omnia præpeditas, ſingulas plures adortæ, miſſilibus ſimul cum roſtris, ad hoc ignibus jactis oppugnaverunt. [*Florus, lib.*4.*cap.*11.] Antoniani contrà, catapultis ex turribus ligneis lapides & tela emittebant, navibúſque hoſtium propiùs advectis manus ferreas injiciebant: quæ ſi opportunè incidiſſent, ſuperabant hoſtem; ſin aberrâſſent, ſuas ipſorum naves pertundebant. Ad hunc modum prælium navale commiſſum eſt; quum utrique varias rationes ad excitandam ſuorum artem & alacritatem adhiberent, multas voces eorum exaudirent, qui à terrâ continente ipſis acclamabant. [*Dio, pag.*438,439. *cum Plutarcho.*]

Porrigente deinde ad circumdandos hoſtes alterum cornu Agrippâ, expandere contrà Puplicola ſuos coactus, à mediâ acie ſuâ eſt divulſus. Quâ tumultuante ac cum Arruntio dimicante, communi tamen adhuc marte, Cleopatra diutiùs ſuſpenſa animi ſolicitudine, ancipitiſque prælii exitus expectatione victa, ſigno ſuis dato, cum aureâ puppe velóque purpureo & ſexaginta navibus Ægyptiis velociſſimis ſe in altum dedit; & ſecundo vento Peloponneſum petiit. Antonius, ſimulátque navem Cleopatræ contemplatus eſt vela facientem, omnium

um oblitus conſcendit quinqueremem; & detracto inſigni prætoriæ navis, Alexandro Syro & Scellio ſolis comitibus fugientem ſecutus eſt uxorem. [*Plutarch. cum Floro, lib.4. cap.11. Dione, lib.50. pag.439,440. & Oroſio, lib.6. cap.19.*] Atque ita Imperator, qui in deſertores ſævire debuerat, deſertor exercitus ſui factus eſt: ut dubitari poſſet, ſuóne an Cleopatræ arbitrio victoriam temperaturus fuiſſet, qui ad ejus arbitrium direxit fugam. [*Vellei. Paterc. lib.2. cap.85.*]

Cleopatra percipiens Antonium venire, ſignum ſuſtulit ex navi. Ita ad eam delatus Antonius & acceptus navi, neque aſpexit illam neque aſpectus eſt ab illa: ſed ſolitarius tranſiit in proram, atque ibi tacitus cogitabundúſque conſedit, ambabus manibus caput tenens. [*Plutarch.*]

Antoniani, Imperatoris fugâ conſternati, ac ipſi quoque de fugâ cogitantes, alii vela ſuſtulerunt, alii turres & armamenta navium in mare projecerunt; ut exoneratis navibus facilior eſſet fuga. Cæſariani, quibus neque vela erant, & ad nullam aliam rem niſi prælium navale ſe paraverant, eos qui jam fugam cepiſſent non inſecuti, reliquos eam adhuc parantes adorti, (jam etiam numero adverſariis æquales) multis ſuis navibus ſingulas hoſtiles circundantes, eminus cominúſque pugnam conſeruerunt. [*Dio, pag.440.*] His enim, etiam detracto capite, in longum fortiſsimè pugnandi duravit conſtantia: et, deſperatâ victoriâ, in mortem dimicabatur. Cæſar, quos ferro poterat interimere verbis mulcere cupiens, clamitánſque & oſtendens fugiſſe Antonium, quærebat pro quo & cum quo pugnarent. [*Vellei. Paterc. lib.2. cap.85.*] Tandem verò coactus, ignem ex caſtris afferri juſſit. Neque enim aliud conſilium victoriæ explicandæ habebat: quanquam potiundæ hoſtilis pecuniæ cauſâ initio ſtatuerat incendio abſtinere. Ipſíque Cæſariani, videntes navibus igne correptis hoſtes ne ſibi ipſis quidem auxilio eſſe, nedum adverſarium lædere poſſe; celeriter advecti, pecuniæ ſtudio, ignem à ſe immiſſum reſtinguere conati ſunt: quorum permulti cum ipſis navibus à flammâ correpti, & harpagonibus hoſtium, perierunt. [*Dio, in fin. lib.50.*]

Quum claſſis Antonii diu fuiſſet Cæſari obluctata, atque graviſſimè ab inſurgentibus in proram infeſtata fluctibus; tandem horâ decimâ ſuccubuit: ut Plutarchus ſcribit. Atque ita milites, quum diu pro abſente dimicâſſent duce, ægrè ſummiſſis armis, ceſſere victoriam: citiúſque vitam veniámque Cæſar promiſit, quàm illis ut ea precarentur perſuaſum eſt. Fuítque in confeſſo, milites optimi Imperatoris, Imperatorem fugaciſſimi militis functum officio. [*Vellei. Paterc. lib.2. cap.85.*]

Ab horâ quintâ (ut ait Oroſius) uſque in horam ſeptimam, incertâ vincendi ſpe, graviſſimæ utrinque cædes actæ: reliquum diei cum ſubſequente nocte in victoriam Cæſaris declinavit. [*Oroſ. lib.6. cap.19.*] In ſerum enim diei dimicatio eſt protracta, ut in navi victor pernoctaverit. [*Sueton. in Octavio, cap.17.*]

Cæſare & Meſſalâ Corvino Conſulibus debellatum apud Actium eſt. [*Vellei. Paterc. lib.2. cap 84.*] Septembris die 2° à quo annorum monarchiæ Cæſaris numeratio eſt inſtituta: ut in libri 51. initio notavit

vit Dio. quos 44 fuiſſe, idem alibi [*libro 56. pag.590.*] refert; 13 diebus demptis: quot inter 19 Sextilis diem (quo ille mortuus eſt) & 2 Septembris intercipiuntur; utroque excluſo termino. Quo modo accipiendi ſunt Suetonius, [*in Octavio, cap.* 8.] Aurelius Victor & Eutropius; quum Rempublicam eum per 44 annos ſolum obtinuiſſe narrant.

Illuceſcente jam die, victoriam Cæſar conſummavit. Ex victis XII millia cecidiſſe referuntur: ſex vel ſeptem millia vulnerata ſunt; è quibus mille inter curandum defecerunt. Ita Oroſius. [*lib.6. cap.19.*] Plutarchus verò, ex victis non plures quàm quinque millia interiiſſe, & 300 naves captas fuiſſe memorat. Reliqua claſsis immenſa, naufragio belli facto, toto mari ferebatur: Arabúmque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Aſiæ ſpolia, purpuram, aurúmque in ripam aſsiduè mota ventis maria revomebant. [*Florus, lib.4.cap.11.*]

Atque hæc celebris illa fuit naumachia Actiaca, à nobiliſsimis illius temporis poëtis decantata; Virgilio, libro Æneidos 8°. Ovidio, Metamorphoſeon libro 15°. Horatio, epodo 9. ad Mœcenatem, & Propertio, libri 4ⁱ elegiâ 6ª ubi illud memorabile eſt diſtichon.

Frangit, & attollit vires in milite cauſa:
Quæ niſi juſta ſubeſt, excutit arma pudor.

Cui hîc reſpondet, quod Meſſala Corvinus, quum celebraretur à Cæſare, (cui hoc anno in Conſulatu collega ille fuit) quòd quamvis ad Philippos infenſiſsimus ipſius Bruti cauſâ hoſtis, egregiam operam tamen ſibi præbuiſſet ad Actium, dixiſſe fertur. *Tu me, Cæſar, ſemper partium invenies meliorum & juſtiorum.* [Plutarch. in fine *Bruti.*]

Cæſar de prædâ ex hoſtibus captâ decem naves, ab uno remorum ordine ad deciremem uſque, Apollini Actio conſecravit. [*Strabo, lib.7. pag.325. Dio, lib.51.pag.442.*]

Claſsis ſuæ partem emiſit Cæſar, ut Antonium ac Cleopatram inſequeretur: quæ quum conſequi eum non poſſet, reverſa eſt. [*Dio, ibid. pag.443.*] Liburnicæ tamen quædam eum ſunt aſſecutæ: quas ille repulit. Unus Eurycles Lacon, Lacharis ob latrocinii crimen ſecuri ab Antonio percuſsi filius, ferox inſtabat; lanceam ex tabulatis navis minitabundus vibrans. Neque tamen in Antonii navem irruptionem ille dedit: ſed alteram prætoriam (duæ enim erant) roſtro percuſſam contorſit, atque impactam obliquam cepit; ſimúlque ex aliis unam, quâ exquiſita ſupellex portabatur. [*Plutarch.*]

Ut hic abſceſsit, Antonius ad prius ſilentium rediit, eâdem componens ſe figurâ. Poſtquam verò tres dies tranſegit in prorâ ſolus, ſeu irâ percitus ſeu erubeſcens, illam appulit ad Tænarum. Ibi fœminæ familiares eum & Cleopatram primùm ad mutua colloquia, deinde ad convivia unâ ineunda & ad concubitum perpulere. [*Id.*]

Jam naves onerariæ quoque non paucæ & amici aliquot ex fugâ ad Antonium confluxerunt, profligatam nuntiantes claſſem, ſed terreſtres copias arbitrari ſe conſtare. Ita nuntios ille ad Canidium miſit, imperans ut properè per Macedoniam reciperet ſe cum exercitu in Aſiam. [*Id.*]

Terreſtris illius exercitus non multi fugam Antonii ſenſerant: atque audientibus res primò viſa eſt incredibilis, XIX legionibus peditum integrorum adhuc & XII millibus equitum relictis, fugam eum capere. Milites ejus in deſiderio quoque & expectatione erant mox alicunde appariturum. Tantámque præſtiterunt ei fidem, ut & fugâ ejus patefactâ cohæſerint diebus ſeptem, miſſóſque ad ſe à Cæſare legatos repudiaverint. [*Id.*]

Eos in Macedoniam iter intendentes adſecutus Cæſar, ſine pugnâ ſibi adjunxit. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 443.] Ubi enim dux noctu relictis caſtris præcipiti fugâ ſe ad Antonium rapuiſſet Canidius; ab omnibus derelicti, proditíque â ducibus ſuis, aggregaverunt ſe ad victorem. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 86. *Plutarch. in Anton.*] qui eos in ſuum allegit exercitum. [*Dio, pag.* 444.]

Diffugerant autem jam tum alii quidam primores Romani ad Antonium: auxiliarii verò in ſuam quiſque patriam. Verùm hi contra Cæſarem nullum præterea bellum geſſerunt: ſed & ipſi, & omnes populi qui antè Romanis ſubditi fuerant, pars ſtatim, pars pòſt, pacis conditiones à Cæſare acceperunt. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 443.]

Cæſar urbibus pecuniâ imperatâ, ademptáque eis in cives ipſarum poteſtate, quam in conciliis populi uſurpabant; regulis ac regibus omnia opida quæ ab Antonio acceperant, exceptis Amyntâ & Archelao, abſtulit. Philopatorem Tarcondimoti (Ciliciæ principis) filium, Lycomedem in parte Cappadociæ Ponti regnum obtinentem, & Alexandrum Iamblichi fratrem qui in Arabiâ regnum ob accuſatum ab eo Cæſarem acceperat, principatu exuit. Lycomedis ditionem Medéo, qui Myſos Aſianos ad deficiendum ab Antonio permoverat, conceſſit. Cydoniis ac Lampæis (in Cretâ) libertatem dedit, præſtiti ſibi auxilii cauſâ: inſtauratâ etiam Lampæorum civitate, quæ everſa fuerat. Senatores equitéſque & alios inſigniores viros, qui Antonium in aliquâ re adjuviſſent, multos pecuniâ mulctavit, multos occîdit, quibuſdam pepercit. [*Id. ibid.*]

Inter vitâ donatos præcipuus fuit Sofius, qui quum bello ſæpe Cæſarem petiiſſet, tunc fugâ elapſus occultatúſque, pòſt inventus ac dimiſſus eſt: & M. Scaurus, uterinus Sexti Pompeii frater, qui & ipſe neci deſtinatus, propter Muciam matrem vitam obtinuit. Inter ſupplicio affectos fuit Curio, illius Curionis filius cujus Cæſar dictator operâ plurimùm uſus fuerat: & Aquilii Flori, pater ac filius; quorum quum alter tantùm, in quem ſors incidiſſet, mori à Cæſare juſſus fuiſſet, uterque periit. Nam & filius, priuſquam ſortiretur, ſe percuſſori præbuit ultrò; & pater dolore rei permotus, ſibi ipſi necem intulit. [*Id. pag.* 443, 444.]

Caſſius Parmenſis Athenas confugit. [*Valer. Maxim. lib.* 1. *cap.* 7.] ille, cujus in lib. 3. epiſt. 4. meminit Horatius: ab Albio Tibullo poëtâ quærens, an illum dicat,

Scribere, quod Caſſi Parmenſis opuſcula vincat?

et cujus *Orpheus* poëmation eſſe putatur, ab Achille Statio ad finem Commentariorum in librum Suetonii de claris Rhetoribus habetur edi-

editum. Ejuſdem *Brutus* à Varrone, in libro 5. de linguâ Latinâ citatur. Et hunc Caſſium ejuſmodi ſpectro Athenis nunc territum fuiſſe, quale Brutō ante Philippenſem pugnam apparuiſſe eſt dictum, hiſce verbis in loco jam notato narrat Valerius. Concubiâ nocte, quum ſollicitudinibus & curis mente ſopitâ in lectulo jaceret, exiſtimavit ad ſe venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, ſqualidum barbâ, & capillo demiſſo: interrogatúmque quiſnam eſſet, reſpondiſſe Κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro viſu & nomine horrendo, ſervos inclamavit: ſciſcitatúſque eſt, ſiquidem talis habitus, aut intrantem cubiculum, aut exeuntem vidiſſent. Quibus affirmantibus neminem illuc acceſſiſſe, iterùm quieti & ſomno ſe dedit: atque eadem animo ejus obverſata eſt ſpecies. Itaque fugato ſomno, lumen introferri juſſit, pueróſque à ſe diſcedere vetuit. Inter hanc noctem & ſupplicium capitis, quo eum Cæſar affecit, paululum admodum temporis interceſſiſſe, addit Valerius. Inter poſtremos enim, qui cædis Julii Cæſaris morte pœnas dederunt, fuit Parmenſis iſte Caſsius; uti primus dederat Trebonius. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 87. & Oroſ. lib. 6. cap. 19.*] Quod paulo poſt Actiacam victoriam Athenis factum, ex ſuperiore Valerii Maximi narratione intelligimus.

Nam Athenas navigavit tum Cæſar: ac Græcis placatus, civitatibus afflictis & exutis pecuniâ ſervitiíſque & jumentis, ſuperans ex bello frumentum diſtribuit. [*Plutarch.*]

A Tænaro in Africam tranſmiſſurus Antonius, navem unam onerariam magnâ pecuniæ vi, magni pretii etiam aureo & argenteo inſtrumento regio onuſtam ſelegit, donavítque amicis; jubens ut ea partirentur inter ſe & ſaluti ſuæ conſulerent. Abnuentes flentéſque humaniter ille conſolatus, precatúſque ut reciperent ſe, dimiſit: ſcriptis ad Theophilum procuratorem ſuum Corinthi litteris ut ſecuritatem expediret illis, abſconderétque quoad placare Cæſarem quiviſſent. Hic fuit Theophilus Hipparchi pater, ejus cujus fuit authoritas apud Antonium maxima, & primus ad Cæſarem ex libertis ejus defecit, ac domicilium ſuum pòſt contulit Corinthum. [*Idem.*]

Cleopatra, ut tutò in Ægyptum adnavigare poſſet, victoriam mentita, proras coronavit; cantionéſque, victoriâ obtentâ uſurpari conſuetas, tibiis concini juſſit. [*Dio, lib. 51. pag. 446.*]

3974 Ita tutum in Ægyptum acceſſum illa nacta, multos primores, ſemper ſibi infenſos ac tum clade ejus animo auctos, occîdit. Ex horum facultatibus, & donariis ex quibuſque quantumvis inacceſsis ſacrariis ſublatis, ingentem pecuniam confecit; copias comparavit, auxilia quæſivit: útque Mediæ regem ad ſuam ſocietatem pertraheret, Armeniæ regi (Artavaſdi ſive Artabazi) caput amputatum ei miſit. [*Id. ibid.*]

Opus etiam audax & grande aggreſſa, iſthmum qui mare rubrum dirimit ab Ægyptio, (qui etiam diſtinguere Aſiam & Africam putatur) quà maximè ab utroque ſtringitur pelago & coarctabatur, ut non plus 300 ſtadiis pateat in latum, adorta eſt trajicere claſſem; demiſsíſque in ſinum Arabicum cum magnâ pecuniæ vi copiis & navibus ſedes quærere remotas, ſervitutem & bellum refugiens. [*Plutarch.*

in Anton.] Sed primas naves ita ſubvectas, aliáſque in ſinu Arabico fabricatas ad navigationem in rubrum mare, Arabes Petræi à Q. Didio Syriæ præfecto perſuaſi combuſſerunt. [*Id. ibid. cum Dione, lib.* 51. *pag.*447.]

Antonius in Africam delatus, conjecit ſe in ſolitudinem cum duobus amicis palans & vagans, Græco Ariſtocrate rhetore, & Lucilio Romano. [*Plutarch. ibid.*] Cúmque miſiſſet quoſdam ad Pinarium Scarpum & exercitum, quem is jam antè ibi conſcriptum ad tuendam Ægyptum habebat; ille ſe Antonium minimè recepturum dixit, & miſſos ad ſe occîdit, nonnullóſque milites id moleſtè ferentes necavit. [*Dio, ibid. pag.* 446.] Cujus defectione intellectâ, manus ſibi inferre Antonius inſtituit. Verùm interpellatus ab amicis, Alexandriam ſe contulit. Quo adveniente, & legiones Actiacas integras adhuc fuiſſe exiſtimante, (quarum amiſſarum ipſe Canidius nuntium paulò pòſt attulit) Cleopatra, cœpto navigandi in mare rubrum deſtitit, atque oſtia Nili ſtationibus ſepſit. [*Plutarch. ut ſupr.*]

At Antonius relictâ urbe & amicorum conſuetudine, domicilium ſibi in mari ad Pharum extruxit projecto in altum aggere, atque ibi extorris ab hominibus egit. Vitam ferebat ſe æmulari Timonis illius μισανθρώπου, quòd res ſuæ eodem loco eſſent. Quippe violatum ſe ab amicis ſuis, atque ingratitudinem eorum expertum, ideò omnibus diffidere & ab omnibus abhorrere hominibus. Indéque domum illam *Timonium* appellabat. [*Id. ibid. cum Strabone, lib.* 17. *pag.*794.]

Herodes rex ad Antonium mittens, ut Cleopatram interficeret, conſuluit. Hoc enim maturè perpetrato, & in illius opes eum ſucceſſurum dicebat, & faciliores à Cæſare pacis conditiones impetraturum. [*Joſeph. lib.*15. *cap.*10.]

Cæſar & ſui & Antoniani exercitus veteranos, nemini quicquam dans, in Italiam; reliquos ſparſim alió dimiſit. Quum verò timeret ne illi, qui victoriæ ſocii à militiâ tum dimiſſi nullo dato præmio fuere, ſeditionem moverent; Agrippam, quaſi aliam ob rem, poſt eos in Italiam miſit. Atque ita, quaſi nullo modo jam imminente ab exauctoratis ampliùs periculo, res Græciæ conſtituit: & in Aſiam profectus, rebus ibi quoque conſtitutis, quid Antonius ageret expectavit. [*Dio, lib.*51. *pag.*444,445.]

Quum populi & reguli omnes ſuppetias Antonio & Cleopatræ denegarent, (licèt eorum complures multa ab eis accepiſſent beneficia;) abjectiſſimæ conditionis gladiatores, qui Cyzici ab Antonio ad ludorum triumphalium exhibitionem alebantur, (de quibus ſuprà, ad annum Periodi Julianæ 4679. ex Appiano facta eſt mentio) pro eis fortiſſimè certaverunt. Ubi enim primùm quæ eſſent acta cognoverunt, in Ægyptum ad ferendum eis auxilium iter inſtituerunt: non parum incommodi Amyntæ in Galatiâ, filiíſque Tarcondimoti in Ciliciâ, (qui ſummâ antè amicitiâ cum Antonio & Cleopatrâ juncti, tunc ab iis defecerant) multa etiam Q. Didio Syriæ præfecto, qui tranſitu ipſos prohibebat, exhibentes. Quúmque circumventi, in Ægyptum evadere non poſſent; ne ſic quidem ullo modo, quantumvis multa Didio pollicente, ad defectionem perduci ſe paſſi ſunt: ſed Antonium ad ſe accerſi-

accersierunt, faciliùs se putantes cum eo conjunctos in Syriâ bellum posse gerere. Tandem quum neque veniret Antonius neque nuntium mitteret, periisse eum rati, inviti se Didio dediderunt; eâ conditione, ne gladiatores posthac essent. Qui Daphnen, Antiochiæ suburbium, eis habitandum concessit, donec Cæsari res ea significaretur. [*Id. ibid. pag.* 447.]

Ad gladiatores hosce coërcendos, auxilia sibi ab Herode submissa fuisse, scripsit ad Cæsarem Didius. de quo Cæsar in sermone cum Herode habito; apud Josephum, libro 1. Belli, cap. 15. Διό μοι γράφει Βεντιδίῳ, συμμαχίαν σε πεπομφέναι πρὸς τὸν μονομάχον αὐτοῦ. quod in Antiquitatum libro 15. cap. 10. ita legitur expressum. ὅτι Καπιδίῳ γράψειεν, ἀπάσῃ προθυμίᾳ τὰ πρὸς τὸν μονάρχας αὐτῷ συλλαβέσθαι τὸν Ἡρώδην. ubi ut ex priore loco μονομάχον pro μονάρχας hîc substitui; ita utrobique pro *Ventidio* & *Capidio*, ex Dione *Quinti Didii* nomen reponi debere, clarum est. Atque hinc rumor ille ad Antonium in Timonio suo pervenit; Judæum Herodem cum aliquot legionibus & cohortibus ad Cæsarem transfiviisse: ut in Vitâ illius Plutarchus refert.

Romæ permulta in honorem Cæsaris, propter victoriam navalem facta sunt decreta. Nam ei & de Cleopatrâ triumphus concessus est, & arcus triumphalis Brundusii, aliúsque in foro Romano. ut sacrarii Julii basis captivarum navium rostris ornaretur: ludíque in honorem ejus quinquennales haberentur. ut supplicationes haberentur natali ejus die, ac eâ die quâ victoriæ nuntius allatus fuit: útque ei in Urbem ingredienti Vestales virgines, Senatus, populúsque cum conjugibus & liberis, obviam irent. Ornamenta verò Antonii partim dejecta partim deleta sunt, diésque ejus natalis nefastus judicatus: & edicto cautum, ne quis ex eâ familiâ *Marci* prænomen ferret. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 454.]

Cæsar Samum insulam in hyberna se recepit. [*Sueton. in Octavio, cap.* 17.] unde quum tria Myronis opera colossica, uni insistentia basi, Antonius sustuliisset; Cæsar duo reposuit in basin eandem, Minervam scilicèt atque Herculem. Jovem in Capitolium transtulit, sacello ei parato. [*Strabo, lib.* 14. *pag.* 637.]

Ibi quum Cæsar captivos inspiceret, productus est Metellus senex promissâ comâ & reliquis deformatus sordibus. Ut verò ex ordine quo inter Cæsaris captivos stabat per præconem nominatim citatus est; filius, qui inter Cæsaris duces erat, confestim prosiliit, vixque agnitum patrem cum lamento complexus est. Cohibito deinde fletu, *Tibi Cæsar*, inquit, *hic hostis fuit, ego socius: hic pœnam meruit, ego præmium. Postulo igitur ut patrem propter me serves incolumem, aut propter illum me simul interimas.* Quum omnibus mota esset miseratio, Cæsar servari Metellum permisit, quamvis sibi infensissimum; qui nullis unquam muneribus pellici potuerat ut ad eum ab Antonio deficeret. [*Appian. lib.* 4. *pag.* 613.]

Antonius, relicto tabernaculo suo marino quod Timonium nominabat, ad regiam accessit: ibíque exceptus à Cleopatrâ, convertit civitatem ad comessationes poculáque, & se ad donativa. [*Plutarch.*

in Anton.] Cleopatræ enim & Cæſaris filium Cæſarionem inter ephebos adſcripſit; ſuóque ex Fulviâ filio Antyllo togam puram & virilem dedit. ut & Ægyptii viro ſibi imperante eſſent alacriores; & reliqui eos duces habituri, ſi quid Antonio & Cleopatræ accidiſſet, animis eo magis conſtarent. [*Id.ibid. Dio, lib.51. pag.446.*]

Hinc convivia per multos dies, comeſſationes & feſtum Alexandriæ agitabantur. Illi verò conventum iſtum in alium converterunt, nihilo deliciis, luxu, ſplendore, altero illo inferiorem; quem Συναποθανουμένων ſive *Commorientium* appellârunt. Nam amici eorum qui volebant commori, nomina dabant tranſigebántque tempus per voluptates in cœnarum orbibus. [*Plutarch.ibid.*]

Porro Cleopatra varia genera collegit venenorum lethalium: quorum ſingula ut periclitaretur, obtulit rerum capitalium cuſtodiis. Experiebatur etiam & beſtias: aſpiciens quum aliæ aliis admoverentur. Tractabat id quotidie, & in omnibus penè unicum aſpidis morſum, citra contractionem membrorum vel gemitum, gravem ſoporem & torporem inducere, cum faciei molli ſudore & ſenſuum ſtupore facilè elangueſcentium. [*Id.ibid.*]

Quanquam verò ita Antonius & Cleopatra ſe paraverint, tanquam & claſſe & pedeſtribus copiis belligeraturi: nihilo tamen minùs etiam ad hoc ſe inſtruebant, ut ſi qua neceſsitas urgeret, in Hiſpaniam navigarent, ſperantes ſe eam pecuniis ad defectionem pertracturos; aut ad mare rubrum concederent. [*Dio, lib.51. pag.446.*] Cujus *paratæ in Oceanum fugæ* Florus etiam meminit. [*lib.4.cap.11.*]

Quartum Conſulatum Cæſar in Aſiâ iniit. [*Sueton.in Octav.ca.26.*] 4684 30
unde ſextùm jam Imperator appellatus, & quartùm cum M. Licinio Craſſo Conſul, Brunduſium venit. [*Oroſ.lib.6.cap.19.*] litteris ex Urbe ſcriptis ab Agrippâ in Italiam revocatus. [*Plutarch.in Anton.*] ut militum (quos ex omni numero, confectâ victoriâ Actiacâ, Brunduſium præmiſerat) præmia & miſsionem poſcentium, ſeditionem compeſceret. [*Sueton.in Octavio, cap.17.*]

Tempeſtate in trajectu bis conflictatus eſt: primò inter promontoria Peloponneſi atque Ætoliæ; rurſus circa montes Ceraunios. utrobique parte Liburnicarum demerſâ; ſimúlque ejus in quâ vehebatur, fuſis armamentis, & gubernaculo diffracto. [*Sueton.ibid.*]

Ita mediâ hyeme Brunduſium perveniens, ulteriùs non eſt progreſſus: quòd eò Senatus univerſus (Tribunis plebis ac duobus Prætoribus ad urbem ex S.C. relictis) cum equitibus, & magnâ parte plebis & multis aliis, ipſi occurriſſet. Ipſi quoque milites, partim metu (tam concurrentis multitudinis, quàm ipſius Cæſaris; quem *vultu & aſpectu Actiacas legiones exterruiſſe* dicit Germanicus apud Tacitum, lib.1. Annal.cap.42.) partim ſpe, nonnulli etiam accerſiti, eódem confluxerunt. Quorum aliis pecuniam Cæſar dedit; aliis, qui in omnibus ſecum bellis fuiſſent, agrum etiam addidit. [*Dio, lib. 51. pag.445.*]

Non ampliùs quàm ſeptem & viginti dies, donec deſideria militum ordinarentur, Brunduſii commoratum illum fuiſſe ſcribit Suetonius. Trigeſimo quàm in Italiam venerat die, in Græciam avectum fuiſſe narrat

narrat Dio; & propter hyemem navibus per Isthmum Peloponnesiacum translatis, tantâ celeritate in Asiam advenisse, ut de ejus discessu simul reditúque Antonius & Cleopatra cognoverint. [*pag.*445,446.]

Antonius Alexam (sive Alexandrum) Laodicenum, qui Timagenis operâ Romæ ipsi innotuerat & plurimum Græcorum polluerat, ad Herodem regem misit, ut ejus transitionem ad Cæsarem impediret. Qui, prodito Antonio, apud Herodem restitit. [*Plutarch.*]

Alexandra, sperans Herodem malè mulctandum ab offenso Cæsare, solicitavit patrem Hyrcanum ne afflictorem suæ familiæ ulteriùs ferret, sed sibi potiùs caveret, séque speratæ fortunæ servaret: consuluítque ut à Malcho Arabum rege tutelam & hospitium peteret. Talia suadentem Hyrcanus primò repulit: sed victus importunitate mulieris, interdiu noctúque eandem cantilenam de futurorum spe déque Herodis insidiis occinentis, per Dositheum quendam clientem suum ad Arabem litteras dedit; ut equites mitteret, qui eum ad Asphaltitem lacum (300 stadiis ab Hierosolymitanis finibus distantem) deducerent. Josephi ab Herode necati cognatus hic erat Dositheus: fratréfque ejus apud Tyrum inter alios ab Antonio interfecti fuerant: præsentis nihilominus regis gratiam ille aucuparturus, ostendit ei epistolam. Herodes, actis primùm gratiis, unum etiam ab eo postulavit ministerium: ut complicatâ epistolâ & obsignatâ, Malcho eam redderet, & responsum ab illo reciperet. Rescripsit verò Arabs, paratum se & ipsum Hyrcanum & familiam ejus recipere, atque etiam omnes illius factionis Judæos: missurúmque instructam manum quæ eos tutò deduceret, & voluntati ejus obsecuturum per omnia. Postquam autem etiam hanc epistolam Herodes accepit, accito Hyrcano, rogavit ecquid haberet cum Malcho fœderis. Quo inficiante, prolatis in Synedrio litteris, occidi eum imperavit. Atque hæc ita in ipsius Herodis commentariis scripta habentur. Nam ab aliis traduntur aliter: videlicèt non ob hoc crimen, sed quasi regi insidiatum, necatum esse. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 9.]

Antonius & Cleopatra ad Cæsarem legatos in Asiam miserunt. Petebat Cleopatra liberis suis regnum Ægypti: ille Athenis postulabat, si non daretur in Ægypto, ut privatè liceret vitam agere. Amicorum ob transitiones penuriâ & diffidentiâ, filiorum suorum præceptorem Euphronium legatum misit Antonius. [*Plutarch. in Anton.*] Cleopatra, clam Antonio, sceptrum aureum, coronam auream, sellámque regiam Cæsari misit, quasi regnum cum iis tradens: ut is, si omnino exósum haberet Antonium, ipsam saltem misericordiâ prosequeretur. Cæsar autem acceptis muneribus, ominísque loco ductis, Antonio nullo dato responso, Cleopatræ palàm quidem multa comminatus est, ídque respondit; si ea ab armis & regno destitisset, consilium ipsum capturum, quid de eâ fieri deberet: occultè autem ei impunitatem ac regnum integrum pollicitus est, si Antonium occidisset. *Dio, lib.* 51. *pag.*447.]

Herodes Hyrcano sublato ad Cæsarem properans, & nihil boni de se sperans propter amicitiam Antonii, suspectam habebat Alexandram; ne usa hâc temporis opportunitate ad defectionem concitaret popu-

populum, & inteſtinis ſeditionibus regnum perturbaret. Quare mandatâ regni curâ Pheroræ ſuo fratri,& matrem Cypron & ſororem Salómen, & totam cognationem in Maſadâ depoſuit: juſsítque fratrem, ſi quid ſibi accidiſſet durius, habenas regni retinere. Mariammen verò uxorem, quia propter ſimultatem cum matre degere non poterat, in Alexandrîo cum Alexandâ matre collocavit: commiſſâ quæſtori ſuo Joſepho & Sohemo Ituræo caſtelli cuſtodiâ, viris & antè ſemper fidiſſimis, & tunc honoris cauſâ his mulieribus regiis adhibitis. Verùm his quoque mandatum dedit, ut ſi quid quod nollet accidiſſe ſibi cognoſcerent, confeſtim ambas interficerent, regnúmque pro viribus liberis ejus ac Pheroræ fratri conſervarent. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 9.]

His mandatis, properavit Herodes Rhodum, ut illic Cæſari occurreret. Quò poſtquam appulit, poſito tantùm diademate, de cætero paratu regio nihil mutavit: admiſſúſque ad colloquium, cum magnâ conſtantiâ & animi magnitudine ſuam erga Antonium benevolentiam faſſus eſt, & auxilia illi contra ipſum præbita frumenti atque pecuniarum, quoniam Arabico bello diſtentus ad eum copias adducere nequiverit; addens, pari ſe jam fide amicitiam Cæſaris colere paratum eſſe. Quod ut deinceps faceret hortatus Cæſar, diademate reſtituto, in ſummo honore illum habuit. Atque ita præter ſpem Herodes denuò in regno confirmatus eſt; & dono Cæſaris & Senatuſconſulto per illum impetrato. [*Id. ibid. cap.* 10. *& lib.* 1. *Belli, cap.* 15.] De quo etiam Strabo, libro 16. [*pag.* 765.] *Tantum ſuperioribus maximè Romanorum familiaritate præſtitit, ut Rex quoque fuerit appellatus, Antonio primùm, poſtea Cæſare Auguſto poteſtatem ei concedente.* et Tacitus, Hiſtor. lib. 1. cap. 9. *Regnum ab Antonio Herodi datum, victor Auguſtus auxit.*

Herodes & ipſi Cæſari & amicis ejus ſupra vires munera largitus eſt: animi ſui declaraturus magnitudinem. Conatus eſt etiam Alexæ ſive Alexandro Laodicenſi, ab Antonio ad ſe miſſo, impetrare veniam: quod tamen non potuit; quia Cæſar animadverſurum ſe in illum juraverat. Machinamentorum enim Cleopatræ adverſus Octaviam violentiſſimus apud Antonium propugnator ille fuerat. Itaque quum Herode fretus in Cæſaris auſus fuiſſet venire conſpectum: confeſtim vinctus, atque in patriam ſuam in compedibus deportatus, ibíque (Antonio, quem prodiderat, adhuc ſuperſtite) Cæſaris juſſu necatus eſt. [*Joſeph. ut ſupr. cum Plutarcho, in Antonio.*]

Antonius & Cleopatra alios legatos ad Cæſarem miſerunt. Ac Cleopatra quidem per eos magnam ei vim pecuniæ promiſit. Antonius autem amicitiæ eum ac propinquitatis admonuit; ſuam cum Ægyptiâ muliere conſuetudinem excuſavit; mutuam quondam ſocietatem & acta in adoleſcentiâ enumeravit: denique P. Turullium ſenatorem, unum ex Julii Cæſaris percuſſoribus, amicum tum ſuum, Cæſari tradidit; ac ſeipſum etiam interfecturum pollicitus eſt, ſi eo facto ſalus Cleopatræ impetrari poſſet. Cæſar Turullio occiſo, ídque in Co inſulâ, (in quâ ex Æſculapii luco arbores rei navalis cauſâ ille cæciderat) Antonio ne tunc quidem reſpondit quicquam. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 448.]

Abſente

Abſente Herode, uxor Mariamme & ſocrus Alexandra, ſe in caſtellum quaſi in carcerem concluſas, ita ut nec ſuis nec alienis bonis frui poſſent, ægerrimè ferebant. præſertim quum Mariamme muliebribus blanditiis à Sohemo expiſcata eſſet, quid ipſi Herodes de illis mandaviſſet. Tunc enim vota faciebat, ne ille unquam ſalvus reverteretur; cogitans vitam ſibi cum eo fore intolerabilem: id quod poſtea nec diſſimulavit, apertè faſſa quid ſe ureret. Illo enim præter ſpem reverſo, & apud Mariammen narrante ſuos ſucceſſus, eos illa ſuſque déque ferre videbatur, & ad blandas illius appellationes ingemiſcebat: ut jam Herodes apertam uxoris averſationem agnoſceret, & inter odium amorémque erga illam fluctuaret. [*Joſeph. lib.* 15 *cap.* 11.]

Ante ductum exercitum in Ægyptum, Cæſar Syriam petiit: ut ex Joſepho, Suetonio, [*cap.* 17.] Plutarcho, & Oroſio intelligitur.

Phraate & Tiridate de regno Parthico contendentibus, & auxilia à Cæſare poſcentibus, nihil ille aliud quàm deliberaturum ſe reſpondit; occupationem Ægyptiam prætendens: quum hoc verè ageret, ut ipſorum mutuo bello vires attererentur. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 456.]

C. Mevius centurio, qui in Antoniano bello ſæpenumero excellentes pugnas ediderat, improviſis hoſtium inſidiis circumventus & ad Antonium Alexandriam perductus, interrogatúſque quidnam de eo ſtatui deberet: *Jugulari me*, inquit, *jube*; *quia nec ſatis beneficio nec mortis ſupplicio adduci poſſum, ut Cæſaris miles eſſe deſinam, & tuus eſſe incipiam.* Cujus virtuti Antonius incolumitatem tribuit. [*Valer. Maxim. lib.* 3. *cap.* 8.]

Antonius & Cleopatra communes liberos cum parte regiæ gazæ ad Rubrum mare præmittendos cenſuerunt. [*Oroſ. lib.* 6. *cap.* 19.] Ipſi præſidiis circa duo Ægypti cornua Peluſium Parætoniúmque diſpoſitis, claſſem & copias inſtaurando bello paraverunt. [*Id. ibid. cum Floro, lib.* 4. *cap.* 11.]

Tertiam tamen legationem Antonius, ac filium ſuum Antyllum cum multo auro, ad Cæſarem miſit: quem ille, auro accepto, ſine reſponſo propoſiti irritum à ſe dimiſit. Cleopatræ verò ut primò, ſic ſecundò etiam, ac tum tertiò, multas & comminationes & pollicitationes propoſuit. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 448.]

Ut Cleopatram quoque ad ſe alliceret, Thyreum ſive Thyrſum libertum ſuum, hominem haud inſulſum, ad eam miſit. [*Id. ibid. Plutarch. in Anton.*] Verebatur enim ne Antonius & Cleopatra, deſperatâ veniæ impetratione, in incepto perſtarent, ac ſuis viribus vincerent; aut in Hiſpaniam ac Galliam trajicerent; aut theſauros, quos Cleopatra in ſepulchrum conjecerat, flammis ut minabatur abſumeret. Thyrſum igitur miſit, qui & humaniter multa cum Cleopatrâ loqueretur, & Cæſarem ejus amore captum diceret: ſperans eam, quæ ab omnibus hominibus amari volebat, eò adduci poſſe, ut Antonio necato ſeipſam & pecuniam incolumem ſervaret. [*Dio, ut ſupr.*]

Per Syriam in Antonium movit Cæſar, & duces ejus per Libyam. [*Plutarch.*] Cornelius Gallus, ab eo præmiſſus, acceptis Scarpi quatuor legionibus quæ apud Cyrenas præſidii loco conſtitutæ fuerant,

Parætonium primam Ægypti à Libyæ parte civitatem ſubitò occupavit. [*Dio, pag.*448. *cum Oroſio, lib.*6.*cap.*19.]

Antonius hoc cognito, etſi in Syriam proficiſci, evocatus à gladiatoribus, in animo habebat; tamen eo omiſſo ad Parætonium contendit: ſperans quidem ſe eas copias à Gallo ad ſe ſine ullo labore traducturum; (nam benevolentiâ erga ipſum affectos propter communem militiam noverat:) ſin aliter nequiret, vi certè potiturum. nam & navales & terreſtres copias ſecum adducebat magnas. Sed neque colloqui cum iis potuit, quanquam ad murum accederet & altâ voce clamaret, (concinere enim tubicines juſſerat Gallus, ita ut nemo exaudire quicquam poſſet) & præterea ſubitâ eorum eruptione damnum accepit, ac claſſis quoque incommodum paſſus eſt. Catenas enim quaſdam ſub aquâ latentes noctu per fauces portus Gallus extenderat, ac deinde nullo aperto præſidio portum cuſtodiens, abſque omni timore Antonii naves cum ſui contemptu intrò navigare paſſus fuerat. Tum verò attractis per machinas ad hoc paratas catenis, naves ſimul terrâ maríque & ex ædibus circumventas, partim incendit, partim ſubmerſit. [*Dio, pag.*448,449.]

Cæſarem per Syriam in Ægyptum abeuntem Herodes omni regiâ magnificentiâ excepit apud Ptolemaidem: exercitui quoque omnem hoſpitalitatem exhibuit, & rerum ad victum accommodatarum copiam. Quo factum eſt ut in intimam Cæſaris familiaritatem reciperetur, unâ obequitare ſolitus dum traducerentur copiæ; tractánſque tum ipſum tum amicos miniſterio virorum 150. ditiſſimo & ſumptuoſiſſimo cultu inſignium. Quin & per ſqualida & inaquoſa loca uſque ad Peluſium proficiſcentibus nihil deeſſe paſſus eſt; non vinum, non aquam, quâ miles tum magis etiam delectabatur. Ipſum quoque Cæſarem talentis 800 donavit: adeóque ſatisfactum eſt omnibus, ut luculentiùs etiam quàm pro ejus regni facultatibus tractatos ſe fatérentur. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.*15. *& lib.*15. *Antiqu. cap.*10.]

Cleopatra ex ſermonibus Thyrſi ſive Thyrei ſuo amore captum credebat Cæſarem; tum quòd ita eſſe cuperet, tum quòd eâdem ratione patrem ejus ac Antonium ſibi mancipaverat: ideóque non veniam modò ſibi & regnum Ægypti, ſed Romanorum etiam imperium ſperabat. [*Dio, pag.*449.] Thyreum verò ſupra modum ab eâ honoratum corripuit Antonius & flagellis cæcîdit: deinde remiſit ad Cæſarem, ſcribens inſultatione & ſuperbiâ illius ſe fuiſſe irritatum, qui eſſet ob ærumnas irritabilis. *Id tu ſi fers*, inquit, *iniquè; habes libertum meum Hipparchum: hunc ſuſpenſum flagellato, ut par feramus.* Mox quò diluéret Cleopatra crimina & ſuſpiciones illius, coluit eum mirificè: ac die ſuo natali ſummiſſè & pro præſenti fortunâ acto, natalem illius ſummo ſplendore & magnificentiâ celebravit; ut multi ad cœnam invitati, qui acceſſerant inopes, opulenti diſceſſerint. [*Plutarch.*]

Cæſar Peluſium vi, ut ferebatur, re verâ autem proditione Cleopatræ, cepit. [*Dio, pag.*449.] Et eâ certè non invitâ opidum illud Cæſari à Seleuco fuiſſe traditum, rumor increbuit. Quem ut illa compeſceret, Seleuci uxorem & liberos ad ſupplicium Antonio tradidit. [*Plutarch.*] quum ille, à Cornelio Gallo ad Parætonium et continuò

apud

apud Pharum victus, (ut est apud Orosium, lib.6.cap.19.) Alexandriam rediisset.

Habebat Cleopatra conditoria & monumenta eximio artificio & fastigio extructa, quæ Isidis templo adjecerat. Eò ex regiis thesauris pretiosissima quæque congessit, aurum, argentum, smaragdum, unionem, ebenum, ebur, cinamomum, postremò magnam vim tædarum & stuppæ. Unde metuens illis opibus Cæsar, ne eas despondens animum perderet illa & concremaret; ostendit ei assiduè, dum cum exercitu ad urbem contendit, benignam spem. [*Plutarch.*] Ea verò cives Alexandrinos occultè prohibuit contra Cæsarem exire; quum palàm eos, ut hosti occurrerent, cohortari videretur. [*Dio, pag.* 449.]

Ut consedit Cæsar ad Hippodromum, erumpens infestus Antonius certavit strenuè, atque equitatum Cæsaris profligavit, effusúmque egit usque ad castra. Hac elatus victoriâ ingressus est regiam, & Cleopatram in armis osculatus est: atque eum qui fortissimè dimicaverat commendavit illi. Cleopatra præmium ei auream loricam & galeam donavit. Iste verò his acceptis transiit nocte ad Cæsarem. [*Plutarch.*]

Antonius, jaculatus in Cæsaris castra libellos, 1500 in singulos drachmas sive denarios promisit. Eos Cæsar ipse ultrò militibus suis recitavit: simul & Antonium invisum reddens, & ipsos vicissim ad fugiendam proditionis turpitudinem, & alacritatem pro se declarandam revocans. Unde subeunte animos eorum ob tentatam fidem indignatione, ita strenuè se gesserunt; ut pedestri certamine cum eis congressus Antonius insperatò victus abscesserit. [*Dio, pag.* 449.] Quò & Strabonis illum locum refero. [*lib.* 17. *pag.* 795.] "Exeunti per "Hippodromum est Nicopolis, quæ habitatur ad mare, ita ut urbe "non minor censeri debeat; distans ab Alexandriâ stadiis 30. Hunc "locum Cæsar Augustus ornavit: quòd hîc prælio eos superavit, qui "cum Antonio contra ipsum exierant.

Provocavit deinde per nuntios Antonius Cæsarem; ut solus secum certaret. qui respondit, Vias Antonio multas patêre ad interitum. Quare considerans non posse quàm in prælio mori se honestiùs, deliberavit simul terrâ marique Cæsarem adoriri: atque inter cœnandum, ut fertur, imperavit servis ut propinarent & exciperent epulis se liberaliùs; incertum esse idémne facturi postridie essent, an aliis dominis ministraturi, ipso extincto jacente & exanimi. Amicos ob hoc quum cerneret illachrymari, non ducturum ait se ad pugnam, ex quâ mortem glorioſam potiùs quàm salutem & palmam speraret se quæsiturum. [*Plutarch. in Anton.*]

Circa noctis illius medium, quum silentium & mœstitia ex metu et expectatione eventus teneret civitatem, fama est repentè omnis generis organorum exauditam symphoniam, strepitúmque turbæ cum clamore Bacchico & tripudiis Satyricis, velut sacris Liberi patris (quem Antonius effingere consueverat) choro non sine ingenti tumultu erumpente: concessisséque hanc turbam, quæ ingens esset, mediâ fermè urbe ad portam quæ foras ad hostem ducebat, atque eâ evasisse. [*Id. ibid.*]

Præter hoc, alia quoque portenta vaſia Ægypti ſervitutem præceſſiſſe narrat Dio. Nam & pluit (ut ille ait) iis in locis, in quibus antè nulla unquam gutta deciderat; ídque nôn tantùm aquâ, ſed etiam ſanguine. Nec è nubibus hæc modò delapſa, ſed etiam arma ſimul apparuerunt. Draco quídam immodicæ magnitudinis repentè apud Ægyptios viſus, immenſum ſibilavit: apparuerúntque eodem tempore cometæ, & mortuorum imagines; ſimulachráque triſtitiam præ ſe tulerunt, et Apis lugubrem mugitum ac lachrymas edidit. [*Dio, lib.* 51. *pag.*455.]

Kalendis Sextilibus primâ luce Antonius ad inſtruendam claſſem in portum deſcendit. [*Oroſ. lib.*6. *cap.* 19.] Sed Cleopatra effecit, ut naves ab eo transfugerent. [*Dio, pag.* 449.] Claſſici enim poſtquam remigio appropinquaverunt adverſæ claſſi, ſalutaverunt Cæſaris milites. Quibus ſalutem reddentibus, deſciverunt ad illos: atque ex omnibus navibus una effecta claſſis urbem infeſta petiit. Dum id contemplatur Antonius, extemplò deſertus eſt ab equitibus, qui tranſitionem fecere. Peditatu fuſo, recepit ſe in urbem, proditum ſe à Cleopatrâ vociferatus iis in quos illius cauſâ arma ſumpſerat. [*Plutarch.*]

Cleopatra, Antonii iram & deſperationem formidans, ſed metu Cæſaris ac mortis ſibi conſciſcendæ cauſâ hoc ſe facere prætexens, ad monumentum cum eunucho quodam & duabus ancillis confugit; miſítque ad Antonium nuntium defunctam ſe eſſe. Id credens ille, ſervum fidum Erotem (qui hoc ſe facturum jam pridem promiſerat; quum neceſſitas poſtularet) ut ipſum interficeret rogavit. Eros diſtrictum enſem extulit quaſi illum icturus: verùm averſo vultu interemit ſemetipſum. Quo ad pedes ipſius collapſo, Antonius, *Macte Eros*, inquit, *qui, quod non ſuſtinuiſti mihi ipſe facere, quid faciendum ſit doces.* Ita ventrem fodit, atque in lectulum dimiſit ſe. Ictus non fuit is qui maturaret mortem. Unde curſu ſanguinis, poſtquam decubuit, inhibito refocillatus, oravit aſſiſtentes ut ſe confoderent. Illi ejecerunt ſe ex cubiculo, vociferante et diſcruciante ſe Antonio. Inde coorto tumultu, Cleopatra, quum id ſenſiſſet, ex faſtigio monumenti proſpexit: nam janua ejus ita erat parata, ut aperiri ſemel clauſa nequiret; ſolæ partes ſuperiores ad faſtigium nondum erant abſolutæ. Juſſúſque ab eâ Diomedes ſcriba eſt Antonium in monumentum ad ipſam deportare. Quam ut Antonius intellexit eſſe ſuperſtitem, conſurrexit; quòd vivere ſe poſſe arbitraretur: ſed multo profuſo ſanguine deſperatâ vitâ, ſervorum ſuorum manibus (ut ipſe mandavit) ad januam ædificii eſt geſtatus. [*Idem; cum Dione pag.* 449,450. *Livio, lib.*133. *Floro, lib.*4. *cap.*11. *Vell. Paterc. lib.*2. *cap.*87. *Strabone, lib.*17. *pag.*795. *Sueton. in Octavio, cap.*17. *Eutropio, lib.*7. *& Oroſio, lib.*6. *cap.*19.]

Dum hoc fieret, Dercetæus quidam Antonii ſatelles rapto illius pugione reconditóque, ſubduxit ſe: currénſque ad Cæſarem, exitum Antonii primus nuntiavit ei, enſémque oſtendit cruentum. Ille, accepto hoc nuntio, in intimum ſeceſſit tabernaculum: ubi illachrymavit Antonio affini quondam & collegæ ſuo, multorúmque certaminum & rerum ſocio. Mox ſumptis epiſtolis, accitíſque amicis, recitavit ad lenia et æqua ſcripta ſua quàm ſemper reſpondiſſet importunè et ſuperbè

bè Antonius. Inde Proculeium misit, mandans ut maximè, si queat, Cleopatram redigat vivam in potestatem. Timebat enim thesauris: & magnificum ad ornamentum ducebat triumphi, si illam adduxisset. [*Plutarch.*]

Interim per funes, qui lapidibus in altum evehendis suspensi erant, sursum in monumentum tractus est Antonius. [*Dio, pag.* 450.] Nihil aiunt fuisse illo spectaculo, qui adfuere, lamentabilius. Sanguine enim oppletus & animam agens Antonius, funibus annexus in altum Cleopatræ & duarum quæ cum eâ erant mulierum magno labore trahebatur; excitantibus eam qui infrà stabant, & Antonio manus versùs illam porrigente séque sustollere annitente. Ut cum hoc modo Cleopatra accepit & deposuit in lectum, dilaceratis peplis pectoréque suo percusso & laniato manibus, cruorem facie absterst; dominum, virum, imperatorem appellans: ac suorum penè malorum est illius miseratione oblita. Lenito Antonius ejus dolore, vini haustum popo-scit: vel quòd sitiret, vel quòd celeriùs ita expiraturum se speraret. Postquam bibit, monuit eam ut rerum suarum, si absque turpitudine liceret, consuleret incolumitati; ac præcipuè inter amicos Cæsaris fidem adjungeret Proculeio. Se verò ob noviffimam rerum conversionem ne lamentaretur: sed gratularetur ob bona quæ fuerat consecutus; quòd omnium hominum fuisset clariffimus & plurimùm potuisset, atque eo tempore non ignaviter esset Romanus à Romano superatus. Jámque efflabat animam, quum à Cæsare adfuit Proculeius. [*Plutarch.*]

Cum C. Proculeio equite etiam Epaphroditum libertum suum ad Cleopatram Cæsar miserat; mandans illis quæ loquerentur agerént-que. Cleopatra verò, metuens ne quid durius in se statueretur, remansit in monumento: ut si nullâ aliâ ratione salutem consequi posset, pecuniarum saltem amittendarum metu sibi veniam à Cæsare & regnum redimeret. At Cæsar, etsi gazâ potiri, & Cleopatram vivam capere cupiebat, ut in triumpho duceret: tamen, si quid fide interpositâ promisisset, impostor videri nolens, id agebat, ut cum eâ captivâ, ac invitè in suam potestatem redactâ, agere ex animi sententiâ posset. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 450.]

Cleopatra verò congredi ex propinquo abnuit cum Proculeio: sed colloquium cum eo ex illo ædificio habuit assistente foris ad positum in plano ostium; quod firmiter erat obseratum, ut admitti tamen vox posset. In colloquio illa regnum liberis suis petiit, Proculeius bono animo ut esset hortatus est, & omnia permitteret Cæsari. Ut locum contemplatus, Cæsari renuntiavit; iterùm missus est ad eam appellandam Gallus. Qui ut venit ad fores, produxit de industriâ sermonem. Interea Proculeius admotis scalis intravit per fenestram quâ exceperant mulieres Antonium; trahénsque secum duos ministros descendit confestim ad ipsas fores, quibus assistebat attendens Gallum Cleopatra. Quæ Proculeium cernens, sicâ quâ erat accincta seipsam ferire instituit. Sed accurrens properè Proculeius & complexus eam ambabus manibus, gladium ei detraxit; vestémque ejus, ne quid tegeret veneni, excussit. Ita rem gestam Plutar-

chus exponit: quam Dio in hunc enarrat modum.

C. Proculeius & Epaphroditus cum Cleopatrâ congressi, tolerabilibus ei conditionibus propositis, subitò eam, priusquam assentiretur, corripuerunt; remotisque omnibus iis rebus, quæ ad mortem conscisendam facerent, & aliquot diebus ei, ibi ut commoraretur, dum Antonii cadaver condîret, concessis: deinde in regiam adduxerunt, nihil ei de comitatu ac consueto cultu detrahentes; quò magis ea quæ cupiebat impetraturam se speraret, ac ne quid sibi ipsa mali injungeret. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 450, 451.] Simul atque verò Cleopatra capta fuit, eunuchus ejus serpentibus sese ultrò mordendum præbuit; morsúsque in foveam, præparatam sibi ad id, incidit. [*Id. ibid. pag.* 453.]

Cæsar primo aditu Alexandriâ, urbe omnium longè opulentissimâ & maximâ, victor potitus est. [*Liv. lib.* 133. *Strabo, lib.* 17. *pag.* 795. *Sueton. in Octavio, cap.* 17. *Oros. lib.* 6. *cap.* 19.] Eam ille ingressus est, cum Ario Alexandrino philosopho colloquens, dextráque eum tenens; quò tam eximio honore ab ipso cultus, conspicuus civibus suis & suspiciendus esset. [*Plutarch. in Anton.*] Hujus enim in discendâ philosophiâ Cæsar operâ olim usus fuerat; eúmque, unâ cum filiis Dionysio & Nicanore, in contubernium suum asciverat. [*Seneca, in lib. de Clementiâ. Sueton. in Octavio, cap.* 89. *Plutarch. in Politic. Dio, lib.* 51. *pag.* 454. *& lib.* 52. *pag.* 401. *Julian. Cæsar. in Octav.*]

Ingressus gymnasium Cæsar, conscenso tribunali quod erectum erat, consternatos metu cives & humi se abjicientes exurgere jussit: & oratione Græcè ad eos habitâ, ut intelligi ab ipsis posset, populum se dixit omni noxâ liberare; propter Deum Serapin, propter populum ipsum ac civitatis amplitudinem, & propter amicum suum Arium. Similitérque Ægyptiis universis ignovit: nolens tot homines, qui multis in rebus magnopere Romanis profuerant, extremis malis afficere. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib.* 51. *pag.* 454. *Julian. epist.* 51. *ad Alexand.*]

Arii precibus tum alios multos ille condonavit, tum Philostratum: qui dicendi ex tempore illius ætatis sophistarum erat promptissimus, verùm immeritò in Academiam irrepserat. Quapropter execrans mores ejus Cæsar, rejiciebat preces ejus. Ille barbâ canâ promissâ assectabatur atratus à tergo Arium, hunc versum semper repetens,

Σοφοὶ σοφὸς σώζεσιν, ἂν ὦσι σοφοί.
Sapiens salus sapienti erit, modò is sapit.

Id ubi Cæsar audivit, ut Arium invidiâ magis quàm metu Philostratum exolveret, ignovit homini. [*Plutarch. in Anton.*]

Antonium juvenem sive Antyllum, majorem M. Antonii de duobus Fulviâ genitis filium, Cæsar, quamvis filiæ suæ Juliæ desponsatus ille fuerat ac in patris ejus sacellum à Cleopatrâ factum, post multas & irritas preces confugerat, simulachro Julii abreptum interemit. [*Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap.* 17. *Dio, lib.* 51. *pag.* 446. *&* 454. *Oros. lib.* 6. *cap.* 19.] Obtruncantibus eum militibus pædagogus Theodorus, qui eum prodiderat, detraxit ei quam collo gerebat pretiosissimam gemmam, eámque insuit zonæ suæ. Id inficiatus & compertus quum esset, in crucem est actus. [*Plutarch. ibid.*] Julio verò, alteri Antonii ex Fulviâ

Fulviâ filio, libertos ejus confestim ea omnia dare Cæsar jussit, quæ morientes ei relinquere legibus jubebantur. [*Dio, pag.*454.]

Antonii & Cleopatræ communes liberi cum nutritiis custoditi & liberaliter habiti sunt. Eos enim Cæsar, non secus ac necessitudine junctos sibi, & conservavit & mox pro conditione cujusque sustinuit ac fovit. [*Sueton. & plutarch. ut supr.*]

Qui Antonii rebus favissent, eorum alios supplicio affecit, alios veniâ, vel suâ sponte, vel amicis intercedentibus. [*Dio, pag.*454.] Inter supplicio affectos fuit P. Canidius, infestissimus quidem semper Cæsari sed et Antonio infidus. [*Oros. lib.6. cap.*19.] qui timidius decessit, quàm professioni ejus, quâ semper usus erat, congruebat. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 87.] Occisus est et Cæsaris jussu Q. Ovinius ob hanc maximè notam, quòd obscenissimè lanificio textrinóque Reginæ senator populi Romani præesse non erubuerat. [*Oros. ut supr.*]

Quum permulti apud Antonium invenirentur principum ac regum liberi, alii obsidum nomine, alii per contumeliam educati; eorum partem domum remisit Cæsar, partem conjugio invicem copulavit, alios retinuit. Jotapen patri suo Medorum regi, qui ad se victus confugerat, ultrò reddidit: Artaxæ autem, quia is Romanos qui in Armeniâ superfuerant occidisset, fratres suos quantumvis petenti non remisit. [*Dio, pag.*454.]

Alexandri Magni conditorium (quod vitreum fuisse Strabo docet, libro 17. pag.795.) et corpus, quum prolatum è penetrali subjeciset oculis, coronâ aureâ impositâ ac floribus aspersis Cæsar veneratus est: corpúsque attrectans, nasi particulam aliquam fregisse dicitur. Ptolemæorum autem corpora, quanquam ea ostendere Alexandrini enixè volebant, inspicere noluit: Regem se voluisse videre dicens, non mortuos. [*Sueton. in Octavio, cap.*18. *Dio, lib.*51. *pag.* 454, 455.] Eadémque de causâ Apim quoque noluit accedere: deos se, non boves, adorare consuevisse perhibens. [*Dio, ibid.*]

M. Antonium multis regibus & ducibus petentibus funerare, non ademit corpus Cæsar Cleopatræ: sed illius manibus est humatus splendidè & regaliter; omniáque ei, quibus uti voluit, permissa. [*Plutarch.*]

Cleopatra ex tanto simul mœrore & dolore (nam & pectus ejus ex verberibus inflammatum & exulceratum fuerat) febre correpta id velamentum arripuit læta, quasi ideò temperatura cibo & vitam liberè positura. Medicum habebat familiarem Olympum, quem proditâ rei veritate consiliarium & adjutorem ad tabem sibi inducendam adhibuit: ut ipse scriptum reliquit Olympus, qui edidit harum rerum historiam. Id odoratus Cæsar, objecit ei minas & terrores de liberis: quibus illa sicut machinis expugnata est, permisitque corpus suum omnibus pro arbitrio curare & alere. [*Id.*]

Venit etiam paucis diebus pòst ipse Cæsar ad eam appellandam & consolandam. [*Id.*] Quæ ad illius pedes provoluta, tentavit oculos ducis, frustrà. Nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Quanquam enim eam ciendis affectibus intentam animadverteret; tamen

eo

eo dissimulato, oculis in terram defixis hoc unum pronuntiavit: *Bono animo estò mulier, nihil enim mali patieris.* quum illa non de vitâ, quæ offerebatur, sed de amore & parte regni laboraret. [*Florus, lib.*4. *cap.* 11. *Dio, lib.*51. *pag.*451.]

Postremò numeri thesauri breviarium, quod habebat, Cæsari illa tradidit. Quúmque Seleucus, unus procuratorum, argueret eam quòd reconderet & supprimeret nonnulla; exiliens & in capillum hujus involans, multis plagis os ejus contudit. Subridente Cæsare atque illam reprimente, *Anne grave*, inquit, *Cæsar est, quum tu invisere me hoc in statu & appellare sis dignatus, à servis meis deferri, siquid reposui muliebre, non mihi sanè miseræ; sed quò pauca munera Octaviæ & Liviæ tuæ feram, ut placatum te per illas & clementiorem habeam?* Hoc gavisus est Cæsar, omninò illam existimans teneri cupiditate vitæ. Ostendens igitur & hæc ei concedere se, & cætera supra omnem spem cum eâ acturum, digressus decepisse arbitrabatur se eam; quum magis deceptus ipse esset. [*Plutarch.*]

Cornelius Dolabella erat nobilis juvenis inter Cæsaris amicos: hic Cleopatræ cupidus, precanti tunc hoc dedit beneficii, ut per internuntium clàm ei significaret Cæsarem ipsum pedibus decessurum per Syriam, ipsam verò cum liberis statuisse post triduum in Italiam mittere. Quo intellecto, à Cæsare obtinuit, ut sibi inferias dare permitteret Antonio. Ubi lamentis editis, postquam coronas & oscula tumulo tulit, præcepit sibi parari balneum: lotáque accubuit, & splendidè est epulata. [*Idem.*]

Post prandium epistolam, quâ à Cæsare petebat ut cum Antonio eam sepeliri juberet, Epaphrodito, cui custodia ejus mandata erat, dedit perferendam; obsignatam quidem, ut is aliud quiddam contineri eâ existimans, occasione epistolæ Cæsari reddendæ è medio removeretur. [*Idem: cum Dione, pag.*452]

Eo digresso, obdidit fores: duabus fidissimis ancillis secum retentis, Irâ sive Naîrâ & Charmione; quarum ministerio ad cultum corporis uti solebat. nam altera capillos decenter complicabat, altera scitè unguium putamina resecabat. Tum veste se omnium elegantissimâ induit ac quàm potuit pulcherrimè exornavit; omníque habitu regio assumpto, aspidem (quam ficubus & uvis & floribus contectam, ut custodes falleret; inferri curaverat) sinistro brachio admovit, ejúsque morsu tacta sic morte, quasi somno, soluta est. [*Florus, lib.*4. *cap.*11. *Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 87. *Plutarch. in Anton. Galen. in lib de Theriacâ ad Pisonem. Dio, lib.*51. *pag.* 452. *Eutrop. lib.* 7. *Oros. lib.* 6. *cap.* 19.]

Qui verò nobis et mulieris ad fallendum sagacitatem, et aspidis ad occidendum celeritatem, verbis volunt extollere, Cleopatram inquiunt magnum primò ac profundum vulnus brachio suo dentibus (aut aliâ re) intulisse, deinde venenum quod priùs ex aspide paraverat in pixide quâdam ad se allatum vulneri infudisse; atque ita veneno corpus subeunte non multo pòst insciis custodibus vitam leviter finivisse. [*Galen. ut supr. cum Strabone, lib.*17. *pag.*795. *Plutarcho, & Dione, pag.* 452,453.] Sed punctura tantùm duæ exiguæ in brachio ejus sunt repertæ:

pertæ : et Cæsar, qui corpus vidit, mortuæ, imaginem cum aspide brachio affixâ in triumpho traduxit. [*Plutarch. & Dio.*] De eâ Horatius, lib. 1. Odâ 37.

Ausa & jacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberatâ morte ferocior :
Savis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

Solutis Cleopatræ litteris, intellexit ilicò Cæsar quid actum esset. Ac primùm institit ipse accurrere ; deinde spectatum properè misit quid rei esset. Illi cursu eò profecti, et stationem nihil offendentes sensisse, reseratâ januâ Cleopatram defunctam invenerunt, et in aureo jacentem lecto, regio cultu exornatam. Ex ancillis, Ira (sive Naîra) ad pedes ejus expiraverat: Charmium (sive Charmione) jam lapsabunda & capite gravata componebat diadema, quo redimitum erat caput ejus. Ibi quum quidam fremens dixisset, *Haecine pulchra Charmium ? Pulcherrima sanè*, inquit, *decentiáque regum propaginem tam multorum.* et nihil ampliùs locuta, juxta lectum ibi concidit. [*Plutarch. cum Dione, pag.*453.] Cæsar verò, viso Cleopatræ corpore, remedia ei adhibuit, si quâ eam ratione vitæ posset restituere. [*Dio, ibid.*] Psyllis etiam frustrà admotis, qui venenum ac virus exsugerent. [*Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap.*17. *Oros. lib.*6. *cap.*19.]

Quum nullo modo ad vitam reduci Cleopatra posset, miratus eam Cæsar ac misericordiâ prosecutus, magnopere doluit ; omni se triumphi sui gloriâ spoliatum esse ratus. Corpus verò ejus splendidè & regaliter sepeliri, & in eâdem cum Antonio arcâ condi præcepit. [*Plutarch. & Dio, pag.*453.] Ambobus enim communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici jussit. [*Sueton. in Octavio, cap.*17.] Sortitæ sunt & ancillæ funus jussu ejus honorabile. [*Plutarch.*]

Annos 39 vixisse, 22 regnâsse Cleopatram, Plutarchus scribit. Et totidem quidem annos regno illius post patris Ptolemæi Auletæ mortem tribuunt, Ptolemæus in Regum Canone, Clemens Alexandrinus in libro 1° Stromatum, Porphyrius, [*in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag.*226.] Eusebius in Chronico, & alii : qui anni tantùm 21. sunt, cum 3. vel 4. mensibus. Imperavisse eam ampliùs 14. annis cum Antonio, Plutarchus ; 13. sub Augusto, in 3° adversùs Judæos libro scribit Tertullianus : Antonii dominatu à cæde Julii Cæsaris, Augusti verò à primo ipsius Consulatu deducto. A morte Alexandri Magni qui imperium Macedônicum condidit, usque ad mortem Antonii & Cleopatræ cum quibus illud planè concidit, & apud Ptolemæum (tum in Regum Canone, tum in Operis magni libro 3. & apud Clementem Alexandrinum, (in libro 1. Stromatum) anni numerantur 294. qui nobis anni sunt 293. cum quadrante.

Atque hoc tempore ultimam à Cæsare armis civilibus impositam fuisse manum, præter Florum, [*lib.4. cap.12.*] & Velleium Paterculum, [*lib 2. cap.87.*] confirmat etiam Dionysius Halicarnassensis, in Romanarum Antiquitatum suarum Proœmio scribens, venisse se in Italiam simul ac Cæsar Augustus finem bellis civilibus imposuisset, ἑβδόμης καὶ ὀγδοηκοστῆς καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος μεσούσης, *mediâ Olympiade* CLXXXVII. anno illius tertio ineunte scilicèt. Mense enim Sextili *Ægyptum in potestatem populi Romani redactam, finémque bellis civilibus impositum* fuisse, ostendunt Senatusconsulti verba apud Macrobium. [*lib. 1. Saturnal. cap.12.*] Ægyptios verò ab eo tempore, quo in *potestatem ditionémque populi Romani venerunt*, annos *Augustorum* (non Θεῶν Σεβαστῶν, quos hîc commentus est Scaliger, sed *Cæsarum Augustorum* qui in ipsos imperium obtinuerunt) dinumeravisse, docet Censorinus, capite 21. libelli de die Natali: quem anno Augustorum CCLXVIII (ita enim meliora habent exemplaria, non CCLXVII.) Philippico ab excessu Alexandri Magni DLXII. & Nabonasari DCCCCLXXXVI (initiis horum annorum à primo mensis vagi Ægyptiorum Thoth deductis) à se scriptum fuisse affirmat; idem planè cum Ptolemæo sentiens, qui in libro 3° magnæ Syntaxis ab initio regni Nabonasari ad mortem Alexandri annos Ægyptios 424. indéque ad imperium Augusti annos 294. fluxisse statuit.

Cœpit igitur epocha Augustorum Ægyptiaca die 1° mensis Thoth incuntis anni æræ Philippicæ ab excessu Alexandri 295. Nabonasari 719. & quidem feriâ hebdomadis 1. ut habetur in scripto Hebræi cujusdam de æris, Norimbergæ cum Messahalâ edito. mensis nimirum Sextilis, in anno Periodi Julianæ 4684. die 31. qui juxta vitiosam intercalandi rationem Romæ tunc usurpatam Sextilis 29. dies dicebatur. Atque hæc est epocha illa τῶν ἀπὸ Αὐγούστου ἐτῶν, à Ptolemæo in magnæ Syntaxis lib.3. cap. 8. ad annum vagum Ægyptiorum, à Vettio Valente Antiocheno in Ἀνθολογιῶν πενταετηρικῶν libro 1. ad annum fixum Alexandrinorum, & à Theone Alexandrino in Κανόνων προχείρων explicatione ad utriusque illius anni formam accommodata. Cúmque per annos 43. Ægyptum Augustus tenuerit; (ut in libro de legatione ad Caium ostendit Philo:) totidem etiam imperio sive monarchiæ illius annos, in Ptolemæi Regum Canone & Clementis Alexandrini libro 1° Stromatum, tributos invenimus.

Cleopatra filium Cæsarionem, qui ex Cæsare dictatore genitus ferebatur, cum magnâ pecuniæ summâ per Æthiopiam miserat in Indiam. Eum apud Rhodum pædagogus ad regrediendum induxit; tanquam vocaret eum Cæsar ad regnum. Deliberante de eo Cæsare, Arium philosophum dixisse perhibent;

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη· ——
Cæsaris in multis nomen non expedit esse.

Post matris igitur mortem, à Cæsare necatus ille est. [*Plutarch. in Anton. Dio, lib.51. pag.446. & 454.*]

Statuæ Antonii dejectæ sunt: Cleopatræ loco non motæ. Impetravit enim amicus ejus Archibius à Cæsare mille talentis, ne

cum

cum Antonianis convellerentur illæ. [*Plutarch.*]

In regiâ magna pecuniæ vis reperta est, ex spoliatorum ferè omnium templorum donariis à Cleopatrâ ibi reposita; multa etiam ab iis, qui criminis alicujus rei fierent, exigebatur: ac reliqui seorsum omnes, quibus crimen nullum objici poterat, duas bonorum suorum partes poscebantur. Inde omnibus militibus stipendia debita numerata sunt: qui verò tum quoque cum Cæsare erant, 250 singuli denarios acceperunt, ne urbem diriperent. Omnibus, qui mutuum antè aliquid dedissent, id exsolutum est: multáque senatoribus ac equitibus, qui in belli societate fuerant, dona data sunt. [*Dio, pag.* 455, 456.]

Hâc parte anni in Consulatu collegam Cæsar sibi cooptavit M. Tullium Ciceronem, Ciceronis oratoris ab Antonio interfecti filium: qui Cæsaris litteras de profligato à se Antonio in Alexandrino hoc bello (non Actiaco; quod Appiano per errorem excidit) Romam missas, pro concione recitavit; earúmque exemplum pro rostris proposuit, ubi patris ejus caput olim propositum fuerat. [*Plutarch. in fine Ciceronis. Appian. lib.* 4. *Bell. civil. pag.* 619. *Dio, lib.* 51. *pag.* 456, 457.]

Idibus Septembribus hujus anni, M. Tullium post bellum Alexandrinum M. Licinio in Consulatu suffectum fuisse, ex tabulâ marmoreâ Capuanâ intelligimus. [*in Annal. Pighii tomo* 3. *pag.* 495.] Iisdémque ipsis Idibus Septembris, *Augustum cum M. Ciceronis filio Consulem à Senatu obsidionali donatum* fuisse coronâ, apud Plinium legimus. [*lib.* 22. *cap.* 6.] Coronæ enim & supplicationes multæ Cæsari eo tempore Romæ decretæ sunt. Eidem etiam alius de Ægyptiis triumphus concessus est. Diem, quo capta fuit Alexandria, festum esse censuerunt; ab eóque reliquis annis numerandis initium sumendum. Ut Cæsar per omnem vitam tribunitiam potestatem haberet: eíque qui ipsum implorâsset intra pomœrium ac extra usque ad dimidium milliare, auxilium ferre posset; quod nemini tribuno plebis licebat. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 457.]

Herodem, inter amorem & odium erga uxorem Mariammen fluctuantem, soror Salóme & mater Cypros assiduis calumniis concitabant; accendentes ejus odium ac zelotypiam. Ac fortasse sævius in eam aliquid statuisset, ni commodùm nunciatum esset, extinctis Antonio & Cleopatrâ Cæsarem Ægypto potiri: cui obviam properans, familiam sic ut erat reliquit. Discedenti Mariamme commendavit Sohemum, plurimum ei se debere propter habitam sui curam profitens; & cujusdam Judææ partis ei dominium impetravit. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 11.]

Cæsar in eo quo Antonianos superaverat loco urbem condidit; idémque ei *Nicopolis* nomen, & ludos eosdem tribuit, quos priori ad Actium conditæ. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 456. *cum Strabone, lib.* 17. *pag.* 795.]

Ægyptum, in provinciæ formam redactam, ut feraciorem habiliorémque annonæ urbicæ redderet, fossas omnes in quas Nilus exæstuat, oblimatas longâ vetustate, militari opere deterfit. [*Sueton. in Octavio, cap.* 18.] novis quoque quibusdam fossis additis. [*Dio, pag.* 456.]

3975 Herodes in Ægypto cum Cæsare congressus, liberiùs cum illo egit amicitiâ fretus; & magnis ab eo beneficiis ornatus est. Satellites enim quadringentos Galatas ei donavit, quos antea stipatores Cleopatra habebat: & regionis partem reddidit, quam illa priùs occupaverat. Attribuit etiam ejus regno Gadara, Hippon & Samariam; in maritimis Gazam, Anthedonem, Joppen, Stratonísque turrim: quæ illi non mediocris fuit ad regium splendorem accessio. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 15. *& lib.* 15. *Antiquit. cap.* 11.]

Multitudo hominum tam in urbibus quàm in agro Ægypti, ac mores gentis ejus leves, tum frumenti ad urbem subvectio & pecuniæ vis, efficiebant; ut non modò committere provinciam Senatori nulli Cæsar auderet, sed & proficiscendi in Ægyptum potestatem, nisi ipse nominatim permisisset, Senatoribus adimeret. Adeò enim suspectos Ægyptios studii novarum rerum habebat, ut nemini eorum senatorem esse Romæ permiserit: sed cæteris quidem suo unicuique modo, Alexandrinis verò sine senatoribus rempublicam administrare jusserit. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 455.]

Arius philosophus, ut ferunt, oblatam sibi præfecturam Ægypti suscipere noluit. [*Julian. ad Themistium.*] Ægypto igitur tributariæ jam factæ C. Cornelium Gallum, ex infimâ fortunâ provectum, Cæsar præfecit: quem primum Ægyptus Romanum judicem habuit. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 819. *Sueton. in Octavio, cap.* 66. *Dio, lib.* 51. *pag.* 455. *Eutrop. lib.* 7. *Sex. Rufus, in Breviario.*] Hic Gallus Forojulienſis ille fuit Poëta: quem in postremâ Bucolicorum eclogâ Virgilius carmine leni decantavit. [*Ammian. Marcellin. lib.* 17. *cum Hieronymo, in Chronico.*] Cui & Erotica extant dicata à Parthenio illo Nicæno, cujus Poëtica & in Latinis suis versibus imitatus est Virgilius, [*apud A. Gellium, lib.* 13. *cap.* 25. *& Macrob. lib.* 5. *Saturnal. cap.* 17.] et in Græcis suis poëmatibus Tiberius. [*apud Sueton. in Tiberio, cap.* 70.]

Cæsar omnibus quæ ex usu erant in Ægypto constitutis, pedestribus copiis in Syriam venit. [*Dio, ut supr. pag.* 456. *Oros. lib.* 6. *cap.* 19.] quò & Herodes eum Antiochiam usque deduxit. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 11.]

Quum Tiridates victus in Syriam confugisset, & Phraates victor legatos ad Cæsarem misisset; Cæsar iis amicè respondit. Ac Tiridati quidem auxilium nullum promisit, ut tamen in Syriâ versaretur concessit: filiúmque ab eo Phraatis beneficii loco acceptum Romam adduxit, obsidísque loco habuit. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 456.] minimum videlicèt Phraatis filium; quem negligentiùs custoditum Tiridates rapuerat: ut habet Justinus; [*lib.* 42. *cap.* 5.] ad posteriora tamen tempora istud referens.

Discedens è Syriâ Cæsar, reliquit ibi Messalam [Corvinum:] à quo Cyziceni gladiatores, quibus à Q. Didio habitatio in Antiocheno suburbio Daphne concessa fuerat, decepti, alii aliò, quasi in legiones adscribendi, dimissi ac per occasionem interfecti sunt. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 447.]

Tarsensibus in Ciliciâ præfecit Cæsar civem ipsorum, præceptorem suum, Athenodorum Sandonis filium Stoicum philosophum: qui statum

tum reipublicæ à Boëtho & commilitonibus ejus, qui ad Antonii usque exitum ibi dominabantur, corruptum restituit. [*Strabo, lib.* 14. *pag.* 674.]

In Asiam provinciam Cæsar profectus, hyberna ibi egit; & subditorum omnia negotia composuit. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 456. *Oros. lib.* 6. *cap.* 19.]

Kalendis Januariis, Cæsar quintum Consulatum in insulâ Samo iniit. [*Sueton. in Octavio, cap.* 26.] iisdémque ipsis Kalendis Romæ juramento omnia ejus acta confirmata sunt. Et quum de Parthicis rebus litteræ venissent, decretum est, ut in hymnis juxtà dîis ipse adscriberetur; tribus Julia ab eo denominaretur; coronâ triumphali omnibus ludis uteretur; senatores, socii ejus victoriæ, in triumpho cum ipso inveherentur, vestibus purpurâ prætextis induti: & ut dies quâ urbem intrâsset, sacrificiis publicis celebraretur, sempérque festa esset. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 457.] 4685 — 29

Cæsar templum urbi Romæ patríque Cæsari, quem heroa Julium nominavit, Ephesi & Nicææ fieri permisit, (hæ enim tum urbes Asiæ & Bithyniæ clarissimæ habebantur) atque ut ab incolis Romanis colerentur. Extrancis autem hominibus, quos Græcos appellabat, concessit, ut ipsi quoque (Octaviano) templa facerent; Asiani quidem Pergami, Bithyni verò Nicomediæ: Pergamenis etiam permittens ut ludos, quos sacros dicunt, in honorem templi ejus celebrarent. [*Id. ibid. pag.* 458.] Quò referendum illud Tiberii, apud Tacitum: [lib. 4. Annal. cap. 37.] *D. Augustus sibi atque urbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuit.*

Æstate sequente, in Græciam Cæsar transmisit, [*Dio, ut supr.*] ad triumphum profecturus Actiacum. Ubi ad eum, Corinthi tum agentem, ex Gyaro insulâ unum è piscatoribus legatum missum fuisse ferunt, potendæ tributi diminutionis gratiâ: pendere enim ipsos 150 drachmas, cùm ægrè possent 100. Ea erat paupertas illius insulæ. [*Strabo, lib.* 10. *pag.* 485.]

Cæsare Romam intrante, rem sacram & alii fecerunt, (uti decretum fuerat) & Consul Valerius Potitus (qui Sexto Apuleio in Consulatu suffectus fuerat) publicè pro S.P.Q.R. propter adventum ejus sacrificavit: quod ante id temporis pro nemine unquam factum fuerat. [*Dio, lib.* 51. *pag.* 458.] Curules triumphos tres Cæsar egit: Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum; continuo triduo omnes. [*Liv. lib.* 133. *Sueton. in Octavio, cap.* 22.] de quibus Virgilius, in 8. Æneidos:

At Cæsar triplici invectus Romana triumpho
Mœnia, dîis Italis votum immortale sacrabat.
Maxima tercentum totam delubra per urbem
Lætitiâ, ludísque viæ, plausúque fremebant.

et Propertius, lib. 2. eleg. 1.

Aut canerem Ægyptum, & Nilum, quum tractus in urbem
Septem captivis debilis ibat aquis:
Aut regum auratis circundata colla catenis,
Actiáque in Sacrâ currere rostra viâ.

Mense *Sextili* Cæsarem triumphos hosce tres in Urbem intulisse, docent Senatusconsulti verba apud Macrobium. [*lib.* 1. *Saturnal.*

cap. 12.] non *octavo Idus Januarias*, (quo in Asiâ fuisse constat) ut voluit Orosius. [*lib. 6. cap. 20.*] Primâ die de Pannoniis, Dalmatis, Iapydis, finitimísque eorum, & nonnullis Galliæ ac Germaniæ populis, triumphum egit; secundâ, de Actiacâ navali victoriâ: tertiâ, de subactâ Ægypto; qui reliquorum sumptuosissimus fuit, & ornatissimus apparatu. In eo Cleopatræ imago (cum aspide mordicus brachio affixâ, ut ex Plutarcho dictum) ad imitationem mortis ejus efficta, in lecto portabatur: liberíque illius & Antonii inter captivos ducti sunt, Alexander cui Solis & Cleopatra cui Lunæ nomen fuerat impositum. [*Dio, lib. 51. pag. 459.*]

Alexandrum Iamblichi fratrem, Arabum regem, in Actiacâ pugnâ captum & in triumpho ductum Cæsar occîdit. [*Id. ibid. pag. 443.*] Cleopatram illam Σελήνην in triumpho ductam Jubæ (qui & ipse à Julio Cæsare Dictatore ductus fuerat) in matrimonium tradidit. Hunc Jubam Cæsar in Italiâ educatum, ac suam militiam secutum, hâc Cleopatrâ, regnóque paterno Mauritaniæ donavit: hísque etiam duos Antonii & Cleopatræ filios, Alexandrum & Ptolemæum concessit. Juba verò ex suâ Cleopatrâ Ptolemæum suscepit alterum; qui ipsi in regno postea successit. [*Id. ibid. pag. 454. Strabo, lib. 17. pag. 828. Plutarch. in Julio Cæsare, & M. Antonio.*]

V. Kalend. Septembr. *Ara Victoriæ in Curiâ dedicata est:* ut in antiquo Kalendario marmoreo habetur annotatum [*Inscript. Gruteri, pag.* CXXXIII.] quâ in Curiâ Juliâ positâ & spoliis Ægyptiis decoratâ, ostendebat Cæsar, imperium se ex victoriâ adeptum. Julii quoque patris sacrarium multis in eo suspensis donariis ex prædâ Ægyptiacâ exornavit: multa etiam Jovi Capitolino, Junoníque & Minervæ consecravit; quum & Senatusconsulto omnia priùs in eorum templis suspensa ornamenta tanquam contaminata essent detracta. [*Dio, lib. 51. pag. 459.*] Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas, refecit; eásque & cæteras opulentissimis donis adornavit; utpote qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmásque ac margaritas quingenties HS. unâ donatione contulerit. [*Sueton. in Octavio, cap. 30.*] Romáque in tantum Alexandriæ opibus est aucta, ut propter abundantiam pecuniarum duplicia, quàm usque ad id fuerant, possessionum aliarúmque rerum vænalium pretia statuerentur; & fœnus, quod antè denario pendebatur, tum ad trientem ejus recideret. [*Dio, ut supr. pag. 458, 459. Oros. lib. 6. cap. 19.*]

In hoc quinto Consulatu suo *Imperatoris* nomen Cæsar accepit: non quale propter victoriam tribui more vetusto solebat; (id enim sæpius & antea & postmodo ex ipsis actionibus reportavit) sed quo summa imperii demonstraretur; quod patri quoque ejus Julio, & ejus filiis nepotibúsque fuerat decretum. [*Dio, lib. 52. pag. 493, 494.*] Quò spectat ὑπηρεφὴ illa, hoc anno in Cæsaris honorem posita. *Senatus Populúsque Romanus Imp. Cæsari Divi Julî F. Cos. Quinct. Cos. Design. Sex. Imp. Sept. Republica conservata.* [Inscript. Gruter. pag. CXXVI.]

Inter captivos Diocles Phœnix Artemidori filius, Tyranionis Amiseni à Lucullo capti discipulus, (ex quo & ipse Tyrannio dictus est)

est) à quodam Dymante Cæsaris libertò emptus, Terentiæ Ciceronis uxori (quæ, ut ex Plinio, lib.7. cap.48. & Valerio Maximo, lib.8. cap.13. intelligitur, CIII. annos vivendo excessit) donatus est. Ab eâ verò manumissus, Romæ docuit, & libros scripsit 68. [*Suid. in voc.* Τυραννίων.]

3976 Antiochum Commagenum Cæsar ad se excivit, quòd fratris sui, cum quo litem habebat, missum Romam legatum dolo occidisset. Eum Antiochum in Senatum adductum, damnatúmque interfecit. [*Dio, lib.*52. *pag.* 495.]

Per integrum annum post Herodis à Cæsare reditum, crescentibus inter ipsum & conjugem Mariammen suspicionibus, quum mulier neglectis mariti blanditiis, insuper illi patris (vel avi Hyrcani) & fratris sui (Aristobuli) necem opprobaret; vix ab inferendis illi manibus Herodes se continuit. Quem cùm ex strepitu commotiorem sensisset Salóme soror, submisit jamdudum subornatum pincernam, qui indicaret solicitatum se à Mariamme, ut regi porrigeret poculum amatorium; quod ille, qualecunque tandem esset, apud se haberet. Hinc eunuchum Mariammes fidissimum tormentis Herodes examinavit, certus nihil sine illo esse tentatum: qui cruciatus non ferens, id unum prodidit, offensam esse mulierem propter ea quæ Sohemus indicaverat. Quo audito, exclamans Rex, Sohemum sibi regnóque antehac semper fidissimum non fuisse hæc proditurum nisi aliquid commercii secretioris inter ipsos intercessisset; Sohemum comprehensum jussit interfici. Uxorem verò, advocato intimorum amicorum concilio, veneficii accusavit, eâ verborum animíque asperitate, ut qui adstabant satis intelligerent, velle regem illam capite damnari: quod omnium suffragiis factum est. Quum autem censerent supplicium nequaquam præcipitandum, sed includendam in aliquem regiæ carcerem; Salóme institit apud regem ut quamprimùm necaretur, ne quis in populo motus, illâ in carcere vivente, existeret: itaque Mariamme ad supplicium ducta est. [*Josephlib.*15. *cap.* 11.]

Id conspicata Alexandra ejus mater, & intelligens similem exitum sibi ab Herode expectandum, ut se ejus criminis non esse conscium ostenderet, cœpit filiæ convitium facere omnibus audientibus; scelestissimam & ingratam erga virum clamitans, dignámque tali exitio, quæ ausa sit tam immane facinus. Hæc illâ turpiter fingente, ut etiam in capillos miseræ involatura videretur, eam circumstantes meritò damnabant: & quæ ducebatur ad supplicium, ne verbo quidem ullo eam dignata est, sed excelso vultu atque animo calumniam refellens, intrepida mortem subiit. [*Id. ibid.*]

Eâ peremptâ, impotentiùs flagrare cœpit Herodes: sæpe invocabat ejus nomen, sæpe etiam indecorè lamentabatur. Et quamvis oblectamenta excogitaret quæcunque poterat, apparandis conviviis ac compotationibus, nihil tamen proficiebat. Quare & regni curam reliquit: adeóque dolori succubuit, ut sæpe ministros juberet vocare Mariammen, quasi illa adhuc viveret. [*Ibid.*]

Sic affecto Herode, supervenit pestilentia; quæ & plebis & aulicorum majorem partem abstulit: omnibus irato Deo hanc immissam inter- | 4686 | 28

interpretantibus propter injustum reginæ supplicium. Ita auctâ regis ægritudine, postremò in solitudinem se abdidit prætextu venationis: ubi afflictans se, intra paucos dies gravem morbum contraxit. Is erat inflammatio & dolor cervicis, mente etiam motâ nonnihil. Nec remedia quicquam proderant: sed quum exacerbare potiùs malum viderentur, res minimùm à desperatione abfuit. Itaque medici partim propter morbi contumaciam, partim quia in tantâ difficultate non erat libera diætæ electio, permittebant ei quicquid appeteret. [*Ibid.*]

Herode in urbe Samariæ ita decumbente, Alexandra habitans tum Hierosolymis conata est duas urbis arces in suam potestatem redigere; alteram Templo contiguam, alteram in ipsâ urbe sitam. Præfectos igitur tentavit, ut sibi & genitis ex Herode ac filiâ pueris eas traderent; ne fortè illo defuncto occuparentur ab aliis. At illi, quum essent alioquin etiam fidi, tum eo magis manebant in officio, quòd & Alexandram oderant, nec fas putabant desperare de salute Principis. Amici enim erant veteres, unus etiam nepos regis, Achiabus nomine. Quare continuò per nuncios de Alexandrâ significaverunt. Ille sine morâ eam jussit interfici: superatóque tandem morbo, refectis & corporis viribus & animi, sic efferatus est, ut quâvis ex causâ ad sæviendum esset propensissimus. [*Ibid.*]

Ex tribus populi Romani censibus, quos à Cæsare Octaviano actos notat Suetonius, (*cap.* 27.) primum cum lustro factum fuisse, ipso VI. & M. Agrippâ II. Coss. ex Tabulâ marmoreâ Capuanâ liquet. [*tomo* 3. *Annal. Pighii, pag.*495.] de quo ipse Cæsar, in rerum suarum Breviario. [*Inscriptionum Gruteri, pag.*CCXXX.] *In Consulatu sexto censum Populi collegâ M. Agrippâ egi. Lustrum post annum alterum & quadragesimum* (à censurâ sc. Cn. Lentuli & L. Gellii; post quam lustra condi desierunt) *feci: quo lustro civium Romanorum censita sunt capita quadragiens centum millia & sexaginta tria.* numerus sc. 4063000. pro quo Eusebius in Chronico habet, 4164000.

Ludos quoque propter Actiacam victoriam decretos Cæsar cum Agrippâ exhibuit, & in iis equestre certamen per pueros & viros patricios peregit: iíque quinto quoque anno, quo temporis spatio peragebantur, curæ erant quatuor Sacerdotum collegiis per ordinem; Pontificibus nimirum, Auguribus, Septemviris, & Quindecemviris. [*Dio, lib.*53. *pag.*496.]

Olympiade CLXXXVIII. Thebæ Ægypti usque ad solum dirutæ fuisse, in Chronico Eusebiano leguntur. à Cornelio Gallo sc. quem rebellantium Ægyptiorum urbes subvertisse, ex Julio Africano refert Georgius Syncellus in Chronico. [*pag.*308.] Postquam enim Heroum urbem quæ defecerat paucis stipatus recepisset, in Thebaide seditionem propter tributa exortam citò admodum sedavit. [*Strabo, lib.*17. *pag.*819.] Civitatem plurimis interceptis exhausit. [*Ammian. Marcellin. lib.* 17.] statuas sibi ipsi per universam propemodum Ægyptum posuit, suáque acta in pyramides inscripsit. [*Dio, lib.* 53. *pag.*512.]

3977 Cæsar septimum gerens Consulatum, oratione de scripto in Senatu 4687 27

natu recitatâ, se ipsum imperio abdicare illúdque Senatui & populo tradere velle significavit. Ubi peroravit, multis omnes eum verbis precati sunt, ut solus imperii summam gereret: omnibúsque, quibus id ei persuaderent, adductis argumentis, tandem eò compulerunt, ut imperium solus obtineret. [*Dio, lib.*53. *pag.*497. *&* 503.] Quod VII. Idus Januar. ab eo susceptum fuisse, ex Tabulâ marmoreâ Narbonensi intelligitur. [*in Inscript. Gruteri, pag.* CCXXIX.]

Quum hoc modo tam à Senatu quàm à populo confirmatum sibi Cæsar haberet imperium, ac nihilominus popularis esse videri vellet; recepit hoc quidem in se, ut sollicitè publicis negotiis præesset, quòd ea curâ diligentis indigerent: sed nolle se provinciis omnibus imperare dixit, aut quas regendas sumpsisset, in perpetuum gubernare. Ideóque infirmiores, nimirum quia essent pacatiores, Senatui restituit: potentiores provincias, ut quæ plus periculi ostenderent, ac vel hostes accolas haberent vel novos per se ipsæ motus aliquos ciere possent, sibi retinuit. Id faciebat sub hâc specie, ut Senatus optimis imperii partibus tutò perfrueretur; ipse laboribus & periculis objectus videretur: at sub hoc prætextu eum verè inermem imbellémque efficiebat; & ad se solum arma militésque transferebat. Hâc de causâ Senatui populóque Africa, Numidia, Asia, & cum Epiro Græcia, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta, Libya Cyrenaica, Bithynia cum Ponto finitimâ, Sardinia atque Hispania Bætica, adscriptæ sunt: Cæsari autem Hispaniæ quod reliquum erat, Gallia omnis & Germania, item Cœlesyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus & Ægyptus. Imperium verò in suas provincias Cæsar decennale suscepit, intra quod tempus eas se reducturum in ordinem promittebat: hoc quoque jactantiâ quâdam juvenili addito; quo breviori spatio eas pacare posset, eo citiùs se imperio destiturum. Deinde utriusque sortis provinciis patricios præfecit; Ægypto tantùm equestris dignitatis virum, ob eas quæ suprà sunt commemoratæ causas. Senatoribus autem seorsum Africam & Asiam, prætoriis reliquas omnes provincias adscripsit: utrisque verò ex æquo interdixit, ne ante quintum annum à gesto in Urbe magistratu provincias sortirentur. [*Dio, lib.*53. *pag.*503,504,505.]

Idibus Januariis eam provinciarum distributionem fuisse factam innuit Ovidius; de illis in primo Fastorum libro ad Germanicum Cæsarem ita canens.

Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ovis.
Redditáque est omnis populo provincia nostrò:
Et tuus Augusto nomine dictus avus.

Nam & eodem die Cæsari Octaviano *Augusti* cognomentum datum fuisse sensit: quod quatriduo pòst factum fuisse, in lib. de die Natali cap.21. Censorinus hisce verbis indicat. *Ex ante diem decimum sextum Kalend. Februarii Imperator Cæsar Divi filius sententiâ L. Munacii Planci à Senatu cæterísque civibus Augustus appellatus est, se* VII. *& M. Vipsanio Agrippâ* III. *Consulib.*

Cæsar enim rebus compositis, & omnibus provinciis in certam for-

mam redactis, Augustus cognominatus est. [*Liv. lib.* 134.] ídque cognomen & in septimo illius Consulatu, Dio; [*lib.*53.] & per Planci sententiam consensu universi Senatus populíque Romani inditum illi fuisse, Velleius [*lib.*2. *cap.*91.] confirmat. De quo Suetonius, [*in Octavio, cap.* 7.] *Munacii Planci sententia, quibusdam censentibus Romulum appellari oportere quasi & ipsum conditorem urbis, prævaluit ut Augustus potiùs vocaretur, non tantùm novo sed etiam ampliore cognomine: quòd loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, augusta dicantur, ab auctu, vel ab avium gestu gustúve; sicut etiam Ennius docet scribens,*

Augusto augurio postquàm inclyta condita Roma est.

et Florus, in libri 4. & ultimi fine ipso. *Tractatum etiam in senatu, an quia condidisset imperium, Romulus vocaretur: sed sanctius & reverentius visum est nomen Augusti; ut scilicèt jam tum dum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.*

Similia habet & Dio: qui à Romanis *Augustum*, à Græcis Σεβαστὸν, à splendore dignitatis & honoris sanctitate humano ampliore, nominatum eum fuisse notat. [*lib.*53. *pag.*507. *&* 509. *Confer Act.* XXV. 21,25. *cum* XVII.23. *&* II *Thessal.*II.4.] Quibus addantur & Ovidii illa, in Fastorum 1°.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes:
Hic socium summo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant augusta patres: augusta vocantur
Templa, sacerdotum ritè dicata manu.
Hujus & Augurium dependet origine verbi:
Et quodcunque suâ Jupiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis, augeat annos:
Protegat & nostras querna corona fores.

Hoc pacto omne populi Senatúsque imperium ad *Augustum* est translatum. [*Dio, lib.*53. *pag.*507.] Quod nomen cunctis antea inviolatum & usque ad nunc cæteris inausum Dominis, tantum orbis licitè usurpatum apicem declarat imperii: atque ex eodem die summa rerum ac potestatum penes unum cœpit esse & mansit, quod Græci *Monarchiam* vocant. [*Oros.lib.6.cap.*20.] Romanos verò *Augustorum* suorum epocham à Kalendis Januariis hujus anni deduxisse, docet Censorinus, in lib. de die Natali cap.21. ubi 265. hujus æræ annum cum ordinationis Julianæ anno 283. confert; uti & sequente capite, in annum Augustanum 20 Marcii Censorini & Asinii Galli Consulatum conjicit, in annum Julianum 38 incurrentem.

In Asiâ, Trallibus terræmotu considentibus, gymnasium corruit; quod ab Augusto postea est instauratum. [*Euseb. Chronic. cum Strabone, lib.*12. *pag.*579.]

3978 Dissidio inter Costobarum Idumæum & uxorem suam Salómen sororem Herodis orto, illa viro (contra Judæorum consuetudinem) libellum repudii misit; & ad fratrem se conferens, ait se prætulisse fraternam benevolentiam conjugali fœderi. Costobarum enim dicebat ad res novas 4688 26

vas moliendas cum Lysimacho, Antipatro & Dositheo conspirâsse: fidem assertioni suæ ex eo astruens, quòd Babæ filios jam per duodecim post captam ab Herode Hierosolymam annos, inscio & invito rege, clàm ille in suis agris habuisset & incolumes servâsset. Quo audito Herodes, missis quibusdam ad loca latebrarum, & illos interfecit, & quotquot in eodem hærebant crimine. Ut nihil jam reliquum esset ex Hyrcani cognatione; sed sublatis omnibus quorum excellebat dignitas, arbitratu suo posset quicquid vellet agere, nemine ampliùs resistente. [*Joseph. lib.*15. *cap.*11.]

Hinc securior Herodes factus, à patriis ritibus magis magísque discessit, eos peregrinis studiis violando. Ac primùm athletica certamina quinto quoque anno in honorem Cæsaris instituit: ad quæ exhibenda, theatrum Hierosolymis & in campo amphitheatrum extruere cœpit, utrumque sumptuoso opere conspicuum; sed alienum à Judaicis moribus, apud quos nullus est horum usus, nulla spectaculorum ostentatio. Ille tamen celebritatem suam nobilissimam esse voluit, denunciatam circumvicinis, ac longinquis etiam gentibus: magníque præmiis propositis, non illi tantùm qui gymnicis certaminibus dabant operam, sed musici etiam præstantes & thymelici, evocabantur. Sed Judæis nihil tam molestum fuit quàm trophæa: quæ armis contectas hominum putabant fuisse imagines, ipsis per leges interdictas. Quos Herodes ut redargueret, jussit detrahi ornatum appositititium, & ostendit nudos stipites. Quo facto in risum versa est indignatio concepta ex suspicione imaginum. [*Id. ibid.*]

Periodus Calippica *quinta* incipit.

Multa contra Augustum vana dicta deblateravit Cornelius Gallus. [*Dio, lib.*53. *pag.*512.] de quo Ovidius, libro 2° Tristium, ad ipsum Augustum scripto.

Non fuit opprobrio celebrâsse Lycorida Gallo;
Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Ob ingratum autem & malevolum animum, infamiâ eum Augustus notavit: & domo suâ illi interdicens, & intra provincias suas degere eum prohibens. Furtorum præterea, & populatæ provinciæ, & aliorum multorum criminum accusatus ille est, à Valerio Largo primùm homine improbissimo, qui socius ejus & convictor fuerat; deinde à multis aliis, qui Gallum hactenus adulati ad Largum, quoniam eum jam crescere videbant, studia sua converterunt. Decretúmque est ab universo Senatu, ut judicio damnatus Gallus exularet, bona ejus Augusti essent, ac rem sacram ejus rei causâ senatus faceret. At ille dolorem non ferens, & nobilitatem acriter indignatam, cui negotium spectandum fuerat datum, metuens, stricto incubuit ferro & morte voluntariâ damnationem prævenit. Gallo verò & accusatorum denuntiationibus & senatusconsultis ad necem ita compulso, laudavit quidem Augustus pietatem tantopere pro se indignantium: cæterùm & illachrymavit, & vicem suam conquestus est, quòd sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci. [*Sueton. in Octavio, cap.*66. *Dio, lib.*53. *pag.*512,513. *Ammian. Marcellin. lib.*17. *Hieronym. in Chronico.*]

Cornelio Gallo in Ægypti præfecturâ ſucceſſor datus eſt Petronius: qui multitudinis Alexandrinorum jactu lapidum in ipſum irruentium, tantùm ſuis munitus militibus, impetum ſuſtinuit; & nonnullis eorum interemptis, cæteros repreſſit. [*Strabo, lib.*17. *pag.*819.]

Polemo rex Ponti inter ſocios ac fœderatos populi Romani adſcriptus eſt; ac prima ſubſellia in theatris per totum ejus regnum ſenatoribus tributa. [*Dio, lib.* 53. *pag.*513.] Ab eo Pontus Polemoniacus accepiſſe nomen videtur; apud Juſtinianum, Novellâ 28[a].

3979 Decem cives Hieroſolymitani, contra Herodem conjuraverunt, ſicas veſtibus tegentes: in quibus & unus cæcus erat, non tam paratus ad agendum aliquid, quàm ad patiendum ſi quid patriorum morum aſſertoribus accideret. Quidam verò ex his quos Herodes ad perſcrutanda talia diſpoſuerat, rem totam expiſcatus, regi aperuit. Illi verò comprehenſi, interrito vultu ſicas protulerunt; profitentes ſe non privati commodi gratiâ, ſed pro diſciplinâ publicâ, conjurationem hanc iniiſſe: ac deinde à regiis abducti, per omnes cruciatus necati ſunt. Nec multo pòſt delator eorum inviſus omnibus, à quibuſdam interfectus fruſtratim concifus eſt & objectus canibus, ídque multis inſpectantibus. Nemo tamen hoc factum prodidit, donec poſt longas ac moleſtas Herodis inquiſitiones à conſciis quibuſdam mulierculis per tormenta expreſſa eſt confeſſio: tum verò authores ejus facinoris cum totis familiis plectebantur. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 11.] 4689 25

Herodes, ut contra tumultuantis populi ſeditiones eſſet tutior, anno regni ſui 13. (ab Antigoni morte numerato) Samariam, itinere unius diei Hieroſolymis diſtantem, munire cœpit: novo *Sebaſtes* (ſive *Auguſtæ*) nomine illi impoſito. Ejus circuitum 20 ſtadiorum eſſe voluit; fano ſeſquiſtadii amplitudine in ejus meditullio collocato, modis omnibus ornatiſſimo. Dedítque operam ut tam è milite auxiliari, quàm è finitimis gentibus, plurimos in ejus civitatis corpus congregaret. [*Id. ibid. cum cap. ſequ. initio.*] Τῶν Γαβινίων πολιν, *Gabiniorum urbem*, eam appellat Africanus, in Georgii Syncelli Chronico. [*pag.* 308.] Quum enim Samaria à Johanne Hyrcano diruta, ab A. Gabinio Syriæ Proconſule inſtaurata denuò & incolis frequentata fuerit; (ut ſuprà, ad annum Per. Julian. 4657. ex Joſepho eſt notatum:) τῆς Γαβινίων vel Γαβινείων nomine, non alii quàm Gabiniani illi coloni hîc poſſunt intelligi. Quod ipſum à doctiſſimo eodémque humaniſſimo viro, Jacobo Goaro, (cujus ſummæ induſtriæ nupera illa luculenta Georgiani Chronici debetur editio) pariter fuiſſe animadverſum, non parùm lætatus ſum.

Aliam etiam Herodes toti genti ceu arcem Stratonis turrim impoſuit. In magno quoque quem vocant campo, ſorte lectis equitibus, caſtellum condidit; & in Galilæâ Gabalem, & Eſthmonitim in Peræâ. Quibus arcibus ad tutelam regni per totam regionem opportunè diſpoſitis, adempta eſt vulgo tumultuandi materia. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 11.]

Nonum Conſulatum Auguſtus Tarracone (citerioris Hiſpaniæ urbe) iniit. [*Sueton. in Octavio, cap.* 26.] currente anno 3°. Olympiadis CLXXXVIII. quo Indos ab Auguſto per legatos amicitiam poſtulaviſſe,

visse, in Chronico Eusebiano legimus: et quidem à Pandione rege missos; ut in Georgii Syncelli Chronico [*pag.* 311.] ex Romanis quibusdam tabulis notatum invenimus.

Tarraconem verò ad Augustum legatos Indorum ab oriente ultimo & Scytharum à boreâ, cum gentilitiis muneribus, venisse confirmat P. Orosius [*lib. 6. cap.* 21.] de quibus Horatius, in carmine Seculari:

Jam Scythæ responsa petunt superbi
Nuper & Indi.

et lib.4. Carm. Od. 14. ad Augustum:

Te Cantaber, non antè domabilis,
Medúsque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiæ dominæque Romæ.

Ita Florus, lib.4. cap. ult. *Scythæ misere legatos & Sarmatæ, amicitiam petentes. Seres etiam, habitantésque sub ipso sole Indi, cum gemmis & margaritis elephantes quoque inter munera trahentes, nihil magis quàm longitudinem viæ imputabant, quam quadriennio impleverant: & tamen ipse hominum color ab alio venire cœlo fatebatur.* Suetonius in Octavio, cap.21. *Indos etiam ac Scythas, auditu modò cognitos, pellexit ad amicitiam suam populúque Romani ultrò per legatos petendam.* Eutropius, libro 7°. *Scythæ & Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera & legatos ad eum miserunt.* Aurelius Victor denique, gentium aucto numero. *Indi, Scythæ, Garamantes ac Bactri, legatos miserunt orando fœderi.*

Amyntâ mortuo, regnum filiis ejus Augustus non tradidit, sed provinciam populi Romani fecit: atque exinde Galatia cum Lycaoniâ Romanum habere præfectum cœpit. [*Dio, lib.* 53. *pag.* 514.] primo M. Lollio Proprætore eam provinciam administrante. [*Euseb. Chronic. Eutrop. lib.*7. *Sex. Rufus, in Breviario.*] Pamphyliæ verò opida, quæ priùs Amyntæ attributa fuerant, præfecturæ peculiari suæ sunt restituta. [*Dio, ut supr.*]

Anno regni Herodis 13° maximæ calamitates in Judæorum regionem ingruerunt. Primùm enim siccitas diuturna obtinuit, quam sterilitas secuta est: postea per inopiam mutatâ victus ratione morbi invaluerunt, & pestilentia. Cúmque Herodi, ut publicæ necessitati succurreret, satis amplæ facultates non suppeterent; quicquid erat in regiâ supellectilis tam aureæ quàm argenteæ, id totum ille concîdit: nec laudatorum artificum parcens operibus, nec vasis ad usum necessariis. Inde confectam pecuniam misit in Ægyptum, quam tum Petronius obtinebat pro Cæsare. Is licèt obrutus multitudine ob talem necessitatem ad se confugientium, tamen quia privatim amicus erat Herodi & servatos cupiebat ejus subditos, præ aliis eis concessit frumenti exportationem, tam in emendo quàm in evehendo adjuvans: ita ut maximum momentum ad gentis salutem in eo fuerit. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 12.]

Herodes, advecto frumento, primùm his qui sibimetipsis frumen-

tum comparare poterant, divisit omnibus accuratissimè dispensans. Deinde quia multi erant qui propter senium vel aliam debilitatem cibos parare non valebant; his quoque providit, adhibitis pistoribus, ut in promptu alimenta haberent. Atque ita populo approbatâ sua diligentiâ, non solùm mutavit aversorum à se animos, verùm etiam eximiam laudem beneficentiæ & providentiæ retulit. [*Id. ibid.*]

A die 29. mensis Sextilis (triduo videlicèt ante Elul Syrorùm sive nostri Septembris initium) feria 6. deducitur Ægyptiaca illa epocha, quam Albatenius in astronomici sui operis 32. capitulo æram *Al-kept* (id est, Coptitarum sive Ægyptiorum) appellat: per quam & stellarum motus ex Theonis tabulis supputari dicit, & ad quam ab æra Dilkarnain (sive Seleucidarum, quam ille cum Syris suis ab initio mensis Elul sive Septembris inchoat) annos 287. fluxisse asserit. Ita enim ex Ms. in eo legendum; non, ut perperam habetur editum, 387. Hoc verò anno dies primus mensis Thoth, tum in anno vago Ægyptiorum, tum in Ἑλλήνων ἤ τοι Ἀλεξανδρέων (ut Theon loquitur) Græcorum sive Alexandrinorum anno fixo, in eundem diem (Augusti Juliani 29) primùm coincidisse deprehenditur: quod non nisi periodo Alexandrinorum quidem annorum 1460, Ægyptiacorum verò 1461 confectâ potest contingere; quæ utriusque anni redintegrationem sive ἀποκατάστασιν exhibet. Γέγονε δὴ ἡ ἀφ' ἧς ἀρξ. ἐτῶν ἀποκατάστασις ἀπὸ τῆν Θ. ἀρχῆς χρόνε ἐν τῷ πέμπτῳ ἔτει τ Αὐγέστε βασιλείας: ut in explicatione τ προχείρων κανόνων habet Theon. *Contigit illa per 1460 annos facta redintegratio, à certo quodam temporis initio, in imperii Augusti anno quinto.* finito sc. sive μετὰ πέντε ἔτη, quinquennio post exordium imperii Augusti; quod post excessum Alexandri sive æram Philippicam annis 294 cœpisse, cum Ptolemæo Theon statuit. A Philippicâ verò illâ epochâ usque ad hanc ἀποκατάστασιν, anni sunt 299. ut in Astronomicâ Theodori Metochitæ epitome rectissimè habetur annotatum. Neque aliud omnino voluit Panodorus Alexandrinus monachus, de 1460 annorum periodo & ἀποκαταστῇ istâ differens, in mensis Augusti diem 29 incidente, à cujus epochâ siderum motus & luminarium defectus in Tabulis astronomicis supputari scripsit: utcunque illius sententiam, minimè à se intellectam, Georgius Syncellus, harum rerum imperitissimus, in Chronico suo [*pag.* 312, 313.] recitando perverterit.

3980 Herodes adversùs hyemis asperitatem subditis suis providit; ne qui periclitarentur inopiâ vestium, absumptis pecoribus, & lanis aliísque tegmentis deficientibus. Ubi verò huic necessitati prospectum est, propinquis quoque Syrorum urbibus solicitudinem impendit; distributis ad sementem faciendam frugibus. Sed & castella & urbes & ex plebe qui gravabantur numerosiore familiâ, ad ipsum confugientes necessitati inveniebant remedium: ita ut revocatis ad rationem quæ in exteros tantùm insumpserat, reperta sint corórum 10 millia, intra regnum verò expensa 80 millia cororum. Corus autem 10. medimnos Atticos capiebat. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 12.]

Quum propter morbum Augustus nuptias filiæ suæ & Marcelli, sororis suæ Octaviæ filii, Romæ non posset facere; M. Agrippæ eas absens

absens celebravit operâ. [*Dio, lib.* 53. *pag.* 515.]

Kalendis Januariis, quibus decimum Consulatum Augustus iniit, Senatus juramento confirmavit se ejus acta approbare: quúmque jam urbi (à quâ propter morbum diutiùs abfuerat) appropinquare diceretur, ac pollicitus populo viritim centenos esset denarios, negassétque se priùs id proscripturum quàm Senatus assensisset: omni eum legum necessitate Senatus liberavit; ut reapse potestatis absolutæ, támque sui ipsius imperator quàm legum, agere aut non agere omnia suo posset pro arbitrio. [*Id. ibid. pag.* 509, 515, 516.] 4690 24

Quamprimùm segetes messi maturæ factæ sunt, Herodes ad 50 millia hominum, quos ipse famis tempore aluerat, per suos & propinquorum Syrorum agros dimisit. Atque ita res suorum penè perditas diligentiâ suâ ille restituit; non mediocriter etiam sublevatis finitimis, qui eisdem laborabant difficultatibus. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 12.]

Eodem tempore auxilia Cæsari misit Herodes, quingentos selectos è suo satellitio: quos Ælius Gallus duxit in expeditionem Arabicam, eorúmque sæpè forti operâ usus est. [*Id. ibid.*]

Fuit hic Ælius Gallus (in recentioribus Dionis editionibus *Ælius Largus* vitiosè dictus) *ex equestri ordine*, ut ait Plinius, [*lib.* 6. *cap.* 28.] et tertius sub Augusto Ægypti præfectus: cujus ut ut amici ac sodalis sui Strabo meminit; [*lib.* 2. *pag.* 118.] et unâ cum eo Memnonis statuam vidisse se scribit. [*lib.* 17. *pag.* 816.] Hunc Augustus cum parte Romani præsidii quod in Ægypto erat in Arabiam misit. [*Id. lib.* 2. *ut supr. & lib.* 17. *pag.* 819] ut eas gentes & loca pertentaret: ac præterea Æthiopum terminos & Troglodyticam Ægypto finitimam, & vicinum iis Arabicum sinum, qui peranguſtus Arabes dirimit à Troglodytis: eo utique consilio, ut vel eos sibi volentes conciliaret, vel subigeret adversantes. [*Id. lib.* 16. *pag.* 780.]

Ad expeditionem Arabicam Ælius 80 circiter biremes construxerat, & triremes, & phaselos apud Cleopatridem, antiquæ Nili fossæ proximam: quum nullum tamen cum Arabibus navale futurum esset prælium. Errore igitur intellecto, fabricatus est onerarias naves 130. quibus navigavit, ducens peditum Romanorum ex his qui in Ægypto erant & sociorum ad decem millia: quibus Judæi 500. & Nabatæi mille cum Syllæo intererant. [*Id. ibid.*]

Nabatæorum rex eo tempore erat Obodas, homo segnis & otio deditus, atque de bellicis præsertim rebus (quod omnibus Arabum regibus commune erat vitium) parùm sollicitus: Syllæo verò procuratori suo, ætate juveni & ingenio callido, administranda commiserat. [*Id. ibid. pag.* 781. *cum Joseph. lib.* 16. *cap.* 11.] Hic Syllæus Ælio se iter monstraturum, & in omnibus commeatu auxilióque adfuturum pollicitus, omnia insidiosè egit. Nam nec tutum iter, nec expeditam navigationem monstravit: sed per avia & longos anfractus, & loca omnium indiga, & importuosa dorsa, vel occultis cautibus aut cœnosis stagnis periculosa duxit; æstu maris reciprocantis maximè iis in locis adversante. [*Strabo, ut supr. pag.* 780.]

Post multas ærumnas, quintodecimo die Album pagum Ælius Gallus pervenit, maximum Nabatæorum emporium; multis navigiis

giis amiſſis, quorum nonnulla cum ipſis hominibus nullo bello, ſed ob navigandi difficultates periere. Id Syllæi improbitas effecit, negantis terreſtri itinere in Album pagum exercitum duci poſſe: cùm quidem eò atque etiam ulteriùs mercatores tantâ camelorum & hominum multitudine tutum & commeatu probè inſtructum iter à petrâ in petram conficiant, ut nihil ab exercitu differant. [*Id. ibid. pag.* 780, 781.] Cujuſmodi mercatorum turmas *Caravanas* hodie vocant.

Huc perveniens Ælii exercitus, ſtomacacce & ſcelotyrbe, morbis ei regioni familiaribus, tactus eſt: quorum illa circa os, hæc circa crura paralyſis quædam eſt, ob aquas & herbas proveniens. Æſtatem itaque ac hyemem ibi agere Ælius coactus eſt, dum reficeret infirmos. [*Ibid. pag.* 781.]

Zenodorus quidam, homo Lyſaniæ ſive ditione Trachonitidis, Batanææ & Auranitidis conductâ, ejus proventibus non contentus, Trachonis incolas in ſpeluncis more ferarum viventes & prædas ex Damaſcenis agere aſſuetos, fovebat; ex eorum quoque latrociniis captans compendium. Ab his malè vexati propinquorum agrorum coloni, Varronem Syriæ tunc præſidem querelis obtundebant; poſtulantes ut Zenodori injurias per litteras ſignificaret Cæſari. Reſcripſit verò ei Cæſar, ut latrocinia penitùs curaret extinguere. Varro igitur milite aggreſſus loca ſuſpecta expurgavit latronibus terram; ipſámque Zenodoro abſtulit. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 15. *& lib.* 15. *Antiquit. cap.* 13.]

Herodes in Sione regiam ſibi ædificavit, duabus in eâ extructis ædibus ampliſſimis atque pulcherrimis, quibus ne Templum quidem uſquam conferri poſſet: earúmque unam Cæſaris, alteram Agrippæ appellavit nomine. [*Joſeph. lib.* 15. *Antiquit. cap.* 12. *& lib.* 1. *Belli, cap.* 16.]

3981 Jubilæus XXIX.

Herodes, amoto à Pontificatu Jeſu Phabetis filio, Simonem ſacerdotem Hieroſolymitanum, Boëthi Alexandrini filium, ſubſtituit: ejúſque filiam Mariammen omnium ejus ætatis pulcherrimam, conjugio ſibi copulavit. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 12. *& lib.* 18. *cap.* 7.] 4691 23

Peractis nuptiis, novam regiam condere cœpit, adjuncto etiam opido, quod à ſuo nomine Herodium vocari voluit; in loco ab urbe Hieroſolymorum verſus Arabiam 60 ſtadiis diſtante, ubi Judæos olim profligaverat dum pelleretur armis Antigoni. [*Id. lib.* 14. *cap.* 25. *& lib.* 15. *cap.* 12. *item lib.* 1. *Belli, cap.* 11. *&* 16.] Herodii, cum opido illuſtri ejuſdem nominis, meminit Plinius. [*lib.* 5. *cap.* 14.]

Gallus ex Albo pago Nabatæorum cum exercitu digreſſus, per ejuſmodi loca profectus eſt, ut camelis aquam portare cogeretur: quod ei malitiâ ductorum evenit. Quare poſt multos dies in Aretæ terram pervenit, qui Obodæ Nabatæorum regi affinitate conjunctus erat. Is Gallum amicè ſuſcepit, & dona obtulit. Sed Syllæi proditio & hanc regionem difficilem tranſitu reddidit. Eam itaque diebus 30 permeavit per loca invia, ſpeltâ & palmulis non multis & butyro pro oleo uſus. Quam verò deinceps adibat, Nomadum erat, & reverâ ex magnâ parte deſerta. Ea Atarena dicebatur: ejúſque rex Sabus erat. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 781.]

Arabiæ

Arabiæ Felicis rex Sabos erat: in quâ licèt primò in conspectum Ælio nemo prodiret, tamen haud exiguo id iter labore stetit. Nam solitudo regionis, Sol quoque, & aquæ naturâ infestæ, ita eos afflixere; ut major pars exercitus periret. Morbus ille, nulli nostrorum assimilis, caput petebat; eóque exsiccato, multos statim perimebat: qui verò mortem evasissent, iis in crura per totum corpus descendebat, eáque ita affligebat, ut remedium nullum prodesset, nisi quis oleum vino mixtum biberet, eóque se inungeret. quod sanè pauciſſimis licebat facere; quum neutrum in iis locis nascatur, neque ipsi ejus secum copiam attulissent. Inter hæc mala barbari, qui priùs, si quando prælium commisissent, semper inferiores discesserant, ac opida quædam amiserant, morbo auxiliario suo usi, Romanos aggressi sua receperunt, reliquósque Romanos suâ regione expulerunt. [*Dio, lib. 53. pag. 516, 517.*]

Hi tamen & primi & soli etiam Romanorum in Arabiâ Felice, Athlula (vel Athrulla) insignem urbem usque, bello progressi sunt, [*Id. ibid. pag. 517.*] in eáque expeditione Gallus opida diruit non nominata ab authoribus qui antè scripserunt, Egran, Annestum, Escam, Magusum, Tammacum, Labeciam, Mariabam, (circuitu sex mill. pass.) & Caripeta, quò longissimè processit. [*Plin. lib. 6. cap. 28.*] Et nisi Syllæus eum prodidisset, felicem Arabiam totam subegisset. [*Strabo, lib. 17. pag. 819. fin.*] Cujus in eo itinere progressum & regressum, ex Strabone, nunc subjicimus.

In Ararenâ peragrandâ diebus 50. per invia itinera consumptis, usque ad urbem Agranorum (vel Egranorum potiùs) processit, & pacatam & fertilem regionem. Eorum rex (Sabus) aufugit: urbs primo adortu capta est. Hinc post sextum diem ad flumen pervenit. Ibi barbari instructâ acie occurrerunt: è quibus ad 10 millia ceciderunt, ex Romanis duo tantùm desiderati sunt. Nam omnino imbelles erant, & armis imperitè utebantur; arcu, & lanceâ, & gladio, & fundâ; & magnâ ex parte bipennibus. Mox etiam urbem cepit nomine Asca, à rege derelictam. Hinc Athrulla venit; quam nullo negotio cepit, & præsidio firmavit: & frumenti palmularúmque viatico comparato, Marsyabas processit urbem Rhamanitarum, qui sub Ilasaro erant. Eam adortus, sex diebus obsedit: postea aquæ inopiâ coactus destitit ab incepto. Duorum dierum itinere tantùm se abesse ab aromatiferâ, è captivis intelligebat. Sex autem menses contrivit in itinere, culpâ ductorum.

Eâ fraude serò deprehensâ, per aliam viam reversus, nonis castris Anagrana pervenit; ubi prælium commissum fuerat: undecimis deinde ad Septem puteos, à reipsâ sic nominatos. Hinc jam per loca pacata, in pagum Chaalla, pòst in vallum nomine Malotham ad flumen positum: postea per deserta non multum aquæ habentia usque in vicum Negram (vel Hygram) qui sub Obodâ est & ad mare jacet. In reditu totum iter diebus 60 confecit, in quo priùs sex menses consumpserat. [*Strabo, lib. 16. pag. 781, 782.*]

Dum Ælius Gallus cum parte Ægyptiaci exercitus in Arabiâ bellum gereret, Æthiopes qui supra Ægyptum habitant, à reginâ ipsorum

rum Candace (virili muliere, & altero oculo captâ) missi, impressione factâ in Thebaïdem, præsidia trium cohortium, quæ Syenæ Elephantinæ ac Philis erant, repentino impetu ceperunt, & in captivitatem abduxerunt, ac Cæsaris statuas everterunt. Contra hos profectus Ægypti præfectus Petronius, cum non totis decem millibus peditum & equitibus 800. adversùs triginta hominum millia, primùm eos compulit, ut Pselcham confugerent, urbem Æthiopicam. Tum missis ad eos legatis, quæ capta erant petiit, & causas quamobrem bellum movissent poposcit: ac dicentibus, se injuriâ affectos à nomarchis, respondit non illos esse regionis dominos, sed Cæsarem. Petentibus porrò triduum ad deliberandum, nihílque interim eorum quæ par erat facientibus; movens contra eos, in pugnam procedere coëgit, ac celeriter in fugam vertit; cùm & compositi malè, & malè armati essent. nam scuta ingentia & è crudo bovis tergore confecta habebant: arma quibus pugnarent, secures alii, alii contos, nonnulli gladios gerebant. Proinde quidam in urbem sunt compulsi, alii in deserta fugam fecerunt, alios proxima insula excepit, qui sese fluvio commiserant; inter quos & reginæ Candaces duces erant. Hos itaque omnes cepit, trajecto ratibus ac navibus flumine, & in Alexandriam misit: atque Pselcham profectus, eam cepit. unde numeratâ captivorum multitudine & eorum qui in prælio ceciderunt, qui salvi evaserant pauci omnino deprehensi sunt. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 820. *Dio, lib.* 54. *pag.* 524.]

A Pselchâ Petronius Premnim venit, urbem naturâ munitam; cumulis arenæ peragratis, quibus Cambysis exercitus obrutus est vento incidente. Eam adortus primo impetu cepit. Inde Napata (Tanapen Dioni dictam) progressus est, ubi Candaces regia erat, ejúsque filius morabatur. Ipsa cùm in castello propinquo sederet, legatos misit qui de pace tractarent; redditis statuis, & captivis qui abducti fuerant Syenâ. Sed impetu facto Petronius Napata cepit ac diruit, puero fugiente. Et quum neque progredi propter arenam & æstum, neque ibi commodè cum toto exercitu permanere posset; cum prædâ retrò abiit, ac Premni mœnibus & præsidio & quadringentorum hominum cibariis in biennium munitâ, reversus est Alexandriam. Ex captivis autem, cæteris divenditis, mille ad Cæsarem misit à Cantabris reversum: quorum nonnulli morbo consumpti sunt. [*Iid. ibid.*]

Cum his conferendus & ille Plinii locus est, libro 6. cap. 29. Æthiopum regionem *intravere arma Romana D. Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipso equestris ordinis, præfecto Ægyptiis. Opida eorum expugnavit, quæ sola invenerat, quo dicemus ordine. Pselchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambusin, Attenam, Stadisin ubi Nilus præcipitans se fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longissimè autem à Syene progressus est* DCCCLXX *millia passuum: nec tamen arma Romana ibi solitudinem fecerunt.*

Phraates III. Scytharum maximo auxilio in regnum restitutus est. Quorum adventu audito, Tiridates cum magnâ amicorum manu ad Cæsarem profugit, in illud ipsum regnum restitui & ipse desiderans; juríque Romanorum futuram Parthiam affirmans, si ejus regnum muneris eorum fuisset. Phraates, hoc cognito, legatos statim ad Cæsarem

ſarem miſit; ſervum ſuum Tiridatem, & filium ſuum, quem ille obſidem Cæſari tradiderat, remitti ſibi poſtulans. [*Juſtin. lib.* 42. *cap.* 5.]

Quum Tiridates & legati Phraatis Romam adveniſſent, in ſenatum eos Auguſtus introduxit: ac deinde mandatâ ſibi à Senatu litis cognitione, utriuſque partis poſtulata audivit. Tum, neque Tiridatem dediturum ſe Parthis dixit, neque adverſùs Parthos Tiridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil ab illo obtentum videretur; Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum ſumptum præberi juſſit: Phraati verò filium remiſit; ut pro eo captivos ſignáque militaria, Craſſi & Antonii cladibus amiſſa, reciperet. [*Id. ibid. Dio, lib.* 53. *pag.* 519.]

Quum Romæ inter M. Agrippam & M. Marcellum, Auguſti nepotem ſimul & generum, mutuæ ſimultates ſeſe proderent, quòd alter alterum anteferri ab Auguſto crederet; veritus ille ne, ſi uno in loco manſiſſent, contentiones inter eos intercederent, Agrippam continuò in Aſiam miſit, provincias tranſmarinas pro ſe adminiſtraturum. Agrippa urbe profectus, in Syriam miſſis legatis ſuis, ipſe Mitylenis in Lesbo inſulâ permanſit. [*Dio, lib.* 53. *pag.* 518. *cum Velleio Paterculo, lib.* 2. *cap.* 93. *Joſepho, lib.* 15. *cap.* 13. *& Suetonio, in Octavio, cap.* 66.]

Auguſto XI. Conſulatu ſeſe abdicanti, & L. Seſtium ſummum Bruti fautorem in locum ſuum ſubroganti, Senatus honores decrevit. Ut Tribunus plebis perpetuus eſſet. Ut quoties ſenatus haberetur, etiamſi Conſulatum non gereret, de quibuſcunque rebus quicquid vellet ſancire poſſet. Ut Proconſulare imperium ſemper haberet; neque id intra pomerium veniens deponeret, aut renovando opus eſſet: útque major ipſi in provinciis, quàm præfectis earum, ſemper eſſet poteſtas. [*Dio, ut ſupr. pag.* 518, 519.]

3982 Ælius Gallus, ab Arabicâ expeditione rediens, Negrâ vico in Nabatæorum regno relicto, exercitum undecim dierum ſpatio in Muris portum trajecit. Hinc Coptum tranſgreſſus, cum utilibus copiis Alexandriam pervenit. Cæteros non bello (in quo ſeptem tantùm perierant) ſed fame, labore, morbo, & itinerum difficultate amiſerat. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 782.] Hujus medicamenta quædam compoſita referuntur à Galeno, in libro 2° de Antidotis: inter quæ theriaca eſt, Cæſari ab eo oblata, quâ multos ex commilitonibus ſuis ſervaverat.

M. Marcellus, Octaviæ Auguſti ſororis filius & Juliæ Auguſti filiæ maritus, mortuus eſt. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 93. *Dio, lib.* 53. *pag.* 517. *& 519.*]

Auguſtus Cyprum ac Galliam Narbonenſem, quia nihil armis ſuis indigerent, populo reddidit: pro eíſque Dalmatiam recepit. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 523. *cum lib.* 53. *pag.* 504.] 4692 22

Pantomimorum ſaltatio à Pylade Cilice & Bathyllo Romam primùm eſt introducta: cúmque veteres ipſi canerent & ſaltarent, primus Pylades chorum ſibi præcinere fecit. [*Euſeb. Chronic. cum Scaligeri Collectan. Græc. pag.* 390. *& Animadverſion. pag.* 155, 156.]

Sebaſte jam conditâ, Herodes in loco maritimo, ubi Stratonis turris ſtetit, urbem alteram magnificentiſſimè extruere cœpit, quam Cæ-

ſaream appellavit: admirandi operis portu addito, magnitudine Piræeo pari. Quod totum opus duodecim annorum ſpatio ille abſolvit; nec labori parcens, nec ſumptibus. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 16. *& lib.* 15. *Antiqu.* 13.] Unde de Cæſare Eutropius, libro 7°. *Tanto amore apud Barbaros fuit, ut reges populi Romani amici in honorem ejus condererent civitates, quas Cæſareas nominarent: ſicut in Mauritaniâ à rege Jubâ, & in Paleſtinâ, quæ nunc eſt urbs clariſſima.*

Herodes filios ſuos Alexandrum & Ariſtobulum (ex Mariamme Haſmonæâ ſuſceptos) Romam ad Cæſarem educandos miſit: quibus paratum erat hoſpitium apud Pollionem Herodis ſtudioſiſſimum. Adoleſcentes ſummâ humanitate Cæſar excepit; fecítque Herodi poteſtatem, ut arbitratu ſuo è filiis quemcumque vellet hæredem regni deſignaret: Trachonitide etiam, Batanæâ & Auranitide illi donatâ. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 13.]

3983 Poſtquam Trachonem ab Auguſto Herodes accepiſſet, adhibitis ducibus ad latronum ſpeluncas penetrans, maleficia eorum coërcuit, & circumvicinis ſecuritatem præſtitit. Zenodorus autem partim invidiâ, partim dolore ademptæ poſſeſſionis permotus, Romam ad accuſandum Herodem profectus eſt: nihil tamen efficere potuit. [*Id. ibid.*]

Herodes, apud Mitylenem ſalutato Agrippâ ſibi amiciſsimo, in Judæam reverſus eſt. [*Ibid.*]

Gadarenſes quidam Agrippam adierunt, Herodem accuſaturi: quos ille ne auditos quidem ad regem vinctos remiſit. Eis tamen pepercit Herodes: qui ut erga ſuos erat inexorabilis, ita ab alienis acceptas injurias libenter contenmnebat ac remittebat. [*Ibid.*]

In Siciliam Auguſtus profectus eſt, ut eam, ac omnes alias ad Syriam uſque provincias, conſtitueret. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 524.]

Auguſtus M. Agrippam (cujus patientiam deſiderabat, quòd ex levi rigoris ſuſpicione, ſub ſpecie miniſteriorum Principalium Mitylenas ſe, relictis omnibus, contuliſſet) ex Aſiâ in Siciliam ad ſe accerſitum, uxorem ſuam, licèt ipſius Auguſti ſororis Octaviæ filiam, repudiare, & filiam ſuam Juliam, Marcelli viduam, ducere juſsit: ac continuò Romam miſit ad nuptias peragendas, urbíſque adminiſtrationem ſuſcipiendam. [*Id. ibid. pag.* 525. *cum Velleio Paterculo, lib.* 2. *cap.* 93. *& Suetonio in Octavio, cap.* 63. *& 66.*] 4693 21

Zenodorus, deſperatis rebus ſuis, Auranitidem ditionis ſuæ partem 50 talentis annuis Arabibus elocaverat. Eam, licèt donatione Cæſaris comprehenſam, Arabes jamdudum Herodi infeſti non patiebantur ſibi ab eo auferri: modò excurſionibus ac vi eam ſibi vindicantes, modò contendentes de jure poſſeſsionis apud judices. Pelliciebant etiam ad ſe egenos milites, qui miſerorum more meliora ſperant ex rerum novitatibus. Hæc quum maturè Herodes cognoviſſet, maluit tamen bonis rationibus occurrere quàm hoſtiliter; ne daret occaſionem novis motibus. [*Joſeph. lib.* 15. *cap.* 13.]

Rebus in Siciliâ ordinatis, in Græciam Auguſtus tranſmiſit: ubi Athenienſibus Æginam & Eretriam ademit, ſicuti quidam ſunt authores, quòd Antonio faviſſent. [*Dio, ut ſupr. pag.* 525.]

Canda-

Candacen Æthiopum reginam, cum multis hominum millibus Premnium præsidium aggressam, Petronius auxilio profectus antevertit: & castellum ingressus, multo apparatu confirmavit; reginámque ad conditiones pacis accipiendas coëgit. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 821. *cum Dione, lib.* 54. *pag.* 524.]

Legatis ad se missis mandavit Petronius, si quid vellent, ut ad Cæsarem proficiscerentur: ac negantibus scire si quis Cæsar esset, & ubi conveniendus, dedit qui deducerent. [*Strabo, ibid.*]

3984 Rebus in Græciâ confectis, Augustus in Samum navigavit; ibíque hyemavit. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 525.]

Quum Armeniæ majoris populus Artabazem sive Artaxiam (Artavasdis, per dolum ab Antonio capti, filium) accusaret, Tigranémque fratrem ejus, qui tum Romæ erat, evocaret; Augustus Tiberium accersivit, ut Artabazem regno pelleret Tigranémque ei præficeret. [*Id. ibid. pag.* 526. *cum Tacito, lib.* 2. *Annal. cap.* 3.]

Candaces legati in Samum venientes, Cæsarem invenerunt in Syriam progredi parantem, & Tiberium in Armeniam amandantem. Ab eo facilè quæ volebant impetravere; tributis etiam eis remissis. [*Strabo, lib.* 17. *pag.* 821.]

Vere in Asiam Augustus perrexit, M. Apuleio & P. Silio Consulibus: ibíque & in Bithyniâ omnia composuit: non propterea, quòd tam hæ provinciæ quàm priùs ab ipso peragratæ populi esse censerentur, rationem earum nullam habens; sed omnibus haud aliter curatis, ac si ipsius essent. Nam & omnia, ut conveniebat, emendavit; & pecunias largitus est, aliis etiam ultra tributum novas imperavit. Cyzicenis verò, quòd in quâdam seditione nonnullos Romanos flagris cæsos necâssent, libertatem ademit. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 525.] 4694 20

Inde in Syriam venit: anno postquam in eâ provinciâ antea fuerat *decimo*; [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 15.] regni verò Herodis (à morte Antigoni) *decimo septimo*. [*Id. lib.* 15. *Antiquit. cap.* 13.] ubi Tyriis & Sidoniis, propter factiones, libertatem ademit. [*Dio, ut supr. pag.* 525.]

Zenodorus interposito jurejurando Gadarensibus est pollicitus, non priùs se destitutum quàm quovis modo efficeret, ut illi ab Herodis dominatione liberati attribuerentur ad provinciam Cæsaris. Hinc eorum plurimi, ab illo persuasi, cœperunt clamare in Herodem, gravem eum dictitantes ac tyrannum; atque de vi & rapinis ejus, violatísque ac dirutis templis, apud Cæsarem conquerentes. Quibus nihil Herodes territus, paratus erat causam dicere: Cæsar verò comiter illum tractabat, nihilo alienatior propter tumultuantem multitudinem. Gadarenses igitur videntes quorsum Cæsar & amici ejus tenderent, & certis conjecturis timentes ne dederentur Herodi; proximâ post congressum nocte alii se jugulaverunt, alii præcipitaverunt tormentorum metu, quidam etiam in flumen se jacientes necaverunt: atque ita quum se ipsi prædamnare viderentur, sine morâ Cæsar Herodem absolvit. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 13.]

Zenodorus quoque præcordiis ruptis sanguine multo per secessum profluente apud Antiochiam Syriæ vitam finivit. [*Id. ibid.*]

Zenodori tetrarchiam Augustus Herodi donavit. [*Id. ibid. Dio, lib.* 54.

*pag.*526.]portionem ſanè non contemnendam: quæ ſita Galilæam inter & Trachonem, complectebatur Ulatham, Paneadem, & agros finitimos. Adjunxit eum deinde Cæſar rectoribus Syriæ; & ne quid eo inconſulto provinciæ illius procuratoribus liceret adminiſtrare, præcepit. [*Joſeph. lib.* 1. *Belli, cap.* 15. *& lib.* 15. *Antiquit. cap.* 13.]

Herodes fratri ſuo Pheroræ tetrarchiam à Cæſare impetravit; de ſuo regno deciſis centum talentorum reditibus: ut etiam ſi quid fatale illi accideret, in tuto eſſent res illius, neque ſubjiceretur Herodis filiorum imperio. [*Id. lib.* 15. *cap.* 13.]

Claudius Tiberius Nero, miſſus ab Auguſto vitrico ſuo cum exercitu ad viſendas ordinandáſque quæ ſub Oriente ſunt provincias, præcipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingreſſus Armeniam, redactâ eâ in poteſtatem populi Romani, regnum ejus Artavaſdi tradidit: cùm rex quoque Parthorum, tanti nominis famâ territus, liberos ſuos ad Cæſarem miſit obſides. Ita ſummus Tiberii adulator Velleius Paterculus. [*lib.* 2. *cap.* 94.]

Tigranem Artavaſdis filium Armeniis regem hoc tempore fuiſſe datum, alii omnes memorant. Artavaſde enim, qui & Artabazes dictus eſt, ab Antonio, in Ægyptum ad Cleopatram captivo abducto, filiorum natu maximus Artaxias (quem paterno nomine *Artabazem* Dio hîc appellat) Armeniæ regno potitus eſt. Cui Archelaus & Nero Cæſar per vim à ſe pulſo juniorem ipſius fratrem (patris item nomine à Velleio *Artavaſdem*, qui ab aliis *Tigranem* nuncupatum) ſucceſſorem nunc dederunt. Sic enim Joſephus [*lib.* 15. *cap.* 5.] rem refert; Archelai nomine Cappadociæ regem deſignans, Neronis Claudium Tiberium, licèt nondum à Cæſare adoptatum; ad quem pars narrationis illius Horatianæ ſpectat, lib. 1. epiſtol. 12.

Ne tamen ignores, quo ſit Romana locores:
Cantaber Agrippæ, Claudî virtute Neronis
Armenius cecidit; jus imperiúmque Phraates
Cæſaris accepit genibus minor.

Cum quâ & Ovidii illa conferenda, in 2° Triſtium:

Nunc petit Armenius pacem; nunc porrigit arcus
Parthus eques, timidâ captáque ſigna manu.

Tiberium tamen, ſive Claudium hunc Neronem, ab Armeniis ante ejus adventum occiſo Artabaze ſive Artaxiâ, nihil ſuo apparatui reſpondens perfeciſſe, Dio aſſerit: [*lib.* 54. *pag.* 526.] licèt eâ ſe re, quaſi ſuâ quicquam virtute egiſſet, ille jactaverit; præſertim quòd ſacrificia propter eam eſſent decreta. Cui favet & ille Taciti locus: [*lib.* 2. *Annal. cap.* 3.] *Occiſo Artaxiâ per dolum propinquorum, datus à Cæſare Armeniis Tigranes, deductúſque in regnum à Tiberio Nerone.* qui ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani reſtituit, ac pro tribunali diadema impoſuit: ut habet in *Tiberio* [*cap.* 9.] Suetonius.

Recepiſſe & ſigna Tiberium, quæ M. Craſſo Parthi ademerant, addit ibidem Suetonius: quando Parthi videlicèt ſigna militaria, quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant, repoſcenti Auguſto reddiderunt;

runt; obsidésque insuper obtulerunt: ut apud eundem est, in *Octavio.* [*cap.* 21.] Quum enim in Syriam ad componendum Orientis statum Augustus venisset; Phraates, quia nihil dum eorum quæ pactus fuerat perfecisset, veritus ne bellum Parthiæ ab Augusto inferretur, signa Romana, & quæ Crasso oppresso Orodes & quæ ipse filius ejus Antonio pulso ceperat, illi remisit. Totâ quoque Parthiâ captivos omnes, ex Crassiano & Antoniano exercitu recollectos, tradidit: paucis demptis, qui se ipsos pudore moti interemerant, aut in Parthiâ occultè remanserant. Eáque Augustus, quasi bello aliquo Parthum vicisset, accepit. [*Liv. lib.* 139. *Florus, lib.* 4. *cap. ult. Strabo, lib.* 2. *pag.* 288. *& lib.* 16 *pag.* 748. *Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 91. *Justin. lib.* 42. *cap. ult. Dio, lib.* 54. *pag.* 525. *Eutrop. lib.* 7. *Oros. lib.* 6. *cap.* 21. *& Casiodorus, in Chronico.*]

Persas sive Parthos Augusto, quod nulli antea, obsides dedisse, Eutropius; regiisque obsidibus traditis, firmum fœdus fideli supplicatione meruisse, scribit Orosius. [*ut supr.*] Et Phraatem quidem filios Augusto Cæsari & filiorum filios credidisse, amicitiámque illius datis obsidibus emereri officiosè voluisse, in fine libri 6i Strabo; & filios nepotésque illius obsides Augusto datos, in libri 42i fine Justinus confirmat. Sed eum tamen *cuncta venerantium officia ad Augustum vertisse, partémque prolis firmandæ amicitiæ misisse, haud perinde illius metu, quàm fidei popularium diffisum*; in 2i Annalis initio monuit Tacitus. Ita enim hîc res sese habuit.

Thermusa Italici generis femina, ex concubinâ Phraatis uxor jam facta, Phraatici filio suo, quem cùm ancilla adhuc esset Regi peperérat, Parthorum regnum adstruere cogitans; marito, apud quem omnia poterat, persuasit ut filios suos legitimos Romam obsides mitteret. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 3.] Phraates, vocato in colloquium Titio qui per id tempus Syriæ præerat, quatuor ei filios legitimos obsides tradidit: Saraspadem, Cerôspadem, Phraatem & Vononem; duas eorum uxores, & filios quatuor. Seditionem enim metuens, & ne sibi ab inimicis struerentur insidiæ, filios à medio amovit: hoc sibi persuaso, neminem adversùm se prævaliturum, si neminem ex Arsaciorum genere, cujus Parthi erant studiosissimi, substituendum sibi relinqueret. [*Strabo, li.* 16. *pa.* 748, 749.] In vetere Inscriptione Romanâ, cum *Seraspadane* (ita enim ibi nominatus reperitur) alius Phraatis filius conjunctus habetur, à Strabone non memoratus; *Rhodaspes, Phraatis Arsacis Regum Regis F. Parthus.* [*Inscr. Grut. pa.* CCLXXXVIII.]

Augustus in Oriente subditos ex Romanarum legum præscripto composuit, fœderatos verò majorum suorum institutis uti permisit: neque quicquam illis adimere, sed contentus esse partis statuit; idque etiam ad Senatum scripsit. Itaque tunc temporis nullum bellum attigit: Iamblicho verò Iamblichi filio paternum in Arabiâ principatum dedit. Tarcondimoto similiter Tarcondimoti filio principatum patris in Ciliciâ tribuit: maritimis quibusdam exceptis, quæ Archelao cum minoris Armeniæ regno donavit; Medo rege, qui regnum id antè obtinuerat, vitâ functo. Mithridati quoque cuidam Commagenam, quòd ejus rex patrem hujus Mithridatis occidisset,

dissset, puero etiamnum attribuit. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 526.]

Herodes, deducto ad mare Cæsare, in regnum reversus, in terrâ Zenodori elegantissimum illi templum è marmore candido construxit; prope Panium montem, in cujus radicibus sunt fontes Jordanis fluminis. Tunc etiam tributorum partem remisit regni sui subditis: prætextu quidem, ut post sterilitatem se reficerent; re autem verâ ut placaret eorum animos offensos talibus regis operibus, quæ videbantur planè ad religionis & bonorum morum perniciem tendere, ut omnium jactabatur sermonibus. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 13.]

3985 His Herodes ut occurreret, conventicula per urbem & frequentiora convivia prohibuit: & tum alios speculatores adhibuit, qui se conventibus insererent & vulgi sermones captarent; tum ipse quoque se plebeio cultu noctu vulgo miscuit, ut experiretur quid de se populus sentiret. Et quotcunque pertinaciter ejus studia improbarent, in omnes inclementer animadvertebat: reliquam verò multitudinem sacramento obstringebat, jusjurandum exigens quòd non discessuri essent à fide & officio. [*Id. ibid.*]

Hoc juramentum à Pollionis Pharisæi Sameæque sectatoribus plerisque Herodes requisivit: quod cùm non impetrâsset, non tamen in eos ut in cæteros tales sæviit, Pollionis reverentiâ. Remisit etiam hanc necessitatem Essæis: quos propter Manahemum ex eâ sectâ fatidicum in pretio habuit; qui & eum è plebe puerum regem Judæorum salutavit, & regem postea factum ultra 30 annos regnaturum prædixerat. [*Ibid.*]

Julia Agrippæ Caium peperit: sacrificiúmque perenne natalibus ejus, cum quibusdam aliis, decretum est. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 526.]

Augustus in Samum reversus, ibidem iterùm hyemavit; & libertatem Samiis hospitii pretium dedit; ac non pauca eo tempore negotia confecit. Frequentes enim eò ad ipsum legati commeârunt: ac Indi pacem, quam antea per oratores (de quibus ad annum Periodi Julianæ 4689 dictum) petierant, tunc interposito fœdere sanxerunt. Inter dona verò ab Indis missa tigres erant, animalia tum primùm Romanis ac Græcis visa: & adolescens quidam humeris carens, (cujusmodi Mercurii fingi solent) qui manuum loco, pedum omnia officio ita peragebat, iis ut arcum tendere, sagittas emittere, ac tubâ canere diceretur. [*Id. ibid. pag.* 527.]

Hos Indorum legatos Antiochiæ, quæ apud Daphnem est, se vidisse Nicolaus Damascenus narrat. In epistolâ quidem plures fuisse memoratos: sed tres tantùm superfuisse, quos vidisse se ait; cæteris longitudine viæ magnâ ex parte absumptis. Epistolam Græcam fuisse in membranâ scriptam; in quâ significaretur Porum esse, qui scriberet, se etsi sexcentis regibus imperaret, Cæsaris tamen amicitiam magni pendere, & paratum se quocunque voluerit aditum concedere, & in quibuscunque rectum fuerit opitulari. Hæc dicit in epistolâ contineri. Allata præterea esse dona ab octo servis nudis subligacula indutis & aromatibus delibutis. Ea fuisse, Hermân (illum de quo dictum) à puero brachia ab humeris truncatum; viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, testudinem fluvialem trium cubi-

cubitorum, & perdicem vulture majorem. [*Strabo, lib.* 15. *pag.* 719.]

In his Zarmarus sive Zarmanochegas erat, ex Indorum sophistis unus: qui vel gloriæ causâ, vel senectutis secundùm patrias leges, sive ut ostentaret se Augusto & Athenienſibus, (Athenas enim venerat) Græcorum deorum sacris, etsi (ut referunt) non legitimo tempore, in gratiam Augusti initiatus; abeundum sibi è vitâ censuit, ne quid adversi accideret immoranti. Ridens igitur & nudus & unctus in rogum se dedit: atque sepulchro ejus inscriptus est titulus. *Hîc jacet Zarmanochegas Indus, è Barbosâ, qui secundùm patriam Indorum consuetudinem se vitâ eduxit.* [Id. ibid. pag. 719, 720. Dio, lib. 54. pag. 527.] 4695 | 19

Augustus Romam reversus, equo ovans in urbem invectus, & arcu triumphali trophæum gestante honoratus est. [*Dio, ibid. pag.* 526.]

Magnæ sibi laudi Augustus ducebat, quòd præliis priùs amissa, citra ullum certamen à Parthis recepisset. Itaque & sacrificia ejus rei causâ & templum Martis Ultoris in Capitolio (ad imitationem Jovis Feretrii) ubi signa ea suspenderentur, decerni jussit, ac deinde perfecit. [*Id. ibid.*]

Templum hoc Marti ante Philippensem victoriam priùs ille voverat; sed par beneficium alterum ab eo jam se consecutum prædicans, anno demùm 22° votum illud persolvit: Romulúmque æmulatus, qui Acrone Cœninensium rege occiso arma ejus in templo Jovi Feretrio à se dicato suspenderat, Marti Bis-ultori templum extruxit & signa militaria à Parthis recepta in eo reposuit; ludis Circensibus institutis, mense Maio quotannis in harum rerum memoriam celebrandis. De quibus, in 5° Fastorum, Ovidius:

Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
Persequitur Parthi signa retenta manu.
Gens fuit & campis & equis & tuta sagittis;
Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti;
Cùm periit miles, signáque, dúxque simul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat;
Romanæque aquilæ signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres & longi dedecus ævi
Sustulit: agnôrunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ,
Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe refers aquilas, victos quoque porrigis arcus:
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Ritè Deo templúmque datum, noménque Bis-ultor:
Emeritus voti debita solvit honor.
Solemnes ludos circi celebrate Quirites:
Non visa est fortem scena decere Deum.

Quibus addantur & Horatii illa, lib. 4. Odâ ultimâ,

——tua Cæsar ætas
Fruges & agris rettulit uberes,
Et signa nostro restituit Jovi
Derepta Parthorum superbis
Postibus.

et frequentes Cæsaris ipsius nummi, inscriptionem præferentes. SIGNIS RECEPTIS.

Herodes, anno regni sui 18° (ab exitu Antigoni numerato) Judæis consilium suum de instaurando Templo Hierosolymitano proposuit: quos cùm solicitos esse animadverteret, ne fortè demolitus vetus ædificium, novum non posset absolvere; certiores eos reddidit mansurum vetus templum integrum, nec demoliendum tantisper dum omnis materia compararetur quæ esset ad futuram fabricam necessaria. Neque eos fefellit. Mille enim plaustra paravit quæ lapides convehe-rent; & ex omni artificum copiâ peritissimos selegit ad decem millia, & insuper mille sacerdotes stolis sacerdotalibus sumptu suo vestitos, partim cæmentariæ partim lignariæ fabricæ non imperitos: adhibendos operi omnes, materia jam antè convectâ. [*Joseph. lib.* 15. *cap.* 14.]

3987 Augustus, quum primum imperii decennium ad exitum jam tenderet, in aliud quinquennium suum sibi principatum prorogavit: & M. Agrippæ cùm alia ferè eadem quæ sibi, tum tribunitiam potestatem ad idem quinquennium dedit. Tot enim ipsis annos tunc sufficere dicebat: licèt non multo pòst etiam plures imperatoriæ potestatis annos ipse acceperit, ut iterùm decennalis ejus principatus fieret. [*Dio, lib.*54.*pag.*529.] 4696 18

Quia jam vetustate libri Sibyllini exolescebant, pontificibus negotium Augustus dedit, ut suâ manu eos describerent; ne quis alius eos legeret. [*Id.ibid.pag.*532.]

Pyladem mimum illum Cilicem, per factiones Româ ejectum, Augustus reduxit: quod gratiam populi illi conciliavit. A quo cùm objurgaretur Pylades, quòd cum Bathyllo eandem artem exercente & Mecænatis necessario rixaretur, respondisse ille fertur; *Expedit tibi, Cæsar, populum nobis intentum tempus consumere.* [Ibid.pag.533.]

Materiâ ad aggrediendum opus necessariâ per biennium comparatâ, Templum Hierosolymitanum cœpit Herodes extruere; annis 46. ante primum Pascha ministerii Christi: ut ex Judæorum illis verbis apparet, Johan. II.20. eo tempore prolatis. Τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος. *Quadraginta & sex annis hactenus ædificatum est Templum hoc.* ut aoriston illud à Lidyato nostro rectè est expositum. 4697 17

Et quidem Templi hujus structura sub Zorobabele anno primo monarchiæ Cyri cœpta, & aliquamdiu interrupta, post 20 demùm annos, imperii Darii Hystaspis F. anno sexto, finita; ejusdémque magnifica instauratio, hoc tempore ab Herode cœpta, annorum novem ac dimidii spatio est consummata. Verùm in temporis augustis-

simo

simo huic ædificio impensi ratione æstimanda, non horum tantùm duorum, sed successorum etiam opera considerandа venit: quum in eo perficiendo *& longa secula, & omnes thesauros sacros, quos toto orbe Deo missos repleverant, consumpta fuerint*; ut in libro 6° Judaici belli cap. 6. (κεφ. 18.) Josephus monuit. Neque enim unius Herodis opes, tantis præsertim largitionibus, tot palatiorum, templorum & urbium structuris (quarum una Cæsareensis urbis ac portus omnium sumptuosissima etiam tum illi incumbebat, quum in Templo condendo laboraret) tantopere accisæ, *immensæ opulentiæ templo* (ut in Historiæ suæ lib. 5. cap. 8. istud appellat Tacitus) perficiendo pares erant. Et magnam illam Templi instaurationem ab Herode cœptam, usque ad belli Judaici sub Gessio Floro initia ex ingentibus illis donariis Deo dicatis continuatam fuisse, locus ille Josephi ostendit, in Antiquitatum libro 20. cap. 8. *Jam absolutum erat & Templi ædificium. Populus igitur quum videret esse in otio circiter octodecim opificum millia, solitorum hactenus in Templo ex operarum mercedibus victum quærere; nolénsque sacram pecuniam repositam habere, ne quando præda Romanis fieret, simúlque opificibus inde provisum cupiens, quòd vel unâ horâ diei operato statim merces repræsentaretur: suasit regi* (Agrippæ juniori,) *ut Orientalem instauraret porticum, quæ Templi extima claudebat.*

Julia Agrippæ Lucium peperit: quem, simul cum fratre ejus Caio, Augustus quò tutior esset ab insidiis, non expectato dum virilem ætatem attingerent, statim adoptavit & hæredes imperii fecit. [*Dio, lib. 54. pag. 533.*]

In Cypro plurimæ civitatum partes terræ motu conciderunt. [*Euseb. Chronic.*]

3988 M. Agrippa, ludis quinquennalibus (qui Actiaci quarti erant) Romæ celebratis, ab Augusto rursus in Syriam missus est. [*Dio, lib. 54. pag. 534.*] | 4698 | 16

Herodes navigavit in Italiam, salutatum Cæsarem, & ad invisendos Romæ suos liberos. [*Joseph. lib. 16. cap. 1.*] Per Græciam verò transiens, agoni Olympico (Olympiade CXCI. quâ Diodotus Tyaneus stadio vicit) non interfuit modò sed etiam præfuit. Qui ludos illos propter Elidensium inopiam celebritati suæ non satis respondisse animadvertens, annuos reditus eis attribuit; quò splendidiùs sacrificia fierent, & alia quæ ad decorandum tam frequentem conventum pertinerent. Pro quâ munificentiâ perpetuus Agonotheta declaratus est. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 16. cum lib. 16. Antiquit. cap. 9.*]

Cæsar Herodi Romæ humanissimè tractato filios reducendos domum reddidit, satis jam institutos disciplinis liberalibus. [*Id. lib. 16. cap. 1.*] Ipse verò in Galliam profectus est. [*Dio lib. 54. pag. 533.*]

Æmilius Macer Veronensis Poëta in Asiâ moritur. [*Hieronym. in Chronico.*] de quo Tibullus:

Castra Macer sequitur; tenero quid fiet Amori?

Hierosolymis Sacerdotum operâ structura Templi, ita propriè dicti, quod Sanctum & Sanctum Sanctorum complectitur, sesquianni

ſpatio perfecta eſt. Quo toto tempore nunquam interdiu pluiſſe, noctu tantùm imbribus deſcendentibus, fama eſt. Octo deinde annis ſequentibus, porticus, & ſepta, & reliqua circa Templum ædificia omnia ſunt abſoluta. [*Joſeph. lib.* 15. *cap ult.*]

Templi hujus duplex extat deſcriptio: una à Joſepho (qui in eo Sacerdotalia munia ipſe obiit) in 15. Antiquitatum libro, cap. 14. & lib. 6. Belli, cap. 6. (κεφ. ις.) altera à R. Judâ (120 ferè poſt illius excidium annis) in Miſchnæ ſuæ tractatu qui מידות inſcribitur, facta. Prioris ichnographiam habemus à Ludovico Cappello ad finem compendii Hiſtoriæ Judaicæ adjectam; poſterioris, à Conſtantino L'empereur præfixam Commentario ſuo in Codicem *Middoth*. In cujus Præfatione, ex conſtanti Hebræorum ſententiâ oſtendit, Zerubbabelis & Herodis templum pro eodem rectè fuiſſe habitum; ſicut à Cornelio Tacito in 5° Hiſtoriarum libro templum à Pompeio expugnatum idem cenſebatur cum eo, quod illic à Tito oppugnatum narrat.

3989 Quum Alexander & Ariſtobulus in Judæam reverſi omnium amorem ſibi conciliâſſent; Salóme ſoror Herodis & ejus ſequaces, metuentes ne ultores aliquando illi fierent materni interitus, in vulgus rumores ſparſerunt patrem illos averſari propter ſupplicii de genitrice ſumpti memoriam. Herodes verò nihil mali adhuc ſuſpicans, in eo quo par erat honore illos habuit; & quòd jam eſſent adulti, uxores eis dedit: A[illegible] Salómes filiam Bernicem; Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. [*Joſeph. lib.* 16. *cap.* 1. & 2.] — 4699 — 15

Auguſtus Cyzicenis libertatem reſtituit: Paphiis quoque (in Cypro) terræmotu afflictis pecunias largitus eſt; ac permiſit, ut ex Senatuſconſulto urbem Auguſtam nominarent. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 539.]

Herodes, audito M. Agrippam iterùm veniſſe in Aſiam, illò profectus impetravit ab eo in regnum ſuum ut venire dignaretur ad amicum & hoſpitem. [*Joſeph. lib.* 16. *cap.* 2.]

3990 Agrippam excepit Herodes in recèns conditis urbibus; & oſtendens ædificia, omne genus deliciarum & magnificentiæ tam ipſi quàm amicis exhibuit, apud Sebaſten & Cæſareenſem portum, & in extructis à ſe arcibus, Alexandrio, Herodio, Hyrcaniâ. In urbem quoque Hieroſolymitanam eum perduxit; occurrentibus populariter omnibus amictu & cultu feſtivo, cum fauſtis acclamationibus. Agrippa autem Deo hecatombe immolatâ populo epulum præbuit: & quamvis libenter ibi diutiùs fuiſſet commoraturus, appetente tamen hyeme tempeſtatum metu maturiùs abnavigavit in Ioniam; unà cum amicis maximis honoratus muneribus. [*Id. ibid.*]

Aſander, Boſphori Cimmerii rex ab Auguſto conſtitutus, moriens uxori ſuæ Dynami, filiæ Pharnacis & Mithridatis nepti, regnum reliquit. Eam Scribonius quidam, Mithridatis ſe nepotem eſſe perhibens, in matrimonium ducens, Boſphorum occupavit. Quo audito, Agrippa Polemonem Ponti ejus, quæ eſt ad Cappadociam ſita, regem miſit, ut ei bellum faceret. [*Dio, lib.* 54. *pag.* 538.]

Scribonium, fraude ejus cognitâ, Boſphorani necaverunt: & ſupervenienti — 4700 — 14

pervenienti Polemoni, ne is rex ipsis constitueretur metuentes, restiterunt. Quos ille prælio vicit, neque tamen subegit. [*Id. ibid.*]

Instante vere Herodes, audito quòd cum exercitu Bosphorum Agrippa peteret, ad illum properavit: factáque præter Rhodum ac Coum navigatione, Lesbum petiit; ratus se ibi eum inventurum. Sed repulsus adversis Boreæ flatibus, aliquot diebus apud Chium hæsit: ubi & privatim multos salutatum venientes regiis honoravit muneribus; & quum animadvertisset porticum urbis dirutam bello Mithridatico jacentem adhuc, quòd propter inopiam reparari non posset ad pristinam pulchritudinem & amplitudinem, tantum pecuniarum contulit in ejus fabricam quantum abundè ad absolvendam sufficeret, hortatus ut quamprimùm veterem ornatum urbi redderent. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Mutato vento, Herodes primùm Mitylenen ac deinde Byzantium allatus, ut audivit Agrippam jam ultra Cyaneos scopulos provectum, quantâ potuit contentione secutus, apud Sinopen Ponticam urbem offendit, ex insperato visus cum classe appellere. Fuitque adventus ejus gratissimus, & singulari affectu se invicem complexi sunt: quòd evidens esset argumentum fidei & amicitiæ, regem intermissis propriis negotiis præstò factum Agrippæ opportunissimo tempore. Quamobrem indivisus ei hærebat Herodes in exercitu, laborum socius ac consiliorum particeps. Nec minùs aderat quum remittendus esset animus, solus adhibitus ex æquo & in difficilibus propter benevolentiam, & in jucundis honoris gratiâ. [*Id. ibid.*]

Bosphoranos Agrippa superavit; & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mithridate sustulerant, bello recuperatis, victos ad deditionem coëgit. [*Oros. lib. 6. cap. 21.*]

Quum Julia, Augusti filia & Agrippæ conjux, noctu Ilium proficisceretur, accidit ut effusis torrentibus Scamandro supra modum aucto Julia, cum famulis qui ad lecticam erant, in magnum vitæ discrimen in trajiciendo fluvio adduceretur; Ilienses adventus illius prorsus ignaris. Indignatus verò Agrippa quòd Ilienses minimè opem tulissent, drachmarum argenti millibus centum eos mulctavit. [*Nicol. Damascen. lib. de Vitâ suâ: in Excerptis ab Henr. Valesio edit. pag.* 418.]

Ilienses legati, Agrippæ obloqui non ausi quidquam, Nicolaum Damascenum (qui tum fortè aderat) orârunt, uti Herodem regem sibi suffragatorem atque adjutorem conciliaret. Quod ille ob veterem civitatis gloriam libentissimè suscipiens, Regi omnem seriem exposuit: immeritò Agrippam Ilienses succensere, cùm nec ipse eos de adventu uxoris suæ præmonuerit, neque illi ob nocturnum illius adventum præsentire quidquam potuerint. Herodes verò causam Ilienses suscipiens, veniam mulctæ eis impetravit, [*Id. ibid.*] et iratum eis Agrippam reconciliavit. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Bosphorani, armis demùm positis, Polemoni traditi sunt; conjúxque Dynamis eidem data: Augusto nimirum id probante. Ob hæc supplicatio Agrippæ nomine fuit: neque tamen is triumphum, etsi decretum sibi, duxit; neque omninò quidquam de his rebus gestis

ſtis ad Senatum perſcripſit. Cujus exemplum pro lege quâdam acceptum poſteriores imitati, ne ipſi quidem Senatum per litteras de re geſtâ certiorem fecerunt; neque triumphum oblatum acceperunt, ſolis triumphalibus ornamentis contenti. [*Dio, lib.*54. *pag.*538.]

Confectis Ponticis negotiis, Agrippa & Herodes per Paphlagoniam, Cappadociam, ac majorem Phrygiam, terreſtri itinere pervenerunt Epheſum; & inde rurſùm Samum trajecerunt navigio. [*Joſeph. lib.*16. *cap.*3.]

Ilienſibus in patriam jam reverſis, eo quòd ſpem omnem impetrandæ veniæ amiſerant, Herodes in Paphlagoniam profecturus Agrippæ de mulctæ remiſſione epiſtolam Nicolao Damaſceno tradidit; qui Chium ac Rhodum, ubi ejus filii morabantur, petebat. Nicolaus igitur Amiſo ſolvens, Byzantii portum tenuit. Inde in Troadem navigans, Ilium aſcendit: litteríſque de mulctæ liberatione traditis, cùm ipſe, tum maximè Herodes rex, maximos honores ab Ilienſibus conſecutus eſt. [*Nicol. Damaſcen. ut ſupr.*]

Agrippa in toto itinere per ſingulas civitates in multis Herodi gratificatus eſt; ad ejus preces multorum ſubveniens neceſſitatibus. Si cui enim mediatore opus erat apud Agrippam, per neminem alium facilius voti compos factus eſt. Pro Chiis quoque debitam Cæſaris procuratoribus pecuniam Herodes perſolvit, immunitate impetratâ: & aliis item, quacunque in re ſingulis opus eſſet, adfuit. [*Joſeph. lib.*16. *cap.*3.]

Poſtquam ventum eſt in Ioniam, præſtò fuit magna multitudo Judæorum, ejus regionis urbes incolentium: qui nacti opportunitatem, queſti ſunt de indigenarum injuriis; quòd nec legibus ſuis eos vivere ſinerent, & feſtis diebus traherent ad tribunalia, & ſacram pecuniam Hieroſolyma mittere vetarent, adigeréntque ſe ad expeditiones & munia publica convertendámque in eos ſumptus ſacram pecuniam, contra conceſſa per Romanos privilegia. Has querelas ut Agrippa audiret, Herodes dedit operam; addito eis ex amicorum cohorte Nicolao Damaſceno (ex Troade jam reverſo) qui cauſam eorum ageret. Quod cùm ille coram Agrippâ (aſſiſtentibus Romanorum honoratioribus, & regibus aliquot ac dynaſtis) copioſè præſtitiſſet: Græci factum minimè inficiati, hoc ſolum prætexebant, quòd oneroſi ſibi eſſent inquilini Judæi. At illi & ingenuos cives ſe approbaverunt, & ſine cujuſquam injuriâ patriis legibus vivere. Reſpondit igitur Agrippa, ſe & propter Herodem amicum illis gratificari paratum, & quia æquum poſtulare videbantur: velléque ut quæ priùs illis conceſſa erant privilegia rata manerent, neque ipſis quenquam moleſtum eſſe, juxta patria inſtituta viventibus. Tum Herodes aſſurgens ei gratias egit omnium nomine. Deinde poſt mutuos complexus vale dicto, à Lesbo digreſſi ſunt. [*Id. ibid. cap.*4. *&* 5.]

Herodes paucis pòſt diebus ſecundâ navigatione uſus Cæſaream appulit; & inde Hieroſolyma petiit. Ibi advocatâ populi concione, rationem eis ſuæ peregrinationis expoſuit, & impetratam immunitatem Judæis per Aſiam degentibus. Deinde quò magis eos exhilararet ſibíque benevolos redderet, profeſſus eſt quartam tributorum partem

partem se remittere: quâ illi munificentiâ deliniti, omnia fausta Regi comprecati, cum maximâ lætitiâ discesserunt. [*Ibid. cap.* 5.]

3991 Augustus Pontificatum Maximum, quem nunquam vivo Lepido (Triumviro quondam & Pontifici auferre sustinuerat, mortuo demùm suscepit. [*Sueton in Octavio, cap.* 31. *Dio, lib.* 54. *pag.* 540. *fin.*] pridie Nonas Martias; ut in libro 3. Fastorum indicat Ovidius. 4701 13

Pontifex M. factus, quidquid fatidicorum librorum Græci Latiníque generis, nullis vel parùm idoneis authoribus ferebatur, supra duo millia contracta cremavit: ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito; condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi. [*Sueton. ut supr.*]

Berytum colonia deducta est, [*Euseb. Chronic.*] Augusti beneficio gratiosa. [*Ulpian. c. Sciendum est. D. de Censib.*] in quâ duæ legiones ab Agrippâ sunt collocatæ. [*Strabo, lib.* 16. *pag.* 756.]

Herodes, sororis Salómes & fratris Pheroræ calumniis atque artibus adversus Alexandrum & Aristobulum filios ex Mariamme susceptos, accensus, ad frangendos eorum animos Antipatrum filium natu maximum, sed ex matre plebeiâ & ab ipso adhuc privato genitum, quem in eorum gratiam civitate expulerat, (solis festis diebus eò commeandi facultate concessâ) complecti arctiùs & fovere palàm ad spem successionis cœpit: & Cæsari sæpè pro eo scribens, privatim hunc diligentiùs commendavit. Et precibus illius postremò victus, etiam matrem ipsius Doridem, genere Hierosolymitanam, quam Mariammen ducturus ille repudiaverat, in Regiam induxit. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 17. *& lib.* 16. *Antiquit. cap.* 6.]

3992 Agrippâ post decennalem rerum in Asiâ administrationem (ab eo tempore numeratâ, quo à Cæsare in Syriam & Asiam missus Lesbi permansit) decessuro; ad eum salutandum Herodes navigavit: solum ex filiis secum ducens Antipatrum. Quem Agrippæ cum multis muneribus tradidit Romam ducendum, & recipiendum in Cæsaris amicitiam. [*Id. lib.* 16. *cap.* 6. *fin.*]

Agrippa ex Syriâ reversus, in aliud quinquennium tribunitiâ potestate prorogatâ, ad Pannonicum bellum gerendum ab Augusto missus est. Cujus adventu exterriti Pannonii, quum à rebellione destitissent, reversus Agrippa in Campaniâ mortem obiit; corporéque in forum Romanum delato, funebri oratione ab Augusto laudatus est. [*Liv. lib.* 136. *Dio, lib.* 54. *pag.* 541.] 4702 12

Antipater illustris factus est Romæ, paternis litteris commendatus amicis omibus: & licèt absens, in Mariammes filios patrem per litteras exacerbare non destitit, quasi de incolumitate ipsius solicitus; sed reverâ ad speratam regni successionem malis artibus viam sibi præmuniens. [*Joseph. lib.* 16. *cap.* 7.]

Augustus in Agrippæ locum, ad rerum summam secum administrandam, privignum suum Tiberium invitus adsumpsit; quum nepotes sui (Caius & Lucius) puerilem adhuc ætatem agerent. Itaque Tiberio filiam suam Juliam (Agrippæ viduam) despondit; coacto priùs uxorem suam Agrippinam (Agrippæ ex Pomponii Attici filiâ genitam) non sine magno angore animi, relinquere, quæ infantem Dru-

Drusum ex eo natum jam alebat, & rursus uterum tum ferebat. [*Sueton. in Octavio, cap. 63. & Tiberio, cap. 7. Dio, lib. 54. pag. 543.*]

3993 Herodes, filiis suis Alexandro & Aristobulo inimicus jam factus, Romam cum eis navigavit, coram Cæsare ipsos accusaturus. [*Joseph. lib. 16. cap. 7.*] Nicolaum verò Damascenum secum in eâdem navi ducens, unâ cum eo philosophabatur. [*Nicol. Damascen. de Vitâ suâ: in Excerpt. Henr. Valesii, pag. 421.*] 4703 11

Romæ Cæsarem non inventum Herodes Aquileiam usque persecutus est: ubi coram eo filios insidiarum in ipsum structarum accusavit. Cúmque adolescentes purgatione, precibus, lachrymis, omnibus qui aderant satisfeciissent; à Cæsare demùm patri reconciliati sunt. Tum post actas Cæsari gratias unà discesserunt; & cum eis Antipater, simulans se gratulari reversis in gratiam. [*Joseph. lib. 16. cap. 7. & 8.*]

Sequentibus deinde diebus Herodes 300. talentis Cæsarem donavit, spectacula edentem Romæ & congiarium populo dividentem. Cæsar vicissim ei donavit dimidium redituum è metallis Cypriis, & reliquum dimidium procurationi ejus commisit: aliisque hospitalibus officiis honorato, liberam potestatem permisit eligendi successorem quemcunque è filiis, aut si mallet distribuendi regni in singulos. Quod cùm ille jam pararet facere; negavit se commissurum quin ille quàm diu viveret tam regnum haberet in potestate quàm filios. [*Id. ibid. cap. 8.*]

Absente Herode Trachonitæ, sparso rumore de ejus interitu, ab eo deficientes ad pristina reversi sunt latrocinia. Sed operâ ducum quos ille in regno reliquerat perdomiti, rursum imperata facere coacti sunt. Quadraginta tamen ex his latronum principes, captorum exemplo territi, relicto patrio solo in Arabiam (Nabatæam) fugerunt: recipiente eos Syllæo (Herodi, propter negatum sororis Salómes conjugium, infenso) & munitum quendam locum eis concedente. [*Id. ibid. & cap. 13.*]

Herodes & filii domum navigantes, cùm appuliissent Eleusam opidum Ciliciæ quod Sebaste mutato nomine dicebatur, offenderunt ibi Archelaum regem Cappadocum. Is excepto Herode perhumaniter, multum gavisus est ob reconciliatos filios, & quòd Alexander ejus gener egregiè refelliisset objecta crimina: datisque vicissim regiis muneribus digressi sunt. [*Ibid. cap. 8.*]

In Judæam reversus Herodes, advocatâ in Templum concione, quid eâ in peregrinatione egisset exposuit: declaravitque filios post se regnaturos; primùm Antipatrum, deinde ex Mariamme natos Alexandrum & Aristobulum. [*Ibid.*]

3994 Agrippa primus illius nominis Judæorum rex, natus est: annum 54. ætatis agens, quum ab Angelo percussus (Act. XII. 23.) interiit. [*Joseph. lib. 19. cap. ult.*] Circa quod tempus natus est etiam claudus ille; qui plusquàm quadragenarius à Petro ad portam Templi speciosam sanatus est. [*Act. IV. 22.*] 4704 10

Augustus filiam suam Juliam Tiberio (priùs desponsam) matrimonio conjunxit. [*Dio, lib. 54. pag. 546.*]

Cæsa-

Cæsareæ Stratonis structura perfecta est, anno regni Herodis (post Antigoni mortem inchoati) 28°, Olympiade CXCII. (anno videlicèt illius 3°.) In ejus dedicatione magna fuit celebritas, & apparatus facti sunt sumptuosissimi. Exciti enim sunt ad certamen musici, & athletæ gymnicorum certaminum: ad hæc gladiatorum & ferarum comparatus magnus numerus, & quicquid hujus generis in pretio est tam Romæ quàm apud gentes cæteras. Consecratum autem est hoc quoque certamen Cæsari, instaurandum per singula quinquennia. Hunc omnem apparatum Herodes suo sumptu magnâ ambitione undecunque curavit convehi; multa in hoc conferente etiam uxore Cæsaris *Juliâ*, (ita enim *Liviam* Josephus semper appellat:) ut omnibus computatis sumptus ad 500. talenta accederet. Congregatâ igitur ingenti multitudine spectaculorum gratiâ, legationes quæ à diversis populis mittebantur ob accepta beneficia, omnes excepit diversoriis & mensis & continuis hilaritatibus; dum hominum frequentia spectaculis se totos dies exercet, noctu verò conviviis. [*Joseph. lib.16. cap.9.*]

3995 Post hanc celebritatem & festos dies aliud opidum extruere cœpit Herodes in campo Capharsabâ, (vel Capharsulamâ, I Maccab. VII. 31.) quod à patris nomine Antipatridem appellavit; & castellum, matris nomine Cypron dictum. In honorem etiam defuncti fratris turrim in urbe Hierosolymitanâ pulcherrimam extruxit Pharo non minorem, Phasaëlum vocatam: deinde ejusdem nominis opidum circa vallem Jerichuntis, ex quo ager etiam Phasaëliticus appellatus est. [*Id.ibid.*]

Asiatici & Cyrenenses Judæi, per legatos apud Augustum conquerentes quòd à Græcis non sinerentur uti patriis institutis & immunitate sibi à Romanis concessâ, rescripta ab eo pro jure suo conservando obtinuerunt. [*Id.ibid. cap.*10.] 4705 9

Herodes nimiâ profusione exhaustis opibus, pecuniis opus habens, Johannis Hyrcani exemplo, noctu insciâ plebe, Davidis reclusit sepulchrum: in quo pecuniam quidem non invenit, sed mundi pretiosi & aureæ supellectilis vim magnam inde sustulit. Ad cujus facti expiationem, in aditu sepulchri monumentum è candido marmore condidit sumptuosissimum. Ejus operis, sed non descensus Regis in sepulchrum, Nicolaus Damascenus meminit; qui regis sui Herodis adhuc viventis res gestas scriptis mandavit. [*Id.ibid.cap.*11.]

Antipater per alios Alexandrum & Aristobulum fratres involvens falsis criminationibus, patrocinium eorum sæpe simulabat; ut, approbatâ suâ benevolentiâ, faciliùs juvenes clàm posset opprimere: atque talibus versutiis circumveniebat patrem, ut putaret hunc solum incolumitatis suæ curam gerere. Quapropter etiam Ptolemæum procuratorem suum Rex Antipatro commendavit, & cum matre ejus (Doride) omnia communicavit consilia: adeò ut nihil non horum arbitratu gereret, & infensum eum redderent his quos exosos Regi esse ipsorum intererat. [*Ibid.*]

Pheroras in amorem ancillæ propriæ tam insanum incidit, ut oblatam sibi in conjugium à rege Herode fratre filiam Cypron fastidierit, licèt à Ptolemæo procuratore Regis persuasus, ancillam se ablegatu-

rum, & intra 30 dies nuptias cum Cypro sese celebraturum, Regi fuisset pollicitus. Idémque Herodem apud filium Alexandrum incusavit, quasi à Salóme sorore audivisset (quod illa tamen inficiata est) eum ardenter amare uxorem ipsius Glaphyram. Ob quorum utrumque magnâ in offensâ apud Regem fuit. [*Ibid.*]

3996 Morbo affectus est ille, qui ad piscinam Bethesdam Hierosolymis decumbens, post annos 38. sanitati à Christo restitutus est. [*Johann.* V. 5.] 4706 8

Alexander, adversariorum technis penè ad desperationem redactus, per socerum Archelaum Cappadocum regem, in Judæam adventantem, patri reconciliatus est. [*Joseph. lib.* 16. *cap.* 11. & 12.]

Archelaum, in summam amicitiam receptum & cum pretiosissimis muneribus in Cappadociam dimissum, Herodes Antiochiam usque comitatus est: ubi præsidem Syriæ Titum illi reconciliavit, atque ita in Judæam reversus est. [*Ibid. cap.* 12.]

Herodes tertiò Romam ad Cæsarem est profectus. [*Ibid.*]

Dum is à regno abesset, latrones Trachonitæ qui ad Syllæum Arabem se receperant excursionibus non Judæam tantùm infestabant sed totam etiam Cœlesyriam, abigebántque prædas in sua receptacula; Syllæo præbente impunitatem & securitatem maleficiis. [*Ibid. cap.* 13.]

Augustus Pontifex Maximus annum à Julio Cæsare ordinatum, sed postea negligentiâ conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem redegit. [*Sueton. in Octavio, cap.* 31.] In annis enim 36. intercalati fuerant dies 12. cùm debuerint intercalari 9. Augustus igitur annos 12. sine intercalari die transigi jussit: ut illi tres dies, qui per annos 36. vitio sacerdotalis festinationis excreverant, sequentibus annis 12. nullo die intercalato devorarentur. [*Plin. lib.* 18. *cap.* 25. *Solinus, cap.* 3. *Macrob. lib.* 1. *Saturnal. cap.* 14.]

In anni ordinatione Sextilem mensem è suo cognomine Augustus nuncupavit, magis quàm Septembrem quo erat natus: quia hoc sibi & primus Consulatus & insignes victoriæ obtigissent. [*Sueton. ut supr. Dio, lib.* 54. *pag.* 552.] De quo videnda ipsius Senatusconsulti verba apud Macrobium, lib. 1. Saturnal. cap. 12. ubi etiam plebiscitum factum ob eandem rem memorat, Sexto Pacuvio tribuno plebem rogante. Factum verò hoc fuisse, C. Marcio Censorino & C. Asinio Gallo Consulib. Censorinus in lib. de die Natali cap. 22. & Dio libro 55. confirmat.

In eorundem Consulatu Romæ secundum civium censum actum fuisse, in quo 4233000. cives Romani numerati fuerint; ex Ancyrani lapidis fragmentis colligitur. [*Inscript. Gruter. pag.* CCXXX.] Apud Suidam in Αὔγουστος, longè minor censitorum habetur numerus, 4101017. qui tamen non pro Urbis tantùm sed pro Orbis etiam Romani censu ridiculè nobis ibi obtruditur.

Herodes (Româ reversus) Templi, intra annos 9. & dimidium à se instaurati, Encænia celebravit: ipso regni (à Senatu primùm accepti) die natali, quem anniversariâ hilaritate solitus erat colere. Ubi Rex boves 300. alii, pro suis quisque facultatibus, victimas innumeras

meras Deo mactaverunt. [*Joseph. lib. 15. cap. ult.*]

3997 Quum Herodes comperisset, se absente, multa damna suis à Trachonitis latronibus illata, neque posset eos in potestatem redigere, quòd essent sub tutelâ Arabum, nec tamen injuriam acceptam concoqueret: perlustrato Trachone, interfecit eorum domesticos. Quo facto illi irritatiores, (maximè quòd legem haberent quæ juberet domesticorum cædem inultam non sinere) contempto periculo, totam Herodis ditionem agendo & ferendo perpetuis vexabant incursionibus. [*Id. lib. 16. cap. 13.*]

Quum principatum depositurum Augustus præ se ferret, altero illius decennio ad finem jam accedente, quasi invitus iterùm illum suscepit: & in Germanos bellum molitus, misso adversùs eos Tiberio, ipse domi substitit. [*Dio, lib. 55. pag. 551. fin.*] Militibus verò, quòd Caium tunc primùm militaribus exercitiis deditum secum habebant, pecuniam largitus est. [*Ibid. pag. 552.*]

Dionysius Halicarnassæus, Olympiade CXCIII. Claudio Tiberio Nerone II. & Cn. Calphurnio Pisone Coss. Antiquitatum Romanarum libros cœpit scribere: ut in eorum Præfatione ipse indicat. Qui ut à Clemente Alexandrino in libro 1. Stromatum inter Chronographos, ita à Quintiliano in lib. 3. cap. 1. inter claros Rhetoras numeratur. | 4707 | 7

Herodes ad Syriæ præsides à Cæsare constitutos Saturninum & Volumnium (Procuratorem) mittens, latrones Trachonitas, qui ex Arabum Nabatæorum finibus ditionem ipsius perpetuis incursionibus vastabant, deposcebat ad supplicium. Illi, hoc audito, numero ad mille accrescentes, repentinis insultibus agros simul & vicos populari cœperunt, & jugulare quotquot in manus eorum incidèrent. Quare Herodes & latrones sibi dedi postulabat, & 60. talenta quæ Obodæ per Syllæum commodaverat repetebat. Syllæus verò, qui detruso à regimine Obodâ ipse administrabat omnia, inficiabatur eos latrones esse in Arabiâ, & pecuniam differebat reddere de quâ disceptabatur apud Saturninum & Volumnium. Tandémque illis authoribus convenit, ut intra 30. dierum spatium & debitum redderetur, & ex utroque regno restituerentur perfugæ; [*Joseph. lib. 16. cap. 13.*] Syllæo apud Berytum coram Syriæ præsidibus illis per Cæsaris fortunam jurante, omnino intra 30. eos dies exhibiturum se & pecuniam, & Herodis perfugas. [*Ibid. cap. 16.*]

Postquam advenit præstitutus terminus, Syllæus stare nolens conventis Romam profectus est. Herodes verò, Saturnino & Volumnio permittentibus ei contumaces armis persequi, cum exercitu invasit Arabiam, septem mansiones emensus triduo. Cúmque perveniset ad castellum in quo se latrones continebant, primo impetu id cepit: ipsámque munitionem nomine Rææptam diruit, nullo alio damno dato regionis incolis. Et quum in eorum auxilium procurrisset dux Arabum Nacebus, commissum est prælium: in quo pauci ex Herodianis, Arabum verò circiter 25. cum ipso duce ceciderunt: reliqui in fugam compulsi sunt. Hoc modo latrones ultus, Idumæorum tria millia in Trachonem deduxit, ut coërcerent ibi latrocinia: & ad duces Romanos agentes in Phœniciâ dedit litteras, quibus eos certiores fecit, quòd in

in contumaces tantùm Arabas concesso ab eis jure usus sit, nihilque egerit præterea; quòd & ipsorum inquisitione posteà verum compertum est. [*Ibid. cap.* 14.]

3998 Sed aliter Romam properatis nunciis Syllæo relatum est, suo more exaggerantibus omnia. Quibus mendaciis ita accensus à Syllæo Cæsar est, ut minaces ad Herodem scripserit litteras, quòd exercitum extra regni sui fines eduxisset: legatósque ad agendam causam suam missos primùm ne admiserit quidem, iterùm verò audiri petentes infecto negotio dimiserit. [*Ibid. cap.* 15.]

Eâ occasione usi Trachonitæ, Idumæorum custodiam, quam illis imposuerat Herodes, juncti Arabibus vexabant: quod Herodes, irâ Cæsaris territus, ferre cogebatur. [*Ibid.*]

Defuncto Obodæ in Arabum (Nabataeorum) regnum successit Æneas, mutato nomine Aretas dictus. Hunc Syllæus, Romæ agens, per calumnias pellere conabatur, & sibi principatum usurpare: multam pecuniam partitus in aulicos, multa etiam Cæsari daturum se pollicitus; quem iratum sciebat Aretæ, quòd se inconsulto ausus esset regni habenas suscipere. [*Ibid.*]

Caius & Lucius, Augusti ex adoptione filii, in principatu educati, ex molliore vitâ etiam audaciores fiebant. Lucius quippe, eorum natu minor, injussu in theatrum ingressus, quum omnium applausu exciperetur; auctâ licentiâ ausus est petere, ut Caio fratri, nondum ex ephebis egresso, Consulatus daretur. Quo audito, Augustus optavit, ne talis ulla temporum ei necessitas eveniret, qualem olim ipse senserat; ut Consulatus ei mandandus esset, qui nondum vicesimum annum attigisset. Et cùm nihilominus filii hoc ab ipso contenderent; tum demum dicebat hunc magistratum alicui esse suscipiendum, quum & ipse à peccando sibi cavere, & populi cupiditatibus posset resistere. Deinde sacerdotium Caio, utque in senatum ire ac inter senatores spectaculis epulisque interesse liceret, dedit. [*Dio, lib.* 55. *pag.* 554.] Atque ut ambo etiam, necdum positâ puerili prætextâ, Principes juventutis appellari & destinari Consules, specie recusantis flagrantissimè cupiebat. [*Tacit. Annal. lib.* 1. *cap.* 3.] 4708 6

Ut tamen aliquâ ratione eos modestiores, tanquam privatos, efficeret; Tiberio tribuniciam potestatem in quenquennium concessit; & Armeniam, quæ post Tigranis (regis in eâ à Tiberio collocati) obitum defecerat, attribuit. Hoc frustra ab Augusto factum, & hos, & Tiberium offendit: hos, quòd se spretos judicabant; Tiberium, quòd iram eorum veritus in Armeniam non abiit, sed Rhodum se contulit. [*Xiphil. & Zonar. ex Dione.*] Specie quidem ut ingenium quibusdam adhuc disciplinis excoleret; revera autem, ut à conspectu se eorum & actionibus subduceret. [*Dio, ibid. & in Excerptis ab Hen. Valesio edit. pag.* 662.] ne fulgor suus orientium juvenum obstaret initiis. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 99.] Sic enim quidam existimabant; adultis jam Augusti liberis, loco & quasi possessione usurpati à se diu secundi gradus sponte cessisse: exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit; ne aut obstare, aut obtrectare præsens videretur. Quam causam & ipse, sed posteà, reddidit. [*Sueton. in Tiberio cap.* 10.]

Non

Non desunt tamen qui id ab eo factum putent propter Juliam uxorem; quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultrà perferre posset. [*Sueton. ibid. Dio; in Excerpt. pag. 662.*] Alii ægrè eum tulisse dicunt, quòd non esset adoptatus Cæsar. Nonnulli affirmant amandatum esse ab Augusto, quòd ejus filiis insidiaretur. [*Dio, ibid.*]

Tunc autem, dissimulatâ causâ consilii sui, satietatem honorum ac requiem laborum prætendens, commeatum à socero, atque eodem vitrico, Augusto petiit. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 99. Sueton. in Tiber. cap. 10.*] Neque aut matri suppliciter precanti, aut vitrico, deseri se etiam in senatu conquerenti, veniam dedit. Quin & pertinaciùs retinentibus, cibo per quatriduum abstinuit. Factâ tandem abeundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit: ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucósque admodum in digressu osculatus. [*Sueton. ibid.*] Discedens tamen testamentum resignavit, & coram matre atque Augusto recitavit. [*Dio, in Excerptis Valesii pag. 662. 665.*]

Ab Ostiâ oram Campaniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiatâ, paulùm substitit. Sed increbrescente rumore, quasi ad occasionem majoris spei commoraretur, tantùm non adversis tempestatibus Rhodum enavigavit. [*Sueton. in Tiber. cap. 11.*] iter ipsum privati instar peragens; nisi quòd Parios statuam Vestæ sibi vendere coëgit, quam in Concordiæ templo dedicaret. [*Dio, in Excerpt. pag. 662.*]

Rhodum verò adveniens, modicis contentus ædibus, nec multo laxiore suburbano, genus vitæ civile admodum instituit, sine lictore aut viatore gymnasia interdum obambulans; mutuáque cum Græculis officia usurpans, prope ex æquo. [*Sueton. ut supr.*] Omnes tamen proconsules legatíque, in transmarinas profecti provincias, visendi ejus gratiâ ad eum convenientes, semper privato fasces suos summiserunt; fasísque sunt otium ejus honoratius imperio suo. [*Vellei. Paterc. lib. 2. cap. 99.*] Atque in eo otio Theodorum Gadarenum rhetorem, qui se dici maluit Rhodium, studiosè audiit. [*Quintilian. lib. 3. cap. 1.*]

Magna conjunctio Planetarum facta est: cujusmodi unica, 800 annorum spatio interposito, solet contingere.

Æneas, qui & Aretas, novus Arabum Nabatæorum rex, litteras cum muneribus misit ad Cæsarem; & in his multorum talentorum coronam auream. In litteris Syllæum accusabat, cùm ob alia crimina, tum quòd nequissimus servus veneno sustulisset Obodam, cujus etiam vivi invasisset principatum. Sed legatos Cæsar audire non dignatus, eorúmque munera aspernatus, re infectâ eos dimisit. [*Joseph. lib. 16. cap. 15.*]

Herodes malis & insolentiâ Arabum coactus, legatum Romam Nicolaum Damascenum misit, tentaturum si quid æqui per amicos impetrare posset à Cæsare. [*Id. ibid.*]

Herodis cum filiis suis ex Mariamne susceptis dissidium vehementer exacerbatum est artibus Euryclis Lacedæmonii; illius (ni fallor) qui ante annos 25. Antonium à pugnâ Actiacâ fugientem persecutus, jam Herodis hospitio usus & apud Antipatrum diversatus, in Alexan-

dri gratiam sese insinuaverat? Ob quem proditum quum 50. talenta ab Herode accepisset; ad socerum illius Archelaum se contulit, & operam suam in conciliandâ Alexandro patris gratiâ prædicabat. Unde, ab eo quoque acceptâ pecuniâ, in patriam properè est reversus: ubi quum similibus artibus uteretur, Lacedæmone pulsus est in exilium. [*Id ibid. cap.*16.]

Herode, inquisitione in filios institutâ, plurimos ex amicis, tam suis quàm ipsorum, acerbitate tormentorum interemit; nec tamen aliud quicquam mali comperit, nisi liberiores quasdam improvidorum juvenum querelas de sævitiâ immodicâ patris, de turpi ejusdem facilitate præbentis aures quibuslibet delatoribus, de impietate ac nefariis fraudibus Antipatri fratris & conjunctæ factionis: quibus malis ut se expedirent juvenes, de fugâ ad Archelaum capessendâ consultâsse dicebantur, nec id ipsi quoque negabant. Quos tamen Herodes, quasi convictos insidiarum in patrem conjecit in vincula; in eos sæviturus, prout res suæ Romæ tulissent. Atque hâc de re litteras ille ad Cæsarem misit per Voluminum (militiæ magistrum; ut in libro 1. Belli cap. 17. Josephus eum nominat) & Olympium (amicum:) quos & jussit ut inter navigandum ad Eleusam opidum Ciliciæ appellerent, ibíque cum Archelao, quòd horum conatuum esset particeps, expostularent. [*Ibid.*]

Romæ Nicolaus Damascenus, junctus Arabibus qui ad Syllæum accusandum venerant, ejusdem se accusatorem professus est apud Augustum, non Herodis defensorem; ne sicut antè cæteri repelleretur. Cúmque multa ejus crimina patefeciisset, etiam addidit Cæsarem ejus mendaciis in Herodis causâ circumventum. Quæ cùm apertè retexisset, & certis legitimísque scriptis confirmâsset: Syllæum Cæsar damnatum in provinciam remisit, ut postquam satisfeciisset creditoribus pœnas daret. [*Ibid.*]

Hinc Aretæ & Herodi reconciliatus Augustus; illius quidem munera dudum rejecta recepit, eíque regnum Arabicum suâ authoritate confirmavit: Herodi verò per litteras consuluit, ut indicto apud Berytum conventu, & adhibitis Syriæ præsidibus cum rege Cappadocum Archelao aliísque amicis & viris illustribus, de re totâ filiorum decerneret. [*Ibid.*]

In insulâ Coo terræmotu plurima conciderunt. [*Euseb. Chronic.*]

Zachariæ Sacerdoti ex classe Abiæ in Templo Domini suffitum facienti secundùm ritum functionis sacerdotalis, [*Exod.* XXX. 7, 8] angelus Gabriel (qui olim definitis annorum Hebdomadibus Danieli adventum Messiæ annunciaverat) ad dexterum altaris suffitus apparuit; Johannem filium, Nazaræum & Præcursorem Domini, in spiritu & virtute Eliæ, nasciturum ei seni uxoríque Elizabetæ & provectæ ætate & sterili, annuncians. Cui promissioni non credens Zacharias, mutus redditus est. [*Luc.* I. 5, —22.]

3999 Zachariâ impletis diebus ministerii sui domum reverso, uxor ejus Elizabeta concepit: et occultavit se menses quinque, dicens; *Ita mihi fecit Dominus diebus quibus me intuitus est, ut auferret probrum meum inter homines.* [Ibid. 23, 24, 25.]

Hero-

Herodes, acceptis Augusti litteris, supra modum gavisus, tum quòd rediisset in gratiam, tum propter concessam sibi statuendi de filiis potestatem liberam; Berytum convocavit per nuncios quotquot visum erat Cæsari, uno Archelao excepto: filiis, non longè ab urbe, in Platane vico Sidoniorum detentis. Ibi primus Saturninus, vir consularis multísque defunctus honoribus, protulit sententiam moderatam circumstantiis: damnare se quidem Herodis filios, non tamen censere interficiendos. Post illum ipsius tres filii, qui legati patris erant, eandem sententiam tulerunt. Contrà Volumnius capite plectendos pronunciavit, qui tam impii erga parentem fuerint: quem deinceps major pars secuta est. Móxque inde Herodes Tyrum eos secum duxit: quò cùm Nicolaus appulisset à Româ veniens, de filiorum causâ cum illo collocutus, secum illum Cæsaream navigare jussit. [*Joseph. lib.* 16. *cap. ult.*]

Hîc quum vetus quidam Regis miles, Tiro dictus liberiùs eum destinati in filios facinoris arguisset; eum, & militum ductores 300, quos ejusdem cum ipso sententiæ fuisse ille indicaverat, Herodes vinctos jussit servari in carcere. Eâ occasione Trypho tonsor Regis accedens ait se non semel à Tirone solicitatum ut guttur ei, inter curandum, novaculâ præcideret. Móxque tortus est & tonsor & Tiro cum filio: qui videns patrem sævissimè tractatum, ut tormentis eriperet, intentatæ in Regem cædis malè misericors cum accusavit. Tum Herodes, productis in concionem 300 ductoribus militum, unâ cum Tirone & filio tonsoréque indice, omnes accusavit apud populum: in quos multitudo quicquid ad manus veniret conjiciens, ad unum eos interfecit. [*Id. ibid.*]

Alexander & Aristobulus ducti Sebasten, ibi jussu patris sunt strangulati: & corpora eorum in castello Alexandrio recondita sunt; ubi maternus eorum avus Alexander & plerique ex progenitorum serie sepulti fuerant. [*Id. ibid. & lib.* 1. *Belli, cap.* 17. *fin.*]

Augustus, *duodecimo* Consulatu suscepto, Caium filium togâ virili datâ in forum deduxit, Principem juventutis designavit, & præfectum tribus esse jussit. [*Sueton. in Oct. av. ca.* 26. *& Zonar. ex Dione.*] Principis verò illum titulum ab *universis equitibus Romanis* illi *hastis argenteis donato* fuisse tributum, ipse Augustus in rerum suarum Breviario indicat: ubi & de Consulatu, Caio simul & Lucio tum decreto adjicit. *Honoris mei causâ Senatus populúsque Romanus annum quintum & decimum tum agentes Consules designavit, ut eum magistratum inirent post quinquennium ex eo die quo deducti in forum.* Ita lapis Ancyranus, in Gruteri inscriptionib. [*pag.* CCXXXI.] quum in alio Romano lapide, Caium *Populus Consulem creavisse* (id est, designavisse) dicatur, *annos natum* XIV. Hoc enim tempore, ætatis annum XIV. ille compleverat, & XV. ingressus fuerat. | 4709 | 5

Antipater, sublatis fratribus, patrem quoque de medio tollere statuit. Et quum pluribus in regno se odiosum esse non ignoraret, muneribus sibi eorum animos, tam Romæ quàm in Judæâ, sategit adjungere: inprimísque Saturninum Syriæ præsidem, cum patris sui fratre Pherorâ & sorore Salóme. [*Joseph. lib.* 17. *cap.* 1.]

Hero-

Herodes filii Alexandri viduam Glaphyram ad patrem Archelaum Cappadocum regem remisit: additâ etiam dote ex fisco regio, nequid eâ de causâ exoriretur controversiæ. Pupillorum verò Alexandri & Aristobuli curam ipse gerebat singularem. Quod cùm ægerrimè ferret Antipater, timens ne adulti potentiæ ipsius officerent, eis perniciem moliebatur: flexítque precibus Herodem, ut ipsi filiam Aristobuli ducere permitteret, & filio suo patrui Pheroræ filiam. [*Ibid.*]

Zamarim Judæum Babylonium invitavit Herodes, & agrum in Trachonitide illi incolendum dedit, ut esset regioni toti præsidio adversus latrocinia. Is cum 500 equitibus & 100 cognatis adveniens, varia variis in locis per Trachonem erexit castella, & urbem Bathyram; unde Judæis, è Babyloniâ Hierosolymam ad festos dies petentibus, securum iter commeatúmque præbebat adversus Trachonitarum & aliorum latrocinia. [*Ibid. cap.* 2.]

Antipater patri struens insidias, patruum Pheroram sibi adjunxit, & mulieres regias Pharisæorum sectæ addictissimas; Salóme exceptâ, quæ fratri Herodi constanter adhærebat. Erant Pharisæi genus hominum astutum, arrogans, & regibus infestum. Unde quum tota Judæorum gens fidem suam jurejurando obligâssent Regi & Cæsari; hi soli non juraverunt, excedentes sex millium numerum. Quibus hoc nomine à Rege mulctatis, Pheroræ uxor pro eis mulctam persolvit. Cui reponentes gratiam, quoniam credebantur futura præscire ex Dei colloquiis, prædicebant, decretum esse Deo regnum ablatum ab Herode & ejus progenie transferre in ipsam & maritum Pheroram ac communes liberos. Hæc res Regi per Salómen innotuit; & quòd aulicos quosdam solicitarent muneribus atque corrumperent. Quâ in culpâ Pharisæorum aliquos deprehensos, interfecit, præcipuos authores hujus consilii: cúmque his Bagoam eunuchum, & suas delicias Carum, præstantissimæ formæ gratiâ sibi commendatum; & præter hos, quoscunque è domesticâ familiâ cum Pharisæis conspirâsse ipsorum indicio compererat. [*Ibid. cap.* 3.]

Herodes, convictis Pharisæis & supplicio traditis, amicorum concilium advocavit; & apud eos Pheroræ uxoris accusationem instituit. Cúmque eam Pheroras fratris gratiâ nollet dimittere; Antipatro interdixit Pheroræ consuetudine. [*Ibid.*]

Antipater, ad avertendam patris de se suspicionem, per amicos Romæ degentes curavit ut ad Augustum à patre quamprimùm mitteretur. Quo facto, misit eum Herodes cum pretiosissimis muneribus & Testamento: in quò ipsum Antipatrum regem declarabat, aut si ille prior vitâ decederet, Herodem natum sibi ex Mariamme Simonis Pontificis filiâ. [*Ibid. cap.* 4.]

Sexto post conceptum Johannem mense, angelus Gabriel Nazarctham in Galilæâ missus à Deo est ad beatissimam Virginem Mariam, Josepho ex eâdem cum ipsâ stirpe Davidicâ desponsatam. Qui, eâ salutatâ, Filium Dei ipsam parituram, & sacratissimo JESU nomine eum nuncupaturam, annunciavit. Illa verò, de mirabili conceptionis modo, per supervenientis Spiritus sancti virtutem perficiendæ, ab Angelo

gelo pleniùs edocta, summâ cum fide dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* [Luc. I. 26,—38.]

Ita Christo concepto, mater Domini in montanam regionem cum festinatione profecta est, in urbem Juda. (*Hebronem*; urbem Sacerdotalem, in montanis Judææ positam. [*Jos.* XXI. 10, 11.] Ubi quum domum Zachariæ Sacerdotis ingressa cognatam suam Elizabetam salutavisset; illa subsultantem sentiens fœtum in utero suo, repleta Spiritu sancto beatam prædicavit Mariam quæ credidit, & perficienda ea quæ dicta fuerant ei à Domino confirmavit. Cui pro responso beata Virgo (Hannæ imitata Canticum. I *Samuel.* II. 1.) divinum illum Hymnum retulit: *Magnificat anima mea Dominum*, &c. Et mansit Maria cum illâ quasi menses tres. [*Luc.* I. 39,—56.]

Syllæum Arabem, nihil eorum quæ Cæsar imperaverat pertacto, Romam profectum Antipater eorundem criminum reum egit apud ipsum Cæsarem, quorum Nicolaus Damascenus antea. Accedebat & alter accusator Aretas (Nabatæorum rex) multorum honoratorum cædes apud Petram se invito patratas objiciens, & Sohemi maximè, hominis in omni virtute præstantissimi. Objecta illi itidem & Fabati procuratoris Cæsaris cædes est. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 18. *& lib.* 17. *cap.* 4.]

Pheroram obstinatè permanentem in amore conjugis Herodes in ipsius tetrarchiam ablegavit; quod ille fecit libenter, addito jurejurando nunquam se rediturum, nisi Herodis morte cognitâ. Itaque paulo pòst ægrotantem Herodem, quanquam sæpe accitus ad accipienda quædam secretiora mandata tanquam à morituro, propter sacramenti religionem visere recusavit. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 19. *& lib.* 17. *Antiquit. cap.* 5.]

Quum Elizabetæ completum esset tempus ad pariendum, peperit filium. Quem quum octavo die circumcidendum adstantes *Zachariam* patris nomine appellari vellent; *Johannem* nominandum parentes significaverunt. Zacharias verò, loquelæ usu restituto, repletus Spiritu sancto prophetavit, dicens: *Benedictus Dominus Deus Israël*, &c. [*Luc.* I. 57,—68.]

Josephus prægnantem reperiens Mariam sponsam suam, voluit clàm eam dimittere. Sed ab Angelo per quietem admonitus, concepisse eam ex Spiritu sancto, & parituram filium JESUM, qui servaturus esset populum suum à peccatis ipsius; recepit uxorem suam. [*Matth.* I. 18,—24.]

Pheroram in morbum incidentem frater Herodes, valetudini præter spem restitutus, invisit & humanissimè curatum voluit: sed paucis pòst diebus ille mortuus est. Cujus corpus Hierosolyma translatum Herodes sepeliit, & publico luctu honoravit. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap.* 19. *& lib.* 17. *Antiquit. cap.* 5.]

Taphenitæ duo, è libertis Pheroræ chariissimi, veneno illum à Doride matre Antipatri sublatum fuisse, Herodi indicârunt. Quod facinus dum tormentis Herodes inquireret, paulatim alia longè majora scelera & manifestas insidias Antipatri filii comperit. Lethale enim venenum, ex Ægypto à Theudione fratre Doridis per Antiphilum

unum ex amicis Antipatri missum, ad patrem tollendum Antipater Romam profecturus Pherorae tradiderat; ut suspicio parricidii in absente filio non hæreret. [*Id. lib. 17. Antiqu. cap. 6.*]

Hinc Herodes uxorem suam Doridem, Antipatri matrem, multorum talentorum ornamentis spoliatam ejecit è regiâ. Alteram etiam uxorem Mariammen, Pontificis filiam, ut secretorum horum omnium participem, abjecit; & filium ejus è Testamento delevit, ubi successor destinatus fuerat. Socero quoque Simoni Boëthi filio Pontificatu privato surrogavit Matthiam Theophili filium Hierosolymitanum genere. [*Id. ibid.*]

4000 Die expiationis, quo solenne à Judæis celebratur Jejunium, novus Pontifex Matthias rem divinam facere non potuit, nocturnam passus pollutionem. Itaque Josephus Ellemi filius, adjutor vicarius propter cognationem ei datus, eo die in Sanctum Sanctorum est ingressus. [*Id. lib. 17. cap. 8.*]

Bathyllus libertus Antipatri Româ veniens, subjectus quæstionibus fassus est attulisse se venenum quod daret patroni sui matri & Pheroræ; ut si prius illud parùm fuisset efficax, hoc posteriore Herodem aggrederentur. Simúlque venerunt ad regem ab amicis Romæ degentibus litteræ, instinctu Antipatri scriptæ: in quibus Archelaus & Philippus Herodis filii accusabantur, quòd crebrò crimen patris refricarent de cæde Alexandri & Aristobuli, miserarentúrque fatum germanorum innocentium. Erant enim tum Romæ in studiis adolescentuli: eósque jam pater redire præceperat. Unde amicos illos magnis corrupit mercedibus, ut fratres imminentes spei suæ patri suspectos rederent: quum ipse etiam per se ad patrem de illis scriberet, quasi eos excusans, & verba eorum ætati imputans. [*Id. lib. 17. Antiqu. cap. 6. & lib. 1, Belli, cap. 20.*]

Prodiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus Romanus orbis. Quæ descriptio prima facta est præsidente Syriæ Cyrenio. [*Luc. II. 1.*] Unde libellus postea ab Augusto est confectus, in quo opes publicæ continebantur: quantum civium, sociorúmque in armis; quot classes, regna, provinciæ, tributa, aut vectigalia, & necessitates ac largitiones. [*Tacit. lib. 1. Annal. cap. 11.*]

Hic à Græcis Κυρίνιος & Κυρῆνιος dictus, P. Sulpicius Quirinius est; qui ante septennium Romæ Consulatum gessit: de quo, in libro 12. [*pag. 569.*] Strabo, de Homonadensibus Ciliciæ populis verba faciens. *Ipsos Quirinius fame expugnavit, & quater mille viros cepit, quos in urbes vicinas distribuit: eorum verò regionem omni juventute exhaustam reliquit.* et Tacitus, libro 3° Annal. cap. 48. *Impiger militiæ, & atribus ministeriis consulatum sub D. Augusto; mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumphi adeptus.* Statutum autem ab ipso Augusto fuerat; ne magistratus depósito honore statim in provincias mitterentur: [*Sueton. in Octavio, cap 36.*] sed post quintum demùm à gesto in Urbe magistratu exactum annum. [*Dio, lib. 53. pag. 505.*]

Hinc Ciliciæ proconsulatum tunc obtinens Quirinius, in vicinam Syriam mitti potuit; vel ut Censitor, cum potestate extraordinariâ, vel

vel ut Procurator Cæsaris cum ordinariâ: & ipso Ciliciæ, & Sentio Saturnino Syriæ Proconsulatum adhuc tenente. Nam & Volumnium & Saturninum, à Josepho similiter Syriæ ἡγεμόνας sive *Præsides* non semel dictos audivimus: quum Volumnius ἐπίτροπος tantùm fuerit (ut in lib. 1. Belli, ca. 17. eum appellatum videmus) sive *Procurator*. Atque ut paulo pòst in Proconsulatus dignitate Saturnino Quintilius Varus successor datus est; ita nihil obstat, quo minùs Quirinius in negotiorum Cæsaris procurandorum officio Volumnio nunc vel successisse dici possit, vel accessisse, quomodo Herodem regem, Συρίας ὅλης ἐπίτροπον, *Syriæ totius Procuratorem* ab Augusto constitutum Josephus notat: [*lib.* 1. *Belli, cap.* 15.] quòd Syriæ procuratoribus ita esset adjunctus, ut ex ejus sententiâ facienda essent omnia. [*lib.* 15. *Antiquit. cap.* 13.] Atque ita utrumque constabit: & quod habet Tertullianus, [*lib.* 4. *contra Marcion. cap.* 19.] *census actos sub Augusto in Judæâ per Sentium Saturninum*; & quod verba Euangelistæ præferunt, eandem factam esse descriptionem *præsidente Syriæ Cyrenio* vel Quirinio. cujus ille potiùs quàm Saturnini præfecturæ mentionem facere hîc maluit; quia præsentem descriptionem cum alterâ post decennium, relegato in exilium Archelao, ab eodem Quirinio peractâ conferre voluit: ex duobus Quirinii censibus, eum qui cum nativitate Christi conjunctus erat *primum* fuisse declarans.

Dum prior verò ageretur hic census, ascendit Josephus à Galilæâ, ex urbe Nazarethâ, in Judæam, in urbem Davidis quæ vocatur Bethlehem, propterea quòd erat ex domo & familiâ Davidis: ut describeretur cum Mariâ uxore, quæ erat prægnans. [*Luc.* II. 4, 5.]

ÆTAS MUNDI SEPTIMA.

JESUS CHRISTUS, Dei filius, in temporis plenitudine, Bethlehemi ex beatissimâ Virgine Mariâ natus est. [*Matth.* I. 25. & II. 1, 5. *Gal.* IV. 4.] quem illa fasciis involutum reclinavit in præsepi: eo quòd non esset locus in diversorio. [*Luc.* II. 7.]

Servatoris nativitas pastoribus in agro vicino nocte gregem suum custodientibus per Angelum Domini revelata est: sermonem illius excipiente multitudine exercituum cœlestium, gloriam Deo, terræ pacem, & hominibus benevolentiam comprecantium. Pastores Bethlehemam festinantes, invenerunt Mariam & Josephum, & infantem jacentem in præsepi; & divulgaverunt id quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo: & reversi sunt, glorificantes & laudantes Deum. [*Luc.* II. 8,——20.]

Octavo à nativitate die circumcisus est puerulus; & vocatum est nomen ejus JESUS, quod indicatum fuerat ab Angelo priusquam ipse in utero conciperetur. [*Luc.* II. 21.] 4710 4

Magi ab Oriente, duce Stellâ, Hierosolymam ad regem Herodem

venientes, ibíque edocti locum Christi natalem esse Bethlehemum Judææ, eò profecti sunt: & domum à superstante Stellâ demonstratam ingressi, invenerunt ibi puerulum cum Mariâ matre ipsius. Qui prostrati adoraverunt eum: apertísque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham. Deinde divinitùs in somnis admoniti ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam. [*Matth.* II. 1,—12.]

Die post partum quadragesimo Maria Hierosolymam ad Templum accessit: tum ut filium Jesum ibi sisteret Domino, secundùm legem de Primogenitis; tum ut pro seipsâ offerret par turturum, aut duos pullos columbarum, (eâ conditionis ipsius paupertate existente, ut non posset agnum afferre) secundùm legem de puerperarum Purificatione. [*Luc.* II. 22, 23, 24, 27. *cum Levitic.* XII. 2,3,4,6,8.]

Quum puerulum Jesum introducerent in Templum parentes, ut facerent quod ex Lege consuetum erat; venit in Templum Hierosolymitanus Simeon, cui divinitùs fuerat revelatum, ipsum non morituram, priusquam vidisset Christum Domini. Quo in ulnas recepto, laudavit ille Dominum, tum de Christo ipso tum de matre illius editis vaticiniis. Eodem ipso quoque momento superveniens Anna prophetissa, filia Phanuelis, vicissim palàm agnoscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hierosolymis. [*Luc.* II. 25,—38.]

Quum Josephus & Maria perfeciſſent omnia secundùm Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Nazaretham. [*Luc.* II. 39.]

Angelus Domini apparens Josepho in somnio, de fugâ in Ægyptum monuit; ut vitæ infantis consuleret, & Herodis conatus eluderet. Qui experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum: ubi usque ad obitum Herodis mansit. [*Matth.* II. 13,14,15.]

Herodes, infantem Bethlehemi adhuc fuisse existimans, ut eum inter reliquos perderet, interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem & in omni confinio ejus, à bimatu & infrà, secundùm tempus (Stellæ in Oriente primùm visæ) quod exquisierat à magis. [*Matth.* II. 16.]

Acceptis Româ ab Antipatro litteris, quibus significârat rebus ex sententiâ peractis brevi se rediturum in patriam, Herodes dissimulatâ irâ insidiosè rescripsit, ut properaret ne quid sibi per ejus absentiam quod nollet accideret. Simúlque modicè de matre ejus questus est; pollicendo remissurum se querelas post adventum illius. [*Joseph. lib.* 17. *cap.* 7.]

Ad Antipatrum verò nihil adhuc vel de Pheroræ morte vel de iis quæ contra seipsum in Judæâ mota sunt perlatum fuerat: quamvis inter scelus probatum & ipsius reditum septem mensium spatium intercesserit. [*Id. lib.* 1, *Belli, cap.* 20. *& lib.* 17. *Antiqu. cap.* 6. *fin.*] In itinere enim, Tarenti quidem de Pheroræ excessu epistolam, in Ciliciâ autem patris illas celeriter eum revocantes litteras accepit: atque ad Celenderim Ciliciæ opidum perveniens, dubitare cœpit de reditu; vehe-

vehementer contristatus matris ignominiâ. Navigare tamen pergens, in Sebastum Cæsareæ portum delatus est: ubi à nemine salutatus, inde Hierosolymam est profectus. [*Id. lib.* 17. *Antiquit. cap.* 7.]

Fortè per idem tempus Hierosolymis erat Quintilius Varus, successor Saturnino missus in Syriam, tunc verò ab Herode in consilium de rebus agendis adhibitus. Quibus unà sedentibus supervenit Antipater omnium inscius, & ita ut erat purpuratus in regiam ingressus est: quo mox admisso, amicorum comitatus per janitores exclusus est. Ipsum verò accedentem pater à complexu repulit; perpetratum fratricidium & cogitatum patricidium opprobrans; & Varum cognitorem ac judicem in crastinum denuncians. [*Id. ibid.*]

Sequenti deinde luce, præsidente Varo ac rege, ipse pater accusationem primùm exorsus, ejus prosecutionem & confirmationem Nicolao Damasceno reliquit, amicitiâ & domesticâ consuetudine sibi conjunctissimo, totiúsque negotii scientissimo. Ubi cùm à criminibus objectis Antipater purgare se non posset; venenum patri paratum in medium proferri Varus jussit: quod cuidam capitis damnato ad bibendum datum, sine morâ necavit hominem. Quo facto, surgens Varus abiit è concilio, & sequenti die Antiochiam profectus est; ubi plurimùm degebat, quòd illic esset Syrorum regia. Herodes verò confestim vinctum filium in carcerem conjecit: et Romam Cæsari de eo significavit per litteras; missis etiam qui coràm eloquerentur mandata, docerentque quàm scelerata esset Antipatri malitia. [*Ibid.*]

Per eosdem dies interceptæ sunt Antiphili ex Ægypto ad Antipatrum missæ litteræ; unâ cum aliis Româ ad Antipatrum & Herodem regem ab Acme scriptis. Judæa hæc erat genere, Liviæ uxoris Cæsaris ancilla: quæ magnâ pecuniâ ab Antipatro corrupta, confictam ad Herodem transmisit epistolam, quasi à Salóme sorore ad dominam suam contra ipsum scriptam; in quâ postulabat, ut sibi liceret Syllæo nubere. (Nabatæo nimirum illi, Herodis hosti acerrimo: quem paulo pòst, ob proditum in expeditione Arabicâ Ælium Gallum & alia crimina, Romæ securi esse percussum, in libro 16. pag. 782. Strabo indicat.) Harum epistolarum exemplum, unâ cum suis adversùs filium litteris, Herodes per legatos ad Cæsarem misit. [*Ibid.*]

Dum legati Romam properant, Herodes morbo correptus testamentum condidit, successionem regni relinquens natorum minimo (Herodi Antipæ) exasperatus in Archelaum & Philippum calumniis Antipatri. [*Id. lib.* 17. *cap.* 8.]

Judas Sariphæi filius & Matthias Margalothi, doctissimi Judæorum & interpretes patriæ legis præstantissimi, postquam cognoverunt morbum Regis esse incurabilem, juvenibus quos disciplinis instituebant persuaserunt, ut Aquilam auream ab Herode supra majorem Templi portam positam dejicerent. Qui claro meridie ascendentes, detractam aquilam conciderunt securibus, inspectante congregatâ in Templum multitudine. Quod ut renunciatum cognovit dux regius, cum validâ suorum manu adveniens, circiter 40. juvenes, resistere

ausos, cum duobus Magistris comprehendit, & ad Regem perduxit. Eos, in facti defensione constanter persistentes, Herodes vinctos Jerichuntem misit: móxque accitis Judæorum primoribus, in concionem eorum lecticâ ob imbecillitatem delatus, de injuriâ non tam sibi quàm Deo (ut dicebat) illatâ conquestus est. Quibus ex sententiâ suâ id factum fuisse denegantibus, in cæteros mitior, Matthiæ Pontifici summum ademit sacerdotium, quasi non alieno ab hoc consilio; eíque successorem dedit Joazarum, uxoris suæ (Mariammes, Simonis Pontificis filiæ) fratrem; Matthiam verò alterum, seditionis consortem, ejúsque socios vivos exusit: & Luna nocte eâ defecit. [*Id. ibid.*] Quam eclipsim die Martii 13° horis 3. post mediam noctem fuisse factam, astronomicus calculus indicat.

Herodi deinde morbus factus est gravior. Lento enim calore torrebatur; qui non tam externo tactu deprehendebatur, quàm intus popularetur viscera. Accessit & bulimia, cui placandæ necesse esset continuò cibos suggerere: simúlque vexabatur intestinorum exulceratione & colicis passionibus. Pedes tumebant phlegmate humido, similitérque inguina. Ipsa quoque verenda putrefacta scatebant vermiculis; accedente fœdâ nec minùs molestâ tentigine, non sine fœtore gravissimo. Super hæc omnia nervorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. [*Ibid.*]

Quamvis autem graviùs ille affligeretur, quàm ut videretur posse morbo perferendo sufficere, tamen evasurum se sperabat; accersendis medicis intentus, & medicamentis conquirendis undique. Profectus etiam ultra Jordanem fluvium, calidis aquis se fovebat apud Callirhoën; quæ, in lacum Asphaltitem effluentes, præter vim medicam potu quoque jucundæ sunt. Ibi de medicorum consilio immissus fovendus in refertum oleo solium, visus est illis jam agere animam. Quare exortâ comploratione familiarium excitatus & ad se reversus, nullámque ampliùs salutis spem habens, singulis militibus 50. drachmas jussit distribui: magnáque liberalitate usus in duces atque amicos, rursùm Jerichuntem reversus est. [*Ibid.*]

Cùm audiisset Augustus inter pueros quos in Syriâ (Palæstinâ) Herodes rex Judæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum; ait: *Melius est Herodis porcum esse quàm filium.* Ita refert Macrobius. [*lib. 2. Saturnal. cap. 4.*]

4001 Herodes nobilissimos Judæorum undique edicto minaci Jerichuntem accitos concluſit in Hippodromo; datis mandatis Salómæ sorori & ejus viro Alexæ, ut statim post obitum suum curarent illos per milites interfici: hoc quærens, ut populo luctus causa præberetur, lætaturo alioqui de regis invisi miserabili interitu. [*Joseph. lib. 17. cap. 8.*]

Româ, à legatis ad Cæsarem missis, venerunt litteræ: quibus significatum est, Acmen ab irato Cæsare occisam esse propter locatam Antipatro operam; ipsúmque Antipatrum relinqui arbitrio patris, sive in exilium eum vellet pellere sive capite plectere. His auditis Herodes paululum recreatus est: sed mox repetitus gravi dolore, cibi tamen avidus, pomum simul & cultellum, quo illud repurgaret, poposcit.

poſcit. Quum autem cultro ſeipſum ferire vellet, Achiabus nepos ictum ejus præveniens, clamore ſublato cohibuit ejus dexteram: móxque denuò luctus cum trepidatione ac tumultu occupavit palatium, quaſi rege jam agente animam. [*Id.lib.*17.*cap.*9.]

Eum ſtrepitum ubi perſenſit Antipater, ratus patrem verè vitam finiviſſe, cum cuſtode carceris de miſſione cœpit agere; multa & in præſens & in futurum poſt acquiſitam poteſtatem illi promittens. Cujus conatum quum ille Regi renunciâſſet; præ indignatione exclamans Herodes, quamvis morti proximus erexit ſe in cubitum: juſſítque unum è ſatellitio ſine morâ Antipatrum occidere, & corpus obſcuro condi in caſtello Hyrcanio. [*Id.ibid.*]

Deinde, mutatâ voluntate mutavit etiam Herodes teſtamentum. Antipam enim, quem prioribus tabulis regni ſucceſſorem deſtinaverat, Galilææ ſimul ac Perææ tetrarcham conſtituit: regnum verò Archelao largitus eſt. Philippo filio Gauloniticam, Trachoniticam, Batanæam, & Paneada regiones tetrarchiæ nomine aſſignavit. Salómæ ſorori ſuæ Jamniam, Azotum, & Phaſaëlida attribuit; cum argenti ſignati 500 millibus. Cæteris cognatis pecuniam & reditus annuos reliquit. Cæſari legavit argenti ſignati centies centena millia: & vaſa ſua tam aurea quàm argentea, magnúmque veſtis pretioſæ numerum. Liviæ autem Cæſaris uxori & quibuſdam amicis quinquagies centena millia. [*Id.lib.*17.*cap.*10.]

His ita ordinatis, quintâ die poſtquàm Antipatrum filium occidit, vitâ Herodes defunctus eſt: annos quidem 34. ex quo interfecit Antigonum, regno potitus; ex quo autem à Romanis rex declaratus eſt, 37. [*Id.ibid. & lib.*1. *Belli, cap. ult.*] circa Novembris noſtri diem 25. ſeptimo videlicèt Ciſlevi menſis: qui idcirco à Judæis ut dies lætus & feſtivus celebratur; quòd in eo *Herodes, qui ſapientes odio proſecutus eſt, mortem obierit.* ut ex מגילת תענית ſive *volumine Jejunii*, in Chronologiâ ſuâ notavit Edoüardus Liveleius, vir doctiſſimus.

Salóme & Alexas, priuſquàm Regis mors innoteſceret, in Hippodromo clauſos domum ſuam quemque dimiſerunt: dicentes ita ipſum jubere, ut in agros digreſſi curarent ſuamet ipſorum negotia. [*Joſeph. lib.*17. *cap.*10.]

Indicatâ deinde Regis morte, congregatáque in Jerichuntinum theatrum omni militiâ, primùm legerunt litteras ejus ſcriptas ad milites: in quibus gratias eis agebat pro fide ac benevolentiâ; rogabátque ut eandem ſervarent Archelao filio, quem regni ſucceſſorem ſibi ſubſtitueret. Deinde Ptolemæus, cui annulus Regis ſignatorius creditus fuerat, Teſtamentum perlegit: quod non aliâs ratum habendum eſſet, quàm accedente Cæſaris conſenſu. Móxque acclamatum eſt Regi Archelao: & milites catervatim unâ cum ſuis ducibus pollicebantur eandem, quam Patri hactenus præſtitiſſent, fidem atque operam; lætis ominationibus Deum illi fautorem comprecantes. Tum funus ambitioſiſſimo apparatu ab Archelao præparatum eſt. [*Ibid.*]

Defuncto Herode, qui quærebat vitam infantis Jeſu; angelus Domini in ſomnis apparens Joſepho in Ægypto, ut cum puerulo & matre ejus proficiſceretur in terram Iſraëlis, illi mandavit. Qui experrectus, 4711 3

quod

quod erat injunctum fecit. [*Matth.* II. 19, 20, 21.]

Veniens in terram Israëlis Josephus, quum audîsset Archelaum regnare in *Judeâ* pro Herode patre suo, timuit illuc abire: & divinitùs admonitus in somnis, secessit in partes *Galilææ*, (cujus Tetrarchiam Antipæ in Testamento pater Herodes concesserat) ibíque habitavit in urbe *Nazareth*. unde & Christus *Nazareni* cognomentum accepit. [*Matth.* II. 22, 23.] et *Nazarenorum*, Christiani. [*Act.* XXIV. 5.]

Herodis corpus funebri pompâ per 200 stadia, Jerichunte in Herodion castellum, ubi ipse sepeliri se mandaverat, delatum est. [*Joseph. lib.* 1. *Belli, cap. ult. fin.*] octo stadiis (sive milliari Italico; quantum ex lib. 17. Antiquit. cap. 10. colligi poterit) singulis diebus confectis. Ferebatur autem in lecticâ aureâ, distinctâ variis gemmis pretiosis, & instratâ purpurâ. Corpus quoque amictum erat purpurâ: impositò capiti diademate, & desuper coronâ aureâ, sceptróque in manu dexterâ. Lecticam stipabant filii, & cognatorum numerus. Hos sequebantur milites, distributi per nationum genera: deinde 500. famuli, ferentes aromata. [*Id. lib.* 17. *Antiquit. cap.* 10.]

Finitâ funebri pompâ, Archelaus Hierosolymam veniens per septem dies, de more Judaico, luctum patris celebravit; & in fine luctus funebre epulum multitudini præbuit. Deinde in Templum ascendens, quacunque transibat excipiebatur gratulationibus ac faustis acclamationibus. Tum conscenso suggesto sublimis aureo solio residens, plebem benignissimè allocutus est; præclarissima quæque ei promittens: adhuc tamen à Regis nomine abstinere se dixit, donec à Cæsare paterni Testamenti fieret confirmatio. Et sacrificio peracto, convivium cum amicis iniit. [*Id. ibid.*]

Interea seditio est excitata ab amicis eorum, quos propter dejectam Aquilam auream Herodes supplicio affecerat: qui tum convitia in defunctum regem jactabant, tum quosdam illius amicos ad pœnam deposcebant: simúlque Pontificem Joazarum dejici Pontificatu postulabant. Quos cùm frustra placare Archelaus conaretur; res eò denique processit, ut sub festum Paschatis, immisso ab Archelao toto exercitu, ad tria millia virorum circa Templum ab equitibus cæderentur, reliquis fugâ se in proximos montes recipientibus. [*Id. lib.* 17. *cap.* 11.]

Tum Archelaus ad mare descendit unâ cum matre suâ (Malthace Samaritanâ,) ad Cæsarem navigaturus; ducens secum Nicolaum Damascenum & Ptolemæum (Herodis procuratorem,) multósque ex amicis alios: & familiâ & regno commissis Philippi fratris sui fidei. Simul etiam profecta est Salóme Herodis soror, ducens secum suam progeniem. Alii quoque ex cognatis sequebantur multi, quasi collaboraturi pro parandâ regiâ dignitate Archelao; re autem verâ obnixuri ei potiùs, & præcipuè perpetratum in Templo facinus incusaturi. [*Ibid.*]

Cum hoc comitatu eunti Archelao occurrit apud Cæsaream Sabinus procurator Cæsaris in Syriâ, in Judæam properans ad asservandam Herodis pecuniam. Quem Varus Syriæ præses commodùm interveniens

veniens retinuit: aderat enim ab Archelao accersitus per Ptolemæum. Ita ille in Præsidis gratiam neque arces occupavit in Judæâ, neque thesauros obsignavit regios; omnia relinquens in potestate Archelai, tantisper donec Cæsar de his aliquid statueret: & hæc pollicitus, mansit Cæsareæ. Sed postquàm Romam navigavit Archelaus, & Varus versùs Antiochiam profectus est; ipse Hierosolyma petiit, & occupavit regiam. Accitis deinde præfectis arcium & regiis procuratoribus, rationes reposcebat ab eis, & arces sibi committi postulabat. Præfecti tamen non discesserunt à mandatis Archelai, sed omnia servabant in ipsius adventum integra; prætexentes ea se servare Cæsari. [*Ibid.*]

Eodem tempore etiam Antipas Herodis filius Romam navigavit, parandi sibi regni spe, ad quam excitatus erat per Salómen; quasi Archelao præferendus, eo quòd prioribus Testamenti tabulis successor regni destinatus fuerat, quæ validiores deberent esse quàm illæ scriptæ posteriùs. Ducebat autem secum matrem suam (Cleopatram Hierosolymitanam) & fratrem Nicolai Damasceni Ptolemæum, inter amicos olim Herodis præcipuum, & tunc suis faventem partibus. Sed maximè illum ad affectandum regnum movit Irenæus orator, vir eloquens & diu versatus in regiis negotiis. Postquam verò Romam Antipas pervenit, omnes cognati ad eum, Archelai odio, defecerunt: Sabino quoque, scriptis ad Cæsarem litteris, Archelaum accusante. [*Ibid.*]

Archelaus per Ptolemæum Cæsari libellum obtulit, & jus suum, & rationes pecuniarum Herodis obsignatas, continentem. Cæsar, eo libello simúlque Vari ac Sabini litteris perlectis, amicos in consilium advocavit: Caio Agrippæ & Juliæ filiæ suæ filio, jam à se adoptato, primum locum in consistorio tribuens. Ibi tum Antipater Salómes filius, vir facundissimus, contra Archelaum dixit: cui pro eodem Nicolaus Damascenus respondit. Quo finem dicendi faciente, Cæsar Archelaum ad genua sibi accidentem erexit humanissimè, dignum esse regno pronuncians: præ se ferens, nihil se facturum, nisi Testamento præscriptum & Archelao ipsi commodum. Vidénsque hâc promissione confirmatum in spe juvenem, nihil tum amplius super eâ re statuit. [*Ibid.*]

Ad compescendos tumultus, post Archelai discessum in Judæâ ortos, Varus Antiochiâ veniens, authores ejus motus affecit supplicio: & maximâ ex parte seditione compressâ, rediens legionem unam reliquit Hierosolymis, ut Judæis novandarum rerum facultatem præriperet. Quamprimùm verò ille abiit, Sabinus Cæsaris procurator ibi subsistens, fretus relictis illic copiis & parem se jam putans populo, arces occupare conatus est, & violentas pecuniæ regiæ scrutationes fecit, privati lucri & prædæ cupidine. [*Ibid.*]

Ad festum Pentecostes multa millia non solùm religionis gratiâ, sed etiam ut pœnas à Sabino expeterent, non ex Judæâ tantùm graviùs offensâ, sed è Galilæâ quoque ac Idumæâ, tum à Jerichunte & trans Jordanem sitis opidis, confluxerunt; & castris trifariam partitis, Sabinum acriter oppugnârunt. Quibus Romani milites strenuè

ſeſe opponentes, plurimis eorum cæſis, penetraverunt ad ſacræ pecuniæ conditorium: cujus bona pars furto militum diſperiit, ad Sabinum autem propalàm 400 talenta ex eâ prædâ relata ſunt. Eum Judæi, è pugnaciſſimis globo facto, in regiâ obſederunt. Rufus verò & Gratus, qui ſub ſe habebant tria millia bellicoſiſsimorum & ſtrenuiſsimorum virorum ex Herodis exercitu, in partes Romanorum ſe tranſtulerunt. Judæi tamen nihilo ſegniùs inſtabant oppugnationi, muros ſuffodientes cuniculis; & adverſarios, ſecuritate promiſſâ, ut abirent hortantes. Quorum nimiam æquitatem ſuſpectam habens Sabinus, inde milites abducere noluit: à Varo ſubſidium expectans. [*Ibid.*]

In hoc rerum ſtatu etiam alibi per Judæam diverſis in locis innumeri tumultus exoriebantur: quòd proprium regem gens non haberet, qui multitudinem bonis rationibus contineret in officio. Duo enim virorum millia, qui aliquando ſub Herode meruerant, tunc verò dimiſſi domi agebant, in unum collecti bello impetebant regios. Quibus reſiſtens regiorum dux Achiabus, nepos Herodis, quum nuſquam æquo loco ſuſtinere eos auderet, ut veteranos & bellandi peritiſſimos; ſe & ſua, quantum poterat, aſperitatibus acceſſu difficilibus tuebatur. [*Ibid.*]

Judas (Ezekiæ, latronum ductoris olim per Herodem magno labore expugnati, filius) apud Sephorim urbem Galilææ collectâ circa ſe hominum deſperatorum manu, incurſabat regis ditionem: & potitus ejus armamentario, armatíſque inde ſuis ad unum omnibus, pecuniam quoque regiam in illis locis occupavit. Unde jam formidandus accolis, ſpoliabat in quoſcunque incideret: aſpirabátque ad regnum, non bonis artibus, quarum imperitus erat, ſed nocendi licentiâ. [*Ibid.*] Cùm verò Hebræorum יהודה fuerit Syrorum תודה, indéque *Judas* & *Thaddæus*, [*Luc.* VI.16. *cum Marc.* III.18.] multóque magis *Theudas*, idem planè nomen extiterit: non alius videtur fuiſſe *Judas* hic, quàm *Theudas* ille, de quo in Act. V.36. Gamaliel dixit. *Ante hæc tempora exortus eſt Theudas, dicens ſe aliquem eſſe, cui agglutinatus eſt numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus eſt, & omnes qui paruerant ei diſſoluti ſunt & ad nihilum redacti.*

Simon etiam Herodis regis ſervus, vir alioqui & formâ & ſtaturâ & robore egregius in primis habitus, auſus eſt diadema ſumere: ſtipatúſque numeroſis copiis, & Rex conſalutatus ab inſanâ multitudine, placebat ſibi præ quovis alio. Diripiendâ ac incendendâ Jerichuntinâ regiâ, poteſtatem ſuam auſpicatus eſt: paſsímque crematis aliis regis palatiis, & prædâ conceſſâ ſuæ factionis hominibus, majora etiam auſurus videbatur; ni maturè occurſum fuiſſet. Nam Gratus regiorum militum dux, tum Romanorum partes fovens, ſuas copias contra Simonem duxit: ubi poſt acerrimum conflictum tranſamnani homines incompoſiti, & ferociter magis quàm peritè pugnantes, deleti ſunt. Ipſum Simonem per anguſtas quaſdam fauces fugientem Gratus aſſecutus obtruncavit. Ita Joſephus. [*ut ſuprà.*] Nam ad Varum potiùs id Tacitus refert: in Hiſtoriæ ſuæ libro 5. cap. 5. de Simone iſto ſic ſcribens. *Poſt mortem Herodis, nihil exſpectato Cæſare, Simon*

mon quidam regium nomen invaserat. Is à Quintilio Varo obtinente Syriam punitus.

Apud Amatha quoque Jordani apposita palatium regium incensum est à quâdam hominum colluvie, qualis circa Simonem fuerat. Athronges etiam, pastor hactenus obscurissimus, vasto tantùm corpore & manuum robore insignis, regiam sibi assumpsit dignitatem. Huic erant quatuor fratres, & ipsi grandi staturâ & manu prompti; in quos quasi legatos magnam quæ confluxerat turbam distributam obire jubebat prælia: ipse diademate ornatus consultabat de rebus agendis, quarum penes se servabat arbitrium. Durabátque diu potestas hujus, & non inanis regis appellatio: donec in Archelai (Româ reversi) potestatem postea redactus est. [*Joseph. lib.* 17. *cap.* 12.]

Maximè autem in Romanos cædibus Anthronges sæviebat, & in milites regios; utrisque ex æquo infensus. Circa Emmaunten cohortem, frumenta & arma in exercitum portantem, copiæ illius insidiis exceperunt: ductorémque ejus Arium centurionem cum 40 fortissimis peditibus telis confixerunt. Reliquos nihilo meliora jam exspectantes superveniens cum regio milite Gratus servavit, relictis cæsorum cadaveribus. [*Ibid.*]

Quintilius Varus, cognito ex Sabini litteris periculo, timens tertiæ legioni, assumptis duabus reliquis (nam tres in universum erant in Syriâ) & quatuor turmis equitum, auxiliisque regum & tetrarchanum, properavit in Judæam ut obsessis succurreret; jussis qui præmittebantur convenire Ptolemaidem. Berytiorum etiam urbem præteundo, 1500 auxiliares ab eis accepit. Aretas quoque Petræus, amicus Romanis factus propter Herodis inimicitias, non parvam manum misit tam peditum quàm equitum. [*Ibid.*]

Postquam apud Ptolemaidem in unum convenit totus exercitus, partem ejus Varus filio & amicorum uni tradidit ducendam contra Galilæos agro Ptolemaidis finitimos. Qui regionem eorum ingressus, profligatis quotquot ausi sunt cum armis occurrere, Sephorim cepit: & venditis sub hastâ incolis, urbem absumpsit incendio. [*Ibid.*]

Ipse Varus versùs Samariam progressus cum exercitu, à civitate quidem abstinuit, quam sciebat immunem à seditiosorum contagio: castra autem posuit in quodam vico, qui erat Ptolemæi possessio, Arus nomine. Eum Arabes incenderunt, propter Herodem amicis quoque ejus infensi. Inde progressi Sampho alium vicum iidem Arabes diripuerunt, móxque incenderunt, quamvis munitissimum: toto illo itinere omnia miscentes flammis ac cædibus. Emmaus autem Vari jussu cremata est, in vindictam cæsorum ibi militum, deserta tamen ab habitatoribus. [*Ibid.*]

Inde cùm appropinquarent Hierosolymis, Judæi qui legionem ab eâ parte obsidebant, ad primum venientis exercitus conspectum territi diffugerunt, oppugnatione quam inceptabant relictâ. Hierosolymitani autem Judæi graviter à Varo increpati, excusationem afferebant; populum quidem propter festum confluxisse, bellum verò non ex suâ sententiâ, sed ex convenarum audaciâ susceptum. Et jam antè obvi-

am Varo proceſſerant, Joſephus Herodis regis nepos Gratúſque ac Rufus cum militibus, & Romani qui obſidionem tulerant. Sabinus enim in ejus conſpectum non venit, ſed ſubducens ſe clàm ex urbe, ad mare profectus eſt. [*Ibid.*]

Tum Varus dimiſſâ per totam regionem parte exercitus, perquirebat defectionis authores; & indicio repertos, alios ut ſontes puniit, nonnullos dimiſit incolumes: actíque ſunt in cruces eâ de cauſâ circiter duo millia. Poſt hæc ablegato exercitu cujus non erat uſus ampliùs, quíque contra ejus voluntatem lucri ſtudio multa maleficia patraverat; ipſe audito decem millia Judæorum in unum confluxiſſe, properavit ut eos deprehenderet. Illi non auſi manus conſerere, deditionem fecerunt arbitratu Achiabi. Varus autem datâ ſeditioſorum vulgo defectionis veniâ, duces eorum miſit ad Cæſarem. Atque ita rebus compoſitis, & relictâ Hieroſolymis eâdem legione in præſidio, reverſus eſt Antiochiam. [*Ibid.*]

Malthace, Archelai mater, morbo Romæ vitam finiit. [*Ibid.*]

Cæſar, acceptis Vari de Judæorum defectione litteris, cæteris ſeditioſorum ducibus ad ſe miſſis ignovit; in ſolos aliquot regis Herodis neceſſarios animadvertit, quòd nec cognationis nec juſtitiæ reſpectu à nefariis armis abſtinuerint. [*Ibid.*]

Romam venit eodem tempore, Vari permiſſu, Judæorum legatio, poſtulans ut eis liceat ſuis legibus vivere: erántque legati 50. quibus aderant Judæorum Romam incolentium plùs quàm octo millia. Cúmque Cæſar convocâſſet in ædem Apollinis magno ſumptu à ſe extructam concilium amicorum & primariorum civium; venerunt eò legati, proſequente Judæorum turbâ, & Archelaus cum amicorum comitatu. Aderat & Philippus è Syriâ Vari hortatu veniens, tùm ut fratris advocatum ageret, cui Varus bene cupiebat; tùm ut in diviſione regni Herodiani ad ipſum quoque rediret pars aliqua. Datâ igitur Judæorum legatis dicendi copiâ, ab accuſatione Herodis & Archelai illi exorſi, poſtulabant demùm ut mutatâ Reipublicæ formâ poſthac ſine regibus agerent, & contributi provinciæ Syriæ, Romanis parerent poteſtatibus. Quibus cùm pro Herode mortuo & præſente Archelao Nicolaus Damaſcenus reſpondiſſet; Cæſar dimiſit concilium. [*Ibid.*]

Poſt paucos deinde dies Archelaum Cæſar non quidem Regem declaravit, ſed dimidiâ parte ditionis quæ Herodis fuerat ei conceſſâ Ethnarcham eum conſtituit; regnum quoque pollicitus, ſi virtutem exhiberet regno convenientem. Obtigit verò illi Judæa & Idumæa, prætérque has Samaria; cui ex authoritate Cæſaris tributorum quarta pars remiſſa eſt, eo quòd cæteris tumultuantibus ſoli quieti manſerant in officio. In ejus ditione comprehendebantur urbes, Stratonis turris, Sebaſte, Joppe, Hieroſolyma. nam Gazam, Gadara & Hippon Græcanici inſtituti urbes Cæſar ob id ſeparatas à regni terminis Syriæ contribuit. Sexcenta autem talenta quotannis redibant è ſuâ ditione ad Archelaum. [*Id. ibid. cap.* 13.]

Alterum ditionis Herodianæ dimidium in alios duos Herodis filios Cæſar partitus eſt. Herodi Antipæ Galilæa ceſſit, & Peræa (fertiliſſima

ſima trans Jordanem inter duos lacus, Tiberiadis & Aſphaltiten, regiuncula:) quarum annui reditus erant 200 talenta. Philippo Batanæa cum Trachonitide, & Auranitis cum parte quâdam Zenodori (ut vocabant) domus: quæ pendebant annua talenta 100. Salómæ autem præter legatas à fratre urbes Jamniam, Azotum & Phaſaëlida, argentíque quingenta millia, Cæſar largitus eſt in Aſcalone palatium: percipiebátque ex ſubjectis ſibi locis 60 talenta annua, habitans in ditione Archelai. Reddita ſunt etiam cæteris regis cognatis legata, ita ut Teſtamento caverat. Duæ deinde ejus filiæ virgines, præter relicta ſibi à patre accepere ex Cæſaris munificentiâ 250 ſignati argenti millia, & elocatæ ſunt Pheroræ filiis. Quin & totum regis legatum, 1500 talentorum æſtimatione, ceſſit ipſius filiis: paucis aliquot vaſis ſibi retentis, non tam ob pretium charis, quàm ob amici memoriam. [*Id. ibid.*]

Ita gentem coërcitam liberi Herodis tripartito rexêre: inquit Tacitus, Hiſtoriæ libro 5. cap. 9. Cui addendus & Strabo: de liberis ejuſdem, in libro 16. [*pag.* 765.] ita ſcribens. *De filiis alios ipſe, ut eorum impetitus inſidiis, interemit: alios moriens, adſignatâ cuique portione, ſucceſſores reliquit. Cæſar & Herodis filios, & ſororem Salómen, & Berenicem Salómes filiam, honore proſecutus eſt.*

Juvenis quidam Judæus plebeius, educatus Sidone apud quendam Romani civis libertum, Alexandrum Herodis filium de facie referens, mentitur ſe illum eſſe, qui à ſupplicio, cum fratre Ariſtobulo, cuſtodis cujuſdam beneficio ſervatus ſit; ut id mentiretur inductus à vafro quodam impoſtore rerum omnium regiæ Herodis gnaro. Hujus technis & dolis inſtructus, quum Cretam appuliſſet, quotquot Judæorum venerunt in ejus colloquium, omnibus rem perſuaſit: & auctus ab eis pecuniâ trajecit in Melum inſulam, ubi magnam pecuniæ vim adeptus eſt prætextu regiæ proſapiæ. Et jam ſperans recepturum ſe paternum principatum, Romam properavit, ſuis hoſpitibus deducentibus. Cúmque adnavigâſſet Puteolos, ibi quoque à deceptis Judæis ſimili favore exceptus eſt: Romámque advenienti univerſa Judæorum illic agentium multitudo profecta eſt obviam. Id ubi allatum eſt ad Cæſarem, Celadum unum è ſuis libertis familiariter olim verſatum cum adoleſcentibus illò miſit, juſſum ut Alexandrum in conſpectum ſuum adduceret: quod ille fecit, nihilo in dignoſcendo aliis ſagacior. Non tamen fefellit Cæſarem: qui Pſeud-Alexandrum iſtum impoſturam fatentem in remigum ordinem allegit, quòd eſſet valido corpore; eum verò qui ad hæc audenda illum impulerat necavit. [*Joſeph. lib.* 17. *cap.* 14.]

4002 Archelaus ethnarcha in Judæam reverſus, Joazaro Boëthi filio (vel ex Simone filio nepoti) Pontificatum abrogavit, inſimulato quòd ſeditioſis conſenſiſſet: eámque dignitatem in Eleazarum illius fratrem collocavit. [*Id. ibid. cap.* 15.]

Auguſtus, Conſulatu *decimo tertio* ſuſcepto, Lucium filium in forum deduxit. [*Sueton. in Octavio, cap.* 26.] iiſdem illi datis honoribus, qui in fratrem Caium ante triennium fuerant collati. Quorum & nummi teſtes ſunt, in quibus effigies Caii & Lucii cum clypeis & haſtis 4712 2

ſtis cernuntur, hâc inſcriptione adpoſitâ. C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. JVVENT.

In eodem Conſulatu ſuo XIII. *ſexagenos denarios plebi, quæ tum frumentum publicum accipiebat*, ſe dediſſe, ipſe in monumento Ancyrano indicat: addens, *ea millia hominum paullo plura quàm ducenta* fuiſſe. Quod ipſum etiam in Excerptis ex Dione, apud Xiphilinum habetur: niſi quòd pro 60 denariis (quos drachmas Græci reddunt) Latinus interpres 240 denarios, neſcio quâ incogitantiâ, repoſuerit.

Magnificentiſſimis gladiatorii muneris naumachiæque ſpectaculis Auguſtus, ſe & Gallo Caninio Conſulibus, dedicato Martis templo, animos oculóſque populi Romani replevit. [*Velleï. Patercul. lib. 2. cap. 100. cum Hieronymo, in Chronico.*] Spectaculis exhibitis, aquam in circum Flaminium induxit; in quâ 36. crocodili ſunt concifi. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Navale verò ibi exhibuit prælium, circa Tiberim cavato ſolo, in quo poſtea Cæſareum nemus erat. [*Sueton. in Octavio, cap. 43.*] cujus loci excavati longitudo 1800 pedum fuit, latitudo 200. in quo 30 roſtratæ naves & triremes plurimæ, præter minora navigia, inter ſe conflixerunt: ut in rerum ſuarum Breviario, lapidi Ancyrano inſculpto, ipſe Auguſtus indicat. Hujus naumachiæ, ut nuperrimè editæ, in libro Artis ſuæ 1° ita meminit Ovidius.

Quid modò, cùm belli navalis imagine Cæſar
Perſidas induxit Cecropidáſque rates?
Nempe ab utroque mari juvenes, ab utroque puellæ
Venêre; atque ingens orbis in urbe fuit.

Ejuſmodi ludicris vacanti Romæ Auguſto, in Oriente ab Armeniis negotium datum eſt. Eos in hoc unum ſervitutis genus Pompeius aſſueverat, ut rectores à Romanis acciperent. Sèd jam Artavaſdem ſive Artabazem, eo jure regem ab Auguſto ipſis impoſitum, non ſine Romanorum clade dejecerunt; Tigrane in locum ejus ſubſtituto. Ad hanc verò defectionem tuendam, Parthos in auxilium advocârunt: atque ita, ſe ad eos ſubtrahente Armeniâ, Phraates deſciſcens à ſocietate Romanâ adjecit Armeniæ manum. [*Florus, lib. 4. cap. 12. Velleius Paterc. lib. 2. cap. 100. Tacitus, Annal. lib. 2. cap. 3. Dio, in Zonarâ; & Excerptis à Fulv. Urſino edit. legat. 39. Sextus Rufus, in Breviario.*]

Caium & Lucium teneros adhuc ad curam Reipublicæ Auguſtus admovit; & Conſules deſignatos circum provincias exercitúſque dimiſit. [*Sueton. in Octav. ca. 64.*] Unde & Caium *provincias ad ſidendum obiiſſe*, in Velleio Paterculo [*lib. 2. cap. 101.*] legimus. ubi *ad ſedandum*, Beatus Rhenanus legendum ſenſit; *ad viſendum*, Juſtus Lipſius. cujus veriorem hîc eſſe emendationem, locus iſte Dionis, in Excerptis ab Henr. Valeſio editis, [*pag. 665.*] oſtendit. « Caius Cæſar legiones quæ ad « Iſtrum caſtra habebant, pacis more obiens ſpectavit. Bellum enim « nullum ab eo geſtum: non quòd nullum bellum ingrueret; ſed quia « ipſe quidem in ſummâ pace ac ſecuritate principatus artes diſcebat, « belli autem diſcrimina aliis mandabantur.

Romæ

Romæ eo ipſo anno quo gladiatorii muneris naumachiæque ſpectacula D. Auguſtus exhibuit, fœda dictu memoriâque horrenda in ipſius domo tempeſtas erupit. Quippe filia ejus Julia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil quod facere aut pati turpiter poſſet fœmina luxuriâ & libidine infectum reliquit: magnitudinémque fortunæ ſuæ peccandi licentiâ metiebatur, quidquid liberet pro licito judicans. [*Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.*100.] eò laſciviæ progreſſa, ut in ipſo etiam foro & roſtris nocturnas comeſſationes & compotationes ageret; ad ſtupra locis illis abuſa ex quibus pater legem de adulteriis tulerat. Unde tantâ ſubitò irâ correptus eſt Auguſtus, ut hæc intra domus clauſtra cohibere nequaquam potuerit, ſed publicaverit & cum Patribus etiam communicaverit. [*Seneca, de Beneficiis lib.* 6. *cap.* 32. *Dio, in Xiphilini epitome; & excerptis Valeſii, pag.*665.] Sed abſens, ac libello per quæſtorem recitato, notam ſenatui rem fecit: abſtinuítque congreſſu hominum diu præ pudore; de necandâ etiam filiâ deliberans. [*Sueton. in Octavio, cap.*65.] In Pandatariam demùm Campaniæ inſulam relegata eſt: ultrò eam in exilium matre Scriboniâ comitante. [*Vellei. Patercul. & Dio, ut ſuprà.*] quæ eodem quo ipſam pepererat die à Cæſare repudiata fuerat; L. Marcio & C. Sabino Conſulib. [*Dio, lib.* 48. *pag.* 377.] anno videlicèt Julianæ Periodi 4675. Ut 38. ætatis annum hoc tempore Julia egerit: quâ ætate minorem eam non fuiſſe, etiam ex Macrobio intelligimus. [*lib.*2. *Saturnal. cap.*5.]

Tiberius in Rhodo audiens Juliam uxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiúmque ei ſuo nomine, ex authoritate Auguſti remiſſum, quanquam lætus animo, tamen officii duxit, quantum in ſe eſſet, exorare filiæ patrem frequentibus litteris; & vel utcunque meritæ, quicquid unquam dono dediſſet, concedentem. [*Sueton. in Tiberio, cap.*11.]

4003 Quum Armenios defeciſſe intellexiſſet Auguſtus, & à Parthis eſſe adjutos; eâ re dolens, quid ageret ambigebat. Nec enim ipſe propter ſenectutem bellum gerere poterat; & Tiberius jam ſeceſſerat, nec alium ex potentioribus mittere audebat: Caius verò & Lucius adoleſcentes & rerum imperiti erant. Verùm urgente neceſſitate, Caium delegit; poteſtate Proconſulari & uxore datâ, ut eâ quoque re dignitas ejus augeretur, & conſiliariis adjunctis. [*Zonar. ex Dione.*] Uxorem verò illi Lolliam Paulinam dedit. [*Sueton. in Claudio, cap.* 26.] vel filiam vel neptem Marci Lollii. [*Plin. lib.*9. *cap.*35. *Solin. ca.*55.] quem rectorem, & veluti moderatorem juventæ Caii eſſe voluit. [*Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.*102. *Sueton. in Tiberio, cap.*12.]

Quum ad expeditionem hanc ille ſe pararet, μεγαλοπηχίαν ſuam ſcribebat Ovidius; in libro ejus primo, mentioni naumachiæ modò peractæ iſta ſubjiciens.

Ecce parat Cæſar domito quod defuit orbi
Addere: nunc Oriens ultime noſter eris.
Parthe dabis pœnas: Craſſi gaudete ſepulti,
Signáque barbaricas non bene paſſa manus.

Ulter

Ultor adeſt, primíſque ducem profitetur in annis;
Belláque non puero tractat agenda puer.

et paulo pòſt addens:

Auſpiciis anníſque patris puer arma movebis;
Et vinces annis auſpiciiſque patris.
Tale rudimentum tanto ſub nomine debes;
Nunc juvenum princeps, deinde future ſenum.

Qui in futuris conjectandis haud bonus hîc Vates, in præſente ætatis Caii anno deſignando non multum à vero abiit. Pater enim illius Auguſtus *annos undeviginti natus* exercitum ſibi comparavit: ut ſuo loco ex Ancyrano marmore eſt oſtenſum. Et *undevigeſimum* ætatis annum ingreſſus jam Caius eſt, quum ad bellum Armeniacum & Parthicum ſe pararet; pari cum patre ætate illud deinde adminiſtraturus.

Dionyſium, orbis ſitus recentiſſimum authorem, ad commentanda omnia in Orientem præmiſit D. Auguſtus, ituro in Armeniam ad *Parthicas Arabicáſque* res majore filio: ut apud Plinium legimus. [*lib. 6. cap. 27.*] ſive notiſſimus ille Dionyſius hic fuerit, cujus Periegeſis Græco carmine conſcripta extat; ſive Dionyſius Diogenis filius, quem terrarum dimenſionem edidiſſe, in 1° Peripli ſui libro Marcianus Heracleota ſignificat.

Caium Cæſarem *Armeniam* obtinuiſſe, Tacitus; [*Annal. lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 48.*] in *Syriam* miſſum, Velleius Paterculus; [*lib. 2. cap. 101.*] *Orienti* præpoſitum, Suetonius: [*in Tiberio, cap. 12.*] ad ordinandas *Ægypti Syriaque* provincias ab Auguſto miſſum fuiſſe ſcribit Oroſius. [*lib. 7. cap. 3.*] Jubæ regis de *Arabicâ* expeditione ad eundem Caium ſcripta volumina, in fine capituli 27. libri 6. citat Plinius: in ſequenti tamen capite addens, Caium ipſum *proſpexiſſe tantùm Arabiam*, nullam in eam expeditionem feciſſe.

De apparatu Caii bellico ad barbaros nuncio perlato Phraates Parthorum rex ad Auguſtum miſit: apologiâ pro his quæ geſta fuerant factâ, pacem poſtulans. Cui per litteras reſpondens Auguſtus, Armeniâ cedere eum juſſit. Tigranes verò Armeniis legationem tunc ad eum nullam miſit. [*Dio, legat. 39. in Excerpt. ab Urſino edit.*]

Tiberius, tranſacto tribunitiæ poteſtatis tempore, confeſſus tandem nihil aliud ſeceſſu devitâſſe ſe quàm æmulationis cum Caio Lucióque ſuſpicionem, petiit ut ſibi ſecuro jam ab hâc parte, corroboratis his & ſecundum locum facilè curantibus, permitteretur reviſere neceſſitudines, quarum deſiderio teneretur. Sed neque impetravit: ultróque etiam admonitus eſt, dimitteret omnem curam ſuorum, quos tam cupidè reliquiſſet. [*Sueton. in Tiberio, cap. 11.*] 4713 | 1

Remanſit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem conſecutus, ut ad velandam ignominiam quaſi legatus ab Auguſto abeſſet. Neque privatum modò, ſed etiam obnoxium & trepidum tunc egit; mediterraneis agris abditus, & præternavigantium vitans officia. [*Id. ibid. cap. 12.*]

Caio ad bellum Armeniacum profecto, Tiberius *Chium* trajiciens adoleſcentem ſtudioſè coluit, purgando ſuſpiciones, & non ipſi tantùm

tùm Caio ſed etiam comitibus ejus ſe ſubmittendo. [*Xiphilin. & Zonar. ex Dione.*] licèt Tiberio, ut ſolet, adulatus hîc Velleius, Caium illi omnem honorem, ut ſuperiori, habuiſſe ſcripſerit. [*lib. 2. cap.* 101.] Non *Chium*, ſed *Samum* Tiberium viſendi Caii privigni ſui gratiâ trajeciſſe, ibíque alieniorem eum ſibi ſenſiſſe ex criminationibus M. Lollii, ſcribit Suetonius. [*ut ſupr. cap.* 12.]

Sed venit præterea in ſuſpicionem Tiberius per quoſdam beneficii ſui centuriones, à commeatu caſtra petentes, mandata ad complures dediſſe ambigua, & quæ tentare ſingulorum animos ad novas res viderentur. De quâ ſuſpicione certior ab Auguſto factus, non ceſſavit efflagitare aliquem, cujuſlibet ordinis, cuſtodem factis, atque dictis ſuis. Equi quoque, & armorum ſolitas exercitationes omiſit; redegítque ſe, depoſito patrio habitu, ad pallium & crepidas: atque in tali ſtatu biennio ferè Rhodi permanſit, contemptior in dies, & inviſiôr. [*Sueton. in Tiber. cap.* 12.]

Caius Judæam prætervehens, apud Hieroſolymam ſupplicare contempſit: quod Auguſtus ubi per eum comperit, ut prudenter factum collaudavit. Refert hoc Suetonius, in *Octavio*, cap. 93. & ex eo Oroſius, lib. 7. cap. 3. ex Ægypto Caium venientem fines Palæſtinæ præteriiſſe addens.

In Syriam inde venientem Caium, nihil præclari geſſiſſe, ex Dione refert Zonaras. Tam variè ibi ſe geſſiſſe, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat; ait Velleius Paterculus. [*lib. 2. cap.* 101.] Per majeſtatem tamen Romani nominis facilè eum cuncta ſedaviſſe, Sextus Rufus in ſuo affirmat Breviario.

Quirinius Romam reverſus, conjugem duxit generoſiſſimam fœminam Lepidam; deſtinatam aliquando Lucio Cæſari uxorem, atque Auguſto nurum. Quam tamen *poſt vigeſimum annum* (M. Valerio Meſſalâ & M. Aurelio Cottâ Conſulib. anno Per. Julian. 4733.) ille dimiſſam è matrimonio veneni olim in ſe comparati arguebat. [*Sueton. in Tiberio, cap. 49. cum Tacito, lib. 3. Annal. cap. 22. & 23.*]

Cùm Auguſtus in ſuperiùs commemoratis litteris Phraatem ſimpliciter compellâſſet, regio titulo non appoſito; adeò ille nihil eſt territus, ut reſcribens ſuperbè, ſibi ipſi Regis regum titulo dato, Auguſtum tantùm Cæſaris vocabulo affecerit. [*Dio, in Xiphilino, & legat. 39. ab Urſino edit.*] Poſtquàm verò Caium in Syriam adveniſſe audîſſet, ac res domi odio ſui conturbatas ſuſpicaretur, eâ conditione, ut Armeniam miſſam faceret, in gratiam rediit. [*Xiphilin. ex Dione.*] Unde, ut in libro 7° Eutropii, Auguſtus *Armeniam à Parthis recepiſſe*; ita in Euſebiano Chronico (ad hunc annum) *Caius Cæſar amicitiam cum Parthis feciſſe* legitur.

Quum Artabazes (ſive Artavaſdes) morbo extinctus eſſet, Tigranes dona miſit Auguſto, velut adverſario de medio ſublato: titulóque regio litteris haud inſcripto, regnum ab eo petiit. Auguſtus his adductus, & bellum præterea Parthicum veritus, tum ea munera accepit, tum bonâ cum ſpe Tigranem in Syriam ad Caium proficiſci juſſit. Ita Dio; in Excerptis legationum, à Fulvio Urſino editis. *Armenios, qui tunc temporis validiores erant Parthis, dedidiſſe ſe Caio*, dicit

Sextus Rufus in Breviario. Et, ſi Jornandem hîc audire libeat : *Armenii cum Parthis commixti, per C. Cæſarem nepotem Auguſti ocyùs ſuperantur. Armenii ſiquidem, utilius rati Romanorum amicitiæ reconciliari & proprias ſedes incolere, quàm cum Parthis conjungi & ſedes perdere, & Romanos infeſtos habere.*

4004 ÆRÆ vulgaris Chriſtianæ, cujus nunc annum 1653 numeramus, annus primus hîc incipit : quo Caius Cæſar, vigeſimum ætatis annum agens, quinquennio poſtquam in forum eſt adductus, Conſulatum in Oriente iniit; quemadmodum ex marmoreâ tabulâ Neapolitanâ & Anagninâ, in Annalibus ſuis, oſtendit Pighius. 4714 1

Hoc etiam anno Tiberius *Rhodi ſpecie ſeceſſus exulem egit.* Ita enim de eo rectè cenſuit Tacitus. [*Annal. lib.1. cap.4.*] Unde in familiari quodam convivio mentione ejus ortâ, extitit qui Caio polliceretur confeſtim ſe, ſi juberet, Rhodum navigaturum, capútque *exulis* relaturum. Quo præcipuè, non jam metu, ſed diſcrimine, coactus Tiberius eſt, tam ſuis quàm matris (Liviæ) impenſiſſimis precibus reditum expoſtulare. Sed deſtinatum Auguſto erat, nihil ſuper eâ re niſi ex voluntate Caii ſtatuere. [*Sueton. in Tiberio, cap.13.*]

Quum Auguſtus, exacto anno ſuo climacterico, natalem ſuum 64. celebraret IX. Kalend. Octobr. hanc ad Caium ſcripſit epiſtolam. *Have, mi Cai, meus ocellus jucundiſſimus; quem ſemper mediusfidius deſidero quum à me abes : ſed præcipuè diebus talibus. qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium; quem, ubicumque hoc die fuiſti, ſpero lætum & bene valentem celebrâſſe quartum & ſexageſimum natalem meum. Nam, ut vides, κλιμακτῆρα communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum evaſimus. Deos autem oro, ut, quantum mihi ſupereſt temporis, id ſalvis vobis traducere liceat in ſtatu Reipublicæ feliciſſimo, ἀνδραγαθέντων ὑμῶν καὶ ἀγαδεχομένων ſtationem meam.* Ex libro epiſtolarum Auguſti, quas ad Caium ſcripſit, hanc nobis conſervavit in lib. 15. Noct. Attic. cap.7. A. Gellius.

4005 Caius cum rege Parthorum in inſulâ quam amnis Euphrates ambiebat, æquato utriuſque partis numero, in colloquium coiit : ſtante ex diverſo hinc Romano, illinc Parthorum exercitu. Prior Parthus apud Caium in Romanorum ripâ, poſterior hic apud Regem in hoſtili epulatus eſt. Quod ſpectaculum ſub initia ſtipendiorum ſuorum, tribuno militum ſibi viſere contigiſſe, ſcribit Velleius Paterculus. [*lib.2. cap.101.*]

Eo tempore Marci Lollii perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia, per Parthum indicata, Caii Cæſaris ira evulgavit. [*Id. ibid. cap.102.*] Regum enim muneribus & ſpoliatis Orientis regionibus infamato ſuâ illi interdixit amicitiâ : licèt uxor ipſius, hujus Lollii vel filia vel neptis tunicam ex margaritis lucrata fuiſſe dicatur, quadringenties ſeſtertiûm æſtimatam. [*Plin. lib.9. cap.35. Solin. cap.55.*] Quo Lollio verò offenſior, eo magis facilis exorabiliſque in Tiberium vitricum Caius fuit. [*Sueton. in Tiber cap.13.*]

Mors Lollii intra paucos dies ſecuta, fortuita an voluntaria fuerit, ignorare ſe profitetur, qui tum in iis locis fuit, Velleius Paterculus; licèt

licèt sumpto veneno eum interiisse, Plinius & Solinus asserant. Sed quàm hunc decessisse lætati sunt homines; tam paulo pòst obiisse Censorinum in iisdem provinciis, graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum: inquit Velleius. [*lib.2.cap.*102.] C. Martium, ut videtur, Censorinum illum, qui Judæorum Cyrenensium & Asiaticorum suggestionem Augusto obtulit; apud Josephum, libro 16. Antiquit. cap.10.

4005 Quirinius, loco Lollii rector Caio Cæsari datus, Tiberium Rhodi agentem coluit: quod post mortem illius in Senatu patefecit ipse Tiberius; laudatis in se Quirinii officiis, & incusato M. Lollio, quem authorem Caio Cæsari pravitatis & discordiarum arguebat. [*Tacit. Annal.lib.3. cap* 48.] 4715 2

Permittente ergo Caio, revocatus est Tiberius: verùm sub conditione, ne quam partem curámve Reipublicæ attingeret. [*Sueton. in Tiber. cap.*13.]

Erat Tiberius ejus divinationis quæ ex astris ducitur cùm ipse peritissimus, tum Thrasyllum mathematicum in contubernio habebat: qui procul adventare navim videns, quæ nuntium reditus à Liviâ & Augusto vehebat, gaudium afferri affirmabat; cùm quidem illum duriùs & contra prædicta cadentibus rebus, ut falsum & secretorum temerè conscium, eo ipso momento dum spatiatur unà, præcipitare in mare destinâsset. [*Id.ibid.cap.*14. *Xiphilin. ex Dione.*]

Tiberius igitur septem annos Rhodi moratus, octavo post secessum anno, Publio Vinicio Consule, Lucio & Caio adhuc viventibus, in patriam rediit. [*Sueton. ut supr. Vellei. Patercul.lib.*2.*cap.* 99. *&* 103.] Romam verò reversus, deducto in forum filio Druso, statim è Carinis ac Pompeianâ domo Esquilias in hortos Mæcenatis transmigravit: totúmque se ad quietem contulit, privata modò officia obiens, ac publicorum munerum expers. [*Sueton. ut supr.cap.*15.]

Lucius deinde ad Hispanienses profecturus exercitus, Massiliæ inglorius repentino morbo extinctus est, ante fratris Caii mortem duodeviginti mensibus. [*Florus, lib.* 4. *cap. ult. Vellei. Patercul. lib.*2. *cap.* 102. *Tacit. Annal.lib.*1. *cap.* 3. *Sueton. in Octavio, cap.*65. *Zonar. ex Dione.*]

Post Lucii mortem, Augustus Tiberium adoptare voluit: sed ille, Caii invidiam veritus, vehementer repugnabat. [*Vellei. Patercul.lib.*2. *cap.* 103.]

4006 Armeniam ingressus Caius, primâ parte introitus prosperè gessit: mox Addo vel Adduus, (Ador etiam apud Strabonem dictus) Artagerarum præfectus castellum illud ad defectionem perduxit: & Caium ad mœnia pellectum, tanquam arcani aliquid dicturus, vulneravit. Cæsaris autem duces diuturnâ oppugnatione id ceperunt, murósque dejecerunt. [*Id.ibid. cap.*102. *Strabo, lib.*11. *pag.*529. *Zonar. ex Dione.*] 4716 3

Apud Florum, [*lib.* 4. *cap.ult.*] ita historia hæc narrata legitur. Domnes, quem rex Artaxatis præfecerat, simulatâ proditione, adortus Caium intentum libello, quem ut thesaurorum rationes continentem ipse porrexerat. Strictus, sed recreatus ex vulnere in tem-

pus. Cæterùm barbarus undique infesto exercitu oppressus, gladio & pyrâ, in quam se percussus immisit, superstiti etiamnum Cæsari satisfecit. Florum quoque secutus est Sextus Rufus in Breviario. Sed quasi de *Parthis* hîc ageretur, non de Armeniis, importunè attexit; *Parthos ad satisfactionem tam audacis admissi, obsides tunc primùm Octaviano Cæsari dedisse, & erepta sub Crasso signa retulisse.* per errorem ea omnia ad hanc *Caii* (*Claudii* & hîc & apud Jornandem, & in Latinorum illo scripto quod in Græcum suum Chronicon transtulit Georgius Syncellus, perperàm appellati) historiam referens, quæ de Parthis uno complexu, temporum ratione nullâ habitâ, scripserat Suetonius in Octavio, cap. 21. *Parthi & Armeniam vindicanti* (Octavio) *facilè cesserunt: & signa militaria, quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant, reposcenti reddiderunt; obsidésque insuper obtulerunt.*

Ariobarzanem origine Medum, ob insignem corporis formam & præclarum animum, volentibus Armeniis Caius præfecit. [*Tacit. Annal. lib. 2. cap. 4.*]

Caius ex vulnere, ut corpus minùs habile, ita animum minùs utilem reipublicæ habere cœpit. Nec defuit conversatio hominum vitia ejus assentatione alentium: per quæ eò ductus est, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere, quàm Romam regredi mallet. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 102.*] Nam & parùm firmâ valetudine, & dissolutiore ingenio, hebetior jam factus, postulavit ut privatam sibi vitam liceret agere. Quod Augustus ægerrimè ferens, eum hortatus est, ut in Italiam reversus, quod vellet ageret. [*Zonar. ex Dione.*] Diu reluctatus, invitúsque reversurus in Italiam, nave onerariâ in Lyciam advectus, in urbe Limyrâ morbo obiit. [*Id. & Vell. Patercul. ut supr.*] Remeantem Armeniâ, & vulnere invalidum, interiisse notat Tacitus. [*Annal. lib. 1. ca. 3.*] Reversum in *Syriam* ex vulnere obiisse, Sextus Rufus asserit. Verùm in *Lyciâ* esse defunctum, cum Dione & Velleio (qui tribunus militum sub Caio ipso tunc militabat) confirmat Suetonius. [*in Octavio, cap. 65.*]

Caii mortem gravissimè Augustus tulit: per codicillos etiam de Asinio Pollione questus, quòd in tam magno & recenti luctu suo homo charissimus sibi pleno convivio cœnâsset. Cui rescripsit Pollio. *Eo cœnavi quo Aterium filium amisi. Quis exigeret majorem ab amico dolorem, quàm à patre?* Refert M. Seneca, in libri Controversiarum 4. Procœmio.

Corpora Caii & Lucii à tribunis militum, ac cujusque civitatis decurionibus Romam apportata sunt; parmæque & hastæ, quas ab equitibus, quum ex ephebis excesserunt, acceperant aureas, (vel argenteas potiùs; ut suo loco, ex Ancyrano monumento est ostensum) in Curiâ suspensæ. [*Xiphilin. ex Dione.*] Etsi enim Hamæ sive Emesæ in Syriâ *C. Cæsaris epitaphium Græcis characteribus inscriptum legi*, in libro 2° Observationum suarum referat Bellonius: Romæ tamen ossa illius esse condita, hoc ostendit epitaphium, quod ibi ante templum Apostolorum retro Minervam cernitur. OSSA C. CÆSARIS AVGVSTI F. PRINCIPIS IVVENTVTIS. [*Inscript. Gruter. pag.* CCXXXV. 4.] Ambos verò fra-

fratres dolo novercæ Liviæ (aditum ad imperium filio suo Tiberio parantis) sublatos fuisse, suspicio erat. [*Tacit. Annal. lib.* 1. *cap.* 3. *& Zonar. ex Dione.*]

Augustus à populo *Dominus* appellatus, nomen illud non modò non admisit, sed etiam edicto prohibuit. [*Xiphilin. & Zonar. ex Dione; cum Suetonio in Octavio, cap.* 53.]

4007 Tertio principatus decennio ad finem jam accedente, in quartum decennium, quasi coactus, imperium suscepit. Qui nunc mansuetior, ac segnior ad Senatores exasperandos contra se factus, nolebat quenquam eorum ampliùs offendere. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Augustus tribunitiæ potestatis consortionem Tiberio Neroni constituit, multùm eo cùm domi tum in Senatu recusante. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *cap.* 103.] Datam illi tribunitiam potestatem in quinquennium, dicit Suetonius; [*in Tiberio, cap.* 16.] in decennium, Dio. [*lib.* 55. *pag.* 556. *fin.*]

Tertio superfluo die intercalari, qui Romanorum sacerdotum vitio accreverat, in hujus anni mense Februario omisso, Kalendarium Julianum integritati suæ est restitutum. Deinceps verò unum diem secundùm ordinationem Cæsaris quinto quoque incipiente anno intercalari Augustus Pontifex jussit: & omnem hunc ordinem æreæ tabulæ ad æternam custodiam incisione mandavit. [*Macrob. lib.* 1. *Saturnal. cap.* 14. *fin.*] Ex quâ disciplinâ omnium postea temporum ratio fundata est. [*Solin. cap.* 3.] quippe quæ posthac, usque ad mutationem Kalendarii anno abhinc 1579. à Gregorio XIII. Pontifice factam, constanter est observata. Tantùm ne nundinæ, quæ nono quoque die ineunte à Romanis celebrabantur, in Kalendas Januarias inciderent, dies una in fine præcedentis anni sæpe intercalata est præter consuetudinem, & ex sequente anno eadem viciſſim exempta, ut tempus ad Julii Cæsaris ordinationem competeret. Quâ de re videndus Dio, *libro* 48. *pag.* 377. *& libro* 60. *pag.* 681. 4717 4

Post quinquennium filiam suam Juliam ex insulâ in continentem, lenioribúsque paulò conditionibus, Augustus transtulit: nam ut omnino revocaret, exorari nullo modo potuit; deprecanti sæpe populo Romano & pertinaciùs instanti, tales filias talésque conjuges pro concione imprecatus. [*Sueton. in Octavio, cap.* 65.]

Ælio Cato & Sentio [Saturnino] Consulib. V. Kalendas Julias, Tiberium Neronem Augustus adoptavit. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *cap.* 103.] Reipublicæ causâ adoptare se eum pro concione, jurans. [*Id. ibid. ca.* 104. *cum Suetonio, in Tiberio, ca.* 21.] Adoptatus etiam eâdem die Marcus Agrippa est, Caii & Lucii frater; quem post mortem Agrippæ Julia enixa erat. [*Vell. Paterc. ibid. Sueton. ut supr. ca.* 15.] Veritus etiam Augustus, ne Tiberius aliquando animo elatus novas ad res consurgeret; ante adoptionem ipsum coëgit Germanicum Drusi fratris sui filium adoptare, quanquam ipse Tiberius natum habuisset filium. [*Dio, lib.* 55. *pag.* 556, 557. *cum Suetonio, in Tiber. ca.* 15. *& Tacito, lib.* 1. *Annal. ca.* 3.]

Protinus ab adoptione in Germaniam missus est Tiberius: cum quo præfectus equitum militans Paterculus, operum ejus per annos con-

tinuos novem ſpectator fuit. [*Vell. Paterc. ca.* 104. *&* 105. *init.*]

Delegato in Germaniam Tiberio, Parthorum legati, mandatis Auguſto Romæ redditis, eum quoque adire in provinciam juſſi ſunt. [*Sueton. in Tiberio, ca.* 16.] Pluribus enim de regno concertantibus, venêre in Urbem legati à primoribus Parthis, unum ex Phraatis III. filiis, qui obſides Romæ remanſerant, regem petituri. Cæteris verò fratribus prælatus Vonones, à Cæſare opibus auctus, à Parthis lætantibus ad aliquod tempus acceptus eſt. [*Id. in Octavio, cap.*21. *Joſeph.lib.*18.*ca.*3. *Tacit.Annal. lib.*2.*ca.*2.]

Auguſtus, ad cenſum in Italiâ peragendum, Proconſulare imperium accepit. [*Dio, lib.* 55. *pag.* 557.]

4008 Sol aliquâ parte lumen ſuum amiſit. [*Id.ibid. pag.*563.] Martii die 28. circa 5. horam poſt meridiem; ut calculus aſtronomicus oſtendit. 4718 5

M. Agrippæ (Poſthumo,), nullo honorum qui fratribus (Caio & Lucio) obtigerunt potito, virilis toga eſt data. [*Dio, ibid.*]

4009 Primates tam Judæorum quàm Samaritarum, non ferentes Archelai tyrannidem, detulerunt eum ad Cæſarem: ſcientes eum contra ipſius mandatum feciſſe, à quo juſſus fuerat ex æquo ac bono præeſſe ſubditis. Hoc audito Cæſar irâ commotus, accerſiit procuratorem ejus Romæ manentem; & ad ipſum Archelaum non dignatus quicquam ſcribere, ut in Judæam properaret, & dominum ſuum quamprimùm ad ſe adduceret, ei mandavit. [*Joſeph. lib.*2. *Belli, cap.* 6. *κεφ.ια. & lib.*17. *Antiquit.ca.ult.*] 4719 6

Hujus mali prænuncium ſomnium Archelaus habuiſſe fertur, de novem ariſtis quas à bobus abſumi viderit. Eas Simon Eſſæus de totidem regni annis interpretatus, jam inſtare Archelao dominationis terminum dixit. Quintâ verò pòſt die Archelai procurator in Judæam veniſſe dicitur: qui eum cum amicis in convivio reperiens, indicatâ voluntate Cæſaris, ad cauſam dicendam evocavit. [*Ibid.*]

4010 Circa noſtrum Novembrem, menſis Ciſlevi Judaici die 7. cœpit 10. annus regni Archelai: (quod enim *ethnarchiam* Auguſtus, Judæi *regnum* vocabant:) quo, Joſepho Sacerdoti natus eſt filius Matthias (Ματθίου τοῦ Ἀρχελάου δ' δίκαιον) ut ex publicis tabulis, in libri de Vitâ ſuâ initio retulit Matthiæ hujus filius Flavius Joſephus hiſtoricus. Qui ob hanc ipſam rationem, quod in libris Belli Judaici de *novem* Archelai annis priùs ſcripſerat, in libris Antiquitatum omnino mutandum eſſe cenſuit: *decem* & annos in regno, & ariſtas in ſomnio Archelai ſubſtituens. Quâ quidem emendatione non admodum opus erat: quum *decimi* illius ſive ethnarchiæ ſive regni anni non multos ille dies numeraverit; ſub finem ejus anni miſſus in exilium, quo Conſules Romæ fuerunt M. Æmilius Lepidus & L. Arruntius. Sub horum enim Conſulatu, *Herodem Palæſtinum* (non alium profectò quàm hunc ipſum Archelaum) *à fratribus accuſatum, trans Alpes fuiſſe relegatum, ac partem ejus ditionis in publicum redactam*; in libro 55. [*pag.*567.] author eſt Dio.

Cæſar igitur, auditis Archelai accuſatoribus & ipſius defenſione, Viennam Galliæ in exilium eum miſit; patrimonio ejus & theſauris fiſco adjudicatis. [*Joſeph.lib.*2. *Belli, cap.*6. *& lib.*17. *Antiqu.cap.* [illegible].] κεφ.ια.

Atque

Atque hic ille eſt Herodis filius quem in exilio apud Gallos Allobroges vitam exegiſſe notavit Strabo. [*lib. 16 pag. 765.*]

Auguſtus unicum nepotem ſuum M. Agrippam Poſthumum (rudem ſanè bonarum artium & robore corporis ſtolidè ferocem, nullius tamen flagitii compertum) proſcripſit; & facultatibus ejus in ærarium militare relatis, ipſum in Planaſiam, Corſicæ propinquam inſulam, projecit. [*Tacit. Annal. lib. 1. cap. 3. Dio, lib. 55. pag. 569, 570.*] 4720 7

Archelai ditione, id eſt, Judææ (tribum Judæ & Benjaminis continente) Samariâ & Idumææ, in provinciæ formam redactâ & Syriæ attributâ, Quirinius à Cæſare Syriæ Præſes miſſus; ut in eâ totáque Syriâ cenſum ageret, Judæorum facultates æſtimaret, Archelai domum venderet, & pecunias ejus in poteſtatem ſuam redigeret. [*Joſeph. in fine libri 17. & initio 18.*]

Judæi, tametſi primùm ægrè ferrent mentionem deſcriptionis, perſuadente tamen Pontifice Joazaro Boëthi filio (qui vel ab Archelao reſtitutus, vel eo abſente Pontificatum ipſe repetiit) non ſunt reluctati pertinaciter, ſed ſe cenſeri paſſi ſunt. [*Id. lib. 18. ca. 1.*]

Hujus deſcriptionis tempore Judas Galilæus exortus, avertit populum multum poſt ſe: ſed & ille periit, & omnes qui aſſenſi fuerant ei diſperſi ſunt; ut inquit Gamaliel, Act. V. 37. Quem Judam Joſephus, in 18 Antiquitatum libri capite 1. *Gaulanitem* cognominat, & ortum ex opido Gamalâ fuiſſe dicit: alibi verò *Galilæum* cum Gamaliele appellat, & agente Judææ cenſum Quirinio ad deficiendum à Romanis popûlum ſolicitaviſſe ſcribit. [*lib. 18. ca. 2. & lib. 20. ca. 3.*]

Hic, adjuncto ſibi Phariſæo Saddoco, ſolicitabat ad defectionem populos; cenſum nihil aliud quàm manifeſtam ſervitutis profeſſionem eſſe dictitans, & univerſam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim ut re bene geſtâ fortunis ſuis fruantur feliciter, & confirmati in earum poſſeſſione laudem quoque ſibi parent fortitudinis: nec ſperandum auxilium cœleſtis numinis, niſi ipſi quoque rebus ſuis conſulant. Accipiebantur hæc pronis vulgi auribus, ita ut accenderentur ad audendum aliquid. Atque ita dici vix poteſt quantum hi viri totam gentem conturbaverint; dum omnia miſcent cædibus & latrociniis, promiſcuíſque nullo amicorum aut inimicorum reſpectu prædationibus, & inſignium virorum cædibus: prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, ſed re verâ privatorum lucrorum ſtudio. Harum omnium calamitatum Judas & Saddocus authores fuêre, novitatum cupidos affatim ad ſe contrahentes: quod non in præſens tantùm turbavit rempublicam, ſed futurarum etiam cladium extitit ſeminarium. [*Id. lib. 18. ca. 1.*]

Tribus antiquis Judæorum ſectis (Phariſæorum, Sadducæorum, & Eſſenorum) quartam Judas iſte Galilæus ſuperinduxit: cujus ſequaces, in cæteris cum Phariſæis conſentientes, ſolum Deum dominum habendum ac principem affirmant; faciliùs vel exquiſitiſſima pœnarum genera laturi, unâ cum cognatis ſuis ac chariſſimis, quàm mortalem aliquem appellaturi dominum. [*Id. lib. 18. ca. 2.*]

Quirinius, venditis & confiſcatis Archelai facultatibus, peractóque cenſu, qui incidit in annum ab Actiacâ victoriâ 37. (à præcedentis anni Septem-

Septembre cœptum) cùm mota eſſet contra Joazarum pontificem plebis ſeditio, privavit eum hâc dignitate, & Ananum (ſive Annam) Sethi filium ſubſtituit. [*Id. ibid. ca.* 3.]

Simul cum Quirinio venit Coponius, vir equeſtris ordinis: Judææ in provinciam jam redactæ primus procurator ab Auguſto miſſus. [*Id. ibid. & cap.* 1. *cum libro* 2. *Belli, cap.* 7. *circ. fin.*] qui Procuratorum ſuorum eò miſſorum præfecturam triennii termino præfiniviſſe videtur.

4011 Coponio Judæam adminiſtrante, hujus vel ſequentis anni Paſchate, quum ſacerdotes (ut in eo feſto facere mos erat) poſt mediam noctem Templi januas aperuiſſent; Samaritani quidam clàm ingreſſi Hieroſolyma, ſparſerunt oſſa humana per porticus & per totum templum: quo factum eſt, ut poſthac ſacerdotes ſolito diligentiores cuſtodias agerent. [*Joſeph. lib.* 18. *ca.* 3.] 4721 8

Hujus verò anni Paſchate, Chriſtus anno ætatis ſuæ 12°. à Joſepho & Mariâ Hieroſolymam ductus, & peractis jam ſeptem diebus azymorum parentibus domum redeuntibus, illis inſciis ibi hærens, ac triduo quæſitus; inventus eſt in Templo, in medio Doctorum ſedens, audiens eos, & interrogans. Et percellebantur omnes qui eum audiebant, ſuper intelligentiâ & reſponſis ejus. [*Luc.* II. 41,—47.]

Deſcendit deinde Jeſus cum parentibus Nazaretham: & erat eis ſubjectus. [*Luc.* II. 51.] fabrilem cum patre artem exercens, & ex ſudore vultus ſui comedens panem ſuum. Quod illud civium ejus Nazarenorum dictum ſatis arguit; *Nónne hic eſt faber, filius Mariæ?* [*Marc.* VI. 3.]

4012 Ovidius Tomos in Ponto relegatus eſt, partim ob viſum inhoneſtum aliquem Auguſti actum, quem ille nullo modo conſpectum vellet; de quo infortunio, in 2° Triſtium libro ad Auguſtum ita ipſum conquerentem legimus, 4722 9

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi eſt?

partim ob libros amatorios editos; quod à Sidonio Apollinari & aliis habetur traditum, & ab ipſo in eodem Triſtium libro non obſcurè innuitur. Quum verò in Hirtii & Panſæ Conſulatu natum illum fuiſſe oſtenderimus: hoc tempore annum ætatis 51. egiſſe illum oportuit. Sed eo labente anno neglecto, integrum completorum annorum numerum, in 4i libri Triſtium elegiâ extremâ, ita Poëta propoſuit. *p. 396. in fine*

Poſtque meos ortus Piſæâ vinctus olivâ
Abſtulerat decies præmia victor eques;
Cùm maris Euxini poſitos ad læva Tomitas
Quærere me læſi Principis ira jubet.

hoc eſt, ut in Ibin carmine (quod in primo ad Tomitas acceſſu, irarum plenus, adverſùs delatorem ſuum, effudit) clariùs ab eo eſt expreſſum,

Tempus ad hoc luſtris mihi jam bis quinque peractis.

Piſæorum enim quadriennes Olympiadas cum quinquennalibus Romanorum

manorum lustris, errore non exiguo, ille solet confundére.

4013 In Ponto primam hyemem; & cum eâ primum exilii annum (eam enim quæ hanc anteceſſit hyemem in itinere transegerat) se exegisse, in 3ii libri Tristium elegiæ 12æ initio, ita Ovidius significat. 4723 10

Frigora jam zephyri minuunt; annóque peracto,
Longior antiquis visa Mæotis hyems:
Impositámque sibi qui non bene pertulit Hellen, (Aries sc.)
Tempora nocturnis æqua diurna facit.

Deinde in libri 4i elegiâ 6a annum exilii sui secundum ita designat.

Ut patriâ careo, bis frugibus area trita est;
Dißiluit nudo pressa bis uva pede.

Secundus ab Augusto Procurator in Judæam missus est Marcus Ambivius. Cujus tempore Salóme regis Herodis soror vitâ decedens, Juliæ (vel Liviæ Augustæ) Jamniam cum suâ toparchiâ reliquit; & sitam in campo Phasaëlidem, Archelaidémque plurimis palmetis consitam, quorum fructus erat præstantissimus. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 3.]

4015 Tertiæ in Ponto exactæ hyemis, in libri 5i Tristium elegiæ 10. exordio, sic Ovidius meminit. 4725 12

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister;
Facta est Euxini dura ter unda maris.

Senatus Populúsque Romanus, postulante Augusto, ut æquum Tiberio jus in omnibus provinciis exercitibúsque esset, quàm erat ipsi, decreto complexus est. [*Vellei. Patercul. lib.* 2. *ca.* 121.] Per Consules etiam eam legem latam esse refert Suetonius, [*in Tiber. ca.* 21.] ut provincias cum Augusto communiter administraret Tiberius. Consulatum verò toto eo anno gessit Germanicus: quem Augustus ætate jam gravis Senatui, ut Senatum ipsum Tiberio, scripto commendavit; ut in hujus anni historiâ narrat Dio. [*lib.* 56. *pag.* 587.] Res enim ea jam miri nihil habebat: commendari ab Augusto Senatum *filio, collegæ imperii, consorti Tribunitiæ potestatis*; ut in 1o Annalium libro [*ca.* 3.] loquitur Tacitus. Quin & *Censor* ille tum factus, Urbis curam L. Pisoni commisit; quòd biduo duabúsque noctibus perpotationem continuâsset apud ipsum *jam Principem*: ut in postremo libri 14. capitulo refert Plinius. quem Pisonem in Urbis præfecturâ *viginti per annos* pariter probatum, Domitio Aënobarbo & A. Vitellio Consulib. id est, anno æræ Christianæ 32. mortuum esse, & publico funere celebratum, confirmat Tacitus. [*Annal. lib.* 6. *ca.* 11.] Unde colligitur, anno præsenti æræ Christianæ 12o. Tiberium *jam Principem* extitisse; toto ante excessum Augusti biennio: ideóque inter primi *Principatus* & sequentis *Monarchiæ* Tiberii initium distinctionem esse observandam.

4016 Quartam in exilio actam hyemem Ovidius, in Ponti libro 1o elegiâ 2a ad Maximum, hisce verbis commemorat: 4726 13

Hîc me pugnantem cum frigore, cúmque sagittis,
Cúmque meo fato, quarta fatigat hyems.

Tertius ab Augusto in Judæam Procurator missus est Annius Rufus. [*Joseph. lib.* 18. *ca.* 3.]

4017 L. Munatio & C. Silio Consulib. Augustus (quarto imperii decennio ad finem jam accedente) quintum in decennium gubernationem Reipublicæ, invitus scilicèt, accepit: & Tiberio tribunitiam potestatem prorogavit. [*Dio, lib.* 56. *pag.* 588.]

Sexto Pompeio & Sexto Apuleio Consulib. Augustus se *nuperrimè*, cum collegâ Tiberio, Romæ tertium suum censum egisse, eóque lustro censa fuisse Romanorum civium capita 4137000. in rerum suarum Breviario, marmori Ancyrano inciso, significat. [*Inscr. Gruter. pag.* CCXXX.] Errat igitur Eusebius in Chronico suo capita 9370000. tum inventa fuisse tradens. Quem errorem in libro de regnorum ac temporum successione Jornandes secutus, alio quoque auctiorem nobis dedit; Augustum tunc *omnem orbem, venientis Jesu Christi nativitate pacatum, censeri præcepisse* subjiciens: quum tamen in imperii illius annum 42. Domini nativitatem & ipse ibidem cum Eusebio conjecerit. 4727 14

Cùm lustrum hoc in campo Martio magnâ populi frequentiâ Augustus conderet, aquila eum sæpiùs circumvolavit: transgressáque in vicinam ædem, super nomen Agrippæ ad primam literam sedit. Quo animadverso, vota quæ in proximum lustrum suscipi mos est collegam suum Tiberium nuncupare jussit. Nam se, quanquam conscriptis paratísque jam tabulis, negavit susceptorum quæ non esset soluturus. [*Sueton. in Octavio, ca.* 97.]

Sub idem tempus ictu fulminis ex inscriptione statuæ ejus in Capitolio positæ prima nominis litera effluxit. Responsum est à vatibus, centum solos dies posthac victurum, quem numerum *C* litera notaret: futurúmque ut inter deos referretur, quòd AESAR, id est, reliqua pars nominis, Hetruscâ linguâ Deus vocaretur. [*Id. ibid. Dio, lib.* 56. *pag.* 589.]

Interim rerum à se gestarum indicem conscripsit: quem incîdi in æneis tabulis voluit, quæ ante ipsius Mausoleum statuerentur. [*Sueton. in Octavio, cap. ult. Dio, lib.* 56. *pag.* 591.] Cujus exemplum illud est, quod Ancyrano marmori, à nobis toties laudato, est insculptum: in quo idcirco superius illud lustrum *nuperrimè* ab eo actum legitur.

Atque ita, duobus illis Sextis Consulibus (in eodem monumento nominatis,) Augustus Nolæ in Campaniâ obiit. [*Vellei. Paterc. lib.* 2. *ca.* 123. *Sueton. in Octavio, ca.* 100. *Tacit. Annal. lib.* 1. *ca.* 5. *&* 7. *Dio, lib.* 56. *pag.* 589.] in domo & cubiculo, in quo pater ejus Octavius vitam finivit. [*Sueton. ibid. Tacit. ut supr. ca.* 9.] mensis Augusti die 19. quo olim primum Consulatum inierat. [*Sueton. ibid. Dio, ut supr. pag.* 590.]

Excessum Augusti non priùs palàm fecit Tiberius, quàm Agrippâ Posthumo juvene interempto. Tribuno tamen militum, qui illum occiderat, renuntianti factum esse quod imperâsset; neque imperâsse se, & redditurum eum Senatui rationem respondit: invidiam scilicèt in præsentia vitans. [*Sueton. in Tiberio, ca.* 22. *Tacit. Annal. lib.* 1. *ca.* 6. *Dio, lib.* 57. *pag.* 604.] Provisísque demùm aliis quæ tempus monebat,

bat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Tiberium Neronem, fama eadem tulit. [*Tacit.ibid.ca.*5.]

Principatum tamen,quamvis neque occupare confestim neque agere dubitâsset; diu tamen recusavit impudentissimo animo: precantem Senatum, & procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis & callidâ cunctatione suspendens. ita ut quidam coràm illi exprobraverit: Cæteros quod polliciti sint tardè præstare, sed ipsum quod præstet tardè polliceri. [*Sueton.in Tiber. ca.*24. *cum Velleio Paterculo, lib.*2. *ca.* 24. *Tacito, lib.*1. *Annal. ca.*7. *& Dione, lib.*57. *pa.*602,603.]

Inter *novum* autem *principatum* hunc, ut eum Tacitus appellat [*lib.*1. *Annal.ca.*6,7.] et priorem illum, quem biennio ante Augusti excessum Tiberius adeptus fuerat,discrimen hoc erat: quòd ille ad exercitus & imperii Romani provincias tantùm se extenderet, hic etiam ad ipsam urbem Dominam; in quâ Tiberio, *Censoriam* & *Tribunitiam* potestatem tantùm obtinenti, principatus *Augustalis*,id est, αὐτοκρατορικὸς, & legum potestate omni solutus, postea obtigit. Non enim ita cum Augusto æquale Tiberius gessit imperium, ut Lucius Verus cum M. Antonio Philosopho;qui duo pariter Augusti primi Rempublicam gubernaverunt, quemadmodum refert Spartianus [*in Hadriano, Ælio Vero, & M. Aurelio Antonino.*] sed cujusmodi cum Hadriano habuit Antoninus Pius, qui ab eo adoptatus, factus est Patri & in imperio proconsulari (quoad provincias cæteras) & in Tribunitiâ potestate (domi) Collega, sicuti narrat Julius Capitolinus. Unde & Tiberius, edictum quo patres in curiam vocabat, non novi sui principatus, sed Tribunitiæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ; prætoriis verò cohortibus signum ut Imperator dedit. [*Tacit.lib.*1. *Annal. cap.*7.]

4018 Pannonicæ legiones tumultuantes, subitâ defectione Lunæ territæ, Tiberio se submiserunt. [*Tacit. Annal.lib.*1.*ca.*28. *Dio,lib.*57.*pag.*604.] Totalis ea eclipsis, die 27 Septembris, horis 5. post mediam noctem conspecta fuit: ita ut in ipso defectu Luna manè occiderit.

Apud Ovidium, libro Ponti 4. post elegiam 5. ad Sextum Pompeium hoc anno Consulatum gerentem, sequitur ad Brutum 6. in quâ mortis & Augusti & Fabii Maximi (quem hoc eodem anno sub Tiberio decessisse ex Tacito, lib.1. Annal.cap.5. liquet) ille meminit. Quo tempore & quintum exilii annum se exegisse & sextum tunc egisse (unde de initio ejus nobis constat) hisce versibus ille indicat.

In Scythiâ nobis quinquennis Olympias acta est,
Jam tempus lustri transit in alterius.

quem sextum etiam annum, in 10ª elegiæ ad Albinovanum initio, ita commemorat.

Hæc mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
Littore, pellitos inter agenda Getas.

Sextum deinde brumæ (à quâ septimus exilii annus ducit initium) in elegiâ 13. ad Carum, mentionem hanc injicit. 4728 15

——sed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.

Ubi & de Augusti ἀποθεώσει poëma Geticâ linguâ conscriptum à se hoc tempore fuisse narrat.

Ah pudet, & Getico scripsi sermone libellum,
Structáque sunt nostris barbara verba modis.
Et placui, gratare mihi, cæpíque poëtæ
Inter inhumanos nomen habere Getas.

Hebræa mulier à Satanâ incurvari cœpit, post annos 18. valetudini à Christo restituta. [*Luc.* XIII. 1,—16.]

A Tiberio Judææ procurator missus in Annii Rufi locum Valerius Gratus, in provinciæ illius administratione undecim annos exegit. [*Joseph. lib.* 18. *ca.* 3.]

Cretæ præfecto vitâ defuncto, quæstori & adsessori ejus insula in reliquum tempus mandata est. [*Dio, lib.* 57. *pag.* 611.]

4019 Cùm Vononem regno Parthico exutum Armenii in regnum accepissent: minitante Artabano Parthorum & Medorum rege, Vonones legatis Romam missis Tiberii opem frustrà imploravit. Cúmque potentiores Armeniorum Niphatem accolentes sequerentur factionem Artabani: Vonones, omni spe regnandi destitutus, Antiochiam cum ingenti gazâ se recipiens, Syriæ præsidi Cretico Silano se dedidit. Is respectu educationis quæ illi Romæ contigerat, hominem apud se asservavit in Syriâ: custodiâ tamen circumdedit, manente luxu & regio nomine. Armeniis autem Orodem unum è suis filiis Artabanus regem imposuit. [*Joseph. li.* 18. *ca.* 3. *Tacit. Annal. li.* 2. *ca.* 4. *Suet. in Tiber. ca.* 49.] — Anno Periodi Julianæ 4729 — Anno Ætæ Christianæ 16

4020 Ovidius poëta in exilio diem obiit, & juxta opidum Tomos sepelitur. [*Hieronym. in Chronico.*] — 4730 — 17

Tiberius Archelaum Cappadociæ regem sibi invisum, quòd ipsum Rhodi agentem nullo officio coluisset, Liviæ matris suæ litteris Romam eliciendum curavit. Illa, non dissimulatis filii offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum veniret. Archelaus ignarus doli, vel si intelligere crederetur vim metuens in Urbem properavit: exceptúsque immiti à Principe, & mox fictorum criminum in senatu accusatus est. [*Tacit. Annal. lib.* 2. *ca.* 42.] Insimulatus ergo quasi novis rebus studeret, homo non senectute modò extremâ, sed podagrâ etiam vehementi confectus ac delirare creditus, ex lecticâ nonnulla in Senatu disseruit; & impotem se animi simulans, periculum tum evasit. [*Dio, lib.* 57. *pag.* 614.] Nihilominùs paulo pòst angore, simul fessus & senio, vitam finiit. Ac inde Cappadocia in provinciæ formam redacta, equitíque regenda data est. [*Id. ibid. Tacit. ut supr. Suet. in Tiber. ca.* 37.]

Ejus regni fructibus levari posse centesimæ vectigal professus Tiberius, ducentesimam in posterum statuit. [*Tacit. ibid.*] et ejus metropolim Mazacam, nobilissimam civitatem, Cæsaream appellari jussit. [*Hieronym. in Chronico.*]

Per idem tempus Antiocho Commagenorum rege defuncto, contentio nata est inter plebeios & nobiles: his regnum in provinciæ formam redigi postulantibus, plebe contrà cupiente sub rege, ut antè, vivere. [*Tacit. ut supr. Joseph. lib.* 18. *ca.* 3.] Similiter & Philopatore Cilicum rege mortuo, turbata est natio; plerisque Romanum, aliis regium

regium imperium cupientibus: & provinciæ Syria atque Judæa, fessæ oneribus, diminutionem tributi orabant. [*Tacit. Annal. lib.2. cap.42.*]

De his Tiberius apud Patres differens, persuasit non posse motum Orientem nisi Germanici sapientiâ componi. Indéque decreto Patrum permissæ Germanico sunt provinciæ quæ mari dividuntur; majore quoque imperio illi dato, quàm his qui sorte aut missu Principis obtinerent. [*Id.ibid.cap.43.*] Hâc enim rerum Orientis specie Germanicum suetis legionibus abstrahere volebat Tiberius, novisque provinciis impositum dolo simul & casibus objectare. [*ibid. cap.5.*]

Et quia Syriæ præses Creticus Silanus per affinitatem Germanico erat connexus, Cn. Pisonem successorem illi constituit, ingenio violentum & obsequii ignarum: qui nec ipse ignorabat, se delectum qui Syriæ imponeretur, ad spes Germanici coërcendas. Credidêre quidam data & à Tiberio occulta mandata: & uxorem illius Plancinam haud dubiè Augusta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam (M. Agrippæ & Juliæ filiam, Germanici conjugem) infectandi. [*Id. ibid. cap.43.*]

Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes unâ nocte terræ motu prostratæ sunt: Ephesus, Magnesia, Sardes, Mosthene, Ægæ, Hierocæsarea, Philadelphia, Temnus, Cyme, Myrina, Apollonia, Hyrcania. Sedisse immensos montes, visa in arduo quæ plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignem memorant. Asperrima in Sardianos lues, plurimum in eosdem misericordiæ traxit. nam centies sestertium pollicitus Tiberius; & quantum ærario aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes ad Sipylum montem, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Ægæatas, Apollonienses, quíque Mostheni aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæsaream, Myrinam, Cymen incolunt, levari idem in tempus tributis, mittíque ex Senatu placuit, qui præsentia spectaret refoverétque. Missus est autem cum quinque lictoribus M. Aletus è prætoriis; ne Consulari obtinente Asiam, æmulatio inter pares & ex eâ impedimentum oriretur. [*Id.ibid. ca.47. cum Strabone, lib.12. pag.579. & lib.13. pag.627. Plinio, lib.2. ca.84. Dione, lib.57. pag.614. Eusebio in Chronico, & Oroso, lib.7. cap.4.*]

Ob hanc magnificam in publicum largitionem, Tiberio colossus erectus est juxtà ædem Veneris in Romano foro; & in unaquaque restauratarum urbium statuæ illi positæ: ut ex Apollonio Grammatico refert Phlegon Trallianus, in libro de Mirabilibus. Ad quorum illustrationem & nummum argenteum addit Scaliger; in cujus superficie vultus Tiberii, in alterâ effigies Asiæ muliebri specie sedens cum his litteris. CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS.

4021 Germanicus, *ad componendam Orientis statum expulsus,* (ut loquitur Suetonius, *in C. Caligulâ, cap.1.*) in Lesbum insulam navigavit; ubi uxor ejus Agrippina novissimo partu Juliam edidit. Tum extrema Asiæ, Perinthúmque & Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis angustias & os Ponticum intravit, cupidine veteres locos & famâ celebrat os | 4731 | 18

lebratos noſcendi; paritérque provincias internis certaminibus aut magiſtratuum injuriis feſſas refovebat. Appellens Colophona, Clarii Apollinis oraculum conſuluit: quod per ambages, ut mos eſt oraculis, maturum exitium illi prædixiſſe dicitur. [*Tacit. Annal. lib.*2. *cap.*54.]

At Cn. Piſo navigatione celeri per Cycladas & compendia maris, apud Rhodum Germanicum eſt aſſecutus: à quo ipſe Piſo præſenti naufragii periculo ereptus, nec tamen mitigatus, reliquit Germanicum & in Syriam præcurrit. Ubi cùm ad legiones acceſſiſſet, largitione, ambitu, licentiâ, eas ſibi conciliare ſtatuit: eóque uſque corruptionis provectus eſt, ut ſermone vulgi parens legionum haberetur. Plancina quoque ejus uxor, tam ipſa per ſe quàm per aliquos milites ad mala obſequia promptos, contumelias in Agrippinam & Germanicum jactabat; ídque hoc faciliùs, quòd id haud invito Imperatore fieri, occulto rumore ferebatur. [*Id.ibid.ca.*55.]

Hæc licèt Germanico innoteſcerent, res tamen Armeniæ eum priùs ad ſe traxerunt. Nam eâ tempeſtate Armenii, amoto Vonone, regem non habebant, (ſi Tacitum hîc audimus: nam Suetonius, *in C. Caligulâ cap.*1. Armeniæ regem à Germanico devictum memorat; Orodem videlicèt Artabani Parthorum regis filium, ut ex Joſepho jam dictum) ſed favor nationis inclinabat in Zenonem, Polemonis regis Pontici filium, quòd is primâ ab infantiâ inſtituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebémque juxtà devinxerat. Huic igitur Germanicus in urbe *Artaxatâ*, approbantibus nobilibus, circumfuſâ multitudine, inſigne regium capiti impoſuit. Cæteri venerantes regem, *Artaxiam* conſalutavere; quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis. [*Id. ibid. ca.*56.]

Cappadocia deinde in formam provinciæ à Germanico redacta, Q. Veranio equiti regenda data eſt. [*Id.*] et quædam ex regiis tributis diminuta, quo mitius Romanum Imperium ſperaretur. Commagenis Q. Servæus præponitur, tum primùm ad jus Prætoris tranſlatis. [*Tacit.ut ſupr.*]

4022 Cuncta ſocialia proſperè compoſita non ideò Germanicum exhilarabant, de ſuperbiâ Piſonis indignantem, qui juſſus partem legionum ipſe, aut per filium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrrhi demum urbe Syriæ, apud hyberna decumæ legionis convenêre. ubi paucis familiarium adhibitis, ſermo cœptus à Cæſare, qualem ira & diſſimulatio gignit, reſponſum à Piſone precibus contumacibus, opertis diſceſſerúntque odiis. Póſtque rarus in tribunali Cæſaris Piſo, & ſi quando aſſideret, atrox, ac diſſentire manifeſtus. Vox quoque ejus audita eſt in convivio, cùm apud Regem Nabataeorum coronæ aureæ magno pondere Germanico Cæſari & Agrippinæ, leves Piſoni & cæteris offerrentur; principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari: abjecítque ſimul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quanquam acerba, tolerabantur tamen. [*Tacit. Annal. lib.*2. *cap.*57.]

Ab Artabano Parthorum rege legati ad Germanicum venerunt, reno-

renovandæ amicitiæ ac fœderis gratiâ. Aiebat Rex ſe Germanici honori daturum, ut ad ripam Euphratis accederet: petens interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, neu proceres gentium propinquis nuntiis ad diſcordias traheret. Ad ea Germanicus, de ſocietate Romanorum Parthorúmque magnificè; de adventu Regis & cultu ſui, cum decore ac modeſtiâ reſpondit. Vonones, Pompeiopolim Ciliciæ maritimam urbem amotus eſt: non in gratiam Artabani tantùm, ſed etiam in Piſonis contumeliam; cui Vonones gratiſſimus erat, ob plurima officia & dona, quibus Plancinam devinxerat. [*Ibid. cap.* 58.]

M. Silano & L. Norbano Conſulib. Germanicus in Ægyptum profectus eſt, cognoſcendæ antiquitatis cauſâ. Sed cura provinciæ prætendebatur: levavítque apertis horreis pretia frugum; multáque in vulgus grata uſurpavit, ſine milite incedens, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu. Tiberius cultu habitúque ejus lenibus verbis perſtricto, acerrimè increpuit, quòd contra inſtituta Auguſti, non ſponte Principis Alexandriam introîſſet. Germanicus tamen, nondum comperto profectionem eam incuſari, Nilo ſubvehebatur, orſus opido à Canopo. Mox viſit veterum Thebarum magna veſtigia: ubi manebant ſtructis molibus literæ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ. Aliis quoque miraculis intendit animum: quorum præcipua fuere Memnonis ſaxea effigies, ubi radiis Solis icta eſt vocalem ſonum reddens; disjectáſque inter & vix pervias arenas, inſtar montium eductæ Pyramides, certamine & opibus regum: lacúſque, effoſſâ humo, ſuperfluentis Nili receptacula; atque alibi anguſtiæ, & profunda altitudo, nullis inquirentium ſpatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen: atque ita ea æſtas Germanico plures per provincias eſt tranſacta. [*Ibid. à cap.* 59. *ad* 61.] | 4732 | 19

Per idem tempus Vonones, corruptis cuſtodibus, ex Ciliciâ effugere ad Armenios, indéque in Albanos Heniochóſque, & conſanguineum ſibi regem Scytharum conatus eſt. Specie venandi, omiſſis maritimis locis, avia ſaltuum petiit: mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cujus pontes accolæ ruperant auditâ regis fugâ; neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, à Vibio Frontone præfecto equitum vincîtur: móxque à Remmio Evocato, priori cuſtodiæ regis adpoſito, quaſi per iram gladio transfigitur. [*Ibid. cap.* 68.]

Jairo archiſynagogo unica nata eſt filiola; quam poſt annos 12. mortuam Chriſtus vitæ reſtituit: & mulier fluxu ſanguinis laborare cœpit, quæ poſt totidem annos tactu veſtimenti ejus eſt ſenata. [*Luc.* VIII. 42, 43. *Marc.* V. 25, 42.]

Cùm oracula vana quædam, tanquam Sibyllina, de Romæ interitu anno 900. ab ejus origine obventuro ferrentur; Tiberius ea ut falſa redarguens, omnes libros qui vaticiniorum aliquid continerent inſpexit: & ex iis alios, ceu nullius momenti, reprobavit; alios in probatorum numerum recepit. [*Dio, lib.* 57. *pag.* 615.]

Actum & de ſacris Ægyptiis Judaicíſque pellendis: factúmque Senatuſconſultum eſt, ut qui iis uterentur cederent Italiâ, niſi certam ante diem ritus ſuos exuiſſent. [*Tacit. Annal. lib.* 2. *ca.* 85.] coactíque ſunt reli-

religiosas vestes cum instrumento omni comburere. [*Sueton. in Tiberio, cap.36.*] Quò referendum & Senecæ illud, in epist.108. *In Tiberii Cæsaris principatum juventæ meæ tempus inciderat. Alienigena tum gentium sacra movebantur : & inter argumenta superstitionis ponebatur quorundam animalium abstinentia.*

Ægyptiacæ superstitioni amovendæ occasionem dedit immane scelus ab Ægyptiis sacerdotibus adversus Paulinam clarissimam fœminam Romæ perpetratum : quo patefacto, Tiberius Isidis templum dirui, ejúsque statuam in Tiberim mergi jussit. [*Joseph.lib.*18. *cap.*4.] Judæis verò pellendis occasionem præbuit ex eâ gente quidam impostor, qui ne legibus pœnas daret, metu solum verterat. Is tum Romæ agens, gerebat se pro Mosaicæ legis interprete ; ascitis in societatem tribus aliis per omnia sui simillimis. His cùm se in disciplinam dedisset Fulvia mulier nobilis amplexa legem Judaicam, persuaserunt ei, ut purpuram & aurum in Hierosolymitanum templum mitteret : quæ accepta in proprios usus converterunt. Id postquàm Tiberius ex amico suo Saturnino ipsius Fulviæ marito de injuriâ conjugi factâ questo cognovit ; jussit universos Judæos ex Urbe pelli. [*Id. ibid. cap.* 5.]

Ex juventute Judaicâ Consules delectu habito, quatuor millia militum libertini generis in insulam Sardiniam miserunt, coërcendis illic latrociniis ; si ob gravitatem cœli interiissent, vile damnum reputantes. Plurimi, qui patriâ religione militiæ sacramentum detrectabant, pœnis graviſſimis sunt affecti : reliqui gentis ejusdem, vel similia sectantes, Urbe submoti sunt ; sub pœnâ perpetuæ servitutis, nisi obtemperâssent. [*Id.ibid. cum Tacito & Suetonio, ut suprà.*]

Rhascupolis sive Rhescuporis Thraciæ rex, interemptor Cotyis fratris sui filii ejusdémque regni consortis, à Pomponio Flacco (cujus ut Mœsiæ præsidis meminit Ovidius, libro 4. Ponti, eleg.9.) proditus & Romam tractus, ibíque damnatus, & Alexandriam devectus ; quasi fugam illic tentans, interfectus est. [*Tacit. Annal.* 2. *cap.* 67. *cum Velleio Paterculo, lib.*2. *cap.*129. *& Suetonio, in Tiberio, ca.*37.]

4023 Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes jusserat abolita, vel in contrarium versa, cognoscit. Hinc graves in Pisonem contumeliæ, nec minùs acerba quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Syriâ statuit : mox adversâ Germanici valetudine detentus ; ubi recreatum accepit, votáque pro incolumitate solvebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatum, festam Antiochensium (apud quos Germanicus tum erat) plebem, per lictores proturbat. [*Tacit. Annal.*2. *cap.*69.] qui etiam ægrum Germanicum graviſſimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit. [*Sueton. in C. Caligulâ, cap.*2.]

Seleuciam deinde Piso digressus est, opperiens ægritudinem quæ rursum Germanico acciderat. [*Tacit. ut supr.*] Et reperiebantur in eâ quam Germanicus inhabitabat domo erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & devotiones, & nomen illius plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres ac tabe obliti, aliáque maleficia, quibus credebatur animas numinibus infernis sacrari. [*Tacit, ib. Dio, li.*57. *p.*615.]

Germa-

Germanicus irâ motus, Pisoni per litteras amicitiam, more majorum, renuntiavit; & (ut plerique addunt) provinciâ decedere jussit. Nec Piso moratus ultrà, naves solvit; moderabatúrque cursui, quò propiùs regredetetur, si mors Germanici Syriam aperuisset. [*Tacit. Annal. 2. cap. 70. Sueton. in C. Caligulâ, ca. 3.*]

Germanicus morbo fractus, finem imminentem sentiens, Pisonem & Plancinam ejus uxorem incusans, & ultionem ab amicis postulans, extinctus est; ingenti luctu provinciæ & circumjacentium populorum. [*Tacit. ibid. cap. 71, 72.*] Annum ætatis agens quartum & trigesimum, diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspicione, fraude Tiberii, operâ C. Pisonis, ministrati. [*Sueton. in C. Caligulâ, cap. 1. & 2.*]

Quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversæ aræ, Lares à quibusdam familiares in publicum abjecti, partus conjugum expositi. Quin & Barbaros ferunt, quibus intestinum, quibúsque adversùs Romanos bellum esset, velut in domestico communíque mœrore consensisse ad inducias. Regulos quosdam barbam posuisse, & uxorum capita rasisse, ad indicium maximi luctus. Regum etiam regem & exercitatione venandi, & convictù megistanum abstinuisse: quod apud Parthos justitii instar est. [*Sueton. ut supr. cap. 5.*]

Funus sine imaginibus & pompâ, per laudes & memoriam virtutum ejus celebre fuit. Corpus antequàm cremaretur nudatum in foro Antiochensium, qui locus sepulturæ destinabatur, prætulerítne veneni signa, parùm constitit: nam ut quis misericordiâ in Germanicum & præsumptâ suspicione, aut favore in Pisonem pronior, diversi interpretabantur. [*Tacit. Annal. 2. cap. 73.*] Præter livores tamen, qui toto corpore erant, & spumas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ossa repertum est: cujus ea natura existimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat. [*Sueton. in C. Calig. cap. 1.*] Et edita postea Vitellii oratio est, quâ reum Pisonem ejus sceleris coarguit, hoc usus argumento; palámque testatus, non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contrà defensus est Piso cardiaci morbi genere; ex quo obeuntibus, cor etiam posse cremari negatur. [*Plin. lib. 11. ca. 37.*]

A legatis deinde & aliis senatoribus qui aderant Syriæ præses delectus Cn. Sentius, infamem veneficiis in eâ provinciâ & percharam Plancinæ Martinam in Urbem misit: postulantibus Vitellio ac Veranio, cæterísque qui crimina & accusationem tanquam adversus receptos jam reos instruebant. [*Tacit. Annal. 2. ca. 74.*] At Agrippina, quanquam defessa luctu & corpore ægro, omnium tamen quæ ultionem morarentur intolerans, ascendit classem cum cineribus Germanici, & liberis. [*Ibid. ca. 75.*]

Piso apud insulam Coum de morte Germanici nuntio accepto, gaudium suum intemperanter expresit: magis etiam insolescente Plancinâ, quæ luctum amissæ sororis tum primùm læto cultu mutavit. [*Ibid.*] Adfluebant centuriones, monebántque prompta illi legionum studia, repeteret provinciam non jure ablatam, & vacuam. [*Ibid. ca. 76.*] Ille missis ad Tiberium epistolis, incûsavit Germanicum

luxus & ſuperbiæ: ſéque pulſum, ut locus rebus novis patefieret, curam exercitus, eâdem fidē quâ tenuerit, repetiviſſe. Simul Domitium Celerem impoſitum triremi vitare littorum oram, prætérque inſulas lato mari pergere in Syriam jubet. Ipſe concurrentes deſertores per manipulos componit, armat lixas, trajectíſque in continentem navibus, vexillum tironum in Syriam euntium intercipit. Regulis Cilicum ut ſe auxiliis juvarent ſcribit. [*Ibid.ca.*78.]

Piſo & ſui oram Lyciæ ac Pamphyliæ præterlegentes, obviis navibus quæ Agrippinam vehebant, utrimque infenſi, arma primò expediēre: dein mutuâ formidine, non ultra jurgium proceſſum eſt. Marſúſque Vibius nunciavit Piſoni, Romam ad dicendam cauſam veniret. Ille eludens reſpondit, adventurum ubi prætor qui de veneficiis quæreret, reo atque accuſatoribus diem prædixiſſet. [*Ibid. cap.*79.]

Interim Domitius Laodiceam urbem Syriæ adpulſus, cùm hyberna ſextæ legionis peteret, quòd eam maximè novis conſiliis idoneam rebatur, à Pacuvio legato præventus eſt. Id Sentius Piſoni per litteras aperuit; monuítque ne caſtra corruptoribus, ne provinciam bello tentaret: duxítque validam manum, & prælio paratam. [*Ibid.*]

Piſo caſtellum Celenderis in Ciliciâ munitum admodum occupavit. Nam admixtis deſertoribus, & tirone nuper intercepto, ſuíſque & Plancinæ ſervitiis, auxilia Cilicum quæ reguli miſerant, in numerum legionis compoſuerat. Tum pro munimentis caſtelli manipulos explicat, colle arduo & derupto: nam cætera mari cingebantur. Sed Romanis cohortibus advenientibus, verterunt terga Cilices, ſéque caſtello clauſerunt. [*Ibid.cap.*80.]

Interim Piſo claſſem haud procul opperientem oppugnare fruſtra tentavit: regreſſúſque, & pro muris modò ſemet adflictando, modò ſingulos nomine ciens & præmiis vocans, ſeditionem cœptabat; adeóque commoverat, ut ſignifer legionis ſextæ ſignum ad eum tranſtulerit. Tum Sentius occanere cornua tubáſque, & peti aggerem, erigi ſcalas juſſit, ac promptiſſimum quemque ſuccedere; alios tormentis haſtas, ſaxa, & faces ingerere. Tandem victâ pertinaciâ Piſo oravit, uti traditis armis maneret in caſtello, dum Cæſar cui Syriam permitteret, conſulitur. Non receptæ conditiones: nec aliud, quàm naves & tutum in urbem iter, conceſſum eſt. [*Ibid.cap.*81.]

At Romæ poſtquam Germanici valetudo percrebuit, cunctáque ut ex longinquo aucta in deterius adferebantur: dolor, ira, & queſtus erumpebant. [*Ibid.ca.*82.] Ejúſque mors, ut Tiberio & Liviæ ſummæ delectationi, ita ſummo omnibus aliis dolori fuit. [*Dio, lib.*57. *pag.*615.] Neque ſolatiis ullis, neque edictis inhiberi luctus publicus potuit: duravítque etiam per feſtos Decembris menſis dies. [*Sueton. in C. Caligulâ, cap.*6.]

Honores, ut quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti decretíque ſunt. Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac mortem ob Rempublicam obiiſſe. Sepulchrum Antiochiæ, ubi crematus: tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. [*Tacit. Annal.*2. *cap.*83.]

Agrip

Agrippina, nihil intermissâ navigatione hiberni maris, Corcyram insulam advecta est, littora Calabriæ contra sitam. Illic paucis diebus componendo animo insumptis, ad opidum Brundusium navigavit. Ubi postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa navi, defixit oculos; communis omnium gemitus auditus est. [*Id. Annal. 3. cap. 1.*]

Tiberii filius Drusus Terracinam progressus obviam est, cum Claudio fratre, liberísque Germanici qui in Urbe fuerant. Novi Consules M. Valerius & M. Aurelius, Senatus, ac magna pars populi viam complevere. [*Ibid. cap. 2.*] 4733 20

Dies quo Germanici reliquiæ tumulo Augusti in campo Martio inferebantur, modò per silentium vastus, modò ploratibus inquies fuit: magno omnium in defunctum honore, magnis in Agrippinam viduam studiis, & in Tiberium querelis. [*Ibid. ca. 4. & 5.*]

Piso Romam adveniens, navem tumulo Cæsarum adpulit; diéque & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipse, fœminarum comitatu Plancina, & vultu alacres incessêre: festo ornatu, convivióque & epulis, in domo quæ foro imminebat reditum celebrantes. [*Ibid. ca. 9.*] Posterâ die, Fulcinius Trio Pisonem apud Consules postulavit. Tiberius integram causam ad Senatum remisit. [*cap. 10.*] Die senatus, Drusus Cæsar orationem habuit meditato temperamento, mitigandæ in reum offensioni accommodatam. [*cap. 12.*] Exin biduum criminibus objiciendis statuitur; útque sex dierum spatio interjecto, reus per triduum defenderetur. [*cap. 13.*]

Dum causa ageretur, populi ante Curiam voces audiebantur; non temperaturos manibus, si Patrum sententias evasisset. Effigiésque Pisonis traxerant in Gemonias, ac divellebant, ni jussu Principis protectæ repositæque forent. [*cap. 14.*] Nec minus erat in Plancinam odium: sed eam Tiberii favor, malè conciliatus, ut credebatur, protegebat. Ea cùm causam suam à mariti causâ disjunxisset; sensit Piso actum de se esse: suóque se jugulavit gladio. [*cap. 15.*]

Penè discerptum à populo, à senatu capitis eum damnatum fuisse, scribit Suetonius. [*in C. Calig. ca. 2.*] Ob necem Germanici ab ipso Tiberio in senatum deductum, dilatione petitâ, sibi ipsi manus intulisse; refert Dio. [*lib. 57. pag. 615.*] Audivisse se ex senioribus dicit Cornelius Tacitus, [*Annal. 3. ca. 16.*] visum sæpiùs inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit, sed amicos ejus dictitavisse, litteras Tiberii & mandata in Germanicum continere; ac destinatum promere apud patres, Principémque arguere, ni elusus à Sejano per vana promissa foret: nec illum sponte extinctum, verùm immisso percussore. *Quorum neutrum*, inquit ille, *adseveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad juventam duraverunt.* Vide Suetonium in Tiberio, cap. 52.

4025 Quum crebruisset Græcas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi; quibus obærati adversùs creditores, suspectíque capitalium criminum receptabantur, ut flagitia hominum ceremoniis deûm protegerentur: placuit Tiberio, ut Romam ad Senatum mitterent civitates jura sua, atque legatos. Auditis hâc de re primùm Ephesiis, 4735 22

deinde Magnetibus, Aphrodisiensibus, Stratonicensibus, Hierocæsareensibus, Cypriis, Pergamenis, Smyrnæis, Teniis, Sardianis, Milesiis, Cretensibus, & aliis; facta sunt Senatusconsulta, quibus multo cum honore, modus tamen præscribebatur: jussíque ipsis in templis figere æra, sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur. [*Tacit. Annal. 3. à cap. 60. ad 63.*]

C. Silanus Proconsul Asiæ, repetundarum à sociis postulatus, in Cytheram insulam relegatus est. [*Ibid. à cap. 66. ad 69.*] Cæsius Cordus quoque à Cyrenensibus repetundarum postulatus, accusante Anchario Prisco, damnatus est. [*Ibid. cap. 70.*]

4026 Ælius Sejanus, ad imperium adspirans, Drusum Tiberii filium & tribunitiæ potestatis cum eo consortem, uxore ejus Liviâ adulterio corruptâ, veneno per Lygdum spadonem dato sustulit. [*Tacit. Annal. 4. ca. 8. & 10.*] Qui & confícta de Judæis Romam incolentibus crimina ad Tiberium detulit: ut gentem è medio tolleret, quam nôrat vel solam vel præcipuè repugnaturam conatibus ipsius impiis, & conspirationi caput Imperatoris petenti. [*Philo, in lib. de legat. ad Caium; & libri in Flaccum initio.*] 4736 23

Drusi funere finito, Tiberius ad negotiorum consuetudinem rediit; justitio longiore inhibito. Et Ilienſium legatis paulo seriùs consolantibus, quasi obliteratâ jam doloris memoriâ irridens, se quoque respondit vicem eorum dolere, quòd egregium civem Hectorem amisissent. [*Sueton. in Tiberio, ca. 52.*]

Senatusconsulta, authore Tiberio, facta sunt, ut civitati Cibyraticæ apud Asiam, & Æginensi apud Achaiam, motu terræ labefactis, subveniretur remissione tributi in triennium. [*Tacit. Annal. 4. cap. 13.*]

Legatis Romam missis, Samii ut Junonis, Coi ut Æsculapii delubro, vetustum asyli jus firmaretur, petierunt. [*Ibid. cap. 14.*]

Mortuus est Lucilius Longus, Tiberio omnium tristium lætorúmque socius, unúsque è senatoribus Rhodii secessus comes. [*Ibid. cap. 15.*]

Procurator Asiæ Lucilius Capito, accusante provinciâ, damnatus est. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat; decrevere Asiæ urbes templum Tiberio matríque ejus, ac Senatui. Et permissum est statuere. [*Ibid.*]

Valerius Gratus Judææ procurator, adempto Anano (sive Annæ) summo sacerdotio, Ismaëlem Fabi filium jussit esse Pontificem: quem & ipsum paulo pòst dejecit. [*Joseph. lib. 18. ca. 3.*]

4027 Ismaëli amoto, Eleazarus Anani (sive Annæ priùs dejecti) filius ab eodem Valerio Pontifex substituitur. [*Id. ibid.*] 4737 24

Cassius Severus orator, ante annos 17. ob maledicentiam judicio Senatus in Cretam relegatus, quum illic eadem quæ priùs actitaret, bonis exutus, interdicto igni atque aquâ, in saxosam Seriphi insulam est deportatus: ubi octavo pòst anno in summâ inopiâ vitam finiit. [*Tacit. Annal. 4. cap. 21. cum Hieronymo, in Chronico.*]

P. Dolabella Africæ Proconsul, accito in auxilium cum popularibus rege Mauritaniæ Ptolemæo Jubæ filio, Tacfarinatem occidit, & bello Numidico finem imposuit. Garamantum rex, qui levibus copiis

piis ex longinquo missis Tacfarinatem adjuverat, eo cæso, ad satisfaciendum populo Romano legatos ad Urbem misit. [*Tacit. Annal.* 4. *à cap.* 23. *ad* 26.]

Vibius Serenus exul majestatis à filio falsò accusatus, ob vetus Tiberii in eum odium damnatus est. Quum tamen Gallus Asinius Gyaro aut Donusâ claudendum censeret; quò molliret invidiam, Tiberius interceſſit; egenam aquæ utramque insulam referens; dandósque vitæ usus cui vita concederetur. Itaque Serenus Amorgum (è Sporadibus insulis unam) reportatus est. [*Ibid. cap.* 28, 29, 30.]

Decem annis imperii exactis, ad resumendum id nihil decreto opus habuit Tiberius: neque enim in decennia intercisum, quod Augustus fecerat, id gerere statuerat. Ludi tamen decennales facti sunt. [*Dio, lib.* 57. *pag.* 619.]

4028 Eleazaro post annum amoto, Simoni Camithi filio Pontificatum Valerius Gratus tribuit. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 3.] 4738 25

Cyzicenis, quòd cives Romanos quosdam in vincula duxissent, inchoatúmque Augusto velut heroi fanum non perfeciſſent, libertas quam bello Mithridatis meruerant circumsessi iterùm adempta est. [*Tacit. Annal.* 4. *cap.* 36. *Dio, lib.* 57. *pag.* 619.]

Fonteius Capito, qui Proconsul Asiam curaverat, absolutus est; comperto ficta in eum crimina per Vibium Serenum. [*Tacit. Annal.* 4. *cap.* 36.]

4029 Undecim Asiæ Urbes, in quâ earum templum Tiberio & Senatui destinatum statueretur, magnâ ambitione certabant: earúmque legatos de hoc disceptantes Tiberius in Senatu plures per dies audivit. Hypæpeni Trallianíque simul cum Laodicenis & Magnetibus, tramissi sunt ut parùm validi. Ne Ilienses quidem, cùm parentem urbis Romæ Troiam referebant, nisi antiquitatis gloriâ pollebant. Paulùm addubitatum, quòd Halicarnasii 1200 per annos nullo motu terræ nutavisse sedes suas, vivóque in saxo fundamenta templi adseveraverant. Pergamenos, eo ipso nitentes, æde Augusti ibi sitâ satis adeptos creditum. Ephesii Milesiíque, hi Apollinis, illi Dianæ ceremoniâ occupavisse civitates visi. Ita Sardianos inter Smyrnæósque deliberatum: quorum rationibus utrinque auditis, Smyrnæos Senatus prætulit. Censuítque Vibius Marsus, ut M. Lepidus, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur qui templi curam susciperet: & quia Lepidus ipse deligere per modestiam abnuebat, Valerius Naso è prætoriis sorte missus est. [*Ibid. ca.* 55. *&* 56.]

Quum Simon annum in Pontificatu exegisset, successorem illi Valerius Gratus in eâ dignitate dedit Josephum, cognomento Caiapham, (Annæ, sive Anani à Grato priùs summo Pontificatu exúti, generum. *Johann.* XVIII. 13.) Quibus annuis Pontificum mutationibus ita factis Gratum in Judæâ exactis annis undecim Romam repetiisse, subdit Josephus. [*lib.* 18. *cap.* 3.] Quâ & nos inducti ratione, ad finem potiùs quàm initium præfecturæ illius referendas eas esse judicavimus. 4739 26

Valerio Grato successor Pontius Pilatus venit. [*Joseph. ibid.*] qui quomodo in præfecturâ se gesserit, ex Philone apparet, in libro de

legatione ad Caium. Ubi veritum illum fuisse scribit, ne de tollendis clypeis, ab ipso intra sanctam urbem dedicatis, mittenda à Judæis legatio, cætera quoque detegeret ejus crimina; *venditas sententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem saviſsimam.*

4030 Jubilæus XXX. & ultimus, in annum D.N. Jesu Christi XXX. incurrens, & *principium Euangelii* ipsius; promulgandi jam per vocem clamantis in deserto; *Parate viam Domini, complanate semitas ejus:* [*Marc.*I. 1,2,3.] atque annum illum acceptabilem, sive divini beneplaciti tempus aperiens, quo Deus Optimus Maximum mundo patefacere dignatus est. [*Esai.*LXI.2. *Luc.*IV.19.]

Anno enim *decimo quinto* principatus Tiberii Cæsaris (qui monarchiæ ipsius, ab excessu Augusti cœptæ, erat *decimus tertius*) Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarchâ Galilææ Herode (Antipâ,) fratre autem ejus Philippo tetrarchâ Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysaniâ Abylenes tetrarchâ; sub Pontificibus Annâ & Caiaphâ, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium, in deserto. [*Luc.*III.1,2.] Juxta cujus præscriptum, Nazareus hic, Sacerdos, & Propheta Domini, baptizabat in deserto Judææ (in quo positæ urbes, *Josuæ* XV.16. commemorantur) prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum; [*Matth.* III. 1. *Marc.* I. 4. *Luc.* III.3.] atque operam dans, ut qui post ipsum venturus erat Christus manifestus fieret Israëli. [*Johan.*I. 7,8,31.] Quem ut certiùs agnosceret, hoc ipsi à Deo signum est datum: ut super quem videret Spiritum sanctum descendentem & manentem, hunc sciret esse illum qui alios Spiritu sancto esset baptizaturus. [*Ibid.vers.*33.]

Cœptum verò fuisse hoc illius ministerium maximè probabile est, die illi convenientissimo, mensis 7i die 10o (circa nostri Octobris diem 19.) qui & *Pœnitentialis* fuit, cum solenni Jejunio conjunctus, in quo qui animam suam non affligeret, excindendus esset è populo suo; & *Expiatorius*, quo summus Sacerdos, Christi à Baptistâ præmonstrati typus, solus in Sancta sanctorum ingrediebatur, oblato sanguine populi peccata expiaturus: idémque ille dies, quo *tubâ* per totam terram personante *Jubilæus* indicendus mandabatur. [*Levitic.* XXV. 9.]

Ita Baptista, pœnitentiæ & remissionis peccatorum, per venturi Christi sanguinem acquirendæ, præco, veniens in omnem regionem circumjacentem Jordani, exaltabat sicut Tubam vocem suam, proclamans: *Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cælorum.* Et exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totáque regio circumjacens Jordani: (ex ingenti præsertim illâ populi turbâ, quæ finito festo Tabernaculorum, circa initium Novembris, Hierosolymis revertebatur:) & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua. [*Matth.*III.2,3,5,6. *Marc.*I.5.]

Ipse verò Johannes habebat vestimentum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circa lumbos suos: (instar Eliæ, II *Reg.* I. 8.) alimentum autem ejus erat locustæ (cibus quidem mundus, *Levitic.* XI.22.

XI. 22. sed vilis) & mel agreste. [*Matth.* III. 4. *Marc.* V. 6.]

Johannes Pharisæos ad baptismum suum venientes acriter reprehendit. [*Matth.* III. 7. *Luc.* III. 7.] tum reliquum populum, tum speciatim publicanos & milites, officium suum edocens. [*Luc.* III. 10,—14.] Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus; respondit ille. *Ego quidem baptizo vos aquâ: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum; ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igni. Cujus ventilabrum in manu ipsius, & qui perpurgabit aream suam: & coget triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.* [Ibid. 15,—17. cum Matth. III. 11, 12. & Marc. I. 7, 8.]

Quum baptizaretur omnis populus, venit Jesus Nazarethâ Galilææ ad Jordanem, ut à Johanne baptizaretur. [*Luc.* III. 21. *Matth.* III. 13. *Marc.* I. 9.] Quo officium illud recusante, ut cui ipsi opus esset ab illo baptizari, & urgente Domino, oportere impleri à se omnem justitiam; baptizavit eum. [*Matth.* III. 14, 15.] Jesu tum incipiente esse annorum quasi triginta. [*Luc.* III. 23.] — 4740 — 27

Tum verò totius sacrosanctæ Trinitatis admodum illustris facta est patefactio. *Filio* enim Dei in assumptâ humanâ naturâ ex aquâ ascendente & orante, apertis cœlis *Spiritus* Dei visus est corporeâ specie, tanquam columba, descendens super ipsum: & vox *Patris* de cœlo audita, dicens; Tu es Filius meus dilectus, in quo acquiesco. [*Matth.* III. 16, 17. *Marc.* I. 10, 11. *Luc.* III. 21, 22.]

Jesus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, & actus est à Spiritu in desertum. Ubi per dies & noctes 40 tentante eum Diabolo, mansit inter feras, non comedens quicquam: & iis finitis postea esuriit. [*Luc.* IV. 1, 2. *Matth.* IV. 1, 2. *Marc.* I. 12, 13.]

Triplici deinde tentatione Dominum Satanas est adortus: & finitâ omni tentatione, abscessit ab eo ad tempus, [*Matth.* IV. 3,—11. *Luc.* IV. 3,—13.] et accedentes Angeli ministrabant ei. [*Matth.* IV. 11. *Marc.* I. 13.] Reversúsque est Jesus cum virtute Spiritus in Galilæam. [*Luc.* IV. 14.]

Herodes Agrippa Aristobuli filius ex Cypro Phasaëli filiâ suscepit Agrippam juniorem, postremum Judæorum regem; cujus in Act. XXV. & XXVI. fit mentio. Annum enim ætatis agebat 17. quum pater interiit. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 7. *& lib.* 19. *cap. ult.*]

4031 Bernice soror ejus, (cujus ibidem in Actis similiter fit mentio) nata est; Herodi regi Chalcidis postea nupta: annos 16 nata, quum pater est mortuus. [*Joseph. ut supr.*] — 4741 — 28

4033 Quartus annus ministerii Johannis Baptistæ incipit: quo & *præparatorium* hoc illius ministerium (quæ potissima muneris ipsius pars fuit) finem accepit; ipso Domino, cui viam hactenus paraverat, adveniente atque officium suum Propheticum exequente & illustribus miraculis, quæ nulla Johannes ediderat, obsignante. Cui magnifico apparatui, ab Esaiâ & Malachiâ ante tot secula tantopere celebrato, tam longum temporis spatium à nobis assignari nemo mirabitur, qui tempus exiguum tanto operi, absque miraculorum præsertim adminiculo, — 4742 — 29

niculo, perficiendo minùs par esse consideraverit, quantum à Johanne præstandum fuisse patri ipsius Zachariæ angelus Gabriel confirmaverat. [*Luc.* I. 16, 17.] *Multos filiorum Israëlis convertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum; ut paret Domino populum instructum.* Neque modicum aliquod spatium, sed plenum prædicationis curriculum, ante Christi adventum, à Johanne fuisse confectum, illa Pauli satis arguunt. [*Act.* XIII. 24, 25.] *Prædicante Johanne ante faciem adventus ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israëlis; quum impleret Johannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse? non is sum ego; sed ecce venit post me, cujus non sum dignus pedum soleam solvere.*

Johannes enim, proximo ante adventum Christi die, quum ad eum, Bethabaræ baptizantem secus Jordanem, Judæi Hierosolymis Sacerdotes quosdam & Levitas è sectâ Pharisaicâ legatos misissent, sciscitaturos quisnam ipse esset; se non esse Christum, clarè professus est. Cúmque negâsset se ipsum *Eliam* esse, vel *Prophetam* illum (à Mose, *Deuteron.* XVIII. 15. prædictum; eundem quidem cum Christo, *Act.* III. 22. & VII. 37. sed à Judæis alium existimatum) & se illam ab Esaiâ prænunciatam dixisset fuisse *Vocem clamantis in deserto, Complanate viam Domini:* illud, à Paulo laudatum, de Christo demùm adjecit testimonium. *Ego baptizo aquâ: sed in medio vestrûm stat quem vos non nôstis. Hic ille est, qui post me venit, qui mihi antepositus est: cujus solearum ego non sum dignus qui solvam corrigiam.* [Johan. I. 19,—28. *cum* V. 33.] 4743 | 30

Postero deinde die, Johannes venientem ad se Jesum conspicatus, ait: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dicebam: Post me venit vir qui antepositus est mihi, quia prior me erat,* &c. *Et ego vidi, & testor hunc esse Filium Dei.* [Johan. I. 29,—34.]

Sequente die iterùm stabat Johannes, & ex discipulis ejus duo. Et intuitus Jesum ambulantem, dixit: *Ecce Agnus Dei.* Quod duo discipuli audientes, Jesum secuti, apud eum manserunt diem illum: hora enim erat quasi decima. Horum unus Andreas, fratrem suum Simonem perduxit ad Jesum: qui eum intuitus, dixit; *Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas.* [Ibid. 35,—42.]

Postero die, Jesus iturus in Galilæam, Philippum (qui erat ex Bethsaidâ, civitate Andreæ & Simonis Petri) sequi se jussit. Ille Nathanaëlem subter ficum inveniens, perduxit eum ad Jesum: qui verè Israëlitam eum fuisse pronunciavit, in quo non esset dolus; séque ipsum Scalam cœli (in illo Jacobi somnio, *Genes.* XXVIII. 12. præmonstratam) super quam Angeli Dei ascendentes ac descendentes amodò cernerentur. [*Ibid.* 43,—51.]

Die tertio, nuptiæ factæ sunt in Canâ Galilææ: ad quas invitatus Jesus, unâ cum matre ac discipulis ejus, aquam in vinum mutatam fecit signorum suorum principium. Atque in hunc modum gloriâ ejus manifestatâ, crediderunt in eum discipuli ejus. [*Johann.* II. 1,—11.]

Postea descendit Capernaumum ipse & mater, & fratres (sive cognati)

cognati) & discipuli ejus : manserúntque illic non multos dies. [*Johan.* II. 12.]

Ad *publicum* Christi *ministerium* jam perventum est : cujus acta, per quatuor Paschata distincta, ex quatuor Euangeliorum Harmoniâ hîc exhibemus ; à viro eruditissimo & in sacrarum literarum studiis longè exercitatissimo *Johanne Richardsono*, S. Theologiæ Doctore & Ardachadensis in provinciâ nostrâ Armachanâ ecclesiæ Episcopo dignissimo, concinnatâ. In quâ illud singulare est ; quòd Temporis ordinem solus *Matthæus* neglexisse reperiatur, à cæteris tribus (si fortè parenthesin illam, *Luc.* III. 19,20. de Johanne ab Herode in carcerem conjecto exceperis) constanter observatum.

PRIMUM PASCHA *ministerii Christi.*

[Johann. II. 13.] *A quo primus annus* LXX^{æ} *& ultimæ Hebdomadis Danielis incipit ; in quo fœdus confirmatum est* Multis. [Dan. IX. 27. *cum* Matth. XXVI. 28.]

		JOHAN.	LUC.	MARC.	MATT.
	Ascendit Jesus Hierosolymam ad Pascha.	II. 13.			
	Templum ingressus, vendentes ibi & ementes flagello abigit : & in authoritatis signum, Corporis sui Templum, à Judæis solvendi, & à se resuscitandi, ipsis pronunciat.	14,—22			
	Miracula operatur. Et multis ideo in eum credentibus, ipse se non credit ; sciens quid sit in homine.	23, 24, 25.			
	Nicodemum, discipulum nocturnum, in mysterio Regenerationis, Fide in mortem ipsius, & Infidelium Condemnatione, instruit.	III. 1,—21.			
4034	Relictis Hierosolymis, in Judææ territorium, cum discipulis proficiscitur.	22.			
	Demoratur illic ; & Baptizat : [per manum scilicet Discipulorum, ab ipso, aut Johanne priùs baptizatorum.] Johanne tunc in Ænon baptizante : nondum enim conjectus fuerat in carcerem.	22, 23, 24.			
	Quæstio oritur inter quosdam Johannis discipulos, & Judæos, de Purificatione.	25.			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Discipulos suos de Jesu narrantes, æmulantésque; Johannes de se, suóque officio; Et de Jesu Christi, Dei Filii, excellentiâ, instruit: insigne hoc, & ultimum ante incarcerationem, edens de eo testimonium.	26,—36			
Johannes Herodis Tetrarchæ cum fratris Philippi uxore incestum, & alia flagitia reprehendens, in carcerem ab eo conjicitur.			VI. 17,—20	XIV. 3, 4, 5.
Iesus audiens Iohannem incarceratum; & Pharisæos comperisse plures ab eo factos discipulos, & baptizatos, per manum scilicet discipulorum; *relictâ Judæâ* [ubi circiter 8 menses commoratus est] *in Galilæam rediit.*	IV. 1, 2, 3.			IV. 12.
Oportebat autem eum transire per Samariam. Ubi mulierem Samaritanam prope urbem Sychar, & cives Sychar in sui agnitionem perducit, *quatuor mensibus ante messem*, [seu Pascha, circa medium mensis 9, Ab dicti.]	4,—42.			
Biduo in civitate Sychar commoratus in Galilæam iter persequitur. [Qui secundus à Baptismo reditus ejus est è Judæa in Galilæam.]	43, 44.			
A Galilæis receptus, qui quæ Hierosolymis fecerat vidissent; magnâ cum famâ in Synagogis eorum prædicat.	45.	IV. 14, 15.	I. 14, 15.	
In Cana filium regii (seu aulici) Capernaumi ægrotantem, sanat. Quod erat alterum in Galilæâ miraculum.	46,—54			
In Capernaum operatur miracula. Et postea *Nazaretam venit; ubi educatus fuerat.* Et in Synagogam ut consueverat intrans, & Prophetam Esaiæ de se exponens, admirantibus primò civibus, at postea excandescentibus, ejectus est, & præcipitare eum de monte conantibus, ille per medium eorum discedit.		16,—30		
Relictâ Nazaretâ, Capernaumi habitat. Ibíque docet eos Sabbathis. Et percelluntur super doctrinâ ejus.		31, 32.	21, 22.	13,—17
Spiritum immundum in Synagogâ		33,—37	23,—28	

4744 31

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
gâ Capernaumi obmutescere jussum ejicit.				
Egressus statim Synagogâ, introivit domum Simonis & Andreæ; & socrum Simonis febricitantem sanat.			29,30,	VIII.
		38, 39.	31.	14, 15.
Circa occasum solis, allatos undique ægrotos curat, & dæmones obmutescere jussos ejicit.		40, 41.	32, 33, 34.	16, 17.
Manè egreditur in desertum locum; & precatur: Simone, & aliis eum prosequentibus: & volentibus eum detinere turbis respondet, Evangelizandum sibi esse etiam aliis opidis.		42, 43, 44.	35,—39	
Peragrans Galilæam totam, in Synagogis docet; & dæmonia ejicit.		44.	39.	
Cùm ei ad lacum Genezaret stanti, turba incumberet, intravit navigium Simonis, & ex eo turbam docet.		V. 1,—4.		
Ut cessavit autem loqui, miraculosam jubet capturam piscium: eâque attonitos, Simonem Petrum, & Andream, Jacobum, & Johannem, sequi jussos, piscatores hominum facit.		4,—11.	I. 16,—20	IV. 18,—22.
Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in Synagogis ipsorum; & *sanans quemvis morbum:* famâ ejus emanante in totam Syriam; & turbâ multâ sequente eum.				IV. 23, 24, 25.
In quadam Urbe Leprosum sanat; qui inhibitus, divulgat tamen. Et veniebant ad eum undique, ut audirent eum, & sanarentur; *ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civitatem*; *sed foris in desertis locis erat*, & orabat.		12,-16.	40,—45	VIII. 1,—4.
Et rursus intravit Capernaumum, civitatem suam, interjectis aliquot diebus; & statim domi docet: Et Paralytico cum lectulo è solario demisso, coram Scribis, & Pharisæis, & turbâ multâ, peccata remittit; morbúmque, cum stupore omnium, sanat.		17,-26.	II. 1,—12.	IX. 1,—8.
Et quum digrederetur Jesus illinc, egressus est rursus ad mare: totáque turba veniebat ad eum, ac docebat eos. *Et quum prætergrederetur*, vidit, & vocavit Levin seu Matthæ-		27,28.	13,14.	9.

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
	29,–39	15,–22.	10,–13.
	VI.		XII.
	1,—5.	23,–28	1,——8.
V.			
1,—47.			
		III.	
	6,—11.	1,— 6.	9,–14.
		7,—12.	15,–21
	12,–16	13,–19.	

um ad telonium ſedentem.

Jeſus, in domo Levi, ſe, diſcipulóſque, unâ cum Publicanis convivantes, defendit: Et non-jejunantes, contra Phariſæos, excuſat & vindicat.

Factum eſt ut Sabbatho altero-primo [ſeu ſecundo-primo, δευτεροπρώτῳ, id eſt, Sabbatho primo Novi anni, poſt exitum ex Ægypto inſtituti, & à menſe Niſan, ſeu Abib, inchoati] tranſiens Jeſus per ſata, diſcipulos ſuos ſpicas vellentes à reprehenſione Phariſæorum vindicat; & doctrinam de Sabbathi obſervatione explicat.

SECUNDUM PASCHA *miniſterii Chriſti.* [Johann. V. 1. *collat. cum* IV. 35.] *A quo ſecundus annus* LXX^{æ} *Hebdomadis Danielis incipit.*

Poſt hæc erat Feſtum Judæorum, & aſcendit Jeſus Hieroſolymam: & 38. annos ægrum, ad piſcinam Bethesda decumbentem, ſanat in Sabbatho. Et Judæis ipſum interimere ſtudentibus, quòd iſta feciſſet Sabbatho; & Deum dixiſſet patrem ſuum; diviniſſimam opponit apologiam.

Digreſſus illinc, introivit rurſus in Synagogam, alio Sabbatho, & docet. Et quendam ibi dexteram manum habentem aridam ſanat. Unde exeuntes Phariſæi ſtatim cum Herodianis, conſultant ut eum perderent.

Jeſus autem quum hoc noſſet, *ſeceſſit ad mare:* ſequentes ſanans turbas; & ne ipſum manifeſtum facerent, multùm interminans: edicénſque diſcipulis ut navigiolum ſibi ſemper adeſſet propter turbam, ne ipſum opprimerent.

Factum eſt autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit in precatione. Et quum dies ortus eſſet, elegit

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
elegit 12. quos vocavit Apostolos, nominibus designatos.				
Descendens cum eis substitit in loco campestri; & magnâ plebis multitudine undique adventante, sanat omnes.		17, 18, 19.		
Venerúntque domum. Convenit autem rursum turba, adeò ut ne capere quidem cibum possent. Et quum hæc audissent ipsius propinqui, venerunt ut prehenderent eum; dicebant enim eum apud se non esse.			19, 20, 21.	
Quum vidisset autem turbam, ascendit in montem; & quum consedisset, adierunt eum discipuli ejus. Tunc autem Concionem habet, longam illam, & eximiam, primùm ad Apostolos; inde etiam ad universum populum.		20,-49.		V. VI. VII.
Quum autem finivisset omnia verba sua audiente populo, ingressus est Capernaumum. Et Centurionis servum, paralyticum ibi, & moribundum sanat.		VII. 1,-10.		VIII. 5,-13.
Die sequenti proficiscitur in civitatem Nain; & unigenitum Viduæ defunctum, & exportatum, resuscitat; unde fama ejus divulgatur.		11,-17.		
Johannes in carcere detentus discipulorum relatione de famâ factísque Jesu commotus, duos ex eis ad eum mittit, dicens, Tune is es qui venturus erat, an alium expectabimus? Quibus cum responso abeuntibus, amplum Jesus de Johanne edit testimonium. Civitates ingratas cum probris increpat; & in Patris occultantis se, & revelantis, solo beneplacito, lubens acquiescit.		18,-35.		XI. 2,-30.
Rogavit autem eum Simon Pharisæus, ut secum ederet. Et cum discumberet, mulierem peccatricem, pedes lachrymis rigantem, capillis tergentem, deosculantem, & ungentem, contra Simonem defendit, & absolvit.		36,-50		
Et factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatim prædicans; & duodecim illi erant cum eo; ministrantibus ei quibusdam mulieribus.		VIII. 1, 2, 3.		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Oblatus est ei Dæmoniacus cæcus & mutus; & sanavit eum. Et contra Scribas & Pharisæos, qui Hierosolymis descenderant, quòd per Beelzebulem ejiceret dæmonia blasphemantes, se acriter defendit.				XII. 22,–30 22,–37
Tunc responderunt quidam è Scribis ac Pharisæis dicentes, Præceptor, Velimus ex te signum videre. Quibus, cum multâ acrimoniâ reprehensis, signum Jonæ solum proponit.				38,-45
Quum autem adhuc loqueretur turbæ, narratur matrem, & fratres ejus adstare foris, visum, & colloquium ejus qnærentes. Respondens Jesus, Quos pro matre, & fratre, & sorore, habeat, ostendit.		VIII. 19, 20, 21.	31,–35	46,–50
Illo verò die egressus Jesus domo sedit apud mare; & coacta est ad eum turba multa, adeò ut navigium ingressus sederet; & turbas in littore adstantes, per parabolam Seminantis, pluréisque alias parabolas, multa docet.		VIII. 4,—18.	IV. 1,—34.	XIII. 1,—53.
Dixit autem eis die illo, quum serum diei esset, Transeamus in ulteriorem ripam. Et cùm quibusdam eum sequi volentibus responsum dedisset; *Dimissâ turbâ, acceperunt eum ut erant in navigio:* Et magnâ tempestate ortâ, objurgat Jesus ventum, tranquillat mare, & periclitantes servat discipulos.		VIII. 22,–25	35,–41	VIII. 18,–27
Et navigarunt ad ulteriorem ripam in regionem Gadarenorum seu Gergesenorum, *quæ est in oppositâ ripâ Galilææ. Ipsi egresso in terram, statim occurrerunt duo Dæmoniaci*, sævi valde (quorum unicum memorant Marcus, & Lucas.) E quibus Dæmones ejecti, Jesu permittente, in porcos intrarunt.		26,–36	V. 1,—16.	28,–33
Gadarenis, ut ab ipsis discederet, rogantibus; & dæmoniaco supplicante ut cum ipso esset, dimisso tamen, & in Decapoli prædicante quanta ipsi fecisset Jesus, *in navigio ipse rursum trajecit in ulteriorem ripam*, & demum in Urbem suam [Capernaum.]		37, 38, 39.	17,-20.	34.

Factum

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Factum est autem ut quum revertisset Jesus, excepit eum turba: nam omnes expectabant eum: erátque apud mare.		40.	21.	
Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Pharisæi multum jejunamus; discipuli verò tui non jejunant? Quibus suum dat responsum.				IX. 14,-17.
Hæc eo loquente ipsis, Ecce venit Jairus, unus ex præfectis Synagogæ; & multùm precabatur eum pro filiâ unigenitâ, quasi annorum 12, agente animam. In itinere autem ad domum Jairi, mulier quæ erat in fluxione sanguinis ab annis 12, ex tactu fimbriæ pallii Jesu, illico sanatur. Filia autem Jairi jam mortua, verbo ejus in vitam revocatur: multum imperante ipso ne quis id resciret.		41,-56	22,-43.	18,-26.
Quúmque digrederetur illinc, secuti sunt eum duo Cæci: Quorum oculos aperit: & graviter interminatus est eis, sed frustra, ne quis id sciret.				27,-31
Ipsis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum dæmoniacum. Et ejecto dæmonio loquutus est mutus; mirante turbâ; blasphemantibus Pharisæis.				32, 33, 34.
Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos; docens, & sanans. *Et venit in Patriam suam, & secuti sunt eum discipuli ejus;* & sabbatho in Synagogâ docens, à civibus, licèt admirantibus, iterum contemnitur, fabérque vocatur.			VI. 1,-6.	35. XIII. 54,-58
Et circuibat vicos in orbem, docens.			6.	
Commiseránsque turbam, messémque multam, & operarios paucos, dicit discipulis, rogandum Dominum ut emittat operarios.				IX. 35,-38
Tunc 12 Apostolos, binos mittit; mandatis, & potestate instructos, ad Prædicandum, & Sanandum.		IX. 1,-5.	7,-11.	X. 1,-42.
Et factum est quum finem fecisset Jesus præcipiendi discipulis suis, ut digressus illinc, doceret & prædicaret in Urbibus eorum.				XI. 1.

Exe-

		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.		
	Exeuntes autem duodecim obibant singulos vicos, Evangelizantes & Sanantes ubique.		6.	12,-16.			
4035	XV. *Kalend. Novembris, Sejanus cæsus est.* [Tacit. Annal.6. cap. 25.] *Quo sublato, mox cognovit Tiberius conficta ab illo fuisse crimina, quæ adversus Judæos detulerat. Proinde mandavit omnium provinciarum præsidibus, ut opidatim huic genti parcerent, exceptis reis paucis admodum: cæterùm de ritibus eorum nihil novarent; sed commendatos haberent, tum viros ipsos ut pacis amantissimos, tum mores eorum legésque ut conferentes ad tranquillitatem publicam.* [Philo, de legat. ad Caium.]						
	Mortuo Severo Ægypti præside, Tiberius ex amicorum suorum cohorte successorem in sex annos illi dedit Flaccum Avillium: qui per quinque priores, quibus in vivis fuit Tiberius, cum laude provinciæ præfuit. [Philo, lib. in Flaccum.]					4745	32
	Decollatur Johannes Baptista.				XIV.		
	Quúmque hoc audissent discipuli ejus, venerunt & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento, & renunciaverunt Jesu.			17,-28, 29.	6,—11, 12.		
	Herodis Tetrarchæ, & aliorum, de famâ ejus audientium, Opiniones de Jesu. Qui Herodes studebat eum videre.		7, 8, 9.		1,——4		
	Reversi Apostoli narraverunt Jesu quæcunque fecerant.		10.	30.			
	Hæc de morte Johannis, & Apostolorum factis, quum audisset Jesus, *dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululum.* Nam præ turbâ *ne cibum quidem capere ipsis vacabat. Ipse igitur, assumptis duodecim, secessit illinc navigio privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida.* Et quum hoc audisset turba, pedibus sequuta est eum ab urbibus; prævenerúntque eum: Et ipse eos docebat, & sanabat.		10, 11.	31,—34	13, 14.		
	Subiit verò in montem Jesus, & ibi sedit	VI. 1,—21.	12,-17.	35,-56.	15,-36.		

JOHAN. | LUC. | MARC. | MATT.

ſedit cum diſcipulis. Prope autem erat Paſcha. Quum autem ſerum diei eſſet; 5 panibus hordeaceis, & 2 piſciculis, quaſi 5000 paſcebat viros, abſque mulieribus, & puerulis, 12 cophinis fragmentorum remanentibus. Et quum volebant eum *Regem facere, ſtatim adegit Jeſus diſcipulos inſcendere in navigium, & præire ſibi in ripam alteram, Bethſaidæ oppoſitam*, Capernaumum verſus. *Ipſe verò aſcendit in montem privatim ad orandum. Provecti autem quaſi ſtadia* 25. *aut* 30. vento contrario inſurgente, quartâ noctis vigiliâ ibat ad eos Jeſus, ambulans ſuper mare, volebátque eos præterire. Et perterritis ſe revelat: Petrúmque demergentem reprehendens, ſervat; obſtupeſcentibus omnibus. *Et quum trajeciſſent venerunt in terram Geneſaret. Tunc ipſis egreſsis è navigio, ſtatim agnito eo, quocunque introivit, attulerunt ægrotos*, ut vel fimbriam pallii ejus tangerent; & ſanabantur.

Poſtero à trajectione *die, turba quæ ſubſtiterat cis mare*, ingreſſi ſunt & ipſi in navigia, & *venerunt Capernaumum, quærentes Jeſum.* Quibus concionatur, in Synagogâ Capernaumi, de Pane vitæ. Et murmurantibus Judæis, ſe Panem vitæ aſſerit. Unde multis diſcipulorum recedentibus; & Apoſtolis abire nolentibus, unum tamen ex eis Diabolum pronunciat. 22,—71

TERTIUM PASCHA *miniſterii Chriſti.* [Johan. VI. 4.]

A quo tertius annus LXX^{æ} *Hebdomadis Danielis incipit.*

QUI *Hieroſolymis advenerant Scribæ & Phariſæi, adierunt Jeſum; & quum vidiſſent quoſdam ex diſcipulis ejus pollutis manibus, id eſt, illotis, edere panem, conqueſti ſunt*, quòd non ambularent ſecundum VII. 1,—23. XV. 1,—20.

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Traditionem Seniorum. Quibus, de Traditionibus reſpondet, quòd abolerent mandatum Dei, ut Traditiones Hominum fruſtra ſervarent. Et turbam docet; quod domi diſcipulis exponit; Nihil quod ingreditur, ſed ea quæ egrediuntur ex homine, eum polluere.				
Et illinc ſurgens, abit in partes ſeu confinia Tyri & Sidonis. Sed non potuit latere. Mulierem enim Chananæam, ſeu Græcam, Syrophœniſſam, pro filiolâ malè à dæmonio impuro vexatâ, conſtanter intercedentem, ob fidei magnitudinem collaudans, dæmonium è filiolâ expellit.			24,-30.	21,-28.
Tunc regreſſus è finibus Tyri & Sidonis, venit ad mare Galilææ per medios fines Decapolis. Et offerunt ei ſurdum, difficulter loquentem; quem ſanat: interdicens, ſed fruſtra, ne cui dicerent.			31,-37	
Et quum aſcendiſſet in montem, ſedit illic, & mirante turbâ, ſanat plurimos.				29, 30, 31.
Diebus illis, quum multa omnino turba eſſet, jam triduum permanens apud eum in deſerto, ſeptem panibus, & piſciculis 4000 pavit viros, abſque mulieribus & puerulis, ſeptem ſportis fragmentorum reſiduis.			VIII. 1,—9.	32,-38
Et ſtatim ingreſſus in navigium cum diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanutha, ſeu fines Magdala.			10.	39.
Prodierunt autem Phariſæi, Signum è cælo ab eo quærentes. Et ipſe altè ingemiſcens, hypocritis faciem cœli diſcernere noſcentibus, Signum negat, niſi illud Jonæ. *Relictíſque eis, ingreſſus rurſus navigium, abit in ulteriorem ripam.*			11, 12, 13.	XVI. 1,—4.
Et quum veniſſent diſcipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant ſumere panes, & panem non niſi unum habebant ſecum in navigio. Tunc dixit eis Jeſus, Cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum, & fermento Herodis. Eóſque de pane oblivioni tradito pro-			14,-21.	5,—12.

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
propterea disceptantes, Jesus ex anteactis in Panis multiplicatione miraculis acriter redarguens, de fermento, non Panis, sed Doctrinæ, intelligentiores reddit.				
Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cæcum. Qui extra vicum ductus, & sputo, manuúmque impositione gradatim visum recuperans; ne cuiquam dicat inhibetur.			22,–26	
Egressus est autem Jesus, & discipuli ejus, in vicos Cæsareæ Philippi. Et factum est ut quum ipse seorsim oraret, & jam in *via esset, ut interrogaret discipulos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines?* Responso dato: Vos autem, ait, Quem me dicitis esse? Respondentem Petrum beatum dicit: Promissiones annectit: & discipulis interdicit, ut nemini dicerent, se esse Jesum illum Christum. Prædicit eis de Morte, & Resurrectione suâ. Petrúmque, ideo objurgantem, Satanam vocat. Discipulísque, & Turbæ, de Cruce omnibus subeundâ eum sequi volentibus, concionatur: Prædicit denique Transfigurationem suam.		18,–27	27,–38.	13,–28.
Factum est autem post hæc verba quasi dies 8. (6. intermediantibus) ut in monte sublimi transfiguraretur. Et quum descenderent de monte, mandavit eis nemini dicere quod viderunt, usque quò Filius hominis à mortuis resurgat. Ipsi autem siluerunt: mutuò quærentes, Quid illud esset à mortuis resurgere. Et interrogantes eum, Cur Scribæ dicunt, oportere ut Elias priùs veniat; Responsum accipiunt, quo intelligunt de Johanne Baptistâ, Eliâ illo, Jesum loquutum esse.		28,–36	IX. 1,–13.	XVII. 1,–13.
Factum est autem sequenti die, ut quum ipsi descendissent è monte, & venissent ad discipulos suos, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes. Et statim tota turba		37,–42.	14,–29	14,–21

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
viſo eo expavit: & accurrentes ſalutaverunt eum. Et interroganti de altercatione, Reſpondet pater Lunatici, de filio ſuo habente Spiritum impurum, mutum, & ſurdum; & diſcipulis ejicere eum non valentibus. Expulſo per Jeſum dæmonio, ſanatus filius patri redditur; mirantibus omnibus. Domíque reſpondet diſcipulis, cur dæmonem ejicere non potuerint.				
Et illinc egreſſi, unâ iter faciebant per Galilæam; nec volebat ut quiſquam id ſciret. Et docebat diſcipulos de Morte, & Reſurrectione ſuâ. Ipſi verò ignorabant hoc dictum: & contriſtati vehementer timebant eum interrogare.		43, 44, 45.	30, 31, 32.	22, 23.
Quum autem veniſſent Capernaumum, Petrus de ſolvendo à Jeſu didrachmate interrogatur. Et quum ingreſſus eſſet domum Jeſus, præveniens Petrum, ſtaterem in Piſce inveniendum, tributum pro ſe, & Petro ſolvendum jubet.				24.—27
Capernaumi interrogat diſcipulos Jeſus, Quid in via inter ſe diſceptaſſent: Silentéſque primò, dicentéſque poſteà, Quiſnam maximus eſt in regno cœlorum; puerulum ſtatuendo in medio eorum, *humilitatem*, qualem pueruli, docet. De offendiculis etiam monet mundum: Ne manus, pes, vel oculus, faciat ut offendas, cavendum: Parvulos non contemnendos: fratrem in nos peccantem, arguendum; etiam ab Eccleſiâ ligandum, vel ſolvendum: & ſeptuagies ſepties uſque condonandum; ut in parabolâ duorum Regi debitorum oſtendit.		46, 47, 48.	33.—37	XVIII. 1.—35.
Reſpondit autem ei Johannes dicens, Vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia. Quem non prohibendum docet Jeſus. Iterúmque de parvulis non offendendis; & ne manus, pes, vel oculus faciat ut offendas, cavendum monet. *Ju-*		49, 50.	38.—50	

		JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
	Funius Gallio, qui Tiberio adulari studens, ut ejus milites exactis stipendiis in subselliis equitum spectacula viderent sententiam dixerat, missus ab eo in exilium est: hoc nomine, quòd militibus persuadere voluisse videbatur, ut Reipublicæ potiùs quàm Tiberio studerent. Et quia incusabatur facilè toleraturus exilium, delectâ Lesbo insulâ nobili & amœnâ; Romam inde retractus est, & magistratuum custodiæ traditus. [Tacit. Annal. 6. cap. 3. Dio, lib. 58. pag. 632.]				
	Cassius Severus Orator 25°. exilii sui anno mortuus est (in Seripho insulâ,) ad tantam redactus inopiam, ut pannum vix haberet quo secreta contegeret. [Hieronym. in Chronico.]				
	Romæ ad Patres à Quintiliano tribuno plebis de libro Sibyllæ relatum est, quem Caninius Gallus quindecimvir recipi inter cæteros ejusdem vatis, & eâ de re Senatusconsultum postulaverat. Quo per discessionem facto, *misit litteras Tiberius: quibus modicè tribunum increpans ut ignarum antiqui moris ob juventam, Gallo exprobrabat, quòd scientiæ ceremoniarúmque vetus, incerto authore, ante sententiam collegii, non ut assolet lecto per magistros (Sacerdotum) æstimatóque carmine, apud infrequentem senatum egisset. Itaque notioni Quindecimvirûm liber tunc subjectus est.* [Tacit. Annal. 6. cap. 12.]				
4036	*Versabatur* [redacted] *Jesus posthæc in Galilææ: nolebat enim in Judææ versari, quia studebant eum Judæi interimere. Propè autem erat Festum Judæorum, scenopagia,* seu Tabernaculorum. Ad placitum autem fratrum, nondum in eum credentium, non ascendit ad Festum] Jesus; sed post eos, velut occultè.	VII. 1,—10.			
	Factum est autem, interim dum compleretur tempus quo sursum reciperetur, tum ipse faciem suam direxit ad eundum Hierosolyam. Misítque nuncios ante faciem suam; qui profecti ingressi sunt in		51,-56.		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
vicum Samaritanorum ad parandum hoſpitium. Quibus non recipientibus; & diſcipulis, ignem volentibus è cœlo in eos deſcendere, objurgatis, *in alium vicum abierunt.*				
Factum eſt autem, ut proficiſcentibus ipſis, quibuſdam eum ſequi volentibus, Reſponſum Jeſus dederit ſingulis.		57,-62.		
Poſt hæc autem miſit Jeſus LXX diſcipulos ante faciem ſuam, binos in omnem urbem & locum, quo futurum erat ut ipſe veniret; mandatis, & poteſtate inſtructos.		X. 1,—16.		
Turbâ quærente; & de ipſo *muſsitante; Feſto jam medio Jeſus* in Templo docet. Admirantibus de doctrinâ, Reſpondet, Doctrinam, non ſuam eſſe, ſed ejus qui miſit eum. Convitiantibus item; eíque objicientibus; Reſpondet multa! Miniſtri mittuntur qui prehendant eum. *Ultimo autem die & magno illo Feſti,* clamante Jeſu de Fide in eum, diſſidium ortum eſt in turbâ propter eum. Miniſtri autem qui erant miſſi; & Nicodemus, coram Phariſæis obloquentibus, Perſonam ejus, Cauſâmque defendunt.	11,—53			
Jeſus autem profectus eſt in montem Olearum. Et diluculò rurſus in Templo ſedens docet. Et mulierem in adulterio deprehenſam nolens [ut judex] condemnare, monet ne deinceps peccet. *In gazophylacio Templi docens,* Se lucem eſſe mundi aſſerit: & ſe de ſeipſo teſtantem defendet. Multa docet, de Patre; de Se; Quò vadat; Quis ſit: de Patre eorum Abrahamo: de ſervitute Peccati; & Diaboli: de ſe dæmonium non habente: de morte non guſtandâ, ſi quis Sermonem ejus ſervaverit: his verbis concludens, *Priuſquam Abraham exiſteret, Ego ſum. Suſtulerunt ergo lapides ut jacerent in eum. Jeſus autem occultavit ſe, & exivit è Templo, quum tranſiviſſet per medios*	VIII. 1,—59.			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
medios ipsos; & ita præteriit.				
Prætergrediens autem vidit mendicum cæcum à nativitate. Qui videns factus à Jesu; post multas examinationes, ipsius, & parentum ejus, ejectus è Synagogâ, adoravit eum.	IX. 1,—41.			
Concionatur portò de Se, ostio Ovilis; & Pastore illo Bono; de Furibus item, & mercenariis. *Et dissidium rursus ortum est inter Judæos propter istos sermones.*	X. 1,—21.			
Reversi sunt autem LXX, cum gaudio. Quos ultrà monet Jesus, & instruit: exultans spiritu: & Beatos eorum oculos, privatim eis dicens.		17,—24		
Tunc ecce quidam Legis interpres quærit, Quid faciendo vitam æternam possidebo? Qui à Jesu ad Legem remittitur: & quis sit Proximus, Parabolâ de homine incidente in latrones, docetur.		25,—37		
Factum est verò inter eundum, ut ipse ingrederetur in quendam vicum; in domo Marthæ receptus; ipsâ ministrante; & sorore Mariâ Sermonem Jesu audiente; quæ tam ob causam Marthæ prælata est.		38,—42		
Et factum est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos. Unde præscribit secundò eandem Orationem Dominicam: Argumenta addens, ad orandi constantiam, & Fidei in obtinendo confirmationem promovendam.		XI. 1,—13.		4746 33
Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum; mirante turbâ: Et contra blasphemantes confirmat, se per Beelzebulem dæmonia non ejicere.		14,—26		
Factum est autem quum hæc diceret, quòd mulier è turbâ dixit ei, Beatus venter qui te portavit. Cui responsum dat.		27, 28,		
Quum autem turba aggregaretur apud eum, cæpit dicere, Gens ista Signum requirit: sed non dabitur, nisi illud Jonæ.		29,—36		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
næ. Adjiciens Reginam Auſtri; & Ninevitas, gentem iſtam condemnaturos. Et conſiderandum, ait, Num lumen quod in te eſt, tenebræ ſint..				
Quum autem hæc loquutus eſſet, rogavit eum quidam Phariſæus, ut prandaret apud ſe. Qui non-abluentem Jeſum admiratus; ſeverè ipſe, unâ cum Phariſæis, ob externam ſanctitatem ſeu ſimulationem, internam improbitatem, avaritiam, & ſuperbiam, reprehenditur. Et væ ſimiliter Legis interpretibus comminatur Jeſus.		37,–54		
Interea quum aggregata eſſet permulta turba, Diſcipulis dicit, cavendum eſſe à *fermento Phariſæorum, quod eſt Hypocriſis:* nec timendum ab eis qui interimunt corpus.		XII. 1,–12.		
Dixit autem ei quidam è turbâ, Dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem. Cui dixit, *Quis me vobis judicem fecit?* Unde contra Avaritiam concionatur; in Parabolâ divitis ædificaturi horrea majora: & contra anxiam, infidam, & inutilem de hujus vitæ neceſſariis ſolicitudinem: mandans, ut quærant potiùs Regnum Dei; & ſimiles ſint præſtolantibus adventum Domini; ut fidum & prudentem diſpenſatorem decet. Ignem diſſidiorum ob Evangelium ſe in terram immiſſurum ait. Hoc autem præſtitutum tempus, quî fit ut non explorent, eis improperat.		13,-59.		
Adfuerunt autem eo ipſo tempore quidam annunciantes ei de Galilæis quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ipſorum ſacrificiis. Indè reſipiſcentiam Jeſus prædicat. Et Parabolam de Ficu non ferente fructum proponit.		XIII. 1,–9.		
Docebat autem in quadam ſynagogâ Sabbatho. Et ecce mulier adfuit habens ſpiritum infirmitatis ab annis 18. erátque incurva. Quam ſanat Sabbatho. Factúmque contra Præfectum Synagogæ indignantem, vindicat. De-		10,–21		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Deinde Regnum Dei, grano sinapis; & Fermento assimilat.				
Peragrabat singulas urbes, & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam. [ad Encænia scilicet.]		22.		
Dixit autem ei quidam, Num pauci sunt qui serventur? Respondet, Contendendum, intrare per angustam portam.		23,—30		
Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes, Exi, & abi hinc; nam Herodes vult te interimere. Quibus responsum reddit intrepidum.		31,—35		
Et factum est, ut quum venisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis Sabbatho ad edendum panem, Hydropicus aderat coram eo. Quem sanat: Factúmque in Sabbatho defendit. Dicítque Parabolam eis qui vocati fuerant. Et docet eum à quo fuerat vocatus.		XIV. 1,—14.		
Hoc autem quum audisset quidam ex eis qui simul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edit panem in regno Dei. Cui respondens, Parabolam proponit de magnâ cœnâ; & factis singulis Vocatorum excusationibus.		15,—24		
Ibat autem turba multa cum eo: Et conversus, concionatur eis de vitâ ipsâ relinquendâ propter Christum: Proponens parabolam hominis turrim ædificaturi; & Regis ad prælium profecturi.		25,—35		
Accedebant autem ad eum omnes Publicani, & peccatores, ut eum audirent. Et murmurantibus Pharisæis & Scribis; Loquitur ad eos Parabolas Ovis perditæ; Drachmæ, & Filii prodigi.		XV. 1,—32.		
Dixit autem etiam discipulis suis, Parabolam Dispensatoris dissipantis, ad dominum delati; unâ cum ejusdem Applicatione: *Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari, & sannis eum excipiebant.* Tunc contra eos concionatur: & quædam docet alia: & Parabolam Divitis deliciis se oblectantis, & Lazari		XVI. 1,—31.		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
zaris mendici, enarrat.				
Ait autem Discipulis, Væ illi per quem offendicula eveniunt. Docétque, peccanti in te fratri ignoscendum esse.		XVII. 1,—4.		
Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem. Quibus de vi Fidei respondet. Et parabolâ servi arantis, & statim ministrantis, ostendit, Quòd cùm omnia fecerint, servi tamen inutiles sint; nam quod debuerint facere fecerunt.		5,—10.		
Et factum est inter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam, & Galilæam. Quum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem leprosi. Qui inter eundum, ex mandato Jesu, ad Sacerdotes, purificati sunt. Quorum unus, Samaritanus, ad gratias ei agendas redit.		11,—19		
Et interrogatus à Pharisæis, Quando venturum esset Regnum Dei; Respondet, Non veniet Regnum Dei ita ut observari possit: sed intus est. Et discipulis dicit, Quòd secundum dies Noë, & Loti, erit dies quo Filius hominis detegetur: sed priùs oportet illum multa pati.		20,—37		
Dixit autem eis etiam Parabolam, quòd oporteret ipsos semper orare; exemplo viduæ intercedentis apud iniquum judicem: cùm Deus justus vindex sit.		XVIII. 1,—8.		
Dixit etiam quibusdam qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, Parabolam Pharisæi, & Publicani, in Templo orantium.		9,—14.		
Facta sunt autem Encænia Hierosolymis; & hyems erat. Et ambulabat Jesus in Templo, in Porticu Solomonis. Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? Si tu es Christus ille, dic nobis apertè. Quem asserentem; idque ex operibus: dicentémque, Ego & Pater unum sumus, *sustulerunt rursum lapi-*	22,—39			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
lapides, ut eum lapidarent: Defendentémque se Deum esse, ex Scripturâ, & Operibus, *rursus studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu.*				
Abiítque rursus in trajectum Jordanis, in eum locum ubi primùm fuerat Johannes quum baptizaret; mansítque illic, & multi venerunt ad eum; &, ut consueverat, docebat eos, & sanabat: *multíque illic crediderunt in eum.*	40,41, 42.		X. 1.	XIX. 1, 2.
Tunc adierant eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei, Licet homini dimittere uxorem suam quavis ex causa? Negat illud Jesus; & tam Mosaicum discessionis libellum objicientibus Pharisæis, quàm discipulis dicentibus, Tum non expedire uxorem ducere, responsum dat.			2,—12.	3,—12.
Adferebant autem ad eum etiam Infantes, ut manus eis imponeret, & precaretur. Et objurgatis discipulis prohibere volentibus, cùm manus imposuisset eis, & benedixisset, *profectus est illinc.*		15, 16, 17.	13,-16.	13, 14, 15.
Egrediente autem ipso ut sese daret in viam, accurrit ei adolescens, unus ex primoribus, dives valde, dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo? Jesus, de Titulo dicens, ablegat ad præcepta: dicentem se observâsse, diligit; vendere omnia jussum, & distribuere pauperibus, valde tristem dimittit: de divitibus seu avaris duriter pronunciat: Et Petro dicente, *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te,* factas Apostolis duodecim proprias, reliquísque sequentibus insignes edit Promissiones. Addítque, multi autem primi erunt ultimi; & ultimi primi. Quod Simili operariorum in vineam conductorum ostendit. Multi enim sunt vocati, pauci electi.		18,—30	17,—31	16,—30 XX. 1,—16.
Erat autem infirmus Lazarus à Bethania. Miserunt ergo sorores ejus ad Jesum, nunciantes de morbo. Ut	XI. 1,—16.			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
ergo audivit illum ægrotare, *tum quidem manſit duos dies in eo loco ubi erat.* Deinde poſtea dixit diſcipulis, Eamus in Judæam rurſus. Dicentibus, modò ſtudebant te Judæi lapidare, & rurſum illuc abis? Reſpondens Jeſus, dixit poſtea eis, Lazarus dormit; de morte loquens, non ſomno; eamus ad eum. Eamus, inquit Thomas, & nos, ut moriamur cum eo.				
Venit Jeſus ad limites Bethaniæ, & invenit Lazarum quartum jam diem in monumento agere. Marthâ autem occurrente ei, de Reſurrectione colloquuntur. Et Maria audiens, citò venit ad eum, extra vicum, ubi occurrerat ei Martha: & flentem videns, flens ipſe, venit ad monumentum: Et cùm jubente Jeſu lapidem ſuſtuliſſent, Patri gratias agens, è monumento eum evocat: multis ideo credentibus: & *quibuſdam abeuntibus ad Phariſæos, narrantibúſque quæ fecerat Jeſus.* Coacto igitur concilio; & Caiphâ de Jeſu prophetante, ab illo die conſultabant unâ ut interimerent eum; præcipientes ut ſi quis noſcet ubi eſſet, indicarent, ut prehenderent eum. *Jeſus ergo non palàm ampliùs ambulabat inter Judæos; ſed abiit illinc in urbem Ephraim: & illic commorabatur cum diſcipulis.*	17,-54			
Erant autem in via aſcendentes Hieroſolyma; & præibat eis Jeſus, & expaveſcebant. Ipſe autem aſſumptis rurſum duodecim, illis cæpit dicere quæ ſibi erant eventura. Ipſi verò nihil horum intellexerunt.	31,-34.	32, 33, 34.	17, 18, 19.	
Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes, filii Zebedæi, & mater, petentes ſeſſionem ad dexteram & ſiniſtram Jeſu. Reſponſo tandem repulſi, & indignantes cæteri; admonentur omnes, ut qui voluerit fieri magnus, & primus inter eos, ſit omnium miniſter & ſervus.		35,-45	20,-28.	
Factum eſt autem ut dum ipſe appropinquaret	35,-43			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
pinquaret Jericho, cæcus quidam ſederet apud viam mendicans: & percontatione cognoſcens Jeſum Nazaræum tranſire, inſtanter, licet objurgatus, miſericordiam implorat: Et adductus; viſúmque recipiens; ſequebatur eum glorificans Deum.				
Jeſus autem ingreſſus Jericho, tranſibat: Zacchæum videns in ſycomoro, dicit ei, Hodie domi tuæ oportet me manere.		XIX. 1,—10.		
Egredientibus autem ipſis urbe Jericho, ſequuta eſt eum turba multa. Et duobus cæcis [quorum unus erat Bartimæus] viſum reſtituit. Et ipſi ſequuti ſunt eum.			46,-52.	29,—34
Hæc autem ipſis audientibus, eo quòd eſſent prope Hieroſolymam, & quòd putarent fore, ut illico Regnum Dei appareret, pergens, dixit Parabolam, de homine Nobili, in longinquam regionem profecturo; & decem ſervis decem minas dante, ut negotiarentur, donec reverteretur: & quum rediiſſet, cognoſcente quis quid negotiando confeciſſet; & pro menſurâ lucri illis retribuente.		11,—27		
Propè autem erat Paſcha. Et multi ex illâ regione aſcenderunt Hieroſolymam ante Paſcha, ut purificarent ſe.	55, 56, 57.			
Jeſus ergo ſex ante Paſcha diebus venit Bethaniam. Fecerunt ei cœnam: Lazaro unâ diſcumbente: Mariâ pedes ungente, & capillis extergente; & Jeſu eam contra Judam defendente. Turba autem multa venit, *non propter Jeſum tantùm, ſed etiam ut Lazarum viderent. Conſultarunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent: quia multi ex Judæis propter eum credebant.*	XII. 1,—11.			
Et his dictis, antegrediebatur aſcendens Hieroſolymam. Et factum eſt, quum appropinquaſſet Bethphagæ, & Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, [menſis Martii die 29°.] *miſit duos è diſcipulis ejus* pro pullo alligato,		28,—35	XI. 1,—7.	XXI. 1,—7.

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
cui nullus unquam hominum insedit. [Asinæque etiam Matthæus meminit.]				
Adduxerunt igitur Pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei. Et turba multa quæ venerat ad diem Festum, prodiit ei obviam: plurimis sternentibus vestimenta sua in via; aliis ramos frondésque arborum. *Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum*, clamabat turba quæ præibat, & quæ sequebatur, Hosanna Filio David. Et aliquibus Pharisæorum è turbâ dicentibus ei; Objurga discipulos tuos, Responsum dat. Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtísne nos nihil proficere? ecce mundus eum sequutus est.	12,-18.	36,-40	8,9,10.	8,9.
Et ut appropinquavit, visâ urbe flevit super eâ: ruinam ejus extremam prænuncians.	19.	41,-44		
Et quum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, Quis est hic?				10, 11,
Et introivit Jesus in Templum Dei; & ejecit vendentes, & ementes in eo. Cæcos, & claudos, in Templo sanat. Puerósque in eo clamantes Hosanna, contra Sacerdotes & Scribas indignantes justificat. *In Templo quotidie docet*; auditoribus diligenter auscultantibus: primariis verò Sacerdotum, & primoribus plebis perdere eum studentibus.		45, 46, 47, 48.	11.	12, 13, 14, 15, 16.
Græci autem quidam ex eis qui veniunt ut adorent in Festo, Jesum videre cupiunt. Narrantibus respondet, de Passione suâ concionando: Patrémque invocando, responsum accipit per vocem è cœlo; quam quidam Tonitrū; alii Angelum esse putant. Iterúmque agens de sublatione Filii hominis è terrâ; eis qui de eâ ulteriùs quærebant, & Quis esset iste Filius hominis, Respondet. *Inde abiens, occultavit se ab eis; horáque vespera cùm esset,*	20,-50.			17.

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim. Quum autem tot signa coram eis edidisset non credebant in eum; ut sermo Esaiæ impleretur: veruntamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum; sed propter Pharisæos non profitebantur. Clamans igitur concionatur de Fide in se.			
		12,—19	18, 19.
Postero die cum exiissent Bethania esuriit. Et sicui folia solùm habenti imprecatus est, statímque exaruit. *Veniunt Hierosolymam; & ingressus Jesus in Templum, vendentes & ementes* iterum ejicit; nec sinebat ut quisquam deportaret vas per Templum. Clamánsque docet fidem in se. Primarii autem Sacerdotes quærebant quomodo eum perderent. Timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrinâ ipsius. *Quum verò vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.*			
		20,-33.	19,—46
Et manè iter facientes prope ficum, viderunt eam exaruisse radicitus. Petróque id indicante; Jesus de vi & virtute Fidei; in precibus speciatim, concionatur eis. *Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & quum ipse ambularet in Templo, & doceret, veniunt ad ad eum primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores, dicentes, Quâ authoritate ista facis?* Respondet Jesus, Interrogando eos de authoritate Baptismatis Johannis. Dixítque eis Parabolam duorum filiorum; Quærens ab eis, uter è duobus fecit quod voluit Pater: eámque illis applicat. Parabolam item vineæ elocatæ agricolis, hæredem vineæ tandem occidentibus; unâ cum ejus applicatione. *Ideóque studebant eum eâ ipsâ horâ prehendere; sed timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam eum habebat. Rursúsque proponit eis parabolam* Nuptiarum Filii Regis, & invitatorum quorundam recusationes seu excusationes; quorundam	XX. 1,—8.	XII. 1,—12.	XXII. 1,—46.
	9,—19.		

	JOHAN.	LUC.	MARC.	MATT.
rundam nequitias, pœnásque; etiámque illiùs qui veſtem nuptialem non habuit. *Tunc profecti Phariſæi conſilium ceperunt ut illequearent eum in ſermone. Itaque mittunt ad eum diſcipulos ſuos, cum Herodianis, dicentes, Licétne cenſum dare Cæſari, an non?* Et reſponſum mirati, *omiſſo eo, abierunt.*		20,—40	13,—37	
In illo die adierunt eum Sadducæi, Interrogantes de muliere quæ ſeptem fratres pro maritis habuit, Cujus ex illis ſeptem uxor erit in Reſurrectione? Et quum reſponſum Reſurrectionem aſſerens, audiſſet turba, perculſa eſt ſuper doctrinâ ipſius. *Phariſæus deinde Legis interpres,* tentat eum, Interrogando, *Quod eſt mandatum magnum in Lege?* Reſponſo dato; Interrogat Phariſæos, cujus filius eſt Chriſtus ille? Et nemo poterat reſpondere ei quicquam: neque auſus fuit quiſquam ab illo die ampliùs illum interrogare.		41,—44		
Tunc Jeſus loquutus eſt turbæ, & diſcipulis ſuis, de Scribis, & Phariſæis: Væ contra eos octies denuncians. Et civitatem alloquens Jeruſalem, crudelitatem ejus, & obſtinationem accuſat, & deſolationem prædicit.		45, 46, 47.	38, 39, 40.	XXIII. 1,—39.
Et quum ſediſſet Jeſus ex adverſo gazophylacii, viduam duo minuta injicientem, cæteris magis æſtimat.	XXI. 1,—4.	41,—44		
Quum autem egrederetur è Templo, diſcipulis ædificia ejus, lapidéſque oſtendentibus, ruinam ejus prædicit.		5,—36.	XIII. 1,—37.	XXIV. 1,—51.
Et quum ſederet in monte Olearum ex adverſo Templi, interrogârunt eum privatim quatuor è diſcipulis, Quando hæc erunt? & quod erit ſignum adventus tui, & conſummationis ſeculi? Quibus fuſè reſpondet, de ſignis utriuſque. Monétque ut vigilent, paratíque ſint, quia neſciunt quâ horâ Dominus venturus ſit. Idémque docet, Parabolâ decem Virginum. Itémque Parabolâ Talentorum ſervis traditorum, ut negotiarentur.				XXV. 1,—46.

Ulti-

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Ultimúmque seculi [istius forsan, ut Typi] describit judicium, oves ad dexteram, hœdos ad sinistram statuendo, & de utrisque sententiam dicendo. *Docebat autem interdiu in Templo: noctu verò exiens, pernoctabat in monte qui vocatur Olearum. Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut audiret eum in Templo.*	37, 38.		
Et factum est quum finiisset Jesus sermones istos, dixit discipulis; Scitis post biduum Pascha fore; & Filius hominis prodetur, ut crucifigatur. Tunc in aula Caiaphæ Pontificis maximi consultârunt ut Jesum trucidarent. *At non in Festo, aiunt, ne tumultus fiat in populo.*		XIV. 1, 2.	XXVI. 1,–5.
Quum autem Jesus esset in Bethania, in domo Simonis Leprosi; mulierem, alabastrum unguenti in caput ejus accumbentis effundentem, contra indignantes discipulos defendit, funerationem suam prædicendo.		3,–9.	6,–13.
Tunc introiit satanas in Judam, qui se offert, & pacisciturad prodendum eum.	XXII. 1,–13.	10, 11.	14, 15, 16.
QUARTUM PASCHA: *in quo, Pascha nostrum immolatus est Christus*; [I Corinth. V. 7.] *atque ita Legalibus omnibus sacrificiis, hoc unicum præsignificantibus, finis impositus, ineunte anno quarto sive* MEDIO *postremæ Septimanæ Danielis.* [Dan. IX 27.]			
PRimo autem die *Azymorum, quando Pascha mactabatur*, [Aprilis die 2°.] quærentibus discipulis de loco parandi ipsum, mittit Petrum & Johannem in urbem, prænuncians occursurum eis quendam amphoram aquæ bajulantem, cujus ductu diversorium, & cœnaculum paratum		12,–16	17, 18, 19.

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
à Patre-familiâs obtinebunt. *Et quum ſerum diei eſſet, venit cum duodecim. Quúmque diſcubuiſſent, & ederent, dixit Jeſus, Deſiderio deſideravi hoc Paſcha edere vobiſcum,* antequam ego patiar; & poculum juſſit dividere inter ipſos: dicens ſe non ampliùs eſurum ex Paſchate; aut bibiturum ex fructu vitis, uſque quò Regnum Dei venerit. Aítque etiam, Unus ex vobis prodet me. Contriſtatis autem vehementer, & dicentibus ſingulis, Num ego ſum Domine? Reſpondet, Qui intingit mecum manum in catino, is eſt. Et Judæ dicenti, Num is ego ſum? ait ei, Tu dixiſti.		14,–18	17.	20.
			18,–21.	21,–25
Edentibus autem eis, in pane inſtituit ſacramentum corporis ſui; & in vino, *poſtquam cænaſſet,* ſanguinis ſui: Addens, Non bibam ab hoc tempore, ex hoc fructu vitis, uſque ad diem illum quum ipſum bibam vobiſcum novum in regno Patris mei. Cæterùm ecce, inquit, manus ejus qui me prodit, mecum eſt in menſa. Tunc ipſi cœperunt mutuò quærere inter ſe de hac re; ecquis nimirum ex ipſis eſſet hoc facturus.		19,–23	22,–25	26,–29
Orta eſt autem etiam de hoc contentio inter eos, Quis eorum videretur eſſe maximus. Et cœnâ peractâ, ſurgit ab eâ, & deponit pallium, acceptóque linteo, præcinxit ſe; cœpítque lavare, & extergere pedes diſcipulorum: etiámque & Petri, negantis licet primò; poſtea tamen expetentis. Quo peracto, *rurſum recubuit*; inquiens, Exemplum præbui vobis, ut prout ego feci vobis, ita & vos faciatis, alii aliorum pedes lavantes; & qui maximus eſt inter vos, eſto ſicut qui minimus eſt: ſuperaddens, Non de omnibus vobis loquor: ego ſcio quos elegerim. *Quum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu,* & teſtatus eſt, dixítque, Unus ex vobis prodet me. Diſcipuli ergo aſpiciebant, alii ad	XIII. 2,—38.	24,–30		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
ad alios, incerti de quo diceret. Innuente autem Petro dilecto discipulo, ut percontaretur quis esset: respondet Jesus, Ille est cui ego intinctam offulam dedero. Eámque dedit Judæ. Dixítque ei, Quod facis, mox facito. Hoc autem nemo accumbentium intelligebat. Ille igitur acceptâ offulâ *statim exivit: erat autem nox.*				
Quum ergo exiviſſet, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo. Monétque de instante abitu suo: mutuáque eorum dilectione. Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce satanas appetit vos quos ventilaret sicut triticum: sed pro te oravi; & tu stabili fratres. Et Petro nimium confidenter dicenti, Animam meam pro te deponam; respondet, Non emittet vocem gallus, donec ter me abnegaveris. Dixit etiam eis, At nunc qui crumenam habet, tollat eam: & qui non habet, emat gladium. Dicentibus autem, Ecce duo gladii hîc; respondet, Satis est.		31,—38		
Contra tristitiam ex morte ejus conceptam, ex usu ejus, consolatur eos. Quæstionibus Thomæ, Philippi, & Judæ, [qui & Lebbæus, cognominatus Thaddæus, filius alter Alphæi, fratérque Jacobi] figillatim respondet. Promittit Spiritum sanctum discipulis Doctorem. Pacem suam relinquit eis. Iterúmque monens de morte instante, fructúque ejus lætabili; *Surgite, inquit, abeamus hinc. Et quum hymnum cecinissent, exiverunt versus montem Olearum.*	XIV. 1,—31.		26.	30.
Inter eundum, per similitudinem Vitis & Palmitum hortatur ad fructum ferendum: hortatur ad permanendum in dilectione Dei erga eos: ad mutuum inter se amorem: ad mundi odium perferendum, ut qui odio habet Christum ipsum: Et ne persecutionibus offendantur. Iterúm-	XV. 1,—27. XVI. 1,—33.			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
que contrà triſtitiam de morte ſuâ conſolatur eos, per promiſſionem mittendi ad eos Paracleti, Spiritus veritatis; cujus officium, erga mundum, erga ipſos, deſcribit. Monénſque, pauliſper eſſe, & non conſpicient eum: Diſcipulis, quid illud eſſet neſcientibus, id ipſum explicat: Et triſtitiam eorum prædictam de morte ejus, vertendam, ait, in gaudium, exemplo mulieris puerulum parturientis; ídque ex reditu ejus ad eos; ex amore Patris erga eos, ejúſque promptâ petitionum exauditione, quas nomine ſuo facturi ſint. Demum expreſſè dicenti, Prodii à Patre, & veni in mundum; iterum relinquo mundum, & proficiſcor ad Patrem; Diſcipuli dixerunt, Ecce nunc apertè loqueris, credimúſque te à Deo prodiiſſe. Quibus reſpondet, Tempus modò venire, quum diſpergentur quiſque ad ſua, & Chriſtum ſolum relinquent. Tandémque diviniſſimâ ad Patrem Oratione, pro mutuâ gloriæ ſuæ, & Patris, illuſtratione; pro Apoſtolis; pro toto credentium grege, concluſionem ponit.	XVII. 1,–26.			
Hæc quum dixiſſet Jeſus, cum diſcipulis ſuis, profectus eſt, ex more, trans torrentem Cedron, in montem Olearum. Tunc dicit eis Jeſus, Omnes offendemini in me nocte hac: ſed poſtquam ſuſcitatus fuero, præibo vobis in Galilæam. Petro dicenti, Etiamſi omnes offendantur, at non ego; Jeſus ait, Hodie, nocte iſtâ, priuſquam bis vocem gallus miſerit, ter me abnegabis. Ille verò, omnéſque diſcipuli replicant, Si oportuerit, eommori tibi, te non abnegabimus.	XVIII. 1.	39.	27,–31	31,–35
Veniunt igitur in locum, cujus nomen eſt Gethſemane; ubi erat hortus, in quem introivit ipſe, & diſcipuli ejus. Dixítque eis, Orate, ne introeatis in tentationem. Sedete hîc uſque quò profectus precatus fuero illic. Et aſſumpto Petro,		40,–46	32,–42.	36. 36,–46

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit graviſſimè angi: dixitque eis, Manete hîc, & vigilate. Et progreſſus paululum, quaſi ad jactum lapidis, poſitis genibus, oravit, de transferendo poculo hoc. Conſpectus eſt autem ei Angelus è cœlo, corroborans eum. Redítque, reperiens diſcipulos dormientes; quos reprehendit, monétque. Secundò abit, & precatur intentiùs, conſtitutus in angore, ſudans quaſi grumos ſanguinis. Et quum rediiſſet, reperit eos rurſus dormientes præ triſtitiâ; erant enim oculi eorum gravati: rurſúmque moniti, non ſciebant quid reſponderent. Tertiò abit, idémque precatur. Rediénſque dicit diſcipulis, Dormite quod ſupereſt, & requieſcite; ecce appropinquavit hora illa, & filius hominis proditur in manus peccatorum. *Surgite, eamus: ecce qui prodit me appropinquavit.*				
Adhuc autem eo loquente, ecce Judas, qui noverat locum, quia Jeſus frequenter cum diſcipulis ſuis illuc convenerat, unâ cum primariis Sacerdotibus, & Phariſæis, & præfectis Templo, & Senioribus populi, & miniſtris eorum, & cohorte ab eis miſſo, venit illuc cum laternis & facibus, turbáque multâ, cum gladiis, & fuſtibus. Dederat autem eis Judas ſignum, dicens, Quem oſculatus fuero is eſt. Et ſtatim deoſculatus eſt Jeſum. Cui Jeſus, Quorſum ades? oſculo Filium illum hominis prodis?	2, 3.	47, 48.	43, —47	47, —56
Jeſus itaque ſciens omnia quæ ventura eſſent in ſe, prodiens dixit eis, Quem quæritis? Reſponderunt ei, Jeſum Nazarenum. Dicit eis Jeſus, Ego ſum. Et abierunt illi retrorſum, & ceciderunt ſuper terram. Iterúmque rogat; reſpondétque eis ut priùs; addendo, Si me quæritis, ſinite hos abire. Et prehenderunt eum.	4, —9.			
Videntes autem ii qui circa eum	10, 11.	49, 50, 51.		

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
erant, quod futurum erat, dixerunt, Domine, percutiemúſne gladio? Petrus autem gladio abſcidit Malchi, ſervi Pontificis maximi, auriculam dexteram. Cui Jeſus, Reconde gladium. Annon poſſem precibus obtinere plures quàm duodecim legiones Angelorum? Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater? Sinite hucuſque. Et tactâ illius auriculâ, ſanavit eum. Dixit autem Jeſus eis, Siccine ut adverſus latronem exiiſtis, cum gladiis, & fuſtibus? ſed hæc eſt hora illa veſtra, & poteſtas tenebrarum. Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. Quidam autem juvenis [ex conţubernio] prehenſus, derelictâ ſindone, nudus ab illis effugit.		52,53:	48,-52	
Jeſum autem vinxerunt; & abduxerunt, primùm ad Annam, ſocerum Caiaphæ; qui miſit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum, qui prophetarat priùs, expedire ut unus homo moriatur pro populo. *Ibi omnes primarii Sacerdotes*, & Seniores & Scribæ coacti erant. Caiaphas ergo interrogavit Jeſum de diſcipulis ejus, & de doctrinâ ipſius. Reſpondet ei Jeſus, Ego palàm loquutus ſum mundo, interroga eos qui audierunt. Ideóque bacillo cæſus ab uno è miniſtris; reſpondet ei, Si bene loquutus ſum, cur me cædis? Totus autem conſeſſus quærebat falſum teſtimonium contra eum; & non invenerunt. Poſtremò duo falſi teſtes advenerunt. Sed ne ſic quidem par erat teſtimonium eorum. Dicente Caiaphâ, Non reſpondes teſtantibus contra te? filet Jeſus. Adjurante ut dicat, num ſit Chriſtus ille, reſpondet, Ego ſum: Et videbitis Filium hominis ſedentem ad dexteram potentiæ Dei, & venientem cum nubibus cœli. Ideóque eum, ut reum mortis, ob blaſphemiam judicarunt.	12,-27	54,-65	53,-72.	57,-75.

Tunc

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.

Tunc illudebant ei; ſputis, colaphis, bacillis in eum ſævierunt; & obtegentes faciem ejus, dixerunt, Vaticinare quis te percuſſit: & alia multa convitiantes dicebant in eum.

Sequebatur autem Jeſum Petrus è longinquo, ut videret finem; aliúſque diſcipulus, qui notus erat Pontifici, & ſimul cum Jeſu introiit in aulam. Petrus autem ſtabat extra ad oſtium; quem alter ille diſcipulus, oſtiariam alloquens, introduxit. Cui interroganti, & aſſerenti, Petrus ſe calefaciens ad ignem accenſum in medio aulæ, quia frigus erat, negat ſe diſcipulum ejus eſſe, aut nôſſe eum, & neſcire quid ea dicat. Et paulò poſt exivit extra veſtibulum: & gallus vocem emiſit. Egredientem autem rurſus vidit alia ancilla, & dixit eis qui erant illic, Et iſte erat cum Jeſu Nazareno. Aliúſque item dixit ei, Et tu ex ipſis es. Tunc rurſus negavit, cum juramento, ſe ex ipſis eſſe, aut hominem nôſſe. Et interpoſitâ quaſi horâ unâ, acceſſerunt qui adſtabant, dicentes ei, Loquutio tua te manifeſtum facit: Et cognatus Malchi inter eos, dicens, Nonne ego te vidi in horto cum eo? Tunc cœpit exſecrari, ſeipſum devovere, & jurare, dicens, Non novi hominem iſtum quem dicitis. Et illico adhuc ipſo loquente, gallus ſecundò vocem emiſit. Tunc converſus Dominus intuitus eſt Petrum; qui memor prædictionis Jeſu, egreſſus foras, flevit amarè.

Et ut ortus eſt dies, congregatum fuit Presbyterium populi, & primarii Sacerdotes, & Scribæ, & adduxerunt eum in ſuum conſeſſum, dicentes, Num tu es ille Chriſtus? Quibus ille; nequaquam credetis; aut reſpondebitis; aut abſolvetis: aſſerente autem ipſo, ſe eſſe Filium illum Dei, dixerunt, Quid ampliùs egemus teſtimonio?

	66,–71		

Tum

	JOHAN.	LUC.	MARC.	MATT.
		XXIII.	XV.	XXVII
Tum ſtatim manè ſurgens univerſa multitudo eorum, vinctum duxit eum ad Pontium Pilatum Præſidem; à Caiaphâ, ad Prætorium [Apr. die 3.] Et ipſi non introierunt in Prætorium, ne polluerentur, ſed ut ederent Paſcha: Jeſus autem ſtetit coram Præſide. *Prodiit ergo Pilatus ad eos,* & dixit, Quam accuſationem adfertis adverſus hominem iſtum? Reſponderunt, Niſi iſte eſſet facinoroſus, non tradidiſſemus eum tibi. Et cœperunt accuſare, dicentes, Comperimus iſtum, pervertere gentem, & vetare tributa dari Cæſari, dicendo ſe Chriſtum, regem eſſe. Et quum ipſe accuſaretur à primariis Sacerdotibus, & Senioribus, nihil reſpondit. Tum dicit ei Pilatus, Non audis quàm multa adverſum te teſtificentur? Et non reſpondit ei ad ullum verbum: ita ut miraretur Præſes valde. Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram condemnate eum. Qui dixerunt, Nobis non licet interimere quenquam. *Regreſſus eſt ergo in Prætorium Pilatus,* & vocavit Jeſum, dixítque ei, Tune es Rex ille Judæorum? Reſpondet Jeſus, A teipſóne tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me? Reſpondet Pilatus, Numquid ego Judæus ſum? Gens tua, & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi; quid feciſti? Reſpondet Jeſus, Regnum meum non eſt ex hoc mundo. Dixit ergo ei Pilatus, Ergo Rex es tu? Reſpondet Jeſus, Veni in mundum, ut teſtimonium dem veritati. Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et *quum hoc dixiſſet, rurſum prodiit ad Judæos,* & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo. At illi invaleſcebant, dicentes, Concitat populum, docens per univerſam Judæam, exorſus à Galilæa hucuſque. Pilatus verò auditâ Galilæâ, interrogavit num homo iſte Galilæus eſſet. *Et quum*	28,—40	1,—6. 7,—12.	1,—5.	01,—26

JOHAN.	LUC.	MARC.	MATT.

quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies. Qui viso Jesu gavisus est valde. Sed frustratus miraculo; nec dignatus responsione ullâ, aut ei, aut primariis Sacerdotibus, & Scribis, licèt magnâ contentione eum accusantibus, pro nihilo habitum, & illusum, veste splendidâ amictum Jesum, *remisit ad Pilatum.* Qui ambo Præsides eo ipso die amici inter sese facti sunt. *Pilatus verò convocatis primariis* Sacerdotibus, & primoribus, & populo, dixit eis, Nec ego, nec Herodes, ullam noxam invenimus in eo; nihil dignum morte. Castigatum ergo eum dimittam. Præses autem necesse habebat, prout consueverat, singulis Festis, turbæ dimittere unum vinctum, quem volebant: Et vociferans turba cœpit petere, ut faceret prout ipsis semper fecerat. Pilatus autem congregatis respondet eis, dicens, Est vobis consuetudo, ut unum dimittam vobis in Paschâ; vultísne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum? utrum eum, an Barabbam? noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis Sacerdotibus. Ii verò concitârunt turbam, ut potius Barabbam ipsis dimitteret. Erat autem is latro, vinctus insignis, cum seditionis sociis, qui propter seditionem quandam, & cædem factam in urbe, conjectus erat in carcerem. *Sedente autem eo in Tribunali, misit ad eum uxor ejus*, dicens, Nihil tibi rei sit cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum. Rursus ergo Pilatus alloquutus est eos, volens dimittere Jesum, Utrum è duobus illis vultis, ut vobis dimittam? Clamitârunt autem rursum omnes, dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam. Tum Pilatus respondens, rursum dixit eis, Quid

	13,—25		
		6,—15.	

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.

ergo vultis faciam iſto quem dicitis Regem Judæorum? Ipſi verò rurſum clamaverunt, Crucifige eum. Pilatus autem tertiò dicit eis, At enim quid mali fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: caſtigatum ergo eum dimittam. Illi autem amplius clamaverunt, Crucifige eum; & inſtabant vocibus magnis idipſum petentes. *Tunc aſſumpſit Jeſum Pilatus, & flagellavit. Et milites contexuerunt coronam è ſpinis*, & impoſuerunt capiti ejus, & pallio purpureo induerunt eum: dicentes, Ave Rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant. *Prodiit ergo rurſum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce adduco vobis eum foras*, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire. *Prodit ergo Jeſus foras, gerens coronam illam*, & pallium. Et dixit eis Pilatus, Ecce homo. Intuiti eum primarii Sacerdotes, & eorum miniſtri, clamitârunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen. Reſponderunt Judæi, Debet mori, quia Filium Dei ſe fecit. Audiens hoc Pilatus, magis metuit. *Et rurſus ingreſſus eſt Prætorium, & dixit Jeſu*, Unde es tu? Jeſu non reſpondenti dicit Pilatus, Mihi non loqueris? neſcis me poteſtatem habere crucifigendi te? Reſpondet Jeſus, Non haberes, niſi tibi datum eſſet ſupernè. Ex eo ſtudebat Pilatus eum dimittere. Judæi verò clamabant, Tum non es amicus Cæſaris. Pilatus hoc audiens, eduxit foras Jeſum, conſedítque in tribunali, in loco Gabbathâ. Erat autem paraſceve Paſchæ, hora verò quaſi ſexta: Tum dicit Judæis, Ecce Rex veſter. Illi verò clamitârunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt primarii Sacerdotes, Non habemus Regem niſi Cæſarem.

XIX. 1,—16.

Videns

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turbâ, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis. Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos, & super filios nostros. Tunc volens turbæ satisfacere demisit eis Barabbam; *Jesum autem quum flagellasset; tradidit eorum voluntati, ut crucifigeretur.*	17,-30		16,-37	27,-31.
Tunc milites Præsidis, quum abduxissent Jesum in Prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem. Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam, seu purpuream; Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dexteram ejus; & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes, Ave rex Judæorum. Et quum inspuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus. Et postquam illusissent ei exuerunt eum chlamyde, induerúntque vestimentis suis: *& abduxerunt eum ut crucifigerent.*				
Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos ad primarios Sacerdotes; confitens illis peccatum suum; & projiciens argenteos in Templum; secessit, & strangulavit sese. Illi autem emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum: ad implendum Prophetæ vaticinium.				
Jesus portans crucem suam prodiit. Abducentes autem invenerunt Simonem quendam Cyrenæum, qui veniebat rure; quem prehensum angariârunt ad crucem ferendam ponè Jesum. Facinorosi autem duo latrones cum eo abducebantur, ut crucifigerentur. Sequebatur autem eum magna multitudo populi, & mulierum, quæ plangebant eum. Ad quas conversus,		26,-38		32,-50

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
deſtructionem lamentabilem prædicit appropinquantem. *Quum autem veniſſent in eum locum qui dicitur Calvaria*, Hebraicè autem Golgotha, dederunt ei bibendum myrrhatum vinum, ſeu acetum cum felle miſtum: & quum guſtâſſet, noluit bibere. *Illic crucifixerunt eum. Erat autem hora tertia.* Et cum eo duos illos facinoroſos crucifixerunt, unum ad dextram, alterum ad ſiniſtram. Jeſus autem dicebat, Pater remitte ipſis, neſciunt quid faciant. Scripſit autem etiam titulum Pilatus, Hebraiçè, Græcè, & Romanè; & impoſuit cruci. Quem ad petitionem primariorum Sacerdotum Pilatus noluit immutare. Poſtquam autem crucifixerunt eum, partiti ſunt ejus veſtimenta in quatuor partes, unicuique militi [qui executionis officium egit] partem, ſortem jacientes; itémque ſuper tunicam inſutilem, cujus futura ſit: ut ſcriptura impleretur. Et ſedentes ſervabant eum illic. Et ſtabat populus ſpectans. Qui verò præteribant, conviciabantur ei, moventes capita ſua; & dicentes, Vah tu qui deſtruis Templum, & triduo ædificas, ſerva temetipſum: Si Filius Dei es, deſcendito è cruce. Similiter autem etiam primarii Sacerdotes, & primores, cum populo, illudentes, & ſannis eum excipientes, cum Scribis, & Senioribus; dicebant alii ad alios, Servavit alios, ſeipſum non poteſt ſervare. Si Rex Iſraelis eſt, ſi ille Chriſtus, electus ille Dei, deſcendat nunc è cruce, & credemus ei: Confidit in Deo, eruat ipſum nunc, ſi placet ei: dixit enim, Filius Dei ſum. Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes: dicentéſque, Si tu es Rex ille Judæorum, ſerva temetipſum. Idipſum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. Et uno eorum in convi-		39,–43		

tiis

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
tiis perseverante; alter conversus interim, objurgans eum; dixit Jesu, Domine memento mei quum veneris in regnum tuum. Cui Jesus, Hodie mecum eris in paradiso. Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus, & soror matris ejus, Maria Cleopæ uxor, & Maria Magdalene. Quum vidisset ergo Jesus Matrem, ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Ecce filius tuus, & discipulo, Ecce mater tua. *Quum autem advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam terram, seu regionem, usque ad horam nonam. Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magnâ, Eli, Eli,* seu Eloi, Eloi, Lamma sabachthani? Quidam autem adstantium dicebant, Ecce, Eliam vocat. Et quum sciret Jesus omnia jam esse peracta, ut consummaretur scriptura, *dixit, Sitio.* Vas igitur illic erat positum aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo seu arundine circumdatam, admoverunt ori ejus; dicentes etiam, cum reliquis, Sinite, videamus an veniat Elias ad servandum & detrahendum eum. Jesus autem quum accepisset acetum, dixit, Consummatum est. Et quum rursum clamâsset voce magnâ, ait, Pater in manus tuas depono spiritum meum; & inclinato capite, emisit spiritum. Centurio autem videns eum ita emisso clamore expirâsse glorificavit Deum, dicens, Verè hic homo justus erat, verè homo iste Filius erat Dei.		44, 45, 46.		
Et ecce velum Templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum, & terra mota est; & Petræ fissæ sunt. Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormîerant, surrexerunt. Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis. Cen-		38,–42	51,–56	

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
turio etiam qui ſtabat ex adverſo, & qui cum eo ſervabant Jeſum, viſo terræ motu, & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, verè Filius Dei erat iſte. Et omnis turba quæ ſimul ad hoc ſpectaculum acceſſerat, ſpectans quæ facta fuerant, cædens pectora ſua, revertebatur. Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres è longinquo, quæ erant eum unâ ſequutæ à Galilæâ, videntes iſta; inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Joſe mater, & Salome: Quæ etiam quum eſſet in Galilæa, ſequutæ fuerant eum; & miniſtraverant ei; aliæque multæ quæ ſimul cum eo aſcenderant Hieroſolymam. Judæi ergo ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Paraſceve (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum, ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur. Venerunt ergo milites & confregerunt crura duorum latronum: At non Jeſu, utpote jam mortui. Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit, & ſtatim exivit ſanguis & aqua. Facta autem hæc ſunt ut Scripturæ implerentur. *Quùm autem ſerum diei jam eſſet, quoniam erat Paraſceve, hoc eſt ante-ſabbathum, veniens Joſephus Arimathæenſis*, homo dives, honoratus Senator, qui & ipſe expectabat regnum Dei, vir bonus, & juſtus, qui non aſſenſus fuerat conſilio, ac facto eorum, ut qui eſſet diſcipulus Jeſu, ſed occultus, propter metum Judæorum, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Pilatus autem miratus eſt ſi jam mortuus eſſet: & advocato Centurione interrogavit eum. Et re cognitâ, donavit corpus Joſepho. Venit autem & Nicodemus, is qui venerat ad Jeſum nocte primùm, ferens miſturam myrrhæ, & aloes libras quaſi centum. Acce-		47, 48, 49.		
	31,–37			
	38,–42.	50,–56	42,–47	57,–61

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
Acceperunt ergo corpus Jesu, & detractum obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare. Et involutum sindone purâ, posuit Josephus in monumento suo novo quod exciderat in petrâ, in quo nondum quisquam positus fuerat : quodque erat in horto, in eo loco ubi crucifixus fuerat Jesus. Ibi ergo, propter Paraſceven Judæorum, quod monumentum illud prope esset, posuerunt Jesum. Et advolvit Josephus saxum magnum valde ad ostium monumenti. Maria Magdalene verò, & Maria mater Jose spectabant ubi poneretur, & sedebant contra sepulchrum. Subsequutæ etiam mulieres quæ cum eo venerant ex Galilæâ, spectârunt monumentum. Reversæ verò paraverunt aromata & unguenta : ac sabbatho quidem quieverunt, secundum præceptum.				
Postero autem die [Aprilis 4.] *primarii Sacerdotes*, & Pharisæi rogârunt Pilatum ut juberet sepulchrum muniri usque in diem tertium ; rationem ei attexentes. Quo concesso : Ipsi profecti munierunt sepulchrum, obsignato lapide, cum custodia.				62,—66
Extremo autem Sabbatho, seu exacto intercedente Sabbatho, [Aprilis die 5.] *quum lucesceret in primum diem hebdomadis, valde manè, profundo diluculo quum adhuc tenebræ essent, Maria Magdalene*, & Johanna, & Maria Jacobi mater, & Salome, aromata ferentes quæ emerant, & euntes ut spectarent monumentum, & ungerent Jesum ; dicebant inter se, Quis avolvet nobis saxum ab ostio monumenti ? Et exorto sole venientes ad monumentum, conspiciunt saxum esse avolutum. Nam ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini, quum descendisset è cœlo, accessit & avolvit saxum ab ostio ; sedebátque super illud. Et ingressæ non invenerunt cor-	XX. 1.	XXIV. 1,—12.	XVI. 1,—11.	XXVIII. 1,—8.

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
corpus Domini Jesu. Et factum est ut dum in ea re hæsitarent, tum ecce duo viri supervenerunt eis, induti vestibus fulgurantibus, & utriusque visus erat ut fulgur, & vestimentum album sicut nix. [Matthæus, & Marcus, unius tantùm meminerunt.] Custodes autem perculsi sunt præ timore, & facti sunt sicut mortui. Quum autem expavefactæ mulieres inclinarent faciem in terram, dixerunt eis. Vos verò ne timete, scio enim vos Jesum crucifixum quærere. Sed quid inter mortuos quæritis eum qui vivit? Non est hîc. Resurrexit enim, prout dixit, Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus: & mementote ut loquutus sit vobis quum adhuc in Galilæâ esset, dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi; & die tertio resurgere. Et citò profectæ, dicite discipulis ejus, & Petro, eum resurrexisse à mortuis. Et ecce, præit vobis in Galilæam; illic eum videbitis. Ecce, dixi vobis. Tunc mulieres recordatæ sunt verborum Jesu: *Et egressæ citò à monumento*, cum timore, stupore & gaudio magno, currebant ut renunciarent discipulis ejus; neque cuiquam quicquam dicebant [in viâ:] timebant enim. Et renunciârunt illis undecim, & reliquis omnibus; sed visa sunt apud eos quasi deliramenta verba ipsarum; neque crediderunt eis. Petro verò & alteri discipulo quem amabat Jesus, dicente Mariâ Magdalene, Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum; Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citiùs Petro, venítque prior ad monumentum. Et quum se incuruasset, cernit posita lintea: non tamen introivit. Venit ergo Petrus				8.
	2,–18.			

JOHAN. | LUC. | MARC. | MATT.

trus sequens eum; & introivit in monumentum, & conspexit lintea posita; & sudarium quod fuerat super caput ejus, non cum linteis positum, sed seorsum involutum in unum locum. Tunc verò introivit etiam alter ille discipulus, vidítque, & credidit, & Petrus abiit apud semetipsum mirans factum. Nondum enim noverant Scripturam, quòd oporteret eum ex mortuis resurgere. Redierunt ergo illi discipuli ad suos. Maria verò [Magdalene, quæ jam redierat] flens stabat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum, & conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes ubi jacuerat corpus Jesu. Qui etiam dixerunt ei Mulier, quid fles? Dicit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerint eum. Et quum hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexítque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse. Dicenti, Quid fles? quem quæris? illa putans hortulanum esse, respondens ait, Si tu ipsum asportâsti, dic mihi ubi posueris, & ego tollam eum. Dicenti Jesu, Maria; Respondit, Rabboni. Dicit ei Jesus, Ne me tangito. Nondum enim ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres meos, & dic eis, Ascendo &c. Venit ergo annuncians discipulis, iis qui cum ipso fuerant, lugentibus ac flentibus; quòd vìdisset Dominum, & quòd ea sibi dixisset. Illi verò quum audissent eum vivere, & conspectum fuisse ab eâ, non crediderunt. Ut autem proficiscebantur mulieres [absente forsan Mariâ Magdalene] à monumento, ut renunciarent discipulis, ecce Jesus occurrit eis, dicens, Avete. Illæ verò accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum. Tunc ait eis Jesus, Ne timete:

9, 10.

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
abite, renunciate fratribus meis, ut abeant in Galilæam, illic me videbunt.				
Euntibus autem ipsis, ecce, quidam ex custodia venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant. Ipsi verò congregati cum Senioribus, consilióque capto, nummos multos dederunt militibus, ut dicerent, Discipuli ejus nocte venerunt, & eum furati sunt nobis dormientibus. Quòd si hoc auditum fuerit apud Præsidem, nos, inquiunt, persuadebimus ei, & securos vos præstabimus. Ipsi verò acceptâ pecuniâ fecerunt sicut erant edocti: Et divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodiernum diem.				11,–15
Et ecce duo èx eis ibant eo ipso die rus in Vicum distantem stadiis sexaginta ab Hierusalem, cui nomen est Emmaus. Quibuscum in viâ Jesus unâ iter faciens, & narrantibus ipsis quæ facta sunt his diebus, de Jesu Nazaræo, crucifixo, & resuscitato, ex scripturis ostendit oportuisse pati Christum, & introire in gloriam suam; in vico autem ipso, quum sumpto pane benedixit, & fractum eis dedit, ab eis tandem, licèt aliâ formâ apparens adapertis eorum oculis, agnitus est. Sed ipse ablatus est ex eorum conspectu. *Ipsi autem surgentes, eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, ad undecim*, & eos qui cum ipsis erant: qui dicebant duobus hisce, Suscitatus est Dominus verè, & conspectus est Simoni. Tum ipsi exposuerunt eis, quæ gesta erant in viâ, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis. Qui tamen ne illis quidem crediderunt.		13,–35	12, 13.	
Hæc autem ipsis loquentibus, quum jam Vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, stetítque	19,–23	36,–49	14,–18	

JOH.	LUC.	MAR.	MAT.

títque in medio ipſorum; & dixit eis, Pax vobis. Conſternati verò & expavefacti, putabant ſe Spiritum conſpicere. Ille vero exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem; eò quòd eis qui ipſum conſpexerant ſuſcitatum non credidiſſent. Et dixit eis, Quid turbati eſtis? Videte manus meas, & pedes meos: Spiritus carnem & oſſa non habet: oſtenditque eis manus, ac pedes, & latus. Adhuc autem ipſis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hîc eſculentum aliquid? Editque partem piſcis aſſi, & aliquid ex favo apiario. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino. Dixítque eis, Hi ſunt ſermones quos loquutus ſum vobis quum adhuc eſſem vobiſcum, Oportere impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moſis, & Prophetis, & Pſalmis, de me. Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis, Ita ſcriptum eſt, & ita oportuit Chriſtum pati, & reſurgere ex mortuis tertio die: Et prædicari ejus nomine Reſipiſcentiam, ac Remiſſionem peccatorum apud omnes Gentes. Vos autem eſtis horum teſtes. Et ecce emittam promiſſum Patris mei in vos: vos autem reſidete Hieroſolymis uſquequo induanimi virtute ex alto. Dicit autem eis iterum, Pax vobis, ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos. Profecti in mundum univerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſervabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc conſequentur; Per nomen meum dæmonia ejicient; linguis loquentur novis; Serpentes tollent; Et ſi quid læthale biberint, nequaquam nocebit eis; ægrotis manus imponent, & bene habebunt. Et quum hæc dixiſ-

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
set, afflavit eos: & dixit eis, Accipite Spiritum Sanctum. Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt, [et sic quinquies ipso primo Resurrectionis die apparuit Jesus.]				
Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venerat Jesus. Dicentibus ei reliquis, Vidimus Dominum; incredulitatem tamen suam fidenter profitetur. *Octo verò pòst diebus* [Aprilis die 12°.] *Thomâ* cum cæteris congregato, venit Jesus, foribus clausis, stetítque in medio, dicens, Pax vobis: Thomæque incredulitati abundè satisfacit.	24,–29			
Undecimi autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam, in montem ubi constituerat eis Jesus. Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt. Et quum accessisset ad eos Jesus, dixit, Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Profecti ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos &c. Et ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. [Jesus prætereà quingentis fratribus & ampliùs semel & simul apparuit: deinde Jacobo. [I *Corinth.* XV. 6,7.]				16,–20
Postea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis; aut septem saltem eorum; dum piscarentur. Illos nihil nocte capientes, manè Jesus ignotus, ad littus stans, jubet ut rete conjiciant in dextram navigii partem. Capientibus autem pisces magnos 153, dicit Jesus Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? quum scirent Dominum esse. Quum prandissent, ter monet Petrum officii Pastoralis; prout amat Jesum. Mortis genus eidem prænunciat. Et quæstioni ejus de Johanne responsionem dat, à fratribus	XXI. 1,–24.			

	JOH.	LUC.	MAR.	MAT.
bus non rectè perceptam. *Denique Hierosolymis Jesus apparens discipulis eduxit eos foras Bethaniam usque:* et sublatis manibus suis, benedixit eis. Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis sursum ferretur in cœlum.		50, 51.	19.	

Hucusque Euangelica protenditur Historia; res Christi & præcursoris ejus Johannis Baptistæ explicans: quorum à Fl. Josepho Judæorum historico, in 18° Antiquitatum libro, brevis, sed honorifica facta habetur mentio. Baptistæ quidem, in 7° capitulo, hæc. *Johannem, qui Baptista cognominatus est, Herodes tetrarcha necavit; virum optimum, Judæos excitantem ad virtutum studia, & inprimis pietatis ac justitiæ, simúlque ad baptismi lavacrum: quod ita demum Deo gratum aiebat fore, si non ab uno tantùm alteróve peccato abstineant, sed animis per justitiam priùs mundatis, addant & puritatem corporis. Cúmque magni concursus ad eum fierent, plebe talis doctrinæ avidâ, Herodes veritus ne tanta hominis authoritas defectionem aliquam pararet, quòd viderentur nihil non facturi ex ejus consilio; judicavit satius esse priùs quàm novi aliquid exoriretur, illum tollere, quàm rebus turbatis seram pœnitentiam agere. Itaque vinctum missum in Macharuntem, illic occidi imperavit.* De Christo Domino, in 4° capite, ista. *Eodem tempore fuit Jesus vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum qui libenter vera suscipiunt. Plurimos quoque tam de Judæis, quàm de gentibus sui habuit sectatores: & credebatur esse Christus. Cúmque invidiâ nostrorum principum cruci eum Pilatus addixisset; nihilominus qui eum primùm dilexerant, perseveraverunt. Apparuit enim eis tertiâ die vivens; multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo vaticinantibus: & usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita vocabulum non defecit.* Ita in libro de Scriptorib. Ecclesiasticis locum hunc transtulit B. Hieronymus: cujus illa lectio, *Credebatur esse Christus*; alteri illi videtur præferenda, quæ apud Eusebium [*lib.* 1. Histor. Ecclesiast. *cap.* 1.] & Rufinum, & in nostris codicibus habetur, ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν, *Christus hic erat.* quum ad nostram religionem nihilo propiùs Josephum accessisse constet, quàm regem Agrippam, cui ille erat addictissimus: cujus illa ad Paulum extat professio, *Act.* XXVI. 28. *Propemodum persuades mihi ut fiam Christianus.*

Christum, *Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectum fuisse*, refert etiam Cornelius Tacitus. [*Annal. lib.* 15. *cap.* 44.] De tenebris quoque tunc obortis, ipsos Gentium annales testes advocat Lucianus martyr, apud Rufinum: [in Histor. Ecclesiastic. Euseb. lib. 9. cap. 6.] *Requirite in annalibus vestris, invenietis temporibus Pilati, Christo patiente, fugato Sole interruptum tenebris diem.* et ante eum Tertullianus, in Apologetico ad Gentes. [cap. 21.] *Eodem momento dies, medium orbem signante Sole, subducta est. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christo prædicatum non scierunt. Et tamen*

eum mundi casum relatum in archivis vestris habetis. Et sanè *Solis deliquium* hoc appellavit in 3° Historiarum suarum Thallus, & in 13° Chronicorum libro Phlegon Trallianus: ille à Julio Africano in 3° Chronographiæ suæ hic ab ejus æquali Origene, in libro 2° contra Celsum, [*pag. 83. & 99. edit. Græc.*] & tractatu 35. in Matthæum, citatus. Phlegontis verba, ad annum Tiberii XIX. (ut notat Eustathius Antiochenus in Hexaëmeron) et Olympiadis CCII. quartum (eundem ipsum videlicèt annum, in quo jam sumus) sunt hujusmodi.

Ἐγένετο ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη τῶν ἐγνωρισμένων πρότερον, καὶ νὺξ ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐν οὐρανῷ φανῆναι. σεισμός τε μέγας κατ' Βιθυνίαν γενόμενος τὰ πολλὰ Νικαίας κατέρριψε. quæ ab Hieronymo, in Chronico Eusebiano, ita habentur reddita. *Magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta: dies horâ sextâ ita in tenebrosam noctem versus, ut stellæ in cælo visæ sint; terræque motus in Bithyniâ Nicææ urbis multas ædes subverterit.*

Ab historiâ Euangelii, dicta & facta Christi complectente, ad acta Apostolorum, hanc euangelista Lucas transitionem facit. *Primum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cœpit Jesus & facere & docere, usque ad diem* [Mai nostri 14.] *quo, quum mandata dedisset Apostolis, quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est. Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei* spectant. [*Act.* I. 1,2,3.]

Congregatis illis denunciavit Dominus ne abscederent Hierosolymis, sed ut expectarent promissionem Patris, *quam*, inquit, *audistis ex me, nam Johannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu sancto istis non multum pòst diebus.* [Act. I 4 5. & XI. 16.]

Interrogantibus Dominum apostolis, num hoc tempore restituturus esset regnum Israëli, respondit ille, non esse eorum nosse tempora, quæ Pater in suâ ipsius potestate posuit: sed recepturos esse illos Spiritum sanctum, & testes ipsi futuros non Hierosolymis tantùm & in totâ Judæâ & Samariâ, sed etiam ad ultimas terras. Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est: & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum. Qui & ita (ad judicium) illum venturum, quemadmodum ab eis conspectus est proficiscens in cœlum, à duobus Angelis, in albo vestitu illis subitò apparentibus, edocti sunt. [*Act.* I. 6,—11.]

Ipsi autem, adorato eo, cum gaudio magno reversi sunt Hierosolymam: [*Luc.* XXIV. 52.] à monte Oliveti, inde distante itinere Sabbathi, *Act.* I. 12. pro quo, Syrus paraphrastes *septem stadia* reposuit; ut etiam ex Josepho Theophylactus hîc numerat. apud quem tamen, in nostris libris legimus, montem Oliveti ab urbe abfuisse stadiis vel *quinque* (ut in lib. 20. Antiquit. cap. 6.] vel *sex.* [ut in lib. 5. Belli, *κεφ. n.* ut Græci, sive lib. 6. cap. 3. ut Latini distinguunt codices.]

Hierosolymis in cœnaculo commorabantur undecim Apostoli, & perdurabant concorditer in oratione cum mulieribus & Mariâ matre Jesu, & cum ipsius fratribus. [*Act.* I. 13,14.]

Per eos dies assurgens Petrus in medio discipulorum (erat autem turba

turba capitum ſimul quaſi centum viginti) de uno ſubrogando retulit in locum Judæ proditoris; qui ex deſperatione ſeſe præcipitem dederat, mediúſque crepuerat. Et præmiſſâ oratione, jactæ ſortes ſunt in Joſephum vocatum Barſabam & Matthiam: cúmque ſors ſuper Matthiam cecidiſſet, in Apoſtolorum numerum allectus eſt. [*Act.* I. 15.–26.]

Die Pentecoſtes (qui in Maii 24. diem incidit) quum eſſent omnes (120 illi) concorditer eôdem loci; extitit repentè ſonitus è cœlo tanquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domum ubi erant conſidentes. Et viſæ ſunt eis diſpertitæ linguæ inſtar ignis, qui etiam ſedit ſuper unumquemque eorum. Repletíque ſunt omnes Spiritu ſancto; & cœperunt loqui aliis linguis, prout Spiritus dabat eis effari. Erant autem Hieroſolymis habitantes Judæi viri religioſi, ex omni natione quæ ſub cœlo eſt: qui audientes eos ſuis linguis loquentes magnifica Dei, obſtupuerunt. Aliis verò miraculum hoc profanè irridentibus, Petrus graviſſimâ concione habitâ, de ebrietate calumniam refellit, quòd eſſet hora diei tertia: deinde ex Lege & Prophetis de Chriſto diſſerens, & reſurrexiſſe comprobans, tria auditorum millia virtute accepti Spiritus ad agnitionem veritatis convertit, & in nomine Jeſu Chriſti ad remiſſionem peccatorum baptizari juſſit. [*Act.* II. 1,—41.]

Perdurabant autem in doctrinâ Apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus. Obortus verò eſt omnibus timor: multáque miracula & ſigna per Apoſtolos fiebant. Omnes autem qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia; & poſſeſſiones ac facultates vendebant, & diſpertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat. Et quotidie perdurantes concorditer in templo, et frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exultatione et ſimplicitate cordis: laudantes Deum, et habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat quotidie Eccleſiæ qui ſalvi fierent. [*Ibid.* 42,–47.]

Petrus et Johannes ſimul aſcendentes in templum ſub horam orationis, nempe nonam, ad templi portam dictam ſpecioſam hominem, qui à nativitate ſuâ per annos plures quàm 40. claudus fuerat, in nomine Chriſti ſanaverunt. Unde concurſu populi ad porticum Salomonis facto, Petrus illis ſalutis myſterium per Chriſtum expoſuit: ingratitudinem eorum accuſans, et pœnitentiam ab illis requirens. Cui auſcultantes multi crediderunt: et factus eſt numerus virorum quaſi quinquies mille. Supervenientes verò Sacerdotes et Præfectus templi, et Sadducæi, Petrum et Johannem poſuerunt in cuſtodiâ in poſterum diem: quòd eſſet jam veſpera. Poſtridie coacto Synedrio (cui Annas Pontifex præſes, et Caiaphas, et Johannes et Alexander, et quotquot erant ex genere Pontificio, interfuerunt) de patrato miraculo in quæſtionem vocati Apoſtoli, Chriſti cauſam egerunt intrepidè: et ne in nomine Jeſu poſt hæc loquerentur prohibiti, Deo quàm hominibus obtemperare juſtius eſſe reſponderunt. Additis deinde minis dimiſſi, atque domum reverſi, unâ cum totâ Eccleſiâ fervido animi affectu pro Euangelii propagatione preces ad Deum fuderunt: quas

ille,

ille, facto terræmotu, et Spiritu ſuo in corda ipſorum miſſo, comprobavit. [*Act.* III. & IV.]

Multitudinis autem credentium erat cor & anima una: & erant eis omnia communia. Neque ullus inter eos egenus erat: quotquot enim erant poſſeſſores agrorum aut domorum, vendentes deponebant pretium ad pedes Apoſtolorum, in pauperum uſum erogandum. Quâ in re exemplo aliis præivit Joſephus Levita, genere Cyprius; qui ab Apoſtolis *Barnabas*, id eſt, filius conſolationis, cognominatus eſt. [*Act.* IV. 32,—37.]

Ananias & uxor ejus Sapphira, impiâ fraude partem pretii agri à ſe divenditi mutuo conſenſu intervertentes, à Petro fraudem illam detegente, & per Spiritum ſanctum cui mentiebantur ulciſcente, ſolo ejus verbo & increpatione exanimati ſunt. Et obortus eſt timor magnus toti Eccleſiæ, & omnibus qui hæc audiebant. [*Act.* V. 1,—11.]

Per manus Apoſtolorum edebantur miracula multa in populo: & erant concorditer omnes in porticu Salomonis. Reliquorum autem nemo audebat ipſis adhærere: ſed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo: efferebántque in plateas ægrotos, ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum. Conveniebat etiam vulgus vicinarum urbium Hieroſolymam, adferentes ægrotos ac vexatos à ſpiritibus impuris: qui ſanabantur omnes. [*Ibid.* 12,—16.]

Summus Sacerdos & qui cum eo erant Sadducæi, invidiâ moti, Apoſtolos conjecerunt in carcerem: unde ab Angelo ſequente nocte liberati, juſſi ſunt audacter & intrepidè populum in Templo docere. Inde ad Synedrium adducti, conſilio Gamalielis Phariſæi, Legis doctoris, ſummo in pretio à populo habiti, è morte exempti, poſtquàm flagris fuiſſent cæſi, dimiſſi ſunt. Illi verò à Synedrio profecti ſunt gaudentes, quòd digni habiti eſſent qui pro nomine Jeſu contumeliâ afficerentur: & in Templo quotidie prædicare non ceſſârunt. [*Ibid.* 17,—42.]

4037 Creſcente Hieroſolymis fidelium numero, & creſcentibus etiam opibus, ideóque & negotiis Eccleſiæ; exortum eſt, ut ferè fit in frequenti turbâ, Helleniſtarum adverſus Hebræos murmur, quòd eorum viduæ negligerentur in quotidianâ opum eccleſiaſticarum diſpenſatione. Cúmque Apoſtoli diſtribuendis ditiorum in tenuiores eleemoſynis, adminiſtrandæque quæ ex opulentiorum diſtractis poſſeſſionibus congerebatur in unum pecuniæ, non poſſent ſufficere; ex eorum conſilio, communibus Eccleſiæ ſuffragiis œconomi bonorum eccleſiaſticorum ſeptem ſunt electi, qui miniſterio illi vacarent; Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus Antiochenus proſelytus. (ex quorum Græcis nominibus apparet, Helleniſtarum in hâc electione rationem præcipuam eſſe habitam.) Et verbum Domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum Hieroſolymis: multíque ex familiâ Sacerdotum auſcultabant fidei. [*Act.* VI. 1,—7.]

Stephanus prodigia & ſigna magna edebat in populo: fortitérque Chriſti

Christi causam defendebat adversùs coutradicentes Judæos ex Synagogâ Libertinorum, (à dominis manumissorum) Cyrenæorum, Alexandrinorum, Cilicum quoque atque Asianorum. Qui cùm inter disputandum non possent illi resistere sapientiæ & Spiritui per quem loquebatur; conversi ad calumnias correptum eum in Synedrium adduxerunt; subornatis falsis testibus, qui blasphema verba adversùs Templum & Legem ab eo prolata fuisse confirmarent. [*Ibid.*8,-15.]

Stephanus, longâ oratione coram summo Sacerdote (Annâ) & Concilio habitâ, ostendit, & ante Templum à Salomone conditum & ante ipsum Mosem natum ab Abrahamo & ejus posteris rectum Dei cultum fuisse observatum; à Mose testimonium Christo fuisse perhibitum, & externas ceremonias Patribus ab illo commendatas ad tempus tantùm fuisse duraturas: acritérque Judæos reprehendit, quòd Spiritui sancto semper restiterint, & nefariè Christum occiderint, quem venturum in mundum Prophetæ prædixerunt. Unde furore illi accensi, virum sanctum extra urbem raptum & pro ipsis orantem lapidibus obruerunt. [*Act.*VII.]

Testes autem, (juxta Legem Deuteron.XVII.7. primos in eum lapides jacturi) pallia sua ad pedes juvenis cujusdam Sauli depositerunt: qui toto animo cædi martyris consentiens, ea custodiebat. [*Act.*VII. 58. VIII.1. XXII.20.] Hic, Hebræus ex Hebræis natus, ex Benjaminis tribu ortus, Tarsi in Ciliciâ (quam urbem rerum philosophicarum & liberalium disciplinarum studio tum celebrem fuisse confirmat Strabo, lib.14. pag.673.) in lucem editus, sectâ Pharisæus & Pharisæi filius, Hierosolymis hoc tempore (in Cilicum synagogâ) rerum divinarum studio dans operam, Gamalielis Doctoris inter Pharisæos celeberrimi scholam frequentabat; Legis Mosaicæ simul & traditionum πατροπαραδότων tenacissimus. [*Act.*XXI.39. XXII.3.XXIII.6, 34. XXVI.4,5. II *Corinth.*XI.22. *Galat.*I.14. *Philip.*III.5,6.]

Stephani funus unâ curabant viri religiosi, & planctum magnum ediderunt super eum. [*Act.*VIII.2.]

Romæ mortuus est Ælius Lamia, Syriæ aliquando præses imaginarius: (nunquam enim eò venit:) in provinciâ verò, Syriæ verus præses, Flaccus Pomponius est defunctus. [*Tacit. Annal.6. cap.*27. *cum Suetonio, in Tiberio, cap.*42.]

Herodes Agrippa ex Cypro filiam Mariammen suscepit, ante mortem suam decennio. [*Joseph.lib.*18. *cap.*7. *& lib.*19. *cap.ult.*] | 4747 34

Cædem Stephani gravissima adversùs Ecclesiam universam quæ erat Hierosolymis persecutio statim est insecuta. [*Act.*VIII.1. & XI. 19.] In quâ supra modum sæviens Saulus, vastabat Ecclesiam Dei. A primariis enim Sacerdotibus authoritate acceptâ, non solùm quum ab eis interimerentur sancti, tulit contra eos suffragium; sed etiam ipse, irrumpens in singulas domos, atque inde trahens tum viros tum mulieres, vinciebat eos & carceribus includebat, ac per omnes synagogas frequenter cædebat: atque ita metu aliquos Christum abnegando blasphemare coëgit, alios in fide constantes ad mortem persecutus est. [*Act.*VIII.3. IX.13,21. XXII.4, 5, 19. XXVI.9,10,11. *Galat.*I.13, 23. *Philip.*III.6. I *Tim.*I.13.]

Disjecit hæc persecutio ecclesiam in regiones varias; sed multo cum fructu regni Christi. Solis enim Apostolis Hierosolymæ relictis, ex reliquis, quorum aliquot fuerunt millia; (*Act.* II. 41. & IV. 4.) alii per regiones Judææ & Samariæ dispersi, Euangelium ubique prædicârunt. [*Act.* VIII. 1,4.] Alii Damascum sunt profecti. [*Act.* IX. 19,25.] inter quos erat Ananias; vir secundùm legem religiosus, & testimonium habens ab omnibus ibi habitantibus Judæis. [*Act.* XXII. 12.] Alii ipsam quoque fortasse Romam, atque inter eos Andronicus & Junias, qui insignes fuerunt inter Apostolos; ipsius Sauli persecutoris cognati, & ante ipsum fidem Christi amplexi. [*Rom.* XVI. 7.] Alii denique usque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam perambulaverunt; solis Judæis verbum Domini annunciantes. [*Act.* XI. 19.] illis nimirum qui erant inter Gentes dispersi. [*Jacob.* I. 1. I *Pet.* I. 1.]

Ex his qui Samariam adierunt, fuit Philippus euangelista, inter Septemviros post Stephanum protomartyrem ordine secundus. [*Act.* VIII. 5. *cum* XXI. 8.] Hic in urbem Samariæ deveniens, prædicabat ibi Christum: attendente ad ea quæ dicebat turbâ concorditer, quum videret signa ab eo edita. Spiritus enim impuri ex multis exibant cum clamore magno: multíque paralytici & claudi sanati sunt. Et gaudium magnum in urbe extitit: credentésque baptizabantur tum viri, tum mulieres. Simon quoque, qui à multo tempore gentem Samariæ magicis suis artibus ita dementaverat, ut attendentes ad eum omnes, à minimo usque ad maximum, dicentes esse eum *potentiam Dei magnam*, obstupescens ad signa & virtutes magnas quas à Philippo edi conspexerat, credidit & baptizatus est. [*Act.* VIII. 5,—13.]

Quum audîssent Apostoli qui erant Hierosolymis Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum & Johannem: quibus precantibus, & manus eis imponentibus, receperunt illi Spiritum sanctum. Quod conspiciens Simon Magus, obtulit eis pecunias, ut similem conferendi Spiritus sancti potestatem ipse consequeretur. Cujus insanam impietatem acerrimè Petrus increpans, ut ab istâ malitiâ resipisceret & veniam à Deo rogaret admonuit. Qui Apostolos, ut pro ipso apud Dominum deprecarentur, oravit. Illi verò, ministerio suo peracto, Hierosolymam repetentes, multis Samaritanorum pagis, iter faciendo, euangelium prædicârunt. [*Ibid.* 14,—25.]

Post longum sæculorum ambitum, avis Phœnix in Ægyptum venit: præbuítque materiam doctissimis indigenarum & Græcorum multa super eo miraculo differendi. [*Tacit. Annal. 6. cap.* 28.] Post biennium verò avem hanc in Ægypto apparuisse, refert Dio. [*lib.* 58. *pag.* 638.]

Philippus tetrarcha, vir perpetuò modestus & amator quietis ac otii, anno imperii Tiberii 20 diem obiit; quum Trachonitidi, Gaulanitidi, ac Batanææ annis 37. præfuisset. Obiit Juliade, & illatus in monumentum quod jam antè sibi construxerat, magnificè ac sumptuosè funeratus est. Et quia sine liberis decesserat, ditionem ejus Tiberius provinciæ Syriæ attribuit; ita tamen, ut tributa in eâ tetrarchiâ collecta servarentur intra ipsius regionis terminos. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 6.]

Romæ,

Romæ, vicesimo hoc Tiberiani imperii anno L. Vitellius & Fabius Priscus Consules ludos decennales celebraverunt; tanquam ei, ut Augusto usurpatum, tunc imperium prorogarent. [*Dio, lib.* 58 *pag.* 636.]

Hoc anno, (ut vult Dio,) vel ante triennium (ut sub finem 5i Annalis hoc referens, Tacitus subindicat,) juvenis quidam, Drusum Germanici filium se esse jactans, apud Cycladas insulas, mox in continente Græciæ & Ioniæ visus est: quibusdam Cæsaris libertis, velut agnitum, per dolum comitantibus. Alliciebantur ignari, famâ nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira: quippe lapsum custodiâ pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam invasurum, fingebant simul credebántque. His auditis, Poppæus Sabinus, qui Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat, Nicopolim Romanam coloniam ingressus; ibi cognovit, solertiùs interrogatum juvenem quisnam foret, dixisse, M. Silano genitum: & multis sectatorum dilapsis ascendisse navem, tanquam Italiam peteret. Neque quicquam ultrà de rei exitu se comperisse, dicit Tacitus. Addit verò Dio, impostorem ab urbibus ultrò acceptum, & auxilio firmatum, in Syriam haud dubiè venturum fuisse, exercitûsque occupaturum; nisi quis eum agnitum detinuisset, & ad Tiberium misisset. [*Tacit, Annal.* 5. *cap.* 10. *Dio, lib.* 58. *pag.* 637.]

4038 Philippus euangelista, ab Angelo monitus, Gazam versùs profectus, quæ est *deserta*, (de quo videnda, quæ ad finem anni Mundi 3672 sunt dicta) eunucho occurrit, qui Candaces Æthiopum (in Meroë) reginæ gazis præerat; & Hierosolymâ, quò adoraturus venerat, reversus in curru Esaiam Prophetam legebat. Ad quem Spiritus jussu accedens Philippus, in Christi fide instructum baptizavit. Statímque è conspectu illius à Spiritu Domini abreptus, Azoti inventus est: & peragratâ regione, omnibus urbibus euangelium prædicavit, usque dum veniret Cæsaream. [*Act.* VIII. 26.—40.]

Saulus adhuc spirans minas ac cædem adversùs discipulos Domini, 4748 35
à summo Sacerdote (*Anna*; ut Act. IV. 6.) et Synedrio (cui tum ille præerat) epistolas ad synagogas Damasci perferendas obtinuit; ut si quos isthic Christianæ religionis cultores inveniret, sive viros sive mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam, ut punirentur. Quum autem appropinquaret ille Damasco, tempore meridiano repentè lux è cœlo, splendorem Solis superans, circumfudit illum suo fulgore & eos qui iter cum illo faciebant. Decidentibus deinde omnibus in terram, vocem ille audivit, Hebraicâ linguâ sibi dicentem: *Saul, Saul, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulos calcitrare.* Et quum ille dixisset; *Quis es Domine?* responsum illi est: *Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris. Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcircò enim apparui tibi, ut designarem te ministrum ac testem tum eorum quæ vidisti tum eorum in quibus apparebo tibi. Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto: ut aperias oculos eorum, & convertas eos à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum; ut remissionem peccatorum ac sortem inter sanctificatos recipiant per fidem quæ est in me.* Cùmque Saulus tremens & pavens ulteriùs quæreret; *Domine, quid me vis facere?* dixit ad eum Dominus. *Surge, ac proficiscere Damascum: & illic tibi dicetur*

de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias. Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, ita attoniti steterunt ut vocem perderent: lucem quidem conspicientes, & sonum verborum audientes; sed neque Christum qui loquebatur videntes, neque quicquam eorum quæ dixerat intelligentes. [*Act.* IX. 1—7. XXII. 5,—14. XXVI. 12,—18.]

Surrexit Saulus è terrâ, & gloriâ conspectæ lucis occæcatus, manu ductus ab iis qui secum erat, venit Damascum. [*Act.* IX. 8. XXII. 11.] Fuítque tribus diebus, non videns, & non comedens neque bibens. Erat autem quidam discipulus Damasci, nominis Ananias: ad quem dixit per visionem Dominus. *Surge, & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum Tarsensem; ecce enim precatur* (& vidit tum Saulus per visionem Ananiam introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.) Respondit autem Ananias: *Domine, audivi ex multis de viro isto, quot malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis. Quinetiam hoc loco potestatem habet à primoribus Sacerdotum vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.* Dixit autem ad eum Dominus. *Proficiscere: nam vas electum est mihi ille, ut portet nomen meum in conspectu Gentium, & regum & filiorum Israël. Ego enim ostendam ei quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.* Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus, dixit: *Saule frater, Dominus Jesus, qui visus est tibi in viâ quâ veniebas, misit me, ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.* Et statim deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ; & visum recepit illico. [*Act.* IX 9,—18.]

Et dixit Ananias. *Deus patrum nostrorum designavit te qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius. Nam eris ei testis apud omnes homines eorum quæ vidisti & audisti. Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.* [Act. XXII. 14,15,16.] Et surgens Saulus, baptizatus est: & quum cepisset cibum, corroboratus est. [*Act.* IX. 18, 19.]

Quid autem Damasci Saulo à Domino fuerit revelatum, ut faceret; in Actis Lucas non aperit. Sed ex iis quæ, in epistolâ ad Galatas, immediatè post conversionem se feciſse ipse narrat, apparet, inter alia mandatum illi à Deo fuisse; ut *non conferret cum carne & sanguine, neque rediret Hierosolymam ad eos qui ante ipsum fuerunt Apostoli, sed in Arabiam*, sive loca Damasco proxima, aliquantisper secederet. ubi Euangelii scientiam esset accepturus; *non ab homine edoctus, sed ex revelatione Jesu Christi.* [Gal. I. 12,16,17,]

Tum Damascum inde denuò reversus Saulus, [*Gal.* I. 17.] cum discipulis qui ibi erant per aliquot dies fuit. Et statim in synagogis prædicavit, Christum Dei esse filium. Obstupescebant autem qui audiebant, & dicebant. *Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud; & huc idcirco venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?* Saulus verò magis invalescebat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, docens Jesum esse Christum. [*Act.* IX. 19,—22.] Judæis enim Damascenis, omnium primis, prædicatum ab eo Euangelium est. [*Act.* XXVI. 20.]

Tiberium, de rebus Christi ex Palæstinâ à Pilato certiorem factum, de

de eo in Deorum numerum (asivibondo) ad Senatum retùliſſe, eóque repugnante, ipſum *in ſententiâ manentem periculum accuſatoribus Chriſtianorum eſſe comminatum*, refert Tertullianus in Apologetico [*cap.* 5. & 21.] eúmque ſecuti, tum alii, tum Euſebius [*in Chronico, & Hiſtor. Eccleſiaſtic. lib.* 2. *cap.* 2.] et, in epiſtolâ de excidio Britanniæ, Gildas noſter. Quo poſito, primam illam Chriſtianorum poſt cædem Stephani perſecutionem in Judæâ ortam, partim Sauli, qui eam maximè promoverat, converſione, partim Tiberii metu, finem accepiſſe dicendum eſt.

L. Vitellius, qui ſuperiore anno Romæ Conſulatum geſſit, à Tiberio Proconſul in Syriam miſſus, venit Hieroſolymam in ipſâ feſtivitate Paſchali: ubi ab Hieroſolymitis honorificentiſſimo hoſpitio receptus, quò gratiam eis referret, remiſit civibus totum vectigal fructuum vœnalium; & ſtolam cum ornatu Pontificio permiſit in Templo aſſervari à Sacerdotibus, quæ priùs à Romano turris Antoniæ præfecto cuſtodiebatur. Atque ita gratificatus genti, & in locum Joſephi Caiaphæ Pontificis ſubrogato Jonathâ Anani (ſive Annæ) Pontificis filio, iter fecit verſùs Antiochiam. [*Joſeph. lib.* 15. *cap. ult. & lib.* 18. *cap.* 6.]

Artabanus Parthiæ rex, defuncto Armeniæ rege Artaxiâ, Arſacem liberorum ſuorum veterrimum, Armeniis impoſuit. Idque quum à Tiberio impune tuliſſet, Cappadociam attentavit: miſsíſque qui gazam à Vonone relictam in Syriâ Ciliciâque repoſcerent, ſimul veteres Perſarum ac Macedonum terminos; ſéque invaſurum poſſeſſa Cyro, & pòſt Alexandro, per vaniloquentiam & minas jaciebat. Quum verò populares quoque ſuos ſuperbiùs & ſæviùs tractaret; Sinnaces, inſigni familiâ ac perinde opibus, & proximus huic Abdus eunuchus, adſcitis & aliis Parthorum primoribus, quia neminem gentis Arſacidarum ſummæ rei imponere poterant, (interfectis ab Artabano pleriſque, aut nondum adultis) ſecretis ad Tiberium nuntiis miſſis, Phraatem regis Phraatis III. filium, qui Romæ inter obſides detinebatur, regem ſibi popoſcerunt. [*Tacit. Annal.* 6. *cap.* 31. *Dio, lib.* 58. *pag.* 37.]

Tiberius ornatum Phraatem ad paternum miſit imperium: deſtinata retinens, conſiliis & aſtu res externas moliri, arma procul habere. Interea cognitis inſidiis, Artabanus Abdum ſpecie amicitiæ vocatum ad epulas veneno illigavit; Sinnacem diſſimulatione ac donis, ſimul per negotia, moratus eſt. Et Phraates apud Syriam, dum omiſſo cultu Romano, cui per tot annos inſueverat, inſtituta Parthorum reſumit, patriis moribus impar morbo abſumptus eſt. [*Tacit. ibid. cap.* 32.]

Phraate mortuo, Tiberius Tiridatem, ſanguinis ejuſdem, æmulum Artabano miſit: cui ut expeditiùs regnum adire liceret, Mithridati Ibero ſcripſit, Armeniam invaderet; ut Artabanus, dum filio opitulatetur, à ſuâ ditione diſcederet. Atque eum in finem Mithridatem conciliavit fratri Pharaſmani, qui patri Mithridati in regno Iberiæ ſucceſſerat: ſimúlque & Pharaſmanem ipſum & Alanorum regem magnis præmiis ſollicitavit, ad inferendum bellum quamprimùm Artabano. Cunctis verò quæ apud Orientem parabantur L. Vitellium præfecit.

Ouv. des Beaux, 1699. p. 311.

[*Id. ibid. cum Josepho, lib.* 18. *cap.* 6. *& Dione, lib.* 58. *pag.* 637, 638.]

Mithridates fratrem Pharasmanem conatus suos dolo & vi juvare perpulit. Artabani filius Arsaces, ministris multo auro ad scelus conductis, sublatus est: simúlque Iberi magnis copiis Armeniam irrumpentes, urbe Artaxatâ potiti sunt. Quæ postquam Artabano cognita, filium Orodem ultorem parat; Parthorum ei dans copias, mitténsque qui auxilia mercede facerent. Contrà, Pharasmanes, Albanos sibi adjunxit, & accersivit Sarmatas; quorum Sceptruchi, utrimque donis acceptis, more gentis, ad diversas partes transierunt. Sed Iberi locorum potentes, patefactis portis Caspiis, Sarmatas in Armeniam effuderunt: & qui Parthis adventabant, facilè arcebantur, unico incessu illis relicto, inter extremos Albanorum montes & Caspii maris littus, quem æstas tum impediebat, flatibus Etesiarum vada implentibus. [*Tacit. Annal.* 6. *cap.* 33. *Joseph. ut supr.*]

Orodem sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes ad pugnam compulit: in quâ cum eo concurrens, vulnus per galeam adegit, nec iterare potuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos; victoriámque concessere. [*Tacit. ibid. cap.* 34. *&* 35.] Atque ita Armenia à Parthis denuò est amissa. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 6.] et Mithridati Ibero data. [*Dio, lib.* 58. *pag.* 638.]

4039 Mox tamen Artabanus totâ mole regni ultum iit. Peritiâ verò locorum ab Iberis meliùs pugnatum est. Neque ideò ille abscedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & subdito rumore tanquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli feciſſet. Tum omissa Armenia, versæque Artabani res: illiciente Vitellio, desererent regem sævum in pace, & adversis præliorum exitiosum. Hinc Sinnaces patrem Abdagesem aliósque occultos consulit, & tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit: adfluentibus paulatim, qui metu magis quàm benevolentiâ subjecti, repertis authoribus sustulerant animum. Vitellius etiam, pecuniâ corruptis aliquot amicis & cognatis regiis, ipsum Artabanum conabatur occidere. Ille intellectâ fraude, nec inveniens remedium, quòd ab optimatibus immineret periculum, habénsque suspectos & eos qui in fide manebant; in satrapias superiores & contermina Scythiæ loca fugam maturavit, ab Hyrcanis Carmaníque, quibus per adfinitatem innexus erat, auxilium expectans. [*Tacit. ibid. cap.* 36. *Joseph. lib.* 18. *cap.* 6.]

Agrippa, Aristobuli filius, quum apud Ptolemaidem in extremâ egestate ageret, Marsyæ liberti sui operâ usus, à Proto matris suæ Bernices defunctæ quondam liberto, pecuniam fœneratus est. Is à Marsyâ syngrapham 20 millium drachmarum Atticarum extorsit, detractis sibi de eâ summâ 2500. eo facilius, quòd non poterat Agrippa aliter facere. Receptâ igitur pecuniâ profectus Anthedonem, & ibi navem nactus, parabat se itineri in Italiam. Id ubi comperit Herennius Capito procurator Jamniæ, misit eò milites exacturos argenti 300 millia, quorum debitor Cæsaris fisco Agrippa factus est dum Romæ ageret: atque ita imposita est illi manendi necessitas. Et tunc quidem facturum se jussa simulavit: sed quamprimùm nox terris incubuit præ- 4749 36

præciſis navis retinaculis navigavit Alexandriam. Ibi ab Alexandro Alabarchâ popoſcit mutuò 200 argenti millia. Illic non ipſi ſe mutuaturum profeſſus eſt, ſed uxori ejus Cypro; conjugalem amorem in eâ demiratus & virtutes cæteras. Quum illa igitur fidejuſſiſſet, mox Alexander quinque talentis repræſentatis Alexandriæ, reliquam ſummam exhibiturum ſe promiſit Puteolis; profuſionem Agrippæ veritus. [*Joſeph. lib.* 18. *cap.* 7. *&* 8.]

Hujus adventus Agrippæ ad urbem Alexandrinam, in libro adverſùs Flaccum (Ægypti hoc tempore præſidem) meminit Philo Judæus: quem Alexandri hujus Alabarchæ fratrem Joſephus, [*lib.* 18. *cap.* 10.] et *de genere Sacerdotum* fuiſſe, in Eccleſiaſticorum ſcriptorum Catalogo refert Hieronymus. Unde & Alexandrum hunc haud alium fuiſſe putavit Baronius (*ad ann. Chriſti* 34. *num.* 265.) ab Alexandro illo, qui in Act. IV. 6. de genere Sacerdotali fuiſſe memoratur. Fuit verò hic Alexander Lyſimachus, qui Alabarchiæ magiſtratum (de quo in Satyrâ 1. Juvenalis) geſſit Alexandriæ, quondam Antoniæ matris Claudii Imp. procurator, & Tiberii Alexandri Judææ præſidis pater; omnium Judæorum Alexandrinorum ditiſſimus. [*Joſeph. lib.* 19. *Antiquit. cap.* 4. *& lib.* 20. *cap.* 3.] ipſe (non, uti in loco citato ſcripſit Baronius, pater ejus) qui & Hieroſolymitani templi portis argentum atque aurum infudit. [*Id. lib.* 6. *Belli, cap.* 6. *circ. fin.*]

Cypros, expeditâ mariti navigatione in Italiam, cum liberis in Judæam itinere pedeſtri reverſa eſt. Agrippa verò poſtquam Puteolos appulit, ſcripſit ad Tiberium Cæſarem degentem Capreis, veniſſe ſe officii cauſâ ſignificans, & poteſtatem accedendi eam inſulam poſtulans. Tiberius nil cunctatus humaniſſimè reſcripſit, gratulatus ei reditum ad Capreas incolumem: nec minore alacritate præſentem excepit & amplexu & hoſpitio. [*Joſeph. lib.* 18. *cap.* 8.]

Poſtridie Cæſar receptis litteris ab Herennio de 300 argenti millibus, mandavit cubiculariis, non priùs admitti Agrippam quàm perſoluto debito. Ille nequaquam irâ Cæſaris attonitus, ab Antoniâ Germanici & Claudii (poſtea Imperatoris) matre 300 illa millia mutuò petiit, ne periclitaretur de amicitiâ Cæſaris. Quæ memor familiaritatis quæ ſibi cum Bernice matre Agrippæ interceſſerat, ſimúlque educatum fuiſſe ipſum cum ſuo Claudio, pecuniam illam ei præbuit. Itaque reddito debito, nemine prohibente, fruebatur amicitiâ principis: adeóque conciliatus eſt Cæſari, ut is nepotem ſuum (Tiberium Gemellum) Druſi filium commendaret Agrippæ, mandarétque ut progredientem ſemper comitaretur officii gratiâ. Hoc beneficio devinctus & deditus Antoniæ, cœpit Caium (Caligulam) nepotem ejus colere, gratioſum apud omnes & honoratum ob patris Germanici memoriam. Erat ibi fortè Allus Samarita: à quo decies centena millia mutuatus Agrippa, debitum Antoniæ reddidit; reliquum materiam habuit demerendi Caium officioſiùs. [*Id. ibid.*]

Tigranes, Alexandri (à patre Herode occiſi) & Glaphyræ (filiæ Archelai Cappadocum regis) filius, qui ab inſtitutis patriis ad religionem Græcorum deſciverat & Armeniæ regno quondam potitus fuerat, Romæ accuſatus & ſupplicio affectus ſine liberis deceſſit.

ceſſit. [*Tacit. Annal. 6. cap.* 40. *Joſeph. lib.* 18. *cap.*7.]

Clitarum natio (in Ciliciâ Trachеâ) Cappadoci Archelao ſubjecta, quia Romano more cenſus deferre & pati tributa adigebatur, in juga Tauri montis abſceſſit: locorúmque ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius legatus à Vitellio præſide Syriæ cum quatuor millibus legionariorum & delectis auxiliis miſſus, duos colles quos barbari inſederant (minori Cadra, alteri Tavara nomen erat) operibus circumdedit, & erumpere auſos ferro, cæteros ſiti ad deditionem coëgit. [*Tacit. Annal.6.cap.*41.]

Artabano Parthorum rege profugo & flexis ad novum regem popularium animis, Vitellius hortatus Tiridatem parata capeſſere, robur legionum ſociorúmque ripam ad Euphratis duxit. Sacrificantibus, quum hic more Romano ſuovetaurilia daret, ille equum placando amni adornâſſet; nuntiaverunt accolæ Euphratem, nullâ imbrium vi, ſponte & immenſum attolli; ſimul ăbentibus ſpumis in modum diadematis ſinuare orbem; auſpicium proſperi tranſgreſſus. Quidam verò callidiùs interpretabantur, initia conatus ſecunda, neque diuturna: quia eorum quæ terrâ cœlóve portenderentur certior fides; fluminum inſtabilis natura, ſimul oſtenderet omina raperétque. Sed ponte navibus effecto, tranſmiſſóque exercitu, primus Oroſpades multis equitum millibus in caſtra venit: exul quondam & Tiberio, cùm Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eóque civitate Romanâ donatus; mox repetitâ amicitiâ Regis, multo apud eum honore, præfectus Meſopotamiæ. Neque multo poſt, Sinnaces auxit copias: & columen partium Abdageſes, gazam & paratus regios adjecit. Vitellius, oſtentâſſe Romana arma ſatis ratus, monuit Tiridatem, ut Phraatis avi & altoris Cæſaris meminerit; primoréſque, ut obſequium in regem, reverentiam in Romanos, decus quiſque ſuum & fidem retinerent: deinde cum legionibus in Syriam remeavit. [*Id. ibid. cap.*37.]

Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthemuſiada, cæteráſque urbes Macedonicas Græcâ linguâ utentes, Halúmque & Artemitam Parthica opida recepit: certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter educatum ob ſævitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes ſperabant. Plurimum adulationis Seleucienſes induere: civitas potens, ſepta muris, neque in barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci retinens. Hi adventantem Tiridatem extollentes, probra in Artabanum fundebant, ut maternâ origine Arſacidem, cætera degenerem. Cúmque nuper Artabanus 300 optimatum dominationi tradidiſſet; Tiridates rem Seleucienſem populo permiſit. [*Ibid. cap.*41. *&* 42.]

Mox conſultans Tiridates, quonam die ſolennia regni capeſſeret, litteras Phraatis & Hieronis, qui validiſſimas præfecturas obtinebant, accepit; brevem moram precantium. Placitúmque opperiri viros præpollentes: atque interim Cteſiphon ſedes imperii petita eſt. Sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & approbantibus, Surena patrio more Tiridatem inſigni regio evinxit. Ac ſi ſtatim interiora, cæteráſque nationes petiviſſet; oppreſſa cunctantium dubitatio fuiſſet,

set, & omnes in unum cessissent: sed obsidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phraates, & Hiero, & si qui alii delectum capiendo diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidiâ in Abdagesem, qui tum aulâ & novo rege potiebatur, ad Artabanum vertere. [*Ibid.ca.*42. *&* 43.]

Artabanus in Hyrcanis repertus est, illuvie obsitus, & alimenta arcu expediens. Ac primò tanquam dolus pararetur territus, ubi data fides reddendæ dominationi venisse; non ultra moratus quàm dum *Scytharum* auxilia conciret, (ex *Dahis* ac *Sacis* contractum ab eo magnum fuisse exercitum, refert Josephus, *lib.* 18. *cap.*6.) perrexit properus: neque exuit pædorem, ut vulgum miseratione adverteret. Non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos illicerer, prompti firmarentur. [*Ibid.cap.*43. *&* 44.]

Jam propinqua Seleuciæ cum magnâ manu ille adventabat, quum Tiridates simul famâ atque ipso Artabano perculsus, distrahi consiliis cœpit, iret contrà, an bellum cunctatione tractaret. Verùm Abdageses regrediendum in Mesopotamiam censebat: ut amne objecto, Armeniis interim Elymæisque, & cæteris à tergo excitis, aucti copiis socialibus, & quas dux Romanus misisset, fortunam tentarent. Ea sententia valuit; quia plurima authoritas penes Abdagesem; & Tiridates ignavus ad pericula erat. Sed fugæ specie discessum est: ac principio à gente Arabum facto, cæteri domos abierunt, vel in castra Artabani; donec Tiridates cum paucis in Syriam revectus, pudore proditionis omnes exsolvit. [*Ibid.cap.*44.]

Interim Artabanus, non magno labore debellatis inimicis, in imperium restitutus est. [*Joseph.lib.*18.*ca.*6. *Dio,lib.*58. *pag.*637.] Qui scriptis ad Tiberium litteris, parricidia & cædes & ignaviam & luxuriam illi objecit: monuitque ut voluntariâ morte, maximo justissimóque civium odio quamprimùm satisfaceret. [*Sueton. in Tiberio, ca.*66.] Armeniam etiam impunè aggressus, Syriam quoque invadere instituit. [*Dio, lib.*59. *pag.*661.]

Agrippa in intimam familiaritatem receptus à Caio Caligulâ, quodam die quum unâ cum eo in curru vectaretur, ut quamprimùm Tiberius principatus locum Caio digniori cederet precatus est. Has voces excepit Eutychus, libertus Agrippæ & auriga: at tum quidem siluit. Insimulatus deinde à patrono quasi vestem ei furto subduxisset, sicut reverâ subduxerat, & ex fugâ retractus, cùm perductus esset ad Pisonem Urbis præfectum, rogatus fugæ causam, ait se habere secreta quædam quæ cuperet indicare Cæsari, ad salutem ipsius pertinentia: quapropter vinctus missus est Capreas, ubi diu in vinculis est detentus, priusquam Cæsari aures ei præbere esset collibitum. [*Joseph.lib.* 18. *ca.*8.]

Samaritanis impostor quidam persuasit, ut convenirent in montem Garizim apud eam gentem sanctissimum: asseverans se illic eis ostensurum sacra vasa refossa, quæ ibi Moses deposuerit. Illi crediduli sumptis armis Tirathabam vicum insederunt, expectantes ibi confluentes cæteros, ut magno agmine montem ascenderent. Sed Pilatus prior

clivum montis occupavit equitibus ſuis & peditibus: qui prælio congreſſi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerunt; multos etiam vivos captos abduxerunt, quorum præcipuos & potentiores Pilatus capite mulctavit. [*Id. ibid. cap.* 5.]

4040 Tum primates Vitellium Syriæ præſidem adeuntes, Pilatum cædis accuſârunt, negantes defectionem fuiſſe à Romanis illum concurſum in Tirathaba, ſed refugium contra Pilati violentiam. Vitellius autem Marcello amico ad procurationem Judææ miſſo, Pilatum juſſit Romam proficiſci, reſponſurum apud Cæſarem ad objecta per Judæos crimina: poſtquam decem jam annos in provinciâ ille exegiſſet. [*Id. ibid.*] Quibus quatuor aut quinque menſium appendicula addenda fuerit; ſi non ille, vel procellarum metu (præterito jam, ut *Actor.* XXVII. 9. ſeptimi menſis Jejunio) navigationem diſtulerit, vel adverſis ventis detentus, aut aliâ aliquâ morâ interveniente, iter prolongaverit. Nam priùs quàm Romam Pilatus perveniret, vitâ exceſſiſſe Tiberium, Joſephus indicat.

Quum à Capreis veniſſet Tiberius Tuſculanum, ſtadiis ferè centum ab Urbe diſſitum; ab Agrippinâ Germanici matre, licèt multùm reluctans, tandem perſuaſus eſt ut Eutychum audiret, cognoſceretúrque cujus accuſaret is patronum criminis. Qui, re examinatâ, comperiens, neglecto mandato de colendo nepote ipſius Tiberio Druſi filio, totum eum in Caium fuiſſe propenſum; Macroni (qui Sejano in prætorianorum militum præfecturâ ſucceſſerat) imperavit, ut Agrippæ vincula injiceret. Agrippa verò ad preces verſus, per memoriam filii, cujus conſuetudine ſimul educatus familiariſſimè uſus fuerat, & per collata in adoleſcentem Tiberium officia rogabat veniam: ſed fruſtrà, prætorianis ita ut erat purpuratum in vincula trahentibus. Cúmque æſtus eſſet vehemens, & præ inopiâ vini ſitis eum ureret, conſpicatus quendam è Caii ſervis nomine Thaumaſtum gerentem hydriam, popoſcit potum: & cùm libenter oblatum hauſiſſet, inquit. *Certè tuo bono puer exhibuiſti mihi hoc miniſterium: quamprimùm enim hanc neceſſitatem evaſero, impetrabo tibi libertatem à Caio.* Quod & poſteà præſtitit. [*Joſeph. lib.* 18. *ca.* 8.]

Agrippa vinctus ante regiam ſtabat inter alios quoſdam æquè vinctos, incumbens præ mœrore in quandam arborem cui bubo inſidebat. Unus è vinctis natione Germanus alitem conſpicatus, ſciſcitatus eſt è milite quiſnam eſſet ille purpuratus: & cognito Agrippam eſſe Judæorum nobiliſſimum; ad eum adductus, adhibito interprete, hoc auſpicio ſignificari illi dixit repentinam præſentis fortunæ mutationem. Ad ampliſſimam enim dignitatem ſimul atque potentiam eum perventurum, felicem habiturum vitæ exitum: (in quo falſum illum fuiſſe vatem, docuit exitus hominis infeliciſsimus:) ſed quando hanc alitem iterùm eſſet viſurus, quintum ex eo diem fatalem ipſi futurum. [*Id. ibid.*]

Antonia graviter ferens calamitatem juvenis, Tiberium quidem pro eo deprecari putabat inutile: apud Macronem tamen obtinuit ut in cuſtodiâ ſervaretur à militibus commodis moribus præditis, convictorémque

victorémque haberet centurionem ei curæ præpositum; & quotidianis uteretur lavacris, & pateret ad eum libertis atque amicis aditus, quorum sublevaretur officiis. admittebantúrque ad eum Silas amicus, & è libertis Marsyas atque Stichus, inferentes ei cibos quibus delectabatur: & stragula quasi vænalia circumferentes, noctu substernebant permissu militum jam antè præmonitorum Macronis imperio. Atque in hunc modum sex menses in custodiâ exegit, usque in Tiberii obitum. [*Ibid.*]

De Gamalitici agri finibus contentio orta est inter Herodem Tetrarcham & Aretam Arabiæ Petrææ regem, injuriæ filiæ suæ factæ non immemorem; quam matrimonio sibi junctam Herodes spreverat, ductâ in ejus locum fratris sui uxore Herodiade. Contractis utrinque copiis bellum per legatos gestum est: commissóque prælio Herodis exercitus internecione periit, proditus à quibusdam exulibus qui pulsi è tetrarchiâ Philippi tunc merebant Herodis stipendia. Hæc Herodes per litteras significavit Tiberio: qui indignè ferens Aretæ audaciam, scripsit Vitellio ut ei bellum inferret, & aut vivum captum abduceret, aut occisi caput ad se mitteret. Apud Judæos autem fuit opinio, justâ ultione numinis deletum Herodis exercitum, propter Johannis Baptistæ cædem. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 7.]

Cn. Acerronio Proculo & C. Pontio Nigrino Consulib. mortem Tiberius obiit, XVII. Kalend. Apriles, ut est apud Suetonium [*in Tiberio, ca.* 13.] et *Tacitum*, [*Annal.* 6. *ca.* 50.] vel VII. potiùs, sive XXVI. Martii die, quum post Augusti excessum imperavisset *annos* 22. *menses* 7. & *dies* 7. ut in fine libri 58. refert Dio. non *menses* 5. *dies* 3. ut in libro 18. Antiquit. [*ca.* 8.] neque *menses* 6. *dies* 3. ut in libro 2° Belli, [*ca.* 8. *κεφ.* ιε.] Josephus numerat. | 4750 | 37

Marsyas, Tiberii morte cognitâ, currens ad patronum suum Agrippam, cùm offendisset petentem balneum, admoto capite, sermone Hebraico dixit, *Mortuus est leo.* Quod ex iis rescisens centurio qui custodiæ præerat, Agrippæ vinculis soluto cœnam lautam apposuit. Sed dum epulis simul indulgerent & poculis, superveniens quidam attulit incolumem esse Tiberium, & brevi in urbem reversurum. Quibus verbis graviter territus centurio, Agrippam de lectulo proturbatum vinciri, & accuratiùs in posterum custodiri jussit. Verùm posterâ die binæ à Caio allatæ sunt litteræ, alteræ, quibus senatui significabat in defuncti Tiberii se successisse imperium; alteræ ad Pisonem Urbi præfectum, idem indicantes, mandantésque ut Agrippam è castris dimissum restitueret in id quod antè habitaverat domicilium. in quo licèt adhuc custodiretur, tamen suo victitabat arbitrio. [*Joseph. lib.* 18. *cap.* 8.]

Caius Romam reversus, Tiberii simul corpus referens, more solenni funus celebravit sumptuosissimum: & quum vellet Agrippam eâdem die solutum dimittere, monitu Antoniæ supersedit. non quòd ea malè vellet homini; sed negabat decoram hanc festinationem, ne videretur hoc odio Tiberii facere, si confestim solveret quem ille vinxerat. Elapsis tamen non multis diebus, accersitum ad se domum tonderi, vestémque mutare præcepit. Impositio deinde in ejus caput dia-

demate, Tetrarchiæ quæ Philippi fuerat regem conſtituit, adjectâ Lyſaniæ quoque tetrarchiâ: & pro ferreâ catenâ dedit auream pari pondere. In Judæam autem Marullum miſit præſidem. [*Id. ibid.*]

Agrippam Herodis nepotem vinculis, quæ ei à Tiberio fuerant indita, C. Caligulam liberaviſſe, & avi principatum ei reddidiſſe; memorat Dio [*lib. 59. pag. 645.*] prætoriis ornamentis à Romano Senatu honoratum, regno & tertiâ avitæ ditionis parte quam Philippus patruus poſſederat à Caio donatum, Philo. [*in Flaccum.*] Regnum verò adeptus Agrippa, Thaumaſtum qui potum ipſi vincto miniſtraverat, à Caio impetratum, manumiſit, & bonorum ſuorum diſpenſatorem conſtituit. Quin & moriens hunc Agrippæ filio Bernicæque filiæ reliquit eâdem miniſterii conditione: apud quos in pretio uſque ad extremum diem habitus conſenuit. [*Joſeph. lib. 18. cap. 8.*]

Antiocho Antiochi filio Caligula Commagenem, paternum regnum, dedit; adjectis Ciliciæ maritimis. [*Dio, lib. 59. pag. 645.*]

Præſes Syriæ Vitellius, bellum Aretæ illaturus, aſſumptis duabus legionibus, & levis armaturæ atque equitum auxiliis miſſis à ſociis regibus, properans verſùs Petram pervenit Ptolemaïdem. Quúm que vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejus regionis principes, deprecantes tranſitum. Neque enim patrios ritus permittere, ut inferantur ullæ imagines, quales Romana ſigna habebant pleraque. Quorum precibus flexus mutavit ſententiam de itinere propoſito: miſſóque per magnum campum exercitu, ipſe cum Herode Tetrarchâ & amicis aſcendit Hieroſolyma, ſacrificaturus Deo in feſtivitate quæ inſtabat publicâ. Quò poſtquam ventum eſt, honore ſummo exceptus à populo, hæſit ibi triduo, & interim à Jonathâ in fratrem ejus Theophilum pontificatum tranſtulit. [*Joſeph. lib. 18. cap. 7.*]

Quartâ die litteris acceptis de morte Tiberii, populum Vitellius ſacramento adegit in fidem Caii novi principis. [*Id. ibid.*] Unde rex Agrippa, in litteris ad Caium: apud Philonem, in legatione. *Hieroſolymis primùm audita eſt, Imperator, exoptata tua ſucceſsio; è ſanctâ civitate diffuſa eſt ejus fama ad finitimas provincias. Et quoniam prima Orientalium hac civitas Imperatorem te conſalutavit; æquum eſt ut à te tractetur liberaliùs.* et Judæorum Senatus, in oratione ad Petronium: apud eundem. *Caio imperium adepto, primi ex totâ Syriâ gratulati ſumus Vitellio, cujus ſucceſſor es, tunc in urbe noſtrâ degente, qui ſuper hâc re litteras acceperat; & à nobis ad cæteras civitates fama lætum nuncium pertulit: primùm noſtrum Templum excepit pro imperio Caii victimas.*

Revocavit Vitellius ex itinere copias, omiſſo bello propter delatum in alium Imperium. Et quidem Aretam ferunt, accepto expeditionis Vitellii nuncio, collegiſſe ex auguriis, impoſſibile eſſe ad Petram pervenire illum exercitum. Unum enim è ducibus priùs moriturum: vel qui bellum paret, vel cujus juſſu pararetur, vel eum contra quem eſſet movendum. [*Joſeph. lib. 18. ca. 7.*]

Vitellium deinde, exercitu in hyberna dimiſſo, (quod in æſtatis initio ab eo factum, non eſt admodum verisimile) Antiochiam repetiiſſe,

isse, scribit Josephus: quum unâ cum copiis ad Euphratem eum perrexisse dicendum potiùs fuisset, ut cum Parthorum rege fœdus iniret. Id enim non, ut putavit Josephus, sub Tiberio, sed sub Caio factum fuisse, ex Suetonio & Dione apparet. Námque Artabanus, odium semper contemptúmque Tiberii præ se ferens, Caii amicitiam ultrò petiit: summísque eum artibus Vitellius non modò ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa pellexit. Euphratem enim ille transgressus, aquilas Romanas adoravit, statuísque Augusti & Caii sacrificavit. Pacis quoque conditiones, quæ ex usu Romanis essent, liberósque obsides dedit. [*Sueton. in C. Caligulâ, ca.* 14. *& A. Vitellio ca.* 2. *Dio, lib.* 59. *pag.* 661.]

In medio pontis Rex & Vitellius sibi occurrerunt, cum suo quisque satellitio: & postquam de fœdere convenit, Herodes tetrarcha utrumque excepit convivio, tabernaculo magno sumptu erecto in medio flumine. Deinde Vitellius Antiochiam rediit, Artabanus in Babyloniam. Herodes verò volens primus nunciare Cæsari de impetratis obsidibus, omnibus diligenter perscriptis misit ad eum tabellarios; nihil ampliùs relinquens significandum per Consularem legatum. Quare supervenientibus Vitellii litteris, Cæsar rescripsit, omnia sibi jam antè esse cognita ex Herodis nuntiis. Quo ille graviter offensus est. [*Joseph. lib.* 18. *ca.* 6.]

Nec multo pòst misit Artabanus filium Darium obsidem, cum multis muneribus: inter quæ etiam virum staturâ cubitorum quinque genere Judæum, nomine Eleazarum; qui propter vastitatem Gigas cognominatus est. [*Id. ibid.*]

Judæi Alexandrini, postquam honores omnes, quos per leges suas decernere licuit, Caio exhibuissent; Flacco Abillio præsidi decretum suum obtulerunt; orantes ut, quoniam non fuit permissum legationem mittere, ipse id per suos nuncios transmitteret. Legit ille; & annuens ad pleraque capita, subridénsque dixit. *Placet mihi per omnia pietas vestra: mittam hæc ut petitis, & legati fungar munere, ut sentiat Caius vestram gratitudinem; eróque testis probè notæ mihi vestræ popularis modestiæ atque obedientiæ.* Decretum tamen illud apud se retinuit: ut soli omnium illi pro Caii contemptoribus haberentur. [*Philo, in Flaccum.*]

Anno primo imperii C. Caligulæ Mattathiæ sacerdoti natus est filius Josephus, historiæ Judaicæ scriptor: ut ipse in libro de Vitâ suâ indicat.

4041 Quum longo jam tempore Saulus Damasci Euangelium prædicavisset, inierunt Judæi illum interimendi consilium. Hi ab Aretæ regis Arabiæ Petrææ (qui Herodis Tetrarchæ exercitum nuper fuderat) præfecto, præsidio urbem Damascenorum tenente adjuti observabant portas die ac nocte, ut eum prehensum interimerent. Verùm à discipulis è fenestrâ per murum funè in sportâ nocte demissus, ex eorum insidiis evasit. [*Act.* IX. 23, 24, 25. II *Corinth.* 32, 33.]

Primo igitur Apostolatus sui triennio apud Damascenos exacto, rediit Saulus Hierosolymam, ut viseret Petrum: & permansit apud eum dies quindecim. [*Gal.* I. 18.]

Ibi quum tentaret ſe propiùs adjungere diſcipulis, timebant omnes, non credentes eum eſſe diſcipulum. Sed Barnabas acceptum eum duxit ad Apoſtolos (Petrum videlicèt, & Jacobum fratrem Domini: neminem enim ex Apoſtolis alium tum ille vidit. Gal.I. 19.) & expoſuit eis, quomodo in viâ vidiſſet Dominum, & quòd locutus eſſet ei; & quomodo Damaſci liberè locutus eſſet in nomine Jeſu. [*Act.* IX. 26,27.]

Saulus Hieroſolymis liberè in nomine Domini Jeſu loquebatur, & diſceptabat cum Helleniſtis: (ſive Judæis qui Græcâ linguâ utebantur; ut Syrus rectè hîc eſt interpretatus:) illi verò conabantur eum interimere. [*Act.*IX.29.]

Orans in Templo Saulus, extra ſe raptus eſt, & vidit Dominum dicentem ſibi. *Feſtina, & exi citò Hieroſolymis; quoniam non excipient teſtimonium tuum de me.* Cui ille. *Domine, ipſi ſciunt me pertraxiſſe in carcerem & verberibus affeciſſe per ſingulas ſynagogas eos qui credebant in te. Et quum effunderetur ſanguis Stephani martyris tui, ego quoque adſtabam & cuſtodiebam pallia eorum qui interficiebant eum.* Et dixit ei Dominus. *Proficiſcere: nam ego te procul ad gentes emittam.* [Act. XXII. 17,–21.]

Fratres verò Hieroſolymitani deduxerunt eum Cæſaream, & emiſerunt in patriam ſuam Tarſum. [*Act.*IX.30.] Venítque in regiones Syriæ & Ciliciæ: hactenus ignotus facie Eccleſiis Judææ; quæ audientes ſolùm, eum nunc euangelizare fidem quam olim vaſtabat, Deum de illo glorificabant. [*Gal.*I.21,22,23.]

Eccleſiæ autem per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem ædificabantur: & pergentes in timore Domini & conſolatione ſancti Spiritus, multiplicabantur. [*Act.*IX.31.]

Herodi Agrippæ regi ex Cypro nata eſt filia Druſilla (nupta poſtea Felici; *Act.*XXIV.24.) quæ moriente patre ſexennis erat. [*Joſeph.lib.*18.*ca.*7. *& lib.*19. *ca.ult.*] 4751 38

Caligula Macronem, cui Ægyptus mandata fuerat, (ſexennio, quod Flacci Abillii præfecturæ à Tiberio præſtitutum fuerat, jam exacto) & uxorem ejus Enniam, quorum operâ ipſe imperium conſecutus fuerat, ad mortem voluntariam adegit. [*Philo, de legat.ad Caium; & lib. in Flaccum. Sueton. in C. Calig. ca.*26. *Dio, lib.*59.*pag.*647.]

Flaccus, qui Ægypto tum præerat, interfecto Macrone cui maximè fidebat, à Caligulâ imperatore malè ſibi metuit. Quâ occaſione arreptâ, Dionyſius, Lampo & Iſidorus illi perſuaſerunt ut populum Alexandrinum, ab Auguſto & ejus familiâ in honore habitum, beneficio aliquo ſibi conciliaret; nihil verò gratius illis ſe poſſe facere, quàm ſi eos ſinat in Judæos ſævire. Quorum & ille ſententiam eſt ſecutus. [*Philo, in Flaccum.*]

Caligula Soæmo Arabum Ituræorum regnum, Cotyi Armeniam minorem ac deinde nonnullas Arabiæ partes, Rhymetalci Cotyis ditionem, Polemonis filio paternum (Ponti) imperium ex Senatuſconſulto tribuit. [*Dio, lib.*59. *pag.*649.]

Anno imperii C. Caligulæ ſecundo, veniam ab eo Herodes Agrippa impetravit domum redeundi, regni ordinandi gratiâ; eo peracto, rever-

reversurum se pollicitus. [*Joseph. lib.* 18. *ca.* 8.] Suasit verò illi Imperator, ut navigatione compendiariâ usus, expectatis etesiis ventis, rectâ peteret Alexandriam; pedestri itinere inde minore cum difficultate in patriam rediturus. Cui ille obtemperans, quum descendisset Puteolos, & naves Alexandrinas in portu paratas ad solvendum invenisset, post paucos dies Alexandriam appulit. [*Philo, in Flaccum.*]

Alexandrini, ob inveteratam cum Judæis simultatem ægrè ferentes regem ipsorum quempiam extitisse, Agrippam in gymnasio sermonibus scurrilibus & mimographorum ludicris carminibus traducebant. Propulsum quoque ad gymnasium quendam insanum nomine *Carabam*, qui interdiu noctúque nudus oberrabat per compita, in superiore loco statuerunt, ut spectari posset ab omnibus. Mox capiti diadema imponunt papyraceum, pro paludamento corpori stoream induunt: pro sceptro frustum arundinis humi sublatum quidam ei dedit in manum. Sic ornatum regiis insigniis, & in regem transformatum more histrionico, adolescentes perticas in humeris gestantes stipabant pro satellitio: tum alii salutatum accedebant, alii sibi reddi jura petebant, alii consulebant eum de republicâ. Post hæc acclamatum est à circumstantibus, magnâ voce *Marim* appellantibus: quod nomen Syrorum linguâ *Dominum* significat. [*Philo, ibid.*] Atque ita Judæorum rex eodem modo ab aliis est irrisus, quo regiæ dignitati veri sui Domini Jesu Christi ipsi Judæi ante quinquennium illuserant.

Judæi Alexandrini Agrippam de insidiis per Flaccum præsidem in ipsorum perniciem paratis edocuerunt: scriptúmque quod Flacco dederant, Caio in principatus sui exordio transmittendum, Regi tradiderunt. Hoc ad Caium se missurum ille est pollicitus, simúlque significaturum, ab initio illud Judæos mittere voluisse; sed impeditos Præsidis malevolentiâ fuisse, quo minùs tempestivè id facerent. [*Philo, ibid. & in legat. ad Caium.*]

Petrus apostolus, Ecclesias Judææ, Galilææ & Samariæ visitans, devenit ad sanctos qui habitabant Lyddæ: ibique Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, à paralysi, quâ tenebatur, sanavit. Quo viso miraculo, omnes qui Lyddam & agrum Saronitanum (de quo, I *Chronic.* V. 16. & XXVII. 29.) incolebant conversi sunt ad Dominum. [*Act.* IX. 31,–35.]

Discipula quædam, Syriaco nomine *Tabitha* Græco *Dorcas* (id est *Caprea*) dicta, bonis operibus & eleemosynarum largitione celebris, Joppæ ex morbo decessit. Quum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos progredi. Qui adveniens, quum in genua procumbens esset precatus, mortuam vitæ restituit. Id autem innotuit per totam Joppen: & multi crediderunt in Dominum. Mansítque ibi Petrus *multos dies* in domo Simonis cujusdam coriarii. [*Ibid.* 36,–43.]

Alexandrinorum vulgus, summo mane in theatrum confluens, redempto jam Flacci præsidis favore, in proseuchis Judæorum dedicandas esse Cæsaris statuas unanimiter conclamavit. Quod præses, licèt

licèt sciret non minùs quàm decies centena millia Judæorum incolere Alexandriam totámque regionem quanta patet à Catabathmo Libyæ usque ad terminos Æthiopiæ, nullo respectu securitatis publicæ habito, fieri permisit. [*Philo, in Flaccum.*] Illi verò conglobati in cohortes numerosissimas, proseuchas, quæ multæ in singulis urbis regionibus erant, aut arbustis succisis vastârunt, aut diruerunt funditus: quasdam etiam incenderunt injectis ignibus tantâ rabie atque insaniâ, ut in proxima quoque ædificia transiliret incendium. In proseuchis autem omnibus quas diruere incenderéve non poterant, quòd accolerentur magnâ Judæorum frequentiâ, effigies Caii statuerunt: in maximâ verò ac celeberrimâ sublimem quadrigis aheneis; ídque tam præpopero studio, ut, cùm carerent novis quadrigis, veteres æruginosas, auribus, caudis pedibúsque mutilatas, è gymnasio raperent, olim dedicatas (ut ferebatur) Cleopatræ, quæ fuerat ultimæ hujus nominis reginæ proavia. Hæc verò existimabat Caius ex vehementi Alexandrinorum in ipsum studio profecta: quæ partim ex quotidianis actis cognoscebat transmissis sibi ab Alexandriâ, (ea enim libentiùs lectitabat quàm ullum poëma vel historiam) partim ex nonnullis servis domesticis (quorum plerique erant Ægyptii) eadem cum ipso laudare aut irridere solitis. [*Id. in legat. ad Caium.*]

C. Caligula, sorore Drusillâ defunctâ, justitium indixit: in quo risisse, lavisse, convivio quemquam accepisse, capitale fuit. [*Sueton. in C. Calig. cap.* 24. *Dio, lib.* 59. *pag.* 648.]

Ægypti præses Flaccus edictum proposuit, in quo Judæos qui cives erant Alexandrini peregrinos appellabat & exteros: ne causæ quidem dicendæ potestatem faciens, sed injudicatos condemnans. Quinque erant urbis illius regiones, à primoribus earum literis denominatæ: quarum duæ dicebantur Judaicæ, quòd in his plurimi Judæi habitarent; quamvis & in aliis non pauci sparsim habuerint domicilia. Alexandrinorum igitur vulgus, licentiam grassandi in Judæos à Flacco nactum, è quatuor literis eos expulsos contrusit in unius partem angustam. Qui, quòd plures essent quàm ut is locus eos caperet, egrediebantur in littora & monumenta & sterquilinia, exuti rebus suis omnibus. Inimici verò facto in desertas domos impetu, prædas tanquam jure belli partas dividebant: effractísque Judæorum officinis, quæ tum propter luctum mortis Drusillæ clausæ fuerant, hinc quoque plurima egesserunt, quæ per medium forum translata verterunt in usus proprios. Sed minùs nocebant domorum plusquam 400 direptiones, quàm abrupta negotiatio: quum creditores amisissent pignora, nec sineretur ullus agricola, nauta, negotiator, opifex, exercere artes consuetas. [*Philo, in Flaccum.*]

Tot myriadas virorum, mulierum, puerorúmque in urbis angulum angustissimum, ceu pecora, compulsas, sperabant adversarii se intra paucos dies visuros acervatim jacere: aut fame necatos per ciborum inopiam, aut in loco æstuoso compressos, vitiato etiam per crebras respirationes circumvicino aëre. Ne quis autem clanculum inde se proriperet, diligenter cavebant: et quotquot intercepissent, excruciatos priùs mox enecabant, nullam ab eis abstinendo sævitiam. Alia manus

manus circa portus fluminis insidiabatur Judæis appellentibus, & eorum mercimoniis: quibus in conspectu dominorum direptis, ipsos protrusos exurebant, constructo rogo è gubernaculis, contis, & navium tabulis. Alii mediâ in urbe concremabantur miserrimo supplicii genere. Nam præ lignorum inopiâ sarmenta comportabantur, quibus accensis injiciebant miseros: qui semiustulati fumo magis quàm igni necabantur. Multi etiam vivi loris laqueísque circa talos adstrictis per medium forum raptabantur, insultante vulgo & ne mortuis quidem parcente corporibus. Dissecta enim membratim frustatímque conculcabant tantâ crudelitate, ut ne reliquias quidem ad sepulturam superesse finerent. [*Id. in legat. ad Caium.*] Qui verò dolebant suorum vicem cognati amicíque, confestim pœnas dabant suæ misericordiæ; arreptíque flagris cædebantur, & post omnia tormenta quæ poterant excipere corporibus, tandem in crucem agebantur. [*Id. in Flaccum.*]

Ex Senatu, quem Augustus constituerat publicum Judæorum Concilium, Flaccus præses 38 comprehensos in suis privatis ædibus confestim vinciri jussit: traductósque per medium forum senes reductis in tergum manibus, ligatos partim loris partim catenis ferreis, induxit in theatrum, statutósque coram inimicis eorum sedentibus, jussit nudatos concîdi verberibus; atque ex his Euodium, Tryphonem, & Andron, in conspectu illorum qui bonis eos priùs spoliaverant. Et licèt mos esset in neminem damnatum animadvertere donec solemnes celebritates natalitiáque Augustorum festa præteriissent; ille tamen per eos ipsos dies (Caii natali in postremum Augusti mensis diem tum incidente) affligebat homines innoxios, ad hunc modum distributis spectaculis. Manè usque horam tertiam quartámve Judæi flagellabantur, suspendebantur, rotis alligabantur, damnabantur, per mediam orchestram ducebantur ad supplicium. Deinde inducebantur saltatores, mimi, tibicines, aliáque ludicra scenicorum certaminum. Ipsæ quoque mulieres non solùm in foro, sed etiam in medio theatro tanquam captivæ corripiebantur, & ob quamvis calumniam in scenam trahebantur non sine gravissimis contumeliis: deinde cognito eas esse alterius generis, dimittebantur; multas enim quasi Judæas comprehendebant priusquam rem diligentiùs dispicerent. Postquam autem Judaicæ comperiebantur, ex spectatoribus facti tyranni, jubebant eis suillas carnes offerri, quas quotcunque metu tormentorum gustabant, sine aliâ majore vexatione dimittebantur: quæ verò sibi temperabant, tortoribus tradebantur ad cruciatus maximos. [*Ibid.*]

Accitus à præside Castus centurionum fidissimus, jubetur assumpto è suâ cohorte audacissimo quoque in domos Judæorum irrumpere, scrutaríque nunquid armorum ibi latear. Quo properè mandata exequente, Judæi intima quæque aperientes scrutatoribus ostendebant: ubi mulierculæ inclusæ, nunquam è conclavi egredi solitæ, & virgines præ pudore declinantes aspectum etiam familiarium, tunc non solùm ignotis verumetiam militari ferociæ spectabantur pavidæ. Nihilominus accuratâ factâ scrutatione, non inveniebantur ista quæ quærebantur arma. Ægyptiis quidem paulo antè arma dempta fuerant

rant per Baſſum à Flacco juſſum id curare. Sed tum videre licebat magnum navium numerum appuliſſe ad portas fluminis, plenarum omni armorum genere: quæ hominibus ſeditioſis, qui antea quoque ſæpiùs defectiones tentârant, adimi par erat. Sed longè alia Judæorum erat ratio: qui defectionis nunquam ſuſpecti, ſtudia quotidiana quæſtúſque exercebant, ad concordiam & tranquillitatem civitatis facientia. [*Ibid.*]

4042 Dum feſti Tabernaculorum ſolennitas per autumni æquinoctium à Judæis Alexandrinis tantopere afflictis intermitteretur, Flaccum præſidem à Stephanione liberto Tiberii Cæſaris convivio exceptum ex improviſo Baſſus centurio comprehendit; ad id faciendum, cum cohorte militum ex Italiâ à Caio miſſus. Cúmque orâ ſolviſſet hyemis initio, marinis tempeſtatibus jactatus, poſt plurimos labores ægrè in Italiam delatus eſt: ubi confeſtim à duobus infenſiſſimis accuſatoribus, Lampone & Iſidoro (qui ipſum in Judæos incitaverant) exceptus eſt. Qui damnatus, omni patrimonio & bonis domeſticis (quæ ſelectiſſima habuerat) exutus, in exilium actus eſt. Et quidem in inſulam omnium ſteriliſſimam Gyarum in Ægeo ſitam deportatus fuiſſet; niſi deprecante Lepido pro Gyaro Andrum propinquam ei permiſſum eſſet incolere: ubi poſtea Caii juſſu (ut & alii omnes honorati exules) occiſus periit. [*Ibid.*]

Agrippam regiâ dignitate præfulgentem videns Herodias ſoror ipſius, Herodis Tetrarchiæ uxor, invidiâ percita, non priùs deſtitit quàm viro perſuaſit ut Romam contenderent, eandem regiam dignitatem à Cæſare petituri. Agrippa, cognitâ eorum mente & apparatu, quamprimùm eos è portu ſolviſſe didicit, etiam ipſe libertum ſuum Fortunatum Romam ad Imperatorem miſit cum muneribus & litteris contra Herodem patruum ſcriptis. Ille Herodi ad Cæſarem, apud Baias Campaniæ opidum amœniſſimum tum agentem, admiſſo ſuperveniens, Agrippæ litteras reddidit; accuſantes Herodem, quòd priùs cum Sejano conſpirâſſet in Tiberium, & nunc iterùm Artabano Partho faveret contra Caii novum imperium, tanto ad hoc compoſito armorum apparatu, quantus inſtruendis virorum 70 millibus ſufficeret. Quo commotus Caius, percontatus eſt Herodem, veráne eſſent quæ nunciarentur de armorum numero. Quo annuente, (neque enim vera negare poterat) ſatis approbatam Caius putans defectionem, ademit illi Galilææ & Perææ tetrarchiam, quam poſtea ad Agrippæ regnum adjecit; pecuniâ quoque ejus illi donatâ. Herodem verò, perpetuo damnatum exilio, Lugdunum in Galliâ relegavit. Cognito deinde ſororem Agrippæ eſſe Herodiadem, pecuniam ei propriam conceſſit: & ratus non libenter fore marito calamitatis ſociam, in Agrippæ gratiam ſe illi parſurum promiſit. Illa Caio pro hâc indulgentiâ gratias egit; verùm eâ ſe in præſentia uti non poſſe profeſſa eſt: quòd nefas exiſtimaret, maritum in hâc calamitate deſerere, cujus fortunæ, dum floreret, ipſa fuiſſet particeps. Quod ille indignè ferens, ipſam quoque cum marito in exilium ire juſſit, & bona ejus Agrippæ largitus eſt. [*Joſeph. lib.* 18. *cap.* 9.] Ita inceſti ſui connubii pœnas illi luerunt: poſt obtruncatum ab hoc Herode Johannem Baptiſtam annis 8. | 4752 | 39

nis 8. post Christum Servatorem ludibrio ab eodem habitum (*Luc.* XXIII. 11.) annis 6.

Pontius Pilatus quoque, tantis irrogante Caio angoribus coarctatus est, ut propriâ se manu interfecerit: quemadmodum ex Romanis Historicis Hieronymus in Chronico, & ex Græcis Olympiadum scriptoribus refert in Ecclesiasticâ suâ historiâ [*lib. 2. cap. 7.*] Eusebius, cum Orosio, lib. 7. cap. 5. & Cassiodoro in Chronico.

Caius Baiani sinus medium intervallum Puteolanas ad moles 3600 ferè passuum ponte conjunxit; in quo currum ejus tum alia multa spoliorum instar subsequebantur, tum etiam ex Parthorum obsidibus Darius puer (Artabani regis filius:) Dario & Xerxe non nisi ludibrii causâ memorato, quia longè plus maris ipse ponte instravisset. [*Joseph. lib. 19. cap. 1. Sueton. in C. Calig. cap. 19. Dio, lib. 59. pag. 653.*]

Idem, obtentu Germanici belli, ultra transitum à se Rhenum parumper progressus, inde statim rediit, quasi in Britanniam iturus. [*Dio, ibid. pag. 656.*]

Lucius Vitellius ex Syriâ accersitus est à Caio, ut interficeretur. [*Id. ibid. pag. 661.*] Crimini enim ipsi dabatur, quòd Tiridatem, Parthis à Tiberio regem missum, expelli ab illis si visset. [*Id. in Excerptis, ab Henr. Valesio edit. pag. 670.*]

Vitellio successorem in Syriam Caius misit Petronium. [*Joseph. lib. 18. cap. 11.*] Publium videlicèt Petronium: (ut ex Philone, in legatione ad Caium, & Josepho lib. 19. cap. 6. constat,) qui filius fortasse illius fuerit, de quo ad annum Mundi 3983 ex Strabone dictum est; minimè verò omnium Lucius ille Petronius, (longè ante hoc tempus mortuus) quem *admodum humili loco natum ad equestrem ordinem pervenisse* memoravit Valerius Maximus. [*lib. 4. cap. 7.*] uti opinatus est Baronius. [*ann. Chr. 41. num. 4.*]

Vitellius ad Caium veniens, hoc modo neci se eripuit. Composuerat se longè quàm gloria ejus ferret humiliori habitu, Caiique pedibus advolutus, effusis lachrymis, atque illum simul & Deum appellans sæpiùs & adorans, tandémque vovens si incolumis evasisset se ei sacrificaturum; ita hominem emollivit ac sibi placavit, ut non modò superstes maneret, sed etiam inter præcipuos posthac amicos haberetur. [*Dio, lib. 59. pag. 661.*] Atque ita ille, miri in adulando ingenii, primus Caium adorari ut Deum instituit: quum reversus ex Syriâ non aliter eum adire ausus esset quàm capite velato, circumvertensque se, ac deinde procumbens. [*Sueton. in A. Vitellio, cap. 2.*] Et quum postea Caius rem sibi esse cum Lunâ dixisset, percunctatúsque esset Vitellium, vidissétne se cum deâ congredi; ille quasi attonitus, oculis in terram demissis, tremens, exili voce respondit. *Solis, Domine, vobis diis licet invicem videre.* [Dio, ut supr.] Eóque facto initio Vitellius, qui in regendis provinciis priscâ virtute egerat, omnes reliquos adulando superavit. [*Dio, ibid. Tacit. Annal. 6. cap. 32.*]

Ipse deinde Caius sibi sacerdos fuit, equúmque suum collegam sacerdotii adscivit. [*Dio, ut supr. pag. 662.*] Mileti verò in Asiâ templum sibi exstrui jussit: hanc urbem præ cæteris eligens, specie quidem quòd Ephesum à Dianâ, Pergamum ac Smyrnam ab Augusto

Tiberióque occupatas esse diceret; sed reverâ quia amplissimum ac pulcherrimum, quod Milesii Apollini ædificabant, suo nomini vindicare cupiebat. [*Id. in Excerptis Valesii, pag.670. & 673.*] Mileti quoque Didyméum peragere destinaverat. [*Sueton. in C. Caligulâ, ca.21.*]

4043 In Jamniam, urbem Judææ frequentem cum primis populo, subrepserant è finitimis regionibus inquilini; qui semper moliebantur aliquid adversùs ritus Judaicos. Hi cùm audirent ab advenis, quantopere Caius pro Deo coli cuperet, & quàm infensus universæ Judæorum genti esset; ex tempore aram excitârunt è luto formato in lateres, tantùm ut molesti essent civibus. Hanc quum illi indignati è medio sustulissent; adversarii rem ad Capitonem quæstorem detulerunt, qui in Judæâ exigendis tributis præerat. Ad Caium ille scripsit; exaggerando rem & amplificando. Caius verò pro altari lateritio subverso in Jamniâ, colossum inauratum poni jussit in ipso Templo Hierosolymitano: consultoribus usus, Helicone Ægyptio & Apelle tragœdo Ascalonitâ. Litteris igitur de statuâ dedicandâ ad Petronium Syriæ præsidem accuratissimè scriptis, mandavit illi Caius, ut exercitus, contra irruptiones Orientalium regum nationúmque oppositi, dimidium ab Euphrate adversùs Judæos duceret, ut prosequeretur statuam: non quo augustior dedicatio fieret, sed ut confestim periret siquis obsisteret. Sed neque statua transmissa fuit ex Italiâ, neque jussus est Petronius è totâ Syriâ lectissimam sumere: alioqui præpoperè violatis Judæorum legibus, exortus fuisset repentinus tumultus. Itaque Petronius in propinquo jussit parari statuam, & accitis è Phœniciâ peritissimis artificibus præbuit materiam; officinâ Sidone institutâ. [*Philo, in legat. ad Caium.*]

Interim contractis quantum poterat auxiliis, cum duabus Romanis legionibus hybernavit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio significavit per litteras. Qui collaudatâ ejus industriâ, hortatus est eum ad agendum gnaviter, & frangendam bello gentis contumaciam. Ita Josephus. [*lib. 18. cap.11.*]

Inter Judæos & Græcos Alexandriam inhabitantes exortâ seditione, terni ab utrâque parte legati delecti ad Caium missi sunt. Judæorum legationis princeps erat Philo, vir per omnia clarissimus; Græcorum Apion. [*Id. ibid. cap.10.*] qui Oasi in Ægypto natus, Alexandrinus dici maluit, quòd ejus civitatis jure gauderet. [*Id. lib. 2. contr. Apion.*] Πλειστονίκλυν, quasi *sæpe victorem*, cognominatum, inter alios refert Plinius, libro 37. historiæ naturalis cap.5. in totius quoque Operis ad Titum Vespasianum Cæsarem Præfatione ista de eodem adjiciens. *Apion Grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, quum tympanum potiùs videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat.* Qui & mendacissimum adversùs Judæos commentarium edidit; cui in 2° contra eundem libro respondet Josephus: nam prior liber aliis Judaicæ gentis obtrectatoribus ab eo est oppositus. 4753 40

Legati igitur Judæorum (quos *quinque* numero fuisse, sub finem libri de hâc legatione à se scripti confirmat ipse Philo; non *tres*, ut Josephus voluit) ad deprecandum injurias quas quotidie patiebantur, medio

medio hyemis ad Caium navigârunt. Placuítque offerri ei libellum continentem summam calamitatum, & earum deprecationem; ex prolixiore supplicatione, quam per Agrippam regem Judæi ad eum antè miserant, desumptam. Adversarii verò Helioconem Ægyptium, Imperatoris cubiculo præfectum, sibi conciliârunt, non tantùm pecuniâ, sed & spe honorum, quos ei pollicebantur se collaturos quamprimùm Caius veniret Alexandriam. Quem cùm Judæorum legati placare & mollire desiderarent; nullum ad eum aditum invenire potuerunt. [*Philo, in legatione ad Caium.*]

Ipse Caius primùm, dissimulato in Judæos odio, legatos eorum exceptos in campo Martio, cùm è maternis hortis exiret, hilari vultu resalutavit, & dextrâ innuit se propitium: missóque ad eos Homulo, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus est se cogniturum eorum causam per otium. Postea verò, cùm hortos Mæcenatis & Lamiæ, qui & inter se & urbi propinqui erant, inviseret, & introducti legati eum reverenter adoravissent, atque Augusti Imperatoris appellatione eum salutavissent; ringendo rogavit. *Vósne estis illi diis invisi, qui me omnium confessione Deum declaratum soli aspernamini, mavultísque vestrum inauspicatum colere?* simúlque sublatis ad cœlum manibus erupit in vocem, quam ne audire quidem fas est, nedum proloqui verbis totidem. Ac mox exorta est adversæ partis ingens lætitia; quæ deorum omnium illi acclamabat cognomina. His appellationibus gaudentem conspicatus Isidorus sycophanta amarulentus: *Magis*, inquit, *detestareris Domine istos eorúmque tribules, si scires eorum ergate impietatem atque malevolentiam. Omnibus enim pro salute tuâ votivas cadentibus victimas, isti soli non sustinuerunt sacra facere. Cùm dico*, isti, *de cunctis Judæis loquor.* Tunc exclamaverunt unanimiter legati. *Domine Cai, calumniis petimur. Immolavimus hecatombas: libatóque ad aram sanguine, carnes domum non retulimus ad epulas, ut quorumdam est mos; sed integras victimas exurendas sacro igni tradidimus; idque ter. primùm, quando successisti in imperium; iterùm, quando gravem illum morbum evasisti, cui totus orbis condoluit: tertiò votum pro victoriâ Germanicâ.* Esto, inquit Caius. *Sacra feciſtis, sed alteri: mihi certè non sacrificâstis.* Ibi legatos horror pervasit, hâc novâ voce attonitos: ille interim villas obibat, inspectans aulas & conclavia, in imis ædibus & in cœnaculis. ubi legatos eum sequentes carptim interrogans, *cur abstinerent à porcinâ*, &, *quodnam jus Alexandrinæ civitates prætenderent*; positâ tandem ferociâ, *Homines isti*, inquit, *non tam mihi videntur mali quàm miseri, qui sibi persuaderi non sinunt, me esse naturæ divinæ participem.* Simúlque abiit & legatos jussit abscedere. [*Ibid.*]

Agrippæ è regno suo reverso Caius tetrarchiam patrui sui Herodis (Lugdunum in exilium missi) donavit. Cùm enim in Philippi tetrarchiâ per triennium regnâsset; quarto jam anno accessit illi Herodis tetrarchia. [*Joseph. lib. 19. cap. ult.*] Quod beneficium, in litteris ad Caium paulo pòst scriptis, ita ipse agnoscit. *Donâsti mihi regnum; quâ sorte nulla inter mortales felicior: id quum priùs unam regionem non excederet, adjunxisti mihi mox majorem alteram, Trachonitim & Galilæam.* [Philo, in legat.]

Petronius honoratiores Judæorum ſacerdotes & magiſtratus evocavit, indicaturus eis Caii mandata de dedicandâ in Templo ſtatuâ; ſimúlque ſuaſurus ut patienter ferrent juſſa Domini, & caverent mala imminentia: paratum enim eſſe robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionem ſtrages maximas. Qui perculſi ad primam ejus rei mentionem, tanquam in præſenti calamitate obmutuere; quaſi è fonte profundendo lachrymas, & capillos barbáſque vellendo. Qui verò Hieroſolymis cæteráque regione famam hujus conatus audierant, velut de communi ſententiâ coorti, teſſeram dante dolore publico, profecti ſunt uno agmine, deſertis opidis, caſtellis & ædibus; continuatóque itinere contenderunt in Phœniciam, ubi tunc agebat Petronius. Ac primùm tantus clamor cum fletu planctúque ſublatus eſt, ut hebetaret aures præſentium. Secutæ ſunt compellationes, & preces quales dictare ſolent calamitoſa tempora. Erant autem diſtributi in ſex ordines, ſeniorum, juniorum, puerorum; rurſum aliâ parte, anuum, mulierum, virginum. Ubi verò Petronius in loco ſuperiore conſpectus eſt, univerſi ordines velut ad unum edictum humi procubuerunt ſupplices cum ululatu quodàm flebili. juſſíque ſurgere & accedere propiùs, vix tandem ſurrexerunt, & conſperſi multo pulvere diffluentéſque lachrymis, accedebant reductis more damnatorum ambabus manibus. Quorum miſerabili ſupplicatione Petronius ſimul cum aſſeſſoribus commotus, conſultatione habitâ, litteras ad Caium mittendas curavit: quibus dedicatio ſtatuæ dilata fuiſſe ſignificabatur partim propter opifices, certum temporis ſpatium ad coloſſum perficiendum neceſſariò requirentes; partim propter convectionem frumenti, ad iter quod cum copiis ſuis in Ægyptum Caius inſtituere ferebatur neceſſariam. Maturas enim tum ſegetes fuiſſe: timendúmque, ne deploratâ religione Judæi vitam quoque contemnerent, & vaſtatis agris ſuaſmet fruges latè per campos colléſque incenderent. [*Ibid.*]

Acceptis litteris, Caius ad tempus iram adverſùs Petronium tegebat implacabilem. Vehementer enim timebat præſides, quòd illis promptum eſſet res novas moliri, præſertim in magnis provinciis apud magnos exercitus; qualis erat ad Euphratem tractus Syriæ. Delinito igitur per litteras homine, laudabat in ſpeciem ejus providentiam & in proſpiciendis futuris ſolertiam: mandato tamen addito, ne meſſibus jam convectis ullam curam præverteret dedicationis negotio. [*Ibid.*]

Ad Judæorum Alexandrinorum legatos pervenit tum hujus rei nuncius: juſſiſſe Caium poni ſibi coloſſum in adytis Templi intimis, aſcito in titulo novi Jovis cognomento. Quo illi attoniti, omnes ſimul conclave ingreſſi & incluſi deplorabant fortunam privatam atque publicam: Deum tamen ſervatorem non defore ſperantes, qui ſæpè gentem hanc eripuerit exitio. [*Ibid.*]

Agrippam regem, qui horum omnium ignarus ad Caium ſalutandum more ſuo venerat, ille torvè intuitus; *Boni*, inquit, *honeſtíque cives tui, qui ſoli ex omni hominum genere dedignantur Caium habere pro Deo, videntur jam mortem ſibi per contumaciam quærere: dum me jubente*

bente in ipsorum templo consecrari Jovis simulachrum, populariter ex urbe agrisque occurrunt specie supplicum, sed revera mandatum meum proculcaturi. Quibus auditis, rex horrore est correptus; & tremore membra quatiente solutisque nervis collapsus fuisset, ni eum sustentassent proximi: qui postquam domum illum retulerunt nil sentientem, & subitaneâ vi mali sopitum ac stupidum. At Caius magis etiam exasperabatur in gentis odium. *Si Agrippa*, inquiens, *familiaris & amicissimus plurimisque devinctus beneficiis, tantum tribuit patriis ritibus, ut ne verbo quidem eos violari ferat, sed deliquio penè exanimatus sit: quid expectandum est ab aliis, qui nihil habent quod se in adversum retrahat?* [Philo, de legat.]

Agrippa ad se reversus, prolixas pro gente suâ ad Caium scripsit litteras; (à Philone libro de legatione suâ insertas:) quas hoc ille terminavit epilogo. *Quid de me loquentur vel tribules, vel universi homines? Alterutrum enim sequetur, aut ut appeller meorum proditor, aut inter tuos amicos posthac non habear: quo utrolibet quid potest esse infelicius? Nam si adhuc in amicis numeror, proditionis insimulabor; si nec patriam indemnem, nec templum inviolatum præstitero. nam vos præpotentes soletis amicorum ad imperatoriam opem confugientium rebus consulere. Quod siquâ in re animo tuo molestius sum, noli me vincire, ut Tiberius, sed ne toties vincula timeam, jube mox interimi. quid enim mihi vitâ opus est, cui spes unica salutis fuit in tuâ benevolentiâ?* [Ibid.]

His litteris Caius mitigatus, ut videbatur, respondit clementius; & Agrippæ donavit ceu maximam gratiam ne fieret dedicatio. simulque scribi jussit Publio Petronio Syriæ præsidi, ne quid in Judæorum templo novaret. Ne tamen solida esset ea gratia, terrorem admiscuit sic scribens. *Quod si extra unam metropolim in finitimis urbibus quicumque volentes altaria templave aut statuas imagines ve mihi meisque ponere veriti fuerint; quisquis obstiterit plectatur continuo, aut ad me mittatur.* Verùm divinâ providentiâ factum est, ut nemo finitimorum quicquam moveret. [*Ibid.*]

Pestè apud Babylonem grassante, Judæorum multitudo inde Seleuciam migravit: quò & alia eorum multitudo, relictâ Neerdâ, (quæ urbs Babyloniæ, fluentis Euphratis cincta, Judæorum Academia erat, indéque Syriacè נהרדעא quasi *flumen scientiæ* denominata) ante quinquennium se contulerat. Seleuciæ verò semper Græcis malè cum Syris conveniebat, Græcorum tamen factione præponderante. Quò postquam à Judæis migratum est, eorum favore conditio Syrorum cœpit esse potior, auctâ viris bellicosis & periculorum contemptoribus. Quare Græci succumbentes, & videntes se non posse recuperare dignitatem pristinam manente Judæorum & Syrorum consensu, suos quisque familiares Syros appellaverunt de pace & amicitiâ: id quod facilè impetratum est. Nam quum utrinque primatibus commissum esset negotium, secuta est reconciliatio: quam ita demum ratam fore placuit, si utrique Judæos communibus prosequerentur odiis. Itaque eos improvisò aggressi occiderunt supra quinquaginta virorum millia: neque ullus evasit, nisi quem amici aut vicini servavit misericordia. Hi deinde secesserunt Ctesiphontem urbem Græcanicam vici-

vicinam Seleuciæ; ubi quotannis rex hybernare eſt ſolitus, habens ibi majorem ſupellectilis partem repoſitam: ibíque ſedes fixerunt, tutos ſe rati regiæ majeſtatis reverentiâ. Cæterùm Babyloniorum ac Seleucienſium terror omnes ejus tractus Judæos pervagatus eſt: quando quicquid erat Syrorum in illis regionibus cum Seleucienſibus conſpiravit in eorum perniciem. Quo factum eſt ut plerique Neerdam & Niſibim ſe receperint, ſecuritatem ſuam reponentes in earum munitionibus; quæ alioquin etiam habitabantur à viris bellicoſiſſimis. [*Joſeph. lib.* 18. *cap. ult. fin.*]

Romam Caius natali ſuo (qui poſtremus menſis Auguſti dies fuit) ovans ingreſſus eſt. [*Sueton. in C. Calig. cap.* 43.]

4044 Alexandrinis legatis coram Caio comparentibus, Apion multa in Judæos jactavit crimina; intérque cætera, quòd Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus. nam cùm quàm latè patet orbis Romanus Caio extruerentur templa & altaria, & pari honore coleretur cum cæteris numinibus; ſolos iſtos turpe putare dedicare illi ſtatuas, aut jurare per nomen Cæſaris. His & multis aliis, quæ ad exaſperandum Caium facerent, ab eo prolatis, quum reſpondere pararet Philo; repulſus eſt à Cæſare jubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab injuriâ. Ita verò cum contumeliâ ejectus Philo, Judæos qui illum comitabantur bono juſsit eſſe animo: Caium, tametſi verbo quidem illis ſuccenſebat, re tamen ipſâ perfeciſſe, ut Deus ipſis contra ejus conata præſtò eſſet ad opitulandum. [*Joſeph. lib.* 18. *cap.* 10. *Euſeb. lib.* 2. *Hiſtor. eccleſ. cap.* 5.]

Caius, gratiæ Judæis conceſſæ jam pœnitens, juſsit Romæ fieri alium coloſſum æreum inauratum, omiſſo illo Sidonio, ne quem motum excitaret in populo: útque navibus tranſportatum per ſilentium, repente clàm priuſquam ſentiretur in Templo Hieroſolymitano poneret. Id autem facturus erat obiter, in Ægyptum navigans. Tenebatur enim miro viſendæ Alexandriæ deſiderio, magnâ curâ profectionem inſtituens, ut ibi diu degeret: ratus deificationem ſuam, quam ſomniabat, in hâc unâ civitate poſſe ſuccedere, atque inde hujus religionis exemplum manaturum ad minores cæteras. Ita Philo, qui hæc optimè ſcivit, in legatione ſuâ ad Caium: ex quo reformandum illud Taciti, de Judæis. *Fuſsi à Cæſare effigiem ejus in templo locare, arma potiùs ſumpſere: quem motum Cæſaris mors diremit.* [Hiſtor. lib. 5. cap. 9.]

Apelles Aſcalonita, qui Caium in Judæos incitaverat, ab eodem propter alia crimina ferreis compedibus vinctus, & in rotâ ex intervallo ſæpiùs tortus eſt. [*Philo, de legat.*]

A ſortibus Antiatinis monitus Caius, ut à Caſsio caveret, C. Caſſium Longinum Aſiæ tum proconſulem in ſuſpicione habens, qui genus à Caſsio Julii Cæſaris interfectore ducebat, vinctum ad ſe adduci juſsit, & occidendum delegavit: immemor Chæream, à quo paulo pòſt occiſus eſt, Caſsium etiam nominari. [*Sueton. in C. Calig. ca.* 57. *Dio, lib.* 59. *pag.* 662.]

Apollonius Ægyptius, qui domi dixerat quid Caio eſſet eventurum, Romam ad eum adductus eſt ipſâ die cædis (quem IX. Kalend. Februar. 4754 41

Februar. fuisse, in cap. 58. Suetonius significat) & evocatus ad luendum paulo pòst supplicium, salvus evasit. [*Dio, ibid. pag. 663.*]

Imperavit C. Caligula triennio, 10 mensibus, & diebus 8. ut est apud Suetonium, [*cap. 59.*] & Clementem Alexandrinum, in 1° libro Stromatum: vel mensibus potiùs 9. & diebus 28. ut in libri 59. fine habet Dio. Cujus loco patruus ejus, Claudius Cæsar Drusi filius, à Prætorianis militibus Imperator declaratus est.

Rex Agrippa, ubi cognovit ad imperium raptum esse à militibus Claudium, ægrè dimotâ turbâ ad eum pervasit; & nactus eum turbatum pronúmque ad cedendam potestatem Senatui confirmavit, hortatus ut magno animo in retinendo principatu pergeret. Jámque unus erat è fautoribus Claudii, cùm accersitus à Senatu ignarum se omnium simulans, & unguentis delibutus tanquam à compotatione veniens, ex senatoribus quæsivit quid de Claudio factum sit. Quibus id quod verum erat respondentibus, & insuper ipsius sententiam de præsenti statu postulantibus; se quidem aiebat pro Senatus dignitate nullum recusare periculum, existimare tamen mittendos esse aliquos ad Claudium qui ei principatum deponere suaderent: & ad eam legationem semetipsum obtulit. Cum aliis verò aliquot ille missus, Claudio seorsum trepidationem Senatus indicavit: authórque fuit, ut responderet sicut decebat ad summam potestatem evectum principem. sicut & postea idem Claudio author fuit, ut erga Senatores ad ipsum conversos mitiùs sese gereret. [*Joseph. lib. 19. ca. 3.*]

In imperio confirmatus Claudius, Mithridatem Iberum, quem Caius evocatum in vincula condiderat, domum ad recipiendum regnum remisit: & alii cuidam Mithridati, qui genus à magno illo Mithridate deducebat, Bosphorum largitus est; pro eo parte Ciliciæ Polemoni datâ [*Dio, lib. 60. pag. 670.*]

Agrippæ Palæstino, qui eum in potiundo principatu adjuverat Romæ tunc præsens, regnum auxit, & honores consulares tribuit. Fratri quoque ejus Herodi prætoriam dignitatem, & principatum quendam (Chalcidis sc.) concessit: in senatúmque ingredi eos, ac patribus Græcè gratias agere permisit. [*Id. ibid.*]

Et edictum quidem à Claudio est propositum, quo Agrippam in regno per Caium antè concesso confirmabat, collaudans simul ejus operam & industriam: additâ insuper Judææ & Samariâ, quòd olim ad ejus avi Herodis regnum pertinuissent. Has igitur velut familiæ debitas restituit: Abilam autem & finitimam ejus ditionem in Libano, quæ Lysaniæ fuerat, adjunxit de suo. Fœdus deinde regis cum Romano populo in æs incisum est in urbis foro medio. [*Joseph. lib. 19. cap. 4.*]

Dimisit Claudius Alexandrum Lysimachum Alabarcham veterem amicum, & olim procuratorem suæ matris Antoniæ, quem Caius iratus vinxerat: cujus filio Marco desponsa fuit Bernice Agrippæ filia. (*de quâ, Act.* XXV. 13, 23.) quo defuncto ante† nuptias, rex virginem Herodi suo fratri eam collocavit; impetrato illi regno Chalcidis à Claudio. [*Id. ibid.*]

† non ante nuptias. Ibid. Joseph. p. 66 v. 66. Ed.

Antiochum, suo regno à Caio privatum, Commagenâ donavit

& parte quâdam Ciliciæ. [*Id. ibid. Dio, lib.60. pag.670.*]

Helicon Ægyptius, qui Caii cubiculo præfectus fuerat & ipſum contra Judæos incitaverat, propter alias culpas à Claudio interfectus eſt: ut notat Philo, in libro de legatione ad Caium. Quem librum, *De virtutibus* ironicè à ſe inſcriptum (cùm ſummam Caii improbitatem ſuis coloribus in eo depingat) Claudio imperante coram univerſo Senatu Romano recitaviſſe illum memoriæ proditum eſt: indéque non illud opus ſolum, ſed etiam alia ab eo edita, tantopere admiratos fuiſſe Romanos, ut digna exiſtimarent quæ in Bibliothecis tanquam monumenta quædam reponerentur. [*Euſeb.lib.2. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap.17. ſeq.in.*] inter quæ, & quinque libri fuerunt, de miſeriis quas ſub Caii imperio Judæi perpeſſi fuerant, ab eo conſcripti. [*Id.ibid.cap.5.*] quorum tres perierunt: ad Flaccum uno, & de legatione illo altero, adhuc relicto ſuperſtite.

Occiſo verò Caio Judæi qui ſub eo vehementer ab Alexandrinis oppreſſi fuerant, cœperunt animos reſumere: móxque ad arma ventum eſt. Tum Claudius per epiſtolam mandavit Ægypti præſidi, ut ſeditionem illam compeſceret: atque ad preces Agrippæ Judææ & Herodis Chalcidis regis pro Judæis edictum Alexandriam miſit, ſcriptum in hanc ſententiam. *Volo inconcuſſa eſſe jura eorum à Caii inſaniâ: eíſque jus eſſe perſeverandi in patriis ritibus. Jubeóque utramque partem, quoad poteſt, dare operam ne quid turbarum commoveatur: idque propoſito hoc edicto ita ſtatuo.* [Joſeph.lib.19.cap.4.]

Eorundem quoque Regum rogatu, Claudius II. Conſul deſignatus (primo hoc imperii ſui anno) Judæis non ſolùm Alexandriæ, ſed etiam per totum imperium ſuum ſparſim habitantibus, permiſit ut ſuo jure & majorum moribus uterentur: ſimul etiam monens, ut hâc gratiâ contenti modeſtiùs ſe gererent, neque conſpuerent religiones externarum gentium; ſuis autem ſuo arbitratu viverent legibus. [*Ibid.*] Romæ verò, quum Judæi adeò iterùm frequentes fierent, ut difficulter ſine tumultu propter multitudinem urbe poſſent exigi; non ejecit quidem eos, patriis tamen legibus vitam agentes, convenire vetuit. Reducta quoque à Caio collegia diſſolvit: & caponum tabernas, in quibus coëuntes potabant, ſuſtulit. [*Dio, lib.60. pag.669.*]

Claudius Agrippam regem, præſidibus provinciarum & procuratoribus omnibus per litteras commendatum, ad curam ſui regni miſit. Qui magnâ celeritate uſus, Hieroſolymam pervenit: ibíque votiva ſacrificia perſolvit, nihil eorum omittens quæ lege præſcripta ſunt. Unde & multos Naziræos tonderi mandavit: & catenam auream donatam à Caio, monumentum ſuarum calamitatum & divinæ liberationis, in ſacrario ſupra gazophylacium ſuſpendit. Ritè verò votis Deo redditis, Theophilum Anani filium ſubmovit à ſummo ſacerdotio; & Simonem cognomento Cantharam, Boëthi (Herodis Magni ſoceri) filium, in ejus locum ſubſtituit. Hieroſolymitis deinde amoris ipſorum & benevolentiæ gratiam retulit, remiſſo eis tributo quod ſoliti erant in ſingulas ædes pendere. Magiſtrum autem præfecit toti ſuæ militiæ Silam, quem multorum & difficilium

cilium laborum individuum socium habuerat. [*Joseph. lib. 19. cap. 5.*]

Paulo pòst Doritæ quidam juvenes temerarii religionis specie posuerunt in synagogâ statuam Cæsari. Quo facto vehementer rex Agrippa commotus ad iracundiam, sine morâ ad Petronium Syriæ præsidem profectus, questus est de eorum audaciâ. Qui & ipse non minùs ægrè ferens hoc facinus, ut impium & Imperatoris mandatis contrarium, Doritarum magistratibus asperiùs scripsit: eos qui contra edictum Augusti ausi sunt talia, per centurionem Vitellium Proculum ad se adduci jubens; & ne quis in posterum tale quippiam auderet imperans. [*Id. ibid. cap. 5. & 6.*]

Cæsareæ Cornelius Romanus centurio cohortis ad legionem Italicam spectantis, Judaicæ religionis studiosus sed incircumcisus, (cujusmodi *Proselytos portæ* & *Pios nationum* Hebræi appellare solent) quasi horâ diei nonâ ab Angelo sibi apparente jussus est Simonem Petrum accersere; qui per longum jam tempus Joppæ moratus fuerat apud Simonem coriarium. Qui mandato illius obtemperans, duos ex famulis suis ad eum misit & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui. [*Act.* X. 1,–8. *cum* IX. 43.]

Postridie illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in tectum domus ut precaretur, circa horam sextam. ubi dum esurienti paratur cibus, in mentis excessu posito conspectum est linteum magnum è cœlo demissum, omni animalium genere refertum. De quibus cùm promiscuè comedere jussus, Gentes pro immundis habendas non esse didicisset; Spiritu monente, postridie cum missis à Cornelio, sex Joppensibus quibusdam fratribus comitantibus, Cæsaream perrexit: ubi Cornelium cum totâ familiâ & amicis quamplurimis in ejus domo congregatis, concione ad eos habitâ, ad fidem Christi convertit; atque Spiritu sancto cœlitùs in eos ultrò, nullâ præcedente Petri manuum impositione delapso, Christi baptismo tinxit. [*Act.* X. 9,–48. *&* XI. 5,–17.]

Audierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæâ, Gentes etiam recepisse sermonem Dei. Quum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, litem ei moverunt qui ex Judaismo ad Christum erant conversi, quòd cum viris incircumcisis conversatus fuisset & cibum sumpsisset. Qui cùm rem totam ordine eis exposuisset, & sex fratrum qui adfuerant testimonio comprobâsset; quieverunt illi, & glorificaverunt Deum, quòd etiam Gentibus dedisset pœnitentiam ad vitam. [*Act.* XI. 1,—18.]

Rex Agrippa Simonem Cantharam Pontificatu privavit: quem cùm vellet Jonathæ Anani filio tradere, renuente isto per modestiam, quòd jam antea eò honore esset semel defunctus, contulit eum in fratrem ejus Matthiam, ab ipso ut longè digniorem ei commendatum. [*Joseph. lib. 19. cap. 6.*] — 4755 — 42

Petronio Vibius Marsus in administratione provinciæ Syriæ successit. [*Id. ibid.*]

Silas magister militiæ regis Agrippæ, quia per omnem fortunam ei fidus nullius unquam periculi socius esse detrectaverat, fretus

amicitiâ poſtulabat etiam paris honoris eſſe particeps: & in familiaribus colloquiis moleſtus erat interdum extollens ſe immodicè, & ſæpè prioris fortunæ adverſitates in memoriam revocans. Quæ cùm ſine modo repeteret, in tantum regem exaſperavit, ut non tantùm præfecturam illi ademerit, ſed etiam vinctum in ipſius patriam adſervandum miſerit. Elapſo deinde aliquanto tempore lenitâ jam irâ, quum natalem ſuum celebraret, accerſivit Silam ut regio intereſſet convivio. Qui cùm protervum reſponſum regi remiſiſſet, eum reliquit in cuſtodiâ. [*Id.lib.*19.*cap.*7.]

Ad Hieroſolymorum curam rex Agrippa converſus, muros novæ quæ vocatur civitatis permuniit ſumptu publico, latioréſque & altiores quàm antè fuerant reddidit: et feciſſet adverſùs omnem humanam vim inexpugnabiles, ni Marſus Syriæ præſes Claudio ſignificâſſet eam rem per litteras. Qui ſuſpicatus Judæos molituros aliquid novi, diligenter ſcripſit Agrippæ, ut à muniendâ urbe deſiſteret: atque ille mox paruit. [*Id.ibid.*]

Patefacto jam Gentibus fidei oſtio, Cyprii & Cyrenenſes qui diſperſi fuerant poſt martyrium Stephani Antiochiæ in Syriâ Græcis (Ἕλλωας hîc habet codex antiquiſſimus Alexandrinus, non, ut vulgati, Ἕλλησας) Chriſtum prædicaverunt: multúſque numerus credidit, & converſus eſt ad Dominum. Hoc cùm pervenſſet ad aures eccleſiæ Hieroſolymitanæ, miſit ea illuc Barnabam: qui adhortatus eſt omnes firmiter adhærere Domino. Et adjuncta eſt multa turba Domino. [*Act.*XI.20,—24.]

Romæ fame ingente exortâ, Claudius non modò ad præſens tempus copiæ alimentorum, verùm in perpetuum etiam proſpexit. Cùm enim frumentum, quo Roma utitur, omne propemodum aliunde advehatur; & Tiberis oſtia portus opportunos non haberent: Portum Oſtiæ extruxit. [*Dio,lib.*60. *pag.*671,672.] poſt undecim annos opere ægrè abſoluto; quamvis continuis 30 hominum millibus ſine intermiſſione operantibus. [*Sueton.in Claudio, cap.*20.]

Fames iſta, quæ 2° Claudii contigit, particularis fuit; ſicut & altera, 11° anno illius facta, cujus Tacitus, [*lib.*12.*ca.*43.] Suetonius, [*in Claudio, cap.*18.] & Oroſius [*lib.*7.*cap.*6.] meminerunt: non univerſalis illa ab Agabo prædicta; quam 4° ejuſdem anno cœpiſſe, non ſolùm ex Chronico Euſebii & Oroſio, [*lib.*7. *cap.*6.] ſed etiam ex tempore mortis Herodis Agrippæ, cum eâdem fame conjunctæ, [*Act.*XII.23,25.] manifeſtum eſt.

Barnabas Tarſum abiit, ut quæreret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam. Factúmque eſt ut annum totum convenirent in Eccleſiâ, docerentque turbam multam; & diſcipuli nominarentur primùm Antiochiæ *Chriſtiani*. [*Act.*XI.25,26.] Quod nomen, Latinâ non Græcâ formâ à *Chriſto* deflexum, à Romanis Antiochiæ tum agentibus impoſitum illis fuiſſe videatur. 4756 43

Per id tempus deſcenderunt Hieroſolymis Prophetæ Antiochiam: quorum unus Agabus, ſignificavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe. [*Act.*XI.27,28.]

Lycios, ad cædem uſque Romanorum quorundam tumultuando progreſ-

progressos, Claudius in servitutem redegit, & præfecturæ Pamphyliæ adjecit. De quâ re quum in Curiâ cognosceret, legatum quendam Lycium quidem origine, Romanum tamen natum, Latinè interrogavit; ac non intelligenti, quid quæsivisset, civitatis jus ademit: dicens, Romanum eum esse non debere, qui sermonem eum nesciret. [*Dio, lib.60. pag.676.*]

Rex Agrippa, Beryti magnis sumptibus extructo pulcherrimo theatro & amphitheatro & balneis ac porticibus, dedicationem eorum splendidissimè celebravit: exhibitis in theatro spectaculis, & musicorum omne genus certaminibus, aliáque voluptatum varietate; in amphitheatrum verò inductis plurimis gladiatorum paribus. Volens deinde spectatores oblectare etiam catervatim commissis pugnatoribus, ex maleficis in hoc destinatis duas cohortes fecit, 700 quamque hominum; ut illis per imaginem belli decertantibus, pœna noxiorum in pacis voluptatem verteretur: atque ita omnes mutuis absumpti sunt vulneribus. [*Joseph. lib.19.cap.ult.*]

Tiberiadem deinde ad eum venerunt reges, Antiochus Commagenæ, Emesenorum Sampsigeranus, minoris Armeniæ Cotys, Polemon Ponti, & præter hos Herodes frater rex Chalcidis. Quibus adhuc apud eum morantibus Marsus Syriæ præses supervenit. Servans igitur Agrippa debitam Romanis reverentiam, usque ad septimum lapidem obviam illi processit. Et quum eodem cum hospitibus curru veheretur; Marsus, suspectam habens tantam regum concordiam, per nuncios mandavit singulis, ut sine morâ discederent. Quâ re vehementer Agrippa offensus, Marsum exosum habuit. [*Id. ibid.*] sæpiúsque per litteras Claudium est precatus, ut eum ab administratione rerum Syriæ amoveret. [*Id. lib.20. cap.1.*]

Matthiæ Anani filio ademptum Pontificatum Elionæo Cithæi filio Agrippa dedit. [*Id. lib.19. cap.ult.*]

Ingruente fame, quæ ab Agabo prædicta fuerat, Christiani Antiocheni subsidium conferentes fratribus habitantibus in Judæâ, ad seniores illud miserunt per manum Barnabæ & Sauli; postquam illi simul per annum jam integrum populo Antiocheno verbum Domini prædicavissent. [*Act.* XI. 26,29,30.] 4757 44

Per id tempus rex Herodes Agrippa (ut Syrus paraphrastes rectè eum hîc nominat) injectis manibus infestavit nonnullos ex Ecclesiâ. [*Act.*XII.1.] ut institutis & ritibus patriis adversantes: quorum illum religiosissimum fuisse observatorem, Josephus indicat. [*lib. 19. cap. ult.*]

Interemit autem Jacobum (filium Zebedæi) fratrem Johannis gladio. [*Act.*XII.2.] Addit verò ex traditione majorum Clemens Alexandrinus, libro 7° Hypotyposeôn, [*apud Euseb. lib.2. Histor. Ecclesiast. cap.8. vop.θ.*] eum ipsum qui Jacobum in judicium adduxerat, quum testimonium Christo illum tam liberè perhibentem cerneret, se etiam Christianum ingenuè confessum esse. Ambobus igitur unâ ad supplicium adductis, hunc inter eundum à Jacobo postulâsse veniam sibi concedi: Jacobum autem paululum rem animo complexum dixisse, *Pax tibi*, illúmque osculatum esse; & sic

tandem utrumque ſecuri percuſſum vitam deſeruiſſe.

Rex videns Jacobi cædem placere Judæis; Petrum etiam diebus Azymorum conjecit in carcerem, traditum quatuor militum quaternionibus ut eum ſervarent: volens eum poſt Paſcha producere populo. Quum autem preces pro ipſo aſſiduè ad Deum fierent ab Eccleſiâ, noctu ab Angelo per miraculum liberatus, venit domum Mariæ matris Johannis Marci, ubi multi congregati precabantur: iiſque monitis ut Jacobo (filio Alphæi, fratri Domini) & reliquis modum liberationis ſuæ annunciarent, profectus eſt in alium locum. [*Act.* XII. 3,—17.]

Herodes ſpe ſuâ fruſtratus, innoxios cuſtodes juſſit, ad ſupplicium rapi: ipſéque Cæſaream deſcendens, ibi commoratus eſt. Erat autem infenſo erga Tyrios & Sidonios animo. Quorum agri quum ipſis alendis (hoc famis præſertim tempore) non ſufficerent; ſed ex vicinâ Galilæâ & aliis regionibus Herodi ſubditis victum ſibi comparare neceſſe haberent: concorditer venerunt ad eum, & Blaſto regio cubiculario ſibi conciliato pacem petierunt. Statuto autem die, Herodes indutus veſte regiâ, & conſidens pro tribunali, concionabatur ad eos: populo acclamante, *Vox Dei & non hominis.* Illico verò percuſſit eum Angelus Domini, eo quòd non tribuiſſet gloriam Deo; & eroſus à vermibus, animam efflavit. [*Act.* XII. 18,—23.]

Eandem verò hiſtoriam ita Joſephus amplificat; bubonis etiam apparitione adjectâ, ne Germanici ſui harioli divinatio fruſtranea eſſe videretur. *Tertium Judææ totius regni annum exegerat,* [ineunte jam quarto,] *cùm pervenit in urbem Cæſaream, quæ priùs Stratonis turris dicta eſt; ubi ſolennes ludos celebravit pro ſalute Cæſaris: ad quam feſtivitatem magna multitudo nobilium ac procerum convenerat ex totâ provinciâ. Ejus celebritatis die ſecundâ, proceſſit manè in theatrum, amictus veſte totâ ex argento mirabili opere contextâ, quæ radiis orientis ſolis perculſa, & divinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat ſpectantibus. Móxque adulatores pernicioſi aliunde acclamantes, Deum conſalutabant, rogantes ut faveret propitius; hactenus enim ut hominem reveritos, nunc agnoſcere & fateri in eo quiddam mortali naturâ excellentius. Hanc impiam adulationem ille nec caſtigavit, nec repulit: paulóque pòſt ſuſpiciens vidit ſupra caput ſuum bubonem funi extento inſidentem; móxque, ut ſenſit hunc eſſe calamitatis nuncium qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. Secuta ſunt ventris tormina, ſtatim à principio vehementia. Converſis igitur in amicos oculis:* En, *inquit,* ego veſtrâ appellatione Deus, vitam relinquere jubeor, fatali neceſſitate coarguente veſtrum mendacium; & quem immortalem ſalutâſtis, ad mortem rapior. Sed ferenda eſt voluntas cœleſtis numinis. neque enim malè viximus, imò tantâ felicitate, ut omnes me beatum prædicent. *Hæc locutus, creſcente dolore diſcruciabatur. Properè igitur relato in regiam rumor ſparſus eſt brevi eſſe moriturum: quamobrem confeſtim totus populus unà cum uxoribus atque liberis ſaccum indutus more patrio ſupplicabat Deo pro ſalute regis, omnia miſcens lamentis & ejulatibus. Rex autem in celſiore decumbens cubiculo, & in faciem ſtratos humi proſpiciens, non temperabat ſibi à lachrymis. Cruciatu deinde per*

con-

continuos quinque dies nihil item remittente confectus, vitam finiit. [Joseph. lib. 19. cap. ult.]

Septem regni annos illi tribuit Josephus; quatuor sub Caio (demptis videlicèt tribus vel quatuor mensibus: neque enim quatuor integros annos in imperio exegit ipse Caius) & tres sub Claudio (tribus itidem aut quatuor mensibus additis:) atque ex annuis reditibus 1200 myriadas percepisse eum addit; neque eas tamen, propter summam ipsius munificentiam, sumptibus ejus sufficisse, sed mutuum prætereà pecunias accepisse. [*Ibid.*]

Priusquam evulgaretur regis obitus, Herodes dynasta Chalcidis & Chelcias magister regiæ militiæ conspirantes simul Aristonem miserunt, qui Silam communem amborum inimicum interficeret: quasi hoc à rege mandatum acciperet. [*Ibid.*]

Agrippæ superstites fuerunt, filius quidem unus Agrippa, annum agens 17. qui Romæ eo tempore educabatur apud Claudium: filiæ verò tres. Ex quibus Bernice nupta erat Herodi patruo, nata annos 16. reliquæ duæ tum erant virgines. Mariamme decennis, desponsata à patre Julio Archelao Chelciæ filio: & Drusilla sexennis, ab eodem desponsata Epiphani filio Commagenorum regis Antiochi. [*Ibid.*]

Postquam cognitum est excessisse Agrippam, Cæsareæ & Sebastes (urbium ab avo ipsius conditarum) cives convitia infanda jactabant in defunctum: militum quoque vulgus protractas è palatio filiarum statuas unanimiter detulerunt in lupanaria, illísque illudebant modis quos turpe sit eloqui; instructísque per loca publica epulis convivia celebrabant coronis redimiti & unguentis delibuti, libantes interim Charonti, & sibi invicem propinantes præ gaudio quod ex obitu regis conceperant. [*Ibid.*]

Verbi Domini sementis crescebat & multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio; simul inde secum Johanne Marco assumpto. [*Act.* XII. 24, 25.]

Rhodios, quòd Romanos in crucem sustulissent, Claudius libertate privavit. [*Dio, lib.* 60. *pag.* 681.]

Cùm vellet Claudius Agrippam juniorem successorem paterni regni mittere; liberti & amici qui multum apud eum poterant dissuaserunt: negantes tutum, admodùm adolescentem & vixdum pueritiâ egresso tantum regnum committere; cui administrando esset impar, quódque etiam viriles gravare posset humeros. In quo æquum illi visi sunt dicere. [*Joseph. lib.* 19. *cap. ult.*] licèt ipsi reverâ inhiarent præfecturis illarum regionum, ex quibus possent ditescere. Quò referendum illud Taciti. [*lib.* 5. *Histor. cap.* 9.] *Claudius, defunctis regibus aut ad modicum redactis, Judæam provinciam equitibus Romanis aut libertis permisit.*

Judææ igitur & totius regni Agrippæ (quod primi Herodis, avi sui, regno majus erat) præsidem Claudius Cuspium Fadum misit: defuncto hoc honoris tribuens, ne Marsum inimicum in regnum ejus induceret. Et ante omnia Fado injunxit, ut Cæsarienses & Sebastenos acriter castigaret, propter inflictam regi mortuo injuriam, contumeliásque illatas filiabus ejus adhuc viventibus: alam verò Cæsa-

rienſium

rienſium & Sebaſtenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum, illic militaturas; militéſque è Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in illorum locum ſubſtitueret. Miſſû tamen poſtea legatione flexerunt Claudium milites, ut manere eos in Judæâ permitteret: qui ſequentibus temporibus maximarum calamitatum Judæis fuerunt initium, & ſeminarium belli exorti Floro præſide. [*Joſeph. lib.* 19. *fin.*]

Amoto etiam Marſo in gratiam defuncti amici Agrippæ regis, à Claudio in Syriæ præfecturâ datum eſſe ſucceſſorem Caſſium Longinum, in libri 20. initio ſcribit Joſephus: licèt anno abhinc tertio Marſum in Syriâ adhuc præſidem Tacitus retineat.

4048 Judæi trans Jordanem fluvium habitantes cum Philadelphenſibus contenderunt de Niæ vici finibus referti viris bellicoſiſſimis. Tranſamnenſes autem illi, ſine conſenſu primatum & magiſtratuum, arma capientes Philadelphenſium multos interfecerunt. Quo cognito, Cuſpius Fadus vehementer iratus eſt; quòd non expectâſſent ſuum judicium, ſi putabant ſibi factam à Philadelphenſibus injuriam, ſed ita temerè ad arma concurriſſent. Comprehenſis igitur tribus præcipuis ſeditionis authoribus, vinciri eos mandavit. Horum unum Annibam nomine affecit ſupplicio: reliquos duos Amaramum & Eleazarum exilio puniit. Nec ita multo pòſt capitis damnavit Tholomæum latronum principem vinctum ad ſe perductum, qui plurima damna intulerat Idumæis & Arabibus: dedítque operam, ut tota Judæa purgaretur à latrociniis. [*Joſeph lib.* 20. *cap.* 1.]

Caſſius Longinus (vel, juxta Taciti mentem, Vibius Marſus) Syriæ præſes, Hieroſolyma cum copiis veniens, & Cuſpius Fadus Judææ procurator, accitis pontificibus & Hieroſolymitanorum primatibus, mandatum Cæſaris eis expoſuerunt; ut ſtolam & reliqua ornamenta ſummi Pontificis in arcem Antoniam deponerent, à Romanis ibi cuſtodienda, quemadmodum ante Vitellii tempora fieri erat ſolitum. Illi non audentes contradicere, rogabant primùm, ut legatos ſibi ad Cæſarem liceat mittere, qui ab eo petant ſacræ ſtolæ ſervandæ jus: deinde, ut expectetur ſuper eâ poſtulatione reſcriptum illius. Reſponſum eſt permiſſuros, ut legati mittantur, ſi priùs darentur obſides. Quúmque promptè liberos ſuos dediſſent; legati profecti ſunt. [*Joſeph lib.* 15. *cap. ult. & lib.* 20. *cap.* 1.] 4758 45

In Eccleſiâ Antiochenâ Propheræ & doctores erant, Barnabas, & Simeon Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahem qui fuerat unâ cum Herode tetrarchâ educatus, & Saulus. Quibus miniſtrantibus Domino, & jejunantibus; juſſit Spiritus ſanctus Barnabam & Saulum ſeparari à reliquis ad miniſterium prædicandi Euangelii. Hi jejunio, precibus & manuum impoſitione ab Eccleſiâ Deo commendati, aſſumpto ſecum miniſtro Johanne Marco, Seleuciam venerunt; indéque in Cyprum (Barnabæ patriam) navigaverunt: ubi apud Salaminios primò cœperunt prædicare verbum Dei in ſynagogis Judæorum. [*Act.* XIII. 1,—4.]

Peragratâ deinde inſulâ Paphum uſque, invenerunt ibi pſeudoprophetam Judæum Barjeſu, Elymam ſive Magum cognominatum: qui

quî *Sergium Paulum* regionis Proconsulem, verbum Dei à Barnabâ & Saulo audire desiderantem, avertere à fide conabatur. Quem cùm Saulus acerrimè increpatum cæcitate subitò percussisset; Proconsul, hoc miraculo & doctrinâ Domini perculsus, ad fidem est conversus. Atque ab eo tempore *Saulus* novo *Pauli* nomine sempei invenitur appellatus. Ipse verò & qui cum eo erant provecti Papho, venerunt Pergam Pamphyliæ: ubi Johannes Marcus abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam. [*Ibid.*]

Legati Hiersolymitani, intercedente Agrippâ juniore qui tum apud Claudium educabatur, custodiæ stolæ Pontificalis à Vitellio priùs concessæ, confirmationem obtinuerunt: impetrato hâc de re Claudii, Tribunitiæ potestatis V. annum agentis, ad Hierosolymitanorum magistratus Rescripto, dato IV. Kalendas Julias Rufo & Pompeio Sylvano (suffectis) Consulib. in quo gratificari se hîc etiam voluisse scripsit Herodi regi (Chalcidis) & juniori Aristobulo sibi devotissimis. [*Joseph. lib.* 15. *cap. ult. & lib.* 20. *cap.* 1.]

Eodem etiam tempore Herodes rex Chalcidis potestatem in Templum & sacrum ærarium, júsque eligendorum summorum Pontificum, à Claudio impetravit. [*Id. lib.* 20. *cap.* 1.]

Claudius, quia natali suo defectus Solis futurus erat, veritus ne quis inde tumultus existeret, quum alia quoque prodigia quædam accidissent; antequam fieret, scripto publicè propósito significavit, non modò futurum id deliquium, & tempus & quantitatem ejus, sed etiam causas ob quas necessariò eventurum esset. [*Dio, lib.* 60. *pag.* 682.] Natalis verò Claudii in Kalendas Augusti incidit. [*Id. ibid. pag.* 667.] quo die, duabus ferè horis ante meridiem Sol quartâ diametri parte defecit.

Herodes rex Chalcidis, amoto Simone Cantharâ, Josepho Canei (sive Camydis) filio summum Pontificatum contulit. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 1.]

Theudas quidam præstigiator, prophetam se jactans, magnæ vulgi multitudini persuasit, ut assumptis suis facultatibus ipsum ad Jordanem sequerentur: scissurum se verbo fluvium & facilem præbiturum transitum promittens. In hos Judææ procurator Cuspius Fadus turmas immisit equitum: qui ex improviso irruentes multos interemerunt, multos vivos ceperunt; & in his ipsum Theudam, cujus caput abscissum reportârunt Hierosolyma. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 2. *fin.*]

Paulus & Barnabas digressi Pergâ, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi in Synagogam die Sabbati, post lectionem Legis & Prophetarum à Synagogæ præfectis ad loquendum sunt invitati. Ubi egregiâ à Paulo concione habitâ, egressos ex Judæorum synagogâ gentes rogaverunt ut eadem sequente Sabbato ipsis exponerent. Solutóque conventu, secuti sunt multi ex Judæis & religiosis proselytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratiâ Dei. [*Act.* XIII. 14,—43.]

Sequente verò Sabbato urbs propè tota convenit ad audiendum sermonem Dei. Visâ autem turbâ, Judæi repleti invidiâ, contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur. Quorum blasphemiis Paulus &

Barnabas commoti, Judæis relictis, solis Gentibus Christum prædicaverunt. Quibus cum lætitiâ Euangelium amplectentibus, crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam. Perferebatur autem verbum Domini per totam illam regionem. Unde irritati Judæi, per mulieres religiosas (*proselytas portæ* Hebræis dictas) & honoratas, ac primos urbis, persecutione in Paulum & Barnabam excitatâ, ejecerunt eos è finibus suis: qui, excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium. Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu sancto. [*Ibid.*44,—52.]

Iconii Paulus & Barnabas introeuntes synagogam Judæorum, ita loquebantur, ut crederet Judæorum simul & Græcorum magna multitudo. Qui verò increduli fuerunt Judæi, incitârunt & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversùs fratres. Multum verò tempus ibi commorati sunt, liberè loquentes, freti Domino; qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabátque ut signa & miracula ederentur per manus eorum. [*Act.* XIV. 1,2,3.] Quo tempore ad Christi fidem conversa putatur Thecla Iconiensis virgo nobilissima: cujus tamen Acta inter apocrypha meritò referuntur à LXX. episcoporum Synodo sub Gelasio habitâ.

Scissâ urbis Iconiensis multitudine, alii à Judæis erant, alii ab Apostolis. Quum autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum unâ cum suis primoribus ad eos injuriis afficiendos & lapidandos; perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem: ibíque euangelium prædicaverunt. [*Act.*XIV.4,—7.] 4759 46

Lystræ claudo ab utero matris homine à Paulo sanato, quum plebs Paulo ut Mercurio, & Barnabæ ut Jovi sacrificare vellet: illi laceratis vestibus honorem illum aversantes, ægrè eos cohibuerunt ne sibi sacrificarent. Mox verò quum Iconio & Antiochiâ eò venissent increduli Judæi, excitato tumultu furiosa plebs Paulum lapidatum extra urbem traxit quasi mortuum. Quum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem. [*Ibid.*8,—20.]

Hoc annò, & hoc etiam fortasse tempore, raptus Paulus in tertium cœlum, verba audiit ineffabilia; ante 14 annos quàm ab eo conscriberetur posterior ad Corinthios epistola. [II *Corinth.*XII.2,3,4.] Quò spectare putatur Triephonis illud, apud Lucianum sive antiquiorem illo authorem dialogi qui *Philopatris* inscribitur. *Quando me Galilæus* (sive Christianus) *ille convenit recalvaster, naso justo præditus, qui in tertium usque cœlum per aërem ingressus, quæ optima atque pulcherrima sunt inde didicit; per aquam nos renovavit, in beatorum vestigia insistere fecit; & ex impiorum regionibus nos redemit.* Ita Triephon: *Deum altè regnantem, magnum, atherium, atque æternum, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, unum ex tribus, & ex uno tria,* ibidem etiam, Christianorum more, prædicans.

Paulus cum Barnabâ, profectus Lystrâ, Derben venit: ubi prædicato Euangelio, multos Christo lucrifecerunt. [*Act.*XIV.20,21.]

Inter alios qui Christo nomen hoc tempore dederunt, fuit Timotheus, cum piâ matre suâ Eunice & aviâ Loïde; quæ ipsum ab infantiâ in sacrarum literarum scientiâ instituendum curaverant. Hic in locis

locis illis tum degens, licèt adhuc penè puer, perſecutionum quas ſpiritualis ipſius pater B. Paulus Antiochiæ (in Piſidiâ) Iconii & Lyſtræ (in Lycaoniâ) ſuſtinuit, oculatus teſtis fuit. [*Act.*XVI.1,2. II *Tim.*I. 2,5. & III.11,15.]

Paulus & Barnabas ultra Derben non progreſſi, Lyſtram & Iconium & Antiochiam redierunt: confirmantes animos diſcipulorum, & ad afflictiones fidei cauſâ conſtanter tolerandas adhortantes. Et quum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, precatíque eſſent cum jejuniis; commendârunt eos Domino in quem crediderant. Deinde peragratâ Piſidiâ, venerunt in Pamphyliam: ac Pergæ locuti verbum Domini, deſcenderunt Attaliam. Et illinc navigaverunt Antiochiam, unde primò profecti fuerant ad opus illud quod impleverant: ubi congregatæ Eccleſiæ retulerunt quanta Deus per ipſos effeciſſet, & quomodo Gentibus oſtium fidei aperuiſſet. [*Act.*XIV.21,—27.]

Cuſpio Fado[a] in Judææ procuratione ſucceſſor datus eſt Tiberius Alexander, Alexandri Alabarch[a] Alexandrini (veteris amici Claudii) filius; qui patriam religionem Judaicam deſeruerat. [*Joſeph. lib.*20. *cap.* 3.]

Sub eo, fame adhuc graſſante in Judæâ, Helena Adiabenorum (in Aſſyriæ & Meſopotamiæ confiniis) regina, à Judæo quodam ad veri Dei cultum converſa, Hieroſolymam ad viſendum Templum venit; ut ibi Deum adoraret, votiváſque victimas redderet: copioſo viatico inſtruente, & dierum aliquot itinere eam deducente filio Izate rege; qui & ipſe ab Ananiâ Judæo mercatore ad eandem religionem fuerat traductus. Cúmque multos civium illa videret perire alimentorum inopiâ, ex ſuis alios miſit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum qui copiam ficuum paſſarum inde adveherent: quibus omnibus brevì reverſis, cibos egenis diſtribuit. Filius quoque ejus Izates, comperto quantâ fame populus laboraret, pecuniam miſit Hieroſolymitanorum primatibus. [*Id. ibid. cap.*2. & 3.]

Izates rex quinque adoleſcentes filios Hieroſolymam miſit, ut linguam & diſciplinas Judaicas diligenter diſcerent. Mater quoque ejus Helena tres extruxit pyramides, tribus ab urbe Hieroſolymitanâ diſſitas ſtadiis: in quibus & ipſius & filii Izatis oſſa poſtea ſunt condita. [*Ibid.cap.*2.] quæ Helenæ monumenta non ſolùm Joſephi, ſed etiam Euſebii & Hieronymi tempore adhuc extabant. [*Joſeph.lib.*5. *Belli, κεφ.*17. & 15. *in Græco*; *vel, lib.*6. *cap.*6. & 7. *in Latino. Euſeb. lib.*2. *hiſtor.Eccleſiaſt.cap.*11. *κεφ.*16. & *Hieronym.epiſt.*27.]

4050 Paulus & Barnabus Antiochiæ cum diſcipulis non parvum tempus commorati ſunt. [*Act.*XIV.28.] Poſt quod, Paulus Chriſti euangelium uſque ad Illyricum propagaviſſe, videtur; iis qui de Chriſto nihil adhuc audiverant illud prædicando. [*Rom.*XV.19,20.] eáque perpeſſus fuiſſe, quæ in poſteriore ad Corinthios epiſtolâ [*c.*XI.24, 25.] ipſe commemorat. nempĕ, ut Philippis poſtea ſemel, ita priùs bis à Gentibus alibi, cæſus virgis fuiſſe; à Judæis quinquies plagas quadragenas unâ minùs accepiſſe: ter naufragium feciſſe, noctem ac

diem in profundo egiſſe. Cùm enim inter Pauli & Barnabæ ad Eccleſiam Antiochenam reditum & eorundem ex eâ ad Concilium Hieroſolymitanum inſtitutam profectionem, juxta noſtras quidem rationes, integrum interpoſitum reperiatur quinquennium: nuſquam alibi commodiùs reponere iſta poſſumus, quàm in hoc tanti ſpatii ſacræ Hiſtoriæ ſilentio.

Valerio Aſiatico Conſule iterùm, Theraſia inſula, ſpectantibus nautis, in Ægeo mari enata eſt. [*Seneca, Natural. quæſt. lib. 2. cap. 26. & lib. 6. cap. 21.*] nocte quâ defectus Lunæ acciderat. [*Aurel. Victor, in Claudio.*] Conſpecta autem fuit Eclipſis Lunæ nocte interjectâ inter ultimum Decembris diem, terminantem annum illum quo ſecundum Conſulatum geſſit Valerius Aſiaticus, & Kalendas Januarias inchoantes Conſulatum Claudii Aug. IV. & L. Vitellii III. ſub quo, parvam inſulam, antè non viſam, apud Theram inſulam enatam eſſe, retulit Dio. [*lib. 60. pag. 685.*]

Jacobus & Simon filii Judæ Galilæi (qui, Quirinio cenſum agente, Judæos ad defectionem ſolicitabat) à Tiberio Alexandro Judææ procuratore crucis ſupplicio affecti ſunt. [*Joſeph. lib. 20. cap. 3.*] | 4760 | 47

Herodes rex Chalcidis, amoto Joſepho Camydæ filio, Ananiam Nebedæi filium Pontificem conſtituit. [*Id. ibid.*]

Artabano Parthorum regi, conjugique ac filio, Gotarzes necem præparavit. [*Tacit. lib. 11. cap. 8.*] Moriens verò Artabanus, regnum Bardani filio ſuo reliquit. [*Joſeph. lib. 20. cap. 2.*] Ambo enim hi fratres, Gotarzes & Bardanes, Artabani potiùs filii habendi ſunt, cum Joſepho; quàm fratres, cum Tacito.

Bardanes à Parthis, Gotarzis ſævitiam metuentibus, ad capeſſendum regnum accitus, ut erat magnis auſis promptus, biduo tria millia ſtadiorum invadit, ignarúmque & exterritum Gotarzem proturbat: neque cunctatur, quin proximas præfecturas corripiat, ſolis Seleucienſibus dominationem ejus abnuentibus. In quos, ut patris quoque ſui defectores, irâ magis quàm ex uſu præſenti accenſus, implicatur obſidione urbis validæ, & munimentis objecti amnis muróque & commeatibus firmatæ. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorúmque opibus auctus, bellum renovat: coactúſque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos caſtra contulit. [*Tacit. lib. 11. cap. 8.*]

Nuntiatâ Parthorum diſcordiâ ſummáque imperii ambiguâ, Mithridates majoris Armeniæ rex, monente Claudio Cæſare, in regnum remeavit, fratris ſui Pharaſmanis Iberorum regis fiſus opibus. Et quidem diſtractis eo modo Orientis viribus, & quonam inclinarent incertis, Armeniam ille occupavit: Romano milite caſtellorum ardua ſubigente, ſimúlque Ibero exercitu campos perſultante. Neque enim reſtitere Armenii, fuſo qui prælium auſus erat Demonacte præfecto. Paululum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, verſis illuc quibuſdam procerum: ſed eo litteris Cæſaris coërcito, cuncta in Mithridatem fluxere; atrociorem quàm novo regno conduceret. [*Ibid. cap. 8. & 9.*]

Quum Gotarzes & Bardanes pugnam pararent, Gotarze populari-

um

um insidias fratri patefaciente, complexi dextras, apud altaria pepigere, fraudem inimicorum ulcisci, atque ipsi inter se concedere. Cúmque potior Bardanes regno retinendo fuisset visus: Gotarzes, ne quid æmulationis existeret, penitùs in Hyrcaniam abiit. [*Ibid. cap. 9.*]

Regresso Bardani dedita est Seleucia, septimo post defectionem anno. Exin validissimas præfecturas ille invasit: & recuperare Armeniam in animo habebat, ni Vibio Marso (vel, juxta Josephum, Cassio Longino potiùs) Syriæ legato bellum minitante cohibitus foret. [*Ibid.*]

Tiberio Alexandro in Judææ administratione Ventidius Cumanus 4761 48
successit; & vitâ decessit Herodes rex Chalcidis Agrippæ magni frater, anno imperii Claudii octavo; relictis tribus filiis superstitibus. quorum Aristobulus ex priore uxore (Mariamme) natus est: è Bernice verò fratris filiâ Bernicianus & Hyrcanus. [*Joseph. lib. 20. cap. 3.*]

Instante Paschatis festo, concurrentibus undique ad solennitatem turbis plurimis, Cumanus (præcedentium præsidum exemplo) jussit cohortem unam armatam stare supra Templi porticus; cohibituram tumultum, si quis fortè existeret. Ejus festi die quartâ quidam miles nudatas obscœnas corporis partes populo ostendit. Quâ contumeliâ furentes Judæi vociferabantur non se affectos, sed ipsum Deum quem honoraret ea celebritas: & quidam audaciores in Cumanum jactabant convitia, dicentes ab illo submissum petulantem illum militem. His auditis Cumanus & ipse non mediocriter turbatus est: rogabat tamen ut desinerent movere seditionem festo tempore. Cúmque impeterent eum convitiis, jussit totum exercitum armis convenire in Antoniam, castellum templo imminens. Vulgaris autem multitudo viso adventu militum territa, cœpit magno impetu fugere: & cùm essent anguSti viarum exitus, rati à tergo hostem insequi, comprimebant se inter fugiendum & conculcabant in anguSiis: ita ut 20 millia extinctorum illo tumultu numerata fuerint; quemadmodum in lib. 20. Antiquit. cap. 4. habet Josephus. In libro verò 2°. Belli Judaici, [*cap. 11. κεφ. κ.*] ὑπὲρ τὰς μυρίους, *supra* 10 *millia*, periisse legimus: ubi, ὑπὲρ τρισμυρίους, *supra* 30 *millia*, Rufinus legit; eundem quoque numerum Eusebio, tum in Chronico tum in Ecclesiasticæ historiæ libro 2°. [*cap. 18. κεφ. 19.*] & Orosio, [*lib. 7. cap. 6.*] retinentibus.

Quidam qui ex illâ turbâ fugientes evaserant, in publicâ viâ, juxta Bethoron, centesimo ab urbe stadio Stephanum Cæsaris servum iter facientem aggressi sunt latrocinio, omnésque ejus diripuerunt sarcinas. Quo audito Cumanus confestim eò misit milites, jussos ut vicos loco propinquos diriperent. In hâc populatione miles quidam libros Mosaicos in quodam vico inventos protulit, eósque laceravit in conspectu omnium; multis debacchatus & in legem & in totam gentem convitiis. Hoc ubi ad Judæos perlatum est, facto concursu agmine magno petunt Cæsaream, in quâ tum Cumanus agebat; supplicantes ut non suam, sed læsi numinis ulciscereturinjuriam. Tum præses veritus defectionem populi, de amicorum consilio militem illum violatorem legis securi feriit; atque hoc modo tumultum jam repullulantem sedavit. [*Joseph. ut supr.*]

Apollonius Tyaneus, ad Indos itinere inſtituto, urbem Babyloniam intravit menſe ſecundo anni tertii regni Bardanis: ibíque cum Rege congreſſus eſt. [*Philoſtrat. in vitâ Apollon. lib.* 1. *cap.* 19. *&* 20. *collat. cum Euſebio, in Hieroclem.*]

Gotarzes pœnitentiâ conceſſi regni, & revocante nobilitate, cui in pace durius ſervitium eſt, contraxit copias. Huic contrà itum eſt ad amnem Erindem: in cujus tranſgreſſu multùm certàti, pervicit Bardanes; proſperíſque prœliis medias nationes ſubegit, ad flumen Ginden, quod Dahas Arióſque diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus: nam Parthi quanquam victores, longinquam militiam aſpernabantur. Igitur exſtructis monimentis, quibus opes ſuas teſtabatur, nec cuiquam antè Arſacidarum tributa illis de gentibus parta, Bardanes regreditur: ingens gloriâ, atque eò ferocior, & ſubjectis intolerantior. [*Tacit. lib.* 11. *cap.* 10.]

Bardanes ad Izatem Adiabenorum regem profectus, ut vellet ſibi belli adverſùs Romanos gerendi eſſe ſocius, ei ſuaſit. Quem à propoſito deducere conabatur Izates, continenter denarrans ei Romanorum geſta & potentiam. Bardanes autem his offenſus, continuò bellum indixit Izatæ: quod tamen, morte præventus, exequi non potuit. [*Joſeph. lib.* 20. *cap.* 2.] Parthi enim poſtquam mentem ejus cognoverunt, & quòd Romanis bellum inferre ſtatueret, dolo antè compoſito, incautum venationíque intentum interfecerunt primam intra juventam; ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quàm metum apud hoſtes quæſiviſſet. [*Id. ibid. Tacit. lib.* 11. *cap.* 10.]

Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdatem (Vononis I. filii Phraatis III. filium) qui obſes Romanis fuerat datus. Deinde prævaluit Gotarzes: potitúſque regiâ, per ſævitiam ac luxum adegit Parthos mittere ad Claudium Romam occultas preces, quibus mitti Meherdatem patrium ad regnum orabant. [*Tacit. ibid.*] Gotarzis dominationem nobilitati plebíque, juxtà intolerandam, apud eum conqueſti. Jam enim fratres, jam propinquos, jam longiùs ſitos, cædibus exhauſtos; adjici conjuges gravidas, liberos parvos: dum ſocors domi, bellis infauſtus, ignaviam ſævitiâ tegat. [*Id. lib.* 12. *ca.* 10.]

Quum dux Romanus Didius è regno Boſphorano Mithridatem expuliſſet, & fratrem ejus Cotyn juventâ rudem in eo collocâſſet, robur exercitus inde abduxit; paucis tantùm cohortibus, cum Julio Aquilâ equite Romano, novo regi ibi relictis. Mithridates amiſſis opibus vagus, concivit nationes, illexit perfugas, poſtremóque exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbavit, imperióque ejus potitus eſt. [*Tacit. lib.* 12. *ca.* 15.]

Parthorum legatis auditis, Claudius Meherdatem eis regem dedit; monitum, ut non dominationem & ſervos, ſed rectorem & cives cogitaret, clementiámque ac juſtitiam capeſſeret. Datúmque eſt C. Caſſio, qui Syriæ præerat, deducere juvenem ripam ad Euphratis. [*Id. ibid. ca.* 11.]

Eâ

Eâ tempestate Cassius cæteros præeminebat peritiâ legum, militarium artium ignarus. Quantum tamen sine bello dabatur, revocabat priscum morem, legiones eâ curâ exercitando ac si hostis ingrueret; ita dignum majoribus suis, & familiâ Cassiâ ratus, per illas quoque gentes celebratâ. Excitis igitur quorum de sententiâ petitus rex, positísque castris apud Zeugma, unde maximè pervius amnis, postquam illustres Parthi, réxque Arabum Acbarus (sive Abgarus) advenerat, monuit Meherdatem, barbarorum impetus acres cunctatione languescere, aut in perfidiam mutari: itaque urgeret cœpta. Quod spretum fraude Acbari, qui juvenem ignarum & summam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud opidum Edessam. [*Ibid. cap.* 12.]

Quum Mithridates, Dandaridarum imperio potitus, jam jámque Bosphorum invasurus crederetur; diffisi propriis viribus Aquila & Cotys, quia Zorsines Siracorum (ad Caucasum) rex Mithridati se adjunxerat, externas & ipsi gratias quæsivere, missis legatis ad Eunonem qui Aorsorum (inter Scythas) genti præcellebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam adversùs rebellem Mithridatem ostentantibus. Igitur pepigere, equestribus præliis Eunones certaret, obsidia urbium Romani capesserent. [*Ibid. ca.* 15.]

Tum composito agmine incedunt: cujus frontem & terga Aorsi, media Romanæ cohortes & Bosphorani tutabantur: sic pulsus hostis, ventúmque Soza opidum Dandaricæ, quod desertum à Mithridate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi præsidio visum. Ad Siracos deinde pergunt: & transgressi amnem Pandam, circumveniunt urbem Uspem, editam loco, & mœnibus ac fossis munitam, nisi quòd mœnia non saxo sed cratibus junctis & mediâ humo adversùm irrumpentes invalida erant; eductæque altiùs turres, facibus atque hastis turbabant obsessos. Ac ni prælium nox diremisset, cœpta patratáque expugnatio eundem intra diem foret. [*Ibid ca.* 16.]

Postero die misere legatos, veniam liberis corporibus orantes. Servitii decem millia offerebantur. Quod aspernati sunt victores, quia trucidare deditos sævum, tantam multitudinem custodiâ cingere arduum: ut belli potiùs jure caderent. Datúmque militibus, qui scalis evaserant, signum cædis. Excidio Uspensium cæteris metus injectus, nihil tutum ratis, cùm arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amnésque & urbes juxtà perrumperentur. Itaque Zorsines diu pensitato Mithridatísne rebus extremis an patrio regno consuleret; postquam prævaluit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigiem Cæsaris procubuit: magnâ gloriâ exercitus Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit: quia navium quasdam, quæ mari remeabant, in littora Taurorum delatas circumvenêre barbari, præfecto cohortis & plerisque aliis interfectis. [*Ibid. ca.* 17.]

Interea Mithridates, nullo in armis subsidio relicto, consultat cujus misericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hostis metuebatur. Romanorum nemo id authoritatis aderat, ut promissa ejus magni penderentur. Ad Eunonem igitur confugiens, regiam

regiam ingreditur, genibúsque ejus provolutus, *Mithridates*, inquit, *terrâ marique à Romanis per tot annos quæsitus, sponte adsum. Utere ut voles prole magni Achæmenis: quod mihi solum hostes non abstulerunt.* Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud degenere permotus, legatos litteráque ad Cæsarem mittit; quibus pro Mithridate non potentiam neque regnum precabatur, sed ne triumpharetur, néve pœnas capite expenderet. Claudius verò ambigens, veniâ an pœnâ illum afficeret, tandem ad mitiorem sententiam est perductus. [*Ibid. ca.* 18, 19, 20.]

4053 Quum Carrhenes Meherdatem ad rem gerendam vocaret, promptáque res ostentaret si citi advenirent; ille malo ductus consilio, non cominùs Mesopotamiam, sed flexu Armeniam petiit, id temporis importunam, quia hyems occipiebat. Exin nivibus & montibus fessi, postquam campis propinquabant, copiis Carrhenis sunt adjuncti. Transmissóque amne Tigri, permeârunt Adiabenos; quorum rex Izates societatem Meherdatis palàm induerat, sed in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. In transitu tamen capta est urbs Ninos vetustissima sedes Assyriæ. [*Ibid. ca.* 12. & 13.]

Mithridates Bosphoranus, per Junium Cilonem procuratorem Ponti Romam perductus, ferociùs quàm pro fortunâ disseruisse apud Claudium ferebatur: elatáque vox ejus in vulgum hisce verbis. *Non sum remissus ad te, sed reversus: vel si non credis, dimitte & quære.* Vultu quoque interrito permansit, quum juxta rostra custodibus circumdatus visui populo præberetur. Consularia insignia Ciloni, Aquilæ prætoria sunt decreta. [*Ibid. ca.* 21.]

Quum Bithyni Junium hunc Cilonem præfectum suum, jus dicente Claudio, munerum haud mediocriter captorum multis clamoribus postea accusarent, Claudiúsque præ turbâ non intellligens quid vellent, assistentes interrogaret quidnam dicerent Bithyni; Narcissum, in Cilonis gratiam mentitum, respondisse ferunt, agere eos gratias Junio: ídque credentem Claudium subdidisse, *Præsit ergo adhuc eis alterum biennium.* [*Dio, lib.* 60. *pag.* 687.] Hoc verò tempore Cadius Rufus, iisdem Bithynis accusantibus, lege repetundarum damnatus est. [*Tacit. Annal.* 12. *ca.* 22. & *Histor. lib.* 1. *ca.* 77.]

Ituræi & Judæi, defunctis regibus Sohemo atque Agrippâ, provinciæ Syriæ additi sunt. [*Tacit. lib.* 12. *ca.* 23.] Agrippæ quidem junioris regnantis annos hinc deduci, & ex Josepho apparet, principium belli Judaici (quod mense Maio anni vulgatæ nostræ æræ Christianæ LXVI cœptum est) in XVII regni Agrippæ annum conjiciente; [*lib.* 2. *Belli, ca.* 13. *fin.* ΝΕΦ. ΚΕ. *init.*] et ex nummo Græco, suo loco exhibendo, in quo Judæa capta (circa mensem Septembrem anni ejusdem æræ LXX) Agrippæ anno XXI fuisse significatur. Verùm huic non *Judææ* regnum quod Agrippa pater, sed *Chalcidis* quod Herodes patruus habuerat, Claudius donavit; simul cum potestate in Templum Hierosolymitanum & sacrum ærarium, atque jure eligendi summos Pontifices, quæ idem patruo ipsius priùs concesserat. Paternum verò regnum ita provinciæ Syriæ est additum, ut proprios tamen procuratores à Cæsare acciperet: Ventidio Cumano Judææ & Galilææ

Galilææ administrationem hoc tempore, ut antea, retinente, interjectam autem inter utramque Samariam missō procuratore Felice, Claudii & matris ejus Antoniæ liberto; qui ab hâc *Antonii*, ab illo *Claudii* prænomen acceperat. Is frater alterius liberti Pallantis fuit: quem apud patronum Claudium *flagrantissimâ gratiâ* tum fuisse, à Tacito est notatum. [*lib.*11.*ca.*29.]

Gotarzes apud montem Sambulon vota diis loci suscepit, præcipuâ religione Herculis. Nondum verò satis aucto exercitu, flumine Cormâ pro munimento est usus. Et quanquam per insectationes & nuncios ad prælium vocaretur, nectebat moras, locos mutabat, & missis corruptoribus exuendam ad fidem hostes emercabatur. Ex quibus Izates Adiabenus, & rex Acbarus Arabum (Edessenorum) cum exercitu abscesserunt; levitate gentili, & quia experimentis cognitum est, Barbaros malle Româ petere Reges quàm habere. At Meherdates validis auxiliis nudatus, cæterorum proditione suspectâ, quod unum reliquum, rem in casum dare, prælióque experiri statuit. Nec detrectavit pugnam Gotarzes, diminutis hostibus ferox. Concursúmque magnâ cæde, & ambiguo euentu: donec Carrhenem profligatis obversis, longiùs evectum integer à tergo globus circumveniret. Tum omni spe perditâ, Meherdates promissa Parrhacis paterni clientis secutus, dolo ejus vincîtur, traditúrque victori. Atque ille non propinquum neque Arsacis de gente, sed alienigenam & Romanum increpans, auribus decisis vivere jubet, ostentui clementiæ suæ & in Romanos dehonestamento. [*Tacit.lib.*12.*ca.*14.] | 4763 | 50

Josephus Matthiæ filius, quartum decimum ætatis annum agens, ex literarum studiis eam laudem est consecutus, ut etiam à pontificibus & urbis Hierosolymitanæ primatibus de penitiori legum sensu consuleretur: quemadmodum in libro de Vitâ suâ ipse de se narrat.

Gotarze morbo obeunte, in regnum Parthicum accitus Vonones, Medis tum præsidens, brevi & inglorio imperio perfunctus est: réspque Parthorum in filium ejus Vologesen sunt translatæ; qui, maternâ origine ex pellice Græcâ, concessu fratrum regnum est adeptus. Ita Tacitus. [*lib.*12.*cap.*14. *&* 44.] Gotarzi verò, sublato per insidias, Vologesem fratrem successisse, scribit Josephus. [*lib.*20.*cap.*2.] duobus eum germanis eodem secum patre genitis regna distribuisse addens; Pacoro grandiori Mediam, Tiridati minori Armeniam.

Bellum inter Armenios Iberósque exortum est: quod Parthis quoque ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa fuit. Iberos Pharasmanes vetustâ possessione, Armenios frater ejus Mithridates ope Romanorum obtinebat. Erat Pharasmani filius Rhadamistus, decorâ proceritate, vi corporis insignis, claráque inter accolas famâ. Quum is paternum regnum affectaret, Pharasmanes vergentibus jam annis sibi metuens, aliam ad spem juvenem trahere cœpit, & Armeniam ostentare, pulsis Parthis datam Mithridati à semet memorando: sed vim differendam, & potiorem esse dolum adjiciens, quò incautum opprimerent. Ita Rhadamistus simulatâ adversùs patrem discordiâ, tanquam novercæ odiis impar, perrexit ad patruum: multáque ab eo | 476451

comitate cultus, primores Armeniorum ad res novas illexit. [*Tac. lib. 12. cap. 44.*]

Rhadamistus, reconciliationis specie assumptâ, regressus ad patrem, quæ fraude confici potuerint prompta nuntiavit, cætera armis exsequenda. Interim Pharasmanes belli causas confingit: prælianti sibi adversùs regem Albanorum, & Romanos auxilio vocanti fratrem adversatum; eámque injuriam excidio ipsius ultum iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille eruptione subitâ territum exutúmque campis Mithridatem compulit in castellum Gorneas, tutum loco ac præsidio militum, quibus Cœlius Pollio præfectus, centurio Casperius præerat. Rhadamistus frustrà vel cum damno tentatis munitionibus, avaritiam præfecti emercatur; obtestante Casperio, ne socius rex, ne Armenia donum populi Romani, scelere & pecuniâ venderentur. Postremò quia multitudinem hostium Pollio, jussa patris Rhadamistus, obtendebant, pactus inducias, abscedit: ut nisi Pharasmenem bello absterruisset, T. Numidium Quadratum præsidem Syriæ doceret quo in statu Armeniæ forent. [*Ibid. cap. 45.*]

Periodus Calippica *sexta* incipit.

Digressu Casperii centurionis velut custode exsolutus Pollio præfectus, Mithridatem ad fœdus cum Pharasmane, seniore fratre, sanciendum hortatur; cætera quoque necessitudinum nomina referens, quòd filiam ejus in matrimonio haberet, quòd ipse Rhadamisto socer esset. Cunctante Mithridate, & suspectis præfecti consiliis quòd pellicem polluerat, ínque omnem libidinem vœnalis habebatur; Casperius interim à Pharasmane, ut Iberi obsidio abscedant, expostulat. Ille propalàm incerta, & sæpiùs molliora respondens, secretis nuntiis monet Rhadamistum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur flagitii merces, & Pollio occultâ corruptione impellit milites, ut pacem flagitarent, séque præsidio abituros minitarentur. Quâ necessitate, Mithridates diem locúmque fœderi accepit, castellóque egreditur. Ac primò Rhadamistus in amplexus ejus effusus, simulavit obsequium, socerum ac parentem appellans. Adjecit & jusjurandum, non ferro, non veneno vim allaturum: simul in lucum propinquum traxit, provisu suo illic sacrificium paratum dictitans, ut diis testibus pax firmaretur. Ibi verò prostrato Mithridati injiciuntur catenæ: tandémque juffis Phariſmanis acceptis, Rhadamistus quasi jurisjurandi memor patruum & socerum suum, ejúsque conjugem sororem suam, projectos in humum & veste multâ gravíque opertos necavit. Filii quoque ejus, quòd cædibus parentum illachrymaverant, trucidati sunt. [*Tacit. lib. 12. cap. 46. & 47.*]

Quadratus cognoscens proditum Mithridatem, & regnum ab interfectoribus obtineri, vocat concilium, docet acta, & an ulciscerétur consulat. Paucis decus publicum curæ: plures absistendum ab ultione censent. Ne tamen annuisse facinori viderentur, & diversa Cæsar præciperet; missi ad Pharasmanem nuntii sunt, ut abscederet à finibus Armeniæ, filiúmque abstraheret. [*Ibid. cap. 48.*]

4055 Erat Cappadociæ procurator Julius Pelignus, ignaviâ animi & deridiculo corporis juxtà despiciendus; sed Claudio perquàm familiaris,

liaris, cùm privatus olim iners otium oblectaret. Is Pelignus auxiliis provincialium contractis, tanquam recuperaturus Armeniam, dum socios magis quàm hostes prædatur, abscessu suorum, & incursantibus Barbaris, præsidii egens, ad Rhadamistum venit: donísque ejus evictus, ultrò regium insigne sumere cohortatur; sumentíque adest author & satelles. Quod ubi turpi famâ divulgatum; ne cæteri quoque ex Peligno conjectarentur, Helvidius Priscus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut consuleret. Itaque properè montem Taurum transgressus, moderatione plura quàm vi composuerat: cùm redire in Syriam jubetur, ne initium belli adversùs Parthos exsisteret. Nam Vologeses casum invadendæ Armeniæ obvenisse ratus, quam à majoribus suis possessam, externus rex flagitio obtineret, contraxit copias, fratrémque Tiridatem deducere in regnum paravit; ne qua pars domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum, sine acie pulsi Iberi: urbésque Armeniorum Artaxata & Tigranocerta jugum accepere. Dein atrox hyems, seu parùm provisi commeatus, & orta ex utroque tabes, perpellunt Vologesen omittere præsentia. [*Ibid.cap.*49. & 50.]

Vacuam rursus Armeniam Rhadamistus invasit, truculentior quàm antea, tanquam adversùs defectores, & in tempore rebellaturos. Atqui illi, quamvis servitio sueti, patientiam abrumpunt, armísque regiam circumveniunt. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit, quàm pernicitas equorum quibus séque & Zenobiam conjugem abstulit. Sed conjux gravida, primam utcumque fugam ob metum hostilem & mariti charitatem toleravit. Pòst festinatione continuâ, ubi quati uterus, & viscera vibrantur, oravit ut morte honestâ contumeliis captivitatis eximeretur. Ille primò amplecti, allevare, adhortari, modò virtutem admirans, modò timore æger, ne quis relictâ potiretur. Postremò violentiâ amoris, & facinorum non rudis distringit acinacem, vulneratámque ad ripam Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. Ipse præceps Iberos ad patrium regnum pervadit. Interim Zenobiam placidâ illuvie spirantem, ac vitæ manifestam, advertêre pastores: & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agrestia medicamenta adhibent; cognitóque nomine & casu, in urbem Artaxata ferunt. Unde publicâ curâ deducta ad Tiridatem, comitérque excepta, cultu regio habita est. [*Ibid.cap.*50. & 51.]

Quidam Christiani nominis professores, è sectâ Pharisæorum, Antiochiam è Judæâ descendentes, Christianos ex Gentibus circumcidi oportere dicebant & legem Mosis observare, si salvi esse vellent; multorum in Syriâ & Ciliciâ fratrum animas perversâ suâ doctrinâ perturbantes. Quibus Paulus & Barnabas acriter se opposuerunt. [*Act.*XV. 1,2,5,23,24.] Eos παρεισάκτους ψευδαδέλφους, *irreptitios falsos fratres*, appellat Paulus, Galat. II.4. eorúmque antesignanum *Cerinthum* hæresiarcham fuisse, docet Philastrius, de hæres. cap. 87. & Epiphanius, hæres.28.

Paulus, annis quatuordecim post profectionem Hierosolymitanam triennio à conversione suâ exacto susceptam, ascendit Hierosolymam unâ cum Barnabâ. [*Galat.*II.1.] utroque cum aliis nonnullis ab Ec- | 4765 | 52

cleſiâ Antiochenâ eò miſſo, ut Apoſtolorum & Presbyterorum Hieroſolymitanorum (quorum nomine ad dogma ſuum tutandum turbones iſti ſunt abuſi) de obortâ controverſiâ ſententiam exquirerent. [*Act.* XV. 2,3,24.]

Aſcendit autem Paulus ex revelatione, aſſumpto ſimul & Tito Græco: quem ad circumciſionem cogi noluit, ne falſis illis fratribus ad momentum cedere videretur. [*Gal.* II. 1,—5.]

Paulus & Barnabas in itinere per Phœniciam & Samariam narrantes converſionem Gentium, fratres omnes magno affecerunt gaudio. Et quum perveniſſent Hieroſolymam, excepti ſunt ab Eccleſiâ, & ab Apoſtolis ac Presbyteris; & retulerunt quanta Deus per ipſos effecerat. [*Act.* XV. 3 4.]

Paulus privatim primariis inter Apoſtolos, Jacobo, Petro & Johanni, (qui exiſtimabantur eſſe columnæ) expoſuit Euangelium quod prædicabat inter Gentes. Qui cùm vidiſſent ipſi concreditum fuiſſe Euangelium inter Gentes ſicut Petro inter Judæos, & cognoviſſent gratiam ipſi datam, dextras ſocietatis dederunt ei ac Barnabæ; ut illi apud Gentes, ipſi verò apud Judæos Apoſtolatu fungerentur: monentes tantùm, ut pauperum qui Hieroſolymis erant ſublevandorum curam ſuſciperent. [*Gal.* II. 2,7,9,10.]

Concilio Apoſtolorum & Presbyterorum Hieroſolymis habito, quum poſt multam diſceptationem Petrus ſententiam ſuam dixiſſet, Barnabas & Paulus expoſuerunt quanta per ipſos miracula Deus inter Gentes edidiſſet. Concludente deinde Jacobo, communi Apoſtolorum & Presbyterorum & totius Eccleſiæ decreto nihil aliud credentibus Gentibus imponi placuit, quàm ut ab idolothytis, ſcortatione, ſuffocato, & ſanguine abſtinerent. In quam ſententiam Synodica ab eis ad Antiochenos & reliquos in Syriâ & Ciliciâ fratres ſcripta eſt epiſtola: quam primi nominis in eccleſiâ viris, Judæ cognomento Barſabæ & Silæ, cum Paulo & Barnabâ, Antiochiam perferendam tradiderunt. Qui cùm Antiochiam veniſſent, redditâ & lectâ Epiſtolâ, magno fratres gaudio perfuderunt: Judâ quoque & Silâ, qui & ipſi Prophetæ erant, multo eos ſermone confirmantibus. [*Act.* XV. 6,—32.]

Aliquanto pòſt, Judâ ad Apoſtolos reverſo, Silæ viſum eſt Antiochiæ manere: ubi Paulus quoque & Barnabas cum aliis multis, verbum Domini prædicaverunt. [*Ibid.* 33,34,35.]

Joſephus Matthiæ filius, anno ætatis 16. cuinam Judæorum ſectæ ſeſe addiceret deliberans, omnium trium (Phariſæorum ſc. Sadducæorum & Eſſenorum) duro & magno labore cepit experientiam. [*Joſeph. de Vitâ ſuâ*]

Pallanti Claudii liberto prætoria inſignia, & centies quinquagies ſeſtertiûm decreta ſunt. [*Tacit. lib.* 12. *cap.* 53.]

Quum Galilæis, ad feſtum Hieroſolymam proficiſcentibus, per Samariam neceſſariò eſſet tranſeundum; (*Johann.* IV. 3,4.) ad vicum Samaritarum Naïn (al. Geman) in Magno campo ſitum, Galilæo quodam interfecto, indéque pugnâ inter viatores & vicanos ortâ, multi Galilæorum deſiderati ſunt. Id indignè ferentes eorum primates, ad arma

arma Judæos conciverunt, hortantes ut ſe in libertatem aſſererent. Servitutem enim etiam per ſe moleſtam, tum verò fieri intolerabilem, ſi cum ſubditorum injuriis conjuncta ſit. Hieroſolymis igitur, relictâ diei ſolennitate, armatum vulgus in Samariam impetum fecit; nec cuiquam principum ſuorum retinenti acquieſcere voluit. Aſciti quoque in auxilium latronum duces, Eleazarus Dinæi filius & Alexander, in Acrabatenæ regioni conterminos Samaritas irruentes, promiſcuam ediderunt cædem; & à nullius ætatis exitio temperantes, vicos etiam inflammaverunt. At Cumanus, cognitis quæ geſta fuerant, aſſumpſit ſecum unam equitum Sebaſtenorum alam, & quatuor cohortes peditum: armatiſque etiam Samaritanis, contra Judæos profectus eóſque aſſecutus, multos eorum qui Eleazarum erant ſecuti interfecit, plures verò captos abduxit. Tum verò Hieroſolymitanorum primores, ut viderunt ad quantam calamitatem ventum eſſet, induti ſaccos & capita ſparſi cinere, reliquam multitudinem quæ ad vaſtandos Samaritanorum fines irruerat, precabantur ut ab incepto deſinerent; præ oculis ponentes diruendam patriam, Templum incendendum, liberóſque cum uxoribus captivos abducendos: rogabántque ut depoſitis armis ſuas quiſque domos repeteret. Quibus Judæi tandem acquieſcentes, receſſerunt; latrones verò ad loca munita reverſi ſunt denuò. Atque ex eo tempore univerſa Judæa repleta eſt latronum receptaculis. [*Joſeph. lib.* 2. *Belli, cap.* 11. *κεφ.κα. & lib.* 20. *Antiquit. cap.* 5.]

Samaritanorum primates Numidium Quadratum Syriæ præſidem tunc Tyri degentem convenerunt; vindictam de Judæis, qui vicos eorum diripuerant & incenderant, poſtulantes. Præſtò autem fuerunt etiam Judæorum nobiles, & Jonathas filius Anani ſummus Pontifex: qui objecta diluentes, initium tumultus à Samaritanis profectum dicebant, qui primi homicidium perpetrâſſent; cauſam tamen calamitatum poſtea ſecutarum fuiſſe Cumanum, qui illorum muneribus corruptus eam cædem ulciſci noluerit. His auditis, Quadratus judicium diſtulit; dicens ſe prolaturum ſententiam, poſtquam præſens apud Judæam rei veritatem exactiùs cognoverit. Ita tum infecto negotio diſceſſum eſt. [*Id. ibid.*]

Interim Felix intempeſtivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciæ habebatur: ita diviſis, ut huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent; diſcordes olim, & tum contemptu regentium minùs coërcitis odiis. Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos, componere inſidias, & aliquando præliis congredi, ſpoliáque & prædas ad procuratores referre. Híque primò lætari: móxque gliſcente pernicie, cùm arma militum interjeciſſent, cæſi milites ſunt. Arſiſſétque bello provincia, ni Quadratus Syriæ rector ſubveniſſet. [*Tacit. lib.* 12. *cap.* 54.]

Nec diu adverſùs Judæos qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix cunctationem afferebant, quia Claudius cauſis rebellionis auditis, jus ſtatuendi etiam de procuratoribus illi dederat. Sed Quadratus Felicem (utpote Pallantis, qui Romæ omnia tum poterat, fratrem) inter judices oſten-

tavit, receptum in tribunal, quò ſtudia accuſantium deterrerentur : & flagitiorum quæ duo deliquerant, unus Cumanus damnatus ; & quies provinciæ reddita eſt. [*Id.ibid.*]

Agreſtium Cilicum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, Troſobore (ſive Atoſoboro) duce, montes aſperos caſtris cepêre : atque inde decurſu in littora aut urbes, vim cultoribus ac opidanis, ac plerumque in mercatores ac navicularios audebant. Obſeſſáque civitas Anemurienſis, & miſſi è Syriâ in ſubſidium equites cum præfecto Curtio Severo turbantur : quòd duri circùm loci, peditibúſque ad pugnam idonei, equeſtre prælium haud patiebantur. Dein rex ejus oræ Antiochus, blandimentis adverſùs plebem, fraude in ducem, quum Barbarorum copias diſſociâſſet ; Troſobore paucíſque primoribus interfectis, cæteros clementiâ compoſuit. [*Id.ibid. cap.* 55.]

Petrus Apoſtolus Antiochiam veniens, cum Gentilibus fidelibus edebat & familiariter converſabatur. Verùm quum Hieroſolymis eò veniſſent à Jacobo fratres Judæi nonnulli, eorum offenſionem metuens, à Gentilibus ſubduxit ſe. Cujus exemplum ſecuti ſunt & reliqui Eccleſiæ Antiochenæ Judæi : adeò ut Barnabas quoque ſimul abriperetur eorum ſimulatione. Eam præpoſteram ſimulationem, libertati Euangelicæ contrariam, non ferens Paulus, Petro in os reſtitit, ejúſque timiditatem coram omnibus acriter coarguit. [*Galat.* II. 11,—14.]

4056 Quadratus in Samariam veniens, cùm juſſiſſet reos cauſam ſuam dicere, comperit Samaritanorum culpâ tumultum primùm excitatum fuiſſe. Cæſaream verò procedens, cognito quòd Judæorum quidam res novas moliti eſſent, in crucem egit quos Cumanus vivos ceperat & vinctos ibi reliquerat. Inde profectus in vicum Lyddam inſtar urbis amplum, ſedens pro tribunali, iterùm Samaritanorum cauſam audiens, didicit è quodam Samaritâ, Dortum Judæorum primatem cum aliis quatuor ſociis Judæos ad defectionem ſolicitâſſe : quos ille affecit ſupplicio. Et Judæorum 18 viros, quos cognovit pugnæ fuiſſe participes, ſecuri percuſſit. [*Joſeph. lib.* 2. *Belli, cap.* 11. *κεφ.κα. & lib.* 20. *Antiqu. cap.* 5.] 4766 53

Duos principes ſacerdotum, Jonatham & Ananiam, ejúſque filium Ananum, & nonnullos alios Judæos nobiles, Quadratus ad Cæſarem miſit : ſimilitérque Samaritanorum nobiliſſimos quoſque. Præcepit etiam Cumano procuratori, & Celeri tribuno, Romam navigare reddituros Claudio rationem eorum quæ in regione geſſerant. [*Id.ibid.*]

His ita compoſitis, Quadratus veritus ne novum aliquid Judæi molirentur, Lyddâ aſcendit Hieroſolyma : ubi pacata invenit omnia, populúmque occupatum patrio azymorum feſto, & operantem ſacrificiis. Credens igitur nihil novaturos, reliquit agentes feſta, & Antiochiam repetiit. [*Id.ibid.*]

Cumanus & Samaritæ Romam miſſi ſtatutâ die cauſam ſuam juſſi ſunt dicere. Comparaverant autem ſibi favorem libertorum & amicorum Cæſaris : quorum operâ viciſſent adverſarios Judæos, niſi Agrippa junior tum Romæ degens, & Judæorum primores premi favore

vore potentum videns, multis precibus obtinuisset ab Agrippinâ uxore Claudii, ut marito persuaderet legitimè causam cognoscere, & in deprehensos tumultus authores justam proferre sententiam. Claudius igitur his precibus præmollitus, auditis partibus ut comperit à Samaritanis factum tumultus principium, eos qui tum ad judicium venerant supplicio tradidit. Cumanum mulctavit exilio. Celerem verò tribunum vinctum Hierosolymam mittens, Judæis ad supplicium tradidit; ut per urbem tractus capite cæderetur. [*Id. ibid.*]

Procuratorem deinde in Judæam destinavit Claudium Felicem, fratrem Pallantis: qui eam provinciam, unâ cum Samariâ & Galilæâ administraret. [*Id. ibid.*] quod precibus suis Jonathas summus Pontifex à Cæsare obtinuit. [*Id. lib.* 20. *Antiqu. cap.* 6.] Claudium ex libertis suis *Felicem cohortibus & alis, provinciæque Judææ præposuisse, trium reginarum maritum*; scribit Suetonius. [*in Claudio, cap.* 28.] quem & *Judææ impositum, cuncta malefacta sibi impunia ratum* futura, *tantâ potentiâ subnixo*, in Annali 12°. [*cap.* 54.] scribit Tacitus: in 5° etiam Historiarum suarum libro [*cap.* 9.] de tyrannico illius in Judæâ regimine ampliùs addens. *Antonius Felix per omnem sævitiam ac libidinem jus regium servili ingenio exercuit, Drusillâ Cleopatræ & Antonii nepte in matrimonium acceptâ: ut ejusdem Antonii Felix progener, Claudius nepos esset.*

Quum rex Agrippa junior per quadriennium præfuisset Chalcidi, Claudius post exactum imperii annum 12. eâ illi ablatâ, in majus eum regnum transtulit. Philippi tetrarchiâ ei donatâ, Batanæâ videlicèt & Gaulanitide, simul cum Trachonitide; adjunctâ etiam Abilâ Lysaniæ tetrarchiâ, quam Varus rexerat. [*Joseph. lib.* 20. *Antiqu. cap.* 5. *cum lib.* 2. *Belli, cap.* 11. *κεφ.* κα.]

His donati[illegible]onibus à Cæsare ornatus juvenis collocavit Azizo Emesſenorum regi circumciso sororem Drusillam. Epiphanes enim Antiochi Commagenorum regis filius recusavit ejus nuptias, quòd mutatâ sententiâ Judæorum religionem amplecti nollet, ut erat pollicitus puellæ parentibus: Mariammen quoque matrimonio conjunxit Julio Archelao Cheleiæ filio, cui ab Agrippâ patre jam antè desponsata fuerat. [*Id. ut supr. lib.* 20. *cap.* 5.]

Josephus Matthiæ filius Bani cujusdam institutum imitari cœpit; qui in solitudine vivens, amictum sibi parabat ex arboribus, & sponte provenientibus alimentis utebatur, crebrisque ob continentiam nocte ac die lavacris frigidis: atque in ejus contubernio tres annos exegit. [*Id. in lib. de Vitâ suâ.*]

Nero, causâ Ilienſium susceptâ, Romanum Trojâ demissum, & Juliæ stirpis authorem Æneam, aliáque haud procul fabulis vetera facundè exsecutus, impetravit ut Ilienses omni publico munere solverentur. [*Tacit. lib.* 12. *cap.* 58.] Claudiúsque illis, quasi Romanæ gentis authoribus, tributa in perpetuum remisit: recitatâ vetere epistolâ Græcâ Senatus populique Romani, Seleuco regi amicitiam & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. [*Sueton. in Claudio, cap.* 25.]

Rhodiis quoque, ob pœnitentiam veterum delictorum, libertatem

Clau-

Claudius reddidit; ademptam sæpe aut firmatam, prout bellis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant. [*Sueton. & Tacit. ut supr.*] Pro Rhodiis verò atque Ilienſibus Neronem Græcè apud patrem *consulem*, Claudium videlicèt ante biennium postremum suum Consulatum gerentem, verba feciſſe, scribit Suetonius. [*in Nerone, cap.7.*]

Tributum Apamienſibus terræmotu convulsis in quinquennium à Claudio est remiſſum. [*Tacit.lib.12.cap.58.*]

Retulit dein Claudius de immunitate Cois tribuendâ. Multáque super antiquitate eorum memoravit. Argivos vel cum Latonæ parente (Cæo, à quo insulæ nomen datum) vetustiſſimos insulæ cultores: mox adventu Æsculapii artem medendi illatam, maximéque inter posteros celebrem fuiſſe; nomina singulorum referens, & quibus quisque ætatibus viguiſſent. Quin etiam dixit Xenophontem (Coum medicum) cujus scientiâ ipse uteretur, eâdem familiâ ortum: precibúsque ejus dandum, ut omni tributo vacui in posterum Coi, sacram & tantùm Dei miniſtram insulam colerent. [*Id.ibid.cap.61.*]

Quum Barnabam sollicitaret Paulus, ut Eccleſias simul inviſerent in quibus Euangelium annunciaviſſent, consulebat Barnabas ut Johannem Marcum secum assumerent. Contrà verò censebat Paulus, non esse assumendum eum, qui ab ipsis abscesſiſſet ex Pamphyliâ, (*Act.*XIII.13.) nec eorum comes in illo opere fuiſſet. Unde ægrè ferente Barnabâ, consobrino suo (*Coloſſ.*IV.10.) eam infamiæ notam inurendam, tanta inter eos orta est contentio, ut alter ab altero diſcederet. Et Barnabas quidem, assumpto Marco, navigavit in Cyprum, patriam suam. Paulus verò allecto Silâ, commendatus gratiæ Dei à fratribus, peragravit Syriam ac Ciliciam, confirmans Eccleſias. [*Act.*XV.36–41.]

Veniens Paulus Derben & Lyſtram, inter diſcipulos offendit ibi Timotheum, natum patre quidem Græco ſive Gentili, matre verò Judæâ fideli (Eunice:) cui omnes qui Lyſtris erant & Iconii fratres bonum perhibebant teſtimonium. Eum secum assumpturus Paulus, quò Judæos magis lucrifaceret, priùs circumcidendum curavit. [*Act.* XVI.1,2,3.]

Paulus & Silas, prout pertranſibant urbes, tradebant eis obſervanda illa quæ decreta fuerant ab Apoſtolis & Presbyteris qui erant Hieroſolymis. Et eccleſiæ confirmabantur fide, & numero augebantur quotidie. [*Ibid.*4,5.]

Phrygiâ deinde peragratâ & Galaticâ regione; prohibiti à Spiritu ſancto prædicare verbum Dei in Aſiâ, quum veniſſent in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: ſed non permittente eos ire Spiritu, à Myſiâ deſcenderunt Troadem. Ibi in ſomnis Paulo adſtare viſus est vir quidam Macedo, dicens, *Tranſiens in Macedoniam ſuccurre nobis.* [Act. XVI.6,–9.]

Ut viſum hoc ille vidit, *ſtatim ſtuduimus abire in Macedoniam; certi facti quòd vocâſſet nos Dominus ad euangelizandum eis:* inquit *Lucas*, [*Act.*XVI.10.] qui hîc & deinceps de Paulo & ejus comitibus in prmiâ perſonâ loquens, cùm hactenus de eis in tertiâ locutus fuiſſet,

ab

ab hoc tempore comitem se Paulo in prædicatione Euangelii adjunctum fuisse, satis indicat.

4057 Paulus & Silas, cum Lucâ & Timotheo, provecti Troade, recto cursu Samothracen venerunt, & sequente die Neapolim; atque illinc Philippos; quæ primaria ejus tractus Macedoniæ urbs erat, & juris Italici colonia: commoratique sunt in eâ urbe aliquot dies. [*Act.* XVI.11,12.]

Die sabbathi egressi ex urbe ad flumen, ubi erat proseucha, allocuti sunt mulieres quæ illuc convenerant. Inter quas una Lydia Deum colens, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, attendens iis quæ à Paulo dicebantur, cor ejus Domino adaperiente, in Christum credidit. Quæ cum totâ suâ domo baptizata, Paulum cum comitibus suis hospitio excepit. [*Ibid* 13,14,15.]

Proficiscentibus posteà illis ad proseucham, immundus spiritus ex ancillâ pythonissâ eos per multos dies subsecuta clamabat: *Isti homines servi sunt Dei altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.* Quod molestè ferens Paulus, spiritui illi mandavit per nomen Jesu, ut ex illâ exiret. Quo facto, videntes ancillulæ domini abiisse spem quæstus sui, Paulum & Silam in forum pertrahentes, tantum clamoribus suis apud prætores effecerunt, ut virgis uterque publicè cæderetur & in carcerem conjiceretur. Ubi mediâ nocte illis orantibus & hymnos Deo canentibus, magno terræ motu facto, foribus carceris omnibus apertis & inclusorum omnium vinculis laxatis, quum ad desperationem redactus custos stricto gladio seipsum erat interempturus, à Paulo & Silâ ad Christi fidem est conversus, & cum universâ familiâ eâ ipsâ nocte baptizatus. Die autem exorto, mittentibus prætoribus ut liberi dimitterentur, de contumeliâ & injuriâ acceptâ cum his expostulantes illi, quòd cives Romanos indictâ causâ publicè cæsos in carcerem conjecissent: ab ipsis advenientibus non sine honore liberantur, atque ut urbe excederent rogantur. Qui introeuntes ad Lydiam, quum accedentes fratres fuissent consolati, ex urbe egressi sunt. [*Ibid.* 16,—40.]

Itinere deinde facto per Amphipolim & Apolloniam, venerunt Thessalonicam (totius Macedoniæ metropolim) ubi erat synagoga quædam Judæorum. [*Act.* XVII. 1.] Illic, tantis contumeliis priùs Philippis affectus, Euangelium Dei cum multo certamine annunciavisse se scribit Paulus apostolus. [I *Thessal.* II.2.] Nam secundùm consuetudinem suam in Judæorum synagogam ingressus per tria Sabbatha cum eis ex Scripturâ de Christo disseruit. Quorum nonnullis credentibus, consociata est Paulo & Silæ religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ. [*Act.* XVII. 2, 3, 4.]

Thessalonicenses non de fide tantùm Christianâ, sed etiam de futurâ apostasiâ & Antichristi revelatione Paulus edocuit. [II *Thessal.* II. 5.]

Quum Paulus diutiùs Thessalonicæ hæreret, semel atque iterùm à Philippensibus necessaria vitæ subsidia accepit. [*Philip.* IV.16.] Sed increduli Judæi, assumptis quibusdam viris circumforaneis improbis,

& tumultu in civitate excitato, Jaſonem (in cujus domo Paulus cum comitibus hoſpitabatur) & quoſdam fratres ad magiſtratus traxerunt, & magnis clamoribus accuſârunt. Quibus cùm ab illis fuiſſet ſatisfactum; fratres ſtatim per noctem Paulum ſimul & Silam emiſerunt Beroeam. [*Act.* XVII. 5.–10.]

Hîc quoque quum in ſynagogam Judæorum introeuntes ex ſcripturis diligenter prædicarent Chriſtum, & auditores prædicata cum ſcripturis conferentes, ea per omnia congruere cum illis invenirent; multi crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci. Cúmque Judæi Theſſalonicenſes illuc venientes turbam contra Paulum concitarent: fratres eum ſtatim emiſerunt, velut iturum ad mare, ſed Athenas uſque deduxerunt; accepto ad Silam & Timotheum Beroeæ relictos mandato, ut ad ipſum venirent quàm citiſſimè. [*Ibid.* 10,—15.]

Judæos impulſore Chreſto aſſiduè tumultuantes Claudius Româ expulit. [*Sueton. in Claudio, cap.* 25.] Hujus Chreſti ſolus, ni fallor, meminit Suetonius: nam *Chriſtum* D.N. (à quo *Chriſtiani*, alibi ab eodem memorati, denominationem acceperunt) hîc ab illo fuiſſe intellectum, adhuc mihi perſuadere non poſſum. | 4767 | 54

Paulus, dum Silam & Timotheum Athenis expectat, differebat in ſynagogâ cum Judæis & religioſis, & in foro quotidie cum quibuſvis obviis; cum Epicureis quoque & Stoicis philoſophis de Chriſto & reſurrectione diſputans. Deinde, ut peregrinorum Deorum annunciator, cauſam dicturus in medium Areopagum raptus, doctiſſimâ oratione ibi habitâ, tum ex arâ ipſorum *Ignoto Deo* dicatâ, tum ex Arati poëtæ teſtimonio *Dei progeniem nos* eſſe confirmante, eundem quem ipſi ignorantes colebant Deum à ſe annunciari oſtendit. [*Act.* XVII. 16,–31.] Judæorum verò Deus *Ignoti* apud Gentes appellationem obtinebat: eodem ſenſu *incertus Deus* Lucano in libro 2. Pharſal. *incertum numen* Trebellio Pollioni in vitâ Claudii, & *innominatus Deus* C. Caligulæ apud Philonem in lib. de legatione ad eundem, nominatus. Cui ut Carmeli montis incolæ (apud Tacitum, in Hiſtor. lib. 2. cap. 78.) neque ſimulacrum tribuebant, neque templum, ſed aram tantùm & reverentiam: ita Athenienſes quoque *Aram miſericordiæ* in mediâ ſuâ urbe ſine ullo ſimulachro ſimiliter poſuerunt. in 12° libro Thebaidos ita referente Statio:

Paulus, *Nulla autem effigies, nulli commiſſa metallo*
Forma Dei; mentes habitare & pectora gaudet.

Inter Athenienſes à Paulo ad Chriſti fidem hoc tempore converſos, fuit Dionyſius Areopagita, & mulier (vel uxor ejus, ut viſum Ambroſio, Chryſoſtomo & Auguſtino) nomine Damaris, & alii cum eis. [*Act.* XVII. 34.]

Felix Judææ procurator, viſâ Druſillâ Agrippæ regis ſorore, fœminarum omnium pulcherrimâ, amore ejus captus, Simonem amicum ſuum, Judæum genere Cyprium, pro mago ſe gerentem, ad eam miſit, qui mulierem ſolicitaret ut relicto marito Azizo Emeſenorum rege ipſi nuberet; beatam fore pollicens, ſi non faſtidiret

diret hominem. Illa malè conſulta volens evadere moleſtationes ſororis Bernices, invidentis ſibi formæ præcellentiam, conſenſit calcatâ religione patriâ Felici nubere. Ipſa verò Bernice, patrui ſui Herodis regis Chalcidis vidua, quum ſpargeretur rumor cum fratre (Agrippâ rege) eam congredi, ſuaſit Polemoni regi Ciliciæ, ut circumciſus priùs ſe duceret; rata ſiç ſe coarguturam mendacium. Nec recuſavit Polemon, inductus maximè mulieris divitiis: id tamen conjugium diuturnum non fuit, propter intemperantiam (ut fertur) diſcedente ab eo Bernice. Qui mox deſertus ab uxore, & ipſe Judaicæ religionis deſertor factus eſt. [*Joſeph.lib.*20.*cap.*5.]

Eodem tempore etiam Mariamme (tertia regis Agrippæ ſoror) Julium Archelaum Chelciæ filium dedignata, migravit in thalamum Demetrii, primi inter Alexandrinos Judæos tam opibus quàm genere, & tum Alabarchiæ magiſtratum gerentis. [*Id.ibid.*]

Paulus Silam & Timotheum, qui Beroeâ ad ipſum venerant, iterùm in Macedoniam remittens, ſolus Athenis remanſit. Et ipſe quidem ſemel atque iterùm in animo habuerat Theſſalonicam proficiſci; nec potuerat tamen id exequi, à Satanâ præpeditus: ideóque Timotheum eò miſit, qui Theſſalonicenſes in fide confirmaret & conſolaretur. [*Act.*XVIII.5. I *Theſſal.*II. 17,18. *&* III.1,2.]

Interim, relictis Athenis, venit Corinthum: ubi Judæum Aquilam invenit, & Priſcillam uxorem ejus; qui nuper ex Italiâ venerant, quòd edixiſſet Claudius ut omnes Judæi Româ excederent. Et quia idem cum illis conficiendi tabernacula artificium exercebat, manſit apud eos Paulus & operabatur. Diſſerebat tamen in ſynagogâ omnibus Sabbatis, & in ſuam ſententiam adducebat tum Judæos tum Græcos. [*Act.*XVIII. 1,—4]

Hîc verò Paulus ſuâ manu Stephanæ familiam baptizavit. [I *Corinth.*I.16.] quæ primitiæ fuerunt Achaiæ, & ſeſe in miniſterium ſanctis addixerunt. [*Ibid.*XVI.15.]

Ut advenerunt è Macedoniâ Silas & Timotheus, quum Paulo magno cum zelo Chriſtum prædicanti Judæi obſiſterent ac blaſphemarent; veſtibus ſuis in illos excuſſis, divertit ille ad Gentes: migrans in domum cujuſdam nomine Juſti, colentis Deum, quæ erat confinis Synagogæ. [*Act.*XVIII.5,6,7.]

Criſpus archiſynagogus credidit Domino cum totâ domo ſuâ: multíque Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur. [*Ibid.*8.] Ex quibus Criſpum & Gaium ſuâ manu Paulus baptizavit. [I *Corinth.*I.14.]

Dixit Dominus nocte per viſionem Paulo: *Ne metue, ſed loquere, & ne tacueris. Nam ego ſum tecum, & nemo te invadet ut malè te accipiat: quoniam populus eſt mihi multus in hâc urbe.* Commoratus eſt itaque illic annum & ſex menſes, docens apud eos verbum Dei. [*Act.* XVIII.9,10,11.] unâ cumSilvano (ſive Silâ) & Timotheo. [II *Corinth.*I. 19.]

Poſt reditum Timothei ex Macedoniâ, Paulus (cum eodem Timotheo & Silvano ſive Silâ) priorem ad Theſſalonicenſes ſcripſit epiſtolam. [I *Theſſal.*III.6.] in quâ, quum de die judicii, quaſi jam inſtante,

paulo obſcuriùs fuiſſet locutus, [*cap.*I.1,5.] datâ paulo pòſt alterâ ad eos epiſtolâ, clariùs illud explicavit; [II *Theſſal.*II.2,3.] ſcriptâ utique, quum Silvanum & Timotheum in miniſterio Euangelii conjunctos ſibi haberet, [*cap.*I. 1.] et poſtquam ipſe apud Theſſalonicenſes, Chriſti fidem amplexos, jam præſens adfuiſſet. [*cap.* II. 5.] Ut toto hîc cœlo Grotius erraverit, ſub C. Caligulâ eam exaratam fuiſſe epiſtolam exiſtimans.

Prorumpentes Parthi rapuerunt Armeniam, pulſo Rhadamiſto, qui ſæpe regni ejus potitus, dein profugus, nunc quoque bellum deſeruit. [*Tacit. lib.*13. *cap.*6.] Quum verò exortus eſſet Vologeſo Parthorum regi æmulus filius Vardanes; abſceſſerunt Armeniâ Parthi, tanquam differrent bellum. [*Id. ibid. cap.*7.]

4058 Aſinio Marcello & Aſinio Aviolâ Conſulib. III Idus Octobr. Claudius extinctus eſt. [*Seneca, in ludi de morte Claudii initio. Sueton. in Claudio, cap.*45. *& Dio, lib.*60. *pag.*688.] quum imperâſſet annos 13. menſes 8. & dies 20. [*Dio, ibid. cum Joſepho, lib.*20.*cap.*5.] Et in medio ejuſdem diei, foribus palatii repentè diductis Nero, gener & adoptivus filius ejus, Imperator declaratus eſt. [*Tacit. lib.*12. *cap. ult.*]

Initio novi hujus principatus Junius Silanus Proconſul Aſiæ, nobilis & è Cæſarum poſteris, ignaro Nerone, vixdum pueritiam egreſſo, per dolum matris ejus Agrippinæ inſons ſublatus eſt. Miniſtri ſceleris P. Celer eques Romanus, & Ælius libertus, rei familiari Principis in Aſiâ impoſiti: à quibus Proconſuli venenum inter epulas datum eſt. [*Tacit. lib.*13. *cap.*1.]

Legatis Armeniorum cauſam gentis apud Neronem orantibus, aſcendere eos in ſuggeſtum Imperatoris ille volebat & præſidere ſimul; niſi cæteris pavore defixis, Seneca admonuiſſet, venienti matri occurreret. Ita ſpecie pietatis obviam itum eſt dedecori. [*Ibid. cap.* 5.]

Rumore de occupatâ à Parthis Armeniâ Romam perlato, Nero & juventutem proximas per provincias quæſitam ſupplendis Orientis legionibus admovere, legionéſque ipſas propiùs Armeniam collocari juſſit: duóſque veteres reges Agrippam (Judæum) & Iocchum (vel Antiochum potiùs Commagenum) expedire copias, quibus Parthorum fines ultrò intrarent, ſimul pontes per amnem Euphratem jungi. Et minorem Armeniam Ariſtobulo, regionem Sophenem Sohemo cum inſignibus regiis mandavit. Domitium verò Corbulonem retinendæ Armeniæ præpoſuit: copiis Orientis ita diviſis, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud provinciam Syriam & legatum ejus Quadratum remaneret; par civium ſociorúmque numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus alíſque quæ apud Cappadociam hyemabant & ſociis regibus, prout bello conduceret, parére juſſis. [*Ibid. cap.*6,7,8.]

Primo imperii Neronis anno, regi Emeſorum Azizo defuncto frater in principatu ſucceſſit: minoris autem Armeniæ (ut ex Tacito jam dictum eſt) principatum Ariſtobulus Herodis regis Chalcidis filius à Nerone accepit. Regno autem Agrippæ quatuor urbes idem addidit, cum agris ad ſingulas pertinentibus: in Galilæâ, Tiberiadem 4768 55

&

& Tarichæam; in Ituræâ trans Jordanem, Abelam & Juliadem cum agro ejus habitato vicis 14. [*Joseph. lib.* 20. *Antiquit. cap.* 5. *& lib.* 2. *Belli, cap.* 12. *nep.* 6.]

Domitius Corbulo, itinere properè confecto, apud Ægæas civitatem Ciliciæ obvium Quadratum habuit; illuc progressum, ne si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret. Uterque Vologesem Parthorum regem nuntiis monebant, pacem quàm bellum mallet; datísque obsidibus, solitam prioribus reverentiam in populum Romanum continuaret. Et Vologeses quidem, vel ut bellum ex æquo pararet, vel ut æmulationis suspectos per nomen obsidum amoveret, tradidit nobilissimos ex familiâ Arsacidarum: accepítque eos centurio Hostorius (al. Histius) à Quadrato eâ de causâ ad Regem missus. Quod postquam Corbuloni cognitum est; ire præfectum cohortis Arrium Varum, & recipere obsides jussit. Hinc ortum inter præfectum & centurionem jurgium, ne di utiùs externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatísque qui eos ducebant permissum est. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quâdam etiam hostium, Corbulonem prætulerunt. Unde discordia inter duces: querente Quadrato prærepta quæ suis consiliis patravisset; testante contrà Corbulone, non priùs conversum Regem ad offerendos obsides, quàm ipse dux bello delectus spes ejus ad metum mutaret. Nero, quò componeret diversos, sic evulgari jussit: ob res à Quadrato & Corbulone prosperè gestas, fascibus suis Imperatoriis laurum addi. [*Tacit. lib.* 13. *cap.* 8. *& 9.*]

Initio imperii Neronis Judæa tota referta erat latronum receptaculis, & magicis præstigiatoribus imperitíque vulgi seductoribus: quos quotidie comprehensos Felix è medio sustulit. Eleazarum verò Dinæ filium, non mediocrem latronum globum circa se habentem, Felix ut ad se veniret persuasit, datâ ei fide quòd nihil mali esset passurus: móxque vinctum Romam transmisit. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 6.]

Quum Felix Jonatham summum Pontificem, de rebus Judaicis meliùs administrandis crebriùs eum & liberiùs admonentem ferre non posset; Doram Hierosolymitam summum Jonathæ amicum promissâ pecuniâ induxit, ut per sicarios interimendum eum curarer. Quidam igitur quasi religionis ergô in urbem ascendentes sicis clàm succincti sub vestibus, & Jonathæ famulitio permixti, peremerunt hominem. Cujus facinoris quia nemo ultor extitit, invitati hâc licentiâ sicarii per singula festa ventitantes & ferrum celantes pari modo immixti turbis, alios propter privatas inimicitias, alios conducti pecuniâ, non modò in reliquis urbis partibus sed etiam in ipso Templo, impunè confodiebant. [*Id. ibid.*]

Et urbs quidem talibus incestabatur latrociniis. Impostores autem & magi turbas illectas post se trahebant in solitudines, pollicentes se divinitùs ostensuros clariffima signa & prodigia: persuasáque multitudo mox pœnas luit dementiæ, à Felice retracta & neci data. [*Id. ibid.*]

Per idem tempus Ægyptius quidam magus, in provinciam advenit: & Prophetæ opinionem sibi arrogans, 30 fermè (vel 4 potiùs, ex

Act.XXI.38.) millia hominum congregavit. Et circumducens eos de ſolitudine in montem Oliveti: illic viſuros eos affirmabat ſuo juſſu cadere Hieroſolymorum mœnia, ita ut per eorum ruinas aditus in civitatem pateret. Quo cognito, Felix cum multis equitibus & peditibus Romanis, quos etiam reliqua Judæorum multitudo juvabat, erumpens turbam ſeductam invaſit: quorum quadringentis occiſis, ducentos vivos cepit & vinculis tradidit; reliquâ multitudine in regiones proprias diſperſâ. Ægyptius verò ipſe, cum paucis pugnâ elapſus, diſparuit. [*Id.ibid.& lib.2. Belli, cap.12. περ.κγ.*] Unde de eo Lyſias tribunus ad B. Paulum, Act.XXI.38. *Nónne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies tumultum concitâſti, & eduxiſti in deſertum quatuor millia ſicariorum?*

Quum Gallio eſſet Proconſul Achaiæ, Judæi Corinthii Paulum ad illius tribunal adduxerunt. Illo verò de ejuſmodi rebus judicare recuſante, & à tribunali eos abigente, Græci prehenſum Soſthenem archiſynagogum cædebant; nihil eorum Gallione curante. [*Act.*XVIII. 12,—17.]

L. Annæi Senecæ (qui ſub diſcipulo ſuo Nerone adoleſcente Romæ omnia, unâ cum Burrho, tum adminiſtrabat) frater hic Gallio fuit: qui Claudii, veneno ſublati, ἀποθέωσιν deridens, unco eum in cœlum raptum fuiſſe dixit; ut in fine libri 60. Dio narrat. M. Annæi Senecæ patris *ad Novatum, Senecam, & Melam filios*, liber Controverſiarum extat. Horum medius L. Seneca, in Conſolatione ad matrem Helviam, fratrum *alterum honores induſtriâ conſecutum fuiſſe, alterum ſapienter contempſiſſe*, docet: per priorem, *Novatum* intelligens; qui à Junio Gallione (quem à Tiberio in exilium fuiſſe miſſum, ad finem anni Mundi 4035. ex Tacito declaravimus) adoptatus, *Gallionis* nomen obtinuit. Quem etiam, ut fratrem natu grandiorem, *Dominum* ab eodem fuiſſe appellatum, ad locum illum epiſtolæ 104. notavit Lipſius. *Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis: qui, cùm in Achaiâ febrem habere cœpiſſet, protinus navem aſcendit; clamitans non corporis eſſe, ſed loci morbum.*

4059 Quum poſt tumultum ad Gallionis tribunal factum manſiſſet adhuc Corinthi Paulus dies multos, valedicens fratribus, è portu Cenchreenſi ſolvit. Et in Syriam inde navigaturus, primò devenit Epheſum; ubi ingreſſus Synagogam, diſſeruit cum Judæis. Rogantibus autem ut diutiùs apud ipſos maneret, non annuit; oportere omnino ſe dicens inſtantem diem feſtum agere Hieroſolymis: reverſurum tamen ſe iterùm ad eos, Deo volente, pollicitus. Valedicens igitur eis & Aquilâ atque Priſcillâ ibi relictis, cum reliquis comitibus Cæſaream inde navigavit. [*Act.*XVIII.18,—22.] 4769 56

Cæſareâ [Stratonis] aſcendens Paulus ad ſalutandam Eccleſiam [Hieroſolymitanam,] inde deſcendit Antiochiam [Syriæ.] Et quum egiſſet illic aliquamdiu, abiit, pertranſiens ordine Galaticam regionem atque Phrygiam, & confirmans omnes diſcipulos. [*Ibid.*22,23.] Ubi à Galatis ita exceptus, ac ſi eſſet Angelus Dei, aut ipſe Chriſtus Jeſus; [*Galat.*IV.14.] inter alia, ut Collectæ pro pauperibus die quoque Dominico ſeponerentur, inſtituit. [I *Corinth.*XVI.1,2.]

Joſe-

Joſephus Matthiæ filius, exacto cum Bano in ſolitudine triennio Hieroſolymam rediit: jámque 19. annos natus, civilem vitam aggreſſus eſt; addictus Phariſæorum placitis, proximè ad Stoicam apud Græcos ſectam accedentibus. [*Joſeph. in lib. de Vitâ ſuâ.*]

Judæus quidam Apollos, Alexandrinus genere, vir eloquens & potens in Scripturis, pervenit Epheſum. Hic initiatus viâ Domini, & fervens ſpiritu, loquebatur & docebat diligenter ea quæ ſunt Domini; ſciens tantùm baptiſma Johannis: cœpítque liberè loqui in ſynagogâ. Quem auditum Aquila & Priſcilla aſſumpſerunt, & penitiùs ei expoſuerunt viam Dei. Quum autem vellet tranſire in Achaiam, fratres eum adhortati, ſcripſerunt diſcipulis ut exciperent eum. Qui cùm adveniſſet, multum contulit iis qui crediderunt. Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, oſtendens per Scripturas Jeſum eſſe Chriſtum. [*Act.* XVIII. 24,–28.]

4060 Cùm Apollos eſſet Corinthi, Paulus peragratis jam ſuperioribus partibus (Galatiâ videlicèt & Phrygiâ) venit Epheſum: ubi duodecim invenit diſcipulos, qui Johannis baptiſmum tantùm noverant, necdum Spiritum ſanctum per manuum impoſitionem acceperant. Quibus ulteriùs in Chriſti doctrinâ à ſe inſtitutis quum manus ille impoſuiſſet, delapſo in eos Spiritu ſancto, loquebantur linguis & prophetabant. Deinde ingreſſus Synagogam, liberè loquebatur, ad tres menſes diſſerens & ſuadens quæ ad regnum Dei pertinent. [*Act.* XIX. 1,—8.]

Quum Judæorum quidam indurati non aſſentirentur, ſed malè loquerentur de viâ Dei; Paulus in conſpectu multitudinis, abſcedens ab illis, ſeparavit diſcipulos; quotidie diſſerens in ſcholâ Tyranni cujuſdam. Hoc autem factum eſt per biennium: ita ut omnes qui habitabant in Aſiâ, tum Judæi tum Græci, audierint ſermonem Domini Jeſu. Virtutéſque non modicas edebat Deus per manus Pauli: ita ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus ſudaria & ſemicinctia, & diſcederent ab eis morbi, & ſpiritus mali ab eis exirent. [*Ibid.* 9,—12.] 4770 57

P. Celerem, accuſante Aſiâ, quia abſolvere nequibat Cæſar, traxit ſenectâ donec mortem obiret. nam Celer interfecto Silano Aſiæ proconſule, magnitudine ſceleris cætera flagitia obtegebat. [*Tacit. lib.* 13. *cap.* 33.]

Coſſutianum Capitonem Cilices detulerant maculoſum fœdúmque, & idem jus audaciæ in provinciâ ratum, quod in Urbe exercuerat. Sed pervicaci accuſatione conflictatus, poſtremò defenſionem omiſit, ac lege repetundarum damnatus eſt. [*Id. ibid.*] quò (ex Lipſio) referendum Juvenalis illud, in Satyrâ 8.

——quàm fulmine juſto
Et Capito & Tutor ruerint damnante Senatu,
Piratæ Cilicum.

et Quintiliani, lib. 6. cap. 1. *Egregiè nobis adoleſcentibus dixiſſe accuſator Coſſu-*

Cossutiani Capitonis videbatur, Græcè quidem, sed in hunc sensum. Erubescit Cæsarem timere.

Pro Eprio Marcello, à quo Lycii res repetebant, eo usque ambitus prævaluit, ut quidam accusatorum ejus exilio mulctarentur, tanquam insonti periculum feciſſent. [*Tacit.lib.*13.*cap.*33.]

4061 Mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanósque de obtinendâ Armeniâ bellum, acriter erupit: quia nec Vologeses sinebat fratrem Tiridatem dati à se regni expertem esse, aut alienæ id potentiæ donum habere; & Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeióque recipere. Ad bellum id Corbulo militem priscâ severitate & disciplinâ formavit, Armeniámque ingressus castella aliquot excîdit, & urbem Artaxata succendit, Tiridate prælium inire non ausо. [*Tacit.lib.*13. *à cap.*34. *ad* 41.] 4771 58

Ex Judæis exorcistæ septem, filii Scevæ primarii Sacerdotis, nomen Jesu super eos qui spiritus malos habebant invocantes, adjurabant eos per Jesum quem Paulus prædicabat. In quos insiliens Energumenus, vulneratos ex domo nudos fugere coëgit. Quod cùm innotuisset omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi; metus in eos omnes incidit, & magnificabatur nomen Domini Jesu. Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes acta sua. Multi quoque ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, inventa sunt denariorum 50. millia. Ita fortiter crescebat verbum Domini, & invalescebat. [*Act.*XIX.13,—20.]

Galatæ, citò post Pauli ab eis discessum, (*Act.*XVIII.23.) à falsis fratribus seducti, per opera Legis justificandos se putabant: quos, vehementiore hâc de re scriptâ ad eos epistolâ, ille ab errore revocat. [*Gal.*I.6,7.]

4062 Induxit in animum Paulus peragratâ Macedoniâ & Achaiâ proficisci Hierosolymam; Romam etiam inde dicens videre se oportere. [*Act.*XIX.21.] Et quidem primò Corinthum venire proposuit, inde in Macedoniam proficisci, ex Macedoniâ rursus Corinthum, atque inde Judæam petere. [II *Corinth.*I.15,16.] ubi quum Collectas ex Macedoniâ & Achaiâ mittendas pauperibus Sanctis Hierosolymæ consignavisset, Romam illinc proficisci instituit, atque inde iter facere in Hispaniam. [*Rom.*XV.24,—28.] 4772 59

Hæc animo Paulus agitans, missis in Macedoniam Timotheo & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asiâ. [*Act.*XIX.22.] Lydiacâ sc. in quâ per urbes Epheso vicinas Euangelium prædicavisse videtur, novem adhuc mensium spatio: qui biennio quo in scholâ Tyranni, & tribus mensibus quibus priùs in Synagogâ Ephesi ille docuerat, additi *triennium* conficient, quo in Asiâ se laboravisse ipse indicat, [*Act.*XX. 18,31.] ostio illi aperto magno, licèt multis oppositis adversariis, [I *Corinth.*XVI.9.]

Solis defectum Vipsanio & Fonteio Consulib. pridie Kalendas Maias, Campania horâ diei inter septimam & octavam sensit: Corbulo dux in Armeniâ inter horam diei decimam & undecimam prodidit visum.

visum. [*Plin.lib.*2. *cap.*70.] Romæ, ita ut stellæ viderentur, eclipsis hæc conspecta est in mediis sacrificiis, quæ Agrippinæ causâ (à filio Nerone interemptæ) decreto Senatus fiebant. [*Xiphilin. ex Dione: cum Tacito, lib.*14.*cap.*12.]

4063 Orto in Ecclesiâ Corinthiacâ schismate (quod Paulo ab iis qui erant è domo Chloës est indicatum) Pauli quibusdam se esse dicentibus, quibusdam Apollo, quibusdam Cephæ, quibusdam Christi; [I *Corinth.*I. 11,12. & III.3,4.] Apollos cum aliis fratribus Corinthiis ad Paulum in Asiam profectus est. [*Ibid.*XVI.12.] per quos ad Apostolum scribentes Corinthii, de causâ conjugii & cœlibatus illum consuluerunt. [*Ibid.*VII.1.]

Paulus, cum Sosthene archisynagogo illo Corinthio ad fidem Christi converso, (absente tum Timotheo; I *Cor.* XVI.10. *cum Act.* XIX.22.) ex Asiâ (Lydiacâ, ubi tum erat) priorem ad Corinthios epistolam per Stephanam, Fortunatum & Achaïcum (ab ipsis ad visendum Apostolum missis) scripsit; Apollo cum eis tam citò redire renuente. [I *Cor.*I.1. XVI.12,17,19.]

In eâ epistolâ, incestuosum Corinthium, qui patris uxorem duxerat, Satanæ tradi jubet. [*cap.*V.] Et errores qui in ipsorum Ecclesiam irrepserant corrigit; tum practicos, tum summum illum dogmaticum (ex Sadducæorum lacunis haustum) futuram Resurrectionem negantem [*cap.*XV.] ipse se ad eos venturum significans, & quæ supererant ordinaturum; [*cap.* IV.18,19. & XI.34.] quum pertransiret Macedoniam: sed priùs Ephesi, usque ad Pentecosten, [XVI.5,6,7.] permansurum. [*cap.*XVI.5,—8.] Quod tamen illius consilium inopinatus quidam casus statim interrupit.

Demetrius enim argentarius, qui fabricabat templa Dianæ argentea, metuens suo quæstui, istiusmodi rerum opificibus Ephesi congregatis, tumultum in Paulum excitavit; ut qui non Ephesiis solùm sed etiam totius penè Asiæ turbæ persuaderet, deos illos non esse qui manibus fiant. Qui correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli, irruerunt in theatrum: sed ipsum Paulum contendere eò volentem discipuli, & quidam ex Asiarchis (spectaculorum in theatro exhibendorum curatoribus) amici ejus, ad populum eum prodire non siverunt. Alexandro verò Judæo defensione apud populum uti parante, vox una facta est omnium quasi ad horas duas clamantium: *Magna Diana Ephesiorum.* Tandem tumultu scribæ civitatis prudentiâ sedato, Paulus convocatis discipulis valedicens, abiit profecturus in Macedoniam. [*Act.*XIX.24,—41.& XX.1.]

Epheso quoque Aquila & Priscilla profecti, Romam sunt reversi: postquam pro Pauli salute suam ipsorum cervicem suppossuissent. [*Rom.*XVI.3,4. *cum* I *Corinth.*XVI.19.] Judæis, Claudii de eorum expulsione edicto post mortem illius exolescente, passim Romam redeuntibus. [*Act.*XXVIII.17,21.]

Epheso in Troadem veniente Paulo, etiamsi ostium apertum illi esset per Dominum ad prædicandum Euangelium Christi, turbatus tamen quòd ibi non inveniisset Titum (quem cum alio fratre ad Corinthios ille miserat) navigavit inde in Macedoniam. [II *Corinth.*II.

12,13. *cum* XII. 18.] quam perambulans, multo ſermone fratres eſt exhortatus. [*Act.*XX. 2.]

Et quum ibi afflictio ejus ſe non remitteret, ſed foris eſſent pugnæ, intus terrores; conſolationem ei attulit adventus Titi, atque lætus quem de Corinthiorum ſtatu ille attulit nuntius. [II *Corinth.* VII. 5,–16.] Quorum exemplo Macedonas etiam provocavit ad expediendas Collectas Hieroſolymam mittendas; ab anno ſuperiore paratam Achaiam fuiſſe dicens. [*Ibid.* IX. 2.] eóque exemplo illi commoti, in multâ probatione afflictionis etiam ſupra vires ſuas liberales ſe præſtiterunt. [*Ibid.*VIII.1,–5.]

Apoſtolus, per Titum de ſucceſſu prioris epiſtolæ edoctus, poſteriorem ad Corinthios, ſimul cum Timotheo, ſcripſit epiſtolam: in quâ, ſummâ illâ, quam in Aſiâ (Demetrio procurante) nuper pertulerat, afflictione commemoratâ, ſe idcirco ad eos, ſicuti propoſuerat, non veniſſe proteſtatur, ut eis parceret. [*cap.*I.8,9,17,23.] inceſtuoſo illi reſipiſcenti veniam dari obſecrat. [*cap.*VI.5,–11.] miſſo ad eos iterùm Tito, unâ cum alio fratre cujus laus erat in euangelio per omnes eccleſias, (qui *Lucas* fuiſſe exiſtimatur) ut Collectæ Hieroſolymam mittendæ in promptu eſſent, quum ipſe eò veniret. [*cap.*VIII. 16,–19. & IX.3,4,5.] 4773 60

Ex Macedoniâ in Græciam profectus Paulus, tres menſes ibi peregit. [*Act.*XX.2,3.] Intra quos Corinthum ille veniens, eleemoſynas ad ſublevandos fideles Hieroſolymitanos in Achaiâ collectas recepit. [I *Corinth.*XVI. 3,4,5. *cum* II *Corinth.*IX.4.]

Corintho ſcriptam fuiſſe inſignem illam ad *Romanos* epiſtolam, in Præfatione ad illius explicationem pluribus confirmat Origenes: dictatam quidem à *Paulo*, ſcriptam manu *Tertii*, miſſam per *Phœben* diaconiſſam Eccleſiæ Cenchreenſis, juxta Corinthum; [*Rom.*XVI.1, 2,22.] quo tempore cum Collectis Macedoniæ & Achaiæ profecturus erat Apoſtolus Hieroſolymam. [*Rom.*XV.25,26.]

Quum verò Apoſtolus rectâ inde in Syriam ſolvere, ut Collectas illas Hieroſolymam deferret, in animo haberet; à Judæis illi navigaturo factæ ſunt inſidiæ. Unde, quâ venerat viâ, in Macedoniam redeundum eſſe cenſuit; indéque in Aſiam (propriè dictam) tranſeundum. [*Act.*XX.3,4.]

Philippis in Macedoniâ præmiſit ille in Aſiam itineris comites, Sopatrem ſive Soſipatrem (*Rom.*XVI.11.) Bercœenſem, Ariſtarchum & Secundum Theſſalonicenſes, Gaium Derbenſem & Timotheum, cum Aſianis Tychico & Trophimo: qui expectârunt illum Troade. Ipſe verò, cum Lucâ & reliquis, poſt dies Azymorum Philippis ſolvens, venit ad eos Troadem intra dies quinque: ibíque commoratus eſt dies ſeptem. [*Ibid.*4,5,6.]

Die octavo, qui hebdomadis fuit primus, congregatis diſcipulis ad frangendum panem, Paulus diſſerebat cum eis abiturus poſtridie, produxítque ſermonem uſque in mediam noctem. ubi Eutychum adoleſcentem ex tertiâ contignatione, in cœnaculo ubi erant congregati, deorſum decidentem vitæ reſtituit. [*Ibid.*7,–12.]

Hinc iter pedibus confecit Paulus Aſſum uſque: ubi Lucas & reliqui

liqui ſocii, navigio eò pervenientes, eum receptum Mitylenen deduxerunt. Et quum illinc enavigâſſent, ſequenti die pervenerunt è regione Chii, poſtridie verò appulerunt Samum : & quum diverſati eſſent apud Trogyllium, ſequenti die venerunt Miletum. [*Ibid.* 13, 14, 15.]

Feſtinabat verò Paulus ut, ſi fieri poſſet, die Pentecoſtes eſſet Hieroſolymis. Epheſum igitur præternavigare volens, ne tempus tereret in Aſiâ, miſſis Mileto nunciis Epheſum, Presbyteros Eccleſiæ eò accerſivit : quos graviſſimâ oratione de officio admonuit, & ad illud gnaviter faciendum hortatus eſt ſeriò. Tum poſitis genibus ſuis, oravit cum illis : flentibus omnibus & maximè dolentibus, quòd dixiſſet, (ita enim futurum ille tum putabat) ipſos non eſſe ampliùs faciem ejus conſpecturos. [*Ibid.* 16,–38.]

Troade provecti recto curſu venerunt Coum, & ſequenti die Rhodum, & illinc Patara. Tum conſcenſâ navi quæ trajiciebat in Phœniciam, præterlegentes Cyprum, eáque ad lævam relictâ, venerunt Tyrum. [*Act.* XXI. 1,2,3.]

Ibi permanſerunt dies ſeptem, inventis diſcipulis : qui Paulo dicebant per Spiritum, ne aſcenderet Hieroſolymam. Ille verò, poſitis genibus in littore orans cum eis, conſcenſâ navi, Tyro delatus eſt Ptolemaidem : & ſalutatis ibi fratribus, poſtridie venit Cæſaream (Stratonis.) Ubi quum complures dies permanſiſſet cum Philippo euangeliſtâ, qui unus erat ex illis ſeptem, [*Act.* VI. 5.] et filias habuit quatuor virgines prophetantes ; adveniens ex Judæâ propheta Agabus, & Pauli zonâ manus ac pedes ſibi vinciens, vincula quæ illum manebant Hieroſolymis prædixit. Qui cùm à fratribus perſuaderi ſibi non pateretur, ne in tam præſens diſcrimen ſe conjiceret, Hieroſolymam perrexit : comitantibus eum ex Cæſareâ diſcipulis, & adducentibus apud quem diverſaretur, Mnaſonem Cyprium, antiquum diſcipulum. [*Ibid.* 4,–16.]

Hîc ab Eccleſiâ libentiſſimè exceptus, Jacobi & omnium Hieroſolymitanorum Presbyterorum conſilio, ad eluendam quæ de eo ſparſa erat calumniam, (eum nempe docere atque hortari Judæos in Chriſtum credentes, quorum aliquot tum erant myriades, ut ab obſervatione Legis Moſaicæ recederent) quatuor viris qui ex fidelibus Judæis votum Nazareatus fecerant ſe adjunxit ; cum iis ſecundùm Legis præſcriptum ſe purificans. Neque tamen eo promovit quidquam. Quum enim eum in Templo vidiſſent nonnulli ex incredulis & rebellibus Judæis Aſiaticis (qui Hieroſolymam ad feſtum aſcenderant) magnis clamoribus & vociferatione turbas concitaverunt ; confiçto crimine, quòd introducto in Templum Trophimo Gentili Epheſio, illud polluiſſet. Cúmque prope eſſet ut ab iis per tumultum trucidaretur, ſuperveniente Tribuno (Claudio Lyſiâ) cum cohorte, ereptus eſt ex eorum manibus & ductus in caſtra. Ubi, permittente Tribuno, concionem ad tumultuantem populum linguâ Hebræâ habuit. [*Ibid.* 17,—40.]

Pauli oratione Judæis exacerbatis & vehementiùs adverſùs eum exclamantibus, tribunus Lyſias virgis examinari jubet : à quo ſupplicio,

Romanum se civem esse declarans, liberatus est. Cúmque vellet Tribunus certò scire cujus criminis accusaretur ille à Judæis; posterâ die primarios Sacerdotes totúmque ipsorum Synedrium venire jussit, ac Paulum vinculis solutum coram eis statuit. [*Act.* XXII.]

Paulum coram Synedrio causam dicere incipientem Ananias Pontifex (Nebedæi filius: qui licèt summo Sacerdotio privatus, Synedrii tamen Præses fuisse videtur; ut ante eum Annas sive Ananus, Caiphæ socer) in os cædi jubet: à Paulo idcircò, *parietis dealbati* nomine acriter objurgatus. Phariſæum deinde se esse Paulo proclamante, & de spe resurrectionis mortuorum in judicium vocari; dissensio inter Sadducæos qui accusabant, & Phariſæos qui eum excusabant, orta est. Metuens verò Tribunus ne ab illis inter contendendum discerperetur, Paulum è medio ipsorum per milites in castra ducendum curavit. Cui sequente nocte apparens Dominus, subtristem consolatur & animat ad majora; prædicens & Romæ eum de ipso esse attestaturum. [*Act.* XXIII. 1,–11.]

Orto autem die, ex Judæis zelotis plures quàm 40 seipsos devoverunt, neque esuros neque bibituros, usquequo interemissent Paulum. Quorum insidias à sororis Pauli filio resciscens tribunus Lysias, tertiâ horâ noctis Paulum militum satellitio septum ad Felicem provinciæ Præsidem misit: à quibus eâ nocte Antipatrida, & postero die Cæsaream est deductus; ubi jussus est à Felice in prætorio Herodis custodiri. [*Ibid.* 12,–35.] Quæ omnia intra unius hebdomadæ spatium peracta fuisse, ex Act. XXIV. versiculis 1. & 11. inter se collatis, intelligitur.

Post quinque dies ab Ananiâ Pontifice & Senioribus per Tertullum oratorem Cæsareæ apud Præsidem accusatus Paulus, à falsis eorum criminationibus se purgavit; 12 post vim ipsi in Templo illatam diebus, quum jam *à multis annis* Felix Judæis præfuisset. (utpote qui decimum gubernationis illius annum tum ageret.) Ille verò, his auditis, judicium in aliud tempus distulit: edicens Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare aut eum adire. [*Act.* XXIV. 1,–23.]

Aliquot pòst diebus quum adveniſſet Felix cum Drusillâ uxore suâ, quæ erat Judæa, (soror Agrippæ regis; (alia à Drusillâ Felicis uxore alterâ, Jubæ Mauritaniæ regis filiâ, Antonii & Cleopatræ nepte) accersivit Paulum: & tum de fide Christi, tum de justitiâ & continentiâ & judicio futuro differentem tremens audiit. Simul etiam sperans, Paulum pecuniâ sese redempturum, crebriùs colloquebatur cum eo. toto biennio in vinculis eum detinens. [*Ibid.* 24,–27.]

Corbulo Tigranocerta in deditionem accepit, & totam Armeniam subjugavit. [*Tacit. lib.* 14. *à cap.* 23. *ad* 26.]

Tigranes Alexandri (filii Alexandri illius qui à patre Herode Magno necatus est) & Glaphyræ (filiæ Archelai regis Cappadocum) filius, qui diu Romæ obses usque ad servilem patientiam detentus fuerat, in Armeniam ut regnum capesseret à Nerone missus est. Ibi omnium consensu ille non est acceptus: durante apud quosdam favore Arsacidarum. At plerique superbiam Parthorum perosi, datum à Romanis

manis regem malebant. Additum & præsidium, mille legionarii, tres sociorum cohortes, duæque equitum alæ; quo faciliùs novum regnum tueretur. Pars Armeniæ ut cuique finitima, pars Nipoli (Thrascypoli,) Aristobulo atque Antiocho parére jussæ sunt. [*Id. ibid. cap.* 26. *cum Josepho, lib.* 18 *cap.* 7. *fin.*]

Corbulo in Syriam abscessit, morte Vinidii (Numidii) Quadrati legati vacuam, ac sibi permissam. [*Tacit. lib.* 14. *cap.* 26.]

Eodem anno ex illustribus Asiæ urbibus, Laodicea tremore terræ prolapsa, propriis opibus revaluit. [*Id. ibid. cap.* 27.]

4064 Tarquitius Priscus repetundarum damnatus est, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui accusatum ab eo Statilium Taurum proconsulem ipsius meminerant. [*Id. ibid. cap.* 46. *cum lib.* 12. *cap.* 59.] 4774 61

Apud Cæsaream Stratonis inter Judæos & Syros habitatores de pari jure civitatis contentione exortâ, Judæi freti divitiis per contumeliam Syros lacessebant convitio. Qui tametsi inferiores quod ad facultates attinet, ferocientes tamen eo quòd plurimi Romanis per ea loca militantium Cæsarienses essent & Sebasteni patriâ, aliquantisper & ipsi regerebant in Judæos convitia. Deinde ad lapides ventum est, ita ut multi utrinque sauciati caderent: penes Judæos tamen fuit victoria. Quos cùm Felix prosiliens rogaret ut desinerent, nec illi parérent, immissis armatis militibus multos eorum interemit, plures captivos fecit: & multas eorum domos divitiis refertas in prædam concessit militibus. Judæorum verò honoratiores ac modestiores sibi ipsis timentes rogaverunt Felicem ut militibus receptui caneret, parcerétque jam, & resipiscendi facultatem concederet: id quod Præses indulsit eorum precibus. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 6.]

Per idem tempus Agrippa rex summum sacerdotium Ismaëli contulit Phabei filio. Ipsi verò summi pontifices dissidere cœperunt à sacerdotibus & primatibus Hierosolymitanorum civium, singulíque incedebant stipati manu audacissimorum & seditiosorum hominum; conflictantésque inter se mutuis certabant convitiis & lapidationibus: nec erat qui compesceret, quasi vacante urbe magistratibus. In tantum autem exarsit summorum pontificum impudentia, ut auderent servos suos in areas mittere, qui auferrent debitas sacerdotibus decimas; aliquótque pauperiores è sacerdotum ordine alimentorum inopiâ fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia seditiosorum quàm justitia. [*Id. ibid.*]

4065 Marcus euangelista, qui primus Alexandriæ Christum annunciavit, 8° Neronis anno mortuus est, & Alexandriæ sepultus. [*Hieronym. in Scriptor. Ecclesiastic. Catalogo.*] Post quem, Alexandriæ presbyteri unum ex se electum, in celsiori gradu collocatum Episcopum nominârunt: quo modo si exercitus Imperatorem faciat; aut diaconi eligunt de se, quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent. [*Id. in epist.* 85. *ad Euagrium.*] Elegerunt ut autem Anianum, virum tum Deo propter pietatem charum, tum in omnibus rebus admirabilem: qui post Marcum primus Ecclesiæ Alexandrinæ per annos 22. Episcopus præfuit; ab 8° Neronis anno, usque ad Domitiani 4um. [*Id. in Catalogo:*

cum Eusebio, in Chronico, & Eccleſiaſt. hiſtor. lib.2. cap.23. pag. 84. & lib.3. cap.12. pag.97.]

Vologeſes Parthorum rex Tiridatem fratrem Armeniâ pulſum reſtituere conatus, alium exercitum in Armeniam, alium in Syriam ducit; Corbulo partem ſui exercitus Tigrani Armeniæ regi mittit; ipſe arcet Parthos à Syriâ, & minis efficit ut Parthus omiſſo bello legatos de pace mitteret: qui re infectâ à Nerone dimittuntur, & Cæſennius Pætus tuendæ Armeniæ præponitur. [*Tacit. lib.15. à cap.1. ad 7.*] 4775 62

Felix, ſeditionem inter Judæos & Syros Cæſarienſes adhuc manere videns, nobiles utriuſque partis electos, legatos miſit ad Neronem, de jure ſuo diſceptaturos. [*Joſeph. lib.2. Belli, cap.12. pag.97.*] Idémque ſacerdotes quoſdam, viros honeſtos & bonos, ob levem quandam culpam vinctos Romam miſit, acturos cauſam ſuam apud Cæſarem. [*Id. in lib. de Vitâ ſuâ.*] Idémque Paulum apoſtolum, toto biennio Cæſareæ in vinculis detentum, ut gratiam iniret à Judæis, vinctum ibi reliquit, quum à Nerone ſucceſſorem in provinciâ accepiſſet Porcium Feſtum. [*Act.* XXIV.27.]

Feſtus ingreſſus provinciam, triduo pòſt aſcendit Cæſareâ Hieroſolymam. Apud quem cùm Pontifex & primarii ex Judæis Paulum accuſarent, rogantes ut Cæſareâ Hieroſolymam adduceretur, animo eum ex inſidiis in itinere interficiendi; renuens Feſtus, juſſit Pauli accuſatores venire Cæſaream. Commoratus autem Hieroſolymæ dies non ampliùs quàm decem, deſcendit Cæſaream: & poſtero die ſedens pro Tribunali audivit Judæos Paulum accuſantes, & Paulum ab eorum accuſatione ſe purgantem. Qui Judæis gratificari volens, interrogavit Paulum num vellet Hieroſolymæ coram ſe eâ de re de quâ poſtulabatur judicari. Paulus qui intelligebat quo animo & conſilio Feſtus id rogaret, & metuens ſibi à Judæorum inſidiis, eò proficiſci renuit, & Cæſarem appellavit: eámque appellationem Feſtus, cum concilio collocutus, admiſit. [*Act.* XXV.1,–12.]

Diebus aliquot tranſactis, Agrippa rex & Bernice (ſoror ejus) novi Præſidis ſalutandi cauſâ Cæſaream venerunt. Et quum dies complures illic eſſent commorati, Feſtus incertus quid de Paulo ad Cæſarem ſcriberet, Agrippam eâ de re conſuluit. Qui cùm libenter ſe hominem audire velle dixiſſet: poſtero die, Agrippâ & Bernice cum multâ pompâ in auditorium ingreſſis, unâ cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, Paulus catenâ vinctus coram eis, jubente Feſto, productus eſt. [*Ibid.* 13,–27.] Qui luculentâ oratione coram eis habitâ innocentiam ſuam ita probavit, ut licèt Præſidi hujuſmodi rerum penitùs ignaro inſanire videretur, Regi tamen in Scripturis exercitato propè perſuaſerit ut fieret Chriſtianus; totiúſque confeſſus judicio exiſtimaretur nihil morte aut vinculis dignum ipſum feciſſe, ac propterea ſolvi potuiſſe niſi Cæſarem appellâſſet. [*Act.* XXVI.]

Primores Judæorum Cæſaream incolentium Romam profecti ſunt, Felicem accuſaturi: dediſſétque omnino pœnas injuriarum quibus Judæos affecerat, niſi Nero eum donâſſet Pallantis fratris precibus, qui tum in pretio erat apud Principem. [*Joſeph. lib.20. cap.7.*] quanquam ipſe poſtea Pallas, *quòd immenſam pecuniam longâ ſenectâ detineret,*

ret, eodem hoc anno veneno à Nerone interfectus fuisse credatur. [*Tacit. lib.* 14. *cap. ult.*]

Cæsarienſium Syrorum duo præcipui Beryllum, qui pædagogus Neronis fuerat, tunc verò Græcis epiſtolis ſcribendis præerat, magnâ pecuniâ corruperunt ut impetraret ab Imperatore litteras, quibus abrogaretur Judæis ejus civitatis jus, hactenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facilè obtinuit. Quod ubi Judæi Cæsarienſes cognoverunt; in ſeditionibus uſque ad initium belli Judaici (hinc præcipuè conflati) perſtiterunt. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 7.]

Veniens in Judæam Feſtus, offendit totam afflictam à latronibus vicos paſſim populantibus: quorum ferociſſimi, qui ad maximum numerum tunc excreverant, Sicarii appellabantur, à ſicis, id eſt, gladiolis inſtar acinacis Perſici incurvis; quibus, immixti turbæ (ut dictum eſt) feſtis diebus Hieroſolymam religionis gratiâ confluenti, nullo negotio quotquot collibuiſſet tollebant de medio. Qui etiam aliquando armati invadebant inimicorum vicos, direptóſque tradebant incendio. [*Id. ibid.*] Eos ſolicitè perſecutus Feſtus, latronum plurimos comprehendit, ac non paucos interfecit. [*Id. lib.* 2. *Belli, cap.* 12. *fin.* κεφ. κδ'. *init.*]

Quum decretum eſſet ut Romam ad Cæſarem Paulus mitteretur, traditus eſt cum quibuſdam aliis vinctis Julio centurioni cohortis Auguſtæ: qui eum navi Adramyttenæ Aſiam petenti impoſuit; comitante eum, præter Timotheum & Lucam, etiam Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. Sequenti autem die devecti ſunt Sidonem: ubi Julius humaniter tractato Paulo, permiſit ut ad amicos profectus ab illis curaretur. Illinc provecti ſublegerunt Cyprum, quòd venti eſſent adverſi. Et pelagus quod eſt ſecundùm Ciliciam & Pamphyliam emenſi, devenerunt Myra urbem Lyciæ: ubi cùm inveniſſet Centurio navem Alexandrinam, cujus inſigne fuit Caſtor & Pollux, petentem Italiam, impoſuit illi captivos. Quúmque multis diebus tardè navigantes vix perveniſſent ſecundùm Cnidum, ſublegerunt Cretam ſecundùm Salmónem: & illum vix præterlegentes, pervenerunt ad Pulchros portus in Cretâ inſulâ. [*Act.* XXVII. 1,—8.]

4066 Quum Jejunium (ſolenne *Expiationis* illud, menſis 7. die 10. à Judæis quotannis celebrari ſolitum) jam præteriiſſet, & periculoſa navigatio eſſe inciperet; futura damna Paulus prævidens, ut iſthic hyemarent conſuluit. Sed quum portus ille ad hyemandum parùm commodus videretur, in alio potiùs Cretæ portu, Phœnice dicto, hyemare decreverunt. Cúmque illuc tenderent, aſpirante primùm Noto, ſed mox orto vento turbulento qui Euroclydon vocatur, ad Claudam parvam inſulam ſunt delati. Inde abrepti, & vehemente tempeſtate jactati, jacturam fecerunt; ac tertio die ipſi ſuis manibus armamenta navis abjecerunt: per complures dies neque Sole neque ſideribus apparentibus. Ablatâ verò in poſterum ſpe omni ſalutis, ab Angelo per noctem revelatum eſt Paulo, ſiſti oportere eum Cæſari, & donaviſſe ei Deum omnes qui navigabant cum ipſo. Nocte igitur quadrageſimâ, quum jactarentur in Adriâ, ſuſpicabantur nautæ appropinquare ſibi aliquam regionem: quam poſtea compererunt eſſe Melitam

tam insulam. Eò appellere illis conantibus, navis vi procellarum dissoluta periit: homines verò partim enatantes, partim tabulis & fragmentis navis subvecti, salvi in terram omnes evaserunt. [*Ibid.* 9,—44.]

Naufragi à Melitæ incolis humanissimè excepti sunt: qui accensâ pyrâ ad eorum vestes siccandas, cùm Paulus juxta focum stans viperam manu excussisset in ignem sine damno, rapti in admirationem eum Deum esse dicebant. Hîc per tres dies apud Publium insulæ primarium diversati sunt: cujus pater febri cum dysenteriâ laborans à Paulo sanatus est, cæteríque quotquot in insulâ fuerunt ægri morbo levati sunt. [*Act.* XXVIII. 1,—9.]

Cesennius Pætus, necdum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ provisu, rapiens exercitum trans montem Taurum, castella quædam & prædæ nonnihil cepit. Longinquis verò itineribus percursando quæ obtineri nequibant corrupto qui captus erat commeatu, & instante jam hyeme, reduxit exercitum. compositúque ad Cæsarem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas. [*Tacit. lib.* 15. *cap.* 8.]

Interim Corbulo nunquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus insidiis infedit; & Vologesem ab invadendâ Syriâ absterruit. Vologeses autem in Pætum versus, ita eum pressit, ut ad turpe fœdus eum coëgerit: cujus Monobazus Adiabenus testis est adhibitus. Dirutáque quæ ultra Euphratem communierat Corbulo, & Armenii suo arbitrio relicti sunt. At Romæ trophæa de Parthis, arcúsque medio Capitolini montis sistebantur: decreta à Senatu integro adhuc bello; neque tum omissa, dum aspectui consulitur, spretâ conscientiâ. [*Id. ibid. à cap.* 9. *ad* 18.]

Paulus & comites, multis honoribus à Melitensibus affecti & iis quæ usui erant necessaria instructi, tribus postquam ad eos advenerant mensibus conscensâ navi Alexandrinâ quæ in insulâ hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux, Syracusa sunt devecti: ubi manserunt triduum. Unde circumlegentes devenerunt Rhegium: et post unum diem superveniente Austro, secundo die venerunt Puteolos. Ubi repertis fratribus, rogati sunt ut permanerent apud eos diebus septem: & ita contenderunt Romam. [*Act.* XXVIII. 10,—14.] anno imperii Neronis 9°. | 477663

Româ fratres in occursum Paulo prodierunt usque ad Appii forum & tres Tabernas. Quum Romam verò est perventum, centurio tradidit vinctos Præfecto Prætorii: permissúmque est Paulo, ut habitaret seorsim, cum milite qui ipsum custodiret. Tertio pòst die Judæorum primos qui Romæ erant convocans, exposuit eis causam cur Romam vinctus missus esset, Cæsarémque appellare coactus fuisset: cúmque illi negarent se litteras ullas de eo ex Judæâ accepisse, sed hæresi isti ubique contradici dicerent; die constitutâ venientibus ad eum in hospitium eorum compluribus Christum ex Lege & Prophetis annunciavit à mane usque ad vesperam. Et quidam assentiebantur iis quæ dicebantur, reliqui verò increduli permanserunt: quibus postquàm ex Esaiâ suum recitâsset judicium, istis relictis ad Gentes se convertit.

vertit. Mandatique [illegible] omnes qui ad ipsum ingrediebantur, prædicans regnum Dei, ac ea quæ sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia libertate, nemine prohibente. [*Act. XXVIII. 14—31.*]

Onesiphorus Ephesius Paulum Romæ studiosissimè quæsitum invenit & recreavit. [*II Tim. I. 16, 17.*]

Principio veris legati Parthorum mandata regis Vologesis literásque Romam attulerunt, Armeniam (quam jam eripuerant) sibi dari, & pacem confirmari petentes. Sed utroque illis negato, Syriæ exsecutio Cintio (ut Præsidi) copiæ militares Corbulonis permissæ sunt; & quintadecima legio, ducente Mario Celso, è Pannonia adjecta est. Jussi quoque sunt tetrarchæ ac reges, præfectique & procuratores, & qui prætorum finitimas provincias regebant, Corbuloni obsequi: in tantum ferme modum auctâ potestate, quam populus Romanus Cn. Pompeio bellum Piraticum gesturo dederat. Regressum verò Pætum, cùm graviora metueret, facetiis infectari satis habuit Nero: ignoscere se stultum dicens, ne tam promptus in pavorem longiore solicitudine ægresceret. [*Tacit. lib. 15. cap. 24. & 25.*]

Corbulo, lustrato exercitu, in Armeniam profectus est: cui legati Vologesis obviam venerunt, pacem petituri. Tiridates verò in castra Romana venire coactus, detractum diadema Neronis imagini subjecit, atque ut idem ab eo resumeret ipse ad eum Romam proficisci pactus est: hâc tamen conditione, ut fratres & familiam convenirer. Obsidem interea filiam tradidit, literásque supplicatorias ad Neronem: & digressus Pacorum apud Medos, Vologesem Ecbatanis repperit. [*Id. ibid. à cap. 26. ad 31.*]

In Judæâ Festus equestres & pedestres copias misit contra quendam impostorem magum, qui homines post se trahebat in solitudinem, deceptos vanis promissis, quasi ope ejus incolumes evasuri essent à malis omnibus. Hi universi unâ cum seductore ab immissis militibus oppressi sunt. [*Joseph. lib. 20. cap. 7.*]

Eodem tempore Agrippa rex extruxit insignem amplitudine domum prope porticum in regiâ Hierosolymitanâ, quæ Hasmonæorum fuerat, sitam in edito loco, unde amœnissimus prospectus patebat contemplari urbem volentibus. Hierosolymitani verò proceres, indignissimè ferentes sacrificia & alia quæ in Templo agerentur è privatâ domo spectari, altum parietem exciverunt, quo non solùm arcebatur prospectus ille domus regiæ, sed & occidentalis extra templum sitæ porticus, in quâ Romani milites festis diebus stationes habebant ad templi custodiam. Quo facto non Rex offensus est, quàm Festus præses provinciæ. Eo verò jubente parietem dirui, Hierosolymitani, licentiâ ab illo impetratâ, legatos hâc de re miserunt ad Neronem decem cives eximios, unâ cum Ismaële summo Pontifice, & Chelciâ custode sacrorum thesauri. Legatione audità, Nero non modò Hierosolymitanis ignovit, sed permisit etiam sic manere parietem; gratificatus in hoc casu suæ Poppææ, quæ Judaicæ religioni favens pro Judæis deprecatrix fuerat: quæque decem illos viros redire permisit,

Chelciâ & Ismaële tenebatur obsidens apud Sepphoridem. Id postquam Agrippa rescivit, Pontificatum Ismaëli adimens, Josepho cognomine Cabi, Simonis summi sacerdotis Pontificatum filio dedit. [*Id. ibid.*]

Josephus Matthiæ filius, audiens familiares suos Sabinum cum viginti à Felice Romam missos ne in calumniam quidem crudelitatis curam pietatis abjecisse, & sicubi eos atque unum quemque deprehendere, ut aliquo pacto libertatem, Romam ætatis anno 26° exacto profectus est, multis in mari exhaustis periculis. Missâ enim nave in medio mari Adriatico, ex 600 circiter qui per totam noctem nataverant, 80 fermè, feliciore usi natatu, in navem Cyrenaicam recepti & servati sunt. Inter quos Josephus, terræ redditus, Dicæarchiam sive Puteolos (ut Itali vocare malunt) veniens, familiaritatem contraxit cum Aliturio mimorum actore, qui Judæus genere Neroni charus erat. Per hunc ubi Poppææ Augustæ innotuit, absolutionem illis Sacerdotibus per eam confestim impetravit. [*Id. in lib. de Vitâ sua.*]

Festo in provinciâ mortuo Nero successorem in Judæam misit Albinum. Rex verò Agrippa summum Sacerdotium Josepho ademptum Anano dedit Annæ sive Anani illius filio, qui ipse priùs summo Pontificatu ad satietatem potitus, filios habuit quinque eâdem dignitate perfunctos: quod ad eam ætatem nulli antè summorum Pontificum contigerat. [*Id. lib. 20. cap. 8.*]

Ananus novus Pontifex, ex sectâ Sadducæorum, audax & ferox ingenio, tempus opportunum se nactum ratus, mortuo Festo & Albino adhuc agente in Syriâ, Concilium judicum advocavit: statumque coram eo Jacobum fratrem Jesu, & unâ quosdam alios, impietatis accusatos, lapidandos tradidit. [*Joseph. lib. 20. cap. 8.*] Jacobum hunc fratrem Domini tempore Paschatis è pinnâ Templi dejectum Judæos lapidibus obtrivisse, atque unum eorum qui fullo erat, vecte quo vestes premere solebat in caput ejus impacto, vitam illi eripuisse; ex libro 5° Historiæ Hegesippi refert Eusebius. [*lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 22. circ. fin.*]

Cædes Jacobi omnibus in civitate Hierosolymitanâ bonis & legum studiosis vehementer displicuit: missisque ad Agrippam regem clàm nunciis rogaverunt ut mandaret Anano, ne quid tale posthac ageret. Quidam etiam Albino occurrentes venienti ab Alexandriâ docuerunt eum non licuisse Anano sine ipsius consensu advocare Concilium. Horum verbis ille perfusus iracundè scripsit Pontifici, datumque sibi pœnas minitans: & Agrippa rex eum ob causam post tertium mensem ablatum ab eo pontificatum Jesu Damnæi filio concessit. [*Joseph. lib. 20. cap. 8.*] Apud Christianos verò, post Jacobum fratrem Domini, Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopus Symeon Cleophæ filius est constitutus. [*Euseb. lib. 3. Histor. Eccles. cap. 11. circ. fin.*]

Albinus, ut venit Hierosolymam, omnem curam & diligentiam adhibuit, ut pacaret provinciam, interfectis multis sicariis. Ananias autem pontifex (Nebedæi filius) indies apud populum celebrior fiebat & charior, honorabaturque ob liberalitatem ab omnibus: quotidiéque Albinum donis venerabatur & summum Pontificem. Sed habebat servos pessimos, qui adjuncto sibi audacissimo quoque obeuntes

areas,

arcis, [illegible]
rentur reddere. [illegible]
valente compescuisse [illegible]
mis [illegible] *Joseph. lib. 20. cap. 8.*]

Sicarii [illegible] Hierosolymam ingressi, [illegible] Eleazari, [illegible] niæ pontificis [illegible] Ananiam qui [illegible] Albino [illegible] quod [illegible] jorum calamitatum [illegible] tem comminiscebantur, quâ ex Arabia copiatis quempiam [illegible] ciperent; nec [illegible] auctique denuò magno numero, & receptâ audaciâ, totam eam regionem vastabant. [*Ibid.*]

Hoc tempore Agrippa res prolatis pomœriis Cæsaream Philippi mutato nomine Neronia[illegible] & theatrum apud Berytios impendiis magnis exædificatum ornavit spectaculis annuis, assignata in eum usum ingenti vi pecuniæ. Frumentum enim donavit ei populo, & oleum viritim distribuit; totamque eam urbem ornavit statuis pulcherrimis dispositis atque expressis ad antiquorum exemplorum [illegible] typa imaginibus, & omni pene regni sui [illegible] eam civitatem tranquillæ. Unde magnum sibi [illegible] invidiam, quòd suos spolians externam urbem excoleret. [*Joseph. lib. 20. cap. 12.*]

4067 Quadriennio [illegible] bellum Judaicum [illegible] Vespasiano administrari cœptum) quamdiu civitas Hierosolymitana summâ pace atque opulentiâ frueretur, Jesus quidam Anani filius, plebeius & [illegible] stum [illegible] Tabernaculorum [illegible] venientis repentè exclamare cœpit. *Vox ab Oriente, vox ab Occidente, vox à quatuor ventis, vox in Hierosolymam & Templum, vox in [illegible] novæ sponsæ [illegible] hunc populum.* [illegible] noctuque [illegible] omnes circumeuntis vicos circuibat. [illegible] indignè [illegible] Ille autem [illegible] quiescens [illegible] rationem [illegible] rum [illegible] cuique [illegible] flebiliter [illegible] Albinus [illegible] ret, nihil [illegible] nus [illegible] batur [illegible] theca, [illegible] voce [illegible] lapis [illegible] xeφ. [illegible]

4777 | 64

Agrippâ regè jubente, Jesus Gamalielis filius in summo Pontificatu successit Jesu Damnæi filio qui non libenter filium ejus creavit, unde natum est inter utrumque dissidium. Alcimus enim gloriæ sacerdotum juxtanum, sæpè à convitiis ad verbera prorumpebat. Sed hanc gloriam superabat Ananias ex amplis facultatibus largitione clarissimos sibi concilians. Costobarus quoque & Saulus suam quisque circa se manum habebat sceleratorum hominum; ortu genere regio, & propter Agrippæ cognationem favorabiles, alioqui violenti & ad spoliandos potentiores promptissimi. [*Id. lib. 20. Antiquit. cap. 8.*]

Ex hoc maximè tempore labare cœpit respublica Judaica & indies in deterius ruere. [*Id. ibid.*] et multiplica existenti tunc dominationi, futuri excidii semina spargebantur. [*Id. lib. 2. Belli, cap. 13. vsq. ad.*]

Albinus verò præses non solùm causis civilibus furabatur & diripiebat bona singulorum, nequidem tributorum additamentis in commune gentem gravabat; sed etiam quos ob latrocinia decuriones civitatum comprehenderunt, vel qui à prioribus judicibus in custodiis erant relicti, acceptâ à cognatis eorum pecuniâ, liberavit: & is solùm qui non dedisset, in carceribus quasi nocentissimus remanebat. [*Id. ibid.*]

Per idem tempus, eorum quoque qui res novas cupiebant in urbe Hierosolymitanâ crescebat audacia. Ex quibus, qui erant opulenti, Albinum largitione redimebant, ut eis tumultum moventibus non indignaretur: pars autem popularis quæ non satis gaudebat quiete Albini participibus jungebatur. Unusquisque ergo improborum cohorte propriâ circumdatus, ipse quidem inter cæteros quasi princeps latronum & tyrannus eminebat: stipatoribus verò suis ad direptionem mediocrium abutebatur. Ita fiebat, ut hi quidem quorum vastabantur domus, tacerent; illi autem qui extra incommodum fecissent, metu ne similia paterentur, etiam eorum ambirent eos quos constabat dignos esse supplicio. [*Ibid.*]

Nero, Româ incensâ, è turri Mœcenatianâ incendium aspectans, lætúsque *flamma* (ut aiebat) *pulchritudine* excidium [illegible] scenico suo habitu decantavit, præsentia mala veteribus cladibus assimulans. [*Tacit. lib. 15. [illegible] Sueton. in Nerone, cap. 38. Xiphilin. in Nerone.*] Fuere qui arbitrarentur, [illegible] Servilia [illegible] incendii jus ortum, quo [illegible] urbem [illegible] usque cum [illegible] inter utraque incendia numerarent, [illegible] annos 448. menses 5376. dies 167620. inter [illegible]

Abolendo rumori Nero subdidit reos, [illegible] pœnis affecit, quos vulgus Christianos [illegible] Auctor nominis ejus Christus [illegible] Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat: repressaque in præsens exitiabilis superstitio rursum erumpebat, non modo per Judæam, originem eius mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluunt celebranturque. Igitur primò correpti qui [Christianos se] fatebantur, deinde [illegible] haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent, aut crucibus affixi aut flammandi, atque ubi defecisset dies in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu auri-

rigæ permixtus plebi, ubi circulo insistens. Unde raptatis oriebatur, tanquam non utilitate publicâ, sed in sævitiæ usum absumerentur. [*Tacit. lib. 15. cap. 44.*] Pro quibus illustrandis, adducitur verba veneris Scholiastæ, ad illum Juvenalis in Satyrâ 1ª,

Pone Tigellinum: tædâ lucebis in illâ,
Quâ stantes ardent qui fulgura cerâ cruores.

Tigellinum si laseris, cruces ardebunt, quibus in ornare Neronis, de quibus ille jussit cervos fieri, ut lacerati spectatoribus, ubi fixæ essent guttura ne se convellerent. Nero enim fecerat cædi, quibus & cutis superveste bat, & sic adligatos adurebat palangis.

Hæc fuit *prima* à Romanis Imperatoribus in Christianos excitata persecutio: de quâ Suetonius, ut *supra* etiam citatus, in *Nerone*, cap. 16. *Afflicti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ.* Tertullianus verò, ut Christianum, in Apologetico cap. 5. *Consulite commentarios: illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maximè Romæ orientem Cæsareo gladio ferusse. Sed jam dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur: cui enim fas illum cognoscere potest non nisi grande aliquid bonum à Nerone damnato.*

4068 Cestius Gallus præses in Syriam, Gessio Floro procurator in Judæam à Nerone missus est. Erat verò Florus Clazomenios genere: adduxitque secum Cleopatram conjugem improbam, per quam, ut Poppææ Augustæ amicam, Judææ administrationem impetraverat. [*Joseph. lib. 20. cap. 9.*]

Albinus, audito Gessium Florum sibi successorem venire, videri volens gratificatus Hierosolymitanis civibus, prodensis vinctis, quotquot erant in manifestè capitali culpâ jussit interimi; reliquos, qui levioribus de causis conjecti erant in vincula, reductos in carcerem pecuniis mulctatos dimittebat alium post alium. Atque in hunc modum vacuato vinctis carcere, Judæa refertus est latronibus. [*Joseph. lib. 20. cap. 8.*]

Interea Levitici ordinis pueri, quorum erat sacros hymnos in Templo canere, adito rege Agrippâ, adductâ precibus, ut advocato concilio decerneret eis usum stolæ lineæ, quæ tum solis erat concessa Sacerdotibus, hanc Deum [illegible] petendi ipsius regni [illegible] Reip. [illegible] sententia permittente hymnorum [illegible] sumerent. Alias [illegible] steris, [illegible] ediscere [illegible] violata, [illegible]

Philagrius [illegible] Paulum [illegible] rer. Qui Paulo adjunxerat [illegible] opus Christi, non [illegible] in morbum incidens [illegible] 14, 18.]

One[illegible] fugientem, Paulus [illegible] 15. cum Col. IV. 9.]

Timotheus, Romæ captivus cum Paulo detentus, libertati restitutus est. [*Hebr.* XIII. 23.]

Per Epaphroditum sanitatem jam adeptum, epistolam ad Philippenses Paulus scripsit: sperans etiam Timotheum brevi se ad eos missurum, simulatque videret rerum suarum statum; & seipsum etiam citò ad eos venturum confidens. [*Phil.* II. 19,—24.] Quo tempore Pauli ob Christum vincula celebria facta sunt in toto Prætorio, nonnullis ex ipsius Cæsaris quoque palatio ad fidem Christi conversis. [*c.* I. 12, 13. & IV. 22.] At Cæsare exule missus in carcerem, notior familiæ ejus factus, persecutoris dominum Christi fovit ecclesiam. [*Hieronym. comment. in epist. ad Philem.*]

Colossos ad Philemonem per servum ejus Onesimum scribit Paulus epistolam, qui ejus hero conciliat & commendat: liberationem è vinculis sperare se illi significans, & ut hospitium ei paret rogans. Per eundem quoque Onesimum & Tychicum aliam eodem tempore ad Colossenses ab ipso quidem nunquam visos sed ab Epaphrâ in Christi doctrinâ institutos, è vinculis Paulus scripsit epistolam. [*Coloss.* I. 7,8. II. 1. IV. 7,8,9,18.] Quo tempore, præter Timotheum, (cujus nomen in inscriptione utraque hæc præfert epistola) Paulo præsentes Romæ adfuerunt, & in prædicando ibi Evangelio adjuverunt, ex circumcisione quidem, ipsius in captivitate socius Aristarchus (Thessalonicensis, *Act.* XX. 4.) Marcus Barnabæ consobrinus, (de quo excipiendo, si ad eos veniret, mandata Colossenses acceperant) & Jesus qui vocatur Justus: ex aliis vero, Lucas dilectus ille medicus, Demas, & Epaphras; cujus summum affectum laudat Apostolus, non in Colossenses tantùm suos (apud quos, eo absente, ministerium Archippus obibat) sed etiam in eos qui erant Laodiceæ & Hierapoli. [*Coloss.* IV. 10,—14, 17. *Philem.* 23, 24.]

Eundem Tychicum, ex Asiâ peregrinationis suæ socium, (*Act.* XX. 4.) in Asiam quoque Paulus tum misit, ut ex eo res ipsius fratres cognoscerent, scripsit per eum ad *Ephesios* epistolâ. [*Ephes.* VI. 21,22.] quam epistolæ ad *Laodicenses* nomine à Marcione hæretico fuisse venditatam, Tertullianus libro 5. contra Marcionem cap. 11. & 17. cum Epiphanio in hæres. 42. indicat. Quæ [illegible] Ecclesiæ Laodicensis ab eo fuisse fact[illegible] in eâ re mentitus, nihil [illegible] tenore scripsum, [illegible] colligit. Ubi notandum, [illegible] libro 2° adversus Ennomium, & Hieronymus [illegible] commentario, [illegible] τοῖς ἁγίοις, πιστοῖς, [illegible] cyclicarum descriptione [illegible] *libus in Christo* [illegible] polim, missæ fuisse; [illegible] gularum nominibus) ejusdem provinciæ ecclesias, ad quarum aliquas, quas Paulus ipse nunquam viderat, illi [illegible] caverint. *Audita ea quæ in vobis est fide, & dilectione quam habetis in omnes sanctos*; cap. I. 15. &, *siquidem audistis dispensationem gratiæ*

Dei

Dei quæ data est mihi erga vos, &c. cap. III. 3,4. quæ Marcion forsasse *Laodicensibus* magis convenire censebat, qui Apostolum corpore præsentem non viderant; [*Coloss.* II. 1.] quàm *Ephesiis*, cum quibus ille tam diu est conversatus. [*Act.* XIX. 8, 10. & XX. 31.]

Circa idem tempus epistolam ad Hebræos Paulus scripsit, Timotheo jàm soluto, sed aliò ad tempus ab eo digresso: cum quo, si mox veniret, visurum se eos promittit; salute illis interim à fractibus Italis dictâ. [*Hebr.* XIII. 23, 24.]

Absoluto jam templi Hierosolymitani ædificio, quum videret populus esse in otio circiter octodecim opificum millia, solitorum hactenus in templo ex operarum mercedibus victum quærere; nolénsque sacram pecuniam repositam habere, nequando præda Romanis fieret, simúlque opificibus inde provisum cupiens: (quòd vix unâ horâ operato statim merces repræsentaretur:) Agrippæ regi suasit, ut Orientalem instauraret porticum. Ea profundæ valli & angustæ imminens, muro 400 cubitos alto erat subnixa, saxis constructo quadratis valde candidis; erátque cujusque saxi longitudo cubitorum viginti, sex verò altitudo: opus Salomonis regis, qui primus integrum templum condidit. Rex autem, cujus curæ Claudius Cæsar fabricam templi commiserat, reputans, quodcunque opus demoliri facilè, reparari difficilè, maximè talem porticum egentem & tempore longo & pecuniis plurimis; non annuit populi precibus: sed urbem candido saxo consternere si liberet non vetuit. [*Joseph. lib.* 20. *cap.* 8.] 47 78 65

Paulus, expleto biennio quo [illegible] custodiâ detentus Romæ euangelium docuit, (*Act.* XXVIII. [illegible]) in Asiam inde navigâsse, & Colossis hospitio à Philemone exceptus fuisse videtur. [*Philem.* 22.]

Die festo azymorum, hoc anno in Xanthici sive Aprilis diem 8. incidente, horâ nonâ nocturnâ circa aram templumque tantum lumen effulsit, ut clarissimus dies putaretur: & hoc usque ad mediam permansit horam. Eodémque festo die etiam bos cùm ad hostiam duceretur, agnum in medio fani peperit. Orientalis autem porta interioris templi, cùm esset ænea atque gravissima, & sub vesperam vix à viginti viris clauderetur, serísque ferro vinctis obseraretur, pessulósque altos haberet in saxeum limen demissos unò perpetuo lapide fabricatum, visa est nocte horâ sextâ sponte patescere. His autem curriculo per custodes templi magistratui nunciatis, ascendit ille, víxque eam potuit claudere. [*Joseph. lib.* 7. *Bell.*, *cap.* 12. *pag.* 1a.]

Die 21° mensis Artemisii sive Maii, ante Solis occasum visi sunt per inane ferri currus [illegible] regionibus, & armatæ acies tumultuantes nubila, & civitati circumfusæ. Festo autem Pentecostes, nocte sacerdotes intimum templum more suo ad divinas res celebrandas ingressi, primùm quidem motum quendámque fremitum senserunt, postea verò subitam vocem audiere, quæ diceret; *migremus hinc.* [Id. ibid.]

In Cretâ insulâ prædicavit Paulus euangelium: relicto ibi Tito, ut quæ reliqua erant corrigeret, & presbyteros ibi per singulas urbes ordinaret. [*Tit.* I. 5.]

Rex

Rex Agrippa pontificatum Jesu Gamalielis filio abrogatum Matthiæ Theophili filio contulit: quo pontifice Judaicum bellum habuit initium. [*Josep. lib.* 20. *cap.* 8.]

Josephus, magnis à Poppæâ Augustâ donatus muneribus, in patriam rediens, ibi deprehendit novarum rerum studia gliscere, multósque ad defectionem spectare: quos à tam infelici proposito frustrà ille deterrere conatus est. [*Id. in lib. de Vitâ suâ.*]

Adeò enim violenter potestate suâ Gessius Florus est abusus, ut Albinum Judæi desiderarent quasi beneficum. Nam ille quantum poterat clàm erat malus & nocens: Florus contrà quasi ad ostentandam missus malitiam, publicè traducebat gentis injurias, nihil sibi ad summam in rapinis & suppliciis iniquitatem reliquum faciens. Erat enim inflexibilis ad misericordiam, nullis unquam lucris satiabilis, undecunque parva æquè captans ac magna; ut etiam latronum esset particeps. Multi enim illum quæstum exercebant decisis prædarum partibus: adeóque nullus erat injuriarum vel modus vel finis, ut miseri Judæi non ferentes rapacem latronum insolentiam cogerentur laribus relictis & patriis ceremoniis ad exteros fugere; judicantes ubivis etiam apud Barbaros se vivere posse commodius. [*Id. lib.* 20. *Antiqu. cap.* 9. *& lib.* 2. *Belli, cap.* 13. *vers. ult.*]

Neronem, post finem quinquennalis sui ludicri secundo lustro celebrati (anno enim æræ Christianæ LX. primus agon Neroneus institutus fuerat) & ab aurigatione serò reversum, Poppæa uxor gravida & ægra convitiis incessebat: quam iratus ille ictu calcis occîdit. [*Sueton. in Nerone, cap.* 35. *Tacit. lib.* 16. *cap.* 2. *& 6.*]

Ephesi aliquamdiu moratus Paulus, Timotheum ibi, quum inde in Macedoniam proficisceretur, reliquit; ut eam Ecclesiam, se absente administraret. [I *Timoth.* I. 3. III. 14, 15.] In Macedoniâ verò apud Philippenses permansit: sicut eis ipse anteà promiserat. [*Philip.* I. 25, 26. *&* II. 24.]

4069 Paulus priorem ad Timotheum scripsit epistolam: in quâ Hymenæum & Alexandrum, naufragium fidei facientes, Saranæ à se traditos narrat, ut castigati discerent non blasphemare. [I *Timoth.* I. 20.] Hymenæus verò, cum Phileto, futuram resurrectionem negabat; eam jam factam fuisse dicens. [II *Timoth.* II. 17, 18.] Alexander autem, faber ærarius ille est, qui tanta mala Paulo exhibuit, & sermonibus ejus tam vehementer restitit. [II *Timoth.* IV. 14, 15.]

Ad Titum quoque in Cretam aliam Paulus misit epistolam: rogans, ut quum ad eum Artemam miserit vel Tychicum, veniat ad eum Nicopolim (illam victoriâ Actiacâ celebrem) ubi hybernare constituerat; simúlque Zenam legis peritum & Apollo studiosè deducendum curet, nequid illis desit. [*Tit.* III. 12, 13.]

Exactâ hyeme, Paulus Ephesum ad Timotheum rediit: & Troadem profectus, penulam ibi suam reliquit. Erastus mansit Corinthi: (cujus erat procurator, *Rom.* XVI. 23.) Trophimum reliquit Paulus Mileti ægrotantem. [I *Timoth.* III. 14. II *Timoth.* IV. 13, 20.] 4779 66

Cestius Gallus Syriæ præses Antiochiâ Hierosolymam veniens, viréque civitatis ac florem Neroni significare cupiens, contemnenti nationem;

tionem; à pontificibus petiit, ut si quo modo posset multitudinem numeraret. Illi autem, quum dies Paschatis adesset, quando à nonâ horâ usque ad undecimam hostias cædebant, hostias 255600. ad quas comedendas decem & aliquando viceni homines per singula contubernia conveniebant. [*Josepb. lib. 7. Belli, cap. 17. edit. Latin. vel, lib. 6. κεφ. με. edit. Græc.*]

Cestium circumstans non minor quàm 300 myriadum (3000000.) supplicabat, & ut gentis suæ calamitatibus subveniret; & pestem illam provinciæ Florum ut ejiceret clamitabat. Qui tamen cùm sub populi ore esset, & Gallo assisteret, non solùm nihil movebatur, sed voces illas etiam deridebat. Cestius verò compescens impetum populi, & edicens quòd deinceps placationem eis Florus redderet, regressus est Antiochiam. Deduxit autem eum usque ad Cæsaream Florus, illudens mendaciis, & Judæorum genti bellum sedulò comminiscens; quo scilicèt solo iniquitates suas occultari posse credebat. Pace siquidem permanente, habiturum se apud Cæsarem accusatores Judæos: verùm si defectionem negotiatus fuisset, majore utique malo abducendam à se esse invidiam peccatorum minorum. Indeque ut gens ab Romano abrumperetur imperio, sedulò indies augebat calamitates. [*Id. lib. 2. Belli, cap. 13. κεφ. κδ.*]

Paulus secundò Romam veniens, à Nerone auditus & absolutus est. De quo ita ipse, in II Timoth. IV. 16, 17. *In primâ meâ defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne illis imputetur. Sed Dominus mihi adfuit & corroboravit me; ut per me impleretur prædicatio, & omnes gentes audirent: & ereptus fui ex ore leonis.* Ut enim antea per biennium, ita deinceps per integrum annum omnibus gentibus Romam, tanquam ad communem patriam, undique confluentibus euangelium prædicavit.

Demas Paulum reliquit, amplexus præsens sæculum, & profectus est Thessalonicam: Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas solus cum Paulo Romæ mansit. [II *Timoth.* IV. 10, 11.]

Percrebuerat Oriente toto vetus & constans opinio: esse in fatis ut eo tempore Judææ profecti rerum potirentur. Id de Imperatore Romano quantum eventu postea patuit prædictum, Judæi ad se trahentes rebellârunt: inquit Suetonius. [*in Vespasiano, cap. 4.*] *Duravit Judeis patientia*, (inquit Tacitus, lib. 5. Histor. cap. 10.) *usque ad Gessium Florum procuratorem. Sub eo bellum ortum.* mense videlicet Artemisio sive Maio, anno imperii Neronis 12° regni Agrippæ 17° præfecturæ Gessii Flori 2°. [*Joseph. lib. 2. Belli, cap. 13. κεφ. κε. & lib. 20. Antiquit. cap. ult.*] Ejus belli historiam in posteriore secundi libri parte, & quinque libris sequentibus à Josepho plenissimè habemus descriptam: cujus Breviarium, ex Ludovici Cappelli V. Cl. Judaicæ Historiæ Compendio desumptum, huc transtulimus.

Nero in Græciam transiens, ad hyemem ingruentem ibi mansit. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Rex Agrippa Judæos longâ oratione à bello dehortatus est: sed frustrà. nam paulo postquàm Hierosolymis ille discessisset, seditiosorum nonnulli Massadam castellum munitissimum fraude occupant, &

Romanos, qui [illegible] omnes interficiunt. Hierosolymis autem Eleazarus Ananiæ Pontificis filius, Templi tum [illegible], juvenis audax & factiosus, persuasit Sacerdotibus, ne ullius unquam Judæorum hostias admitterent, ne illas quidem quæ pro Cæsare & Romanis offerri solebant: quod temerarium factum cum Principes civitatis, quietis amantes, intolerabile judicarent, & argumentum apertæ defectionis esse viderent, nec possent tamen seditiosos à sententiâ dimovere, legatos ad Florum Cæsaream, & ad Agrippam regem mittunt, rogantes ut properè, missis copiis, seditionem incipientem opprimerent. Florus, qui Judæorum defectionem volebat, id neglexit. Agrippa autem misit mille equites, qui superiorem Civitatem cum Optimatibus & Pontificibus, cæteràque multitudine, quæ oderat quietem, occuparunt & tenuerunt adversus seditiosos, qui Templum & inferiorem civitatem tenebant; per septem continuos dies invicem confligentes. Sed die festo ξυλοφορίας Sicarii multi in Templum recepti cum cæteris, vim regiis militibus faciunt, & civitate superiore pellentes compellunt eos in Herodis Regiam superiorem, incenso Archivo, Hasmonæorum palatio, (quæ tum erat Agrippæ regia) & Ananiæ Pontificis domo. Postridie, Augusti 15. die, Antoniam obsessam per biduum capiunt, militésque Romanos omnes interficiunt, & arcem incendunt. Regiam paulo post impetunt atque invadunt, duce Manahemo Judæ Galilæi filio (qui capto Massada castello, & Herodis armamentario isthic directo, Sicarios suos armatos Hierosolymam adduxerat) eáque expugnatâ & incensâ tyrannidem occupat Manahemus, sed mox ab Eleazaro Templi Præfecto, in ipso Templo adorans interficitur, ejúsque stipatores disjiciuntur, & Massadam repetunt duce Eleazaro Jairi filio, qui genere Manahemo propinquus erat. Romanos, qui regiâ expugnatâ receperant se in turres Hippicon, Phasaëlum & Mariammen, obsessos, tandémque se dedentes, seditiosi Hierosolymitani, ipso die Sabbathi, contra fidem datam omnes inermes interficiunt.

Eâdem die Cæsareæ Judæi omnes, illic habitantes, ab Ethnicis Cæsariensibus instigante Floro interfecti sunt, numero 20. millia. Hinc exacerbari per universam regionem Judæi Syrorum vicos, & civitates finitimas, depopulati sunt, Philadelphiam, Gerasam, Pellam, Scythopolim, Gedaram, Hipponem, Gaulanitidem, Ptolemaïdem, Sebasten, Ascalona, Anthedona, & Gazam. Inde per universam Syriam Judæorum in civitatibus commorantium à Syris cædes promiscuæ, partim ex veteri in Judæos, & eorum religionem, odio, partim rapiendorum amore, partim prædicæ cupiditate. Soli Antiocheni, Apamenses & Sidonii Judæis incolis suis pepercerunt. Alexandriæ autem Ægypti metropoli excitatâ seditione 50. millia Judæorum uno die interfecta sunt, immissis in eos duabus legionibus Romanis.

Cestius Gallus Syriæ Præses, his motibus excitatus, Antiochiâ cum legione 12. & auxiliis regis Agrippæ, aliisque copiis, venit in Judæam, & Ptolemaïde invadit, Joppen atque incendit, Cæsennium Gallum mittit in Galilæam, quam Sepphori receptus pacat, & Cæsaream venit.

Petrus

Petrus & Paulus de appropinquante vitæ exitu per revelationem à Domino sunt admoniti. [II *Petr.* I. 14. II *Timoth.* IV. 6,7.]

Petrus ad Hebræos, per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam & Bithyniam dispersos, secundam scripsit epistolam. [II *Petr.* III. 1. *cum* I *Petr.* I. 1.]

Paulus Ephesum, ubi familia Onesiphori erat, per Tychicum secundam ad Timotheum misit epistolam: postquàm Aquila & Priscilla, relictâ, Româ eò denuo sunt reversi. [II *Timoth.* IV. 12,19.] In eâ Timotheum rogat, ut ante hyemem ad ipsum veniat; secúmque Marcum adducat, ut ipsi perutilem ad ministerium. [*Ibid.* 9,11,21.] Salutémque illi dicit ab Eubulo, Pudente, Lino, & Claudiâ. [*Ibid.* 21.]

4070 Cestius Gallus festo Tabernaculorum incensâ Lyddâ, Hierosolymam tendit, cui ad 60. stadium occurrunt Hierosolymitani, & dubiâ pugnâ decertatum est prope Bethoron: sed mox majoribus copiis eos aggressus Cestius compulit in Urbem, in quam & ipse irrupit 4. Octobr. inferiorémque tenuit (ut & Bezetham & Cænopolim) per aliquot dies civitatem, indéque Templum & superiorem oppugnavit civitatem, faciléque cepisset, si fortiùs in oppugnatione perseverasset, populo Romanis tum favente, solis seditiosis repugnantibus.

Verùm Cestius mox cùm propè esset ut Templum caperet, sine ullâ justâ causâ obsidionem solvit, atque Antipatrida se recepit, multis Romanorum & auxiliarium in itinere amissis, & cæsis à Judæis qui eos insecuti sunt, cum impedimentorum majore parte, adeóque & machinarum, ballistarum, & armorum (quæ fugientes Romani abjecerant) magnâ copiâ, quibus postea in Hierosolymorum adversus Titi obsidionem propugnatione usi sunt Judæi. Idque factum 8. Novemb. anno Neronis 12°. (absoluto sc. siquidem 13. Neronis annus à 13. die præcedentis Octobris inceperat.)

Hâc victoriâ elati Judæi Hierosolymam reversi, urbis Præfectos creant Josephum Gorionis filium, & Ananum Pontificem, bellíque Duces varios & multos in singulas provincias, sive Toparchias, dimittunt, atque inter eos Josephum (belli hujus Judaici Scriptorem) in Galilæam amandant: in quâ multis opidis communitis & muro cinctis, rebúsque omnibus ad sustinendum bellum ordinatis, Romanorum impetum exspectabat.

Interim multi adversus eum motus, multæ & frequentes urbium rebelliones excitantur arte & fraude Johannis cujusdam Leviæ filii, & invidiâ nonnullorum ex Principibus Hierosolymitanis, qui Galilææ Præfecturam ei ereptam volebant. Sed eorum omnes conatus, artes & consilia fregit, atque elusit prudentiâ & patientiâ suâ Josephus: qui Johannem illum coëgit Hierosolymam cum suis ex Gischalâ Galilææ opido quod munierat, confugere. Hierosolymis autem Ananus urbis Præfectus omnia ad sustinendum bellum necessaria parat, mœnia instaurat, bellica instrumenta, tela & arma curat fabricari per totam urbem. Zelotas conatur ad sanam mentem revocare; sed frustrà. Simonem Giotæ filium latrocinia exercentem, & tyrannidem affectantem, misso milite, conatur comprehendere: at is cum suis ad latrones, qui Massadam tenebant, effugit, unde illi

totam Judæam & Idumæam latrociniis infestabant.

Porrò Cestius missis ad Neronem (qui tum in Achaiâ erat) legatis statum Judææ turbatum renuntiat. Nero conturbatus Vespasianum eò mandat; Vespasianus autem, hoc accepto mandato, Titum filium Alexandriam mittit, ut inde quintam, & decimam legiones in Judæam adduceret: ipse pedestri itinere ex Achaiâ in Asiam transmittit, atque inde in Syriam & Antiochiam venit.

Petrus & Paulus Romæ prædixerunt futurum, ut post breve tempus immitteret Deus Regem qui expugnaret Judæos, & civitates eorum solo æquaret, ipsos autem fame sitique confectos obsideret. Tum fore, ut corporibus suorum vescerentur, & consumerent se invicem; postremò capti venirent in manus hostium, & in conspectu suo acerbissimè conjuges suas vexari cernerent, violari & prostitui virgines, diripi pueros, allidi parvulos, omnia denique ferro igníque vastari, captivos in perpetuum terris suis exterminari; eo quòd exultaverant super amantissimum & probatissimum Filium Dei. [*Lactantius, lib. 4. cap. 21.*] 4780 67

Vespasianus Antiochiæ Romanas copias & Regum auxilia cogit, inde venit Ptolemaïda, Sepphorímque Romani [illegible]ventem recepit.

Alexandriâ Titus cum duabus legionibus Ptolemaïdem ad patrem pervenit, citiùs quàm per hyemem sperabatur. Copiæ omnes cum Regum auxiliis eò conveniunt, numero 60. millia, tam peditum quàm equitum; præter calones & impedimenta.

Vespasianus Galilæam invadens, Gadarensium urbem primo impetu captam incendit & vastavit. Inde Jotapatam die 21° Maii veniens, eam oppugnavit.

Junii die 29° (qui mensis illius dies postremus in Neronis occurrit imperio) Paulus Romæ gladio cæsus est: ut tam Orientalis quàm Occidentalis Ecclesiæ tabulæ confirmant. Unde diem mortis illius notiorem quàm ipsius Alexandri esse, asserere non dubitat Chrysostomus. [*in II Corinth. homil. 26.*] Eodem quoque cum eo tempore Petrum subiisse martyrium, affirmat in epistolâ ad Romanos Dionysius Corinthiorum episcopus. [*apud Euseb. lib. 2. Histor. Ecclesiast cap. 24 κεφ. κε.*] Quem & Romæ, capite (ut expetierat) deorsum staturo, crucifixum fuisse; tomo 3° Commentariorum in Genesim refert Origenes. [*apud eund. lib. 3. Histor. cap. 1.*] impletâ Christi prædictione ad eum factâ: [*Johann. XXI, 18, 19.*] *Quum senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget & transferet quò noles.*

Vespasianus Jotapatam, fortiter à Josepho, qui isthic erat cum imperio, defensam, tandem post 40. dierum obsidionem, vi capit, evertit & incendit, Kalendis Julii anno Neronis XIII. Josephum in specu latitantem capit, & vitâ donat, sed captivum tenet.

Jotapatâ excisâ Vespasianus exercitum Cæsaream reducit, atque isthic duas legiones collocat, ut se ab obsidionis labore reficerent, tertiam eodem consilio & fine mittit Scythopolim: ipse autem Cæsaream Philippi proficiscitur, ubi ab Agrippâ rege cum exercitu per viginti dies convivio exceptus est. Tum ad Tiberiadis & Tarichææ obsidionem se parat. Et Tiberienses quidem statim se dediderunt, ac preci-

precibus Agrippæ regis data est civitas, ne exscinderetur. Tarichæa autem cùm passa esset se obsideri, vi capta excisa est.

His urbibus receptis, vel excisis, tota Galilæa fermè ad Romanos inclinabat, præter Gamalam in Gaulanitide, & Giscalam atque Itaburium montem in Galilææ.

4071 Gamala obsessa per mensem unum, capta est 23. die Octobr. atque excisa, & paulo antè mons Itaburius fuerat etiam à Romanis captus. Mox Titus Giscalam aggreditur, quæ à Johanne cum suis seditiosis tenebatur. A Tito oblatas pacis conditiones Johannes simulat se accipere; sed nocte sequente cum suis clàm urbe effugit, & Hierosolymam se recepit: Titus urbi parcit impositio ei præsidio. Inde Cæsaream venit. Vespasianus autem Cæsareâ Jamniam & Azotum profectus, utramque subegit, Cæsareámque rediit.

Interim per totam Judæam dissensio oritur: aliis bellum cupientibus, aliis verò in Romanorum fide manere volentibus. Inde latronum globi & cunei per universam Judæam excitantur, qui prædas ex iis agebant qui pacis studio tenebantur, deinde prædis onusti Hierosolymis recipiuntur; atque isthic omnia cædibus, dissensionibus, discordiis, & rapinis complent. Ac primò quidem Antipam, & non paucos alios nobilissimos & potentissimos civitatis viros, in vincula conjiciunt, móxque indictâ causâ necant; calumniantes voluisse eos urbem Romanis prodere. Cúmque populus in eos esset insurrecturus, illi Templum occupant, eóque tanquam arce adversùs populum utuntur: atque isthic sorte summum creant Pontificem *Phannian* quendam (aliàs *Phanazum*) hominem rudem planè & imperitum, neque Sacerdotalis ordinis.

Adversùs hos Zelotas (sic enim ipsi se vocabant) Ananus & nobiliores Pontifices populum excitant atque armant, & in Templo ipso oppugnant, adeóque & in interiorem Templi ambitum compellunt. Sed isti litteris ad Idumæorum Duces clàm missis, quibus Ananum proditionis insimulabant, se verò pro libertate patriæ pugnantes in Templo obsideri conquerebantur, advocant in suum auxilium Idumæos. Hi statim cum 20. millibus hominum advolant: quibus clàm per noctem in Urbem & Templum admissis à Zelotis, magna fit Hierosolymitanorum ab utrisque cædes, rapinæ, & incendia. Nam 8. millia ea nocte cæsa sunt, & frequentibus diebus Ananum aliósque ad 12. millia ex nobilioribus interfecerunt, præter infinitam promiscuam plebeculam. Sed paulo pòst Idumæos facti sui pœnitentia subiit, cùm Zelotarum scelera viderent, nec proditionis (cujus Optimates accusabantur) indicium ullum deprehendissent. Itaque solutis, ad 2. millia, iis qui vincti tenebantur in custodiâ, domum Hierosolymâ relictâ redeunt. His abeuntibus Zelotæ rursus in cives nobiliores sævire incipiunt crudeliùs quàm antea, & nobilissimos quosque ac fortissimos necatos ne sepeliri quidem patiebantur, maximè verò eos quos ad Romanos transfugere velle suspicabantur. Nam obsessis viis transfugere volentes diligenter observabant, necatósque insepultos projiciebant.

Interim inter ipsos Zelotas ortus dissensio, Johanne illo qui ex Giscalis Hierosolymam profugerat, tyrannidem inter eos affectante, aliis

Anno Periodi Julianæ | Anno æræ Christianæ

verò, qui eum antea patrem habuerant, superiorem ferre recusantibus. Verùm illi sic inter se dissentientes, adversùs plebem, ad eam diripiendam, concordes erant. Quin & tota Judæa Metropoleos suæ, Hierosolymorum nempe, exemplum veluti secuta, tota ubique latrociniis repletur, miserèque vexatur.

His discordiis, quibus se invicem conficiebant Judæi, & transfugarum vocibus excitatus Vespasianus, quibus eum ad servandam & seditione illâ levandam patriam hortabantur, accingit se ad Hierosolymorum obsidionem, & ne quid hostile post se (dum in obsidione occuparetur) relinqueret, ad reliquias belli & tumultus in transamnanâ regione extinguendas Gadaram cum exercitu venit, eò accitus à moderationibus civibus, qui pacem bello præferebant: atque inde diffugientibus seditiosis urbem capit, missóque Placido cum equitatu ad persequendos fugientes, obtruncat omnes, totámque transamnanam regionem, ad lacum usque Asphaltitem (præter Machærunta castellum) occupat; constitutóque per vicos & præsidia in hybernis milite, Cæsaream venit, isthícque hyemem agit.

Vespasianus Cæsareæ nuncio accepto de motibus in Galliâ à Vindice excitatis, qui adversùs Romanos Gallos armaverat, ad conficiendum properè bellum Judaicum accenditur. Itaque instante vere milite Cæsareâ educto Judæam pervadit totam atque Idumæam, eáque vastatâ, copias reducit, ac per Samariam Jerichunta ducit, unde incolæ in oppositam Hierosolymis montanam regionem diffugiunt: sed eos persecutus, iisque disjectis, Jerichunte atque alibi castris constitutis Judæos undique cingit. 4781 68

Spoponderunt quidam destituto Neroni dominationem Orientis, nonnulli nominatim regnum Hierosolymorum, plures omnis pristinæ fortunæ restitutionem. [*Sueton. in Nerone, cap.* 40.] Postquam verò Galbam & Hispanias desciviſſe cognovit, actum de se Nero pronuntiavit. [*Id. ibid. cap.* 42.] Tandémque 9° die Junii mortem ipse sibi conscivit; quum imperâsset annos 13. & menses 8.

4072. Kalendis Januarii in Germaniâ projectis Galbæ imaginibus, die tertio Vitellius ab exercitu Imperator salutatus est: & die ejusdem mensis 15°. Galba interemptus est, exactis à Neronis morte septem mensibus. [*Tacit. Histor. lib.* 1.] 4782 69

Sublato Galbâ, Imperator à militibus creatus est Otho, susceptì à Vitellio imperii nescius: quem die imperii 90. interfectum Dio, 95. funeratum fuisse scribit Suetonius.

Tiberius Alexander præfectus Ægypti primus in verba Vespasiani legiones adegit Kalendis Julii, qui principatus dies in posterum observatus est. Judaicus deinde exercitus VI. Idus Julii apud ipsum juravit. [*Sueton. in Vespasiano, cap.* 6. *cum Tacito, lib.* 2. *Histor. cap.* 79.] Inter mortem verò Neronis & initium Vespasiani annum 1. & dies 22. intercessisse notat Dio.

Quum Vespasianus Cæsaream reversus pararet cum toto exercitu ad Hierosolymam obsidendam proficisci, nunciatur illi Neronis mors, quo nuntio accepto bellum in Judæos distulit, Titumque filium ad Galbam, qui Neroni successerat, mittit, ut ab eo mandata de bello Judai-

Judaico acciperet. Titus in Achaiam navi delatus audit ibi festa-
bam interfectum, itaque statim ad totum rediit Cæsaream. Suspensi
ergo, quasi turbante Imperio Romano, Judaicum bellum differebant; pa-
triæque metuentes alienigenas aggredi non existimabant opportunum.

Interim Simon Gioræ filius (de quo jam aliquid suprà dictum est) juvenis audax viribúsque præstans, Massadâ, quò ad Sicarios confugerat, profectus in Judææ loca montana, servis ad libertatem vocatis, liberisque præmium pollicitus, brevi comparatâ latronum manu, populatímque auctis copiis, non vicos modò populabatur, sed & urbes aggrediebatur, eóque brevi potentiæ provectus est, ut totam Idumæam sibi subjiceret, Judeámque vastaret, mónque Hierosolymam ostenderet, atque isthic prope urbem castris positis, terrori esset cum Hierosolymitanis, tum ipsis Zelotis. Atque sic utrimque premebantur cives Hierosolymitani, intus nempe à Zelotis quibus Johannes præerat, foris verò à Simone homine sæviissimo. Interim Idumæi qui à partibus Johannis stabant, & inter copias ejus erant, ab eo dissidentes &. cum eo congressi multos Zelotarum perimunt, & Johannis aulâ captâ & incensâ eum cum suis in Templum compellunt. Veriti autem unà cum civibus, ne noctu in civitatem excurreret, eámque vastaret, ut se ab eo tuerentur, consilio capto, Simonem accersunt, atque intra urbem admittunt: quo recepto Templum oppugnant, sed fortiter pugnantibus Zelotis, frustrà expugnare tentant.

Vespasianus relictâ Cæsareâ, Berytum venit & Antiochiam, unde Mutianum in Italiam cum copiis mittit, ipse verò Alexandriam proficiscitur.

4073 In Mœsiâ autem Antonius Primus Vespasiani partes secutus legionem tertiam in Italiam adversùs Vitellium duxit; commissóque ad Cremonam adversùs Vitellianos prælio eos fugat & cædit: tum Romam veniens & Mutiano junctus in mediâ urbe Vitellii exercitum fundit, & Vitellium ipsum per medium forum tractum jugulat. Mutianus Domitianum Vespasiani filium, interim dum pater ex Syriâ adveniit, Principem constituit.

Vespasianus his Alexandriæ auditis, Titum filium in Judæam cum copiis mittit, ad conficiendas belli Judaici reliquias, ipse autem in Italiam navigat. 4783 70

Porrò interim dum Titus Alexandriæ adhuc hæret, Hierosolymitana factio trifariam dividitur. Nam Simon quem Hierosolymitani adversùs Johannem accersiverant & admiserant, superiorem tenebat civitatem, & inferioris partem aliquam; Johannes autem cum Zelotis Templum & inferioris civitatis partem aliam occupabat. Hujus autem factio in duas rursum scinditur. Nam Eleazarus, qui primus fuerat Zelotarum in initio Dux atque rector, ægrè ferens Johannem audaciâ & artibus suis imperium ad se traxisse, omniúsque jam pro arbitrio agere atque administrare, ab eo, adscitis secum nonnullis aliis, secedit, & cum suis interiora Templi spatia occupat, atque inde adversùs Johannem depugnat, numero quidem sequacium longè illi inferior, sed loci situ & qualitate superior. Ita Johanni, qui Templi exteriorem ambitum porticúsque tenebat, duplex incumbebat bellum:

alterum

alterum adversus Eleazarum, alterum verò adversus Simonem. Et sic quidem alii adversus alios pugnantes pleraque quæ circa Templum erant incenderunt, frumentum, aliásque rerum copias necessarias corruperunt, quæ illis in multum temporis sufficere potuissent, quibus corruptis & absumptis, fame postea, cùm à Romanis obsiderentur, oppressi sunt.

Titus autem Alexandriâ Cæsaream profectus, atque isthic coactis copiis, quatuor nempe legionibus, cum auxiliaribus Regum vicinorum, Hierosolymam contendit, contráque eam sexto, septimóque stadio castra ponit paulò ante Azymorum diem festum, eóque infinitam hominum multitudinem, quæ ad festum de more ascenderat, in civitate concludit, à quâ alimenta, & victui necessaria brevi consumpta sunt omnia. Unde fatum fames sævissima civitatem oppressit: cujus exemplum horrendum & memorandum, matris filiolum devorantis, per id tempus isthic contigit. Ipso autem die festo Azymorum, 14. Aprilis, cùm Eleazarus, qui Templum interius occupaverat, populo sacrificare volenti portas Templi aperuisset, Johannes temporis opportunitate usus submittit cum populo de suis non paucos, qui sub veste gladiis occultè armati, & cum promiscuâ multitudine admissi Eleazarum cum suis invadunt, interiúsque Templi septum cum multa Zelotarum cæde occupant. Atque sic factio, quæ prius tripertita fuerat, ad duas rediit: Johannis nimirum unam, qui numero fuerunt 8400. Simonis verò alteram, quo cum erant 10. millia hominum, & præterea Idumæorum 5. millia.

Titus autem propiùs ad mœnia accedens, juxta turrem Psephinam castra ponit, & aggere propere jacto, ariete murum quatit, víque dejicit, & in urbem perrupto priore muro, cedentibus intrò Judæis, irrumpit 5. Non. Maias, atque totam Septentrionalem urbis regionem, usque ad Antoniam arcem & vallem Cedron, occupat. Quinto post die turri quâdam secundi muri à plagâ Septentrionali ariete concussâ atque dejectâ, urbe novâ inferiore potitur, à quâ statim repulsus à Judæis, quarto tamen pòst die eam rursus occupat, séque ad tertii muri oppugnationem accingit. Atque 12. die Maii quatuor aggeres jaci jussit, duos ad Antoniam, quâ Templum, totidem ad Johannis Pontificis monumentum, quâ superiorem civitatem capere se posse sperabat. Et ad Antoniam quidem Johannes, ad Johannis autem monumentum Simon Romanis resistebat. Aggeribus illis 19. die Maii perfectis per 17. dies, & murum jam quatere incipientibus Romanis, Johannes acto ex Antoniâ cuniculo, alterum dejicit, & succendit: Simon autem biduo pòst, irruptione ex urbe factâ, duos aggeres sibi oppositos incendit, cum arietibus & machinis multis, adeóque & in ipsis castris Romanos Judæi aggrediuntur, sed à Tito ab Antoniâ advenientes in urbem compelluntur.

Aggeribus sic corruptis & incensis, visum est Tito novos erigere, quibus oppugnaret civitatem, & muro urbem circumdare, nequis ex eâ effugere posset, néve quid in eam inferri. Itaque tridui spatio urbem muro circumvallavit, ambitu 39. stadiorum additis per circuitum 13. castellis ambitum 10. stadiorum complectentibus. Unde fames in urbe invaluit,

invaluit, fæviſimèque graſſata eſt, ita ut eâ non plebs duntaxat & populus paſsim occumberent, ſed ipſi etiam ſeditioſi premerentur: tantúſque fuit fame & lue pereuntium in urbe numerus, ut à 14. die Aprilis (quo cœpta eſt obſidio) ad Kalendas Julii, per unam portam (referente quodam Mannæo transfugâ, qui iſti rei præerat) elata ſint pauperum 115800. cadavera, quæ ſumptu publico mercede numeratâ humabantur; præter eos qui à propinquis & familiaribus efferebantur. Paulo pòſt ab aliis transfugis cognitum eſt, 600. millia funerum portis eſſe elata: denique cùm efferendis pauperibus ſufficere amplius non poſſent, collatis & congeſtis in ingentes cumulos, (in vacuis domibus) cadaveribus, ædes claudebant. Sepultura autem eorum qui efferebantur alia non erat, niſi quòd de muris in ſubjectas valles ea projiciebant, quibus valles ſic compleverunt.

Interim Simon intùs cædibus & rapinis non abſtinebat. nam Matthiam Pontificem, cujus operâ in urbem admiſſus fuerat, proditionis inſimulatum, quaſi ad Romanos vellet transfugere, cum tribus filiis, aliiſque ſexdecim ex nobilioribus populi indemnatos necavit: tantâ que ſævitiâ graſſatus eſt, ut Judas quidam unus ex ipſius Præfectis, crudelitatem ejus pertæſus agitaverit de tradendâ Romanis turri quâdam, cujus cuſtodiæ præpoſitus erat; ſed à Simone occupatus cum decem ejuſdem conſilii ſociis interfectus eſt. Johannes autem in Templo neceſſitate adactus res ſacras, vaſa aurea, argentea, Templique ſacram pecuniam, in proprium & profanum uſum convertit: quin & ſacrum oleum & vinum, ſacrificiorum libaminibus dicata, militibus ſuis coactus eſt diſtribuere.

Titus autem conquiſitâ undique materiâ, & excisis ad 90. uſque ſtadium lucis & arboribus omnibus, aggeres novos magno labore intra dies 21. exſtrui curavit: et circa Antoniam quidem quatuor, ſingulos à ſingulis Antoniæ arcis lateribus erexit; quos cùm Johannes timidè, perturbatè & fruſtrà aggreſſus eſſet, à Romanis repulſus, Kalendis Julii arietem admovere cœperunt muro Antoniæ Romani, eó que concuſſo mox 5. die Julii in Antoniam, fruſtrà repugnantibus Judæis, irrumpunt, indéque in Templum refugientes Judæos inſequuntur. Sed aliquandiu repulſi Romani tandem poſt multam pugnam, 17. die Julii (quâ die in Templo juge ſacrificium, ἀνδελεχισμὸς, virorum qui illud curarent penuriâ, defecerat) fruſtrà ſeditioſos per Joſephum Titus adhortatus ad deditionem faciendam, ſeptimo pòſt die admotis aggeribus, quorum materiâ à centeſimo ſtadio comportabatur, & everſis Antoniæ fundamentis, ad Templum uſque facilem efficiens aſcenſum, & per Antoniam irrumpens, Porticus Septentrionalem & Occidentalem exterioris Septi Templi occupat: quarum pars, quæ Antoniæ jungebatur, à Judæis immiſſo igne incenſa fuerat & diruta, pars altera biduo pòſt à Romanis incenditur 24. die Julii, Judæis incendium non reſtinguentibus ſed ſerpere ſinentibus, ut ſic porticus ab Antoniâ omnino dirimerentur.

XXVII. autem die Judæi rurſus Occidentalem Porticum ad pontem uſque qui in Xyſtum ducebat, exurunt, unáque Romanos plurimos qui in eam (refugientibus ultrò Judæis) aſcenderant. Poſterâ

verò die Romani Septentrionalem rotarunt ad Orientalem usque incendunt.

Octavo autem die Augusti, cùm nec arietibus pulsando interioris Septi murum quicquam promoveret Titus, neque portarum fundamenta suffodiendo, propter lapidum magnitudinem & validam junctúram, nequeque scalis in Porticus ascendere potuissent Romani, Judæis desuper fortiter repugnantibus; quod distulerat loci reverentiâ motus, tandem necessitate coactus interioris Septi Templi portis ignem admoveri jussit: quibus incensis simul junctæ illis Porticus inflammantur, spectantibus & stupentibus Judæis, nec incendium præ stupore prohibentibus, aut restinguere conantibus; totáque illâ die, & sequenti nocte, arserunt Porticus. Cúmque cum Ducibus decrevisset Titus Templum ab incendio servare, obtinere tamen id non potuit. Die enim 10. Augusti, cùm Romani, qui in exteriore Templi Septo excubabant, à Judæis lacessiti impetum in eos fecissent qui ignem interioris Septi exstinguebant, cósque in ipsum Templum compulissent; Romanus miles, rapto ex incendio titione, à socio sublatus in humerum per fenestram auream ignem in domos seu Cellas circa Templum constructas à Septentrionali parte rejicit, quas corripiens statim ignis Templum ipsum illis junctum, (frustrà Tito incendium restinguere militibus jubente) simul inflammat anno Vespasiani secundo, eodem mense, eodémque mensis die, quo priùs à Nebuchadnesare fuerat incensum.

Titus expilato & incenso Templo, signisque in Orientali Templi portâ constitutis, peractóque isthic sacrificio, Imperator ab exercitu proclamatur; móxque seditiosos qui in superiorem civitatem confugerant, de ponte, quo Templum Civitati conjungitur super Xystum, per Interpretem ad deditionem cohortatus, cùm recusarent se illius fidei committere, licèt vitam illis indulgeret, postularéntque ut sibi cum liberis & uxoribus urbe in desertum exire liceret, indignatus Titus extremum illis denuntiat interitum, totámque inferiorem urbem & Acram, quam occupaverat, jussit incendi. Superiorem autem civitatem in prærupto undique loco sitam oppugnare cœpit, aggeribus 20. die Augusti jaci cœptis, perfectisque 7. die Septemb. machinas mœnibus admovet, perruptóque muro, & diffugientibus præ metu & consternatione Tyrannis cum suis satellitibus, Romani 8. die Septemb. irrumpunt, omniaque ferro & flammâ vastant.

Die Saturni, quem Judæi præcipuâ religione colunt, Hierosolyma concidisse, notavit Dio: sive ad diem captæ urbis respiciens (nam & octavus Septembris dies in Sabbatum hoc anno incidit) sive excisæ potiùs. Urbem enim totam & Templum funditùs everti & complanari jussit Titus, (eique de more induci triumphum) exceptâ occidentali duntaxat muri parte, turribúsque tribus, Hippico, Phasaelo & Mariamme; quas, ob elegantiam & fortitudinem insignem, voluit posteris relinqui documentum magnificentiæ urbis illius.

Quum ita Titus captis Hierosolymis omnia circùm loca cadaveribus compleviſſet; finitimæ gentes ob victoriam coronare eum voluerunt. Ille verò tali honore indignum se esse respondit: non enim se fuisse

fuisse talium operum authorem, sed Deo iracundiam contra Judæos demonstranti suas manus præbuisse. [*Philostrat. in Vita Apollonii, lib. 6. cap. 14.*] Habentur tamen Titi victoriæ, tropnæo & quadrigâ triumphali, insignita: ut & Vespasiani, cum militem effigie Victoriæ sedentis sub palmâ, & inscriptione: [ΤΙΤΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒ. ut & nummus, sub finem anni 21. Agrippæ regis cusus, cum hâc inscriptione: ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. ΚΑΙ ΚΑΙΣΑΡ. ΙΟΥΔΑΙΑΣ. ΕΑΛΩΚΥΙΑΣ. ΕΤΟΥΣ. ΚΑ. ΑΓΡΙΠΠΑ.

4074 Titus, omnibus belli partibus administratis, militibus præmia distribuit; Hierosolymæ custodiam decimæ legioni credidit; duodecimam verò, quæ infeliciter sub Cestio pugnaverat, totâ Syriâ expulit, & ad Euphratem in Armeniæ & Cappadociæ confinio ablegavit. Ipse cum quintâ et decimaquintâ legione Cæsaream marítimam venit: quò omnem prædam et mancipias, captivosque coegit; quòd ad Italiam navigare tempus hyemis prohiberet.

Capti sunt in cloacis Hierosolymæ latitantes Tyranni duo, Johannes et Simon: quorum ille perpetuis vinculis damnatus, hic triumpho servatus est. In iisdem cloacis inventa sunt duo millia hominum, qui vel fame contabuerant, vel mutuis vulneribus occubuerant, ne se Romanis dederent.

Cæsareæ Titus moratus, natalem fratris sui (Domitiani; qui in 30. Decembris diem incurrit) clarissime celebravit: ubi numerus Judæorum qui cum bestiis depugnarunt, quique igni bus cremati sunt, & inter se digladiatores periêre, 2500. excessit.

Postea Titus Berytum in Phœnicià venit: ubi diutiùs demoratus, patris diem natalem (Imperii fe. quem Kalendis Julii observari solitum, ex Suetonio & Tacito docuimus) majore magnificentiâ celebravit: ubi captivorum etiam multitudo eodem quo antea modo periit. 4784 71

Antiochiam deinde & alias Syriæ urbes invisens Titus, inde per Judæam & Hierosolymam, quintâ & decimaquintâ legione comitatus, in Ægyptum Alexandriam contendit; atque inde Romam navigavit. Ubi omnium votis exceptus, unâ cum patre de Judæâ subactâ triumphavit.

In eo triumpho ducti sunt Johannes & Simon Gioræ seditiosorum duces, cum 700 Judæis robore & formâ præstantibus: ex quibus solus Simon (Barpores à Dione cognominatus) capitis supplicium pertulit. In eo quoque portabatur Lex Judæorum, novissima spoliorum: quæ unâ cum penetralium velis purpureis in Palatio est reposita.

Ab hâc victoriâ uterque, & pater & filius, *Imperatoris* nomen obtinuit: neuter tamen *Judaicus* cognominatus est; licèt alia multa, atque inprimis arcus triumphales, eis decreti sint. [*Xiphilin. ex Dione*] Extárque adhuc Romæ ad radices montis Palatini arcus triumphalis marmoreus, in honorem Titi erectus: ex quo instrumentorum Templi, in eo triumpho traductorum, ectypon à Villalpando habetur expressum, tomo 2. explanat. in Ezechiel. lib. 5. cap. 7. pag. 587.

4075 In Judæam legatus missus Lucilius Bassus, susceptò à Cerealí Vitelliano exercitu, castellum Herodion cum præsidio deditione acce-

Anno Periodi Julianæ | Anno ante Christianæ

pit: mœnia Macherunticum fortissimum castellum ultra Jordanem oppugnans. Illud tandem cepit.

Ut in XII. (al. XV.) *dictus strumentis quæreretur, & nostro ævo accidit: Imperante Vespasiano per* [illegible] (fortè IV.) *filio iterum Cæsaribus: ait* Plinius. [*lib. 2. cap. 23.*] quod prædictum quidam fuisse existimant à Servatore nostro. *Matth. XXIV. 29.* — 4785 | 72

Cæsar ad Liberium Maximum Judææ procuratorem scripsit, ut totam Judæorum terram venderet. Stipendium verò Judæis ubicunque degentes indixit: & didrachmum singulis annis deferre in Capitolium jussit, ut ante hæc Hierosolymorum templo pendere solebant.

Anno 4° Vespasiani, Cæsennius Pætus Syriæ præses Antiochum regem Commagenes regno expulit: qui ipse in Ciliciam, filius verò ad Parthos fugit. Reconciliatus verò uterque postea Vespasiano, regno restitutus est. [*Joseph.*]

Alani in Mediam irrumpunt eámque longè latéque vastant, fugiente Pacoro rege. Postea transeunt in Armeniam: quibus Tiridates rex occurrens, penè in ipso prælio captus est. [*Id.*] — 4786 | 73

4076 Apud Judæos mortuo Basso successit in administratione Judææ Publius Silva. Ille inexpugnabilem arcem Massadam, ab Eleazaro Judæ Galilæi nepote sicariorum duce occupatam, tandem vi expugnat April. 15. die: omnibus qui in eâ erant arce sicariis, numero 960. cum uxoribus & liberis, Eleazari hortatu sese mutuis vulneribus ad unum conficientibus, incensâ priùs cum omni supellectile arce, ne in Romanorum potestatem venirent. Atque ita omnes belli Judaici reliquiæ sublatæ sunt, totaque Judæa est pacata.

Sicariorum multi è Judæâ dilapsi, & in Ægyptum profugi Alexandriam veniunt, ubi Judæos ad defectionem sollicitant. Sed plebs à Primariis persuasa in sicarios illos irruit, 600. eorum capit, quos Romanis tradit supplicio afficiendos: reliqui per Ægyptum & Thebas dilapsi capiuntur etiam. Quâ de re monitus Cæsar, jubet Lupo, Alexandriæ tum Rectori, ut Templum Judæorum (quod in Ægypto olim ab Oniâ, summi Pontificis fratre, exstructum fuerat) dirueret. Sed Lupus ablatis tantùm quibusdam donariis Templum claudere contentus fuit. At Paulinus, ejus in administratione successor, ablatis omnibus donariis, foribus occlusis ita inaccessum fecit, ut ne vestigium quidem religionis isthíc remaneret.

Elapsus ad Cyrenem Judæus quidam textor, Jonathas nomine, tumultu ibi excitato, Judæorum duo millia in solitudines perduxit: quos Catullus (sive Catulus) Pentapolitanæ Libyæ rector, equitibus ac peditibus missis, facilè oppressit. Ad eum adductus Jonathas, locupletissimos Judæorum authores sibi hujus consilii fuisse falsò affirmabat. Cujus criminationibus libenter auscultans Catullus, tria simul eorum millia trucidavit: ídque eo securiùs, quòd eorum patrimonia reditibus Cæsaris adjungeret. Vinctus verò Jonathas cum comprehensorum aliis Romam ad Vespasianum ab eo missus est, ut probatissimos Judæorum, apud Alexandriam Romámque degentium, novarum rerum accusaret. Qui inter alios Josephum quoque, Judaicæ scriptorem historiæ, arma sibi & pecunias subministrâsse affirmabat.

Sed

Sed Vespasianus, cognito non jure hominibus accusatis [illegible] illos quidem Titi studio criminibus solutos, meritò [illegible] Jonatham statuit; prius enim verberatus, vivus exustus [illegible] autem tunc quidem obstinatam Principum obtigit, nequid amplius castigationis experiretur. Non multo autem post, multiplici [illegible] & insanabili correptus, & animi terroribus (eorum quos perpetrarat umbras crebrò sibi obversari existimans) tanquam [illegible] & flammis adhibitis excruciatus, extis denùm defluentibus [illegible] stinis exhaustis, mortuus est. [*Joseph. lib. 7. Belli, cap. ult. & Vitâ suâ.*]

Hîc Judaici excidii historiam terminat Josephus: qui in hoc bello captus, & à Flavio Vespasiano Imperatore liberatus donatus, à patrono suo *Flavii* prænomen accepit.

Sexcenta millia Judæorum eo bello interfecta, Cornelius Tacitus & Suetonius referunt. Josephus verò Judæus, qui ei tum bello præfuit, & apud Vespasianum propter prædictum Imperium veniam gratiamque meruerat, scribit undecies centena millia gladio & fame periisse: reliquias verò Judæorum diversis actas conditionibus toto orbe dispersas; quarum numerus ad nonaginta millia hominum fuisse narratur. Ita Orosius. [*lib. 7. cap. 9.*] Verùm in Suetonio numerum illum interfectorum 600000 nusquam invenio. Apud Josephum [*libro 6. Belli, cap. 17. vel lib. 7. cap. 15.*] captivorum numerus est 97000. alter verò ille 1100000 numerus eorum tantùm est qui in ipso tempestivi obsidionis Hierosolymitanæ perierunt. At eorum qui extra illam per totum septennium interierunt hunc ex Josepho Indicem, in lib. 2. de Constantiâ cap. 21. exhibuit Justus Lipsius.

Hierosolymis primùm interfecti, jussu Flori, — *sexcenti triginta.*
Cæsareæ ab incolis, odio gentis & religionis, uno tempore *viginti millia.*
Scythopoli (Cœlæ Syriæ urbs est) — — *tredecim millia.*
Ascalone in Palæstinâ, item ab incolis, — *duo millia, quingenti.*
Ptolemaïde pariter — — *duo millia.*
Alexandriæ in Ægypto, sub Tib. Alexandro Præside *quinquaginta millia.*
Damasci — — — — *decem millia.*
Joppe captâ à Gessio Floro cæsi — *octo millia & CCCC.*
In monte quodam Cabulone — *duo millia.*
In pugnâ ad Ascalonem — — *decem millia.*
Per insidias iterùm — — — *octo millia.*
Aphacæ, cùm capta esset, — — *quindecim millia.*
In monte Garizim cæsi — *undecim millia & DC.*
Jotapæ, in quâ ipse Josephus, circiter — *triginta millia.*
Joppe iterùm captâ submersi — *quatuor millia CC.*
In Tarichæis cæsi — — *sex millia & D.*
Gamalæ, tam interfecti, quàm sponte præcipitati, *novem millia.* nec quisquam homo natus ex eâ urbe salvus, præter duas mulieres, sorores.
Giscalâ desertâ, in fugâ trucidati — — *bis mille.*

Ætas Mundi Septima.

Gadarenſium confenduc[illegible] ad trecentas millia.

Reſtant eos qui in fumea deſiliere [illegible]

In Idumæa [illegible] decem millia.

Gerasæ quinquaginta [illegible] mille.

Machærunte [illegible] mille DCC.

In ſylva Jardes [illegible] trecentos.

In Maſſadâ caſtello, ſuâ manu peremptî nongenti & LX.

In Cyrenâ à Catullo Præſide cæſi [illegible] trecentos millia.

Quæ quidem functorum numerus illis 1100000 qui in urbis Hieroſolymitanæ obſidione deſiderati ſunt additus, ſummam 1337490 conficit; innumeris præterea aliis omiſſis, qui fame, cæſi, aliove miſerius perierunt.

Agrippam, regum Herodiadarum ultimum, regni ſui incrementum à Veſpaſiano accepiſſe, in Judæorum Regum Chronico Julius Tiberienſis ſignificat. [*apud Photium, in Bibliothecâ cod. 33.*] Prætorius quoque honoribus auctum eum fuiſſe, docet Dio. Cum eo ſoror Berenice regina Romam veniens, habitavit in Palatio. Ita enim amore ejus flagrabat Titus, ut nuptiarum etiam ſpem ei fecerit: jamque omnia, ac ſi uxor eſſet, ea geſſerit. Sed Titus, quum intelligeret populum Romanum id moleſtè ferre, eam dimiſit. [*Sueton. in Tito, cap. 7. & Xiphilin. ex Dione.*] De reliquâ Herodis progenie, memoratu digniſſima eſt illa Joſephi obſervatio: [*lib. 18. Antiqu. cap. 7.*] eam ferè totam, licèt admodum numeroſam, intra centum annos interiiſſe. Atque iſte rerum Judaicarum fuit exitus.

FINIS.

INDEX locupletiſsimus nominum, & rerum; in quo numeri, non ut illi in priori Volumine, annum periodi Julianæ, ſed paginam denotant.

A

AChiabus ictum Herodis (infanticidæ) ſeipſum occiſuri prævenit 533
Achillas nuncios ad ſe miſſos interfici jubet. 340. interficitur ab Arſinoe 343
Acme Liviæ ancillæ confictam epiſtolam ad Herodem mittit. 533. occiditur à Cæſare 534
Addo vel Addus vulnerat Caium. 547
Ægyptius magus 4 millia hominum circumducit 670
Ælius Gallus Ægypti præfectus mittitur in Arabiam. 503. impedibitate Syllæi magnas patitur difficultates. 504. ejus exercitus ex aquis & herbis contrahit morbos. ibid. opida diruit in Arabia felici 505. ab Arabica expeditione redit 507
Ælius Sejanus Druſum Tiberii filium veneno tollit, uxore ejus Liviâ adulterio corruptâ. 564. Judæos falſò accuſat ad Tiberium. ibid. Interficitur. 576
Æmilius macer Veronenſis Poëta in Aſiâ moritur 515
L. Æmilius Paulus Perſeum vincit. p. 24. Græciam circumit, ludicrúmque Amphipoli inſtituit 37
Æneas rex Arabum Nabatæorum. 524. Legatos fruſtra mittit ad Cæſarem 525
Agabus S. Pauli vincula prædicit 675
Agrippa (qui & Herodes) poſtea ab angelo percuſſus, naſcitur 520 vide Herod.
Agrippa junior naſcitur 567
Agrippa Ariſtobuli filius pecunias fœneratur. 622. navigat Alexandriam, 623. non prius admittitur à Tiberio quàm perſolviſſet debitum, ib. in vincula conjicitur, 626. mortuo Tiberio liberatur, 627. cùm Caium audiſſet indignantem quòd Deus non agnoſceretur, horrore corripitur, 639. ejus litteræ ad Caium, ibid. Claudium hortatur principatum ut retineat, 641. regnum auctum & honores à Claudio accipit, ib. fœdus ejus cum Romano populo in æs inciditur, ibid. Simonem Cantharum, quem Theophilo ſubſtituerat, Sacerdotio ſummo privat, 643. muros novæ, quæ vocabatur, civitatis extructurus, cohibetur à Claudio, 644. Beryti magnis ſumptibus amphitheatrum extruit, 645. Jacobum filium Zebedæi gladio percutit, ib. percuſſus ab angelo animam efflat, 646. ex obitu ejus magnum gaudium cives Cæſareæ, & milites concipiunt, 647. vid. plura in 7ō Herodes.
Agrippa rex parietē quodam Judæorum offenditur, 681. ſummum Sacerdotium Joſepho ademptum, Ananō dat, 682. Pontificatum Jeſu Gamalielis filio abrogatum, Matthiæ Theophili filio concedit 688
Agrippina relinquitur à Tiberio invico animo, cum juſſus eſſet ducere Juliam 519
Agrippina, Germanici uxor parit Juliam, 537. non ſine magno omnium dolore venit in Italiam amiſſo viro 563
Alani Mediam vaſtant 700
Albinus in provinciâ Judææ Feſto ſuccedit, 682. Judæos injuſtitiâ affligit 684
Alchaudonius Baſſo, pretiò conductus, ſe adjungit 363
Alcimus fit Sacerdos, 58. ejus Sacerdotium confirmatur à Demetrio Sotere, 62. contra pactum 60 ex ſcribis uno die occidit, ibid. coronam auream offert Demetrio, 63. Judam Maccabæum accuſat, ibid. Nicanorem defert apud regem, 64. cum magno cruciatu vitam finit 69
Alexander Balas amicitiam Jonathanis ſollicitat, 78. Demetrio occiſo Cleopatram Ptolemæi Philometoris filiam matrimonio ſibi jungit, 80. honore afficit Jonathanem, ib. ſocordiæ ſe dat, 84. auditâ expeditione Demetrii è Phœniciâ properat Antiochiam, ibid. conſulit oraculum Apollinis Sarpedonii, 88. juxta cujus reſponſum interficitur in Arabiâ 89
Alexander quidam ſortis extremæ juvenis ab Antiochanis ſubornatur quaſi genitus ab Antiocho 77
Alexander quidam Perſei filium ſe profeſſus præ metu Metelli fugit in Dardaniam 86
Alexander Jannæus naſcitur Joanni Hyrcano, 119. filium gignit Hyrcanum 125. fit rex Judæorum, 130. vincitur à Ptolemæo Lathuro, 131. ſocietatem init cum Cleopatrâ, 133. Gazam capit, in quam effuſo milite ſævit, 136. Diam capit, 161. expugnat Eſſam, 164. ſimiliter Gaulanam & Seleuciam, 167. Demetrium ſuo principatu exuit, 168. febri quartanâ laborat, 169. moriturus monet uxorem ne offendat Phariſæos 173
Alexander frater Ptolemæi Lathuri regnum Ægypti locō fratris occupat. 129
Alexander junioris Alexandri pater bello victus interit 148
Alexander Zebinas fit rex Syriæ, 121. victis paret, 122. populus eum deſerit, 123. ſacrilegus eſt, ib. victus ab Antiocho Grypo Antiochiam profugit, ibid. interficitur ibid.
Alexander Polyhiſtor 170
Alexander Ptolemæi Alexandri matricidæ filius uxorem Cleopatram interimit 170
Alexander ſecundus Ægypti rex expellitur, 241. fertur teſtamento ſuo populum Romanum hæredem fecille 250
Alexander Ariſtobuli filius Judæam incurſionibus vexat, 280. victus à Gabinio caſtella offert, ib. rurſus vincitur, 292. ſecuri percutitur 319
Alexander Arabum rex, in Actiacâ pugna captus, & in triumpho ductus ab Octaviano, occiditur 494
Alexander Herodis filius, per ſocerum Archelaum patri reconciliatur, 522. ipſe, & frater ejus Ariſtobulus patris juſſu ſtrangulantur, 527
Alexander falſarius deregitur à Cæſare 541
Alexander Lyſimachus victus à Caio, dimittitur à Claudio 641
Alexandra Judæorum poſtea regina naſcitur, 97. ex infenſis, benevolos ſibi reddit Phariſæos, 173. moritur 207
Alexandra Hyrcani filia ſcribit ad Cleopatram ut Antonium ſollicitet in cauſa filii Ariſtobuli, 440. clam ſe cum filio Ariſtobulo ſubductura in Ægyptum deprehenditur, 453. miſerabilem filii interitum apud Cleopatram per litteras deplorat, 455. in vincula conjicitur juſſu Herodis, 451. ſui metuens ab Herode Mariammes filiæ ſuæ mortem comprobat, 495. cùm

Index nominum & rerum.

ægrotante Herode arces in ſuam poteſtatem redigere conata eſſet, ab eo occiditur 496
Alexandrini purgaturi ſe apud Romanos à criminibus ipſis à Ptolemæo impuratis, ab eo partim interficiuntur, partim terrentur ne cauſam agant, 281. vincuntur à Gabinio 290
Alexandrini Cæſi ſtatuas figunt in Proſeuchis Judæorum, 632. ſæviunt in Judæos, ibid. & pag. 633
Alexus ſive Alexander Laodicenſis ab Antonio miſſus ad Herodem deficit ab eo, manétque apud Herodem, 479. Cæſaris juſſu necatur, 480
M. Ambivius ſecundus procurator ab Auguſto in Judæam mittitur 553
Amiſus capitur à Lucullo 199
Ammonius Laodicen & Antigonum interficit, 84. amictu fœmineo quærens latebras, occiditur 88
Amyntas princeps Galatiæ ab Antonio conſtituitur, 440. tranſit ad Auguſtum 469
Ananelus ſummum Sacerdotium accipit ab Herode 439
Ananias Nebedæi filius Pontifex conſtituitur 652
Ananus novus Pontifex Jacobum fratrem Jeſu, aliósque lapidandos tradit, 682. Pontificatum amittit, ibid.
Andriſcus Adramyttenus Perſei ſe filium fingit, 79. à Demetrio captus Romam mittitur, ubi per contempeum negligitur, ibid. clam ſe Româ ſubducens Macedoniam occupat, 82. Romanum exercitum vincit, 84. Theſſaliam vaſtat, ibid. ad ſævitiam convertitur, ibid. à Byze regulo Thraciæ proditus in Metelli poteſtatem venit 86
Andronicus Oniam interficit, p. 10. ipſe in eodem loco Antiochi juſſu interficitur ibid.
Anianus, primus Eccleſiæ Alexandrinæ Epiſcopus 677
Anna prophetiſſa filia Phanuelis 137, 146
Annius Rufus tertius Judææ procurator 554
Anno Græcorum utitur primi libri Maccabaici ſcriptor 51
Annus vitioſè intercalatur 398
Antenor legatus Perſei ad Rhodios 7. navibus 35. Attalo ab Eumene miſſis inopinatò occurrit 22
Antigonus Ariſtobuli frater interficitur 129
Antigonus Ariſtobuli filius apud Cæſarem de injuriis ipſi illatis queritur, 351. Judæam invadens repellitur ab Herode, 408. reductus à Parthorum rege Hyrcanum & Phaſaelum vinctos accipit, 421. hoſtis Romæ declaratur, 424. vincit Joſephum Herodis fratrem, ſævitque in mortuum, 432. ducem Pappum Samariam mittit, 432. vinctus ducitur ad Antonium, 436. ab eóque ſecuri percutitur 437
Antiochus Epiphanes, Epimanes dictus, p. 1. magiſtratum populi ſuffragiis adipiſcitur, 2. tempus regni ejus juſtè computatur, ib. initâ cum Eumene ſocietate Syriæ & finitimis gentibus potenter imperavit ib. miſſi ad Romam legati, quorum princeps Apollonius, 3. Ægypti regno imminet, 7. queritur apud Romanos ſe à Ptolemæo invadi, 9. prælio cum Ptolemæi ducibus collato, eos vincit, ib. puero regi parcit, ibid. ingreditur Ægyptum, eámque ſpoliat, 11. aſcendit contra Hieroſolymitanos, & urbem occupat, ib. 40 millia hominum occidit, totidémque vendit, 12. Templum ſpoliat, porcóſque ſuper altare mactat, ibid. tertiâ expeditione factâ Ægyptum in poteſtatem ſuam redigit, 14. Alexandriam obſidet, 17. in Syriam exercitum ducit, ib. offenditur pace factâ inter Ptolemæos fratres, 20. Apollonium mittit in civitates Judææ, 23. eandem cum Græcis religionem omnes ſibi ſubjectas gentes profiteri jubet, 29. mittit ad civitates Judææ qui cogerent eas ſequi ritus gentium, ibid. abominandum Jovis Olympii idolum ſuper altare extruitur, 39. cogit per tormenta homines abjurare Judaiſmum, 31. Ludos ad Daphnen exhibendos denunciat, 39. eorum magnitudinem ipſe deformat, 40. humanitatem ſimulat per Tiberium Gracchum, ibid. cogitat de profectione in Perſidem, 42. capit Artaxiam regem Armeniorum, 44. Perſepolin aggreſſus à civibus repellitur, 46. auditâ ſuorum in Judæa fugâ, irâ percellitur, 47. immedicabili viſcerum dolore torquetur, ibid. agnoſcit illa ſe pati ob injurias Judæis illatas, ib. vovet Judæis ἀυτονομίαν conceſſurum, ib. moritur anno Græcorum 149. p. 48
Antiochus Theos per fraudem occiditur à Diodoto Tutore 96
Antiochus, poſtea Grypus cognominatus, naſcitur, 98. nomen regis ſortitur, 123. parat ſe contra fratrem regni æmulum, Antiochum Cyzicenum, 125. vincit eum, ibid. ab eo vincitur, 126. imperium dividunt, ibid. Heracleonis inſidiis occiditur 136
Antiochus Demetrii Soteris filius, qui Sideres appellatus, literas Simoni mittit Sacerdoti, 100. in matrimonium recipit Cleopatram fratris uxorem, 101. minatur Simoni, ib. venit in Judæam, 107. ducit exercitum adverſus Parthos, 112. ejus luxuria, ibid. victoria, ibid. mors 114
Antiochus Cyzicenus luxui ſe dat, 126 utrique fratres deſpiciuntur à Johanne Hyrcano, ibid. Cyzicenus, opem ferens Samaritis, ab Ariſtobuli militibus vincitur ib.
Antiochus Euſebes impoſito ſibi diademate Seleuco bellum infert, 139. ſuperatus ad Parthos fugit ib.
Antiochus Aſiaticus in regnum Syriæ ſe inſinuat, 213. ipſe, & frater ejus Romam veniunt, regnum Ægypti petituri, 188. Aſiaticus Româ in regnum paternum redit, 198. Syracuſas venit, ubi ſpoliatur à Verre ibid.
Antiochus Commagenus ad pacem petendam urgetur à P. Ventidio, 430. in Senatu damnatus interficitur 495
Antiochus regno ſuo privatus Commagenam recipit à Claudio, 641. Expulſus regno cum filio, à Veſpaſiano reſtituitur 700
Antiocheni deficiunt à Demetrio, 77. Alexandrium deſerunt 88
Antipas ſeu Antipater gignit Herodem Judææ poſteà regem, 188. inſidiatur Ariſtobulo, 233. venit cum Hyrcano ad Aretam regem Arabum 241
Antipatri virtus, 347, 348. Antipater procurator Judææ creatur, 351. Herodi ſecundo Galilææ curandam committit, 352. veneno perit, 388
Antipater Herodis filius, Alexandro jam & Ariſtobulo prælatus Romam mittitur, 519. in Mariammes filios patrem exacerbat, ib. fratres criminationibus falſis involvens, per alios; patrocinium eorum ſimulat, 521. ſublatis fratribus, patrem de medio tollere ſtatuit, 527. filiam Ariſtobuli ducit, 528. patri ſtruit inſidias, ib. mittitur à patre ad Auguſtum, ibid. venenum patri præparaſſe dicitur, 530. revocatur Româ in Judæam à patre, 532. veneni parati in mortem patris convincitur præſente Quintilio Varo, 533. patris juſſu occiditur 535
Antipatris conditur ab Herode 521
Antiſſa ruinæ deſtinatur à Romanis, 37
Antonius Creticus bellum parum proſperè geſtum cum morte ſuâ finit 198
Antonius primus Veſpaſiani partes ſequutus Vitellii exercitum fundit, ipſúmque jugulat 695

Index nominum & rerum.

L. Antonius Conſul obſidionem patitur ab Octaviano 418
M. Antonius ſæ iciter bellum gerit in Cilicià, 133. Siciliam provinciáſque omnes depopulatur, 181. Peluſium capit, 289 victoriis multis illuſtris evadit, 290. ſepelit Archelai corpus, 191. Cornelium Dolabellam collegam in Conſulatu admittit, 368. ſuperbe excipit Octavium, 370. libellos Jul. Cæſaris corrumpit, ibid. imperator Macedonicarum copiarum eligitur, 372. Brunduſium venit, 373. milites parùm obſequentes experitur, 374. territus in Senatu de Cæſare verbum non facit, 378. Decimum Brutum Mutinæ obſidet, 379. ejus litteræ ad Hirtium Conſulem, & Cæſarem proprætorem, 383. hoſtis judicatur, 384. victus ab Octaviano Cæſare, turpiter fugit ex Italiâ, 386. M. Lepido conjungitur in Galliâ, 389. Hortenſium jubet interfici, 410 libertum ſuum, quòd paludamentum cum Bruti corpore non concremaſſet, interfici mandat, 411 in Græciam tranſcendit, 412. inde tranſmiſit in Aſiam, ibid. Choraulam, Saltatorem &c. admittit in Aulam, ib. Bithyniam accipit ab Apuleio, ib. Herodem comiter excipit, ib. Epheſum ingreditur, ib. Legatos Judæorum benignè recipit, 413. Cædis Cæſaris conſciis implacabilis, ib. graviſſima tributa Syrorum provinciis indicit, 414. Phaſaelum & Herodem Tetrarchas Judææ facit, 415. ad Cleopatram jam domum reverſam tendit in Ægyptum, 416. ejus vanitas, 417. Legatos ex coloniis Italicis miſſos, detinet, ib. contra Parthos profectus Tyrum uſque pervenit, 418. Octaviam ducit uxorem, 419. diviſum imperium cum Octaviano poſſidet, Lepido tenente Africas provincias, ib. urgetur à Genethliaco Ægyptio, ſecedere ab Octaviano, 425. reges aliquot appellat arbitratu ſuo, ib. Octaviam ſuam ducit ſecum in Græciam, ib. Gymnaſiarcham Athenis agit, ib. ſupplicationes triumphúſque ipſi decernuntur, 430. oppugnat Samoſata, ib. prodigio terretur, 431. accerſit Cleopatram in Syriam, 439. cum Glaphyrâ turpem conſuetudinem habuiſſe dicitur, 440. Artabazem Armeniorum regem conſiliarium admittit, 442. remiſſa Cleopatra proficiſcitur in Armeniam, ibid. Phraata urbem fruſtrà obſidet, ib. Parthos & Medos qui Statianum cum ſuis interemerant, fugat, 443. Parthos cogit terga dare, 444. ejus milites difficultates patiuntur in oppugnandis Phraaſpis, ibid. ab oppugnatione diſcedit, 445. gravia patitur à Parthis, 446, 447. ejus milites edenda radices & olera verſi ſunt in inſaniam, ib. ſtimulantur, & ſuorum ſarcinas ſpoliant, 448. poſtquam Armeniam inière, aſſiduè ſe replentes, hydropicis & cœliacis morbis laborare cœperunt, 449. Antonius fugam ſuam vocat victoriam, ib. diſſimulat iram adverſus regem Armeniæ conceptam, ib. in Syriam profugit, 450. amori & impoſturæ Cleopatræ ſervit, 452. inſidiatur Artavaſdi, Armeniæ regi, ib. & 456. liberi ejus ex Cleopatra ſuſcepti, 458. Artavaſdem argenteis vinculis conſtringit, 459. magnam vim argenti deprehendit, ib. in Ægyptum revertitur, 459. liberis Cleopatræ regiones diſtribuit, 460. Oſiridem & nobum Liberum Patrem appellari ſe jubet, ib. cum Artavaſde ſocietatem jungit deſponſatâ parvulâ filiâ regis Artavaſdis Alexandro filio ſuo ex Cleopatrâ, ib. accuſatus ab Octaviano recriminationes inſtituit, 461. & 462. Canidium cum 16 legionibus ad mare deſcendere imperat, ipſe autem, cum Cleopatrâ, Genio indulget, ibid. Romam ſcribit, ut rata ſint quæ de regionum inter Cleopatram & liberos ejus partitione Alexandriæ egerat, 462. Octaviæ, bellum ſuſcepturus contra Cæſarem, repudium dicit, ib. ſtultè bellum procraſtinat, 463. teſtamentum ejus à Cæſare evulgatum, populum ab illo alienat, 464. Cleopatræ pharmacis dementatus putatur, ib. magnos facit apparatus ad bellum contra Cæſarem, 465. ejus equitatus funditur à M. Titio & Statilio Tauro, 468. confidendi à perdita ſævit in Iamblichum, & Q. Poſtumium, ib. fugæ ſuæ providet, 470. fugientem, ipſe quoque fugiens ſequitur Cleopatram, 472. tres dies tranſigit in prorâ navis ſolus, 473. ejus milites ab Imperatore ducibúſque derelicti adjungunt ſe Cæſari, 474. in Africam delatus conjicit ſe in ſolitudinem cum Ariſtocrate & Lucilio, 476. defectione Pinarii Scarpi intellectâ mortem ſibi inferre inſtituit, ib. Alexandriam ſe confert, domicilióque ſibi ad Pharum extruit Timonium appellatum, ibid. relicto Timonio ſuo ad Regiam accedit, & ad comeſſationes ſe convertit, 477. Euphronium legatum mittit ad Cæſarem, 479. alios legatos mittit, ſeipſum interfecturum promittens, ſi ſalus Cleopatræ impetrari poſſet, 480. neutri legationi reſponſum accepit, ibid. non territæ, 481. Equitatum Cæſaris proſligat uſque ad caſtra, 483. per libellos in caſtra Cæſaris injectos 1500 drachmas in ſingulos promittit, ib. legit hos ipſe Cæſar, ut Antonium redderet inviſum & alacritatem ſuorum confirmaret, ib. provocat Cæſarem per nuncios ut ſolus ſecum certet, ibid. Claſſis ejus deficit, 484. ſeipſum vulnerat, ib. funibus trahitur ad Cleopatram quæ receperat ſe in monumentum, 485. animum efflat, ibid. ſplendidè ſepelitur à Cleopatra, 487. ejus ſtatuæ dejiciuntur 490
Antonius juvenis M. Antonii filius juſſu Octaviani interimitur 486
Apamienſibus terræ motu convulſis tributum in quinquennium remittitur 664
Apelles Aſcalonita qui Caium in Judæos incitaverat, ab eodem ipſe torquetur 640
Apion Grammaticus mendaciſſimum adverſus Judæos commentarium ſcribit, 636. incendit Caium adverſus Judæos 640
Apollodotus Gazæorum dux pugnat cum Judæis 136
Apollonius magnum die Sabbati Hieroſolymis perimit multitudinem, 23. occiditur à Judâ Maccabæo 41
Apollonius cognomento Daus Demetrio ſe adjungit, 84. provocat Jonathanem ad pugnam 85
Apollonius Ægyptius qui domi dixerat quid Caio eſſet eventurum Romam ad eum adducitur, ipſóque occiſo, ſalvus evadit 641
Apollonius ſummus artis Oratoriæ magiſter 175
Apollonius Tyaneus urbem Babyloniam intrat 654
Apollinis Cumani ſimulachrum lacrymaſſe traditur 114
Apollos pervenit Epheſum 671
Apoſtolorum Acta penſiculatim examinantur 614, &c.
Appius Claudius Pulcher in Ciliciam proficiſcitur 297
Apuleius triumvirorum proſcriptionem fugiens Bithyniæ à Bruto præficitur, 398. reditum impetrat ab Antonio 412
Aquilii Flori, pater & filius pereunt propterea quòd Antonio adhæſerint 474
Arabes ſuperati à Judâ Maccabæo pacem impetrant 52
Arabes Petræi naves Cleopatræ, per Iſthmum tranſvehendas incendunt 476
Aradii poſtquam Marathenſium legatos necaſſent, eorum urbem aggreſſi capiunt, diruunt, agrum inter ſe dividunt, 87. inſurgunt contra An-

tonianos tributa exigentes 416
Archelaus præfectus Mithridatis ab Aristione traditus Athenas capit, 149. Insulas Cycladas in ditionem redigit, 150. vincitur à Sylla, 153. 155. suspectus privati cum Sylla commercii, 156. fugit ad L. Murenam 166
Archelaus, rex Cappadociæ ab Antonio fit 440
Archelaus Comanorum pontifex Berenicen ducit uxorem, & cum eâ sex menses regno potitur Ægyptiaco, 289. captus à Gabinio, pecuniâ datâ, elabitur 290. à quo posteà occiditur ibid.
Archelaus Cappadociæ rex gratulatur Herodi reconciliationem cum filiis, 520. perquàm humaniter tractatur ab Herode, 522. Romam veniens contendit cum Antipâ de regno, 537. dimidiam partem ditionis quæ fuerat Herodis recipit ab Augusto, 540. in Judæam reversus Joazaro Boethi filio pontificatum abrogat, 541. defertur ad Augustum, 550. accersitur ad Cæsarem per procuratorem suum, ibid. Viennam Galliæ in exilium mittitur, ib. Tiberio infensus Romam vocatur, ubi vitam finit 556
Archias proditionis convictus se suspendit 73
Arcus circa solem apparet 124
Aretas Cœlesyriæ rex vincit Alexandrum Jannæum 160
Aretas rex Arabum ab Hyrcano vocatus contra fratrem Aristobulum eum vincit, & Hierosolymis obsessum habet 241
Aretas Arabiæ Petrææ rex vincit Herodem Tetrarcham, 627. ejus præfectus Judæis infervit, Paulo, Damascenorum in urbe insidiantibus, 629
Ariarathes Cappadociæ rex filium alterum ex eis quos uxor suppoluerat, Romam, alterum, in Ioniam mittit, 6. auxilia Romanis pollicetur, ib. permittit se in controversiâ, quam cum Galatis habebat, judicio legatorum Romanorum, 57. moritur 58
Ariarathes Philopator patri succedit, ib. ejus eruditio, 59. mittit legatos ad Romanos, ib. sororis & matris reliquias sepelit, ibid. Mithrobarzanem minoris Armeniæ regis filium in regnum paternum reducit, 69. Romanorum legatos regiè excipit, ibid. legati ejus Romam veniunt, coronam aureorum decies mille adferentes, 69. regno pellitur à Demetrio, 71. Romam supplex venit, 72. cum Oropherne fratre regnare jubetur, ib. restituitur ab Attalo in regnum suum 73
Ariarathes rex Cappadociæ in bello contra Aristonicum occidit 117
Ariobarzanes Cappadociæ rex populi suffragiis eligitur, 140. à Tigranis ducibus è regno pellitur, 141. regnum recipit à Pompeio, 230. filio suo admodum invito, regno cedit 247
Ariobarzanes à Cassio comprehensus occiditur 406
Ariobarzanes volentibus Armeniis à Caio præficitur 548
Aristagoræ visio 185
Aristio tyrannus captus à Sylla, supplicio afficitur 151
Aristobulus Judæus philosophiæ studet in Ægypto 82
Aristobulus pacto cum fratre Hyrcano facto solus regnum Judaicum & Sacerdotium ulurpat, 230. Aretam & Hyrcanum prælio vincit, postquam minis Scauri ab obsidione destitissent, 247. victus circumfertur à Pompeio, 264. Româ elapsus in Judæam revertitur, 284. victus cum suis qui se ipsi adjunxerant, adducitur ad Gabinium, ib. Romam remittitur, 287. veneno perit 318
Aristobulus successor Ananelo datur in Pontificatu, 450. Pontifex adolescens sacra peragit approbante populo, 455. aquis prætocatur, insidiante Herode 456
Aristobulus Herodis regis Chalcidis filius Armeniæ principatum à Nerone accipit 668
Aristonicus Eumenis regis filius ex pellice, Asiam velut regnum paternum invadit, 111. Crassum consulem vincit, 113. vincitur capitúrque à Consule Perperna, 114. Romæ strangulatur 121
Arius Alexandrinus philosophus honoratur ab Octaviano, 486. ejus precibus condonat Octavianus Philostratum, ib. ejusdémque concilio interficit Cæsarionem, 490. oblatam sibi præfecturam Ægypti repudiasse fertur 492
Armati milites Hierosolymis in aere conspiciuntur 11
Armenia universa in potestatem venit Antonii, 459. à Parthis amittitur 622
Arsaces Artabani filius interficitur 622
Arsinoe regina traducitur ad Ægyptios ab Eunucho Ganymede, 342. ducta in triumpho Cæsaris, dimittitur, 361. rogante Cleopatrâ sorore ab Antonio interfici jubetur 415
Artabanus in locum Phraatis occisi, rex Parthorum substituitur, 118. vulneratus in brachio statim decedit ib.
Artabani Parthorum regis legati ad Germanicum veniunt, 558. Artabadus Arsacem filium Armeniis imponit, 621. eo sublato filium Orodem ultorem parat, 622. metuit sibi à cognatis pecuniâ Vitellii corruptis, ib. in imperium restituturus vitia exprobrat Tiberio, monétque seipsum occidere, 625. Armeniam aggressus, Syriam quoque invadere instituit, ib. morti destinatur à filio 652
Artabazes Armeniæ rex in Ægyptum mittitur ab Antonio, 459. supplex Antonio esse renuit, ibid. regno pellitur 509
Artavasdes, Phraati, & Artabazi infensus Antonii petit amicitiam, 451. argenteis vinculis constringitur ab Antonio, 459. Armeniæ regnum recipit à Tiberio, 510. idem tamen regnum aliqui Tigrani restitutum contendunt ib.
Artaxiæ majoris Armeniæ regis iniqua consilia 68
Artoces, Iberorum rex fugit à Pompeio, 242. cum Pompeio pacem firmat 243
Asander insurgit contra dominum suum Pharnacem, 350. eum interficit, 358. Mithridatem Pergamenum & Pharnacem evertit, regnóque Bosphori quietè potitur 361
Ascalonitæ unde tempora dinumerant 131
Asclepiodotus conjurationis in Mithridatem author & index 157
Asia ad Mithridatem relabitur 180
Asianorum legati Romæ auditi 13
Asiani contendunt in quâ potissimùm urbe Tiberio Senatuique templum extruant 565
Asidæi se Mattathiæ jungunt 32
Asinius Pollio consul filium suscipit Saloninum, 419. renuit Cæsarem juvare contra Antonium 468
Astymedes Rhodiorum legatus societatem à Romanis obtinet 41
Asylorum licentia coerceatur 563
Athenæ capiuntur à Sylla 151
Athenio rex servorum in Siciliâ à L. Licinio Lucullo superatur, 133. inter rixantium manus laceratur 134
Athenio legatus Athenienlium ad Mithridatem mittitur, 145. ab eo remissus tyrannidem Athenis exercet 148
Athenio Cleopatræ dux Judæos vincit in Arabiâ 466
Athenienses, eres philosophos legatos mittunt ad Romanos 74
Athenæus frater Attali cum classe contra Prusiam juvat 76
Athenæus Antiochi desertor fame moritur 114
Athenobius mittitur ab Antiocho ad Simonem 101
Athenodorus Stoicus Philosophus Ciliciæ

liciæ præfectus sit ab Octaviano 493
Athronges pastor, qui absente Archelao diadema susceperat, ab eodem reverso redigitur in potestatem 539
Attalus Eumenis frater Romam venit, 5. credens Eumenem obiisse, Stratonicen, ejus uxorem despondit, & in ejus amplexus ruit, ibid. veniam tamen consequitur à fratre, 6. Romam mittitur ab Eumene fratre, 33. benignè ab omnibus excipitur, ibid. erigitur spe regni fraterni ad se trahendi, quam tamen suasione Strarii medici deponit, ib. vid. p. 45.
Attalus Philometor Eumeni patri in regno Pergami succedit, 71. à Prusiâ victus mittit fratrem ad Senatum, 74. intra Pergamum compulsus oppugnatur à Prusiâ, 75. humanissimè à Romanis excipitur, 77
Nicomedi favet contra patrem ejus, 83. regnum Pergamenum obtinet, quod fœdat amicorum suppliciis, 103. mœror ejus ob patrata facinora, ib. agriculturæ studet, ib. munificentissima dona mittit Scipioni Africano, 110. moritur, ib. testamentum ejus, in quo populum Romanum scribit hæredem 410
Attilius, deprehensus regi Mithridati insidias struere necatur ab eo 224

B

Bacchides castra ponit in Bezeth, 62. mactat à se transfugas, ib. in Judæam cum Alcimo secundò mittitur, 66. fugat Judæos, postquam Judas Maccabæus cecidisset, 67. ædificat urbes munitas in Judæâ, 68. mortuo Alcimo ad regem Demetrium revertitur, 69. relinquit Judæam, nec unquam repetit 72
Bacchides Eunuchus à Mithridate mittitur ad sorores, uxores, & concubinas ejus interimendas 197
Bagoas occiditur ab Herode 528
Balsamum uni terrarum Judææ concessum 458
Barba capit Apameam 388
Bardanes à Parthis ad capessendum regnum vocatur, 652. contendit cum fratre Gotarze de summa Imperii, 652. conciliatur cum fratre, 653. quem postea copias contrahentem vincit, 654. cum bellum Romanis inferre cogitaret, à Parthis occiditur ib.
Barnabas Antiochiam in Syriâ mittitur 644
Barzapharnes insidias struit Hyrcano, & Phasaelo 421
Bassus Centurio Flaccum in Judæos sævientem comprehendens in Italiam reducit 634
Bathyllus confitetur se venenum attuliss, quo Herodes è medio tolleretur 530
Battaces, matris magnæ sacerdos Romam advenit 134
Bellum Romanorum cum Perseo finitur 25
Bellum Rhodiis indici voluit M. Juventius Talna, cui Tribuni plebis adversabantur 34
Bellum Cnossiorum, & Gortyniorum cum Rhaucis 36
Bellum Punicum tertium incipit 82
Bellum navale cum Pœnis init P. Cornelius Scipio consul 86
Bellum servile in Siciliâ, 109. aliud 131
Bellorum civilium inter reges Syriæ origo 435
Bello servili secundo finem imponit Proconsul Aquilius 135
Bellum Mithridaticum primum ante annos 4. cœptum finitur, 161. secundum anno tertio finitur, 169. tertium incipit 180
Bellum Creticum susceptum à Romanis 197
Bellum Piraticum conficitur à Cn. Pompeio 218
Bellum Mithridaticum quamdiu duravit 257
Belli civilis inter Cæsarem & Pompeium initio 317
Ejus apparatus describuntur, 320, 321, 322. equibus prodigiis in diversis locis significabatur 324
Bellum Actiacum erumpit, 463. ejus descriptio 471, 472
Bellum decernitur in Cleopatram 464
Berenice Chia Mithridatis uxor strangulatur 197
Berenice filia Ptolemæi Auletis regno ejus præficitur, 279. occiditur à patre 291
Bernice (cujus in Actis Apost. fit mentio) nascitur 567
Berhsura capitur ab Euparore, 55. ad deditionem compellitur à Simone, 92. munitur ab eodem 96
Bibulus in Armenum veniens fœdam plagam accipit, 313. ejus duo filii in Ægypto interficiuntur, 315. Ciceronis de ejus litteris querelæ 316
Blosius Cumanus, seipsum interficit, 114
Boëthus bonus nec Poëta nec civis, 414
Bos, cum ad Bostiam duceretur agnum Hierosolymis parit in medio fani, 687
Bosphorani superantur ab Agrippâ, 517. Polemoni traduntur ibid.
Brithagoras per omnes terras sequitur Jul. Cæsarem, 276. moritur 356
M. Brutus (Cæsaris interfector) à Catone in Cyprum mittitur, 280. Cæsarem comœdia, 367. cum Cassio solvens ex Italiâ venit Athenas, 376. utrique alienas provincias occupat, 375. natalem Brutus Sami celebrat, 376. Macedoniæ, Illyricum, reliquæque Græcia ipsi Senatusconsulto decernuntur 382. magnos thesauros accipit à Polemocratis uxore pro tutelâ filii, 385. ad Cæsarem Octav. litteras dat, quibus hortatur ut secum redeat in gratiam, 393. alios tamen spiritus præ se fert in suis ad Ciceronem, ibid. ipsi, & Cassio omnia imperia transmarina committuntur, ibid. Brutus in Europam se recipit, 398. cum Cassio Smyrnæ consilia ordinat instruendi belli adversus triumviros, 399. à Lyciis pecuniam & milites poscit, 400. eorum exercitum prælio vincit, 401. Xanthiorum urbem expugnat, 402. Patarensium oppidum ingreditur, 403. tertium attentatum ipsi factum, 408, 410. à quo vox hæc, *Tuus sum, Brute, malus Genius; Philippis me videbis iterum*, ib. acie victus, imperat à Stratone Ægeate ut moriturо munum commodet, 410. à quo uno ictu transfixus expirat ib.

C

Cabîra capiuntur à Lucullo 397
Cæcilius Bassus fingit litteras sibi à Scipione missas, 360. occiso Sexto Cæsare, ejus legionem accipit, ib. æquis viribus certat cum C. Antistio 361
Cæsario, quem è Cæsare peperisse ferebat Cleopatra, Ægypti rex dicitur, 409. necatur 490
Cæsennius Pætus Armeniæ præponitur, 678, litteras ad Cæsarem, verbis magnificis, rerum vacuas mittit 680
Cæsius Codrus repetundarum postulatus, damnatur 564
Caiaphas Simoni in Pontificatu succedit 565
Caius Antonius exulat, 376. prælio vincitur à Cicerone filio, 385. à Clodio necatur 397
Caius & Lucius Augusti ex adoptione facti audaciores evadunt, 524.
Caius designatur à Cæsare Princeps juventutis, 527. uxorem ducit Lolliam Paulinam, 543. expeditionem parat in Armenios, ib. vulneratur, 547. in urbe Limyrâ morbo obit, 548
Caius Caligula Tiberio succedit, 627 ejus statuæ inferuntur in Proseuchas Judæorum, 632. sorore Drusillâ defuncta, justitium indicit, ib. pontem 3600 ferè passuum fabricatur, 365. fit sibi Sacerdos, templúmque sibi extrui juber, ib. irascitur

ſtitur Judæorum legatis quòd ipſi non eſſet ſacrificatum. 637. noſtrâ eandem ferociâ naſcentes poſſe quàm maſos Judæos exiſtimat, quòd ipſum naturæ divinæ participem non cenſerent, ib. ſtatuæ ejus novi Jovis nomen imponendum, 638. Agrippæ litteris mitigatus ſcribit ad Petronium ne in templo ejus Coloſſus poneretur, 638. hujus gratiæ pœnitens alium Coloſſum tranſportandum & repentè in templo collocandum præparat, 640. ſortibus monitus ut à Caſſio caveret, fruſtra ſævit in C. Caſſium Longinum, 640. occiditur à Chæreâ qui & Caſſius ib.

Caius Marius, reverentem ab exilio Metellum aſpicere non ſuſtinens, Romam linquit 136

Callimander, dux Antiochi Cyzicenî occiditur 127

Calyndenſes à Caunis deficientes dedunt ſe Rhodiis, à quibus defenduntur 59

Cambyſes fluvius Pompeianis noxius 244

Candaces Legati quæ volunt, impetrant à Cæſare 509

Canidius, mutatâ priore ſententiâ hortatur Antonium ut Cleopatram remittat, & terreſtri pugnâ cum Cæſare decernat 469

C. Caninius in toto conſulatu ſuo ſomnum non videt 365

Cantores hymnorum Judæi ſtolæ lineæ uſum obtinent ab Agrippâ contra inſtituta legis patriæ 685

Cappadocia in formam provinciæ redigitur 552

Caribus libertas à Romanis conceditur 36

Carneades Philoſophus Athenienſium legatus 74

Carthago diruitur, 87. Carthaginienſes Andriſcum hortantur ut in bello perſiſtat contra Romanos 85

Caſpis civitas magnâ civium ſtrage capitur à Judæis 52

C. Caſſii virtus in retinendâ Syriâ, 304. Parthos repellit, 305. Judæos vincit, ib. auditâ Pharſalicâ clade venit in Siciliam, 324. ad Pharnacem navigat exciturus eum contra Cæſarem, 325. ſe cum claſſe Cæſari dedit, 328. Jul. Cæſarem percutit, 367. Proconſulis titulum aſſumit, 382. urbes Syriæ in ſuam poteſtatem redigit, ib. Judæos ſui juris facit, 385. ejus litteræ ad Ciceronem, ib. 700 talenta argenti à Judæâ exigit, 316. per equites Ariobarzanem opprimit, 399. in Aſiam ad Brutum proficiſcitur, ib. Rhodios obſidet, 405. eorum urbem ingreſſus 50 cives ad mortem duci jubet, 25 exilio mulctat, ib. ſpoliat omnes Rhodios, 406. Ariobarzanem occidit, ibid. ejus cum Bruto expoſtulationes & concordia, 407. ad Philippos commiſſâ pugnâ, etiamſi plures ex Cæſarianis ceciderunt, caſtris exuitur, 409. totum exercitum ſuum ratus, manus ſibi inferi, eodem pugione quo Cæſarem violaverat ibid.

Caſſius Parmenſis poſt cædem ad Philippos, recipit ad ſe adventantes, 411. confugit Athenas, 474. ſpectrum videt, 475. occiditur (erat autem unus ex percuſſoribus Cæſaris) ib.

Caſſius Longinus præfecturam Syriæ ſuſcipit, 648. priſcum morem diſciplinæ militaris revocat 655

Caſſius Severus orator ob maledicentiam relegatus, inopiâ tandem vitam finit 564, 581

Caſtor Mithridatis præfectus Typhonem necat 253

Caſtor quidam dioiſetes Attali & Dejotari defunctorum obtinet 425

Caſtor Phanagorenſis ſociis populi Romani aſcribitur 366

Caſtor adoleſcens avum ſuum accuſat 364

Catilinaria conjuratio 265

C. Cato, ſalius, tribunus plebis legem promulgat de imperio Lentuli abrogando 284

Cato Cenſorius legates Philoſophos dimittendos cenſet, 74, & 75. ejus lepida ſententia de tribus Legatis, 83. ætatis anno 85 moritur ib.

Cato Minor, qui & Uticenſis peragrans Aſiam, iter pedibus facit, 252. Epheſum venit ad ſalutandum Pompeium, 268. ipſi Cypriaca expeditio à Clodio demandatur, 278. magnâ cum ſeveritate excipit Ptolemæum Auletem 279. ingentem & regium apparatum Cypri invenit, 282. ejus diffidentia, ib. continentia, 285. Cyprias opes in urbem deportat, 285. magnâ omnium lætitiâ, ſui potiùs quàm theſauri gratiâ, excipitur, 286. Pompeio inſervit in parandis copiis, 318. Corcyram, devicto Pompeio, concedit, 325. properant ad eum, ib. per arenoſa Africæ deſerta vagatus, Leptim venit, 336. ſibi ipſi manus infert 360

Carullus Pentapolitanæ Libyæ rector Judæorum duo millia tumultuantium opprimit, 700. Criminationibus falſis Jonathæ auſcultans tria millia Judæorum occidit, ib. extis defluentibus non ſine maximis animi terroribus, corporiſque tormentis moritur ibid.

P. Celer accuſatur ab Aſianis 671

Cendebæus præfectus Antiochi, 102. vincitur à Johanne Hyrcano ibid.

Cenſus civium Romanorum 522

Cerinthus hæreſiarcha 659

Ceſtius Gallus motibus Judæorum excitatus Antiochiâ venit in Judæam, 690. cum propè eſſet ut templum caperet, ſine ullâ juſtâ cauſâ obſidionem ſolvit, 691. non ſine detrimento Antipatrida ſe recipit ib.

Chalcidem adveniunt naves à Sociis Romanorum 9

Chærea, qui & Caſſius, Caium occidit 640

Chreſtus ille Suetonianus non putatur eſſe D.N. Chriſtus 666

Chreſtus appellatur, Socrates 141

M. Cicero Moloni Rhodio dat operam, 151. navigat in Aſiam, ubi cum ſummis oratoribus exercetur, 174. Græcè declamat, 175. ejus de Judæis, eorúmque religione judicium, 262. commentarium conſulatus ſui Græcè à ſe compoſitum mittit ad Poſidonium, 274. fit augur, 305. Ciliciam provinciam obtinet, 306. venit Athenas, ib. Ariobarzani Cappadocum regi ſtuder, 310. ob victoriam juſtam partam imperator appellatur, 313. Pindeniſſenſes ſuperat, ib. in Ciliciæ civitatibus magna admiratione exceptus Tarſo in Aſiam proficiſcitur, 314. decretum ipſi à Senatu triumphum diſcordia civilis tollit, 318. imperium ipſi à Catone delatum non ſine vitæ diſcrimine recuſat, 325. orationem pro Q. Ligario ad Cæſarem habet, 362. Antonii potentiam metuens Athenas venit, 369. tres libros de officiis filio dicat, 375. Antonium bello perſequendum ſuadet, 379. ſub adventum triumvirorum urbe cedit, 397. ab emiſſariis Antonii occiditur ib.

Cilicia Romanis ſubjugatur 265

Cinna & Carbo in clariſſimos Romanos ſæviunt 160

Claudius Tiberius. vid. Tiberius.

Claudius Cæſar imperator à militibus declaratur, 641. Mithridatem Iberum ad recipiendum regnum domum remittit, 641. Judæos prohibet à commotionibus, 642. quos tamen permittit majorum moribus uti, ib. Agrippam ad curam ſui regni mittit, 643. cuſtodiam ſtolæ Pontificalis Judæis permittit, 649. Cumanum mulctat exilio, 663. refert de immunitate Cois tribuendâ, 664. extinguitur 668

Claudius Felix Procurator in Judæam deſtinatur 663

Cleochares, quem Sinopenſibus præfecerat Mithridates, tyrannice res adminiſtrat 203

Cleon ſervorum contrahit exercitum

citum 109
Cleopatra, Ptolemæi filia, nuptum ab Alexandro mariso, & data Demetrio Soteri 38
Cleopatra, Philometoris soror & conjux, filio suo paternum regnum asserere conatur 89
Cleopatra, Demetrii Nicatoris uxor, conjugium suum & regnum Antiocho fratri Demetrii (captivi mariti sui) offert 100
Cleopatra, Antiochi Grypi mater, veneno quod filio paraverat extinguitur 124
Cleopatra, Physconis uxor, regnat cum filio 10. annis, ibid. ab Alexandro filio interimitur 146
Cleopatra, filia Ptolemæi Lathuri, uxor Ptolemæi Alexandri, regnat 6 mensibus 170
Cleopatra, Ptolemæi soror, movet Cæsarem contra fratrem, 338. regnum à Cæsare, qui maneipium ejus primo statim aspectu factus est, obtinet, 349. fratre altero demerso, superstiti jungitur, ib. Cæsari filium parit, quem Cæsarionem appellat, 350. post Cæsaris discessum consuetudinem habuisse dicitur cum seniore Magni Pompeii filio, 351. Romam venit, 361. quatuor legiones mittit ad Dolabellam, 380, 381. Cassio minaciter expetenti copias denegat, 397. naufragium, dum proficiscereturad Cæsarem & Antonium, passa, domum redit, 406. venit ad Antonium, 414. redit in Ægyptum, 416. pro vetere Bibliotheca Alexandrina novam condit, 433. vetita ne Octavia abstraheret à se Antonium, eum deperire simulat, 452. movet Antonium ad ulciscendam, de Herode, Aristobuli necem, 456. Judææ & Arabiæ partes quasdam cum multis urbibus obtinet ab Antonio, 458. de stupro Herodem sollicitat, ib. Isidis nomine responsa dat populo, 460. triginta millia talentorum commeatúsque per bellum exercitui præbet, 461. suspicionem Antonii de se sollicitat, 466. prodigiis territa obtinet ab Antonio ut pugnà cum Cæsare decernat, 469. & classe bellum gerat, ibid. fugit signo suis dato, 472. ut tutò in Ægyptum admitti posset, victoriam mentita, proras coronat, 475. sibi infensos occidit, ib. Isthmum trajicere conanti, servituremque & bellum fugienti, 476. varia genera venenorum explorat, 478. clam Antonio sceptrum, aureum, coronam auream &c. Cæsari mittit, 479. occultè ipsi promittitur impunitas si occidat Antonium, ibid. ex sermonibus Thyrsi credit Cæsarem animo suo capitur, 486. Cleopatræ legationi, crinibus passis lacrymisque pallidæ, respondet Cæsar, 487, 488. Cleopatræ Seleucidem Rhodi supplicio mortis & liberorum Seleuci, à quo servatum est, ingenium, 489. medici Olympi operà utitur ad tabem filii [illegible] 487. à quo incepto territa, objectis aliis & terroribus de liberis, ibi Aspidis morsu perit, 488. ejus imaginem cum aspide brachio affixâ in triumpho traducit Cæsar, 489. sepulturam ejus honorificè curat Cæsar, ib. tempus vitæ ejus regnique ibid.
Cleopatra Selene in triumpho ducta, Jubæ in matrimonium datur 494
Clitarum pario ad deditionem per M. Trebellium cogitur 614
C. Clodius Asiam provinciam obtinet 289
Cn. Octavius Dioscurorum religione motus, Persæum in templo Castoris & Pollucis inviolatum reliquit, 26. Legationis Romanæ in Syriam princeps, Laodiceæ à Lepine interficitur, 58. status ipsi decernitur 60
Cn. Dolabella mittitur in Ciliciam, 171. repetundarum accusatus, damnatur 172
Cn. Domitius Calvinus Asiam, finitimásque provincias administrat, 336. transmisso ad Cæsarem, etsi ipsi infensus, tamen aliis exemplum dedit profugiendi ab Antonio 368
Cn. Piso successor Germanico constituitur, 557. ejus amicitia renunciatur à Germanico, 561. accepto nuncio de morte Germanici lætatur, ib. accusatur quasi reus mortis ejus, 563. eum de se esse sentiens, suo se jugulat gladio ib.
Cn. Pompeius. vid. Pompeius.
Cn. Sentius Syriæ Præses deligitur 561
Cnidiis libertas conceditur à Cæsare 328
Codropolis, terminus divisi inter Antonium & Octavianum imperii 419
Comagenæ dat Augustus Mithridati cuidam, 511. C. Caligula, Antiocho 618
Cometes effulget non minor sole, &c. vid. 106, 122. alius post mortem Cæsaris 373
Concilium Apostolorum Hierosolymis habitum 660
Connotyrix Heracleotas prodit Romanis 205
Consules sibi mercennes ab Octaviano, fugiuntur ad Antonium 462
Coponius Judææ in provinciam re-
dactæ primus præponitur 55
Corinthus eversa à L. Mummio consule 67
Cornelius Gallus [illegible] 499
Cornelius Tacitus Christum refert per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectum fuisse 613
Cornelia, uxor Pompeii, & Sextus ejus filius in Cypron refugiunt 332
Cornificius mittitur ad bellum Syriacum contra Cassium Parmensem, 346. occisò Cæsare Africa ei data ibid.
Cotis regis Orœsis frater occiditur à Pompeio 345
Cossutianus Capito lege repetundarum damnatur 671
Costobarus rejicitur (novo genere apud Judæos repudii) ab uxore Salome, Herodis uxore 498
Cotta Heracleam frustra oppugnat, 198. capitum spoliat, 256. Panticum iccirco appellatur, 208. datus clavus ipsi abrogatur 214
Copiæ Armeniæ minores recipit à Caligula 630
Crassus Pontifex Maxim. bellum administrat contra Aristonicum, 112. Græca lingua peritissimus, 113. ejus funebres in magistrum [illegible] 115. mors ibid.
Creusis inter se dissidentes adventu Q. Minucii Legati in spem pacis veniunt, 3. Senatusconsulto iis intimatur mutuo pecuniæ, 137. inter se dissentiunt, quid faciendum, cum duras ipsis Romani conditiones imponerent, 108. à Metello obsessi fame urbem sedant 116
Critolaus Philosophus Athenienfium legatus ad Romanos 74
Cuspius Fadus totius regni Agrippæ fit præses, 647. dat operam ut tota Judæa purgetur à latrociniis 648
Cydoniatæ Apolloniatæ, calcatâ fœderis religione, aggressi, viros interficiunt 14
Cyrene provincia testamento Ptolemæi Apionis data populo Romano 178
Cyrenenses & Asinici rescripta obtinent ab Augusto pro suo jure conservando 521
Cyzici obsidio solvitur 187
Cyzicenis libertas ademitur 565

D

Decimii moderatio apud Rhodios 25
Decennales ludi celebrantur 619

Decimus Brutus, unus ex percussoribus Cæsaris, insidiis M. Antonii jugulatur, 395. In morte pudendum timorem prodit ib.
Dejotarus, quæ de Mithridatis præfectis, & quæ recipit Armeniæ minores à Pompeio 254
Dejotarus, filius, Ciceronis pueros secum in regnum ducit, 509. Dolabellam Cassium rogat, ut ipsi securus contra Pharnacem, 539. submittens se Cæsari Armeniam eximit, 354. mortuo Cæsare, res sibi ablatas recuperat, 370. transit ad Cæsarem 469
Deliquium solis Thallus appellat tenebras in Christi passione obortas, 614
Dellius historicus corpi consuetudine Antonio devinctus 440
Delos ob sanctitatem loci, inducias quasdam, hostibus ibi sibimet invicem occurrentibus, efficit, 22. spoliatur ab Athenodoro piratâ 214
Demas S. Paulum reliquit 689
Demetrius Seleuci Philopatoris filius fratres pedit à Romanis restituitur in regnum patrium, 52. fugam ab urbe Româ meditatur, 60. defertur in Lyciam, ibid. Lysiam interficit, & cognomentum Soteris à Babylonis adipiscitur, 62. accusatione Alcimi cæsum Judam Maccabæum accensus mittit Nicanorem ducem in Judæam, 63. Ariarathem regno suo expellit, 71. Orophernem contra se machinantem deprehendit, 76. vinctum Seleuciæ custodiri jubet, 77. amicis infensus ob mores, 78. parat bellum contra Alexandrum Balam, ibid. ambit amicitiam Judæorum, 79. in bello occiditur 80
Demetrius major natu filius Demetrii Soteris, sedità Alexandri Balæ socordiâ, venit cum militibus in Ciliciam, 84. solus regnum Syriæ obtinet, 89. ejus sævitia in Ptolemæi milites, ibi Sacerdotium Jonathani confirmat, 90. dimittendo milites hostes sibi reddit, ib. sævit Demetrius Nicator in adversarios, 91. patris crudelitatem superat, ibid. afflixit Jonathanem, ib. amicitiam cum eo postea init, 97. bellum Parthis inferre statuit, 98. exercitu amisso in potestatem hostis venit, 99. à Cleopatra vocatus Ægyptum bellum infert, 119. absente eo, deficiunt Antiochenses, Syriæque civitates, 120. victus Tyrum petit, 121. varia narrantur de morte ejus, ibid.
Demetrius Eucærus, quartus Antiochi Grypi filius, Damasci rex constituitur 139
Demetrius dudo duplex jo Dejotaro Mithridatis filiâ 256
Demetrius ad superiora tuta continuo discessu eo fugientem insequitur in Aliarate filius regis Prusiæ 82
Descriptio orbis Romani facta à Cæsare 530
Diana Ephesia spoliatur à Prusiâ 74
Dicta & dictatores gladiatores qui pro Antonio caesarunt 477
Dicæa, Achaicarum Prætor, vincitur à L. Mummio consule 87
Dies apud Rhodios suos agit, quòd minùs naves ad Romanos mittantur, & supplicio afficitur 26
Dio princeps legationis Alexandrinæ per insidias necatur 282
Diocles à Mithridate cum magno auri pondere ad Scythas missus, ad Lucullum transfugit 191
Diocles Phœnix, captivus, Terentiæ Ciceronis uxori donatus, ab eâ manumittitur 495
Diodorus Elmalchuelem hortatur ut sibi tradat Antiochum Alexandri puerum reducendum ad regnum patris sui 90. Demetrium fugere compellit postquam imposuerat Diadema capiti Antiochi pueruli, 91. humanitas ejus erga Jonathanem, 92. occidit per fraudem Antiochum Theon 96
Diodorus Mithridatis prætor Senatum Adramyttenorum in gratiam regis extulit, 157. inedià seipsum confecit ib.
Dionysius Mithridatis dux, de speluncâ tractus, epota, quod habebat, veneno, expirat 189
Dionysius Halicarnassæus antiquitatis Romanarum libros scribere incipit 523
Dionysius, qui scripsit de situ orbis, ab Augusto mittitur in Orientem 544
Dionysius Areopagita convertitur ad fidem 666
Dolabella, vide *Cnejus*.
Dolabella Consul irrumpit in Asiam, 378. ubi teterrimè se gerit, 381. hostis à Senatu judicatur, 382. persequendi eum potestas Cassio, Brutóque datur, 387. in Ciliciam veniens Cassii præsidio vincitur, ib. Laodiceam pervenit, 388. postea vincitur à Cassio, 391. capti Laodiceâ satelliti cervicem feriendam præbet ib.
P. Dolabella Africæ Proconsul Tossianatem occidit, & bello Numidico finem imponit 564
Domitius Ænobarbus, unus ex percussoribus Cæsaris, in fœdus recipitur ab Octaviano 419
Domitius Corbulo retinendæ Armeniæ præponitur, 668. cum Quadrato contendit, 669. Armeniam ingressus castella aliquot capit, 672. totam Armeniam subigit, 676. in Syriam abscedit, 677. suam habet potestatem 681
Doras pecunia conductus à Felice Jonathanem summum Sacerdotem perimit 660
Doris uxor Herodis ab eo ejicitur è regiâ 530
Dositæi, qui Cæsari flaviam in Synagogâ posuerunt, corripiuntur à Petronio 643
Dorylaus à Cassio dux creatur 121
Dorylaus, dux Mithridatis à Syllâ superatur 155
Dositheus & Sosipater Judæ Maccabæi duces, ad Characem plures quàm decem mille perimunt 52
Drusilla, Herodis Agrippæ filia, nascitur 630
Dynamis Asandri vidua, Pharnacis filia, post mortuum Scribonium, uxor datur Polemoni 517

E.

Eclipsis lunæ, Alexandriæ observatur, 3. aliæ eclipses, 98, 260, 534, 555, 652
Eclipsis solis ferè totalis, 131, alia ante civile Cæsaris & Pompeii bellum, 306. aliæ eclipses, 317, 550, 649, 672
Eleazarus tormenta patitur pro religione 31
Eleazar Avaran Elephantem interficit, à quo ipsemet oppressus, interiit 55
Eleazarus quinque cubitorum homo 629
Eleazarus Dinæ filius, latronum princeps vinctus Romam transmittitur 669
Eleazarus Ananiæ Pontificis filius argumentum dat apertæ defectionis à Romano imperio 690
Elizabetha uxor Zachariæ concipit 526
Encænia Templi à se intra annos 9. & sex menses instaurati celebrat Herodes 522
Epaphroditus Philippensium minister S. Paulo inservit 685
Ephesi severè mulctantur à Syllâ 163
Epiron urbs radicitùs evertitur 53
Epicrates dux Antiochi Cyziceni, proditâ, excrepitus, Scythopolin Judææ prodit 127
Epocha Ægyptiaca, *Alkeps* appellata, unde deducta 502
Erus cum videretur Antonium (nam & ipse id rogavit) interfecturus, semetipsum interfecit 484
Esaiæ Prophetæ auctoritas perperam usurpatur ab Oniâ de extruendo, in Ægypto, templo 81
Eutyches, Cacergates, & Physcon appel-

appellatur 16
Eumenes bellum parat adversus Perseum, 6. ad Chalcidem in Bœotiâ navibus accedit, cum fratre & Athenæo fratrueli, 8. quæ honores communi Achæorum decreto tolluntur, 13. cum fratre Amali iidem restituuntur, ib. diversa de ipso traduntur, 18. Romam adveniens ex Italiâ jubetur excedere, 38. moritur 78
Eunuchus Cleopatræ serpentibus se mordendum præbet 486
Eunus, servus, Syrus ortu, author belli servilis in Siciliâ 109
Eupator ingentem exercitum congregat adversus Judæos, 54. violat juramentum Judæis præstitum 56
Euphranor Rhodius fortiter pugnando in prælio navali perit 347
Eusebius corrigitur 106
Eutychus Agrippæ libertus tum prodit apud Tiberium 626
Eutychus adolescens vitæ restituitur à S. Paulo 674

F

FActio Hierosolymis in factiam dividitur, 695. ad duas partes redit 696
Fames sub Claudio Cæsare 644
Felix superatur à Phasaelo 399
Felix Judææ Procurator Drusillæ formâ capitur, 666. concionante S. Paulo tremit, 676. Judæos ferocientes compescit, 677. S. Paulum vinctum relinquit 678
Festum dedicationis instituitur 46
Fimbria licentiam militibus spoliandi socios indulget, 154 possessa à Mithridate per Flaccum, 156. milites incitat contra Flaccum, ib. Flaccum, Romanum saltem consularem, si non Consulem, interficit, 157. imperator appellatur, 158. sævit in altantes innocentes, ne frustrà vacui pali poni viderentur, ib. hostes somno gravatos opprimit, ib. fugat Mithridatem, ib. magnam partem Asiæ recipit, 159. Ilienſium urbem undecimo die capit, de quo factæ quasi ipso Agamemnone superior esset, ib. cùm milites nullo modo incitare posset adversus Sullanum exercitum ferro se trajecit, 163. interficitur à servo qui seipsum quoque interficit ib.
Flaccus Abillius fit Ægypti Præses, 576. Judæos Alexandrinos Cæso obnoxios reddere facit, 629. permittit Alexandrinos in Judæos sævire, 630, 632. 38 ex Judæorum verberibus confectis, 633. exul, tandem Caii jussu occiditur, 634
Flaccus Pomponius moritur 617
Flavius Gallus sagittis transfixus à Parthis, moritur 445
Fonteius Capito mittitur ab Antonio ad Cleopatram in Syriam adducendam, 438. absolvitur 365
Fonteius, Antonii auctor, quæ gesserit contra Octavianum, 615. interficitur 418
Furnius ab Antonio mittitur in Africam 425

G

Gabinius mittitur à Sylla ad Mithridatem, 168. proficiscitur in Syriam, 279. vincit Alexandrum Aristobuli filium, 280. ædificat Judæorum politiam in forma Aristocratiæ, 281. Aristobulum cum filiis Romam remittit, 287. Parthico negotio quod susceperat, omisso, in Alexandrinos quæstûs causâ proficiscitur, 288, 289. captum Archelaum pecuniâ acceptâ dimittit, 290. quem postea in pugnâ occidit, ib. Mithridatem & Orsanem dimittit, 291. accusatur à Cicerone, ibid. Consules ipsi studet, ib. revertitur in Italiam, 294. ejus factiones cum postulant, 295. absolvitur de Majestate, repetundarum damnatur 297
Gabriel, Angelus mittitur ad Zachariam, 526. ad B. Virginem Mariam 528
Gadarenses apud Herodem accusati, dimittuntur 508
Galaaditis civitates à Judâ Maccabæo capiuntur 50
Galadenorum regina bellum cum Parthis gerit 140
Galatia fit provincia Romanorum 501
Galatæ regnum Bœotis infestum, 312. ita, ut suis legibus uterentur, concedit Senatus 41
Galatæ magno gaudio S. Paulum excipiunt, 670. errantes, ab eo scriptâ epistolâ, ad veritatem revocantur 672
Galba interimitur 694
Galilæi pugnant cum Samaritanis 661
Gallio, L. Annæi Senecæ frater, Proconsul Achaiæ 670
Ganymedes Arsinoen ad Ægyptios traducit 342
Garamantum rex legatos populo Romano mittit 565
Gazenses unde tempora dimensi sunt 273
Gellius Publicola M. Brutum insidiatur 397
Geminius certum facit Antonium quo in periculo res illius Romæ essent 464
Geminus, insignis Mathematicus 175
Georgius Syncellus arguitur 502
Germanicus Drusi filius, cogente Augusto, à Tiberio adoptatur, 549. Orichis eidecernitur, 550. Apollinaria ornatum [illegible] Armeniam proficiscitur, ib. Cappadocum vires [illegible] (a. 559.) [illegible] Syriæ præficitur, 561. [illegible] Germanicus, 562. [illegible] Tiberio & Livia, defertur, 564. [illegible] ab accusatoribus, ibid.
Gessius Florus Procurator Judææ, 685. nullis sacrificiis Judæos solemnibus affligit, 688. negans Judæorum ab Romanis aberasperetur imperio, sedulò auget calamitates 689
Gladiatores fortissimè pereunt pro Antonio & Cleopatrâ 476
Glaphyra, Alexandro viro ejus à patre Herode strangulato, committitur ad Archelaum Cappadocum regem 528
Gorgias contra Judæos bellum sovet, 48. Josephum cum suis Judæis fugat 50
Gotarzes necem Artabano parari præparat, 652. in Hyrcaniam, fratri Bardani concilium abit, 656. copias deinde contra fratrem contrahens ab eo vincitur, 657. occiso fratre à Parthis, potitur regno, ib. vincit Meherdatem, cujus aures abscindit, 697. moritur ibi.
Gratus fertur in remotos, quando secunda epistola ad Thessalonicenses scripta sit, dignoscendo 668

H

HArmonia Evangeliorum incipit, 569. explicit 613
Hasmonæi principatus initium unde deductum videtur, 56. ejus terminus 437
Hebron cum pagis suis præcuritur à Judâ Maccabæo 54
Hegesilochus apud Rhodios suos rem Romanorum agit 7
Helena Adiabenorum regina à Judæo quodam ad veri Dei cultum conversa, Hierosolymam venit 651
Helenus Ægyptius, qui Calum contra Judæos instaverat, à Claudio interficitur 642
Heliodorus Syriæ regnum affectans expellitur 1
Helvius Mancia Decimum Brutum exercitum furtim ad tolerandam mortem fallidiosè formare nititur 396
Heraclea auctionibus exposita à Romanis, 182. frustrà oppugnatur à Cosa, 198. capitur fraude Connatargis 206
Herculanenses publicanos secretò trucidant, ibid. eorum benevolentia in Cæsarem 454
Heraclides cum Alexandro Antiochi Epiphanis filio Appollidis Romam

 venit,

Index nominum & rerum.

venit, 77. bellum adversus Demetrium parat 78
Hermæas aruspex conculcatus interit 195
Herodes Galilææ præfectus Ezechiam Judæum interficit, 357. ad judicium vocatur ab Hyrcano, 359. purpuratus coram Synedrio consistit, sed accusatus secedit Damascum, ib. Cœlesyriæ præficitur à Sexto Cæsare, 360. ducens exercitum adversus Hyrcanum, patris Antipatri, fratrisque Phasaeli precibus cohibetur, ib. tosus Cœlesyriæ dux fit à Cassio & Marco, 388. Samariam noctu ingreditur, 389. litteras accipit à Cassio, quibus ad vindictam urgetur mortis paternæ, à Malicho perpetratæ, ib. arces & castella recipit, 400. ex pecunia multos obtrunecat, 420. fugit insidias, 421. jubetur è Malchi finibus excedere, 423. Romam petens, gravique cum tempestate conflictatus, Rhodum venit, 424. Antonio, Romæ narrat quæ passus est, 424. regium nomen ipsi defertur, ib. reversus ab Italiâ, petit Hierosolyma, 426. Galilæam in potestatem suam traducit, 427. honorificè excipitur ab Antonio, 430. hostes fugat, 432. mirâ providentiâ mortem effugit, ib. vincit egregiâ copiâ Antigoni, ib. Mariammen ducit uxorem, 434. Aristobulum Ananelo successorem in Pontificatu dat, 450. insidias, quibus è medio sustulerat Aristobulum, magno funeris apparatu, & lacrymis tegit, 456. vocatus, instigante Cleopatrâ, ad Antonium, ut rationem redderet mortis Aristobuli, muneribus datis evadit, ib. dicitur tamen per civitatem, interfectus ab Antonio, 457. Josephum fratrem jubet interfici, ib. sollicitatus de stupro à Cleopatrâ cogitat eam interficere, 458. solvit tributa quæ ipsi Antonius imperaverat, 461 auxilium præparat Antonio, 463. quod tamen remittitur divertendum contra Arabas, ib. vincit Arabas, & gentis Præses ab eis declaratur, 467. Antonium hortatur ut Cleopatram occidat, 476. ad Cæsarem properat, 480. ad Cæsarem confugiens confirmatur in regno suo, 480. Cæsarem per Syriam in Ægyptum abeuntem regiâ magnificentiâ excipit, 482. in Mariammen uxorem incenditur, 491. in Ægypto cum Cæsare congreditur, amicitiâque ejus fretus libere cum illo agit, 492. Mariammen à se interfectam dolet, & lamentis prosequitur, 495. ægrotat, 496. convalescens efferatior fit, ib. Butæ filios interficit, 499. athletica certamina instituit in honorem Cæsaris, ib. complures de pecuniosos occidit, 500. Mariammen alteri matrimonio jungit, 504. Alexandrum & Aristobulum filios Romam ad Cæsarem, educandos mittit, 508. templum Cæsari construit, 512. templum Hierosolymitanum incipit extruere, 514. filiis jam Româ reversis uxores dat, 518. ab Agrippa decedens cui in negotiis se adjunxerat, quid fecerat in gratiam Judæorum declarat, 518. adversus Alexandrum & Aristobulum filios incensus, Antipatrum ex matre plebeiâ genitum fovere incipit, 519. coram Cæsare Alexandr. & Aristobulum accusaturus, Romam cum eis navigat, 520. à Cæsare filiis reconciliatur, ib. in Judæam reversus primum Antipatrum, deinde ex Mariamme natos, Alexandrum & Aristobulum post se regnaturos declarat, ibid. Davidis sepulchrum recludit, 521. tertiò Romam, ad Cæsarem proficiscitur, 522. reversus celebrat Encænia, ib. latrones ulciscitur, 523. minaces litteras accipit à Cæsare, 524. Nicolaum Damascenum mittit ad Cæsarem, 525. dissidium ejus cum filiis ex Mariamme susceptis exacerbatur artibus Euryclis Lacedæmonii, ib. amicos tam suos, quàm filiorum interimit, filios autem in vincula conjicit, 526. gaudet Cæsarem sibi factum placatum, 527. 300 simul ipsius instigatione occiduntur, ib. filii ejus, Alexander & Aristob. patris jussu strangulantur, ib. infantes occidit, 532. natorum minimo, Herodi Antipæ successionem regni relinquit, 533. indignatur aquilam auream à se supra majorem templi portam positam dejici, 534. decernendo post suam, nobilissimorum Judæorum, mortem, lætitiam, quam se mortuo orituram videbat, fœdare cogitat, ib. mutato testamento regnum Archelao relinquit, 535. post gravissimos dolores tolertatos moritur ibid.
Herodes Antipas Galilæam &c. recipit à Cæsare 541
Herodes Agrippa, veniâ Caligulæ impetratâ domum revertitur, 630. per Alexandriam iter habens, ab ejus urbis civibus eodem modo irriderur, quo ante quinquennium Judæi Christo irriserunt, 631. tetrarchiam Patrui sui, Herodis exulis accipit à Caio, 637. vid. *Agrippa*.
Herodes Tetrarcha amittit exercitum, 627. filiam Aretæ regis Arabiæ Peuræ repudiat, ducit autem Herodiadem, ib. per litteras Agrippæ Cæsi reddibus inimicus in exilium mittitur cum Herodiade uxore 634
Herodes rex Chalcidis potestatem in Templum jusque eligendorum summorum Pontificum à Claudio impetrat, 649. moritur 653
Herodis progenies intra centum annos interiit 702
Hieræ Ptolemæi Physconis imperium sustinet 102
Hierosolyma obsidione C. Sosii & Herodis arctantur, 453. capiuntur, ib. fit strages civium 436
Hierosolymitanum templum ex sententia Mosis conditum pronunciat Ptolemæus Philometor 82
Hierosolymis seditio exoritur 399
Hierosolymitanorum bona diripiuntur à Parthis 421
Hillel Babylonius Hierosolymis floret 467
Hipparchus Bithynus astronomiæ peritissimus, 63. secunda ejus observatio æquinoctii autumnalis, 71 tertia, pag. 72. quarta, p. 87. quinta, p. 88. sexta, p 97. ejusdem observatio æquinoctii verni, & solstitii æstivi, 107. alias ejus observationes vide pag. 118. & 119.
A. Hirtius Consul in prælio, quo victus est Antonius, cadit 386
Hybreæ facetum ad Antonium dictum, cùm duplici tributo civitates oneraret 413
Hyphcrates Mithridatis uxor, comes ejus in fugâ, rerum difficilium lenimentum ei fit 243
Hyrcanus Josephi filius sibi manus infert 2
Hyrcanus Aristobuli frater à Pompeio rex, sed sine diademate, relinquitur, 264. Ethnarchiam & Pontificatum recipit à Cæsare, 352. confirmari cœptam amicitiam à Cæsare rogat, 360. occiso Malicho perturbatur, 392. ejus auriculæ amputantur ab Antigono, ut sic ineptus redderetur ad Pontificarum recipiendum, 421. vinctus in Parthiam ducitur, 422. vinculis solutis permittitur Babylone degere, 439. suo desiderio, dolóque Herodis permotus redit in patriam, ibid. cum Maleho Arabum rege agens de copiis parandis, proditur à ministro rei transigendæ, Dositheo, 479. convictus occiditur ab Herode ibid.

I

Iamblichus rex Arabs inter tormenta ab Antonio occiditur 468
Iamblichus paternum in Arabiâ principatum accipit ab Augusto 511
Iambri filii occiduntur 68

Index nominum & rerum.

Jamnienſium portus cum claſſe ſuccenditur 52
Jaſon Simonis II. Pontificis filius pollicetur pecunias Antiocho ut Pontificatum adipiſceretur 2. amoto fratre Pontificatum invadit, ib. poſt triennium amovetur, ib. ſpectatores mittit Tyrum, 3500 argenti drachmas ad ſacrificium Herculis afferentes, quas tamen ad triremium fabricam erogandas procurarunt, 3. expellitur à Menelæo, 5. facit impreſſionem in urbem Hieroſolymitanam 11
Jejunium obſervarum à Judæis in memoriam ſacri voluminis à Jehoiakimo combuſti 435
Jeſus filius Sirach librum avi ſui ex Hebræo in Græcum ſermonem transfert 111
Jeſus Chriſtus naſcitur, 531. audit, & interrogat doctores, 552. ſe mundo patefacit, 566. baptizatur, 567. tentatur, ibid. aquam in vinum mutat, 565. aſcendit ad Paſcha, 569. à Pilato traditur Judæorum voluntati, 603. crucifigitur, 604. reſurgit, 607. aſcendit in cœlum 613
Jeſus quidam Hieroſolymis vociferat quadriennio ante bellum Judaicum, *Vox ab Oriente, vox ab Occidente* &c. 683. obſidionis tempore lapide miſſo perimitur ib.
Jeſus Gamalielis filius Jeſu Damnei filio in Pontificatu ſuccedit 684
Ilienſes ab Agrippa pecuniâ mulctantur, quòd Juliæ periclitanti non ſuccurrerint, 517. Herode rogante abſolvuntur, ib. maximos honores Herodi reddunt 518
Indictionum initium 320
Indorum Legati Tarraconem ad Auguſtum veniunt, 501. pacem ſanciunt, 512. exotica dona vid. ibid.
Johannes frater Jonathanis occiditur 68
Johannes Hyrcanus Pontifex factus eſt poſt patrem ſuum, 107. Hieroſolymis obſeſſis infirmiorem turbam extra mœnia ejicit, 108. poſteà miſeratione victus recipit, ib. pacem init cum Antiocho, 109. tria millia talentorum aufert è ſepulchro Davidis, ibid. Antiochum comitatur & vincit Hyrcanos, unde cognomen Hyrcani adipiſcitur, 113. Sicima capit, & Garizim, 116. ſubjugat Idumæos, compellitque circumcidi, 117. filium ſuum Alexandrum Jannæum nunquam in conſpectum admittit, 119. legatos mittit ad Romanos, ib. moritur 127
Johannes Baptiſta naſcitur, 529. prædicat baptiſmum pœnitentiæ, 566. miniſterio ſuo vacat per 4 annos, 567. in carcerem conjicitur 570. diſcipulos ad Jeſum mittit, 573. decollatur 576
Johannes Richardſonus epiſcopus Ardachadenſis author Harmoniæ in Evangelia 569
Jonathan in locum Judæ fratris ſuccedit, 68. inſilit in Jordanem, & ad ripam ulteriorem tranat, ib. inſidias inimicorum deprehendit, 71. muros diſjectos in Bethbaſi reſtituit, ib. vincit Apollonium, 85. tria millia virorum mittit ad Demetrium, 91. Damaſcum uſque proficiſcitur, 92. periclitatur, 93. dolo Tryphonis circumventus comprehenditur 94. à Tryphone occiditur, 95. ſepeliuntur ejus oſſa à fratre Simone ib.
Jonathan Uzzielis filius, Chaldaicæ paraphraſeos author 467
Jonathas quidam Judæus igne exuritur 701
Joppe deditur Jonathani 85
Joppenſium portus noctu à Judâ Maccabæo ſuccenditur 52
Joſephus manifeſti erroris convincitur, 67. diverſa tradit de Alcimo, 69. reprehenditur 107, 120. honorificam facit ram Joannis Baptiſtæ quàm Jeſu Chriſti mentionem, 613. quando natus, 619. ejus in litteris celebritas, 657. paſſus naufragium venit in Italiam, 689. ſeveritati ſtudet, 663. à Poppæa Auguſta muneribus donatus redit in patriam, 688. Galilæam proficiſcitur Romanorum impetum expectaturus, 691. vitâ donatur à Veſpaſiano, 692. à quo Flavii prænomen accipit 701
Joſephus frater Herodis ſex cohortibus amiſſis una perit 431
Joſephus Herodis patruus, juſſus clam ab eo, ſiquid in ſe ſiniſtrum ſtatuiſſet Antonius, Mariammen, uxorem ejus, interficere, mandatum prodit in indicium amoris Herodis in Mariammen ſuam 457
Joſephus B Virginis maritus aſcendit in urbem Bethleem ut deſcribatur 531
Joſephus Canei filius ſummum Pontificatum obtinet 649
Jotapata vi capta à Veſpaſiano, incenditur 692
Jotapes patri ſuo Medorum regi conceditur ab Octaviano 487
Iſocrates Grammaticus defendit Octavii necem, 58. ſimul ac nomen ejus fuerat delatum, mente captus eſt 69
Ituræi & Judæi provinciæ Syriæ ſunt additi 656
Juba paternum Mauritaniæ regnum à Cæſare obtinet, 494. Ptolemæum ſuſcipit ex Cleopatrâ Selene ib.
Jubilæus 89, 504, 566
Judas Maccabæus in manibus vitam tranſigit, & ne communionis particeps eſſet, gramineo alimento veſcitur, 25. in locum patris Mattathiæ jam mortui ſuccedit, 38. rem bellicam fortiter in Judæâ adminiſtrat, 40. vincit Nicanorem, 43. & caſtra ſpoliat, 44. novam dedicat aram, 45. feliciter bellum gerit contra filios Eſau, 48. percurit Ammonitas, 49. à morbum ſuperat 20500 peditibus, & 600 equitibus interfectis, 49 confodit ex inſidiis Timothei ad 30 virorum millia, 52. ad urbem Carnaim jugulat hominum 25 millia, 53. radicitùs everti Ephronem urbem munitiſſimam, ib. Gorgiæ milites fugat, ib. debellat filios Eſau, 54. Caſtra Eupatoris noctu invadit, 55. ultionem ſumit de transfugis, 62. à Nicanore ſe occultat, 63. inſomnium ſuum narrando ſuorum animos excitat, 66 vincit Nicanorem, cujus caput & manus amputantur, ib. legatos Romam mittit, ib. fortiter dimicans occiditur, 67. ſepelitur in Modin ib.
Judas Ariſtobuli patri ſuccedit, 128. principatum in regni formam transfert, ib. matrem fame necat in vinculis, ibid. magnam Iturææ partem ſubjugat, 129. fratrem Antigonum ſocium regni invehit, ib. vindictam divinam agnoſcens ipſe moritur 130
Judas, qui conjicitur eſſe Theudas, turbas facit, 538. perit cum ſuis, 551. ejus nova ſecta ib.
Judæi nonnulli Apoſtatæ ſub arcem Sionis gymnaſium extruunt 3
Judæi ſupra viginti millia hoſtium occidunt, 44. affliguntur à Bacchide, 67. pacem ineunt cum Romanis, ib. miſſi à Jonathane Demetrium liberant ab Antiochenis, 91. magnis bellis Syriam infeſtant, 115. ſecernuntur ab Idumæis, 117. ingens Judæorum multitudo occiditur à Ptolemæo Lathuro, 133. Judæi vexati à Phariſæis remedium petunt ab Alexandrâ reginâ, 198. millia Judæorum 12 occiduntur à militibus Pompeianis, 260. fiunt Romanis Tributarii, 261. Ariſtocraticè gubernantur, 281. maximis calamitatibus affliguntur, 501. petunt à Cæſare ut ipſis ſine rege vivere liceret, 540. quare ex urbe Româ pulſi, 560. petunt à Vitellione Romana ſigna imagines habentia portentur per ſuam regionem, 628. Judæi Alexandrini Herodem docent de inſidiis ipſis à Flacco Avillio paratis, 631. miſerrimè ab eodem Avillio tractan-

tur, 632, 633. aram Caii conditam ab Inquilinis diruunt, 638. supra 50 millia Judæorum Seleucenses conspirantibus Græcis Syrisque trucidantur, 639. tumultuantes ob ignominiam sibi seu Deo potius à nudato quillite illatam, pereunt ad numerum 20 millium, 653. violentiâ potius quàm justitiâ res agunt, 677. jus Civitatis Cæsareæ amittunt, 679. itaque tumultuantur usque ad initium belli Judaici, ib. quâ occasione rebellarunt, 680. eorum 20 millia instigante Gessio Floro interficiuntur, 690. calamitas Judæorum à Petro Paulóque prædicta, 692. Judæi obsessi, fame premuntur, 696, 697. capet cum bestiis depugnant, 699. numerus Judæorum qui consumpti sunt bello & fame per septennium 702
Julia Agrippæ Calum parit, 512. & Lucium, 515. quos Cæsar hæredes facit imperii, ib. in magnum vitæ discrimen adducitur, 517. mortuo Agrippâ nubit Tiberio, 520. luxuriæ, turpitudinique se dat, 543. relegatur in insulam, ibid. leniùs tractatur, nec tamen revocatur, 549
Julius Cæsar desedit apud Nicomedem non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ, 169. compertâ Syllæ morte Romam redit, 174. capitur à piratis quibus terrori venerationique fuit, 179. captivos cruci suffigit, 180, nutantes in Asiâ civitates in fide retinet, ib, videns Alexandri magni imaginem ingemit, 233. venit in suspicionem conspirationis, 239. societatem init cum M. Crasso, & Pompeio, 275. non dimittendo exercitum causam præbet belli civilis, 317. Dictator creatur, 320. Dictaturam post undecim dies exuit, ib. Pompeium superat, 323. litteras ejus concremat, 324. veniam dat iis qui auxilia Pompeio tulerunt, ib Pompeium insequitur, 326. Asiam liberat à Publicanis, 329. persequens Pompeium in Ægyptum tendere instituit, ib. Pompeio interfecto Alexandriam tumultuantem intrat, 334. annulum Pompeii accipiens à Theodoto illacrymat, ibid. caput Pompeii ipsi allatum sepeliri jubet, 335. Pompeianos beneficiis sibi devincit, ibid. honores in ipsa certatim effunduntur, 337. Cleopatræ favet contra fratrem, 338. tandem Cleopatræ & Ptolemæo regnum Ægypti dat, ib. auxilia undique contra Achillam evocat, 342. prælio navali vincit Ægyptios, 344. se ex navigio ejiciens, ad naves natat, 345. urbes Syriæ pene universæ Cæsari opem ferunt, ib. regem puerum dimittit, 346. classem instruit, ib. magnam victoriam reportat ab Ægyptiis, 349. Alexandriam capit, ib. Cleopatræ, quæ consuetudine Cæsaris urebatur, regnum Ægypti tradit, ib. columnam æream statuit jura Judæis Alexandrinis concessa continentem, 350. amicas litteras mittit ad Ciceronem, ib. in Syriam proficiscitur, 351. præmia bene meritis in omnibus Syriæ civitatibus tribuit, 352. Tyri, Herculis donaria aufert, quòd conjugem & filium Pompeii recepissent, ib. proficiscitur in Ciliciam, ib. Tarcondimoto, qui Pompeium juverat, ignoscit, ib. per Cappadociam venit Comana, 353. Dejotarum pecunia mulctat, 354. Pharnacem acie profligat, 356. trophæum erigit oppositum illi quod Mithridates de Triario statuerat, ib. in Asiâ pecuniam obiter colligit, ib. In Græciam, Italiámque navigat magnâ vi pecuniæ confectâ, 357. in Africam transmittit, 358. ubi Labienum, & Petreium vincit, ib. Jubam & Scipionem memorabili pugnâ superat, 360. magnum exercitum videt per quietem, ib. Africano bello confecto Romam venit, 361. 4 triumphos agit, ib. Cleopatra & Ptolemæus à Cæsare acciti Romam veniunt, ib. Pontifex factus annum emendat, 362. memorabilem ad Mundam victoriam obtinet, ib. litteras consolatorias dat Ciceroni, 362. omnibus, qui contra se arma tulerant, ignoscit, 363. Dictator fit in perpetuum, & prænomen obtinet Imperatoris, ib. Octavium mittit Apolloniam, 364. urbem Hierosolymorum Hyrcani voluntati permittit, 365. Carthaginem & Corinthum instaurat, ib. expeditionem in Parthos cogitat, Getis priùs debellatis, 366. Rex salutatus, *Cæsarem se non regem esse respondet*, ib. diadema à M. Antonio bis capiti ipsius impositum deposuit, ib. quatriduo ante diem profectioni ex urbe destinatum confoditur, 367. ejus percussoribus provinciæ decernuntur 368
Julius Cilo, Narcissi fraude præfecturam in Bithynos prorogatam obtinet per biennium 656
Julius Pelignus Cappadociæ Procurator 658
Junius Gallio exul, Romam retractus magistratuum custodiæ traditur 581
Juventius Prætor Romanus vincitur in Macedoniâ ab Andrisco 58

K

Kalendæ Januariæ quâ ratione in postremum Decembris diem inciderint 435
Κυρήνιος & Κυρίνιος idem Græcis, qui Romanis P. Sulpicius Quirinius 530

L

Labienus Bruti & Cassii ad Orodem legatus, 407. author belli Parthici, 416. Apameam & Antiochiam accipit, 417. Saxam occidit, 418. fugatus à Ventidio capitur 423
Lacedæmonii comiter excipiunt legatos Judæorum 93
Lamachus Heracliensis in civitatem suam recipit Mithridatem 191
Laodice cum Heraclide Romam venit, 77. quinque ex suis filiis parricidiali veneno necat, 117. ipsa propter crudelitatem extinguitur ib.
Laodicea tremore terræ prolapsa propriis opibus revalescit 677
Laodicenses gravissimè à Cassio mulctati, quòd Dolabellam accepissent 392
Lathenes litteras accipit à Demetrio Nicatore 90
Lathurus Ptolemæo Euergeti II. patri suo succedit, 124. insidiis matris Cleopatræ ferè opprimitur, 129 vid. Ptolemæus.
Legati à Romanis missi ad Cretenses, 7. alii ad insulas & Asiæ urbes, ibid.
Legati Persei, Solon & Hippias, intra trigesimum diem Italiâ jubentur excedere 8
Legati ab Antiocho & Ptolemæo simul Romam adveniunt 9
Legatio nobilis P. Scipionis reliquorumque 104
L. Lentulus apud Pelusium interficitur 332
Leonippus à Cleocharis factione interficitur 203
Leptines Cn. Octavium legationis Romanæ in Syriam principem manu suâ interficit, 58. apud Demetrium regem se Senatui probaturum dixit Cn. Octavium Diis volentibus à se occisum 69
Lex Judæorum, cum penetralium velis purpureis, reponitur in palatio, 699
Lex quædam apud Romanos vetabat ne qua mulier, nisi exactis à morte viri decem mensibus, nuberet 419
Liberius Maximus jubetur à Cæsare Judæorum terram vendere 700
Libri legis comburuntur, 30. quinam fuerint ib.
Librorum 4 millia Alexandriæ comburuntur 341

Index nominum & rerum.

Licinius Syllanus prodigium videt 177
Litteræ diversæ ad populum Judæorum 4
Livia suspecta, dolo sustuliſſe Lucium & Caium, ut aditum ad imperium filio suo Tiberio faceret 549
Lucustarum ingentia agmina in mare dejecta faciunt pestilentiam 121
M. Lollius moritur 546
Lollia Paulina uxor Caio datur 543
Lucanus describit Cæsaris iter in Ægyptum, 329. ejus error detegitur 336
Lucas S. Pauli comes in prædicatione Euangelii 665
Lucianus Martyr, gentium annales testes advocat de tenebris, cùm Christus pateretur, obortis 613
Lucilius Longus moritur 564
Lucilius Capito Procurator Asiæ damnatur 564
Lucilius Bassus legatus in Judæam mittitur 699
Lucius Augusti filius, sit princeps juventutis 541
L. Calpurnii Pisonis litteræ in gratiam Judæorum 101
L. Cornelius Sylla legatus in Cappadociam mittitur, 140. arroganter tractat legatos Parthorum regis, 141. postulatur repetundarum, ib. ad bellum Mithridaticum gerendum in Græciam proficiscitur, 150. capit Athenas, 151. victoriam maximam nullo ferè suorum damno reportat à ducibus Mithridatis, 153, 155. colloquitur cum Mithridate, 161. leges pacis cum illo facit, ib. exercitum Fimbriæ recipit, 163. civitates Asiæ mulctat, ibid. bibliothecam Apellicionis recipit, 165. Dictator creatus de rege Mithridate triumphat, 168. proscriptorum servos libertate donat, 169. Alexandrum Ptolem. Matricidæ filium mittit ad Alexandrinos, 170. moritur 173.
L. Lucullus Cretam periculosâ navigatione advenit, 151. navali pugnâ fugat Neoptolemum, 160. cum legione in Italiâ conscriptâ trajicit in Asiam, 181. fœliciter pugnat adversus Mithridatem, 183. memorabili Ponticos victoriâ profligat, 184 & 186, 187. ingreditur Cyzicum, ib. somnio monitus, 13 regiis navibus potitur, & præfectum eorum Isidorum occidit, 189. plures naves demergit, & capit, ibid. de suis rebus gestis mittit ad Senatum laureatas litteras, 190. oppugnat Amisum & Eupatorium, 192. Chaldæos & Tibarenos subigit, 199. Ponti provinciam constituit, ib. Eupatoriam diruit, ib. legatum ad Tigranem mittit qui Mithridatem exposceret, 200. somnio monitus & servat flagrantem Sinopen, & liberam facit, 203 & 204. Amisum quoque restituit suis civibus, ib. tranat Euphratem mirabiliter undas suas submittentem, 206. Armeniam invadit, ib. vincit Tigranem, 210, 211. Tigranocertâ potitus multas quoque Armeniæ urbes sibi adjungit, 212. exequias Zarbieni celebrat, 214. expeditionem Parthicam deponere cogitur, ib. Tigranem vincit, 216. in regionem Mygdonicam descendit, postquam reduxerat è regno Tigranis exercitum, 218. seditione militum impeditur, quo minùs persequi possit Mithridatem & Tigranem, 226. ejus milites abstrahit Pompeius, 232. Romam redit, ibique instruit bibliothecam, ibid. honorificè excipitur, ib. tandem triumphat, 267. ejus luxus ib.
Lucius Magius & L. Fannius de exercitu Fimbriæ profugi Mithridati se adjungunt 176
Lucius Metellus in prætura Siciliensi successor Verri datur 201
L. Mummius Corinthum evertit, 87. ejus simplicitas tabularumque pictarum ignorantia ib.
Lucius Murena ad ordinandas res in Asiâ à Syllâ relinquitur, 165. triumphi cupidine ductus bellum revocat adversus Mithridatem, 166. vicos ejus incursat, 167. vincitur à Mithridate, ib. Mithridatem repressum, non oppressum relinquit, 169. triumphat ib.
Lucius Pella repetundarum damnatur 407
Lucius Statius à Cœcilio Basso fortiter repellitur 362
Lucius Valerius Flaccus in Asiam mittitur, 153. occiditur à Fimbria, abscissúmque ejus caput in mare projicitur 157
Lucius Valerius Flaccus Prætor in Asiam mittitur, 255. Asiæ pecuniam & remiges imperat 269
Lucretius Prætor Romanus per litteras cum Rhodiis agit naves sibi mitti petens 8
Ludorum ab Antiocho ad Daphnen exhibitorum elegans è Polybio descriptio 39
Luna deficit 24
Luxuria Antiochi Sidetis 112
Lycii, incitante Eumene, à Rhodiis deficiunt, 3. libertas ipsis à Romanis conceditur, 36. in servitutem rediguntur à Claudio 644
Lydia credit in Christum 665
Lysanias amicus fit Antigono, 418. ab Antonio interficitur rogatione Cleopatræ 440
Lysias Judæorum nomen delere ab Antiocho jubetur, 42. in Judæam cum 65 millibus lectissimorum militum irruit, 44. fugatur à Maccabæi exercitu multis occisis, 50. cum Judæis agit de pace, 51. à Demetrio interficitur 61
Lysias Paulum virgis examinari jubet 645
Lysimachus sacrilegis facit Hierosolymis, 10. à tumultu interficitur, 11

M

Maccabæi cur dicti Mattathiæ filii 32
Macedonicum imperium cadit, victo Perseo 24, 25
Machares Mithridatis filius Bosphori rex in amicitiam populi Romani recipitur, 203. sibimet ipsi manus infert 243
Macharas operam dat Herodi 430
Macron & Ennia uxor ejus ad voluntariam mortem per Caligulam adiguntur 630
Magadates Tigranis nomine Syriæ præest 167
Magi Christum quærunt 532
Magnesia summâ virtute defenditur adversus Mithridatem 152
Malichus insidiatur Antipatro, 386. veneno eum tollendum curat, 388. à tribunis confoditur 392
Malthace Archelai mater, morbo vitam finit 540
Mamercus vincit Fannium qui Mithridati se junxerat & Metrophantem 186
Manahemus fatidicus Herodi gratiosus 512
Manius Aquilius Consul infamem victoriam fecit, quòd mixtis veneno fontibus urbes quasdam ad deditionem compulerit, 116. liquato auro in os ejus infuso moritur 146
Marcellus ducit conjugem Augusti avunculi sui filiam 502
Marcius Philippus in Syriâ succedit Scauro 270
Marcus Euangelista moritur 677
Marcus Calpurnius Bibulus Syriam provinciam obtinet 306
M. Favonius in conclave, ubi se Brutus & Cassius incluserant, irrumpit 407
Marcus Lepidus hostis judicatur ob receptum M. Antonium, 392. in exilium mittitur ab Octaviano, 441
Marcus Tullius Ciceronis filius collega assumitur ab Octaviano 491
Marcus Perperna Consul Aristonicum vincit, 114. moritur 116
Marcus Papirius eques Romanus occiditur 277
Marcus Licinius Crassus Syriam provinciam obtinet, 289. magnum gau-

gaudium inde concipit, ib. ad arma se convertit, 292. devovetur ab Ateio, 293. solvens Brundusio non passus, ortâ tempestate, naves amittit, ib. expeditionem in Parthos suscipit, 294. templum Hierosolymitanum perfidè spoliat, ibid. Græcas urbes inter quas Nicephorium recipit 294
Marcus Titius dux ab Antonio designatur adversus Sextum Pompeium 451
Marcus Scaurus devicto Cæsare non punitur 474
Marcus Claudius Marcellus Cæsarem metuens Mitylenas concedit 325
Marcus Aurelius Cotta vincitur à Mithridate 183
Marcus Agrippa magnopere Antonium perturbat, 468. in Asiam mittitur, 508. in Syriam rursus mittitur ab Augusto, 515. invitatur ab Herode in regnum suum, muneribus autem honoratus abnavigat in Ionium, 516. Bosphoranos superat, 527. cum Herode laborum socio pervenit Ephesum, 518. inde Samum, ib. in multis Herodi gratificatur, ib. Judæos in Ioniâ liberat ab injuriis indigenarum, ib. ex Syriâ reversus ad Pannonicum bellum gerendum mittitur, 519. mortuus laudatur ab Augusto ib.
Marcus quidam Agrippa adoptatur ab Augusto, 549. in Planasiam Corsicæ insulam projicitur, 551. insidiis Tiberii interimitur 554
Mardus dirigit Antonii exercitum 445
Marion Tyriorum tyrannus, tyrannidem per Syriam exercet 388
Marius Mithridatis dux occiditur à Lucullo 189
Mariſſa urbs opulenta evertitur à Parthis 421
Mariamme Alexandri filia, Herodis uxor, 434. Herodem non amat, 481. beneficii accusata ab Herode damnatur, & ad supplicium ducitur 495
Mariamme tertia regis Agrippæ soror migrat in thalamum Demetrii 667
B. Maria virgo audit Angelum Gabrielem, 528. ad Templum accedit, 532. revertitur cum Josepho in Galilæam ib.
Marsus sibi manus infert 393
Marsyas Alexandrinorum dux capitur in bello 118
Marsyas Agrippæ significat Tiberium mortem obiisse Hebraicè dicendo, *Mortuus est leo* 627
Martha mulier Syra divinatrix 133
Marullus Præses à Caio Judææ factus 628
Mattathias Assamonæi filius appellatur, 32. Judæum sacrificantem jugulat, ib. moritur, & sepelitur in Modin 38
Matthias Curtus Josephi (historici) avunculus nascitur 109
Marius interficitur ab Antonio 419
Mazaca Cappadociæ civitas Cæsarea appellatur 566
Medeus quidam Mysos Asianos ad deficiendum ab Antonio permovet, 467. Lycomedis diuonem obtinet 474
Medorum rex à Phraate & Artaxe superatur 463
Meherdates Parthorum rex à Claudio fit, 654. victus, auribus privatur à Gotarze 657
Memnonis effigies 559
Memphis Ptolemæi Energetæ II. filius ex sorore & conjuge Cleopatrâ, 93. à patre occiditur, matrique inter epulas offerri jubetur 118
Menas Prusiæ legatus filium ejus Nicomedem contra patrem incitat 83
Menelaus Jasonem circumveniens, ad seipsum summum transfert Sacerdotium, 4. aurea vasa subtrahit ex templo Hierosolymitano, 10. criminis convictus, promissâ Ptolemæo pecuniâ, evadit, 11. commiscet se cum exercitu Eupatoris, 54. dignum vitâ exitum sortitur 56
Menocharis legatus Romam venit 70
Metella L. Cornelii Syllæ uxor Româ fugit ad maritum 160
Metellus plurimas civitates expugnat, 216. Eleutheram urbem per proditionem accipit, 229. insulam Cretam capit 232
Metellus Scipio provinciam Syriam obtinet 318
Metellus, qui Antonio adhæserat, pietate filii servatur 477
Q. Metellus Numidicus exulans Philosophiæ studet, 135. victor, Imperator appellatur, 212. de Cretâ triumphat 268
Metrodorus princeps legationis ad Rhodios 20
Metrodorus Scepsius legatus mittitur à Mithridate ad Tigranem Armenium, 191. vivus proditur, mortuus honorificè sepelitur à Tigrane, ib.
Metrophanes submissus à Mithridate fugatur à Bryttio 150
Migremus hinc, Hierosolymis vociferatum 687
Milesia mulier, quòd partum medicamentis abegisset, rei capitalis damnatur 174
Miltiades Demetrii legatus Romam venit 72
Minutius Basillus unus ex percussoribus Cæsaris à servis suis necatur 369
Mithridates amicitiam init cum Romanis 82
Mithridates Eupator nascitur, 106. patri Euergeti succedit 122
Mithridates magnus rex Parthorum 118
Mithridates Euergetes Ponti & minoris Armeniæ rex dolo familiarium necatur 122
Mithridates Ponti rex Gordiam Romam mittit, 139. Cappadocia quam occupaverat ipsi adimitur, 140. bellum parat adversus Romanos, 141. linguas 22 calluisse perhibetur, ib. mittit filium ad occupandum regnum Cappadociæ, 143. ejus duces Nicomedem fugant, 144. & Aquilium, ib. magnam clementiæ opinionem sibi parat, ib. Romanorum provincias percurrit, 145. Magnesiam, Ephesum, & Mitylenen recipit, 146. secretas litteras Epheso mittit satrapis omnibus, ut Romanos simul invadant, occisósque insepultos abjiciant, 147. in insulam Coum trajicit, ubi Cleopatræ thesauros reperit, ibid. cum ignominiâ à Rhodo recedit, 149. coronâ victoriæ diffractâ consternatione percutitur, 150. auditâ suorum clade, suspectos amicos habet, 153. ejicitur è Galatiâ, 154. sævit in eos, qui ab ipso desciverant, 157. Civitates Græcas libertate donat, ib. premitur à Fimbriâ à quo tamen fugit, 158. per Archelaum pacem init cum Syllâ, 160. in Pontum reversus sub potestatem suam redigit civitates quæ ab illo defecerant, 165. filium vinctum aureis compedibus tandem necat, ib. parat exercitum adversus Bosphoranos, 166. impium convivium instituit, 168. Bosphorum subigit, 169. duas partes exercitus amittit, 171. jubetur à Syllâ cedere Cappadociâ, ib. restitutâ Ariobarzani Cappadociâ legationem Romam mittit, 173. fœdus init cum Q. Sertorio, 176. parat rursùs bellum adversùs Romanos, 178, 179. coactus Cyzicam solvere obsidionem in Bithyniam transmittit, 188. Pontum petens naufragium patitur, 190. Heracleam Pontieam à Seleuco Piratâ subvehitur, ibid. metuens congredi cum Romanis in Hypium fluvium defertur, ib. classis ejus superatur à Triario, 193. alium colligit exercitum, ib. fugat Lucullum, ib. & 194. ejus milites superantur à Romanis, 195. fugam meditatur, ib. fugienti præbetur equus ab Eunucho, 196. mittit Bacchum, seu Bacchidem ad sorores, uxores, & concubinas interimendas, 197. ejus præfecti transeunt ad Lucullum,

lum,197. colloquitur cum genero ſuo Tigrane, 208. cum 10 mille equitibus remittitur in Pontum,ib. fœdiſſimè fugit,217. Armeniam invadit, ubi Romanos vagantes adortus interficit, 220. M. Fabium vincit,ib. vincitur à Triario,221. quem cum ſuis Romanis vincit, occiſis ſupra 7 millibus, 224. vulneratur, ib. animo collapſus per legatos cum Pompeio agit de conditionibus pacis,231. à Pompeio obſeſſus clam fugit, 235. nocturno prælio vincitur,236. caſtellum petit utriuſque Armeniæ poſitum, 237.lethale virus amicis diſtribuit, ibid. rejicitur à Tigrane, ib. per gentes Scythicas iter facit,243. legatos mittit ad Pompeium,qui tributa pollicerentur, ſi concederetur ei regnum paternum, 252. irâ accenſus Exipodrum filium ſuum interficit, 253. cogitat expeditionem in Italiam, nec tamen conſentit exercitus, 254. parcit Pharnaci filio ſuo proditionis in ſe reo, 256. deſcendens ad uxores, pellices, & filias venenum omnibus dat, ibid. poſtquam neque veneno, neque vulnere ſibi ſuâ manu illato perire potuiſſet, tandem ab hoſtibus cæſus occumbit, 257. ejus pretioſa ſupellex à Pompeio in Talauris capitur 266

Mithridates quidam regno ſuo pulſus ad Gabinium venit, 287. occiditur à fratre ſuo Orode 292

Mithridates Pergamenus magnas copias colligit, ad Cæſarem, Alexandriæ periclitantem allaturus, 345. Peluſium capit, 346. Dioſcoridem interficit, 347. Judæis utitur benevolis ibid. vincit Alexandrinos, ib. rex Boſphori conſtituitur à Cæſare, 357. Leucotheæ templum ſpoliat 361

Mithridates quidam aperit Antonio conſilia Parthorum, 447. phialas ab illo accipit 488

Mithridates Iberus movetur à Tiberio ut Armeniam invadat,621. fratrem Pharaſmenem conatus ſuos dolo & vi juvare perpellit, 622. Domum remittitur à Claudio ad recipiendum regnum,641. Armeniam occupat, 652. expulſus è regno Boſphorano à Didio Romano, regem Dandaridarum ipſe exturbat, 654. victus, auribus privatur à Gotarze, 657. nullo in armis præſidio relicto Eunone mediatore utitur ad Cæſarem, 656. Romam perductus, ferociùs quàm fortuna ferebat, diſſeruiſſe dicitur apud Claudium ib.

Mithrobarzanes Tygranis dux occiditur, totúſque ejus exercitus perit 109

Mitylenæi multi capiuntur, 500 interficiuntur à Lucullo 166

Mitylenæ diruuntur 170

Molo rhetor primus in Senatu ſine interprete loquitur 169

Monima Mileſia Mithridatis uxor ſtrangulatur 197

Mopſueſtia diruitur ab Antiocho & Philippo Seleucis 139

Morbos contrahunt Mithridatis milites herbas comedendo, 186. vid. 504.

Morbo afficitur quem ad Bethesdam decumbentem inveniens Chriſtus ſanavit 522

Murcus cum Aenobarbo navali prælio victores evadunt 469

Murena,Muremæ, ſoceri Aſiæ filius, ad Amiſi obſidionem continuandam relinquitur à Lucullo 193

Q. Mutius Scævola proconſul in Aſiam miſſus, 137. benevolentiam æquitate ſuâ populo Romano conciliat ib.

Mylaſſenſes à Rhodiis acie vincuntur 36

N

Naphthæ natura 209

Navium apparatus in bello Actiaco 470

Neptuno ſacrificatur 96

Nero impetrat ut Ilienſes omni publico munere ſolvantur, 663. imperator declaratur,668. Cæſennium Pætum ob res malè geſtas facetiis excipit,681. Judæis favet intercedente uxore ſuâ Poppæâ, 682. Romam incenſam proſpectat è turri, 684. ſævit in Chriſtianos,ib. tranſiens in Græciam ad hyemem ingruentem ibi manet, 689. Veſpaſianum mittit in Judæam, 692. manus ſibi inſert 694

Nicanor fugatur à Judâ Maccabæo, 43. idem familiariter cum eo vivit, 64. delatus ob eam benevolentiam apud regem Demetrium, Judæ inſidiatur, ib. ab eo ſe Judas ſubtrahit,65. Judæis minatur niſi tradunt Judam, ſe domum Dei incenſurum, ib. occiditur, & in truſta dividitur 66

Nicomedes nimium amatus à Bithynis Romam mittitur à Pruſiâ patre,76. regnum patris affectat, 83. prompte excipitur ab Attalo, ibid. bellum patri infert ib.

Nicomedes Philopator moritur, 141. filius ejus Nicomedes rex Bithyniæ fit à Senatu, ib. pellitur à fratre Socrate, ib. reductus in Bithyniam, hortatu Romanorum in Mithridatis regnum irrumpit, 142. defunctus ſine liberis populum Romanum hæredem reliquit 178

Nicomedes Bithynius Comanorum Sacerdotium obtinet in Cappadocià à Cæſare 353

Nicopolis à Pompeio conditur 237

Nicopolis appellatur urbs ab Octaviano condita 491

Nili foſſæ deterguntur 491

Niſibis capitur à Lucullo 219

Nudus copiis ſuis denudatur à Mithridate 183.

Numenius à Regibus Ægypti Romam gratias acturus pro beneficiis mittitur 28

Numenius Antiochi filius, legatus Judæorum Romam proficiſcitur 100

Numidius Quadratus animadvertit in Judæos 662

Nyſſa ſoror Mithridatis capitur à Lucullo 197

O

Obodas Nabatæorum rex 503

Octavia prægnans nuoit Antonio, 419. arbitra inter virum Antonium & Octavium fratrem, 433.

Octavius,qui & Octavianus & Auguſtus, naſcitur, 265. occiſo Cæſare hæreditatem ejus init, 369. immanis frequentia ipſi Romam adventanti occurrit, ib. ſuperbè excipitur à M. Antonio,370. Ludos victoriæ Cæſaris edit, 371. exercitum parat, ib. illi cum Antonio non convenit, 372. decem millia virorum contrahit, 373. in Hetruriam proficiſcitur, 375. argentum dividit duabus ad ſe venientibus legionibus, 378. Decimo Bruto Mutinæ ab Antonio obſeſſo ſuccurrit,379. imperium extraordinarium accipit, ibid. gratiorem ſibi exercitum, quàm Senatum experitur, 387. ſocietatem init cum Lepido, & Antonio, 393. auguriùm captanti vultures apparent,394. Conſul eligitur, ib. poteſtatem agendi omnia quæ vellet, accipit à Senatu, 395. quam retinet ad finem vitæ, per annos nimirum 56. ib. C Julii Cæſaris Octaviani nomen uſurpat,395. aquila ejus tentorio ſuperſedens duos corvos ad terram affligit, 396. Brutum vincit, 410. divortium facit cum Claudiâ, Fulviæ filiâ,415. poſtremum fœdus init cum Antonio,419. Ovans Romam ingreditur, 448. Antonium accuſat apud plebem, & conſules fugientes ad Antonium à ſe miſſos dicit, 462. poſt conſulum diſceſſum egit, & dixit quæ volebat, ib. teſtamentum Antonii à virginibus Veſtalibus accipit, & evolvit, 463. apparatus facit ad bellum contra Antonium maximos, 465. in Epirum proficiſcitur, 468. in bello Actiaco victor evadit, 472,473. mercedes,& pœnas civitatibus, hominibuſque diſtri-

Index nominum & rerum.

distribuit pro meritis singulorum, 474. Athenas navigat, 475. exercitus veteranos dimittit, 476. multa Romæ in honorem ejus decernuntur, 477. cum tempestate bis conflictatur, 478. magnâ celeritate venit in Asiam, 479. legationi Antoniane non respondet, ib. impunitatem Cleopatræ promittit, si Antonium velit occidere, ib. Syriam petit, 481. Pelusium, prodente Cleopatrâ, capit, 482. Alexandriam ingressus orationem Græcè habet, quâ significat, se Ægyptiis universis ignoscere, 486. Antonii, & Cleopatræ communes liberos liberaliter habet, 487. Alexandri magni conditorium & corpus veneratur, ibid. Apim non accedit, Deos se non boves adorare consuevisse perhibens, ib. venit ad consolandam Cleopatram, nec tamen ejus lenociniis inflammatur, 488. morte Cleopatræ affligitur, omni se triumphi sui gloriâ spoliatum esse ratus, 489. suspectos habens Ægyptios Senatori provinciam non commendat, 491. Ægypto præficit C. Cornelium Gallum, ib. venit in Syriam, ib. in Asiam provinciam profectus, hyberna ibi agit, 493. honores ei decernuntur, ibid. ostendit se imperium ex victoriâ adeptum, 494. imperium abdicaturus, compellitur tamen multis argumentis ut solus obtineat, 497. provincias retinens quæ plus periculi habebant, tutiores Senatui permittit, ib. hac ratione milites armat, & ad se transfert, ib. Augustus dicitur, ibid. & 498. omni legum necessitate sententiâ Senatûs absolvitur, 503. M. Agrippam & M. Marcellum dissentientes, locis disjungit, 507. in Siciliam proficiscitur, 508. inde in Græciam transmittens Atheniensibus Æginam & Eretriam adimit, ibid. in Asiam profectus Cizicenis libertatem adimit, 509. idem facit cum Tyriis & Sidoniis, ib. Romam reversus Marti templum extruit ob signa à Parthis recuperata, 513. post primum imperii decennium principatum in aliud quinquennium prorogat, 514. Cyzicenis libertatem restituit, 516. Pontificatum maximum suscipit, 519. aliis libris fatidicis concrematis, solos retinet Sibyllinos, ib. Tiberium in Agrippæ locum assumit, ib. annum à Jul. Cæsare ordinatum, sed postea negligentiâ conturbatum, emendat, 522. Sextilem mensem, Augustum vocat, ib. quasi invitus prorogat imperium, 523. Æneæ sive Aretæ, & Herodi reconciliatur, 526. navale prælium exhibet, 542. Cali mortem gravissimè fert, 548. Dominus appellari non sustinet, 549. in quartum decennium quasi coactus imperium suscipit, ib. (in quintum pag. 554.) Calendarium integritati suæ restituit, 549. ejus mors prædicitur, 554. Nolæ obit ib.

Olthacus Dardariorum Dynastes promittit Mithridati se Lucullum interfecturum, 193. humanissimè ab eo exceptus subducit se ex castris Luculli 194

Omina victoriam Augusti præsagientia 471

Onesimus convertitur à S. Paulo 685

Onesiphorus S. Paulum invenit, & recreat 681

Onias se insinuat in amicitiam Ptolemæi Philometoris, & Cleopatræ, 56. licentiam ab eis obtinet extruendi templum in Heliopoliticâ præfecturâ, ib. vid. pag. 81. bellum suscipit in causâ Cleopatræ, 89

Onias quidam vir justus propter ejus pias preces occiditur à populo Judæorum 241

Orobazus legatus regis Parthorum auditur à Syllâ 141

Orobius exercitus Romani dux Athenienses noctu trucidat 149

Orodes Parthorum rex, 286. fratrem Mithridatem in conspectu suo occidi jubet, 292. ad Crassum legatos mittit, 298. sollicitatur à Pompeianis, ut ipsis adsit in bello civili, 320. L. Hirtium, jure violato in vincula conjicit, 323. audita suorum clade in furorem vertitur, 429. occiditur à Phraate filio 438

Orodes unus ex filiis Artabani rex Armeniis imponitur 556

Orœses vincitur à Pompeio 245

Orophernes, aliàs Holophernes sollicitat Demetrium Soterem contra Ariarathem, 70. pulso Ariarathe fratre regnum tyrannicè administrat, 71. Ionicam & artificiosam intemperantiam introducit, ibid. Jovis templum spoliat ad persolvenda militibus stipendia 73

Orosius errat 319

Otho susceptî à Vitellio imperii nescius imperator à militibus creatur, 694. die imperii 90 interficitur, ibid.

Ovidius annum suum natalitium sic describit, Cùm cecidit fato consul uterque pari, 386. relegatum in Pontum, 552. diem obit in exilio 556

P

Pacorus, Orodis filius, bellum in provinciam Syriam infert, 309 Pacorus Syriam subigit universam, 418. occiditur in bello 429

Pallas Claudii libertus 660

Palmyrani ab Antonianis equitibus spoliandi sua in ulteriorem ripam transferunt 416

Pamphylii legati coronam auream Romam afferunt 18

Pamphyliæ opida præfecturæ suæ restituuntur 501

Pannonicæ legiones tumultuantes Tiberio se submittunt defectione lunæ territæ 555

Pansa Consul ex vulnere in prælio cum M. Antonio accepto, moritur 386

Pantomimorum saltatio Romam introducitur 507

Pappus occiditur 432

Parthicum imperium quomodo ad suam magnitudinem pervenit 98

Parthi in Romanos insurgunt, 416. in fugam vertuntur à Romanis, 446. vincuntur à rege Mediæ 461

(Parthi) vincunt Romanos, Crassumque occidunt, 298, 299, 300, 301, 302, 303. ad Cæcilii Bassi auxilium veniunt 364

Parthorum legati pacem petunt à Romanis 141

Pascha primum à Jesu Christo celebratum, 569. secundum, 572. tertium, 577. quartum, in quo Pascha nostrum immolatus est 593

Paulus, Apostolatûs sui primo triennio apud Damascenos exacto, redit Hierosolymam, 629. Iconii cum Barnabâ verbum prædicat, 650. rapitur in tertium cœlum, ib. per visionem vocatur in Macedoniam, 664. necessaria vitæ subsidia recipit à Thessalonicensibus, 665. disputat Athenis cum Philosophis, 666. venit Corinthum, 667. Ephesum, 670. triennium conficit in Asiâ, 672. priorem ad Corinthios scribit epistolam, 673. posteriorem ad eosdem, 674. Troade navigat in Macedoniam, 673. inde proficiscitur in Græciam, 674. scribit epistolam ad Romanos, ib. Troadem revertitur, ib. venit Coum, 675. per multas urbes festinat ad Hierosolymitanam, ib. concionatur apud tumultuantem Hierosolymis populum, ib. Cæsarem appellat, 678. naufragium patitur, 680. Romam venit, ib. scribit epistolam ad Philippenses, 686. ad Hebræos 687. in Asiam, expleto Romæ biennio, navigare videtur, ib. prædicat Euangelium in Cretâ insulâ, ibid. primam epistolam scribit ad Timotheum, 688. scribit & ad Titum, ib. Ephesum revertitur ad Timotheum, ib. 2° Romam veniens, à Nerone absolvitur, 689. 2^am ad Timotheum epistolam scribit, 691.

Index nominum & rerum.

Romæ gladio percutitur 692
Pax inter Judæos & Eupatorem inita, statim rumpitur 52
Periodus Calippica 32, 658. 52, 499.
Perseus Eumeni insidiatur, 5. post colloquium cum Romanis habitum causam suam unius epistolæ formâ complectitur, 7. vincit Romanos, nec tamen victor pacem potuit à Licinio Consule impetrare, 9. cum Rhodiis agit de redemptione captivorum, ib. à Licinio fugatus Pellam venit, 10. ipse & Gentius Illyriorum rex legatos Romam mittendos decernunt, 20. Antiochum monet ne ipsi desit vel concilianda pace vel opem ferendo, ib. eodem modo Eumenem quoque sollicitat, 21. vincitur, 24. Amphipolim in Thraciâ cum 500 ferè Cretensibus pervenit, 25. ad templum Castoris & Pollucis in Samothraciâ supplex confugit, ib. Evandrum amicum interfici curat, 27. decipitur ab Oroande Cretensi, ib. ad angulum templi se recipit, ib. sese filiúmque tradit Octavio ib.
Perusia ab Octaviano capitur 418
Pestilentia magna Judæos affligit 496
Petronius in Ægypti præfecturâ Cornelio Gallo succedit, 500. vincit Æthiopas, 506. Premnim urbem Æthiopicam capit, 506. Candacem ad conditiones pacis cogit, 509 Syriæ præses fit à Caio, 635. Caio statuam parat, 636. laudatur à Caio quòd proposuerat frangere gentis Judaicæ contumaciam, 636. miserabili Judæorum supplicatione commotus statuam Caii dedicare differt 638
Petrus Apost. sanat Æneam, 631. & Tabitham, ib. ipse & Paulus de exitu ex hâc vitâ à Domino admonentur 691
Petrus secundam scribit epistolam, 691. Romæ occiditur 692
Pharasmenes Orodem vincit 622
Pharisæorum cum Sadducæis dissensio 127
Pharisæi conjurationis convicti trucidantur ab Herode 528
Pharnabazus vincitur à P. Canidio Crasso 439
Pharnaces nascitur Mithridati Eupatori, 136. patris sui cadaver mittit ad Pompeium, 265. sociis populi Romani ascribitur 266
Pharnaces orto inter Romanos civili bello, ab eis deficit, 323. Pontum occupat, 350. Armeniæ minori imminet, 350. legatos ad Cæsarem mittit, 353, 354. jubetur à Cæsare ut Ponto decedat, ib. vincitur à Cæsare, 356. Sinopen refugit, ib. Domitio Calvino Sinopen tradit, 357, ab Asandro interficitur 358
Phasaelus dux Hierosolymis constituitur à patre Antipatro, 352. nascitur ipsi filius Phasaelus, 353. Hierosolymitanorum gratiam conciliat, 358. cum Hyrcano expostulat, 399. vitam sibi abrumpit 422
Pæroras tetrarchiam à Cæsare rogatione fratris Herodis obtinet, 510. in amorem ancillæ suæ insanum incidit, 521. ablegatur ab Herode in ipsius tetrarchiam, 529. moritur ibid.
Philadelphienses unde annos dinumerant 265
Philippus Nicanorem mittit ut universum Judæorum nomen penitùs tollat, 42. expeditionem parat contra Lysiam, 55. ab Eupatore interimitur 58
Philippus Euergetes cohibitus à Gabinio regnum Ægypti non capessit 281
Philippus Herodis filius partem ditionis paternæ accipit ab Augusto 541
Philippus tetrarcha diem obit 618
Philippus Evangelista baptizat Eunuchum 619
Philistæorum aræ à Judâ Maccabæo evertuntur 54
Philo Judæus, legationis Judæorum princeps, 636. ejectus à Caio suos consolatur spe divinæ consolationis 640
Philometor ignaviâ suâ regnum amittit, 16. regno spoliatus, Romam proficiscitur, 57. comiter excipitur à Senatu ib.
Philopœmen gubernat Attalum regem 103
Phœnix transfugit ad Lucullum 193
Phœnix avis in Ægyptum venit 618
Phraates Demetrium Nicatorem in Syriam mittit, 114. ab exercitu Græcorum à se deficiente occiditur 118
Phraates secundus rex Parthorum, 229. legatos ad Pompeium mittit, 246. indignè fert quòd rex regnum à Pompeio in litteris non appellatur ib
Phraates tertius rex Parthorum ab Orode patre constituitur, 438. fratres ex Antiochi filiâ natos, & Orodem ipsum occidit, ib. adultum filium interfici jubet, ib. in exilium à populo suo pellitur, 467. cum Tiridate contendens petit (ut & adversarius) auxilium à Cæsare, 481, 506, 507. legatos mittit ad Cæsarem, 492. signa Romana Augusto remittit, 511. Armeniæ manum adjicit, 542. audito bellico Caii apparatu ad Augustum mittit, 544. in gratiam cum Augusto redit 545
Phraates regis Phraatis III. filius Parthorum rex factus moritur 621
Phrygia à Romanis recepta 114
Phrygia major Mithridati Euergetæ conceditur 116
Pinarius Scarpus deficit ab Antonio 476
Piratæ vagantur per Asiam, 164 multi etiam insulas, provinciásque vastant 217. sacrilegia perpetrant, 218. Romanis illudunt, ib. brevi temporis spatio à Pompeio profligantur 227
Piso consul creatur, 270. vid. Cneius.
Planetarum magna conjuratio 525
Plancina uxor Pisonis contumelias jactat in Agrippinam & Germanicum 558
Plancus, amoto C. Sosio, Syriæ præficitur ab Antonio 438
Polemo rex Ponti inter socios ac fœderatos populi Romani adscribitur, 500. illi resistunt Bosphorani, 517. paternum Ponti regnum accipit à Caligulâ 630
Polemoni datur Armenia minor ab Antonio 460
Pollio Pharisæus urbem Hierosolymitanam tradendam suadet 435
Polyæratus à Ptolemæo ad Rhodios remittitur, 28. idem Phaselidem appulsus ad communem urbis Larem confugit, ib. posteà Caunum petit, 29. tandem Romam perducitur 33
Polybius (historicus) Demetrium hortatur ad fugam 60
Polybius patriæ vastatione afficitur 87
Pompeii sive Pomponii captivi Romani magnanimitas 193
Pompeius. vid. Cneius.
Pontius Pilatus Valerio Grato in præfecturâ Judææ succedit, 565. innocentissimum Jesum voluntati Judæorum permittit, 603. Romam proficisci jubetur à Vitellio Syriæ Præside, responsurus ad objecta Judæorum, 626. propriâ se manu interficit 635
Popillius Rhodios objurgat, 25. Antiochum virgâ circumscribit. 27
Poppæa, Neronem maritum suum convitiis incessens, ictu calcis ejus occiditur 688
Porcius Festus Felici in provinciâ succedit, 678. latronum plurimos interficit, 679. impostorem magum cum sequacibus per milites opprimit 681
Portenta ante debellatum Antonium 494
Posidonius Philosophus, 175. studiosè visitur à Pompeio 269
Posidonii Apameensis sphæra 306
Porhinus Eunuchus novi & difficilis in Ægypto belli author exitit, 339. interficitur à Cæsare 342
Prienenses ab Ariarathe vexantur 73

Procu-

Index nominum & rerum.

Proculeius à Cæſare mittitur ut vivam, ſi fieri poſſit, in poteſtatem redigat Cleopatram, 485. gladium quo erat ſeipſum transfixura, decutit ibid.
Prodigia quæ Mithridati apparuerunt 150
Prodigia ſub initium belli Judaici 687
Proprætores in octo Provincias mittuntur 312
Pruſias rex legatos ad Romanos mittit de pace cum Perſeo ſanciendâ, 18. cum filio Nicomede Romam venit, 37. mittit Pythonem legatum Romam, qui Eumenem accuſaret 41
Pruſiæ Venatoris Bithyniæ regis cum Attalo inimicitiæ, 73. victo Attalo Pergamum ingreditur, ib. templa vaſtat, 74. Æſculapii ſimulachrum, cui pridiè libaverat, ſuis humeris impoſitum abripit, ibid. Attalum cum Romanorum legatis intra Pergamum compulſum oppugnat, 75. ejus cum Attalo bellum auctoritate Romanorum terminatur, 76. Nicomedem filium Romam mittit, ib. jubet Menam legatum, ni impetraret, quæ vellet à Romanis, Nicomedem filium interficere, 82. metuens ſibi à filio in arcem Nicææ ſe includit, 83. fruſtrà legatos Romam mittit, ibid. occiditur Nicomediæ; an à filio, an ab aliis hortatu filii, non convenit 84
Ptolemaidis obſidio metu Ptolemæi ſolvitur 131
Ptolemæus Philometor pacem cum Cleopatrâ ſorore, & Euergete fratre confirmat, 20. inter ſe fratres diſſentiunt, 57. reconciliantur à Romanis, 58. rurſùs litigant 59
Ptolemæus Macron hauſto veneno vitam ſibi finit 48
Ptolemæus junior ſuaſu legatorum Romanorum militem conductitium dimittit, 63. ad Cyrenen à ſe deficientem feſtinat, 64. vincitur, 65. Romanorum favore ſublevatus de occupandâ Cypro cogitat, 68. à fratre Philometore in bello ſuperatur, 72. humaniſſimas conditiones à fratre victus invenit, 73. apud Romanos fratrem accuſat 75
Ptol. Philometor Alexandro Balæ inſidiatur, 88. benignè excipit Jonathanem, ib. filiam aufert ab Alexandro, & dat in matrimonium Demetrio Soteri, ib. duo diademata aſſumit, ib. vulneratus moritur inter manus medicorum 89
Ptolemæus Euergetes II. (qui & Phyſcon) conatibus Cleopatræ reſiſtit, 89. Cleopatram ſibi nubere cogit, 90. cujus filium eodem nuptiarum die inter amplexus matris interficit, ib. ejus tyrannis, ib. Cyrenæos quoſdam interfici jubet, quòd ob Irenen pellicem eum objurgaſſent, 92. Cleopatram repudiat, 104. filiam ejus prius ſtupratam in matrimonium adſciſcit, ib. clàm in Cyprum profugit, 116. filium maximum interficit, 117. filium quoque Memphitim, quem ex Cleopatrâ ſuſceperat, occidi jubet, matriſque inter epulas offerri, 118. novum regem Syris, id petentibus, loco Demetrii commendat, 120. moritur 124
Ptolemæus Abubi filius per fraudem Simonem trucidat 106
Ptolemæus Lathurus poſt occiſa minimùm 30 millia Judæorum ſævit in mulieres & pueros, 132. ejicitur ex Ægypto, ib. è Cypro revocatus Ægyptum recipit, 146. bellum Thebæis infert, 165. eos graviter mulctat, 170. moritur ib.
Ptolemæus Cyrenarum rex mortuus hæredem populum Romanum relinquit 136
Ptolemæus rex Cypri hauſto veneno vitam ſibi finit 278
Ptolemæus Auletes Rhodi convenit Catonem, 279. Romam venit, ib. legatos Alexandrinos partim occidit, partim pecuniâ corrumpit, quò minùs cauſam Romæ contra ſe agant, 281. Epheſum proficiſcitur, 284. in regnum reſtituitur à Gabinio, 291. filiam ſuam Berenicen occidit, ibid. moritur 307
Ptolemæus puer Cleopatram ſororem ſuam ſimul & conjugem regno expellit, 323. fugatus à Cæſarianis, demerſo navigio perit 349
Ptolemæus junior à ſorore & conjuge Cleopatrâ veneno tollitur 378
Ptolemæus præpoſitus Herodis trucatur 428
Publius Scipio non niſi rogatus Alexandriæ civibus ſe ſpectandum præbet, 105. ejus comitumque continentia, ib. cum ſociis legatis Romam revertitur 107
Publ. Rupilius bellum ſervile in Sicilia conficit 111
Publ. Rutilius Rufus falſò accuſatur, 138. elegantem defenſionem repudiat, ib. injuſtè damnatur, nullóque cogente in exilium abit, ibid. fœlicior fit exilio ſuo, 139. ſoccos & pallium aſſumendo lanienam per Satrapas Aſiæ factum vitat 147
Publ. Rutilius M. Cottæ legatus cum plurimâ exercitus ipſius parte occiditur 182
Publ. Servilius Proconſul Ciliciam ſubigit, 174. Isauros domat, 176. triumphat 181
Publ. Clodius accuſatus, pecuniâ abſolvitur, 270. legationem ipſi deſignatam contemnit, 276. legem fert de regno Cypri à Ptolemæo regis Alexandrini fratre, auferendo, 277. Tigranem dimittit liberum, ib. Catonis adminiſtrationem calumniis impetit 286
Publ. Cornelius Spinther proconſul Ciliciæ imperator ſalutatur, 297. Romæ triumphat 314
Publ. Cornelius Dolabella majeſtatis & ambitûs accuſatus, utriuſque criminis abſolvitur, 315. Cæſarem occiſum conviciis proſcindit, 367. Conſul Syriam provinciam obtinet, & curam belli Parthici 368
Publ. Lentulus ægrè recipitur à Rhodiis 359
Publ. Ventidius Baſſus Conſul fit, 398. fugat Labienum, 422. Palæſtinam recipit, 424. per Chaunæum Pacorum decipit, 427. Parthos vincit, 429. circumlato per Syriam Pacori capite, eam facilè pacat, ib. Antiochum Commagenum ad pacem petendam compellit, 430. triumphat 432
Publ. Canidius ſupplicio afficitur ab Octaviano 487
Publ. Silva Baſſo in adminiſtratione Judææ ſuccedens Maſſadam capit 700
Pylades Mimus, Româ ejectus, ab Auguſto reducitur 514

Q

Quintilius, menſis, Julius appellatur in honorem Jul. Cæſaris 365
Quinquennium alterum ſibi prorogant in poteſtate ſuâ, Antonius & Octavius 433
Quintilius Varus Sephorim capit, 539 rebus in Judæâ compoſitis revertitur Antiochiam 540
Quintus Cæcilius Baſſus ad deditionem Apameæ ægrè compellitur 382
Q. Dellius hiſtoricus relicto Antonio tranſit ad Cæſarem 469
Q. Marcius rex, proconſul in Aſiam mittitur 225
Q. Pedius tertium triumphum ex Hiſpaniâ ducit, 364. legem Pediam fert, quâ omnibus Cæſaris percuſſoribus damnatis, aquâ & igni interdicitur 395
Q. Oppius Pamphyliæ Proconſul venit in manus Mithridatis 145
Q. Ovinius occiditur ab Octaviano 488
Q. Poſthumius Senator Antonii juſſu occiditur 468
Q. Servæus Commagenis præponitur 558
Q. Tullius Cicero prætor Aſiam ſortitur, 270. ſumptu remigum & claſſis parandæ civitates Aſiæ liberat,

rat, 271. tertius annus additur ejus præturæ, 275. ex provinciâ decedit 276
Quirinius Lepidam ducit uxorem, 545 fit Syriæ præses 551

R

RAbirius Posthumus Alexandriæ agit, ut à Ptolemæo nummos ipsi concreditos recuperet, 291. majestatis crimen subiens defenditur à Cicerone 298
Rhadamistus primores Armeniorum ad res novas illicit, 658. Mithridatem ejúsque conjugem necat, ibid. suam ipsius uxorem, Zenobiam, ne ab hostibus caperetur, vulneratam flumini tradit 659
Rhasis corpus animúmque exponit pro Judaismo, 31. pater Judæorum appellatur, 65. profert intestina, éaque projiciens in turbas, vitâ defungitur ibid.
Rhescuporis Thraciæ rex, interficitur 560
Rhodii rogantur à Perseo ut in bello cum Romanis, quid geratur velut è speculâ prospiciant, 7. eorum legati comiter à Q. Marcio Consule & Caio classis præfecto accipiuntur, 14. similiter etiam à Senatu, 15. arrogans ad Romanos eorum legatio, 18. vid. p. 21. benignum responsum Perseo, & Gentio dandum decernunt, 23. orant Popillium ut ad se divertat, 25. decretum faciunt ut qui Perseo verbis aut factis favissent, capitis condemnarentur, 26. eorum legatio ad Romanos contemnitur, 26, 34. incertum eis responsum datum est, 35. societas eis negatur, 37. jus suum antiquum in Lyciam, & Cariam à Romanis petunt, 59. Italos qui evaserunt in Asiâ stragem à Mithridate factam recipiunt, 148. fœdus renovant cum Romanis, 305. cum ab eis auxilia peteret Cassius contra Dolabellam, negant se opem laturos ad bella civilia, 391. Cassianâ classe vincuntur ad Myndum, 405. libertate privantur à Claudio, eò quòd Romanos in crucem sustulissent, 647. iterum eâ donantur 664
Rhymetalces Coryis ditionem recipit à Caligulâ 630
Romani legatos ad reges socios mittunt, 6. eorum contra Persèum bellú paratum omnium oculos ad se convertit, ib. legatos mittunt ad Prusiam, 75. qui ejus pertinacia irritati, societati ipsius renuntiarunt, 76. honorificè excipiunt legatos a Simone missos, 95. de simulato impio testamento accusantur, 110. eorum 80 millia uno die occisa jussu Mithridatis per Satrapas Asiæ, 148. ægrè ferunt Antonium, Artabazem, Alexandriæ in triumpho duxisse 459
Roxane soror Mithridatis veneno periit 197
Rufino, exoleto suo, Cæsar trium legionem curam demandat 366

S

SAbbas morti addicitur 82
Sabbati religione pugnare prohibiti, Judæi in spelunca concremantur 32
Sabbati observatio Judæos ab defensione templi abstrahit 264
Sabinus Cæsaris procurator violentas pecuniæ regiæ scrutationes in Judæâ facit 537
Sacerdotes mundant Sanctuarium, 45. in ipso libandi ministerio mactantur 260
Sacra Hierosolymis peraguntur, etiam cum Pompeius templum oppugnaret 260
Sacrilegium Antiochi punitur, 48. vid. 190. Cassius ejus reus, 406. & Sextus Pompeius 441
Saddocus rerum turbator apud Judæos 551
Salome, Josephi uxor, marium criminatur apud Herodem, 457. libellum repudii contra Judæorum morem Costobaro viro suo mittit 498
Samaria, ab Hyrcano, solo æquatur 127
Samaritani, Judæos se negantes, origine Sidonios fuisse profitentur, præ metu persecutionis, 28. rogant ut templum Garizitanum Διὸς Ἑλληνίου nomine appelletur ib.
Samaritani seducti per impostorem mulctantur à Pilato 626
Sardiani asperrimâ lue infestantur 557
Sarpedon à Tryphonis exercitu superatur 96
Saturninus seditionem concitans interimitur 135
Satyrus Rhodiorum apud Romanos legationis princeps in Eumenem invehitur 5
Scauro regenda relinquitur à Pompeio Judæa, 264. Arabiam ingreditur, conditionésque facit cum Aretâ rege 269, 270
Scipio Pompeii socer mittitur in Syriam 318
Scipionis carmina cum Carthago diruta esset 87
Scribonius Dynamin Asandri viduam, uxorem ducens, Bosphorum occupat, 516. necatur à Bosphoranis ib.
Scribonis mater Juliæ, Cæsaris Augusti uxor, ab eo repudiatur 543
Scytharum legati ad Cæsarem veniunt 501
Scythopolitæ Judæis benevoli 53
Sejanus, vid. Ælius.
Selene nuptum datâ filiâ principi mariti & Cleopatræ Cæsar minatur 181
Selene regina, dicta Cleopatra, Syriæ ut Tigranem excludat, sollicitat 200
Seleucia liberatæ donatur 256
Seleucus infidiis Heliodori [illegible]
Seleucus Demetrii Nicatoris filius regnat in Syriâ, 122. à Cleopatra matre fugâ [illegible] 123
Seleucus Antiochi Grypi filius, Antiocho Cyziceno bellum infert, 137. vincit Cyzicenum, ib. victus ab Antiocho Pio pellitur è Syriâ, 139. interficitur ib.
Seleucus archipirata Italos navali prælio vincit 203
Seleucus quidam, Berenices Ægyptiorum reginæ maritus, ob sordes ejus & illiberalitatem, abeâ strangulatur 288
Sergius Paulus ad fidem convertitur 649
Seron & exercitus ejus à Judâ Maccabæo conteruntur 42
Servilius Rullus legem Agrariam promulgat 255
Sextius, post Ciceronem, provinciam Syriam obtinet 318
Sexilius vincit Mithrobarzanem, 208. multos Arabas opprimit 209
Sextilius Rufus cum jure prætorio mittitur in Cyprum 318
Sextus Cæsar Syriæ præficitur à Julio 352
Sextus Pompeius à Cæsare Octaviano, & Antonio vincitur, 440. fanum Junonis spoliat, 441. libentissimè recipitur à Lesbiis, 444. habitum resumit imperatorium, 450. Legati ejus ad Parthos à ducibus Antonianis comprehenduntur, 451. Lampsacum per proditionem occupat, 452. Furnium vincit, ibid. magnam pecuniam colligit, 453. naves incendit, ib. ejus aliquot amici transeunt ad Antonium, 454. petit Armeniam, ibid. Amyntæ se dedit, ib. interficitur à Titio non observante litterarum Antonianum ordinem ib.
Sibyllæ carmina Romam deportantur 177
Sibyllini libri oraculum de Ægypti rege 283
Sibyllini libri à Pontificibus describendi 514
Sibyllæ liber notioni Quindecimvirûm subjicitur 581
Sicarii Hierosolymis audaciores evadunt 683
Sicarii Alexandriæ Judæos ad defectionem sollicitantes à plebe Romanis traduntur 700
Sidus utrumque (Sol, & Luna) pro

Index nominum & rerum.

12 diebus non apparent 706
C. Silanus repetundarum postulatur 564
Silas magister militiæ Agrippæ regis, fit ejus hostis 644
Simeon justus 436
Simon profectus in Galilæam cum gravibus præliis feliciter committit, 50. Joppen occupat, 93. dux eligitur loco Jonathanis fratris, 94. monumentum erigit super sepulchrum patris & fratrum, 95. instaurat munitiones Judææ, 96. coronam auream mittit ad Demetrium Nicatorem, ibid. Gazæos compellit ad deditionem, 97. arcem capit Hierosolymitanam, quam mundat, ibid. filium suum Johannem, Hyrcanum postea cognominatum, ducem constituit, 98. fit imperator Judæorum, 100. mittit Romam legatos, ibid. cum duobus filiis trucidatur 106.
Simon Herodis servus diadema sumit, 538, occiditur à Grato ibid.
Simon, Camithi filius, Pontificatum accipit a Valerio Grato 655
Simon Gioræ filius latrocinia Hierosolymis exercet, 691, totam Idumæam subjicit, Judæamque vastat, 695. captus triumpho reservatur, 699. interficitur ibid.
Sinope, inflammata à Cleochare & Seleuco, servatur à Lucullo eam occupante 203
Sozomus Arabum Ituræorum regnum obtinet à Caligula 630
Sohemus ab Herode custos Mariammes uxoris ejus constituitur, 480 Dominium partis cujusdam Judææ legatione Mariammes obtinet 491. interficitur ab Herode 495
Soloventius Gallorum dux parum movetur legatione Romanorum 35
C. Sosius Syriæ & Ciliciæ præfecturam accipit ab Antonio, 431. jubetur Herodem adjuvare, ib. & 434. triumphat. vide Crius.
Scaura soror Mithridatis, fratris jussu moritur 197
S. Stephanus protomartyr 617
Strabonis de castellum Symphorium Pompeio tradit 249
Soldæ error in censu civium Romanorum 522
Sulpitius Gallus lunam defectum pronunciat, 24. omnes invitat ad accusandum Eumenem 45
Surenas Parthus Orodem regem reducit ab exilio, 288. Crassum dolo captum interimit, 304. ab Orode gloriam ejus invidente interficitur 305
Syllæus præ se ferens iter monstrare Ælio Gallo, insidiose agit, 503. jurat se pecuniam & Herodis perfugas redditurum, 523. conventis non stat, &c. accusat Cyprium contra Herodem, 524. Æneam Arabum regem accusat, ib. damnatur à Cæsare remittitur in provinciam, ut postquam satisfecisset creditoribus, pœnas daret, 526. accusatur ab Antipatro 529
Syriæ regnum administrare per legatos decernunt Romani 51

T

TAciti impia de Judæis opinio 47
Talymenus Ilaces vincitur à M. Crasso 294
Taphenitæ duo Herodi indicant fratrem ejus Pheroram veneno fuisse sublatum 529
Tarcondimotus principatum patris obtinet in Cilicia ab Augusto 511
Tarichæa excinditur 693
Tarquitius Priscus repetundarum damnatur 677
Tarsenses quomodo affecti erga Tullium Cimbrum vid. pag. 391. qui ex eis Cassio restiterant, laudantur 400
Taxiles, dux Mithridatis, vincitur à Sylla 153
Templum Hierosolymitanum capitur à Pompeio, 261. exstruitur ab Herode, 516. duplex ejus descriptio, ib. comburitur 2° Vespasiani anno, eodem mense, eodemque mensis die, quo prius à Nebuchadnesare fuit incensum 698
Templum Judæorum in Ægypto ab Onia conditum diruitur à Paulino 700
Terræ motus in Antiochia, 112. vide alios terræ motus pag. 253, 466, 498, 515, 516, 526, 557, 564.
Thaumastus magnam mercedem potûs Agrippæ dati recipit 628
Theæterus Rhodiorum legatus coronam auream Romam defert 35
Thebæ Ægypti diruuntur 496
Thebæi graviter mulctantur à Ptolemæo Lathuro 170
Theodorus Zenonis filius Judæorum 10 millia interficit 134
Theodorus rhetor supplicio afficitur à Bruto 406
Theodorus Pædagogus in crucem agitur 486
Theodosius, patronus Samaritarum in lite de templo, morti traditur 82
Theodotus suadet Ægyptiis, ut Pompeium interficiant 331
Theophanis Mitylenæi commentum de P. Rutilio Rufo 147
Theophanes Pompeio gratus, utpote rerum ejus scriptor 268
Theophanes Lesbius suadet Pompeio, ut victus jam à Cæsare Ægyptum petat 328
Theophilus Pontificatum accipit à Jonathane in se translatum 628
Therasia insula in Ægæo mari enascitur 652
Thermusa, Thraatis uxor, marito persuadet, ut filios legitimos Romam mittat 581
Thessalia vastatur ab Andrisco 84
Thessalonicensibus evangelium annunciatur 605
Theudas prædigiator occiditur 649
Thoas sibi metuens Cnidum confugit, 26. Rhodum remittitur ib.
Thrasyllus Mathematicus 547
Thrasymedes, unus Heracleensium, Cottam accusat 214
Thyreus sive Thyrsus ad Cleopatram mittitur ab Octaviano, 481. supra modum ab ea honoratum, corripit Antonius & flagellis cædit 482
Tiberias Vespasiano deditur 692
Tiberius Sempronius Gracchus in Capitolio occiditur 110
Claud. Tiberius mittitur ab Augusto in Orientem, 510. invitus Agrippinam repudiat, 519. desponsatam sibi prius ducit Juliam uxorem, 520. mittitur ad Germanos bello domandos, 523. Tribunitiam potestatem in quenquennium accipit, 524. & 549. Rhodum se confert, ibid. & 525. otium ejus imperio honoratius agnoscitur, ib. Theodorum Gadareum audit, ib. in Rhodo manens dissimulat gaudium ob relegatam à Cæsare Juliam filiam, suam autem uxorem, 543. non permittitur necessitudines suas revisere, 544 vilendi Caii privigni sui gratiâ Cnidum trajicit, ib. suspectus est ab Augusto, 545. specie secessus exulem agit, 546. revocatur, 547. adoptatur, 549. in Germaniam mittitur, ib. æquum in omnibus provinciis jus cum Cæsare obtinet, 553. mortuo Augusto succedit, 555. & tamen callide cunctatur, ib. ob restitutas Asiæ civitates, statuis honoratur, 537. libros vaticiniorum aliquid continentes examinat, 559. Artemium legatis ipsum paulo seriùs post mortem Drusi consolantibus irridet, 564. Judæis parcit, quibus, filius Sejani criminibus, fuerat infensus, 576. de rebus Christi certior factus de eo in Deorum numerum referendo consultat, 611. diem obit 627
Tiberius Alexander Cuspio Fado in procuratione Judææ succedit, 651. Jacobum & Simonem Judæ Galilææ filios supplicio afficit, 652. primus in verba Vespasiani legiones adigit 694
Tigranes in paternum Armeniæ regnum restituitur, 157. in societatem belli Romani à Mithridate pellicitur, 141. accitus in regnum Syriæ per 18 annos eo potitus est, 166. Armeniæ regni diadema capiti imponens,

ponens, *Tigranocertam* à se, illum appellat, 174. Ejus Mithridatis Cappadociam invadit, ib. Mithridatem socerum, superatum à Lucullo, & ad se fugientem, non admittit ad colloquium, 196. amice respondet legatis Judæorum, 200. ejus arrogantia, 201. Cleopatram Selenen interimit, 202. negat Mithridatem hosti Romano permittere, ib. regem Sordyenorum interficit, 202. eum qui Luculli adventum primus nuntiavit, suspendit, 208. fugam capessit, 209, 210. omnia permittit Mithridati, 212. vincitur 216

Tigranes pater prælio vincit filium 237

Tigranes filius ducit Pompeium, ad quem confugerat, adversus patrem 237

Tigranes pater se submittit, 238. uterque vocantur ad cœnam à Pompeio, sed venire recusat filius, 238. patri restituitur Armeniæ regnum ibid. filius in vincula conjicitur, 239. redit in gratiam cum Phraate 252

Tigranes, pulso Artabaze fratre, præficitur Armeniæ 509

Tigranes in locum Artavasdis ab Armeniis substituitur, 542. mortuo Artabaze dona mittit Augusto regnum ab eo petens 545

Tigranes Alexandri & Glaphyræ filius Romæ accusatur, & supplicio afficitur 623

Tigranes Alexandri (filii Alexandri illius qui à patre Herode necatus est) & Glaphyræ, filiæ Archelai Cappadocum regis) filius, in Armeniam, ut regnum capesseret, à Nerone mittitur 676

Tigranocerta capitur à Lucullo 212

Timagenes Alexandrinus rhetoricam Romæ docet 297

Timotheus primò fugatur, deinde occiditur à Judâ Maccabæo 49

Timotheus Eupatoris dux à Doritheo vivus dimittitur 52

Timotheus S. Pauli discipulus nomen dat Christo, 650. Romæ priùs cum S. Paulo captivus, libertati restituitur, 686. Ephesi, ut Ecclesiam administraret, relinquitur 688

Tiridates rex Parthorum factus à populo 467

Tiridates Phraate mortuo, æmulus Artabano mittitur à Tiberio ad regnum Parthiæ obtinendum, 611. volentibus Parthis urbes recipit, 624. metuit congredi cum Artabano, 625. diadema Neronis imagini subjicit, 681. penè in bello capitur 700

Tiro interimitur ab Herode 527

Titius, relicto Antonio, fugit ad Cæsarem 63

Tmolus, Lydiæ mons, Tiberio præsidium obsidet 279

Titus à patre vocatur in Judæam, 692. finitimorum hominum mutuas discordias sinus, Hierosolymam donec concludit, 696. irrumpit in urbem, ib. ejus milites, Judæos in templum fugientes, insequuntur, 697. frustrà conatur templum ab incendio servare, 698. imperator ab exercitu proclamatur, ib. coronari recusans Deum auctorem Judaicæ clades agnoscit, 699. natalem fratris (Domitiani) Cæsaris Parisiis, Berytique celebrat, ib. Romæ cum patre triumphat, ib. imperatoris nomen obtinet, ib. cum nuptiarum spem Berenice fecisset, ne Romanos offenderet, ipsam dimittit 702

Torquatus Ptolemæo juniori persuadet ut ab adeundâ Cypro abstineat, 63. idem persuadet Ptolem. seniori ut redire in gratiam cum fratre vellet ibid.

Trachonitæ, absente Herode, revertuntur ad latrocinia, 520. 40 ex eis in Arabiam Nabatæam fugientes Syllæo, Herodi infenso, se jungunt, ib. non Judæam tantùm sed totam etiam Cœlesyriam excursionibus infestant, 522. irritati fiunt infestiores 522

C. Trebonius Athenas venit, 370. primus ex percussoribus Cæsaris pœnas luit 380

Trianus Mithridatis classem vincit 193

Tribunitiam potestatem Senatus in perpetuum assumit 449

Tricipitinam novam videt Varro 397

Triumviri, Octav. Lepidus, & Antonius, per quinquennium Reipublicæ præesse constituunt 396

Trocmi, Galatarum gens, frustrà Cappadociam aggrediuntur 49

Trosobores Cilicum dux interficitur ab Antiocho 662

Tryphæna Cleopatra sororem interfici jubet, 125. quod scelus suo supplicio ipsa luit 126

Tryphon honorificè excipit Jonathanem, 94. quem comprehendit, multis ex ejus militibus occisis per dolum, ib. occidit Jonathanem, 95. occidit quoque Antiochum Theon, 96. auream victoriam per legatos mittit ad Romanos, ib. milites ejus deficiunt ad Cleopatram, 100. Doram recipit, ubi obsidetur, 101. conscendens navem petit Orthosiada, 102. sparsâ pecuniâ moratur persequentes, ibid. moritur ibid.

Tullius Cimber, ebriosus, 371. unus ex Cæsaris percussoribus, 391. ad opem Cassio ferendam properat ib.

P. Turullius Cæsari traditus ab Annio (erat enim unus ex Cæsaris percussoribus) occiditur 380

Tyrii frequens datur Senatus 449

Tyrannio Grammaticus captivus manumittitur, 199. Ciceronis bibliothecam disponit 224, 225

V

Vaseï, qui Proserpinæ dicebantur, per hostium cladem cæsi ad templum Dez 284

Valerius Gratus Judææ procurator 559, 564

Velleius Paterculus Tiberii sumptuosus adulator 510

Ventidius Cumanus Tiberio Alexandro in administratione Judææ succedit 653

C. Verris sacrilegium 171, 172

Vespasianus à Nerone mittitur in Judæam, 692. Gadarensium urbem incendit, & vastat, ib. Tarichæam exscindit, 693. auditâ Neronis morte suspensis, ipse, & Titus Judaicum bellum differunt, 695. Vespasianus navigans in Italiam, Titum filium in Judæam mittit ad conficiendas belli Judaici reliquias ib.

Vibius Marsus in administratione provinciæ Syriæ Petronio succedit 643

Vibius Serenus exul, à filio falsò accusatus, damnatur 365

Vina L. Opimio Consule genita ad sua usque tempora duravisse confirmat Plinius 124

A. Vitellius imperator declaratur à militibus, 594. ab Antonio Primo jugulatur 695

L. Vitellius Proconsul venit Hierosolymam, 621. populum sacramento adigit in fidem Caii, 628. fœdus init cum rege Parthorum, 629. accersitus à Caio ut interficeretur, humilitate & precibus ita hominem emollivit, ut inter amicos præsipuos haberetur, 635. magnus Caii adulator ib.

Vologeses Vononis filius patri succedit, 657. ad turpe fœdus Cæsennium Pætum compellit, 680. Armeniam petens per legatos, non obtinet 681

Vonones unus ex Phraatis tertii filiis Parthorum rex à Cæsare fit, 550. regno Parthico exutus Tiberii opem frustrà implorat, 556. retractus à fugâ gladio transfigitur 557

Vonones, qui Medis præsidebat, ad regnum Parthicum accitus, brevi perfungitur imperio 657

Urim, & Thummim tolluntur ab irato Deo propter populi nequitiam 721

X

Xiphares, filius Mithridatis ex Sinonia, interficitur à patre, impetrante matre 249
Xenthii villa à Bruto magnum sibi emolumentum 164.

Z

Zabienus rex Syriæ à Ptolemæo Physcone suppeditatur 220
Zacharias, cum uxore Elisabetha, tristissimorum temporum spectatores, 436. ipse videt angelum Gabrielem 526
Zamaris, Iazyges Sarmatarum, ad Trajanum confugit auxilio, ut defendat à Babyniis, pulsus Dacorum finibus 520
Zariadres rex Gordyenorum à Tigrane interficitur, 102. 638 exequiæ celebrantur à Lucullo 215
Zarmarus Indorum sophista in regum se dat 513
Zelotæ Hierosolymitani ad furorem solum respecti, 691. dissentiunt inter se, 693. furentem Pontificem Phannian hominem rudem creant 693
Zenobia Rhadamisti uxor, vulnerata, & aquis gradu servatur à pastoribus 639
Zenobius murus Chlorum occupat, 156. ab Ephesiis in carcerem mittitur ib.
Zenodorus latrones fovet, 504. Gadarensibus persuadet se effecturum, ut ab Herodis dominatione liberati, ad provinciam Cæsaris attribuantur, 509. vitam finit ib.
Zenodotæi cives, Romanos intra muros suos admissos, perfidè obtruncant 294
Zeugma, opidulum in Euphrate positum, à Commageno rege, suasu Ciceronis, exturquetus 290
Zobetes Albaniæ rex 439

FINIS.